

Ja ua ra 'da'yo cohi bi gomi Oja yø ja'i

Tenango Otomi New Testament

This Bible is copyrighted by Wycliffe Bible Translators (Wycliffe.org) and is printed with permission by the Digital Bible Society (dbs.org) for non-commercial use.

This Bible is available for free download in a variety of digital formats at dbs.org/bibles.

Ra Mateo	4
Ra Marcos	39
Ra Lucas	61
Ra Xuua	95
Hechos	121
Romanos	152
1 Corintios.....	167
2 Corintios.....	182
Gálatas	192
Efesios	198
Filipenses	203
Colosenses.....	207
1 Tesalonicenses	211
2 Tesalonicenses	214
1 ra Timoteo	216
2 ra Timoteo	221
Ra Tito	224
Ra Filemón	226
Hebreos.....	227
Ra Santiago.....	238
1 ra Bedu	242
2 ra Bedu	246
1 ra Xuua	249
2 ra Xuua	253
3 ra Xuua.....	254
Ra Judas.....	255
Apocalipsis.....	257

Rā Mateo

Ja ua rā lista ngue yø thūhū ya yø mboxita rā Jesucristo.

1 Ja ua rā lista ngue yø mboxita rā Jesucristo, guehnā rā mbom'meto nā ngue rā David. Rā David, rā mbom'meto nā ngue rā Abraham.

² Rā Abraham, rā papá nā ngue rā Isaac. Rā Isaac, rā papá nā ngue rā Jacob. Rā Jacob, rā papá nā ngue rā Judá co 'nē'x mī'da yø n'yohx. ³ Rā Judá, rā papá nā ngue rā Fares 'nēhrā Zara. Nū rā mamá ya yonc'ēi ya, nī hū ngue rā Tamar. Rā Fares, rā papá nā ngue rā Esrom. Rā Esrom, rā papá nā ngue rā Aram. ⁴ Rā Aram, rā papá nā ngue rā Aminadab. Rā Aminadab, rā papá nā ngue rā Naasón. Rā Naasón, rā papá nā ngue rā Salmón. ⁵ Rā Salmón, rā papá nā ngue rā Booz. Nū rā mamá nā rā Booz nī hū ngue rā Rahab. Rā Booz, rā papá nā ngue rā Obed. Nū rā mamá nā rā Obed, nī hū ngue rā Rut. Rā Obed, rā papá nā ngue rā Isaí. ⁶ Rā Isaí, rā papá nā ngue rā dāst'abi David. Rā David, rā papá nā ngue rā Salomón. Nū rā mamá nā rā Salomón, gue'a rā 'danxū mārā xisu ndū rā Urías, bī nthātui rā David.

⁷ Rā Salomón, rā papá nā ngue rā Roboam. Rā Roboam, rā papá nā ngue rā Abías. Rā Abías, rā papá nā ngue rā Asa. ⁸ Rā Asa, rā papá nā ngue rā Josafat. Rā Josafat, rā papá nā ngue rā Joram. Rā Joram, rā papá nā ngue rā Uzías. ⁹ Rā Uzías, rā papá nā ngue rā Jotam. Rā Jotam, rā papá nā ngue rā Acáz. Rā Acáz, rā papá nā ngue rā Ezequías. ¹⁰ Rā Ezequías, rā papá nā ngue rā Manasés. Rā Manasés, rā papá nā ngue rā Amón. Rā Amón, rā papá nā ngue rā Josías. ¹¹ Rā Josías, rā papá nā ngue rā Jeconías co 'nēhmī'da yø n'yohx. Gue'a rā pa'a ngue yø judío bī ma mābent'i, bī ts'its'i i map'x ja rā häi Babilonia.

¹² M'mēfa p'uya rā Jeconías, rā papá nā ngue rā Salatiel. Rā Salatiel, rā papá nā ngue rā Zorobabel. ¹³ Rā Zorobabel, rā papá nā ngue rā Abiud. Rā Abiud, rā papá nā ngue rā Eliaquim. Rā Eliaquim, rā papá nā ngue rā Azor. ¹⁴ Rā Azor, rā papá nā ngue rā Sadoc. Rā Sadoc, rā papá nā ngue rā Aquim. Rā Aquim, rā papá nā ngue rā Eliud. ¹⁵ Rā Eliud, rā papá nā ngue rā Eleazar. Rā Eleazar, rā papá nā ngue rā Matán. Rā Matán, rā papá nā ngue rā Jacob. ¹⁶ Rā Jacob, rā papá nā ngue rā José, nūnā rá dāmmē rā Maya. Guehnā rā Maya rá mamá rā Jesús. A nūnā rā Jesús, nī hū ngue rā Cristo, guehnā bá t'ēts'i ngue dī ndāst'abi.

¹⁷ Janāngue 'de'mā goho yø papá bī m'mēi ngue bī m'mēhyø bāsī, bá fūdi ngue rā Abraham astā rā David.

'De'mā goho yø papá bī m'mēi, bá fūdi ngue rā David astā gue'mø mī mbentyø judío ngue bī ts'ixpē ja rā häi Babilonia. Bá fū'x yø pa'x p'uya ngue bī m'mēhmī 'de'mā goho yø papá astā gue'mø mī m'mēhrā Cristo.

Ya bī mīhrā Jesucristo.

¹⁸ Ngūnā bá njap'x bá mīhrā Jesucristo. Nūnā rā Maya ya xī nhohrā hyā ngue dī nthātui rā José. Pē hante ngue dā mē, ya mī hā rá bāsī. Pē rā Espíritu Santo'a bī japi ngue bī hyā rá bāsī. ¹⁹ A nūnā rā José, ya ja ngue dā 'yøt'e ngue rá dāmmē. Mī zā mī bādī ngue ya hā rá bāsī rā Maya, bī ne rā José ngue xtā 'yøt'e te mmāmp'x ja rā ley ngue xtī nxūmmī rá xisu. Pē hīmbī nepe xtā mbādī xāngū yø jā'i te xtā 'yøt'e. ²⁰ Mēnte dī n'yomfēnī te ja ngue dā 'yørbūya, nū'mø mī n'āhā, bī nū n'na rá anxē Ojā 'mø mī n'uj. Bī 'yēmbī:

—Ague José rá mbom'meto'i rā David, oguí sū guí mme'a nī xisu rā Maya. Porque nū'a rá bāsī hā'a, gue'a rā Espíritu Santo bī japi bī hyā rá bāsī. ²¹ Nūnā rā Maya, dī m'mē'a n'na rá ts'unt'x 'nē gdi hutī ngue rā Jesús. Porque nūnā, guehnā dā yānyø jā'i ja yø ts'oqui nā —bī 'yēmbī.

²² Ya bī nja gātho ya yø hyā ya para ngue dī nja'a te rā hyā bī bēnnbābī rá pøngāhyā Ojā bī mā, bī 'yēnā:

²³ "Nū'a n'na rā hmūte xisu dā hyā rá bāsī ngue dā ts'unt'x. Nū'mø bī m'mēi, dī hū ngue rā Emanuel", bī 'yēnā. A nūnā rā Emanuel i nne dā mā ngue ya 'daua dī 'būhmē Ojā.

²⁴ Mī nūnā nt'āhā rā José, bī 'yøt'e tengūtho xi xihrā anxē nūnā rá m'mēnhnī Ojā. Bī zixrā Maya p'uya ngue dī m'mēhmī. ²⁵ Pē hīmbī dādi mēnte rā pa bī hyā rá bāsī rā Maya. Mī zā mī m'mēhrā mēdi ts'unt'x rā Maya, nūnā rā José i hutī ngue rā Jesús.

Bī ma nthāne rā Jesús.

2 Nūp'x ja rā hnīnī Belén ngue rā häi Judea, ja bī mīp'x rā Jesús. Guehya yø pa mī ndāst'abi rā Herodes, gā mādi mānda'a rā xequi'a. Nūp'x ja rā dānīhnī Jerusalén bī zøp'x 'da yø n'yohx ngue ja yø mfādī ngue dī xādi te gā 'yo yø sø, bī 'yēp'x ja n'na rā häi nī bōxyadi. ² Bī 'yānnbūya, bī 'yēmbī:

—¿Harx 'bēhrā 'uēne nū'a bī mīhya, nūnā rá dāst'abi yø judío? Porque nūp'x nī bōxyadi dá handāhe n'na rā dāsø, gue'a rā hmēya'a ngue ya bī mī. A nūyá, nnā ēhē gā thānehe ya —bī 'yēnā.

³ Nūnā rā dāst'abi Herodes mī zā mī 'yøhnā rā hyā nā, ya dā zāhrā n'yomfēnī ngue sū. Dā guehyø mmēngū Jerusalén, gā bī nsū. ⁴ Nūnā rā dāst'abi bī zōnhnī

gätho'x yø hmu yø mmäcja, da guehyø xännbate ngue ra ley. Bi 'yörpa ra nt'änni ngue hapx ja ngue di mihrä Cristo nuna bá ex Oja ngue di ndast'abi. ⁵ Nuya bi t'örpa ra nt'änni p'uya, bi 'yembra Herodes:

—Nup'x ja ra hnini Belén ngue ra häi Judea ja di mip'x. Porque gue'a ra hya bi 'yotrá pøngahya Oja'a, bi 'yena: ⁶ “Nup'x ja ra hnini Belén ngue ra häi Judea, man'na tate'a ngue gätho yø danihni ja'a ra häi'a. Porque ja da pømp'x n'na ra dast'abi nu'a di mandagui'x ma ja'i ngue yø judío”.

⁷ A nuna ra Herodes nt'aguitho bi zon'x yø n'yohx øtra nt'änni, ena ngue padí te ga 'yo yø sø. Ra Herodes bi 'yänni tema pa bá fædi bi nœqui ra sø. ⁸ Mi xifi hanja p'uya, nuna ra Herodes bi 'yembj:

—Ni mähä Belén, bá homhmæ ra 'uene astä gue'mø guá tihmæ. Nu'mø guá tihmæ p'uya, gdí 'yehmí ua ngue guí xicjæ njuani, n'namhma ngue 'nœqui ga mma ngue ga ma thanne —bi 'yembj.

⁹ Nuya yø n'yohx, mi 'yø'a ra hya bi xihra dast'abi, bi ma. Nu'a ra sø xi hyanda m'met'o p'x ni bœxyadi, mahømbi hyandi ngue bi ja ra sø p'x ha ni ma. Nup'x ja ra ngu 'bæhra 'uene ja søp'x rá thai ra sø, gue'a hantho'a. ¹⁰ Mi zä mi hyandi hapx exa ja ngue da zoni, janjuani di johya. ¹¹ Mi zømp'x ja ra ngu, bi yæt'ambo. Bi nu ngue 'bæp'x ra 'uene connä Maya rá mamá. Gä bi ndant'yøhmü'x yø n'yohx ngue bi danne ra 'uene. Bi xæhyø 'beni ngue bi hyähra oro op'x, connä hogä bopo mahotho ga yæni 'nœ man'na ra hogä bopo ni hu ngue ra mirra, gä bi unni.

¹² M'mefa p'uya, nu'mø mi n'ahya yø n'yohx, bi 'yut'a Oja ngue nu'mø bi mengui, ya hindí map'x ha 'bæhra Herodes. Sinoque n'nan'yo man'na ra 'yu di mengui.

Bi ts'ixra Jesús i map'x ja ra häi Egipto.

¹³ Mi ma ya yø n'yohx, nu'a n'na rá anxæ Oja bi nu ra José 'mø mi n'ahä ngue bi 'yembj:

—Dami nanguí n'na zihmantho, guí sixra 'uene co 'næhrä mamá. Gui 'dagui, i map'x ja ra häi Egipto. Ja bá m'mæp'x astä gue'mø ga xi'i ngue guá pengui. Porque nuyá, ra Herodes da hyonna 'uene ngue da hyo —bi 'yembj.

¹⁴ Nxuitho'a ra ora'a, pæ ra José n'na zihmantho bi nanguí ngue bi zixra 'uene connä mamá. Bi ma, i ma Egipto. ¹⁵ Ja bá m'mæp'x astä gue'mø mi du ra Herodes. Nguna bi nja para ngue di nja ya yø hya bi bennbabi rá pøngahya Oja da ma ngue bi 'yena: “Ga ma si ma Ts'ant'x bi 'bæ'a Egipto”, bi 'yæn'Oja.

Xangu yø 'uene bi thop'x ja ra hnini Belén.

¹⁶ Mi bæhra Herodes ngue nuya yø n'yohx bi nyai ngue honna 'uene ya hin'i mengbæ ha 'bæi, man'natho bi mbøcux p'uya. Bi menhyø soldado p'x ja ra hnini Belén ngue bá ho yø ts'ant'x nu'x 'bæ'a nyo jeya paní gai. Gätho mathæt'i ra hnini Belén bi tho yø ts'ant'x. Porque yø n'yohx bi xifi ngue hingui tho'a nyo jeya xi mædi bi nu ra sø. ¹⁷ Ra ndødymmæi bi nja tengutho ra hya bi 'yotra pøngahya Jeremías, bi 'yena: ¹⁸ “Nup'x ja

ra hnini Ramá bi t'øde ngue janjuani ngue ya dymmæi n'na ra xisu, 'nœ zoni. Guehna ra Raquel i zoni ngue xi thopyø bæsi. 'Nœ himbi ne xtí nhojpabi rá mmæi porque ya gä xi du yø bæsi”.

Nuna ra Jesús i ts'ixpæ ja ra hnini Nazaret.

¹⁹ Mi du ra Herodes, nup'x Egipto mæmbi 'bæhra José bi nu'i 'mø minxui ngue n'na rá anxæ Oja bi 'yembj:

²⁰ —A nuyá, dami sixra ts'ant'x connä mamá, i map'x ja ra häi Israel. Porque ya bi du ra Herodes nuna mi nne xtä hyo ra ts'ant'x ya —bi 'yembj.

²¹ Nuna ra José p'uya, bi zixra ts'ant'x connä mamá, bi ma i map'x ja ra häi Israel. ²² Pæ mi 'yø p'uya ngue nuna ra Arquelao rá ts'ant'x ra Herodes, guehna mi ndast'abi p'x ja ra xequi mi nne xtí ma. Porque bi ponnbabi ndu rá papá. Ra José p'uya bi zu xtí map'x ja ra xequi ngue ra häi Judea ma di manda na. Mahømbi nu'i ra José p'uya, bi sifi ngue di map'x ja ra häi Galilea. ²³ Mi zømp'x ja ra häi Galilea, bi m'mæp'x ja ra hnini Nazaret. Nguna bi 'yøt'e para ngue di nja ya yø hya xi manyø pøngahya Oja ngue bi 'yena: “Nuná, di hutyø ja'i ngue ra mmængu Nazaret”.

Nuna ra Xuua bi 'yøtra nxixya bi xihyø ja'i ngue di nsä, da dømra Jesús bá æp'x.

3 Nu'x yø pa'x p'uya, nuna ra Xuua mi øtra nxixya p'x ja ra häi Judea, mi dæ'mi bi xihra hya yø ja'i bi mpeti p'x ja ra dapo. ² Bi 'yembyø ja'i:

—Dami 'bä'ni mmæihæ, gui hyehmæ p'x ra nts'o gní 'yohx. Porque ya da guehyø pa jap'uya da 'yu Oja ngue di manda ua —bi 'yembj.

³ Nuna ra Xuua guehna bi manna pøngahya Isaías 'mø mi nya ngue bi 'yena: “Da t'øde te da man'a n'na nc'ei da manna hya p'x ja ra dapo ngue da 'yena: Dami nsähæ ya, porque ya bá æp'x ra Hmu, da 'yembyø ja'i”.

⁴ Nu rá he ra Xuua, gue'x yø xingu ra cameyo ntøt'e ngue ra ulu. Di ngæt'a n'na ra xifani. Nu'a te si p'uya, yø mmäcja t'axi mi sa. 'Nœ ra t'afi t'asa timp'x ja ra dapo mi si. ⁵ Xangu yø ja'i bi zøp'x 'bæhra Xuua ngue øxra hya bi ma. Bi zøp'x yø ja'i bá nœpæ ja ra hnini Jerusalén, gätho'x yø hnini ja'a ra häi Judea, gätho'x yø xequi ngue ra dathe Jordán, gä bá æhyø ja'i. ⁶ Nuya yø ja'i bi ma ngue ja yø ts'oqui, guehya bi xixyabi ra Xuua p'x ja ra dathe Jordán.

⁷ Mi nu ra Xuua ngue mandøngu dyø judío 'bæp'x ni 'yæxæ di xixyabi. 'Bæp'x yø fariseo, 'bæp'x yø saduceo. Bi 'yembæya:

—Gui øthæ tengutho øtyø c'eyä ngue 'da'mø bá æp'x ra sibi. Xiya, çhague gní pahmæ ngue bá æp'x ra ndæte castigo di nja? ⁸ Dami 'yøthæ ra nho, n'namhma di nœqui ngue ya gá hyehmæ p'x ra nts'o. ⁹ Yo sä guí ena ngue ya hinte guí jahæ ngue yø mbom'meto'ahæ ra Abraham. Porque dí xi'ahæ ngue nuua ja yø do ja ua, da zä da 'yøt'Oja ngue da bøcua yø mbom'meto ra Abraham. ¹⁰ Gui øthæ tengutho yø za hingui zædi, gui njathæ p'uya. Pæ ya ja ra acha da 'yexyø za. Gätho yø za hingui nne di nzædi, da t'ets'i ngue da ma nt'udi. ¹¹ A

nugui, majuani ngue nuya yø ja'i i mma ngue da hɛp'ɛ rā nts'o, guehya dadi xixyabi connā dehe ya. Pɛ bá ɛp'ɛ man'na da 'yøtrā nxixya connā sibi 'mø bi ha'ahɛ rā ts'edi rā Espiritu Santo. Nuna, man'na tate na ngue nugā. ¿Harɛ gue gā sɛcā tengu nā? ¹² Guehna da huanhyø ja'i nā tengutho 'mø mahoqui rā trigo, n'nani ni ma yø xi. Rā trigo p'ɛya, mapeti ngue da 'bets'i. Nu'a rá xi p'ɛya, da t'up'ɛ ja rā sibi hinjam'mø da huɛt'i.

Rā Xuua bi xixyabi rā Jesús.

¹³ Nuna rā Jesús bá nɛxpɛ ja rā häi Galilea, bi zøp'ɛ ja rā dæthe Jordán mi 'bøhrā Xuua ngue bi xixyabi. ¹⁴ Pɛ rā Xuua hingui nne xtí xixyabi rā Jesús. Bi 'yɛmbi:

—Nugā go dí nnegā ngue gui xixyagui, 'nɛ go gni 'yɛɛ ngue gā xixya'i ya —bi 'yɛmbi.

¹⁵ Pɛ rā Jesús bi 'yɛmbrā Xuua:

—Dami ne ngue gui xixyagui, porque jatho gā øt'ui'a te gā di manda Oja —bi 'yɛmbi.

Janangue rā Xuua bi xixyabi rā Jesús. ¹⁶ Høntho bi nxixya rā Jesús, bi ma nenthe p'ɛya. Bi nu ngue bi xohrā c'amahɛts'i. Nu'a rā Espiritu Santo, øntho n'na rā paloma p'ɛ i hny, ngue bi zøp'ɛ ja rá ya rā Jesús. ¹⁷ Bi t'ø p'ɛya ngue bá nya Oja maya, bi 'yɛnā:

—Nuna 'bøcua ya, guehna mā Ts'unt'ɛ dadi madj. A nuyá, janjuani ngue ja gampähä connā guehna —bi 'yɛnā.

Rā zithu bi hyonnbj ha di 'yøtrā ts'oqui rā Jesús.

4 Rā Espiritu Santo bi zixpɛ bi ja rā dapo rā Jesús para ngue ja da sambahya p'ɛ rā zithu, da hyonnbj ha di mæstho rā hya di manda Oja. ² Mente nyote mā pa, rā pa rā xui himbi zi rā hmɛ. M'mefa p'ɛya, ya bi zā ngue mathoguitho tu manthuhu. ³ Rā zithu p'ɛya bi guarbɛ 'bährā Jesús. Bi hyonnbj ha di 'yøtrā ts'oqui, bi 'yɛmbi:

—Nu'mø ngue gue'e rá Ts'unt'ɛ'i Oja, dami 'yøt'e ngue yø do janɛ da gohi di nthuhmɛ —bi 'yɛmbi.

⁴ Mi dahra Jesús, bi 'yɛmbrā zithu:

—Nup'ɛ ja rā Maçā Libro, nt'ot'i p'ɛ rā hya ngue ɛnā: “Nu rā ja'i hindā ne da 'yøde te mman'Oja, madague'a da zi rā hmɛ rā ja'i, pɛ ya hindā zā di m'mɛi”.

⁵ Rā zithu p'ɛya, bi zixpɛ ja rā maçā danihni Jerusalén, bi ntøp'ɛ ja rá 'bet'e rā nija. ⁶ Bi 'yɛmbi:

—Nu'mø gue'e rá Ts'unt'ɛ'i Oja ya, dami nsäcua ya. Porque nt'ot'i p'ɛ ja rā Maçā Libro rā hya ngue ɛnā: “Nuna Oja, da penhyø anxe ngue da mä'i. Da 'yøt'e ngue njanate gdi søt'a häi, n'namhma ngue hndi ɛn'na ni gua yø do” —bi 'yɛmbi.

⁷ Mi dahra Jesús, bi 'yɛmbrā zithu:

—Xquet'a nt'ot'i rā hya p'ɛ ja rā Maçā Libro ngue nuna Oja, hinjonda zännbj te da 'yøt'e para ngue da fadi ngue'mø majuani te mma ogue hin'na.

⁸ Rā zithu p'ɛya bi zixpɛ bi ja n'na rā danyuni. Bi japi ngue da hyandj gätho yø nación i ja rá ngøni nximhäi. 'Nɛ da hyandj te gā rā nho gā 'bɛi. ⁹ Bi 'yɛmbi:

—Nu te gā guí handya, gā gā 'da'i ngue'mø gui ndan-tyøhmɛ gui thannegui —bi 'yɛmbi.

¹⁰ Pɛ rā Jesús bi 'yɛmbi:

—Dami 'uegue grā zithu. Porque nt'ot'i p'ɛ ja rā Maçā Libro ngue hønt'a rā Hmu Oja ja ngue da ma nthanne, hinjom man'na.

¹¹ Nu'a rā zithu p'ɛya, bi zop'ɛ rā Jesús, bi ma. Bá ɛhyø anxe p'ɛya ngue bi mäts'i.

Ya bi dæmra Jesús ngue bi manna hya p'ɛ Galilea.

¹² Bi 'yøhra pa ngue bi n'ofadi rā Xuua. Mi 'yøhra Jesús ngue ya ofadi, bi ma p'ɛya i mpa p'ɛ ja rā häi Galilea. ¹³ Bá sop'ɛ rā hnini Nazaret, bi ma danj m'møp'ɛ ja rā hnini Capernaum. Nuna rā hnini nā, ja jarbɛ ja rā nenzabi nup'ɛ di ntøt'a häiui rā Zabalón connā häi Neftalí. ¹⁴ Nguna rā hya bi nja para ngue di nja'a te rā hya bi 'yøtrā pøngahya Isaías ngue bi 'yɛnā: ¹⁵ “Nu'ɛ yø mmøngu p'ɛ ja rā häi Zabalón, 'nɛ'ɛ yø mmøngu p'ɛ ja rā häi Neftalí, guehya yø ja'i 'bøp'ɛ jon- nā nenzabi, 'nɛ'ɛ rá m'møp'ɛ man'na nguadi rā dæthe Jordán, 'nɛp'ɛ ja rā häi Galilea, ja jap'ɛ n'na rā xequi ngue 'bøhyø ja'i hingyø judío. ¹⁶ Nuya yø ja'i ya mi 'bø 'bexui, pɛ nuyá, ya bi nu xanho rā nyot'i ya. Guehya yø ja'i øntho ya xi du, pɛ nuyá, ya bi yorpari rā nyot'i ya”, bi 'yɛnā.

¹⁷ Ya bi dæ'mi bi xihra hya yø ja'i rā Jesús, bi 'yɛmbi:

—Dami 'bä'ni mmøi ngue gui hyehmɛ p'ɛ rā nts'o gni 'yohɛ. Ya da guehyø pa ja p'ɛya da 'yu Oja ngue di manda ua ya.

Rā Jesús bi zixi goho yø mahua, bi 'yøt'e ngue yø xädi.

¹⁸ Nup'ɛ ja rā nenzabi Galilea, bi thop'ɛ n'na pa rā Jesús. Ja bi dimp'ɛ yoho yø mahua ngue di n'yohɛ. Nu'a n'na i Simu, 'nɛ xquet'a i Bedu. Nuna man'na, rā Andre. Nuya yonc'ɛi ya, mi entyø xit'a p'ɛ ja rā dehe ngue pahuā. ¹⁹ Mi nu rā Jesús, bi 'yɛmbi:

—Ma gā mmähä n'yø. Ya hingyø huā guí theui ya, sinoque gā xän'nau ha gdi theui yø ja'i ya —bi 'yɛmbi.

²⁰ 'Bexpi zop'ɛ yø xit'a ngue bi mähä rā Jesús. ²¹ Mi thohmits'ɛ ninguep'ɛ p'ɛya, mahømbi dimp'ɛ mi yonc'ɛi di n'yohɛ ngue n'nat'a yø papá. Rā Jacobo 'nɛhra Xuua, guehya yø ts'unt'ɛ rā Zebedeo. 'Dap'ɛ mi øhɛ rá papá p'ɛ ja rā barco ngue pøtyø xit'a. Rā Jesús bi xifi ngue da mähä. ²² Nuya ts'its'i, 'bexpi mähä rā Jesús, bi zop'ɛ ja rā barco yø papá.

Nup'ɛ ja rā häi Galilea ja bi mamp'ɛ rā hya rā Jesús.

²³ Rā Jesús bi n'yo ndap'ɛ bi zä gā rā häi Galilea. Nu'mø bi zømp'ɛ ja yø nija di mpeti yø judío, xännbabi yø ja'i rá hya Oja. Xihyø ja'i rā hogā 'da'yo hya ngue ha di njap'ɛ di zo rá 'yɛ Oja yø ja'i. 'Nɛ øthe yø ja'i di hyɛn- ni. Hønt'a bi zä man'ɛ hɛmbyø ja'i, gā øthe. ²⁴ Gätho rā häi Siria bi n'yo rā hya te øtra Jesús. Janangue nup'ɛ 'bøhrā Jesús bi ts'innbabi to gā xan'ɛ, ndana bi zä man'ɛ hɛmbi. Nu'ɛ yø ja'i n'youi yø ts'onthi bi ts'innbj ngue øthe. Bi ts'innbabi yø ja'i di guxytø ts'i 'mø bi gu rā n'ɛ n'youi. Da guehyø ja'i tudyø gua bi ts'innbabi rā

Jesús ngue dā 'yøthe. ²⁵ Nup'x ni ma rā Jesús xandøngu yø ja'i tenni. Bā nexi'da yø ja'i p'x ja rā häi Galilea. Bā nexi'da yø ja'i p'x ja rā häi Decápolis. Bā nexi'da yø ja'i p'x ja rā hñini Jerusálén. Bā nexi'da yø ja'i p'x ja rā häi Judea. Bā nexi'da yø ja'i p'x man'na nguadi rā dāthe Jordán.

Rā Jesús bi xännbā rā hya yø ja'i p'x ja n'na rā nyuni.

5 Bi nū rā Jesús ngue xandøngu yø ja'i bi zøhø. Bi map'x bí ja n'na rā nyuni, bi hyoni hapx dā mi. Nū'x yø xädi p'xua bi mäspx hudí. ² Nūnā rā Jesús bi dū'mi bi xännbā rā hya yø ja'i. Bi 'yēmbi:

³ —Rā mmēnthi di nthēui yø ja'i nūya ēntho hyoya, porque tīnyø mmēi ngue di 'bēhrā nho. Porque guehya yø ja'i dā zo rá 'yē Oja bí 'bē mahēts'i ya.

⁴ Rā mmēnthi di nthēui yø ja'i tū yø mmēi. Porque Oja di hojpaḅi yø mmēi ya yø ja'i ya.

⁵ Rā mmēnthi di nthēui yø ja'i hīndi 'yēxpē 'bēhyø mmic'ēiui. Porque guehya yø ja'i dā gohmi rā häi mā yat'i ya.

⁶ Rā mmēnthi di nthēui yø ja'i nūya ho yø mmēi ngue honi ha di 'yøtrā nho, tengutho 'mø di tūmanthūyū di ja ndūmmēi ngue honi ha di nsihmē. Porque dā mǎx Oja ngue dā zā dā 'yøt'e.

⁷ Rā mmēnthi di nthēui yø ja'i nūya dā 'yøtrā mǎte ngue dā mǎxyø mmic'ēiui. Porque guehya yø ja'i ya dā 'yørpā rā mǎte Oja ngue dā mǎts'i.

⁸ Rā mmēnthi di nthēui yø ja'i ngue hīn temā nts'o so yø mmēi. Porque guehya yø ja'i dā nū Oja ya.

⁹ Rā mmēnthi di nthēui yø ja'i nūya dā japi ngue di nhojpa'x di nsēi. Porque guehya yø ja'i dā gohi ngue yø basí Oja ya.

¹⁰ Rā mmēnthi di nthēui yø ja'i nūya dā zā rā n'x dā ts'ui ngue honi ha di 'yø xānho. Porque guehya yø ja'i dā zo rá 'yē Oja bí 'bē mahēts'i ya.

¹¹ Rā mmēnthi guí nthēui 'mø bi ts'x'i ngue guí tenngāhē. Dā ts'an'āhē, dā ts'an'nāhē yø fēhni. ¹² Dāmi johyahē 'mø ngue ngu'a bi nja, di nja'āhē mpāhā, porque xāngu ni nzābihē bí ja mahēts'i. Ya quí pahmē ngue nū'x yø pøngāhyā Oja xā m'mē'a m'mēt'o xquet'a bi ts'ui.

Bi ma mā hyequi rā hya te ja ngue dā n'yo yø xädi rā Cristo.

¹³ Nū rā u, i ja rá 'bēfi ngue nū temā japi ya hīndi nts'oní. Guí njathē p'x ua ja rā ximhäi ya, ngue guí 'bēhmē ua, ya xøt'ātho rā nts'o dā 'yøtyø ja'i. Pē nū'mø bi m'mēhrā ts'ēdi rā u, ya hīndā zā to dā japi ngue xtā n'ū mahøn'a. Ya hīnte di muui rā u, dā t'ei, dā nēp'x yø ja'i.

¹⁴ Nū'a te gní 'yohē ya, i nnūdyø ja'i 'bēcua ja rā ximhäi. Gue'āhē, tengutho n'na rā nyot'i di yorbē ja rā 'bexui, i nnūtho gātho yø ja'i. Gue'āhē, tengutho n'na rā hñini 'mø bi ja māxøts'e rā nyuni, i nnūtho gātho yø ja'i. ¹⁵ Nū'mø bi ma mā saquí n'na rā lámpara, hīndā thørbē ja rā huada, sinoque dā thøxpē ja rā nthøxanyot'i n'namhmā ngue di yorpi gātho'x 'bē'āambo rā ngu.

¹⁶ Dāmi njathē p'xua, dāmi nehē ngue dā nū yø ja'i'a te rā nho guí øthē. Nū'mø bi nū yø ja'i'a rā nho guí øthē p'xua, yø ja'i dā 'yēspābi nā ni Papāhē bí 'bē mahēts'i.

Rā Jesús bi mā ngue xānho rá ley Oja.

¹⁷ A nūyá, 'yo guí ēmhē ngue dā ēhē gā hācā rā ley bi 'yotrā Moisés, oque gā hācā'x yø hyā bi nxännbāte yø pøngāhyā Oja. Nū'a, hīn'nā'a. Sinoque dā ēhē ngue nū'a te gāmā hyā mmāmp'x ja rā ley, gā gue'a gā thogā'a. ¹⁸ Nūgā majuaní te dí xi'āhē, mēnte ngue di siguetho ja rā c'amāhēts'i 'nēhrā häi, nū'a te gāmā hyā nt'ot'i p'x ja rā ley, ni xīngā n'na rā letra, ni xīngā n'na rā punto di sǎ ngue dā thāquí astā gue'mø bi nja gātho'a temā hyā nt'ot'i. ¹⁹ Janāngue nūyá, nū to bi zā ngue festho rā hyā di mǎnda rā ley, mǎdague'a zits'xtho, 'nē dā ngu'a dā xännbābi mī'da yø ja'i ngue dā mēstho rā hyā, guehnā rā ja'i ngue hīngā ēdā hñū mānsu p'x mahēts'i nā. Pē nū rā ja'i ngue dā 'yøt'e te mmanā ley 'nē dā ngu'a dā xännbābi mī'da yø ja'i ngue dā 'yøt'e, guehnā rā ja'i dā hñū mānsu p'x mahēts'i nā. ²⁰ Nūgā dí xi'āhē ngue nū'mø guí nne di ncē'āhē p'x di mǎnda Oja, mā dātho nne ngue xtā ndønho te gdí n'yohē, ngue'a te gā 'yo yø xännbāte ngue rā ley 'nē'a te gā 'yo yø fariseo.

Hīngui ho ngue to dā nū mān'x rá cū.

²¹ Ya xcá 'yøhmē yø hyā bi sännbābi yø ndiua mān-jām'mø ngue bi t'ēmbi: "'Yo grā hyote. A nū rā ja'i ngue di nhote, jatho dā thāspā rā güenda ngue dā ma rā castigo", bi t'ēmbi. ²² Pē nūgā dí xi'āhē ngue nū rā ja'i dā nū mān'x rá cū, jatho dā thāspābi rā güenda. A nū rā ja'i ngue xihyø ts'omhyā rá cū 'mø yaui, jatho ngue di mpeti yø ts'x't'abi dā hyāspābi rā güenda. Nū to ēmbi ngue rā ndonda rá cū, dā ma rā nīdu hapx di nžø.

²³ A nūyá, xi'mø guí mmap'x ja rā altar ngue guá ør-pāhē rā 'bøt'e Oja, 'nē ja dā sop'x ni mmēi ngue hīngui ho te xcá 'yørpā ni cūhē, ya hīngūá øthē rā 'bøt'e.

²⁴ Sinoque bā sohni 'bøt'ehē p'x ja rā altar, guá pengui guí nhojpaui ni cū. Ja guá pengui guí dā ni 'bøt'ehē p'xua.

²⁵ Nū'mø bi ma mā yāp'i'āhē, nū'a di yāp'āhē dāmi nhojpaḅē p'x ja rā 'yū, n'namhmā ngue hīndi dā'āhē p'x ja rā ts'x't'abi. Porque nū'mø ya bi ndā'āhē p'x ja rā ts'x't'abi, rā ts'x't'abi di dā'āhē rā policia. Rā policia p'xua dā zixāhē fādi. ²⁶ Majuaní te dí xi'āhē, ngue nūp'x ja rā fādi, ya hīndā zā guá pønthohē, guá pømh-mē astā gue'mø guá jut'i gātho rā mēnyū dā ts'an'nāhē.

Hīngui ho di n'yots'om'māi rā ja'i.

²⁷ Ya xcá 'yøhmē rā hyā bi sännbābi yø ja'i ngue bi t'ēmbi: "'Yo grā 'yots'om'māi'". ²⁸ Pē nūgā dí xi'āhē ngue nū to hētā n'na rā xisu 'nē so rá mmēi ngue di n'yots'om'māiui, ya sūtho 'mø majuaní bi n'yots'om'māui rā xisu hētí.

²⁹ A nūyá, nū'mø guí ēnā ngue rá ts'oqui ni dā ngue ni n'yei p'x guí øthē rā ts'oqui, dāmi hyāhni dā, guí 'yēi.

Man'na xanho ngue di m'me'a n'na ni dähx, hinda gue'a ngue ga ni do'yohx da ma ra nidu. ³⁰ Nu'mø guí ena ngue ra ts'oqui ni 'ye ngue ni 'yei p'x guí øthx ra ts'oqui, dami hyejni 'ye, guí 'yei yap'ætho. Man'na xanho ngue di m'me'a n'na ni 'yehx, hinda gue'a ngue ga ni do'yohx da ma ra nidu.

Hingui ho ngue da 'yenyø xisu yø n'yohx.

³¹ Ya xcá 'yøhmæ ya yø hya bi sännbabi yø ja'i 'mø yø pa xa thogui ngue bi t'embj: "Nu to da ne da 'yenná xisu, i jatho da nangra sæcuá ngue ra nxuni". ³² Pe nugá dí xi'ahx ngue n'na ra xisu 'mø bi 'yenná ndø, nu'mø bi nthatui man'na ra n'yohx, ya ra ts'oqui øt'ui na da mæ. Pe go rá ts'oqui na ra n'yohx bi 'yenná xisu ngue te di nja, porque høndra xisu ngue ra 'yots'om'mäi i sä ngue da t'ei.

'Yo to di exa ntestigo yø ja'i.

³³ Ya xcá 'yøhmæ ya yø hya bi sännbabi yø ndiua 'mø yø pa xa thogui ngue bi t'embj: "Nu'mø guí exh ntestigo Oja ngue majuaní di nja'a ra hya guí mmamhmæ, ya ja ts'editho ngue guí 'yøthæ'a te ra hya gadi yarpa ni mmic'ejihæ ngue di nja". ³⁴ Pe nugá dí xi'ahx ngue 'yo guí exhæ ntestigo Oja p'x guí yahæ ngue gdi hatra ts'edi ni hyahæ. Nu te bi ja mahets'i, 'yo guí exhæ ntestigo, porque ja bí 'bæp'x Oja, entho go t'exa ntestigo'a. ³⁵ 'Yo guí exhæ ntestigo ra häi, porque Oja di manda ga ra ximhäi, entho go t'exa ntestigo'a. 'Yo guí exhæ ntestigo ra danihni Jerusalén, porque ja ra dast'abi p'x Oja, entho go t'exa ntestigo'a. ³⁶ 'Yo guí ena ngue da zä da t'øc'a ni ya 'mø himma juani te guí mmamhmæ. Porque ni yahæ, ni xinga n'na ni xtahæ da zä guí 'yøthæ ngue xtá nt'axi oque xtá mpothi. ³⁷ A nu'mø guí nne guí mamhmæ n'na ra hya, njuantho dami mamhmæ ngue'mø da zä, oque hinda zä. Porque ra ja'i ngue rá n'youi ra zithu, hingui t'æc'ej te mma, janangue ngue honi te exa ntestigo.

'Yo to dadi cosra nts'o t'ørpe.

³⁸ Ya xcá 'yøhmæ yø hya bi sännbabi yø ja'i 'mø yø pa xa thogui ngue bi t'embj: "Nu ra ja'i da hyamba rá dá rá mmic'ejui, xquet'a da thambabi rá dá. Nu ra ja'i da 'yøjpa yø ts'i rá mmic'ejui, xquet'a da t'øjpa yø ts'i". ³⁹ Pe nugá dí xi'ahx, ngue nu'a te ra nts'o øt'ahæ n'na ra ja'i, 'yo gadi cospahæ. Hante gue nu'mø to bi mep'a ni hmihæ, dami unman'na nguadi ni hmi ngue da m'emj. ⁴⁰ A nu'mø to guí tujp, 'næ di yap'a'i ngue ä'i ni pahni, co 'næhni tuhü dami unni. ⁴¹ Nu'mø to da 'yæn'i guí fæxæ n'na kilómetro made ngue guí tuspá rá 'benj, dami doblehæ'a te xi'i guí fæxæ. ⁴² Nu'mø te'o da 'yá'ahæ n'na ra cosa, dami unni. Nu'a te'o da mip'ahæ n'na ra cosa, dami hmitj.

Nu to 'bæhyø nsuii jatho ngue di madi.

⁴³ Ya xcá 'yøhmæ'x yø hya bi sännbabi yø ja'i 'mø yø pa xa thogui ngue bi t'embj: "Dami mahni amigohæ. A nu'x sæ'ahæ, 'yo gadi mahmæ'x", bi t'embj. ⁴⁴ Pe nugá dí

xi'ahæ ngue dami mahni nsuihæ. Dami 'yæphæ Oja ngue di japi to san'ahæ. Nu te'o ga nnu man'æ'ahæ, dami 'yørpahæ ra nho. Dami marpahæ Oja te'o ya mants'o 'mø guí yahæ. Marpahæ Oja'x hingui ho te øt'ahæ. ⁴⁵ A nu'mø guí 'yøthæ ya yø hya dí xi'ahæ ya, ya di næqui ngue yø basí'ahæ'a ni Papáhæ bí 'bæ mahets'i 'mø. Porque ra hyadi bi hoc'a Oja, hinga hønnbæ 'bæhyø hoja'i øtra nho, sinoque 'næp'x 'bæhyø ts'oc'ej øtra nho ra hyadi. Ra 'ye p'æya, hinga høndyø hoja'i 'ye p'x ja yø huahj, sinoque 'næhyø ts'oc'ej 'ye p'x ja yø huahj. ⁴⁶ A nu'mø ngue hønt'x to di ma'ahæ gadi mahmæ, zndana ra nho di næqui ngue guí øthæ 'mø? Conque asta yø ngæthäi njap'x. ⁴⁷ Xi'mø ngue hønt'x ni amigo gadi zenguahæ, zndana ra nho guí øthæ 'mø? Porque xquet'a njap'x yø ja'i hingui pa Oja. ⁴⁸ Nu ni Papáhæ bí 'bæ mahets'i, ma datho ngue xandønho te øt'e. Guí njathæ p'æya, dami nehæ ngue ma datho xtânho te guí 'yøthæ.

Nu ra ja'i øtra nho, 'yo dadi 'yets'i.

6 Nu'a te ga ra nho ja ngue guí 'yøthæ, 'yo guí nnehæ ngue hønnbæ 'bæi xangu yø ja'i da nu ha gdi 'yøthæ ra nho. A nu'mø ngue ra n'yets'i gni 'yøthæ ra nho p'x ha 'bæhyø ja'i, nu'a ni Papáhæ bí 'bæ mahets'i ya hin temä nzäbi di 'da'ahæ. ² Janangue nuyá, nu'mø guí fæxhæ yø ja'i nu'x hyoya, 'yo guí nnehæ ngue 'da di batyø ja'i te guí øthæ. Porque ngu'a øt'i'da yø ja'i p'x ja yø nija 'næp'x ja yø caye, høntho nne ngue di 'yets'i ngue da nu yø ja'i'a ra nho øt'e. Pe majuanj te dí xi'ahæ ngue nuyá yø ja'i njap'x, nu'a ga nnu manho yø ja'i te øt'e, ya hønt'a yø nzäbi'a. ³ Pe nu'ahæ, nu'mø guí fæxhæ yø hyoya, nu te ja ngue guí 'yøthæ, 'yo 'be guí xihni amigo gadi nsixui. ⁴ Nu'mø guí øthæ ra 'bæxte, nt'aguitho dami 'yøthæ. Nu'a ni Papáhæ bí 'bæ mahets'i i nnutho te guí øthæ, go da gut'ahæ'a.

Ra Jesús bi xännbabi ha di mat'Oja yø ja'i.

⁵ A nu'mø ngue guí mmat'Ojahæ, 'yo guí øthæ tengutho øtyø ja'i ngue hingyø mmæi ga 'yøt'a te øt'e. Di ho te ørbæ ja yø nija ngue 'bæi ha ga mmat'Oja. I nnepe ngue da nu gætho yø ja'i te øt'e. Da guerp'x ja yø caye i mmat'Oja p'x ni ma. Pe nugá majuanj te dí xi'ahæ ngue nu'a ga nnumanho yø ja'i te øt'e, ya hønt'a yø nzäbi'a. ⁶ Pe nu'ahæ, nu'mø guí mmat'Ojahæ, dami cæt'ambo ni nguuhæ, tøtra goxthi, dami mat'Ojahæ p'æya. A nuna Oja ni Papáhæ, ja 'bæp'x ha guí 'bæhmæ na, go nnu dra mhmat'Oja guí ørbæ ja ni nguuhæ na, 'næ go da gut'ahæ na.

⁷ Nu'mø gá mat'Ojahæ, 'yo ja gadi 'yopthobi yø hya guí xihmæ Oja. Porque ngu'a øtyø ja'i hingui pa Oja, i ena ngue nu'a ya'atho guí yahni, gue'a di 'yø Oja te xi'a. ⁸ Pe 'yogui øthæ tengutho øt'x. Porque nuna Oja ni Papáhæ, ya padj te ga guí homhmæ hante ngue guí 'yæpi te guí nnehæ. ⁹ Janangue nu'mø gá mat'Ojahæ, dami 'yæhmæ: Ma Papá'ahæ guí 'bæ mahets'i, dami 'yøt'e ngue da hnu mansu'i. ¹⁰ Bá æhæ guí manda ua. Di nja'a te ni pähä ua ja ra ximhäi tengutho bí ja mahets'i.

¹¹ Dami 'dacje ra hme n'na pa ngu n'na pa. ¹² 'Ne dami punnga ma ts'oquihe, tengutho gähe xquet'a dadi punnbahe to hingui ho te orcahe. ¹³ Dami faxcahe ngue hinga ot'ähe ra nts'o. Dami yanje ngue ra nts'o. Porque nu'i, gue'e gadi mmandase, jase ni ts'edi, gui tate para zantho. Da ngut'atho.

¹⁴ Nu'mo gui 'bæi ngue gui punnabaji yø ja'i hingui ho te ot'ahæ, nu'a ni Papähu bi 'bæ mahets'i xquet'a di pun'na ni ts'oquihæ 'mo. ¹⁵ Pe nu'mo hingui nne gui punnabaji ni mmic'eiui te ot'ahæ, nu'a ni Papähu bi 'bæ mahets'i xquet'a händi pun'na ni ts'oquihæ 'mo.

Ra Jesús bi xännabaji yø ja'i ha di 'yetyø mmæi.

¹⁶ Nu'mo gui nne ngue gui 'ye'ni mmæihæ, 'yo gadi hmi dymmæihæ tengutho øtyø ja'i ngue hingyø mmæi ga 'yot'a te øt'e. A nuyá, di hmi dymmæi 'mo øtyø mmæi, i nne ngue da nu yø ja'i te øt'e. Pe majuaní dí xi'ahæ, nu'a ga nnu manho yø ja'i te øt'e, ya hont'a yø nzäbi'a. ¹⁷ Pe nu'ahæ, nu'mo gui 'e'ni mmæihæ, 'yo gadi hmi dymmæihæ, sinoque dami 'yejni yahæ 'ne dami nxädahæ. ¹⁸ 'Yo gui nnehæ ngue di unna güenda yø ja'i ngue gui 'e'ni mmæihæ. Händä hont'a ni Papähu padí ngue gui 'e'ni mmæihæ, go da gut'ahæ na.

Dami ne ngue bi ja ni mmetihæ mahets'i.

¹⁹ 'Yo gui nnehæ ngue xøgue nma munts'itho'a te gui peshæ ua ja ra ximhäi. Porque nu'a te gui peshæ ua ja ra ximhäi, da zi yø zu'ε, ya di nts'oní. Ogue da bæ yø bæ. ²⁰ A nuyá, dami nehæ ngue nup'æ mahets'i, ja bi jap'æ ra nho gui nthæhæ, nu'a hinha di m'medi. Ya händä zä da zi yø zu'ε, 'ne händä zä da zonyø bæ ngue da bæ'ahæ. ²¹ Nu'mo gui emhmæ ngue bi ja mahets'i'a ra nho tate di muui, hønnbæ da zo ni mmæihæ p'æ 'mo.

Ra Jesús bi hyeipa ra hya n'na ra nyot'i.

²² Nu'mo bi xogui xanho ni dæhæ ya, ya gui hæthæ xanho ra nyot'i i ja. Njarbætho ni n'yomfænihæ ya, nu'mo bi xogui xanho, ya gui pahmæ ndana ra nho gdi n'yohæ 'mo. ²³ Pe nu'mo hingui xogui xanho ni n'yomfænihæ, ya himma juani gui pahmæ ndana ra nho gdi n'yohæ 'mo. Ya nsætho 'mo ngue ra ts'a'bexui p'æ gni mähä, porque hingui xohni n'yomfænihæ ngue gui pahmæ ndana ra nho.

Bi hyecra hya ra Jesús ngue yoho yø hmu.

²⁴ Hingui sä ngue yoho yø hmu ra ja'i di m'mæi. A nu'mo ngue yoho yø hmu di m'mæi, n'na'a di madi, n'na'a händi madi. N'na rá hmu da 'yørpe te di manda, man'na rá hmu händä 'yørpe te di manda. Gui njathæ p'æya, hingui sä ngue mbø yoho p'æ di ma ni mmæihæ. Di ma ni mmæihæ Oja, xindi ma ni mmæihæ ra menyü.

Nuna Oja fä'æ yø ja'i ya o rá 'ye.

²⁵ Nügä dí mma, nu'a te ja ngue gui sihæ, ogue te ja ngue gui hyehæ, 'yo gue'a mathoguitho ga ndü ni mmæihæ'a. A nuyá, nu rá te ra ja'i, man'natho di muui

ngue'a te da zi. Nu rá do'yo ra ja'i, man'natho di muui ngue'a te da hye. ²⁶ Ya gui nnuhæ yø ts'int's'æ 'yo maya, ngue hingui uahi, 'ne hingui xofo ngue te da mets'i. Pe nuna ni Papähu bi 'bæ mahets'i, go di unni te si yø ts'int's'æ na. Gomä gue'ahæ ya, ngue händä mäxahæ Oja, porque man'na xammadi'ahæ ngue yø ts'int's'æ. ²⁷ Xiya, xi ra ja'i tu rá mmæi ngue hingui hets'i, zua da zä di nte man'na doyni ngue'a ga nhets'i?

²⁸ 'Yo di tu ni mmæi te gui hyehæ. Ya gui nnuhæ yø døní bí ja dapo ngue händi mpefi, ni xingui mpe, pe mahotho gui nequi. ²⁹ Dí xi'ahæ na ra hya na, ngue tengü ra dast'abi Salomón, mandønho drä he bi hye, pe hinha da zædi tengü gånho yø døní. ³⁰ Porque gueæ Oja øt'e ngue mazihotho gui nequi yø døní bí ja dapo. Bí ja dapo ya, pe nixudi p'æya, di nzø p'æ ja ra orno. Gomä gue'ahæ ngue händi he'ahæ Oja. Pe hingá egui εc'ei'hæ xanho ngue faxahæ Oja. ³¹ Janangue nuyá, 'yo mathoguitho di tu ni mmæihæ ngue sä gui 'yemhmæ: "¿Te 'bæ'a ga sihæ ya, o gue te 'bæ'a ga hehæ ya?" gui 'yemhmæ. ³² Porque yø ja'i 'bæcua ja ra ximhäi, hont'a te da zi 'ne'ä te da hye ni ma yø mmæi honi. Pe nu'ahæ, nu'a ni Papähu bi 'bæ mahets'i, ya padí ngue gui homhmæ gätho ya yø cosa ya. ³³ Janangue nuyá, ma dætho dami hyoni ha gdi sohæ rá 'ye Oja. Nuyä yø hyä di man-da Oja, dami ja ndymmæi gui 'yøthæ, n'namhmæ ngue di 'da'i te gäma cosa gui homhmæ. ³⁴ A nuyá, 'yo sä ma'dihi di tu ni mmæihæ'a te ja ngue gui thohmæ nix-udi. Porque n'na ngu n'na yø pa ja te thohyø ja'i. Høn-tho ngue nu'a ra n'æ gui thohmæ n'na pa ngu n'na pa dami hyoni ha gdi thohmæ'a ra pa'a.

'Yo gui haspahæ ra güenda te ga 'yo mi'da yø ja'i.

7 'Yo gui haspahæ ra güenda te ør'mi'da yø ja'i, n'namhmæ ngue händä hyats'ahæ ra güenda Oja te gui øthæ. ² Porque da thats'ahæ ra güenda tengutho gni hyaspahæ ra güenda mi'da yø ja'i. Tengutho gui 'yøthæ, xquet'a gue'a di nja'ahæ'a. ³ ¿Hanja yø ja'i ngue ja xangu yø ts'oqui, guehya nne da hyaspa ra güenda yø ja'i ngue ts'ædyø ts'oqui ja ya? Tengutho 'mo gui xi-hni cy ngue oxra häi rá dä, pe nu'i p'æya, ra biga di o ni dä. ⁴ Ya händä zä gui 'yemni cy: "Ague n'yø, tø ga hahmi ra häi o ni dä", gui 'yembí. A nu'i p'æya, hin gadi unna güenda ngue ra biga oxni dä. ⁵ Ya hinni 'yup'æ te gui mma. 'Be dami hyahra biga o ni dä n'namhmæ da zä gui hyamba ra häi o rá dä ni cy.

⁶ Nuna ra hyä gui nnu mandæxquihæ, nu ra ja'i ngue mandønts'o drä mmæi händä zä gui xihmæ ra hya. Porque n'na ra cosa xandæxqui, hingui sä di t'unyø fo'yo. Nu'mo bi ncue ra fo'yo, da za'ahæ. Ximmangu n'na ra cosa ngue mandø mmaditho, hingui sä di t'unyø ts'ædi, porque ra ts'ædi di 'da'mi, da nep'æ häi'a te gui unhnæ.

Dami 'yæphæ Oja te gui homhmæ.

⁷ Nuna Oja di 'da'i te gui homhmæ. Dami 'yæpi te gui nnehæ. Nu te gui hyoni, gui tini. Nu'mo gä jatra goxthi ngue gui nzohmæ Oja, da xoc'ahæ. ⁸ Porque nu ra ja'i

ädi te nne, ma t'unnī. Nu'a honi, i tini. Nu'a di jätra goxthi, i sojpi.

⁹ Conque nu ra ja'i 'bæhrá basi, nu'mø bi 'yäpra thuh-mæ, hingui sä rá mmæi ra ja'i ngue ra do di unná basi.

¹⁰ Ogue ra hua da 'yäprá basi, hingra c'eyá di unni. ¹¹ A nuyá, i ja ni ts'oquihæ, pæ guí padí guí unna cosa nu'a xanho ni basihæ. Man'natho'a ni Papáhu bí 'bæ mahæts'i ngue xandønho te di 'da'ahæ 'mø gui 'yáphæ.

¹² Tengü gnī ne ngue da máxahæ yø ja'i, da ngu'a gui 'yøthæ, dami 'yørpahæ ra 'bäxte mi'da yø ja'i. Ja ni gax-pæ gätho yø hya nt'oti p'æ ja ra ley, da gue'æ yø hya bi 'yotyø pøngahya Oja.

Mahyejpi ra hya n'na ra goxthi hingui xidi.

¹³ Mente guí 'bæhmæ ua ja ra ximhäi, dami hyaxhæ ra 'yu njuantho. A nuyá, para ngue da zä gui hyaxhæ na ra 'yu na, dami cæthæ p'æ ja ra goxthi hingui xidi.

Porque nuna ra 'yu ni ma nidu hingui nnu manhænni yø ja'i na, ngue xa nxidi ra goxthi 'næ xa nxidi ra 'yu. Pe mandøngu dyø ja'i ni map'æ. ¹⁴ Pe nu ra 'yu njuantho da hyaxra ja'i di nthæi ra 'da'yo te, hingui xidi ra goxthi 'næ hingui xidi ra 'yu. Pe ziyohotho yø ja'i ni map'æ.

Nu'a ga nho rá ndät'ä ra za, gue'a di fadi tema za'a.

¹⁵ Dami mfähmæ xandønho, nuyá yø fehni xännbate da zøp'æ guí 'bæhmæ, da 'yena ngue mmæmbrá hya Oja. 'Yo di hä'ahæ, porque máxøts'itho di næqui ngue yø hoga n'yohæ, pæ nu te ga 'yo, ga ra nts'oní ørbæ ni ma. ¹⁶ Nu'a te ga 'yo, gue'a gdi pahmæ te'o'a. Tengutho p'æ ja ra 'uini, guí pahmæ ngue hinga ja di nzæp'æ yø uva. Ni xingyø igo di nzæp'æ ja yø 'uini. ¹⁷ Porque guí pahmæ ngue n'na ra hoga za, ra hoga ndät'ä zædi. Pe nu'a hingra hoga za, hingui ho yø ndät'ä zædi. ¹⁸ Nu ra hoga za, hinga ja zæp'æ ra ndät'ä hingui ho. Nu'a hingra hoga za, hinga ja zæp'æ ra hoga ndät'ä. ¹⁹ Nu gätho yø za hingui ho yø ndät'ä zædi da ma nt'ets'i ngue da t'udj. ²⁰ Janangue dí xi'ahæ ngue nu'a te ga 'yo ya yø fehni xännbate, gue'a gdi pahmæ te'o'a.

Jatho gui 'yøthæ'a te rá pähä ni Hmuuhæ.

²¹ Nuyá yø ja'i da 'yengui ngue drá Hmuui, hinga ga da yærbæ ha di manda Oja. Nu'æ majuanī ngue da yærbæ di manda Oja, gue'æ yø ja'i da 'yørpabi rá pähä ma Papá bí 'bæ mahæts'i. ²² Nu'mø bi zønna pa da thaspa ra güenda yø ja'i, xandøngu yø ja'i da 'yengui: "Grá hmu, grá hmu. Xquet'a 'næcähe dá xicähe yø ja'i te'o'i. 'Næ conni thuhü dá øthegähe yø ja'i mi n'youi yø ts'onthi. 'Næ conni thuhü dá øt'ähe xangu yø milagro", da 'yengui. ²³ Nu'mø dá thacá p'æya, ga æmbi: "Dami 'uemhmæ ua dí 'bæcä, porque himma amigo'ahæ. Porque høndra nts'o xquí n'yohæ", ga æmbi.

Bi nhyepra ra hya yoho yø hyønnigu.

²⁴ Nu ra ja'i øde te gäma hya dí mmängä 'næ da 'yøt'e te dí xifi, guehna nná hyejpabi n'na ra n'yohæ ngue ra njammæi na, ngue ra mmændo p'æ bi hyøhrá ngu.

²⁵ Nu'mø bi nja ra 'ye, bi mo ra dæthe, bi n'yo ra ndähi

ngue bi nønna ngu. Pe himbi dägui, porque ra mmændo p'æ høxrá ngu. ²⁶ Pe nu ra ja'i øde te gäma hya dí mmängä, 'næ hinda 'yøt'e te dí xifi, guehna nná hyejpabi n'na ra n'yohæ ngue hin'yæ rá n'yomfæni na. Guep'æ ja ra 'bomu dehe bi hyøhrá ngu. ²⁷ Mi n'ye p'æya, bi mo ra dæthe, bi n'yo ra ndähi ngue bi nønna ngu. Bi xot'i, maxøgue bi n'uæni.

²⁸ Mi juahya yø hya bi xännba yø ja'i ra Jesús, di 'yødyø ja'i ya yø hya bi xifi. ²⁹ Porque yø xännbate ngue ra ley hingui ya manzaqui 'mø xännbate, pæ nuna ra Jesús æna nts'æt'abitho 'mø xännbate, nu te mma ngue di nja gue'a di njahma'a.

Ra Jesús bi 'yøthe n'na ra n'yohæ mi 'ya rá do'yo.

8 Mambá æp'æ bí ja ra nyuni mambi 'bæhra Jesús, xangu yø ja'i bá n'youi. ² Bi guat'a n'na ra n'yohæ mi hæmbrá ts'o'ya p'æya. Bi ndantyøhmü p'æ 'bæhra Jesús, bi 'yæmbi:

—Ague grá hmu, nu'mø guí nne gui 'yørca ra mate gui 'yøthegui, nugä dí padí ngue da zægui —bi 'yæmbi.

³ Ra Jesús bi dots'i conná 'yæ, bi 'yæmbæya:

—Ahá, dí nne ga øthe'i. Da zä'i ya —bi 'yæmbi.

Høntho bi manna ra hya na, nuna ra dærquæhi mi 'ya rá do'yo, 'bæxi zä ha mi hæmbi. ⁴ Ra Jesús bi 'yæmbrá n'yohæ mi'æ:

—Nuyá, 'yo to guí xifi te dá øt'a'i ya. 'Be ni ma ya, sømp'æ 'bæhra mmæcja. Da nu ngue ya bi zä'i. Dami 'yøtra 'bøt'e tengutho bi manda ra Moisés ngue da 'yøtyø ja'i 'mø bi zä ra 'ya hæmbi. Janangue da badí gätho yø ja'i ngue ya bi zä'i.

Ra Jesús bi 'yøthebi rá hmiqiu n'na ra capita.

⁵ Nuna ra Jesús, mi zømp'æ ja ra hnini Capernaum. Bi ma bá äpra mate n'na ra capita. ⁶ Bi 'yæmbi:

—Ague grá hmu, nu'a n'na ra ts'ænt'æ di mper'æ ja ma ngu, sä ra ndæte ngue tu gä rá do'yo —bi 'yæmbi.

⁷ Ra Jesús bi 'yæmbrá n'yohæ äpra mate:

—Ga mmagä p'æ 'mø, ga ma øthegä —bi 'yæmbi.

⁸ Nu'a ra capita p'æya, mahømbi 'yæmbrá Jesús:

—Pe ague grá hmu, 'yo gadi n'æni. Nugä himma nsä'be ngue guí cærbæ ja ma ngu. A nuyá, høntho dami manya ngue da zä ra ts'ænt'æ dí xi'i, ya dí padí ngue da zä ra n'æ hæmbi. ⁹ Porque nugui xquet'a 'bæi to 'bet'o ngue di mandagui. A nugä p'æya, xquet'a dí si ma soldado dadi manda. Nu'mø dí xi'a n'na ra soldado ngue ha da ma, i pap'æ dí et'i. Ogue ga æmbi: "Bi 'yæcua", ra soldado p'æya bá æp'æ. Ogue ma hmiqiu, ga 'bæpi te da mæfi, ra hmiqiu øt'e te dí xifi.

¹⁰ Nuna ra Jesús mi 'yøde te xihra capita, di 'yøtho te sifi. Bi 'yæmbyø ja'i n'youi p'æya:

—Majuani dí xi'ahæ ngue hinjonni judío di pøni ngue gdi tinnbá rá nt'æc'æi tengü ga 'yæc'æigä na ra n'yohæ na. ¹¹ Nugä dí xi'ahæ ngue xangu yø ja'i hingyø judío dí bømp'æ ni bøxyadi 'næp'æ ni yæhra hyadi, ngue nup'æ di manda Oja p'æ mahæts'i, 'dap'æ di nsihmæui ra Abraham, conná Isaac, conná Jacob. ¹² A nu'æ yø ja'i mi jah-

ma ngue xta nzo ra 'ye Oja 'ne himbi ne, da t'emp'u thi ja ra 'bexui'u. Ja di nzomp'u 'ne ja di guxp'u yø ts'i'u.

¹³ Ra Jesús bi 'yembra capita mi nyai:

—Ni ma ni ngu ya. Nu'a ra hya gui ec'ei ngue da za ga øt'e, ya bi nja ya.

Ngü ra ora bi manna ra hya na, 'bexpi za ra ts'unt'u mi'u.

Ra Jesús bi 'yøthebi rá to ra Bedu.

¹⁴ Ra Jesús bi map'u ja rá ngu ra Bedu. Nu'a rá to ra Bedu oxp'u ja rá t'ots'i ngue mi hembra pa. ¹⁵ Ra Jesús bi bennba rá 'ye ra dárquēhi ngue bi gats'i. 'Bexpi za ra pa mi hembra. Nunā ra xisu p'uya, bi nangui ngue bi ho-ppi te da zi yø ja'i.

Ra Jesús bi 'yøthe xangu yø dárquēhi.

¹⁶ Mi dhra nde p'uya, nup'u 'buhra Jesús, xangu yø ja'i n'youi yø ts'onthi bá ts'innbi ngue da 'yøthe. Pe ra Jesús hontho da ma ngue da za yø ja'i n'youi yø ts'onthi, 'bexi sä. 'Dama 'dan'yo yø n'u hemyø ja'i, pe ga bi 'yøthe. ¹⁷ Mi nja na ra hya na, ya bi nja'a te ra hya bi manna pøngahya Isaías ngue bi 'yena: "Nu te gama n'u gmi hemyu, ga bi hyaqui hapu mi'u", bi 'yena.

Yonc'ei bi nyai ra Jesús.

¹⁸ Mi nu ra Jesús ngue mandøngu dyø ja'i di mats'i. Bi xihyø xädi p'uya ngue bi mähä dí ma man'na nguadi ra zabi. ¹⁹ Nu'a n'na ra xännbate ngue ra ley bi guarbu 'bähra Jesús, bi 'yembi:

—Ague grá xännbate, nuga dí nne ga mme hapu gdí ma —bi 'yembi.

²⁰ Ra Jesús bi 'yemp'a yai:

—Yø haho ja yø 'bido hapu säya. Yø ts'int's'u ja yø 'bafi hapu säya. Pe ra N'yohu bí 'ye mahets'i, hin'y'u rá ngu hapu di n'oxi.

²¹ Pe nu'a n'na nc'ei rá xädi bi 'yembi:

—Ague grá hmu, dami 'dacra nt'edi ngue 'be da du ma papá, ga ägui, ya ga me p'uya —bi 'yembi.

²² Mi dhra Jesús, bi 'yembi:

—Ma ga mmehma. Nu'u yø ja'i entho ya xa ndu ngue hingui pa Oja, gue'u da 'yähyo mmindui'u.

Ra Jesús bi säyabi ra ndahi conyø funthe.

²³ Nunā ra Jesús bi yarb'u ja ra barco ngue bi ma, bi mähä yø xädi. ²⁴ Pe nup'u ja ra zabi, bi nanga n'na ra ndate ndahi. Nu'u yø funthe nangui, so mbo ra barco mente atho ra Jesús. ²⁵ Nu'u yø xädi p'uya, bá äp'u bí äha, bi 'yembi:

—Ague grá hmu, dami yanje. Ya ja ngue da thunt'a mbonthe ra barco. Ya ga tuh'u —bi 'yembi.

²⁶ Ra Jesús bi 'yemyø xädi:

—¿Hanja ngue gui süh'u? ¿Ua hingui ec'ei ngue ga fäxah'u? —bi 'yembi.

Mi nangra Jesús, bi hejpa bi ra ndahi 'nēhyø funthe. Mi hejpi, 'bexpi nsäya. ²⁷ Nu'u yø xädi p'uya, di 'yøtho te bi nja. Di n'yembi n'na ngu n'na:

—¿Te'o ni n'yohu na n'yø? Asta ra ndahi 'nēhra dehe ec'ei mø bi zofo —di n'yembi.

Ra Jesús bi 'yøthe yonc'ei mi n'youi yø ts'onthi.

²⁸ Mi zøm man'na nguadi ra zabi, ja ra häi ni hu ngue Gadara. Ja bi nthēui p'u ra Jesús yoho yø n'yohu mi n'youi yø ts'onthi. Pe mandønts'otho, xpí 'yep'u ja ra camposanto. Asta nts'utho to da thop'u ja ra 'yu. ²⁹ Mi nu ra Jesús, bi mēhra mafi. Bi 'yembi:

—Ague Jesús, rá Ts'unt'u'i Oja, zhanja ngue gadi nthint'ua dí 'bucähe? Porque tobe hingui sønna pa ngue gui pøngahē ra castigo —bi 'yembi.

³⁰ Nup'u yap'utho, mambi 'yop'u n'na 'bæi yø ts'edi, ma 'yoni p'u ngue sihmē. ³¹ Nu'u yø ts'onthi bi 'yembra Jesús:

—Nu'mø gui nne ngue ga hecähe ua ya yø n'yohu 'bucua, pe dami 'dacje ra nt'edi ngue ga cüt'ähe yø mmui yø ts'edi bí 'yonu —bi 'yembi.

³² Ra Jesús bi unna nt'edi yø ts'onthi, bi 'yembi: —I mähä nu bí 'bēhyø ts'edi mø.

Jananguē nu'u yø ts'onthi bi hyep'u yø n'yohu mi n'youi, i ncärbu ja yø mmui yø ts'edi. Yø ts'edi p'uya, bi gu ra 'dih, bi nhyørbu ja ra zabi. Gä ja bi jarb'u ra dehe.

³³ Nu'u mi fähyo ts'edi p'uya, bi nsu mø mi nu te bi nja. N'na 'dihitho bi map'u bí ja ra hnini ngue bá ma te bi nja. Bi ma tengue xi thohyø ts'edi, 'ne bi ma tengue xi tho'u yø n'yohu mi n'youi yø ts'onthi. ³⁴ Nu'u yø ja'i mambi 'bep'u ja ra hnini, ga bi ma ngue bi zøm'u bí 'buhra Jesús. Mi zønyø ja'i p'u 'buhra Jesús, bi xifi ngue da ma.

Ra Jesús bi 'yøt'e ngue da fadi ngue ja rá ts'edi ngue di punnba yø ts'oqui yø ja'i.

9 Ra Jesús bi yarb'u ja ra barco ngue da ma, di ma man'na nguadi ra zabi ha bí ja rá hnini. ² Mi zøm'u ja ra hnini, bá thunnbabi n'na nc'ei bá oxrá fidi ngue tudyø gua. Mi nu ra Jesús te øtyø ja'i bá du ra dárquēhi, i padí ngue ec'ei yø ja'i ngue da za da 'yøthe ra dárquēhi. Bi 'yembra dárquēhi p'uya:

—Ague ts'unt'u'i, 'yo tu ni mmui, ya dá pun'na ni ts'oqui ya —bi 'yembi.

³ Nunā ra hya bi manna Jesús, mi 'yøhyø xännbate ngue ra ley, bi mbøcūe. Bi 'yemp'u ja yø n'yomfēni: "Nunā ra n'yohu 'bucua, thenmahya Oja na co nu'a ra hya i mma". ⁴ Pe ra Jesús i pātho te mbēnya yø n'yohu mbøcūe, bi 'yembi:

—Nunā ra hya gá bēhm'u ya, hinga ja rá njap'u na.

⁵ Nuga dá xihra n'yohu 'bucua, dí embi: "Ya dá pun'na ni ts'oqui ya". Pe nuyá, hīndi nēqui xanho ngue mø bi mpunnbi oque hin'na. Pe nu'mø ga embi: "Dami nangui, gui caxni fidi, gui mma", ga embi, nu'mø ngue bi n'yo p'uya, ya gui pahmu xanho ngue ja ma ts'edi. ⁶ A nuyá, dami pahmu ya ngue ra N'yohu bí 'ye mahets'i, ja rá ts'edi ua ja ra ximhai ngue di punnba yø ts'oqui yø ja'i.

Bi 'yembra n'yohu xan'u p'uya:

—Dami nangui, caxni fidi, ni ma ni ngu.

⁷ Rā dārquēhī p'əya, bī nangui, bī ma rá ngu. ⁸ Mī nū yə ja'ī te bī nja, bī nsu yə ja'ī. Pē ɛspābī Oja porque dī nēquī ngue Oja di unna ts'edi te ɔ'nā rā n'yohə nā.

Rā Jesús bi zixrā Mateo, dā 'yət'e ngue rá xādi.

⁹ Mī ma rā Jesús, nī nthop'ə ja rá oficina n'na rā n'yohə nī hū ngue rā Mateo, nūnā jumbā rā mēnyu yə ja'ī ja te pā. Mī nū rā Jesús, bi 'yēmbi:

—Ma gā mme n'yə, gā ɔ't'e ngue mā xādi'ī —bi 'yēmbi.

Rā Mateo p'əya, bi zop'ə rá oficina ngue bī mē rā Jesús.

Nūya yə ja'ī t'ēmbi ja yə ts'oqui, 'dap'ə sīhmēui rā Jesús.

¹⁰ Mān'na rā pa p'əya, nūnā rā Jesús bī mē yə xādi p'ə ja rá ngu rā Mateo ngue dā nsīhmē. Xāngu yə ngūthāi 'bəp'ə, co 'nē hmī'da yə ja'ī t'ēmbi ngue ja yə ts'oqui, gā 'dap'ə sīhmēui rā Jesús. ¹¹ Yə fariseo p'əya mī nū te ɔ'trā Jesús, bi 'yərpaḅi rā nt'ānni'ə yə xādi, bi 'yēmbi:

—¿Hanja nī xānnbātehə ngue 'dap'ə sīhmēhə yə ngūthāi co 'nēhyə mī'da yə ja'ī ja xāngu yə ts'oqui? —bi 'yēmbi.

¹² Mī 'yōhrā Jesús te sipyə xādi, bi 'yēmp'ə dī yāhni:

—Nūya yə ja'ī di hyēnni, guehya nī 'yēhrā 'yōthe ya. Pē yə ja'ī xānzaqui, hīngā gue'ə nī 'yē'ə. ¹³ Dāmī xāhmə te nī bōnyə hyā nt'ot'ī p'ə ja rā Macā Libro ngue ɛnā: “Dī nnegā ngue dī nja nī nhuɛcātehə, porque guehna mān'natho dī muui nā ngue yə 'bət'e guí ɔrcāhə”, ɛn'Oja. A nūgā, dá ɛhɛ ngue gue'ə yə ja'ī ja yə ts'oqui gā xifi dā hyēp'ə rā nts'o gā 'yo, hīngā gue'ə yə ja'ī ɛnā ngue ya 'yo xānho dá ɛhɛ gā nzofō —bi 'yēmbi.

Bī mānā Jesús hanja ngue hīngui etyə mməi yə xādi.

¹⁴ Nū'ə yə xādi rā Xuua bi guarbə 'bāhrā Jesús. Bi 'yēmbi:

—¿Hanja nī xādi ngue hīngui etyə mməi? Conque nūgāhe 'nēhyə fariseo ɛmmēi dí ɛ'mā mməigāhe —bi 'yēmbi.

¹⁵ Rā Jesús bi 'yēmbya yaui:

—Nū'ə yə ja'ī ts'ofō ngue dā nū rā nthāti, hīngui 'bə ndūmməi ngue dā 'yetyə mməi mēnte 'dap'ə 'bəhmə rā novio. Njarbūtho mā xādigā ya, hīngui etyə mməi ngue 'daua dí n'yo'be. Pē bā ɛp'ə rā pa ngue dā zigagui mā nsui'be. Nū'ā rā pa'ā p'əya, mfādi ngue dā zā dā 'yetyə mməi ya mā xādi 'mə.

¹⁶ Nūnā rā 'da'yo hyā dí xānnbāte, n'nan'yo nā ngue rā nyogui xādi. Tengūtho n'na rā 'da'yo ulu, hīndā zā di 'bōtrā ze'ulu. Porque rā 'da'yo ulu dī ngānts'ī, ya mān'na dī nts'onnā ze'ulu. ¹⁷ Tengūtho rā 'da'yo vino hīngui sā dā sirbə ja rā zexfanī ngue dā zedi. Porque rā 'da'yo vino dā xetrā zexfanī 'mə dā sit'ī, ja dī m'mēp'ə p'əya. Janāngue rā 'da'yo vino, rā 'da'yo xifanī dā sit'ī n'namhma ngue gā yoho hīndī m'mēdi.

N'na rā n'yohə bi zixrā Jesús ngue dā ɔthebi rá t'ixu.

¹⁸ Mēnte rā Jesús bi xihyə ja'ī ya yə hyā ya, bi zə'ā n'na rā n'yohə 'bet'o ngue yə judío. Bī ndāntyəhmū p'ə 'bāhrā Jesús, bi 'yēmbi:

—Nū mā t'ixu ɛxā ja bī dū, pē nū'mə guí mma, gui japnī 'yē p'ə ja rá do'yo, māhōndī m'məi.

¹⁹ Rā Jesús bī nangbə mī hūdī, bī mē'ā sīt'sī. Bī māhā yə xadi.

²⁰ Mēnte nī 'yo rā Jesús, nūnā n'na rā xisu ya n'ne'mā yonjeya mī hēmbra m'mācī, bi guarbə ja rá xūtha rā Jesús ngue bi dārpa rá nyānī rá he. ²¹ I ɛn'ā mbo rá mməi: “Nū'mə gā thārpābī rá he rā Jesús, dā zāgui”, bi 'yēnā. ²² Mī dādi, 'bexpi 'bātrā Jesús ngue bi hyētrā xisu. Bi 'yēmbəya:

—Ague t'ixu, dā hyū nī mməi. Ya bi zā'ī ngue gā 'yēc'ēigui ngue dā zā'ī commā ts'edi —bi 'yēmbi.

'Bexque'ā bi zā rā n'ə mī hēmbra xisu.

²³ Mī zōmp'ə ja rá ngu rā n'yohə nā rā Jesús, bī nū ngue 'bəp'ə yə mē'bida. Dī yānnī yə ja'ī 'bəp'ə ngue zonī. ²⁴ Rā Jesús bi 'yēmbəyā ja'ī:

—Dāmī pōmhə uā. Nūnā rā hmūte 'bēcua, hīngui tū nā, i ātho nā —bi 'yēmbi.

Pē nūya yə ja'ī yaui rā Jesús, i thenthō, porque pādī ngue ya xi dū rā hmūte. ²⁵ Mī bōn'athi gātho yə ja'ī p'əya, rā Jesús bi thop'ə brā 'bēnnā hmūte. Bi bēnnā rá 'yē rā hmūte bi gūts'ī. Rā hmūte p'əya bi bēnnāte, bī nangui. ²⁶ Nū te bi 'yōtrā Jesús, bī n'yo rā hyā ndap'ə bi zā'ā rā xequi'ā.

Rā Jesús bi 'yōthe yoho yə xādā.

²⁷ Māmbā ɛp'ə ja rā ngu nā rā Jesús, nup'ə ja rā 'yu bi dēnnī yoho yə xādā. Nī mafi, bi 'yēmbi:

—Ague rá mbom'meto'ī rā David, dāmī huēgā'be.

²⁸ Mī yərbə ja rá ngu rā Jesús, bi guatyə xādā. Rā Jesús bi 'yēmbi:

—¿Uā guí ɛc'ēiui ngue dā zā gā ɔ't'ā nā te guí xicui ya?

Yə xādā p'əya bi 'yēmbi:

—Ahā grā Hmū, dí ɛc'ēi'be ngue dā zā gui 'yət'e —bi 'yēmbi.

²⁹ Bī macyə 'yē rā Jesús ngue bi dārpa yə dā yə xādā. Bi 'yēmbi:

—Ngue guí ɛc'ēiui ngue dā zā gā ɔthe'āui, dā zā'āui ya.

³⁰ Nū'ə yə xādā p'əya 'bexpi nzə yə dā. Pē rā Jesús di hējpi ngue hīnte dā mā, bi 'yēmbi:

—Mān'nan'yo mī 'yət'e ngue guí mmāmī te dá ɔt'āui ya —bi 'yēmbi.

³¹ Pē nūya māyə xādā, hōntho bī nhyehmī rā Jesús, to bi zā xifi te xi 'yōrpābī rā Jesús.

Rā Jesús bi 'yōthe n'na rā gone.

³² Hōntho bī ma ya māyə xādā, bi zə hmī'da yə ja'ī p'ə ha 'bāhrā Jesús, bā zīnnbābī n'na rā n'yohə di gonebi rā ts'onthī. ³³ Nūnā rā Jesús bi japrā ts'onthī ngue bi

hyep'x ra ja'i n'youi. Bi za bi nya ra gone. Pe yø ja'i bi nu te bi nja, di 'yøtho, di n'yembi:

—Nuna te da nuhæ bi nja ya, mente yø pa xa thogui hinjongui pøni ngue da ngu'a da 'yøt'ua ja ra hai Is-raél.

³⁴ Pe yø fariseo bi 'yena:

—Nuna ra n'yohæ 'bæcua, i øthe yø ja'i n'youi yø ts'onthi, porque gue'a ra zithu yø hmu yø ts'onthi i fäts'i te øt'e —bi 'yena.

Ra Jesús di huexyø ja'i.

³⁵ Nuna ra Jesús bi n'yo ndap'x bi za yø hnini. Nup'x ja yø hnini søni, xännbabi rá hya Oja yø ja'i di mpeti p'x ja yø nija yø judío. I xihyø ja'i ra hoga 'da'yo hya ngue ha di njap'x di zo rá 'ye Oja yø ja'i. Yø ja'i 'damä 'dan'yo man'x hæmbi, pe gä bi 'yøthe ra Jesús. ³⁶ Nu'mø bi nu ngue xangu yø ja'i di mpeti p'x ha søni, æmmæi di huexui. Porque yø ja'i 'bæ ndummæi, hingui padi te da 'yøt'e. Æntho yø de'yo 'mø hinjo'o to da mädi. ³⁷ Pe ra Jesús bi 'yembyø xädi:

—Majuani dí xi'ahæ, ngue xangu ra 'befi i ja, pe yø mæfi zi yohotho 'bæi. ³⁸ Janangue nuyá, nuna Oja rá mmeti ra 'befi, dami 'yæphæ ngue da menhyø mæfi p'x ja rá 'befi.

Ra Jesús bi 'yæxi 'dema yoho yø xädi.

10 Ra Jesús bi zo'x 'de'ma yoho yø xädi ya xi huanhni. Bi unna ts'edi ngue da 'yøthe yø ja'i n'youi yø ts'onthi, da gue'x yø ja'i hæmbi n'na ma 'dan'yo ma n'x, da 'yøthe. ² Ja ua yø thuhu ya 'de'ma yonc'ei yø representante ra Jesús. Rá mædi rá thuhu ra Simu, nu'a i nhuta m'mæfa ngue ra Bedu. Ra Andre nu-na rá n'yohæ ra Bedu. Ra Jacobo, 'næhra Xuua, guehya yø ts'unt'x ra Zebedeo ya. ³ Ra Lipe. Ra Bartolomé. Ra Toma. Ra Mateo nuna ra ngæthäi. Ra Jacobo nuna rá ts'unt'x ra Alfeo. Ra Lebeo nuna ja man'na ra thuhu ngue ra Tadeo. ⁴ Ra Simu nuna n'youi ra partido ngue ra cananista. 'Næhra Judas Iscariote nuna bi da ra Jesús.

Bi xi'x 'de'ma yoho yø xädi ra Jesús ngue da ma da xännba ra hya yø ja'i.

⁵ Nuya 'de'ma yoho yø xädi ra Jesús, bi 'yet'i ngue da manna hya. Rá mædi bi 'yembi:

—'Yo gni mähä p'x ja rá m'mæhyø ja'i hingyø judío. 'Næ 'yo guí cæthæ p'x ja yø hnini ja'a ra ra hai Samaria. ⁶ Sinoque i mähä p'x 'bæhyø judío. Porque yø judío tengutho yø de'yo ngue xa m'mædi. ⁷ Guí xihmæ yø ja'i p'x gdi mähä ngue nuna Oja bi 'bæ mahets'i, ya da guehyø pa jap'x da 'yudi ngue di manda ua ya. ⁸ Dami 'yøthehæ yø ja'i di hyenni. Gui 'yøthæ ngue di bænnæte yø ánima. Gui 'yøthehæ yø ja'i 'ya yø do'yo. Gui 'yøthehæ yø ja'i n'youi yø ts'onthi. Nuna ra ts'edi ga 'da'ahæ, hinte dá jæp'ahæ. Janangue nuyá, nu yø ja'i gui 'yøthehæ, 'yo te gui jæmbahæ.

⁹ 'Yo guí hæxhæ ra mænyu ngue ra oro ogue ra t'axi ogue ra cobre. ¹⁰ 'Yo temæ lega guí çaxhæ. O guí çaxni

mponihæ. 'Yo guí çaxhæ mi'da yø thixfani ogue yø tøhø. Porque rá mæfi Oja jatho ngue di t'ynni te da zi.

¹¹ Nu'mø gá sømhæ p'x ja n'na ra danihni ogue ja n'na ra t'ænihni, dami hyomhæ n'na ra n'yohæ nu'a hnumanho p'x ja rá hnini, dami 'yæphæ ra nt'ædi ngue di 'da'ahæ ra ts'äya. Ja dami nsäyahæ p'x ja rá ngu'a, as-ta gue'mø guá æhmæ. ¹² Nu'mø gá cæthæ mbo ra ngu, gui 'yemhæ: "Oja di japyø ja'i 'bæcua". ¹³ Nu'mø da nu manho'ahæ yø ja'i 'bæp'x ja ra ngu, ya di tocabi na ra nzengua guí xihmæ 'mø. Pe nu'mø ngue hingui nnu manho'ahæ, nu'a ra nzengua guí xihmæ, ya händi tocabi. ¹⁴ Nu'mø ngue himbi hnu manho'ahæ p'x ja n'na ra hnini ogue ja n'na ra ngu händi n'na'ahæ ra ts'äya 'næ händä ne da 'yøhyø ja'i na ra hya guí xihmæ, ni mähä p'xæ, sømhæ p'x ja ra hnini ogue ja ra ngu. Dami huæhmra fonthäi di n'youi ni mbonguahæ. ¹⁵ Majuani dí xi'ahæ ngue nu'mø ra pa dani hyaspa ra güenda Oja ya yø ja'i di ja'ahæ p'x, man'na xangu ra castigo da thohya, ngue'a te ra castigo da tho'x yø ja'i mi 'bæp'x ja ra hnini Sodoma 'næp'x ja ra hnini Gomorra.

Bi xihyø xädi ra Jesús ngue da za ra n'x da ts'æi.

¹⁶ A nuyá, ga pen'nahæ p'x ha 'bæhyø ts'oc'ei, ngue nts'utho, tengutho yø de'yo 'mø bi zømp'x 'bæhyø zate. Pe dami 'yøt'e ngue gyø njammæihæ, gui mfähmæ, tengutho guí mfähyø c'eyæ. Pe 'yo to guí søhmæ, gui 'yøthæ tengutho yø paloma ngue hingyø nequisæi.

¹⁷ Dami mfähmæ p'x 'bæhyø ja'i. Porque yø ja'i da zix-ahæ fädi. Nup'x ja yø nija yø ja'i da mep'ahæ. ¹⁸ Di dä'ahæ p'x 'bæhyø ts'æt'abi 'næp'x 'bæhyø gobierno. Di t'ahæ yø ja'i ngue guí æc'æigahæ. Nu'mø ngue ya gdi 'bæhmæ p'x ha 'bæhyø ts'æt'abi, ngu'x yø judío, ngu'x hingyø judío, gä da za da 'yøhna ra hoga 'da'yo hya guí xihmæ. ¹⁹ Nu'mø bi jo'ahæ, 'yo sä di tu ni mmæihæ'a te ra hya ja ngue gui xihmæ ra ts'æt'abi. Nu'a ra ora guí dä ni hyahæ p'x ja ra ts'æt'abi, Oja di 'da'ahæ ra hya ja ngue guí mmæhmæ. ²⁰ Porque ra Espiritu Santo di bæ'nahæ ra hya gui xihmæ ra ts'æt'abi. Hingni n'yomfænise gui jæcra hya guí mmæhmæ.

²¹ Nu yø n'yohæ æc'æigui, di yapse yø n'yohæ hingui æc'æigui ngue da tho. Yø papá, nu'mø bi 'yæc'æigui yø bæsi, di da yø bæsi ngue da tho. Yø bæsi p'xæ, nu'mø bi 'yæc'æigui yø papá, di da yø papá ngue da tho.

²² Hønnbæ bi za da zæ'ahæ yø ja'i ngue guí æc'æigahæ. Pe nu ra ja'i da zeti hangu ra n'x da thogui, guehna di nyannæ te na. ²³ Nu'mø bá ju'ahæ n'na ra hnini, dami 'dagui gdi mähä man'na ra hnini. Pe nugä dí xi'ahæ, tobe hin gadi täti gadi 'yomhæ ra hya p'x ha 'bæhyø judío 'mø mi zønnæ pa da hyaspa ra güenda yø ja'i ra N'yohæ bí 'yæ mahets'i.

²⁴ Nu ra xädi, 'yo di ena ngue händä thogui tengutho thohrá xännbæte. Xi mmangu ra hmiqui, 'yo di ena ngue händä thogui tengutho thohrá hmu. ²⁵ Nu ra xädi, di m'mæi ngue ra conforme, ngue da thogui tengutho da thohrá xännbæte. Ra hmiqui p'xæ, di m'mæi ngue ra conforme, ngue da thogui tengutho da thohrá hmu. Nu'mø ngue bi nu man'ægä yø ja'i, gui huqui ngue drä

zithy, goma gue'ahx hinda nu mman'x'ahx yø ja'i ngue guí tenngahx.

Ra Jesús bi ma ndana ja ngue da ts'u.

²⁶ Janangue nuya yø ja'i sx'ahx, 'yo guí sühx ya. Nu te gäma hya njo'mi, siempre da famhma. ²⁷ Nuya yø hya dí xi'asex, dami xihmæ gätho yø ja'i. Nuya yø hya dí hut'atho ni guhx, i nt'øde ra hya gä ra hnini. ²⁸ 'Yo guí sühx'x da ne da hyo'ahx. Porque nu'mø bi hyo'ahx, nu ra te ya hinda zä te da japi. Nuna Oja, ja rá ts'edi ngue di juat'a ni do'yohx 'në ni tehx p'x ja ra nidu, guehna dami sühx na.

²⁹ Nu'mø bi 'bä yoho yø ts'int's'x, hõnda n'na ra xani ma t'unj. Pe hinga n'na di m'mæ'x yø ts'int's'x mente ngue hinda unna nt'edi ni Papáhx. ³⁰ Janjuani ngue fax'ahx Oja. Conque asta ni xtahx i m'mede n'na ngu n'na. ³¹ Janangue 'yo guí sühx yø ja'i. Porque man'na xam-madi'ahx ngue yø ts'int's'x, madague'a ngue yø mmundotho'x.

Ra Jesús bi xihyø xädi ngue hinda gomp'x ha 'bæhyø mmic'ëjui.

³² Nu to gätho da mamp'x 'bæhyø ja'i ngue ec'ëigui, xquet'a ga mmangä p'x 'bæhma Papá bí 'bæ mahçts'i ngue dadi n'amigo'be ra ja'i. ³³ Pe nu te'o da gongä p'x 'bæhyø ja'i, da ma ngue hingui ec'ëigui, xquet'a ga mmangä p'x ha bí 'bæhma Papá mahçts'i ngue hin dadi n'amigo'be ra ja'i da gongui.

Nup'x ha t'ec'ëi ra Jesús, bi ma ngue di nja ra sui.

³⁴ 'Yo guí emhmæ ngue dá ecä ua ja ra ximhäi ngue hin temä n'x guí sähx. Nu'á, hin'na'a. Sinoque di nja ra sui. ³⁵ Dá ecä ua ngue di nja'a di nsæhyø ja'i. Ra ts'unt'x di nsæhmi ra papá. Ra hmute di nsæhmi ra mamá. Ra ts'ihue di nsæhmi rá cä. ³⁶ Nu'x yø nsæiui ra ja'i da 'yec'ëigui, gue'x 'bæp'x ja rá ngu da zui.

³⁷ A nuyá, nu ra ja'i ngue ma datho di mahrá papá, di mahrá mamá, ngue nugui, guehna ra ja'i ya hingrá nsäui da denngui. A nu ra ja'i ngue ma datho di mahrá ts'unt'x, di mahrá t'ixu ngue nugui, guehna ra ja'i ya hingrá nsäui da denngui. ³⁸ Nu ra ja'i hingui nne da denngui ngue su da tho, guehna ra ja'i ya hingrá nsäui da denngui. ³⁹ Nu ra ja'i da gohrá mmæi ngue su da tho, guehna ra ja'i di m'mehrá te na. Pe nu ra ja'i hinha ga gohrá mmæi mada tho, guehna ra ja'i di nyanná te na.

Oja da gutyø ja'i'a te ra nho xa 'yøt'e.

⁴⁰ Nu ra ja'i da 'yøt'ahx masu, guehna ra ja'i tengutho mø go di ørcagui masu na. Nu ra ja'i da 'yørcagui masu, tengutho 'mø go di ørpabi masu'a to bá penngui. ⁴¹ Nu ra ja'i ørpa masu n'na rá pøngahya Oja porque pahra ja'i ngue gue'a rá m'menhni Oja, di t'unná nzäbi ra ja'i tengutho rá nzäbi ma t'unni rá pøngahya Oja. Ximmangu ra ja'i ørpa masu n'na ra hoga n'yohx, porque padi ngue xanho ga 'yo ra n'yohx, di t'unná nzäbi ra ja'i tengutho rá nzäbi ma t'unni ra hoga

n'yohx. ⁴² A nuyá, ndana bi zä ya ma xädi, nu ra ja'i da 'yørpä ra nho ngue padi ngue i tenngui, madague'a n'na zi vaso ra dehe di unni, hinda 'behrá nzäbi ra ja'i, Oja da gut'i.

Ra Xuua bi 'yet'i yoho yø xädi bi ma bá nyaui ra Jesús.

11 Nuya 'de'ma yoho yø xädi ra Jesús, mi juadi bi xifi te ja ngue da 'yøt'e, bi map'x bí ja yø hnini na ra Jesús ngue da xännbä ra hya yø ja'i. ² Ra Xuua ya mi ofädi bi 'yøde te øträ Cristo. Janangue bi menhni yoho yø xädi ngue bá nyaui ra Jesús. ³ Mi zømp'x ha 'bæi, bi 'yembra Jesús:

—¿Ua gue'e na ra Cristo mi ja ngue dá ehç di ndast'abi, ua gue ga tømähe man'na? —bi 'yæmbi.

⁴ Ra Jesús bi 'yæmbya yaui:

—Ni me ya, bá xihmi ra Xuua'a te ra hya gá nuii bi nja. Xihmi ya yø hya gá 'yøhmi dí mmangä. ⁵ Dami xihmi ngue yø xädä ya zø yø dä. Yø dogua, ya i 'yo. Yø ja'i mi 'ya yø do'yo, ya bi zä ha hëmbi. Yø gogu, ya øhra hya. Yø ánima, ya di bennate. Yø hyoya, ya sihra hoga 'da'yo hya. ⁶ Ra mmenthí di nthui ra ja'i hinha di gohrá mmæi ngue ec'ëigui.

⁷ Mi mengyø m'menhni ra Xuua, nuna ra Jesús bi dæ'mi bi c'annbabi yø ja'i na ra Xuua. Bi 'yæmbi:

—¿Te'o gá ma guá nuhx p'x bí ja ra dapo? ¿Ua guá nuhx n'na ra n'yohx hingui nzaqui rá mmæi, entho n'na ra zafani 'mø anna ndahi? ⁸ Xi'mø ngue hin'na, zte'o guá nuhx 'mø? ¿Ua guá nuhx n'na ra n'yohx ngue he ra hoga ulu? Pe guí pahmæ ngue yø ja'i he ra hoga ulu, gup'x ja yø ngu yø dast'abi 'bæi. ⁹ Pe xi'mø hinga gue'a guá nuhx'a, zte'o guá nuhx 'mø? ¿Ua guá nuhx n'na rá pøngahya Oja? Majuani ngue gue'a rá pøngahya Oja guá nuhx. Pegue tate na, ngue gätho mi'da yø pøngahya xa m'mæi. ¹⁰ Nuna ra Xuua guehna rá m'menhni Oja mmamp'x ja ra Macä Libro na, ngue ena: "Nugä ga et'a ma m'menhni, di m'met'o p'x gdi ma. Gue'a di hoqui hapx ja ngue gui thogui", bi 'yena.

¹¹ Majuani dí xi'ahx, nu hangy yø ja'i 'bæi, hinjongui pøni ngue di tate guehna ra Xuua bi 'yøträ nxixya. Pe nuyá, to bi zä ma ja'i ya o rá 'ye Oja ya, guehya ma datho bi nthui ra mmenthí ya ngue ra Xuua.

¹² Bá fæ'mø yø pa bá øträ nxixya ra Xuua ya, asta quehyø pa dí 'bæhmæ ya, janjuani di xønyø ja'i da zo rá 'ye Oja. Nuya yø ja'i di xøni da zo rá 'ye Oja, i nne ngue xøgue ra sønitho di nja. ¹³ Hante ngue di m'mehra Xuua, nu te gäma hya bi man'a m'met'o yø pøngahya Oja, dague'x yø hya nt'ot'i p'x ja ra ley, gätho bi ma ngue bá ep'x ra pa di manda ua Oja. ¹⁴ A nuna ra Elías bi man'a m'met'o rá pøngahya Oja, nu'mø guí nne gui pahmæ ha rá nja ra hya, nuna ra Xuua ya, quehna bi t'ëmbi ngue ra Elías. ¹⁵ A nuyá, di nja ni gu ngue gui 'yøhmæ na ra hya dí mmangä ya.

¹⁶ Ma ga honi te gda hyejpä yø ja'i 'bæhra pa ja p'ya. Gdá hyejpabi yø basi n'yæmp'x ja ra täi. I mmatyø mmimbasiui ngue di n'yæmmi, i ëmbi: ¹⁷ "Dá pixt'ähe ra xithi ngue xqui nnehmæ, pe hinga nnehmæ. Dá tut'ähe yø thuhü ngue yø thundummi, pe hinga nzomhmæ", bi 'yæmbi. ¹⁸ Guí njathæ p'ya, nu'mø himbi nja'a te guí

mmamhmæ, guí mbøcusehæ. Porque bæ ehra Xuua, nu-
na bi 'yetrá mmæi, a nu'ahæ p'æya, gá 'yemhmæ ngue
n'youi ra ts'onthi ngue'a te øt'e. ¹⁹ A nuyá, guécá drá
N'yohæ dá ε mahæts'i, dí si'a te dí tñi, a nu'ahæ p'æya
guí εnjæ ngue drá nhyøt'a zihmε. Guí εnjæ ngue dadi
thεgá'be'æ yø ja'i ja yø ts'oqui 'nε'æ yø ngøthäi. Pε nuna
ra hya njuantho, nu'mø di n'yomfæni xanho yø ja'i, da
baði ha rá nja ra hya.

Oja da hyaspa ra güenda yø ja'i hingui nnu manho ra hya.

²⁰ Nuna ra Jesús, nu'æ yø ja'i 'bæp'æ ja yø hnini xi
'yøt'e xangu yø milagro, bi mædi bi hejpi te ga 'yo yø
ja'i, porque hingui nne yø ja'i da hyep'æ ra nts'o ga 'yo.
Bi 'yembj:

²¹ —Hague ngu ra castigo da thohyø ja'i 'bæp'æ ja ra
hnini Corazín. Hague ngu ra castigo da thohyø ja'i
'bæp'æ ja ra hnini Betsaida. Porque himbi 'yεc'εigui 'mø
mi nu yø milagro dá ørbæ ha 'bæi. A nu'mø xtá nnu yø
milagro yø ja'i mi 'bæp'æ ja yø nyogui hnini Tiro 'nεp'æ
Sidón, n'na zihmantho xtá hyep'æ ra nts'o manj n'yo yø
ja'i. Xtí n'yæxyø 'bospi 'nε xtá hye yø he nu'a he yø ja'i
'mø 'bæ ndummæi. ²² Nügä dí xi'ahæ ngue nu'mø ra pa
dani thaxra güenda, man'na xangu ra castigo da tho-
hyø ja'i festa ra hya ya, ngue'a ra castigo da thohyø ja'i
mi 'bæp'æ ja ra hnini Tiro 'nεp'æ ja ra hnini Sidón. ²³ A
nuya yø ja'i 'bæp'æ ja ra hnini Capernaum, rá nzeGui ε-
na ngue da t'εspabi ua ja ra häi, 'nεp'æ mahæts'i da
t'εspi. Pε gue di map'æ ja ra nidu ya. Porque himbi
hyep'æ ra nts'o ga 'yo. Nu'æ yø nyogui ja'i mi 'bæp'æ ja
ra hnini Sodoma, nu'mø xtá nnu yø milagro tengutho
bi njap'æ ja ra hnini Capernaum, xtá hyep'æ ra nts'o
manj n'yo yø ja'i'á ra hnini'á 'nε hinxtá nguahyø ja'i
'mø. ²⁴ Nügä dí xi'ahæ ngue nu'mø ra pa dani thaxra
güenda, man'na xangu ra castigo da tho'æ yø mmεngu
Capernaum ngue ra castigo da thohyø ja'i mi 'bæp'æ ja
ra hnini Sodoma.

Ra Jesús bi 'yεspa Oja.

²⁵ Man'na ra ora p'æya, ra Jesús bi 'yεna:

—Ma Papá'i, dadi ja mammaði'i, grá Hmu p'æ
mahæts'i, grá Hmu ua ja ra ximhäi. Porque yø ja'i εna
ngue yø bamhya, i εna ngue tñi xanho yø mmæi hanja
ra hya, pε gá 'yajpabi ya yø hya ya. Gá japi ngue go bi
bahya yø ja'i ngue yø 'yøde tengutho yø basj ngue yø
'yøde. ²⁶ Nguna gá 'yøt'e ma Papá'i, porque gue'a guá
sänni ngue di nja'a.

Ra Jesús bi zohyø ja'i ya xa nyägui.

²⁷ Ra Jesús bi 'yεmbyø ja'i:

—Nu'a ma Papá, bi däqui gätho yø cosa ngue ga
manda. Hijnongui pøni ngue dadi mpahmi xanho'a rá
Ts'unt'æ Oja, sinoque hønse'a rá Papá di mpahmi. Hin-
jongui pøni ngue dadi mpahmi'a ra Papá, sinoque
hønse'a rá Ts'unt'æ di mpahmi. Nu ra ja'i da neprá
Ts'unt'æ Oja ngue da baði te'o na rá Papá, da zä da
baði. ²⁸ Nu gätho yø ja'i ya xa nyägui ngue hingui häti

da 'yøt'e te gäma hya sännbi, dami n'unj ngue ga fäx-
ahæ n'namhma ngue da dñi ha di nsäya ni tehæ.

²⁹ Dami 'yøt'e ngue ni Hmujuæ. Dami hyaxhæ na ra hya
dí xän'nahæ. A nuguí, dí ya mantudi, hingrá n'yets'i nna
ya. Nuna ra hya dí mmangä, da hyut'a ni mmæihæ na.

³⁰ Nuya yø hya dadi mandagä gui 'yøthæ, hñdi æn'ahæ
ya. Porque nu te dí xännbate, hingui henni gdi 'yøthæ.

Ja rá ts'edi ra Jesús ngue nu te da zänni di nja 'mø ra pa ngue ra ts'äya, gue'a di nja'a.

12 Nuya yø pa ya, nuna ra Jesús co 'nεhyø xädi bi
tocabi ngue bi thop'æ ja yø nuatrigo 'mø ra pa
ngue ra ts'äya. Nu'æ yø xädi bi zä ngue tu manthuhj,
janangue bi daxtyø trigo, bi za. ² Mi nu yø fariseo te
øtyø xädi ra Jesús, bi 'yembj:

—Nu ni xädi gue di mpefi. Conque mmamp'æ ja ra
ley ngue nu'mø ra pa ngue ra ts'äya, hingui sä ngue to
di mpefi —bi 'yembj.

³ Mi dahra Jesús, bi 'yembj:

—Xi'mø mj zæhra thuhj n'na ndi ra David, co 'nε'æ mi
n'youi, çua hñjam'mø gadi xähmæ p'æ ha nt'ot'i'a te bi
'yøt'e? ⁴ Nu ra David bi yærbæ ja rá ngu Oja ngue bi zi
yø thuhmε xi t'æspabi Oja ngue da nu. Bi zi ra David co
'nε'æ mi n'youi. Conque nu'æ yø thuhmε'æ, hñdi unna
nt'edi ra ley ngue to bi zä da zi, hñda høndyø mmäcja
yø ts'i'æ yø thuhmε t'æspabi Oja. ⁵ çUa hñ gadi xähmæ
te mmamp'æ ja ra ley, ngue yø mmäcja 'bæp'æ ja ra ni-
ja, nu'mø ra pa ngue ra ts'äya di mpefi, pε hñda t'εmbj
ngue ra ts'oqui øt'e ngue njap'æ? ⁶ Nügä dí xi'ahæ ya,
ngue nuua ha guí 'bæhmæ, 'bæcua n'na nc'εi tæte ngue
ra nija. ⁷ Pε hingui tñni mmæihæ hanja'a te ra hya
nt'ot'i p'æ ja ra Maca Libro ngue εna: "Dí nnegä ngue di
nja ni nhuεcatehæ, porque guehna man'natho di
muyi'a ngue yø 'bøt'e guí ørcæhæ", i εna. Porque nu'mø
di ja ni nhuεcatehæ, nuya yø ja'i hñ tema hya øt'e, hin-
gui 'yεmphæ ngue ja yø ts'oqui 'mø. ⁸ A nu ra N'yohæ bí
'yε mahæts'i, ja rá ts'edi ngue nu'a go da zänni, gue'a di
nja 'mø ra pa ngue ra ts'äya'a.

Ra Jesús bi 'yøthe n'na ra n'yohæ xi 'yoträ 'yε.

⁹ Mi ma ra Jesús, i map'æ ja rá nija yø judío. ¹⁰ Nup'æ
ja ra nija, mi 'bæp'æ n'na ra n'yohæ xi 'yoträ 'yε. Yø ja'i
honi ha di dñnnbabi ra Jesús ngue da ma ma yapi, ja-
nangue bi 'yørpabi ra nt'änni ra Jesús, bi 'yembj:

—çUa guí εmbj ngue ja ra nt'edi da t'øthe n'na ra
därquæhi 'mø ra pa ngue ra ts'äya?

¹¹ Mi dahra Jesús, bi 'yεna:

—çTeni 'bæ'a gui 'yøthæ 'mø gdi sihæ n'na ra dε'yo, 'nε
da zop'æ ja ra ots'i 'mø ra pa ngue ra ts'äya? Uangui
'bexque'a guá jøts'i n'nahmantho, maðague'a ra pa
ngue ra ts'äya. ¹² Xi ra ja'i ya, ya faði ngue man'na xam-
maði ra ja'i ngue ra dε'yo. Janangue maðague'a dra pa
ngue ra ts'äya, i jatho ngue da t'ørpa ra nho yø ja'i.

¹³ Ra Jesús bi 'yεmbræ n'yohæ mi'æ rá 'yε:

—Dami majni 'yε ya —bi 'yembj.

Ra n'yohæ p'æya bi macrá 'yε, pε 'bexpi zä rá 'yε mi 'æ.
Bi gohi tengutho ja'a man'na rá 'yε. ¹⁴ Mi zä mi nu yø

fariseo ngue bi n'øthe rā Jesús, bi ma bá nhecahya ngue honi ha di hyo rā Jesús.

Ya nt'ot'i te gā øtra Jesús.

¹⁵ Mi badi te mbennabi yø ja'i rā Jesús, bi ma. Pē bi ntet'i xandøngu yø ja'i. Gā bi 'yøthe yø ja'i di hyenni. ¹⁶ Pē nuya yø ja'i øthe, di 'bēpi ngue hīnjonda xifi te ørpe. ¹⁷ Nuya te gā øtra Jesús, ya bi nja'a te rā hya bi manna pøngahya Isaias ngue Oja bi 'yēna: ¹⁸ "Nuna 'bēcua ya, guehna mā mēfi ya xtā huanhni. Emmēi dadi mādi. Co nuna, i ja gampāhā. Gā japi ngue di n'youi rā Espiritu Santo ya, n'namhma ngue di haṭra ts'edi te dā 'yøt'e. Guehna dā xihyø ja'i hīngyø judío nā, ngue nuna Oja, dā hyaspa rā güenda te gā 'yo yø ja'i. ¹⁹ Nuna, hīndra nequisi nā. Hīngra hmafi di nya p'x ha di nya. Hīn hapx dā t'øde ngue di dāma yahni p'x ja rā hni. ²⁰ Dā zerpabi yø ja'i hīngui hā rā ts'edi. Di haṭra ts'edi yø ja'i astā gue'mø bi zønna pa ngue di mānda ua. ²¹ Gātho yø ja'i 'bē'a nximhāi p'ya dā 'yēc'ēi ngue gue'a dā yan'a".

Rā Jesús i embyø fariseo ngue rā zithu fāts'i.

²² Nuna n'na rā n'yohx mādi gonebi 'nē mādi xādābi rā ts'onthi mi n'youi, bi ts'ixpø 'bēhṛa Jesús ngue bi 'yøthe. Mi 'yøthe p'ya, bi zā bi nya rā n'yohx 'nē bi zā bi nzo yø dā. ²³ Gā di 'yødyø ja'i bi nu te øtra Jesús, bi 'yēna:

—Pē guehna rá mbom'meto rā David ja ngue di thojpabi rá 'bēfi nā, uague hīngā guehna.

²⁴ Mi 'yøhyø fariseo nā te rā hya mmanyø ja'i, bi 'yēna:

—Nuna rā n'yohx i hma, i øthe yø ja'i n'youi yø ts'onthi, pē gue gue'a rā zithu rá hmu yø ts'onthi fāts'i ngue njarp'x.

²⁵ Pē rā Jesús, gā padī temā hya mbenyø ja'i, bi 'yēmbuya:

—Xip'x ha di mānda n'na rā dast'abi, nu'mø di ndunhyø ja'i, hīnjām'mø dā zā dā zehyø hya. Xip'x ja n'na rā hni ogue ja n'na rā ngu, nu'mø di nsøhyø ja'i 'bēp'x, di n'ueñi. ²⁶ Njarbøtho nā rā hya dí xi'ahx ya. Xi'mø ngue di hejpaε yø mēfi rā zithu, ya rá 'bēfise di ts'onj. ²⁷ Guí emhmē ngue rā zithu fāxqui ngue dí øthegā yø ja'i n'youi yø ts'onthi. A nu'mø ngue ngu'a, xi ni mmijudíohe tēnna hya guí xānnbātehē, zua rā zithu fāx'mø øthe yø ja'i n'youi yø ts'onthi? A nuyá, ja di nēqui p'ya ngue guí yā xādāhē, hīngui padī te guí mmāmhmē. ²⁸ A nūgui, Oja bá pēngagui rā Espiritu Santo ngue gā n'yo'be, dā mǎxqui gā øthe yø ja'i n'youi yø ts'onthi. Ja di nēqui p'ya, ngue ya di mānda ua Oja.

²⁹ Hīngra zithu øthe yø ja'i n'youi yø ts'onthi. Xi n'na rā n'yohx xanzaqui, nu'mø to dā dut'i, ya dā zā to dā yærbx ja rá ngu ngue dā jēpi te ja mbo. Di njadā p'ya, di tut'a rā zithu di mānda yø ts'onthi, janangue sá di øthe yø ja'i n'youi yø ts'onthi.

³⁰ Nu rā ja'i hīngui nne ngue mā n'yo'be, guehna rā ja'i rá n'youi mā nsøi'be nā. Nu rā ja'i hīngui fāxqui

ngue gā ør'be rā 'bēfi, guehna rā ja'i di ts'onngatho mā 'bēfi nā. ³¹ Dami pahmē ya, ngue nu'a te gāma ts'oqui øtyø ja'i, dā gue'a te gāma hya man'x gā yā yø ja'i, dā zā ngue di mpunnbi. Pē nu rā ja'i ngue dā nømman'x rā Espiritu Santo, ya hīndi punnabi Oja. ³² Janangue nu rā ja'i dā nømman'x rā N'yohx bí 'yē māhēts'i, i sá ngue di mpunnbi. Pē nu rā ja'i dā nømman'x rā Espiritu Santo, ya hīndi mpunnbi, ni xīngā guehṛa pa dí 'yohx ya, ni xīngā guehṛa pa di 'yēp'x di mpunnbi.

Nu te gāho rā ndät'a zē'a n'na rā za, gue'a di fā'a.

³³ Nu rā hogā za, rā hogā ndät'a zēdi. Pē rā za hīngui ho, hīngra hogā ndät'a zēdi. Janangue nuyá, n'na rā za, nu te rá ndät'a zēdi, gue'a di fā'a ngue'mø rā hogā za ogue hīn'nā. ³⁴ Guí øthē tengūtho yø c'ēya ngue n'youi rā ndate yø ne. Porque hīngui sá guí mmāmhmē n'na rā hogā hya. Nu te rā hya bí mīhrá mmēi rā ja'i, gue'a pønná ne'a. ³⁵ Nu rā hoja'i, rā hogā hya i mma, porque xāho rá mmēi. Pē nu rā ja'i hīngui ho rá mmēi, xānts'o rā hya ja mbo rá mmēi, gue'a pønná ne'a. ³⁶ Nuyá dí xi'ahx ngue nu'mø rā pa dāni hyaxṛa güenda Oja, nu te gāma ts'omhya pønni nehē, gā dā thät'ahx rā güenda. ³⁷ Nu'mø xāho rā hya xcā māmhmē, ya hīn temā castigo gui thohmē. Pē nu'mø xānts'o rā hya xcā māmhmē, gue'a rā castigo gui thohmē'a.

Yø ts'oc'ēi äpyø milagro rā Jesús.

³⁸ Nu 'da yø fariseo conyø xānnbāte ngue rā ley bi 'yēmbṛa Jesús:

—Aguē grā xānnbāte, dí nne gā nnygāhe ha gdi 'yøt'a n'na rā milagro para ngue dā fādī te'o'i —bi 'yēmbi.

³⁹ Mi dāhṛa Jesús, bi 'yēmbi:

—Nu yø ja'i 'bēhya, ja yø ts'oqui ngue hīngui pā Oja, 'bet'o äcyø milagro dā nu, ja dā 'yēc'ēigui. Pē hīn temā milagro gā øt'e ngue dā nu yø ja'i. Nu'a dā nōpā hmēya yø ja'i ya, gue'a te bi thohṛa pøngahya Jonás. ⁴⁰ Porque rā Jonás nhyu pa bá o rá mmēi rā huā. Di njarbøtho'a rā N'yohx bí 'yē māhēts'i ya, nhyu pa dā o häi. ⁴¹ Nu'mø rā pa dāni hyaxṛa güenda Oja, nuya yø ja'i mi 'bēp'x ja rā hni Nínive dā nangui ngue di yāpya yø ja'i 'bēhṛa pa ja p'ya. Porque yø ja'i mi 'bēp'x ja rā hni Nínive, bi 'bät'yø mmēi 'mø mi 'yø'a rā hya bi mānna Jonás. Conque mān'na dí tategā ya ngue rā Jonás, pē hīngui nne gui 'yøhmē rā hya dí mmangā ya. ⁴² Dā gue'a n'na rā xisu mi ndast'abi p'x sur, nu'mø rā pa dāni hyaxṛa güenda Oja, dā nangui ngue di yāpya yø ja'i 'bēhṛa pa ja p'ya. Porque nuna rā xisu nā, ndøyap'øtho rá häi bí 'yēhē ngue bi 'yøxṛa hya mi pahṛa Salomón. Conque mān'na dí tategā ya ngue rā Salomón, pē hīngui nne gui 'yøhmē rā hya dí mmangā ya.

Rā ts'onthi bá pengbē ja rá mmēi rā ja'i.

⁴³ Nu rā ts'onthi 'mø bi hyep'x rā ja'i mi n'youi, bi 'yo rā ts'onthi p'x ja rā xēqui māthoguiho xā 'yot'i, honi ha di nsāya. Pē nu'mø hīmbi dīni ha di nsāya, i ēnā:

⁴⁴ "Gā pengā p'x ja mā ngu dá pøni", i ēnā. Nu'mø bá

pengbaya, da dinnbabi ra mmæi ra ja'i ngue hijnongui 'bæp'æ, tengutho n'na ra ngu ngue mahoqui xanho, i njoqui. ⁴⁵ Da mengbaya, da si mi yoto yø ts'onthi man'na xants'o ngue'a ra ts'onthi ra mædi. Gã da yærbæ ja ra mmæi ra ja'i ngue di m'mæp'æ. M'mæfa p'æya, man'na di m'mæmman'æ ra ja'i ngue'a te ra n'æ mi sã m'mæt'o. Xquet'a nguna ra hya thohyø ja'i 'bæhya.

Bi manna Jesús ndana gue'a da bønï ngue da 'yøt'e tengutho 'mø drã mænï.

⁴⁶ Ra Jesús tobe yaduitho yø ja'i 'mø mi zøhrã mamá conyø n'yohæ. 'Bãp'æ thi, i nnepe da ts'ohra Jesús ngue di nyauï. ⁴⁷ Hïndï 'bedi to bi xihra Jesús, bi 'yæmbi:

—Ni mamá 'næ ni n'yohæ 'bãcua thi. I nzo'i ngue gui nyauï 'na —bi 'yæmbi.

⁴⁸ Mi dahra Jesús, bi 'yæntho:

—Ma ga xi'ahæ ndana ma mamá, ndana ma n'yohæ —bi 'yænã.

⁴⁹ Bi macyø 'yæ p'æya, bi 'yuhyø xãdi, bi 'yæmbyø ja'i di mäts'i:

—'Bæcua ya yø ja'i di nnøpe ngue ma mamá, di nnøpe ngue ma n'yohæ. ⁵⁰ Porque nuya yø ja'i di ho da 'yørpabi ra pähä ma Papá bí 'bæ mahæts'i, guehya æntho ma n'yohæ, ogue ma nju, ogue ma mamá —bi 'yæmbyø ja'i.

Ra Jesús bi hyejpa ra hya n'na ra momhmudã.

13 Nu'a ra pa'a, ra Jesús bi bømp'æ ja ra ngu mi 'bæi, bi ma i mmip'æ ja ra nenzabi. ² Pæ mandøn-gu dyø ja'i bi mpeti p'æ ha 'bæi. Janangue bi yæt'a n'na ra barco ja bá mip'æ. Nu gãtho mi'da yø ja'i 'bæ'a nenzabi. ³ Xangu yø hya bi xännbabi yø ja'i, honi te gui hyejpa yø hya xifi. Nguna n'na ra hya bi hyæqui, bi 'yæmbyø ja'i:

—N'na ra n'yohæ bi ma da ponna trigo. ⁴ Nup'æ bi thogui ngue ponyø hmudã, bi zop'æ ja ra 'yu 'da yø hmudã. Bi map'æ yø ts'int's'æ ngue bi za yø hmudã.

⁵ Mi'da yø hmudã bi moni, bi zop'æ hinguï pidi ra häi ngue o ra do. Guehya yø hmudã n'nahmantho bi bøts'e ngue hinguï pidi ra häi p'æ bi zo. ⁶ Hinga ya mbo pa yø 'yæ. Nu'mø bá pøxra hyadi, bi 'yuhyø hmudã ya xi bøts'e. ⁷ Mi'da yø hmudã bi zop'æ ja yø 'uini. Mi nte yø 'uini p'æya, bi ts'onnyø hmudã ngue bi hyøt'ambo.

⁸ Mi'da yø hmudã bi zop'æ ja ra hoga häi, guehya æm-mæi bi nja ya. Nu 'da yø hmudã, n'na ciento bi bønï ngue n'na mhmudã. Mi'da p'æya, hyate bi bønï ngue n'na mhmudã. Mi'da p'æya, 'dãte ma'det'a bi bønï. ⁹ A nuyá, di nja ni gu ngue gui 'yøhmæ na ra hya di mmangã ya —bi 'yæmbyø ja'i.

Ra Jesús bi ma hanja ngue honi te gui hyejpa ra hya xi-hyø ja'i.

¹⁰ Ra Jesús bi guatyø xãdi, bi 'yæmbi:

—¿Hanja ngue gui honi te gni hyejpa yø hya gui xi-hyø ja'i?

¹¹ Ra Jesús bi 'yæmbyø xãdi:

—Nuya yø hya hinguï fadi ha di manda Oja yø ja'i, nuna Oja bí 'bæ mahæts'i i nne na ngue da dinni mmæihæ hanja ya yø hya ya. Pæ nu'æ mi'da yø ja'i, hinda dinyø mmæi ya yø hya ya. ¹² A nu ra ja'i bi dinna mmæi hanja ra hya ya, da mæx'Oja ngue man'na di bædi. Pæ nuya yø ja'i hinguï ørpatho masu ya yø hya di mma, nu'a zits'æ ra hya bi bædi, da thannbi. ¹³ Janangue di honi te nnã hyejpa yø hya di xihyø ja'i. Porque yø ja'i nnu te di øt'e, pæ øtyø ja'i tengutho 'mø ngue hinte bi nu. Nuya yø hya bi 'yøde, tengutho 'mø ngue hin tema hya bi 'yøde, himbi dinyø mmæi hanja na ra hya dá ma. ¹⁴ Nu te øtyø ja'i, ya bi nja'a ra hya bi 'bet'o ra pøngahya Isaías ngue bi 'yænã: "Yø ja'i da 'yøde hanja ra hya, pæ hinda dinyø mmæi hanja ra hya da 'yøde. Nu te da nu yø ja'i, hinda dinyø mmæi yø ja'i hanja'a te da nu. ¹⁵ Porque nuya yø ja'i ya, i njot'i yø n'yomfæni. Æntho xa ngotyø gu ngue hinguï nne da 'yøhra hya. Æntho xa ts'antyo da ngue hinguï nne da hyet'a te ja ngue da hyeti. Porque hinguï nne da dinyø mmæi hanja ra hya, 'næ hinguï nne di 'bãtyø mmæi ngue da 'yæc'æigui, n'namhma ngue ga punnbabi yø ts'oqui", æn'Oja.

¹⁶ Pæ ra mænthi gã nthææ, porque nu te gã gui nnuhæ, bi dinni mmæihæ hanja ra hya. Nu te ra hya gã 'yøhmæ, gui pahmæ ha rá nja ra hya. ¹⁷ Majuanï di xi'ahæ, ngue yø pa xa thogui, xangu yø pøngahya Oja xa m'mæi, yø hoga n'yohæ xa m'mæi, bi ne xtã nnu'a te gui nnuhæ ya, pæ himbi zã bi nu. Bi ne xtã 'yø'a ra hya gui øhmæ ya, pæ himbi zã bi 'yøde.

Ra Jesús bi ma te ni bønã yø hya bi hyejpa ra momhmudã.

¹⁸ Nuya yø hya dadi hyejpabi ra momhmudã, dami 'yøhmæ xanho hanja ra hya. ¹⁹ Nuya yø ja'i ngue høn-tho bi 'yøhra hya, guehya gui nhyejpi ngue ra nen'yu p'æ bi zo yø hmudã ya. Bi 'yøhra hya yø ja'i ngue ha di njap'æ di zo rá 'yæ Oja, pæ himbi dinyø mmæi yø ja'i hanja ra hya. Bi map'æ ra zithu p'æya, nuna ra hya xi 'yøhyø ja'i, bi japi ngue bi pumbæni. ²⁰ Mi'da yø ja'i, gui nhyejpa ra häi hinguï pidi ngue mi o ra do p'æ bi zo yø hmudã. Mi zã mi 'yøhra hya yø ja'i, janjuanï di johya ngue bi nu manho. ²¹ Guehya yø ja'i himbi bent'i xanho ra hya ya. Zits'ætho honi ngue ha di hyep'æ ra hya. Nu'mø bi ts'æi ngue ra hya æc'æi, 'bexi cohyø mmæi. ²² Mi'da yø ja'i p'æya, gui nhyejpabi ra häi ngue ja yø 'uini p'æ bi zo yø hmudã. Guehya yø ja'i bi 'yøde hanja ra hya ya. Pæ nu'a te yø 'bæfi i ja n'na pa ngu n'na pa, høndyø 'bæfi ni ma yø mmæi yø ja'i. Di ja ndummæi honi ha di mmæmmeti. Ya hin tema ntho bi 'yørpabi na ra hya bi 'yøde. ²³ Pæ mi'da yø ja'i, gui nhyejpa ra hoga häi p'æ bi zo yø hmudã. Mi zã mi 'yøhra hya, bi dinyø mmæi hanja ra hya. Bi 'yørpabi ra nho na ra hya bi 'yøde. Pæ 'bæ'i'da yø ja'i ngue mathoguitho bi 'yørpabi ra nho ra hya bi 'yøde.

Bi nhyecra hya ngue bi nuans'ui ra trigo ra hmudä yø paxi.

²⁴ Ra Jesús bi hyoni te gui hyejpabi n'na ra hya bi xihyø ja'i. Bi 'yembj:

—Nuua ja ra ximhäi di manda Oja, ja nnøpe ngue rá huahj ua Oja bi tuhra hoga hmudä. ²⁵ Pe mi n'aha gätho yø ja'i, nu'a rá nsuiui ra mmehui bi yarbä ja ra nuatrigo ngue ra xui. Bi duprá mihyui ra trigo. Bi ma p'uya. ²⁶ Mi nte yø trigo p'uya, ya ts'ats'i ngue di nja yø trigo. Ja bi nequi p'x ndana gue'a ra paxitho p'uya. ²⁷ Mi nu yø hmiqui ra mmehui te ja ra huahj, bi ma bá xihra hmu. Bi 'yembj: “Ague grá Hmu, nu'mø ma tuh-mä ni huahj, xanho ra hmudä dá tuh-mä. ¿Hanja ngue n'youi yø paxi ra trigo ya'mø?” bi 'yembj. ²⁸ Ra hmu p'uya bi 'yembyø hmiqui yaui: “Gue'a ma nsuigä'be bi du'x yø paxi guí mmammj ya”. Yø hmiqui p'uya bi 'yembra hmu: “¿Ua guí nne ga ma xat'ähe yø paxi n'youi ra trigo?” bi 'yembj. ²⁹ Pe ra hmu bi 'yena: “Hjn'na. Ogui xathä yø paxi n'youi ra trigo, porque nu'mø gá xathä yø paxi, 'ngra trigo dá c'ats'i. ³⁰ Dami hyemhmaui hma 'dap'x di nte astä gue'mø bi thets'i. Ga xicä yø mefi ngue dá gacyø paxi, dá 'yøtyø tut'i, dá t'udi. Nu'a ra trigo p'uya, dá 'bespæ ja ra njetrigo'a”.

Bi nhyejpa ra hya n'na zi hmudä ra mostasa.

³¹ Mahømbi hyoni te gui hyejpa yø hya xihyø ja'i ra Jesús. Bi 'yembj:

—Ma ga xän'nahä ha di njap'x di nxandyø ja'i dá zo rá 'yø Oja ya. N'na ra n'yohä bi dup'x ja rá huahj n'na zihmudä ra mostasa. ³² Majuani ngue man'na zitchä nä ra hmudä nä ngue gätho m'ida yø hmudä i ja. Pe nu'mø bi nte, man'na tate ra dat'o ngue gätho m'ida yø c'ani i ja. Nup'x ja yø 'yet'o, ja ørbæ yø 'bafi yø ts'int'sä.

Bi nhyejpa ra hya ra hojoni pe ra levadura ngue dí ix-qui.

³³ Mahømbi hyonna Jesús te gui hyejpa m'ida yø hya bi xihyø ja'i. Bi 'yembj:

—Nu'a di nxandyø ja'i dá zo rá 'yø Oja bí 'bæ mahets'i, guí nhyejpabi tengutho ra íxi 'mø bi japi hyu t'eni ra hojoni n'na ra xisu, astä gue'mø di ixqui gä ra jani.

³⁴ Nguya yø hya bi manna Jesús ngue honi te gui hyejpa yø hya xihyø ja'i. Nu'mø i ya, zant'a honi te gui hyejpa yø hya xänbä yø ja'i. ³⁵ Nguna bi 'yø't'e, porque mi jatho ngue di nja ya yø hya bi manná pøngahya Oja ngue bi 'yena: “Ga honi te gdá hyejpa yø hya gä xihyø ja'i. Ga xicä yø ja'i yø hya hingui fadi hanja astä gue'mø mambá nhohra ximhäi”, bi 'yena.

Bi manna Jesús te ga mbønya yø hya bi hyequi ngue yø paxi bi nuas'ui ra trigo.

³⁶ Mi juadi bi n'yehmi yø ja'i ra Jesús, bi 'yø't'ambo rá ngu p'uya. Bi guatyø xädi, bi 'yembj:

—Dami xicje te ga mbønya yø hya gá hyequi ngue yø mihyui ra trigo bi thup'x ja ra huahj.

³⁷ Ra Jesús bi 'yembyø xädi:

—Nu'a bi duhra hoga hmudä, gue'a ra N'yohä bí 'yø mahets'i'a. ³⁸ Nu ra huahj, ga mbøni ngue guecua ja ra ximhäi'a. A nu ra hoga hmudä, ga mbøni ngue gue'x yø ja'i o rá 'yø Oja. A nu'a rá mihyui ra trigo, ga mbøni ngue gue'x yø ja'i o rá 'yø ra zithu'x. ³⁹ A nu'a rá nsuiui ra mmehui bi duprá mihyui ra trigo p'x ja rá huahj, gue'a ra zithu'a. A nu'mø bi thexyø trigo, ga mbøni ngue gue'mø bi gua'a nximhäi 'mø. A nu'x yø mefi dá hyexyø trigo, gue'x yø anx'e'x. ⁴⁰ A nu'a rá mihyui ra trigo dá ma mapeti ngue dá t'udi, ga mbøni ngue gue'a ra ndate di nja 'mø bi gua'a nximhäi'a. ⁴¹ Porque ra N'yohä bí 'yø mahets'i dá menhyø anx'e p'x ha 'bæhyø ja'i ya o rá 'yø. Dä ziqui gätho yø ja'i nuya xa japi ngue øtra ts'oqui m'ida yø mmic'ejui, dá ziqui gätho'x xants'o te ga 'yo. ⁴² Nuya yø ts'oc'ej, dá hyørbæ ja ra orno di danzø. Ja di nzomp'x yø ja'i 'næ dadi gux-tyø ts'i ngue ra ndate dá zä. ⁴³ Pe nuya yø ja'i xa 'yø't'e te di manda Oja, di m'mup'x ha di manda yø Papá, dá di yoxni tengutho gui yotra hyadi. Di nja ni gu ngue gui 'yøhmæ ya yø hya dí mmangä.

Ra Jesús bi hyecra hya ngue ra menyu nt'ägui p'x ja ra häi.

⁴⁴ Nuya yø ja'i honi ha di zo rá 'yø Oja bí 'bæ mahets'i, guehya tengutho n'na ra ja'i bi dini ha nt'ägui xandøngu ra menyu ya. Mi zä mi dini ha o ra menyu, ma høm-bi go'mi, di johya ngue'a te bi dini. Dä mä te gä pespæya ngue dá dänna häi ha o ra menyu bi dini. Ya drá mmeti ra häi p'uya.

Ra Jesús bi hyecra hya ngue ra perla.

⁴⁵ Nuya yø ja'i honi ha di zo rá 'yø Oja bí 'bæ mahets'i, guehya tengutho n'na ra pøhø i 'yo ngue honyø perla, tate mandøngu drá muui. ⁴⁶ Nu'mø bi dinna perla mandøngu drá muui, dá mä te gä pets'i, dá dänna perla bi dini.

Ra Jesús bi hyejpa ra hya yø huä bi the ra xit'a.

⁴⁷ Nuna Oja bí 'bæ mahets'i, nuya yø ja'i 'bæcua ja ra ximhäi di manda, tengutho yø huä bi the ra xit'a 'mø bi ma yø mahua p'x ja ra jathe. 'Dama 'dan'yo yø huä bí the. ⁴⁸ Nu'mø bá yuhra xit'a yø mahua, dá jeca nenthe p'uya, dá mi ngue dá huanhni. Yø hoga huä i pets'i, pe yø huä hingui ho i ei. ⁴⁹ Di njarbætho'a te ra hya di nja 'mø bi gua'a nximhäi ya. Dä ma yø anx'e ngue dá sicyø ts'oc'ej p'x ha di 'bæhyø ja'i xanho te ga 'yo. ⁵⁰ Yø ts'oc'ej dá hyørbæ ja ra orno di danzø. Ja di nzomp'x 'næ ja di guxpx yø ts'i ngue ra ndate di sä.

Bi nhyecra hya ngue ra nyogui xädi conna 'da'yo xädi.

⁵¹ Bi 'yännyø ja'i ra Jesús, bi 'yembj:

—¿Ua tini xanho ni mmæihæ ya yø hya dá mangä ya, uague hjn'na? —bi 'yembj.

Yø ja'i p'uya bi 'yena:

—Ahä, grá Hmu, tinnmä mmæigähe hanja ra hya guí mmanya —bi 'yembj.

⁵² Ra Jesús mahømbi 'yembyø ja'i:

—Nu ra xännbate ngue ra ley, nu'mø da gohi ngue ma xädi, ma'da'yo di xädi ha di zo rá 'ye Oja, ya man'na xangu yø hya da badi. Da gohi tengutho n'na ra n'yohu xangu te pespe ja ra ngu, jap'u yø cosa ngue yø nyogui, ximmi jap'u yø cosa ngue ma'da'yo.

Nu'u yø mmenguhu ra Jesús hingui ec'ei te øt'e.

⁵³ Ra Jesús hontho bi juadi bi xihyø ja'i ya yø hya bi hyequi, bi ma p'uya. ⁵⁴ Mi zomp'u Nazaret ja ra hnini bá nte. Bi map'u ja ra nija ngue bi xännba ra hya yø ja'i. Nu ya yø ja'i bi 'yøde hanja ra hya bi ma, ga di 'yøtho, di n'yembi:

—¿Hague go ga mba'a te ra hya pahna? ¿Hague ga nzä øtyø milagro? ⁵⁵ Conque guehna rá ts'ent'u ra yaxi na. Nuná rá mamá p'uya, gue'a ra Maya. Yø n'yohu p'uya, gue'a ra Jacobo, 'nehra José, 'nehra Simu, 'nehra Judas. ⁵⁶ Yø nju p'uya, ga 'dadua ra hnini dí 'bøhmø. Xi-na, ¿hapø go bá ha'a te ra hya xännbate na? —di n'yembyø ja'i.

⁵⁷ Janangue yø ja'i embi ngue to bi zä man'yohu na ra Jesús. Hingui ørpatho masu yø ja'i te xifi. Pe ra Jesús bi 'yembyø ja'i:

—Gätho yø pøngahya Oja n'nanni ni 'yehø, ga hnu mansu. Pe nu'u yø mmenguhu yø pøngahya, hingui nnu mansu. Ni xinga gue'u to 'bøp'u ja rá ngu ra pøngahya di nnu mansu.

⁵⁸ Ya himbi 'yøt'e xangu yø milagro p'u ja ra hnini p'uya, porque yø mmenguhu hingui ec'ei'tho ya yø hya bi ma.

Ra Herodes embi ngue nuna ra Jesús, gue'a ra Xuua mi øtra nxixya.

14 Nu'u yø pa'u, nup'u ja ra häi Galilea mi ndast'abi ra Herodes. Ra Herodes mi 'yøde te mmanyø ja'i ngue xangu yø milagro øtra Jesús. ² Ra Herodes bi 'yembyø ja'i ja yø 'befi p'u ha 'bøi:

—Nugä dí ena ngue xpi bennate'a ra Xuua mi øtra nxixya. Janangue sä øtyø milagro —bi 'yena.

Ja mmangua ha bi nja ya ngue bi du ra Xuua mi øtra nxixya.

³ Nu'mø yø pa bi thogui, ra Herodes bi manda bi mbentra Xuua, bi dut'i conyø cadena bi got'a fädi. Bi øpi ngue nuna ra Xuua ya xi xihra Herodes ngue hingui ho di m'møhmí rá 'bepo Herodías nuna mará xisu'a rá n'yohu Lipe. ⁴ Nuná ra Xuua xi 'yembra Herodes: "Hijn'yø ra nt'edi guí m'møhmí ni 'bepo", xi 'yembi.

⁵ Ra Herodes mi sihna ra hya na, bi ne xtä hyo ra Xuua, pe himbi zä porque ra Herodes bi zu yø ja'i. I padí ngue gätho yø ja'i i mma ngue rá pøngahya Oja na ra Xuua. ⁶ Pe mi zøhrá pa bi nsännigo ra Herodes. Nuná rá t'ixu ra Herodías bi yurbu 'bøhyø ja'i xi petra Herodes ngue sännigo, bi møhra hnei p'uya. Ra Herodes di ho te øtra hmutu. ⁷ Ra Herodes bi 'yembra hmutu: "Nu'mø tema cosa gui 'yäqui, nugä ga 'da'i", bi 'yembi. ⁸ Ra hmutu p'uya bi ma bá änná mamá te 'be'a da 'yädi. Mi xihrá mamá te da 'yöp'u ya, bi ma ra

hmutu, bi 'yembra Herodes: "Dami 'dacrá ya ra Xuua nuna mi 'yøtra nxixya, dá o ra mohi", bi 'yembi.

⁹ Mambi dutrá mmøi ra dast'abi 'mø mi 'yø'a te sifi. Pe ya xi xihra hmutu ngue di unni te da 'yäpi. Yø ja'i 'bøp'u mi 'bøi, ga xi 'yøde te xi ma. Bi manda p'uya ngue bi t'unna hmutu'a te ädi. ¹⁰ Bi 'yet'i to bá hejpa rá ya ra Xuua p'u ja ra fädi p'uya. ¹¹ Bá jät'a n'na ra mohi, bi t'unna hmutu. Ra hmutu p'uya, bi dápá mamá.

¹² Mi bøhyø xädi ra Xuua ngue bi du, bi ma bá ha ra ánima ngue bi 'yägui. M'mefa p'uya, nu'a te bi nja, bi ma bá xihra Jesús.

Ra Jesús bi 'yøt'e ngue bi nsihme cøt'a mahuañi ma'yohu.

¹³ Nuná ra Jesús mi zä mi badi ngue ya bi du ra Xuua, bi 'yo ra barco i ma n'nanni hapu hijnjo'o yø ja'i. Pe yø ja'i bi badi hapu i ma, mandøngu dyø ja'i bi denni ni netra nenthe. Nup'u ja yø hnini thogui, ja nexpø mi'da yø ja'i ngue tet'i. ¹⁴ Mi zøhra barco bá o ra Jesús, bi bøní. Pe ya mandøngu dyø ja'i 'bøp'u. Ra Jesús bi huecyø ja'i p'uya, bi 'yøthe yø dæruqehi bi zispabi yø ja'i. ¹⁵ Nu'mø ya ni ma di nde p'uya, nu'u yø xädi ra Jesús bi guarbu 'bøi, bi 'yembi:

—Ya bi nde, 'ne nuua dí 'bøhmø ra dapo ua. Dami 'yehyø ja'i n'namhma da map'u bi ja yø hnini, da dænse ra hme da zi —bi 'yembi.

¹⁶ Bi 'yembyø xädi ra Jesús:

—Hingui ja ngue da ma yø ja'i da tai te da zi. Dami unhnø ra hme da zi yø ja'i —bi 'yembi.

¹⁷ Nu'u yø xädi p'uya bi 'yembi:

—Pe hondi cøt'a yø thuhme dí hagähe, 'ne yoho yø huä.

¹⁸ Ra Jesús bi 'yembyø xädi:

—Bí 'dacju ua yø thuhme conyø huä —bi 'yembi.

¹⁹ Bi 'bepyø ja'i p'uya ngue bi mip'u ja ra 'batha. Bi hyan'u cøt'a yø thuhme 'ne'u yoho yø huä. Bi hyanma hets'i p'uya, bi ja mæmmadi Oja. Bi xenyø thuhme p'uya, bi unyø xädi ngue di 'darpabi yø ja'i. Daguehyø huä bi dat'i. ²⁰ Bi nsihme xanho yø ja'i, ga bi nniya. Mi juate ra ts'ihme yø ja'i p'uya, nu'u yø xädi ra Jesús bi peti 'de'mayo canasta yø thuhme bi bongui. ²¹ Nu'u yø ja'i bi nsihme'a ra ora'a, cøt'a mahuañi ma'yohu bi nsihme. Himma cøt'i ra güenda yø xisu 'nehyø basi.

Ra Jesús ni 'yo mæxøts'e ra dehe.

²² Mente ghuyø ja'i ra Jesús, bi xihyø xädi ngue di m'met'o da 'yo ra barco di ma man'na nguadi ra zabi. ²³ Hontho bi juadi bi 'yehyø ja'i ra Jesús, bi map'u bi ja ra nyuni bá mat'Oja. Mi dæhra nde, bi 'bøse p'u ja ra nyuni ra Jesús. ²⁴ Pe ra barco ya bi 'yo made ra zabi. Nup'u ja ra zabi, bi nangra ndate ndahi ngue di cosra barco. Asta pa maya yø funthe. ²⁵ Mi zø'i hyu xudi p'uya, nuna ra Jesús bi map'u bi 'bøhyø xädi ni 'yo mæxøts'e ra dehe. ²⁶ Nu'mø ni ma da zomp'u 'bøhyø xädi, mi hyandi ngue mmap'u ni 'yo mæxøts'e ra dehe. Bi zu p'uya. Nu'a ga nzu p'uya, bi 'yena:

—Bá ecua ra ndahi.

27 Pe ra Jesús bi zofo 'bexque'a, bi 'yëmbi:
 —Go guécä, 'yoguü süh —bi 'yëmbi.
 28 Ra Bedu p'uya bi 'yëmbra Jesús:
 —A nu'mø ngue gue'e grá Hmu, dami 'yøt'e ngue da zä ga n'yogä mæxøts'e ra dehe. Ga sönngä p'x garä éhë.
 29 Ra Jesús bi 'yëmbi:
 —Gue bá 'yo 'mø —bi 'yëmbi.
 Ra Bedu p'uya bi gap'x ja ra barco, ni 'yo mæxøts'e ra dehe ngue da zømp'x bá éhra Jesús. 30 Pe nu'a ga 'yo ra ndahj, i tønñi, bi nsu p'uya. 'Bexpi müdi bi y'xä mbonthe. Xøgue rá mafi bi 'yëmbra Jesús:
 —Agué grá Hmu, dami jæxcagui.
 31 'Bexpi macrá 'ye ra Jesús, bi gøts'i. Bi 'yëmbi:
 —Agué n'yø, çhanja ngue guí yobëni? Gue zits'ætho guí éc'ëigui.
 32 Høntho bi yæt'ambo ra barco ra Jesús, 'bexpi nsäya ra ndahj. 33 Nuya mi o ra barco p'uya bi ndantyøhmü p'x 'bähra Jesús, bi 'yëmbi:
 —Majuani ngue gue'e rá Ts'ant'x'i Oja.

Nup'x ja ra häi Genesaret bi 'yøthe yø dærquehi ra Jesús.

34 Mi zøn'a nenthe ja ra häi Genesaret. 35 Mi bahyø ja'i 'b'xä ra xequi'a ngue ya 'bæp'x ra Jesús, ndap'x bi zä, bi n'yonnbæse ra hya yø ja'i ngue bá éhë. Di nxifi ngue da zixyø dærquehi p'x 'bähra Jesús. 36 Yø ja'i bi 'yæpra mate ra Jesús ngue squerangue rá nyani rá he da dærpabi yø dærquehi, 'bexque'a sä ha hëmbi.

Ja 'da yø costumbre xä nzänse yø ja'i hingui nnu manho ra Jesús.

15 Nuya yø fariseo 'nëhyø xännbate ngue ra ley ngue yø mmëngu Jerusalén bi guarbæ 'bähra Jesús ngue ørpa ra nt'änni. Bi 'yëmbi:

2 —çHanja ni xädi ngue festho ra hya bi zogahæ yø ndiua? Porque hingui pecra ts'oqui ja yø 'ye, ngue di nxæ'ye hante di nsihmë.

3 Mi dahra Jesús, xquet'a bi 'yørpa ra nt'änni ya yæui, bi 'yëmbi:

—Da gue'ahæ, xiya yø hya di manda Oja, çhanja ngue guí festhohæ, ngue nuya yø hya xcä sänsæhæ, gue'a ga-di ja ndymmæi guí øthæ'a? 4 Porque Oja bi xihyø ja'i, bi 'yëmbi: "Dami su ni papá, dami su ni mamá". Mahømbi 'yëmbi: "Nu ra ja'i da zanná papá, oque da zanná mamá, i ja ngue di njapra castigo 'në da tho", bi 'yëmbi yø ja'i Oja. 5 Pe ya xcä xännbæhæ yø ja'i ngue ra ja'i da zä da 'yëmbra papá oque rá mamá: "Nugä papá, nugä mamá, ya hindä zä ga 'da'i te guí siui ya. Porque nu te gä dí pæts'i, guehna Oja dadi unni". 6 Nu'mø nguna ra hya bi manna ja'i p'uya, ya hin gadi japhæ ngue di jamansu rá papá oque rá mamá ra ja'i. Ja di nëqui p'uya ngue nuya yø hya di manda Oja, guí ëmhæ ngue hinte di müui. Porque nuya yø costumbre xä nzänyø ndiua, guehna guí ëmhæ ngue ja ts'editho guí 'yøthe ya. 7 Ni xirbæ guí ënæ ngue guí éc'ëihæ Oja. Go guí øthæ na te ra hya bi 'yøtra pøngahya Isaias ngue Oja bi 'yëna: 8 "Nuya yø ja'i 'bæcua, nu'mø bi nya, xøgue ënæ

majuani ngue nnu mansugui. Pe himma juani ngue yø mmæi ga ndannegui. 9 Ya hinte ni bøntho ngue thannegui yø ja'i. Nu te gäma hya xännbate, xangu yø hya xä nzänse ngue ëmbi di manda Oja", bi 'yëna Oja.

Nu te si ra ja'i hinga gue'a di ts'onnbæ rá n'yomfëni ra ja'i'a.

10 Ra Jesús bi zonhyø ja'i, bi 'yëmbi:
 —Dami 'yøhmæ xanho ya yø hya ga mmangä ya. Dami 'yët'ammæihæ. 11 Nu ra ja'i øtra ts'oqui, hinga gue'a te si ra ja'i ga 'yøtra ts'oqui. Nu'a ga 'yøtra ts'oqui ra ja'i, gue'a ra ts'omhya pønná ne ra ja'i'a.

12 Yø xädi ra Jesús bi guarbæ 'bäi, bi 'yëmbi:
 —çUa guí padi ngue mbøcue yø fariseo 'mø mi 'yøhna ra hya guí xifi? —bi 'yëmbi.

13 Ra Jesús ëntho 'mø mi dadi:
 —Nu'a mä Papägä bí 'bæ mahets'i, nu'x yø ja'i hingui o rá 'ye, da zijpæ ha 'bæhyø ja'i. 14 Dami hyegui, o sä guí sühæ. Nuya guehya yø xädä xännbabi ra hya mi'da yø mmjnxädäui ya. Nu'mø bi nthæui ra ots'i, nup'x da zo ra xännbate, ja da zop'x yø xädi.

15 Ra Bedu bi 'yëmbra Jesús:
 —Dami xicje te ga mbønya yø hya gä hyequi ngue te si ra ja'i.

16 Ra Jesús bi 'yëmbi:
 —çUa xquet'a hingui tinnj mmæihæ hanja ya yø hya dí mmangä? 17 çUa hingui pahmæ ngue nu te gäma cosa si ra ja'i, mbo rá mmæi ra ja'i ni ma, pe pigui te si ra ja'i? 18 Pe nu ra hya pønná ne ra ja'i, mbo rá n'yomfëni ra ja'i ni 'yëhra hya. Nu'mø xants'o ra hya bi manna ja'i, guehna ra ts'oqui na. 19 Porque mbo rá n'yomfëni ra ja'i bi mihra ts'o n'yomfëni, ra nthote, ra n'yots'om'mäi, ra mfë, ra fëhni, ra ts'ate. Gä mbo rá n'yomfëni ra ja'i ni 'yëhra ts'omhya. 20 Nuna ra hya naya, guehna ra ts'oqui øtyø ja'i na. Pe nu'mø hingui xæ'ye ra ja'i 'mø bi nsihmë, hinga gue'a ra ts'oqui'a.

Nu'a n'na ra xisu ngue hinga judío bi 'yæpra mate ra Jesús ngue da mäts'i.

21 Mi bømp'x mi 'bähra Jesús, i map'x ja n'na ra häi ja ra hnini Tiro conna hnini Sidón. 22 Nup'x ja ra hnini bi zønna Jesús, mi 'bæp'x n'na ra xisu hinga judío, mará mmëngu p'x ja ra häi Canaán. Bi ma ra xisu p'uya, ni mafi, bi 'yëmbi:

—Agué grá Hmu, rá mbom'meto'i ra David, dami huëgagui. Nu mä t'ixu dí si, n'youi ra ts'onthi. Pe ëmmëi di æni, dami 'yøthets'x —bi 'yëmbi.

23 Pe ra Jesús hingui thatho. Yø xädi p'uya bi 'yëmbra Jesús:

—Dami 'yørpabi nts'edi'a te xi'i, porque ra nxu-nanyatho ngue nuercæhæ.

24 Ra Jesús bi 'yëmbra xisu:

—Nugä bá pëngagui Oja ngue høndyø judío ga fäts'i. Porque yø judío ëntho yø dæ'yo ya xä n'uëni, ngue hinga jøngui fädi.

25 Pe ra xisu bi guarbæ 'bähra Jesús ngue bi ndantyøhmü, bi 'yëmbi:

—Ague grá Hmu, dami faxquits'x.

²⁶ Ra Jesús bi 'yembra xisu yau:

—Pe nu'mø ngue 'bet'o go ga faxa'i, 'ne hingat judío, ya satho 'mø da thannba ra hme yø basi, ngue yø fo'yo di t'ynni.

²⁷ Ra xisu p'uya bi 'yembi:

—Ahá, grá Hmu, gue'a guí mma. Pe yø fo'yo, gue'x yø xemhme tap'x ja ra mexa sihme yø hmu si'x.

²⁸ Ra Jesús bi 'yembra xisu yau:

—Ague grá xisu, guí ec'eigui xandønho ngue da zä di nja'a te guí mma. Janangue di nja ya.

Nu'a rá t'ixu ra xisu mi n'youi ra ts'onthi p'uya, 'bexque'a bi zä.

Ra Jesús bi 'yøthe xangu yø därkehi.

²⁹ Mi thohra Jesús, i mpa man'na nguadi ra zabi Galilea. Nup'x ja ra nyuni bi zoni, bi mi. ³⁰ Xandøngu yø ja'i bi zomp'x 'bæi. Bi zispa yø därkehi xa nnynts'i, yø xädä, yø gone, yø do'ye, yø dogua, xangu mi'da yø därkehi bi ts'ispabi ra Jesús ngue bi zä bi 'yøthe yø därkehi, di 'yodyø ja'i. Yø gone bi zä bi nya, bi zä yø do'ye, bi zä yø dogua. Bi nzø yø dä yø xädä. Mi nja'a p'uya, gätho yø ja'i bi 'yespabi Oja nuna thanne yø judío.

Ra Jesús bi 'uin'i goho mahua'hi ma'yohx.

³² Bi zonhyø xädi ra Jesús, bi 'yembi:

—Dädi huëcä yø ja'i 'bæua, porque ya rá hyu pa 'daua dí 'yohx ya. Dí pa'a njuani ngue ya hin'yx te da zi yø ja'i. Nügä händi nne ga et'i ngue da ma yø ngu 'ne händi sihme, porque da güennba ja ra 'yu.

³³ Nu'x yø xädi bi 'yembi:

—Pe çhapx go ga hannbahx te da zi ya yø ja'i 'bæua? Porque xandøngu. A nuua dí 'bæhmæ, ra dapo ua.

³⁴ Bi 'yanyø xädi ra Jesús, bi 'yembi:

—çHangu yø thuhmæ guí hax 'mø?

Nu'x yø xädi p'uya bi 'yembi:

—Høndi yoto yø thuhmæ ja ua, 'ne zi yoho yø huä.

³⁵ Bi manda ra Jesús ngue bi mihyø ja'i. ³⁶ Bi hyan'x yoto yø thuhmæ p'uya conyø huä. Bi ja mamadi Oja ngue ya di nsihme yø ja'i. Bi xenyø thuhmæ p'uya, bi unyø xädi ngue di 'darpa yø ja'i da zi. ³⁷ Nu'x yø ja'i bi nsihme, goho mahua'hi ma'yohx. A nu yø xisu 'nehyø basi hinguí cætra güenda'x. Pe gä bi nniya. Mi juate ra ts'ihme yø ja'i, nu'x yø xädi ra Jesús bi peti yoto canasta yø thuhmæ bi bongui. ³⁹ M'mefa p'uya, ra Jesús bi 'yehyø ja'i. Bi ma p'uya, bi 'yo ra barco, bi zomp'x ja ra häi ni hu ngue Magdala.

Yø fariseo bi xihra Jesús ngue nne da nup'x da 'yøt'a n'na ra milagro.

16 Ngu i zohra Jesús, nuya yø fariseo conyø saduceo bi ma bá sämhya ra Jesús. Di 'bepi ngue da 'yøt'a n'na ra milagro nu mahets'i, para ngue di nequí ngue rá m'menhni Oja na ra Jesús. ² Ra Jesús bi 'yembi:

—Nu'mø ngue ra nde, guí emhmæ: "Xta nho ra tiempo ya, porque ja yø zøgui". ³ Nu'mø xudi p'uya, guí emhmæ 'mø: "Nuya händi ho ra pa ya, porque ra nduhmi ra c'ammahets'i ngue ja ra guí", guí emhmæ. Guí ena ngue guí pahmæ xanho te ga mbøn'a te bí ja maya. Pe nuya guí ena ngue hinguí pahmæ te ga mbønya te gäma hyä guí nnyhæ yø pa dí 'bæhmæ ya. ⁴ Yø ja'i 'bæhya, yø ts'oc'eí ngue hinguí pa Oja. 'Bet'o nne da nu yø milagro, ja da 'yec'eigui. Pe hin tema man'na ma milagro di nja ya, hinda hønt'a te bi thohra Jonás da nopa hmeya yø ja'i ya.

Bi zop'x yø ja'i p'uya, bi ma.

Ra Jesús bi xihyø xädi ngue di mfädi xanho, nuya yø hyä xännbate yø fariseo 'nehyø saduceo, hinda dennbabi yø hyä.

⁵ Mi zøm man'na nguadi ra zabi, nu'x yø xädi ra Jesús xi pumbeni ra thuhmæ xta hyats'i ngue da zi. ⁶ Ra Jesús bi 'yembyø xädi:

—Dami mfähmæ ya, mamí sihæ'a ra íxi di unyø fariseo ya, conyø saduceo.

⁷ Di 'yembi n'na ngu n'na'x yø xädi p'uya:

—Rá nzequi xicæ ya ngue hinxta hæ ra thuhmæ ga sihæ.

⁸ Bi bahra Jesús te di nxihyø xädi, bi 'yembi:

—Gue guí ena dí xi'ahæ ngue hinxcuä hæ ra thumhe guí sihæ. çUa hinguí 'yo ni mmæihæ na ra hyä dí mmangä 'mø? Masque madi zits'x guí ec'eigahæ. ⁹ çUa hinguí 'yo ni mmæihæ ya yø hyä dí mmangä? çUa hinguí mbemhmæ'a te guí nnyhæ p'x nnä mähä? Xi'mø ra pa ngue høndi cæt'a nthuhmæ i nsihme cæt'a mahua'hi ma'yohx, çua hinguí mbemhmæ njammí canasta yø thuhmæ bi bongui? ¹⁰ Xi'mø ra pa ngue høndi yoto yø thuhmæ i nsihme goho mahua'hi ma'yohx, çua hinguí mbemhmæ njammí canasta yø thuhmæ bi bongui?

¹¹ çHanja ngue hinguí 'yo ni mmæihæ ngue hingat thuhmæ dí mma ngue dí xi'i ngue guí mfähmæ ngue ra íxi di unyø fariseo 'nehyø saduceo?

¹² Ya bi dinyø mmæihæ yø xädi te mmanna Jesús, ngue hingat íxi pe ra thuhmæ'a xifi ngue di mfädi. Sinoque nu'a ra hyä xifi, ngue händi xä'x yø hyä xännbate yø fariseo 'nehyø saduceo.

Bi manna Bedu ngue ra Jesús, gue'a ra Cristo bá ex Oja ngue di ndast'abi'a.

¹³ Nup'x ja ra xequi ja ra hñini Cesarea ngue Filipos, mi zomp'x ra Jesús. Bi 'yanyø xädi p'uya, bi 'yembi:

—Nügä drä N'yohæ dá e mahets'i, çte'o enyø ja'i ngue guecä? —bi 'yembi.

¹⁴ Nu'x yø xädi p'uya bi 'yembi:

—'Bæ i'da yø ja'i embi ngue gue'e grá Xuua gmi øtra nxixya. Mi'da yø ja'i p'uya, embi ngue gue'e grá Elías. Mi'da p'uya, embi ngue grá Jeremías. Mi'da p'uya, embi ngue 'bæi toni pøngahya Oja.

¹⁵ Ra Jesús mahømbi 'yembyø xädi:

—Xi'ahæ p'uya, çte'ogä p'x gní bëmhmæ ngue guecä?

¹⁶ Mi dahra Bedu, bi 'yembi:

—Nu'i, gue'e grá Cristo, rá Ts'unt'w'i Oja nuna majuaní ngue 'bwi.

¹⁷ Ra Jesús bi 'yembj:

—Ra mmenthi gá nthui grá Simu, rá ts'unt'w'i Jonás. Porque hinjonni ja'i bi ben'na'i ra hya guí mma, sinoque guese na ma Papá bí 'b' mahets'i bi ja'i gá manna ra hya na. ¹⁸ Nuga dí xi'i ya, gue'e gni hu ngue grá Bedu, i nne da ma ngue tengutho n'na ra do ngue dwp'w fots'i, hinjongui ani. Gue'e grá mudi 'yec'ei ya ngue gátho mi'da yó ja'i da 'yec'ei guí m'mefa. Nu to gá da 'yec'ei guí da dapra ndate i ja. ¹⁹ Di nja ni cargo p'w ha di manda Oja ya. Gue'e rá representante'i Oja bí 'b' mahets'i. Nu'a ra hya guí unna nt'edi da 'yotyó ja'i, gue'a dí nja'a. Nu'a ra hya hingui unna nt'edi da 'yotyó ja'i ua ja ra ximhai, hingui sa da 'yotyó ja'i.

²⁰ Mi juadi bi manna ra hya na, bi xihyó xádi p'wya ngue hinjonni ja'i da xifi ngue guehna ra Cristo na.

Ra Jesús bi ma ngue da tho, 'ne bi ma ngue di bennate.

²¹ Ra Jesús bi xihyó xádi ngue ja ts'editho di ma Jerusalén, ja dani ma ma'w'ni p'w. Di wnyó mmäcja 'nhyó xännbate ngue ra ley, 'nhyó n'yohw 'bet'o p'w ja ra nja. Da hyo, pe rá hyu pa p'wya di bennate. ²² Ra Bedu p'wya, bi zica n'nanni ra Jesús, bi 'yembj:

—Agué grá Hmu, 'yo da ne Oja ngue da ngu'a gui thogui.

²³ Mi 'bätra Jesús, bi 'yembra Bedu:

—Damí 'uegue, rá m'fi'i ra zithu. Porque nu'i guí or-cathogui. Hinga gue'a rá ts'anni Oja so ni mmwi di nja. Sinoque gue'a te yó hyase yó ja'i so ni mmwi di nja.

Ra Jesús bi xihyó xádi ngue hinjam'mó da gohyó mmwi'a gá 'yec'ei.

²⁴ Bi 'yembyó xádi ra Jesús:

—Nu to nne da denngui, hingui sa ngue da zänse te da n'yo. Hinha di gohrá mmwi, madaque'a da thop'w ja ra pont'i. ²⁵ Nu ra ja'i da 'uegue ngue su da tho, guehna ra ja'i di m'mehrá te na. Pe nu ra ja'i hingui cohrá mmwi'a gá 'yec'ei guí, mada tho conná ngueque, guehna ra ja'i di nyanná te na. ²⁶ Porque hinte da dahra ja'i, madaque'a da 'yot'e ngue rá mmeti gá ra ximhai 'ne di m'mehrá te. Ni xinda hangu ra mnyu da gutra ja'i, hinda zä da yanná te. ²⁷ A nu'mó bá ehe mahón'a ra N'yohw bí 'y' mahets'i, dí hātra ts'edi Oja, da n'youi yó anxe. Di unyó nzäbi n'na ngu n'na yó ja'i, da gut'i te xa 'yot'e, xanho oque xants'o. ²⁸ Majuaní dí xi'ahw ngue nuya 'da 'b'cua ya, hinda du, astá gue'mó da nu ngue da hya ra ts'edi ra N'yohw bí 'y' mahets'i di manda ua.

Bi mpä'a te gui nequi ra Jesús.

17 Mi tho'a n'nato ma pa, nuna ra Jesús bi zixra Bedu 'nhyo mi yonc'ei di n'yohw, ra Jacobo 'ngra Xuua. Bi mep'w bí ja n'na ra nyuni xanhets'i ngue di m'muse. ² Ja bá nup'w yó xádi p'wya ngue bi mpä'a gui nequi ra Jesús. Nu rá hmi, di yoxni tengu ra hyadi. Rá he p'wya, ra mböse astá di yoxni. ³ Bi nu yó xádi p'wya

ngue 'bäp'w ra Moisés conná Elías ngue yauí ra Jesús.

⁴ Ra Bedu bi 'yembra Jesús:

—Agué grá Hmu, ya xanho ngue dí 'b'hmw ua. Xiya, zua guí nne ga hócähe hyu yó t'annigu, n'na'i, n'na ra Moisés, n'na ra Elías? —bi 'yembj.

⁵ Tobe yadra Bedu 'mó mi go'mra guí p'w ha 'bwi.

Xogue di yoxni ra guí. Bi 'yó p'wya ngue nup'w ja ra guí ja bá nyap'w Oja, bi 'yena:

—Nuna 'b'cua ya, guehna ma Ts'unt'w dadi madi. Co nuna ya i ja gampähä. Nuya yó hya da manna ya, dami 'y'ammwi'w —bi 'yembj.

⁶ Mi 'yohyó xádi na ra hya bá man'Oja maya, bi m'memfo häi p'wya, pe mathoguitho bi nsu. ⁷ Nup'w ha 'boni, bi guatra Jesús. Bi dots'i n'na ngu n'na, bi 'yembj: —Damí nangüi, 'yo guí nsui —bi 'yembj.

⁸ Mi hyetyó xádi p'wya, ya hinjon gui 'bäp'w yoho yó n'yohw xi nu. Ya 'bäse p'w ra Jesús.

⁹ Ya bá 'yo ngue ni gap'w ja ra nguani p'wya. Ra Jesús bi 'yembyó xádi:

—'Yo to gui xifi te gá nuui ya, astá gue'mó bi hnu ra N'yohw bí 'y' mahets'i ngue di bennate.

Ra Jesús bi ma ngue ra Elías ya bá ehe, bi xihyó ja'i ngue di nsä porque ya bá ep'w ra Cristo.

¹⁰ Nuya yó xádi ra Jesús bi 'yänna n'na ra hya, bi 'yembj:

—Zhanja na ra hya manyó xännbate ngue ra ley, ngue ra Elías embi ngue jatho da 'bet'o hante ngue da ehra Cristo?

¹¹ Mi dahra Jesús bi 'yembj:

—Majuaní ngue ra Elías mi jatho ngue rá m'editho da ehe da xihyó ja'i ngue di nsä. ¹² Pe dami pahmw ya ngue nuna t'embj ra Elías, ya bá ehe. Pe himbi n'yo yó mmwi yó ja'i te'o na. Janangué nu hangu ra n'w bi ne da japi, gá bi nja. Xquet'a di njarbatho ra N'yohw bí 'y' mahets'i ya, di wnyó ja'i.

¹³ Nu'w yó xádi p'wya bi n'yo yó mmwi'a ra hya mman-na Jesús ngue nuna ra Xuua bi 'yotra nxixya, guehna bi t'embj ngue ra Elías.

Ra Jesús bi 'yot'e n'na nc'ei mi n'youi ra ts'onthi.

¹⁴ Mi zop'w 'b'hyó ja'i ra Jesús, bi quat'a n'na ra n'yohw bi ndantyohmu p'w 'bäi, bi 'yembj:

¹⁵ —Agué grá hmu, nu ma ts'unt'w dí si n'youi ra n'w ngue ra ataque, janjuaní ngue di wni. Nu'mó bi gw, hót'a sibi, ja'mó horbw ja ra dehe. Damí huegaguí ma ts'unt'w, gui 'yot'e ts'w. ¹⁶ Ya xtá xihni xádi ngue xtá 'yot'e ts'w, pe hinxá nzä xa 'yot'e.

¹⁷ Ra Jesús bi 'yembj gátho yó ja'i 'b'p'w:

—Zastá njam'mó da zönná pa gui 'yec'ei gahw? Zua guí ena ngue hangu ra pa ga set'ahw? Bá si ua ra ts'unt'w, ga othegä —bi 'yembj.

¹⁸ Nuna ra Jesús bi xihra ts'onthi n'youi ra ts'unt'w ngue bi hyep'w. Ra ts'unt'w p'wya 'b'expí zä ra n'w mi hembj. ¹⁹ M'mefa p'wya, bi 'yänse n'nanni yó xádi ra Jesús, bi 'yembj:

—¿Hanja ngue hinxá nzä xtá øthegähe rá ts'ent'x mi n'youi rá ts'onthi?

²⁰ Ra Jesús bi 'yembyø xädi:

—Hinxá nzäthá, porque hín gadi segura ni mmæihæ ngue dá zä rá dárquxi. Majuani dí xi'ahæ, nu'mø ngue di ja zits'x ni nt'éc'xi, madague'a tengutho ga nnoho n'na zi hmudä rá mostasa, ya dá zä gui 'yemphæ rá nyuni ja næ: "Damí 'uecua guí ja grá nyuni, i ma man'na nguadi", gui 'yemphæ, rá nyuni p'æya dá 'uegue. Hinte gui hyemphæ 'mø di ja'ahæ zits'x rá nt'éc'xi. ²¹ A nuna tengu rá ts'onthi mi n'youi rá ts'ent'x, para ngue dá zä dá hyep'x rá ja'i n'youi, mahyonitho ngue dá mat'Oja rá ja'i 'næ dá 'yetrá mmæi.

Mahømbi manna Jesús ngue dá tho, pæ bi má ngue di bennate.

²² Mente 'youi p'æ ja rá häi Galilea yø xädi rá Jesús, bi 'yembi:

—Nu rá N'yohæ bí 'yæ mahets'i, di ndäpyø ja'i ngue dá hyo. ²³ Nu'mø bi hyo p'æya, di bennate'a rá hyu pa.

Nuna rá hya bi xihyø xädi, emmei bi du yø mmæi.

Ra Jesús bi gutra menyu njæi p'æ ja rá nija.

²⁴ Ni n'youi yø xädi rá Jesús, bi zømp'x ja rá hnini Capernaum. Nu'x yø n'yohæ jæhra menyu p'æ ja rá nija p'æya, bi 'yembra Bedu:

—Xi ni xännbateh n'yø, ¿ua hinda gutra menyu njæi p'æ rá nija? —bi 'yembi.

²⁵ Ra Bedu p'æya bi 'yembra n'yohæ jæhra menyu:

—Ahá, dá gutra menyu rá xännbate.

M'mæfa p'æya bi ma rá Bedu p'æ bí ja rá ngu 'bæhra Jesús. Hante ngue di nya rá Bedu, rá Jesús bi 'yembi:

—Agué Simu, ¿te guí mmanya? Xi yø dast'abi 'bæcua ja rá ximhäi, ¿ndana gue'a jumbabi rá menyu i jæi, gue'x yø basi jumbi, ua gue gue'x yø ja'i n'nan'yo jæmbi? —bi 'yembi.

²⁶ Mi dahra Bedu p'æya, bi 'yembi:

—Gue'x yø ja'i n'nan'yo njæmba rá menyu —bi 'yembi.

Mahømbi 'yenna Jesús:

—Janangue nu'x yø basi Oja hingui ja ngue dá gutra menyu'x. ²⁷ A nuyá, para ngue hinda zæcæ yø ja'i, ni map'x ja rá zabi ya. Damí hyæxra xone t'egui, guá the n'na rá huá. Nu'a rá mædi rá huá guá hæqui, nu'p'x ja rá ne rá huá, gui tinnbabi rá menyu di op'x. Di zæ'a p'æya ngue gui jutra menyu t'acá p'æ ja rá nija, co 'næ'a rá menyu t'ä'i gui jut'i.

Ra Jesús bí xännba yø xädi ndana má dætho dá hnu mansu.

18 Nu'a rá ora'a, bi guatyø xädi rá Jesús, bi 'yembi:

—Agué grá Hmu, ¿ndana hant'a ni mmæi ngue má dætho dá hnu mansu p'æ ha di manda Oja bí 'bæ mahets'i?

² Ra Jesús bi zohná n'na rá ts'ent'x mi 'bäp'x, bi 'bæm-bæ mæde ha 'bæi. ³ Bi 'yembyø xädi p'æya:

—Majuani dí xi'ahæ, nu'mø hingui pähni n'yomfænihæ, gui cohme tengutho rá ts'ent'x 'bæcua ya, hinda cæ'ahæ p'æ di manda Oja bí 'bæ mahets'i. ⁴ A nuyá, nuna má dætho dá hnu mansu p'æ di manda Oja ya, guehna rá ja'i dá 'yøt'e ngue hinte di muui, di mmutho tengutho rá ts'ent'x 'bæcua ngue hinda 'yani. ⁵ Nu rá ja'i di ja mmansu n'na rá basi tengu ná 'bæcua ya, nguna dá 'yøt'e porque pæhra ja'i ngue nu te øt'e, gue'a dí nnu manho ngue dá 'yøt'a, tengutho 'mø ngue go di jammansu grá ja'i.

Ra Jesús di japa nts'edi yø xädi ngue dá zu dá 'yøtra ts'oqui.

⁶ Nu'x yø basi ec'xi guí ndap'x bi zä, tengutho ná rá basi 'bæcua ya, nu rá ja'i dá japi ngue dá hyegagui p'æ yø basi ec'xi guí, rá ndate castigo tømra ja'i dá thogui. Hante ngue dá 'yøtra ts'oqui rá ja'i, man'na xanho ngue dá t'ennbæ ja rá jathe rá ja'i, di ntharpa rá 'yæga n'na rá njæni ngue dá gæ'mi. ⁷ Xan'ætho te ja ua ja rá ximhäi, porque hinda 'bedi tema cosa ga 'yøtra ts'oqui yø ja'i. Porque ngutho siempre øtra ts'oqui rá ja'i, pæ hague ngu rá castigo dá tho rá ja'i nu'a di japi ngue øtra ts'oqui rá mmic'xiui.

⁸ Janangue nu'mø guí ena ngue rá ts'oqui ni 'yæ ogue rá ts'oqui ni gua p'æ gá 'yøtra ts'oqui, damí hyequi, 'yæi yap'ætho. Man'na xanho ngue gará do'ye ogue gará dogua 'mø gá cærbæ ha gui m'mæhmí Oja, hinda gue'a ngue di ja yoho ni 'yæ ogue di ja gá yoho ni gua 'næ ngutho gui mmap'x ja rá sibi para zantho. ⁹ Nu'mø guí ena ngue rá ts'oqui ni dá p'æ gá 'yøtra ts'oqui, damí hyæhni dá, gui 'yæi yap'ætho. Man'na xanho ngue dá n'natho ni dá 'mø gá cærbæ ha gui m'mæhmí Oja, hinda gue'a ngue di ja gá yoho ni dá 'næ ngutho gui mmap'x ja rá nidu di dænzø.

Bi hyecra hya rá Jesús ngue n'na rá dæ'yo bi 'uegue.

¹⁰ 'Yo guí emhmæ ngue hinte di muui yø basi. Nugä dí xi'ahæ ngue nu'p'æ mahets'i bí 'bæhmá Papá, nu'x yø anxe zæmp'x ha 'bæi, gue'x fæxyø basi'x. ¹¹ Nu rá N'yohæ bí 'yæ mahets'i, bi 'yæhæ ngue dá yanyø ja'i xæ m'mædi.

¹² A nuyá, xi'mø ngue di 'bæi to di si n'na ciento yø dæ'yo, 'næ dá 'ue'a n'na ndæ'yo, uanguí dá zop'x'x goho 'dæte mæ'dæ'mæ gæto ndæ'yo p'æ ja rá dæpo di 'yo. Dá ma dá honná ndæ'yo xá 'uegue. ¹³ Nu'mø bá timp'æya, man'natho di johya ngue bá tin'a n'na ndæ'yo xí 'uegue, hinda gue'x goho 'dæte mæ'dæ'mæ gæto ndæ'yo hingui 'uegue. ¹⁴ Njarbætho ni Papáhæ bí 'bæ mahets'i ya, hingui nnepe ngue di mm'mæ'a n'na mæsi ya yø basi 'bæcua.

Jatho ngue di punnbabi rá mmic'xiui rá ja'i.

¹⁵ Nu'mø hingui ho te øt'a ni cy, damí zofo, jæca n'naní ngue gui nyææui. Damí xifi ngue hingui ho te øt'e. Nu'mø bi ne bi 'yø'a rá hya guí xifi, ya xanho. Ya gá nhojpæui ni cy. ¹⁶ Pæ nu'mø himbi ne bi 'yøde te guí xifi, damí hyon'i yonc'xi ogue hyu nc'xi gui sits'i, dá

'yøde hapæ guí nyaui ni cū, ngue guí nne guí nhojpauí. ¹⁷ A nu'mø hinda ne da 'yøde te da xi'æ guí sits'i, dami da ra güenda p'æ ja ra nija 'mø. A nu'mø hinda ne da 'yø'a te ra hya da sip'æ ja ra nija p'æya, guí 'yø'ni güenda ngue nuna ni cū tengutho 'mø hingra 'yæc'ei ogue tengutho 'mø drá ngéthäi.

¹⁸ Dí xi'ahæ ngue go gyø representantehæ nguehna Oja bí 'bæ mahæts'i. Nuna ra hya guí unhnæ ra nt'edi da 'yøtyø ja'i, gue'a di nja'a. Nu'a ra hya hingui unhnæ ra nt'edi da 'yøtyø ja'i ua ja ra ximhäi, hinda sä da 'yøtyø ja'i.

¹⁹ I ja man'na ra hya ga xi'ahæ ya. Nuua ja ra ximhäi, nu'mø bi the yø hya yo nc'ei ngue 'da'igu da 'yäp'a Oja, Oja di un'a te da t'äpi. ²⁰ Porque nup'æ ha di mpeti yø ja'i æc'ei guí, madague'a hondi yonc'ei ogue hyu nc'ei di mpeti, pæ nup'æ ha 'bæi, ja dí 'bæcä p'æ.

²¹ Ra Bedu p'æya bi 'yæmbræ Jesús:

—Ague grá hmu, xi ma cū ya ga 'bæ'a ngue hingui ho te ørque, znja mmindi ga punnbi? ¿Gue astæ nyoto nnidi?

²² Mi dahra Jesús, bi 'yæmbi:

—Nugä hinte dí xi'i ngue hondi nyoto nnidi ja ngue guí punnbi. Sinoque dí xi'i nja mmindi guí punnbi, yoto yø hyæte ma'det'a nnidi ja ngue guí punnbi.

Ra Jesús bi hyæcra hya ngue n'na ra hmiqúi hin'yæ rá mpunnbi.

²³ Janangue jatho guí punnabi ni mmic'ei hæ, porque nuna Oja bí 'bæ mahæts'i, mahyejpi n'na ra dast'abi ngue ørpa ra güenda yø hmiqúi hangy tupi. ²⁴ Mi dæ'mi bi 'yørpa ra güenda yø hmiqúi, bá ts'innbabi n'na nc'ei ngue yø miyonetho rá mænyu mi tupi. ²⁵ Pæ nuna ra hmiqúi bá ts'i, hin'yæ ra mænyu di gutrá güenda. Ra dast'abi p'æya bi manda ngue da bæ ra hmiqúi, 'næ da bæpra xisu, 'næ da bæpyø basi, 'næ da bæpi hangy pets'i ngue di gutrá güenda. ²⁶ Pæ ra hmiqúi p'æya bi ndant-yøhmü p'æ 'bæhræ hmu. Bi 'yæpra mate, bi 'yæmbi: "Ague grá hmu, dami tøgbagui ts'æ mænte ga tingä ni mænyu ga jut'a'i", bi 'yæmbi. ²⁷ Nu'a ra hmu p'æya bi huæcra hmiqúi, bi punnabi rá güenda mi tupi. Bi thøgue.

²⁸ Pæ nuna ra hmiqúi bi ma mapunnbi rá güenda, hontho bi ma mathøgue, bi nthæui man'na nc'ei ngue mi tupi zits'æ rá mænyu. Bi bennbæya bi dorpa rá 'yæga. Bi 'yæmbi: "Gui jurcagui ma mænyu guí tuqui, uague hin'na", bi 'yæmbi. ²⁹ Nu'a ra n'yohæ mi ndypate zits'æ ra mænyu p'æya, bi ndant-yøhmü p'æ 'bæ'a tupi, bi 'yæpra mate, bi 'yæmbi: "Dami tøgbagui ts'æ mænte ga tingä ni mænyu, ga jut'a'i", bi 'yæmbi. ³⁰ Pæ nu'a ra n'yohæ mi thypa mænyu p'æya, himbi ne xtæ ndø'ma tupi. Sinoque bi bent'i, bi zixæ fædi astæ gue'mø di japi da gutrá mænyu tupi.

³¹ Mi nu mi'da yø hmiqúi'a te bi 'yørbæya, bi dær'man'æ yø mmæi'a te bi japræ mmic'ei ui. Bi ma'æ p'æya bá xiprä hmu te bi 'yøt'e. ³² Nuna ra hmu p'æya, bi manda bá ts'ofø mahøn'a, bi 'yæmbi: "Grá ts'oc'ei n'yø. Conque nu hangy ma mænyu gmi tuqui, gä dá pun'na'i ngue gá 'yæcra mate. ³³ Uangui xtæ nzæ xqui

punnabi ni amigo mi tu'i tengutho dá pun'na'i", bi 'yæmbi. ³⁴ Nu'a ra hmu, januaní ngue mbøcæ. Bi man-da p'æya ngue bi ts'ixæ fædi rá hmiqúi astæ gue'mø da gutrá mænyu tupi. ³⁵ Di ja'ahæ p'æ ma Papágá bí 'bæ mahæts'i ya, hinda pun'na'hæ, ngue'mø hinni mmæi gdi punnabi te øt'a ni cūhæ.

Bi xännba yø ja'i ra Jesús ngue hin'yæ ra nt'edi di nxummj yø xisu.

19 Ra Jesús mi juadi bi manya yø hya ya, nup'æ Galilea mi 'yo, bi ma man'na nguadi ra dæthe Jordán, i mpa p'æ ja ra häi Judea. ² Pæ xandøngy yø ja'i bi dænni. Nup'æ bi zøni, bi 'yøthe yø ja'i ma di hyænni.

³ Bi guat'ida yø fariseo p'æ 'bæhra Jesús, porque honnbi ha di zædi ngue hinda gue'a ra hya da ma. Bi 'yæmbi:

—¿Ua ja ra nt'edi ngue di nxummi rá xisu n'na ra n'yohæ hont'a bi zæ ma hya di æpi, uague hin'na?

⁴ Mi dahra Jesús, bi 'yæmbi:

—¿Ua hin gædi xæhmæ'a te ra hya nt'ot'i p'æ ja ra Ma-cæ Libro, ngue nu'mø mambá nhohra ximhäi, Oja bi hocra n'yohæ 'næ bi hocra xisu? ⁵ Oja bi 'yæna: "Janangue ra n'yohæ sop'æ rá papá, sop'æ rá mamá ngue 'bæhmi rá xisu. Nuya yo nc'ei ya, di nne n'na ngu n'na, janangue ya hingui yo nc'ei, sinoque enthø n'na nc'ei tho". ⁶ Janangue nuyá, nuya yo nc'ei bi pæn'na Oja, hin'yæ ra nt'edi ngue to di xunnabi.

⁷ Yø fariseo p'æya bi 'yæmbi:

—¿Pæ hanja na ra Moisés ngue bi 'yæmbi i sä da 'yøtra sæcua ra n'yohæ ngue di nxummi rá xisu 'mø?

⁸ Mi dahra Jesús, bi 'yæmbi:

—Nuna ra Moisés bi unna nt'edi ngue da nangra sæcua ngue ra nxuni, pæ ngue mandø nnaxitho yø n'yomfæni yø ja'i, janangue bi njap'æ. Pæ nup'æ rá mædi, hinga ngu'a ra hya bá sännba Oja da 'yøtyø ja'i. ⁹ Pæ nugä dí xi'ahæ, ngue yø n'yohæ di nxummi yø xisu 'næ hingra n'yots'om'mäi di æpi, nu'mø hømbi nthætra n'yohæ, da mæ man'na ra xisu, ya ra ts'oqui øtra n'yohæ. A nu'mø bi nthætra xisu bi t'ei, ya ra ts'oqui øt'ui ra n'yohæ bi mæ.

¹⁰ Nu'æ yø xædi p'æya bi 'yæmbi:

—Man'na xanho ngue hinda nthætra ja'i 'mø —bi 'yæmbi.

¹¹ Pæ ra Jesús mahømbi 'yæna:

—Nuna ra hya dí mma, hingui nne da ma ngue da gætho yø ja'i di ja ngue di nthæti. Sinoque nuya yø ja'i, Oja nnepe ngue di nthæti, guehya dí mmangä ya. ¹² I 'bæhyø n'yohæ ngue hingui sä di nthæti. Porque 'bæhyø n'yohæ ya i mi'a ngue hinda zä di m'mæhræ xisu. Ximmi 'bæhyø n'yohæ ngue m'moqui. Ximmi 'bæhyø n'yohæ hinda nthæti para ngue da zæp'æ da 'yørpe xanho rá 'bæfi Oja bí 'bæ mahæts'i. Pæ nu to ena ngue da zä di nthæti, ya da 'yøt'e tengutho ra hya dí mma.

Bi xi Oja ra Jesús ngue di japyø basi.

¹³ Bi zixyø basi yø ja'i p'æ 'bæhra Jesús, i nnepyø ja'i ngue da dospa yø ya yø basi 'næ da xi Oja ngue di

japyø basj. Pe nuya yø xädi ra Jesús bi hejpa yø ja'i ba zi yø basj. ¹⁴ Ra Jesús, bi 'yembyø xädi:

—Damj hyehmø yø basj da thocua dí 'bæi. Porque tengutho yø ja'i ya o rá 'ye Oja, xquet'a njarbu ya yø basj ya.

¹⁵ Ra Jesús bi japyø 'ye p'x ja yø ya yø basj. M'mefa p'uya, bj map'x ja ra xequi mj 'bæi.

Ra mmæmmeti hmbj ne da 'yøt'e te bi xihra Jesús.

¹⁶ N'na ra n'yohø bi guarbø 'båhra Jesús, bi 'yembi: —Ague grå hoga xännbæte, zndana ra nho exa ja ts'edi ga øt'e n'nammø ngue Oja di 'dacra 'da'yo te para zantho? —bi 'yembi.

¹⁷ Mj dahra Jesús, bi 'yembi:

—¿Ua guí padj te guí mmanya, ngue guí engui xan-hoga? Porque hønse Oja xanho. Nu'mø guí nne ya ngue di 'da'i ra 'da'yo te Oja, damj 'yøt'x yø hya di man-da Oja 'mø.

¹⁸ Ra n'yohø p'uya bi 'yena:

—Xi'x yø hya di manda Oja p'uya, zndana gue'a ya yø hya guí mma?

Mj dahra Jesús, bi 'yembi:

—'Yo grå hyote. 'Yo grå 'yots'om'mæi. 'Yo grå bæ. 'Yo to guí sännba ra fehni. ¹⁹ Damj su ni papá, damj su ni mamá. Damj mahni mmic'ejui tengutho gni ne ngue di ma ma madj'i.

²⁰ Mj dahra n'yohø p'uya, bi 'yena:

—Nuya yø hya guí xicya, ya gä xtå øt'e astå gue'mø marå ngüegui. Xiya, zndana guehna ra hya di 'bedi ngue hindj øtya? —bi 'yembi.

²¹ Pe ra Jesús bi 'yembrå n'yohø yaui:

—Nu'mø guí nne ngue gätho gui 'yøt'a te ni 'yup'x gui 'yøt'e, ni ma ya, damj pä te gä guí pets'i. Damj un-na mnyu yø hyoya. Nu'mø gä 'yøt'e te dí xi'i ya, ya bí ja ni mmeti mahets'i p'uya. Bá ep'x ya, ga mmer'x nnå magå —bi 'yembi.

²² Pe mj 'yøhra n'yohø na ra hya bi sifi, mambi dudrå mmæi. Bj matho, porque marå ndømmæmmeti.

Bi manna Jesús ngue Oja, hinte hmbj.

²³ Ra Jesús bi 'yembyø xädi:

—Nu yø mmæmmeti, guehya dj mma ngue xanhæn-nitho ha di n'unj da zo rá 'ye Oja bí 'bæ mahets'i ya.

²⁴ Ya fadj ngue ra cameyo, hinjam'mø da zå da thop'x ja rá xagu n'na ra 'yofani. Pe dí xi'ahø ngue man'na xandøn hænitho ngue n'na ra mmæmmeti di n'unj da zo rá 'ye Oja.

²⁵ Nunå ra hya bj manna Jesús mj 'yøhyø xädi, man'natho bj nsu yø n'yomfenj p'uya. Dj n'yembi:

—Rå nzegui ya hinjonni ja'i da zå di nyannå te ya'mø —di n'yembi.

²⁶ Bi hyetyø xädi ra Jesús, bi 'yembi:

—Nu'a ngue yø ja'itho, hindå zå da zånse ha di nyanyø te. Pe Oja hinte hmbj, nu te nne da 'yøt'e, da zå ha di japi.

Bi manna Jesús ngue di tocabi ra nho'x yø ja'i n'youi p'x ni ma.

²⁷ Nunå ra Bedu bi 'yembrå Jesús:

—Nugåhe, ya xtå sohme p'x te gä dí peshe ngue dí ten'nahe. ¿Te 'bæ'a ja ngue di tocagåhe 'mø?

²⁸ Mj dahra Jesús, bi 'yembi:

—Majuani dí xi'ahø ngue nu'mø ra pa danj gom'na'yo gätho yø cosa i ja, gue'a ra pa'a ngue ra N'yohø dí 'yæ mahets'i da mip'x ja rá nthuts'i, di manda te di nja. A nu'ahø p'uya ngue guí tenngahø, nu'x ha di hø'i 'de'må yoho yø nthuts'i, ja guí mmihmø p'x ngue guí nts'øt'abihø p'x ha di 'bæ'x 'de'mayo 'bæi yø mbom'meto ra Israel. ²⁹ Nu to gä xpå nzohyø ngu, xpå nzohyø cy, xpå nzohyø papå, xpå nzohyø mamá, xpå nzohyø xisu, xpå nzohyø basj, xpå nzohyø häi ngue tenngui, pe yø ciento nniditho gå ngu'a te da dini ngue'a te gä xpå nzogui. Ra pa di 'yep'x p'uya, di t'un-na te para zantho. ³⁰ Xangu yø ja'i hnu mansu ua, pe nu'a ra pa'a, ts'øtho da hnu mansu p'x. Xangu yø ja'i hingui hnu mansu ua, pe nu'a ra pa'a, ja danj hnu mansu p'x.

Ra Jesús bi hyejpa ra hya yø nzåbi tahyø mæfi.

20 Nunå Oja bí 'bæ mahets'i da gutra nzåbi. Tengutho n'na ra n'yohø bj ma mxuditho ngue da honyø mæfi da tucyø uva. ² Bi gohmi ra cohi yø mæfi ngue nu'a n'na pa ra 'bæfi, da gut'i co n'na ra mnyu ni hu ngue ra denario. Bj menhyø mæfi p'x bí ja rá huahj p'uya. ³ Mj zø'i guto xudj p'uya, mahømbj ma tai ra mmehui. Bi dimp'x ja ra tai m'ida yø ja'i ngue hinte pæfi. ⁴ Bi 'yembøya: "Ni me ra 'bæfi ma huahigå n'yø. Gå jut'au'å te ni 'yup'x guí tahmi", bi 'yembi. Nu'x bi si ra 'bæfi p'uya, bj ma ra 'bæfi. ⁵ Mj hyuxyadi p'uya, mahømbj ma tai ra mmehui. Bj nthuei p'x m'ida yø ja'i ngue hinte pæfi. Mahømbj 'yetra 'bæfi rá huahj. Mj zø'i hyu nde, mahømbj ma tai ra mmehui. Bj nthuei m'ida yø ja'i ngue hinte pæfi. Mahømbj 'yetra 'bæfi rá huahj. ⁶ Mj zø'i cøt'a nde, mahømbj ma tai ra mmehui. Hømbj nthuei m'ida yø ja'i ngue hinte pæfi. Bi 'yembøya: "¿Hanja ngue xcå ndethohø ua n'yø, hinxcå mpehmø?" bi 'yembi. ⁷ Bi 'yæn'x zo p'uya: "Xtå ndedåhe ua ngue hinjon xå xicje ra 'bæfi", bi 'yembi. Ra mmehui p'uya bi 'yembi: "Ni me ra 'bæfi ma huahigå 'mø. Gå jut'au'å te ni 'yup'x guí tahmi", bi 'yembi.

⁸ Mj dahra nde p'uya, nunå ra mmehui bi xihrå hmiqui nunå di mandabi yø mæfi, bi 'yembi: "Damj zonhyø mæfi ya, gui jutyø nzåbi. Rå mudi gui unyø nzåbi'x yø mæfi rá nzegutho xå nzømp'x ja ra 'bæfi. A nu'x xå mæfi gä ra pa, rá nzegutho gui unyø nzåbi'x", bi 'yembi. ⁹ Mj njutyø nzåbi ya yø hmiqui xi yetra 'bæfi cøt'a nde. Bj juarpa yø pa, bi unni 'da'a n'na ra mnyu ngue ra denario. ¹⁰ Mj tocabi bi t'unyø nzåbi ya yø hmiqui xinde ra 'bæfi p'uya. Bi 'yena ngue man'na xangu yø nzåbi xti t'unni porque xi mæfi gä ra pa. Pe mj t'unyø nzåbi, høndå n'na ra mnyu ngue ra denario bi t'unni. ¹¹ Mj hyanyø nzåbi p'uya, bi zøhra mmehui. ¹² Bi 'yembi:

“Nuya yø n'yohæ 'bæcua, rá nzequitho bi zømp'æ ja rá 'befi ya. Conque n'na oratho bi mpefi, çhanja ngue 'da'igu gá jurçahe? Nügähe p'æya xtá sägähe rá n'æ gä rá pa ngue xä mpa rá hyädi”, bi 'yæmbi. ¹³ Nu'ä rá mmæhuï p'æya bi 'yæmbrä hmiqúi nyäui: “Ague n'yø, nügä hingrä nts'oc'ëi dí øt'ähæ. Uanguï xtá nyähæ ngue nu'ä n'na pa rá 'befi, gä jut'auï co n'na rá mænuyü ngue rá denario. ¹⁴ Damï hyanni nzäbi'ä n'na zi pa xcä mpefi, ni ma p'æya. Nunä mä mæfi rá nzequitho xä nyætra 'bæfi, dí nne gä jut'i tengutho dá jut'ä'i. ¹⁵ ¿Ua gadi mandaguï? ¿Ua hin'yæ rá nt'edi ngue gä sänsæ te dí nne gä ørpabi mä mænuyü? ¿Ua gue gadi seyabi ni mmïc'ëiui ngue'ä rá nho dí nne gä ørpe?” bi 'yænna mmæhuï.

¹⁶ Janangue nuyá, nuya yø mæfi rá nzequi xä nyætra 'befi ya, guehya rá mædi di t'ünyø nzäbi ya. A nuya yø mæfi rá mædi xä nyætra 'befi, guehya rá nzequitho di t'ünyø nzäbi ya. Mandøngu dyø ja'i bi ts'ofø, pæ ziy-ohotho yø ja'i bi thanhni.

Mahømbi manä Jesús ngue dä tho, pæ di bænnæte.

¹⁷ Ra Jesús ni hyä rá 'yu ngue ni ma Jerusalén, pæ bi zica n'nanni'æ 'dæ'mä yoho yø xädi, bi 'yæmbi:

¹⁸ —A nuyá, ya nnä mähä Jerusalén. Nunä rá hnini na, nu rá N'yohæ bí 'yæ mahæts'i di ndäpyø hmu yø mmäcja conyø xännbæte ngue rá ley. Nuya p'æya, guehya dä zännbi ngue dä dü. ¹⁹ Di däpyø ja'i hingyø judío. Dä denni, di æni, 'næ di cuatrá pont'i ngue dä hyo. Pæ rá hyu pa di bænnæte.

Ra Jesús bi sifi ngue rá Jacobo 'næhrä Xuua di nja yø cargo xtá nhæts'i.

²⁰ Nunä rá Jacobo 'næhrä Xuua, guehya yø ts'ænt'æ rá Zebedeo ya, 'dap'æ 'youi rá mamá, bi guarbæ 'bährä Jesús. Bi ndäntyøhmü na rá xisu, bi xifi ngue dä 'yørpä rá mæte na rá hyä nne dä xifi. ²¹ Ra Jesús bi 'yæmbi:

—¿Temä mæte guï nne gä øt'ä'i? —bi 'yæmbi.

Ra xisu p'æya bi 'yæmbrä Jesús:

—Dí nne ngue nup'æ ha guï mmï ngue guï ndæst'abi, guï unnä nt'edi ya yoho mä ts'ænt'æ 'bæcua, ngue n'na di mihni n'yæi, n'na di mihni gäha.

²² Pæ mi dahrä Jesús, bi 'yæmbyø ts'ænt'æ:

—Ague n'yø, hingui paði te rá nsäui na rá hyä guï ähmï. ¿Ua dä zä guï thohmi'ä rá n'æ ja ngue gä thocä? Porque nügä mathoguitho ja ngue di ængä yø ja'i —bi 'yæmbi.

Bi 'yænnyø ts'ænt'æ p'æya:

—Ahä, dä zä gä sägä'be rá n'æ.

²³ Mi dahrä Jesús, bi 'yæmbi:

—Majuani ngue ngu'ä, xandøngu rá n'æ ja ngue gui säui, tengutho rá n'æ ja ngue gä thocä. Mathoguitho di æn'äui yø ja'i tengutho ja ngue dí ængä yø ja'i. Pæ nunä rá hyä guï mmæmmi, händi tocaguï ngue go gä sänni to di mip'æ ja mä n'yæi, oque to di mip'æ ja mä gäha. Mä Papá'ä ya xä nzänni to di mi n'na ngu n'na mä hyo.

²⁴ Nunä rá hyä ähya yo nc'ëi di n'yohæ, bi mbøcuæ 'mø mi bæhya mi 'dæ't'a yø xädi rá Jesús. ²⁵ Pæ rá Jesús bi peti gätho yø xädi, bi 'yæmbi:

—Ya guï pahmæ ngue yø dæst'abi xä t'æts'i, co gätho mi'da yø ts'æt'abi 'bæp'æ ja yø hnini, gä di manda yø ja'i. Nu te di manda yø ts'æt'abi ngue dä 'yøtyø ja'i, gue'ä øt'ä. ²⁶ Pæ nu'ähæ, 'yo guï nne ngue guï mandathohæ yø ja'i. Nu rá ja'i nne ngue xtá nhæts'i rá cargo dä mæfi, guehnä rá ja'i jatho ngue di mpefi dä mäxyø mmïc'ëiui na. ²⁷ A nu'ähæ ya, nu'ä dä ne di m'mæt'o ngue gätho yø amigo ya, guehnä jatho dä gohi ngue ni mæfihæ na.

²⁸ Conque rá N'yohæ bí 'yæ mahæts'i, himbi 'yæhæ ngue n'narbæ dä mi di mandatho. Sinoque bi 'yæhæ ngue di mpefi dä mäxyø ja'i. 'Næ hingä høndrä 'bæxte dä 'yø't'e, astä dä dü ngue dä yäni xandøngu yø ja'i.

Ra Jesús bi 'yøthe yoho yø xädä.

²⁹ Mi bømp'æ ja rá hnini Jericó rá Jesús, bi ntet'i xandøngu yø ja'i. ³⁰ Nup'æ ja rá 'yu i nthogui, mi hup'æ yoho yø xädä. Mi bæhyø xädä ngue guehnä rá Jesús ja ngue dä thop'æ huði. Bi mæhrä hmafi p'æya, bi 'yæmbi:

—Ague grä Hmu, rá mbom'meto'i rá David, dami huæga'be —bi 'yæmbi.

³¹ A nu'æ yø ja'i mi 'bæp'æ huyhø xädä, di hejpi ngue händi mmafi. Pæ yø xädä p'æya, ænä man'na mä'bæpi ngue nts'edi gä mafi, bi 'yæmbi:

—Ague grä Hmu, rá mbom'meto'i rá David, dami huæga'be.

³² Ra Jesús bi m'mäi ngue øde hmat'i. Bi zonhyø xädä p'æya, bi 'yæmbi:

—¿Te guï nne ngue di nja'äui?

³³ Yø xädä p'æya bi 'yæmbi:

—Ague grä Hmu, dí nne ngue di nzø mä dä'be.

³⁴ Bi huæcyø xädä na rá Jesús. Bi dospäbi yø dä, pæ 'bæpxi nzø yø dä. Janangue bi mähä rá Jesús.

Ra Jesús bi yærbæ ja rá hnini Jerusalén, pæ æspäbi yø ja'i, xifi ngue yø dæst'abi.

21 Nu'mø ya ni ma dä zømp'æ ja rá hnini Jerusalén, ya 'yop'æ ja rá nyuni ja rá mbonza ja yø olivos. Ja jarbætho rá hnini Betfagé. Ra Jesús bi 'yet'i yoho yø xädi. ² Bi 'yæmbi:

—Ni mæ næ ja rá hnini bí ja næ. Nu'mø gä æt'ui rá hnini, gui tïmmi p'æ dä nthat'i n'na rá burru, n'youi rá bæsi. Bå xoqui ngue guä siui ua. ³ Nu'mø to di hec'äui ngue gui xocui rá burru, gui xihmi ngue honnä Hmu. Pæ dami xihmi ngue hindä ya'atho di ndäpi.

⁴ Nguna bi 'yø't'e para ngue di nja na te rá hyä bi mannä pøngahya Oja ngue bi 'yæna: ⁵ “Damï xihmæ yø ja'i 'bæp'æ ja rá hnini Sión, gui 'yæmphæ: Nuyä guï 'bæhmæ, ya bá æp'æ ni ndæst'abihæ dä zøcua. Pæ hingrä tühni gä 'yo ni dæst'abihæ, bá huxä n'na rá burru ngue rá bæsi n'na rá mbo'ønï ngue rá ndü, gui 'yæmphæ”.

⁶ Nuya yoho yø xädi rá Jesús bi map'æ bi 'yet'i ngue bá si rá burru, bá n'youi rá bæsi. ⁷ Mi zøp'æ 'bæhrä Jesús, yø tühü yø ja'i bi gaspä yø burru ngue bi nøpä

nts'ut'i. Bi hyuxrā burru rā Jesús, bī ma. ⁸ Xāngu yō ja'i di tēns'yō tuhū ngue pōp'x ja rā 'yū ja ngue dā thohrā Jesús. Mī'da yō ja'i p'xaya, bi sajpā yō xi yō palma ngue pōp'x ja rā 'yū. ⁹ O mādē p'x nī ma yō ja'i rā Jesús. I 'bet'o 'da, bā 'befa 'da. Pē yō ja'i 'da gā matho ngue di johya, i enā:

—Nunā Ojā, di japhnā rā m'mēnhnī 'bēcua, guehnā tātē nāya. Guehnā rā mbom'meto rā David. Ojā di japi. Maguesē nā Ojā bī 'bē mahēts'i.

¹⁰ Nunā rā Jesús mī yārbū ja rā hnīnī Jerusalén. Gā bā yāns'yō ja'i ngue bī nū. Di 'yēmbiyō ja'i:

—ǀTe'o nī n'yohū nā n'yō?

¹¹ Mī'da yō ja'i p'xaya bi 'yēnā:

—Nunā ya, guehnā rā Jesús, rā pōngāhya Ojā nā, guehnā rā mmēngu Nazaret ja rā hāi Galilea nā.

Rā Jesús bi 'yetyō ja'i mī mpāp'x ja rā nija.

¹² Nunā rā Jesús bī map'x ja rā nija Ojā. Nū'x yō ja'i mī mpāp'x thīnnija, dā gue'x mādī ntāi, gā bi 'yet'i. Nūya yō ja'i di pōspa yō mēnyū yō ja'i yap'x nī 'yēhē, bi 'yēnnbā yō mēxa. 'Nē bi 'yēnnbā yō nthūts'i'x pā yō paloma. ¹³ Bi 'yēmbiyō ja'i:

—Nūp'x ja rā Mācā Libro, nt'ot'i p'x rā hyā ngue ēn'Ojā: “Nunā mā ngungā, nī hū ngue rā ngungā mh-mat'Ojā nā”. Pē nū'āhū, guí ōthū ngue ja dī mpeti ua yō bē.

¹⁴ Nūp'x ja rā nija, bi guatyō xādā 'nēhyō dogua p'x 'bāhrā Jesús ngue bi 'yōthe. ¹⁵ Pē yō hūyō yō mmācja conyō xānnbāte ngue rā ley, mī nū yō milagro ōtra Jesús, 'nē bi 'yōde te mman'yō basī p'x ja rā nija, ngue ēnyō basī: “Nunā rā mbom'meto rā David i tātē nā”, ēnyō basī. Janāngue bī mbōcūe. ¹⁶ Bi 'yēmbiyō Jesús:

—ǀUa hīnguī ōde te mman'yō basī? Dāmī hejpi.

Mī dāhrā Jesús, bi 'yēmbi:

—Ahā, dī ōde. Pē, ua hīn gādī xāhm'x yō hyā nt'ot'i p'x ja rā Mācā Libro, uānguī ja nt'ot'i p'x te ōtyō basī ya, ngue ēnā: “Nū yō t'ūbasī, dāgue'x sūtho, gā japi ngue dā 'yēts'ā'i", uānguī ēnā.

¹⁷ Bi zop'x yō ja'i p'xaya, i map'x ja rā hnīnī Betania, ja bā n'oxp'x.

Rā Jesús bi otrā za ngue rā igo.

¹⁸ Mī hyaxp'xaya, hōmbā pengui, i ma Jerusalén. Nūp'x ja rā 'yū p'xaya, nunā rā Jesús bi zā ngue tū manthūhū.

¹⁹ Bi hyandā n'na nza rā igo p'x ja rā nen'yū. Bī ma bā nū 'mō ngue di zūdi. Pē hīnte mī zūdi, sinoque hōntho xi c'amyō xi. Rā Jesús bi 'yēmbiyō za:

—Ya hīnnī mantho dī nzūhnī ndāt'ā ya grā za —bi 'yēmbi.

'Bēxpī m'manhnā za ngue dā 'yot'i. ²⁰ Mī nū yō xādi rā Jesús ngue ya fūdi otrā za, dī 'yōtho hanja. Bi 'yānnbūya, bi 'yēmbi:

—ǀHague nja ngue n'na zihmantho ya nne dā 'yotra za? —bi 'yēmbi.

²¹ Mī dāhrā Jesús, bi 'yēmbiyō xādi:

—Mājuānī dī xi'āhū, a nū'mō guí ēc'ēihū xāho ngue gue'ā nūy manho Ojā ngue dī nja'ā te guí xihmū, 'nē

hīnguī yōbēnī nī mmēihū, hīngā hōnt'ā te gā nūhū dā japā rā za dā zā guí 'yōthū, sinoque dā zā guí 'yēmphū rā nyūnī ja nū: “Dāmī 'uegue grā nyūnī, i map'x ja rā jathe”, guí 'yēmphū. Rā nyūnī p'xaya dā 'uegue, dī map'x guí xihmū ngue dī ma. ²² Janāngue nū'mō te guí āphū Ojā, dāmī 'yēc'ēihū ngue di 'da'āhū Ojā te guí āphū. Ojā p'xaya, dā 'yōt'e ngue dī nja'ā te guí 'yāphū.

Nū'x yō n'yohū 'bet'o ngue yō judío bi 'yānnā Jesús ngue to bi unnā nt'ēdī te ōt'e.

²³ Mī zōmp'x ja rā nija rā Jesús, bi xānnbā rā hyā yō ja'i. Mēnte xānnbāte p'xaya, bi guatyō hūyō yō mmācja conyō n'yohū 'bet'o ngue yō judío, bi 'yēmbiyō Jesús:

—Ague n'yō, ǀhanja te guí ōt'e? ǀTo bi 'da'i rā nt'ēdī'ā te guí ōt'e?

²⁴ Mī dāhrā Jesús, bi 'yēmbi:

—Nūgā xquet'ā gā ōt'āhū n'na rā nt'ānnī ya. Pē gue guí xicjū hanja'ā rā hyā gā ān'nāhū, n'namhmā ngue xquet'ā gā xi'āhū to bi 'dacā rā nt'ēdī'ā te dī ōt'ā ua.

²⁵ Xiya, ǀte'o bi unnā nt'ēdī rā Xuua ngue bi xixyābi yō ja'i? ǀUa Ojā bi unnā nt'ēdī, uague yō ja'itho rā nt'ēdī'ā te bi 'yōt'e?

Yō ja'i p'xaya, dī n'yānnī te di dādī. Dī n'yēmbi:

—ǀTenī 'bē'ā gā xihmū ya 'mō? Nū'mō gā xihmū ngue Ojā bi unnā nt'ēdī te bi 'yōtrā Xuua, dā 'yēnjū p'xaya: “Xi-nā rā hyā bī mānnā Xuua connā ngueque, ǀhanja ngue hīngā 'yēc'ēihū 'mō?” dā 'yēnjū p'xaya. ²⁶ A nū'mō gā xihmū ngue yō ja'itho bi unnā nt'ēdī te bi 'yōtrā Xuua, ya nts'udyō ja'i. Porque gātho yō ja'i ēc'ēi ngue rā pōngāhya Ojā nā rā Xuua.

²⁷ Mī dāhyō ja'i p'xaya, bi 'yēmbiyō Jesús:

—Hīndī pācāhe to bi unnā nt'ēdī'ā te bi 'yōtrā Xuua.

Mī dāhrā Jesús, bi 'yēmbiyō ja'i:

—Ya hīngā xicjū nā rā hyā dī ān'nāhū, nī xīngā guecā gā xi'āhū to di 'dacrā nt'ēdī nā te dī ōt'e.

Rā Jesús bi hyejpā rā hyā yoho yō ts'unt'x.

²⁸ Rā Jesús bi 'yēmbiyō ja'i yāui:

—ǀTengu p'x gdī bēmhū nā rā hyā gā mmāngā ya? N'na rā n'yohū di si yoho yō ts'unt'x. Dā 'yēmbā n'na'x yō ts'unt'x: “Ague ts'unt'x, nī ma rā 'befi p'x ja mā huāhīgā”, dā 'yēmbi. ²⁹ Nū'ā rā ts'unt'x t'ētrā 'befi, dā 'yēntho: “Nūgā hīngā mma”, dā 'yēmbiyō papā. Pē m'mēfa p'xaya di pāhrā n'yomfēnī, dā ma rā 'befi t'et'i.

³⁰ Nū'ā mān'na rā ts'unt'x p'xaya hōndā xifi ngue dā ma rā 'befi. Nunā rā ts'unt'x p'xaya dī n'unnī ngue dā ma rā 'befi, dā 'yēmbi: “Ahā papā, gā mmagā 'mō”, dā 'yēmbi. Pē hīmmā juānī ngue dā ma. ³¹ Xiya, ǀndānā guehnā ya yoho yō ts'unt'x ngue bi 'yōt'e te dī mānda rā papā?

Mī dāhyō ja'i p'xaya, bi 'yēnā:

—Gue'ā rā ts'unt'x rā mēdi bi ts'ofō, bi 'yōt'e te di mānda rā papā —bi 'yēmbi.

Māhōmbi 'yēnnā Jesús:

—Mājuānī dī xi'āhū, ngue yō ngūthāi 'nēhyō xisu ngue yō 'yots'om'māi, mān'na m'met'o dā zo rā 'yē Ojā'x ngue'āhū. ³² Porque rā Xuua bi 'yōtrā nixiyā, bā ēhē bi xān'nāhū rā 'yū njuāntho, pē hīngā 'yēc'ēihū te bi

ma. Pe nuya yø ngøthäi 'nøhyø xisu ngue yø 'yots'om'mäi, bi 'yēc'ēi te bi mānna Xuua. Pe nu'ahø, mādague'a guí nnuhø te øtyø ja'i di pähyø n'yomfēni ngue hēp'ø rā nts'o gā 'yo, pe hīngā ne xqui pähni n'yomfēnihø ngue xqui 'yēc'ēihø te bi mānna Xuua.

Ra Jesús bi hyejpa rā hya n'na rā huahī ngue rā jomh-mi.

³³ Dami 'yøhmø ha rá nja nā rā hya gā hycä ya. N'na rā n'yohø bi 'yøt'a n'na rá nu'a'uva. Bi føt'e gā rá häi. Bi hoqui hapø dā d'e'myø uva 'mø bi nja. 'Nē bi hocra n'nøque hapø dā mīhrā māhui. Bi hyoni to dā gonhui rá huahī, n'namhmā ngue nu'mø bi nja yø uva, di t'un-nā mmēhui'a te di tocabi. Bi ma yap'øtho rā mmēhui p'øya. ³⁴ Mī zønna pa dā thøcyø uva p'øya, nuna rā mmēhui bi menhyø hmiqūi ngue dā tū yø uva di tocabi. ³⁵ Pe nu'ø yø mēfi māmbi 'bøp'ø bī ja rá huahī, bi bennbabi yø hmiqūi rā mmēhui ngue bi øni. Bā ho 'da, bā pendo 'da. ³⁶ Rā mmēhui p'øya mān'na xāngū yø hmiqūi hømbi mēnnbø bī ja rá huahī. Pe nu'ø yø mēfi ya māmbi 'bøp'ø ja rá huahī, māhømbi ønyø mēfi bi zømp'ø 'bøi.

³⁷ Rā nzegui p'øya, nuna rā mmēhui ya rá ts'ønt'øse bi mēnnbø bī 'bøhyø mēfi conhui rá huahī. Bi 'yēnā: "Nuyá, ma gā pēhnā nā mā ts'ønt'ø ya. Nu'mø bi nu yø mēfi p'øya, dā nu mānsū, porque mā ts'ønt'ø na", bi 'yēnā. ³⁸ Pe nu'mø mī zømp'ø 'bøhyø mēfi nā rá ts'ønt'ø rā mmēhui, yø mēfi dī 'yēmbi: "Nuna ya, guehna rā ts'ønt'ø ja ngue dā gohmi rā huahī naya. Ma gā hohø ya, n'namhmā ngue ya mā mmetihø rā huahī", dī 'yēmbi. ³⁹ Bi bennbabi rá ts'ønt'ø rā mmēhui p'øya, bi gūjmaxøts'e rā huahī, ja bā hop'ø.

⁴⁰ Nuna rā Jesús, bi 'yānyø ja'i, bi 'yēmbi: —Xi'mø ya bi nja ya yø hya dí xi'ahø ya, ztenī 'b'e'a dā 'yøtrā mmēhui 'mø bi zømp'ø 'bøhyø mēfi conhui rá huahī?

⁴¹ Bi 'yenyø ja'i 'mø mī dādi: —¿Te 'b'e'a dā jap'ø 'mø? Gā dā hyo'ø yø mēfi ngue yø dondo, hīndi huēqui. Nu'a rá huahī p'øya, n'nan'yo mī'da yø mēfi hōnda gonhui rā huahī. Nuya yø mēfi dā gonhui rá huahī p'øya, nu'mø bi zønna pa dā thøcyø uva, di dāpra mmēhui'a te di tocabi.

⁴² Rā Jesús māhømbi 'yēmbi: —Guí pahmø xānho rā hya mmāmp'ø ja rā Maçā Libro ngue ēnā: "Nuna rā do hīmbi nu mānho yø hyøn-nigū, guehna rā do brá 'bēbo p'ø brá føhrā jado nā. Nguna rā hya xā nzān'Ojā ngue dī nja ya. A nujū p'øya, dí ēmhø ngue māzihotho te øt'Ojā", ēnā hya.

⁴³ Janāngue nuyá, mī ja ngue xqui sohø rá 'yē Ojā, pe ya hīn'nā ya. Nu'ø yø ja'i dā zo rá 'yē Ojā ya, gue'ø yø ja'i dā 'yøtrā nho i nne Ojā dā 'yøtyø ja'i. ⁴⁴ Nu rā ja'i dā zoxmā xøts'e rā do, dā føhrā ja'i. A nu'mø dā dāhrā do ngue dā zoxrā ja'i, dā xēni.

⁴⁵ Nu'ø yø hmū yø mmäcja 'nøhyø fariseo mī 'yøhna rā hya bi hycrä Jesús, bi n'yo yø mmøi ngue go sihna rā hya nā. ⁴⁶ 'Bexque'a bi ne xti bētrā Jesús ngue xtā ngot'i. Nja ngue bi zupī xti mbøcøe yø ja'i, janāngue

hīmbi bēnt'i. Porque gātho yø ja'i ēmbi ngue rá pøn-gahya Ojā nā rā Jesús.

Ra Jesús bi hyejpa rā hya n'na rā dants'ihmē dī nja.

22 Rā Jesús māhømbi hyoni te gui hyejpa yø hya xi-hyø ja'i. Bi 'yēmbi:

² —Nuna Ojā bī 'bø māhøts'i dī mbita yø ja'i ngue dā zo rá 'yē. Xntho n'na rā dāst'abi dī mbita yø ja'i ngue dā nu rā ngo 'mø bi nthatrá ts'ønt'ø. ³ Bi menhyø mēfi ngue dā si yø ja'i nuya xā mbita ngue dā nu rā nthatī. Pe nu'ø yø ja'i bā ts'i, hīmbi ne bā gē. ⁴ Māhømbi mēnhmī'da yø mēfi p'øya, bi 'yēmbi: "Gā 'youi, bā xihmi yø ja'i ya xtā mbitagā, ngue ya xtā nsā tengue dā ts'i. Ya xtā ho mā ndāni xi noqui. Ya xtā nsā xānho. Bā xih-mø ngue dā gē dā nu rā nthatī", bi 'yēmbi. ⁵ Pe yø ja'i bi ts'i hīmbi ne bā gē. Nu'a n'na nc'ēi bi ma dra 'bēfi rá huahī. Mān'na nc'ēi p'øya, di sigue ngue mpātho. ⁶ Mī'da yø ja'i p'øya bi bentyø nzite xi mēnhna ndāst'abi, bi øni, bi hyo 'da. ⁷ Rā dāst'abi p'øya bi 'yēm-mēi bi mbøcøe. Bi menhyø soldado ngue dā ho'ø yø ja'i bi ho yø nzite. Bā ørpabi yø hniñi ya yø hyote.

⁸ Māhømbi 'yēmbi: "Nugā ya xtā nsā ngue rā nthatī dī nja, pe nu'ø yø ja'i ya xtā zofo, hīnni 'yup'ø ngue xtābā thocua'ø. ⁹ Pe nuya ni māhā p'ø ja yø 'yu ya. To bi zā mā ja'i guí nthøhø, bā xihmø ngue dā gē dā nu rā nthatī", bi 'yēmbi. ¹⁰ Nu'ø yø mēfi p'øya bi map'ø bī ja yø 'yu bi sifi. Nu hāngū yø ja'i bi nthøui, gā bā si. Bā si yø ts'oc'ēi, bā si yø hoja'i. Janāngue bi yūhyø ja'i p'ø ja rā ngū.

¹¹ Rā dāst'abi p'øya, mī yøt'ambo rá ngū ngue dā nu yø ja'i xi ts'øfo. Bi nu p'øya ngue 'bøp'ø n'na nc'ēi hīn-gūi he rá he tengøtho yø he yø ja'i sānnigo ngue rā nthatī. ¹² Bi 'yēmbi: "Ague n'yø, zhague xqui cøtua ya? 'Nē hīngūi he ni he tengū he yø ja'i nuya sānnigo ngue nnu rā nthatī", bi 'yēmbi. Pe nuna rā n'yohø hīnte gā ndātho. ¹³ Rā dāst'abi p'øya bi 'yēmbi: "Nuna rā n'yohø 'bøcua, dāmi tūrpai yø gua 'nøhyø 'yē. 'Yēm-mī p'ø thi ja rā 'bexūi, ja dī nzomp'ø, 'nē ja di gūxpø yø ts'i", bi 'yēmbi. ¹⁴ Porque xāngū yø ja'i bi ts'øfo, pe ziy-ohotho yø ja'i bi thanhni.

I nnepyø nsøiui rā Jesús ngue dā 'yēmbi hīngūi ja ts'edi dī njūtrā mēnyu i njøi.

¹⁵ Yø fariseo p'øya bi nhøcāhyā ha di japi ngue dā jūj-pātho häi te gā ya rā Jesús para ngue dā zāp'ø di yāpā m'mēfa. ¹⁶ Janāngue bi menhyø n'yohø p'øya, bi māhā 'da yø ja'i rā Herodes ngue bā nyai rā Jesús. Bi 'yēmbi:

—Ague grā xānnbāte, dí pacāhe ngue grā hoga n'yohø, porque gā pønmanho rā hya guí mma. Mājuani ngue guí xānnbāte'a rā hya nne Ojā ngue gdā n'yohø. Ni xīngūi sū'a te mbēn'nā'i yø ja'i. Mādague'a ja yø cargo 'da yø n'yohø guí yai, pe hīngūi sū guí xifi ndānā rā hya mājuani. ¹⁷ A nuyá, dí nne guí xicje ya, zua xānho ngue di njūtrā mēnyu āhrā dāst'abi, uague hīn'nā? —bi 'yēmbi.

¹⁸ Pe rā Jesús ya patho te mbēnnbabi yø ja'i nguehna rā nt'änni ørpe, i sāmhyātho. Bi 'yēmbi:

—¿Hanja ngue guí sãmhyagahæ? ¹⁹ Dami 'yurcahæ ra mɛnyu nu'a gadí umhmæ 'mø bi gæp'ahæ ra mɛnyu ra dast'abi.

Bi unna mɛnyu p'ɛya ngue da nu. ²⁰ Mi nu ra mɛnyu ra Jesús, bi 'yɛmbi:

—¿To rá hmi na n'youi ra mɛnyu ja ua? ¿To rá thuhu na ra thuhu n'youi ra mɛnyu?

²¹ Mi dahyø ja'i yaui ra Jesús, bi 'yɛmbi:

—Guehna ra dast'abi naya —bi 'yɛmbi.

Ra Jesús bi 'yɛmbyø ja'i yaui:

—Nu'a ja ngue guí 'yøthæ ya, dami unhnæ ra mɛnyu di tocabi ra dast'abi. Da gue Oja p'ɛya, dami unhnæ'a te di tocabi.

²² Nuná ra hya i dahra Jesús, mi 'yøhyø nsæiui, di 'yøtho, ya hĩmbi zã ha xti japi te mbɛnnbi. Bi zop'æ p'ɛya.

Bi manna Jesús ngue di bɛnnate yø ánima.

²³ Nu'a ra pa'a p'ɛya, bi ma 'da yø saduceo, nuya ɛm-bi ngue hĩndi bɛnnate yø ánima. Bi 'yɛmbrá Jesús:

²⁴ —Ague grã xãnnbate, nup'æ ja ra ley bi 'yotra Moisés, nt'ot'i p'æ ra hya ngue ɛnã: nu'mø bi dũ n'na ra n'yohæ, 'nɛ hĩndi m'mæhyø basi, nu rá xisu ra ánima da zogui, nu'a rá n'yohæ ra ánima gue'a di nthatui ra 'danxu'a, n'namhma ngue di m'mæhyø basi tengutho 'mø xti m'mæhyø basi ra ánima. ²⁵ A nuyá, nuya dí 'bæhmæ ya, xi'mø gã ɛmhmæ ngue di 'bæ'i yoto ma'yohæ ngue edadi ncu. Nu'a ra n'yohæ ma da, di nthati. Pɛ da 'yɛhra pa da dũ, 'nɛ hĩndi m'mæhyø basi. Janangue nu'a rá n'yohæ ra ánima m'mefa bi m'mæi, go di nthatui ra 'danxu'a. ²⁶ Pɛ xquet'a da dũ ra n'yohæ 'nɛ hĩndi m'mæhyø basi. Di siguetho di nthatra xisu 'mø bi dũ ra ndø, asta gue'mø bi dũ gã yoto ma'yohæ. ²⁷ Mi zædi ngue bi m'mæhmĩ gã yoto ma'yohæ na ra xisu p'ɛya, xquet'a 'nɛhɛ ra xisu da dũ. ²⁸ A nuyá, xi'mø ra pa dani bɛnnate yø ánima ya, ¿ndana gue'a ya yoto ma'yohæ rá mmeti ra xisu? Porque gã bi m'mæhmĩ.

²⁹ Mi dahra Jesús, bi 'yɛmbyø ja'i yaui:

—Hĩnguĩ padĩ ha rá nja ra hya guí mmamhmæ.

Porque hĩngã guerp'æ gã ndĩnni mmæihæ'a te ra hya nt'ot'i p'æ ja ra Maça Libro. 'Nɛ hĩnguĩ pahmæ hangu rá ts'edi Oja i ja. ³⁰ A nu'mø bi bɛnnate yø ánima, da gohi tengutho yø anxe Oja bí 'bæ mahɛts'i, ya hĩndi nthatyø ja'i. ³¹ Nuná te ra hya nt'ot'i p'æ ja ra Maça Libro, ja di nɛquĩ p'æ ngue di bɛnnate yø ánima. Porque nt'ot'i p'æ ra hya bi man'Oja ngue bi 'yɛnã: "Guecã drã Ojagã ngue ra Abraham. Drã Ojagã ngue ra Isaac. Drã Ojagã ngue ra Jacob", bi 'yɛn'Oja. ³² Ja di nɛquĩ p'ɛya ngue nup'æ 'bæ Oja, hĩnguĩ tu yø te yø ánima.

³³ Mi 'yøhyø ja'i na ra hya xãnnbate ra Jesús, yø ja'i di 'yøtho.

Nuya yø hya di manda Oja, bi manna Jesús ndana ra hya ma datho ja ts'edi da 'yøtyø ja'i.

³⁴ Mi 'yøhyø fariseo ngue ra Jesús bi dapra hya yø saduceo, bi nhɛcã hya p'ɛya ngue honi ha di japra hya da

xihra Jesús. ³⁵ Nu'a n'na'æ yø fariseo xãnnbate ra ley, bi ma bá sãmhyã ra Jesús, bi 'yɛmbi:

³⁶ —Ague grã xãnnbate, xi'æ yø hya nt'ot'i p'æ ja ra ley Oja, ¿ndana ra hya ɛxã ma datho di ja ts'edi Oja ngue da 'yøtyø ja'i?

³⁷ Mi dahra Jesús, bi 'yɛmbi:

—Nuná ra hya guí ännui, guehna ra hya ngue ɛnã: "Dami ja ndummæi ngue mathoguitho guí mahmæ Oja co gãtho ni mmæihæ. Hønt'a guí mbɛmhmæ'a". ³⁸ Nuná ra hya naya, guehna ɛxã ma datho di ja ts'edi Oja ngue da 'yøtyø ja'i naya. ³⁹ Nuná rá yoho ra hya di manda Oja p'ɛya, 'nɛ di ja ts'edi Oja ngue da 'yøtyø ja'i, guehna ra hya ngue ɛnã: "Dami mahni mmic'ɛiui, tengutho gni ne ngue di ma mamadi'i", ɛnã hya. ⁴⁰ Gue-hya yoho yø hya 'bet'o ya ngue gãtho mi'da yø hya di manda Oja. Porque nuya gã mi'da yø hya bi 'yotra Moisés co 'nɛhyø pøngahya Oja, høntho xãnnbabi yø ja'i ha di ma Oja, co 'nɛhyø mmic'ɛiui di madi.

Ra Jesús bi xihyø ja'i ngue ra Cristo hĩngra ja'itho.

⁴¹ Nup'æ 'bæhra Jesús, tobe 'bãrpætho yø fariseo. ⁴² Ra Jesús bi 'yɛmbi:

—Xi'a t'ɛmbi ra Cristo, ¿ua guí pahmæ to rá ts'ænt'æ'a? Yø fariseo p'ɛya bi 'yɛnã:

—Nu'a ra Cristo, gue'a rá mbom'meto ra David —bi 'yɛmbi.

⁴³ Mi dahra Jesús, bi 'yɛmbi:

—Pɛ ¿hanja na ra hya bi bɛnnabi ra Espiritu Santo ra David 'mø? Porque ra David, bi ma ngue rá Hmu'a ra Cristo. Ra David bi 'yɛnã: ⁴⁴ "Nuná Oja, nu'mø mi zo-jbagui ma Hmu, nguna ra hya bi xifi, bi 'yɛmbi: Dami micua ja ma n'yɛigã ya, asta gue'mø gã øt'e ngue guí manda gãtho'æ ni nsæiui", bi 'yɛmbi. ⁴⁵ Ja di nɛquĩ p'ɛya ngue ra David, nu'mø nnønna Cristo, ni hutĩ ngue rá Hmu. Janangue ra Cristo di nɛquĩ ngue hĩngra ja'itho, madague'a ngue rá mbom'meto ra David.

⁴⁶ Ni xĩngã n'na nc'ɛi xtã mbadi te xti dahya yø hya bi manna Jesús. Bi mæ'a ra pa'a p'ɛya ngue nuya yø nsæiui ra Jesús bi zu ngue nĩmantho xtã 'yørpabi yø nt'änni.

Ra Jesús bi xihyø ja'i ngue hĩndã 'yøt'e tengutho øtyø xãnnbate ngue ra ley 'nɛhyø fariseo.

23 Ra Jesús bi zofo gãtho yø ja'i co 'nɛhyø xãdi, bi 'yɛmbi:

² —Nu'æ yø xãnnbate ngue ra ley 'nɛhyø fariseo, gue-hya ɛmbyø ja'i ngue bi t'unyø 'bæfi ngue di nxãnnbate te gã mbønna ley bi 'yotra Moisés. ³ Janangue nuya yø hya di manda ngue guí 'yøthæ, dami 'yɛc'ɛihæ. Nu'mø te di 'bep'ahæ ngue guí 'yøthæ, dami 'yøthæ. Pɛ 'yogui øthæ tengutho gã 'yo ya yø xãnnbate ya, porque nuyá, nu'a ra hya xãnnbate, hĩngã gue'a øt'a. ⁴ A nuná ra ley xãnnba yø ja'i ngue da 'yøt'e, hĩngongui hãt'i da 'yøt'e. Porque ɛntho ra ndate 'beni di dũtyø ja'i, pɛ yø ja'i hĩngui hãt'i da dũts'i. Ni xĩngã n'na rá saha di nne di mfãxte ngue di tøxra 'beni. ⁵ Nu te gã øt'e, gã 'yøt'e ngue høntho di 'yɛxpæ ha 'bæhyø ja'i. Porque di ho te

øt'e, ngue nup'x ja yø dē 'nēp'x ja yø guyūni, xā cuatyø sūcuā ngue nt'ot'i rá hyā Ojā. 'Nē di ho ngue sōt'a häi yø he. ⁶ Nup'x ha øt'a ngo yø ja'j, dā guēp'x ja yø nija, huantho yø nthuts'i tate xānho ngue ja hup'x. ⁷ 'Nē di ho ngue nup'x ja yø tåi, di respeta yø ja'j ha gui zen-gua. 'Nē di ho 'mø t'ēmbi ngue yø xānnbāte.

⁸ Pē nup'āh, 'yo guí nne gui 'yēxā ngue di hu'āh yø ja'j ngue gyø xānnbāteh. Porque n'natho ni xānnbāteh 'bui, gue'a ēmbyø ja'j ngue rā Cristo'a. A nup'āh, gā gādī ncūthoh. ⁹ Nuyā ja rā häi, 'yo toni ja'j gni huti ngue ni Papāh. Porque nup'a ni Papāh, hōndā n'na i 'bui, pē mahēts'i bí 'bui. ¹⁰ 'Yo guí nne dā 'yøt'e ngue yø hmu'āh yø ja'j. Nup'a dā 'yøt'e ngue yø hmu yø ja'j, hōndrā Cristo'a rā hmu. ¹¹ Nu rā ja'j di mpefi ngue fāxrá mmic'ēiui, guehñā tate nā ngue gātho'āh. ¹² Porque nup'a nne ngue mān'na di hnu mānsu, gue'a mān'na ts'ūtho hnu mānsu'a. Pē nup'a øt'e ngue hinguí hnu mānsu p'x gā mbēni, gue'a mān'natho hnu mānsu'a.

Rā Jesús bi mā te øtyø xānnbāte ngue rā ley, dā guehyø fariseo.

¹³ Ague gyø xānnbāteh ngue rā ley conyø fariseo, hague ngu rā n'x gui thohm, ngue hīmā juāni gyø hoja'ih. Go guí coth rā 'yu, hīn gādī japh yø ja'j ngue dā zo rá 'yē Ojā bí 'bā mahēts'i. Ni xīngā gue'āh guí nne gui soh rā 'yē Ojā. Nup'x yø ja'j nne ngue dā zo rá 'yē Ojā, hīn gādī japh.

¹⁴ Ague gyø xānnbāteh ngue rā ley conyø fariseo, hague ngu rā n'x gui thohm, ngue hīmā juāni gyø hoja'ih. Porque guí tūnnbāh yø ngu yø 'danxu. Guí hāt'i ngue guí ēmbi gui xānnbāh te pēts'i. Pē para ngue guí corpāh yø dā yø ja'j, ndø ya'atho guí mmat'Ojāh. Pē nuyá, mathoguitho rā castigo gui thohm ngue guí njah p'x.

¹⁵ Ague gyø xānnbāteh ngue rā ley conyø fariseo, hague ngu rā n'x gui thohm, ngue hīmā juāni gyø hoja'ih. Ndap'x bi zā gui 'yoh uā ja rā häi, gui 'daxh yø jathe ngue gui homh yø ja'j dā dēnnā hyā guí xānnbāteh. Nup'mø ya gā 'bāth n'na rā ja'j ngue dā dēnnā hyā guí xānnbāteh, nūnā rā ja'j gui 'bāth, dā gohi ngue ndoble rā castigo dā thop'x ja rā nīdu ngue'āh.

¹⁶ Nu to gā guí xānnbāteh rā hyā 'nē hīnguí pahm teni bōnnā hyā guí mmāmhm, hague ngu rā n'x gui thohm. Porque nuyā yø ja'j di yat'a n'na rā hyā ngue dā 'yøt'e, 'nē bi 'yēxā ntestigo rā nija, guí xānnbāteh yø ja'j ngue hīnguí ja ts'edi di nja'a rā hyā bi mānā ja'j. Pē nu rā ja'j ēxā ntestigo rā oro ja mbo rā nija, guí xihm rā ja'j ngue ja ts'editho dā 'yøt'a te rā hyā bi mā.

¹⁷ Pē ngue mā'bedi ni mmēih, hīnguí tīmhm teni bōnnā hyā guí mmāmhm. ¿Uā guí ēmh ngue mīts'x tate rā oro ngue rā nija, nūnā øt'e ngue xāndēx-qui rā oro? ¹⁸ Xquet'a nuyā yø ja'j ēxā ntestigo rā altar ngue temā hyā di yat'a ja'j dā 'yøt'e, guí xānnbāh rā ja'j ngue hīnguí ja ts'edi dā 'yøtrā ja'j rā hyā bi mā. Pē nup'mø ngue bi 'yēxā ntestigo rā ja'j rā 'bøt'e xā jāxph ja rā altar, guí xihm rā ja'j ngue ja ts'editho dā 'yøtrā

ja'j nā rā hyā bi mā. ¹⁹ Pē ngue mā'bedi ni mmēih, hīnguí tīmhm teni bōnnā hyā guí mmāmhm. ¿Uā guí ēmh ngue mīts'x tate ja rā ts'edi rā 'bøt'e ngue rā altar, ngue'a gā ndēxqui rā 'bøt'e? ²⁰ Pē nu rā ja'j ngue ēxā ntestigo rā altar hīngā hōndrā altar ēxā ntestigo, sinoque ēxā ntestigo'a te gā ja p'x ja rā altar. ²¹ A nu rā ja'j ngue ēxā ntestigo rā nija, hīngā hōndrā nija ēxā ntestigo, sinoque gue'a Ojā 'bup'x ja rā nija ēxā ntestigo rā ja'j. ²² Xi mmāngu rā ja'j ēxā ntestigo mahēts'i, gue'a rá nthuts'i Ojā ēspābi ntestigo. Dā gueē Ojā p'ya, porque go bí hup'x bí ja rá nthuts'i mahēts'i'a.

²³ Ague gyø xānnbāteh ngue rā ley conyø fariseo, hague ngu rā n'x gui thohm, ngue hīmā juāni gyø hoja'ih. Nu'a rā diezmo gādī unhn Ojā, gādī unni te gā guí tīmhm astā rā xāc'āndehe gādī unhn rā diezmo Ojā. Dā guehrā anís, dā guehrā comino gādī unhn rā diezmo Ojā. Ya xānho ngue ngūnā guí øthy, pē nup'x ja rā ley, i mmāmp'x mān'na rā hyā ngue ja ts'editho gui 'yøth. Porque nt'ot'i rā hyā ngue mahy-onitho guí 'yo mānhoh, 'nē di nja ni nhuēcāteh, 'nē mājuāni ngue gā dā gue'a te gdī n'yoh. Guehñā rā hyā ja ts'editho ngue gui 'yøth nāya, dā guehrā diezmo dāmī siguetho guí unhn Ojā. ²⁴ Nuyā te gāmā hyā guí xānnbāteh, 'nē hīnguí pahm te ni bōni. Go guí ørpāh māsu ya yø hyā zits'ūtho ja ts'edi, pē nuyā yø hyā mā dātho ja ts'edi ngue gui 'yøth, hīngā eguí ørpāh māsu xānho ya.

²⁵ Ague gyø xānnbāteh ngue rā ley conyø fariseo, hague ngu rā n'x gui thohm, ngue hīmā juāni gyø hoja'ih. Porque māxøts'etho di nēqui ngue gyø hoja'ih, pē mbo ni mmēih, gyø bēh ngue hōnt'a te pēs'yø ja'j so ni mmēi gui hyānnbāh. ²⁶ Ague gyø fariseoh, hīnguí tīnni mmēi teni bōn'a guí øth. 'Be dā bo mbo ni mmēih, n'namhmā ngue 'nēhmā xøts'e ni do'yoh di nēqui ngue xtāho.

²⁷ Ague gyø xānnbāteh ngue rā ley conyø fariseo, hague ngu rā n'x gui thohm, ngue hīmā juāni gyø hoja'ih. Porque nup'āh, tengutho yø panteón, ngue māzihotho guí nēqui māxøts'e ngue māt'axqui, pē mbo yø panteón māndø nts'otho ngue yup'x yø do'yo yø ánima. ²⁸ Guí njath p'ya, māxøts'etho di nēqui ngue xānho te gni 'yoh, pē mbo ni mmēih, mādits'x ha dādī nēqui p'x'a tengue mājuāni, hōndrā nts'o i ja mbo ni mmēih.

²⁹ Ague gyø xānnbāteh ngue rā ley conyø fariseo, hague ngu rā n'x gui thohm, ngue hīmā juāni gyø hoja'ih. Nuyā yø pōngāhyā Ojā xā tho mānjām'mø, go gādī hojphā yø panteón. Nuyā yø ánima xā 'yøtrā nho, astā xcā japh yø dōni yø do 'bāp'x ha o yø ánima. ³⁰ Guí ēmh p'ya: "Nup'mø xcābā m'mēhm'x yø pa bā m'mēhmā mboxitah, hīncā fāx ngue xcā hoh yø pōngāhyā Ojā", guí ēmh. ³¹ Pē nup'mø ngue ngūnā rā hyā guí mmāmhm, ya guí pahm xānho ngue yø basī'āh yø hyote nuyā bi hyopyø pōngāhyā Ojā. ³² ¿Te guí tōmh yā? Dāmī 'yøth nts'edi tengutho xā 'yøt'a m'met'o ni mboxitah.

³³ Guí 'būhm tengutho yø c'ēyā ngue n'yoi rā ndāte. ¿Ha di zā guí mpomhm rā castigo p'x ja rā ni-

du? ³⁴ A nuyá, ga penhnä yø pøngahya p'x ha guí 'bèh-mx, ga penhnä p'x yø bamhya, ga penhnä p'x yø xännbate. Nu 'da'x p'ya guí hyohx, guí cuathx ra pont'i. Mi'da p'ya, guí umhm x p'x ja yø nija. Mi'da p'ya guí cūhm, nu'mø bi 'dagui ngue di ma mi'da yø hnini, guí mma guá homhm. ³⁵ Janangue nup'x ha guí 'bèhm, gä ja da ma ma pen'nahx p'x ra castigo i ja ngue di nja ngue yø hoja'i xa tho. Da fup'x bá tu ra hoja'i Abel astä guerp'x i ntu rá ts'ant'x ra Berequías, nuna ra Zacaría bi hyo ni mboxitahx p'x ha guí nhy-acui ra nija ra altar. ³⁶ Majuaní dí xi'ahx ya, ngue nuna ra castigo ja ngue di nja, nguna da thogui gätho yø ja'i 'bèhya.

Ra Jesús bi dār'man'x rá mmui 'mø mi hyandra hnini Jerusalén.

³⁷ Ague gyø mmenguhx Jerusalén, gue'e guí hophx yø pøngahya Oja, da gue'x yø mamhya Oja bi 'ben'nahx guí pændothohx. Xangu yø nnidi dá ne ngue ga pen'nahx tengutho ra øni 'mø di petyø basi ngue di huits'i conyø zahua, dadi ja'ahx p'x. Pe hingá neh. ³⁸ A nuyá, da hyc'ahx p'x Oja ya. ³⁹ Dí xi'ahx ngue ya hinni mantho guí nnujx astä gue'mø da 'yehra pa guí 'yemh-mx: "Di japrá m'menhni Oja bá penhua", guí 'yemhm.

Bi manna Jesús ngue bá ep'x ra pa da xotra nija.

24 Nuna ra Jesús mi bømmä xøts'e ra nija, ya ja ngue da ma. Bi guatyø xädi ngue uti te ja ra nija.

² Ra Jesús bi 'yembj:

—Ya guí nnuh te ja ra nija ya. Pe ga xi'ahx a te majuaní. Nuna ra nija naya, bá ep'x ra pa da xotyø ja'i na. Xøgue di nxædi, hin hapx nmi nexqui ra nija.

Bi manna Jesús te di nja hante rá nzegui yø pa.

³ Nup'x ni hyandra nija, ja ni gop'x ra nyuni bí ja ra mbonza ja yø olivos. Ja i mep'x yø xädi ra Jesús. Bi mip'x bi zøni. Bi guatyø xädi p'ya ngue yasæui, bi 'yembj:

—Dí nne guí xicje njam'mø di nja ya yø hya guí mma, ngue da xotra nija yø ja'i. 'Né dami xicje tema hmeya di nja'mø guá ehx, da gue'mø bi gua'a nximhäi, te 'be'a ma hmeya di nja.

⁴ Mi dāhra Jesús, bi 'yembyø xädi:

—Dami mfāhm xandønho, 'yo guí nne ngue to da hyä'ahx. ⁵ Porque xangu yø ja'i di n'yo ngue da 'yem-byø ja'i: "Go guecä drá Cristogä ya", da 'yembj. Gue'a di hyät'i xangu yø ja'i'a p'ya. ⁶ Nu'mø gä 'yøhm ngue ya ja yø datunhni, oque guí 'yøhm ngue ya ja ngue di nja yø tunhni, 'yo sä guí suhx. Porque jatho ngue ya ngu'a ja ngue di nja. Pe hingá gue'x yø hmeya'x ngue rá nzegui. ⁷ Da nangyø nación ngue da 'yørpa ra tunhni mi'da yø nación. Da nangyø dast'abi ngue da 'yørpa ra tunhni mi'da yø dast'abi. Di nja yø thuhx, di nja yø guxhi. Di 'yan'ahäi ndap'x bi zä. ⁸ Ja da fup'x ra n'x ja ngue da tho'a m'mefa yø ja'i p'ya.

Bi xihyø xädi ra Jesús ngue da zä ra n'x, da ts'xi.

⁹ Da ma madä'i ngue da ma ma'xni'ahx, 'nè da tho'ahx. Ndap'x bi zä da zä'ahx yø ja'i ngue guí ec'ei-gahx. ¹⁰ Xangu yø ja'i da hyc'x yø nt'ec'ei. Astä di dæse yø mmi'yec'eiui da zæi. ¹¹ Xangu yø fehni pøngahya di m'mui, da 'yena ngue Oja di bennbabi ra hya da ma. Gue'a di hyät'i xangu yø ja'i'a. ¹² Nu'mø ya bi zehra nts'o, xangu yø ja'i da 'yep'x guí mahyø mmi'yec'eiui. ¹³ Pe nu ra ja'i hinda hyc'agui, xinda xangu ra n'x da thogui, gä da zeti, guehna ra ja'i di nyannä te na. ¹⁴ Hante ngue da zegui te ja ngue gä di nja, da ma ma'yoni na ra hoga 'da'yo hya gä rá nguni mximhäi n'namhma ngue gätho yø ja'i da badi ha di njap'x di nzo rá 'ye Oja.

¹⁵ Xquet'a guí nnuh ngue di nja ya yø hya bi manna pøngahya Daniel, ngue nup'x ja ra xæqui madæxquibi, ja di ts'omp'x yø ja'i. (A nuyá, nu ra ja'i di xädi, di n'yo rá mmui 'mø bi nu ngue di nja ya yø hya ja ua.)

¹⁶ Nu'mø gä nuh ngue ya bi nja'a p'ya, nu yø ja'i di 'bup'x ja ra häi Judea, da 'dagui, di map'x ja yø xanthø.

¹⁷ Nu ra ja'i di tømma xøts'e rá ngu, 'yo di ena ngue di ma mbo rá ngu ngue te da ha, sinoque da 'dagui. ¹⁸ Nu ra ja'i di 'yo ra 'befi, hinda ma rá ngu ngue da ca rá tuhx, sinoque da 'dagui n'nahmantho. ¹⁹ Pe huæate yø xisu di hadyø basi'a ra pa'a, oque di sædyø basi.

²⁰ Dami 'yāphx Oja ngue nuya yø hya ja ua, hinda gue'mø ra pa ngue xtā nse di nja, ni xinga gue'mø ra pa ngue ra ts'äya di nja. ²¹ Porque xandøn'xtho te da thohyø ja'i'a ra pa'a. Nu te di nja, hinjam'mø xa njap'x astä gue'mø mambá f'x nximhäi. 'Né ya hinni mantho da hnu ngue mahøndi njap'x. ²² Nuna Oja, ya xa nzän-ni ngue hingá ya'atho yø pa di nja na ra ndæte na. A nu'mø ngue ya'atho di nja, ya hinjonda bongui. Pe da 'yøt'e ngue da thotho, porque Oja di mahya yø ja'i ya xa huanhni.

Ra Jesús bi ma ngue di n'yo xangu yø ja'i da ne ngue da hyätya yø ja'i ya ec'ei.

²³ Nu'x yø pa'x, 'yo sä guí ec'ei'x ya yø ja'i da 'yēn'ahx: "Nuua, ja bí 'bæcua ra Cristo", oque da 'yēn'ahx: "Ninguehnx ja bí 'bæhnx", da 'yēn'ahx.

²⁴ Porque xangu yø ndøbethani di n'yo ngue da 'yem-byø ja'i: "Go guecä drá Cristogä ya", oque da 'yembj: "Go guecä rá pøngahyagä Oja ya", da 'yena. 'Né da zä da 'yøtyø milagro. Nuya yø milagro da 'yøt'e, guehya da ne ngue di hyätyø ja'i nuya yø thanhni Oja ya. ²⁵ Pe nuyá, dadi 'bet'o'ahx ya yø hya ja ngue di nja m'mefa.

²⁶ Nu'mø toni ja'i da 'yēn'ahx: "Nunx bí ja ra dapo, ja bí 'bæhnx ra Cristo", da 'yēn'ahx, 'yo sä guí pähä p'x ha da si'ahx. Oque da 'yēn'ahx: "Nup'x bí ja n'na ra cuarto ma'yagui, ja bí 'bup'x", da 'yēn'ahx, 'yo sä guí ec'ei'x.

²⁷ Porque nu'mø bi zønna pa da ehra N'yo'x di 'yē mahets'i, gätho yø ja'i da nu. Tengutho ra huei 'mø bí yot'i, gä handyø ja'i ndap'x bi zä. ²⁸ Nup'x ha di 'bèhyø ja'i ni 'yup'x da thaspa ra güenda, ja di njap'x ra castigo.

Bi manna Jesús ngue mahõnda ecua ja ra ximhäi.

²⁹ Nu'mø bi tho'u yø ndate di nja, di m'mexui ra hyadi 'nëhrä zana. Da tähyø sø bí ja mahëts'i. Nu te gä bí ja maya, gä di pädi ha thogui. ³⁰ Nunx maya, di nja ra hmeya ngue ra N'yohu di 'yë mahëts'i. Ndap'u bi zä darä zonyø ja'i 'mø bi thandra N'yohu di 'yë mahëts'i, da n'youi ra gui. Da nu yø ja'i ngue maguesë, porque mathoguitho ja rá ts'edi. ³¹ Ngu di nya ra corneta, nu'u yø anxë da n'youi, da menhni gä rá ngøni nximhäi, ngue di perpabi yø ja'i nuya xa huanhni.

Bi nhyejpabi ra hya n'na nza ra igo.

³² Dami pahmu na ra hya ga hycä ya, ngue gdä hycj-pabi ra hya n'na nza ra igo. Nu'mø ya bi c'amyø 'yeza ngue bi 'dogui, gui pahmu p'uya ngue ya ni ma di pat'i xanho häi. ³³ Nguna ra hya ja ngue di nja ya. Nu'mø gä nuhu ngue bi nja ya yø hya dí xi'ahx ya, dami pahmu ngue ya xma nguerpütho ga ma ëhë. ³⁴ Nuya yø hmeya dí xi'ahx ya, dami pahmu ngue guehya di nja ya hante ngue da du yø ja'i 'bøhyø pa ja p'uya. ³⁵ Nu te bí ja maya, 'nëcua ja ra häi hingui zai. Pe nuna ra hya dí mmangä, ja para zantho na.

Hingui fadi tema pa da ep'u ra N'yohu di 'yë mahëts'i.

³⁶ I pasë Oja tema pa di nja ya yø hya dí xi'ahx. Ni xingyø anxë di pädi, ni xinga gueque dí pädi tema pa di nja, madague'a ngue rá Ts'unt'ugui Oja. ³⁷ Tengutho bá nja'mø yø pa mambä m'møhrä Noé, xquet'a ngu'a di nja'a ra pa da ëhra N'yohu di 'yë mahëts'i ya.

³⁸ Porque nu'a ra pa'a, mi sihmë yø ja'i, madj nthatj 'da, ja t'äpyø t'ixu 'da. Pe himbi unna güenda yø ja'i te ja ngue di nja, asta ja gue'mø ra pa mi yørbu ja ra barco ra Noé. ³⁹ Ja bi bahyø ja'i te ja ngue di nja'mø ya jap'u ra ndate 'ye bi juadi gätho yø ja'i. Mahõndi njarbutho yø ja'i 'mø bá ëhra N'yohu di 'yë mahëts'i ya. ⁴⁰ Nu'a ra pa'a, yoho yø n'yohu 'dap'u dadi mpefi. N'na nc'ëi da ts'its'i, n'na nc'ëi da gohi. ⁴¹ Yoho yø xisu 'dap'u di ncøni. N'na nc'ëi da ts'its'i, n'na nc'ëi da gohi.

⁴² Jananguë dami ndø'matehu, porque hingui padi tema pa, tema ora da ep'u ni Hmuhu. ⁴³ Dami pahmu na ra hya ja ua, ngue n'na ra mmønigü, nu'mø da badj tema ora da zøhrä bë p'u ja rá ngu'a di nxui, di mfädi xanho, hindj n'aha. Porque hindj n'uni da sojpa rá ngu ngue da fë. ⁴⁴ Xquet'a dami njathu p'uya, dami ndø'matehu. Porque nu'a ra ora ngue hinte di so ni mmøihu, xi'mø gue'a ra ora da zøhrä N'yohu di 'yë mahëts'i'a.

Ra Jesús bi hycjpa ra hya yoho yø hmiqiu, n'na ra hmiqiu ngue ra 'yøde, n'na ra hmiqiu ngue hingrá 'yøde.

⁴⁵ Ga xi'ahx te 'be'a da 'yøtra ja'i bi dinna mmøi hanja ra hya, nu te sifi da 'yøt'e, gue'a da 'yøt'a. Guehna tengutho n'na ra hmiqiu ngue da ma mafäti te'o 'bøp'u ja rá ngu rá hmu. Nu'mø bi zønna ora di nsihmë yø ja'i mafäti, da 'uini. ⁴⁶ Ra mmønthi di nthëui ra hmiqiu nu-

na da 'yøt'e te di 'bepra hmu. Nu'mø bi zøhrä hmu da dinj ngue dadi mpefi. ⁴⁷ Majuani dí xi'ahx ngue nu te gä psrä hmu, gä di fäträ hmiqiu. ⁴⁸ Pe nuna ra hmiqiu ngue ra ts'oc'ëi, da 'yemp'u ja rá mmøi ngue him'be da zøhrä hmu. ⁴⁹ Da mædi da mætyø mmimhmiqiuui. Da ma ra hmihni p'uya. ⁵⁰ Nu'a rá hmu ra hmiqiu p'uya, nu'a ra pa ra ora ngue hingui tømra hmu, da gue'a ra ora da zø'a. ⁵¹ Nu'a rá hmu p'uya, mathoguitho da mei, pets'i ngue da xenj. Di 'yemp'u ni gohyø ja'i himma juani yø hoja'i. Ja di nzomp'u p'uya, 'në ja di guxp'u yø ts'i.

'Det'a yø hmute i hycjpa ra hya ra Jesús.

25 Nuya yø ja'i ya o rá 'yë Oja, gui nhyejpabi 'det'a yø hmute bi duxyø nyot'i ga zø connä aceite. Guehya ndø'mate ngue di hyønna novia 'mø bi zøhrä ndø bá ep'u. ² Nuya 'det'a yø hmute p'uya, cut'a'u yø m'memmøi, ximmj cut'a'u yø njammøi. ³ A nu'u cut'a yø hmute ma'bedi yø mmøi, bi duxyø nyot'i, pe himbi dux hman'na ra aceite da hyom'mø bi guahra aceite ga zø yø nyot'i. ⁴ A nuya yø hmute ngue yø njammøi bi duxyø nyot'i, pe bi dux hman'na ra aceite da hyoni. ⁵ A nu'a ra novio nthø'mj p'uya, hinha ni 'yanj. Mi netha yø hmute p'uya, gä bi n'aha. ⁶ Mi zo made ra xui p'uya, bi t'øde ngue bá ënna hmafi n'na nc'ëi, bi 'yëna: "Bä ecua ra novio ya. Ga 'yo ni ma güi c'athu", bi 'yembyø hmute. ⁷ Mi nangui gätho yø hmute, ya mi ts'ütho zø yø nyot'i, bi ne xtä xirpa man'na ra aceite ngue di nzø xanho. ⁸ Nuya cut'a yø hmute ma'bedi yø mmøi bi 'yembya yø hmute ngue yø njammøi: "Dami 'dacjets'u ni aceiteui, porque ma nyot'igähe ya nne da huët'i", bi 'yembj. ⁹ Pe nu'u yø hmute ngue yø njammøi, ëntho 'mø mj dadi: "Hinda zä'a, porque nu'mø ga 'da'ähe ra aceite gui homhmu, m'mefa ya hin'yü te di nzø ma nyot'ihe. A nuyä, man'na xanho ni mähä p'u bí 'bä ra aceite, bá tänna aceite gui hyomhmu", bi 'yembj. ¹⁰ Bi ma ra thän'aceite'u yø hmute ma'bedi yø mmøi p'uya. Pe ra novio ya bi zøhø. A nuya yø hmute ya xi nsä, 'da i yøthü mbo ra ngu ra novio ya. Bi nøtra goxthi p'uya. ¹¹ Mi ma n'not'e ra goxthi p'uya, ja bi zø'u mj cut'a yø hmute xi ma ra thän'aceite, bi 'yembüya: "Ague grä hmu, dami xogahe ra goxthi", bi 'yembj. ¹² Pe ra novio bi 'yembj: "Majuani dí xi'ahx ngue nugä hindj pa'ahx", bi 'yembj. ¹³ Dami njathu p'uya, ya xui nsähu 'mø ra pa da ep'u ra N'yohu di 'yë mahëts'i. Porque hingui pahmu tema pa, tema ora da ëhë.

Bi hycrä hya ra Jesús ngue ra mnyu bi ma mafäti yø mæfi.

¹⁴ Nuna Oja bí 'bø mahëts'i di manda yø ja'i ua, gui nhyejpi tengutho n'na ra n'yohu ja ngue da ma n'na ra häi yap'ütho. Bi zonhyø mæfi ngue di däpra mnyu, da 'yørpabi rá 'bæfi mænte ra pa da ma. ¹⁵ N'na ngu n'na yø mæfi bi unna mnyu hangy da zä da 'yørpabi rá 'bæfi. Nu'a n'na ra mæfi bi unni cut'a mahuañi ra mnyu. Man'na ra mæfi p'uya, bi unni yo mahuañi ra mnyu. Man'na ra mæfi p'uya, bi unna n'na mahuañi ra mnyu.

Mi dāpra mēnyu yø mēfi nā rā hmu, bi ma yap'utho p'uya. ¹⁶ Nuna rā mēfi bi ndāpi cēt'a māhuaḥi rā mēnyu, bi 'yørpā rā 'befi rā mēnyu bi t'unni. Mi cēt'a māhuaḥi rā mēnyu bi dāḥā. ¹⁷ Nuna rā mēfi bi ndāpi yo māhuaḥi rā mēnyu, bi 'yørpā rā 'befi rā mēnyu bi t'unni. Mi yo māhuaḥi rā mēnyu bi dāḥā. ¹⁸ Pē nuna rā mēfi bi ndāpā n'na māhuaḥi rā mēnyu, bi 'ya'mā n'na rā ots'i. Ja bi gārpa p'x rā mēnyu rā hmu.

¹⁹ Mi ma ya'atho yø pa p'uya, bi zøhrā hmu yø mēfi. Bi 'yørpābi rā güenda'a rā mēnyu xi dāpi. ²⁰ Rā mēdi bi zo'a rā mēfi xi dāpi cēt'a māhuaḥi rā mēnyu. Gä bi dāprā hmu'a 'det'a māhuaḥi rā mēnyu mi ḥā. Bi 'yēmbi: "Ague grā hmu, cēt'a māhuaḥi rā mēnyu gā dāqui, pē jaua mi cēt'a māhuaḥi rā mēnyu dā tāḥā", bi 'yēmbi. ²¹ Nu'a rā hmu p'uya bi 'yēmbi mēfi: "Ya xānho grā hoga mēfi, ḥingā nhyetho. Gā pømmanho co nu'a zits'x rā mēnyu dā fāt'a'i. A nuyá, man'na xāngu gā fāt'a'i ya. Nuya xāngu rā pa di nja'i mpähā ya", bi 'yēmbi. ²² Bi zø'a rā mēfi xi ndāpi yo māhuaḥi rā mēnyu p'uya. Bi 'yēmbi mēfi: "Ague grā hmu, yo māhuaḥi rā mēnyu gā dāqui, pē jaua mi yo māhuaḥi rā mēnyu dā tāḥā, ya goho māhuaḥi'a ya", bi 'yēmbi. ²³ Rā hmu p'uya bi 'yēmbi mēfi: "Ya xānho grā hoga mēfi, ḥingā nhyetho. Gā pømmanho co nu'a zits'x rā mēnyu dā fāt'a'i. A nuyá, man'na xāngu gā fāt'a'i ya. Nuya xāngu rā pa di nja'i mpähā ya", bi 'yēmbi. ²⁴ Rā nzequitho bi zø'a rā mēfi xi ndāpā n'na māhuaḥi rā mēnyu p'uya. Bi 'yēmbi mēfi: "Ague grā hmu, nugā dí paḍi ngue guí ya manzaqui. Guí ä'a te ḥinxca tāḥā. Guí xoc'a te ḥinxca pēfi. ²⁵ Janāngue nugā dí su'i. Dā cāt'a häi ni mēnyu. Pē nuyá, jaua nā te ni mmeti ya", bi 'yēmbi. ²⁶ Nu'a rā hmu p'uya bi 'yēmbi mēfi: "Ua go grā ts'omēfi n'yø, gue grā ndø dānhyēi. Guí xngui ngue dí äc'a'a te ḥinxta tāḥā. Guí xngui ngue dí xoc'a'a te ḥinxta pēfi. ²⁷ Uāngui xtā nzā xqui dā mā mēnyugā p'x ja rā banco. Nu'mø mā søhø, uāngui xti ndācrā nzābi mā mēnyu", bi 'yēmbi. ²⁸ Nuna rā hmu p'uya bi 'yēmbi mēfi 'bør'x: "Nuna rā mēfi 'bøcua, dāmi hyānbāui'a n'na māhuaḥi rā mēnyu ḥā. Dāmi unnui rā mēnyu'a rā mēfi ḥā 'det'a māhuaḥi rā mēnyu. ²⁹ Porque nu'a rā mēfi ya xāngu rā mēnyu ḥā, gue'a man'natho mā t'unni'a. Pē nu'a rā mēfi zits'utho ḥā, dā thānbābi'a zits'x rā mēnyu ḥā. ³⁰ A nuna rā mēfi ḥingui nne te dā mēfi, dāmi 'yēmhmē p'x thi nā. Ja di nzomp'x 'nē ja di guxpē yø ts'i", bi 'yēmbi.

Gätho yø ja'i 'bø'a nximhäi dā thāspā rā güenda.

³¹ Nuna rā N'yohē di 'yē māḥets'i, 'mø bā ḡḡ ngue di ndāst'abi, dā n'youi yø anxe. Nu'p'x dā mi, ja di njap'x rā ts'ut'abi. ³² Gätho yø ja'i 'bø'a nximhäi ja di mpeti p'x di ḥuti. Di 'ueque n'na ngu n'na yø ja'i tengutho rā mändē'yo 'mø sicyø chivo p'x ha 'bøhyø dē'yo. ³³ Nu'x yø dē'yo di go'a n'yēi, nu'x yø chivo di go'a ngāḥā. ³⁴ Nu'a rā dāst'abi dā 'yēmbi ja'i di gop'x ja rā n'yēi: "Bí 'yēhmē ua dí 'bøi, di jāp'āḥ mā Papá. Porque ngu'a bā sānni ngue di nja hante ngue di nhohrā ximhäi, ngue nuua ha dí mānda ja guí m'møhmē ua. ³⁵ Porque nugā dā ntu manthuhū, pē gā 'dacjē rā hmē dā si. Nu'mø mā

n'yo n'nanni n'na rā häi, gā 'dacjē rā ts'äya. ³⁶ Nu'mø ḥin'yē rā ulu gā he, gā 'dacjē rā ulu dā he. Nu'mø mā ḥyēnni, gā ma güi zenguagāḥ. Nu'mø mā o rā fādi, gā ma güā nujē", dā 'yēmbi.

³⁷ Nuya yø ja'i ya bi nhohyø ts'oqui, dā 'yēmbi Hmu: "Ague grā Hmu, ḥnjām'mø dā nu'āhe ngue gui tu manthuhū, 'nē dā 'da'āhe rā hmē gā si? ḥNjām'mø dā nu'āhe ngue guí tūthe, 'nē dā 'da'āhe rā dehe gā si? ³⁸ ḥNjām'mø dā nu'āhe ngue gā n'yo n'nanni n'na rā häi, 'nē dā 'da'āhe rā ts'äya? ḥNjām'mø dā nu'āhe ngue ḥin'yē rā ulu gui hye, 'nē dā 'da'āhe rā ulu gā hye? ³⁹ ḥNjām'mø dā nu'āhe ngue gā ḥyēnni, oque gā 'yo rā fādi, 'nē dā ma di zengua'āhe?" ⁴⁰ Nu'a rā dāst'abi dā 'yēmbi ja'i: "Mājuāni dí xi'āḥ, ngue nu'a te gā gā 'yørpāḥ ya mā cugā 'bøcua, māḍague'a ḥingui nnu mānsu yø ja'i, pē nu te rā 'bāxte gā 'yørpāḥ ya, go gā fāxçāḥ", dā 'yēmbi.

⁴¹ Rā dāst'abi p'uya dā 'yēmbi ja'i ni gop'x ja rā gāḥā: "Dāmi 'uehmē ua dí 'bøi, porque ḥingui nnu manho'āḥ Oja. A nuyá, guí mmähā rā castigo ja rā sibi i ja para zāntho. Guehnā rā sibi bi zān'Oja ngue di ma rā zithu co 'nē'x yø anxe tēnni. ⁴² Porque nugā, nu'mø mā ntu manthuhū, ḥingā 'dacjē rā hmē xcā si. Nu'mø mā ntunthe, ḥingā 'dacjē rā dehe xcā si. ⁴³ Dā n'yo n'nanni n'na rā häi, pē ḥingā 'dacjē rā ts'äya. Ja'mø ḥin'yē rā ulu gā he, pē ḥingā 'dacjē rā ulu xcā he. Bi nja rā ora dā ḥyēnni, 'nē dā o rā fādi, pē ḥingā ma güi zenguagāḥ". ⁴⁴ Mi dā'x yø ja'i ts'o p'uya, bi 'yēmbi Hmu: "Ague grā Hmu, ḥnjām'mø dā nu'āhe ngue gui tu manthuhū, 'nē ḥindā 'da'āhe rā hmē xqui si? ḥNjām'mø dā nu'āhe ngue gui tūthe, 'nē ḥindā 'da'āhe rā dehe xqui si? ḥNjām'mø dā nu'āhe ngue gā n'yo n'nanni n'na rā häi, 'nē ḥindā 'da'āhe rā ts'äya? ḥNjām'mø dā nu'āhe ngue ḥin'yē rā ulu gui hye, 'nē ḥindā 'da'āhe rā ulu xqui hye? ḥNjām'mø dā nu'āhe ngue gā ḥyēnni, oque gā 'yo rā fādi, 'nē ḥindā ma xcābi zengua'āhe?" ⁴⁵ Rā dāst'abi p'uya dā 'yēmbi: "Mājuāni dí xi'āḥ, ngue nu'mø ḥin temā 'bāxte gui 'yørpāḥ ya yø ja'i 'bøcua ḥingui nnu mānsu yø ja'i, go gueque ḥingui nne gui fāxçāḥ", dā 'yēmbi. ⁴⁶ Nuya yø ja'i ya, guehya dā ma rā castigo para zāntho ya. A nu'x yø ja'i ya bi nhohyø ts'oqui, di t'unna te para zāntho.

Yø nsēiui rā Jesús ya sānni ngue dā hyo.

26 Rā Jesús, mi juadi bi mā gātho ya yø hyā ya, bi 'yēmbi xādi:

² —Guí pāhmē ngue mānyo patho di nja rā ngo ngue rā pascua ya. Dā gue'mø edi ja rā ngo dā ma mā dā rā N'yohē bí 'yē māḥets'i ngue dā ma mā cuati rā pont'i.

³ Nu'x yø hmu yø mmäcja conyø xānnbāte ngue rā ley, conyø n'yohē 'bet'o ngue yø judío, gā bi mpeti p'x ja rā ngu rā Caifás, nuna rā 'bet'o mmäcja. ⁴ Ja bi nhēçā hyā p'x, bi zānni ha di japi ngue di bentrā Jesús dā hyo.

⁵ Nuna rā hyā bi zānni, di 'yēmbi:

—Ḥingā gue'mø erā ngo di mbent'i, n'namhmā ngue ḥindā nangyø ja'i, dā yāni —di 'yēmbi.

N'na rā xisu bi xispa rā aceite rá ya rā Jesús.

⁶ Nūnā rā Jesús, ya 'bæp'x ja rā hnīnī Betania ja rá ngu rā Simu nūnā xi 'yøthe m'met'o ngue mī 'ya rá do'yo. ⁷ Nūnā rā Jesús, ya sīhmε p'x ja rā mεxa. Nu'a rā ora'a, bi yæt'ambo n'na rā xisu nī dū n'na rā m'mo aceite ngue rā alabastro. I yup'x rā aceite māzihotho gā yūnī, xandøngu rá mūui. Bi xispabī rā aceite rá ya rā Jesús. ⁸ Nu'x yø xādi rā Jesús mī nū te øtra xisu, bi mbøcue p'xaya, bi 'yεmbi:

—¿Hanja ngue bī ma mā'xñitho nā rā aceite nā?

⁹ Xandøngu rá mūui nā, xtā nzā xtā 'bā ngue xti t'ūnna mēnyu yø hyoya.

¹⁰ Mī 'yøhrā Jesús te mman̄yø xādi, bi 'yεmbi:

—Oguí sēhmε nā rā xisu 'bæcua, porque xānho te ørque. ¹¹ A nūya yø hyoya guí mman̄hmε, hangū rā pa guí nūhε ya yø hyoya. Pε nūgā hīngā nzāhmε ua.

¹² A nūnā rā aceite bi xisca mā ya nā rā xisu, ya bī nja'a te mī ja ngue xti nja'mø dá n'yāgui. ¹³ Mājuani dí xi'āhε ngue nup'x ha dā hmānā hoga 'da'yo hyā gā rá ngūnī nxīmhāi, xquet'a 'nε'a te bi 'yørcaguī nā rā xisu, dā hmā. Gue'a di fēn'a.

Rā Judas di cūtyø hyā ha di japi ngue di dā rā Jesús.

¹⁴ Nūnā rā Judas Iscariote, guehnā n'na nc'ēi'x 'dε'mā yoho yø xādi rā Jesús, bī ma bá nyāui yø hmū yø mmācja. ¹⁵ Bi 'yεmbi:

—¿Hangū rā mēnyu guí nne gui 'dacjε n'namhma gā dā'āhε rā Jesús? —bi 'yεmbi.

Nu'x yø mmācja p'xaya, 'dāte mā'det'a yø mēnyu ngue rā t'axi bi unni. ¹⁶ Janāngue nūnā rā Judas, bi hyoni ha di japi ngue di dāpyø mmācja rā Jesús.

Yø xādi rā Jesús bi hoqui te dā zi'a rā nde bī nsānigo ngue rā pascua.

¹⁷ Ya fūhrā ngo guehya yø pa ts'i rā thūhmε hīngui n'youi rā íxi. Bi guatyø xādi rā Jesús, bi 'yεmbi:

—¿Hapε guí nne gā hocāhe rā nzibde gdā nsānigo-hε ngue rā pascua ya? —bi 'yεmbi.

¹⁸ Mī dāhrā Jesús, bi 'yεmbyø xādi:

—Nī mε nε bī ja rā hnīnī ya, gui sōmmi p'x ja rá ngu n'na rā n'yohε. Gui 'yεnui: "Rā xānnbāte i εnā: Ya bi zōnnā ora ya. Nūua ja nī ngu ja gā sāgāhe ua rā ngo ngue rā pascua, commā xādi, εn'a mmā", guí 'yεnui.

¹⁹ Nūya yø xādi mī yaui rā Jesús, bi 'yøt'e te bi xifi. Nup'x ja rā ngu bi zōnī, ja bi hojpe rā nzibde ngue rā pascua.

Bi xihyø xādi rā Jesús ngue padī ndanā rá xādi ja ngue di dā.

²⁰ Mī dāhrā nde p'xaya, nūnā rā Jesús, gātho'x 'dε'mā yoho yø xādi, gā 'bæp'x ja rā mεxa. ²¹ Mente sīhmε p'xaya, bi 'yεmbyø xādi:

—Nūyá, dí xi'āhε ngue 'bæcua n'na nc'ēi' ngue jε-gātho häi, ya xā hyoni ha di japi ngue di dāgui.

²² Nūya yø xādi rā Jesús εmmēi bi dū yø mmēi nā rā hyā bi xifi. Bī mēdi bi 'yānnī 'da mī'da p'xaya te'o nā i mmā, bi 'yεmbi:

—Aguε grā Hmū, ¿ua go guecā'a guí mman̄ya? —bi 'yεmbi.

²³ Mī dāhrā Jesús, bi 'yεnā:

—Nūnā dí com'me mā mohi ua dí sīhmε ya, guehnā di dāgā nāya. ²⁴ Mājuani ngue rā N'yohε bī 'yε māhεts'i, dā tho'a te rā n'x ja ngue dā thogui, tengūtho nt'ot'i p'x ja rā Mācā Libro ngue dī nja. Pε hague ngu rā castigo dā thohnā rā n'yohε ja ngue di dāgui. Nūnā rā n'yohε nā, mān'na xānho ngue'mø hīn xtabā m'mēi.

²⁵ Nūnā rā Judas ja ngue di dā p'xaya, bi 'yεmbi:

—Aguε grā xānnbāte, ¿ua go guecā nā rā hyā guí mman̄ya? —bi 'yεmbi.

Mī dāhrā Jesús, bi 'yεmthobi:

—Ahā, go gue'e tengūtho guí mman̄ya.

Rā Jesús bi xihyø xādi ngue dī nzibde.

²⁶ Mente sīhmε p'xaya, bi hyajmān'na rā thūhmε rā Jesús. Mī ja māmādī Oja p'xaya, bi xēnnā thūhmε, bi unyø xādi ngue dā zi. Bi 'yεmbi:

—Damī sihε rā thūhmε ja ua ya. Nūnā, guehnā mā do'yogā nā.

²⁷ Bi decra vaso po rá ngui rā uva p'xaya. Mī ja māmādī Oja, bi unyø xādi ngue dā zi 'da'its'x. Bi 'yεmbi:

—Damī si gātho'āhε nāya. ²⁸ Nūnā po rā vaso ja ua ya, guehnā mā jigā nā. Porque guehnā rā hmεya nāya ngue nū'mø dá tū, dī nja rá ts'edi rā 'da'yo cohi øt'āhε Oja. Porque nū'a dī mfāmā jī, xandøngu yø ja'i dī nhohyø ts'oqui. ²⁹ A nūyá, dí xi'āhε ngue ya hīnnī mantho 'dap'x gā sihε rá ngui rā uva, astā gue'mø bi zōnnā pa ngue mā'da'yo hōngā sihε p'x ha dī mānda mā Pāpā.

³⁰ Mī juate rā nsīhmε p'xaya, bi dūtā n'na rā thūhū ngue εspabī Oja. Bī ma p'xaya, i map'x bī ja rā nyūnī ja rā mbonza ja yø olivos.

I pahra Jesús ngue dā zop'x m'mefa yø xādi.

³¹ Rā Jesús bi 'yεmbyø xādi:

—Gātho'āhε ya, gui sogāhε p'x'a dī nxuī. Porque dī nja'a te māmāp'x ja rā Mācā Libro ngue εnā: "Gā øt'a ngue dā dū rā mändε'yo. Yø dε'yo p'xaya dī n'uēnī", i εnā. ³² Pε nū'mø dá bēnnāte, gānī mpagā Galilea ja gānī tōp'āhε p'x.

³³ Rā Bedu p'xaya bi 'yεmbi:

—Mādagūe'a ngue gātho dā zoc'a'i p'x ya mī'da mā n'yohε, pε nūgā hīngā soc'a'i —bi 'yεmbi.

³⁴ Rā Jesús bi 'yεmbrā Bedu:

—Mājuani dí xi'i ngue nū'a dī nxuī ya, nū'mø tobe hīndī māhrā ønī, ya xqui cōngā nhyūndī, guí mma ngue hīnguí paquī —bi 'yεmbi.

³⁵ Pε rā Bedu p'xaya māhōn'a εnā:

—A, nū'a, hīn'na'a. Mādagūe'a ngue 'dap'x gā tūui, pε nūgā hīngā cōn'a'i —bi 'yεmbi.

Gātho'x mī'da yø xādi p'xaya, 'da'igū bī mā.

Ra Jesús bi mat'Oja p'x ja ra xequi ni hu ngue Getsemaní.

³⁶ Nuná ra Jesús bi mähä yø xädi, bi zømp'x ja ra xequi ni hu ngue Getsemaní. Nup'x bi zøni, bi 'yëmbi:

—Damí mihmi ua ya, mēnte gā thocä mits'x ni nguehnx ngue gā ma mat'Oja —bi 'yëmbi.

³⁷ Bi thohmits'x ni nguep'x ra Jesús, bi mē ra Bedu 'nē bi mē'x yoho yø ts'ant'x ra Zebedeo. Bi mēdi bi dār'mān'x rá mmēi ra Jesús, māthoguitho ngue bi dū rá mmēi. ³⁸ Bi 'yëmbiyø n'youi p'uya:

—Janjuani ngue tū mā mmēigä, nup'x nnä sä, ya ja ngue 'bexçä tū. Damí cohmi ua ya, pē 'yogui ahami. Ma gā ä mā t'ahāx —bi 'yëmbi.

³⁹ Ra Jesús bi thohmits'x ni nguep'x. Bi m'mēmfo häi p'uya ngue mmat'Oja. Bi 'yëngä:

—Ague mā Papá'i, nu'mø guí nnu mānho, damí yan-gui ngue'a ra ndāte ja ngue gā thocä. Pē hinga nu'a go gā sännä gue'a dī nja'a, sinoque nu te guí sänni, gue'a dī nja'a —bi 'yëngä.

⁴⁰ Mī juadi bi mat'Oja p'uya, bí 'yep'x 'b'x hyu yø xä-di. Pē bi dīni ngue ya mī aha. Bi 'yëmbra Bedu p'uya:

—¿Ua xinga n'na ora di sä guí 'yā ni t'ahāx n'yø?

⁴¹ Damí mat'Oja, 'yogui ahami. Nu'mø hinga mat'Ojah, nthambenitho hinda gue'a guí 'yøthx. I nne ni mmēi ngue guí 'yøthx nā ra hya dī mmangä, pē emmēi cuen'ni do'yohx.

⁴² Māhømbi zop'x yø xädi, bi mengbē xpi 'yēhē ngue bá mat'Oja. Bi 'yëngä:

—Ague mā Papá'i, nu'mø ya hinguí nnu mānho ngue guí nyanguí ngue'a ra ndāte ja ngue gā thogui, dī nja'a te ni pähä 'mø.

⁴³ Māmbā pengbēya, māhømbi dīnyø xädi ngue mī aha, porque emmēi ne tha. ⁴⁴ Māhømbi zop'x p'uya, bi ma'a rá hyu ndī ngue bá mat'Oja. Tengutho xi man'a m'met'o, ngut'a ra hya xi Oja. ⁴⁵ Māhømbi 'yep'x 'b'hyø xädi p'uya, bi 'yëmbi:

—Gue māhønguí ahami n'yø. A nuyá, ya bi zønna ora ngue dī ndāpyø ts'oc'ēi ra N'yohx bí 'yē māhēts'i ya.

⁴⁶ Damí nangüi. Ya bá εcua nā di dāgui, ma gā ma c'athx.

Ya bi mbentra Jesús.

⁴⁷ Mēnte nzohyø xädi ra Jesús, bi zøhna ra Judas rá n'youi'x 'de'mā yoho yø xädi, bá n'youi xangu yø ja'i, bá gē yø juai, bá gē yø za. Guehya yø ja'i xi mēnhyø hmū yø mmäcja conyø n'yohx 'bet'o p'x ja ra nija.

⁴⁸ Nuná ra Judas, ya xi xihyø ja'i temā senya dā 'yøt'e, xi 'yëmbi: “Nu'a ra n'yohx gā zenguagä ya, 'nē gā sarpā rá hmi, gue'a guí homhmē'a p'uya. Damí benthx”, xi 'yëmbi. ⁴⁹ Janāngue mī zømp'x 'bāhra Jesús, bi guat'i ngue bi zengua. Bi 'yëmbi:

—Xçade grā xännbāte —bi 'yëmbi.

Bi zarpā rá hmi p'uya. ⁵⁰ Ra Jesús bi 'yëmbi:

—Ague amigo, ya dā guehra ora jap'x dī nja'a te gni 'yēhya.

'Bexque'a bi bentyø ja'i ra Jesús. ⁵¹ Mī ma mā bent'i ra Jesús, bi gēxrā juai'a n'na nc'ēi rá xädi. Bi zennbābi rá 'yēhē ra 'bet'o mmäcja, bi hyejpābi rá gu. ⁵² Ra Jesús bi 'yëmbra zete:

—Damí fos'ni juai. Porque ra ja'i hote conna juai, xquet'a conna juai ja ngue di dū. ⁵³ ¿Ua hinguí padī ngue nu'mø gā äpä mā Papá ngue dā māxqui, dā penngaguí tho'i 'de'mā yo'bui yø anxe ngue dā māxqui? ⁵⁴ Pē nu'mø ngu'a gā øt'e, ya hinda zä dī nja'a te ra hya nt'ot'i p'x ja ra Macā Libro 'mø. Porque nu te dí thocä ya, ya nt'ot'i ngue ngu'a dī nja.

⁵⁵ Ra Jesús bi 'yëmbiyø nzite:

—¿Ua guí emhmē ngue drā begä, ngue guí cēhx yø juai, 'nē guí cēhx yø za ngue guí benngāhx? Conque n'na pa ngu n'na pa nmi xännbā ra hya yø ja'i p'x ja ra nija. Uānguí xtā nzä ngue ja xqui benngāhx p'x. ⁵⁶ Pē nu te guí ørcāhx ya, ya bi nja'a te ra hya bi 'yotyø pøn-gāhya Oja p'x ja ra Macā Libro —bi 'yëmbi.

Gä bi zop'x yø xädi ra Jesús ngue bi 'dagui.

Nuya yø n'yohx 'bet'o ngue yø judío bi hyāspābi ra güenda ra Jesús.

⁵⁷ Nuná ra Jesús bi ts'ixpē 'bēhra Caifás, nunā ra 'bet'o mmäcja. Nup'x ja rá ngu nā ra mmäcja nā, ja bi mpeti p'x yø xännbāte ngue ra ley, conyø n'yohx 'bet'o p'x ja ra nija. ⁵⁸ Pē ra Bedu ni 'befa ya'atho p'x ni ma yø ja'i ni zi ra Jesús. Mī zømp'x ja rá ngu ra 'bet'o mmäcja, bi yēt'ambo ra dāthi. 'Dap'x bi mihmi yø policia. I tømī tengū dā thohra Jesús.

⁵⁹ Nu'x yø hmū yø mmäcja co 'nē'x yø n'yohx 'bet'o ngue yø judío, 'dap'x bi mpeti ngue bi nheçä hya, honi ha di japyø fehni, dā 'yëmbi ngue ni 'yup'x dā dū ra Jesús. ⁶⁰ Pē hinguí tīni ha di japra hya, madague'a xāngu yø ja'i bi mānyø fehni ngue dī yapra Jesús. M'mefa p'uya, māhømbi guar'mi yonc'ēi ngue dī yapī. ⁶¹ Bi 'yëmbi:

—Nunā ra n'yohx 'bēcua, bi 'yēn'a n'na ndi: “Nügä dā zä gā xorpābi rá nija Oja, 'nē nhyu patho gdā hoj-mān'na ra nija mā'da'yo”, bi 'yëngä.

⁶² Bi m'māhra 'bet'o mmäcja p'uya ngue bi 'yëmbra Jesús:

—¿Te guí mmānna ra hya guí nyap'a'i ya n'yø? ¿Ua hīn temā hya gdi thādī? —bi 'yëmbi.

⁶³ Pē ra Jesús hīnte gā ndātho. Ra 'bet'o mmäcja p'uya māhømbi 'yëmbi:

—Nunā Oja i 'bēi, damí 'yēxā ntestigo, damí xicje njuani ya ngue'mø majuanī gue'e grā Cristo rá Ts'ant'x'i Oja.

⁶⁴ Mī dāhra Jesús, bi 'yëmbi:

—Ahā, go guecā tengutho ra hya guí mmanya. 'Nē dí xi'āhx, guí nnuhx ra N'yohx bí 'yē māhēts'i dāni mmīp'x bí ja rá n'yei Oja nunā jase rá ts'edi. 'Nē dā 'yehra pa ngue hōnda ēhē, di 'yē māhēts'i dā n'youi ra guí.

⁶⁵ Mī 'yøhra mmäcja nā ra hya bi mānna Jesús, n'na xet'itho rá pahni ngue bi ncuē. Bi 'yëmbiyø ja'i p'uya:

—Nunā ra n'yohx 'bēcua, thenmāhya Oja nā. Nuya mfādī ya ngue hīn temā mān'na mā testigo dí homh-

mæ ya. Ya gá 'yøseħæ ya ngue thenmaħya Oja. ⁶⁶ Xiya, zte guí mmamhmæ nã rã hyã bi manya? —bi 'yembyø ja'i.

Yø ja'i p'æya bi 'yena:

—Nunã, ni 'yup'æ ngue dã tho nã.

⁶⁷ Yø ja'i p'æya bi zospabi rá hmi rã Jesús 'nẽ bi mæt'i. Mi'da p'æya bi memba rá hmi. ⁶⁸ Yø ja'i bi 'yembra Jesús:

—Nu'i guí mma ngue grã Cristo, dami pahya te'o bi mep'a'i ya —bi 'yembi.

Bi manã Bedu ngue hingui padí te'o rã Jesús.

⁶⁹ Ya hup'æ ja rã dathi rã Bedu. Nunã n'na rã xisu ngue rã gñi p'æ ja rã ngu bi guarbæ hu rã Bedu. Bi 'yembi:

—'Nẽ'i ni n'youi rã Jesús nunã rã mmengu Galilea.

⁷⁰ Rã Bedu p'æya, nunã rã hyã bi ma, gã bi 'yøhyø ja'i mi 'bæp'æ ngue bi 'yena:

—Hin'na, hĩndí pacã temã hyã guí nne gui xicya.

⁷¹ Rã Bedu p'æya i map'æ bí ja rá goxthi rã dathi. Mi nu man'na rã xisu p'æya, mahombi 'yembyø ja'i 'bæp'æ:

—Nunã rã n'yohæ 'bæcua, xquet'a rá n'youi rã Jesús nunã rã mmengu Nazaret.

⁷² Rã Bedu p'æya astã bi 'yexã ntestigo Oja ngue bi 'yena:

—Hin'na, hĩndí pacã nã rã n'yohæ guí mmanya.

⁷³ Mi tho hman'na ts'equits'æ p'æya, nu'æ yø ja'i 'bæp'æ, bi guatra Bedu, bi 'yembi:

—Majuani ngue ni n'youi rã Jesús, porque di nequi ngue ni mmenguħæ'a, xøgue nt'ødetho'a te gni ya —bi 'yembi.

⁷⁴ Mi dahra Bedu p'æya, mahombi 'yena:

—Dã jacã rã castigo Oja 'mø ngue hĩmma juani te dí xi'ahæ. Pẽ nunã rã n'yohæ guí xicjæ, hĩndí pacã te'o nã.

Mi juadi bi manã rã hyã nã, bi mmahra øni. ⁷⁵ Rã Bedu p'æya bi zo rá mmæi nã rã hyã xi xihra Jesús ngue xi 'yembi: "Tobe hĩndi mahra øni, ya xqui cøngã nhyundi, guí mma ngue hingui paqui", xi 'yembi. Rã Bedu p'æya, astã rã zondymmæi bi bøn'athi.

Bi ts'ixpæ 'bæhra Pilato rã Jesús.

27 Mi neçahäi p'æya, bi mpeti gãtho yø hmu yø mmäcja conyø n'yohæ 'bet'o p'æ ja rã nija. Bi nheçahya ngue sänni ha di japi dã hyo rã Jesús. ² Bi dũtra Jesús ngue bi zixpæ 'bæhra Pilato marã gobierno.

Rã Judas bi nhyose.

³ Nunã rã Judas xi dã rã Jesús, mi badi ngue ya bi nheçahya yø ja'i ngue dã hyo rã Jesús, bi dær'man'æ rá mmæi p'æya. Bi map'æ bí 'bæhyø hmu yø mmäcja co 'nẽ'æ yø n'yohæ di manda p'æ ja rã nija. Bi cospabi'æ 'dãte ma'det'a yø mentyu ngue rã t'axi xi unni. ⁴ Bi 'yembi:

—Rã ts'oqui dá øt'ä ngue dá dã'ahæ nã rã n'yohæ hĩnte ndypate ngue dã tho —bi 'yembi.

Pẽ nu'æ yø mmäcja p'æya, bi 'yembra Judas:

—Nu'a guí mmanya, ya hĩndi mportagãhe'a ya. Ya guí nnyse p'æ te guí øt'e.

⁵ Nunã rã Judas bá enyø mentyu p'æ ja rã nija. Bi ma p'æya, bi dãtrã 'yega connã nthãhi i nzædi ngue bi dũ.

⁶ Nu'æ ja rã nija p'æya, nu'æ yø hmu yø mmäcja bi hyaxra mentyu xi 'yenna Judas, di n'yembi:

—Nuyá, hingui sä ngue gã uanspahæ rã mentyu ngue rã ofrenda naya, porque rá nzabi'a to bi dã rã ja'i ngue dã tho nã.

⁷ Bi nyã p'æya, bi zãnni ngue nunã rã mentyu, dã dãn'a n'na rã häi ni hu ngue rã njats'øye. Bi ne ngue nunã rã häi dã däi, ja dã 'yãp'æ yø ja'i dã dũ, ngue hingyø mmengu p'æ. ⁸ Janangue nunã rã häi naya, gui hutyo ja'i ngue rã Ji. ⁹ Ya bi nja nã te rã hyã xi manã pøngahya Jeremías ngue bi 'yena: "Bi njo'æ 'dãte ma'det'a yø mentyu ngue rã t'axi. Guehna rã nzäbi xi zãnyø judío ngue dã gut'i. ¹⁰ Nunã rã mentyu nã p'æya, guehna i thãnnã häi ni hu ngue rã njats'øye nã. Ya bi nja tengutho rã hyã bi 'bejpagui Oja ngue di nja", bi 'yenna Jeremías.

Nunã rã Jesús ya 'bãp'æ 'bæhra Pilato marã gobierno.

¹¹ Rã Jesús bi ts'ixpæ 'bæhra gobierno. Rã gobierno p'æya bi 'yembra Jesús:

—¿Ua gue'e rá dast'abi'i yø judío?

Mi dahra Jesús, bi 'yena:

—Ahá, go guecã tengutho rã hyã guí mmanya.

¹² Nu'æ yø hmu yø mmäcja p'æya co 'nẽ'æ yø n'yohæ 'bet'o p'æ ja rã nija, gã di yapra Jesús. Pẽ rã Jesús hĩnte gã ndãtho te sifi. ¹³ Rã Pilato bi 'yembra Jesús:

—¿Ua hingui øde te gãma hyã guí nyap'a'i ya?

¹⁴ Pẽ ngutho rã Jesús hingui thadi. Janangue rã gobierno di 'yøtho ngue hĩn temã hyã gã ndãtho.

Bi manda rã Pilato ngue dã ma maçuati rã pont'i rã Jesús.

¹⁵ Nunã rã Pilato, ja n'na rá costumbre ngue di thø'a n'na rã ofädi 'mø ja rã ngo ngue rã pascua. Pẽ yø ja'i'æ huanhni ndanã rã ofädi dã ma mathøgue. ¹⁶ Nu'a rã pa'a p'æya, mi ofädi n'na rã n'yohæ ni hu ngue rã Barrabás. 'Nẽ gãtho yø ja'i padí ngue xanhets'i rá ts'oqui mi ja nã. ¹⁷ Nu'æ bi mpeti yø ja'i, rã Pilato bi 'yembyø ja'i:

—¿Ndanã guí nneħæ ngue gã thøcã ya, rã Barrabás, uague rã Jesús nunã gui hutyo ja'i ngue rã Cristo?

¹⁸ Ngunã bi xihyø ja'i rã Pilato, ngue bi ne xti thohra Jesús. Porque padí ngue rã nts'eyatho øtyø mmäcja nuya xi dãpra Pilato nã rã Jesús.

¹⁹ Ya hup'æ ja rá nhudi rã Pilato ngue dã 'yøtra ts'æt'abi. Pẽ nu'a rá xisu rã Pilato bi mennbabi rã hyã, bi 'yembi: "Nunã rã n'yohæ 'yost'abi, rã hoja'i nã, 'yo tega di nthĩnt'i ngue'a te gã 'yost'abi nã. Porque manxui nts'utho te xtã 'uipi ngue dã thogui", bi 'yembi.

²⁰ Pẽ yø hmu yø mmäcja conyø n'yohæ 'bet'o p'æ ja rã nija emmei di hatra ts'edi yø ja'i ngue dã 'yãpra Pilato ngue di thø rã Barrabás, go dã tho rã Jesús. ²¹ Rã gobierno mahombi 'yembyø ja'i:

—¿Ndanã gue'a ya yonc'ei guí nneħæ ngue dã ma mathøgue ya?

Yø ja'ī p'əya, bi 'yənā:

—Dā ma mathøgue rā Barrabás.

²² Rā Pilato māhømbi 'yørpā rā nt'änni yø ja'ī, bi 'yēm-bi:

—Xinā rā Jesús gui hūtyø ja'ī ngue rā Cristo, ¿te guí nneħ gā japā nā? —bi 'yēmbi.

Yø ja'ī p'əya, gātho bi 'yənā:

—Dā guatrā pont'ī nā guí mmanya.

²³ Rā Pilato p'əya bi 'yēmbi yø ja'ī:

—Pē ¿temā nts'o xā 'yø'nā p'əya?

Yø ja'ī p'əya, mā'n'natho ngue mafi, bi 'yənā:

—Dā guatrā pont'ī nā.

²⁴ Rā Pilato p'əya bi bādī ngue hinda zā ha di japi di thøhrā Jesús. Porque mathøguitho mahyø ja'ī ngue ncuē. Bī mānda bā thannbā rā dehe p'əya ngue yø hmī yø dā yø ja'ī p'ə bi nxə'yē. Bi 'yēmbi yø ja'ī:

—Nunā rā n'yohə 'bəcua, hīnte ndupate nā. Hīm mā ts'oquigā p'ə ngue dā tho nā. Ya guí nnūsehə p'ə te guí øthə.

²⁵ Yø ja'ī p'əya bi 'yənā:

—Nugāhe co 'nēhmā basīhe, go mā ts'oquigāhe p'ə dā dū nā rā n'yohə nā.

²⁶ Rā Pilato p'əya bi mānda ngue bī ma mathøgue rā Barrabás. A nunā rā Jesús, bi sityø soldado ngue dā fei, 'nē dā zits'i ngue di cuatrā pont'ī.

Yø soldado thenmāhyā rā Jesús.

²⁷ Nu'ə yø soldado rā gobierno bi zixrā Jesús, i map'ə ja rā dāthi rā cuarte. Bī ma mapeti gātho yø soldado p'əya ngue dī māts'i. ²⁸ Yø soldado p'əya bī mōjpābī rā he rā Jesús, bi hetā n'na rā tūhū ngue rā jəpoi. ²⁹ Yø soldado ya xi me n'na rā corona ngue yø 'uini, bi gāspā rā yā rā Jesús. Bi gārā n'na rā t'o rā 'yē ngue rā 'yēi. 'Nē bī ndantyøhmū p'ə ha 'bāhrā Jesús tengūtho 'mø ngue mājuānī hnū mānsu n'na rā dāst'abi. I then-māhyā p'əya, bi 'yēmbi:

—I tātē nā rā dāst'abi yø judío ya —bi 'yēmbi.

³⁰ Bi zots'i. Bi guaspābī rā t'o mī fo rā 'yē p'əya, di jānnbābī rā yā. ³¹ Mī juadi bi denmāhyā p'əya, bi gāj-pābī rā tūhū xi hete. Bi hetrā he ya mī he p'əya. Bi zix-pəya ngue di cuatrā pont'ī.

Ya cuatrā pont'ī rā Jesús.

³² Nu'ə ja rā 'yu, bī nthēui p'ə n'na rā n'yohə ngue rā mmēngu p'ə ja rā hnīnī Cirene, nī hū ngue rā Simū. Nu'ə yø soldado mānī zi rā Jesús, bi japrā Simū ngue bi dūxrā pont'ī nunā dā ma mācuati rā Jesús. ³³ Nunā rā Jesús, i zixyø ja'ī p'ə ja rā xēqui nī hū ngue Gólgota. Nu-nā rā hyā nā i nne dā mā ngue rā Njəyāxhmū. ³⁴ Nu'ə bi zōnnā Jesús, bi t'unnā vino n'yoi rā mirra para ngue di pūmbēnībi. Mī zā te ja p'əya, hīmbi ne bi zi.

³⁵ Bi cuatrā pont'ī p'əya, mī juadi bī nø'mī. Bī ma rā tāhā yø soldado p'əya ngue to xtā rā tāhā, gue'ā dā gācā n'na xēqui rā he rā Jesús. Ya bī nja tengūtho rā hyā bī mānnā pøngāhyā Ojā 'mø yø pa xāthogui ngue bi 'yənā: “Dā ma rā tāhā yø ja'ī ngue to di tocabi mā he”, bi 'yənā. ³⁶ Bī mīhyø soldado p'əya ngue hētho te

di ja rā Jesús. ³⁷ Nu'ə ja rā yā rā pont'ī cuatrā Jesús, bi ma mācuati n'na rā letrero xi 'yot'i ngue mmāmp'ə te bī ma mā'əpi. Nunā rā letrero, i ēnā: “Nunā rā n'yohə 'bəcua, guehnā rā Jesús rā dāst'abi yø judío nā”, ēnnā letrero.

³⁸ 'Nē yoho yø bē bī ma mācuati rā pont'ī, n'na i gohrā 'yēi, n'na i gohrā gāhā. ³⁹ Astā huātyø yā yø ja'ī thop'ə ja rā pont'ī cuatrā Jesús ngue thennī. ⁴⁰ I ēmbi:

—A nūya n'yø, dāmī xorpābī rā nija Ojā ya. 'Nē guí ē-nā ngue nhyū patho gdi hojman'na rā nija. Dāmī nyān-sē ya, bā cap'ə ja rā pont'ī guí cuatyā ngue'mø mājuānī rā Ts'ənt'ə'i Ojā ya.

⁴¹ Nu'ə yø hmū yø mmācja conyø xānnbāte ngue rā ley, conyø fariseo, conyø n'yohə 'bet'o p'ə ja rā nija, gā thenmāhyā rā Jesús. Dī n'yēmbi:

⁴² —Mī mmānnə rā n'yohə ngue dā yānyø ja'ī. Pē nūyā, hīndā zā ha di japi dī nyānsē ya. A nū'mø mājuānī ngue rā dāst'abi yø judío ya, dā zā dā cāhnə ja rā pont'ī ya n'namhmā ngue gā ēc'ēihə te dā mā. ⁴³ Mī mmā ngue rā Ts'ənt'ə'i Ojā, 'nē mī mmā ngue fāx Ojā. A nūyā, ma gā nnūhə ya ngue'mø nne Ojā ya, dā māk'mø —dī n'yēmbi.

⁴⁴ Nūya yø bē 'dap'ə cuathə rā pont'ī rā Jesús 'nēhya thenmāhyā ya.

Ya bi dū rā Jesús.

⁴⁵ Mī hyūxyadi p'əya, bī m'mēxūi gā rā xīmhäi astā hyunde. ⁴⁶ Nu'mø nī ma dā zə'i hyunde p'əya, rā Jesús rā ndøts'edi bi 'yənā:

—Elí, Elí, ¿lama sabactani? —bi 'yənā.

I nne dā mānnā rā hyā nā: “Mā Ojā'ī, mā Ojā'ī, ¿hanja ngue gā hyegagūi p'ə?” ⁴⁷ Ja mī 'bārpətho 'da yø ja'ī, bi 'yøde te bī mānnā Jesús. Yø ja'ī p'əya dī n'yēmbi:

—Nunā rā n'yohə nā, i nzohrā Elías.

⁴⁸ 'Bexque'ā bī ma n'na nc'ēi mī 'bāp'ə, bā hā n'na xēqui rā esponja xā ntūdi, bi pop'ə ja rā vino xān'ixi. Bī nøtrā t'o p'əya ngue bi cuarpābī rā ne rā Jesús ngue dā zəts'i. ⁴⁹ Pē mī'da yø ja'ī 'bāp'ə bi 'yēmbi:

—Mā gā nnūhə ya ngue'mø dā ēhnā rā Elías i nzofu ngue dā yānyā.

⁵⁰ Rā ndøts'edi bi 'yənā n'na rā hmafi rā Jesús. Bi dū p'əya. ⁵¹ Nu'ā rā ora'ā p'əya, nū'ā rā ulu mī zəp'ə ja rā goxthi nija, bi xet'i, i gāi. 'Nē bi 'yān'āhāi, yø t'øhø bi hyegue. ⁵² Bi xohyø panteón mī o yø ánima. Bi bēnnāte xāngū yø ja'ī mī ēc'ēi Ojā. ⁵³ Nu'mø mī bēnnāte, bi bōmp'ə ja yø panteón. Pē nū'mø mī bēnnāte m'mēfa rā Jesús, nūya yø ja'ī xi bēnnāte bī map'ə ja rā mācā hnīnī Jerusalén. Ja bī nu'ə xāngū yø ja'ī ngue ya 'bēi māhøn'ā p'əya.

⁵⁴ Nu'ā rā capita co 'nēhyø soldado 'bāp'ə nī hyandra Jesús. Mī nū ya p'əya ngue bi 'yān'āhāi 'nē bī nū te gā bi 'yøtrā Jesús mēnte bi dū. ēmmēi bī nsū, dī n'yēmbi:

—Mājuānī ngue nunā rā n'yohə nā, rā ts'ənt'ə'i Ojā nā.

⁵⁵ Xāngū yø xisu yap'ətho māmbi 'bāi ngue hantho te gā bī nja. Nūya yø xisu ya, bā nēxā Galilea ngue bā ten'mø mānī ma Jerusalén rā Jesús. 'Nē guehya yø xisu mī fāts'i ngue di unni te mī honi. ⁵⁶ Nūya yø xisu ya,

n'youi p'ε ra Maya nunā ra mmεngu Magdala, co 'nεhna ra Maya rá mamá ra Jacobo 'nεhra José, co 'nεhna man'na ra xisu, rá mamá'ε yoho yø ts'unt'ε ra Zebedeo.

Ya bi ma nt'ägui ra Jesús.

⁵⁷ Ya ni ma da dāhra nde p'εya, bi zø'a n'na ra n'yohε ngue ra mmεmmeti ni hu ngue ra José, ra mmεngu p'ε ja ra hnini Arimatea. Xquet'a 'nεhna marā xādi ra Jesús. ⁵⁸ Nunā ra José, bi ma bá nyaui ra Pilato, bá apra nt'ēdi ngue da hyajpa rá do'yo ra Jesús. Ra Pilato p'εya bi unna nt'ēdi ngue da thacra Jesús. ⁵⁹ Nunā ra José, mi hyajpε ja ra pont'i ra Jesús, bi 'uennbabi rá do'yo co n'na ra sávana mā'da'yo. ⁶⁰ Ra José ya xi 'yambε ja ra t'øhø n'na ra 'da'yo panteón ngue xtā 'yo 'mø xtā ndu, ja bi gārbε ra Jesús. Bi gotra goxthi co n'na ra ndø do. Bi ma p'εya. ⁶¹ A nunā ra Maya ngue ra mmεngu Magdala co 'nεhna man'na ra Maya, hurpetho gā i ma nt'ägui ra ánima ya.

Bi mähyø soldado p'ε o ra Jesús.

⁶² Ya ra pa ngue ra ts'äya 'mø mi hyats'i. Nu'ε yø hmu yø mmäcja conyø fariseo bi ma bá nyaui ra Pilato. ⁶³ Bi 'yεmbi:

—Ague grā ts'ut'abi, nu'mø mi ya na ra fehni n'yohε bi du, mi εna ngue nu'mø bi gua'a nhyu pa xtā ndu, di bεnnate p'ε da nt'ägui. ⁶⁴ Janangue nuyá, dami 'yetyø soldado ngue da fādi ha o ra ánima astā gue'mø bi tho'a rá hyu pa xa t'ägui. Ya hinda zäp'ε da ma yø xādi 'mø ra xui ngue da hyaxra ánima, m'mεfa p'εya da hyätyø ja'i, da 'yεmbi ngue ya bi bεnnate. Ya man'natho bi thär'mants'ojε p'εya ngue m'met'o.

⁶⁵ Ra Pilato bi 'yεmbyø mmäcja:

—'Bεp'ε yø soldado guí ähmε. Ni mähä, bi fäthε ra panteón, pε dami segurahε xandønho.

⁶⁶ Gä bi ma p'εya ngue bá fādi xanho ra panteón. Bi mεpyabi rá njo'mi ra panteón. Bá sop'ε'ε yø soldado ngue yø mädi p'εya.

Ya bi bεnnate ra Jesús.

28 Nu'a ra pa ngue ra ts'äya ya bi thogui. Mi hyaxa ndomingo rá mædi ra pa ngue ra semana. Nunā ra Maya ra mmεngu Magdala co 'nε'a man'na ra Maya bi ma ngue bá nu ra panteón. ² Nu'mø ya ni ma da zøni, nthambεniθho bi 'yan'ähäi. Porque n'na rá anxe Oja bi 'yε mahεts'i, bi zøp'ε ja ra panteón. Bi duntrā do mi co'mra panteón. Ja bi hyuxpε p'εya. ³ Nunā ra anxe di yoxni tengutho ra huei 'mø di yot'i. Rá he p'εya, xandønt'axi. ⁴ Yø soldado ngu i nu ra anxe, astā ra huaquī ngue ra ts'u. εntho ya xi du ngue ra ngüent'i.

⁵ Mi sonya yø xisu, ra anxe bi 'yεmbi:

—'Yo guí suui. Porque dí pacā ngue guí hommi ra Jesús nunā bi cuatra pont'i yø ja'i. ⁶ Dami nui ua bi

'bεgui, ya hinjo'o ua, ya xa bεnnate tengutho ra hya bi xi'ähε 'mø mi 'bui. ⁷ A nuya ni mε n'nahmantho ya, ni xihmi yø xādi ngue ya xa bεnnate ra Jesús 'nε dāni døp'ähε Galilea, ja gni nuhε p'ε. Guehna ja ngue ga xi'ähε naya.

⁸ Nu'ε yø xisu p'εya, n'na zihmantho bi ma. Mæde di johya, mædi i su, pε ni tih ngue dāni xipyø xādi te xi nja. ⁹ Nu'p'ε ja ra 'yu p'εya, mi dambεni ya bi nthēui ra Jesús ngue di zengua. Nu'ε yø xisu p'εya bi guarbε 'bāhra Jesús ngue bi dospa yø gua ha ga ndanne. ¹⁰ Ra Jesús bi 'yεmbyø xisu:

—'Yo guí suui ya. Ni mε ya bá xihmi'ε mā cugā ngue jatho da ma Galilea, ja gāni nnuhε p'ε.

Yø mmäcja bi gutra mεnyu yø soldado ngue da manna fehni.

¹¹ Mente ni hya ra 'yu yø xisu, nuya 'da yø soldado mi fāhra panteón, bi map'ε ja ra hnini, bá xipyø hmu yø mmäcja te gā xi nja. ¹² Yø mmäcja p'εya, bi ma bá nyaui yø n'yohε 'bet'o p'ε ja ra nija, bi gohra acuerdo te 'be'a ja ngue da 'yøt'e. Bi zānnbaya ngue nuya yø soldado xi nu'p'ε xi bεnnate ra Jesús, da gut'i xangu ra mεnyu. ¹³ Bi 'yεmbyø soldado:

—Nuya guí 'yεmphε yø ja'i ya: "Manxui xa nzεcje ra t'āhā. Mente dí ähme p'εya, xa nzøhyø xādi ra Jesús ngue xa hyats'i", guí 'yεmphε yø ja'i ya. ¹⁴ Nu'mø da bāhra ts'ut'abi ngue guí mmammī ngue xa nzε'ähε ra t'āhā, a nu'mø ngue da zε'ähε, 'yo te guí mbεhmε hinte da ja, go gā hojpähe rá mmæi.

¹⁵ Yø soldado p'εya, bi hyanna mεnyu bi t'unni, bi ma tengutho ra hya bi sifi ngue da mā. Nunā ra hya bi manyø soldado, gue'a ra hya sihyø judío'a ya astā guehra pa ja p'εya.

Ya bi nyaui gā 'de'mā'da yø xādi ra Jesús.

¹⁶ Nu'ε 'de'mā'da yø xādi ra Jesús i ma Galilea. Nu'p'ε ja ra nyuni mi mmanā Jesús ngue di nthεhε, ja bi zømp'ε. ¹⁷ Ja mi nu yø xādi ra Jesús ngue ya 'bεp'ε, gā bi dāne. Pε yobεni di'da ngue'mø majuanī ngue gue'a ra Jesús ogue hin'na. ¹⁸ Pε ra Jesús bi guarbε ha 'bøhyø xādi, bi 'yεmbi:

—Nugā, bi n'najhma cargo ngue ga mānda mahεts'i 'nε cua ja ra ximhäi. ¹⁹ Janangue nuyá, dí xi'ähε ya ngue guí mmähä gā rá ngēni nximhäi. Dami hyoni ha gdí japhε yø ja'i ha di gohi ngue mā xādi. Dami xixyabāhε yø ja'i da 'yεc'εigui, gue'a di nεqui'a ngue n'youi ra Papá, n'youi rá Ts'unt'ε Oja, n'youi ra Espiritu Santo. ²⁰ Nuya te gāma hya xtā xi'ähε guí 'yøthε, dami xānnbāhε yø ja'i ngue dangu'a da 'yøt'e. Dami pahmε ngue dí n'yohε hangu ra pa, astā gue'mø dāni njua'a nximhäi. Da ngut'atho.

Ra Marcos

Nuna ra Xuua bi 'yotrā nxixya bi xihyō jā'i ngue di nsā, dā dō'mrā Jesús bā ep'x.

1 Ja bi mēcua rā hoga 'da'yo hyā, ngue mmā hanja nā rā Jesucristo rā Ts'unt'x Ojā. ² Nu'mō yō pa xā thogui, rā pōngahya Isaías bi mā hanja nā rā hyā ja ngue di nja m'mefa. Bi 'yēmbiyō jā'i: "Nuna Ojā bi 'yēmbiyō ts'unt'x: Nuyá, gā et'ā mā m'menhni, di m'met'o p'x gdī ma ngue di hoqui ha gui thogui, bi 'yēmbi. ³ Di m'mep'x ja rā dāpo nā rā m'menhni. Nu'x yō jā'i di mpeti p'x di m'mei, dā xifi te dā 'yōt'e, dā 'yēmbi: Dami nsāh xā ya, porque ya bā ep'x rā Hmu, dā 'yēmbiyō jā'i".

⁴ Ya mām'met'o nt'ot'i ya yō hyā ya, pē ya bi nja'mō yō pa mī m'mep'x ja rā dāpo rā Xuua. Nuna rā Xuua, bi xihra hyā yō jā'i, 'nē bi xixyābi. Bi 'yēmbi:

—Dami hyehmē p'x rā nts'o gni 'yohē. Dami nxixyāh, n'namhma ngue di pūn'nā nī ts'oquih Ojā.

⁵ Xangu yō jā'i bi zōp'x 'bēhra Xuua ngue oxrā hyā bi mā. Bi zōp'x yō jā'i bā nēxp'x ja rā hniñi Jerusalén. Gā bi zōp'x yō jā'i 'bēhyō hniñi ja'a rā hāi Judea. Nuya yō jā'i bi mā ngue ja yō ts'oqui, guehya bi xixyābi rā Xuua p'x ja rā dāthe Jordán.

⁶ Nu rā he rā Xuua, gue'x yō xingu rā cameyo ntōt'e rā ulu. Di ngēt'a n'na rā xifani. Nu'a te si p'uya, yō mmācja t'axi mī sa. 'Nēhra t'afi t'asa tūmp'x ja rā dāpo mī si. ⁷ Bi 'yēmbiyō jā'i:

—Ya mī ts'edyō pa dā ep'x mān'na rā n'yohē ya. Pē mān'natho tate nā ngue nūgā. ¿Hapē gue gā sūcā tengū nā? ⁸ A nūgā, dā xixyā'āhē connā dehe. Pē nuna rā n'yohē dí xi'āhē, guehna dā 'yōt'e ngue di hā'āhē rā ts'edi rā Espiritu Santo nā.

Ra Xuua bi xixyābi rā Jesús.

⁹ Nu'x yō pa'x p'uya, nup'x ja rā hniñi Nazaret ngue rā hāi Galilea, ja bā nēxp'x rā Jesús ngue bi zōp'x 'bēhra Xuua. Rā Xuua p'uya, bi xixyābi p'x ja rā dāthe Jordán. ¹⁰ Mī nxixyā p'uya, bi ma nenthe. Bi nu rā Jesús ngue bā xohrā c'amāhēt's'i. Bā ep'x rā Espiritu Santo, tengutho n'na rā paloma bi zōp'x ja rā yā rā Jesús. ¹¹ Bi t'ō p'uya ngue bā nūā Ojā māyā, bi 'yēnā:

—Gue'e mā Ts'unt'x, dādī mā'i. A nuyá, janjuani ngue ja gampāhā connā gue'e —bi 'yēnā.

Ra zithū bi hyonnbi ha di 'yotrā ts'oqui rā Jesús.

¹² Bexque'a rā ora'a p'uya, nuna rā Espiritu Santo bi zixp'x ja rā dāpo rā Jesús. ¹³ Nup'x 'bēhyō zate, ja bā n'yop'x nyote mā pa rā Jesús. Mēnte gue'x yō pa'x p'uya, emmēi bi hyonna zithū ha di japrā Jesús ngue dā

mestho rā hyā di mānda Ojā. Yō anxe Ojā p'uya, gue'x bi māxra Jesús.

Bi dē'mi bi mānā hyā p'x Galilea rā Jesús.

¹⁴ Mī 'yēhra pa ngue bi n'ofādi rā Xuua. Nuna rā Jesús, bi mengui, i map'x ja rā hāi Galilea. Nup'x ha thogui, xihyō jā'i rā hoga 'da'yo hyā ngue ha di njar'x di zo rā 'yē Ojā. ¹⁵ Rā Jesús bi 'yēmbiyō jā'i:

—Ya dā guehyō pa jar'uya dā 'yū Ojā ngue di mānda ua ya. A nuyá, dami hyehmē p'x rā nts'o gni 'yohē. Dami 'yēc'ēihē rā hoga 'da'yo hyā.

Bi zixi goho yō mahuā rā Jesús, bi 'yōt'e ngue yō xādi.

¹⁶ Nup'x ja rā nenzabi Galilea, bi thop'x n'na pa rā Jesús. Ja bi dimp'x yoho yō mahuā ngue di n'yohē. Nu'a n'na, nī hū ngue rā Simu. Nu'a mān'na, nī hū ngue rā Andre. Nuya yonc'ēi ya, mī entyō xit'a p'x ja rā dehe ngue pahuā. ¹⁷ Mī nu rā Jesús, bi 'yēmbi:

—Ma gā mmähā n'yō. Ya hīngyō huā guí theui ya, sinoque gā xān'nāui ha gdi theui yō jā'i ya —bi 'yēmbi.

¹⁸ Bexp'x zop'x yō xit'a ngue bi mähā rā Jesús. ¹⁹ Mī thohmits'x nīnguep'x p'uya, bi dimp'x mī yonc'ēi di n'yohē, rā Jacobo 'nēhra Xuua. Guehya yō ts'unt'x rā Zebedeo. Mī hup'x ja yō barco ngue pōtyō xit'a.

²⁰ Mahōmbi xihra Jesús ngue bi mähā. Nuya ts'its'i, bi mähā rā Jesús, bi zop'x ja rā barco yō papá co 'nēhyō hmiqui.

Rā Jesús bi 'yōthe n'na rā n'yohē mī n'youi rā ts'onthi.

²¹ Gā 'dap'x nī 'yo, bi zōmp'x ja rā hniñi Capernaum. Mī zōhra pa ngue sāya yō jā'i, bi map'x ja rā nija rā Jesús ngue bi xānnbā rā hyā yō jā'i. ²² Mī 'yōhyō jā'i nā rā hyā xānnbāte rā Jesús, gā di 'yōtho. Porque nu'mō xānnbāte rā Jesús, ēnā nts'ēt'abitho ngue yā mānzāqui. Pē yō xānnbāte ngue rā ley, hīngui njar'x gā yā'x.

²³ Mī 'bep'x ja rā nija n'na rā n'yohē mī n'youi rā ts'onthi. Nts'edi i zohrā Jesús, bi 'yēmbi:

²⁴ —Ague Jesús grā mmēngu Nazaret, ¿hanja ngue gādī nthint'ua dí 'bēcāhe? ¿Ua gni 'yēhē gui juacje? Nūgā dí padī te'o'i, go gue'e'a rā Mācā Jā'i mī ja ngue dā pēnhua Ojā.

²⁵ Pē rā Jesús bi 'yēmbiyō ts'onthi:

—Xāhēn'i grā ts'onthi. Dami hyep'x rā n'yohē guí n'youi.

²⁶ Mī 'yōhra ts'onthi nā rā hyā sifi, nu'a rā n'yohē mī n'youi rā ts'onthi, astā rā pāni bi 'yēn'āhāi. Xōgue rá mafi. Bi hyep'x rā ts'onthi mī n'youi rā n'yohē p'uya.

²⁷ Nu'x yø ja'i bi nu te bi nja, gä di 'yøtho. Di n'yembi n'na ngu n'na:

—Hinjäm'mø ha xtä øhmæ n'na ra hya tengu xännbäte na ra n'yohæ 'bæcua. Di nequi ngue ja rá ts'edi, porque asta 'nēhyø ts'onthi' εc'εi 'mø xifi ngue da hyep'x ra ja'i n'youi.

²⁸ N'na zihmantho bi n'yo ra hya gä ra häi Galilea, ngue di nxihyø ja'i te bi 'yøtra Jesús.

Ra Jesús bi 'yøthebi rá to ra Simu, nuna i Bedu.

²⁹ Mi bømp'x ja ra nija ra Jesús, bi mähä ra Jacobo 'nēhra Xuua co 'nē'x mi'da yø xädi. I map'x ja rá ngu ra Simu 'nēhra Andre. ³⁰ Nu'a rá to ra Simu oxpæ ja rá t'ots'i ngue hembra pa. Mi zønna Jesús, bi sifi ngue di hyenni. ³¹ Bi yerbæ ha 'benna därkehi ra Jesús, bi bennba rá 'yε ngue bi xots'i. 'Bexque'a bi zä ra pa mi hembj. Nuna ra xisu mi'x p'uya, guehna bi hojpi te da zi yø ja'i na.

Ra Jesús bi 'yøthe xangu yø därkehi.

³² Ya xi yehra hyadi, ya bi nxui. Mandøngu dyø ja'i bi map'x 'bæhra Jesús. Bi zixyø därkehi co 'nēhyø ja'i n'youi yø ts'onthi bi zispi ngue da 'yøthe. ³³ Bi mpeti p'x ja ra goxthi gätho yø ja'i 'bæp'x ja ra hnini. ³⁴ Ra Jesús bi 'yøthe yø ja'i ma di hyenni. 'Nε bi 'yøthe yø ja'i mi n'youi yø ts'onthi. Pe nu'x yø ts'onthi händi japi di nya, porque yø ts'onthi i nne da ma te'o na ra Jesús.

Ra Jesús bi 'yonna hya p'x ja ra häi Galilea.

³⁵ Mi hyaxpæya, bi nangma xuditho ra Jesús. Tobe ra 'bexuitho 'mø mi bømp'x ja ra hnini, bi ma dapo ngue da mat'Oja. ³⁶ M'mefa p'uya, bi ma ra Simu co 'nē'x mi'da yø xädi, ngue bi honi hapæ 'bæi. ³⁷ Mi dimp'æya, bi 'yembi:

—Xandøngu yø ja'i sörp'x ja ra ngu ngue hon'a'i —bi 'yembi.

³⁸ Pe ra Jesús bi 'yembyø xädi:

—Ja ua mi'da yø hnini ga mmähä ngue ga ma mamh-mæ ra hoga 'da'yo hya. Porque gue'a dá εcä'a ngue ga mmanna hya.

³⁹ Bi n'yo gä ra häi Galilea ra Jesús, sømp'x ja yø nija ngue mmanna hoga 'da'yo hya. 'Nε øthe yø ja'i n'youi yø ts'onthi.

Ra Jesús bi 'yøthe n'na ra n'yohæ mi 'ya rá do'yo.

⁴⁰ Man'na ra pa p'uya, nu'p'x 'bæhra Jesús, bi guat'a n'na ra n'yohæ mi hembra ts'o'ya. Bi ndantyoðmju p'x ha 'bäi, bi 'yembi:

—Nu'mø gui nne gui 'yørca ra mate gui 'yøthe-guits'x, nugä dí padí ngue da zägui —bi 'yembi.

⁴¹ Ra Jesús bi huεcra n'yohæ mi'x, bi dots'i conná 'yε. Bi 'yembæya:

—Ahá, dí nne ga øthe'i. Da zä'i ya —bi 'yembi.

⁴² Høntho bi manna ra hya na, nuna ra därkehi mi 'ya rá do'yo, 'bexpi zä ra n'x mi hembj. ⁴³ Hante ngue di n'yehmi'a ra n'yohæ, bi zembra mazaqui, bi 'yembi:

⁴⁴ —Nuyá, 'yo to guí xifi te dá øt'a'i ya. 'Be ni ma ya, sømp'x 'bæhra mmäcja. Da nu ngue ya bi zä'i. Dami 'yøtra 'bøt'e tengutho bi manda ra Moisés ngue da 'yøtyø ja'i 'mø bi zä ra 'ya hembj. Janangue da badi gätho yø ja'i ngue ya bi zä'i.

⁴⁵ Mi ma ra n'yohæ p'uya, to bi zä ni ja'i xifi ngue ya xi 'yøthe ra Jesús. Janangue bi n'yo dapo ra Jesús, ya hinga edi 'yup'x ja yø hnini, porque mathoguitho di mpeti yø ja'i 'mø bi nu ra Jesús. Pe maðague'a di n'yaní, ndap'x bi zä ni 'yēhyø ja'i, pap'x bi 'bæhra Jesús ngue bi nny.

Ra Jesús bi 'yøt'e ngue da fadi ngue ja rá ts'edi ngue di punnba yø ts'oqui yø ja'i.

2 Man'na ra pa p'uya, bi mengra Jesús, i map'x ja ra hnini Capernaum. Mi bahyø ja'i ngue ya 'bæp'x ja rá ngu ra Jesús. ² N'na zihmantho bi mpeti yø ja'i, asta hinni 'yenyø ja'i p'x ja ra goxthi. Nuna ra Jesús bi xännba yø ja'i rá hya Oja. ³ Mente ya ra Jesús, bi zø hmi'da yø ja'i. Nu'x goho nja'i bá du n'na nc'εi bá oxrá fidi ngue tudyø gua. ⁴ Bi ne xti cætra därkehi p'x mbo ra ngu brá 'bæhra Jesús. Pe himbi zä xti cæ't'i, porque xandøngu yø ja'i 'bæp'x. Janangue bi tets'a yannigu ra därkehi p'uya. Bi xots'a n'na xequi ra 'bet'e ha brá 'bæhra Jesús. Ja i cæmbæ ra därkehi ni oxrá fidi. ⁵ Mi nu te øtyø ja'i ra Jesús, i padí ngue εc'εi yø ja'i ngue da zä da 'yøthe ra därkehi. Bi 'yembra därkehi p'uya:

—Ague ts'ænt'æ'i, ya dá pun'na ni ts'oqui ya —bi 'yembi.

⁶ Nu'x yø xännbäte ngue ra ley mi hup'x, bi mbøcue 'mø mi 'yø'a ra hya mmanna Jesús. Bi 'yemp'x ja yø n'yomfæni: ⁷ "Nuna ra n'yohæ 'bæcua, thenmahya Oja na co nu'a ra hya i mma. Porque hinqonda zä di punnba yø ts'oqui yø ja'i, hinda hønt'a Oja sä ngue da 'yøtra mpunnbi", emp'x ja yø n'yomfæni. ⁸ Pe ra Jesús 'be xi pætho te mbæmp'x ja yø n'yomfæni ya yø xännbäte ngue ra ley. Bi 'yembæya:

—¿Hanja ngue nguna gui mbæmhæ? ⁹ Nugä dá xihra n'yohæ 'bæcua, dí embj: "Ya dá pun'na ni ts'oqui ya". Pe nuyá, händi nequi xanho ngue'mø bi mpunnbi oque hinqna. Pe nu'mø ga embj: "Dami nangui, gui cæxni fidi, gui mma", ga embj, nu'mø ngue bi n'yo p'uya, ya gui pahmæ xanho ngue ja ma ts'edi. ¹⁰ A nuyá, dami pahmæ ya ngue ra N'yohæ bí 'yε mahets'i, ja rá ts'edi ua ja ra ximhäi ngue di punnba yø ts'oqui yø ja'i.

Bi 'yembra n'yohæ xan'x p'uya:

¹¹ —Nugä dí xi'i, dami nangui, cæxni fidi, ni ma ni ngy.

¹² Ra därkehi p'uya, bi nangui. Bi gæxrá fidi, bi ma rá ngy. Nu'x gätho yø ja'i bi nu te bi nja, gä di 'yøtho. Yø ja'i p'uya, εspabi Oja, i εna:

—Hinjäm'mø xtä nuhæ'a te dá nuhæ bi nja ya.

Nuna ra Leví, bi 'yøt'e ngue rá xädi ra Jesús.

¹³ Man'na ra ora p'uya, ra Jesús mahømbi map'x ja ra nenzabi. Pe mandøngu dyø ja'i bi mpeti p'x ha 'bæi, pe

gä bi xännbabi ra hya. ¹⁴ Mi tho p'uya, bi zomp'x ja rá oficina n'na ra n'yohx ni hu ngue ra Leví. Guehna rá ts'unt'x ra Alfeo, guehna jumbá ra mēnyu yø ja'i ja te pá. Mi nu ra n'yohx na ra Jesús, bi 'yēmbi:

—Ma ga mme n'yø, ga øt'e ngue ma xädi'i —bi 'yēmbi.

Nuna ra Leví bi zop'x rá oficina, bi me ra Jesús.

Nuya yø ja'i t'ēmbi ja yø ts'oqui, 'dap'x sihmēui ra Jesús.

¹⁵ Man'na ra pa p'uya, nuna ra Jesús bi me yø xädi p'x ja rá ngu ra Leví ngue da nsihmēui. Xangu yø ngēthäi 'bēp'x, da gue hm'i'da yø ja'i t'ēmbi ngue ja yø ts'oqui, ga 'dap'x sihmēui ra Jesús. Porque xquet'a 'nēhya nne da dēna hya mmanā Jesús. ¹⁶ Pē nu'x 'da yø xännbate ngue ra ley, 'nē'da yø fariseo, mi nu te øtrā Jesús ngue 'dap'x sihmēh yø ja'i nu'x t'ēmbi ngue ja yø ts'oqui. Nuya mbøcūe p'uya, bi 'yēmbya yø xädi ra Jesús:

—Nu ni xännbateh, hinguī ho ngue 'dap'x sihmēh yø ngēthäi co 'nēhyx mi'da yø ja'i ja xangu yø ts'oqui.

¹⁷ Mi 'yøde te sipyø xädi ra Jesús, bi 'yēmp'x di yahni p'uya:

—Nuya yø ja'i di hyēnni, guehya ni 'yēhra 'yøthe ya. Pē yø ja'i xanzaqui, hinga gue'x ni 'yē'x. A nūgä, dá ēhē ngue gue'x yø ja'i ja yø ts'oqui ga xifi da hyep'x ra nts'o ga 'yo, hinga gue'x yø ja'i enā ngue ya 'yo xāho dá ēhē ga nzofo.

Bi manā Jesús hanja ngue hinguī etyø mmēi yø xädi.

¹⁸ Man'na ra ora p'uya, bi ntīni ngue nu'x yø xädi ra Xuua 'nē'x yø fariseo mi etyø mmēi. Janāngue bi ma 'da yø ja'i p'x 'bēhra Jesús, bi 'yēmbi:

—¿Hanja ni xädi ngue hinguī etyø mmēi? Conque yø xädi ra Xuua 'nēhyø fariseo etyø mmēi'x —bi 'yēmbi.

¹⁹ Mi dahra Jesús, bi 'yēmbyo ja'i yaui:

—Nu'x yø ja'i ts'ofu ngue da nu ra nthati, hinguī etyø mmēi mēnte 'dap'x 'bēhmēx ra novio. Njarbētho mā xädigā ya, hinguī etyø mmēi ngue 'daua dí n'yo'be. Pē bá ēp'x ra pa ngue da zigaguī mā nsēi'be. Nu'a ra pa'a p'uya, mfadi ngue da zā da 'yetyø mmēi ya mā xädi 'mø.

²¹ Nuna ra 'da'yo hya dí xännbate, n'nan'yo nā ngue ra nyoguī xädi. Tengutho n'na ra 'da'yo ulu, hinda zā di 'bøtrā ze'ulu. Porque ra 'da'yo ulu di ngants'i, ya man'na di nts'onna ze'ulu. ²² Tengutho ra 'da'yo vino hinguī sā da sirbē ja ra zexfanī ngue da zēdi. Porque ra 'da'yo vino da xetra zexfanī 'mø da sit'i, ja di m'mep'x p'uya. Janāngue ra 'da'yo vino, ra 'da'yo xifanī da sit'i.

Ja rá ts'edi ra Jesús ngue nu te da zänni di nja'mø ra pa ngue ra ts'äya, gue'a di nja'a.

²³ Man'na ra pa ngue säya yø ja'i p'uya, nuna ra Jesús co 'nēhyø xädi bi tocabi bi thop'x ja yø nuatrigu. Nuya yø xädi p'uya, bi daxtyø trigu bi za. ²⁴ Pē nuya yø fariseo bi 'yēmbra Jesús:

—¿Hanja ni xädi ngue di mpefi? Conque mmamp'x ja ra ley ngue nu'mø ra pa ngue ra ts'äya, hinguī sā ngue to di mpefi —bi 'yēmbi.

²⁵ Mi dahra Jesús, bi 'yēmbi:

—Xi'mø mi zēhra thuhu n'na ndi ra David, co 'nē'x mi n'youi, çua hījam'mø gadi xāhmē p'x ha nt'ot'i'a te bi 'yøt'e? ²⁶ Conque nup'x ja rá ngu Oja mi 'bēhra mmäcja Abiatar, nuna mādi mānda yø mmimäcjaui. Ja bi yērbēx ra David ngue bi zi yø thuhmē xi t'ēspabi Oja ngue da nu. Bi zi ra David co 'nē'x mi n'youi. Conque nu'x yø thuhmē'x, hīndi unna nt'ēdi ra ley ngue to bi zā da zi, hīnda hōndyø mmäcja yø ts'i'x yø thuhmē t'ēspabi Oja. ²⁷ A nuyá, nu'a te bi 'yøtya mā xädigā, uanguī Oja bá sänni bá nja ra pa ngue ra ts'äya para ngue di dīnna nho yø ja'i. Hīngue masque bi zān'Oja ra pa ngue ra ts'äya ngue di m'mēmman'x yø ja'i. ²⁸ Janāngue ra N'yohx bi 'yē māhēts'i, ja rá ts'edi ngue nu'a go da zān-ni, gue'a di nja'mø ra pa ngue ra ts'äya'a.

Ra Jesús bi 'yøthe n'na ra n'yohx xi 'yotrá 'yē.

3 Man'na ra pa p'uya, māhømbi map'x ja ra nija ra Jesús. Nup'x ja ra nija, mi 'bēp'x n'na ra n'yohx xi 'yotrá 'yē. ² Yø fariseo p'uya, tøjtho te øtrā Jesús. I nne da nu 'mø ngue di n'øthe 'mø ra pa ngue ra ts'äya, para ngue da zäp'x di yapi, da 'yēmbi ngue hinguī supra ley. ³ Pē ra Jesús bi 'yēmbra n'yohx xi 'yotrá 'yē:

—Bā nanguī n'yø, ga 'bäcua māde —bi 'yēmbi.

⁴ Ya njuantho bi zohyø fariseo p'uya, bi 'yēmbi:

—¿Te 'be'a mā hya mmamp'x ja ra ley ja ngue ga øthē 'mø ra pa ngue ra ts'äya? ¿Ga øthē ra nho, ogue ra n'x? ¿Da t'øthe ra ja'i 'mø xān'x, ogue di njapi da du?

Nu'x ts'o p'uya, hīnte ga ndatho. ⁵ Ra Jesús bi hyeti gātho yø ja'i 'bēp'x, pē di nēqui ngue mbøcūe. Pē tu rá mmēi ngue māndø nnaixitho yø mmēi yø ja'i. Bi 'yēmbra n'yohx mi'x p'uya:

—Damī majni 'yē ya —bi 'yēmbi.

Ra n'yohx p'uya bi macrá 'yē, pē 'bexpi zā rá 'yē mi'x. ⁶ Mi zā mi nu yø fariseo ngue bi n'øthe ra Jesús, bi ma p'uya. Bi 'yøtrā junta. 'Dap'x bi mpetih yø ja'i ra Herodes, bi zänni ha di japi da hyo ra Jesús.

Ra Jesús māhømbi 'yøthe xangu yø dārquēhi.

⁷ Ra Jesús bi me yø xädi, i map'x ja ra nenzabi Galilea. Pē xāndøngu yø ja'i bi dēnni, porque øhyø ja'i ngue øtyø milagro ra Jesús. Nuya yø ja'i ya, yø mmēngu 'da p'x ja ra häi Galilea, yø mmēngu 'da p'x ja ra hīni Jerusalén, yø mmēngu 'da p'x ja ra häi Judea, yø mmēngu 'da p'x ja ra häi Idumea, yø mmēngu 'da p'x man'na nguadi ra dāthe Jordán, xangu mi'da yø hīni ja'x yø häi ha ja ra hīni Tiro 'nēhra hīni Sidón, ga ja bi 'yēp'x yø ja'i. ⁹ Xangu yø dārquēhi bi zøp'x mi 'bēhra Jesús. Gā bi 'yøthe, astā di ntøtyø ja'i ngue nne da zømp'x 'bēhra Jesús. Porque hōntho da dārpa rá he ra Jesús, 'bexi sā ha hēmbyo ja'i. Janāngue bi xihyø xädi ra Jesús ngue di nsā n'na ra barco, ja da yērbēx. Porque hinga mbēnnbēx ngue ni mantho di mpeti mi'da yø ja'i.

¹¹ Xquet'a 'bēp'x 'da yø ja'i ngue n'youi yø ts'onthi.

Nu'mò bi guarbè 'bàhrà Jesús, ra ts'onthi di japrà ja'i ngue ndantyøhmù. 'Né di japi ngue nts'edi ga ya ra ja'i, i éna:

—Gue'e rá Ts'unt'è'i Oja —i émbi.

¹² Pè ra Jesús janjuani ngue di hejpi ngue hinda ma te'o.

Ra Jesús bi 'yexi 'demà yoho yø xädi.

¹³ M'mefa p'èya, bi map'è bí ja n'na ra nyuni ra Jesús. Bi zonhni hangù bi neprá mmèi dà zofo ngue bi map'è 'bèi. ¹⁴ Ja bi zijpè 'dè'mà yonc'èi yø xädi, bi 'yèts'i ngue 'dap'è di n'youi. Guehya dà menhni di map'è ja yø hnini ngue dà xihyø ja'i rá hya Oja. ¹⁵ Bi unna ts'edi ngue dà zä dà 'yøthe yø dārquèhì, 'nè dà 'yøthe yø ja'i n'youi yø ts'onthi. ¹⁶ Ja ua yø thuhù ya 'dè'mà yonc'èi bi thanhni: ra Simù nuna i nhutà m'mefa ngue i Bèdu, ¹⁷ ra Jacobo, 'nèhà Xuua guehya yø ts'unt'è ra Zebedeo ya, 'nè guehya i hutrà Jesús ngue ra Boanerges porque nuna ra hya nà, i nne dà mà ngue ya manzaqui, èntho ra ngäni 'mø ya, ¹⁸ ra Andre, ra Lipe, ra Bartolomé, ra Mateo, ra Toma, ra Jacobo nuna rá ts'unt'è ra Alfeo, ra Tadeo, 'nèhà man'na ra Simù yø n'yohè yø ja'i n'youi ra partido ngue ra cananista, ¹⁹ ra Judas Iscariote nuna bi dà ra Jesús.

'Nu'è yø mènì ra Jesús bi ma ngue dà sijpè ha 'bèhyø ja'i.

Nuna ra Jesús, mi juadi bi 'yèxyø n'yohè ja ngue dà mep'è di ma, i ma rá ngu p'èya, 'dap'è ni 'yo. ²⁰ Mi zønà ngu p'èya, mahømbi mpeti xandøngu yø ja'i, astà xinga mbongui ra ora dà ziui ra hmè yø xädi ra Jesús. ²¹ Mi 'yøhyø mènì'a te øtrà Jesús, bi ma p'èya ngue xtabá nzijpè ha 'bèhyø ja'i. I éna:

—Hantho sèhrá nloco'a —ènyø mènì.

Nu'è yø xännbàte ngue ra ley émbi ngue ra zithu fäts'i te øtrà Jesús.

²² Nu'a ga mmànyø ja'i te øtrà Jesús, nu'è yø xännbàte ngue ra ley xpí 'yè'a Jerusalén, bi 'yèn'è p'èya:

—Nuna ra n'yohè nà, ra zithu n'youi nà. Porque nu'a ra zithu rá hmu yø ts'onthi, gue'a di hatrà ts'edi'a ngue sä øthe yø ja'i n'youi yø ts'onthi.

²³ Janangue nu'mò mi dàhrà Jesús, bi 'yèmbi:

—Guí pahmè ngue nu'è yø ts'onthi n'youi yø ja'i, gue'è yø mèfi ra zithu'è. Pè hinda ne ra zithu di hejpasè yø mèfi. ²⁴ Xip'è ha di mànda n'na ra dast'abi, nu'mò di ndunhyø ja'i, hijnàm'mø dà zä dà zehyø hya. ²⁵ Xip'è ja n'na ra ngu ya, nu'mò di nsøse yø ja'i 'bèp'è, dà 'yèhà pa di n'uèni. ²⁶ Njarbètho nà ra hya dí xi'ahè ya. Xi'mø ngue di hejpasè yø mèfi ra zithu, ya rá 'bèfise di ts'onì. ²⁷ Xi n'na ra n'yohè xanzaqui, 'bè'ambo rá ngu, hinda zä to dà yut'ambo rá ngu ngue dà juppi te pets'i. Nu'mò dà thutrà mmènnigù, gue'mø dà zä to dà yut'ambo 'mø. Di njadä p'èya, dí tut'ä ra zithu di mànda yø ts'onthi, janangue sä dí øthe yø ja'i n'youi yø ts'onthi. ²⁸ A nuyá, dami pahmè ngue majuani nà ra hya ja ua, ngue

nu'a te gäma ts'oqui øtyø ja'i, dà gue'a te gäma hya man'è ga ya yø ja'i, dà zä di mpunnbi. ²⁹ Pè nu ra ja'i dà nømman'è ra Espiritu Santo, ya hìndi punnba Oja.

³⁰ Nguna ra nya bi mànnà Jesús, porque émbiyø ja'i ngue ra zithu fäts'i te øtrà Jesús.

Bi mànnà Jesús ndanà gue'a dà bønì ngue dà 'yøt'è tengutho 'mø drá mènì.

³¹ Nu'a ra ora'a p'èya, nuna ra Jesús bi zøhrá mamá 'nèhyø n'yohè 'bäp'è thi. Bi mànda bá ts'o ra Jesús ngue di nyauì. ³² Xangu yø ja'i di mäspè 'bèhà Jesús. Bi t'èmbèya:

—Ni mamá 'nè ni n'yohè 'bäcua thi, i nzo'i ngue gui nyauì 'nà —bi t'èmbi.

³³ Mi dàhrà Jesús, bi 'yèntho:

—Ma ga xi'ahè ndanà mà mamá, ndanà mà n'yohè —bi 'yèna.

³⁴ Bi hyètyø ja'i di mäspè 'bèi, bi 'yèmbèya:

—'Bècua ya yø ja'i di nnøpe ngue mà mamá, di nnøpe ngue mà n'yohè. ³⁵ Porque nuyà yø ja'i di ho dà 'yørpabi rá pähä Oja, guehya èntho mà mamá ya, ogue mà n'yohè ya, ogue mà nju.

Ra Jesús i hyèjpa ra hya n'na ra momhmudä.

4 Man'na ndi p'èya, nup'è ja ra nenzabi Galilea, bi xännbà ra hya yø ja'i ra Jesús. Pè màndøngu dyø ja'i bi mpeti p'è ha 'bèi. Janangue bi yèrbè ja n'na ra barco ja bá mijp'è. Bi zoquits'è ra nenzabi, i ma mbo ra dehe. Gätho yø ja'i 'bè'a nenzabi. ² Xangu yø hya bi xännbà yø ja'i, honi te gui hyèjpa yø hya xifi. Nguna n'na ra hya bi hyèqui, bi 'yèmbiyø ja'i:

³ —Damì 'yørpahè ra güenda xandønho ya yø hya ga xi'ahè ya. N'na ra n'yohè bi ma dà ponna trigo. ⁴ Nup'è bi thogui ngue ponyø hmudä, bi zop'è ja ra 'yu 'da yø hmudä. Bi map'è yø ts'int's'è ngue bi za yø hmudä.

⁵ Mi'da yø hmudä bi moni, bi zop'è hinguì pidi ra häi ngue o ra do. Guehya yø hmudä n'nahmantho bi bøts'e ngue hinguì pidi ra häi p'è bi zo. ⁶ Hinga ya mbo pa yø 'yè. Nu'mò bá pøxra hyadi, bi 'yuhyø hmudä ya xi bøts'e. ⁷ Mi'da yø hmudä bi zop'è ja yø 'uini. Mi nte yø 'uini p'èya, bi ts'onnyø hmudä ngue bi hyøt'ambo. Ya himbi nja yø hmudä. ⁸ Mi'da yø hmudä bi zop'è ja ra hoga häi. Nu'mò mi bøts'e, màzihotho gui nèqui. Mi nja p'èya, 'däte mà'det'a bi bønì ngue n'na mhmudä. Mi'da p'èya, hyate bi bønì ngue n'na mhmudä. Mi'da p'èya, n'na ciento bi bønì. ⁹ A nuyá, di nja ni gu ngue gui 'yøhmè nà ra hya dí mmangà ya —bi 'yènnà Jesús.

Ra Jesús bi mà hanja ngue honi te gui hyèjpa ra hya xi-hyø ja'i.

¹⁰ Ya 'yo pa gätho yø ja'i p'èya. Nu'è 'dè'mà yoho yø xädi ra Jesús bi guarbè 'bäi, dà guehyø ja'i nu'è tobe 'bèrpè bi guat'i. Bi 'yännbèya te ga mbønnya yø hya xi hyèqui. ¹¹ Ra Jesús bi 'yèmbi:

—Nuyà yø hya hinguì fadi ha di mànda Oja yø ja'i, i nne Oja ngue dà dinni mmèihè hanja ya yø hya ya. Pè nu'è mi'da yø ja'i, guehya dí honi te dadi hyèjpa yø hya

dí xifi. ¹² Nū te gā nny ya yø ja'i ya, εntho 'mø hĩte bi nū. Nūya yø hyā øde dí mmangā, εntho 'mø hĩn tema hyā bi 'yøde. Gue'a di siguetho rā nts'o gā 'yo'a. Oja p'uya, ya hĩndi pũnba yø ts'oqui yø ja'i.

Rā Jesús bi mā te nĩ bønya yø hyā bi hyejpa rā momhmudā.

¹³ Rā Jesús bi 'yembyø ja'i yaui:

—Xquet'a 'nε'ahε hĩnguĩ pahmε te nĩ bønya yø hyā ðadi hycā 'mø. ¿Pe hague gdá japi ða ðĩnnĩ mmũihε te nĩ bønya yø hyā gā hycā mahøn'a 'mø? ¹⁴ Nunā rā momhmudā dí mmangā, guehna rā ja'i pap'ε 'bøhyø ja'i ngue bi mmambrá hyā Oja nā. ¹⁵ Nūya yø ja'i ngue høntho bi 'yøhra hyā, guehya gui nhyejpi ngue rā nen'yū p'ε bi zo yø hmudā ya. Høntho juadi bi 'yøhra hyā, bi map'ε rā zithu, bi japi bi pũmbenĩ rā hyā xi 'yøde. ¹⁶ Mĩ'da yø ja'i, gui nhyejpa rā häi hĩnguĩ pidi ngue mĩ o rā do p'ε bi zo yø hmudā. Mĩ zā mĩ 'yøhra hyā yø ja'i, janjuani di johya ngue bi nū manho. ¹⁷ Guehya yø ja'i hĩmbi bent'i xanho rā hyā ya. Zits'εtho honi ha di hyc'ε rā hyā. Nū'mø bi ts'εi ngue rā hyā εc'εi, 'bexi cohyø mmũi. ¹⁸ Mĩ'da yø ja'i p'uya, gui nhyejpabi rā häi ngue ja yø 'uĩni p'ε bi zo yø hmudā. Guehya yø ja'i bi 'yøde hanja rā hyā ya. ¹⁹ Pe nū'a te yø befi i ja n'na pa ngu n'na pa, høndyø 'befi nĩ ma yø mmũi yø ja'i. Di ja ndummi honi ha di mmεmmeti. Hĩnga ngut'a te gā sānni ða 'yøt'e. Ya hĩn tema ntho bi 'yørpabi nā rā hyā bi 'yøde. ²⁰ Pe mĩ'da yø ja'i gui nhyejpa rā hoga häi p'ε bi zo yø hmudā. Nū'mø mĩ 'yøhra hoga 'da'yo hyā, bi nū manho. Bi 'yørpabi rā nho nā rā hyā bi 'yøde. Pe 'bε i'da yø ja'i ngue mathoguitho bi 'yørpabi rā nho rā hyā bi 'yøde.

Rā Jesús bi hyejpa rā hyā n'na rā nyot'i.

²¹ Mahømbi 'yembyø ja'i rā Jesús:

—Xi'mø ngue hā rā nyot'i n'na rā ja'i, nū'a rā nyot'i hā, hĩnda gombε ja rā huada. 'Nε hĩnda hyøt'a 'bit'ots'i. Sinoque ða hyøxpε ja rā nthøxanyot'i n'namh-mā di yot'i xanho mbo rā ngu. ²² Njarbεtho ya yø hyā hĩnguĩ fadi hanja ya. Zi yohotho yø ja'i tĩnyø mmũi hanja rā hyā. Pe ða 'yεhra pa ngue gātho yø ja'i ða ðadi hanja rā hyā. ²³ Di nja nĩ gu ngue gui 'yøhmε ya yø hyā dí mmangā.

²⁴ Mahømbi 'yembyø ja'i rā Jesús:

—Ðamĩ 'yεt'ammũihε teni bønya yø hyā dí mmangā. Nū'mø gui 'yørpahε masu ya yø hyā ya, ða ðĩnni mmũihε xanho hanja rā hyā. ²⁵ A nū rā ja'i ða ðĩni xanho rā mmũi hanja rā hyā, ða mǎx Oja ngue man'na di bahra hyā. Pe nū rā ja'i hĩnguĩ nne ða 'yørpabi masu rā hyā dí mma, nū'a zits'ε rā hyā paði, ða thannbi.

Rā Jesús bi hyejpa rā hyā n'na rā hmudā 'mø bi thuhu.

²⁶ Rā Jesús bi 'yεnā:

—Nūya yø ja'i di manda Oja, gui nhyejpi tengutho 'mø bi thū'a n'na rā hmudā. ²⁷ Nū rā ja'i bi ðuhra hmudā, di sigue di mpetho mente 'danyø pa brá o häi rā hmudā, sār'mø ða bogui, ða bøxpεya. Pe nūnā rā

ja'i bi ðuhra hmudā, hĩnguĩ paði hanja ngue bá te rā hmudā. ²⁸ Porque rā häi øt'e ngue ða bohra hmudā, ða bøts'e, di ndaxi, ða 'yot'i. ²⁹ Nū'mø bi 'yot'i, ða soqui.

Rā Jesús bi hyejpa rā hyā n'na mhmudā rā mostasa.

³⁰ Mahømbi 'yembyø ja'i rā Jesús:

—Mahønga hycā man'na rā hyā ya. Ma gā xān'nahε ha di njap'ε di nxandyø ja'i ða zo rā 'ye Oja ya. ³¹ Nup'ε rā mudi, tengutho n'na zihmudā rā mostasa, ngue man'na zitchε ngue gātho mĩ'da yø hmudā ja ua ja rā ximhäi. ³² Pe nū'mø bi ma nthuhu nā rā hmudā nā, man'na tate rā ðat'o ngue gātho mĩ'da yø c'ani i ja. Nup'ε ja yø 'yet'o, ja ørbε yø 'bafi yø ts'int's'ε.

³³ Xangu yø hyā bi hycra Jesús. I honnbi ndana rā hyā ða ðĩni xanho p'ε ja yø mmũi yø ja'i, gue'a xānnbabi'a. ³⁴ Nū'mø yasui yø xādi p'uya, i xifi te gā mbønyø hyā di hycqui. Pe nū'mø gue'ε mĩ'da yø ja'i xānnbabi rā hyā, guehya honi te gui hyejpa yø hyā xānnbabi ya.

Rā Jesús bi säyabi rā ndahĩ conyø fεnthe.

³⁵ Mĩ ðahra nde'a rā pa'a, bi 'yembyø xādi rā Jesús:

—A nuyá, ma gā 'dasε rā zabi gdá mahā man'na nguadi.

³⁶ Nū'ε yø xādi rā Jesús, mĩ juadi bi 'yεhyø ja'i, bi yur-bε ja rā barco mĩ o rā Jesús, bi ma. Bi mahā mĩ'da yø barco mĩ jap'ε. ³⁷ Nup'ε ja rā zabi, bi nanga n'na rā ndate ndahĩ. Nū'ε yø fεnthe nangui, so mbo rā barco. Janangue ya nne ða thuntra barco ngue'a gā nhyε.

³⁸ Pe rā Jesús mambi oxpε ja n'na rā nhudi jap'ε ja rá xεtha rā barco ngue aha. Nū'ε yø xādi p'uya, bá ap'ε bi aha, bi 'yεmbi:

—Aguε grá xānnbate, ya gā tũhε. Nū'a'i p'uya, gui aθho —bi 'yεmbi.

³⁹ Mĩ nangra Jesús, bi hejpa bi rā ndahĩ 'nεhyø fεnthe. Bi xifi ngue di nsāya. 'Bexque'a rā ora'a p'uya, gā bi nsāya. ⁴⁰ Pe rā Jesús bi 'yembyø xādi:

—¿Hanja ngue gui sũhε? ¿Ua hĩnguĩ εc'εi ngue gā fāxahε? —bi 'yεmbi.

⁴¹ Mĩ nū yø xādi rā Jesús ngue te bi 'yøt'e, bi ntĩnnbεtho yø ts'u mĩ ja. Di n'yεmbi n'na ngu n'na p'uya:

—¿Te'o nĩ n'yohε nā n'yø? Astā rā ndahĩ 'nεhra dehe εc'εi 'mø bi zofo —di n'yεmbi.

Rā Jesús bi 'yøthe n'na rā n'yohε mĩ n'youi yø ts'onthi.

5 Mĩ zøm man'na nguadi rā zabi, ja rā häi nĩ hu ngue Gadara. ² Høntho bi bømp'ε ja rā barco rā Jesús, ya xpε ep'ε n'na rā n'yohε mĩ n'youi rā ts'onthi. Nunā rā n'yohε nā, mĩ nnøpa ngu p'ε ja yø n'o yø ánima. Madague'a nthat'i conyø cadena, pe xejtho. Janangue ya hĩnjongui sä ða zammĩ. ⁴ Xangu yø nnidi ngue nthat'i yø 'ye 'nεhyø gua conyø cadena. Pe xejtho, hĩnguĩ hät'i ða zammĩ. ⁵ Rā pa rā xui 'yo ðapo, bi 'yop'ε ha o yø ánima, i mafi hapε nĩ ma. 'Nε xā nguahyø nsā'mi rá do'yo ngue di nte yø do. ⁶ Yap'εtho mambá

εχε, πε μι hyandra Jesús. Bi ntihí i ndantyøhmú p'ε 'bái. ⁷ Ra ndøts'edi i zofo, bi 'yεmbi:

—Ague Jesús, rá Ts'εnt'ε'i Oja nuna jase rá ts'edi, zhanja ngue gadi nthint'ua dí 'bái? Nguet'Oja'i, 'yo gadi εngui.

⁸ Nguna ra hya bi manna n'yohε, porque ya xi xihra ts'onthi ra Jesús ngue da hyεp'ε ra n'yohε n'youi. ⁹ Ra Jesús bi 'yεmbi:

—¿Teni hu'i?

Ra n'yohε p'εya bi 'yεna:

—Nná hugá ngue yø mmundotho gáhe, porque xan-gugáhe —bi 'yεmbi.

¹⁰ Nu'ε yø ts'onthi p'εya, bi xihra Jesús ngue nup'ε mi 'bái, hinga yap'εtho da menhni. ¹¹ Ja mi 'yorbεtho n'na 'bái yø ts'edi, ma'yoni p'ε bí ja ra nguaní. ¹² Nu'ε yø ts'onthi p'εya, bi 'yεmbrá Jesús:

—Dami 'dacie ra nt'εdi ga cεt'áhe p'ε ja yø mmεi yø ts'edi bí 'yo nε —bi 'yεmbi.

¹³ Ra Jesús bi unna nt'εdi yø ts'onthi ngue ja i map'ε. Janangue bi hyεp'ε ra n'yohε mi n'youi, bi ma, i ncεrbε ja yø mmεi yø ts'edi p'εya. Nu'ε yø ts'edi mi jua'i yo mahuahí. Bi gε ra 'dihí yø ts'edi p'εya, bi nhyørbε ja ra zabi. Gá ja bi jarbε ra dehe.

¹⁴ Nu'ε mi fáhyø ts'edi p'εya, bi nsu 'mø mi nu te bi nja. N'na 'dihitho bi map'ε bí ja ra hnini ngue bá ma te bi nja. Da gue'ε yø ja'i 'da'a n'nanni bí 'bái, gá bá xifi. Mi 'yøhyø ja'i'a te bi nja, mandøngu dyø ja'i bá εhe da nu. ¹⁵ Mi zønyø ja'i p'ε 'bεhra Jesús, 'dap'ε 'bεhmi'a ra n'yohε mi n'youi yø ts'onthi. Ya hinte di ja, ya he ra ulu, ya xi dits'i. Pe bi zu yø ja'i'a te xi nja. ¹⁶ Nuya yø ja'i xi nuse'a te xi thohra n'yohε mi n'youi yø ts'onthi, 'nε'a te xi thohyø ts'edi, gá xihyø ja'i nuya ja søhø. ¹⁷ Yø ja'i p'εya, bi xihra Jesús ngue da ma.

¹⁸ Janangue mahømbi yεrbε ja ra barco ra Jesús ngue da ma. Nu'a ra n'yohε mi n'youi yø ts'onthi, bi xihra Jesús ngue xtá mmεp'ε ni ma. ¹⁹ Pe himbi neprá Jesús, sinoque bi 'yεmbi:

—Man'na xanho ni ma ni ngu. Dami xihni mεni te dá øt'a'i. Xihni amigo. Dami xifi ha bi nja ngue bi huεc'a'i Oja bi 'yøthe'i —bi 'yεmbi.

²⁰ Bi ma ra n'yohε p'εya, bi n'yo gátho p'ε ja yø hnini Decápolis, xifi gátho yø ja'i te xi 'yørpabi ra Jesús. Nu to gá bi 'yøde te xi 'yøtra Jesús, gá di 'yøtho.

Ra Jairo bi zixra Jesús ngue da øthebi rá t'ixu.

²¹ Mi zømman'na nguadi ra zabi ra Jesús, xandøngu yø ja'i hømbi mpeti. ²² Bi zø'a n'na ra n'yohε 'bet'o ngue di manda p'ε ja ra nija p'εya, ni hu ngue ra Jairo. Bi ndantyøhmú p'ε 'báhra Jesús. ²³ Janjuani ngue ápra mate, bi 'yεmbi:

—Nugá nná εhe ga xi'i ngue ma t'ixu dí si, ya pa man'ε, ya ja ngue da du. Xi'mø gui 'yørcá ra mate ga mme, gui japni 'ye p'ε ja rá do'yo, janangue da zá ra n'ε hεmbi.

²⁴ Nuna ra Jesús bi mε ná ra n'yohε bi zits'i. Xangu mi'da yø ja'i bi denni asta di ntørbε ja ra 'yu.

²⁵ Nu'ε yø ja'i ni denná Jesús, n'youi p'ε n'na ra xisu ngue ya n'ne'má yonjeya mi hεmbrá m'máci. ²⁶ Nuna

ra xisu ma'di hyenni, xandøngu rá mεnyu xi εni ngue honyø 'yøthe da 'yøthe. Ya xi εni gátho'a te mi pεts'i, porque nne ngue da zá te hεmbi. Pe hin'i zá'a ngue ma'di n'yøthe. Sinoque man'na maní ma man'ε. ²⁷ Mi zá mi 'yøhna ra xisu ngue øtyø milagro ra Jesús, bi 'yεnna xisu p'εya: "Nu'mø ga thárpabi rá he ra Jesús, da zágui", bi 'yεna. Janangue bi nthinnbε ha mma yø ja'i p'εya, asta gue'mø mi guatra Jesús ngue bi dárpa rá he. ²⁹ Ngu'i dárpa rá he p'εya, 'bεxpí nsáya ra ji, bi zá ra n'ε mi hεmbrá xisu. ³⁰ Mi báhra Jesús ngue bi zá n'na nc'εi conná ts'edi, bi m'má p'εya ngue hεtyø ja'i. Bi 'yεmbi:

—¿Te'o bi darcagui ma he? —bi 'yεmbyø ja'i.

³¹ Bi 'yεm'mø mi dahyø xádi ra Jesús:

—Guí anni to bi dát'a ni he. Conque gui nnu ngue xandøngu yø ja'i di ntøt'ua nná máhå —bi 'yεmbi.

³² Pe ra Jesús bi sigue di za di hεti yø ja'i, ngue nne da ba'di te'o bi dádi. ³³ Nu'a ra xisu p'εya, ya pa'di te xi 'yøt'e, mmap'ε p'εya ni huaqui ngue su. Bi ndantyøh-mu p'ε 'báhra Jesús. Bi xi'a njuani ngue xi dárpabi rá he. ³⁴ Nuna ra Jesús bi 'yεmbi:

—Ague t'ixu, ya bi zä'i ngue gá 'yεc'εi ngue di zä'i commá ts'edigá. Ni ma ya, da hyu ni mmεi ngue bi zä'i —bi 'yεmbi.

³⁵ Nuna ra Jesús, mεnte yaui ra xisu ma'di hyenni, bi zø hman'na nc'εi bá nεxpε ja rá ngu ra Jairo, bi 'yεmbrá Jairo:

—Ya bi du ni t'ixu n'yø, 'yoni mantho gui sixra xännbate —bi 'yεmbi.

³⁶ Nuna ra hya bi sihra Jairo, bi 'yøhra Jesús, pe hingui ørpatho masu. Sinoque bi 'yεmbrá Jairo:

—'Yo sä gui su'a si'i ngue bi du ni t'ixu. Sinoque dami 'yεc'εigui ngue da zá ga fáxa'i —bi 'yεmbi.

³⁷ Ya himbi nepe xtá thogui gátho yø ja'i. Sinoque høndra Bedu bi zits'i, co 'nεhya yonc'εi di n'yohε, ra Xu-ua 'nεhra Jacobo. ³⁸ Mi zømp'ε ja rá ngu ra Jairo p'εya, ya zonyø ja'i, tár'man'ε yø mmεi ngue ya xi du ra hmute. ³⁹ Pe ngu'i zønna Jesús, bi yεt'ambo, bi 'yεmbyø ja'i:

—¿Te 'be'a gui øthε ua gadi yännihε? 'Yoni mantho gui zomhmε. Nuna ra hmute hingui tu ná, i átho ná.

⁴⁰ Pe nuya yø ja'i yaui ra Jesús, i thenthø, porque pa'di ngue ya xi du ra hmute. Mi bøn'athi gátho yø ja'i p'εya, ra Jesús bi thop'ε brá 'benna hmute. Ni n'youi rá papá ra hmute 'nεhrá mamá. Co 'nε'ε yø xádi ni n'youi. ⁴¹ Ra Jesús bi bennba rá 'ye ra hmute xi du, bi 'yεmbi:

—Talita cumi —bi 'yεmbi.

Nuna ra hya ná p'εya, i nne da ma ngue εna: "Ague grá hmute, dí xi'i, dami nangui". ⁴² Høntho bi manna ra hya ná p'εya, 'bεxpí nangra hmute, bi n'yo. Ra hmute p'εya, ya 'de'má yonjeya mi 'bái. Nuya bi nup'ε bi bεn-nate ra hmute, di 'yøtho. ⁴³ Pe ra Jesús εmmei di hejpa yø ja'i ngue hinjonda ma te bi 'yøt'e. Bi manda p'εya ngue di t'unna hme da zi ra hmute.

Nu'ε yø mmεnguhε ra Jesús hingui εc'εi te øt'e.

6 Mambá εp'ε ja rá ngu ra Jairo ra Jesús, i map'ε ja rá häi bá nte, bi mε yø xádi. ² Nu'mø ra pa säya yø

ja'i p'uya, pap'x ja ra nija ra Jesús, ngue bi xännbabi ra hya yø ja'i. Xangu yø ja'i øxra hya bi ma. Pe ga di 'yødyø ja'i hanja'a ra hya øde, di n'yembi:

—¿Harx go bá ha'a ra hya xännbate na ra n'yohx ya ua? ¿Hague go ga mba'a ra hya padi? ¿Hague ga nzä øtyø milagro? ³ Conque guehna ra yaxi rá ts'unt'x ra Maya na. Yø n'yohx p'uya, guehna ra Jacobo, 'nēhra José, 'nēhra Judas, 'nēhra Simu. Yø nju p'uya, ga 'dadua ra hnini dí 'bēhmæ.

Janangue embyø ja'i ngue to bi zä man'yohx na ra Jesús. Hinguí ørpatho masu yø ja'i ra hya xifi. ⁴ Pe bi 'yembyø ja'i ra Jesús:

—Gätho yø pøngahya Oja n'nanni ni 'yēhē, ga hnu mansu. Pe nu'x yø mmenguhx yø pøngahya, hinguí nnu mansu. Ni xinga gue'x to 'bæp'x ja rá ngu ra pøn-gahya di nnu mansu.

⁵ Ja bi njap'x ngue himbi zä xtä 'yøt'e xangu yø milagro ra Jesús. Høndi zi hangutho yø dārquēhi bi japrä 'yē ngue bi 'yøthe. ⁶ Di 'yødra Jesús hanja ngue hinguí εc'ei yø mmengui.

Nu'x 'de'ma yoho yø xädi ra Jesús, bi 'yet'i ngue da xännba ra hya yø ja'i.

Mi bømp'x ja ra hnini mi 'bēhra Jesús, bi ma bá n'yop'x ja yø hnini, manyarbæ i ma ngue xännba ra hya yø ja'i. ⁷ Nuya 'de'ma yoho yø xädi ya xi huanhni, bi zofo ngue da mennbæ ja yø hnini. Bi xifi ngue yø yonc'ei p'x da ma. Bi unna ts'edi ngue da 'yøthe yø ja'i n'youi yø ts'onthi. ⁸ Bi xi p'uya, ngue hin teni buxa da gats'i. 'Nē hin tema thuhmē da hyats'i. 'Nē hin tema mēnyu da hyats'i. Sinoque høndra tøhø da hyats'i. ⁹ Bi xifi ngue da gæxyø thixfaní 'nē hinda gaxrá mponi. ¹⁰ Bi sigue bi 'yembi:

—Nu'mø gá sømhmx p'x ja n'na ra hnini, nu'mø to da zixahx rá ngu ngue di säya'ahx, ja m'mæhmæ p'x ja ra ngu di n'na'ahx ra ts'äya, astä gue'mø guá ehmx.

¹¹ Nu'p'x ja n'na ra hnini gui sømhmx, 'nē hinda n'na'ahx ra ts'äya, ogue hijnonda 'yøt'ahx masu, dami thogui, gdi mähä n'nanni ra hnini. Pe dami huamhmræ fonthäi di n'youi ni mbonguahx, gue'a ra hmeya'a ngue ya da thep'x ya yø ja'i himbi 'yøt'ahx masu.

¹² Nu'x yø xädi ra Jesús bi ma bá n'yop'x ja yø hnini. I xihyø ja'i ngue da hyep'x ra nts'o ga 'yo. ¹³ Xangu yø nni di bi 'yøthe yø ja'i n'youi yø ts'onthi. Nu'mø bi gøspabi ra aceite yø dārquēhi, 'bexi sä ha hēmbi.

Ra Herodes embi ngue nunä ra Jesús, gue'a ra Xuua mi øtra nxixya.

¹⁴ Nunä ra dast'abi Herodes mi 'yøde te mmanyø ja'i ngue xangu yø milagro øtra Jesús. Bi 'yemp'uya:

—Nugä dí enä ngue xpí bēnnate'a ra Xuua mi øtra nxixya. Janangue sä øtyø milagro —bi 'yēna.

¹⁵ Mi'da yø ja'i p'uya bi 'yēna:

—Nunä ra n'yohx i hma, rá nzegui guehna ra pøn-gahya Elías.

Pe mi'da yø ja'i p'uya, bi 'yēna:

—Nugä dí enä ngue 'bæi toni pøngahya Oja na.

¹⁶ Ra Herodes bi 'yēn'a p'uya:

—Pe nugä dí enä ngue gue'a ra Xuua mi øtra nxixya xpí bēnnate ya. Porque nunä ra Xuua, guehna dá mandagä bi thejpabi rá ya na.

Ja mmangua ya ha bi nja ngue bi du ra Xuua mi øtra nxixya.

¹⁷ Nu'mø yø pa xa thogui, bi manda ra Herodes ngue bi mbentra Xuua, bi dut'i conyø cadena bi got'a fädi. Bi æpi ngue nunä ra Xuua ya xi xihra Herodes ngue hinguí ho di m'mæhmí na rá 'bepo Herodías nunä mará xisu na rá n'yohx Lipe. ¹⁸ Nunä ra Xuua, xi 'yembra Herodes: "Hin'yæ ra nt'edi gui m'mæhmí ni 'bepo", xi 'yembi.

¹⁹ Mi 'yøhra xisu na ra hya mmanna Xuua, bi mbøcucæ ra xisu, i søhra Xuua ngue'a te ra hya bi ma. I nnepe ngue da tho ra Xuua. ²⁰ Pe ra Herodes hinguí nne da hyo, porque nnu mansu na ra Xuua, 'nē parpi ngue ra hoga n'yohx. Nu'a te ra hya mi mmanna Xuua, ma di ho da 'yøde, pe mi yobēnitho ha ga 'yøde te gäma hya mmanna Xuua. ²¹ Pe nunä ra Herodías bi dini ha di japrä Xuua nunä sæi. Mi zøhra pa bi nsännigo ra Herodes. Bi zonhyø mmist'abiui ngue bi 'yørpabi ra nts'ihmē. Gätho yø hmu yø soldado, ga bi zofo. Nu'p'x ja ra häi Galilea, gätho'x yø ja'i hnu mansu p'x ja yø hnini, ga bi zofo. ²² Nunä rá t'ixy ra Herodías, bi yærbæ 'bæhyø ja'i xi petra Herodes ngue sännigo, bi mæhra hngi p'uya. Ra Herodes co gätho yø ja'i bi ho te øtra hmute. Janangue bi 'yembra hmute ra Herodes:

"Nu'mø tema cosa gui 'yäqui, nugä ga 'da'i", bi 'yembi.

²³ Ra Herodes bi 'yexa ntestigo Oja ngue majuaní di unna hmute'a te gäma cosa da 'yäpi, madague'a di un made'a te gä pets'i. ²⁴ Ra hmute p'uya, hinga 'bexpi xifi te 'be'a nne da 'yäpi. Sinoque 'be bá ännä mamá. Bi 'yembi: "Ague mamá, ¿teni 'be'a ga ädi?" Nu'a rá mamá ra hmute p'uya, bi 'yembi: "Dami 'yäpya ngue di 'da'i rá ya ra Xuua mi øtra nxixya", bi 'yembi. ²⁵ Nu'a ra hmute p'uya, bi mengui, i ma mbo, ngue bá embræ dast'abi: "Nu'a rá ya ra Xuua mi øtra nxixya ya, dami 'daqui, di o n'na ra mohi", bi 'yembi.

²⁶ Mi zä mi 'yøde te 'be'a t'äpra dast'abi, mambi du-dra mmæi. Pe ya xi ma ngue di unna hmute'a te da 'yäpi. Yø ja'i 'bæp'x ha mi 'bæi, ga xi 'yøde te xi ma. Bi manda p'uya ngue bi t'unna hmute'a te ädi. ²⁷ Bi 'yet'a n'na ra soldado da hejpa rá ya ra Xuua p'x ja ra fädi p'uya. Bá jät'a n'na ra mohi, bi t'unna hmute. Ra hmute p'uya, bi dæprá mamá'a ra ya bi t'unni. ²⁹ Mi bæhyø xädi ra Xuua ngue ya bi du, bi ma bá hannba rá do'yo ra án-ima ngue bi 'yägui.

Ra Jesús bi 'yøt'e ngue bi nsihmē cæt'a ma hua hi ma'yohx.

³⁰ Mambá pengyø xädi ra Jesús ngue bá manna hya p'x ja yø hnini, bi dæpra güenda te xi 'yøt'e, bi dæpra güenda tema hya xi nxännbate. ³¹ Nu'x yø pa'x, ni ma ni 'yēhyø ja'i p'x 'bēhra Jesús. Nunä ra Jesús co 'nēhyø

xädi, ni xingra hme da mbongui ra ora da zi. Janangue bi 'yembyo xädi:

—A nuyá, ma ga mmähä p'x hñjo'o yø ja'i ya, n'nammä ga nsäyah zits'x.

³² Bi yurbx ja n'na ra barco ra Jesús conyø xädi, i map'x hñjongui 'bxi. ³³ Xangu yø ja'i bi nu 'mø mi ma ra barco, pe padi te'o ni op'x ja ra barco. Bi ma yø ja'i p'uya, ni n'yoguatho, bi denna nenzabi. Nup'x ja yø hñini thohyø ja'i, i ter'mi'da yø ja'i, mandøngurbx ni ma yø ja'i. M'met'o bi zønyø ja'i p'x ha ja ngue da zøn-na barco. ³⁴ Mi zøhra barco bá o ra Jesús, bi bønñi. Pe ya mandøngy dyø ja'i 'bep'x. Bi huejpxya, porque yø ja'i 'bxi tengutho yø de'yo 'mø hñjo'o to da mädi, njar-bætho. Janangue ndø ya'atho ra ora bi xännbabi ra hya yø ja'i ra Jesús. ³⁵ Ya ni ma di nde p'uya, bi guatyø xädi ra Jesús, bi 'yembi:

—Ya bi nde, 'ne nuyua dí 'bæhmæ ra dapo ua. ³⁶ Dami 'yexhyø ja'i, n'nammä da map'x bi ja yø hñini, da dånse ra hme da zi.

³⁷ Bi 'yembyo xädi ra Jesús:

—Dami unhnæ ra hme da zi yø ja'i —bi 'yembi.

Nu'x yø xädi p'uya, bi 'yembi:

—¿Hapæ gue ga hahæ'a yo ciento ma pa ra nzäbi ngue ga tämphæ ra hme da zi yø ja'i 'bæcua? —bi 'yem-bi.

³⁸ Mahømbi 'yembyo xädi ra Jesús:

—Dami nu hangy yø thuhmæ guí hahæ.

Nu'x yø xädi p'uya, bi nu hangy yø thuhmæ ha. Bi 'yembæya:

—Ja ua cæt'a yø thuhmæ 'ne yoho yø huä.

³⁹ Ra Jesús bi 'yembyo xädi yaui:

—Dami xihmæ yø ja'i da micua ja ra 'batha. Da 'yøtyø zimundo p'x da mi.

⁴⁰ Bi mihyø ja'i p'uya ngue di nsihmæ. Yø ciento nja'i p'x bi mi i'da, yø yote ma'det'a nja'i p'x bi mi i'da.

⁴¹ Ra Jesús bi hyan'x cæt'a yø thuhmæ 'ne'x yoho yø huä. Bi hyanmä hets'i p'uya, bi ja mammädi Oja. Bi xenyø thuhmæ p'uya, bi unyø xädi ngue di 'darpabi yø ja'i. Da guehyø huä bi dat'i. ⁴² Bi nsihmæ xanho yø ja'i, Gä bi nniya. ⁴³ Mi juate ra ts'ihmæ yø ja'i p'uya, nu'x yø xädi ra Jesús bi peti 'de'mayo canasta yø thuhmæ bi bongui. Xquet'a bi mes'yø huä bi bongui. ⁴⁴ Nu'x yø ja'i bi nsihmæ'a ra ora'a, cæt'a ma'huahñi ma'yohæ bi nsihmæ.

Ni 'yo maxøts'e ra dehe ra Jesús.

⁴⁵ Mente xhyø ja'i ra Jesús, bi xihyø xädi ngue di m'met'o da 'yo ra barco, di ma man'na nguadi ra zabi ha bi ja ra hñini Betsaida. ⁴⁶ Mi juadi bi 'yexhyø ja'i ra Jesús, bi map'x bi ja ra nyuni ngue bá mat'Oja. ⁴⁷ Mi nxui p'uya, ya bi 'yo mæde ra zabi ra barco ni o yø xädi, pe ra Jesús bi 'bæse p'x bi ja ra nyuni. ⁴⁸ Bi bahra Jesús ngue hangy pefi di 'yonna barco'x yø xädi, pe hñingui sä da thogui, porque ra ndahñi di cots'i. Mi zæ'i hyu xudi p'uya, bi map'x bi 'bæhyø xädi ra Jesús, ni 'yo maxøts'e ra dehe. Bi ne ngue xtä nuits'i. ⁴⁹ Pe mi hyandyø xädi ngue mmap'x ni 'yo maxøts'e ra dehe. Nu'x yø xädi ra Jesús bi 'yena ngue ra ndahñi i nnu. Bi mæhra mafi p'uya

ngue su. ⁵⁰ Gä bi hyandi, pe Gä bi nsu. Pe ra Jesús 'bexpi zofo, bi 'yembi:

—Go guecä, 'yoguí sũhæ —bi 'yembi.

⁵¹ Mi yurbx ja ra barco mi o yø xädi ra Jesús, 'bexpi nsäya ra ndahñi. Mi nu yø xädi'a te bi 'yø'te, man'natho bi nsu. ⁵² Madague'a xi nu yø xädi'x yø milagro xi 'yø-trä Jesús, ngue bi xandyø thuhmæ bi zi yø ja'i, pe hñingui 'yo yø mmæi te'o na ra Jesús.

Nu'x ja ra häi Genesaret bi 'yøthe yø dærquehi ra Jesús.

⁵³ Mi zøn'a nenthe ja ra häi Genesaret, bi dat'yø bar-co 'mø mi bønñi. ⁵⁴ Høntho bi bønna barco ra Jesús, 'bexpi bahyø ja'i mi 'bep'x ngue te'o. ⁵⁵ Bi ma yø ja'i p'uya, bi 'yonnbabi mi'da yø ja'i ngue da ehe. Xifi ngue da tu yø dærquehi da oxyø fidi, da zøp'x 'bæhra Jesús. ⁵⁶ Hønnbæ bi zä sønna Jesús, sømp'x ja yø hñini, sømp'x ja yø ngunhui, hønnbæ ts'x hapæ søni, bi njequi yø dærquehi ngue 'bop'x ja yø caye, t'æpra mate ra Jesús squerangue rá nyaní rá he da dærpabi yø dærquehi. 'Be xi sä ha hæmbi.

Ja 'da yø costumbre xä nzånse yø ja'i hñingui nnu manho ra Jesús.

7 Nuya 'da yø fariseo 'næhyø xännbæte ngue ra ley ngue yø mmøngy Jerusalén bi guarbæ 'bæhra Jesús ngue di nyai. ² Bi mbøcue 'mø mi nu te øt'i'da yø xädi ra Jesús, ngue hñingui xæ'ye hante di nsihmæ, ngue da mecra ts'oqui n'youi yø 'ye. ³ Nuya yø fariseo 'ne gætho mi'da yø judío, i øtyø costumbre xä nzänyø ndi-ua. Zant'a xæ'ye hante di nsihmæ. ⁴ Nu'mø bá penga täi xquet'a xæ'ye, porque ena ngue pecra ts'oqui ja yø 'ye. Xangu mi'da yø costumbre øt'e, xætyø ts'øye, xætyø mohi, punnbñi da dætra häi. 'Næhyø t'ots'i nts'ihmæ pet'e. ⁵ Mi zä mi nupri te øtyø xädi ra Jesús ngue hñingui øt'e tengutho ga 'yo, bi mbøcue p'uya, bi 'yørpa ra nt'änni ra Jesús, bi 'yembi:

—¿Hanja ni xädi ngue festho ra hya bi zogahæ yø ndi-ua? Porque hñingui pecra ts'oqui ja yø 'ye, ngue di nxæ'ye hante di nsihmæ.

⁶ Mi dæhra Jesús, bi 'yembi:

—Ni xirbæ guí ena ngue guí ec'æihæ Oja. Go guí øthæ na ra hya bi 'yotra pøngahya Isaías ngue bi 'yæn'Oja: "Nuya yø ja'i 'bæcua, nu'mø bi nya, xøgue ena majuañi ngue nnu mansugui. Pe himma juañi ngue yø mmæi ga ndannegui. ⁷ Ya hñinte ni bøntho ngue thannegui yø ja'i. Nu te gæmä hya xännbæte, xangu yø hya xä nzånse ngue embi di manda Oja", nguna bi man'Oja. ⁸ Nu'ahæ, guí festhohæ yø hya di manda Oja ngue go gadi ja ndummæi guí øthæ yø costumbre bi zohyø ndiua. Porque xangu yø costumbre guí øthæ, tengy yø ts'øye 'næhyø mohi guí xæthæ, punnbñi da dætra häi.

⁹ Go xcä 'yemhmæ n'na nguadi ya yø hya di manda Oja ngue go guí øthæ yø costumbre bi zohyø ndiua. ¹⁰ Nuna ra Moisés bi xihyø ja'i te 'be'a ja ngue da 'yø'te, bi 'yembi: "Dami su ni papá, dami su ni mamá". Bi xi man'na ra hya p'uya, bi 'yembi: "Nu ra ja'i da zanná pa-

pá, ogue dá zanná mamá, i ja ngue dí njapra castigo 'nɛ dá tho", bi 'yɛmbyø ja'í. ¹¹ Pɛ ya xcá xännbahɛ yø ja'í, ngue rá ja'í dá zä dá 'yɛmbrá papá ogue rá mamá: "Nügä papá, nügä mamá, ya hinda zä ga 'da'i te guí siui ya. Porque nu te gä dí pets'i, guehna Oja dadi ün-ni". ¹² Nu'mø nguna rá hya bi manna ja'í p'uya, ya hin gadi japhɛ di jammansu rá papá ogue rá mamá rá ja'í. ¹³ Xangu mi'da yø hya jap'ɛ hinguí øthɛ, tengutho ya yø hya dí xi'ahɛ ya. Nu'mø nguna guí øthɛ p'uya, ya guí øthɛ ngue hinte di muui ya yø hya di manda Oja p'uya, ngue guí ɛmhɛ go ja ts'editheo guí 'yøthɛ ya yø costumbre bi zohyø ndiua.

Nu te si rá ja'í hinga gue'a di ts'onnbá rá n'yomfɛni rá ja'í'a.

¹⁴ Bi zonhyø ja'í rá Jesús, bi 'yɛmbi:

—Dami 'yøhmɛ xanho ya yø hya ga mmangä ya. Dami 'yɛt'ammuihɛ. ¹⁵ Nu rá ja'í øtra ts'oqui, hinga gue'a te si rá ja'í ga 'yøtra ts'oqui. Nu'a ga 'yøtra ts'oqui rá ja'í, gue'a rá ts'omhya pønná ne rá ja'í'a. ¹⁶ Di nja ni gu ngue gui 'yøhmɛ ná rá hya dí mmangä ya —bi 'yɛmbi.

¹⁷ Mi ma yø ja'í p'uya, bi zop'ɛ rá Jesús. Nuna rá Jesús bi map'ɛ ja rá ngu säya. Nuya yø xädi p'uya, bi 'yäpi ngue dá xifi te ga mbønya yø hya ja juadi bi mä. ¹⁸ Rá Jesús bi 'yɛmbyø xädi:

—¿Ua xquet'a hinguí tinni mmuihɛ hanja ya yø hya dí mmangä 'mø? ¿Ua hinguí pahmɛ ná rá hya dá mangä ngue nu te si rá ja'í, hinga gue'a rá ts'oqui'a? ¹⁹ Porque nu'a te gä si rá ja'í, hinda nuansui rá n'yomfɛni rá ja'í'a, sinoque rá mmui rá ja'í ni ma'a te si, pɛ pigui te si rá ja'í.

Ngue nguna rá hya bi manna Jesús, di nɛqui xanho ngue nu'a te gä si rá ja'í, bi 'yøt'e ngue gä xanho ngue dá ts'i. ²⁰ Rá Jesús bi sigue bi 'yɛmbyø ja'í:

—Nu rá ja'í ngue øtra ts'oqui, mbo rá n'yomfɛni ní 'yɛhra ts'oqui. ²¹ Porque mbo rá n'yomfɛni rá ja'í bi mihra ts'o n'yomfɛni, tengu rá n'yots'om'mäi, rá nthote, ²² rá mfɛ, rá nts'o, rá fehni, rá 'yøt'its'oqui, rá zeya, rá zate, rá 'yɛts'í, rá m'memmui, dá gue'a so rá mmui ngue dá hyannbá rá mmeti rá mmic'ɛiui.

²³ Gätho ya yø nts'o ya, mbo rá n'yomfɛni rá ja'í ní 'yɛhɛ. Guehya di ts'onna ja'í ya.

Nu'a n'na rá xisu hingra judío bi 'yäpra mate rá Jesús ngue dá mäts'i.

²⁴ Mi bømp'ɛ mi 'bøhra Jesús, i map'ɛ ja n'na rá häi ja rá hñini Tiro conná hñini Sidón. Nup'ɛ ja rá ngu bi nsäya, hinguí nnepe to xtá mbadí ngue 'bøp'ɛ. Pɛ him-bi zä bi n'yaní. ²⁵ Nu'a rá hñini'a, mi 'bøp'ɛ n'na rá hmute mi n'youi rá ts'onthi. Mi 'yøhrá mamá rá hmute ngue 'bøp'ɛ rá Jesús. Bi ma rá xisu p'ɛ 'bøhra Jesús, bi ndantyøhmɛ p'ɛ 'bäi. ²⁶ Pɛ hingra judío ná rá xisu, porque rá mmengu p'ɛ ja rá häi Sirofenicia. Bi 'yäpra mate rá Jesús ngue dá 'yøthebi rá t'ixu n'youi rá ts'onthi. ²⁷ Pɛ rá Jesús bi 'yɛmbi:

—Nügä, gue'ɛ yø judío ja ts'edi ga fäts'i. A nuyá, nu'mø 'bet'o go ga fäxa'í, ya sutho 'mø dá thannbá rá hmɛ yø basí, ngue yø fo'yo di t'ünni —bi 'yɛmbi.

²⁸ Rá xisu p'uya, bi 'yɛmbi:

—Ahá, grá Hmu, gue'a guí mma. Pɛ nu'ɛ yø fo'yo, guep'ɛ 'bimɛxa síhmɛ'ɛ. I jo yø xemhmɛ hehyø basí p'ɛ síhmɛ.

²⁹ Rá Jesús bi 'yɛmbrá xisu:

—Xanho te guí mma. Ni ma ni ngu ya, nu ni t'ixu n'youi rá ts'onthi, ya bi zä.

³⁰ Rá xisu p'uya, bi mengui, i ma rá ngu. Mi zønná ngu p'uya, nu'a rá t'ixu mi n'youi rá ts'onthi ya hup'ɛ ja rá t'ots'i, ya xi zä te mi hɛmbi.

Rá Jesús bi 'yøthe n'na rá n'yohɛ ngue mi gogu 'nɛ mi c'ɛne.

³¹ Mi 'danyø pa p'uya, bi bømp'ɛ mi 'bøhra Jesús, i map'ɛ ja rá zabi Galilea. I nthop'ɛ ja rá hñini Sidón, i mpa p'ɛ ja rá häi Decápolis. ³² Nup'ɛ ja rá häi Decápolis mi zømp'ɛ rá Jesús, bá ts'innbabi n'na rá n'yohɛ ngue rá gogu 'nɛ rá c'ɛne. Bi t'äpra mate ngue bi japyø 'yɛ p'ɛ ja rá ya ngue dá zä te hɛmbi. ³³ Nuna rá Jesús bi zica n'naní ná rá n'yohɛ, bi cøpra yø saha p'ɛ ja yø gu. Bi pohrá saha conná jini ngue bi dæpra rá janí. ³⁴ Bi hyanmä hɛts'i p'uya, bi 'yɛn'a n'na rá jats'í. Bi 'yɛmbrá dæruqehi p'uya:

—Efata —bi 'yɛmbi.

Nuna rá hya bi mä, i nne dá mä ngue ɛna: "Dá xohni ne, dá xohni gu". ³⁵ Nu'a rá ora'a, nuna rá n'yohɛ mi gogu bi 'yøde xanho rá hya, 'nɛ bi zä bi nya xanho.

³⁶ Pɛ rá Jesús bi xihyø ja'í ngue hñjonda xifi te bi nupri bi 'yøt'e. Pɛ ɛna man'na ngue di hejpa'bi yø ja'í ngue hinte dá mä, i mmanyø ja'í p'ɛ ni ma'a te xi nupri xi øtra Jesús. ³⁷ Nu to gä bi 'yøde te bi nja, gä di 'yødyø ja'í, di n'yɛmbi:

—Gä xanho te øt'e. Porque øt'e ngue øhra hya yø gogu, 'nɛ di japi ngue ya xanho yø gone.

Rá Jesús bi 'uin'i goho mahua'hi ma'yohɛ.

8 Man'na rá pa p'uya, xandøngu yø ja'í bi mpeti p'ɛ 'bøhra Jesús. Ya hñnyɛ te dá zi yø ja'í, ya bi hyätyø nzedi. Bi zonhyø xädi rá Jesús, bi 'yɛmbi:

² —Dadi huɛcä yø ja'í 'bøcua, porque ya rá hyu pa 'daua dí 'yohɛ ya. Dí pa'a njuani ngue ya hñnyɛ te dá zi yø ja'í. ³ Nu'mø ga etyø ja'í ngue dá ma yø ngu, 'nɛ hñnguí síhmɛ, dá güennbɛ ja rá 'yu. Porque yap'ɛ yø ngu 'da yø ja'í.

⁴ Nu'ɛ yø xädi bi 'yɛmbi:

—Pɛ çhapɛ go ga hannbahɛ te dá zi ya yø ja'í 'bøcua? A nuaa dí 'bøhmɛ, rá dapo ua.

⁵ Bi 'yännyø xädi rá Jesús, bi 'yɛmbi:

—¿Hangy yø thuhmɛ guí hahɛ 'mø?

Nu'ɛ yø xädi p'uya, bi 'yɛmbi:

—Høndi yoto yø thuhmɛ ja ua.

⁶ Bi manda rá Jesús ngue bi mihyø ja'í. Bi hyan'ɛ yoto yø thuhmɛ p'uya, bi ja mammadi Oja. Bi xenyø thuhmɛ p'uya, bi unyø xädi ngue di 'darpa yø ja'í dá zi.

⁷ Xquet'a mi ha zihangu yø hua. Rā Jesús bi ja mam-madi Oja. Bi unyø xädi p'uya, ngue di 'darpa yø ja'i da za. ⁸ Nu'x yø ja'i bi nsihmē, goho mahuaḥi ma'yohu. Pe ga bi nniya. Mi juate rā ts'ihmē yø ja'i, nu'x yø xädi rā Jesús bi peti yoto canasta yø thuhmē bi bongui. 'Bexque'a bi n'yehmī yø ja'i rā Jesús ngue bi ma. ¹⁰ Bi yurbu ja rā barco p'uya, co 'nēhyø xädi, i map'x ja rā häi Dalmanuta.

Yø fariseo bi xihra Jesús ngue nne da nup'x da 'yøt'a n'na rā milagro.

¹¹ Ngu i zøhra Jesús, nuya yø fariseo bi ma bá sāmhya rā Jesús. Di 'bepi da 'yøt'a n'na rā milagro nu mahēts'i para ngue di nēqui ngue rā m'menhni Oja rā Jesús. ¹² Bi ngasra Jesús, bi 'yēmbi:

—Høndyø milagro gui nne gui nnuhē di nja. Pe nugä dí xi'ahē ngue hin temā milagro ga øt'a gui nnuhē —bi 'yēmbi.

¹³ Bi zop'x yø ja'i p'uya, bi yurbu ja n'na rā barco conyø xädi, i ma man'na nguadi rā zabi.

Rā Jesús bi xihyø xädi ngue di mfädi xanho, hinda den-na hya xännbate yø fariseo, da guehra Herodes.

¹⁴ Nu'x yø xädi rā Jesús xi pumbēni rā thuhmē xta hyats'i da zi. Hønda n'na rā thuhmē mi hap'x ja rā barco. ¹⁵ Rā Jesús bi 'yēmbiyø xädi:

—Damī mfähmē ya, mamī sihu'a rā íxi di unyø fariseo da guehra Herodes.

¹⁶ Di n'yēmbi n'na ngu n'na'x yø xädi p'uya:

—Rā nzequi xicjē ya ngue hinxta ha rā thuhmē ga si-hu.

¹⁷ Mi bahra Jesús te di nxihyø xädi, bi 'yēmbuya:

—Gue gui enā dí xi'ahē ngue hinxcuā ha rā thuhmē gui sihu. ¿Ua hingui 'yo ni mmēihē na rā hya dí mmangä 'mø? Rā nzequi mā'bedi ni mmēihē 'mø.

¹⁸ Gui nnuhē te dí øt'a, pe tengutho 'mø ngue hinte gdí nnuhē. Gui øhmē yø hya dí mmangä, pe tengutho 'mø hin temā hya gdí øhmē. ¿Ua hingui mbēmhma'a te gui nnuhē p'x ha nnä mähä? ¹⁹ Xi'mø rā pa mā xengä'x cüt'a yø thuhmē ngue bi zi cüt'a mahuaḥi ma'yohu, ¿njammī canasta yø thuhmē bi bongui?

Nu'x yø xädi p'uya, bi 'yēmbi:

—'De'mā yo canasta yø thuhmē bi bongui.

²⁰ —Xi'mø mā xengä'x yoto nthuhmē ngue bi zi goho mahuaḥi ma'yohu, ¿njammī canasta yø thuhmē bi bongui? —bi 'yēmbi.

Yø xädi p'uya, bi 'yēmbi:

—Yoto canasta yø thuhmē bi bongui.

²¹ Rā Jesús bi 'yēmbi mahøn'a p'uya:

—Pe ¿hanja ngue hingui 'yo ni mmēihē ya yø hya dí mmangä 'mø?

Nup'x ja rā hnini Betsaida, ja bi 'yøthe p'x n'na rā xäda rā Jesús.

²² Mi zømp'x ja rā hnini Betsaida rā Jesús, bá ts'innbabi n'na rā xäda. Bi t'äpra mate da 'yøthe. ²³ Rā Jesús bi bennbabi rá 'yē rā xäda, bi zixā nenihni. Nup'x

bi zøni, bi zorpa yø dä. Bi dospa maxøts'e yø dä p'uya, bi 'yēmbi:

—¿Ua gui hēti zits'x ya?

²⁴ Nu'a rā xäda p'uya, bi nhanni, bi 'yēmp'uya:

—Dí hētyø ja'i ngue 'yo, pe entho rā 'bänza p'x nnä hēti, porque di hmar'mā dä —bi 'yēmbi.

²⁵ Mahømbi dospa yø dä p'uya. Nu'a rā n'yohu mi xäda, bi japi ngue di za di hēti p'x hēti. Bi nzø xanho yø dä p'uya, handi yap'utho. ²⁶ Rā Jesús bi 'yēmbi:

—Ni ma ni ngu ya, 'yo 'be gui 'yo ua ja rā hnini ngue gui xihyø ja'i te dá øt'a'i.

Bi manna Bedu ngue rā Jesús, gue'a rā Cristo'a.

²⁷ M'mefa p'uya, bi mē yø xädi rā Jesús. Nup'x ja'a rā hnini Cesarea ngue Filipos, mathēt'i ja yø hnini, ja bi ma da 'yop'x rā Jesús. Nup'x ja rā 'yu p'uya, bi 'yānyø xädi, bi 'yēmbi:

—¿Te'ogä p'x ga mbēnyø ja'i ya'mø? —bi 'yēmbi.

²⁸ Nu'x yø xädi p'uya bi 'yēmbi:

—'Bu i'da yø ja'i ēmbi ngue gue'e grā Xuua gmi øtra nxixya. Mi'da yø ja'i p'uya, ēmbi ngue gue'e grā Elías. Mi'da p'uya, ēmbi ngue 'bēi toni pøngahya Oja.

²⁹ Rā Jesús mahømbi 'yēmbiyø xädi:

—Xi'ahē p'uya, ¿te'ogä p'x gni bēmhma ngue guecä? Rā Bedu p'uya bi 'yēmbi:

—Nu'i, gue'e grā Cristo, bá exa'i Oja ngue gui ndast'abi —bi 'yēmbi.

³⁰ Rā Jesús mahømbi 'yēmbi:

—A nuyá, 'yo to gui xifi te'ogä ya —bi 'yēmbi.

Rā Jesús bi mā ngue da tho, 'nē bi mā ngue di bēnnate.

³¹ Rā Jesús bi xihyø xädi, bi 'yēmbi:

—Nu rā N'yohu bí 'yē mahēts'i, da 'yēmmēi da ma mā'xni. Nu'x yø n'yohu 'bet'o p'x ja rā nija da zwi, da guehyø hmu yø mmäcja 'nēhyø xännbate ngue rā ley, gä da zwi 'nē da hyo. Pe rá hyu pa p'uya, di bēnnate —bi 'yēmbi.

³² Nguna rā hya bi manna Jesús, bi xifi xanho yø xädi hanja'a te da thogui. Janangue rā Bedu bi zica n'nanni rā Jesús, bi xifi ngue da hyoni ha di mpommi rā ndate.

³³ Pe rā Jesús mi 'yøde te sifi, bi 'bärbuya ngue hērhmi'da yø xädi. Bi zuhra Bedu p'uya, bi 'yēmbi:

—Damī 'uegue, rá mēfi'i rā zithu. Porque hinga gue'a rá ts'änni Oja so ni mmēi di nja, sinoque gue'a yø hyase yø ja'i i so ni mmēi di nja —bi 'yēmbi.

Rā Jesús bi xihyø xädi ngue hñjam'mø da gohyø mmēi'a ga 'yēc'ēi.

³⁴ Bi zonhyø xädi rā Jesús, da gue hmi'da yø ja'i. Bi 'yēmbi:

—Nu to nne da denngui, hingui sä da zänse te da n'yo. Hinha di gohrä mmēi, mādague'a da thop'x ja rā pont'i. ³⁵ Nu rā ja'i da 'uegue ngue su da tho, guehna rā ja'i di m'mēhrä te na. Pe nu rā ja'i hingui cohra mmēi'a ga 'yēc'ēigui, mādague'a da tho connä ngueque 'nē connä guehra hoga 'da'yo hya, guehna rā ja'i di nyannä te na. ³⁶ Porque hinte da dahra ja'i,

madaque'a da 'yot'e ngue ra mmeti ga ra ximhai, 'ne di m'mehra te. ³⁷ Ni xinda hangu ra menyu da gutra ja'i, hinda za da yanna te. ³⁸ A nuya yot ja'i ngue yot 'yot'its'oqui ngue hingu' orpa masu Oja, guehya da den'nathohu ngue gui ec'ei'hu ma hyaga ya. A nuyá, nu ra ja'i ngue pesra sa conná ngueque, oque pesra sa conná guehra hya di xannbate, xquet'a da 'yehra pa ngue nugu' drá N'yohu dá e mahets'i, xquet'a ga pesma sa conná ngue'u to di jagbu. Guehna ra pa ga ma pengui conná ts'edi Oja, ga ma n'yo'be yot maca anxe Oja.

9 Nuná ra Jesús mahombi 'yembyo ja'i:
—Majuani dí xi'ahh ngue nuya 'da 'bucua ya, hinda du, asta gue'mo da nu ngue da hya ra ts'edi Oja di manda ua.

Bi mpá'a te gui nequi ra Jesús.

² Mi tho'a n'ato ma pa, nuna ra Jesús bi zixra Bedu, ra Jacobo, ra Xuua. Bi mer'u bí ja n'na ra nyuni xan-hets'i ngue di m'muse. Ja bá nup'u yot xadi ngue bi mpá'a gui nequi ra Jesús. ³ Nu rá he, di yoxni, xandont'axi bi gohi. Hinja'o n'na ra meni ua ja ra ximhai da za da mena ulu tengu ga nt'axi bi gohra he ra Jesús. ⁴ Bi nu yot xadi p'uya ngue 'bap'u ra Elías con-na Moisés ngue yaui ra Jesús. ⁵ Ra Bedu bi 'yembra Jesús:

—Agué grá xannbate, ya xanho ngue dí 'buhm' ua. Ma ga hocáhe hyu yot t'annigu, n'na'i, n'na ra Moisés, n'na ra Elías —bi 'yembi.

⁶ Nguna ra hya bi xifi, porque ra Bedu co 'ne'u yot amigo, emmxi bi nsu, asta hingu' mbeni ha ga mman'a ra hya bi ma. ⁷ 'Bexque'a ra ora'a p'uya, bi go'mra gui p'u mi 'bui. Bi 'yot p'uya ngue nup'u ja ra gui ja bá nyap'u Oja, bi 'yena:

—Nuna 'bucua ya, guehna ma Ts'unt'u dadí madí. Nuya yot hya da manna ya, dami 'yett'ammuih —bi 'yembi.

⁸ Mi hyetyo xadi p'uya, ya hijnongui 'bap'u yoho yot n'yohu xi nu. Ya 'bäse p'u ra Jesús.

⁹ Ya bá 'yo ngue ni gap'u ja ra nguani p'uya. Ra Jesús bi 'yembyo xadi:

—'Yo to gui xifi te gá nuui ya, asta gue'mo bi hnu ra N'yohu bí 'ye mahets'i ngue di bennate —bi 'yembi.

¹⁰ Nu'u yot xadi ra Jesús, nu'u yot hya bi xifi hont'a mben'a, pe hijnombi xifi te bi nu. Sinoque di nyänse'u yot xadi te 'be'a ga mbonna ra hya bi manna Jesús ngue ena di bennate.

Bi manna Jesús ngue ra Elías ya bá ehé bi xihyo ja'i ngue di nsä, porque ya bá ep'u ra Cristo.

¹¹ Nuya yot xadi ra Jesús bi 'yannbu ja ra 'yu, bi 'yembi:
—¿Hanja na ra hya mmanyot xannbate ngue ra ley, embi ngue jatho da 'bet'o ra Elías hante ngue da ehra Cristo?

¹² Mi dahra Jesús, bi 'yembi:
—Majuani ngue ra Elías i jatho ngue rá meditho da ehé da xihyo ja'i ngue di nsä. Pe dami bemmhu ra hya

mmamp'u ja ra Maca Libro ngue te da thohra N'yohu bí 'ye mahets'i. I mmamp'u ngue da za ra n'u, da zehyo ja'i. ¹³ Pe dami pahmu ya ngue nuna t'embi ra Elías, ya bá ehé. Ya bi nja tengutho ra hya mmamp'u ja ra Maca Libro ngue di nja. Porque nu hangu ra n'u bi ne da japyo ja'i, ga bi nja.

Ra Jesús bi 'yothé n'na nc'ei mi n'youi ra ts'onthi.

¹⁴ Nu'mo ni ma da zop'u mi 'bu hmi'da yot xadi p'uya, bi nu ngue nuya yot xannbate ngue ra ley di mäspabi yot xadi ngue di njun'mahyau. Xangu mi'da yot ja'i xi mpeti p'u 'bui. ¹⁵ Pe ra Jesús, ena ha bi 'yetho, ja mi nu yot ja'i ya bi zoho, bi ma yot ja'i p'uya ngue di zengua.

¹⁶ Ra Jesús bi 'yembyo xadi:

—¿Te 'be'a gni njun'mahyahu ya 'bucua?

¹⁷ Bá tha'a n'na nc'ei p'u 'buhyo ja'i p'uya, bi 'yena:

—Agué grá xannbate, nuna ma ts'unt'u 'bucua, n'youi ra ts'onthi asta di gonebi, xtá sigá ua ngue gui 'yothets'u. ¹⁸ Nu'mo bi gu ra ts'onthi n'youi, en'a häi 'ne sohyo fegui. Di guxtyo ts'i, asta di 'yots'e. Ya xtá xihni xadi ngue xtá 'yothets'u, pe hinxá nzä xa 'yothé.

¹⁹ Ra Jesús bi 'yembi gátho yot ja'i 'bap'u:

—¿Asta njam'mo da zonna pa gui 'yec'eigah? ¿Ua gui ena ngue hangu ra pa ga set'ahh? Bá si ua ra ts'unt'u, ga othegá —bi 'yembi.

²⁰ Bi zispabi p'uya. Nu'mo mi nu ra ts'onthi ra Jesús, bi gu ra ts'onthi ra ts'unt'u p'uya. Bi 'yen'ahäi asta di danni. 'Ne sohyo fegui. ²¹ Ra Jesús bi 'yembra papá ra ts'unt'u:

—¿Njammi pa nja p'uya?

Mi dahra n'yohu p'uya, bi 'yena:

—Ya njap'u asta guer'u bá ngüe ra ts'unt'u. ²² Nu'a ra ts'onthi n'youi, mo bi gu, xangu yot nnidi ya ja ngue da hyo. I hot'a sibi, oque horb'u ja ra dehe. Damí hué-ga'be, fáxcá'be 'mo ngue da za gui 'yothets'u.

²³ Ra Jesús bi 'yembi:

—¿Ua hingu' ec'eigui? Nu ra ja'i ngue da 'yec'eigui, nu te gá man'u hembí, hinga hembí ga othe.

²⁴ Nu'a rá papá ra ts'unt'u p'uya, asta ra mafi ha i 'yena:

—Nugá dí ec'ei'i. Pe dami 'yot'e ngue man'na ga ec'ei'i xanho.

²⁵ Mi nu ra Jesús ngue gá ep'u yot ja'i da zop'u 'bäi. Janangué bi xihra ts'onthi n'youi ra ts'unt'u, bi 'yembi:

—Agué grá ts'onthi, gadi gogubi 'ne gadi gonebi ra ts'unt'u 'bucua. Nuya dí xi'i ngue dami hyep'u ya. 'Yoni mantho güi pengui —bi 'yembi.

²⁶ Nu'a ra ts'onthi p'uya, bi japra ts'unt'u ngue xogue ra mafi, asta pání. Ra ndussutho te orpe. Bi 'yen'ahäi 'mo mi hyep'u. Entho bi du. Gátho yot ja'i p'uya, di n'yembi:

—Bi du na cuo —bi 'yena.

²⁷ Pe ra Jesús bi bennabi rá 'ye ra ts'unt'u, mahotho i xots'i.

²⁸ Ya 'bap'u ja ra ngu ra Jesús. Nu'u yot xadi p'uya, bi 'yembi:

—¿Hanja ngue hinxá nzä xtá othegáhe ra ts'unt'u mi n'youi ra ts'onthi?

²⁹ Mi dahra Jesús, bi 'yembi:

—Nuna tengu na ra ts'onthi mi n'youi ra ts'ent'x, para ngue da hyep'x ra ja'i n'youi, mahyonitho da mat'Oja ra ja'i, 'ne da 'yetrá mmæi.

Mahombi manna Jesús ngue da tho, pe bi ma ngue di bennate.

³⁰ M'mefa p'uya, ra Jesús co 'nēhyø xädi bi map'x ha mi 'bæi, i nthop'x ja ra häi Galilea. Pe hingui nnepe xtá mbahyø ja'i hapæ di ma. ³¹ Porque bi xännbæse yø xädi ra Jesús. Bi 'yembi:

—Nu ra N'yohæ bi 'yē mahets'i, da ma ma dāpyø ja'i ngue da hyo. Nu'mø bi hyo p'uya, di bennate'a rá hyu pa.

³² Pe nu'x yø xädi himbi dinyø mmæi na ra hya bi xifi. I su xtá 'yänni te ga mbønya yø hya xi manna Jesús.

Ra Jesús bi xännbæ yø xädi ndana ma datho da hnu mansu.

³³ Mi zomp'x ja ra hñini Capernaum, mi yærbæ ja ra ngu säya. Ra Jesús bi 'yännyø xädi, bi 'yembi:

—¿Tema hya gadi nxihmæ p'x ja ra 'yu?

³⁴ Nu'x yø xädi p'uya, hñjongui thadi. Porque xi njun'mahya p'x ja ra 'yu ngue n'na ngu n'na nne ngue ma datho da hnu mansu. ³⁵ Janangue nup'x bi mihra Jesús, bi peti ga 'de'ma yoho yø xädi, bi 'yembi:

—Nu'a nne di m'met'o ya ngue nu'ahæ, jatho da 'yøtra 'befi ngue da mäxyø amigo, pegue hñdi 'yets'i ngue te da 'yøt'e.

³⁶ Ra Jesús bi zohna n'na ra ts'ent'x mi 'bäp'x, bi 'bæmbæ made ha 'bæi. Bi gæspøya bi dets'i. Bi 'yembyø xädi p'uya:

³⁷ —Nu ra ja'i di ja mmansu n'na ra basj tengu na 'bæcua ya, nguna da 'yøt'e porque pahra ja'i ngue nu te øt'e, gue'a di nnu manho ngue da 'yøt'a, entho go di jammansu gra ja'i. Nu ra ja'i di ja mmansugui, hinga hængthogui di ja mmansugui, sinoque gue'a Oja bá penngui di ja mmansu.

Ra Jesús di hejpa yø xädi nuya sūhyø ja'i nnønnbabi rá thuyu 'mø øthe yø ja'i.

³⁸ Ra Xuua p'uya, bi 'yembra Jesús:

—Ague grá xännbæte, xtá nügähe n'na nc'ei ngue nnøn'nä ni thuyu ha ga 'yøthe yø ja'i n'youi yø ts'onthi. Pe xtá hejpahe, porque hñdi n'yohæ p'x nná mähä.

³⁹ Pe ra Jesús bi 'yembi:

—'Yo gadi hejpahe yø ja'i nnønnga ma thuyu 'mø bi 'yøthe yø ja'i. Porque hinga høntho da nønnga ma thuyu ra ja'i, xinda ma da zangui. ⁴⁰ Porque nuya yø ja'i hingui sæcæ, ma n'yohæ ya. ⁴¹ Nuya yø ja'i da 'yøt'ahæ ra nho ngue i padi ngue gui tenhnæ ra Cristo, Oja da gut'i. Xquet'a ja rá nzäbi ra ja'i, madague'a n'na ra zi vasotho ra dehe di unj.

Ra Jesús di japa nts'edi yø xädi ngue da zu da 'yøtra ts'oqui.

⁴² A nuyá, nu'x yø basj æc'ei gui ndap'x bi zä, tengutho na ra basj 'bæcua ya, nu ra ja'i da japi ngue da hye-gagui p'x yø basj æc'ei gui, ra ndæte castigo tømra ja'i da thogui. Hante ngue da 'yøtra ts'oqui ra ja'i, man'na xanho ngue da t'ennbæ ja ra jathe ra ja'i, di ntharpa rá 'yæga n'na ra njuni ngue da gæ'mi. ⁴³ Janangue nu'mø gui ena ngue rá ts'oqui ni 'yē p'x gá 'yøtra ts'oqui, dami hyejni 'yē, gui 'yēi. Man'na xanho ngue gará do'yē 'mø gá cærbæ ha gui m'mæhmj Oja, hinda gue'a ngue di ja gá yoho ni 'yē 'nē ngutho gui mma ra nidu hapæ ja ra sibi di danzø para zantho. ⁴⁴ Nup'x ja ra nidu 'bæhyø dønæ hñha rá nzegui da zi'a ni ngø. Ra sibi p'uya, hñjam'mø da huët'i. ⁴⁵ Nu'mø gui ena ngue rá ts'oqui ni gua p'x gá 'yøtra ts'oqui, dami hyequi, gui 'yēi. Man'na xanho ngue gará dogua 'mø gá cærbæ ha gui m'mæhmj Oja, hinda gue'a ngue di ja gá yoho ni gua 'nē ngutho gui mma ra nidu hapæ ja ra sibi di danzø para zantho.

⁴⁶ Nup'x ja ra nidu 'bæhyø dønæ hñha rá nzegui da zi'a ni ngø. Ra sibi p'uya, hñjam'mø da huët'i. ⁴⁷ Nu'mø gui ena ngue rá ts'oqui ni dá p'x gá 'yøtra ts'oqui, dami hyahni dá, gui 'yēi. Man'na xanho ngue da n'natho ni dá 'mø gá cærbæ ha gui m'mæhmj Oja, hinda gue'a ngue di ja gá yoho ni dá 'nē ngutho gui mma ra nidu. ⁴⁸ Nup'x ja ra nidu 'bæhyø dønæ hñha rá nzegui da zi'a ni ngø. Ra sibi p'uya, hñjam'mø da huët'i.

⁴⁹ Porque nu to gá da ma ra nidu, di nzø connæ sibi.

⁵⁰ Tengu ra y, xanho ngue te di ma ma'ut'i. Pe nu'mø ya hingui y, ya hñte di muui. Xquet'a gui njathæ p'uya, 'yo gui nnehæ ngue hñte dadi muui'a te gni 'yohæ. 'Yo gadi njunt'i n'na ngu n'na'ahæ.

Bi xännbæ yø ja'i ra Jesús hñ'yæ ra nt'edi di nxummi yø xisu.

10 Nuna ra Jesús mi 'bæp'x ja ra hñini Capernaum, pe bi ma i mpa p'x ja ra häi Judea. Bi thogui i ma man'na nguadi ra dæthe Jordán. Mandøngu dyø ja'i bi zomp'x 'bæi. Gä bi xännbæ ra hya yø ja'i, tengutho xi 'yørbæ ja yø hñini xi thogui. ² Bi guat'i 'da yø fariseo p'x 'bæhra Jesús ngue da 'yørpæ yø nt'änni, porque honnbj ha di zædi ngue hinda gue'a ra hya da ma. Bi 'yembi:

—¿Ua ja ra nt'edi ngue di nxummi rá xisu n'na ra n'yohæ, ua gue hñ'nä?

³ Mi dahra Jesús, bi 'yembi:

—Xi ra ley bi 'yotra Moisés, æte 'bæ'a ma hya mmæmp'x?

⁴ Mi dahyø fariseo p'uya, bi 'yembi:

—Nup'x ja ra ley bi 'yot'a, i mmæmp'x ngue da zä da 'yøtra sæcuä n'na ra n'yohæ ngue di nxummi rá xisu.

⁵ Mi dahra Jesús, bi 'yembi:

—Nuna ra Moisés bi unna nt'edi ngue da nangra sæcuä ngue ra nxuni, pe ngue mandø nnaxitho yø n'yomfemj yø ja'i, janangue bi njap'x. ⁶ Pe nup'x rá mæ di hinga ngu'a ra hya bá sännbæ Oja da 'yøtyø ja'i. Porque mmæmp'x ja ra Maçä Libro ngue nu'mø mæm-

bá nhohra ximhäi, Oja bi hocra n'yohu 'ne bi hocra xisu. ⁷ Janangue ra n'yohu sop'u rá papá, sop'u rá mamá ngue 'buhmi rá xisu. ⁸ Nuya yo nc'ei ya, di nne n'na ngu n'na, janangue ya hingui yo nc'ei, sinoque en-tho n'na nc'eitho. ⁹ Janangue nuyá, nuya yo nc'ei bi pen'na Oja, hin'yu ra nt'edi ngue to di xunnbabi.

¹⁰ Nup'u ja ra ngu p'uya, nuya yø xädi ra Jesús bi 'yän-ni te nne da manya yø hya xi ma. ¹¹ Ra Jesús bi 'yembi:

—Nu ra n'yohu di nxummi rá xisu, nu'mø hømbi nthatrá n'yohu, da me man'na ra xisu, ya ra ts'oqui øtra n'yohu. ¹² A nu ra xisu di nxummi rá ndø, 'ne høndi nthatui man'na ra n'yohu, ya ra ts'oqui øtra xisu.

Bi xi Oja ra Jesús ngue di japyø basi.

¹³ Bi zixyø basi yø ja'i p'u 'buhra Jesús, i nnepyø ja'i ngue da dospa yø ya yø basi 'ne da xi Oja ngue di japyø basi. Pe nuya yø xädi ra Jesús bi hejpa yø ja'i bá zi yø basi. ¹⁴ Bi mbøcue 'mø mi nu te øtyø xädi ra Jesús, bi 'yembi:

—Damj hyehmu yø basi da thocua dí 'bei. Porque tengutho yø ja'i ya o rá 'ye Oja, xquet'a njarbu ya yø basi ya. ¹⁵ Majuaní dí xi'ahu ngue n'na ra ja'i hingra 'yøde tengutho n'na ra basi ngue ra 'yøde, hindá zä da zo rá 'ye Oja.

¹⁶ I thexyø basi ra Jesús, di japrá 'ye p'u ja yø ya yø basi, i äp'a Oja ngue di japi.

Ra mmemmeti himbi ne da 'yøt'e te bi xihra Jesús.

¹⁷ Ya ja ngue da ma ra Jesús, pe bá je ra 'dihi n'na ra n'yohu. Bi ndantyøhmu p'u 'bäi, bi 'yembi:

—Ague grá hoga xännbate, zte 'be'a ja ngue ga øt'e n'namhma ngue Oja di 'dacrä 'da'yo te para zantho? —bi 'yembi.

¹⁸ Mi dahra Jesús, bi 'yembi:

—zUa guí padj te guí mmanya, ngue guí engui xan-hogä? Porque hønse Oja xanho. ¹⁹ Ua hingui padj han-ja'u yø hya di manda Oja ngue ena: "Yo grá hyote. 'Yo grá 'yots'om'mäi. 'Yo grá be. 'Yo to guí sännba ra fehni. 'Yo grá hyäte. 'Damj su ni papá, damj su ni mamá" —bi 'yembi.

²⁰ Mi dahra n'yohu p'uya, bi 'yena:

—Ague grá xännbate, nuya yø hya guí xicya, ya gä xtä øt'e asta gue'mø marä ngüegui.

²¹ Nunä ra Jesús bi hyetra n'yohu yau, pe di nequi ngue di madj. Bi 'yembuya:

—Di 'be hman'na ra hya ja ngue gui 'yøt'e. Ni ma ya, damj pä te gä guí pets'i. Damj unna menyu yø hyoya. Nu'mø gä 'yøt'e te dí xi'i ya, ya bí ja ni mmeti mahets'i p'uya. Bá e p'uya, ga mme madague'a da tho'i p'u ja ra pont'i —bi 'yembi.

²² Pe mi 'yøhra n'yohu na ra hya bi sifi, mambi dudrá mmæi. Bi matho, porque marä ndømmemmeti.

Bi manna Jesús ngue Oja, hinte hembi.

²³ Bi hyetyø xädi ra Jesús, bi 'yembi:

—Xandøn hennitho ha di n'unyø mmemmeti ngue da zo rá 'ye Oja.

²⁴ Nu'u yø xädi ra Jesús, di 'yøtho hanja ya yø hya bi ma. Pe ra Jesús mahømbi 'yembi:

—Ague ts'unt'u'ahu, nuya dí mmangä ngue xanhen-nitho ha di zo rá 'ye Oja, guehya yø ja'i xøgue mahøndra menyu ni ma yø mmæi ya. ²⁵ Ya fadi ngue ra cameyo, hinjam'mø da zä da thop'u ja rá xagu n'na ra 'yofani. Pe man'na xandøn hennitho ngue n'na ra mmemmeti di n'unj da zo rá 'ye Oja.

²⁶ Nunä ra hya bi manna Jesús, mi 'yøhyø xädi, man'natho bi nsu yø n'yomfenj p'uya. Di n'yembi:

—Rä nzequi ya hinjonni ja'i da zä di nyannä te ya'mø —di n'yembi.

²⁷ Bi hyetyø xädi ra Jesús, bi 'yembi:

—Nu'a ngue yø ja'itho, hindä zä da zänse ha di nyanyø te. Pe Oja hinte hembi, nu te nne da 'yøt'e, da zä ha di japi.

Bi manna Jesús ngue di tocabi ra nho'u yø ja'i n'youi p'u ni ma.

²⁸ Nunä ra Bedu bi 'yembra Jesús:

—Nügähe, ya xtä sohme p'u te gä dí peshe ngue dí ten'nahe.

²⁹ Mi dahra Jesús, bi 'yembi:

—Majuaní dí xi'ahu, ngue nu to gä xpä nzohyø ngu, xpä nzohyø cu, xpä nzohyø papá, xpä nzohyø basi, xpä nzohyø häi ngue tenngui ngue mmanä hoga 'da'yo hya, ³⁰ pe mente 'bøcua ja ra ximhäi ra ja'i, yø ciento nniditho gangu'a te gä da dinj ngue'a te gä xpä nzogui. Madague'a da ts'ei, pe ra pa di 'yep'u, di t'unna te para zantho. ³¹ Xangu yø ja'i hny mansu ua, pe nu'a ra pa'a, ja ts'etho danj hny mansu p'u. Xangu yø ja'i hingui hny mansu ua, pe nu'a ra pa'a, ja danj hny mansu p'u.

Mahømbi manna Jesús ngue da tho, pe bi ma ngue di bennate.

³² Ya ni hya ra 'yu ngue ni ma Jerusalén, ni 'bet'otho p'u ni ma yø xädi ra Jesús. Nu'u yø xädi ya i su, di 'yøtho hanja'a te øtra Jesús ngue ni ma Jerusalén. Pe ra Jesús bi zica n'nanni'u 'de'ma yoho yø xädi, bi xifi xan-ho hanja'a te da thogui. Bi 'yembi:

³³ —A nuyá, ya nnä mähä Jerusalén. Nunä ra hnini na, nu ra N'yohu bí 'ye mahets'i di ndäpyø hmu yø mmäcja conyø xännbate ngue ra ley. Nuya p'uya, guehya da zännbj ngue da du. Di däpyø ja'i hingyø judío ngue da hyo. ³⁴ Nuya yø ja'i di ndäpi, da n'yemmahya, da zots'i, da mei. M'mefa p'uya, da hyo. Pe rá hyu pa di bennate.

Ra Jacobo conna Xuua bi 'yäpra Jesús ngue di nja yø cargo xtä nhets'i.

³⁵ Ra Jacobo conna Xuua, guehya yø ts'unt'u ra Zebedeo ya, bi guarbu 'bähra Jesús, bi 'yembi:

—Ague grá xännbate, dí nne ga ä'a'be n'na ra mate ya.

³⁶ Mi dahra Jesús, bi 'yembi:

—zTema mate guí nne ga øt'au? —bi 'yembi.

³⁷ Bi 'yɛn'ɛ ährä mäte p'ɛya:

—Dí nnegä'be ngue nup'ɛ ha guí mmí ngue guí ndast'abi, n'na dí mihni n'yei, n'na dí mihni gahä.

³⁸ Pe mi dahra Jesús, bi 'yɛmbi:

—Ague n'yø'äui, hingui padí te rá nsäui nä rä hyä guí ähmi. ¿Ua dä zä guí thohmi'a rä n'ɛ i ja ngue gä thocä? Porque nügä mathoguitho ja ngue di ɛngä yø ja'i —bi 'yɛmbi.

³⁹ Bi 'yɛmbɛya:

—Ahä, dä zä gä sägä'be rä n'ɛ.

Mi dahra Jesús, mahømbi 'yɛmbi:

—Majuani ngue ngu'a, xandøngu rä n'ɛ ja ngue guí säui, tengutho rä n'ɛ ja ngue gä thocä. Mathoguitho di ɛn'äui yø ja'i tengutho ja ngue dí ɛngä yø ja'i. ⁴⁰ Pe nü-nä rä hyä guí mmammí, händi tocagui ngue go gä sän-ni to dí mip'ɛ ja mä n'yei, ogue to dí mip'ɛ ja mä gahä. Nuna Oja, ya xä nzänni to dí mi n'na ngu n'na mä hyo.

⁴¹ Nuna rä hyä ähya yo nc'ei mi yaui rä Jesús, bi mbøcue mø mi bahya mi 'det'a yø xädi, i sähra Jacobo 'nɛhra Xuaa. ⁴² Pe rä Jesús bi peti gätho yø xädi, bi 'yɛmbi:

—Ya guí pahmɛ ngue yø dast'abi xä t'ets'i, co gätho mi'da yø ts'ɛt'abi 'bɛp'ɛ ja yø hñini, gä dí manda yø ja'i. Nü te dí manda ngue dä 'yøtyø ja'i, gue'a øt'a. ⁴³ Pe nü'ähɛ, 'yo guí nne ngue guí mandathohɛ yø ja'i. Nü rä ja'i nne ngue xtä nhets'i rá cargo dä mefi, guehnä rä ja'i jatho ngue dí mpefi dä mäxyø mmic'eiui nä. ⁴⁴ A nü'ähɛ ya, nü'a dä ne dí m'met'o ngue gätho yø amigo ya, guehnä jatho dä gohi ngue ni mefihɛ nä. ⁴⁵ Conque rä N'yohɛ bí 'yɛ mahets'i, himbi 'yɛhɛ ngue n'narbɛ dä mi dí mandatho. Sinoque bí 'yɛhɛ ngue dí mpefi dä mäxyø ja'i. 'Nɛ hingä høndrä 'bäxte dä 'yøt'e, astä dä dü ngue dä yäni xandøngu yø ja'i.

Rä Jesús bi 'yøthe rä Bartimeo mi xädä.

⁴⁶ Mi zømp'ɛ ja rä hñini Jericó rä Jesús, bi thogui ni n'youi yø xädi. Pe xandøngu yø ja'i bi ntet'i. Nup'ɛ nenihni p'ɛya, mi hup'ɛ nä rä Bartimeo mi xädä, rá ts'ɛnt'ɛ rä Timeo. Mi hup'ɛ ja rä nen'yü ngue äpra mɛnyü yø ja'i thop'ɛ. ⁴⁷ Mi bahra xädä ngue nuna ja ngue dä thop'ɛ hudi, guehnä rä Jesús rä mmøngu Nazaret. Bi mähra hmafi p'ɛya, bi 'yɛmbi:

—Dami huɛgagui ague Jesús rá mbom'meto'i rä David —bi 'yɛmbi.

⁴⁸ Nü'ɛ yø ja'i 'bɛp'ɛ mi hup'ɛ xädä, di hejpi ngue händi mmafi. Pe rä xädä p'ɛya, ɛnä man'na mä'bepi ngue nts'edi gä mafi, bi 'yɛmbi:

—Dami huɛgagui ague rá mbom'meto'i rä David —bi 'yɛmbi.

⁴⁹ Bi m'mähra Jesús ngue øde hmat'i. Bi 'yɛmbyø ja'i p'ɛya:

—Dami xihmi ngue dä ɛcua.

Bi ma bá ts'ohra xädä p'ɛya, bi t'ɛmbi:

—Dä hyü ni mmøi ya, gä 'yo, bi ts'o'i'nä.

⁵⁰ Rä xädä p'ɛya, bi 'yemp'ɛ rá tuhü, bi nangui, astä rä n'nats'i ngue di johya. Bi map'ɛ bi 'bähra Jesús. ⁵¹ Rä Jesús bi 'yɛmbi:

—¿Te guí nne di nja'i?

Rä xädä p'ɛya, bi 'yɛnä:

—Ague grä xännbäte, dí nne ngue di nzø mä dä.

⁵² Rä Jesús bi 'yɛmbra xädä:

—Ya dä zä guí mma ya, bi zä ni dä ngue guí ɛc'eiui ngue jagä rä ts'edi gä øthe'i.

'Bexpí nzø yø dä rä xädä p'ɛya. Bi zä bi n'yo ngue bi mep'ɛ ni ma rä Jesús.

Rä Jesús bi yurbɛ ja rä hñini Jerusalén, pe ɛspabi yø ja'i, xifi ngue yø dast'abi.

11 Nü'mø ya ni ma dä zømp'ɛ ja rä hñini Jerusalén, ya 'yop'ɛ ja rä nyuni ja rä mbonza ja yø olivos. Ja jarbøtho rä hñini Betfagé 'nɛhra hñini Betania. Nuna rä Jesús bi 'yet'i yoho yø xädi. ² Bi 'yɛmbi:

—Ni mɛ nɛ ja rä hñini bí ja nɛ. Nü'mø gä ɛt'ui rä hñini, guí tìmmi p'ɛ dä nthat'i n'na rä burru ngue mä'da'yotho, hñjongui sä. Bá xoqui ngue guá siui ua. ³ Nü'mø to dä 'yɛn'äui, hanja ngue guí xocui rä burru, guí xihmi p'ɛya ngue honnä Hmu. Pe dami xihmi ngue hñinda ya'atho di ndäpi.

⁴ Bi ma'ɛ yoho yø xädi bi 'yet'i. Bi dimp'ɛ manthat'i ra burru jonnä goxthi ja rä nen'yü. Bi xojpɛya. ⁵ Nü'ɛ yø ja'i mi 'bäp'ɛ p'ɛya, bi 'yɛn'a n'na nc'ei:

—¿Te 'bɛ'a guí øt'ui? ¿Hanja ngue guí xocui rä burru?

⁶ Nü'ɛ xocra burru p'ɛya, bi mä tengutho xi mannä Jesús. Nü'ɛ yø n'yohɛ p'ɛya, bi unnä nt'edi bi zixra burru. ⁷ Mi zøp'ɛ 'bøhra Jesús, bi gaspa rä burru yø tuhü ngue bi nøpa nts'ɛt'i. Bi hyuxra burru rä Jesús, bi ma. ⁸ Nup'ɛ ja rä 'yü ja ngue dä thohra Jesús, xängu yø ja'i ni 'bet'o ngue di tæns'yø tuhü pøp'ɛ ja rä 'yü. Mi'da yø ja'i p'ɛya, bi sajpa yø xi yø palma ngue pøp'ɛ ja rä 'yü. ⁹ O made p'ɛ ni ma yø ja'i rä Jesús. I 'bet'o 'da, bá 'befa 'da. Pe yø ja'i 'da gä matho ngue di johya, i ɛnä:

—Nuna Oja, di japhnä rá m'menhni 'bøcua, guehnä tæte näya. ¹⁰ Oja di japhnä rä dast'abi bá 'benhni ngue di thocra 'befi mi pøhra dast'abi David. Maguesɛ nä Oja bí 'bɛ mahets'i.

¹¹ Nuna rä Jesús mi yurbɛ ja rä hñini Jerusalén, bi zømp'ɛ ja rä nija. Bi nü te øtyø ja'i 'bɛp'ɛ. Mi dahra nde, bi mengui, i ma Betania. Bi mɛ'ɛ 'de'mä yoho yø xädi.

Rä Jesús bi oträ za ngue rä igo.

¹² Mi hyaxpɛya, nuna rä Jesús bá ɛp'ɛ Betania bá n'oxi, i ma Jerusalén. Nup'ɛ ja rä 'yü p'ɛya, bi zä ngue tü manthuhü rä Jesús. ¹³ Bi hyandä n'na nza rä igo ngue ya xi 'dogui xänho. Bi ma bá nü ngue'mø di zædi. Pe hingui zædi, porque hingra pa p'ɛ ngue di nzædi.

¹⁴ Bi 'yø'ɛ yø xädi te bi xihra za, ngue bi 'yɛmbi:

—Ya hñini mantho di nzæhni ndät'a ya grä za —bi 'yɛmbi.

Rä Jesús bi 'yetyø ja'i mi mpäp'ɛ ja rä nija.

¹⁵ Nuna rä Jesús, nü'mø mi zømp'ɛ ja rä hñini Jerusalén, bi map'ɛ ja rä nija. Nü'ɛ yø ja'i mi mpäp'ɛ thinnija, dä gue'ɛ madi ntäi, gä bi 'yet'i. Nuya yø ja'i di pøspa yø mɛnyü yø ja'i yap'ɛ ni 'yɛhɛ, bi 'yennbä yø

mɛxa. 'Nɛ bi 'yennba yø nthuts'i'ɸ pä yø paloma.
¹⁶ Nu'ɸ yø ja'i ja te ha, ya hĩndi japi da thop'ɸ ja ra thĩn-
 nija. ¹⁷ Bi 'yembyø ja'i p'ɸya:
 —Nup'ɸ ja ra Maça Libro, nt'ot'i p'ɸ ra hya ngue Oja i
 ɛna: “Nunã ma ngungã, ni hu ngue ra ngungã mh-
 mat'Oja na, 'nɛ ja ndanne ua gãtho yø ja'i 'bɸ'a nx-
 imhãi”. Pɛ nu'ahɸ, guí øthɸ ngue ja di mpeti ua yø bɛ.
¹⁸ Pɛ nu'ɸ yø hmu yø mmãcja 'nɛhyø xãnnbate ngue
 ra ley mi badi te bi 'yøtra Jesús, hĩngui nnu manho. Bi
 hyoni ha di japi ngue da hyo ra Jesús. Pɛ hĩnga 'bexpi
 zã ha di japi, porque supi di mbøcue yø ja'i. Porque
 nu'ɸ yø hya xãnnbate ra Jesús, gã di 'yødyø ja'i. ¹⁹ Mi
 dãhra nde p'ɸya, bi bømp'ɸ ja ra hĩni ra Jesús, bi mɛ
 yø xãdi.

Jatho da 'yɛc'ɛi yø ja'i ngue Oja di unni te da 'yãpi.

²⁰ Mi hyaxpɸya, bi thop'ɸ 'bãhra za ngue ra igo. Bi nu
 ra za p'ɸya ngue xi 'yot'i astã yø 'yɸ. ²¹ Ra Bɛdu p'ɸya bi
 zo rá mmɸi'a te ra hya xi manna Jesús. Bi 'yembɸya:
 —Ague grã xãnnbate, nunã ra za gã sɸ hmãnde, gue
 xa 'yot'i —bi 'yembɸi.
²² Mi dãhra Jesús, bi 'yɛna:
 —Damɸ 'yɛc'ɛi ngue nu'mø guí mmat'Ojahɸ, da mãx-
 ahɸ Oja. ²³ Nu'mø guí ɛc'ɛihɸ xãho ngue gue'a nnu
 manho Oja ngue di nja'a te guí xihmɸ, 'nɛ hĩngui
 yobɛni ni mmɸihɸ, da zã guí 'yɛmphɸ ra nyuni ja nɸ:
 “Damɸ 'uegue grã nyuni, i map'ɸ ja ra jathe”, guí 'yɛm-
 phɸ. Ra nyuni p'ɸya, da 'uegue, di map'ɸ guí xihmɸ
 ngue di ma. ²⁴ Janãngue dí xi'ahɸ, nu'mø te guí ãphɸ
 Oja, damɸ 'yɛc'ɛihɸ ngue di 'da'ahɸ Oja te guí ãphɸ. Oja
 p'ɸya, da 'yøt'e ngue di nja'a te guí 'yãphɸ. ²⁵ Nu'mø
 guí mmat'Ojahɸ, 'nɛ bi zo ni mmɸi ngue hĩngui nnu
 manho te øt'a ni mmic'ɛiui, damɸ pũnnbi, n'namhma
 ngue xquet'a di pũn'na ni Papãhɸ bí 'bɸ mãhɛts'i. ²⁶ Pɛ
 nu'mø ngue hĩn gadi pũnnbãbi ni mmic'ɛiui, xquet'a
 hĩndi pũn'na ni Papãhɸ bí 'bɸ mãhɛts'i 'mø.

Ra Jesús bi t'ãnni to bi unna nt'ɛdi te øt'e.

²⁷ Ra Jesús, mi zømp'ɸ ja ra hĩni Jerusalén, i 'yop'ɸ ja
 ra nija. Bi guatyø hmu yø mmãcja p'ɸya, 'nɛhyø
 xãnnbate ngue ra ley, 'nɛhya yø n'yohɸ 'bet'o p'ɸ ja ra
 nija. ²⁸ Bi 'yembrã Jesús:
 —Ague n'yø, ¿hanja te guí øt'e? ¿To bi 'da'i ra nt'ɛdi'a
 te guí øt'e?
²⁹ Mi dãhra Jesús, bi 'yembɸi:
 —Nugã xquet'a gã øt'ahɸ n'na ra nt'ãnni ya. Pɛ gue
 guí xicjɸ hanja'a ra hya gã ãn'nahɸ, n'namhma ngue
 xquet'a gã xi'ahɸ to bi 'dacã ra nt'ɛdi'a te dí øt'a ua.
³⁰ Xiya, ¿te'o bi unna nt'ɛdi ra Xuua ngue bi xixyãbi yø
 ja'i? ¿Ua Oja bi unna nt'ɛdi, uague yø ja'itho rá nt'ɛdi'a
 te bi 'yøt'e?
³¹ Yø ja'i p'ɸya, di n'yãnni te di dadi. Di n'yembɸi:
 —¿Tenɸ 'bɛ'a gã xihmɸ ya'mø? Nu'mø gã xihmɸ ngue
 Oja bi unna nt'ɛdi te bi 'yøtra Xuua, da 'yɛnjɸ p'ɸya: “Xi-
 na ra hya bi manna Xuua connã ngueque, ¿hanja ngue
 hĩngã 'yɛc'ɛihɸ 'mø?” da 'yɛnjɸ p'ɸya. ³² A nu'mø gã xih-

mɸ ngue yø ja'itho bi unna nt'ɛdi te bi 'yøtra Xuua, ya
 nts'udyø ja'i —di n'yembɸi.
 Rã nzɛgui p'ɸya, bi zãnyø ja'i ngue ya hĩnte da xifi
 te'o bi unna nt'ɛdi'a te bi 'yøtra Xuua, i supi di mbøcue
 yø ja'i. Porque gãtho yø ja'i ɛc'ɛi ngue rá pøngahya Oja
 na ra Xuua. ³³ Janãngue bi 'yembɸya:
 —Hĩndi pacãhe to bi unna nt'ɛdi'a te bi 'yøtra Xuua.
 Mi dãhra Jesús, bi 'yembɸi:
 —Ya hĩngã xicjɸ na ra hya dí ãn'nahɸ, ni xĩnga guecã
 gã xi'ahɸ to di 'dacra nt'ɛdi na te dí øt'e.

Ra Jesús i hɛjpa ra hya n'na ra huahɸ ngue ra jomhmi.

12 Nunã ra Jesús, bi hyoni te guí hɛjpa yø hya bi
 xihyø ja'i. Bi 'yembɸi:
 —Mi 'bɸ'a n'na ra n'yohɸ ngue bi 'yøt'a n'na rá nu-
 a'uva. Bi føt'e gã rá häi. Bi hoqui hapɸ da dɛ'myø uva
 'mø bi nja. 'Nɛ bi hocra n'høque hapɸ da mĩhra mãhui.
 Bi hyoni to da gonhui rá huahɸ, n'namhma ngue nu'mø
 bi nja yø uva, di t'unna mmɛhui'a te di tocabi. Bi ma
 yap'atho ra mmɛhui p'ɸya. ² Mi zønnã pa da thøcyø
 uva p'ɸya, nunã ra mmɛhui bi menhna n'na rá hmiqũ
 ngue da tu yø uva di tocabi. ³ Pɛ nu'ɸ yø mɛfi mambi
 'bɸp'ɸ bí ja ra huahɸ, bi bɛtra hmiqũ 'mø mi zømp'ɸ
 'bɸi. Bi ɸni, bá erbɸya. Pɛ hĩnte bi unni. ⁴ Ra mmɛhui
 p'ɸya, mãhømbi menhman'na rá hmiqũ p'ɸ bí ja ra
 huahɸ. Nu'ɸ yø mɛfi ya mambi 'bɸp'ɸ, hømbã mbøcue.
 Bá pũndothobi rá hmiqũ ra mmɛhui. Bá serpa rá ya.
⁵ Ra mmɛhui p'ɸya, mãhømbi menhman'na rá hmiqũ.
 Pɛ ya bá tho'a bi mennbɸya. Bi sigue bi mennbãbi
 mi'da p'ɸya. Ngut'atho bi ørpe, 'bɸ i'da bi pũt'i, 'bɸ i'da
 bi ho.
⁶ Nunã ra mmɛhui p'ɸya, mi si n'na rá ts'ɸnt'ɸ ngue
 ɛmmɛi di madi. Ya ɛmp'ɸya: “Ma gã penhnã na mã
 ts'ɸnt'ɸ ya. Nu'mø bi nu yø mɛfi na, da nu mãnsy,
 porque mã ts'ɸnt'ɸ na”, i ɛna. ⁷ Pɛ nu'mø mi zømp'ɸ
 'bɸhyø mɛfi na rá ts'ɸnt'ɸ ra mmɛhui, di n'yembyø mɛ-
 fi: “Nunã ya, guehna ra ts'ɸnt'ɸ ja ngue da gohmi ra
 huahɸ naya. Ma gã hohɸ ya, n'namhma ngue ya mã
 mmɛtihɸ ra huahɸ”, di n'yembɸi. ⁸ Bi bɛnnbɸya ngue bi
 hyo. Bi ma bá emma xøts'e ra huahɸ p'ɸya.
⁹ Nunã ra Jesús, bi 'yãnyø ja'i, bi 'yembɸi:
 —Xi'mø ya bi nja ya yø hya dí xi'ahɸ ya, ¿tenɸ 'bɛ'a da
 'yøtra mmɛhui? Siempre da ma ra mmɛhui p'ɸya, da
 ho yø mɛfi conhui rá huahɸ. N'nan'yo mi'da yø ja'i di fã-
 tra huahɸ p'ɸya. ¹⁰ Guí pahmɸ xãho ra hya mmãmp'ɸ
 ja ra Maça Libro ngue ɛna: “Nunã ra do hĩmbi nu man-
 ho yø hyønnigu, guehna ra do brã 'bebo p'ɸ brã fɸ ra
 jado naya. ¹¹ Nguna ra hya xa nzãn'Oja ngue di nja. A
 nujɸ p'ɸya, dí ɛmhɸ ngue mãzihotho te øt'Oja”, ɛnna
 hya.
¹² Ra Jesús høntho bi xihyø ja'i ya yø hya ya, bi ne yø
 ja'i xti bɛtra Jesús ngue xtã ngot'i. Porque pahyø ja'i
 ngue go xihya yø hya bi hɛcra Jesús. Pɛ hĩmbi zã xti
 bɛnt'i, porque supi di mbøcue mi'da yø ja'i. Janãngue
 hĩnte bi japi.

I nnepyø nsæiui rā Jesús ngue dā 'yēmbi hinguī ja ts'edi dī njūtrā mēnyu njæi.

¹³ Nūya 'da yø fariseo, dā gue'da yø ja'ī rā Herodes, bi 'bēnhni ngue dā jējpaθho hāi te gā yā rā Jesús, para ngue dā zāp'x di yāpā m'mēfa. ¹⁴ Bi 'yēmbi:

—Ague grā xānnbāte, dī pācāhe ngue grā hoga n'yohæ, porque gā pømmānho rā hyā guī mma. 'Nē hinguī sū'a te mbēn'nā'ī yø ja'ī. Madāgue'a ja yø cargo 'da yø n'yohæ guī yāui, pē hinguī sū guī xifi ndanā rā hyā mājuañi. Sinoque mājuañi ngue guī xānnbāte'a rā hyā nne Ojā ngue gdā n'yohæ. Dami xicje ya, zua xānho ngue dī njūtrā mēnyu āhrā dast'abi, uague hīn'nā? —bi 'yēmbi.

¹⁵ Pē rā Jesús ya pādī te mbēnnbābi yø ja'ī ngue'a rā nt'änni ørpe, bi 'yēmbæya:

—¿Hanja ngue guī sāmhyagāhæ? Dami 'yurcāhæ rā mēnyu —bi 'yēmbi.

¹⁶ Bi ūnnā mēnyu p'æya ngue dā nū. Mī nū rā mēnyu rā Jesús, bi 'yēmbi:

—¿To rá hmi nā n'youi rā mēnyu ja ua? ¿To rá thūhu nā rā thūhu n'youi rā mēnyu?

Mī dahyø ja'ī yāui rā Jesús, bi 'yēmbi:

—Guehñā rā dast'abi nāya —bi 'yēmbi.

¹⁷ Rā Jesús bi 'yēmbæyø ja'ī yāui:

—Nū'a ja ngue guī 'yøthæ ya, dāmi ūnhnæ rā mēnyu di tocabi rā dast'abi. Dā gue Ojā p'æya, dāmi ūnhnæ'a te di tocabi.

Nūnā rā hyā i dahra Jesús, di 'yødya yø ja'ī yāui.

Bi māññā Jesús ngue di bēnnāte yø ánima.

¹⁸ M'mēfa p'æya, bi ma 'da yø saduceo, nūya ēmbi ngue hīndi bēnnāte yø ánima. Bi 'yēmbra Jesús:

¹⁹ —Ague grā xānnbāte, nūp'x ja rā ley bi 'yotra Moisés, nt'ot'i p'x rā hyā ngue ēnā: nū'mø bi dū n'na rā n'yohæ, 'nē hīndi m'mæhyø bāsī, nū rá xisu rā ánima dā zogui, nū'a rá n'yohæ rā ánima, gue'a dī nthātui rā 'danxū'a, n'namhmā ngue dī m'mæhyø bāsī tengutho 'mø xtī m'mæhyø bāsī rā ánima. ²⁰ A nūyá, xi'mø di 'bæ'i yoto mā'yohæ ngue edādī ncu ya. Nū'a rā n'yohæ mā dā, dī nthātī. Pē dā 'yēhra pa dā dū, 'nē hīndi m'mæhyø bāsī. ²¹ Janāngue nū'a rá n'yohæ rā ánima m'mēfa bi m'mæi, go dī nthātui rā 'danxū'a. Pē xquet'a dā dū rā n'yohæ 'nē hīndi m'mæhyø bāsī. Nū'a rá hyū rá n'yohæ p'æya, høndi nthātui rā 'danxū 'mø bi dū rá n'yohæ.

²² Di siguetho dī nthātra xisu 'mø bi dū rá ndø, astā gue'mø bi dū gā yoto mā'yohæ. Gā dī nthātui rā xisu, 'nē gā bi dū yø n'yohæ. Pē hīmbi m'mæhyø bāsī. Rā nzegui p'æya, dā dū rā xisu. ²³ A nūyá, xi'mø rā pa dāni bēnnāte yø ánima ya, zñdanā gue'a ya yoto mā'yohæ rā mmeti rā xisu? Porque gā bi m'mæhmī.

²⁴ Mī dahra Jesús, bi 'yēmbæyø ja'ī yāui:

—Hinguī pādī ha rá nja rā hyā guī mmāmhmæ. Porque hīngā guerp'x gā ndīnni mmæihæ'a te rā hyā nt'ot'i p'x ja rā Maça Libro. 'Nē hinguī pāhmæ hangū rá ts'edi Ojā i ja. ²⁵ A nū'mø bi bēnnāte yø ánima, dā gohi tengutho yø anxæ Ojā, ya hīndi nthātyø ja'ī. ²⁶ Nūp'x ja

rā hyā bi 'yotra Moisés, ja dī nēqui p'x ngue di bēnnāte yø ánima. Porque nt'ot'i p'x rā hyā bi māñ'Ojā 'mø mī nyap'x bi nzø rā ndæt'o, ngue bi 'yēnā: “Guecā drā Ojagā ngue rā Abraham. Drā Ojagā ngue rā Isaac. Drā Ojagā ngue rā Jacob”, bi 'yēn'Ojā. ²⁷ Ja dī nēqui p'æya, ngue nūp'x 'bæ Ojā, hinguī tu yø te yø ánima. Ja-nāngue hinguī pādī ha rá nja'a rā hyā guī mmāmhmæ.

Nūya yø hyā dī māññā Ojā, bi māññā Jesús ndanā rā hyā mā dātho ja ts'edi dā 'yøtyø ja'ī.

²⁸ Nū'a n'na rā xānnbāte ngue rā ley, bi 'yøde ha i dapra hyā yø ja'ī mī yāui rā Jesús. I nnu ngue bi dādī xānho. Bi 'yēmbæya:

—Xiya yø hyā dī māññā Ojā p'x ja rá ley, zñdanā rā hyā exā mā dātho di ja ts'edi Ojā ngue dā 'yøtyø ja'ī?

²⁹ Mī dahra Jesús, bi 'yēmbi:

—Nūya yø hyā dī māññā Ojā, nūnā exā mā dātho di ja ts'edi Ojā ngue dā 'yøtyø ja'ī, guehñā rā hyā ngue ēnā: “Ague gyø judíohe, dāmi 'yøhmæ nā rā hyā ja ua. Nūnā rā Hmū mā Ojāhæ, 'dase nā. ³⁰ Dāmi ja ndūmmæi ngue māthoguitho guī māhmæ Ojā co gātho nī mmæihæ. Hønt'a guī mbēmmæ'a”. ³¹ Nūnā rá yoho rā hyā dī māññā Ojā, 'nē di ja ts'edi Ojā ngue dā 'yøtyø ja'ī, guehñā rā hyā ngue ēnā: “Dāmi māññi mmic'ēiui tengutho gnī ne ngue dī ma māññādi'ī”, ēññā hyā. Guehya yoho yø hyā dī māññā Ojā ya, 'nē tātē di ja ts'edi Ojā ngue dā 'yøtyø ja'ī. Guehya yø hyā 'bet'o ya ngue gātho mī'da yø hyā dī māññā Ojā.

³² Mī dahra xānnbāte ngue rā ley p'æya, bi 'yēmbi:

—Xānho te guī mma grā xānnbāte. Mājuañi te guī mma ngue nūnā Ojā mā Hmūhæ 'dase nā. ³³ Guehya yø hyā mā dātho ja ngue dā 'yøtra ja'ī ya, dā hyāhrā mmæi rā ja'ī ngue dī mā Ojā, 'nē di māhrā mmic'ēiui. Nū'mø ngue ngu'a dī øthæ p'æya, ya māñ'natho nnu māñho Ojā te dī øthæ p'æya, ngue'x yø 'bøt'e ørpa yø ja'ī p'x ja rā nija, dā gue'x mī'da yø cosa mā t'ūnni Ojā.

³⁴ Bi nū rā Jesús ngue pādī te mmāñ'a rā n'yohæ yāui, bi 'yēmbæya:

—Ya mī zits'ætho gādi 'bēdi ngue guī so rá 'yē Ojā —bi 'yēmbi.

Mī xifi tengū nā rā hyā nā p'æya, ya hīnni mantho temā hyā hønxtā 'yānyø ja'ī rā Jesús.

Rā Jesús bi xihyø ja'ī ngue rā Cristo hīngra ja'itho.

³⁵ Nūnā rā Jesús bi xānnbā rā hyā yø ja'ī p'x ja rā nija. Bi 'yēmbi:

—Nūnā rā Cristo bá ex Ojā ngue dī ndast'abi, yø xānnbāte ngue rā ley p'æya, i mman'x ngue dague'a n'na'x yø mbom'meto rā David. Pē nūgā gā xi'āhæ hanja ya, madāgue'a ngue rá mbom'meto rā David, pē nūnā i hma, hīngra ja'itho nā. ³⁶ Porque rā David, gue'a rā Espíritu Santo bi bēnnbābi rā hyā bi 'yot'i, ngue bi 'yēnā: “Nūnā Ojā, nū'mø mī zøjbagui mā Hmū, ngūnā rā hyā bi xifi, bi 'yēmbi: Dāmi micua ja mā n'yēigā ya, astā gue'mø gā øt'e ngue guī māññā gātho'x nī nsæiui”, bi 'yēmbi. ³⁷ Ja dī nēqui p'æya ngue rā David, nū'mø nnønñā Cristo, nī hutī ngue rá Hmū. Janāngue rā Cristo dī

nequj ngue hingat ja'itho, madague'a ngue ra mbom'meto ra David.

Bi xihyø ja'i ra Jesús ngue di mfädi xanho, hinda hyätyø xännbate ngue ra ley.

Xandongu yø ja'i 'bæp'x ja ra nija. Nunä ra hya xännbate ra Jesús, janjuani ngue yø mmæi ga 'yøxyø ja'i. ³⁸ Bi sigue bi xännbabi ra hya yø ja'i ra Jesús. Bi 'yæmbi:

—Damj mfähmæ xanho ya, 'yo di hä'ahæ yø xännbate ngue ra ley. 'Yo guí øthæ tengutho ga 'yo'x. Porque di ho ngue søt'a häi yø he. 'Næ di ho ngue di respeta yø ja'i ha gui zengua p'x ja ra tai. ³⁹ Nup'x ja yø nija p'xæya, i huantho yø nthuts'i tate xanho ngue ja hup'x. Nup'x øt'a ngo yø ja'i p'xæya, xquet'a nne ngue tate xtanho ha da mi. ⁴⁰ I tunnbæ yø ngu yø 'danxu, i häti ngue æmbi di xännbi te pets'i. Nunä ra hya ga ngorpa yø dä yø ja'i p'xæya, nu'mø mmat'Oja, ndø ya'atho mmat'Oja. I nne da 'yæmbyø ja'i ngue yø ndøhoga n'yohæ. Pæ nuyá, guehya mathoguitho ra castigo da thohya ngue gätho mi'da yø ja'i.

N'na ra 'danxu bi unna mænyu Oja.

⁴¹ Nunä ra Jesús, mi hup'x ja ra nija ha ja ra huada ætyø mænyu yø ja'i. Hæti ha ga ætyø mænyu yø ja'i p'x ja ra huada. Bi nu xangu yø ja'i ngue yø mmæmmeti xandongu ra mænyu di uni. ⁴² Bi nu n'na ra 'danxu ngue ra zibøhyoya, xquet'a bi gät'i yoho yø zi xani p'x ja ra njæmænyu. ⁴³ Bi zonyø xädi ra Jesús, bi 'yæmbæya:

—Majuani di xi'ahæ ngue ra zibøhyoya na ra 'danxu bi unna mænyu ya, pæ man'natho nnu manho Oja rá mænyu bi unna, hinda gue'x yø mænyu mi'da yø ja'i di uni. ⁴⁴ Porque nuyá mi'da yø ja'i, yø mmæmmeti ya, pæ gue'a rá mænyu xæ pongui di uni. A nunä ra 'danxu, zits'x drá mænyu mi hæ. Mi ja ngue xtæ nzi rá mænyu bi uni.

Bi manna Jesús ngue bá æp'x ra pa da xotra nija.

13 Mi bømp'x ja ra nija ra Jesús, nunä n'na rá xädi bi 'yæmbi:

—Ague grá xännbate, nu ra nija, gue xandønnoho yø do n'youi. 'Næ mazihotho yø hmi yø do.

² Mi dahra Jesús, bi 'yæmbi:

—Ahá, mazihotho gui nequj ra nija. Pæ nunä ra nija naya, bá æp'x ra pa da xotyø ja'i na. Xøgue di nxædi, hin hapæ nmi nequj ra nija.

Bi manna Jesús te ja ngue di nja hante rá nzequi yø pa.

³ Nup'x ni hyandra nija, ja ni gop'x ra nyuni bí ja ra mbonza ja yø olivos. Ja i mæp'x yø xädi ra Jesús. Nup'x bi zøni, bi mi. Bi guatra Bædu p'xæya, conna Jacobo, ra Xuua, ra Andre. Bi nyæsei ra Jesús, bi 'yæmbi:

—Dí nne gui xicje njam'mø di nja ya yø hya gui mmanya, ngue da xotra nija yø ja'i. ¿Tema hmeya di nja'mø ya ni ma da zønna pa di nja na te gui mmanya?

⁵ Mi dahra Jesús, bi 'yæmbyø xädi:

—Damj mfähmæ xandønho, 'yo guí nne to da hyä'ahæ. ⁶ Porque xangu yø ja'i di n'yo ngue da 'yæmbyø ja'i: "Go guecä drá Cristogä ya", da 'yæmbi. Gue'a di hyät'i xangu yø ja'i'a p'xæya. ⁷ Nu'mø gá 'yøhmæ ngue ya ja yø datunhni, oque gui 'yøhmæ ngue ya ja ngue di nja yø tunhni, 'yo sä guí suhæ. Porque jatho ngue ya ngu'a ja ngue di nja. Pæ hingat gue'x yø hmeya'x ngue rá nzequi. ⁸ Da nangyø nación ngue da 'yørpa ra tunhni mi'da yø nación. Da nangyø dæst'abi ngue da 'yørpa ra tunhni mi'da yø dæst'abi. Di 'yan'ahäi ndap'x bi zä. Di nja yø thuhu. Ja da fæp'x ra n'x ja ngue da tho'a m'mefa yø ja'i p'xæya.

Bi xihyø xädi ra Jesús ngue da zä ra n'x, da ts'æi.

⁹ Damj mfähmæ. Porque da 'yehra pa ngue da ts'ix-ahæ fädi. Da mæp'ahæ yø ja'i p'x ja yø nija. Da ma ma dä'ahæ p'x 'bæhyø dæst'abi. Di ndä'ahæ p'x 'bæhyø gobierno. Nguna da ja'ahæ yø ja'i ngue gui æc'æigahæ.

Ngue nguna di nja'ahæ, nu'mø ya gdi yahæ yø ts'æt'abi, ja gui xihmæ p'x ra hoga 'da'yo hya p'xæya. ¹⁰ Hante ngue da zæ'a te ja ngue di nja, nunä ra hoga 'da'yo hya jatho ngue da ma ma'yoni gä rá ngæni nximhäi.

¹¹ Nu'mø bi ma ma bent'i'ahæ, 'yo sä di tu ni mmæihæ'a ra hya ja ngue gui xihmæ ra ts'æt'abi. Porque nu'a ra ora gui dä ni hyahæ p'x ja ra ts'æt'abi, gue'a ra Espiritu Santo di ben'na ra hya gui xihmæ ra ts'æt'abi. Ya hingat n'yomfænise gui jæcjæ ra hya gui mmæhmæ. ¹² A nu yø n'yohæ æc'æigui, di dæse'x yø n'yohæ hingat æc'æigui ngue da tho. Yø papá p'xæya, nu'mø bi 'yæc'æigui yø basi, di dæse yø basi ngue da tho. Yø basi p'xæya, nu'mø bi 'yæc'æigui yø papá, di dæse yø papá ngue da tho.

¹³ Ndap'x bi zä da zæ'ahæ yø ja'i ngue gui æc'æigahæ. Pæ nu ra ja'i hinda hyegagui, xinda hangu ra n'x da thogui, gä da zeti, guehna ra ja'i di nyannä te na.

¹⁴ Xquet'a gui nnuhæ ngue di nja ya yø hya bi manna pøngahya Daniel, ngue nup'x ja ra xequi hin'yæ ra nt'ædi di m'mæhyø ja'i, ja da 'yørbæ ra nts'onj yø ja'i. (A nuyá, nu ra ja'i di xädi, di n'yo rá mmæi 'mø bi nu ngue di nja ya yø hya ja ua.) Nu'mø gá nuhæ ngue ya bi nja'a p'xæya, nu yø ja'i di 'bæp'x ja ra häi Judea, da 'dagui, di map'x ja yø xanthø. ¹⁵ Nu ra ja'i di tømæ xøts'e rá ngu, 'yo di ena ngue di ma mbo rá ngu ngue te da hæ, sinoque da 'dagui. ¹⁶ Nu ra ja'i di 'yo ra 'bæfi, hinda ma rá ngu ngue da çá rá tuhü, sinoque da 'dagui n'nahmantho. ¹⁷ Pæ huæcate yø xisu di hadyø basi'a ra pa'a, oque di sædyø basi. ¹⁸ Damj 'yæphæ Oja ngue nuyá yø hya ya, hinda gue'mø ra pa ngue xtæ nse di nja.

¹⁹ Porque xandøn'ætho te da thohyø ja'i na ra pa na. Nu te di nja, hinjam'mø xæ nnu yø ja'i ngue xæ njap'x astæ gue'mø mæmbá fæ'a nximhäi. 'Næ ya hinni mantho da hnu ngue mahøndi njap'x. ²⁰ Nunä Oja, ya xæ nzänni ngue hingat ya'atho yø pa di nja na ra ndæte na. A nu'mø ngue ya'atho di nja, ya hingatongui. Pæ da 'yøt'e ngue da thotho, porque Oja di mahya yø ja'i ya xæ huanhni.

Ra Jesús bi ma ngue di n'yo xangu yø ja'i da ne ngue da hyätya yø ja'i ya ec'ei.

²¹ Nu'x yø pa'x, 'yo sä guí ec'eiñx ya yø ja'i da 'yēn'āh: "Nūua, ja bí 'bæcua ra Cristo", oque da 'yēn'āh: "Ní nguehnx ja bí 'bæhn", da 'yēn'āh.
²² Porque xangu yø ndøbethanī di n'yo ngue da 'yēmbi: "Go guecä drä Cristogä ya", oque da 'yēmbi: "Go guecä rä pøngahyagä Oja ya", da 'yēnā. 'Nē da zä da 'yøtyø milagro. Nūya yø milagro da 'yøt'e, guehya da ne ngue di hyätyø ja'i nūya yø thanhni Oja ya.
²³ Mamī n'unī da thā'āh. Janangue dadi 'bet'o'āh xä yø hyä ja ngue di nja m'mēfa.

Bi manna Jesús ngue mahōnda ecua ja ra ximhäi.

²⁴ Nu'mø bi tho'x yø ndate di nja, di m'mexui rä hyadi 'nēhrä zana. ²⁵ Da tähyø sø bí ja mahēts'i. Nu te gä bí ja mayä, gä di pädi ha thogui. ²⁶ Da thandra N'yohē di 'yē mahēts'i ngue da n'youi rä gui. Da hny ngue maguese, porque mathoguiho ja rä ts'edi. ²⁷ Nu'x yø anxē da n'youi, da menhni gä rä ngēni nximhäi, ngue di per-pabi yø ja'i nūya xä huanhni.

Bi nhyejpabi rä hyä n'na nza rä igo.

²⁸ Dami pahmē nā rä hyä gā hycä ya, ngue gdä hycj-pabi rä hyä n'na nza rä igo. Nu'mø ya bi c'amyø 'yeza ngue bi 'dogui, guí pahmē p'ya ngue ya ni ma di pat'i xanho häi. ²⁹ Nguna rä hyä ja ngue di nja ya. Nu'mø gä nūhē ngue bi nja ya yø hyä dí xi'āhē ya, dami pahmē ngue ya xma nguerpøtho gā ma ēhē. ³⁰ Nūya yø hmēya dí xi'āhē ya, dami pahmē ngue guehya di nja ya, hante ngue da dū yø ja'i 'bæhyø pa ja p'ya. ³¹ Nu te bí ja mayä, 'nēcua ja rä häi, hingui zai. Pē nūnā rä hyä dí mmangä, ja para zantho nā.

Bi hycrä hyä rä Jesús ngue yø mēfi hingui pädi temä pa da zøhyø hmu di manda.

³² I paxē Oja temä pa di nja ya yø hyä dí xi'āhē. Ni xingyø anxē di pädi, ni xinga gueque dí pädi temä pa di nja, madague'a ngue rä Ts'ant'xgui Oja. ³³ Janangue dami ndø'matehē, mat'Ojahē hangū rä pa. Porque hingui pahmē temä pa, temä ora gā søcä ua. ³⁴ A nūyā, tengutho n'na rä n'yohē bi ma yap'xtho, pē himbi zohrä hyä temä pa da pengui. Nu'x yø mēfi bi fäti te pets'i. N'na ngu n'na yø mēfi bi zännbā yø tarea ja ngue da 'yøt'e. Nup'x ja rä goxthi, bi 'bämbē n'na rä mängxothi, bi xifi ngue da mädi xanho rä goxthi. ³⁵ Pē nūya bi ma mafäti rä 'befi, hingui pädi temä pa da zøhyø hmu. Da gue'āhē ya, dami mfähmē xandønho. Porque xquet'a hingui pahmē temä ora da zøhni hmūhē, o nūhmā ndetho da zøhø, oque mädē rä xui da zøhø, oque ni ma da hyats'i da zøhø, oque nēcāhāi da zøhø. ³⁶ Porque hont'a gomā ora da zøhø, pē man'nan'yo mi 'yøthē ngue hñjondī ndø'mate 'mø bi zøhø. ³⁷ Nūnā rä hyä dí xi'āhē ngue gui ndø'matehē, hingā høn'athohē dí xi'āhē nā rä hyä nā, sinoque gätho yø ja'i dí xifi ngue di ndø'mate xandønho.

Nūya yø nsäiui rä Jesús ya sänni ngue da hyo.

14 Ya mā nyo patho di nsännigo yø ja'i ngue rä pascua. Guehnā rä pa ts'i rä thūhmē hingui n'youi rä ixi. A nu'x yø hmu yø mmäcjä 'nēhyø xännbāte ngue rä ley, guehya ya rä ya'atho yø pa honi ha di mbentra Jesús ngue da tho. ² Di n'yēmbi: —A nūyā, hingā gue'mø rä pa ngue rä ngo gā benthē ya, n'nahmā hñdā nangyø ja'i da yāni.

N'na rä xisu bi xispa rä aceite rä yä rä Jesús.

³ Ya 'bæp'x ja rä hñini Betania rä Jesús. Exā sihmē p'x ja rä ngu rä Simu nūnā xi 'yøthe m'met'o ngue mi 'ya rä do'yo. Bi yēt'ambo n'na rä xisu ni dū n'na rä m'mo aceite ngue rä alabastro. I yup'x rä aceite māzihotho gā yāni, bi ma māhoqui connā paxi ngue rä nardo, pē xandøngu rä mūui. Bi 'yøjpa rä 'yēga rä m'mo aceite p'ya, bi xispabi rä ya ra Jesús. ⁴ Bi mbøcūe 'da yø ja'i mi 'bæp'x, di n'yēmbi:

—¿Hanja ngue bi ma mā'ñitho nā rä aceite nā? ⁵ Xtä nzä xtā 'bä nā ngue xti t'unnā mēnyu yø hyoya. Porque man'na xangu xti 'bä rä aceite ngue'a te rä nzābi tåhrā ja'i n'na jeya.

Hingui nnu manho yø ja'i te bi 'yøtrā xisu. ⁶ Pē rä Jesús bi 'yēmbi ja'i:

—Dami hycmē nā rä xisu 'bæcua. 'Yogui sūhmē, porque xanho te ørque. ⁷ A nūya yø hyoya guí mmāhmē, hangū rä pa guí nūhē ya yø hyoya. Da zä gui fāxhē te honi hont'a gomā ora guí nne gui fāxhē. Pē nūgä hingā nzāhmē ua. ⁸ A nūnā rä xisu guí mmāhmē, bi 'yørcagui'a te bi zerpabi rä ts'edi bi 'yøt'e. Porque ya bi nja'a te mi ja xtī nja'mø dá n'yāgui. ⁹ Majuanī dí xi'āhē ngue nup'x ha da hmānā hoga 'da'yo hyä gä rä ngēni nximhäi, xquet'a 'nē'a te bi 'yørcagui nā rä xisu, da hmā. Gue'a di fen'a.

Rä Judas di cøtyø hyä ha di japi ngue di dā rä Jesús.

¹⁰ Nūnā rä Judas Iscariote, guehnā n'na nc'ei'x 'de'mā yoho yø xädi rä Jesús, bi ma bá nyāui yø hmu yø mmäcjä. Bá nhēcā hyāui yø mmäcjä ha di japi di dāpra Jesús. ¹¹ Mi 'yø'a rä hyä sihyø mmäcjä, astā rä ndijohya. Bi xi p'ya ngue di unnā mēnyu. Janangue bi hyonna Judas ha di japi ngue di dāpyø mmäcjä rä Jesús.

Yø xädi rä Jesús bi hoqui te da zi'a rä nde bi nsännigo ngue rä pascua.

¹² Ya fūhrā ngo guehya yø pa ts'i rä thūhmē hingui n'youi rä ixi. Nūnā rä pa fūhrā ngo, guehnā rä pa hode'yo yø ja'i ngue sännigo, ngue di nzibde ngue rä pascua. Bi yēmbi xädi rä Jesús:

—¿Harx guí nne gā hocāhe rä nzibde gdä nsännigo-hē ngue rä pascua ya? —bi 'yēmbi.

¹³ Bi 'yēmbi yoho yø xädi rä Jesús:

—Ní mē nē bí ja rä hñini ya. Gui nthēui n'na rä n'yohē ni ma rä ngu, di tū n'na xøni rä dehe. Dami tennui harx da zøni. ¹⁴ Nup'x ja rä ngu da zømp'ya, dami 'yēnui rä mmēnnigu: "Rä xännbāte i ēnā: ¿Harx ja rä

cuarto ga nzibdehe ma xadi ya, ja ga sahe p'x ra ngo ngue ra pascua?" gui 'yenui. ¹⁵ Ra mmennigu p'uya, da 'yut'au n'na ra dacuarto ya mahoqui, bi ja maya ra tancangy. Ja dami hocui p'xa te ja ngue gdá nzibdehe p'uya.

¹⁶ Nuya yø xadi mi yau ra Jesús, bi map'x ja ra hnini bi xifi ngue da ma. Mi zomp'x ja ra hnini, nuna ra hya xi manna Jesús, gue'a bi nja'a. Bi dinna ngu tengutho xi xifi, ja bi hojpu ra nzibde ngue ra pascua p'uya.

Bi xihyø xadi ra Jesús ngue padj ndana rá xadi ja ngue di dá.

¹⁷ Mi dahra nde p'uya, nup'x ja ra ngu xi ma mahojpi te da zi, ja bi zomp'x ra Jesús, ni n'youi'x 'de'ma yoho yø xadi. ¹⁸ Mente sihmε p'x ja ra mexa p'uya, bi 'yembyø xadi:

—Nuyá, dí xi'ahx ngue nuua ja ra mexa dí sihmεh, 'bæcua n'na nc'ei jøgatho hai, ya xa hyoni ha di japi ngue di dagui.

¹⁹ Nuna ra hya bi manna Jesús, emmei bi du yø mmæi yø xadi. Bi mædi bi 'yanni 'da mi'da p'uya te'o na i mma, bi 'yembi:

—¿Ua go guecá'a guí mmanya? —bi 'yembi.

²⁰ Bi 'yenthø 'mø mi dahra Jesús:

—Nuna dí com'be ma mohi ua dí sihmε ya, guehna di dagá naya. Guehna n'na nc'ei ngue gui 'demá yohohæ naya. ²¹ Majuani ngue ra N'yohæ bi 'yε mahets'i da tho'a te ra n'x ja ngue da thogui, tengutho nt'ot'i p'x ja ra Maca Libro ngue di nja. Pe Hague ngu ra castigo da thohna ra n'yohæ ja ngue di dagui. Nuna ra n'yohæ na, man'na xanho ngue'mø hin xtabá m'mæi.

Ra Jesús bi xihyø xadi ngue di nzibde.

²² Mente sihmε ra Jesús, bi hyajman'na ra thuhmε. Mi ja mammadj Oja p'uya, bi xenna thuhmε, bi unyø xadi da zi. Bi 'yembi:

—Dami sihx ra thuhmε ja ua ya. Nuna, guehna ma do'yogá na.

²³ Bi decra vaso po rá ngui ra uva p'uya. Mi ja mammadj Oja, bi unyø xadi da zi 'da'its'x. ²⁴ Bi 'yembi:

—Nuna po ra vaso ja ua ya, guehna ma jigá na.

Porque guehna ra hmεya naya ngue nu'mø dá tu, di nja rá ts'edi ra 'da'yo cohi øt'ahx Oja. Porque nu'a di mfamma ji, xandøngu yø ja'i di nhohyø ts'oqui.

²⁵ Majuani dí xi'ahx ya, ngue ya hinni mantho 'dap'x ga sihx rá ngui ra uva, asta gue'mø bi zonna pa ma'da'yo honga sihx p'x di manda Oja.

²⁶ Mi juate ra nsihmε p'uya, bi duta n'na ra thuhu ngue espabi Oja. Bi ma p'uya, i map'x bi ja ra nyuni ja ra mbonza ja yø olivos.

I pahra Jesús ngue da zop'x m'mefa yø xadi.

²⁷ Ra Jesús bi 'yembyø xadi:

—Gätho'ahx ya, gui sogahx p'xa di nxui. Porque di nja'a te mmamp'x ja ra Maca Libro ngue εna: "Ga øt'a ngue da du ra mände'yo. Yø de'yo p'uya di n'uεni", i ε-

na. ²⁸ Pe nu'mø dá bennate, gani mpaga Galilea, ja gani tøp'ahx p'x.

²⁹ Ra Bedu p'uya, bi 'yembi:

—Madague'a ngue ga da zoc'a'i p'x ya mi'da ma n'yohæ, pe nugá hinga soc'a'i —bi 'yembi.

³⁰ Mi dahra Jesús, bi 'yembra Bedu:

—Majuani dí xi'i ngue nu'a di nxui ya, tobe hndi ma'a rá yohmafi ra øni, ya xqui cønga nhyundi, gui mma ngue hinguj paqui —bi 'yembi.

³¹ Pe ra Bedu p'uya n'nat'a mma ngue bi 'yεna:

—A nu'a, hin'na'a. Madague'a ngue 'dap'x ga tui, pe nugá hinga cøn'a'i —bi 'yembi.

Gätho'x mi'da yø xadi p'uya, 'da'igu bi ma.

Ra Jesús bi mat'Oja p'x ja ra xequi ni hu ngue Getsemaní.

³² Nuna ra Jesús bi mähä yø xadi, bi zomp'x ja ra xequi ni hu ngue Getsemaní. Nup'x bi zøni, bi 'yembi:

—Dami mihmi ua ya, mente ga thocá mits'x ni nguehnx ngue ga ma mat'Oja —bi 'yembi.

³³ Bi thohmits'x ni nguep'x ra Jesús, bi me ra Bedu, ra Jacobo, ra Xuua. Bi mædi bi dar'man'x rá mmæi ra Jesús, mathoguitho ngue bi du rá mmæi. ³⁴ Bi 'yembyø n'youi p'uya:

—Januani ngue tu ma mmøigá, nup'x nna sä, ya ja ngue 'bexca tu. Dami cohmi ua ya, pe 'yogui ahmi —bi 'yembi.

³⁵ Ra Jesús bi thohmits'x ni nguep'x. Bi m'memfo hai p'uya ngue mmat'Oja. Bi 'yap'Oja ngue'mø da ne, da yani ngue'a ra ndate ja ngue da thogui. ³⁶ Bi 'yemp'uya:

—Ague ma Papá'i, nu'i, gätho da zá'i. Dami yangui ngue'a ra ndate ja ngue ga thocá. Pe hinga nu'a go ga sanná gue'a di nja'a, sinoque nu te guí sanní, gue'a di nja'a.

³⁷ Mi juadi bi mat'Oja p'uya, bi 'yep'x 'bæ'x hyu yø xadi. Pe bi dini ngue ya mi aha. Bi 'yembra Bedu p'uya:

—Ague Simu, zhanja ngue guí aha? ¿Ua xinga n'na ora di sä gui 'yá ni t'aha? ³⁸ Dami mat'Oja, 'yogui ahmæ. Nu'mø hinga mat'Ojahx, nthambenitho hinda gue'a gui 'yøthæ. I nne ni mmæi ngue gui 'yøthæ na ra hya dí mmangá, pe emmei cuen'ni do'yohæ.

³⁹ Mahømbi zop'x yø xadi, bi mengbæ xpí 'yεε ngue bá mat'Oja. Tengutho xi man'a m'met'o, ngu'a ra hya xi Oja. ⁴⁰ Mambá pengbæya, mahømbi dinyø xadi ngue mi aha, porque emmei netha. Mi dambeni yø xadi ya nzofo, hinguj padj te di dadj. ⁴¹ Bi ma'a rá hyu ndi p'uya ngue bá mat'Oja. Mambá pengui, bi 'yembyø xadi:

—Gue mahønguí ahmi n'yø. Ga nuhmi, ya bi zonna ora di ndäpyø ts'oc'ei ra N'yohæ bi 'yε mahets'i. ⁴² Dami nangui. Ya bá εcua na di dagui, ma ga ma c'athæ ya.

Ya bi mbentra Jesús.

⁴³ Mente nzohyø xadi ra Jesús, bi zohna Judas rá n'youi'x 'de'ma yoho yø xadi, bá n'youi xangu yø ja'i, bá gæ yø juai, bá gæ yø za. Guehya yø ja'i xi menhyø hmü yø mmäcja, co 'nεhyø xännbate ngue ra ley, co

'nɛ'x yø n'yohɛ 'bet'o p'ɛ ja ra nija. ⁴⁴ Nuna ra Judas, ya xi xihyø ja'i temã senya da 'yøt'e, xi 'yɛmbi: "Nu'a ra n'yohɛ ga zenguagã ya, 'nɛ ga sɛrpa rá hmi, gue'a guí homhmɛ'a p'ɛya. Gui benthɛ, pɛ gue mamí thøhmɛ", xi 'yɛmbi. ⁴⁵ Janangue mi zømp'ɛ 'bãhra Jesús, bi guat'i ngue bi zengua. Bi 'yɛmbi:

—Ague grã xännbate —bi 'yɛmbi.

Bi zɛrpa rá hmi p'ɛya. ⁴⁶ 'Bexpi bentyø ja'i ra Jesús.

⁴⁷ Bi gɛxrá juai n'na nc'ɛi rá xãdi ra Jesús. Bi zennbãbi rá 'yɛxɛ ra 'bet'o mmãcja, bi hyɛjpãbi rá gu. ⁴⁸ Ra Jesús bi 'yɛmbyø ja'i bi bent'i:

—¿Ua guí ɛhmɛ ngue drã bɛgã, ngue guí cɛhɛ yø juai, 'nɛ guí cɛhɛ yø za ngue guí benngahɛ? ⁴⁹ Conque n'na pa ngu n'na pa nmi xännbã ra hyã yø ja'i p'ɛ ja ra nija. Uangui xtã nzã ja xqui benngahɛ p'ɛ. Pɛ nu te guí ørcãhɛ ya, ya bi nja'a te ra hyã mmamp'ɛ ja ra Maçã Libro —bi 'yɛmbi.

⁵⁰ Gã bi zop'ɛ yø xãdi ra Jesús ngue bi 'dagui.

⁵¹ Nu'mø ya ni zi yø ja'i ra Jesús, bi ntet'a n'na ra ts'unt'ɛ. Hønda n'na ra sãbana di mpãt'i. Xquet'a 'nɛh-na ra ts'unt'ɛ bi ne xti bentyø ja'i ngue xtã nzits'i. ⁵² Pɛ nuna ra ts'unt'ɛ bi guas'yø ja'i ngue bi 'dagui. Bi zop'ɛ ra sãbana mi tuhɛ, bi ma mangøtho.

Nuya yø n'yohɛ 'bet'o ngue yø judío bi hyãspãbi ra güenda ra Jesús.

⁵³ Nuna ra Jesús, bi ts'ixpɛ 'bãhra 'bet'o mmãcja. Nup'ɛ ja rá ngu ra mmãcja, ja bi mpeti p'ɛ gãtho yø hmɛ yø mmãcja, co 'nɛ'x yø n'yohɛ 'bet'o p'ɛ ja ra nija, conyø xännbate ngue ra ley, gã 'dap'ɛ bi mpeti. ⁵⁴ Pɛ ra Bedu ni 'bɛfa ya'atho p'ɛ ni ma yø ja'i ni zi ra Jesús. Mi zømp'ɛ ja rá ngu ra 'bet'o mmãcja, bi yut'ambo ra dãthi. 'Dap'ɛ bi mihmi yø policia maði nharpɛ ja ra sibi.

⁵⁵ Nu'ɛ yø hmɛ yø mmãcja co 'nɛ'x yø n'yohɛ 'bet'o ngue yø judío, 'dap'ɛ bi mpeti ngue bi nhɛcã hyã, honi ha di japi ngue da 'yɛmbi ni 'yup'ɛ da du ra Jesús. Pɛ hingui tĩni ha di japra hyã. ⁵⁶ Xangu yø ja'i bi manyø fɛhni ngue di yapra Jesús. Pɛ hĩndi ntĩnyø hyã ngue da 'da'igu da mamp'ɛ di yapate. ⁵⁷ M'mɛfa p'ɛya, bi guar'mi'da yø ndøbɛthanĩ ngue di yapĩ. Bi 'yɛnã:

⁵⁸ —Nuna ra n'yohɛ 'bɛcua, ya xtã øcãhe temã hyã xã mman'a m'met'o nã, ngue mi ɛnã: "Gã xot'ã nã ra ni-ja ngue ra ja'itho bi hoqui. Rã hyu pa p'ɛya, dí jap'ɛ man'na ra nija ngue hĩnjonni ja'i di hoqui", mi ɛnã.

⁵⁹ Nguna ra hyã bi hma, mi'da yø ja'i p'ɛya, n'nan'yo ra hyã i mma. Ya hĩndi ntĩnyø hyã. ⁶⁰ Bi m'mãhra 'bet'o mmãcja p'ɛya ngue bi 'yɛmbrã Jesús:

—¿Te guí mmanã ra hyã guí nyap'a'i ya n'yø? ¿Ua hĩn temã hyã gdi thãdi? —bi 'yɛmbi.

⁶¹ Pɛ ra Jesús hĩnte gã ndãtho. Ra 'bet'o mmãcja p'ɛya mãhømbi 'yɛmbi:

—¿Ua gue'e grã Cristo, rá Ts'unt'ɛ'i Oja nuna maguesɛ?

⁶² Mi dahra Jesús, bi 'yɛnã:

—Ahã, go guécã. 'Nɛ guí nnuhɛ ra N'yohɛ bí 'yɛ mãhɛts'i danĩ mmip'ɛ bí ja rá n'yɛi Oja nuna jase rá

ts'edi. 'Nɛ da 'yɛhra pa ngue hønda ɛhɛ, di 'yɛ mãhɛts'i da n'youi ra guí.

⁶³ Mi 'yøhra mmãcja nã ra hyã bi manã Jesús, n'na xet'itho rá pahni ngue bi ncuɛ. Bi 'yɛmbyø ja'i p'ɛya:

—Nuya mfãdi ya ngue hĩn te man'na mã testigo dí homhmɛ ya. ⁶⁴ Ya gã 'yøsehɛ ya ngue thenmahya Oja. Xiya, ¿te guí mmamhmɛ nã ra hyã bi manya? —bi 'yɛmbyø ja'i.

Gãtho yø ja'i p'ɛya 'da'igu bi mã, bi 'yɛnã:

—Nuna, ni 'yup'ɛ ngue da tho nã.

⁶⁵ Bi mãhyø ja'i p'ɛya ngue soxra Jesús. Bi gorpa yø dã conã ulu, 'nɛ bi mɛ'mi, bi 'yɛmbi:

—Damĩ paði te'o bi mɛp'a'i ya —bi 'yɛmbi.

Yø soldado p'ɛya, xquet'a bi mɛ'mi.

Bi manã Bedu ngue hingui paði te'o ra Jesús.

⁶⁶ Ya 'bɛp'ɛ ja ra dãthi ra Bedu. Nu'a n'na ra xisu ngue ra gũni p'ɛ ja rá ngu ra 'bet'o mmãcja, bi thop'ɛ 'bãhra Bedu. ⁶⁷ Mi nu ngue di nharpɛ ja ra sibi, bi za di hɛti p'ɛya. Bi 'yɛmbi:

—'Nɛ'i ni n'youi ra Jesús nuna ra mmɛngu Nazaret.

⁶⁸ Ra Bedu p'ɛya, bi 'yɛnã:

—Nu'a ra Jesús guí mmanya, hĩndi pacã te'o nã. Janangue hĩndi pacã temã hyã guí nne gui xicya.

Ra Bedu p'ɛya, bi map'ɛ bí ja rá goxthi ra dãthi. Høntho bi zøn'a goxthi p'ɛya, bi mmahra øni. ⁶⁹ Mãhømbi nu ra Bedu'a ra xisu p'ɛya. Nuna ra xisu bi 'yɛmbyø ja'i 'bɛp'ɛ:

—Nuna ra n'yohɛ 'bɛcua, guehna n'na nc'ɛi yø xãdi ra Jesús.

⁷⁰ Ra Bedu p'ɛya, mãhømbi mã ngue hingui paði te'o ra Jesús. Mi tho hman'na ts'ɛquits'ɛ p'ɛya, yø ja'i 'bɛp'ɛ hømbi 'yɛmbrã Bedu:

—Majuani ngue ni n'youi ra Jesús, porque di nɛqui ngue grã mmɛngu Galilea, nt'ødetho'a te gni ya.

⁷¹ Mi dahra Bedu p'ɛya, mãhømbi 'yɛnã:

—Da jacã ra castigo Oja 'mø ngue hĩmma juani te dí xi'ãhɛ. Pɛ nuna ra n'yohɛ guí xicɛ, hĩndi pacã te'o nã.

⁷² Mi juadi bi manã ra hyã nã p'ɛya, mãhømbi mmahra øni. Ra Bedu p'ɛya bi zo rá mmɛi nã ra hyã xi xihra Jesús ngue xi 'yɛmbi: "Tobe hĩndi ma'a rá yohmafi ra øni, ya xqui cønga nhyundi, guí mma ngue hingui paqui", xi 'yɛmbi. Mi zo rá mmɛi ra Bedu nã ra hyã nã p'ɛya, astã ra zondummɛi.

Bi ts'ixpɛ 'bãhra Pilato ra Jesús.

15 Mi nɛcãhãi p'ɛya, bi mpeti gãtho yø hmɛ yø mmãcja, conyø n'yohɛ 'bet'o p'ɛ ja ra nija, conyø xännbate ngue ra ley, conyø n'yohɛ 'bet'o ngue yø judío. Bi nhɛcãhyã ngue sãnni ha di japi di yapra Jesús. Bi durpɛya, bi zixpɛ 'bãhra Pilato. ² Ra Pilato bi 'yɛmbrã Jesús:

—¿Ua gue'e rá dast'abi'i yø judío?

Mi dahra Jesús, bi 'yɛnã:

—Ahã, go guécã tengutho ra hyã guí mmanya.

³ Yø mmãcja p'ɛya, xangu mi'da yø hyã guí yapĩ. ⁴ Ra Pilato mãhømbi 'yɛmbrã Jesús:

—Ya guí øse te gäma hya guí nyap'a'i ya. ¿Ua hìn tema hya gdi thadi?
 5 Ra Pilato di 'yøtho ngue hìn tema hya ga ndatho ra Jesús.

Bi manda ra Pilato ngue da ma macuati ra pont'i ra Jesús.

6 Nunā ra Pilato, ja n'na rá costumbre ngue di thø'a n'na ra ofädi 'mø ja ra ngo ngue ra pascua. Pe yø ja'i'x huanhni ndana ra ofädi da ma mathøgue. 7 Nu'a ra pa'a p'uya, mi ofädi n'na ra n'yohu ni hu ngue ra Barrabás. 'Dap'x ofädiui mi'da yø ja'i' ngue yø hyote, xi n'øt'a tünhni. 8 Mi peti yø ja'i' ngue da xihra Pilato ngue di thø'a n'na ra ofädi. 9 Ra Pilato bi 'yembyø ja'i':

—¿Ua guí nnehu ngue ga thøcä'a rá dast'abi yø judío? —bi 'yembi.

10 I pahra Pilato ngue ra nts'eya øtya yø mmäcja xi dāpra Jesús. Janangue nguna bi xihyø ja'i, porque bi ne xti thøgue. 11 Pe yø hmu yø mmäcja emmxi di hatra ts'edi yø ja'i' ngue da 'yāpra Pilato ngue di thøhra Barrabás. 12 Mahømbi 'yembyø ja'i' ra Pilato:

—Xina ra n'yohu guí emhmu ngue rá dast'abi yø judío p'uya, ¿te guí nnehu ga japä na? —bi 'yembi.

13 Yø ja'i' p'uya, xøgue n'na hmafitho bi 'yena:

—Da guatra pont'i na guí mmana.

14 Ra Pilato p'uya, bi 'yembyø ja'i':

—Pe ¿tema nts'o xa 'yø'na p'uya?

Yø ja'i' p'uya, man'hatho ngue mafi, bi 'yena:

—Da guatra pont'i na.

15 Ra Pilato p'uya, bi ne di hojpa yø mmæi yø ja'i' mbøcu. Janangue bi thøhra Barrabás. A nuna ra Jesús, bi xihyø soldado ngue da fei, 'ne da zits'i ngue di cuatra pont'i.

Yø soldado thenmahya ra Jesús.

16 Bi zixyø soldado ra Jesús, i map'x ja ra dathi cuarte. Ja bi ma mapeti p'x gätho yø soldado. 17 Yø soldado p'uya bi hetä n'na ra ulu ngue ra jupoi ra Jesús. Ya xi me n'na ra corona ngue yø 'uini, bi gäspa rá ya ra Jesús. 18 I thenmahya p'uya, bi 'yembi:

—I tate na rá dast'abi yø judío ya —bi 'yembi.

19 Bi jännbä rá ya co n'na ra t'o. 'Ne bi zots'i. Bi ndan-tyøhmu p'x 'bāhra Jesús tengutho 'mø ngue majuaní hnu mansu n'na ra dast'abi. 20 Mi juadi bi denmahya, bi gajpabi ra tuhü xi hete. Bi heträ he ya mi he p'uya. Bi zixpuya ngue di cuatra pont'i.

Ya cuatra pont'i ra Jesús.

21 Nup'x ja ra 'yu, bi nthui p'x n'na ra n'yohu xpi 'yehra 'befi. Rá mmengü Cirene na ra n'yohu, ni hu ngue ra Simu. Guehna rá papá ra Alejandro 'nehra Rufo. Nu'x yø soldado man'zi ra Jesús, bi japra Simu ngue bi duxra pont'i nuna da ma macuati ra Jesús.

22 Nunā ra Jesús, i zixyø ja'i' p'x ja ra xequi ni hu ngue Gólgota. Nunā ra hya na, i nne da mā ngue ra Njyaxhmu. 23 Nup'x bi zønna Jesús, bi t'unna vino n'youi ra mirra para ngue di pumbenibi. Pe ra Jesús

himbí ne bi zi. 24 Bi cuatra pont'i p'uya, mi juadi bi nø'mi. Bi ma ra taha yø soldado p'uya ngue to xta ra taha, gue'a da gaca n'na xequi rá he ra Jesús.

25 Gæto xudi'a ra ora bi ma macuati ra pont'i ra Jesús.

26 Nup'x ja rá ya ra pont'i bi cuati, bi ma macuati n'na ra letrero xi 'yot'i ngue mmamp'x te bi ma ma'æpi. Nunā ra letrero, i ena: "Nunā ra n'yohu 'bæcua, guehna rá dast'abi yø judío na", enna letrero. 27 'Ne yoho yø bæ bi ma macuati ra pont'i, n'na i gohrá n'yei, n'na i gohrá gaha. 28 Ya bi nja tengutho ra hya mmamp'x ja ra Maca Libro ngue ena: "Tengutho majapi yø ts'oc'ei, ngu'a da thogui".

29 Asta huatyø ya yø ja'i' thop'x ja ra pont'i cuatra Jesús ngue thenni. I embi:

—A nuya n'yø, dami xorpabi rá nija Oja ya. 'Ne guí ena ngue nhyu patho gdi hojman'na ra nija. 30 Dami nyanse ya, bá cap'x ja ra pont'i guí cuatia —embyø ja'i.

31 Nu'x yø hmu yø mmäcja p'uya, conyø xänbæte ngue ra ley, gä thenmahya ra Jesús. Di n'yembi:

—Mi mmanhu ra n'yohu ngue da yanyø ja'i. Pe nuyá, hinda zá ha di japi di nyanse ya. 32 A nu'mø majuaní ngue ra Cristo rá dast'abi yø judío ya, da zá da cahnu ja ra pont'i ya, n'namhma ga ec'ei'x te da mā.

Xquet'a 'ne'x yonc'ei 'dap'x cuathu ra pont'i thenmahya.

Ya bi du ra Jesús.

33 Mi huxyadi p'uya, bi m'mexui gä ra ximhäi asta hyu nde. 34 Nu'mø ni ma da zæ'i hyu nde p'uya, ra ndøts'edi bi 'yenna Jesús:

—Eloi, Eloi, ¿lama sabactani? —bi 'yena.

I nne da manna ra hya na: "Ma Oja'i, ma Oja'i, ¿hanja ngue gá hyegaguí p'x?" 35 Ja mi 'bärpætho 'da yø ja'i, bi 'yøde te bi manna Jesús. Yø ja'i' p'uya di n'yembi:

—Nunā ra n'yohu na, i nzohra Elías.

36 Nunā n'na nc'ei mi 'bär'x, bi ma n'na 'dihitho bá ha n'na xequi ra esponja xa ntudi, bi pop'x ja ra vino xan'ixi. Bi nøtra t'o p'uya ngue bi cuarpa rá ne ra Jesús ngue da zæts'i. I embyø n'youi p'uya:

—Ma ga nnyu ya ngue'mø da ep'x ra Elías i nzofu ngue da hyajhnu ja ra pont'i.

37 Pe ra ndøts'edi i 'yen'a n'na rá hmafi ra Jesús. Bi du p'uya. 38 Nu'a ra ora'a p'uya, nu'a ra ulu mi zæp'x ja ra goxthi nija, bi xet'i, i gai. 39 Nu'a ra capita mi 'bär'x ni hyandra Jesús, bi nu te 'be'a gä bi 'yøtra Jesús ha i du. Bi 'yena p'uya:

—Majuaní ngue nuna ra n'yohu na, rá ts'ænt'x Oja na.

40 Xangu yø xisu bí 'bär'x yap'ætho, hantho te gä bi nja. Nu'x yø xisu'x p'uya, n'youi p'x ra Salomé, conna Maya nuna ra mmengü Magdala, co 'nehna man'na ra Maya rá mamá ra t'x Jacobo 'nehra José. 41 Nuya yø xisu ya, nu'mø mambi 'yop'x ja ra häi Galilea ra Jesús, mi n'youi p'x ni ma, guehya mi fäts'i ngue di unni te honi. 'Ne xangu mi'da yø xisu 'bär'x ngue bi den'mø mi ma Jerusalén.

Ya bi ma nt'ägui ra Jesús.

⁴² Mi 'bep'x n'na ra mmengu Arimatea ni hu ngue ra José, i 'bet'o ngue yø judío, 'nē di respeta yø ja'i. Xquet'a mi tøm'i ngue n'nahmantho di manda ua Oja. Pe commā ngue ya bi nde, ya da yætra pa ngue ra ts'äya, go guehna ra José bi hya ra ts'edi bi ma bá nyaui ra Pilato, bi 'yäpra nt'edi ngue da hyajpa rá do'yo ra Jesús. ⁴⁴ Mi 'yøhra Pilato ngue ya xi du ra Jesús, di 'yøtho hanja. Bi zohna capita p'uya, bi 'yänni ngue'mø majuañi ya xi du, oque hin'na. ⁴⁵ Ra capita bi mā ngue ya xi du. Ra Pilato p'uya, bi unna nt'edi ra José ngue da hyaxra Jesús. ⁴⁶ Nuna ra José bi dän'a n'na ra sávana ngue ra hoga ulu, ngue nu'mø bi hyajpæ ja ra pont'i ra Jesús, da 'uennbabi rá do'yo. Mi jap'x n'na ra panteón ngue xi ma nt'a'mi p'x ja n'na ra 'bido, ja bi hyaxpæ ngue bá ägui. Bi gotra goxthi conn'na ra ndodo. ⁴⁷ Nuna ra Maya ngue ra mmengu Magdala 'nēhna man'na ra Maya rá mamá ra José, guehya bi mähä ya ngue bi nu ha bi t'ägui.

Ya bi bēnnaŋte ra Jesús.

16 Mi thohra pa ngue ra ts'äya, nuna ra Maya ngue ra mmengu Magdala, connā Maya rá mamá ra Jacobo, connā Salomé bi dānyø 'yēthi ya p'uya, ngue da map'x bí o ra Jesús, da cots'i. ² Mi hyaxa ra pa ndomingo rá mudi ra pa ngue ra semana, ya pøxyadi, bi map'x bí ja ra panteón. ³ Nu'p'x ja ra 'yu p'uya, di n'yēmbi:

—Xiya, zte'o gue da hyacra do juaxpæ ja ra goxthi ya?

⁴ Mi zømp'x ja ra panteón, bi nu ngue ya n'nanni 'benna do mi juaxra goxthi, ya xi thaqui. ⁵ Mi yæ'tambo, hup'x n'na ra anxē he rá t'axcā he, ni mihrá hyo ra goxthi ngue n'yēi. Bi zu 'mø mi nu. ⁶ Pe ra anxē bi 'yēmbi:

—'Yo guí suui. Dí paçä ngue guí hommi ra Jesús nu-na ra mmengu Nazaret bi cuatra pont'i yø ja'i. Ya hin-jo'o ua, ya xā bēnnaŋte. Dami nuui nē ha bi 'bēgui. ⁷ A nu'yá, ni mē ya, ni xihmi ra Bedu co 'nē'x mi'da yø xädi ngue dani dør'ahæ p'x Galilea ra Jesús. Ja gni nu'x p'x tengutho bi xi'ahæ m'met'o.

⁸ Mi bøm mā xøts'e ya yø xisu p'uya, n'na 'dihitho bi ma, māde di johya, māde i su. Pe hinjonni ja'i xtā xifi te xi nu, astā huaqui ngue ra ts'ü.

Ra Jesús bi nyaui na ra Maya ngue ra mmengu Magdala.

⁹ Xuðitho'a ndomingo bi bēnnaŋte ra Jesús. Rá mæditho bi nthēui na ra Maya ngue ra mmengu Magdala. Guehna xi 'yøthe m'met'o ngue mi n'youi yoto yø ts'onthi. ¹⁰ Nu'a te xi nja, go guehna bi ma bá xi hmi'da yø xädi ra Jesús, porque zoni ngue tu yø mmæi. ¹¹ Mi 'yøhya p'uya ngue ya xi bēnnaŋte ra Jesús, 'nē i mmanna ra Maya ngue ya xi nu ra Jesús, pe hingui ec'ēitho te sifi.

Ra Jesús māhømbi nthēui yoho yø xädi.

¹² M'mefa p'uya, ra Jesús māhømbi nthēui p'x ja ra 'yu mi yoho yø xädi, manī map'x ja ra hniñi. Pe nu'a ra ora'a p'uya, bi 'yøtra Jesús ngue n'nan'yo p'x i nēqui. ¹³ Nu'ya yonc'ēi ya, bi ma bá xihyø mmixädiui. Pe māhøn'a hingui ec'ēitho yø amigo te xifi.

Ya bi nyaui gä 'de'ma'da yø xädi ra Jesús.

¹⁴ Rá nzequi p'uya, nu'ya 'de'ma'da yø xädi ra Jesús 'darbæ 'bæi, sihmē p'x ja n'na ra mēxa. Ja mi dānnbēni, ya 'bäp'x ra Jesús. Bi zæ p'uya, ngue hingui ec'ēi 'mø mi sifi ngue ya xi bēnnaŋte. ¹⁵ Bi xihyø xädi te ja ngue da 'yø't'e, bi 'yēmbi:

—A nu'yá, ni mähä rá ngēni nximhäi ya, gui xihmæ ra hoga 'da'yo hya gätho yø ja'i. ¹⁶ Nu ra ja'i da 'yēc'ēi ra hya 'nē di nxixya, guehna di nyanná te na. Pe nu ra ja'i hinda 'yēc'ēi ra hya, da ma ra castigo. ¹⁷ Nu'x yø ja'i da 'yēc'ēi ra hya, da zā da 'yøtyø milagro, porque høntho da 'yāqui ngue ga fäts'i, ya da zā da 'yøthe yø ja'i n'youi yø ts'onthi. 'Nē da zā da nya yø hya hinxa xädi.

¹⁸ Da zā di bentyø c'ēya, pe hinte da japi. Mada zi ra 'yēthi ngue ra ndate, pe hinte da japi. Da japyø 'yē p'x ja yø ya yø dārquēhi, 'nē da zā ha hēmbi.

Ya bi ma māhēts'i ra Jesús.

¹⁹ Nuna ra Jesús, mi juadi bi xihyø xädi ya yø hya di 'bepi da 'yø't'e, bi ma māhēts'i p'uya, i mmip'x ja rá n'yēi Oja. ²⁰ Nu'x yø xädi p'uya, bi ma ndap'x bi zā, bi xihra hoga 'da'yo hya yø ja'i. A nu'a ra Hmu p'uya, i fäts'i ngue øtyø milagro tengutho bi xifi. Nu'mø bi nu yø ja'i yø milagro øtyø xädi ra Jesús, i haxa njuani yø ja'i ngue majuañi na ra hya sifi. Da ngut'atho.

Rā Lucas

Rā Lucas bi mā hanja ngue bi 'yotṛa libro ja ua.

1 Xangu yō ja'i bi ne bi 'yetrā hya, 'nē bi cuarta sēcuā ya yō hya xā nja ua dī 'bēhmē. ² Guehya bi cuarta sēcuā'a te gāma hya bi nxännbate yō māmhya nuya bi nū te gā bi 'yotrā Jesús, astā gue'mō mambā fēdi bā xännbā rā hya yō ja'i. ³ Nūgā xquet'a dādi ja ndūmmē dī honi ha bi njap'x bā fēdi, astā guehṛa tiempo ja p'ya. Ague mā ndō'amigo Teófilo, nūgā dī nnu mānho ngue gā utrā hya gā cuarpū ja rā sēcuā, gā pen'nā'i. ⁴ Porque dī nne guí padī xanho ngue mājuāni nā rā hya bi sän'nā'i.

N'na rá anxe Oja bi mā ngue dī m'mēhnā rā Xuua nūnā bi 'yotrā nxixya.

⁵ Nū'a rā tiempo mi ndast'abi p'x ja rā häi Judea rā Herodes, mi 'bē'a n'na rā mmäcja ngue yō judío ni hū ngue rā Zacarías. Nūnā rā Zacarías, yō mmimmēfihē'x yō mmäcja tēnā ndū rā mmäcja Abías. Nū'a rá xisu rā Zacarías, ni hū ngue rā Elisabet, guehnā n'na rá mbom'meto rā mmäcja Aarón. ⁶ Nūya yonc'ēi ya, nū'a rā nho nne Oja ngue dā 'yōt'e, gue'a bi 'yōt'a. Gā bi 'yōt'x yō hya mmāmp'x ja rá ley Oja. Hingongi pōni dā 'yēmbi ngue hingā gue'a ōt'e. ⁷ Pe himbi m'mēhyō basi, porque marā 'yabasi nā rā Elisabet. 'Nē ya gā yō dāc'ēi.

⁸ Nūnā rā mmäcja Zacarías, bi tocabi ngue bi zōnna ora dī m'met'o p'x ja rā danija ngue dā danne Oja. ⁹ Nū'x yō mmäcja, ja yō costumbre ngue jēcrā suerte ndanā gue'a rā mmäcja dā yērbē ja rā nija dá ūhṛa bopo. Nū'a rā ora'a, bi tocabi rā suerte rā Zacarías ngue dā ūhṛa bopo. ¹⁰ Gātho 'bē'athi yō ja'i ngue mmat'Oja, mēnte brā ombo rā Zacarías ngue brā ūhṛa bopo. ¹¹ Rā Zacarías bi nū ngue bi zō'a n'na rá anxe Oja, bi m'māp'x ja rá hyo rā altar ngue n'yei, ha zō rā bopo. ¹² Emmēi bi nū 'mō mi nū rā anxe rā Zacarías. Hingui padī te dā 'yōt'e. ¹³ Pe rā anxe bi 'yēmbi:

—Ague Zacarías, 'yo guí sū. Porque dā 'yōt'a Oja ngue dī nja'a te guí āpi. A nuyá, dī m'mē'a n'na rá ts'unt'x ni xisu Elisabet. Gdi hutī ngue di Xuua. ¹⁴ Gui johya 'mō bi m'mēi, dī nja'i mpähä. Xquet'a xangu yō ja'i di johya 'mō bi m'mēi. ¹⁵ Porque dā nū mānho Oja ni ts'unt'x. Nūnā ni ts'unt'x hīnjām'mō dā zi rā vino, 'nē hīnte mān'na mā cosa dā zi ngue dī n'iti. Mēnte yō pa dī m'mēi, dī n'youi rā Espíritu Santo. ¹⁶ Dā 'yōt'e ngue xangu yō judío di 'bārpā yō mmēi dā 'yēc'ēi Oja nūnā 'bēi ngue rā Hmū. ¹⁷ Nūnā rā Xuua dī m'met'o p'x dī ma rā Hmū. Tengutho rā pōngahya Elías ngue bi ma māhatī rā ts'edi, xquet'a dī njarbūtho ni ts'unt'x ya, dā

ma māhatī rā ts'edi. Dā japyō ja'i di 'bātyō mmēi, dā 'yōt'e tengutho mi ōtyō mboxita. Nū'x yō mmējh-māhya, dā bādī ngue dā dennbabi yō hya yō hoja'i bā dīnna hya. Dā japyō ja'i ngue dī nsāp'x ja yō mmēi ngue dā 'yēc'ēi Oja.

¹⁸ Nūnā rā Zacarías bi 'yōrpā ra nt'änni rā anxe, bi 'yēmbi:

—¿Hanja nā rā hya guí xiqui? Porque nūgā ya dá ndō, dā guehmā xisu p'ya, ya rā dāc'ēi —bi 'yēmbi.

¹⁹ Bi 'yēnna anxe p'ya:

—Guecā drā Gabriel. Dī 'bēcā p'x ja rá hmī rá dā Oja. Go xpā mmēngā Oja ya ngue gā xi'i nā rā hoga 'da'yo hya dī xi'i. ²⁰ Pe nūya ngue hingui ēc'ēi nā rā hya dī xi'i ya, guí ngone ya, hīndā zā guí nya, astā gue'mō dī m'mēhni ts'unt'x dī xi'i. Nūnā rā hya dī xi'i, bā ēp'x rā pa dī nja nā.

²¹ Nū'x yō ja'i 'bē'athi p'ya, i tō'mi ngue dā pōnna Zacarías. Di 'yōdyō ja'i ngue ya'atho rā ora bā ombo nnija rā Zacarías. ²² Ya hingui sā dī nya 'mō mambā pōni. Jānāngue bi bāhyō ja'i ngue ja te bā t'utā mbon-nija. Ya yō 'yētho gā 'yōtrā senya p'ya, porque ya hingui sā dī nya.

²³ Nū'mō mi dātrā pa ngue ōtrā ndanne p'x ja rā nija rā Zacarías, bi ma rá ngu p'ya. ²⁴ M'mēfa p'ya, mi hya rá basi rá xisu Elisabet. Bi m'mērpū ja rá ngu, hīn hapū i ma mēnte ncūt'a zānā. Ya ēn'a nbēmp'ya:

²⁵ “Nūnā bi jacā Oja ya, i nnepe ngue ya hīnni mantho dā denngagui yō ja'i”, i ēnā.

Bi mānnā anxe Oja ngue dī m'mēhṛa Jesús.

²⁶ Mi dāt'a n'nato zānā ngue hā rá basi rā Elisabet, nūnā Oja hōmbi mēhnā anxe Gabriel, bi map'x ja n'na rā hīnīnī ni hū ngue Nazaret, ja rā häi Galilea. ²⁷ Bi ma dā nyāui n'na rā hmūte xisu ni hū ngue rā Maya. Nūnā, ya ja ngue dī nthātui n'na rā n'yohē ni hū ngue rā José. Nūnā rā José, rá mbom'meto rā dāst'abi David. ²⁸ Nū'a rā anxe bi zōp'x mi 'bēhṛa hmūte, bi 'yēmbi:

—Nnā hān'nā'i rā nzengua ngue gā nthēui rá mēte Oja. I nnu mānho'i Oja, 'nē mān'na di jap'a'i ngue gātho mi'da yō xisu —bi 'yēmbi.

²⁹ Nū'mō mi nū rā Maya ngue 'bāp'x rā anxe, di 'yōtho hanja nā rā hya xifi. I ēnā: “¿Tegue mānzengua'a xicā nā?” ³⁰ Rā anxe p'ya bi 'yēmbi:

—Ague Maya, 'yo guí sū. Nū'i, gā nthēui rá mēte Oja. ³¹ A nūya guí hya ni basi ya, 'nē drā ts'unt'x'a guí ōni. Nū'mō bi m'mēi, gdī hutī ngue rā Jesús. ³² Hīnjondā zē-di tengū nā. 'Nē di hū ngue rá Ts'unt'x Oja māguesē. Nūnā Oja mā Hmūhē, dā japi ngue dī ndast'abi nā ni

ts'unt'x tengutho mi pēhrá mboxita David. ³³Janangue di manda para zantho yø judío, 'nē di ndast'abi hinhā rā nzequi.

³⁴ Rā Maya p'uya bi 'yørpā rā nt'änni rā anxē, bi 'yēm-bi:

—¿Ha di zā di nja'a guí xiqui, conque tobe hin dadi nthati?

³⁵ Bi 'yennā anxē p'uya:

—Rā Espiritu Santo dā zōp'x gdi 'bui. Nunā Ojā maguesē ja rā ts'edi, dā zā dā 'yøt'e ngue gui hyā ni basī. Janangue nunā rā ts'unt'x di m'mui, gā rā nho dā n'yo, 'nē di nhuti ngue rā Ts'unt'x Ojā. ³⁶ A nuyá, xquet'a 'nē'a ni mēni Elisabet di m'mui'a n'na rā ts'unt'x ya, 'nē guí padī ngue ya rā dāc'ēi'a rā xisu. 'Nē t'ēmbi ngue rā 'yābasī nā rā xisu nā. A nuyá, ya n'nato zānā hā rā basī nāya. ³⁷ Nunā Ojā, hīnte hēmbi.

³⁸ Bi 'yennā Maya p'uya:

—Ya dí øcā nā rā hyā mman'Ojā 'mø. Dā jacā Ojā nā rā hyā guí xiqui.

Mi manā Maya nā rā hyā nā p'uya, bi ma rā anxē.

Bi ma rā Maya di zengua rā Elisabet.

³⁹ A nuyá, nunā rā Maya bi ma n'nahmantho p'x ja n'na rā hñini rā njap'x ja yø xanthø ja'a rā hāi Judea.

⁴⁰ Mi zōmp'x ja rā ngu rā Zacarías, bi yut'ambo rā Maya, bi zengua rā Elisabet. ⁴¹ Nu'mø mi 'yøhrā Elisabet ngue di zenguate rā Maya, rā Elisabet bi 'yānnā basī o rā mmui. Rā Espiritu Santo bi bēnnabī rā hyā dā xihra Maya. ⁴² Bi ts'edi bi 'yēmbūya:

—Man'natho bi jap'a'i Ojā ngue gātho mi'da yø xisu. 'Nē xquet'a bi unnā njapi ni basī. ⁴³ ¿Hague ngu rā njama mmadi ja ngue gā øt'ä, ngue bá ēhē bi zenguagui rā mamá mā Hmu? ⁴⁴ Hontho bi zo mā gu ngue gadi zenguagui, nunā mā basī o mā mmui bi 'yāni ngue di johya. ⁴⁵ Rā mmēthi gā nthēui ngue gā 'yēc'ēi rā hyā bi si'i, porque nu'a te mman'Ojā, di nja'a —bi 'yēnnā Elisabet.

⁴⁶ Rā Maya bi 'yēnā:

—Nugā dí ēspābi Ojā. ⁴⁷ Di johya mā mmui connā nguehna Ojā mā yāntegā. ⁴⁸ Porque bi 'yørcagui mā sū Ojā, 'nē hīngā njuānigui, nugā drā mēfitho. Nu rā pa di ma p'uya, gātho yø ja'i dā 'yēngui ngue rā mmēthi dā nthē'be. ⁴⁹ Porque jase rā ts'edi Ojā, ¿hague ngu gāho'a te bi 'yørcagui? Nunā Ojā, maguesē nā. ⁵⁰ Hangu rā pa di huēcyø ja'i suprá xudi Ojā. ⁵¹ I ja ts'edi te bi 'yøt'e. Bi hyējpa yø hyā yø ja'i di 'yēts'i. ⁵² Bi 'yēnsu ja yø nhudi yø dast'abi. Bi japi bi hyā rā ts'edi yø ja'i hīngā njuāni. ⁵³ Bi 'yøt'e ngue mbonguitho te dā zi yø ja'i mi tūmanthūyū. Bi 'yetyø mmēmmeti, hīndi japi te dā hyāts'i. ⁵⁴ Bi nja rā yēmmui connā ngue'x yø judío mi thānne, hīmbi pūmbēni bi māts'i. ⁵⁵ Bi nja tengutho rā hyā bi sihma mboxitahē Abraham, ngue para zantho dā ma māhuēqui'x yø mbom'meto.

⁵⁶ Nunā rā Maya, nhyushnā bá m'mup'x 'bēhra Elisabet. Bi ma rā ngu m'mefa p'uya.

Bi mihrā Xuua nunā bi 'yøtrā nxixya.

⁵⁷ Mi zōnnā pa di ønnā ts'unt'x rā Elisabet. ⁵⁸ Bi ma di zengua'x yø besino, 'nēhyø mēni. Bi bāhyø ja'i ngue xāndøngu rā nho bi 'yørpābi Ojā. ⁵⁹ Ya rā hyāto mā pa xi mihrā ts'unt'x, bi ma mhmeppya p'uya, bi njapra circuncisión. Yø ja'i p'uya nnepe di hu rā ts'unt'x tengutho gui hu rā papā Zacarías. ⁶⁰ Pē rā mamá rā ts'unt'x bi 'yēnā:

—Hīn'nā. Man'na xanho di hu ngue di Xuua —bi 'yēnā.

⁶¹ Bi t'ēmbūya:

—¿Hanja? Conque hīngā n'na ni mēni ni hu'a rā thūyū guí mmanya.

⁶² Bi t'ørpā rā senya rā papā rā ts'unt'x p'uya, ngue t'änni te di hu. ⁶³ Bi 'yā'a n'na rā xithe p'uya, bi cuarta thūyū di ho, bi 'yēnā: "Di hu ngue di Xuua". Gātho yø ja'i p'uya, di 'yøtho. ⁶⁴ 'Bexque'a rā ora'a p'uya, bi zā bi nya rā Zacarías. Janjuāni ngue di ja mammadi Ojā p'uya. ⁶⁵ Gā di 'yøtho'x yø besino'a te bi nja. Gātho'a rā xēqui mi 'bui ja rā hāi Judea, i mmanyo ja'i te bi nja. ⁶⁶ Gātho ya yø ja'i bi badi te bi nja, di 'nyomfēni, 'nē di 'nyānni n'na ngu n'na, hague nja'a ya. Di 'nyēmbūyø ja'i: —¿Te 'be'a gātho dā 'yør'mø bi ndan'yohē nā rā ts'unt'x nā? —di 'nyēmbi.

Porque ēmmēi di unnā njapi Ojā.

Ja ua yø hyā bi manā Zacarías.

⁶⁷ Nunā rā Zacarías rā papā rā Xuua, bi bēnnabī rā Espiritu Santo rā hyā dā mā. Bi 'yēnā:

⁶⁸ —Ma gā ēspābi nā mā Hmu Ojā. Porque dā ēse ua 'būhyø judío ngue di pøhø. ⁶⁹ Dā pēnngahē n'na rā Yante ja rā ts'edi. Guehna n'na rā mbom'meto rā David nunā bi 'yøt'e te nne Ojā. ⁷⁰ Nu'mø yø pa xā thogui ngūnā rā hyā bi bēnnabī yø pøngāhyā Ojā 'mø mi yāt'a rā hyā bi nepe bi mā. ⁷¹ Bi mā ngue dā yānjē p'x 'būhma nsūihē. 'Nē dā yānjē ngue'x to gā nnu mān'ūjū. ⁷² Bi mā ngue di huēc'x mā mboxitahē xā m'mui. 'Nē bi mā ngue nu'a rā mācā hyā bi xifi, hīndi pūmbēni. ⁷³ Guehna rā hyā bi yārpābi Ojā nā mā mboxitahē Abraham. ⁷⁴ Bi xifi ngue dā yānjē p'x 'būhma nsūihē, n'namhma ngue ya hīngā sū gā thānnehe Ojā. ⁷⁵ 'Nē gā nsūphē, gā rā nho gdā 'yohē mēnte rā pa gā m'mūhmē. ⁷⁶ A nu'i grā zits'unt'x, gdi hu ngue rā pøngāhyā'i nā Ojā maguesē ya. Porque guí m'met'o ngue gui xojpā yø mmui yø ja'i hante dā ēhra Hmu. ⁷⁷ Nu'i gui japi dā bāhyø ja'i ngue ya dā ma nhyāni, 'nē di mpūnnabī yø ts'oqui. ⁷⁸ Nunā Ojā di mācū, 'nē di huēgāhē. Tengū rā hyadi di yør'mø mā pa, astā māyā bi nēxrá nyot'i sōcua ja rā hāi. ⁷⁹ Nu'x yø ja'i 'bū 'bexūi dā zā dā dīnnā 'yū. Njarbūtho ya, nuyā yø ja'i xants'o gā 'yo, ya ja ngue di nthēui rā ndāte. Dā xojpā Ojā yø mmui. Dā japi dā bāhyø ja'i ha di nhojpāui Ojā —bi 'yēnnā Zacarías.

⁸⁰ Man'na ni zacra ts'unt'x, bi nte 'nē man'na ni bā Ojā. Pē bá m'mup'x ja rā dāpo astā gue'mø mi zōnnā pa dā xihra hyā yø judío.

Ya bi mihra Jesús.

2 Nu'x yø pa'x p'uya, gätho'x yø nación di manda ra dast'abi Augusto, bi manda ngue da ma nsots'i ra censo. ² Guehna rá mudi ra censo bi ma nsots'i 'mø mi ndast'abi ra Cirenio p'x ja ra häi Siria. ³ Gätho yø ja'i, ja ngue da map'x ja ra hnini xa m'mehyø mboxita, ngue di cuatyø thuhü. ⁴ Janangue nuna ra José bá nex-p'x ja ra hnini Nazaret ja ra häi Galilea, i map'x ja ra hnini Belén ja ra häi Judea mará mmengu ra David. Porque ra José, rá mbom'meto ra David. ⁵ Bi ma ra José di cuatrá thuhü conna Maya rá xisu. Nuna ra José him-bi dährá xisu, pe ra Maya ya ha rá basi. ⁶ Mente 'bep'x ja ra hnini Belén, nuna ra Maya bi zonna ora di m'meni. ⁷ Bi m'mehrá mudi ts'unt'x. Bi 'ue ra ulu 'mø mi mi. Bi gärbu ja rá mosa yø fani, porque hin'yue ha di nsäya, hindä hønnbu ja ra ngumfani i sä.

Bi zøhyø anxe p'x 'bøhyø mände'yo.

⁸ Mi 'bep'x yø mände'yo p'x jon'a Belén, ma di haxpø ngue fädi gä ra xui yø de'yo. ⁹ Mi dambeni, ya 'bep'x n'na rá anxe Oja. Rá nyot'i Oja p'uya, bi yot'i gätho p'x 'bøi. Pe emmei bi nsu. ¹⁰ Ra anxe p'uya bi 'yembj:

—'Yo guí suhø. Porque nná han'nahx ra hoga 'da'yo hya ya, 'nø hønnbu bi zä di johya yø ja'i 'mø bi 'yøhna ra hya nná haä ya. ¹¹ A nuyá, ya bi mihni Yantehx p'x ja ra hnini mi 'bøhra David. Guehna ra Cristo bá ex Oja ngue di ndast'abi naya. ¹² Gä xi'i te jap'x ha gui timh-mø. I nt'ε ra ulu na ra ts'unt'x, op'x ja rá mosa yø fani.

¹³ Mente ya ra anxe p'uya, bi nequi mi'da yø anxe bi 'yø mahets'i. Gä espabi Oja yø anxe, i ena:

¹⁴ —Maguese na Oja bí 'bø mahets'i. 'Nøcua ja ra ximhäi, da hyurpa yø mmøi yø ja'i da nurpa rá mate.

¹⁵ Hontho bi manyø anxe na ra hya na p'uya, bi mengui, i ma mahets'i. Yø mände'yo p'uya, di n'yembj n'na ngu n'na:

—Ma ga mmähä Belén. Ga ma nuh'a ra hya bi ør-çahx Oja ngue bi nja ya.

¹⁶ N'nahmantho bi ma yø mände'yo p'uya. Bi dimp'x mi 'bøhra Maya 'nøhra José. Nu'a rá ts'unt'x, op'x ja rá mosa yø fani. ¹⁷ Mi nup'x ha 'bøi, bi xifi ngue ya xi manna anxe ngue xi mihra 'uene. ¹⁸ Nu'x yø ja'i bi 'yøhya yø hya bi manyø mände'yo, di 'yøtho hanja na ra hya sifi. ¹⁹ Pe ra Maya hinha gui pumbeni na ra hya bi sifi, hont'a mben'a. ²⁰ Nu'x yø mände'yo bi mengbu xpi 'yøhe, pe espabi Oja, 'nø di ja mammadi ngue'a te ra hya xi 'yøde, 'nø'a te gä xi nu. Gä bi nja tengutho xi sifi.

Bi ts'ixpø ja ra nija ra Jesús ngue da ma madäpi Oja.

²¹ Ja rá hyato ma pa xi m'mehra ts'unt'x p'uya, bi ma mhmepya, bi njapra circuncisión. 'Nø i hutj ngue ra Jesús, tengutho ra thuhü bi manna anxe nuna bi nyau ra Maya hante da hya rá basi.

²² Nup'x ja ra ley bi 'yotra Moisés, i nt'ot'i p'x njammi pa xa m'mehra basi 'mø da zä da ma nija. Janangue nu'mø mi dättra pa, bi ts'ixra 'uene p'x ja ra hnini Jerusalén ngue da ma ma däpi Oja. ²³ Nguna bi 'yøt'e

porque nup'x ja rá ley Oja, i nt'ot'i p'x ra hya ngue ena: "Nu'a rá mudi basi ra ja'i di m'møi ngue drá ts'unt'x, da ma ma däpi Oja", i ena. ²⁴ Bi ma p'uya ngue bá øtra 'bøt'e tengutho nt'ot'i p'x ja ra ley, ngue da hyo yoho yø ts'int's'x ngue ra tørtola, oque yoho yø paloma.

²⁵ Nu'a ra tiempo'a p'uya, mi 'bep'x Jerusalén n'na ra n'yohu ni hu ngue ra Simeón. Guehna n'na ra hoga n'yohu mi thanne Oja, 'nø mi tøm'i ngue da ma nhyani yø judío. Ra Espiritu Santo di bennbi te da 'yøn'a ra Simeón. ²⁶ Ya xi 'yuti ngue hante da du, 'be da nu ra Cristo nu'a ja ngue da pen'Oja ngue di ndast'abi. ²⁷ Nu-na ra Simeón bi bennbabi ra Espiritu Santo ngue bi map'x ja ra nija. A nuna rá papá 'nøhrá mamá na ra t'øts'unt'x Jesús, ya bi zøp'x ja ra nija, nnepe ngue da ma ma däpi Oja na ra Jesús, tengutho mmamp'x ja ra ley. ²⁸ Nuna ra Simeón bi hyanna ts'unt'x ngue bi dets'i. Bi ja mammadi Oja p'uya, bi 'yena:

²⁹ —Ma Oja'i, bi hyu ma mmøigä ya. Porque ya bi nja'a te gä yarqui ngue di nja hante ga tu. ³⁰ Ya dá nugä na ja ngue di nyante ya. ³¹ Guehna guä sänni ngue da badi gätho yø ja'i na. ³² Nuna ya guehna da xojpa yø mmøi yø ja'i hingyø judío na. Conna guehna da ma maya yø judío.

³³ Nuna ra hya bi xihra zi'uene ra Simeón, ra José 'nøhrá mamá ra Jesús di 'yøtho hanja'a ra hya øde.

³⁴ Nuna ra Simeón, bi 'yäp'a Oja ngue di japi. Bi t'øm-brä Maya rá mamá ra Jesús:

—Nuna ra zi'uene 'bøcua, bá ts'ännbabi na ngue nu'mø bi ndan'yohu, xangu yø judío hindä nu manho, guehya di m'mehya. Pe nu to da nu manho, guehna ra ja'i di nyani. ³⁵ Guehna di fadi te mbemp'x ja yø mmøi n'na ngu n'na yø ja'i na. Dí xi'i te ja ngue di nja, ngue ra dummei gui thogui, tengutho 'mø da thohra juai p'x ja ni mmøi.

³⁶ Nup'x ja ra nija p'uya, mi 'bep'x n'na ra xisu ngue di bennbabi Oja ra hya xihyø ja'i. Ni hu ngue ra Ana na ra xisu, rá t'ixu'a ndu ra Fanuel, rá mbom'meto ra Aser. Rá ngüetho 'mø mi nthati, pe høndä nyoto jeya bi m'møhmj rá ndø. Pe ya ra bødac'ei ya. ³⁷ A nuyá, ya goho 'däte magoho njeya ra 'danxu ya. Hinha ni bømp'x ja ra nija. I thanne Oja ra pa ra xui, mmat'Oja hin'yue p'x rá nzegui 'nø etrá mmøi. ³⁸ Mi yøtra Ana p'x 'bøhra zi'uene Jesús, bi mat'Oja, di ja mammadi Oja. M'mefa p'uya, bi xihyø ja'i 'bep'x ja ra nija, ngue nu'a ra 'uene 'bep'x, gue'a ra Yante mi tøm'yø judío p'x Jerusalén.

Ra José 'nøhra Maya bi mengui, i ma Nazaret.

³⁹ Mi juadi bi 'yøt'e te gä nt'ot'i p'x ja rá ley Oja, bi mengbøya, i map'x ja ra hnini Nazaret ja ra häi Galilea. ⁴⁰ Nu'a ra zits'unt'x, man'na ni zaqui, i te, 'nø man'na ni dinna hya, porque Oja emmei bi japi.

Bi map'x ja ra nija na ra ts'unt'x Jesús.

⁴¹ Nuna ra José 'nøhra Maya, njeya njeya pa Jerusalén, bi nny ra ngo ngue ra pasqua. ⁴² Ya ha n'nema yo njeya ra Jesús, xquet'a 'nøhna 'da i ma dra ts'ännigo p'x Jerusalén. ⁴³ Mi guahra ngo, bi mengui, i ma yø ngu. Pe

ra Jesús bá cop'x Jerusalén, hinguí pahrá papá 'nēhrá mamá ngue bá cohi. ⁴⁴ T'ēmbi ngue ni n'yohx yō ja'i p'x ja ra 'yu nā ra Jesús. Bi n'yo n'na pa, ja bi mēdi bi hyomp'uya, ānyō mēni 'nēhyō mpađihx. ⁴⁵ Pē hīmbi dīni. Hōmbi mengbūya, i ma Jerusalén ngue bá honi.

⁴⁶ Rá hyu pa p'uya, bi dīmp'x ja ra nija nā ra Jesús, 'dap'x hūmhmx yō xānnbāte ngue ra ley. Nunā ra Jesús ōts'e te mman'x yaui, 'nē ōrpā ra nt'ānni. ⁴⁷ Pē xquet'a t'ōrpābi ra nt'ānni p'uya. Pē nu'x to gā ōde te gā ndādi, di 'yōtho hanja rá n'yomfēni bá dīni ngue'a te gā ndādi. ⁴⁸ Nunā ra José 'nēhrā Maya di 'yōtho 'mō mi nu ngue hup'x ra Jesús. Rá mamá ra Jesús bi 'yēmbi:

—Ague mā basī'i, ¿hanja ngue ngu'a guí ōrca'be? Ni papá co 'nēqui hīndi pādi te gā ōr'be ngue dí hon'a'be —bi 'yēmbi.

⁴⁹ Mi dahra Jesús, bi 'yēmbi:

—¿Ua hinguí pahmi ha dí 'bēi ngue gui hongūi? ¿Ua hinguí pahmi ngue jatho gā m'mēcua ha ja ra xādi ngue rá hya mā Papá?

⁵⁰ Pē nūya yaui, hīmbi dīnyō mmēi ya yō hya bi xifi.

⁵¹ Bi mengbūya, i ma Nazaret, 'da i māhā ra Jesús. Pē ēc'ēi te xifi. Nunā rá mamá ra Jesús, nū'a ra hya bi xifi hōnt'a mbēn'a. ⁵² Mēnte 'danyō pa p'uya, bi ndan'yohx ra Jesús, man'na ni dīnna hya. 'Nē nnu manho Oja'a te gā 'yo, da guehyō ja'i xquet'a nnu manho.

Ra Xuua bi 'yōtrā nxixya, bi xihra hya'x to gā bi mpeti p'x ja ra dapo.

3 Ya n'ne'mā cāt'a njeya mi 'yop'x ra ndast'abi n'na ra n'yohx ni hu ngue ra Tiberio. Nunā ra Poncio Pilato mará dast'abi p'x ja ra hāi Judea nā. A nunā ra Herodes mará dast'abi p'x ja ra hāi Galilea nā. Nunā ra Lipe rá n'yohx ra Herodes mará dast'abi p'x ja ra hāi Iturea nā, 'nēp'x ja ra hāi Traconite mādi mānda. Nunā ra Lisaniās mará dast'abi p'x ja ra hāi Abilinia nā. ² Nu-nā ra Anás 'nēhnā ra Caifás, guehya yō 'bet'o mmācja ya. Oja bi zoprā mmēi nā ra Xuua rá ts'unt'x ra Zacarías māmbi 'bēp'x ja ra dapo. ³ Nunā ra Xuua, bi n'yo gātho'x yō xēqui jap'x ja ra dathe Jordán. Bi xihyō ja'i ngue da hyep'x ra nts'o gā 'yo, n'namhmx ngue dī mpunnbā yō ts'oqui, di xixyābi p'uya. ⁴ Bi 'yōtrā Xuua tengutho ra hya mmamp'x ja ra libro bi 'yōtrā pōn-gahya Isaías, ngue ēnā: “Dá t'ōde te da man'a n'na nc'ēi da manna hya p'x ja ra dapo ngue da 'yēnā: Dami juannbāhē rá 'yu ra Hmu. Dami cāhmē ra 'yu da gohi xāho. ⁵ Da ma majuanñi gātho yō nenhāi. Da ma māñihibi gātho yō nyuni 'nēhyō nguanī. Da ma majuanñi'x yō 'yu xāmpāni. Nu'x yō 'yu xānts'onī, da ma majuanñi. ⁶ Gā da nu yō ja'i'a ra Yante da pen'Oja”, bi 'yēnā.

⁷ Nu'x yō ja'i bi zōp'x mi 'bēhra Xuua ngue di xixyābi. Ra Xuua bi 'yēmbi:

—Guí ōthē tengutho ōtyō c'ēya ngue 'da'mō bá ēp'x ra sibi. Xiya, ¿hague gnī pahmē ngue bá ēp'x ra ndate castigo dī nja? ⁸ Dami 'yōthē ra nho, n'namhmx dī nēqui ngue ya gā hēhmē p'x ra nts'o. 'Yo sā guí ēnā ngue ya hīnte gui jahē ngue yō mbom'meto'āhē ra Abraham. Porque dí xi'āhē ngue nūya ja yō do ja ua,

da zā da 'yōt'Oja ngue da bōcua yō mbom'meto ra Abraham. ⁹ Guí ōthē tengutho yō za hinguí zēdi, gui njathē p'uya. Pē ya ja ra acha da 'yēxyō za. Gātho yō za hinguí nne dī nzēdi, da t'ets'i ngue da ma nt'udi.

¹⁰ Yō ja'i p'uya, bi 'yānnā Xuua, bi 'yēmbi:

—¿Teni 'bē'a ja ngue gā ōt'āhe p'uya?

¹¹ Bi 'yēnnā Xuua p'uya:

—Nu'a cā yoho yō pahni, ja ngue di unna n'na mpah-ni'a to hīny'x rá pahni. Nu'a ja te da zi, ja ngue da xēpi to hīny'x da zi.

¹² Xquet'a bi zō i'da yō ngēthāi p'uya, ngue nne da ma māxixyābi. Bi 'yōrpā ra nt'ānni ra Xuua p'uya, bi 'yēmbi:

—Ague grā xānnbāte, ¿te 'bē'a ja ngue gā ōt'āhe?

¹³ Ra Xuua bi 'yēmbi:

—'Yo di tho'a guí jūhmē ngue'a te dī marca ra ley.

¹⁴ Xquet'a 'nē 'da yō soldado bi 'yōrpā ra nt'ānni, bi 'yēmbi:

—Xigāhe, ¿teni 'bē'a ja ngue gā ōt'āhe?

Mi dahra Xuua, bi 'yēmbi:

—'Yo to gādi pihmē. 'Nē 'yo te guí hānnbāhē yō ja'i.

'Yo sā gādi yāphē n'na ra ja'i ngue hīnte ōt'e. Ya da hōnt'a te ni nzābi guí tāhā gui hyāhmē.

¹⁵ Pē yō ja'i, hinguí nnu ra pa da bādi te'o nā ra Xuua. Ēnyō ja'i ngue nunā ra Xuua, xāhmātho guehnā ra Cristo bá pen'Oja ngue dī ndast'abi nā. ¹⁶ Pē ra Xuua bi 'yēmbi ja'i:

—Nūgā majuanñi dādi xixyā'āhē connā dehe. Pē bá ēp'x man'na da 'yōtrā nxixyā connā sibi 'mō bi hā'āhē ra ts'edi ra Espíritu Santo. A nunā, man'na tāte nā ngue nūgā. ¿Hapē gue gā sēcā tengū nā? ¹⁷ Guehnā da huanhyō ja'i nā, tengutho 'mō māhoqui ra trigo, n'nanī ni ma yō xi. Ra trigo p'uya, māpeti ngue da 'bets'i. Nu'a rá xi p'uya, da t'up'x ja ra sibi hīnjam'mō da huēt'i.

¹⁸ Xangu mi'da yō hya bi manna Xuua ngue honi ha gui opān'yu yō ja'i di ōtrā hoga 'da'yo hya. ¹⁹ Bi hejpābi ra Xuua'a te xi 'yōtrā dast'abi Herodes, porque nunā rá 'bepo Herodías rá xisu'a rá n'yohx Lipe, ya xi 'yōt'e ngue rá xisu. Xquet'a xangu mi'da yō hya xānts'o xi 'yōt'e, pē gā bi hejpi. ²⁰ Pē māhōmbi 'yōr'man'na ra nts'o ra Herodes, ngue bi got'a fādi ra Xuua.

Bi nxixya ra Jesús.

²¹ Nu'mō tobe hīm māni jotra Xuua, bi xixyābi gātho yō ja'i. Xquet'a bi xixyābi ra Jesús. Mēnte mmat'Oja p'uya, bi xohra c'amāhēts'i. ²² Nu'a ra Espíritu Santo, ēntho n'na ra paloma p'x i hnu, ngue bi zōp'x ja ra ya ra Jesús. 'Nē bi t'ō'a n'na ra hya bá nyā māhēts'i, bi 'yēnā:

—Gue'e mā Ts'unt'x, dādi mā'i. A nuyá, janjuanī ngue ja gāmpāhā connā ngue'e.

Ja ua ra lista ngue yō thūhū yō mboxita ra Jesús.

²³ Nu'mō mi dē'mi bi xānnbābi ra hya yō ja'i ra Jesús, ya mi hā 'dāte mā'det'a njeya. I t'ēmbi ngue rá ts'unt'x ra José. Pē nu'a erá xita ra Jesús, gue'a ra Elí. ²⁴ Nūya

mí'da yø mboxita ra Jesús guehna: ra Matat, ra Leví, ra Melqui, ra Jana, ra José, ²⁵ ra Matatías, ra Amós, ra Nahum, ra Esli, ra Nagai, ²⁶ ra Maat, ra Matatías, ra Se-meí, ra José, ra Judá, ²⁷ ra Joana, ra Resa, ra Zorobabel, ra Salatiel, ra Neri, ²⁸ ra Melqui, ra Adi, ra Cosam, ra Elmodam, ra Er, ²⁹ ra Josué, ra Eliezer, ra Jorim, ra Matat, ³⁰ ra Leví, ra Simeón, ra Judá, ra José, ra Jonán, ra Eliaquim, ³¹ ra Melea, ra Mainán, ra Matata, ra Natán, ³² ra David, ra Isaí, ra Obed, ra Booz, ra Salmón, ra Naasón, ³³ ra Aminadab, ra Aram, ra Esrom, ra Fares, ra Judá, ³⁴ ra Jacob, ra Isaac, ra Abraham, ra Taré, ra Nacor, ³⁵ ra Serug, ra Ragau, ra Peleg, ra Heber, ra Sala, ³⁶ ra Cainán, ra Arfaxad, ra Sem, ra Noé, ra Lamec, ³⁷ ra Matusalén, ra Enoc, ra Jared, ra Mahal-leel, ra Cainán, ³⁸ ra Enós, ra Set, ra Adán. Pe ra Adán, Oja bi hoqui.

Ra zithu bi hyonnbí ha di 'yøtra ts'oqui ra Jesús.

4 Nuná ra Jesús ya n'youi ra Espíritu Santo, mambá ep'x ja ra dæthe Jordán. Ra Espíritu Santo bi zixpæ bí ja ra dapo. ² Ja bá m'mæp'x nyote ma pa. Pe nu'x yø hya di manda Oja, xmmæi bi hyonna zithu ha di mæstho ra hya ra Jesús. Nu'x yø pa'x, himbi zi ra hmæ ra Jesús. M'mæfa p'æya, bi zä ngue mathoguitho tu manthuhu.

³ Ra zithu p'æya bi 'yæmbi:

—Nu'mø ngue gue'e rá Ts'ænt'æ'i Oja, dæmi 'yøt'e ngue nuná ra do 'bengua, dæ gohi di nthu hmæ —bi 'yæmbi.

⁴ Mí dæhra Jesús, bi 'yæmbrá zithu:

—Nup'x ja ra Macá Libro, nt'ot'i p'x ra hya ngue ená: “Nu ra ja'í hinda ne dæ 'yøde te mman'Oja, madague'a dæ zi ra hmæ ra ja'í, pe ya hinda zä di m'mæi”.

⁵ Ra zithu p'æya bi zixpæ bí ja n'na ra danyuni. Nu'a ra ora'a p'æya, bi japrá Jesús ngue bi hyandi gætho yø nación i ja rá ngæni nximhäi. ⁶ Ra zithu bi 'yæmbrá Jesús:

—Nugä dí exa'í ngue guí ndæst'abi, guí manda gætho yø nación. Nu te gä pets'i, gä ni mmeti. Porque go bi ndäcä yæ. Nu te'o gæ nne gæ unni, gæ unni. ⁷ Nu'mø guí ndantyøhmü ngue gui thænnegui ya, nu te gä ja næya, gä ni mmeti —bi 'yæmbi.

⁸ Mí dæhra Jesús, bi 'yæmbi:

—Dæmi 'uegue grá zithu. Porque nt'ot'i p'x ja ra Macá Libro ngue hont'a ra Hmu Oja ja ngue dæ ma nthanne, hinjom man'na.

⁹ M'mæfa p'æya, nup'x ja ra hnini Jerusalén, ja i zixpæ ra zithu na ra Jesús. Bi ntøp'x ja rá 'bet'e ra nija. Bi 'yæmbi:

—Nu'mø gue'e rá Ts'ænt'æ'i Oja ya, dæmi nsæcua ya.

¹⁰ Porque nt'ot'i p'x ja ra Macá Libro ra hya ngue ená: “Nuná Oja dæ penhyø anxe ngue dæ mä'i. ¹¹ Dæ 'yøt'e ngue njanæte gdi söt'a häi, n'namhma ngue hinda æn'na ni gua yø do” —bi 'yæmbi.

¹² Mí dæhra Jesús, bi 'yæmbi:

—Xquet'a nt'ot'i ra hya p'x ja ra Macá Libro ngue nu-ná Oja, hinjondæ zænnbi te dæ 'yøt'e para ngue dæ fædi ngue'mø majuaní te mma oque hin'na.

¹³ Ra zithu, ya himbi dinna forma ha xti japi ngue xtæ 'yøtra ts'oqui ra Jesús. Bi zop'x njammí pa p'æya, bi ma.

Bi dæ'mí bi manna hya p'x Galilea ra Jesús.

¹⁴ Bi mengra Jesús, i ma Galilea. Pe n'youi rá ts'edi ra Espíritu Santo. Yø ja'í p'æya, ndap'x bi zä di c'a ra Jesús.

¹⁵ Dæ zømp'x dæ zønna Jesús, pap'x ja yø nija yø judío ngue xænnbabi ra hya yø ja'í. Gæ nnu manho yø ja'í ra hya mmaná Jesús.

Ra Jesús ya 'bæp'x ja ra hnini Nazaret.

¹⁶ Bi map'x ja ra hnini Nazaret bá nte ra Jesús. Mí zøhra pa ngue ra ts'äya, bi map'x ja ra nija, gæ ngu'a xi 'yørbæ ja yø hnini xi thogui ngue pap'x ja yø nija. Bi m'mæhra Jesús ngue dæ manna letra nt'ot'i p'x ja ra Macá Libro. ¹⁷ Bi t'unna libro bi 'yøtra pøngahya Isaías. Mí xospæya, bi nthæui p'x nt'ot'i na ra hya ja ua ngue æ-næ: ¹⁸ “Dí n'yogä'be ra Espíritu Santo. Porque bá t'exqui ngue gæ xicä ra hoga 'da'yo hya yø hyoya. Bá 'benngui ngue gæ hojpa yø mmæi yø ja'í 'bæ ndummei. Nu'x yø ja'í xæ mbent'ui ra ts'oqui, gæ xifi ngue ya dæ ma nhyani. Gæ xojpa yø n'yomfæni yø ja'í ngue dæ bæ Oja. Gæ japi ngue ya hinni mantho dæ zä ra n'x yø ja'í di ænyø hmü. ¹⁹ Gæ xicä yø ja'í ngue ya bi zønna pa dæ yan'Oja”.

²⁰ Mí juadi bi manna letra nt'ot'i p'x ja ra sæcua ra Jesús, bi dæ ra sæcua p'æya, bi un'na ra mæxte p'x ja ra nija. Bi mí p'æya. Nu'x yø ja'í 'bæp'x ja ra nija p'æya, gæ di zadi hætí ra Jesús. ²¹ Mahømbi mædi bi nyæ ra Jesús, bi 'yæmbyø ja'í:

—Nu ra ora ja p'æya, ya bi nja'a te nt'ot'i p'x ja ra Macá Libro, ngue ni hmi ni dæ guí nnujæ ngue dí 'bæcä ua ya.

²² Bi nu manho gætho yø ja'í ra Jesús. Nuná ra hoga hya xihyø ja'í, gæ di 'yødyø ja'í na ra hya øde. Di n'yænse yø ja'í, di n'yæmbi:

—¿Ua hinga guehna rá ts'ænt'æ ra José na?

²³ Mí dæhra Jesús, bi 'yæná:

—Rá nzegui guehna ra hya ja ua guí nne gui xicjæ, ngue ená: “Ague grá 'yøthe, 'be dæmi n'yøthe sæ”. Gui nne gui 'yænæ: “Nu'a dí øcæhe guá ørbæ Capernaum, nuua ja ni hnini ya, xquet'a dæ ngu'a gui 'yøt'ua ya”, guí nne gui 'yænæ.

²⁴ Bi sigue bi nyæ ra Jesús, bi 'yæná:

—Majuani dí xi'æhæ, ngue hinga n'na ra pøngahya di pøní ngue dæ hnu mansu p'x ja ra hnini. ²⁵ Njarbætho na ra hya dí xi'æhæ ya, tengutho ra pa bá m'mæhra pøngahya Elías, bi nja ra ndæte thuhü p'x ja ra häi mí 'bæi, ngue himbi n'ye nhyu jeya mæde. Xangu yø 'danxu ngue yø judío mí 'bæ 'mø ya. ²⁶ Pe hinga n'na'x yø 'danxu ngue yø judío xtæ mmænnbabi Oja ra Elías ngue xtábá mmæts'i. Sinoque bi 'benhni ngue bá fæxa n'na ra 'danxu mí 'bæp'x ja ra hnini Sarepta, querpætho ra hnini Sidón. ²⁷ Nu'a ra tiempo bi m'mæhra pøngahya Eliseo, xangu yø judío mí hæmbrá n'x ngue mí 'ya yø do'yo. Pe hinjombi 'yøthe ya yø judío mí æ. A nuná ra

Naamán ngue rā mməngu p'ə ja rā häi Siria, go bi ma bá øthe nā.

²⁸ Gä bi mbøcue yø ja'ī mi 'bəp'ə ja rā nija 'mø mi 'yøhya yø hyā bi manna Jesús. ²⁹ Bi nangyø ja'ī p'əya, bi bəntrā Jesús ngue bi gujəp'ə ja rā hnini. Bi zixp'ə bí ja rā nyanguani ngue dā hørbe ja rā t'øhø. ³⁰ Pē bi guasyø ja'ī rā Jesús, bi thop'ə mādē, bi ma.

Rā Jesús bi 'yøthe n'na rā n'yohə mi n'youi rā ts'onthi.

³¹ Nunā rā Jesús, i map'ə ja rā hnini Capernaum ngue rā häi Galilea. Nu'mø rā pa ngue rā ts'äya, nhyato, nhyato pap'ə ja rā nija ngue xännbā rā hyā yø ja'ī. ³² Di 'yødyø ja'ī'a rā hyā xännbābi, porque nu'mø xännbāte rā Jesús, ɛnā nts'ət'abitho ngue yā manzaqui 'mø nzo-hyø ja'ī.

³³ Nup'ə ja rā nija p'əya, mi 'bəp'ə n'na rā n'yohə n'youi rā ts'onthi. Nts'edi i zohra Jesús, bi 'yēmbi:

³⁴ —Ague Jesús grā mməngu Nazaret, dami hyegāhe p'ə. ¿Hanja ngue gadi nthint'ua dí 'bucāhe? ¿Ua gní 'yēhē gui juacje? Nügä dí padí te'o'i, gue'e rá maça Ts'ənt'ə'i Oja.

³⁵ Pē rā Jesús bi 'yēmbra ts'onthi:

—Xanhēn'ī grā ts'onthi. Dami hyep'ə rā n'yohə guí n'youi.

Rā ts'onthi p'əya, yø hmi yø dā yø ja'ī p'ə bi 'yēn'ahäi rā n'yohə. Pē hinha bi zet'i. Bi ma rā ts'onthi p'əya.

³⁶ Gä di 'yødyø ja'ī bi nu te bi nja. Di n'yēmbi n'na ngu n'na:

—Hinjongui padí tema hyā'a ya. Di nequi ngue ja rá ts'edi nā rā n'yohə, porque astā 'nēhyø ts'onthi ɛc'ɛi 'mø xifi ngue dā hyep'ə rā ja'ī n'youi.

³⁷ Ndap'ə bi zā di c'a yø ja'ī te øtra Jesús.

Rā Jesús bi 'yøthebi rá to rā Simu nunā i Bēdu.

³⁸ I map'ə ja rá ngu rā Simu 'mø mambā pøn'a nija rā Jesús. Mi hēmbra pa nā rá to rā Simu p'əya. Bi t'äpra māte rā Jesús ngue bi 'yøthe nā rā xisu mādi hyēnni.

³⁹ Nunā rā Jesús bi ndojp'ə 'bēnnā dārquēhi. Bi hejpa rā pa, pē 'bexpi bōnnā pa. Bi nangra xisu ngue bi hojpi te dā zi yø ja'ī.

Bi 'yøthe xangu yø dārquēhi rā Jesús.

⁴⁰ Mi dāhra nde p'əya, gātho yø ja'ī si yø dārquēhi ngue hēmbi 'damā 'dan'yo man'ə, bi zispābi rā Jesús ngue dā 'yøthe. Bi japyø dārquēhi yø 'yē rā Jesús ngue bi 'yøthe. ⁴¹ 'Bəp'ə xangu yø dārquēhi ngue n'youi yø ts'onthi, pē rā Jesús bi japyø ts'onthi ngue hep'ə yø ja'ī n'youi. Astā mahyø ts'onthi, i ɛnā:

—Nu'ī, gue'e rá Ts'ənt'ə'i Oja.

Pē rā Jesús di hejpa yø ts'onthi, hīndi japi di nyā. Porque nnepyø ts'onthi dā fadi ngue gue'a rā Cristo.

Bi 'yonna hyā p'ə ja rā häi Galilea rā Jesús.

⁴² Mi nēcāhāi p'əya, bi bōmp'ə ja rā hnini rā Jesús, bi ma dāpo. Pē ɛmmēi honyø ja'ī hap'ə 'bēi. Mi zōnyø ja'ī p'ə bí 'bēi, i sammī, hīngui nnepe xtā nzop'ə. ⁴³ Pē rā Jesús bi 'yēmbryø ja'ī:

—Jatho ngue gā mma māngā rā hoga 'da'yo hyā mi'da yø hnini. Porque guehñā bi 'bēnnā nā ngue gā xihyø ja'ī ha di njap'ə dā zo rá 'yē Oja.

⁴⁴ Jananguē gā bá n'yop'ə ja rā häi Galilea rā Jesús ngue bi manna hyā p'ə ja yø nija.

Bi 'yøtra Jesús ngue bi de xangu yø huā yø mahua.

5 Nup'ə ja rā nenzabi ni hu ngue Genesaret, ja 'bāp'ə n'na pa rā Jesús. Bi zøhø xangu yø ja'ī p'əya, astā di ntøt'e ngue nne dā 'yørpābi rá hyā Oja. ² Bi nu yoho yø barco p'ə ja rā nenzabi rā Jesús, ngue hīnjongui o. Ya xi bōnyø mahua ngue petyø xit'a. ³ Bi yurbə ja rá barco rā Bēdu rā Jesús. Bi xi p'əya ngue dā zoquits'ə rā nnengui, di map'ə xanhē rā dehe. Bi mip'ə ja rā barco rā Jesús ngue ja bá nya p'ə, ngue bi xännbā rā hyā yø ja'ī. ⁴ Mi juadi bi man'a rā hyā nne dā māmp'əya, bi 'yēmbra Bēdu:

—Dami 'yonna barco, di man'ə xanhē rā dehe. Ja gui 'yent'ui nē rā xit'a ngue gui paui yø huā.

⁵ Bi 'yēnnā Bēdu p'əya:

—Ague grā xännbāte, ya xtā mmpēhme gā rā xui, pē hīn teni huā xtā thehe. Pē ngue guí ɛngui gā ent'ä rā xit'a, ma gā ent'ä rā xit'a ya.

⁶ Mi 'yēntrā xit'a p'əya, xāndøngu yø huā bá the, astā ya nne xtā xetra xit'a. ⁷ Bi 'yørpābi rā senya'ə yø n'yohə bí o man'na rā barco ngue bá ɛhē, dā mäts'i. Bá ɛ'ə p'əya, pē bi yuts'ī gā yoho yø barco'ə yø huā, astā ya nne dā thunt'a mbonthe yø barco ngue'a ganhyə. ⁸ Mi nu rā Bēdu'a te bi nja, bi ndantyøhmū p'ə 'bāhra Jesús, bi 'yēmbi:

—Ague grā Hmū, dami 'uecua dí 'bucā, porque ja mā ts'oqui.

⁹ Ngūnā bi manna Bēdu, porque bi nsū. Xquet'a 'nē'ə yø n'yohə bi nsū 'mø mi nu ngue xāndøngu yø huā bi de. ¹⁰ Xquet'a bi nsū rā Jacobo 'nēhra Xuua, yø ts'ənt'ə rā Zebedeo, gā mi n'youi rā Bēdu. Pē rā Jesús bi 'yēmbra Bēdu:

—'Yo guí sū ague Bēdu. Nūya hīnni mantho gui thehyø huā ya, yø ja'ī gui theya ngue gui 'bārpa yø mmēi —bi 'yēmbi.

¹¹ Bi sōnnā nenthe'ə yø barco p'əya, bi zop'ə yø barco ngue bi dennā Jesús.

Rā Jesús bi 'yøthe n'na rā n'yohə mi 'ya rá do'yo.

¹² Ya mi 'bəp'ə ja n'na rā hnini rā Jesús. Bi zøn'a n'na rā n'yohə p'ə ha 'bēi, ngue mi hēmbra ts'o'ya. Mi nu rā Jesús, astā bi m'memfo häi ngue äpra māte, bi 'yēmbi:

—Ague grā hmū, nu'mø guí nne gui 'yørcā rā māte gui 'yøtheguits'ə, nügä dí padí ngue dā zāgui —bi 'yēmbi.

¹³ Bi dosrā dārquēhi connā 'yē rā Jesús, bi 'yēmbəya:

—Ahā, dí nne gā øthe'i. Dā zā'i ya —bi 'yēmbi.

Hōntho bi manna rā hyā nā, nunā rā dārquēhi mi 'ya rá do'yo, 'bexpi zā rā n'ə mi hēmbi. ¹⁴ Nunā rā Jesús, bi 'bēpi ngue hīnjondā xifi te bi japi, bi 'yēmbi:

—Hōntho ni ma ya, sōmp'ə 'bāhra mmācja. Dā nu ngue ya bi zā'i. Dami 'yøtra 'bøt'e tengutho bi mānda

ra Moisés ngue da 'yøtyø ja'i 'mø bi zä ra 'ya hëmbi. Ja-nangue da badi gätho yø ja'i ngue ya bi zä'i.

¹⁵ Pe nu'a ga 'yo ra hya te øtra Jesús, man'na, man'na ni fadi. Xandøngu yø ja'i di mpeti p'x ha ni ma ngue øxra hya i mma. I nne yø ja'i da 'yøthebi hapx xan'x.

¹⁶ Pe mi pa dapo ra Jesús ngue ja bi mmat'Oja p'x.

Ra Jesús bi 'yøt'e ngue da fadi ngue ja rá ts'edi ngue di punnbá yø ts'oqui yø ja'i.

¹⁷ Nup'x mi xännbate n'na pa ra Jesús, hup'x 'da yø fariseo, hup'x 'da yø xännbate ngue ra ley. Xpi 'yep'x ja yø hnini ja'a ra häi Galilea, 'nep'x ja yø hnini ja'a ra häi Judea, 'nep'x Jerusalén xpi 'yë 'i'da. Pe n'youi rá ts'edi Oja na ra Jesús ngue sä øthe yø därquëhi. ¹⁸ Bi zø 'i'da yø ja'i bá du n'na ra därquëhi ngue tudyø gua, bá oxrá fidi. Bi ne yø ja'i ngue xti thocra därquëhi p'x brá 'bähra Jesús. ¹⁹ Pe himbi zä ha xti yut'i, porque hinga nzäni yø ja'i. Bi tets'a yannigu p'uya, bi xots'a n'na xequi ra 'bet'e. Ja i cambx ra därquëhi ni oxrá fidi. Bi zørbx 'bøhyø ja'i brá 'bähra Jesús. ²⁰ Mi nu te øtyø ja'i na ra Jesús, i padi ngue ec'ei yø ja'i ngue da zä da 'yøthe ra därquëhi. Bi 'yembrá därquëhi p'uya:

—Ague n'yø, ya dá pun'ná ni ts'oqui ya —bi 'yëmbi.

²¹ Yø xännbate ngue ra ley p'uya, 'nëhyø fariseo, bi 'yemp'x ja yø n'yomfëni: "¿Te go mangü na ra n'yohx na, i then'na Oja na ngue ngu'a mma? Porque hijnjon-da zä di punnbá yø ts'oqui yø ja'i, hinda hønt'a Oja sä ngue da 'yøtra mpunnb'i", emp'x ja yø n'yomfëni. ²² Pe ra Jesús i patho te mbënyø ja'i mbøcue, bi 'yëmbi:

—¿Hanja ngue nguna guí mbëmhmx? ²³ Nugä dá xihra n'yohx 'bøcua, dí ëmbi: "Ya dá pun'ná ni ts'oqui ya". Pe nuyá, hinda nëqui xanho ngue'mø bi mpunnb'i ogue h'in'na. Pe nu'mø ga ëmbi: "Damí nangui, gui çaxni fidi, gui mma", ga ëmbi, nu'mø ngue bi n'yo p'uya, ya gui pahmx xanho ngue ja ma ts'edi. ²⁴ A nuyá, damí pahmx ya ngue ra N'yohx bí 'yë mahëts'i, ja rá ts'edi ua ja ra ximhäi ngue di punnbá yø ts'oqui yø ja'i.

Bi 'yembrá n'yohx xan'x p'uya:

—Nugä dí xi'i, damí nangui, çaxni fidi, ni ma ni ngu.

²⁵ 'Bexque'a p'uya, nuna mará därquëhi, yø hmi yø dá yø ja'i p'x bi nangui, bi çaxra fidi, bi ma rá ngu. Pe di ja mammadí Oja. ²⁶ Gä di 'yødyø ja'i'a te bi nja, pe ga ëspabi Oja yø ja'i. Astá nsu ha ga 'yënyø ja'i:

—A nuyá, dá nuhx yø cosa ngue hijnjam'mø xtá nuhx ya —bi 'yëna.

Ra Jesús bi 'yøt'e ngue rá xädi ra Leví.

²⁷ Mi ma m'mëfa ra Jesús, ni nthop'x ja rá oficina ra Leví, nuna jumbá ra mënyu yø ja'i ja te pä. Mi nu ra Jesús, bi 'yëmbi:

—Ma ga mme n'yø, ga øt'e ngue ma xädi'i —bi 'yëmbi.

²⁸ Bi zop'x rá oficina ra Leví ngue bi me ra Jesús.

Nuya yø ja'i t'ëmbi ja yø ts'oqui, 'dap'x sihmëui ra Jesús.

²⁹ Nup'x ja rá ngu ra Leví, bi 'yørpabi n'na ra dants'ih-më ra Jesús. Nup'x ja ra mëxa 'dap'x 'bøhmx mi'da yø ngøthäi, da guehmi'da yø ja'i. ³⁰ Pe yø fariseo 'nëhyø xännbate ngue ra ley bi zumbá yø xädi ra Jesús, bi 'yëmbi:

—¿Hanja ngue 'dap'x guí sihmëhx yø ngøthäi 'nëhyø mi'da yø ja'i ja xangu yø ts'oqui? —bi 'yëmbi.

³¹ Mi dahra Jesús, bi 'yëna:

—Nuya yø ja'i di hyënni, guehya ni 'yëhra 'yøthe ya. Pe yø ja'i xanzaqui, hinga gue'x ni 'yë'x. ³² A nugä, dá ëhë ngue gue'x yø ja'i ja yø ts'oqui ga xifi da hyep'x ra nts'o ga 'yo, hinga gue'x yø ja'i ëna ngue ya 'yo xanho dá ëhë ga nzofø.

Bi manna Jesús hanja ngue hinguí etyø mmøi yø xädi.

³³ Yø ja'i p'uya, bi 'yëmbra Jesús:

—¿Hanja ni xädi ngue zant'a si'a te tini? Conque yø xädi ra Xuua 'nëhyø fariseo ëmmëi etyø mmøi, 'në ëmmëi mmat'Oja —bi 'yëmbi.

³⁴ Mi dahra Jesús, bi 'yëna:

—Nu'x yø ja'i ts'ofø ngue da nu ra nthati, hinguí etyø mmøi mënte 'dap'x 'bøhmx ra novio. Njarbøtho ma xädigä ya, hinguí etyø mmøi ngue 'daua dí n'yo'be.

³⁵ Pe bá ep'x ra pa ngue da zigagui ma nsøi'be. Nu'a ra pa'a p'uya, mfadi ngue da zä da 'yetyø mmøi ya ma xä-di 'mø.

³⁶ Hømbi hyecra hya bi xihyø ja'i. Bi xifi ngue ra 'da'yo xädi, hinga 'da'iguui ra nyogui xädi. Bi 'yëmbi:

—Hinda zä to da hyeca n'na xequi ra 'da'yo ulu ngue da møtra nyon'ulu. A nu'mø ngue da japi, di ts'onna 'da'yo ulu. Ra 'da'yo xen'ulu hinda nejmanho ngue di bøtra nyon'ulu. ³⁷ Tengutho ra 'da'yo vino hinguí sä da sirbx ja ra zexfaní ngue da zedi. Porque ra 'da'yo vino da xetra zexfaní 'mø da sit'i, ja di m'mep'x p'uya. ³⁸ Ja-nangue ra 'da'yo vino, ra 'da'yo xifaní da sit'i, n'namh-ma ngue gä yoho hinda m'medi. ³⁹ Nu'x si ra nyogui vino, hijnongui pøní ngue di nne ra 'da'yo vino, porque i ëna: "Xandønho dra nyogui vino".

Ja rá ts'edi ra Jesús ngue nu te da zänni di nja'mø ra pa ngue ra ts'äya, gue'a di nja'a.

6 N'na ra pa ngue säya yø ja'i, bi thop'x ja n'na ra nuatrigø ra Jesús, ni n'youi yø xädi. Nu'x yø xädi p'uya, bi daxyø trigo ngue sa. ² Nu 'da yø fariseo p'uya, bi 'yëmbi:

—¿Hanja ngue gadi mpëhmx? Conque mmamp'x ja ra ley ngue nu'mø ra pa ngue ra ts'äya, hinguí sä to di mpëfi —bi 'yëmbi.

³ Mi dahra Jesús, bi 'yëmbi:

—Xi'mø mi zøhra thuyü n'na ndi ra David, co 'në'x mi n'youi, çua hijnjam'mø gadi xähmx p'x ha nt'ot'i'a te bi 'yøt'e? ⁴ Nuna ra David bi yørbx ja rá ngu Oja ngue bi zi yø thuyhmë xi t'øspabi Oja ngue da nu. Bi zi ra David co 'në'x mi n'youi. Conque nu'x yø thuyhmë'x, hinda unna

nt'ēdi rā ley ngue to bi zā dā zi, hīnda hōndyø mmäcja yø ts'i'x yø thuhmē t'uspabi Oja.

⁵ Mahømbi 'yēmbi:

—Nu rā N'yohu bi 'yē mahēts'i, ja rā ts'edi ngue nu'a go dā zānni, gue'a di nja'mø rā pa ngue rā ts'äya'a.

Rā Jesús bi 'yøthe n'na rā n'yohu xi 'yotrā 'yē.

⁶ Man'na rā pa ngue rā ts'äya p'uya, nuna rā Jesús bi yarbū ja rā nija ngue bi nxännbāte rā hya. Mi 'bēp'x n'na rā n'yohu xi 'yotrā 'yē ngue rā n'yēi. ⁷ Nu'x yø xännbāte ngue rā ley 'nē'x yø fariseo p'uya, tøjtho te øtrā Jesús. I nne dā nu 'mø ngue di n'øthe 'mø rā pa ngue rā ts'äya, para ngue dā zāp'x di yāpi, dā 'yēmbi ngue hīngui supra ley. ⁸ Nuna rā Jesús ya pātho te mbēnnbābi yø ja'i. Janāngue bi 'yēmbra n'yohu xi 'yotrā 'yē:

—Bā nangui n'yø, gā 'bācua mādē —bi 'yēmbi.

Nuna rā n'yohu p'uya, bi nangui, bi m'māp'x sifi di m'māi. ⁹ Rā Jesús bi 'yēmbi yø ja'i:

—Nuya gā øt'ahū n'na rā nt'änni ya. ¿Te 'bē'a mā hya mmamp'x ja rā ley ja ngue gā øthū 'mø rā pa ngue rā ts'äya? ¿Gā øthū rā nho, oque rā n'x? ¿Dā t'øthe rā ja'i 'mø xan'x, oque di njapi dā dū?

¹⁰ Rā Jesús bi hyēti gātho yø ja'i di māt's'i. Bi 'yēmbra n'yohu mi'x p'uya:

—Dami majni 'yē ya —bi 'yēmbi.

Rā n'yohu p'uya bi macrā 'yē, pē 'bēxpī zā rā 'yē mi'x. ¹¹ Pē bi mbøcū'x mi'da yø ja'i. Di n'yänni n'na ngu n'na ngue te dā japra Jesús.

Bi 'yēxi 'dē'mā yoho yø xādi rā Jesús.

¹² Mi ma njammī pa p'uya, bi map'x ja n'na rā nyuni rā Jesús ngue bā mat'Oja. Bi haxā mhmat'Oja gā rā xui. ¹³ Mi hyaxp'ya, bi zonhyø xādi ngue bi huanhni 'dē'mā yonc'ēi, i huṭi ngue yø representante. ¹⁴ Ja ua yø thuhū ya yø n'yohu bi thanhni: rā Simu nu'a ja man'na rā thuhū ngue i Bedu, rā Andre rā n'yohu nā rā Bedu, rā Jacobo, rā Xuua, rā Lipe, rā Bartolomé, ¹⁵ rā Mateo, rā Toma, rā Jacobo nu'a rā ts'ent'x rā Alfeo, rā Simu nu'a n'yoi n'na 'bēi yø ja'i honi ha di mmandasē p'x ja yø häi, ¹⁶ rā Judas nu'a rā n'yohu rā Jacobo, 'nēhṛa Judas Iscariote nuna bi dā rā Jesús.

Xāndøngu yø ja'i bi xännbā rā hya rā Jesús.

¹⁷ Rā Jesús bā ep'x ja rā hyo rā nyuni mambi 'bēi, bi zøp'x xānjuani, bā n'yoi yø xādi. Xāngu yø ja'i mi 'bēp'x bi zøhø, bā nēxp'x ja yø hni'ni ja'a rā häi Judea, rā hni'ni Jerusalén, gā bā ēhyø ja'i 'bēi gā rā nnengui rā jathe ha ja yø hni'ni Tiro 'nē Sidón. Di ho yø ja'i dā 'yøxra hya mmanā Jesús, 'nē nne dā t'øthebi p'x ha hēmbi. ¹⁸ Xquet'a bi t'øthe yø ja'i mādi enyø ts'onthi. ¹⁹ Gātho yø ja'i, gā nne ngue dā dāhṛa Jesús, porque ja rā ts'edi rā Jesús ngue nu'x yø ja'i thādi, gā sā ha hēmbi.

Bi manā Jesús to di nthēui rā mmēnthi.

²⁰ Bi hyētyø xādi rā Jesús, bi 'yēmbi:

—Rā mmēnthi gā nthēu ngue guí hyoyahū. Porque ya guí øhū rā 'yē Oja.

²¹ Rā mmēnthi gā nthēu 'mø guí tūmanthuhū.

Porque Oja dā 'yøt'e ngue gui ṭini te gui sihū.

Rā mmēnthi gā nthēu 'mø guí zomhmū. Porque m'mēfa di nja'ahū mpähā ngue gui nthēhmū.

²² Rā mmēnthi gā nthēu 'mø nnu man'x'ahū yø ja'i ngue guí tenhnū rā N'yohu bi 'yē mahēts'i. Porque dā 'yēhṛa pa dā zū'ahū yø ja'i, dā hyøn'ahū thi p'x ha 'bēi. Dā nu ts'oc'ēi'ahū. ²³ Dami johyahū, di nja'ahū rā ndøpähā'a rā pa'a, porque xāngu ni nzābihū bi ja mahēts'i. Xquet'a bi njarbū m'met'o yø mboxita'x yø ja'i'x ya, bi nu man'x byø pøngahya Oja xā m'mēi.

²⁴ Pē huēcātē'x ēnā ngue yø mmēmmeti. Ya bi tho'a rā pähā xanja mēnte rā pa xā m'mēi.

²⁵ Huēcātē'x ēnā ngue hīnte di 'bedi, porque di ntu-mānthuhū.

Huēcātē'x ja mpähā ngue thede, porque dā 'yēhṛa pa di nzonī ngue rā dūmmēi.

²⁶ Huēcātē'ahū, 'mø gā nnu manho'ahū yø ja'i. Mi njarbøtho'x yø mboxita yø ja'i ya, mi nnu manho te mi øt'ui yø fēhni pøngahya.

Nu to 'bøhyø nsēiui jatho ngue di mādi.

²⁷ Di xifi te'o gā øde te dī mma, dami mahni nsēihū.

Dami 'yørpahū rā nho'x gā nnu man'x'ahū. ²⁸ Dami 'yāphū Oja ngue di japi to san'ahū. Dami marpahū Oja'x sū'ahū. ²⁹ Nu'mø to bi mēp'a ni hmihū, dami un man'na nguadi ni hmi ngue dā mē'mi. Nu'mø te'o dā gan'na ni tūhū, 'nēhni pahni dami unni dā gats'i.

³⁰ Nu'mø te'o dā 'yā'ahū n'na rā cosa, dami unni. Nu te'o dā ne ngue dā hyan'na'i'a te ni mmeti, 'yo gui mmaḍi. ³¹ Tengutho gni ne ngue dā māxahū yø ja'i, dā ngu'a gui 'yøthū, dami 'yørpahū rā 'bāxte mi'da yø ja'i.

³² A nu'mø ngue hōnt'x di mā'ahū gadi mahmū, zndana rā nho di nēqui ngue guí øthū 'mø? Conque astā yø ts'oc'ēi njap'x. ³³ Nu'mø hōnt'x to øt'ahū rā nho guí ørpahū rā nho, zndana rā nho di nēqui ngue guí øthū 'mø? Porque xquet'a 'nē'x yø ts'oc'ēi njap'x.

³⁴ Xi'mø ja'a mācosa gadi hmithū n'na rā ja'i, 'nē gui tømī ngue xquet'a di hmi'ahū, zndana rā nho guí øthū 'mø? Porque xquet'a njap'x yø ts'oc'ēi ngue di hmi n'na rā cosa, pē xi mmi tømī ngue dā ma mahmīti. ³⁵ Pē nu'ahū, dami mahmū'x sū'ahū. Dami yørpahū rā nho. Dami hmihū n'na rā cosa, pē nu'a rā ja'i gadi hmithū n'na rā cosa, 'yo gui tømī ngue xquet'a di hmi'ahū. Nu'mø gā 'yøthū tengū nā rā hya dī xi'ahū ya, xāngu rā njapi Oja di 'da'ahū. 'Nē di nēqui ngue ya yø basī'ahū nā Oja māguessē. Porque xquet'a ørpabi rā nho Oja'x yø ts'oc'ēi, mādaque'a hīndi ja māmādi Oja. ³⁶ Di nja ni nhuēcātē'x tengutho Oja ni Papāhū i ja rā nhuēcātē'a.

'Yo guí ḥāspahū rā güenda te gā 'yo mi'da yø ja'i.

³⁷ 'Yo guí ḥāspahū rā güenda te ør'mi'da yø ja'i, n'namhma ngue hīnda hyats'ahū rā güenda Oja te gui øthū. 'Yo sā gui māmāhmū ngue dā ma rā castigo

mi'da yø ja'i, n'namhma ngue hinda men'nahæ ra castigo Oja. Dami punnbabi ni mmic'eihe, n'namhma ngue xquet'a di pun'nahæ Oja. ³⁸ Dami faxhe'æ sa ra n'æ, n'namhma ngue da maxahæ Oja. Da 'yen'nahæ xanho, di detra t'eni, da huati asta da bonspæ gui 'yøthæ. Porque tengutho gui 'yøthæ, xquet'a gue'a di nja'ahæ'a.

³⁹ Bi hycra hya ra Jesus ngue hinga te bi za maxadi da denyø ja'i. Bi 'yena:

—Xi n'na ra xada, lua da za di m'met'o p'æ di ma ra mmixadaui? Hinda za di m'met'o, porque nu'mø bi nthæui n'na ra ots'i, 'dap'æ da zo. ⁴⁰ Nu'a ngue ra xaditho, hin man'na xangu padi ngue ra xannbate, pe da za da badi te gama hya phra xannbate.

⁴¹ Hanja yø ja'i ngue ja xangu yø ts'oqui, guehya nne da hyaspa ra guenda yø ja'i ngue ts'edyø ts'oqui ja ya? Tengutho 'mø gui xihni cu ya ngue oxra hai ra da, pe nu'i p'æya, ra biga di o ni da. ⁴² Ya hinda za gui 'yemni cu: "Agu n'yø, tø ga hahmi ra hai o ni da", gui 'yembi. A nu'i p'æya, hin gadi unna guenda ngue ra biga oxni da. Ya hinni 'yup'æ te gui mma. 'Be dami hyahra biga oxni da, n'namhma da za gui hyambabi ra hai o ra da ni cu.

Nu'a ga nho ra ndat'a ra za, gue'a di fadi tema za'a.

⁴³ Nu ra hoga za, hinga ja zep'æ ra ndat'a hingui ho. Nu'a hinga hoga za, hinga ja zep'æ ra hoga ndat'a.

⁴⁴ N'na ngu n'na yø za, nu'a te yø ndat'a xedi, gue'a di fa'a. Tengutho p'æ ja ra 'uini, hinga ja zep'æ yø igo. Ni xingyø uva di zep'æ ja yø 'uini. ⁴⁵ Njarbætho n'na ra hoga n'yohæ ya, ra hoga hya mma, porque xanho ra mmæi. Pe ra ts'oc'ei, xants'o te mma, porque xants'o ra mmæi. Nu'a ra hya ponna ne, mbo ra mmæi ni 'yehæ, ogue xanho, ogue xants'o.

Bi nhyepa ra hya yoho yø hyønnigu.

⁴⁶ Hanja ngue gui enjæ ngue ni hmuja, 'næ hingui øthæ'a te di nnegä ngue gui 'yøthæ? ⁴⁷ Nu te'o gä tenguui, i øde hanja ra hya di mma, 'næ da 'yø'te te di xifi, ga xi'ahæ ra hya nna hyejpi. ⁴⁸ Nna hyejpbabi n'na ra n'yohæ ngue nne di nhønnigu. Xtanhæ ra hai da 'ya'mi. Nup'æ ja ra mmendo, ja da fep'æ ra jado. Nu'mø bi tho'a n'na ra dathe p'æya, ra dehe nts'edi ga nnønhna ngu, pe hinda 'yanna ngu, porque ra mmendo p'æ hots'e. ⁴⁹ Pe nu ra ja'i ngue øhra hya di mma, 'næ hinda 'yø'te te di xifi, nna hyejpbabi n'na ra n'yohæ ngue guerp'æ ja ra hæitho bi hyøhra ngu. Himbi hyøxpæ ja ra mmendo. Nu'mø mi tho ra dathe, bi nønhna ngu. Bi hyømbæya, bi xedi.

Ra Jesus bi 'yøthebi ra hmiqui n'na ra capita.

7 Mi juadi bi manna ra hya bi xihyø ja'i ra Jesus, bi ma, i map'æ ja ra hnini Capernaum. ² Nuna ra hnini na, mi 'bæp'æ n'na ra capita ngue mi si n'na ra hmiqui emmei di madi. Nuna ra hmiqui, madi hyenni, ya ja ngue da du. ³ Mi za mi 'yøhra capita ngue hma te øtra Jesus, bi menhni 'da yø judio 'bet'o p'æ ja ra nija ngue ba apra mate ra Jesus ngue da ehæ da 'yøthebi na

ra hmiqui ra capita. ⁴ Nu'æ yø judio bi guarbæ 'bæhra Jesus. Bi 'yæpra mate, bi 'yembi:

—Nuna ra capita, ni 'yup'æ gui faxna. ⁵ Porque di mahyø judio na, 'næ bi hogahe n'na ra nija ngue bi gusehe.

⁶ Ra Jesus bi mæ'æ yø judio sits'i. Pe nu'mø ya xmanguerpæ da zømp'æ ja ra ngu, nuna ra capita bi menhni 'da yø amigo ngue ba embræ Jesus:

—Agu n'yø, 'yo gadi n'æni, porque himma nsäga'be ngue gui cærbæ ja ma ngu. ⁷ Janangu nugä ni xinga gue'a xca masegä p'æ ngue xcabä ä'i ra mate. A nuyä, hontho dami manya ngue da za ma hmiqui di xi'i, ya di padi ngue da za ra n'æ hæmbi. ⁸ Porque nugu xquet'a 'bæi to 'bet'o ngue di mandagui. Nugä p'æya, xquet'a di si ma soldado dadi manda. Nu'mø di xi'a n'na ra soldado ngue ha da ma, pap'æ di et'i. Ogue ga embi: "Bi 'yæcua", ra soldado p'æya ba ep'æ. Ogue ma hmiqui ga 'bæpi te da mæfi, ra hmiqui ø'te te di xifi.

⁹ Nuna ra hya t'æmbi bi manna n'yohæ, di 'yøtho 'mø mi 'yøhra Jesus. Bi 'yembyø ja'i n'youi p'æya:

—Majuani di xi'ahæ ngue hinjonni judio di pønï ngue gdi tinnbä ra nt'æc'ei tengu ga 'yæc'ei gä na ra n'yohæ na —bi 'yembi.

¹⁰ Mi zøp'æ ja ra ngu'æ yø m'menhni, nu'a ra hmiqui bi dini ngue ya xi yani.

Ra Jesus bi japi ngue bi bænate ra ts'ænt'æ n'na ra 'danxu.

¹¹ M'mefa p'æya, nup'æ ja ra hnini Naïn, ja i map'æ ra Jesus. Ni n'youi yø xadi, xangu mi'da yø ja'i ni n'youi.

¹² Nu'mø ni ma da zømp'æ ja ra hnini, bi nu ngue mmap'æ n'na ra anima ni du yø ja'i ngue da ägui. Hønt'a ra 'dants'ænt'æ mi si n'na ra 'danxu'a. Ni n'youi xangu yø ja'i ngue yø mmengu p'æ ja ra hnini. ¹³ Mi nu ra 'danxu ra Jesus, bi huæqui, bi 'yembi:

—Ogui zoni.

¹⁴ Nuna ra Jesus, bi guatra huada ni thy ngue bi jäti. Bi m'mæ'æ ni du p'æya. Ra Jesus bi 'yembra anima:

—Agu n'yø, di xi'i ngue dami nangui.

¹⁵ Nu'a ra du p'æya bi nangui bi mi. 'Næ bi nya. Nuna ra Jesus bi dæpra mama na marä du. ¹⁶ Emmæi bi nsu yø ja'i 'mø mi nu'a te bi nja. Pe epabi Oja yø ja'i, i ena:

—Hin hapæ xa hny n'na ra pøngahya tengu na bi zøcua di m'mæhmæ ya.

Mahøn'a æmp'æya:

—Ya da nupahæ ra ts'edi Oja, ngue faxte ua di 'bæhmæ ya.

¹⁷ Gä ra hai Judea bi n'yo ra hya te bi 'yøtra Jesus, porque ndap'æ bi za bi fadi te bi 'yø'te.

Bi 'yet'i yoho yø xadi ra Xuua ngue bi ma ba nyauï ra Jesus.

¹⁸ Nu'æ yø xadi ra Xuua, bi xifi te 'bæ'a gä øtra Jesus. Ra Xuua p'æya, bi zonhni yoho yø xadi. ¹⁹ Bi 'yet'i ngue da ørpa ra nt'ænni ra Jesus ngue'mø majuani gue'a ra Cristo ja ngue da ehæ di ndast'abi, ogue da

thømm'an'na. ²⁰ Nuna yø m'menhni ra Xuua, mi zømp'x 'bøhra Jesús, bi 'yembj:

—Nuna ra Xuua øtra nxixya, xpá mmenga'be ngue ga øt'a'be ra nt'änni 'mø gue'e na ra Cristo ja ngue da ehe di ndast'abi, oque ga tømähe man'na —bi 'yembj.

²¹ Nu'a ra ora bi zøn'x yø m'menhni p'ya, bi 'yøthe xangu yø dārquēhi ra Jesús, bi 'yøthe'x mi n'youi yø ts'onthi. Xangu yø xädä bi nzø yø dä. ²² Ra Jesús bi 'yembya yaui:

—Ni me ya, bá xihmi ra Xuua na ra hya gá nuui bi nja. Xihmi ya yø hya gá 'yøhmi di mmangä. Damj xihmi ngue yø xädä ya zø yø dä. Yø dogua, ya i 'yo. Yø ja'i mi 'ya yø do'yo, ya bi zä ha hembj. Yø gogu, ya øhra hya. Yø ánima, ya di bennate. Yø hyoya, ya sihra hoga 'da'yo hya. ²³ Ra mmenthj di nthui ra ja'i hinha di gohrä mmæi ngue ec'ëigui.

²⁴ Mi mengyø m'menhni ra Xuua, nuna ra Jesús bi dæ'mj bi c'annbabi yø ja'i na ra Xuua. Bi 'yembj:

—¿Te'o gá ma guá nuhx p'x bí ja ra dapo? ¿Ua guá nuhx n'na ra n'yohx hinguí nzaqui rá mmæi, entho n'na ra zafani 'mø anna ndahi? ²⁵ Xi'mø ngue hin'na, ¿te'o guá nuhx 'mø? ¿Ua guá nuhx n'na ra n'yohx ngue he ra hoga ulu? Pe guí pahmæ ngue yø ja'i he ra hoga ulu ngue 'bæ mmarähä, guerp'x ja yø ngu yø dast'abi 'bæi. ²⁶ Pe xi'mø hinga gue'a guá nuhx'a, ¿te'o guá nuhx 'mø? ¿Ua guá nuhx n'na rá pøngahya Oja? Majuanj ngue gue'a n'na rá pøngahya Oja guá nuhx. Pegue tate na ngue gätho mi'da yø pøngahya xa m'mæi. ²⁷ Nuna ra Xuua, guehna rá m'menhni Oja mmamp'x ja ra Maça Libro na, ngue ena: “Ga et'a ma m'menhni, di m'met'o p'x gdj ma. Gue'a di hoqui hapæ ja ngue gui thogui”, bi 'yena. ²⁸ Dí xi'ahx, nu hangu yø ja'i 'bæi, hnjongui pøni ngue di tate ngue ra Xuua. Pe nuyá, to bi zä ma ja'i ya o rá 'ye Oja ya, guehya ma datho bi nthui ra mmenthj ya, ngue ra Xuua.

²⁹ Mi 'yøhyø ja'i na ra hya na. Gätho yø ja'i p'ya, co 'nøhyø nguthäi xi xixyabi ra Xuua, bi bahyø ja'i ngue xanho te mmän'Oja. ³⁰ Pe yø fariseo 'nøhyø xännbate ngue ra ley, himbi ne'a ra nxixya bi 'yøtra Xuua'x, nu'a te nne Oja xta 'yørpabi himbi nu manho. ³¹ Janangue bi 'yenna Jesús:

—¿Tegue gdä hiejpä ya yø ja'i ya? ¿Ter'x gui nequi?

³² Gdä hiejpabi yø basi n'yemp'x ja ra tai. I mmatyø mmjmbasjui ngue di n'yemmj, i embj: “Dá pixt'ähe ra xithi ngue xqui nnehmæ, pe hingá nnehmæ. Dá tut'ähe yø thuyu ngue yø thundyummæi, pe hingá nzomhmæ”, bi 'yembj. ³³ Guí njathx p'ya, nu'mø himbi nja'a te guí mmamhmæ, guí mbøcuehx. Porque bá øhra Xuua nu-na mi øtra nxixya 'næ bi 'yeträ mmæi, nu'ahx p'ya, gá 'yemhmæ ngue n'youi ra ts'onthi ngue'a te øt'e. ³⁴ A nuyá, guecä drä N'yohx dá ε mahets'i, dí si'a te dí tñj, nu'ahx p'ya guí enjæ ngue drä nhyøt'a zihmæ. Guí enjæ ngue dadi thegä'be'x yø ja'i ja yø ts'oqui 'næ'x yø nguthäi. ³⁵ Pe nuna ra hya njuantho, nu'mø di n'yomfeni xanho yø ja'i, da badi ha rá nja ra hya.

Nup'x ja rá ngu n'na ra fariseo, ja 'bøp'x ra Jesús.

³⁶ Nu'a n'na nc'ëj yø fariseo bi zixra Jesús ngue da nsihmæ p'x ja rá ngu. Mi zømp'x ja ra ngu ra Jesús, bi mi'p'x ja ra mæxa p'ya. ³⁷ Nuna n'na ra xisu marä 'yots'om'mäi p'x ja ra hnini, mi badi ngue bi ma da nsihmæ p'x ja rá ngu ra fariseo na ra Jesús. Bi zømp'x ja ra ngu p'ya, ni du n'na ra m'mo'aceite, yup'x ra aceite mahotho ga yæni. ³⁸ Bi ndantyøhmj p'x 'bøhra Jesús ngue bi dannebi yø gua. Mente zoni, nu'x yø guidä tagui, soxpæ ja yø gua ra Jesús, thuquj conyø xta. Bi gospabi ra aceite mahotho ga yæni. ³⁹ Nuna ra fariseo xi zixra ts'ihmæ ra Jesús, mi nu te øtra xisu, ngu-na ra hya bi bæni, bi 'yena: “Nu'mø ngue nmajuani rá pøngahya Oja na ra n'yohx na, di padj te rá m'mäi na ra xisu cuar'mø, ngue ra 'yots'om'mäi”. ⁴⁰ Ra Jesús bi 'yembrä fariseo:

—Ague Simu, jap'x n'na ra hya dí nne ga xi'i —bi 'yembj.

Enna fariseo p'ya:

—Damj xiqui grá xännbate.

⁴¹ Bi 'yenna Jesús:

—Yoho yø n'yohx di tupra menyua to di hmi ra menyu. Nu'a n'na ra ndypate p'ya, nu'a hangu pøxa cæt'a ciento ma pa ra nzäbi, gue'a ndypate'a. Man'na nc'ëj p'ya, nu'a hangu pøxa yote ma'det'a ma pa ra nzäbi, gue'a ndypate'a. ⁴² Pe nu'x mi ndypate, ya himbi zä bi gutyø güenda. Nu'a bi hmi ra menyu p'ya, bi punnbi gä yoho. Damj xicya, ¿dana gue'a ya yø ndypate ngue tate di ja mammadi rá hmu?

⁴³ Bi 'yenna Simu p'ya:

—Nup'x nnä bengä, man'natho tate di ja mammadi'a xangu mi ndypate, 'næ bi punnbi.

Bi 'yenna Jesús:

—Nu'a gá manya, gue'a ya.

⁴⁴ Bi hyetra xisu na ra Jesús, bi 'yembrä Simu:

—Guí nnu na ra xisu 'bæcua ya. Dä cæt'ä ua ja ni ngu, pe hingá 'dacra dehe xcä nxøgua. Pe nuna ra xisu 'bæcua, bi mercä ma gua conyø guidä, 'næ bi duquj conyø xta. ⁴⁵ Nu'j, hincá zenguaguí conn'na ra beso, pe nuna, mente ra ora xta cæt'ä ua ja ni ngu ya, hinguí säya thannegui ma gua. ⁴⁶ Nu'j, hincá cosca ra aceite ma ya. Pe nuna, mahotho ga yenna aceite bi goscaguí ma gua. ⁴⁷ Guehna dí xi'i naya, ngue emmëj di maquj, ja di nequi p'x ngue xangu rá ts'oqui, pe di mpunnbi. Pe nu ra ja'i ngue ts'ætho mapunnbi, ts'ætho di nequi ngue di ma'a n'na.

⁴⁸ Ra Jesús bi 'yembrä xisu:

—Ya dá pun'na'i ni ts'oqui ya.

⁴⁹ Nu'x mi'da yø ja'i xi ts'ofø 'dap'x 'bøhmæ p'x ja ra mæxa p'ya, di n'yembj:

—¿Te'o ni n'yohx na ena ngue di punnba yø ts'oqui yø ja'i?

⁵⁰ Pe ra Jesús bi 'yembrä xisu:

—Ya gá nyanya ngue gá 'yec'ëigui. Da hyu ni mmæi ya, ni ma.

Ja ua yø thuhu yø xisu bi mäxra Jesús.

8 M'mefa p'uya, xangu yø hnini bi thohna ra Jesús ngue xihyø ja'i ha di njap'x di zo rá 'ye Oja. Ni n'youi'x 'de'ma yoho yø xädi. ²Xquet'a n'yohx 'da yø xisu xi 'yøthe ngue mi n'youi yø ts'onthi, da gue'x maði hyenni. N'yohx p'x ra Maya nuna ja man'na rá thuhu ngue ra Magdalena. Guehna xi 'yøthe m'met'o ngue mi n'youi yoto yø ts'onthi. ³N'youi p'x ra Juana nuna rá xisu ra Chuzá, guehna di manda gátho yø m'efi p'x ja rá palacio ra Herodes. 'Né ra Susana n'youi p'x. N'youi p'x xangu yø xisu ngue ja te pets'i, nu'mø te honna Jesús, guehya fáxya.

Ra Jesús i hiejpa ra hya n'na ra momhmudä.

⁴Xangu yø ja'i bá ep'x ja yø hnini ngue nne da 'yøde te mmaná Jesús. Mi mpeti xangu yø ja'i, bi hyoni te gui hiejpa ra hya xihyø ja'i. Bi 'yembi:

⁵—N'na ra n'yohx bi ma da ponna trigo. Nup'x bi thogui ngue ponyø hmudä, bi zop'x ja ra 'yu 'da yø hmudä. Bi n'ghyø ja'i thop'x ja ra 'yu. Bi map'x yø ts'int's'x ngue bi za yø hmudä. ⁶Mi'da yø hmudä bi moni, bi zop'x hingui pidi ra häi ngue o ra do. Bi 'yotra hmudä 'mø mi bøts'e, ngue hingui xa ra häi. ⁷Mi'da yø hmudä bi zop'x ja yø 'uini. Mi nte yø 'uini p'uya, bi ts'onnyø hmudä ngue bi hyøt'ambo. ⁸Mi'da yø hmudä, bi zop'x ja ra hoga häi, guehya emmei bi nja ya. Nu'a n'na mhmudä bi bøn'a n'na ciento yø hmudä.

Nu'mø mi manna ra hya na, bi ts'edi bi 'yembyø ja'i:
—A nuyá, di nja ni gu ngue gui 'yøhmæ na ra hya dí mmangä ya —bi 'yembi.

Ra Jesús bi ma hanja ngue honi te gui hiejpa ra hya xihyø ja'i.

⁹Nu'x yø xädi bi 'yänni te ga mbønya yø hya xi hyequi. ¹⁰Ra Jesús bi 'yembi:

—Nuya yø hya hingui fadi ha di manda Oja yø ja'i, i nne Oja ngue da dinni mmehæ ya yø hya ya. Pe nuya mi'da yø ja'i, dá thonna hya di nhyeipi te dá sifi, n'namhma ngue nu te da nu, tengutho 'mø ngue hinte da nu. Nuya yø hya da 'yøde, tengutho 'mø ngue hin tema hya da 'yøde.

Ra Jesús bi ma te ni bønya yø hya bi hiejpa ra momhmudä.

¹¹Ma ga xi'ahæ te ga mbønna ra hya dá ma. Nu ra hmudä bi 'boni, gue'a rá hya Oja'a. ¹²Nuya yø ja'i ngue høntho bi 'yøhra hya, guehya gui nhyeipi ngue ra nen'yu p'x bi zo ra hmudä ya. Høntho juadi bi 'yøhra hya, bi map'x ra zithu, bi japi bi pumbeni ra hya xi 'yøde. Hingui nnepe ngue da 'yæc'ei ra hya, ngue di nyanyø te yø ja'i. ¹³Mi'da yø ja'i, gui nhyejpa ra häi hingui pidi ngue mi o ra do p'x bi zo yø hmudä. Mi zä mi 'yøhra hya yø ja'i, janjuani di johya ngue bi nu manho. Guehya yø ja'i himbi bent'i xanho ra hya ya. Bi 'yæc'ei njammí pa. Nu'mø bi ts'ei, 'bexi cohyø mmæi. ¹⁴Mi'da yø ja'i p'uya, gui nhyejpabi ra häi ngue ja yø 'uini p'x bi

zo yø hmudä. Guehya yø ja'i bi 'yøde hanja ra hya ya. Pe nu'a te yø 'befi i ja n'na pa ngu n'na pa, høndyø 'befi ni ma yø mmæi yø ja'i. Di ja ndummæi honi ha di mmæmmeti. Nu'a te yø pähäse, gue'a nne da 'yøt'a. Ya hin tema ntho bi 'yørpabi na ra hya bi 'yøde. ¹⁵Pe mi'da yø ja'i, gui nhyeipi ngue ra hoga häi p'x bi zo yø hmudä. Guehya yø ja'i ngue yø mmæi ga 'yøhra hya ya, 'næ æt'ammæi ra hya øde. Hingui hegui, guehya haxra 'yu njuantho ya.

Ra Jesús bi hiejpa ra hya n'na ra nyot'i.

¹⁶Nu'mø to di saça n'na ra nyot'i, hingui sä ngue da go'mi, oque da hyøt'a 'bit'ots'i. Sinoque da hyøxmayá, n'namhma ngue nu'x cæt'ambo ra ngu da hyetra nyot'i. ¹⁷Njarbætho ya yø hya hingui fadi hanja ya. Zi yohotho yø ja'i tynyø mmæi hanja ra hya. Pe da 'yehra pa ngue gátho yø ja'i da badi hanja ra hya.

¹⁸Janangue dami 'yæt'ammæihæ teni bønya yø hya dí mmangä. A nu ra ja'i da dini xanho rá mmæi hanja ra hya, da máx Oja ngue man'na di bahra hya. Pe nu ra ja'i hingui nne da 'yørpabi masu ra hya dí mma, nu'a zits'x ra hya padi, da thanbi.

Bi manna Jesús ndana gue'a da bøni ngue da 'yøt'e tengutho 'mø drä mení.

¹⁹Nup'x mi 'bæhra Jesús, ja bi zømp'x rá mamá, 'n'ghyø n'yohx. Pe hingui sä da guat'i ngue di nyau, porque mandøngu dyø ja'i 'bæp'x. ²⁰Hindi 'bedi to bi xihra Jesús, bi 'yembi:

—Ni mamá 'n'ghni n'yohx 'bæcua thi. I nzo'i ngue gui nyau 'na —bi 'yembi.

²¹Mi dahra Jesús, bi 'yenthø:

—Nuya 'bæcua øspabi rá hya Oja, nu'a ra hya øde gue'a øt'a, guehya entho ma mamá ya, guehya entho ma n'yohx ya.

Ra Jesús bi säyabi ra ndahi conyø funthe.

²²N'na ra pa ra Jesús bi yærbæ ja n'na ra barco conyø xädi. Bi 'yembi:

—A nuyá, ma ga 'dasæ ra zabi gdá mãhä man'na nguadi —bi 'yembi.

Bi ma p'uya. ²³Mente ni 'yop'x ja ra dehe ra barco, bi n'ahra Jesús. Ena ha bi 'yeta n'na ra ndønthi bi n'yo. Nu'x yø funthe nangui, so mbo ra barco. Ya ja ngue da thunt'a mbonthe ra barco. ²⁴Nu'x yø xädi ra Jesús, bá æp'x bi aha, bi 'yembi:

—Ague grá xännbæte, ague grá xännbæte, ya ja ngue da thunt'a mbonthe ra barco. Ya ga tuhæ —bi 'yembi.

Mi nangra Jesús, bi hejpabi ra ndahi 'n'ghyø funthe. Ngu i hejpi, 'bexpí nsäya. M'mefa ya hin tema di 'yaní.

²⁵Bi 'yembyø xädi p'uya:

—¿Hanja ngue hingui æc'ei ngue ga fáxahæ? —bi 'yembi.

Nu'x yø xädi di 'yøtho hanja'a te bi nu, 'næ bi nsu. Di n'yembi n'na ngu n'na p'uya:

—¿Te'o ni n'yohx na n'yø? Nu'mø bi zohra ndahi 'n'ghra dehe, i æc'ei —di n'yembi.

Ra Jesús bi 'yøthe n'na ra n'yohu n'youi yø ts'onthi.

²⁶ Mi zønna barco p'x ja ra häi Gadara, man'na ngua-di ra zabi ha di nhyandui ra häi Galilea. ²⁷ Mi bömp'x ja ra barco ra Jesús, bi guat'a n'na ra n'yohu ngue ra mmengu p'x. Ya ra ya'atho yø pa mi n'youi yø ts'onthi na ra n'yohu. Ni xingra ulu di he. Ni xingui 'bæp'x ja ra ngu, sinoque guerp'x ja ra camposanto bí 'bæi. ²⁸ Ngu i nu ra Jesús, bi ndantyøhmü p'x ha 'bäi. Ra ndøts'edi i zofo, bi 'yembj:

—Ague Jesús, rá Ts'unt'x'i Oja nuna jase rá ts'edi. ¿Hanja ngue gadi nthint'ua dí 'bæi? Dí ä'i ra mate ngue 'yo gadi ungui.

²⁹ Nuna ra hya bi manna n'yohu, porque ya xi xihra ts'onthi ra Jesús ngue da hyerp'x ra n'yohu n'youi. Xangu yø nni di ngue emmei di em'mø bi gu. Yø ja'i p'ya tupa yø 'ye n'ghyø gua conyø cadena, pe di c'xqui. Ra ts'onthi p'ya di japra n'yohu ngue 'dagui, ni ma dapo. ³⁰ Ra Jesús bi 'yänni, bi 'yembj:

—¿Teni hu'i?

Ra n'yohu p'ya bi 'yena:

—Nná hugä ngue yø mmundotho gähe —bi 'yena.

Bi manna tengu na porque xangu yø ts'onthi mi n'youi ra n'yohu. ³¹ Nu'x yø ts'onthi p'ya, bi xihra Jesús ngue hinda 'yærbx ha ja ngue da jot'i. ³² Ja mi 'yorbætho n'na 'bæi yø ts'edi ma'yoni p'x ja ra nguani p'ya. Yø ts'onthi p'ya, bi 'yädi ngue da yærbx ja yø mmæi yø ts'edi. A nuna ra Jesús bi unna nt'edi. ³³ Janangue yø ts'onthi bi hyerp'x ra n'yohu mi n'youi, bi yærbx ja yø mmæi yø ts'edi. Nuya yø ts'edi p'ya, bi gu ra 'dih, bi nhyærbx ja ra zabi. Gä ja bi jærbx ra dehe.

³⁴ Nu'x yø n'yohu mi fähyø ts'edi, mi nu te bi nja. Bi gu ra 'dih bi ma bá mamp'x bí ja ra hnini. Da gue'x yø ja'i 'da'a n'nanni ha 'bæi, gä bá xifi. ³⁵ Mi 'yøhyø ja'i'a te bi nja, mandøngu dyø ja'i bá xhe da nu. Mi zonyø ja'i p'x 'bæhra Jesús, 'dap'x 'bæhmi'a ra n'yohu mi n'youi yø ts'onthi. Ya xi dits'i. Ya hinte di ja, ya he yø ulu. Pe bi zu yø ja'i'a te xi nja. ³⁶ Nuya yø ja'i xi nuse'a te xi tho ra n'yohu mi n'youi yø ts'onthi, gä xihyø ja'i nu'x ja søhø.

³⁷ Nuna ra hya bi nja, nguya yø mmengu Gadara, nguya yø ja'i ndap'x bi zä bi 'yæ'a ra xequi'a, 'da ga xityø ja'i ra Jesús ngue da ma. Porque emmei su yø ja'i te bi 'yø't'e. Janangue hømbi yærbx ja ra barco ra Jesús ngue bi mengui. ³⁸ Nu'a ra n'yohu mi n'youi yø ts'onthi bi xifi ngue xta mme ra Jesús. Pe ra Jesús himbi nepe, sinoque bi 'yembj:

³⁹ —Man'na xanho ni ma ni ngu, n'namhma gui xihyø ja'i'a te gä bi 'yø't'a'i Oja —bi 'yembj.

Bi ma ra n'yohu p'ya, bi xifi gätho yø ja'i p'x ja ra hnini'a te xi 'yørpabi ra Jesús.

Ra Jairo bi zixra Jesús ngue da øthebi rá t'ixu.

⁴⁰ Mi zøm man'na nguadi ra zabi ra Jesús. Mi nu yø ja'i ya mambi 'bæp'x, ra ndi johya. Porque ya mi ndø'mate gätho yø ja'i. ⁴¹ Bi zø'a n'na ra n'yohu 'bet'o ngue di manda p'x ja ra nija p'ya, ni hu ngue ra Jairo. Bi ndantyøhmü p'x 'bæhra Jesús. Bi 'yæpra mate ngue

da map'x bí ja rá ngu. ⁴² Porque ya ja ngue da du n'na rá t'ixu mi si. Ya n'ne'ma yonjeya mi 'bæi, pe hønt'a rá 'dant'ixu mi si'a. Mi ma ra Jesús. Xangu yø ja'i bi denni asta di ntørbx ja ra 'yu.

⁴³ Nu'x yø ja'i ni denna Jesús, n'youi p'x n'na ra xisu ngue ya n'ne'ma yonjeya mi hembra m'mæci. Nuna ra xisu ma di hyenni, xandøngu rá menyu xi unni ngue mi honyø 'yøthe da 'yøthe. Pe xinga n'na'x yø 'yøthe xta nzä da 'yøthe. ⁴⁴ Nuna ra xisu, bi m'mefa p'x ni ma ra Jesús, bi guarbx ja rá xætha, bi dæpra rá nyaní rá he. Ngu'i dæpra rá he p'ya, 'bæpxi nsäya ra ji mi hembj.

⁴⁵ Bi 'yenna Jesús:

—¿Te'o bi dæcagui ma he? —bi 'yembyø ja'i.

Gätho yø ja'i p'ya, i mma ngue hijnjo'o. Pe ra Bedu 'næ'x mi da yø n'yohu bi 'yembra Jesús:

—Ague grá xänbæte, guí änni to bi dät'a ni he. Conque guí nnu ngue di ntøtyø ja'i, 'næ tøn'na'i.

⁴⁶ Pe ra Jesús bi 'yena:

—Hijn'na. 'Bæi to bi dæca ma he. Porque dadi unna güenda ngue bi zä n'na nc'ei commä ts'edi.

⁴⁷ Bi nu ra xisu p'ya, ngue fætho te bi 'yø't'e. Ni huæqui mmap'x. Bi ndantyøhmü p'x 'bæhra Jesús. Yø hmi yø da yø ja'i p'x bi xi'a njuani te nnepe ngue bi dä-di. 'Næ bi xifi ngue 'bæpxi zä ra ji mi hembj. ⁴⁸ Ra Jesús bi 'yembj:

—Ague t'ixu, ya bi zä'i ngue gä 'yæc'ei ngue di zä'i commä ts'edigä. Da hyu ni mmæi ya, ni ma —bi 'yembj.

⁴⁹ Nuna ra Jesús, mente yaui ra xisu ma di hyenni, bi zø hman'na nc'ei bá næxpæ ja rá ngu ra Jairo. Bi 'yembra Jairo:

—Ya bi du ni t'ixu n'yø, 'yoní mantho gui sixra xänbæte.

⁵⁰ Pe ra Jesús, mi 'yø'a te si ra Jairo, bi 'yembj:

—'Yo sä guí su'a si'i ngue bi du ni t'ixu. Sinoque dami 'yæc'ei gui ngue da zä ga øthegä ni t'ixu —bi 'yembj.

⁵¹ Mi zømp'x ja ra ngu p'ya, hijnondi japi ngue 'da xti yæ't'ui mbo. Høndra Bedu, ra Jacobo, ra Xuua, 'næhrä papä 'næhrä mamá ra hmyte bi japi bi yæ't'ambo. ⁵² Gä zonyø ja'i, i ya dummmæi yø ja'i connä ngue'a bi du. Pe ra Jesús bi 'yembj:

—'Yo gui zøhmæ. Nuna ra hmyte hingui tu na, i atho na.

⁵³ Pe nuya yø ja'i yaui ra Jesús i thenthø, porque padi ngue ya xi du ra hmyte. ⁵⁴ Nuna ra Jesús bi bennbä rá 'yæ ra du, nts'edi bi 'yembj:

—Ague grá hmyte, dami nangui.

⁵⁵ Nuna ra hmyte p'ya, mæhømbi nja rá te. Bi nangui 'bæque'a. Bi manda ra Jesús ngue di t'unna hme da zi ra hmyte. ⁵⁶ Nuna rá papä 'næhra mamá ra hmyte di 'yøtho te bi nja. Pe ra Jesús bi manda ngue hijnonda sifi te bi nja.

Bi 'yæ't'x 'de'ma yoho yø xädi ra Jesús, ngue da xännbabi ra hya yø ja'i.

9 Nuna ra Jesús, mi peti gätho'x 'de'ma yoho yø xä-di ya xi huanhni. Bi unna nt'edi ngue da hya ra ts'edi da 'yøthe gätho yø ja'i n'youi yø ts'onthi, da 'yøthe yø ja'i hembj 'damä 'dan'yo man'x. ² Bi menhni

ngue dā xihra hya yø ja'i ha di njap'x di zo rá 'ye Oja. 'Nε dā 'yøthe yø dārquēhī p'x di ma. ³ Bi 'yεmbi:

—'Yo te gui hax'mø gá mähä, ni xingra tøhø, ni xingra bolsa, ni xingra thuhmε, ni xingra mēnyu. 'Yo gui çax man'na ni pahniñ. ⁴ Nup'x ja ra ngu di n'na'ahx ra ts'äya, ja gui n'oxh p'x, astā gue'mø guá εhmε. ⁵ A nup'x hīndi n'na'ahx ra ts'äya, gui pømhmx p'x ja ra hñini. Pε dāmi huamhrā fonthāi di n'youi ni mbonguahx, gue'a ra hmεya'a ngue ya dā thep'x ya yø ja'i hīmbi 'yøt'ahx masu.

⁶ Bi ma'x bi t'et'i, i mpa p'x ja yø hñini. Bi xihyø ja'i ra hoga 'da'yo hya, 'nε bi 'yøthe yø dārquēhī p'x ni ma.

Rā dast'abi Herodes hinguī nnu rā pa dā nū rā Jesús.

⁷ Mi 'yøhrā dast'abi Herodes te mmanyø ja'i ngue xangu yø milagro øtra Jesús. Di 'yøtho'a te øde, porque εn'ida yø ja'i ngue nunā rā Jesús, guehñā rā Xuua xi bēnnate p'x bī nt'ägūi. ⁸ Mi'da yø ja'i p'uya, εmbi ngue ya 'yop'x rā Elías. Mi'da p'uya, εmbi ngue 'bui toni nyo-gui pøngahya Oja xpi bēnnate. ⁹ Pε rā Herodes bi 'yε-nā:

—Nū'a rā Xuua dá mandagā bi t'øjpabi rá ya'a, hinga gue'a 'yop'x'a. ¿Pε te'o ni n'yohx nā dí øcā ngue xangu yø cosa øt'e?

Ya hinguī nnu rā pa rā Herodes ngue dā nū rā Jesús.

Rā Jesús bi 'yøt'e ngue bi nsihmε çut'a mahuañi ma'yohx.

¹⁰ Mambá pengyø xādi rā Jesús ngue bá manā hya p'x ja yø hñini, bi dāpra güenda te xi 'yøt'e. Nunā rā Jesús bi zixyø xādi ngue bi ma dāpo, jonñā hñini Bet-saida. ¹¹ Pε nū'mø mi bahyø ja'i hapx bī 'buhra Jesús, bi map'x bī 'bui. Di säyabi yø ja'i sømp'x 'bui. I xihyø ja'i ha di njap'x di zo rá 'ye Oja. Xquet'a bi 'yøthe yø dārquēhī.

¹² Nū'mø ya ni ma di nde p'uya, bi guat'x 'de'mā yoho yø xādi rā Jesús, bi 'yεmbi:

—Dāmi 'yεhyø ja'i, n'namhmā dā hyoni ha di n'oxi, ja dā dāmp'x rā hmε dā zi. Porque nūua dí 'buhmε, rā dāpo ua.

¹³ Rā Jesús bi 'yεmbyø xādi:

—Dāmi unhnε rā hmε dā zi yø ja'i —bi 'yεmbi.

Nū'x yø xādi p'uya, bi 'yεmbi:

—Pε hōndi çut'a yø thuhmε dí hāgāhe, 'nε yoho yø huā. Rā nzequi gā mmäcāhe 'mø, gā ma tāmhmε rā hmε dā zi yø ja'i.

¹⁴ Yø ja'i p'uya, commā çut'a mahuañi ma'yohx. Pε rā Jesús bi 'yεmbyø xādi:

—Dāmi xihmε yø ja'i dā mi. Dā 'yøtyø zimundo ngue dyø yote mā'det'a nja'i p'x dā mi.

¹⁵ Gue'a bi 'yøt'a p'uya. Bi mi gātho yø ja'i. ¹⁶ Rā Jesús bi hyan'x çut'a yø thuhmε 'nε'x yoho yø huā. Bi hyan-mā hεts'i p'uya, bi ja māmādī Oja. Bi xenyø thuhmε p'uya, bi unyø xādi ngue di 'darpa yø ja'i dā zi. Dā guehyø huā bi 'dat'i. ¹⁷ Bi nsihmε xanho yø ja'i, gā bi nniya. M'mefa p'uya, bi ma māpeti yø thuhmε bi bongui, bi z'x 'de'māyo canasta bi bongui.

Bi manā Bedu ngue rā Jesús, gue'a rā Cristo bá εx Oja ngue di ndast'abi'a.

¹⁸ N'na ndi ya, bi ma n'nanni rā Jesús ngue bá mat'Oja, n'youi yø xādi. Bi 'yännbūya, bi 'yεmbi:

—¿Te'ogā p'x gā mbēnyø ja'i 'mø?

¹⁹ Mi dahyø xādi p'uya, bi 'yεmbi:

—'Bui 'da yø ja'i εmbi ngue gue'e grā Xuua gmi øtra nxixya. Mi'da yø ja'i p'uya, εmbi ngue gue'e grā Elías. Mi'da yø ja'i p'uya, εmbi ngue gue'e n'na'x yø nyogui pøngahya Oja xpi bēnnate.

²⁰ Rā Jesús mahømbi 'yεmbyø xādi:

—Xi'ahx p'uya, ¿te'ogā p'x gnī bēmhmx ngue guecā?

Rā Bedu p'uya, bi 'yεmbi:

—Nū'i, gue'e grā Cristo bā εxā'i Oja ngue gui ndast'abi —bi 'yεmbi.

²¹ Rā Jesús mahømbi 'yεmbi:

—A nuyá, 'yo to gui xifi te'ogā ya —bi 'yεmbi.

Rā Jesús bi mā ngue dā tho, 'nε bi mā ngue di bēnnate.

²² Bi xihyø xādi rā Jesús, bi 'yεmbi:

—Nū rā N'yohx bī 'yε mahεts'i, dā 'yεmmēi dā ma mā'ñi. Nū'x yø ja'i 'bet'o p'x ja rā nija dā zwi, dā guehyø hmū yø mmäcja, 'nεhyø xännbāte ngue rā ley, gā dā zwi 'nε dā hyo. Pε rá hyu pa p'uya di bēnnate —bi 'yεmbi.

Rā Jesús bi xihyø xādi ngue hñjam'mø dā gohyø mmēi'a gā 'yεc'ēi.

²³ M'mefa p'uya, bi 'yεmbi gātho yø ja'i:

—Nū to nne dā denngui, hinguī sä ngue dā zānsε te dā n'yo. Hangū rā pa, hñha di gohrā mmēi, mā-dague'a dā thop'x ja rā pont'i. ²⁴ Nū rā ja'i dā 'uegue ngue sū dā tho, guehñā rā ja'i di m'mehrá te nā. Pε nū rā ja'i hinguī cohra mmēi'a gā 'yεc'ēigui, māda tho connā ngueque, guehñā rā ja'i di nyannā te nā. ²⁵ Porque hñte dā dāhrā ja'i, mādague'a dā 'yøt'e ngue rá mmeti gā rā ximhäi, 'nε di m'mehrá te. ²⁶ A nuyá, nū rā ja'i ngue pesrá sä connā ngueque, oque i pesrá sä connā nguehñā hya dí xännbāte, xquet'a dā 'yεhra pa ngue nūgui drā N'yohx dá ε mahεts'i, xquet'a gā pes'mā sä connā ngue'x to di jagbε. Guehñā rā pa gā ma pengui ngue gā ndast'abi, connā ts'edi Oja gā ma n'yo'be yø mācā anxε Oja. ²⁷ Majuāni dí xi'ahx, ngue nūya 'da 'bucua ya, hñdā dy, astā gue'mø dā nū ngue dā hya rā ts'edi Oja di mānda ua.

Bi mpā'a te gui nεqui rā Jesús.

²⁸ Ya rá hyato mā pa xi manā rā hya nā p'uya, bi map'x bī ja n'na rā nyūni rā Jesús ngue bá mat'Oja. Bi zixra Bedu, rā Jacobo, rā Xuua. ²⁹ Mente mmat'Oja rā Jesús, bi mpā'a gui nεqui rá hñi. Rá he p'uya, astā di yoxni'a gā nt'axi. ³⁰ Bi hñu p'uya, ngue 'bāp'x yoho yø n'yohx yaui. Nūya p'uya, guehñā rā Moisés 'nεhra Elías. ³¹ 'Nεhya xquet'a di yoxni p'x i nεqui ya. Nup'x ha bi nyāui rā Jesús, bi c'a'a rā ndāte ja ngue dāni nthop'x Jerusalén. ³² Pε rā Bedu co 'nε'x mi'da yø n'yohx, bi

n'ahā ngue nethā. Nu'mø mi nnuhū, bi nu p'uya ngue di yoxni p'x 'bāhrā Jesús, co 'nē'x miyoho yø n'yohē 'dap'x 'bāhmī di yoxni. ³³ Nuna ra Moisés 'nēhrā Elías, ya ja ngue dā zop'x ra Jesús. Pē ra Bēdu bi 'yēmbra Jesús:

—Ague grā xānnbāte, ya xānho ngue dí 'būhmē ua. Ma gā hocāhe hyū yø t'ānnigū, n'na'i, n'na ra Moisés, n'na ra Elías —bi 'yēmbi.

Pē ra Bēdu hinguī pādī te mma. ³⁴ Mēnte bi mānna ra hyā nā, bi nja n'na ra guī ngue bi go'mī. Emmēi bi nsū 'mø mi go'mra guī. ³⁵ Bi 'yø p'uya ngue bā nyā Ojā p'x ja ra guī, bi 'yēnā:

—Nuna 'būcua ya, guehna mā Ts'unt'x dādī mādi. Nuya yø hyā dā mānna ya, dāmī 'yēt'āmmūihē —bi 'yēnā.

³⁶ Mī juadi bā nyā'a ya p'uya, bi nu ngue 'bāse p'x ra Jesús. Pē hīnjombi xī'a te bi nu.

Ra Jesús bi 'yøthe n'na nc'ēi mī n'youi ra ts'onthi.

³⁷ Mī hyaxpūya, bā ēp'x ja ra nyūnī māmbi 'būi. Pē xāngu yø ja'i bi ma di c'at'ui ra Jesús. ³⁸ Nup'x 'būhyø ja'i p'uya, nts'edi bā nyā n'na nc'ēi, bi 'yēmbra Jesús:

—Ague grā xānnbāte, dāmī nūrquits'x mā ts'unt'x 'būcua, porque hōnna dí si nā. ³⁹ Nu'mø bi gū ra ts'onthi n'youi, di japi ngue mafi. I huaquī 'nē sohyø fūgui. Hinguī nne dā hyēgui, ēmmēi di ūnī. ⁴⁰ Ya xtā xihni xādi ngue xtā 'yøthe ts'x, pē hīnxā nzā xā 'yøthe.

⁴¹ Ra Jesús bi 'yēmbi:

—¿Asta njām'mø dā zōnna pa guī 'yēc'ēigahē? ¿Ua guī ēnā ngue hangū ra pa gā set'ahē?

Bi t'ēmbra papā ra dārquēhī p'uya:

—Bā si ua nī ts'unt'x ya.

⁴² Pē nu'mø nī ma dā guatā ts'unt'x p'x 'bāhrā Jesús, astā ra huaquī bi 'yēn'a hāi ra ts'onthi. Ra Jesús bi xihra ts'onthi n'youi ra ts'unt'x ngue bi hyēp'x. Mī zā'a te mī hēmbra ts'unt'x, bi ndāprā papā p'uya. ⁴³ Gā di 'yødyø ja'i te bi nja. Bi bāhyø ja'i ngue mā dātho ja rá ts'edi Ojā.

Māhømbi mānna Jesús ngue dā tho.

Mēnte di 'yøtho gātho yø ja'i'a te bi 'yøtrā Jesús, bi 'yēmbi xādi p'uya:

⁴⁴ —Dāmī 'yøhmē xānho nā ra hyā gā xī'ahē ya.

Māmī pūmbēnīhē ngue ra N'yohē bí 'yē māhēts'i dī ndāpyø ts'oc'ēi.

⁴⁵ Pē nu'x yø xādi hīmbi dīnyø mmēi nā ra hyā xifi, porque tobe hinguī xojpābi Ojā yø mmēi ngue dā bā'a xifi. I sū yø xādi dā 'yānnī te gā mbøn'a ra hyā mmān-nā Jesús.

Ra Jesús bi xānnbā yø xādi ndana mā dātho dā hnu mānsū.

⁴⁶ Nu'x yø xādi ra Jesús dī njun'māhyā n'na ngu n'na, porque n'na ngu n'na nne ngue mā dātho dā hnu mānsū. ⁴⁷ Pē bi bāhrā Jesús te mbēmp'x ja yø mmēi yø xādi. Bi zōhnā n'na ra bāsī, bi 'bāmbē ha 'bāi. ⁴⁸ Bi 'yēmbūya:

—Nu ra ja'i di ja mmānsū nā ra bāsī 'būcua ya, ngūnā dā 'yøt'e porque pāhrā ja'i ngue nu te øt'e, gue'a dí nnu mānho ngue dā 'yøt'a, ēntho go di ja mmānsū grā ja'i. Nu ra ja'i di ja mānsūguī, ēntho go di ja mmānsū'a to bā pēnguī. Gātho'ahē ya, nu'a dā t'ēmbi ngue hīnte dī mūui ya, gue'a mā dā'a p'uya.

Ra Jesús di hejpa yø xādi nuya sūhyø ja'i nnønnbābi rá thūhū 'mø øthe yø ja'i.

⁴⁹ Ra Xuua bi 'yēmbi:

—Ague grā xānnbāte, xtā nūgāhe n'na nc'ēi ngue nnø'nā nī thūhū ha gā 'yøthe yø ja'i n'youi yø ts'onthi. Pē xtā hejpahe, porque hīndī n'yohē p'x nnā māhā.

⁵⁰ Ra Jesús bi 'yēmbi:

—'Yo gādi hejpahe yø ja'i nnønnagūi mā thūhū, porque nuya hinguī sūcū, mā n'yohē ya.

Ra Jesús bi hejpa bi ra Jacobo 'nēhrā Xuua te i mma.

⁵¹ Mān'na, mān'na nī guatā pa ngue dā ma māhēts'i ra Jesús. Bi hyā ra ts'edi p'uya ngue dī ma Jerusalén.

⁵² Bi 'bet'o 'da yø amigo ngue xtānī 'yāhrā nt'ēdī ha dānī nsāya. Mī zōmp'x ja n'na ra hīnīnī jap'x ja ra hāi Samaria, bi ne ngue ja xtānī 'yāp'x ra nt'ēdī xtī n'oxi.

⁵³ Pē yø mmēngu Samaria hīmbi nepe xtī n'oxi, porque pādī ngue dā thothe dī ma Jerusalén. ⁵⁴ Nu'x yø xādi ra Jesús, ra Jacobo 'nēhrā Xuua, mī nu ngue ya hīmbi t'ūn-nā ts'āya. Bi 'yēmbi:

—Ague grā Hmū, ¿ua guī nne gā āhmē ngue dā tāhyø sibi māhēts'i ngue di juadi, tengūtho bi 'yøtrā pōngāhyā Elías?

⁵⁵ Bi hyēt'x yāui ra Jesús, bi hejpi, bi 'yēmbi:

—Nu'āui hinguī pāhmī ngue hinguī ho nā ra hyā guī mmāmī. ⁵⁶ Porque ra N'yohē bí 'yē māhēts'i, hīmbi 'yēhē ngue di juahyø ja'i, sinoque bí 'yēhē ngue dā yānī.

I ma mān'na ra hīnīnī p'uya.

Hyū nc'ēi bi nyāui ra Jesús.

⁵⁷ Mēnte nī 'yop'x ja ra 'yū p'uya, n'na ra n'yohē bi 'yēmbra Jesús:

—Ague grā hmū, nūgā dí nne gā mme hapē gdī ma —bi 'yēmbi.

⁵⁸ Ra Jesús bi 'yēmp'a yāui:

—Nu yø haho ja yø 'bido ngue sāya. Yø ts'int's'x ja yø 'bafi ngue sāya. Pē ra N'yohē bí 'yē māhēts'i hīn'yū rá ngu ha dī n'oxi.

⁵⁹ Bi 'yēmbā n'na nc'ēi ra Jesús:

—Ma gā mmēp'x nnā magā —bi 'yēmbi.

Pē nu'a ts'o p'uya, bi 'yēnā:

—Ague grā hmū, dāmī 'dacra nt'ēdī ngue 'be dā dū mā papā gā āgui. Ya dā zā gā mme p'uya —bi 'yēmbi.

⁶⁰ Ra Jesús bi 'yēmp'a yāui:

—Nu'x yø ja'i ēntho ya xā ndū ngue hinguī pā Ojā, gue'x dā 'yāhyø mmīndūui'x. Pē nu'j, ma gā mmēhmā, n'namhmā guī xihyø ja'i ha dī njap'x di zo rá 'yē Ojā.

⁶¹ Māhømbi 'yēn mān'na nc'ēi p'uya:

—Ague grá hmu, nugä dí nne ga mme, pe dami 'dacra nt'edi ngue 'be ga ma e'x bí 'bep'x ja ma ngu.

⁶² Pe ra Jesús bi 'yembi:

—Nu'a bi bentra t'abi ndani ngue di nuafani, 'ne cohra mmæi m'mefa, gue'a ya hingra nzäui da ma ha di njap'x di zo rá 'ye Oja yø ja'i'a.

Ra Jesús bi menhni hyate ma'det'a nja'i da manna hya.

10 M'mefa p'uya, nuna ra Hmu, bi huanhni hyate ma'det'a nja'i, bi menhni di m'met'o p'x di ma. Yø yonc'ei p'x da ma n'na ngu n'na, i map'x ja yø hnini ja ngue dani nthohra Jesús. ² Bi 'yembuya:

—Majuani dí xi'ahx ngue ra 'befi xangu i ja, pe yø mefi zi yohotho 'bæi. Janangu nuyá, dami 'yaphx na Oja rá mmeti rá 'befi, ngue da menhyø mefi p'x ja rá 'befi.

³ Nuyá gui mmähä ya. Pe dami mfähmæ, porque gui cæthx p'x 'bæhyø ja'i ngue yø nduc'ei, tengutho yø de'yo 'mø 'yop'x ha 'bæhyø zate, gui njathx p'uya. ⁴ 'Yo temä bolsa gui çaxx, 'yo temä njæmnyu gui çaxx. 'Yo gui çax hmi'da ni thixfanix. 'Yo to di ot'ahx 'mø gä nzenguahx p'x ja ra 'yu. ⁵ Nu'mø gä sømp'x ja n'na ra ngu, gui zenguate 'mø gä cæthx mbo. Gui 'yena: "Oja di japra ngu ja ua ya". ⁶ Nu'mø 'bep'x yø ja'i ngue nneprá njapi Oja, nu'a ra nzengua gadi uni ngue Oja di japyø ja'i, da gohmi rá nzengua. Pe nu'mø hingui nne yø ja'i, ya hin'na 'mø. ⁷ Dami nsäya p'x ja ra ngu gui sømhmx. Dami sih'a te si yø ja'i 'bep'x. Porque ni 'yup'x ngue di t'unnä nzäbi rá mefi. 'Yo hontho gui pøn'a n'na ra ngu, gni mpa man'na ra ngu. Nu'a, hin'na'a. ⁸ Nu'mø bi n'na'ahx rá ts'äya p'x ja ra hnini gui sømhmx, dami si'a te di n'na'ahx. ⁹ Gui 'yøthehe yø dæruexi di 'bep'x. Gui 'yemhmx: "Nuyá, ya guerp'x gui pahmx ha gdi sohx rá 'ye Oja ya". ¹⁰ Pe nu'mø himbi n'na'ahx rá ts'äya p'x ja ra hnini gui sømhmx, gui 'yem'mø ga thohmx p'x ja yø caye: ¹¹ "Dä huambx ja ra hnini yø fonthäi bá n'youi ma mbonguahe. Gue'a rá hmeya'a ngue ya dá thec'ahx p'x. Pe dami pahmx ngue ya mi ja ngue xtä si'ahx ha gdi sohx rá 'ye Oja", gui 'yemphx yø ja'i. ¹² Dí xi'ahx ngue nu'mø ra pa dani thaxra güenda, man'na xan'x ra castigo da thohya yø ja'i himbi unna ts'äya, gue'a ra castigo da tho'x yø ja'i mi 'bep'x ja ra hnini Sodoma.

Xandøngu ra castigo da thohyø ja'i hingui nne di 'bætyø mmæi.

¹³ Hague ngu ra castigo da thohyø ja'i 'bep'x ja ra hnini Corazin. Hague ngu ra castigo da thohyø ja'i 'bep'x ja ra hnini Betsaida. Porque himbi 'yec'ei'gui 'mø mi nu yø milagro dá ørbæ 'bæi. A nu'mø xtä nnu yø milagro yø ja'i mi 'bep'x ja ra nyogui hnini Tiro, 'nep'x ja ra hnini Sidón, n'nahmantho xtä hyep'x ra nts'o man' n'yo yø ja'i. Xtä n'yæxyø 'bospi, 'ne xtä hye yø he yø ja'i nu'a xtä nequi ngue 'bæ ndummæi. ¹⁴ Pe nu'mø ra pa dani thaxra güenda, man'na xangu ra castigo da thohyø ja'i festa ra hya ya, gue'a ra castigo da thohyø ja'i mi 'bep'x ja ra hnini Tiro 'nep'x ja ra hnini Sidón. ¹⁵ A nu'x yø ja'i 'bep'x ja ra hnini Capernaum, rá nzegui ena

ngue da t'espabi p'x mahets'i, 'necua ja ra häi da t'espä. Pe gue di map'x ja ra nidu.

¹⁶ Bi 'yembyø xädi ra Jesús:

—Nu'x yø ja'i da ne da 'yøhra hya gui xihmx, tengutho 'mø go da 'yørcæse ma hyagä'x. Nu te'o hinda nu manho'ahx, tengutho 'mø ngue go hingui nnu manho gra ja'i. Nu'a to hingui nnu manhogui, tengutho 'mø ngue go hingui nnu manho'a to bá pengui.

Ya bá penc'x hyate ma'det'a bi 'benhni.

¹⁷ Mambä penc'x hyate ma'det'a nja'i bi 'benhni, emæi di johya. I ena:

—Ague grá Hmu, nu'mø dá nongähe ni thuy, astä 'næhyø ts'onthi n'youi yø ja'i hep'x.

¹⁸ Mi dahra Jesús, bi 'yembi:

—Gue'a gui mmæmi. Dä nugä rá Satanás ngue gä taphx, bi ma häi tengutho rá huei 'mø ni gai. ¹⁹ Nugä dá 'da'ahx rá ts'edi ngue maðague'a gui nnešx yø c'eya 'ne gui nnešx yø ixtehe, pe hinte da ja'ahx. 'Ne gui taphx gätho rá ts'edi na rá zithy ma nsæihx. ²⁰ Pe 'yo gadi johyahx ngue hontho gui nnønngæh ma thuygä, 'bexi hep'x yø ts'onthi n'youi yø ja'i. Sinoque nu'a gdi johyahx, ngue bi nt'ot'i ni thuyhæ p'x mahets'i.

Di johya ra Jesús.

²¹ Nu'a rá ora'a p'uya, rá Espíritu Santo bi japi ngue emæi di johya ra Jesús. Bi 'yena:

—Ma Papá'i, dadi ja mamadi'i grá Hmu p'x mahets'i, grá Hmu ua ja ra ximhäi. Porque yø ja'i ena ngue yø bamhya, i ena ngue tini xanho yø mmæi hanja ra hya, pe gä 'yajpabi ya yø hya ya. Gä japi ngue go bi bahya yø ja'i ngue yø 'yøde tengutho yø basí ngue yø 'yøde. Nguna gä 'yøt'e ma Papá'i, porque gue'a guá sänni ngue di nja'a.

²² Ma Papágä bi däqui gätho yø cosa ngue ga man-da. Hingongi pøni ngue dadi mæhmi xanho'a rá Ts'ant'x Oja, sinoque hønse'a rá Papá di mæhmi. Hingongi pøni ngue dadi mæhmi'a rá Papá, sinoque hønse'a rá Ts'ant'x di mæhmi. Nu rá ja'i da neprá Ts'ant'x Oja ngue da badi te'o na rá Papá, ya da zä da badi.

²³ Bi hyetyø xädi p'uya, bi 'yemsebi:

—Bi toca'ahx rá mænthi ngue gä nuse conni dæh'a te gui nnuhæ ya. ²⁴ Porque dí xi'ahx ngue yø pa xa thogui, xangu yø pøngahya Oja xa m'mæi, 'næhyø dæst'abi xa m'mæi, bi ne xtä nnu'a te gui nnuhæ ya, pe himbi zä bi nu. Bi ne xtä 'yø'a rá hya gui øhmæ ya, pe himbi zä bi 'yøde.

Bi manna Jesús te bi 'yøtra mmøngu Samaria.

²⁵ Nu'a n'na rá xännbæte ngue rá ley p'uya, bi guat'i ngue thæmmahya rá Jesús, bi 'yembi:

—Ague grá xännbæte, æte 'be'a ja ngue ga øt'e para ngue ga tinnä te para zantho?

²⁶ Mi dahra Jesús, bi 'yembi:

—ZTeni 'be'a nt'ot'i p'u ja ra ley Oja? ZTema hya gui tim'mo gadi xadi?

²⁷ Nu'a ra xannbate ngue ra ley p'uya, bi 'yena:

—Nuna ra hya na, guehna ena: "Dami ja ndummai ngue mathoguitho gui mahma Oja co gatho ni mmeh. Hangu ra pa hont'a gui mbemhma'a. 'Ne dami mahni mmic'xiui tengutho gni ne ngue di ma ma-madi'i", i enna hya.

²⁸ Mi dahra Jesus, bi 'yembi:

—Xanho te gui mma. Dami 'yot'e tengutho ra hya gui mmana n'namhma ngue gui tina te para zantho.

²⁹ Pe nuna ra xannbate ngue ra ley, i ena ngue ya gue'a te ot'e ngue hinga gatho yot ja'i da gui matho. Janangu bi 'yembra Jesus:

—Pe, zndana gue'a ma mmic'xi'be p'uya?

³⁰ Mi dahra Jesus, bi 'yembi:

—N'na ra n'yohu ba hya ra 'yu xpi 'ye'a Jerusalen, ni map'u ja ra hini Jerico. Bi nthui yot be, bi hyannbabi'a te mi ha, asta bi moyje. Bi uni, bi zop'u p'uya. Ya sa ra ndate 'mo mi zop'u. ³¹ Nu'a ra ora'a p'uya, bi thop'u ja ra 'yu n'na ra mmacja. Bi nu ngue 'bemp'u ra n'yohu sa ra n'u. Bi maqui, i gata n'na nguadi, bi thogui.

³² Xquet'a bi thop'u n'na ra n'yohu mi ja ra 'befi p'u ja ra nija. Nu'mo mi nu'a sa ra n'u, bi maqui, bi thogui.

³³ Pe nuna n'na ra n'yohu ngue ra mmengu p'u ja ra hai Samaria, bi thop'u ja ra 'yu. Mi nu ngue 'bemp'u na xi ma ma'uni, bi huexui. ³⁴ Bi guarbu benna n'yohu p'uya, bi gopabi ra aceite, 'ngra vino bi gopa p'u xi ts'erpi. Bi durpabi ra ts'et'i. Bi 'yexru ja ra fanj p'uya, bi zits'i ngue da hyonbi ha di nsaya. Bi madi. ³⁵ Mi hyaxruya, nuna ra mmengu Samaria 'mo ya ja ngue da ma, bi hya'i yoho yot mnyu nuya di nthui n'na pa ra nzabi n'na mmnyu. Bi unna mmennigu, bi 'yembi: "Dami farquits'u na ra n'yohu 'bucua. Nu'mo hini gua'i na ra mnyu ja ua, man'na xangu gui uni, ga jut'a'i 'mo da pengui te gui uni", bi 'yembi. ³⁶ Xiya, zndana gue'a ya hu nc'xi di nequi ngue ra mmic'xiui na ra n'yohu bi unyot be ya?

³⁷ Nu'a ra xannbate ngue ra ley p'uya bi 'yena:

—Nu'a bi huexui, gue'a ra mmic'xiui'a.

Mi dahra Jesus, bi 'yembi:

—Ni ma ya, dami 'yot'e tengutho na ra hya gui mmana.

Ya 'bep'u ja ra ngu ra Marta ra Jesus.

³⁸ Bi thop'u mani ma ra Jesus, bi zomp'u ja n'na ra hini. Nup'u ja ra hini bi zoni, 'bep'u n'na ra xisu ni hu ngue ra Marta. Nup'u ja ra ngu na, bi sayabi ra Jesus.

³⁹ Nuna ra Marta, 'be'a n'na ra juhue ni hu ngue ra Maya. Nuna ra Maya bi mip'u ni hyandra Jesus ngue oxra hya xihyo ja'i. ⁴⁰ Pe ra Marta humbi di mpetho. Bi guarbu hu ra Jesus, bi 'yembi:

—Ague gra Hmu, za xanho te or'ma juhue ngue hini zequi? Dami xifi ngue da maxqui —bi 'yembi.

⁴¹ Mi dahra Jesus, bi 'yembra Marta:

—Ague Marta, ague Marta, hingui padi te gui 'yot'e. Janjani gui ho ni mmeh'a te ga ja ngue gui 'yot'e. ⁴² Pe honda n'na ra hya ja ngue ma datho di mporta. Nuna

ra Maya xa huanhna hya nu'a ma datho di mporta 'ne hijnonda hyannbi.

Bi xannbabi ha di mat'Oja yot ja'i ra Jesus.

11 Man'na ra ora p'uya, nuna ra Jesus mi mmat'Oja p'u ja n'na ra xequi. Mi juadi bi mat'Oja p'uya, nu'a n'na'u yot xadi bi 'yembi:

—Ague gra Hmu, dami xanngahe ra mmat'Oja, tengutho ra Xuua bi xannbi da mat'Oja yot xadi —bi 'yembi.

² Mi dahra Jesus, bi 'yembi:

—Nu'mo gui mmat'Ojah, gui 'yemhma: "Ma Papa'he gui 'be mahets'i, dami 'yot'e ngue da hnu man-sui. Ba xex gui manda ua. Di nja'a te ni pahä ua ja ra ximhai tengutho bi ja mahets'i. ³ Dami 'dacie ra hme n'na pa ngu n'na pa. ⁴ 'Ne dami punnga ma ts'oquihe, tengutho gähe xquet'a dadi punnbahe to hingui ho te orcahe. Dami faxcahe ngue hinga ot'ähe ra nts'o. Dami yanje ngue ra nts'o".

⁵ Ra Jesus bi sigue bi 'yembi:

—Xi'mo ngue n'na ra n'yohu gadi n'amigo n'na'ahu ya. Nu'mo made ra xui p'uya, da zomp'u ja ra ngu ra amigo, da 'yembi: "Ague ma amigo'i, dami hmiqiu hu yot thuhme. ⁶ Porque n'na ma amigo bi zop'u ja ma ngu, jap'u xpi 'yex. Pe hin'y te ga unni". ⁷ Nu'a ts'o p'uya, da 'yenthu 'mo ba tha'a mbo ra ngu: "'Yo gadi xunanyagui. Ya n'not'e ma goxthi. Ma basi ya xa 'yoi. Ya hinda za ga nnangui ga 'da'ia gui ädi", da 'yembi. ⁸ Madague'a ngue ra amigo, pe hingui nne da nangui ngue di unni te honi. Pe nugä di xi'ahu ngue da nanghma, di unni te ga honi, n'namhma ngue ya hinni mantho di xunanya. ⁹ Janangu nugä di xi'ahu, nuna Oja di 'da'i te gui homhma. Dami 'yapi te gui nneh. Nu te gui honi, gui tini. Nu'mo ga jatra goxthi ngue gui nzohma Oja, da xoc'ahu. ¹⁰ Porque nu ra ja'i ädi te nne, ma t'unni. Nu'a honi, i tini. Nu'a di jatra goxthi, i sojpi.

¹¹ Conque nu ra ja'i 'behrä basi, nu'mo bi 'yapra thuhme, hingui sa ra mmeh ra ja'i ngue ra do di unna basi. Ogue ra hu da 'yapra basi, hinga c'eya di unni.

¹² Ogue ra do'ni da 'yapra basi, hinga ixtehe di unni.

¹³ A nuyä, i ja ni ts'oquih, pe gui padi gui unna cosa xanho ni basihu. Nu'a ni Papahu bi 'be mahets'i ya, man'natho'a, nu'mo te'o da 'yapra Espiritu Santo, da pennbabi.

Yot ja'i embi ngue ra zithu fäts'i te otra Jesus.

¹⁴ Nuna ra Jesus bi 'yot'e n'na ra n'yohu madi gonebi ra ts'onthi mi n'yoi. Nu'mo mi hyep'u ra ts'onthi mi n'yoi ra n'yohu, bi nya p'uya. Yot ja'i p'uya di 'yot'o.

¹⁵ Pe en'i'da yot ja'i:

—Nuna ra n'yohu na, othe yot ja'i n'yoi yot ts'onthi, pe gue gue'a ra zithu ra hmu yot ts'onthi fäts'i ngue jap'u.

¹⁶ Mi'da yot ja'i p'uya, bi xifi ngue nuna mahets'i xtaba 'yotyot hmeya hijnongui sa da 'yot'e, para ngue da bahyo ja'i ngue Oja bi 'be mahets'i di unna ts'edi. ¹⁷ Pe ra Jesus ga patho te mbenyo ja'i, bi 'yembi:

—Xip'x di manda n'na ra dast'abi, nu'mø di ndunhyø ja'i, hinjam'mø da zä da zehyø hya. Xip'x ja n'na ra ngu ya, nu'mø di nsæse yø ja'i 'bæp'x, da 'yehra pa di n'uëni. ¹⁸ Njarbætho na ra hya di xi'ahx ya. Xi'mø ngue di hej-pæse yø mæfi ra zithu, ya ra 'bæfise di ts'onj. Di mmangä na ra hya na ngue gui enjæ ngue ra zithu fäxca'mø di øthegä yø ja'i n'youi yø ts'onthi. ¹⁹ A nu'mø ngue ngu'a, xi ni mmijudíohe tenna hya gui xännbatehæ, çua ra zithu fäx'mø øthe yø ja'i n'youi yø ts'onthi? Nuyá, ja di nêqui p'ya ngue gui yä xädähæ, hinguí padj te gui mmamhmæ. ²⁰ Pe xi'mø ngue di 'dacra ts'edi Oja ngue ga øthegä yø ja'i n'youi yø ts'onthi, ja di nêqui p'ya, ngue ya di manda ua Oja.

²¹ Hingra zithu øthe yø ja'i n'youi yø ts'onthi. Xi'mø ngue n'na ra n'yohæ xanzaqui, cæ yø juai gui mfäp'x ja rá ngu, hñte da ja'a te fädi. ²² Pe nu'mø bá ep'x man'na ra n'yohæ ngue man'na xtä nzaqui, da dapj, da gænnbæbj yø juai gui mfädi. Ya rá mmeti'a te da hyannbj. Di njadä p'ya, tæte xä nzaquigui ngue ra zithu, janangue sä di øthe yø ja'i n'youi yø ts'onthi.

²³ Nu ra ja'i hinguí nne ngue mä n'yo'be, guehnä ra ja'i rá n'youi mä nsæi'be na. Nu ra ja'i hinguí fäxqui ngue ga ør'be ra 'bæfi, guehnä ra ja'i di ts'ongatho mä 'bæfi na.

Ra ts'onthi bá pengbæ ja rá mmæi ra ja'i.

²⁴ Nu'mø bi hyep'x ra ts'onthi n'youi ra ja'i, nup'x ja ra xequi mathoguitho xä 'yot'i, ja bí 'yop'x ra ts'onthi, honi ha di nsäya. Pe nu'mø himbi diñi ha di nsäya, di n'yomfæni p'ya, i ena: "Ga pengä p'x ja mä ngu dá pøni", i ena. ²⁵ Nu'mø bá pengbæya, da diñnbæbj rá mmæi ra ja'i ngue hinjonguí 'bæp'x, tengutho n'na ra ngu ngue mañoqui xanho, i njoqui. ²⁶ Da mengbæya, da si mi yoto yø ts'onthi man'na xants'o ngue'a ra ts'onthi rá mædi. Gä da yærbæ ja rá mmæi ra ja'i ngue di m'mæp'x. M'mæfa p'ya, man'na di m'mæ man'x ra ja'i ngue'a te ra n'x mi sä m'mæt'o.

Bi manna Jesús te'o di nthæi ra mmænthi.

²⁷ Nunä ra Jesús, mænte mmanya yø hya ya, nup'x ha 'bæhyø ja'i, bá thä'a n'na ra xisu, bi 'yæmbi:

—Ra mmænthi bi nthæi ra xisu bi øn'a'i, 'næ bi sæt'a'i —bi 'yæmbi.

²⁸ Em'mø mi dahra Jesús:

—Mä datho ra mmænthi bi nthæi ya yø ja'i di ho da 'yøxra hya mman'Oja, nu'a te ra hya øde, gue'a øt'a.

Yø ts'oc'ei äpyø milagro ra Jesús.

²⁹ Man'na ni mpetitho yø ja'i p'x 'bæhra Jesús. Mi nya ra Jesús, bi 'yæna:

—Nu yø ja'i 'bæhra pa ja p'ya, yø ts'oc'ei. 'Bet'o äcyø milagro da nu, ja da 'yæc'ëigui. Pe hin temä milagro ga øt'e ngue da nu yø ja'i. Nu'a da nøpa hmæya yø ja'i ya, gue'a te bi thohra pøngahya Jonás. ³⁰ Porque tengutho ra Jonás, nu'a te bi tho'a, gue'a bi nøpa hmæya yø ja'i mi 'bæp'x ja ra hñini Nínive'a. Njarbætho ra N'yohæ bí 'yæ mañets'i ya, nu'a te da tho'a, gue'a da nøpa hmæya

yø ja'i 'bæhra pa ja p'ya ya. ³¹ Nu'mø ra pa ngue dani hyaxra güenda Oja p'ya, nu'a n'na ra xisu mi ndast'abi p'x sur, da nangui ngue di yäpya yø ja'i 'bæhra pa ja p'ya. Porque nunä ra xisu na, ndø yap'ætho rá häi bi 'yæhæ ngue bi 'yøxra hya mi pahra Salomón. Conque man'na di tategä ya ngue ra Salomón, pæ hinguí nne gui 'yøhmæ ra hya di mmangä ya. ³² Da gue'x yø ja'i mi 'bæp'x ja ra hñini Nínive da nang'mø ra pa dani hyaxra güenda Oja, di yäpya yø ja'i 'bæhra pa ja p'ya. Porque nu'x yø ja'i mi 'bæp'x ja ra hñini Nínive, bi 'bätyø mmæi 'mø mi 'yø'a ra hya bi manna Jonás. Conque man'na di tategä ya ngue ra Jonás, pæ hinguí nne gui 'yøhmæ ra hya di mmangä ya.

Ra Jesús bi hyepæbj ra hya n'na ra nyot'i.

³³ Hinguí sä ngue to di sacra nyot'i 'næ da 'yaqui, ogue da go'mi con n'na ra huada. Sinoque da hyøx-mäya, n'namhmæ ngue da nu ra nyot'i yø ja'i da yæt'ambo. ³⁴ Nu'mø bi xogui xanho ni dähæ ya, ya gui hæthæ xanho ra nyot'i i ja. Njarbætho ni n'yomfænihæ ya, nu'mø bi xogui xanho, ya gui pahmæ ndana ra nho gdi n'yohæ 'mø. Pe numø hinguí xogui xanho ni n'yomfænihæ, ya himma juani gui pahmæ ndana ra nho gdi n'yohæ 'mø. Ya nsætho 'mø ngue ra ts'a'bexui p'x gni mähä. ³⁵ Njarbætho ya, damj ne ngue da xohni n'yomfænihæ, n'namhmæ ngue da zä gui timhmæ ra 'yu xanho. ³⁶ Tengutho n'na ra ja'i 'mø hä ra nyot'i, hætra 'yu ha ni ma, gui njathæ p'ya. Nu'mø tinni mmæihæ ndana ra nho, ya gui hyehmæ p'x ra nts'o ngue gui n'yo manhohæ.

Bi manna Jesús te øtyø fariseo 'næhyø xännbate ngue ra ley.

³⁷ Nu'mø mi juadi bi nya ra Jesús, nunä n'na ra fariseo bi zits'i ngue da nsihmæui p'x ja rá ngu. Mi yæt'ambo ra ngu ra Jesús, bi mi'p'x ja ra mæxa. ³⁸ Nunä ra fariseo p'ya, di 'yøtho hanja'a bi 'yøtra Jesús ngue himbi nxæ'ye 'mø mi nsihmæ. ³⁹ Pe ra Jesús bi 'yæmbi:

—Ague gyø fariseohæ, gui pecjæ mañøts'e ra vaso 'næ mañøts'e ra mohi. Pe mañøts'etho di nêqui ngue gyø hoja'i'hæ. Nu mbo ni mmæihæ, gyø bæhæ, ngue hont'a te pæsyø ja'i so ni mmæi gui hyännbæhæ. ⁴⁰ Hinguí padj te gui mmamhmæ. çUa hinguí pahmæ ngue mañøts'e mä do'yohæ, Oja bi hoqui, xquet'a 'næ mbo mä mmæihæ bi hoqui? ⁴¹ Pe damj fäxyø hyoya co nu'a te gui pets'i. Ya gä da gommenho p'ya.

⁴² Ague gyø fariseohæ, hague ngu ra n'x gui thohmæ. Nu'a ra diezmo gadj unhnæ Oja, gadj unni te gä gui timhmæ, astä ra xac'ændehe gadj unhnæ ra diezmo Oja. Da gue'x gätho mi'da yø c'anj gadj unhnæ ra diezmo Oja. Ya xanho ngue nguna gui øthæ, pæ nu te ra nho ja ngue gui 'yøthæ, 'næ'a gdi mahmæ Oja, hinguí øthæ'a.

⁴³ Ague gyø fariseohæ, hague ngu ra n'x gui thohmæ. Porque gui huanthohæ yø nthuts'i tæte xanho p'x ja yø nija. 'Næ gui nnehæ ngue con n'na ra respeto di zen-gua'ahæ yø ja'i p'x ja yø 'yu.

⁴⁴ Ague gyø xännbåtehex ngue ra ley, conyø fariseo, hague ngu ra n'x gui thohmæ. Porque maxøts'etho di nēqui ngue xanho'āhæ, himma juani ngue xanho ni mmæihæ. Nu'āhæ, tengutho p'x o ra ánima hīndi nēqui, thohyø ja'i maxøts'e, pæ hingui paði te ja mbo ra häi.

⁴⁵ Mi da'a n'na nc'ei'x yø xännbåte ngue ra ley p'xuya, bi 'yæmbi:

—Ague grå xännbåte, ngue guí mmanā ra hya naya, xquet'a 'nēcåhe guí sæcje ya 'mø —bi 'yæmbi.

⁴⁶ Mi dahra Jesús, bi 'yæmbi:

—Xquet'a 'nēhyø xännbåte ngue ra ley, hague ngu ra n'x gui thohmæ. Porque nunā ra ley gui xännbåhæ yø ja'i ngue da 'yøt'e, hīnjongui hāt'i da 'yøt'e. Xntho ra ndate 'beni gadi duthæ yø ja'i. Yø ja'i p'xuya, hingui hāt'i da duts'i. Pæ nu'āhæ, ni xīngā gue'a n'na ni saha guí nne gdi tøxhæ'a ra 'beni guí høspāhæ yø ja'i.

⁴⁷ Hauge ngu ra n'x gui thohmæ. Porque guí høm-båhæ yø panteo'x yø pøngāhya Oja xā hyo ni mboxi-tahæ. ⁴⁸ Ja di nēqui p'xuya ngue gadi thehæ'x ni mboxi-tahæ bi hyopyø pøngāhya Oja. Mahøngui nne guí njathæ p'xuya, maðague'a gadi hojpa'hæ yø panteo'x yø pøngāhya ya xandū.

⁴⁹ Janāngue ya pātho Oja te di nja. Bi 'yēnā: “Gā pēnhnā mā pøngāhya 'nē mī'da yø m'mēnhni. Nu 'da'x p'xuya, da tho. Mī'da p'xuya, da ju'i”. ⁵⁰ Pæ nuya yø ja'i 'bøhra pa ja p'xuya, gā ja da mā mæpēnnbi p'xā ra casti-go ja ngue di nja, ngue yø pøngāhya xā tho astā gue'mø mambā fæ'a nxīmhäi. ⁵¹ Da fæp'x bā tū ra Abel, astā guerp'x i ntū ra Zacarías nunā bi thop'x ha guí nhyacui ra nija ra altar. Guehnā dí xi'āhæ naya, da hyāspābi ra güenda Oja ya yø ja'i 'bøhya, ngue'a te i dū'x.

⁵² Ague gyø xännbåtehex ngue ra ley, hague ngu ra n'x gui thohmæ. Porque go guí hāhæ ra nsogui ngue ra mfaði. Pæ ni xīngā gue'āhæ gdi pāhmæ, ni xīngā di japhæ da bæ'x yø ja'i nne da baði.

⁵³ Nunā ra Jesús, høntho bi juadi bi manya yø hya ya, maðhoguitho bi mbøcue yø xännbåte ngue ra ley 'nēhyø fariseo. Bi guarbøya ngue bi 'yørpe xāngū yø nt'änni. ⁵⁴ Honi ha di zædi ngue temā hya da manā Jesús ngue hīndā gue'a, para ngue da zā di yapī.

Ra Jesús bi xännbā yø ja'i ngue hanja'x yø ja'i maxøts'etho di nēqui ngue xanho.

12 Nu'a ra ora'a, yø mahuañitho yø ja'i bi mpeti, astā di ntøtyø ja'i. Ra Jesús bi mædi bi 'yæmbyø xā-di:

—'Yo gni 'yohæ tengutho gā 'yo yø fariseo. Porque maxøts'etho di nēqui ngue xanho te gā 'yo, himma juani ngue xanho. ² Hīn'yæ n'na ra hya da bæmp'x ja rá mmæi ra ja'i ngue hīndā faði. Maðague'a da 'yēnā da go'mi, pæ gā fātho. ³ A nuyá, nu'a te gāma hya nt'āguitho gadi nxihmæ ngue hingui nnephæ da faði, hīngā nt'āguī'a, i faði xandønho. Nu'a ra hya gadi nhyærpātho ni guhæ, ogue n'nøt'e ra ngu p'x gui yāhæ, i nt'øde gātho ra hīni'a te guí mmāmhmæ.

Bi manā Jesús ndanā ja ngue da ts'u.

⁴ Ague mā amigo'āhæ, dí xi'āhæ ngue 'yo guí sūhæ'x da ne da hyo'āhæ. Porque nu'mø bi hyo'āhæ, ya hīndā zā te da japrā te. ⁵ Nugā gā xi'āhæ ndanā ja ngue gui sūhæ. Dāmī sūhæ Oja, ngue nu'mø bi hyac'a ni tehæ, ja rá ts'edi ngue da mēn'nāhæ ra nīdu. Nunā ya, guehnā dāmī sūhæ naya.

⁶ Xi'mø bi 'bā cæt'a yø ts'int's'x, uāngui hōndi yoho yø zixani mā t'uni. Pæ nunā Oja, hīngā n'na di pūmbēni'x yø ts'int's'x. ⁷ Janjuani ngue fāxāhæ Oja. Conque astā ni xtāhæ m'mede n'na ngu n'na. Janāngue 'yo guí sūhæ yø ja'i. Porque man'na xāmmaði'āhæ ngue yø ts'int's'x, maðague'a yø mmūndotho'x.

Ra Jesús bi xihyø xādi ngue hīndā gømp'x ha 'bøhyø mmic'eiui.

⁸ Dí xi'āhæ ngue nu to gātho da māmp'x 'bøhyø ja'i ngue x'c'ei'guí, xquet'a gā mmāngā p'x 'bøhyø anxe Oja ngue daði n'amigo'be ra ja'i. ⁹ Pæ nu te'o da gøngā p'x 'bøhyø ja'i, da mā ngue hingui x'c'ei'guí, xquet'a gā mmāngā p'x 'bøhyø anxe Oja ngue hīn daði n'ami-go'be ra ja'i da gøngui.

¹⁰ Nu to bi zā da nømman'x ra N'yohæ bí 'yē mahæts'i, i sā ngue di mpūnnbi. Pæ nu ra ja'i da nømman'x ra Espíritu Santo, ya hīndi mpūnnbi.

¹¹ Nu'mø bi ts'ixāhæ p'x ja yø nija, ogue da ts'ixāhæ p'x ja ra ts'æt'abi, 'yo sā di tū ni mmæihæ nā ra hya ja ngue gdi thāhmæ. ¹² Porque nu'mø bi zønna ora guí nyāhæ, guešæ ra Espíritu Santo di bēn'nāhæ ra hya guí mmāmhmæ'a ra ora'a.

Nu ra ja'i ja rá mēnyu, hīngā gue'a rá mēnyu ja ngue di ma rá mmæi.

¹³ Mambā nyā n'na nc'ei p'x 'bøhyø ja'i, bi 'yæmbrā Jesús:

—Ague grå xännbåte, dāmī xihmā n'yohægā ngue di 'dajmā parte ngue ra erensia.

¹⁴ Mi dahra Jesús, bi 'yæmbi:

—Ague n'yø, ¿te'o bi 'yæxqui ngue gā nts'æt'abi ngue gā hec'āhæ te guí peshæ?

¹⁵ Mahømbi 'yæmbi:

—Dāmī mfāhmæ, 'yo sā guí xhmæ ngue gue'a ra mēnyu mā dātho di mūui. Porque ra ja'i nne ngue di m'mæ manho, hīngā gue'a rá mēnyu xtāngū di pets'i di m'mæ manho.

¹⁶ Bi hyējpābi nā ra hya ja ua p'xuya, bi 'yæmbi:

—Mi 'bæ'a n'na ra n'yohæ ngue ra mmēmmeti. Xmmēi bi nja yø huāñi. ¹⁷ Nunā ra mmēmmeti p'xuya, ngunā bi bēni, bi 'yēnā: “¿Teni 'bæ'a gā øt'e? Hīn'yæ hapæ gā pets'a te jap'x xtā pefi”. ¹⁸ Ya xmp'xuya: “Ya dí paði te gā øt'e. Nuya gā xotmā t'ū, man'na xtānnoho gā hoqui. Ja gā pēsp'ā te gā gā xoqui, 'nē'a te gā dí pets'i. ¹⁹ Gā xngā p'xuya, Nuya, xāngū te jap'x gdā si xāngū yø jeya. Di nja gāmpāhā ya. Ma gā nsāya, ma gā si te gā tīni”, da 'yē-nā. ²⁰ Pæ Oja p'xuya, da 'yæmbi: “Ague n'yø, hingui paði te guí mmā. Nuya gui tū'a di nxui ya. Xi'a te xcā pets'i,

¿to da gohmi'a?"²¹ Njarbutho ra ja'i nu'a nne ngue xtangu te da mets'i, hĩnte di muui p'x ja rá hmi rá dá Oja.

Nuna Oja i fáhya yø ja'i ya o rá 'ye.

²² Bi 'yemba m'mefa yø xádi ra Jesús:

—Nugá dí mma, nu'a te ja ngue gui sihx, oque te ja ngue gui hyehx, 'yo gue'a mathoguitho ga ndu ni mmuihx'a.²³ A nuyá, nu rá te ra ja'i man'natho di muui ngue'a te da zi. Nu rá do'yo ra ja'i man'natho di muui ngue'a te da hye.²⁴ Ya guí nnuhx yø ca ngue hingui uahj, 'nẽ hingui xofu ngue te da mets'i. Pe Oja di unni te si yø ts'int's'x. Goma gue'ahx ya, ngue hinda máx-ahx Oja, porque man'na xamma'di'ahx ngue yø ts'int's'x.²⁵ Xiya, xi ra ja'i tu rá mmui ngue hingui hets'i, ¿ua da zä di nte man'na doyni ngue'a ga nhets'i?²⁶ Nu'mø hinda zä ngue man'na gui ntehx mits'x, ¿han-ja ngue tu ni mmuihx mi'da yø cosa 'mø?

²⁷ Ya guí nnuhx yø doni bí ja dapo ngue hĩndi mpefi, ni xingui mpe, pe mahotho gui nẽqui. Dí xi'ahx ngue tengu ra dast'abi Salomón, mandonho drá he bi hye, pe hinha da zedi tengu ga nho yø doni.²⁸ Porque guesx Oja øt'e ngue mazihotho gui nẽqui yø doni bí ja dapo. Bí ja dapo ya, pe nixudi p'uya, di nzøp'x ja ra orno. ¿Goma gue'ahx ngue hĩndi he'ahx Oja? Pe hingá egui ec'eihx xanho ngue faxahx Oja.²⁹ Nuya 'yo mathoguitho di tu ni mmui ha gdi hyoni te gui sihx.³⁰ Porque yø ja'i 'bucua ja ra ximhäi, hont'a te da zi ni ma yø mmui honi. Pe nu'ahx, 'buhnĩ Papáhx, 'nẽ ya padĩ ngue gui homhmẽ gátho ya yø cosa ya.³¹ Janangue dami ja ndummui gui 'yøthx'a te di manda Oja. Gue'a di 'da'i te gáma cosa guí homhmẽ'a.

Dami ne ngue bí ja ni mmetihx mahets'i.

³² Madague'a ziyohotho'ahx, pe 'yo guí suhx. Nugá ga fá'ahx tenguitho ra mände'yo 'mø fáhyø de'yo. Nuna Oja ni Papáhx i ja mpähä ngue gui m'mehmx p'x ha di manda.³³ Dami pä te gá guí peshx, gui unhnx ra mnyu yø hyoha. Dami nehx ra buxa hĩnjam'mø di nts'onĩ. Porque nu'mø bí ja ni mmetihx mahets'i, hinha rá nẽgui da bøhø. Nup'x hinda zønna bẽ, 'nẽ hinda zi ra zu'ẽ'a te guí pets'i.³⁴ Nu'mø guí emhmẽ ngue bí ja mahets'i'a ra nho tate di muui, hønbnx da zo ni mmuihx p'x 'mø.

Ya xqui nsähx 'mø bi zøhni Hmuhx.

³⁵ Ya xqui nsähx 'mø bi zøhni Hmuhx. Madra xui da zøhø, ya di zø ni nyot'ihx.³⁶ Gui 'yøthx tenguitho yø hmiqúi n'na ra hmu 'mø tømĩ ngue da pengbẽ da nu ra nthati. Ngu di zøhø di jãtra goxthj, 'bextã xojpi.³⁷ Ra mmenthi di nthui ra hmiqúi nuna dinnã hmu 'mø bi zøhø ngue di ndømãte. Majuanĩ dí xi'ahx ngue nu'a rá hmu, di nsã ngue da 'yep'x ja ra mexa yø hmiqúi ngue da 'uini.³⁸ Madague'a made nxui da zøhø, oque tobe hĩndi hats'i da zøhø, pe ra mmenthi bi nthui yø hmiqúi da thini ngue di ndømãte.³⁹ Dami pahmx na ra hya ja ua. Ngue n'na ra mmenngu, nu'mø da badi

tema ora da zøhra bẽ p'x ja rá ngu, di mfädi xanho, hĩndi n'unĩ da sojpa rá ngu ngue da ẽ.⁴⁰ Xquet'a dami njathx p'uya, dami ndømãtehx. Porque nu'a ra ora hĩnte di so ni mmuihx, xi'mø gue'a ra ora da zøhra N'yohx di 'yẽ mahets'i'a.

Ra Jesús bi hyejpa ra hya yoho yø hmiqúi, n'na ra hmiqúi ngue ra 'yøde, n'na ra hmiqúi hingrá 'yøde.

⁴¹ Ra Bedu bi 'yãnnã Jesús, bi 'yẽmbi:

—Ague grã Hmu, ¿høngtho gáhe guí xicje na ra hya gadi hyecya, ua gue gátho yø ja'i guí xifi?

⁴² Mi dahra Jesús, bi 'yẽmbi:

—Nuna ra hya dí mmangã, gue'a ra hmiqúi 'bet'o bá dinnã hya dí xicã na, nu'mø da 'yøt'e te dí xifi. Guehna tenguitho n'na ra hmiqúi da ma mafãti'x to 'bep'x ja rá ngu rá hmu. Nu'mø bi zønna ora di nsihmẽ yø ja'i mafãti, da 'uini.⁴³ Ra mmenthi di nthui ra hmiqúi da 'yøt'e te di 'beprá hmu. Nu'mø bi zøhrã hmu, da dini ngue dadi mpefi.⁴⁴ Majuanĩ dí xi'ahx ngue nu te gá pesrá hmu, gá di fãtrã hmiqúi.⁴⁵ Pe nuna ra hmiqúi da 'yemp'x ja rá mmui ngue him'be da zøhrã hmu, da mẽdi da metyø mmihmiqúiui conyø xisu. Da mi di nsihmẽ, oque di n'iti.⁴⁶ Nu'a rá hmu ra hmiqúi p'uya, nu'a ra pa ra ora ngue hingui tøm'rã hmu, gue'a ra ora da zø'a. Nu'a rá hmu p'uya, mathoguitho da mei, pets'i ngue da xeni. Di 'yemp'x ni gohyø ja'i hingui ec'ei ra hya.

⁴⁷ Nuna ra hmiqúi bi badi xanho hanja na ra hya nneprã hmu da 'yøt'e, pe himbi 'yørpabi'a te rá pähä rá hmu, da 'yemmẽi da ma m'mei.⁴⁸ Pe nu'a ra hmiqúi himbi badi xanho'a te rá pähä rá hmu, da 'yøtyø cosa ni 'nyup'x ngue di 'bei, ts'etho da ma m'mei, porque hingui padĩ te øt'e. Nu te'o bi badi xanho ra hya, jatho ngue da 'yøt'e te sifi. Nu te'o man'na xangu ra hya mafãti, man'natho xangu ja ngue da 'yøt'e.

Bi manna Jesús ngue di nja ra sei.

⁴⁹ Nugá ra sibi dá ẽhx ga ucã ua ja ra ximhäi. Dí nnegã ngue di nzø na ra sibi na.⁵⁰ Xquet'a ja ngue ga thocã n'na ra n'x, pe dí xønni ngue di nja.⁵¹ ¿Ua guí emhmẽ ngue dá ecã ua ja ra ximhäi ngue hĩn tema n'x guí sähx? Nu'a, hĩn'nã'a. Sinoque di nja ra sei.

⁵² Porque ra pa di ma p'uya, cõt'a nja'i 'dat'a ra ngu di 'bui, gá di nsxi. Hyu nc'ei di nsxhmi'x yo nc'ei di ec'eiqúi. Oque yo nc'ei di nsxhmi'x hyu nc'ei di ec'eiqúi.⁵³ Nu ra papã hinda nu manho rá ts'ant'x di ec'eiqúi. Nu ra ts'ant'x hinda nu manho rá papã di ec'eiqúi. Nu ra mamá hinda nu manho rá t'ixu di ec'eiqúi. Nu ra t'ixu hinda nu manho rá mamá di ec'eiqúi. Nu ra cã hinda nu manho rá ts'ihue di ec'eiqúi. Nu ra ts'ihue hinda nu manho rá cã di ec'eiqúi.

I ja yø hmeyã ngue te di nja.

⁵⁴ Nuna ra Jesús bi 'yẽmbyø ja'i:

—Nu'mø gá nuhx ngue bá nangyø 'bogui, guí emhmẽ p'uya ngue di n'ye. 'Nẽ gue'a di nja'a.⁵⁵ Nu'mø 'yo ra ndahi ni 'yẽ'a sur, guí emhmẽ p'uya: "Xta mpa ya".

'Nε gue'a di nja'a. ⁵⁶ Ena xø gä guí pahmε p'ε gni bεmhmε, pε hijn'na. Nu'ahε guí pahmε te nne da man-na tiempo 'mø guí hanthε yø guí bí ja maya, 'nεcua ja ra häi guí pahmε te di nja'mø 'yo ra ndahí. ¿Hanja ya'mø ngue hinguí pahmε te ga mbøn'a te gäma hya guí nnuhε yø pa dí 'bεhmε ya?

Dami ja ndummei guí nhojpaui ni nsuiui.

⁵⁷ ¿Hanja ngue hinguí hacsehε ra güenda ndana gue'a xanho? ⁵⁸ Nu'mø bi nyap'ahε, nu'a di yap'ahε dami nhojpahε p'ε ja ra 'yu, n'namhma ngue hinda dá'ahε p'ε ja ra ts'ut'abi. Porque nu'mø ya bi ndá'ahε p'ε ja ra ts'ut'abi, ra ts'ut'abi di dá'ahε ra policía. Ra policía p'εya, da zixahε fädi. ⁵⁹ Dí xi'ahε ngue nup'ε ja ra fädi, ya hinda zä guá ponthohε p'ε, guá pømhε astä gue'mø guá jut'i gätho ra mεnyu da ts'an'nahε.

Jatho ngue da thep'ε ra nts'o.

13 Nu'a ra ora'a p'εya, bi quat'i 'da yø ja'i p'ε 'bähra Jesús, bi xifi te xi 'yøtra Pilato ngue xi hyo 'da yø ja'i ngue yø mmεngu Galilea. 'Nε ja xi thop'ε ha thohyø zu'ε nu'ε tho ngue ra 'bøt'e. ² Ra Jesús bi 'yεmbi:

—Nu'a te ra n'ε bi thohya yø mmεngu Galilea bi tho, ¿ua guí εmhε ngue man'na mi ja yø ts'oqui ya ngue mi'da yø mmεnguhε? ³ Dí xi'ahε ngue hijn'na. Nu'mø hinguí hyehmε p'ε ra nts'o gni 'yohε, xquet'a 'nε'ahε 'da gdi m'mehmε'ε. ⁴ Xi'ε 'de'mä hyato nja'i bi hyo ra torre Siloé 'mø mi dägui, ¿ua guí εmhε ngue man'na mi ja yø ts'oqui ya bi du ngue gätho mi'da yø mmεngu Jerusalén? ⁵ Nügä dí xi'ahε ngue hijn'na. Nu'mø hinguí hyehmε p'ε ra nts'o gni 'yohε, 'nε'ahε 'da gni m'mehmε'ε.

Ra Jesús bi hεyja ra hya n'na ra za hinguí zædi.

⁶ Bi hyoni te gui hεyja ra hya bi xihyø ja'i ra Jesús, bi 'yεmbi:

—N'na ra 'yohε bi 'yεt'a n'na nza ra igo p'ε ja rá häi. Bi ma da nu p'εya ngue'mø zædi. Pε hijn temä igo bá tñi. ⁷ Bi 'yεmbrä mεfi mi fähra häi p'εya: “Ague n'yø, ya rá hyu jeya dí εhε dí hongä yø ndät'ä ua ja ra za ja ua. Pε hinte dí tñi. Dami 'yets'i man'na xanho, porque cot'ua ja ra häi”, bi 'yεmbi. ⁸ Pε nu'a fähra häi p'εya bi 'yεna: “Ague n'yø, dami tømra jeya ja ua ya. Ma ga cunnbagä ra häi 'nε gä pojpa ra 'yai. ⁹ Xamhmatho di nzædi ngue gä jap'ε. Nu'mø ya himbi nzædi, ya gä ex-pεya”, bi 'yεmbi.

Ra Jesús bi 'yøthe n'na ra xisu mi mo'mi.

¹⁰ Man'na ra pa ngue ra ts'äya, mi xännbate p'ε ja n'na ra nija ra Jesús. ¹¹ Nup'ε ja ra nija, mi 'bεp'ε n'na ra xisu ngue ya n'ne'mä hyato njeya maði hyenni. Nu'a ra ts'onthi mi n'youi, di japi ngue mo'mi. Hijnjam'mø di sä di juannä xætha. ¹² Nu'mø mi nu ra Jesús, bi zonnbεya, bi 'yεmbi:

—Ague grá xisu, ya da zä ra n'ε guí hεmbya.

¹³ Bi japyø 'yε p'ε ja rá ya p'εya. Pε 'bεxpi zä'a ra ora'a, bi njuannä xætha ra xisu. Nuna p'εya, bi ja mam-

maði Oja. ¹⁴ Pε nu'a di manda p'ε ja ra nija p'εya, bi mbøcue ngue ra ts'äya'a ra pa bi n'øthe ra Jesús. Bi 'yεmbyø ja'i p'εya:

—N'nato ma pa ja ngue di nja ra 'befi. Gue'ε yø pa guá εhε da t'øthe'ahε 'mø. Pε hinga gue'mø ra pa ngue ra ts'äya da t'øthe'ahε.

¹⁵ Mi dahra Jesús, bi 'yεmbyø ja'i:

—Ya gä gue'a guí mmamp'ε gni bεmhmε ya 'mø. Xi'mø guí si n'na ni ndani, oque n'na ni burru, ¿ua hinguí xoc'mø ra pa ngue ra ts'äya ngue da ma da nsithe? ¹⁶ Xina ra xisu, rá mbom'meto ra Abraham, ya n'ne'mä hyato njeya di annä zithu ngue'a te hεmbi. ¿Ua hinda zä da t'øthe 'mø ra pa ngue ra ts'äya na'mø?

¹⁷ Mi manna ra hya na p'εya, mambi mesta yø sä'ε nnu man'ε ra Jesús. Pε gä di johya yø ja'i, porque hijnjonda zä da 'yøt'e te nnuipi øtra Jesús.

Bi hεcra hya ra Jesús ngue n'na rá hmudä ra mostasa.

¹⁸ Mi nya ra Jesús, bi 'yεna:

—¿Ha di njap'ε gdi pahmε ngue ha di nxandyø ja'i da zo rá 'yε Oja? ¿Tegue gdá hεyja ra hya? ¹⁹ Tengutho n'na zihmudä ra mostasa, zitchε 'mø bi thup'ε ja ra huahí. Pε di nte astä gue'mø di ndat'o. Xta nhεts'i da gohi, da 'yøtyø 'bafi yø ts'int's'ε p'ε ja yø 'yet'o.

Bi nhyεja ra hya ra hojñi i pε ra levadura ngue di ixqui.

²⁰ Mahømbi 'yεnna Jesús:

—Nu'a di nxandyø ja'i da zo rá 'yε Oja, guí nhyεjabi ²¹ rá íxi 'mø bi japi hyu t'εñi ra hojñi n'na ra xisu, astä gue'mø di ixqui gä ra jñi.

Mahyεjpi ra hya n'na ra goxthi hinguí uant'i.

²² Bi sigue bi 'yo ra Jesús ni ma Jerusalén, xännbabi ra hya yø ja'i p'ε ja yø hñini thogui. ²³ Bi 'yεmbä n'na nc'εi p'εya:

—Ague grá hmu, ¿ua ziyohotho yø ja'i di nyani?

Mi dahra Jesús, bi 'yεna:

²⁴ —Dami ja ndummei gdi cεthε p'ε ja ra goxthi hinguí uant'i. Porque dí xi'ahε ngue xangu to da ne da yεt'i, pε hinda zä da yεt'i. ²⁵ Porque nu'mø bi nangra mmennigu da nøtra goxthi, nu'ε da go'athi di jätra goxthi, da 'yεmbi: “Ague grá Hmu, dami xogahe ra goxthi”, da 'yεmbi. Pε da 'yεnna Hmε 'mø bi daði: “Hijn'na. Himmä amigo'ahε”. ²⁶ Da 'yεn'ε di 'bä'athi p'εya: “Pε 'nε 'dap'ε dá nsihmεhε. Nup'ε ja ma hñinigähe ja gä xänngahe p'ε ni hya”. ²⁷ Da 'yεnna Hmu 'mø bi daði: “Ya dí xi'ahε ngue himmā amigo'ahε. Dami 'uehmε ua dí 'bæi, porque xants'o te xcá 'yøthε”. ²⁸ Ja di nzonp'ε'ε di 'bä'athi p'εya, di guxytø ts'i 'mø bi nu ra Abraham, ra Isaac, ra Jacob, co gätho mi'da yø pøngahya Oja di 'bεp'ε di manda Oja. Nu'ε di 'bä'athi, da gop'ε'ε. ²⁹ Porque di bønyø ja'i p'ε ni hyεhra hyadi, da guεp'ε ni bøxyadi, norte, 'nε sur di bønyø ja'i da mip'ε ja ra mεxa ngue di nsihmε p'ε di manda Oja. ³⁰ A nuyá, 'bε i'da ngue 'befa ua ya, gue'ε daní m'met'o

p'et. 'Bt i'da ngue 'bet'o ua ya, gue'et dani m'mefa p'et.

Bi nzonna Jesús ngue handra hini Jerusalén.

³¹ Nu'a ra pa'a p'aya, bi zø i'da yø fariseo, bi 'yembra Jesús:

—Dami pøngua ni ma, porque nne da hyo'i ra Herodes —bi 'yembi.

³² Mi dāhra Jesús, bi 'yena:

—Hantho ena da hyäcä na ra Herodes. Ni mähä ya bá xihmæ ngue nuya 'ne nixudi, ga øthegä yø ja'i n'youi yø ts'onthi. Ga øthe yø ja'i hēmbi 'damä 'dan'yo man'et. Ni man'i p'aya, ga juadi te dí pēfi. ³³ Pe jatho ngue ga thogui hapæ nnä ma. Nixudi 'ne ni man'i ga n'yo asta gue'mø ga søn'a Jerusalén. Nuyua himmä juani ngue da thogä ua, nup'et Jerusalén himmä punnbi yø pøngahya sømp'et, gä i tho.

³⁴ Ague gyø mmenguhæ Jerusalén, gue'e gui hophæ yø pøngahya Oja, da gue'et yø mamhya Oja bi 'ben'nahæ, gä gui pændothohæ. Xangu yø nnidi dá ne ngue ga pen'nahæ tengutho ra øni 'mø di petyø basi ngue di huits'i conyø zahua, dadi ja'ahæ p'et. Pe hingä nehæ. ³⁵ A nuyä, da hyec'ahæ p'et Oja ya. Dí xi'ahæ ngue ya hinni mantho gui nnujæ, asta gue'mø da 'yehra pa gui 'yemhmæ: "Di japrä m'menhni Oja bá penhua", gui 'yemhmæ.

Bi 'yøthe n'na ra därkehi ra Jesús.

14 N'na ra pa ngue ra ts'äya, nuna ra Jesús bi ma da nsihmæ p'et ja rá ngu n'na ra n'yohæ 'bet'o ngue yø fariseo. Nuyä p'aya, fätho te øtra Jesús.

² Nup'et hudi, 'bep'et n'na ra n'yohæ ngue neni. ³ Nuna ra Jesús, bi 'yørpä ra nt'änni yø xännbate ngue ra ley 'nehyo fariseo, bi 'yembi:

—¿Ua da zä ngue da t'øthe n'na ra därkehi 'mø ra pa ngue ra ts'äya, uague hin'na?

⁴ Nu'et nzofo himbi dadi. Bi bentra därkehi ra Jesús, bi 'yøthe. Bi xifi ngue da ma. ⁵ Bi t'emyø fariseo p'aya:

—A nuyä, xi'mø gdi sihæ n'na ra burru oque n'na ra ndani, da zop'et ja n'na ra ots'i 'mø ra pa ngue ra ts'äya, uangui guä jats'i 'bexque'a, madra ts'äya'a ra pa da zop'et ja ra ots'i.

⁶ Hinte ga ndatho'et yø ja'i nzofo.

Ra Jesús bi xifi te da 'yøtyø ja'i nnu ra nthati.

⁷ Nu'et yø ja'i xi ts'ofø, hētho ra Jesús ha ga huanyø nthuts'i 'mø bi mip'et ja ra mæxa. Bi 'yembæya:

⁸ —Nu'mø to bi zo'i ngue gui nnuhæ ra nthati, 'yogui huanthohæ yø nthuts'i tate xanho ngue ja gui mmih-mæ p'et. Nthambenitho da zø hman'na nc'ei, nu'a tate hny mansu ngue nu'i. ⁹ Nu'a xa nzo'i p'aya, nthambenitho da 'yeni: "Dami unna nthuts'i na 'bæcua n'yø". Ya gui pes'ni sä p'aya ngue gni mmip'et ja ra nthuts'i hingä njuani. ¹⁰ Nu'mø bi ts'o'i, dami mip'et ja ra nthuts'i bí ja nyan, n'namhma ngue nu'mø bi zø'a xa nzo'i, da 'yeni p'aya: "'De gui mmicua ja ra nthuts'i xanho n'yø". Xquet'a 'ne'et 'dap'et gdi hūhmæ p'et ja ra

mæxa da nu mansu'i p'aya. ¹¹ Porque nu'a nne ngue man'na di hny mansu, gue'a man'na ts'etho hny mansu'a. Pe nu'a øt'e ngue hingui hny mansu p'et ga mbeni, gue'a man'natho hny mansu'a.

¹² Ra Jesús bi 'yembra n'yohæ xi zixpæ ja rá ngu:

—Nu'mø gui øt'a n'na ra nts'ihmæ, ogui nzohni amigo, ni xinga gue'et ni n'yohæ, ni xinga gue'et ni meni, ni xinga gue'et ni besino ngue ja te da zi. Porque nu'et, xquet'a da 'yehra ora da zo'i ngue gui nsihmæui. Ya bi ma ma cots'i'a ra mate xcä 'yørbæya. ¹³ A nuyä, nu'mø gui øtra nts'ihmæ, dami zo'et yø hyoya di nsihmæ, dami zo'et yø do'ye, dami zo'et yø dogua, dami zo'et yø xädä ngue gui 'uini. ¹⁴ Janangue di toca'i ra mmenth'i p'aya, porque hinda zä da gut'a'i te gui 'yørpe. Pe nu'mø ra pa dani bennate yø hoja'i p'aya, da gut'a'i Oja te xcä 'yøt'e.

Bi ma mahyequi ra hya ngue n'na ra dants'ihmæ di nja.

¹⁵ Nu'a n'na nc'ei mi hup'et ja ra mæxa p'aya, bi 'yøde te mmanna Jesús, bi 'yembi:

—Majuani ngue ra mmenth'i di tocabi'a to sihmæ p'et ha di manda Oja 'mø.

¹⁶ Mi nya ra Jesús, bi 'yena:

—N'na ra n'yohæ, bi 'yøt'a n'na ra dants'ihmæ ngue ra nde. Bi manda p'aya ngue bá ts'ofø xangu yø ja'i.

¹⁷ Nu'a ra nde ja ngue di nja ra nts'ihmæ p'aya, bi menhá hmiqúi ra mmennigu ngue bá si'et to ya xi ts'ofø. Bi 'yembi: "Ma ga mmähä ya, porque ya bi nho'a te da ts'i". ¹⁸ Nu'et bá ts'i p'aya, ena ngue hingui pongui. Nu'a rá mædi bá ts'ofø bi 'yena: "Ja dá tän'a n'na ra häi, jatho ngue ga ma nu ya. Dami punngui, nugä hingui pongui ga mmagä p'et". ¹⁹ Nu'a man'na p'aya bi 'yena: "Ja dí tän'i cüt'a nt'ei yø ndani. Nuyä dí nne ga sä ya. Dami punngui, nugä hingui pongui ga mmagä p'et". ²⁰ Man'na p'aya bi 'yena: "Ja edadi nthati, janangue hinda zä ga mmap'et". ²¹ Nu'mø mambä pengra hmiqúi, bi xihrá hmu te bá sifi. Bi mbøcue ra hmu p'aya. Bi 'yembrä hmiqúi: "Ni ma n'nahmantho p'et ja ra tai ya, 'nep'et ja yø caye ua ja ra hini. Bá si ua yø hyoya. Bá si ua yø do'ye, bá si ua yø dogua 'nehyo xädä".

²² Mambä pengra hmiqúi p'aya, bi 'yena: "Ague grä hmu, ya dá øt'e te gä 'bejpagui ya. Pe tobe mbonguitho yø nthuts'i". ²³ Bi 'yenna hmu p'aya: "Nuyä ni ma mahøn'a p'et ja yø caye 'nep'et ja yø 'yu ya. Bí ja ts'edi ngue da ecua yø ja'i n'namhma ngue da yuhmä ngu. ²⁴ Porque dí xi'ahæ ngue nu'et yø n'yohæ dá zocä m'met'o, ya hinda zä da ehæ di nsihmæua'et".

Ja ua ra hya ja ngue da 'yøtra ja'i 'mø nne da denna Cristo.

²⁵ Xangu yø ja'i ni 'befa p'et ni ma ra Jesús. Bi 'bär-bæya, bi 'yembi:

²⁶ —Nu te'o tenngui 'ne zits'etho di maqui ngue'a te gui mahrá papá, oque rá mamá, oque rá xisu, oque yø basi, oque yø n'yohæ, oque yø nju, oque su da tho connä ngueque, nuna, guehna himmä xädigä na. ²⁷ Nu ra ja'i hingui nne da denngui ngue su da tho, guehna ra

ja'i himma juani ma xadiga na. ²⁸ A nu'ahya ya, xi'mo to da ne da hyo'a n'na ra torre, uangu'i 'bet'o da 'yotra' guenda, da nu 'mo ngue ja te di uni para ngue da hya-tra 'befi, oque hin'na. ²⁹ Porque nu'mo sa di de'mi, 'ne hinda hyat'a m'efa, da deni to da nu p'ya. ³⁰ Da 'yena: "Nuna ra n'yohu 'bucua bi de'mra' 'befi, pe hingu'i sa da hyat'i", da 'yena. ³¹ Xi'mo ngue n'na ra dast'abi ja ngue da 'yorpabi ra tunhni man'na ra mmidast'abiu, uangu'i da mi di n'yomfeni, da zanni ngue'mo da za di juui 'det'a mahuah'i y'o soldado 'mo ba ep'u 'date mahuah'i ngue ne tunhni. ³² Pe nu'mo hinda za p'ya, nu'mo tobe yap'utho ba ehra' nsiui, da mennba ra hya ra mminst'abiu p'ya ngue di n'hojpaui. ³³ Gui njathu p'ya, ngue gui hyac'h ra guenda, porque ra ja'i ngue tate di ma'a te pets'i, a nug'a p'ya, zi ts'utho di maqui, guehna ra ja'i himma xadiga na.

Bi ma mahyequi ra hya ngue'mo bi m'efa te ga nu' ra u.

³⁴ Conque ra u, xanho'a. Pe nu'mo ya hingu'i u, ya hinte di muui. ³⁵ Ni xingra 'yai ra hai da za, sinoque da t'entho. A nuya, di nja ni gu ngue gui 'yohmu na ra hya di mmanga ya.

Bi hyera hya ra Jesus ngue'mo bi 'ue'a n'na ra de'yo.

15 Gatho y'o nguthai 'ne'u mi'da y'o ja'i t'embu ngue ja y'o ts'oqui bi guarbu 'bahra Jesus ngue ots'e te mma. ² Gue'a ga nnemhya y'o fariseo'a 'nehyo xannbate ngue ra ley, bi 'yena:

—Nuna ra n'yohu 'bucua, guehya y'o ja'i ja y'o ts'oqui nne di nyai 'ne 'dap'u sihmxi na.

³ Janangue ra Jesus bi hyera n'na ra hya bi xifi, bi 'yembi:

⁴ —Nu'ahya ya, xi'mo di 'bei to di si n'na ciento y'o de'yo, da 'ue'a n'na nde'yo p'ya, uangu'i da zop'u'u goho 'date ma'de'ma guto nde'yo p'u ja ra dapo. Da ma da honna n'na nde'yo xa 'uegue asta gue'mo ba tini.

⁵ Nu'mo ba timp'ya, dadi johya, da huxra xixi, da eh'e.

⁶ Nu'mo bi zop'u ja ra ngu, di petyo amigo 'nehyo besino, da 'yembi: "Ba ehmu ya, 'da gda johyathohu, porque ya da tinga ma de'yo xi m'medi", da 'yena.

⁷ Njarbutho na di xi'ahya ya, ngue'mo bi hyep'u ra nts'o ga 'yo n'na ra ja'i ja ra ts'oqui. Man'na ra ndopaha bi ja mahets'i, hinda gue'u goho 'date ma'de'ma guto nja'i e-na ngue y'o hoja'i, hin'y'u y'o ts'oqui.

Bi ma mahyequi ra hya ngue ra menyu bi m'medi.

⁸ Xi n'na ra xisu 'mo cu 'det'a y'o menyu, di 'be'a n'na p'ya, uangu'i di sacra nyot'i da gocr'a ngu, mahotho di hyoni asta gue'mo bi dini. ⁹ Nu'mo bi timp'ya, di petyo amigo 'ne mi'da y'o besino, da 'yembi: "Ma 'da gda johyathohu ya, porque da tinga ma menyu da 'bedi", da 'yembi. ¹⁰ Njarbutho na ra hya di xi'ahya ya, ngue bi ja ra johya p'u bi 'buhyo anxe Oja ngue n'na ra ja'i ja ra ts'oqui, da hyep'u ra nts'o ga 'yo.

Bi ma mahyequi ra hya ngue n'na ra n'yohu di entho'a te ma t'unni.

¹¹ Mi nya ra Jesus, bi 'yena:

—Mi si yoho y'o ts'unt'u n'na ra n'yohu. ¹² Nuna ra ts'unt'u cohi bi 'yembr'a pap'a: "Agu pap'a, dami 'dac'a te ma mmeti di tocagu'i", bi 'yembi. Nuna ra pap'a p'ya, bi unni n'na ngu n'na y'o ts'unt'u'a te di tocabi. ¹³ Himm'a ya'atho y'o pa p'ya, nuna ra ts'unt'u cohi, bi peti gatho'a te ra mmeti, bi hyats'i, bi ma man'na ra hai yap'utho. Ja bi umma unitho p'u ra menyu p'ya. ¹⁴ Pe nu'mo mi hyati ga bi unna menyu, nup'u ja ra hai 'bei, bi nja n'na ra thuhu. Ya hin'y'u te da zi p'ya. ¹⁵ Bi map'u 'be'a n'na ra n'yohu ngue bi 'yanna 'befi p'ya. Nuna ra n'yohu p'ya, bi 'bepi ngue da marpa y'o ts'edi p'u bi ja ra hai. ¹⁶ I nne da za'u y'o jaza sa y'o ts'edi p'ya, pe hinjondi unni. ¹⁷ Ya emp'ya: "Nup'u ja ra ngu ma papaga, xangu y'o hmiqui di mrep'u, pe mbonguitho te da zi. Nug'a p'ya, di tug'a ra thuhu ua. ¹⁸ Ma ga peng'a p'u bi 'buhma pap'a ya. Ga embi: Ague pap'a, ra ts'oqui da ot'a'i, xquet'a ra ts'oqui da orpabi Oja. ¹⁹ Ya hinni 'yup'u gui 'yena ngue ni basigu'i ya. Gui 'yoni guenda ngue nug'a tengutho'u ni mfi gui si, di njarbutho p'u gdi bengui, ga embi". ²⁰ Bi hya ra 'yu p'ya bi mengui, i ma ra ngu ra pap'a.

Nu'mo tobe yap'utho ba e p'ya, bi hyandra pap'a, bi huqui. Bi ma p'ya ngue di c'at'ui, asta hfi 'ne di un-na beso. ²¹ Nuna ra ts'unt'u p'ya, bi 'yembr'a pap'a: "Agu pap'a, ra ts'oqui da ot'a'i, xquet'a ra ts'oqui da orpabi Oja. Ya hinni 'yup'u gui 'yengu'i ngue ni basigu'i ya". ²² Nu'a ra pap'a p'ya, embyo hmiqui: "N'nahmantho ba cahmi ra ulu tate xanho, dami hetui. Dami hyurpau n'na ra mfo'ye ra 'ye. Dami unnui y'o 'boxthi da dit'i. ²³ Ba siui n'na ra ndani xanoqui ga hohu. Ma ga n'ot'a ngohu, ga nsihmehu. ²⁴ Porque nuna ma ts'unt'uga 'bucua, tengutho 'mo xi du na, a nuya, tengutho 'mo ma'da'yo bi m'mei. Ya xi m'medi, pe mahonda nuhu ya". Bi mudi bi n'ot'ango p'ya.

²⁵ Mambi 'yo ra 'befi'a ra ts'unt'u ma dap'ya. Nu'mo ni ma da zop'u ja ra ngu'a ra ts'unt'u mambi 'yo ra 'befi p'ya, bi 'yode ngue ja y'o 'bida, 'buhyo nei. ²⁶ Bi zonhna n'na'u y'o hmiqui p'ya, bi 'yanni te 'be'a ma ngo i ja. ²⁷ Nu'a ra hmiqui p'ya bi 'yembi: "Ni pap'a ot'ango ngue ni n'yohu xa nzohu. Xa manda ngue xa tho n'na ra ndani ya xi noqui, porque nnu ra ts'unt'u ngue hinte di ja". ²⁸ Bi mbocue p'ya, hingu'i nne da yet'ambo. Ba ponna pap'a p'ya, bi xifi ngue da yet'ambo. ²⁹ Pe nu'mo mi da p'ya, bi 'yembr'a pap'a: "Ya xa mma y'o jeya di ot'a ni 'befi, nug'a hinjam'mo xa fets'i te gui mma. Pe hinjam'mo xa 'daca n'na ra zichi-vo ngue ga nsannigo'be ma amigo. ³⁰ Pe nuya, nu'mo mi zohna ni ts'unt'u bi unna ni menyu ngue y'o 'uesi, go xa hyopra ndani naya". ³¹ Nuna ra pap'a p'ya, bi 'yembr'a ts'unt'u: "Agu ts'unt'u, nu'i ya 'daua di 'buhmi. Nu'a te ga di pets'a, ga ni mmeti. ³² Pe nuya, xan-hotho ngue di njaju mpaha, ga ethu ra ngo. Porque nuna ni n'yohu, tengutho 'mo ya xi du na, ma'da'yo ngue bi m'mei. Ya xi m'medi, pe mahonda nuhu ya".

Bi hyecra hya ra Jesús ngue n'na ra hmiqúi dī manda yø mēfi.

16 Ra Jesús bi 'yembyø xädi:
 —Mī 'b'e'a n'na ra mmemmeti ngue si n'na rá hmiqúi dī mandabi yø mēfi. Nunā ra mmemmeti p'uya, bi sifi ngue di ennbatho rá mēnyu nā rá hmiqúi. ² Ra mmemmeti p'uya, bi 'yembi: "Ague n'yø, ¿hanja nā ra hya dí øcä si'i? Dami dācra güenda'a ra 'befi guí øt'e, porque ya hinni mantho guí mandaguí mā hmiqúigä", bi 'yembi. ³ A nunā ra hmiqúi dī manda yø mēfi p'uya, i ense: "¿Teni 'b'e'a ga øt'ä 'mø ya hīndi 'dacä ra 'befi mā hmü ya'mø? Nügä ya hīngui sä ga mpefi. Nu'mø ga haıra limosna, dí pes'mā sä. ⁴ A nuyá, ya dí pađi te ga øtya para ngue ya di 'bui to bi 'dacra ts'äya p'x ja yø ngu 'mø bi thaga mā 'befi", i enā. ⁵ Bi mēdi bi zonhni 'da mī'da'u to tųprá hmü p'uya. Nunā rá mēdi bi zonhni, bi 'yembi: "¿Hangü guí tųhma hmügä?" ⁶ Ra n'yohu p'uya bi 'yena: "Dí tųpa n'na ciento barre ra aceite". Nunā ra hmiqúi p'uya bi 'yembi: "Ja ua ra sæcua n'yoi ni güenda 'mø. Pe dami mī ya, gui 'yør'man'na, gui cuati ngue yote ma'det'a barre guí ndupate", bi 'yembi. ⁷ M'mefa p'uya, bi 'yän man'na nc'ei, bi 'yembi: "Xi'i, ¿hangü guí tųhma hmügä?" Bi 'yena ts'o p'uya: "N'na ciento t'enī ra trigo". Bi 'yembuya: "Ja ua ra sæcua n'yoi ni güenda 'mø. Pe dami 'yør'man'na ya, ngue hōndi goho 'dāte t'enī gui cuati ngue guí ndupate", bi 'yembi. ⁸ Nu'a ra hmü, i espa'a ra ts'omēfi ngue pađi ha di japi dā hyätyø amigo. Yø ja'i 'b'e'a nximhäi janjuani ga mbađi ha di hyätyø amigo, a nu yø ja'i ngue yø 'yec'ei hīngui njap'u'u.

⁹ Nügä dí xi'ahē, dami usahē ra mēnyu nu'a di usa yø ts'oc'ei ua ja ra ximhäi ngue gđi hyonni amigohē. A nu'mø gá hyä'nī mēnyuhē p'uya, ya di 'bui to di 'da'ahē ra ts'äya p'x ha guí m'mehmē para zantho.

¹⁰ Nu'a dā bømmanho, mađague'a ts'utho dā ma mafāti, man'natho dā bømmanho 'mø dā ma mafāti xangu. A nu'a hīndā bømmanho, 'nē ts'utho dā ma mafāti, mā xtāngu dā ma mafāti, pe hīndā bømmanho. ¹¹ Xi'mø hīngui pømmanhohē 'mø mafāti'ahē ra mēnyu ja ua ja ra ximhäi, zte'o guí enā di fāt'ahē'a majuanī ngue xanho 'mø? ¹² Xi'mø ngue hīngui pømmanhohē 'mø mafāti'ahē ra mēnyu ndan'yo to rá mmeti, zte'o guí enā di 'da'ahē'a ja ngue dā zo ni 'yehē 'mø?

¹³ Hīngā n'na ra hmiqúi dā zä ngue yoho yø hmü dī m'mēi. A nu'mø ngue yoho yø hmü dī m'mēi, n'na'a dī mađi, n'na'a hīndi mađi. N'na rá hmü dā 'yørpe te dī manda, man'na rá hmü hīndā 'yørpe te dī manda. Gui njathē p'uya, hīngui sä ngue mbø yoho p'x dī ma ni mmuihē. Dī ma ni mmuihē Oja, xīndi ma ni mmuihē ra mēnyu.

¹⁴ Nu'x yø fariseo, ngue hōndra mēnyu nne, gā bi 'yøxtho nā ra hya mmanā Jesús. Pe thentho'a te øde hma. ¹⁵ Ra Jesús bi 'yembi:

—A nuyá, gui härpahē yø dā yø ja'i, porque xøgue ē-nā majuanī ngue gyø hoja'ihē p'x guí nēquī. Pe nunā Oja hīndā zä gui hyäthē nā, i pađi te ja mbo ni mmēi-

hē nā. Porque nu'a ngue yø ja'itho nnu manho te øt'e, hīngā gue'a nnu manho Oja'a.

Bi xännba yø ja'i ra Jesús ngue hanja rá ley Oja.

¹⁶ Nu'x yø pa bá m'mührā Xuua, ya mī hmanā ley bi 'yotra Moisés, ya mī hman'a te ra hya bi nxännbate yø pøngahya Oja. Astā gue'x yø pa'x ya, i sihra hoga 'da'yo hya yø ja'i ha di zo rá 'ye Oja. Gätho yø ja'i di ja ndummēi ngue dā zo rá 'ye Oja. ¹⁷ Pe man'na hīngui hēnni ngue dā guahra c'amahets'i 'nēhra häi, hīndā gue'a ngue dā t'ēmbi hīngui ja ts'edi'a te nt'ot'i p'x ja rá ley Oja, mađague'a ts'utho.

Bi xännba yø ja'i ra Jesús ngue hīngui sä dā 'yenyø xisu.

¹⁸ Nu'x yø n'yohu dī nxummi yø xisu, nu'mø hōmbi nthatrá n'yohu, dā mē man'na ra xisu, ya ra ts'oqui øtra n'yohu. Nu'mø bi nthatrá xisu bi t'ei, ya ra ts'oqui øt'ui ra n'yohu bi mē.

Ra mmemmeti connā Lázaro, gā bi dū.

¹⁹ Mī 'b'e'a n'na ra n'yohu ngue ra mmemmeti. Mī he yø ulu tate xanho. N'na pa ngu n'na pa, entho øt'ango ngue di yoxni p'x sihmē. ²⁰ Xquet'a mī 'b'e'a n'na ra hyoya ni hu ngue ra Lázaro. Xi guahyø sasi nā ra Lázaro, hup'x ja rá goxthi ra mmemmeti. ²¹ Nunā ra hyoya nā, i nnehmā dā zi'x yø xemhmē täp'x ja rá mēxa ra mmemmeti, pe hīndi unni. Nu'mø bi thop'x yø fo'yo, tespađi yø sasi. ²² Pe bi zønna pa bi dū nā ra Lázaro. Yø anxē Oja p'uya, bi zixp'x 'bührā Abraham. Xquet'a bi dū ra mmemmeti p'uya, bá t'ägui. ²³ Nup'x ja ra nidu sä ra n'x p'uya, bi nhanni, bi hyannbē yap'utho p'uya, ngue bí 'bep'x ra Abraham, 'dap'x 'bēhmi ra Lázaro. ²⁴ Ra mmemmeti bi 'yena: "Ague mā papá'i Abraham, dami huēgaguí. Bá penhna Lázaro di po rá saha connā dehe. Dā ēhē di pogbaguí mā janī. Porque dí sägä ra n'x ua ja yø sibi", bi 'yena. ²⁵ Ra Abraham bi 'yembi: "Ague ts'unt'u'i, dami bēni ngue gá m'memmanho mēnte ra pa gá m'mēi. A nunā ra Lázaro bi zä ra n'x nā. A nuyá, go 'bemma pähä ua naya, go guí sä ra n'x ya. ²⁶ I ja man'na ra hya ya. Xandōnhē ua hapē nnā nhyacjē. Janangue nu to dā ne dī map'x, hīndā zä dā thogui. A nu'x ni gop'x, hīndā zä dí 'yēcua'u". ²⁷ Bi 'yenna mmemmeti p'uya: "Pe dí ä'i ra mate mā papá'i Abraham, ngue gui penhna Lázaro p'x ja rá ngu mā papágä. ²⁸ Porque 'bep'x mīcūt'a mā n'yohu. Dā zä dā xifi te dí thocä ua, n'namhma hīndā ēcua ha dí sägä ra n'x 'mø bi dū'u". ²⁹ Ra Abraham bi 'yembi: "Nuya guí mma, dā zä di xä'x yø hya bi 'yotra Moisés, dā gue'x bi 'yotyø pøngahya Oja. Dā 'yørpā masu'a ra hya hmamp'x". ³⁰ Enna mmemmeti p'uya: "ahá mā papá'i Abraham, gue'a guí mma. Pe nu'mø dā ma n'na ra ánima dā xifi te ja ua, dā hyep'x ra nts'o gā 'yo'u". ³¹ Ra Abraham bi 'yembi: "Nu'mø hīngui t'ēc'ei'a te ra hya bi 'yotra Moisés 'nē'a te bi 'yotyø pøngahya Oja, mađague'a di bēnnate n'na ra ánima dā ma dā nyai, xquet'a ngutho hīndā 'yec'ei ra hya dā sifi".

Xandøngu ra n'x da zä to da japi da 'yøtra ts'oqui rá mmic'ëiui.

17 Ra Jesús bi 'yembyø xädi:
—Nuyá, hīndi 'bedi tema cosa ga 'yøtra ts'oqui yø ja'i. Pe hague ngu ra castigo da thohra ja'i da japi da 'yøtra ts'oqui rá mmic'ëiui. ² Man'na xanho ngue da thorbæ ja ra jathe di ntharpa n'na ra junj p'x ja rá 'yøga ngue da gæ'mi, hīnda gue'a ngue da japi da 'yøtra ts'oqui ya yø ja'i zits'ætho æc'ëigui. ³ Dami mfahmæ mamj njahæ p'x.

Nu'mø hingui nnu manho te bi 'yøt'a'i ni cu, dami hejpi. Nu'mø bi hyep'x ra nts'o øt'e, dami punnbi. ⁴ Ma-dague'a nyoto nnidi n'na pa da 'yøt'a'i'a hingui nnu manho, 'næ nyoto nnidi da 'yæn'i: "Dami punngui", da 'yæn'i, dami punnbi.

Yø xädi ra Jesús bi 'yäpi ngue di hatra ts'edi yø nt'æc'ëi.

⁵ Bi 'yembyø xädi ra Jesús:
—Ague grá Hmu, nu'mø te nt'äpi Oja, dami 'yøt'e ngue ga æc'ëihe xanho ngue di nja.

⁶ Ra Jesús bi 'yembi:
—Nu'mø di ja zits'x ni nt'æc'ëihæ, madague'a dangu ga nnoho n'na zihmudä ra mostasa, nunæ n'na nza ra sicómoro 'bähnx, da zä gui 'yæmphæ: "Dami 'uecua gui 'bäi, i m'map'x ja ra jathe", gui 'yæmphæ. Nuna ra za, di map'x gui xihmæ.

Nu ra hmiqiu øt'a te rá 'befi ja ngue da 'yøt'e.

⁷ Nu'ahæ ya, xi'mø di 'bæ'a n'na nc'ëi ngue di si n'na rá hmiqiu, nu'mø bi zøhra 'befi ra hmiqiu ngue xpa nuæ-fani oque fändæ'yo, zua da 'yæmbrá hmiqiu: "Dami mihya gui nsihmæ?" ⁸ Uangui hīn'na. Sinoque da 'yæmbrá hmiqiu: "Dami hogaguī te ga si. Dami nsä gui 'daqui te ga si mænte ga nsihmægä. Nu'mø dá juategä ra nts'ihmæ p'æya, ja gui nsihmæ", da 'yembi. ⁹ zUa di ja mammadi rá hmiqiu ngue bi 'yøt'e te bi 'bepi? Conque hīn'na. ¹⁰ Xquet'a gui njathæ p'æya, nu'mø gá juadi gá 'yøthæ'a ra 'befi di 'bep'ahæ Oja, gui 'yæmhæ p'æya: "Hīn'yæ te dí hnu manhogähe, porque nu'a ra 'befi bi m'mejpæhe ga øthe, hønt'a dá øthe'a".

Ra Jesús bi 'yøthe 'det'a nja'i mi hæmbræ ts'o'ya.

¹¹ Nuna ra Jesús, bi thogui i ma Jerusalén. I nthop'x ja ra hyodi di ntøt'ui ra häi Samaria'a ra häi Galilea. ¹² Mi zømp'x ja n'na ra hīni p'æya, mambá æp'x 'det'a nja'i yø dæruqehi mi hæmbræ ts'o'ya. Yap'ætho bá æhyø dæruqehi 'mø mi hyandi, pæ 'bexpá m'mäi. ¹³ Bi marpæya, bi 'yembi:

—Ague grá xännbæte Jesús, huægæhe, dami 'yøthe-gæhe.

¹⁴ Mi hyandyø dæruqehi ra Jesús, bi 'yembi:
—Nuyá dami sømhæ p'x 'bæhyø mmäcja ya, gui xifi ngue ya bi zä'ahæ.

Mænte ni 'yo yø dæruqehi ngue ni map'x 'bæhyø mmäcja p'æya, bi zä ra n'x mi hæmbi n'na ngu n'na.

¹⁵ Nu'a n'na nc'ëi'x mi æ p'æya, mi nu ngue ya bi zä ra

n'x mi hæmbi, bi mengbæya. Pe janjuani ngue nts'edi gui ja mammadi Oja. ¹⁶ Bi ndantyoæhmæ p'x 'bæhra Jesús, astä di søt'ahäi rá hmi ha gui ja mammadi. Nuna ra n'yohæ næ, ra mmængu p'x ja ra häi Samaria. ¹⁷ Bi 'yænna Jesús:

—zUangui 'det'a nja'i bi zä ra n'x mi hæmbi? zHapæ 'bæ'x mi gæto ya? ¹⁸ Hīnjo mman'na xtábá mmængu ngue di ja mammadi Oja, hīnda hønna n'na nc'ëi hīn-græ judío bá pengui.

¹⁹ Ra Jesús bi 'yæmbræ n'yohæ mará dæruqehi:

—Dami nangui, ni ma. Ya bi zä'i ngue gá 'yæc'ëigui.

Bi manna Jesús ha di njap'x di næqui ngue di manda ua Oja.

²⁰ Yø fariseo bi 'yænna Jesús ngue njam'mø da zøcua Oja ngue di manda ua. Bi 'yæmbæya:

—Nu'mø bi zøcua Oja ngue di manda ua, hīngra cosa di næqui ngue da hnu'a. ²¹ Porque hīnda zä da 'yenyø ja'i: "Nuyá, ja bí ja ua", oque "Nunæ, ja bí ja næ". Porque Oja ya di manda ua gui 'bæhmæ'a ya.

²² Bi 'yembyø xädi p'æya:

—Da 'yehra pa gui nne gui nnuhæ'a ra pa da zøhra N'yohæ di 'yæ mæhæts'i, pæ hingui nnuhæ. ²³ Da 'yæn'ahæ yø ja'i'a ra pa'a: "Ma nuhæ nīnguehnæ", oque "Ma nuhæ nīnguecua", da 'yæn'ahæ. 'Yo sä gui tenhnæ hapæ di ma yø ja'i ngue guá honjæ. ²⁴ Porque nu'mø bi zønna pa da æhra N'yohæ di 'yæ mæhæts'i, gætho yø ja'i da hyandi. Tengutho 'mø bi yøtra huei, to bi zä handi, di njarbæ.

²⁵ Pe nuyá, jatho ngue 'be ga sägä xangu ra n'x, ngue hīnda nu manhogä yø ja'i 'bæcua ja ra xīmhäi. ²⁶ Tengutho bá nja'mø yø pa mambá m'mæhra Noé, xquet'a ngu'a di nja'a ra pa da æhra N'yohæ di 'yæ mæhæts'i ya.

²⁷ Porque nu'a ra pa'a, mi sīhmæ yø ja'i, madi nthati 'da, ja t'äpyø t'ixu 'da. Pe hīmbi unna güenda yø ja'i te ja ngue di nja, astä ja gue'mø ra pa mi yætra Noé p'x ja ra barco. Mi nja ra ndæte 'yæ p'æya, bi juadi gætho yø ja'i.

²⁸ Njarbætho'a te bi nja'mø yø pa mi m'mæhra Lot. Mi sīhmæ yø ja'i, te'o di ntäi, te'o i mpä, te'o tūhyø huähi, mi hønningu 'da. ²⁹ Pe nu'a ra pa bi sihra Lot ngue bi bømp'x ja ra hīni Sodoma, bá høhmæya yø asufre ngue dænzø, bi juadi gætho'x mi 'bæp'x ja ra hīni.

³⁰ Mæhøndi njarbætho yø ja'i 'mø bá æhra N'yohæ di 'yæ mæhæts'i ya.

³¹ Nu'a ra pa'a, nu ra ja'i dí tøhma xøts'e rá ngu, 'yo di ænæ ngue di ma mbo rá ngu ngue te da hæ, sinoque da 'dagui. Nu ra ja'i dí 'yo ra 'befi, hīndi ma rá ngu ngue te da hæ, sinoque da 'dagui n'nahmantho. ³² Dami bæmhæ'a te bi thohrá xisu ra Lot. ³³ Nu'a te'o nne di mpom-mi ra ndæte, gue'a di m'mæ'a. Pe nu'a te'o da 'yænna te connæ nguecä, gue'a di nyan'a.

³⁴ Dí xi'ahæ ngue nu'a ra xui'a, yo nc'ëi di oxpæ ja rá t'ots'i. N'na nc'ëi da ts'its'i, n'na nc'ëi da gohi. ³⁵ Yoho yø xisu 'dap'x di ncæni. N'na nc'ëi da ts'its'i, n'na nc'ëi da gohi. ³⁶ Yoho yø n'yohæ 'dap'x dadi mpæfi. N'na nc'ëi da ts'its'i, n'na nc'ëi da gohi.

³⁷ Mi 'yøhyø ja'i næ ra hyæ næ, ænyø ja'i p'æya:

—zPæ hapæ di nja næ ra hyæ gui mmæmp'æya grá hmu?

Mi dahra Jesús, bi 'yena:
—Nup'x dí 'bèhyø ja'i ni 'yup'x da thaspa ra güenda, ja di njap'x ra castigo.

Bi hyecra hya ra Jesús ngue n'na ra 'danxu mi n'äst'abi.

18 Bi hyecra hya bi xihyø ja'i ra Jesús. Bi xännba yø ja'i ngue jatho zant'a da mat'Oja, hinha di gohyø mmüi. ² Bi 'yembaya:

—Nup'x ja n'na ra hnini, mi 'bèp'x n'na ra ts'üt'abi ngue hingui su rá mmic'ëiui, ni xinga gue Oja di su. ³ Nu'a ra hnini'a p'uya, xquet'a mi 'bèp'x n'na ra 'danxu ngue njandyatho pap'x 'bèhra ts'üt'abi ngue äpra ts'üt'abi rá nsüui. ⁴ Nuna ra ts'üt'abi, bi ma njamm pa ngue hingui ørpa masu na ra 'danxu. Pe m'mefa p'uya, bi 'yena: “Nugä hindí sugä Oja, ni xinga guehma mmic'ëi'be dí su. ⁵ A nuyá, para ngue hinni mantho di xunanyagä ua na ra 'dansu, ma ga ørpa ra ts'üt'abi, n'nammä ngue ya hinni mantho da xhe di xunanyagui”.

⁶ Bi sigue bi 'yenna Jesús:

—Guehna ra hya bi manna ts'üt'abi ngue ra ts'oc'ëi naya. ⁷ Xi Oja ya, çua hinda 'yørpabi ra ts'üt'abi ya yø ja'i xa huanhni, i nzofo ra pa ra xui? Xi'mø bi zofo, çua hinga 'be xtä mäts'i? ⁸ Dí xi'ahx ngue n'na zihmantho da mäts'i. Nu'mø bi zøhra N'yohx di 'yè mahets'i, çua da dinyø ja'i di èc'ëi ua ja ra ximhäi?

Yoho yø n'yohx bi ma ra mhmata'Oja p'x ja ra nija.

⁹ Mahømbi hyc man'na ra hya bi xihyø ja'i ra Jesús, porque 'bèhyø ja'i ena ngue man'na xanho ngue mi'da yø mmic'ëiui. Bi 'yembyø ja'i p'uya:

¹⁰ —Yoho yø n'yohx bi ma bá mat'Oja p'x ja ra nija. Nu'a n'na nc'ëi, ra fariseo'a. Nu'a man'na nc'ëi p'uya, ra ngøthäi'a. ¹¹ Nu'a ra fariseo 'bäi ha ga mmat'Oja, i ena: “Ma Oja'i, dadi ja mamma'di'i ngue nugä hindí øt'ä tengutho ør'mi'da yø ja'i ngue yø bè, yø ts'oc'ëi, yø 'yots'om'mäi. Ni xinga gue'a te ø'na ra ngøthäi 'bäcua dí øt'ä. ¹² Nugä nyondi n'na semana dí et'ä ma mmüi. Nu'a te dí taha, dí hacra diezmo dadi uni”, bi 'yena. ¹³ Pe nu'a ra ngøthäi p'uya, yap'utho bá m'mäi. Ni xinga gue'a di nnøsmaya, sinoque mente pønnä tiya mente ena: “Ma Oja'i, dami huegagui. Nugä ja ma ts'oqui”, bi 'yena. ¹⁴ Dí xi'ahx, ngue nu'a ra ngøthäi bá èhra ngu, pe ya bi hojpa'bi Oja. A nuna man'na p'uya, hinhä na. Porque nu'a nne ngue man'na di hnu man-su, gue'a man'na ts'utho hnu mansu'a. Pe nu'a øt'e ngue hingui hnu mansu p'x ga mbeni, gue'a man'natho hnu mansu'a.

Ra Jesús bi xi Oja ngue di japyø basi.

¹⁵ Bi zixyø basi yø ja'i p'x 'bèhra Jesús. I nnepyø ja'i ngue da dospa yø ya yø basi, 'nè da xi Oja ngue di japyø basi. Pe nu'mø mi nu ya yø xädi ra Jesús, bi hejpa yø ja'i bá zi yø basi. ¹⁶ Pe nuna ra Jesús bi zonhyø basi, bi 'yembj:

—Dami hyehm yø basi da thocua dí 'bæi. Porque tengutho yø ja'i ya o rá 'yè Oja, xquet'a njarbutho ya yø

basi ya. ¹⁷ Majuani dí xi'ahx ngue n'na ra ja'i hinga 'yøde tengutho n'na ra basi ngue ra 'yøde, hinda zä da zo rá 'yè Oja.

Ra mmemmeti himbi ne da 'yøt'e te bi xihra Jesús.

¹⁸ Nuna n'na ra n'yohx 'bet'o ngue yø judío bi 'yørpa ra nt'änni ra Jesús. Bi 'yembj:

—Ague grä hoga xännbate, çte 'be'a ja ngue ga øt'e n'nammä ngue Oja di 'dacra 'da'yo te para zantho? —bi 'yembj.

¹⁹ Mi dahra Jesús, bi 'yembj:

—çUa gui padj te gui mmanya, ngue gui engui xan-hogä? Porque hønse Oja xanho. ²⁰ Ua hingui padj han-ja'x yø hya di manda Oja ngue ena: “Yo grä 'yots'om'mäi. 'Yo grä hyote. 'Yo grä bè. 'Yo to gui sännba ra fehni. Dami su ni papá, dami su ni mamá” —bi 'yembj.

²¹ Nu'a ra n'yohx p'uya, bi 'yena:

—Nuya yø hya gui xicya, ya ga xtä øt'e astä gue'mø marä ngüegui.

²² Nuna ra hya bi mamp'uya, mi 'yøhra Jesús, bi 'yembj:

—Di 'behman'na ra hya ja ngue gui 'yøt'e. Dami pä te ga gui pets'i, gui unna mnyu yø hyoya. Nu'mø gä 'yøt'aya, ya bi ja ni mmeti mahets'i p'uya. Bá è p'uya, ga mmp'x nnä magä —bi 'yembj.

²³ Nuna ra n'yohx, nu'mø mi 'yøhna ra hya sifi, mam-bi dýdrä mmüi, porque marä ndømmemmeti.

Bi manna Jesús ngue Oja, hinte hembj.

²⁴ Mi nu ra Jesús ngue bi du rá mmüi ra mmemmeti, bi 'yembyø xädi p'uya:

—Xandøn hennitho ha di n'unyø mmemmeti ngue da zo rá 'yè Oja. ²⁵ Ya fadi ngue ra cameyo, hinhäm'mø da zä da thop'x ja rá xagu n'na ra 'yofani. Pe man'na xandøn hennitho ngue n'na ra mmemmeti di n'uni da zo rá 'yè Oja.

²⁶ Mi 'yøhyø xädi na ra hya bi manna Jesús, di 'yembj:

—Rä nzequi ya hijnondi ja'i da zä di nyannä te ya'mø —di 'yembj.

²⁷ Ra Jesús bi sigue bi 'yembj:

—Nu'a ngue yø ja'itho, hinda zä te da 'yøt'e. Pe Oja, hinte hembj.

Bi manna Jesús ngue di tocabi ra nho'x yø ja'i n'youi p'x ni ma.

²⁸ Nuna ra Bedu bi 'yembj:

—Nugähe, ya xtä sohme p'x te gä dí peshe ngue dí ten'nghe.

²⁹ Mi dahra Jesús, bi 'yembj:

—Majuani dí xi'ahx, ngue nu to gä xpä nzohyø ngu, xpä nzohrá papá 'nèhra mamá, xpä nzohyø n'yohx, xpä nzohyø xisu, xpä nzohyø basi, ngue ørpa rá 'bèfi Oja, ³⁰ pe mente 'bæcua ja ra ximhäi ra ja'i, nu'a ga ngu'a te xpä nzogui, man'natho xangu'a te da dini. Ra pa di 'yèp'x p'uya, di t'unna te para zantho.

Mahømbi manna Jesús ngue da tho, pe bi ma ngue di bennate.

³¹ Bi zica n'nanni'x de'ma yoho yø xädi ra Jesús, bi 'yembj:

—A nuyá, ya nná mähä Jerusalén. Nup'x, ja dani njap'x'a te gä bi 'yotyø pøngahya Oja, ngue te da thohra N'yohx bi 'yε mahets'i. ³² Di ndäpyø ts'oc'ei, ngue da n'yemmahya, da zwi, da zots'i. ³³ Di xni, m'mε-fa p'uya, da hyo. Pe ra hyu pa di bennate.

³⁴ Nu'x yø xädi himbi dini hanja na ra hya xifi. 'Be ximbi n'yo yø mmæ'a te ra hya bi xifi, porque nuya yø hya ya, xanhenñitho ha di fadi.

Ra Jesús bi 'yøthe n'na ra xädä.

³⁵ Nu'mø ni ma da zømp'x ja ra hnini Jericó ra Jesús, mi hup'x ja ra 'yu n'na ra xädä ngue äpra mentyu yø ja'i thop'x. ³⁶ Mi 'yøde ngue thogui xangu yø ja'i, nu'a ra xädä p'uya bi 'yänni hanja ngue thohyø ja'i. ³⁷ Bi si p'uya, ngue nuna ja ngue da thop'x hudi, guehna ra Jesús ra mmengu Nazaret. ³⁸ Bi mæhra mafi p'uya, bi 'yembj:

—Damj huεgagui ague Jesús, rá mbom'meto'i ra David —bi 'yembj.

³⁹ Nu'x yø ja'i ni 'bet'o p'uya, di hejpi ngue hndi mmafi. Pe ra xädä, εna man'na nts'edi ga mafi, bi 'yembj:

—Damj huεgagui ague rá mbom'meto'i ra David.

⁴⁰ Bi m'mæhra Jesús, bi manda bá ts'i ra xädä. Nu'mø ni ma da zøp'x 'bä p'uya, bi 'yembj:

⁴¹ —¿Te guí nne di nja'i?

Ra xädä p'uya, bi 'yεna:

—Ague grá Hmu, dí nne ngue di nzø ma dä.

⁴² Ra Jesús bi 'yembrä xädä:

—Di nzø ni dä 'mø. Bi zä'i ya ngue guí εc'εigui ngue jagä ra ts'edi ga øthe'i.

⁴³ Nu'a ra ora'a p'uya, 'bexpi nzø yø dä ra xädä. Bi mæp'x ni ma ra Jesús, pe di ja mammadj Oja. Nuya gätho yø ja'i bi nu te bi nja, ga εspabi Oja.

Ra Jesús bi nyai ra Zaqueo.

19 Mi yærbx ja ra hnini Jericó ra Jesús, ya ni 'yop'x ja ra hnini p'uya. ² Nu'a ra hnini'a, mi 'bæp'x n'na ra n'yohx ngue ra mmεmæti ni hu ngue ra Zaqueo, rá hmu'x to jæhra mentyu njæi. ³ Nuna ra Zaqueo p'uya, i nne da nu ra Jesús ngue da badj te'o. Pe hingui sä da hyannbæya, porque xangu yø ja'i n'youi ra Jesús, 'nε hingui hets'i. ⁴ I nne ngue da nu xanho. Bi nti p'uya, ni 'bet'o. Bi nexa n'na ra za ngue ra sicómoro 'bæp'x ja ngue dani nthohra Jesús. ⁵ Mi thop'x ja ra za tøhra Zaqueo na ra Jesús, bi nøs'maya, bi 'yembj:

—Ague Zaqueo, bá caj n'na zihmantho, porque nuya ja ngue ga nsäyagä p'x ja ni ngu ya.

⁶ Nuna ra Zaqueo, n'nahmantho bá caj. Nup'x ja rá ngu, ja bi säyabi p'x ra Jesús. ⁷ Yø ja'i p'uya, himbi nu manho te øtra Jesús, εmbj ngue guerp'x ja rá ngu ra ja'i

ja rá ts'oqui ja säya p'x. ⁸ Ra Zaqueo p'uya, bi m'mäi, bi 'yembrä Jesús:

—Nuya grá Hmu, nu'a te dí pets'i, ga unnä made yø hyoya. Nu'mø 'bæi te'o man'na xangu xtá hannbi ngue'a hinni 'yup'x ga hannbi, pe ga cospabi ngoho parte'a te xtá hannbi —bi 'yembj.

⁹ Mi nya ra Jesús, bi 'yεna:

—Nu ra ora ja p'uya, ya di nyanna to 'bæhra ngu jaua ya. Porque xquet'a 'nεhna rá mbom'meto ra Abraham.

¹⁰ Porque ra N'yohx bi 'yε mahets'i, bi 'yεhε da hyonyø ja'i xa m'mædi, ngue da yani.

Bi hycra hya ra Jesús ngue 'det'a yø mentyu bi t'uni.

¹¹ Mente øxyø ja'i ra hya mmanna Jesús, bi hycra hya bi xi p'uya. Porque ya xmanguerpæ da zøn'a Jerusalén. Nup'x ga mentyu ja'i p'uya, εmbj ngue 'bexti nεqui'a ra ora'a ngue di manda ua Oja. ¹² Bi 'yεmbyø ja'i p'uya:

—Mi 'bæ'a n'na ra n'yohx ngue mi nny mansu yø ja'i. Ya ja ngue da ma n'na ra häi yap'ætho, ja di t'unnbx rá cargo ngue di ndast'abi p'x ja rá häi 'bæi, da éhrá ngu p'uya. ¹³ Pe hante ngue da ma ra n'yohx, bi zonhni 'det'a yø hmiqui. N'na ngu n'na yø hmiqui, bi dæpa n'na ra mentyu xandøngu rá muui. Bi 'yεmbæya: "Nuna ra mentyu dá 'da'æh ya, damj 'yørpæh rá 'bæfi asta gue'mø dá pengä". ¹⁴ Pe nuya yø mmenguæ ra n'yohx, mi nny man'x p'uya. Bi menhyø m'menhni ngue da mam'x ha bi zønna n'yohx, bi 'yεna: "Hindi nnegæhe na ra n'yohx ngue di ndast'abi di mandagæhe", bi 'yεna.

¹⁵ Pe siempre bá t'ets'i ngue bi ndast'abi na ra n'yohx. Mi zøp'x ja rá häi p'uya, bi manda bá ts'i'x yø hmiqui xi unnä mentyu. I nne da badj hangy xa ndaha n'na ngu n'na. ¹⁶ Nu'a rá mædi bi zøp'uya, bi 'yεna: "Nu ni mentyu gá däqui, ya jap'x 'det'a yø mentyu xa ndaha". ¹⁷ Ra dast'abi p'uya, bi 'yεna: "Ya xanho 'mø, grá hoga mæfi. Madagæ'a zits'ætho bi ma mafäti'i, pe gá pøngmanho. A nuyá, dí εxa'i ya ngue guí manda 'det'a yø danihni ya". ¹⁸ Bi zøhman'na p'uya, bi 'yεna: "Ague grá hmu, nu'a ni mentyu gá däqui, ya jap'x cæt'a yø mentyu xa ndaha". ¹⁹ Bi t'εmbæya: "Nu'i ya, dí εxa'i ngue guí manda cæt'a yø hnini". ²⁰ Mi zøhman'na p'uya, bi 'yεna: "Ague grá hmu, ja ua ni mentyu gá däqui. Nugä dá 'ue ra bayu dá pets'i. ²¹ Porque dí su'i ngue guí ya manzaqui, guí ä'a te hinxcä taha. Guí xoc'a te hinxcä pæfi".

²² Bi 'yεnna dast'abi p'uya: "Hingrá hoga mæfi n'yø. Nu'a ra hya guí mmanya, gue'a gdá hats'a'i ra güenda'a ya. Porque guí εngui ngue dí ya manzaquigä. Guí εngui ngue dí hangä'a te hinxtä n'æni, ogue dí äcä'a te hinxtä pæfi. ²³ ¿Hanja ngue hingä dä ma mentyugä p'x ja ra banco, n'namhma ngue nu'mø dá søcua ja ma ngu, xti ndäcä'a te rá nzäbi ma mentyu?" ²⁴ Bi t'εmp'x 'bæp'x p'uya: "Hyannbaui ra mentyu na, n'yø. Damj unui'a ha 'det'a yø mentyu". ²⁵ Nu'x ts'o p'uya, bi 'yεna: "Ague grá hmu, pe ya ha 'det'a yø mentyu na". ²⁶ Bi 'yεnna dast'abi p'uya: "Nugä dí xi'æh ngue nu'a ya ha xangu, gue'a man'na di t'un'na. Pe nu'a zits'ætho ha, da thannbabi'a zits'x ha. ²⁷ A nuyá, nu'x ma nsuigä'be hingui nneque xca ndast'abigä, bá siui ua ya. Ga nnygä ha gdi hyohx".

Ra Jesús bi zøp'x ja ra hnini Jerusalén.

²⁸ Mi juadi bi manna ra hya na, ra Jesús bi thogui, i ma Jerusalén. ²⁹ Mi zømp'x ja ra nyuni ja ra mbonza ja yø olivos, ja jarbætho ra hnini Betfagé 'nëhra hnini Betania. Bi 'yet'i yoho yø xädi p'uya. ³⁰ Bi 'yëmbi:

—Ni me nax ja ra hnini bí janax ya. Nu'mø gá cæt'ui ra hnini, gui tìmmi p'x da nthat'i n'na ra burru ma'da'yotho, hinjongui sä. Bå xoqui guá siui ua.

³¹ Nu'mø to da 'yën'äui, hanja ngue gui xocui ra burru, gui xihmi p'uya ngue honna Hmu.

³² Nu'x yø xädi p'uya, bi ma. Nup'x bi zømp'uya, bi dimp'x nthat'i ra burru, tengutho xi manna Jesús. ³³ Mi xojpæya, nu'x yø mmëmburru bi 'yëmbi:

—¿Hanja ngue gui xocui ra burru?

³⁴ Bi 'yëmbæya:

—Porque honna Hmu.

³⁵ Bi ts'ispabi ra burru ra Jesús. Nu'x yø xädi p'uya, bi gaspa ra burru yø tuhü yø ja'i ngue bi nøpa nts'ut'i. Bi hyuxra burru ra Jesús, bi ma. ³⁶ Xangu yø ja'i di tænsyø tuhü ngue pøp'x ja ra 'yu ja ngue da thohra Jesús.

³⁷ Nu'mø ya xmanguerpe da zøn'a Jerusalén, ya 'yop'x ja ra ngai ja ra mbonza ja yø olivos. Bi mæhra hmafi gætho yø xädi p'uya ngue di johya. I espabi Oja ngue yø milagro xi nupri øtra Jesús. ³⁸ Di n'yëmbi:

—Oja di japra dæst'abi bá 'benhni ngue bi zøcua. Ya bi nhojpæui yø ja'i na Oja bí 'bæ mahæts'i. Nuya maguesæ na Oja bí 'bæ mahæts'i ya.

³⁹ Bi 'yën'i'da yø fariseo n'youi yø ja'i p'uya:

—Ague grá xännbæte, dami hejpa ni xädi. 'Yo di mmanna ra hya na.

⁴⁰ Mi dahra Jesús, bi 'yëmbi:

—Dí xi'ahæ ngue nu'mø da ma mahæjpi ya yø ja'i æscagui ya, di nya yø do ja ua ngue da 'yæscagui.

⁴¹ Mi zøn'a nenihni ra Jesús, bi hyandra hnini Jerusalén. Bi nzomp'uya, ngue padi te da tho'a m'mefa yø ja'i 'bæp'x ja ra hnini. ⁴² Bi 'yëmbra mæhnini p'uya:

—Nu ra pa ja p'uya, di nnehmagä ngue gui pahmæ hanja na ra hya da 'yøt'ahæ ra nho. Pe njot'i ni n'yomfæniha ya. ⁴³ Da 'yëhra pa ngue gui m'mæ mman'æhæ, di mäts'a ni nsæihæ, mathet'i ra hnini da 'yøtyø njudi. Di nexpe di nexyø soldado da 'yøt'ahæ ra tynhni, da 'yë'ahæ made. ⁴⁴ Da t'en'ahæ häi p'uya, ngue da tho yø ja'i 'bæcua ja ra hnini. Da ma nsædi yø ngu. Nguna di nja, porque himbi n'yo ni mmæihæ'a ra pa bi zøcua rá m'menhni Oja ngue xi'i ha gdi nyamhmæ —bi 'yëmbi.

Ra Jesús bi 'yetyø ja'i mi mpäp'x ja ra thinnija.

⁴⁵ Bi map'x ja ra nija ra Jesús. Gä bi 'yetyø ja'i mi mpäp'x thinnija p'uya. ⁴⁶ Bi 'yëmbiyø ja'i:

—Nup'x ja ra Maca Libro, nt'ot'i p'x ra hya ngue Oja i ena: "Nuna ma ngungä, ni hu ngue ra ngunga mhmæt'Oja na". Pe nu'ahæ, gui øthæ ngue ja di mpeti ua yø bæ.

⁴⁷ N'na pa ngu n'na pa bi xännbæte p'x ja ra nija ra Jesús. Pe nu'x yø hmu yø mmäcja p'uya, 'në'x yø

xännbæte ngue ra ley, 'në'x yø n'yohæ di manda p'x ja ra hnini, gä honna forma ha di hyo ra Jesús. ⁴⁸ Pe hin-gui tini ha di japi ngue di nja'a te mbæni, porque gä 'bætyø ja'i ngue øxra hya mmanna Jesús.

Ra Jesús bi t'änni to bi unna nt'edi'a te øt'e.

20 N'na ra pa ya, nuna ra Jesús bi xännba ra hya yø ja'i p'x ja ra nija, xihyø ja'i ra hoga 'da'yo hya. Bi zøhyø hmu yø mmäcja p'uya, 'nëhyø xännbæte ngue ra ley, bá 'yohæ'x di manda p'x ja ra nija. ² Bi 'yëmbra Jesús:

—Ague n'yø, ¿hanja'a te gui øt'e? To bi 'da'i ra nt'edi'a te gui øt'e? —bi 'yëmbi.

³ Mi dahra Jesús, bi 'yëmbi:

—Nugä xquet'a gä øt'ahæ n'na ra nt'änni ya. Pe dami xicje hanja'a ra hya gä än'nahæ. ⁴ ¿Te'o bi unna nt'edi ra Xuua bi xixyabi yø ja'i? ¿Ua Oja bi unna nt'edi, uague yø ja'itho rá nt'edi'a te bi 'yøt'e?

⁵ Yø ja'i p'uya, di n'yänni te di dadi. Di n'yëmbi:

—¿Teni 'bæ'a gä xihmæ ya 'mø? Nu'mø gä xihmæ ngue Oja bi unna nt'edi te bi 'yøtra Xuua, da 'yænje p'uya: "Xi-na ra hya bi manna Xuua conná ngueque, ¿hanja ngue hingá 'yæc'æihæ 'mø?", da 'yænje p'uya. ⁶ A nu'mø gä xih-mæ ngue yø ja'itho bi unna nt'edi te bi 'yøtra Xuua, di hyojthogahæ yø ja'i ngue da mændogahæ. Porque gä æc'æi yø ja'i ngue rá pøngahya Oja na ra Xuua.

⁷ Mi dahyø ja'i p'uya, bi 'yëmbra Jesús:

—Hindí pacæhe to bi unna nt'edi'a te bi 'yøtra Xuua.

⁸ Mi dahra Jesús, bi 'yëmbiyø ja'i:

—Ya hingá xicje na ra hya dí än'nahæ, ni xinga guecä ga xi'ahæ to di 'dacra nt'edi te dí øt'e.

Ra Jesús bi hyejpa ra hya n'na ra huahi ngue ra jomh-mi.

⁹ Nuna ra Jesús, bi hyoni te gui hyejpa yø hya bi xihyø ja'i. Bi 'yëmbi:

—Mi 'bæ'a n'na ra n'yohæ ngue bi 'yøt'a n'na rá nu-a'uva. M'mefa p'uya, bi hyoni to da gonhui rá huahi, n'namhma ngue nu'mø bi nja yø uva, di t'unna mmæhui'a te di tocabi. Bi ma p'uya, ya'atho yø pa i ma.

¹⁰ Mi zønna pa da thucyø uva p'uya, nuna ra mmæhui bi menhna n'na rá hmiqui ngue da tu yø uva di tocabi. Pe nu'x yø mæfi mæmbi 'bæp'x ja rá huahi, bi unna hmiqui, bá erbæya. Pe hinte bi unni. ¹¹ Ra mmæhui p'uya, mahømbi menhman'na rá hmiqui p'x bí ja rá huahi. Pe xquet'a ngut'atho bá ts'æi. Bi ma ma'æni, hinte bi t'un-ni. ¹² Ra mmæhui p'uya, mahømbi menhman'na rá hmiqui. Yø mæfi p'uya, mahømbi æntho, bá et'i.

¹³ M'mefa p'uya, enna mmæhui: "¿Teni 'bæ'a gä øt'a 'mø? Nuna ma ts'ænt'æ dadi madi, ma ga pennbi. Xamhmatho da nu mansu 'mø bi nuna", bi 'yëna. ¹⁴ Pe nu'mø mi zømp'x 'bæhyø mæfi na rá ts'ænt'æ ra mmæhui, di n'yëmbiyø mæfi: "Nuna ya, guehna ra ts'ænt'æ ja ngue da gohmi ra huahi naya. Ma ga hohæ ya, n'namhma ngue ya ma mmætihæ ra huahi", di n'yëmbi. ¹⁵ Bi bennbabi rá ts'ænt'æ ra mmæhui p'uya, bi gæjmaxøts'e ra huahi, ja bá hop'æ.

Ra Jesús bi 'yányø ja'i p'uya, bi 'yembj:
 —Xi'mø ya gä bi nja ya yø hyä dí xi'ahø ya, ¿teni 'be'a da 'yøtrå mmehui? ¹⁶ Siempre da ma ra mmehui, da ho yø mefi conhui rá huahí. N'nan'yo mi'da yø ja'i di fátrå huahí p'uya.

Nu'mø mi 'yøhyø ja'i na ra hyä na p'uya, di n'yembj:
 —'Yo da ne Oja ngue da ngu'a di nja —di n'yembj.

¹⁷ Pe ra Jesús bi hyetyø ja'i, bi 'yembj:
 —Te 'be'a ga mbøn'a ra hyä nt'ot'i p'ua ja ra Maça Libro ngue ena: "Nuna ra do himbj nu manho yø hyøn-nigü, guehna ra do brå 'bebo p'ua brå fuhra jado na", i ena. ¹⁸ Nu'mø da zoxra ja'i maxøts'e ra do, da føhra ja'i. A nu'mø da dähra do ngue da zoxra ja'i, da xeni.

¹⁹ Nu'ua yø hmü yø mmäcja 'ne'ua yø xännbate ngue ra ley, bi ne xti bentra Jesús ngue xta ngot'i. Porque pahyø ja'i ngue go xihya yø hyä bi hycera Jesús. Pe himbj zä xti bent'i, porque sup'i di mbøcue mi'da yø ja'i.

I nnepyø nsuiui ra Jesús ngue da 'yembj hingui ja ts'edi di njutra menyu njei.

²⁰ Yø fariseo p'uya, bi menhni to da juppatho häi te ga ya ra Jesús. Nuya bi 'benhni xøgue ya manhotho, tengutho 'mø ngue nmajuani yø hoja'i. I nnepe ngue di nja tema hyä da dinnba ra Jesús ngue hinda gue'a da ma, para ngue da zäp'ua di yapä m'mefa. ²¹ Janangue bi t'ørpa ra nt'änni na ra hyä ja ua, bi t'embj:

—Ague grå xännbate, dí pacähe ngue gä xanho te guí mma, 'ne gä gue'a ra hyä njuantho guí xännbate. 'Ne hingui su'a te mbøn'na'i yø ja'i. Sinoque majuani guí xännbate'a ra hyä nne Oja ngue gdá n'yohø.

²² Dami xicje ya, ¿ua xanho ngue di njutra menyu ähra dast'abi, uague hin'na? —bi 'yembj.

²³ Pe ra Jesús, ya padí te mbøn'nbabi yø ja'i ngue'a ra nt'änni ørpe, bi 'yembuya:

—¿Hanja ngue guí sämhyaqahø? ²⁴ Dami 'yurcahø ra menyu —bi 'yembj—. ¿To rá hmí na n'youi ra menyu ja ua ya? ¿To rá thuhü na ra thuhü n'youi na ra menyu? —bi 'yembj.

Mi dahya yauí ra Jesús, bi 'yembj:
 —Guehna ra dast'abi naya —bi 'yembj.

²⁵ Ra Jesús bi 'yembyø ja'i yauí:
 —Nu'a ja ngue gui 'yøthø ya, dami unhnø ra menyu di tocabi ra dast'abi. Da gue Oja p'uya, dami unhnø'a te di tocabi —bi 'yembj.

²⁶ Ya himbj zä xta ndini ha xti guppa häi'a ra hyä ännbøya. Hante gue di 'yøthø'a ra hyä i dahra Jesús. Ya hinte mambj mantho.

Bi manna Jesús ngue di bennate yø ánima.

²⁷ M'mefa p'uya, bi ma 'da yø saduceo, nuya embj ngue hndi bennate yø ánima. Bi 'yembra Jesús:

²⁸ —Ague grå xännbate, nup'ua ja ra ley bi 'yotra Moisés, nt'ot'i p'ua ra hyä ngue ena: nu'mø bi dü n'na ra n'yohø, 'ne hndi m'møhyø basj, nu rá xisu ra ánima da zogui, nu'a rá n'yohø ra ánima gue'a di nthatui ra 'danxu'a, n'namhma ngue di m'møhyø basj tengutho 'mø xti m'møhyø basj ra ánima. ²⁹ A nuyá, xi'mø di 'bø'i

yoto ma'yohø ngue edadi ncu ya. Nu'a ra n'yohø ma da, di nthati. Pe da 'yehra pa da dü, 'ne hndi m'møhyø basj. ³⁰ Janangue nu'a rá n'yohø ra ánima m'mefa bi m'mø, go di nthatui ra 'danxu'a. Pe xquet'a da dü ra n'yohø, 'ne hndi m'møhyø basj. ³¹ Nu'a rá hyü rá n'yohø p'uya, høndi nthatui ra 'danxu 'mø bi dü rá n'yohø. Di siguetho di nthatra xisu 'mø bi dü rá ndø, asta gue'mø bi dü gä yoto ma'yohø. Gä di nthatui ra xisu, 'ne gä bi dü yø n'yohø. Pe himbj m'møhyø basj. ³² Rá nzequi p'uya, bi dü ra xisu. ³³ A nuyá, xi'mø ra pa daní bennate yø ánima ya, ¿dana gue'a ya yoto ma'yohø rá mmeti ra xisu? Porque gä bi m'møhmí.

³⁴ Mi dahra Jesús, bi 'yembj:
 —Nua ja ra ximhäi, di nthatui yø xisu yø n'yohø.

³⁵ Pe nu to di tocabi ra mmenthi ngue di ma mahets'i 'mø bi bennate yø ánima, ya hin daní nthati. ³⁶ Porque ya hinjonda dü, da gohi tengutho yø anxø. Ya yø basj Oja, porque da 'yøt'Oja ngue ma'da'yo høndi m'mø. ³⁷ Nup'ua ja ra hyä bi 'yotra Moisés, ja di nequi p'ua ngue di bennate yø ánima. Porque nt'ot'i p'ua rá hyä bi man'Oja 'mø mi nya p'ua bi nzø ra ndø't'o, ngue bi 'yena: "Guecä drå Ojagå ngue ra Abraham. Drå Ojagå ngue ra Isaac. Drå Ojagå ngue ra Jacob", bi 'yøn'Oja. ³⁸ Ja di nequi p'uya ngue nup'ua 'bø Oja, hingui tu yø te yø áni-ma. Nup'ua 'bø Oja, hinjongui tu.

³⁹ Bi 'yøn'i'da yø xännbate ngue ra ley p'uya:
 —Majuani'a guí mma, grå xännbate —bi 'yembj.

⁴⁰ Pe ya bi zu xti sigue xta 'yørpa mi'da yø nt'änni p'uya.

Ra Jesús bi xihyø ja'i ngue ra Cristo hingra ja'itho.

⁴¹ Mi nya ra Jesús, bi 'yembyø ja'i:
 —Nu'a ra Cristo bá ex Oja ngue di ndast'abi, i mmanyø ja'i ngue da gue'a n'na'ua yø mbom'meto ra David. Nugä ga xi'ahø hanja ya, madague'a ngue rá mbom'meto ra David, pe nuna ra Cristo hingra ja'itho na. ⁴² Porque ra David, enna hyä bi 'yørpø ja ra Salmo: "Nuna Oja, nu'mø mi zojbagui ma Hmu, nguna ra hyä bi xifi, bi 'yembj: Dami micua ja ma n'yeigä ya, ⁴³ asta gue'mø ga øt'e ngue guí manda gäthø'ua ni nsuiui", bi 'yembj. ⁴⁴ Ja di nequi p'uya, ngue ra David, nu'mø nnønna Cristo, ni hutí ngue rá Hmu. Janangue ra Cristo di nequi ngue hingra ja'itho, madague'a ngue rá mbom'meto ra David.

Bi xihyø ja'i ra Jesús ngue di mfädi xanho, hinda hyätyø xännbate ngue ra ley.

⁴⁵ Gä bi 'yøhyø ja'i ra hyä bi manna Jesús ngue embyø xädi:

⁴⁶ —Dami mfähmø xanho ya, 'yo di hä'ahø yø xännbate ngue ra ley. 'Yo guí øthø tengutho ga 'yo'ua. Nuya yø n'yohø ya, di ho ngue søt'a häi yø he. Di ho ngue di respeta yø ja'i ha gui zengua p'ua ja ra täi. Nup'ua ja yø nija p'uya, huantho yø nthuts'i tate xanho ngue ja hup'ua. Nup'ua øt'a ngo yø ja'i p'uya, xquet'a nne ngue tate xanho p'ua da mi. ⁴⁷ 'Ne tunnba yø ngu yø 'danxu, i häti, embj ngue di xännbi te pets'i. Nuna ra

hya ga ngorpa yø da yø ja'i p'uya, nu'mø mmat'Oja, ndø ya'atho mmat'Oja. I nne da 'yembyø ja'i ngue yø ndøhoga n'yohu. Pe nuyá, guehya mathoguiho ra castigo da thohya ngue gátho mi'da yø ja'i.

Ra 'danxu bi unná mēnyu Oja.

21 Nu'p'ua ja ra nija, hētho ra Jesús ha ga yatyø mēnyu yø mmēmmeti p'ua ja ra huada cū ra mēnyu ngue ra ofrenda. ² Bi nu n'na ra 'danxu ngue ra zibøhyoya, xquet'a bi gāt'i yoho yø zi xani p'ua ja ra njemēnyu. ³ Bi 'yēnna Jesús:

—Majuani dí xi'ahē ngue ra zibøhyoya na ra 'danxu bi unná mēnyu ya, pe man'natho nnu manho Oja'a rá mēnyu bi unná, hindá gue'u yø mēnyu mi'da yø ja'i di uní. ⁴ Porque nuya mi'da yø ja'i, yø mmēmmeti ya, pe gue'a rá mēnyu xa pongui di uní. A nuna ra 'danxu, zits'u drá mēnyu mi ha. Mi ja ngue xtá nzi rá mēnyu bi uní.

Bi manna Jesús ngue bá ep'ua ra pa da xotra nija.

⁵ Di c'a 'da yø ja'i te ja ra nija. I mmanyø ja'i ngue mazihotho gui nēqui ra nija. Mazihotho gui nēqui yø hmi yø do n'youi. Gui nhohra nija'a tema cosa di unyø ja'i ngue nnøpa ofrenda. Ra Jesús bi 'yēmbi:

⁶ —Ya guí nnuhē te ja ra nija ya. Pe nuna ra nija naya, bá ep'ua ra pa da xotyø ja'i na. Xøgue di nxædi, hin hapu nmi nēqui ra nija.

Bi manna Jesús te di nja hante rá nzegui yø pa.

⁷ Bi t'ännbøya, bi t'ēmbi:

—Ague grá xännbæte, zñjam'mø di nja ya yø hya gui mmanya, ngue da xotra nija yø ja'i? ¿Tema hmeya di nja'mø ya ni ma da zønna pa di nja'a te guí mmanya?

⁸ Mi dahra Jesús, bi 'yēmbi xædi:

—Dami mfähmē xandønho, 'yo guí nne ngue to da hyä'ahē. Porque xangu yø ja'i di n'yo ngue da 'yēmbi yø ja'i: “Go guecä drá Cristogä ya”, da 'yēmbi. Xquet'a da 'yēna: “Nuya, ya da guehra ora jap'ua da gua'a nximhäi ya”, da 'yēna. Pe 'yo sä guí ec'eihe. ⁹ Nu'mø gá 'yøhmē ngue ya ja yø datunhni, ya di ndunhyø ja'i, 'yo sä guí sühē. Porque jatho ngue ya ngu'a ja ngue di nja. Pe hingá gue'u yø hmeya'u ngue rá nzequi.

¹⁰ Bi sigue bi 'yēmbøya:

—Da nangyø nación ngue da 'yørpā ra tūnhni mi'da yø nación. Da nangyø dast'abi ngue da 'yørpā ra tūnhni mi'da yø dast'abi. ¹¹ Janjuani ngue di 'yan'ahäi. Di nja yø thuyū, di nja yø gughī. Di nsu yø ja'i 'mø bi nu yø hmeya dá nja maya.

Bi xihyø xædi ra Jesús ngue da zä ra n'u, da ts'ui.

¹² Pe hante ngue di nja ya yø hya dí xi'ahē ya, da gu'ahē yø ja'i ngue di bent'ahē, di dä'ahē p'ua ja yø nija, da jo'ahē. Di ndä'ahē p'ua 'bøhyø dast'abi. Di ja'ahē p'ua yø ja'i ngue guí ec'eihe. ¹³ Ngue ngu'a di nja'ahē, nu'mø ya gdi yahē yø ts'ut'abi, ja gui xihmē p'ua ra hoga 'da'yo hya p'uya. ¹⁴ Nu'mø bi ma mā bent'i'ahē, 'yo sä di tu ni mmēihē'a ra hya ja ngue gui xihmē ra

ts'ut'abi. ¹⁵ Porque ga 'da'ahē ra hya, ngue gui padī te gui mmāmhmē p'ua 'bø'u di s'ahē. Hijnonda zä da dācra hya ga 'da'ahē. ¹⁶ A nuyá, astā ni papāse di dä'ahē. Ni n'yohūse di dä'ahē. Ni mēnise di dä'ahē, ni amigose di dä'ahē. Pe di m'mu'i'da da tho'ahē. ¹⁷ Da z'ahē yø ja'i ndap'ua bi zä ngue guí ec'eihe. ¹⁸ Pe ni xinga n'na ni xtāhē di m'medi. ¹⁹ Nu'mø hingui hye-gahē, gue'a di n'na'ahē ra 'da'yo te'a.

²⁰ Nu'mø gá nuhē ngue ya di mäs'yø soldado ra hnini Jerusalén, gui pāhmē p'uya ngue n'na zihmantho da ma majuadi ra hnini. ²¹ Nu'ua yø mmēngu p'ua ja ra häi Judea, da 'dagui, di map'ua ja yø xanthø. Nu'ua di 'bøp'ua ja ra hnini Jerusalén, da 'dagui. A nu'ua dí 'yo ra 'befi, ya hīndi map'ua ja rá hnini. ²² Porque ya bi zøhra pa di nja ra castigo. Nu te gá nt'ot'i p'ua ja ra Macā Libro, da gue'a ra ora'a ngue di nja'a. ²³ Huēcate yø xisu di hadyø bási'a ra pa'a, ogue di sadyø bási. Porque ra ndate di nja ua ja ra häi. Ra ndussutho ra castigo da thohyø ja'i. ²⁴ Da tho yø ja'i conyø juai. Mi'da p'uya, da ts'ixa fädi, di ma ra fädi ndø yap'atho n'nanni yø häi. 'Nē nu'ua yø ja'i hingyø judío p'uya, da nē'ahäi yø mmēngu Jerusalén astā gue'mø da ne Oja di m'mehyø hya.

Bi manna Jesús ngue mahonda ecua ja ra ximhäi.

²⁵ Di nja yø hmeya p'ua ja ra hyadi, 'nep'ua ja ra zana, 'nep'ua ja yø sø. Nuyua ja ra ximhäi p'uya, hindá badī te da 'yøtyø ja'i 'bøp'ua ja yø nación. Di nsu yø ja'i ngue'a gui thonī yø fæthe di ja ra jathe. ²⁶ Nu'mø bi zo yø mmēi yø ja'i'a te ja ngue di nja ua ja ra ximhäi, astā da güentyø ja'i ngue ra ts'u. Nu te gá bí ja maya, gä di pä-di hapu thogui. ²⁷ Da thandra N'yohu di 'yē mēhets'i ngue da n'youi ra gui. Da hny ngue maguese, porque mathoguiho ja rá ts'edi. ²⁸ Nu'mø ya bi mēdi di nja ya yø hya ya, dami hya ra ts'edi gui jæxni yahē, gui hyanthē mayá. Porque ya xma nguerpætho da ehni Nyate-hē.

Bi nhyejpa ra hya n'na nza ra igo.

²⁹ Mahømbi hyej hman'na ra hya bi xihyø ja'i ra Jesús, bi 'yēmbi:

—Guí nnuhē n'na ra za ra igo, ogue ndana bi zä mā za. ³⁰ Nu'mø ya bi c'ammī ngue bi 'dogui, guí pāhmē p'uya ngue ya ni ma di pat'i xanho häi. ³¹ Nguna ra hya ja ngue di nja ya. Nu'mø gá nuhē ngue ya bi nja ya yø hya dí xi'ahē, dami pāhmē ngue ya xma nguerpætho di manda Oja ua ja ra ximhäi. ³² Nuya yø hmeya dí xi'ahē ya, dami pāhmē ngue guehya di nja ya, hante ngue da du yø ja'i 'bøhra pa ja p'uya. ³³ Nu te bí ja maya, 'nēcua ja ra häi, hingui zai. Pe nuna ra hya dí mmangä, ja para zantho na.

³⁴ Dami mfähmē xanho, 'yo dadi mbentui ra nts'o ni mmēihē. Manmā thä'i ngue gui n'itihē, ogue høndra mēnyu gui ja ndummēi ha gdi tūhmē. Porque nu'mø bi zønna pa rá nzequi, ja gui thambēnihē, ya di jap'ua. ³⁵ Tengutho 'mø te bi zo ra 'dihī, di njarbætho'a te da thogui gátho yø ja'i 'bøi rá ngēni nximhäi. ³⁶ Gue'a ngue gdi mfähmē xandønho'a. Dami mat'Ojahē

hangy ra pa, n'namhma ngue gui mpomhmu ra ndate ja ngue di nja. Janangue da za gui somhmu p'x di 'b'ehra N'yohu di 'ye mahets'i.

³⁷ Nu'mo ra pa, i xannbate p'x ja ra nija ra Jesus. Ra xui p'ya, pa bi op'x bi ja ra nyuni ja ra mbonza ja y0 olivos. ³⁸ Gatho y0 ja'i, xudi xudi pap'x ja ra nija ngue oxra hya mmanna Jesus.

Y0 nseui ra Jesus ya sannj ngue da hyo.

22 Ya mi ts'udra ngo ngue ra pascua, guehna ra pa ts'i ra thuhme hingui n'youi ra ixi. ² Nu'x y0 hmu y0 mmacja 'n'ehy0 xannbate ngue ra ley, guehya ya ra ya'atho y0 pa honi ha di hyo ra Jesus. Pe supi di mbocue y0 ja'i.

³ Ra zithu p'ya bi yerbu ja ra mmui ra Judas Iscariote, guehna n'na nc'ei'x 'de'ma yoho y0 xadi ra Jesus.

⁴ Nuna ra Judas, bi ma ba nyau y0 hmu y0 mmacja, 'n'ehy0 n'yohu di manda p'x ja ra nija. Ba nheca hyau y0 mmacja ha di japi di dapra Jesus. ⁵ Ra ndijohya ya y0 mmacja 'm0 dini ha di zedi. Bi xihna ra Judas ngue di unna menyu. ⁶ Bi nu manho te bi sihna ra Judas ngue di t'unna menyu. Bi hyoni ha di japi ngue di dapy0 mmacja ra Jesus, pe da gue'a ra ora ngue 'buse ra Jesus.

Y0 xadi ra Jesus bi hoqui te da zi'a ra nde bi nsannigo ngue ra pascua.

⁷ Ya fuhra ngo guehya y0 pa ts'i ra thuhme hingui n'youi ra ixi. Guehna ra pa hode'yo y0 ja'i ngue sannigo, ngue di nzibde ngue ra pascua. ⁸ Nuna ra Jesus bi 'yetra Bedu 'n'ehra Xuua, bi 'yembj:

—Ni me ya, bi hoci'a te gda nzibdeh, ga nsannigo-hu ngue ra pascua —bi 'yembj.

⁹ Bi 'yenu y0 xadi p'ya:

—¿Haru gui nne ga ma hoca'be'a te ga sihu p'ya?

¹⁰ Mi dahra Jesus, bi 'yembj:

—Nu'mo ga cat'ui mbo ra hni, gui nthui n'na ra n'yohu ni ma ra ngu, di tu n'na xoni ra dehe. Dami ten-nui haru da zoni. ¹¹ Gui 'yenu ra mmenni gu p'ya: "Ra xannbate i ena: ¿Haru ja ra cuarto ga nzibdehe ma xadi, ja ga sahe p'x ra ngo ngue ra pascua?" gui 'yenu.

¹² Ra mmenni gu p'ya da 'yut'au n'na ra dacuarto bi ja maya ra tocangu. Ja dami hoci p'x'a te ja ngue gda nzibdeh p'ya.

¹³ Bi ma'x yoho y0 xadi mi yau ra Jesus. Mi zomp'x ja ra hni, tengutho ra hya xi manna Jesus, gue'a bi nja'a. Bi dinna ngu tengutho xi xifi, ja bi hojpu ra nzibde ngue ra pascua p'ya.

Ra Jesus bi zi ra nzibde ngue ra pascua.

¹⁴ Nu'mo mi zonna ora di nsihme p'ya, nuna ra Jesus, gatho'x 'de'ma yoho y0 xadi, ga 'b'ep'x ja ra mexa. ¹⁵ Ra Jesus bi 'yena:

—Hante ngue da thogui, janjuani ngue sixa mpaha ma mmui ngue 'daua ga nsihme na ra ngo ngue ra pascua. ¹⁶ Porque di xi'ah hu ngue ya hinni mantho ga

nsannigo hu, asta gue'mo di nja'a te ja ngue di nja, ya gdi 'b'ehmu p'x ha di manda Oja p'ya.

¹⁷ Bi decra vaso p'ya ngue di ja mamadi Oja. Bi 'yemby0 xadi p'ya:

—Dami ndarpuhu naya, sihu 'da'its'x. ¹⁸ Porque di xi'ah hu ngue ya hinni mantho ga sigä ra ngui ra uva, asta gue'mo bi zonna pa di manda Oja ua ja ra ximhai.

¹⁹ M'mefa p'ya, bi hyajman'na ra thuhme. Mi ja mamadi Oja p'ya, bi xenna thuhme, bi uny0 xadi ngue da zi. Bi 'yembj:

—Nuna ya, guehna ma do'yoga naya. Nu'mo ga sihu y0 pa di map'x naya, gue'a gdi benju'a ngue dadi da ma do'yo ngue da du connä ngue'ah.

²⁰ Mi juadi bi nsihme p'ya, bi decra vaso, bi 'yena:

—Nuna po ra vaso ja ua ya, guehna ra hmeya naya ngue nu'mo da tu, di nja ra ts'edi ra 'da'yo cohi ot'ah hu Oja. Porque di mfamma ji connä ngue'ah.

²¹ Nuna ja ra mexa di sihme hu ya, 'b'ecua n'na nc'ei ngue jugatho hai, ya xa hyoni ha di japi ngue di dgui.

²² Nu ra N'yohu bi 'ye mahets'i ja ngue da tho. Nu te xpa ts'annbi ngue da thogui, da thomha'a. Pe hague ngu ra castigo da thohna ra n'yohu di dgui.

²³ Bi mudi di n'anni n'na ngu n'na p'ya te'o'a ja ngue di da ra Jesus.

Di nt0r'mahya y0 xadi ra Jesus ndana ja ngue di m'met'o.

²⁴ Bi mudi bi njun'mahya y0 xadi ra Jesus ngue nne di m'met'o n'na ngu n'na. ²⁵ Pe ra Jesus bi 'yembj:

—Nup'x ja y0 naciön, i 'b'ehy0 dast'abi ngue di manda p'x ja y0 hai. Nu'a ra ts'ut'abi di manda y0 ja'i p'ya, i eny0 ja'i ngue xanho te orpabi ra ts'ut'abi. ²⁶ Pe nu'ah hu, 'yo gui nne gui mandathohu y0 ja'i. Nu ra ja'i nne ngue xta nhe'ts'i ra cargo da mafi, guehna ra ja'i jatho ngue di mpefi da maxy0 mmic'eiui na. Nu'a da ne di m'met'o ngue gatho y0 amigo, guehna jatho da gohi ngue ni mefithohu na. ²⁷ Porque nuyä, zndana gue'a nt'embj ma daya, gue'a hup'x ja ra mexa ma da, ua gue gue'a 'uite ma da? Uangui hup'x ja ra mexa'a ma da. A nuyä, di 'b'eca ua ha gui 'b'ehmu ya, pe hin dadi mandathoga. Sinoque dadi mpefi.

²⁸ A nuyä, gue'ah hu xta n'yohu mente y0 pa xta säga ra n'x. ²⁹ Ma Papä ba exqui ngue ga manda gatho y0 ja'i. Nuga xquet'a di exahu ya ngue ³⁰ nup'x dadi mandaga, 'dap'x ga mmihmu p'x ja ra mexa ga nsihme hu. Gui mmihmu p'x ja y0 nthuts'i ngue gui mandah'x 'de'ma yo'bei y0 ja'i Israel.

I pahra Jesus ngue da zop'x m'mefa ra Bedu.

³¹ Nuna ra Jesus bi 'yembra Bedu:

—Ague Bedu, nu'a ra zithu, apra nt'edi Oja ngue da hyoni ha di japi ngue gui hyegahu p'x. ³² Pe xquet'a di apra mate Oja connä ngue'e ngue hingui 'behni nt'ec'ei. Pe nu'i 'm0 bi n'yo ni mmui'a te gui ot'e, dami hatra ts'edi ni cu.

³³ Ra Bedu p'ya, bi 'yembj:

—Ague grá Hmu, nugä xquet'a dí 'bæi maðague'a 'da gdá me fädi, ogue astä 'dap'x ga tuii —bi 'yëmbi.

³⁴ Mì dahra Jesús, bi 'yëmbra Bedu:

—Ague Bedu, nugä dí xi'i, nu'mø tobe hìndi mahra øni, ya xqui cønga nhyundi, guí mma ngue hinguí paquí —bi 'yëmbi.

Ya bi zønna ora da ma ma'xni ra Jesús.

³⁵ Bi 'yányø xädi ra Jesús, bi 'yëmbi:

—Xi'mø ma xi'ahx ngue hìnte gui hyaxhæ p'x gá mähä, xingra bæxa, ni xingra njømnyu, 'në hinguí cæx mi'da ni thixfanihæ, çua ja temä cosa gá 'behmæ?

Bi 'yëmbyø xädi p'ya:

—Hìn'nä, hìnte bi m'medi.

³⁶ Mì dahra Jesús, bi 'yëmbi:

—A nuyá, nu to ja rá bæxa, da gats'i. Da gaxrä njømnyu. Nu to hìn'yæ rá juai, da mä rá pahni ngue da dän'a n'na ra juai. ³⁷ Porque dí xi'ahx ngue jatho ngue ga thocä'a te nt'ot'i p'x ja ra Maça Libro ngue ë-nä: "Da tho tengutho n'na ra ts'oc'ëi", i ënä. Porque nu'a te nt'ot'i ngue ga thocä, jatho ngue di njahma'a.

³⁸ Nu'x yø xädi p'ya, bi 'yëmbi:

—Ague grá Hmu, ja ua yoho yø juai.

Mì dahra Jesús, bi 'yëmbi:

—Co nu'a 'mø —bi 'yëmbi.

Ra Jesús bi mat'Oja p'x ja ra xequi ni hu ngue Getsemani.

³⁹ Nup'x bí ja ra nyuni mambi o'a m'met'o ra Jesús ja ra mbonza ja yø olivos, ja i map'x ra Jesús, bi mähä yø xädi. ⁴⁰ Mì zømp'x ha ja ngue da zømp'ya, bi 'yëmbyø xädi:

—Damì mat'Ojahæ ya. Nu'mø hìngä mat'Ojahæ, nthæmbenitho hìnda gue'a gui 'yøthæ.

⁴¹ Bi thohmits'x ni nguep'x ra Jesús. Nup'x bi zøni, tengu ga yap'x da zøn'a n'na ra do 'mø bi t'ei. Bi ndan-tyøhmü p'ya ngue da mat'Oja. ⁴² Bi 'yëmbi:

—Ague ma Papá'i, nu'mø guí nnu manho, damì yan-guì ngue'a ra ndæte ja ngue ga thocä. Pë hìngä nu'a go ga sännä gue'a di nja'a, sinoque nu te guí sänni, gue'a di nja'a —bi 'yëmbi.

⁴³ Bi nu p'ya ngue bi zø'a n'na ra anxë bí 'yë mahëts'i, di hatra ts'edi. ⁴⁴ Nu'a ga ndär'mä n'x rá mmæi'a te ja ngue da thoguì, man'na ngue rá mmæi ga mmat'Oja. Nu'x yø xänthe i ja, i 'yugui so häi, tengutho 'mø pønna ji p'x ja n'na ra ts'et'i.

⁴⁵ Mì juadi bi mat'Oja p'ya, bi nangui, bi map'x bí 'bæhyø xädi. Nu'x yø xädi p'ya, ya mi äha, bi dapra t'aha ngue ra dummi. ⁴⁶ Bi 'yëmbæya:

—¿Hanja ngue guí ahmi? Damì nangui, gui mmat'Ojahæ. Nu'mø hìngä mat'Ojahæ, nthæmbenitho hìnda gue'a gui 'yøthæ.

Ya bi mbentra Jesús.

⁴⁷ Mente yaui yø xädi ra Jesús, bi zønna ra Judas ni zi xangu yø ja'i. Guehna n'na nc'ëi ya 'de'mä yoho yø xädi

ra Jesús. Bi guat'i ngue bi zengua p'x 'bähra Jesús, bi zæpra rá hmì p'ya. ⁴⁸ Nuna ra Jesús bi 'yëmbi:

—Ague Judas, con n'na ra beso guí dá ra N'yohæ bí 'yë mahëts'i ya'mø.

⁴⁹ Yø amigo ra Jesús mi nu te bi nja, bi 'yëmbæya:

—Ague grá Hmu, çua guí nne ga japhæ ra juai? —bi 'yëmbi.

⁵⁰ Bi gæxrá juai n'na nc'ëi rá xädi ra Jesús. Bi zennbabi rá 'yëhë rá 'bet'o mmäcja, bi hyejpa rá gu ngue rá n'yëi.

⁵¹ Pë ra Jesús bi 'yëmbi:

—Damì hyegui, 'yo gadi japhæ —bi 'yëmbi.

Nuna ra Jesús bi dæpra rá gu na bi thejpa rá gu ngue bi 'yøthe. ⁵² Nuya yø hmu yø mmäcja, 'nëhyø policia fähra nija, 'nëhyø n'yohæ 'bet'o p'x ja ra nija, gä ní 'yëhra nzite. Ra Jesús bi 'yëmbi:

—¿Ua guí ëmhmæ ngue drä bægä, ngue guí cæhæ yø juai 'në guí cæhæ yø za ngue gui benngahæ? ⁵³ Conque n'na pa ngu n'na pa nmi xännbä ra hyä yø ja'i p'x ja ra nija. Uanguí xtä nzä ja xqui benngahæ p'x. Pë ya guehna ra ora guí 'yohæ naya, ngue nu'mø ra 'bexui i ja rá pähä ra zithu.

Bi manna Bedu ngue hinguí padì te'o ra Jesús.

⁵⁴ Ya bi bentyø ja'i ra Jesús. Bi zixpæ ja rá ngu ra 'bet'o mmäcja. Pë ra Bedu, ni 'befa ya'atho p'x ni ma yø ja'i ni zi ra Jesús. ⁵⁵ Nup'x made ra dathi, bi t'u'a n'na ra sibi ngue bi mihyø ja'i di nhat'i. Xquet'a 'nëhra Bedu bi mi ngue di nhat'i. ⁵⁶ Nuna n'na ra xisu ngue ra gæni p'x ja ra ngu, mi nu ra Bedu ngue hup'x ja ra sibi. Bi za di hëti p'ya, bi 'yëmbi:

—Nuna ra n'yohæ 'bæcua, xquet'a rá n'youi ra Jesús.

⁵⁷ Pë mi dahra Bedu, bi 'yëmbi:

—Hìn'nä cuø, hìndi pacä na ra n'yohæ guí mmanya.

⁵⁸ Mì tho man'na ts'æquits'x p'ya, hømbi nu man'na nc'ëi p'x mi hup'x Bedu, bi 'yëmbi:

—Nu'ì, xquet'a ni n'youi'x tenna Jesús.

Mì dahra Bedu p'ya, bi 'yëmbi:

—Hìn'nä n'yø, hìngä 'nëcä.

⁵⁹ Mì tho hman'na ora m'mæfa p'ya, man'na nc'ëi ngut'a bi ma, bi 'yëmbi:

—Majuani ngue nuna ra n'yohæ 'bæcua, rá n'youi ra Jesús, porque di nëqui ngue ra mmengü Galilea na.

⁶⁰ Mì dahra Bedu p'ya, bi 'yëmbi:

—Ague n'yø, hìndi pacä temä hyä guí nne gui xicya.

Nu'a ra ora'a p'ya, tobe hìn manì juadi mmanna Bedu'a te mma, bi mmahra øni p'ya. ⁶¹ Bi 'bätra Jesús ngue bi hyannbæ bi hup'x Bedu. Ra Bedu p'ya, bi zo rá mmæi na ra hyä xi xihra Jesús ngue xi 'yëmbi: "Tobe hìndi mahra øni, ya xqui cønga nhyundi, guí mma ngue hinguí paquí", xi 'yëmbi. ⁶² Ra Bedu p'ya, astä ra zondummi bi bøn'athi.

Ra Jesús rá n'yemmahya yø ja'i.

⁶³ Nu'x yø n'yohæ fähra Jesús, i thenni 'në i pë'mi. ⁶⁴ Bi gorpa yø dá conna ulu, bi mæ'mi, bi 'yëmbi:

—Damì pahya te'o bi mep'a'i ya —bi 'yëmbi.

⁶⁵ Xangu mi'da yø hyä xifi ngue ga ndenni.

Ya bí 'bǝp'ǝ ja rā dajunta rā Jesús.

⁶⁶ Mī nǝçāhāi p'ǝya, bī mǝpǝti gātho yǝ n'yohǝ dī mǝn-
da p'ǝ ja rā nijā, conyǝ hǝmǝ yǝ mmǝcǝjā, conyǝ
xǝnnbǝte ngue rā ley. Rā dajunta bī nja, ja bi ts'ixpǝ rā
Jesús ngue dā t'ǝrpǝ rā nt'ǝnni, bi t'ǝmbi:

⁶⁷ —Dǝmī xicje ya ngue'mǝ gue'e grǝ Cristo bǝ ǝx Ojǝ
ngue dī ndǝst'abi, ogue hīn'nǝ. ǝTe guí mmǝnnǝ rā hyǝ
nǝya?

Mī dǝhrǝ Jesús, bi 'yǝmbi:

—Nu'mǝ gǝ xi'ǝhǝ ngue guecǝ, hīngui 'yǝc'ǝigǝhǝ.

⁶⁸ Nu'mǝ xīngǝ ǝt'ǝhǝ n'na rā nt'ǝnni p'ǝya, xquet'a
hīngui nne guí mmǝmhǝmǝ'a te gǝ ǝn'nǝhǝ. 'Nǝ hīngui
nne guí thǝgǝhǝ p'ǝya. ⁶⁹ Ya nī ma dǝ zǝnnǝ ora ya,
ngue rā N'yohǝ bí 'yǝ mǝhǝts'i dǝni mmīp'ǝ ja rǝ n'yǝi
Ojǝ nūnǝ jǝsǝ rǝ ts'ǝdi.

⁷⁰ Gātho yǝ ja'i p'ǝya bi 'yǝmbi:

—ǝUa guí ǝnǝ ngue gue'e rǝ Ts'ǝnt'ǝ'i Ojǝ 'mǝ?

Mī dǝhrǝ Jesús, bi 'yǝmbyǝ ja'i:

—Ahǝ, go guecǝ tengǝtho guí mmǝmhǝmǝ.

⁷¹ Dī n'yǝmbyǝ ja'i p'ǝya:

—ǝTenī 'bǝ'a mǝn'na mǝ testigo gǝ nnehǝ ya'mǝ? Ya
dǝ ǝsǝhǝ rā hyǝ pǝnnǝ ne ya.

Bi ts'ixpǝ 'bǝhrǝ Pilato rā Jesús.

23 Gǝ bī nangyǝ ja'i p'ǝya, bi zixpǝ 'bǝhrǝ Pilato rā
Jesús. ² Bī mǝhyǝ ja'i ngue di yǝprǝ Jesús, ǝnyǝ
ja'i:

—Dí tīnnbǝhe n'na rā hyǝ nǝ rā n'yohǝ 'bǝcua, ngue
di ts'onnbǝ yǝ mmǝi yǝ ja'i. I ǝmbi ngue hīngui ja ngue
di ǝnyǝ ja'i'ǝ rā mǝnyu ǝhrǝ dǝst'abi 'bǝ'a Roma.
Xquet'a i mmǝ ngue guehnǝ rā Cristo nǝ, i nne dǝ mǝ
ngue n'na rā dǝst'abi.

³ Rā Pilato bi 'yǝnnǝ Jesús, bi 'yǝmbi:

—ǝUa gue'e rǝ dǝst'abi'i yǝ judío?

Mī dǝhrǝ Jesús, bi 'yǝmbi:

—Ahǝ, go guecǝ tengǝtho rā hyǝ guí mmǝnyǝ —bi
'yǝmbi.

⁴ Rā Pilato bi 'yǝmbyǝ hǝmǝ yǝ mmǝcǝjā, dǝ guehmī'da
yǝ ja'i:

—Hīn temǝ ts'oqui dí tīnnbǝ nǝ rā n'yohǝ 'bǝcua —bi
'yǝmbi.

⁵ Pǝ yǝ ja'i mǝhǝmbi 'yǝnǝ:

—Nūnǝ rā hyǝ xǝnnbǝte p'ǝ ja rā hǝi Judea nǝ, di
ts'onnyǝ ja'i nǝ rā hyǝ nǝ. Bi fǝ'a Galilea xǝnnbǝte rā
hyǝ, ǝstǝ sǝcua ya.

Bi ts'ixpǝ 'bǝhrǝ Herodes rā Jesús.

⁶ Mī 'yǝhrǝ Pilato nǝ rā hyǝ mmǝnyǝ ja'i, bi
'yǝnnbǝya ngue'mǝ rā mmǝngǝ p'ǝ Galilea nǝ rā Jesús.

⁷ Nu'mǝ mī xi p'ǝya ngue ja rā mmǝngǝ p'ǝ, bī mǝnnbǝ
nǝ rā Herodes mī ndǝst'abi p'ǝ Galilea. Porque rā
Herodes, nǝ'ǝ yǝ pa'ǝ, mī 'bǝp'ǝ Jerusalén. ⁸ Rā
Herodes, nǝ'mǝ mī nǝ rā Jesús, ǝmmǝi di johya.
Porque ya rǝ ya'atho yǝ pa i nne dǝ nǝ, ngue ǝde te
mmǝnyǝ ja'i t'ǝmbi ǝtrǝ Jesús. Mī tǝ'mī ngue dǝ nǝrpǝ
temǝ milagro dǝ 'yǝt'e. ⁹ Xǝngǝ yǝ nt'ǝnni bi 'yǝrpe, pǝ

rā Jesús hīnte gǝ ndǝtho. ¹⁰ Xquet'a 'bǝp'ǝ yǝ hǝmǝ yǝ
mmǝcǝjā 'nǝhyǝ xǝnnbǝte ngue rā ley. Di yǝpǝ hīn'yǝ p'ǝ
rǝ nzǝgui. ¹¹ Nūnǝ rā Herodes co 'nǝhyǝ soldado
xquet'a hīmbi nǝ mǝnho rā Jesús. I thǝntho, bi hetǝ
n'na rǝ he mǝzihotho tengǝtho rǝ he n'na rā dǝst'abi.
Rā Herodes mǝhǝmbi mǝnhǝ Jesús, i mǝp'ǝ 'bǝhrǝ Pi-
lato. ¹² Mǝdǝgue'a mǝdī nsǝhmī m'mǝt'o rā Pilato rā
Herodes, pǝ bī n'amigo m'mǝfa.

Ya nts'ǝnni ngue dǝ tho rā Jesús.

¹³ Nūnǝ rā Pilato bi peti gātho yǝ hǝmǝ yǝ mmǝcǝjā,
gātho yǝ ts'ǝt'abi, gātho mī'da yǝ ja'i. ¹⁴ Bi 'yǝmbi:

—Ya guǝ singǝhǝ ua nǝ rā n'yohǝ 'bǝcua. Guí ǝmh-
mǝ ngue di ts'onnyǝ ja'i. Pǝ nī hǝmǝ nī dǝhǝ hǝpǝ dí ǝnni,
'nǝ guí nǝhǝ ngue hīn temǝ ts'oqui dí tīnnbǝbi ngue'a
te gnī yǝphǝ. ¹⁵ Nī xīngǝ guehrǝ Herodes ngue xǝbǝ
ndīnnbǝ rǝ ts'oqui, porque bi costho hǝmbi 'yǝcua. Ja
guí nǝhǝ p'ǝya ngue hīn temǝ hyǝ dī nǝqǝi para
ngue dǝ t'ǝmbi ja te rǝngue'a ngue dǝ tho. ¹⁶ Nūgǝ gǝ
mǝnda ngue dǝ 'bei, pǝ gǝ thǝgue.

¹⁷ Rā Pilato i ja ngue dǝ 'yǝt'e te rā costumbre ja yǝ
ja'i, nu'mǝ rā ngo ngue rā pascua, pa mǝthǝgue n'na
rā ofǝdi. ¹⁸ Gātho yǝ ja'i p'ǝya, bī mǝhrǝ mǝfi, i ǝnǝ:

—Nūnǝ rā Jesús dǝ tho nǝ. Go dǝmī thǝhrǝ Barrabás.

¹⁹ Pǝ nūnǝ rā Barrabás, guehnǝ n'na nc'ǝi mī ofǝdi
ngue rā 'yǝt'i sǝi, 'nǝ rā hyote p'ǝ ja rā hīnī. ²⁰ Rā Pila-
to hǝmbi xihyǝ ja'i ngue dǝ zǝ di thǝhrǝ Jesús. ²¹ Pǝ yǝ
ja'i p'ǝya, mǝn'na nts'ǝdi gǝ mǝfi, i ǝnǝ:

—Dǝ guatrǝ pont'i. Dǝ guatrǝ pont'i rā Jesús.

²² Rǝ hyǝ ndī p'ǝya, bi 'yǝnnǝ Pilato:

—ǝPǝ temǝ nts'o xǝ 'yǝ'nǝ p'ǝya? Nūgǝ hīn temǝ
ts'oqui di tīnnbǝ ngue dǝ t'ǝmbi dǝ tho. Nūgǝ gǝ mǝn-
da dǝ 'bei, pǝ gǝ thǝgue.

²³ Pǝ yǝ ja'i hīngui sǝya ngue mǝfi, ǝdi ngue dǝ ma
mǝcuati rā pont'i rā Jesús. Nu'a gǝ mǝhyǝ ja'i co 'nǝ'ǝ
yǝ hǝmǝ yǝ mmǝcǝjā, bī nǝ'a te ǝdi. ²⁴ Rā Pilato p'ǝya bi
zǝnni ngue dī nǝ'a te mmǝnyǝ ja'i. ²⁵ Bī ma mǝthǝgue
nǝ rā Barrabás xi mǝnyǝ ja'i ngue dī nthǝgue. Guehnǝ
xi jot'i ngue rā 'yǝt'i sǝi 'nǝhrǝ hyote nǝ. Go bī ndǝ nǝ
rā Jesús, i hnepe ngue dǝ tho p'ǝya.

Ya cuatrǝ pont'i rā Jesús.

²⁶ Nu'mǝ mī ts'ixrǝ Jesús ngue dǝ tho, bī nthǝui p'ǝ ja
rǝ 'yǝ n'na rā n'yohǝ xpi 'yǝhrǝ 'bǝfi nī hǝ ngue rā
Simǝ, rā mmǝngǝ Cirene. Go bī njapi bi dǝxǝrǝ pont'i nǝ
p'ǝya, nī 'bǝfatho p'ǝ nī ma rā Jesús.

²⁷ Pǝ xǝngǝ yǝ ja'i bi dǝnni. I ma'a nts'onī yǝ xisu, tǝ
yǝ mmǝi ngue te dǝ thohrǝ Jesús. ²⁸ Pǝ bi hyǝtyǝ ja'i rā
Jesús, bi 'yǝmbi:

—Ague gyǝ xisu guí 'bǝhmǝ ua Jerusalén, 'yo guí
zomhmǝ connǝ ngueque. Sinoque dǝmī nzoni ngue
connǝ ngue'ǝhǝ 'nǝ connǝ guehnī bǝsīhǝ. ²⁹ Porque
dǝ 'yǝhyǝ pa guí 'yǝmhǝmǝ: Xǝnho 'bǝi te'o hīnjo'o yǝ
bǝsī, ogue hīmbi hyǝ yǝ bǝsī, ogue hīmbi sǝtǝte. ³⁰ Yǝ
ja'i p'ǝya dǝ 'yǝmbyǝ t'ǝhǝ: “Bǝ tǝgui, guí soxçǝhe”. Dǝ
'yǝmbyǝ nyuni: “Dǝmī cogbǝhe”, dǝ 'yǝmbi. ³¹ A nūya

ngue hĩnte gadi ɛphɛ'a gadi ɛmhɛ ya, Hague ngu ra n'ɛ da tho'a ja rá ts'oqui 'mø.

³² Xquet'a ni ts'i yoho yø ts'oc'ɛi ngue 'dap'ɛ da dui ra Jesús. ³³ Mi zømp'ɛ ja ra nyuni gui hutyø ja'i ngue ra Njɛyaxhmu, ja bi ma maɕuati p'ɛ ra pont'i ra Jesús. 'Nɛ'ɛ yoho yø ts'oc'ɛi bi ma maɕuati ra pont'i, n'na rá n'yɛi, n'na rá gahã i gohi. ³⁴ Nu'mø emã cuati ra pont'i ra Jesús, bi 'yɛnã:

—Ma Papá'i, dami punnba yø ja'i 'bɛcua, porque nuya hĩnguĩ pađi te øtya —bi 'yɛnã.

Yø soldado p'ɛya bi ma ra tahã ngue to xtã ra tahã, gue'a da gacã n'na xequi rá he ra Jesús. ³⁵ Yø ja'i 'bãp'ɛ p'ɛya, i hɛtho. Nu'ɛ yø judío 'bet'o, i thenthø'ɛ, i ɛnã:

—Mi mmannɛ ra n'yohɛ ngue da yanø ja'i. Pɛ di nyãse ya, ngue'mø majuanĩ ngue guehna rá thanhni Oja nuna t'ɛmbi ra Cristo.

³⁶ Yø soldado p'ɛya, xquet'a thenni. Bi guat'i ngue bi unna vino xã n'ixi da zi. ³⁷ Bi t'ɛmbɛya:

—Nu'mø gue'e rá dast'abi'i yø judío, dami nyãse ya'mø.

³⁸ Nup'ɛ ja rá ya ra pont'i, bi t'ot'a n'na ra letrero ngue ɛnã: "Nuna ra n'yohɛ 'bɛcua, guehna rá dast'abi yø judío nã". Ra letrero p'ɛya, nt'ot'i connã hyã ngue ra griego, ra latín, ra ebreo.

³⁹ Nuna n'na ra ts'oc'ɛi ya cuarbɛ ja ra pont'i p'ɛya, xquet'a thenni, bi 'yɛmbi:

—Nu'mø gue'e grã Cristo, dami nyãse ya'mø. 'Nɛcã'be gui nyãn'be p'ɛya.

⁴⁰ Nu'a man'na nc'ɛi ra ts'oc'ɛi bi 'yɛmbrã amigo di yahni:

—Nu'i ni xĩnguĩ su Oja, conque ya gui tɔp'ɛ ja ra pont'i ya. ⁴¹ Nugüi ja te rángue'a ngue dí säui ra n'ɛ, porque di jutui'a te xtã øt'ui. Ya ni 'yup'ɛ'a te dí thohmi. Pɛ nuna ra n'yohɛ 'bɛcua, hĩn temã nts'o xã 'yø'nã.

⁴² Bi 'yɛnã m'mefa p'ɛya:

—Agué Jesús, nu'mø ra pa gui søhø ngue gui manda ua, gui mbɛnguĩ.

⁴³ Mi dahra Jesús, bi 'yɛmbi:

—Majuani dí xi'i, nuya ya gã m'mɛhmĩ p'ɛ mahɛts'i ya.

Ya bi du ra Jesús.

⁴⁴ Comma huxyadi, bi mɛdi bi m'mɛxui gã ra ximhäi asta hyu nde. ⁴⁵ Ra hyadi bi m'mɛxui. Nu'a ra ulu mi zɛp'ɛ ja ra goxthi nija bi hyehmade i gãĩ ngue bi xet'i.

⁴⁶ Bi 'yɛnã n'na rá hmafi ra Jesús, bi 'yɛnã:

—Agué ma Papá'i, dađi fãt'a'i ma tegã ya —bi 'yɛnã.

Hontho bi man'a p'ɛya, 'bɛxpi du. ⁴⁷ N'na ra capita ngue ra mmɛngu Roma bi nu te bi nja, bi 'yɛspabi Oja p'ɛya, bi 'yɛnã:

—Majuani ngue nuna ra n'yohɛ 'bɛcua, hĩn'ɛ rá ts'oqui nã.

⁴⁸ Gä bi nu yø ja'i mi 'bãp'ɛ te bi nja. Bi ma yø ja'i p'ɛya, pɛ pɛtyø tiya ngue tu yø mmɛi. ⁴⁹ Gäthø'ɛ yø mpađui ra Jesús, conyø xisu bá nɛxã Galilea ngue ten-ni ha ni ma, yap'ɛtho bi 'bãi, gã hantho te bi nja.

Ya bi ma nt'ãgui ra Jesús.

⁵⁰ Mi 'bɛ'a n'na ra hoga n'yohɛ ni hu ngue ra José, mi øt'e te gã mmamp'ɛ ja ra ley, ra mmɛngu p'ɛ ja ra hñini Arimatea ja ra häi Judea. 'Nɛhna di manda p'ɛ ja ra nija nã. ⁵¹ Xquet'a 'nɛhna mi tømĩ ngue di manda ua Oja. Janãngue hĩnguĩ 'bɛi ngue ra acuerdo'a te ra hyã bi ts'ännbɛ ha bi mpeti yø ja'i. ⁵² Nuna ra n'yohɛ nã, bi ma bá nyãui ra Pilato, bi 'yãpra nt'ɛdi ngue da hyajpɛ ja ra pont'i ra Jesús. ⁵³ Mi hyajpɛ ja ra pont'i p'ɛya, bi 'uennbabi rá do'yo ra Jesús co n'na ra sãbana ngue ra hoga ulu. Bi hyaxpɛ ja ra panteón xi ma nt'a'mi p'ɛ bi ja n'na ra 'bido ngue bá ägui. Nuna ra panteón, hĩnjongui o. ⁵⁴ Nde mbɛhi'a ra pa'a, ya da yãtra pa ngue ra ts'ãya.

⁵⁵ Nu'ɛ yø xisu bá nɛxã Galilea ngue bá n'youi ra Jesús, bi ma bá nu ra n'yãgui. Bi nu ha bi t'ãgui. ⁵⁶ Mi zøp'ɛ ja ra ngu ya yø xisu, bi hocyø 'yɛthi mazihotho gã yuni ngue da goxra ánima. Bi nsãya'a ra pa ngue ra ts'ãya p'ɛya, porque gue'a di manda rá ley Oja'a.

Ya bi bɛnãte ra Jesús.

24 Mi hyaxã ra pa ndomingo, zi xuditho bi ma mahøn'a yø xisu p'ɛ bí o ra Jesús. Bi hyaxyø 'yɛthi xi hoqui. Bi mãhã mi'da yø xisu. ² Mi zømp'ɛya, bi ðini ngue ya n'nanni 'bennã do mi nnøpa nju'mi ra panteón. ³ Bi yãt'ãambo p'ɛya, pɛ ya hĩmbi ðimp'ɛ ra Jesús. ⁴ Bi nsu p'ɛya, hĩnguĩ pađi te da 'yøt'e. Mi nu p'ɛya, 'bãp'ɛ yoho yø anxɛ di yoxni yø he. ⁵ I hɛmtho häi'ɛ yø xisu ngue ɛmmɛi su. Yø anxɛ p'ɛya, bi 'yɛmbi: —¿Hanja ngue gui homhɛ ua mant'ãgui'a ya 'bɛi? ⁶ Ya hĩnjo'o ua, ya xã bɛnãte. Dami bɛmhɛ ra hyã bi xi'ãhɛ 'mø tobe mambi 'bɛtã Galilea. ⁷ Conque bi ma ngue ra N'yohɛ bí 'yɛ mahɛts'i, mi ja ngue da ma mađãpi yø ja'i ja yø ts'oqui ngue di cuatã pont'i. Rá hyu pa p'ɛya, di bɛnãte.

⁸ Nu'ɛ yø xisu p'ɛya, bi zo yø mmɛi nã ra hyã xi man'a m'met'o ra Jesús. ⁹ Nuya yø xisu 'mø mambã pengbɛ ja ra panteón, nu'a te bá nu, bi xi'ɛ 'dɛ'mã'da nc'ɛi yø xãdi ra Jesús. Bi xifi gãtho mi'da yø ja'i. ¹⁰ Nuya yø xisu bi hyãspabi ra hyã ya yø xãdi ra Jesús, guehna ra Maya Magdalena, 'nɛhra Juana, 'nɛhra Maya rá mamá ra Jacobo, 'nɛ hmi'da yø xisu p'ɛya. ¹¹ Pɛ nuya bi thãspa ra hyã p'ɛya, hĩnguĩ ɛc'ɛitho te mmãnya yø xisu. Sinoque ɛntho: "Hãntho loco ya yø xisu", gue em-mã ɛntho.

¹² Pɛ ra Bɛdu bi bøn'ãthi, bi ma n'nahmantho p'ɛ bí ja ra panteón. Mi zømp'ɛya, bi hyɛt'ãambo. Bi nu ngue ya n'nanni 'bønna ulu mant'ɛ ra Jesús. Bi mɛngbɛ ha sãya p'ɛya, pɛ di 'yøtho hanja'a te xi nja.

Bi ntĩmmi p'ɛ ja ra 'yu yoho yø xãdi ra Jesús ngue manĩ map'ɛ ja ra hñini Emaús.

¹³ Nu'a ra pa'a p'ɛya, yoho yø xãdi ra Jesús manĩ map'ɛ ja ra hñini Emaús. Nuna ra hñini nã, di nsocui Jerusalén como 'dɛ'mã'da kilómetro. ¹⁴ Mɛnte 'yo, mɛnte di c'a'a te xi nja. ¹⁵ Nuna ra Jesús mi zã mi zãdi,

ya 'dap'x ni n'yo. ¹⁶ Madague'a ngue hēti, pē ɛnā te cor-patho yō dā ngue hīndā badi te'o nā rā Jesús. ¹⁷ Rā Jesús bi 'yānnbēya, bi 'yēmbi:

—ZTeni 'be'a mā hyā gadi nxihmi mēnte guí 'youi ua ja rā 'yu n'yō? Nup'x nnā bēngā, ɛnā gue tū ni mmēiui.

¹⁸ Nunā n'na nc'ɛi ni hū ngue rā Cleofas bi 'yēmbi:

—Gātho yō ja'i bá 'yo Jerusalén, gā padī te bi nja mantenni pa. 'Nē go gui 'yēnā ngue hīnguī pahya.

¹⁹ Mi dahra Jesús, bi 'yēmp'x yaui:

—ZTema hyā n'yō?

Nu'x ts'o p'uya, bi 'yēnā:

—Xigue rā Jesús nunā rā mmēngu Nazaret. Guehna n'na rā n'yohx ngue rā pōngahya Oja, di nēqui ngue ja rā ts'edi ngue bi 'yōtyō milagro, 'nē ja rā ts'edi ngue rā hyā bi mā. Porque bi nu manho Oja te bi 'yōt'e, dā guehyō ja'i bi nu manho te bi 'yōt'e. ²⁰ Dī mmāngā'be ngue nu'x yō hmū yō mmācja, dā gue'x mā hmūhē di mānda p'x ja rā nija, bi dā rā Jesús. Bi zixpē ja rā ts'et'abi, ja bá ts'ānnbē ngue dā dup'x ja rā pont'i. ²¹ Pē nūgāhe nmī ɛngāhe ngue nunā rā n'yohx nā, guehna xtā nyānyō judío nā. A nuyá, ya māngūnde bi nja nā rā hyā dí xi'a'be ya. ²² Nu'x 'da yō xisu 'da'igu mā nt'ɛc'ɛihe, xā pijthogāhe. Porque xā mma mxuditho p'x māmbi o rā ánima. ²³ Pē ya hīnjonxpā ndīni ngue di op'x. Xpā mmēngbēya, xā xicje ngue xi nu yō anxē. A nu'x yō anxē p'uya, i mmā ngue ya 'bēhnā rā Jesús. ²⁴ 'Bexque'a p'uya, nu'x 'da mā n'yohe xā mmar'x māmbi o rā ánima, pē xā ndīni tengutho rā hyā xā mmānyō xisu. Pē rā Jesús ya hīnxā hnū nā 'nā.

²⁵ Nunā rā Jesús bi 'yēmbi:

—ZUa hīnguī ts'x di 'yo ni mmēih'x te rā hyā i ja? ZUa hīnjām'mō guí øhmē para ngue gui 'yēc'ɛi'x te gā rā hyā bi mānyō pōngahya Oja? ²⁶ ZUa hīnguī pah-mē ngue rā Cristo mi ja ngue dā zā rā n'x hante ngue di ndast'abi ngue di mānda ua?

²⁷ Ya bi dē'mi bi xifi gātho'x yō hyā nt'ot'i p'x ja rā Maçā Libro ngue'a te gui c'a rā Jesús. Bi dūnnabā'ā te mmāmp'x ja yō libro bi 'yotra Moisés. Bi sigue bi xi mī'da yō hyā te gā nt'ot'i p'x ja yō libro bi 'yotyō pōngahya Oja.

²⁸ Nu'mō mi zōmp'x ja rā hīni māni ma p'uya, rā Jesús bi 'yōt'e ngue ɛnā xō nne dā thogui. ²⁹ Pē nu'x yō n'yohx p'uya, bi japi ngue di nsāya, bi 'yēmbi:

—Ma 'daua gā nsāyahē. Guí nnū ngue ya bi nde. Ya ni ma dā dāhra nxui.

Bi yēt'ambo rā ngu rā Jesús ngue di nsāya. ³⁰ Mi mīp'x ja rā mēxa p'uya ngue di nsihmē. Bi hyācrā thūh-mē, bi ja māmmadi Oja. Bi xēmp'uya, bi un'nē hup'x ja rā mēxa. ³¹ Nu'a rā ora'a p'uya, bi xohyō n'yomfēni ngue bi badi te'o. Pē 'bēxpī m'mērpətho rā Jesús. ³² Di n'yēmbi n'na ngu n'na p'uya:

—Pē uānguī hūrcā mā mmēiui mēnte darā yahē gā rā 'yu, 'nē bi xicui temā hyā nt'ot'i p'x ja rā Maçā Libro.

³³ Ya hīnte māmbi dō'mi. Bi mengui 'bexque'a, i ma Jerusalén. Bi dīni ngue ya xi mpeti'x 'de'mā'da yō xādi

rā Jesús co 'nē'x mī'da yō n'yohē. ³⁴ A nuyā xi mpeti p'uya, bi 'yēmbya ja bi zōhō:

—Majuāni xā bēnnate rā Hmū n'yō. Ya xā nnū rā Bē-du.

³⁵ A nuyā ja bi zō p'uya, xquet'a bi mā te xi thop'x ja rā 'yu. Bi mā ngue hīnguī padī te'o nā rā Jesús mēnte yaui, bi badi, ja gue'mō mī xēnnā thūhmē.

Ya bi zōmp'x 'bēhyō xādi rā Jesús.

³⁶ Mēnte tobe di yahniho'x yo nc'ɛi, ngue mma te xi nu, mī dambēni p'uya, ya 'bāp'x māde rā Jesús. Bi zēn-gua p'uya, bi 'yēmbi:

—Dā hyū ni mmēihē ya —bi 'yēmbi.

³⁷ A nu'x yō xādi p'uya, di fetyō mmēi ngue sū. I ɛnā ngue rā 'yō'a hēti. ³⁸ Pē rā Jesús bi 'yēmbi:

—ZHanja ngue guí sūhē? ZHanja ngue guí ɛmhmē ngue hīmma juāni dí 'bēcā ua? ³⁹ Dami nūrcāhē mā 'yē 'nēhmā gua. Guí nnūhē ngue xquethocā. Dami thānjē n'namhmā guí nnūhē ngue guecā. A nu'a rā 'yō, rā ndāhitho'a, hīn'yē rā dō'yo'a. Pē nūgā guí nnūhē ngue drā ja'i.

⁴⁰ Mi juadi bi xi'a ngu'a p'uya, bi 'yutyō 'yē 'nēhyō gua ha bi mē yō clavo. ⁴¹ Pē nu'x yō xādi hīngā ɛ'ɛc'ɛi xan-ho, ngue'a gui johya 'nē ɛnā sudyō n'yomfēni. Pē rā Jesús bi 'yēmbi:

—ZUa hīnguī ts'x ua te gā sigā ts'x? —bi 'yēmbi.

⁴² Bi unna n'na xēqui rā huā ngue nthaxi p'uya, 'nē bi unna n'na mhme rā t'afi t'asa. ⁴³ Bi hyāmp'uya, yō hmī yō dā yō xādi p'x ha bi zi. ⁴⁴ Bi 'yēmbēya:

—Nunā te dā thocā ya, guehna rā hyā ya xtā xi'ahē m'met'o nā. Ya xtā xi'ahē ngue mī jatho di nja'a te nt'ot'i p'x ja rā Maçā Libro. Porque rā Moisés co 'nē'x mī'da yō pōngahya Oja, bi 'yot'a te ja ngue gā thocā, xquet'a ngu'a mmāmp'x ja yō Salmo.

⁴⁵ Bi xojpā yō n'yomfēni p'uya, ngue dā dīni te mmāmp'x ja rā Maçā Libro. ⁴⁶ Bi 'yēmbēya:

—Ya ngu'a nt'ot'i ngue rā Cristo i ja ngue dā tho. Rā hyū pa p'uya, di bēnnate p'x dā nt'āgui. ⁴⁷ Guehna rā hyā dā thāspābi yō ja'i 'bēi ndap'x bi zā yō nación, con-nā nt'edi rā Jesús, nu to dā hyep'x rā nts'o gā 'yo, di pūnnabāi yō ts'oqui. Pē rā mēditho dā mānnā hyā p'x Jerusalén. ⁴⁸ Nuyá, go gui xihmē yō ja'i nā te gā nuhē dā thocā ya. ⁴⁹ Nunā rā hyā bi yat'ahē mā Papágā, gā ma penhnā nāya. Pē 'yogui 'uehmē ua ja rā hīni Jerusalén astā gue'mō bi n'na'ahē rā ts'edi di 'yē māhēts'i, ya gui mmāhā p'uya.

Bi ma mēhēts'i rā Jesús.

⁵⁰ Bi gējpx mi 'bēhyō xādi rā Jesús, i map'x jonna hīni Betania. Bi macyō 'yē p'uya ngue di japi. ⁵¹ Mēnte di jap'uya, hētho ha i nanguī, bi ma māhēts'i. ⁵² Mi juadi bi dānne'x yō xādi, bi mengui, i ma Jerusalén. Janjuāni ngue di johya. ⁵³ N'na pa ngu n'na pa, i pa nija ngue badi ja māmmadi Oja.

Rá Xuua

Rá Ts'unt'x Oja øt'e ngue fadi hanja Oja.

1 Nuná rá Ts'unt'x Oja guehna øt'e ngue fadi hanja Oja na. Ya mi 'bø'mø mi nhohra ximhai. 'Dap'x 'bøhmi Oja, pe 'nēhna Oja na. ² Hante ngue di nhohra ximhai, ya rá n'youi Oja. ³ Go bi hoqui gátho yø cosa ja na, tengutho bá ne Oja ngue bi nja. Nu hangy yø cosa ja ya, hin'yø n'na rá cosa ngue hinxti hoqui. ⁴ Nuná go bádi unna 'da'yo te na. Guehna xojpa yø mmøi yø ja'i ngue da bádi ndana majuaní. Nuná bádi unna 'da'yo te, tengutho n'na rá nyot'i ngue xojpa yø mmøi yø ja'i. ⁵ Nu rá nyot'i di yorbø ja rá 'bexui, pe hingui hätra 'bexui di 'berpabi'a gui yot'i.

⁶ Nuná Oja, bi menhna n'na rá n'yohø ni hu ngue rá Xuua. ⁷ Bi menhni ngue da xihyø ja'i te'o na da xojpa yø mmøi yø ja'i. I nnepe ngue guehna da 'yεc'ei gátho yø ja'i na. ⁸ Nuná rá Xuua, hinga guehna ja ngue da xojpa yø mmøi yø ja'i na. Sinoque bi 'benhni ngue da xihyø ja'i ndana da xojpa yø mmøi yø ja'i. ⁹ Nuná bi zøcua ja rá ximhai, guehna majuaní ngue xojpa yø mmøi gátho yø ja'i na.

¹⁰ Nuná rá Ts'unt'x Oja bi m'møcua ja rá ximhai. Ma-dague'a ngue go bi hocra ximhai na, pe himbi bahyø ja'i te'o na. ¹¹ Bi m'møp'x ja rá hai, pe himbi nu manho yø mmenguhø. ¹² Pe nyua to gá bi nu manho, 'nē bi 'yεc'ei ngue guehna rá Yante na, guehya bi unna nt'edi bi gohi ngue yø basí Oja ya. ¹³ Nu'a i gohi ngue yø basí Oja yø ja'i, himma 'da'yo 'bøi tengutho gá 'bøhyø basí yø ja'i, oque dra ja'itho xtá nnepe ngue bi njap'x. Sinoque guesø Oja bi ne bi 'yøt'e ngue yø basí yø ja'i.

¹⁴ Nuná øt'e ngue fadi hanja Oja ya, bi njá'i na. Bi m'møcua dí 'bøhmø. Pe dá nuhe ngue maguesø. Maguesø porque rá 'dants'unt'x Oja. Gä majuaní te bi ma, 'nē hinha rá nzequi di mahyø ja'i. ¹⁵ Nuná rá Xuua, bi xihyø ja'i te'o na, bi 'yεmbi:

—Nuná ya, guehna nmi mmangá m'met'o naya. Porque ya xtá mangá ngue dí εna: “Nuná da εp'x m'mefa, man'na tate na ngue nugá, porque hante ngue gá m'møcá, ya mi 'bøhna”.

¹⁶ Nu'a te gá bádi uni, gá di tocagahø. Bádi thijpatho rá mate bádi uni hinha rá nzequi. ¹⁷ Conná guehra Moisés bi fahrá ley Oja. Pe conná guehra Jesucristo bi fahrá mate Oja, 'nē bi fahna rá hya majuaní. ¹⁸ Nuná Oja hinjam'mø to di nnu na. Hønt'a rá 'dants'unt'x Oja bí 'bøp'x bí 'bøhrá Papá, go bi ma hanja Oja na.

Rá Xuua nuná bi 'yøtra nxixya bi ma hanja na rá Jesu-cristo.

¹⁹ Nu'x yø judío 'bet'o p'x Jerusalén bi menhyø mmäc-ja bi me yø n'yohø ja yø 'befi p'x ja rá nija. Bi map'x 'bøhra Xuua ngue bá änni te'o. ²⁰ Rá Xuua p'ya, njuan-
tho bi ma, bi 'yεna:

—Hinga guecä na rá Cristo bá εx Oja ngue di ndast'abi —bi 'yεna.

²¹ Mahømbi 'yännbøya, bi 'yεmbi:

—¿Pe te'o'i p'ya? ¿Ua gue gue'e na rá pøngahya Elías?

Mi dahra Xuua p'ya, bi 'yεmbi:

—Hinga guecä.

Bi 'yänni mahøn'a p'ya, bi 'yεmbi:

—Masque gue'e na rá pøngahya ja ngue da εcua 'mø —bi 'yεmbi.

Bi 'yεna mahøn'a p'ya:

—Hin'na.

²² Bi t'εmbøya:

—Pe ¿te'o'i p'ya? Dami xicje n'namhma gá haspahe rá hya'x to xpa menngahe. Dami ma te'o'i.

²³ Mi dahra Xuua, bi 'yεna:

—Go guecä na bi mmanna pøngahya Isaiás ngue bi 'yεna: “Di m'mø'a n'na nc'ei ngue nts'edi di manna hya p'x ja rá dapo. Da 'yεna: Dami nsähø ya, porque ya ni ma da εp'x rá Hmu”, bi 'yεna.

²⁴ Nyua yø n'yohø bi ma bá nyauí rá Xuua, guehya yø m'menhni yø fariseo ya. ²⁵ Mahømbi 'yännbøya, bi 'yεmbi:

—¿Pe hanja ngue gui øtra nxixya 'mø ngue hinga gue'e na rá Cristo, ni xingrá Elías, ni xingrá pøngahya dí xi'i?

²⁶ Mi dahra Xuua, bi 'yεmbyø ja'i:

—Nugá dí øtra nxixya conná dehe. Pe nyua dí 'bøhmø, 'yo ua n'na nc'ei ngue hingui fadi te'o. ²⁷ Nugá dá 'bet'o, pe nuná dí xi'ahø da εp'x m'mefa na. Man'na tate na ngue nugá. ¿Hapø gue gá súcä tengy na?

²⁸ Gä guehya yø hya ja ua bi manna Xuua p'x ja rá hñini Betábara, man'na nguadi rá dathe Jordán mambi øtra nxixya.

Bi manna Xuua te'o na rá Jesús.

²⁹ Mi hyaxpøya, bi nu rá Xuua ngue mmap'x rá Jesús da zømp'x ha 'bäi. Bi xihyø ja'i p'ya, bi 'yεmbi:

—Nuná rá n'yohø bá εcua ya, guehna da hnøpa 'bøt'e naya. Tengutho rá de'yo thop'x ja rá nija ngue pa m'møt'e, di njarbø na. Porque guehna bá pen'Oja na,

ngue di hojpa yø ts'oqui yø ja'i 'bæi gä rá ngəni nx-
imhäi. ³⁰ Guehna dá mmangä 'mø dí xi'ahə naya ngue
dí ɛna: "Nugä dá 'bet'o, pɛ bá ɛp'ə mən'na ra n'yohə
təte ngue nugä. Porque hante ngue ga m'məcä, ya mi
'bəhna". ³¹ Nugä xquet'a hɪnmɪ pəcä te'o na t'embɪ ra
Cristo, pɛ bá 'bennguɪ ngue ga xixyabi yø ja'i, 'nɛ ga
japi gätho yø judío ngue da badi te'o na ra Cristo.

³² Məhəmbɪ 'yɛnna Xuua:

—Dá nugä ra Espiritu Santo bí 'yɛ məhɛts'i tengutho
n'na ra paloma ngue bi zəp'ə 'bährə Jesús ngue di
n'youi. ³³ Nugä tobe hɪnmɪ pəcä te'o na ra Cristo, pɛ
nu'mø məmbä 'bennguɪ ngue ga xixyabi yø ja'i conna
dehe, Oja bi 'yɛnguɪ: "Nuna ra n'yohə guɪ nnurpɪ ngue
da zəhrə Espiritu Santo p'ə ja ra ya, guehna da japyø
ja'i ngue di hətrə ts'edi ra Espiritu Santo na", bi 'yɛnguɪ.
³⁴ Nguna dá nugä ya, janəngue dadi jagä majuanɪ
ngue guehna rá Ts'ənt'ə Oja na.

Yø mədi xədi ra Jesús.

³⁵ Mi hyaxpəya, məhən'a 'bəp'ə ra Xuua n'youi yoho
yø xədi. ³⁶ Nu'mø mi nu ngue bi thop'ə ra Jesús, ra Xu-
ua bi 'yɛna:

—Nuna bá ɛcua ya, guehna bá pən'Oja ngue da nəpə
'bət'e yø ja'i na, tengutho ra de'yo thop'ə ja ra nija
ngue pa m'møt'e.

³⁷ Nuna ra hya bi manna Xuua, mi zä mi 'yø'ə yoho yø
xədi, bi denna Jesús. ³⁸ Ra Jesús bi nyɛguɪ, bi nu ngue
ni thenni. Bi 'yɛmbya ni denni:

—ZTe guɪ hommi ya?

Nu'ə ni denni bi 'yɛmbɪ:

—Ague grá xännbətə, zhapə guɪ säya?

³⁹ Mi dəhrə Jesús, bi 'yɛmbɪ:

—Ma ga mmähä, ga ut'əui.

Bi mɛ p'əya, bi 'yutɪ hapə säya. Nu'a ra ora'a, ya
mmap'ə 'dət'a xudɪ. Pɛ ja bá the'inde p'ə bi zəni.

⁴⁰ Nuna n'na nc'ɛɪ bi 'yøde te mmənnə Xuua, bi denna
Jesús, guehna ra Andre rá n'yohə ra Bədu na. ⁴¹ Nuna
ra Andre 'bexpɪ ma bá honnə n'yohə Bədu. Bi 'yɛmbɪ:

—Dá tɪngä'be ra Mesías —bi 'yɛmbɪ.

Nuna ra Mesías i nne da mə ngue guehna ra Cristo
bá ɛx Oja ngue di ndəst'abi. ⁴² Nuna ra Andre p'əya, bi
zixrə n'yohə p'ə 'bəhrə Jesús. Pɛ mi nu ra Jesús, bi
'yɛmbɪ:

—Gue'e grá Simy, rá ts'ənt'ə'i ra Jonás. Nuya gdi hu
ngue grá Cefas, 'nɛ gdi Bədu ya.

Ra Jesús bi zixra Lipe conna Natanael.

⁴³ Mi hyaxpəya, bi map'ə ja ra häi Galilea ra Jesús.

Hante ngue da ma, bi nthəui ra Lipe, bi 'yɛmbɪ:

—Ma ga mmɛp'ə ga mmagä ague Lipe.

⁴⁴ Nuna ra Lipe, ra mmɛngu p'ə ja ra hnini Betsaida.
Xquet'a ra mmɛngu p'ə na ra Andre 'nɛhrə Bədu. ⁴⁵ Nu-
na ra Lipe bi ma bá honnə Natanael. Bi 'yɛmbɪ:

—Dá tɪngä'be na ra n'yohə mməmp'ə ja ra Macə Li-
bro bi 'yotrə Moisés da gue'ə mi'da yø pəngəhya.
Guehna rá ts'ənt'ə ra José, nuna ra Jesús ra mmɛngu
Nazaret.

⁴⁶ Mi dəhrə Natanael, bi 'yɛna:

—Xip'ə Nazaret, zua da zä da pəmp'ə n'na nc'ɛɪ ngue
xtənhə?

Bi 'yɛnna Lipe p'əya:

—Gue mmɛxə guɪ nnu.

⁴⁷ Mi nu ra Jesús ngue mmap'ə ra Natanael da guar-
bə 'bæi, bi 'yɛmbəya:

—Ya guɪ nnuhə ya, bá ɛcua n'na ra judío ngue
majuanɪ xənhə te ga 'yo, 'nɛ hɪngrə fehnitho.

⁴⁸ Ra Natanael bi 'yännbəya, bi 'yɛmbɪ:

—ZHague go gni pəquɪ?

Mi dəhrə Jesús, bi 'yɛmbɪ:

—Conque nu'mø tobe hɪmmanɪ zo'i ra Lipe ya, dí
nnu'i 'mø guɪ 'bəp'ə 'bährə za ngue ra igo.

⁴⁹ Bi 'yɛnna Natanael:

—Ague grá xännbətə, gue'e rá Ts'ənt'ə'i Oja. Gue'e rá
dəst'abi'i yø judío.

⁵⁰ Mi dəhrə Jesús, bi 'yɛmbɪ:

—Hənt'a guɪ 'yɛc'ɛɪguɪ'a ya, ngue dí xi'i ngue dí nnu'i
'mø guɪ 'bəp'ə 'bährə igo ya. A nuyá, mən'na xənhɛnnɪ
yø cosa guɪ nnu ya, para ngue mən'na gdi padɪ xənhə
te'ogä.

⁵¹ Məhəmbɪ 'yɛnna Jesús:

—Majuani dí xi'ahə, guɪ nnuhə ngue da xohra
c'aməhɛts'i ya. Yø anxe Oja p'əya, ni ma ni 'yɛp'ə
'bährə N'yohə bí 'yɛ məhɛts'i.

Bi nja n'na ra nthəti p'ə ja ra hnini Caná.

2 Rá hyu pa p'əya, bi nja n'na ra nthəti p'ə ja ra
hnini Caná ngue ra häi Galilea. Xquet'a bi
m'məp'ə ja ra nthəti rá mamá ra Jesús. ² Xquet'a bi ma
məmbita ra Jesús conyø xədi, ngue bi map'ə ha bi nja
ra nthəti. ³ Mi guahra vino p'əya, bi 'yɛmbrə mamá ra
Jesús:

—Bi guahra vino —bi 'yɛmbɪ.

⁴ Ra Jesús bi 'yɛna:

—Ague mamá, zhanja ngue go guɪ xic'a ya? Porque
tobe hɪnguɪ sənnə ora ngue temə hmɛya ga øt'ä.

⁵ Pɛ rá mamá ra Jesús bi 'yɛmbyø ja'i nu'ə 'uɪte:

—Damɪ 'yøt'e te gä da xi'ahə nɛ —bi 'yɛmbɪ.

⁶ Mi jap'ə 'dato yø mamohi ngue yø do. Gue'ə di ua
yø judío'ə ngue po ra dehe ga nxə'yə yø ja'i. N'na ngu
n'na'ə p'əya häti goho 'däte ogue n'na ciento litro ra
dehe. ⁷ Ra Jesús bi 'yɛmbyø 'uɪte:

—Damɪ 'yushə ra dehe ya yø mamohi ja ua —bi
'yɛmbɪ.

Bi yuspəya. ⁸ Ra Jesús bi 'yɛmbɪ məhən'a:

—A nuyá, hyəspəui zits'ə ra mmɛnnigu ya, ngue da
zä.

Bi hyəspəbi p'əya. ⁹ Ra mmɛnnigu p'əya, bi zä ra de-
he ya xi gohi ngue ra vino. Pɛ hɪnguɪ padɪ ha bá thə ra
vino. Nu'ə to bá hə ra dehe go padɪ hanja'ə. Ra mmɛn-
nigu p'əya bi zənhə novio. ¹⁰ Bi 'yɛmbɪ:

—Gätho yø ja'i, rá məditho di un'a ra vino xənhə. Pɛ
nu'ə to si ra vino 'mø ya bi zi xəngu, ya di un'na ra vino
hɪngə njuani p'əya. Pɛ nu'i, mən'na gue go xcä pestho
ra hogə vino ngue rá nəguɪ.

¹¹ Nuna ya guehna ra mædi ra milagro ba orbua ja ra hniñi Cana ngue ra hai Galilea ra Jesus. Ja bi nequi p'ua ngue maguese ra Jesus. Nu'ua yø xadi p'uya, man'na bi 'yec'ei ngue guehna ra Cristo na.

¹² M'mefa p'uya, bi map'ua ja ra hniñi Capernaum, ni n'youi ra mama, co 'nephyo n'yohu, conyø xadi. Ja ba m'mep'ua njammì pa p'uya.

Ra Jesus bi 'yet'ua mi mpä p'ua thinnija.

¹³ Ya xmanguerpatho di nsännigo yø judío ngue ra pascua. Ra Jesus bi ma Jerusalén. ¹⁴ Nup'ua thinnija p'uya, bi dimp'ua'ua mi pa yø ndani 'nephyo de'yo, 'nephyo paloma. Hup'ua ja yø nthuts'i'ua di pøspa yø mentyu yø ja'i yap'ua ni 'yehæ. ¹⁵ Mi nu te jap'ua, bi fet'a n'na ra nthahì ra Jesus ngue bi hyøn'athi gätho'ua mi mpä p'ua thinnija. 'Da i me yø de'yo 'nephyo ndani. Nu'ua maði pähyø mentyu p'uya, bi c'uasapabi yø mentyu, bi 'yennba yø mexa. ¹⁶ Nu'ua yø mäpaloma p'uya, bi 'yembi:

—Damì jücüi ya te ja ua. 'Yo gui nnøpa täihua ja ra ngu ma Papágä.

¹⁷ Nu'ua yø xadi p'uya, bi zo yø mmæ'a te nt'ot'i p'ua ja ra Maca Libro ngue ena: "Ma ga 'becä ma te ngue dí nnu mansugä ni ngu".

¹⁸ Nu'ua yø hmu yø judío p'uya, bi 'yørpa ra nt'änni, bi 'yembi:

—¿Tema milagro gui 'yurcahe n'namhma ga pacähe ngue'mø majuanì Oja di 'da'i ra nt'edi'a te gui øt'e?

¹⁹ Mi dahra Jesus, bi 'yena:

—Damì hyømhmu hai ra nija ja ua, 'næ nhyu patho gda hēcä mahøn'a.

²⁰ Nu'ua yø hmu yø judío p'uya, bi 'yembi:

—Nyote ma'dato njeya i nangra nija ja ua, 'næ go gui 'yena ngue nhyu patho gdi hoqui mahøn'a.

²¹ Pe nu'a ra nija bi manna ra Jesus, gue'a ra do'yo bi ma ngue da thømmi. ²² Janangue nu'mø mi bennate p'ua bi ma nt'ägui ra Jesus, bi zo yø mmæi yø xadi'a te xi xifi. Bi baði ngue majuanì na ra hya mmanna Maca Libro p'uya, 'næ'a te xi manna Jesus.

Ra Jesus parpabi yø n'yomfeni yø ja'i.

²³ Nuna ra Jesus ya 'bep'ua Jerusalén ga i nja ra ngo ngue ra pascua. Xangu yø ja'i bi 'yec'ei ngue guehna ra Cristo na, porque nnu yø ja'i ngue hinjonda zä da 'yøtyø milagro øtra Jesus. ²⁴ Pe nuna ra Jesus hìndi unna mmæi ya yø ja'i ya, porque ga patho te mbenyø ja'i.

²⁵ Himma hyoni to da xifi te ja ra n'yomfeni ra ja'i, porque pase te ja ra n'yomfeni n'na ra ja'i.

Ra Nicodemo bi nyaui ra Jesus.

3 Bi m'mæ'a n'na ra n'yohu ngue ra fariseo ni hu ngue ra Nicodemo. Guehna n'na ra hmu yø judío na. ² Bi ma n'na xui na ra Nicodemo ba nyaui ra Jesus. Bi 'yembi:

—Ague grä xännbate, dí pacähe ngue ba pen'na'i Oja ngue gui nxänngahe. Porque hinjonda zä da 'yøtyø milagro gui øt'e ngue'mø hingui n'youi Oja.

³ Mi dahra Jesus, bi 'yembi:

—Majuani dí xi'i, ngue ra ja'i himma 'da'yo di m'mæi, hinda zä da zo ra 'ye Oja.

⁴ Ra Nicodemo bi 'yänni ha ranja ra hya, bi 'yembi:

—Pe xina ra hya gui mma, zha di njapi? ¿Ua da zä ngue ma'da'yo høndi m'mæ'a n'na ra daja'i? ¿Ua da zä honda yorbua ja ra mmæi ra mama ngue ma'da'yo da mi?

⁵ Mi dahra Jesus, bi 'yembi:

—Majuani dí xi'i, jatho ngue da ma maxiyabi ra ja'i connä dehe 'næhra Espiritu Santo di unna 'da'yo te, janangue da zo ra 'ye Oja ra ja'i. ⁶ Numø ja bi mihra basi ra ja'itho ra papä, xquetho ngue ra ja'itho ra basi. Pe para ngue ma'da'yo di m'mæhra ja'i, høndra Espiritu Santo da zä da 'yøt'a. ⁷ Yo gadi 'yøtho na ra hya dí xi'i. Gätho yø ja'i ja ngue ma'da'yo di m'mæi. ⁸ Gui paði ngue ndap'ua bi zä 'yo ra ndahi, nup'ua go nne di ma. Gui øde ngue di hi, pe hingui paði ha ni 'yehæ, ni xinguí paði ha ni ma. Njarbætho na ra Espiritu Santo di unna 'da'yo te ra ja'i ya, hìndi nequi.

⁹ Mi dahra Nicodemo, bi 'yembi:

—Hìndi pacä hanja na ra hya gui mmanya.

¹⁰ Mi dahra Jesus, bi 'yembi:

—Go grä xännbate p'ua 'bøhyø judío, 'næ hingui pahna ra hya dí xi'i ya. ¹¹ Majuanì dí xi'i, dí mmangähe'a te dí pahme. Nuna te dí nnuhe, guehna dadi jahe majuanì na. Pe hingui ec'eihe te dí mmangähe. ¹² Xi'mø ngue dí mmangä ya yø hya ja ngue di nja ua ja ra ximhai, 'næ hingui ec'eiçahua, zgomä gue'mø ga xi'ahua te bí ja mahets'i gui 'yec'eiçahua?

¹³ Hinjon xpa mmengbø mahets'i, hinda høndra N'yohu bí 'yæ mahets'i da zä da ma te bí jap'ua, porque ja ra ngump'ua. ¹⁴ Nup'ua ja ra dapo, ra Moisés bi hoca n'na ra c'eyä ngue ra t'egui, bi 'bä'ma n'na ra za bi 'yets'i. Di njarbætho ra N'yohu bí 'yæ mahets'i ya, i ja ngue da ma ma'bä'mi ra pont'i di ncuat'i. ¹⁵ Ja da thop'ua, n'namhma ngue nu te'o gätho da 'yec'ei, hìndi m'medi, sinoque di nja ra 'da'yo te para zantho.

Nuna Oja di mahyø ja'i 'bæcua ja ra ximhai.

¹⁶ Januanì ngue di ma Oja yø ja'i 'bæcua ja ra ximhai. Janangue ba penhua ra 'dants'unt'ua ngue da du, n'namhma ngue nu to ga da 'yec'ei na, hìndi m'medi, sinoque di nja ra 'da'yo te para zantho. ¹⁷ Nuna Oja, himbi benhnä Ts'unt'ua ua ja ra ximhai ngue da menhna castigo yø ja'i. Sinoque ba penhua ja ra ximhai ngue da yanyø ja'i.

¹⁸ Nu to ga ec'ei bi ra Ts'unt'ua Oja, ya hinda ma ra castigo. Pe nuya yø ja'i hingui ec'ei, ya da ma ra castigo ngue hingui ec'ei bi ra 'dants'unt'ua Oja. ¹⁹ Porque ra Ts'unt'ua Oja ba ecua ja ra ximhai, a nuya yø ja'i hingui ec'ei ya, gue'a di ma masentencia yø ja'i'a. Tengutho n'na ra nyot'i di nequi gätho yø cosa, njarbætho naya, bi japi bi bahyø ja'i ngue ja yø ts'oqui. Pe hingui nnu manho yø ja'i nuya sifi ngue ja yø ts'oqui, porque xants'o te øt'e. ²⁰ Nu to ga øtra nts'o hingui nnepe da fadi te øt'e. Janangue hingui nnu manho brä Ts'unt'ua Oja, 'næ hingui nne da guarbua ha ya. ²¹ Pe nuya yø ja'i

'yo manho, cuarbə ha ya rá Ts'ənt'ə Oja. Porque nnepe da fadi ngue gue'a rá pähä Oja ɔrpabi yə ja'i.

Nuna ra Xuua bi 'yotrə nxixya, hən'a mma hanja ra Jesús.

²² M'mefa p'əya, bi mähä yə xädi ra Jesús, i mpa p'ə ja ra häi Judea. Ja bá m'məp'ə njammī pa, ja bi ma məxixyabi p'ə yə ja'i. ²³ Nuna ra Xuua xquet'a mi ɔtra nxixya p'ə ja ra häi Enón, ha di ntət'ui ra häi Salim, porque xangu yə dehe pop'ə. Ja bí ɛp'ə yə ja'i ngue di xixyabi. ²⁴ Tobe him manī ma fädi ra Xuua 'mə mi nja naya.

²⁵ Nu 'da yə xädi ra Xuua, bi njun'mahyau 'da yə judío ngue ndanə man'na xanho ra nxixya ɔt'e. ²⁶ Bi ma da xihra Xuua p'əya, bi 'yɛmbi:

—Ague grá xännbate, nuna ra 'yohə gá man'a m'met'o, guehna gá nyau nə man'na nguadi ra dathe Jordán, nuya gä ni map'ə yə ja'i badi xixyabi ya.

²⁷ Bi 'yenna Xuua p'əya:

—Nuna Oja, ya xpá nzännbi n'na ngu n'na ndana gue'a tate ngue mi'da. ²⁸ Ya gá 'yøschə te dá mangä m'met'o, ngue hinga gucä drá Cristo bá ɛx Oja ngue di ndast'abi. Sinoque bí ma məbet'ogä hante ngue da ɛ'a. ²⁹ Xi'mə ja ngue di nthata n'na ra 'yohə, da ma ra hmute p'ə 'bəhrä ndə. Nu'a rá amigo ra 'yohə p'əya, 'bäp'ə ngue ɔde te mma, di johya ngue ya da me rá ndə ra hmute. Di njadä p'əya, dadi johya ngue di ma yə ja'i p'ə 'bəhrä Jesús. ³⁰ A nuna, man'na di bahyə ja'i ngue tate na, nugä man'na gdá cocä häi.

Bi manna Xuua ngue bí 'yɛ mahets'i ra Jesús.

³¹ Nuna bí 'yɛ mahets'i, tate na ngue gätho. A nu ra ja'i ngue ra mməngu ua ja ra ximhäi, ya ra mməngu ua'a, 'nɛ mmənyə cosa ja ua ja ra ximhäi. Pə nu'a bí 'yɛ mahets'i tate'a ngue gätho. ³² 'Nɛ i mma te bi nnu'p'ə mahets'i. Nu'a ra hya bi ɔde, gue'a mman'a. Pə hin-jongui ɛc'ɛi na ra hya i mma. ³³ Pə nuya yə ja'i bi 'yɛc'ɛi na ra hya na, guehya haxa njuani ngue majuanī te bi man'Oja connä guehna ra hya ɔde i hma. ³⁴ Nuna ra Jesús bá pen'Oja, rá hya Oja mmanə. Hinha rá nzequi di hatra ts'edi ra Espíritu Santo ra Jesús. ³⁵ Nuna ra Papá di mahra Ts'ənt'ə, 'nɛ bi unnä ts'edi ngue di mand'a te gä ja ya. ³⁶ Nu ra ja'i da 'yɛc'ɛibi rá Ts'ənt'ə Oja ja ra 'da'yo te para zantho. Pə nu'a hingui ɛc'ɛibi rá Ts'ənt'ə Oja, hīndi nthēui ra 'da'yo te ra ja'i, sinoque gue'a ra castigo da ja Oja da zäui.

Ra Jesús bi nthēui n'na ra xisu ngue ra mməngu Samaria.

4 Bi bahyə fariseo ngue xangu yə xädi di petra Jesús, 'nɛ man'na xangu yə ja'i di xixyabi ngue ra Xuua. ² Pə hingo di jase ra nxixya ra Jesús, sinoque gue'ə yə xädi di xixyabi yə ja'i. ³ Mi bahra Jesús ngue ya fadi te ɔt'e, bá ɛp'ə Judea ngue i ma Galilea.

⁴ Mi ma p'əya, ja ngue danī nthop'ə ja ra häi Samaria. ⁵ Ni ma da zəmp'ə ja ra hīni Sicar ngue ra häi Samaria, ja orbə n'na rá häi ra Jacob, nuna bi unnä

ts'ənt'ə José. ⁶ Nuna ra xequi na, jap'ə n'na ra poso ngue t'əmbi bi hocra Jacob. Ra Jesús ya xpí yäp'ə ja ra 'yu, bi mi'p'ə ja ra poso. Ya 'dato nde'a ra ora'a. ⁷ Ya mi hyp'ə 'mə mi zə'a n'na ra xisu ngue ra mməngu Samaria, ni 'yɛhra 'yai. Ra Jesús bi 'yɛmbi:

—'Daqui ts'ə ra dehe gä si —bi 'yɛmbi.

⁸ Ya xi map'ə bí ja ra hīni yə xädi ra Jesús ngue da tanna hmɛ da zi. ⁹ Nu'ə yə judío di nnu man'əui yə mməngu Samaria, janəngue nu'mə mi 'yähra dehe ra Jesús, ra xisu bi 'yɛmbi:

—Zhanja? Nu'i grá judío, 'nɛ guí äcra dehe guí si. A nugä p'əya drá mməngugä Samaria.

¹⁰ Mi dahra Jesús, bi 'yɛmbi:

—Nu'mə ngue gdi padi te di un'Oja ya, oque gdi padi te'o na ä'i ra dehe da zi, nu'i p'əya guí 'yäcra dehe guí si. A nugä p'əya gä 'da'i ra dehe di unnä 'da'yo te.

¹¹ Mi dahra xisu, bi 'yɛmbi:

—Ague zi'ue, pə hīn'yə te gdi 'yähra dehe ngue xanhyə ra poso. Zha guí hya'a ra dehe di unnä 'da'yo te guí 'daqui? ¹² Nuna mə mboxitahə ra Jacob, bi zogahe na ra poso ja ua. Ja mi tuxua ra dehe mi si'a. Bi zi yə basī co 'nɛ'ə yə mbo'əni mi si, bi zi ra dehe. ZUa mə da'i ngue nu'a ya?

¹³ Mi dahra Jesús, bi 'yɛna:

—Nu gätho yə ja'i da zi ra dehe ja ua, mahəndi ntuthe. ¹⁴ Pə nu ra ja'i da zi ra dehe gä ungä, hīnjam'mə di ntuthe. Porque ra dehe dadi ungä, tengutho 'mə dí pəhra dehe mbo rá mməi ra ja'i da zi ngue di unnä 'da'yo te para zantho.

¹⁵ Mi dahra xisu p'əya, bi 'yɛmbi:

—Ague zi'ue, dami 'dajna ra dehe guí mma, n'namh-mə ngue ya hīni mantho gä ntuthegä. 'Nɛ ya hīni mantho gä ma ɛcä ra 'yai ua ja ra poso ja ua.

¹⁶ Mi dahra Jesús, bi 'yɛmbi:

—Gä 'yo, bá si ni damme, bá ɛcua p'əya.

¹⁷ Mi dahra xisu p'əya, bi 'yɛna:

—Hīnjo'o mə damme.

Ra Jesús bi 'yɛmbi:

—Nu'a guí mmanya, majuanī'a ngue hīnjo'o ni damme. ¹⁸ Porque ya rá cət'a ni damme xcä m'məhmī. A nu'a guí 'bəhmī ya, hīngni ndə'a. Ja di nɛqui p'əya ngue majuanī guí mma.

¹⁹ Bi 'yenna xisu 'mə mi 'yøde te sifi:

—Ague zi'ue, nup'ə nnä bəngä, ɛnə gue gue'e n'na ra pəngahya Oja. ²⁰ Nuya mə mboxitagähe yə mməngu Samaria, mi thanne Oja ua ja ra nyuni ja ua. Pə nu'əhə ngue gyə judíoə, guí ɛhmə ngue nup'ə Jerusalén, gue'a ra xequi ja ngue di thanne Oja'a.

²¹ Mi dahra Jesús, bi 'yɛmbi:

—Dami 'yɛc'ɛigui grá xisu, porque da 'yɛhra ora ngue guí thannehə ra Papá, pə hīmma hyoni guá ɛhmə ua ja ra nyuni ja ua, ni xinga guerp'ə Jerusalén di ja ngue 'be guí mmähä. ²² Nu'ə yə mməngu Samaria hingui pa Oja i thanne'ə. Pə yə judío i pa Oja i thanne. Porque Oja bi zänni ngue da pən'a n'na nc'ɛi ra judío ngue dra yante. ²³ Pə da 'yɛhra pa, 'nɛ ya guehra ora ja p'əya, ngue nu'ə majuanī da danne ra Papá, pə gue majuanī ngue yə mməi da ndanne. Guehna nnepra Papá da

'yot'e te'o ngue da danne naya. ²⁴ Nunā Oja, hīndi nequī nā ngue hīn'yā rā do'yo. A nu'x yō ja'i thanne Oja, pē gue majuanī ngue yō mmēi dā ndanne.

²⁵ Mī dahra xisu p'uya, bi 'yēnā:

—Nugā dī padī ngue ja ngue dā ēhra Cristo dī ndast'abi ua. Nu'mō bā ēhnā p'uya, go dā mā xanho hanja gātho nā.

²⁶ Mī dahra Jesús, bi 'yēnā:

—Nu'a rā Cristo guī mmanya, go guecā'a ya.

²⁷ Mēnte mman'a p'uya, bi zōhyō xādi. Dī 'yōtho'x p'uya ngue bi dīmp'x mī yaui n'na rā xisu rā Jesús. Pē hīnjombī 'yānnī hanja te'be'a mādi nxifi. ²⁸ Nunā rā xisu p'uya, bi zop'x rā ts'oye, bi map'x ja rā hīnī. Bā xihyō mmēnguh, bi 'yēmbi:

²⁹ —Mmähā gā ma nu'x n'na rā ja'i bi xiqui te gātho xtā øt'e. Nthambēnitho ngue guehnā rā Cristo nā.

³⁰ Bī nēxyō ja'i p'x ja rā hīnī bi zōmp'x bi 'bēhra Jesús. ³¹ A nu'x yō xādi rā Jesús bi 'yēmbi:

—Aguē grā xānnbāte, dāmī nsīhmē ya.

³² Pē rā Jesús bi 'yēnā:

—Nugā jagā n'na rā cosa gā si. Nunā rā cosa nā, hīn-guī pāhmē nā.

³³ A nu'x yō xādi p'uya dī 'yēmbi n'na ngu n'na:

—Rā nzegui 'bēi to ya xā 'uīnī.

³⁴ Pē rā Jesús bi 'yēmbi xādi:

—Ēntho dī sīhmēgā 'mō dī ørpābī rā pāhā'a bā pen-guī, 'nē gā juarpābī rā 'bēfi bi 'daqui. ³⁵ Guī ēmhmē ngue māngoho zānā dī 'bedi dī nja rā nsofo. Pē nugā dī xī'āh, dāmī hyanthē yō ja'i bā ēcua. Hīnnī mantho gā hūxhē rā pa, ya dā 'yēc'ēigā yō ja'i. ³⁶ Nu'a xofō dā hyānnā nzābi. Dī njarbūtho rā ja'i dī hātrā ts'edi yō ja'i ngue dā 'yēc'ēigā ya, xquet'a dā hyānnā nzābi. A nu'x yō ja'i ēc'ēigā dī nja rā 'da'yo te para zāntho. Janāngue nu'a to dī dū'mrā hyā, 'nē'a to dī hātrā ts'edi yō ja'i ngue dā 'yēc'ēigā, 'da guī johyatho. ³⁷ I t'en'a rā hma: "N'nan'yo'a tūhu, n'nan'yo'a xoqui". ³⁸ Nugā dī ē'āh ngue guī hāthē rā ts'edi yō ja'i ngue dā 'yēc'ēigā. Pē gdī mähā p'x hapē ya xā tho'a n'na rā māmhya. Nu'a rā hyā bi dū'mī bi mān'x, go guī hāthē rā ts'edi yō ja'i nā rā hyā bi xifi.

³⁹ Co nunā rā hyā bi mānnā xisu, xāngu yō mmēngu Sicar ngue rā hāi Samaria bi 'yēc'ēi rā Jesús. Porque bi 'yēnā xisu: "Bi xiqui te gātho xtā øt'e", bi 'yēnā. ⁴⁰ Mī zōhya yō mmēngu p'x ja rā hāi Samaria, bi xihra Jesús ngue dī n'oxp'x ha bī 'bēi. Janāngue bī m'mēp'x nyo pa rā Jesús. ⁴¹ Xāngu mī'da yō ja'i bi 'yēc'ēi 'mō mī 'yō'a rā hyā pōnnā ne rā Jesús. ⁴² Ya t'ēmbra xisu p'uya:

—A nuya dī ēc'ēigāhe ya, pē hīngā hōnt'a rā hyā gā xicje nnā ēc'ēigāhe ya, sinoque ya dī øsehe rā hyā mmanya. 'Nē dī pāhme njuanī ngue guehnā rā Cristo bā ēx Oja ngue dī ndast'abi nā, 'nē guehnā rā yante ua ja rā xīmhāi nā.

Rā Jesús bi 'yōthebi rā ts'unt'x n'na rā 'yohē.

⁴³ Mī tho'a nyopa p'uya, bi thop'x Samaria rā Jesús, i mpa p'x ja rā hāi Galilea. ⁴⁴ Porque ya xī mānsē rā Jesús ngue n'na rā pōngāhya Oja hīnguī hnu mānsu p'x ja rā xēqui bī m'mēi. ⁴⁵ Nu'mō mī zōmp'x Galilea, bi

nu mānho yō mmēngu p'x, porque 'nēhya ya xī ma rā ts'ānnigo ngue rā pascua bā njap'x Jerusalén. Ya xī nūrpī te xi 'yōrbē ja rā ngo.

⁴⁶ Bī mengra Jesús, i map'x ja rā hīnī Caná ngue rā hāi Galilea, nūp'x bā øt'e ngue bi gohi ngue rā vino rā dehe. Nunā n'na rā 'yohē ngue rā mmēngu Capernaum i ja rā 'bēfi xānhēts'i, dī mpehmi rā gobierno. I si n'na rā ts'unt'x mādi hyēnnī. ⁴⁷ Nunā rā 'yohē p'uya bi 'yōde ngue ya bi zōp'x Galilea rā Jesús, xpī 'yē'a Judea. Bī ma bā nu'x p'uya, bā āpra mātē ngue dā ēp'x ja rā ngu dā 'yōthebi rā ts'unt'x, porque ya ja ngue dā dū.

⁴⁸ Rā Jesús bi 'yēnā:

—Nu'mō ngue hīngdī nnu'x yō milagro dī øt'a, ya hīnguī 'yēc'ēigāh.

⁴⁹ Nunā rā 'yohē p'uya bi 'yēmbra Jesús:

—Aguē n'yō, 'yōrcā rā mātē mme nts'edi, 'nē dā dū mā ts'unt'x.

⁵⁰ Mī dahra Jesús, bi 'yēmbi:

—Nī ma nī ngu ya. Nu' nī ts'unt'x guī mma, ya bi zā ya.

Nunā rā 'yohē p'uya bi 'yēc'ēi te bī mānnā Jesús. Bī ma rā ngu. ⁵¹ Nu'mō nī ma dā zōnnā ngu rā 'yohē p'uya, bī ma yō hīquī dī c'at'ui, bi 'yēmbi:

—Ya bi zā nī ts'unt'x —bi 'yēmbi.

⁵² Nunā rā 'yohē p'uya bi 'yānnī temā ora bi zā. Bi t'ēmbuya:

—Comma yoto nde mānde bi bōnnā pa mī n'youi.

⁵³ Bi bēn'a rā 'yohē p'uya ngue gue'a rā ora bī mān-nā Jesús ngue ya bi zā nā rā ts'unt'x mī x. Gātho'x to 'bēp'x ja rā ngu p'uya, gā bi 'yēc'ēi rā Jesús. ⁵⁴ Ngūnā bi 'yō'mō mambā pengbē Judea rā Jesús. Ya rā yondī nā rā hmēya bi 'yōrbē ja rā hāi Galilea p'uya.

Rā Jesús bi 'yōthe n'na rā 'yohē tūdyō gua.

5 M'mēfa p'uya, bī nsānnigo yō judío. Janāngue nū-nā rā Jesús bī ma Jerusalén. ² Nūp'x Jerusalén pop'x n'na rā dehe guī nhūtī connā hyā ngue rā ebreo "Betesda". Pop'x jonnā goxthi guī nhūtī ngue rā Goxthi yō Dē'yo. Ja jap'x cū't'a yō 'dōscuāngu dī thēsra dehe.

³ Nūp'x ja yō 'dōscuāngu ja 'bomp'x xāngu yō dārquēhī. 'Bomp'x yō xādā, 'bomp'x'x xānnūnts'i, 'bomp'x'x tūdyō gua. I tō'mī ngue dī 'yānnā dehe.

⁴ Porque njandyatho mī sō'a n'na rā anxe ngue ānnā dehe p'x po. Nu'a rā dārquēhī rā mēdi dā yōrbē ja rā dehe 'mō bi 'yānī, dā zā ndanā bi zā mān'x dī hēmbi.

⁵ Mī 'bēmp'x n'na rā 'yohē ngue ya n'nāte mā'dē'mā hyāto njeya mādi hyēnnī. ⁶ Nu'mō mī nu' rā Jesús ngue 'bēmp'x, bi bādī ngue ya rā ya'atho yō pa mādi hyēnnī. Bi 'yānnbūya, bi 'yēmbi:

—¿Ua guī nne dā zā'i n'yō? —bi 'yēmbi.

⁷ Mī dahra dārquēhī p'uya, bi 'yēnā:

—Aguē n'yō, hīnjo'o to dī cājhnē ja rā dehe 'mō bi 'yānī. N'na ndī ngu n'na ndī dī ēnā ngue gā cūnhnē ja rā dehe 'mō bi 'yānī, n'nan'yo'a nī 'bet'o.

⁸ Bi 'yēmbra dārquēhī rā Jesús:

—Dāmī nanguī. Cāxnī fīdī, nī ma.

⁹ 'Bexque'a rā ora'a p'uya, bi zā rā dārquēhī. Bi gāxrá fīdī, bī ma. Pē rā pa ngue rā ts'āya'a rā pa bī n'øthe rā

Jesús. ¹⁰ Nuya yø hmu yø judío p'uya, bi 'yembra n'yohu mi'x:

—Hinda zä guí caxni fidi ya, porque ra ts'äya ra pa ja p'uya.

¹¹ Bi 'yenna n'yohu p'uya:

—Nu'a ra n'yohu bi 'yøthegui, gue'a bi xiqui ngue ga caxma fidi, ga mma.

¹² Bi t'ännbaya, t'embj:

—¿Te'o na en'i guí caxni fidi, guí mma?

¹³ Pe nuna ra n'yohu p'uya, hingui padi te'o na xi 'yøthe, porque xangu yø ja'i 'yop'x, 'në ya xi ma ra Jesús. ¹⁴ M'mefa p'uya, nuna ra n'yohu xi 'yøthe ra Jesús bi nthui p'x ja ra nija. Bi 'yembaya:

—Ya bi zä'i n'yø. Pe 'yo nimantho guí øtra ts'oqui, n'namhma ngue him man'na guí mma man'x.

¹⁵ Nu'mø mi 'yø'a te bi sihna ra n'yohu xi t'øthe, bi ma bá xipyø hmu yø judío ngue guehna ra Jesús xi 'yøthe.

¹⁶ Janangue bi mædi honnbabi rá gua ra Jesús, porque t'embj ngue di mpetho 'mø ra pa ngue ra ts'äya. ¹⁷ Pe ra Jesús bi 'yena:

—Da guehma Papägä di mpetho asta guehya, da guecä p'uya dadi mpefi.

¹⁸ Nuna ra hya na p'uya, guehna ga nne yø hmu yø judío ngue da hyo. Porque t'embj ngue hinga hondra pa ngue ra ts'äya hingui supi, sinoque di xpi ngue i mma ngue 'da'igui Oja, ngue mma ngue Oja rá Papá.

Bi 'yuhra ts'edi rá Ts'unt'x Oja.

¹⁹ Mi nya ra Jesús, bi 'yena:

—Majuani dí xi'ahx ngue rá Ts'unt'x Oja hinda zä te da jase. Tengutho nnu'ri øtra Papá, gue'a øt'a. Janangue nu'a te øtra Papá, xquet'a gue'a øtra Ts'unt'x'a.

²⁰ Nuna ra Papá di mahra Ts'unt'x 'në uti te gä øt'e. A nuyá, man'na xa nhenni mi'da da 'yudi, asta gadi 'yøthohu 'mø gá nuh. ²¹ Nuna ra Papá, øt'e ngue di bennate yø ánima. Njarbutho rá Ts'unt'x Oja ya, nu to da nepe di bennate, da 'yøt'e. ²² Nuna ra Papá hijnondi ja'i di sentencia na. Nu'a rá Ts'unt'x go bi unná ts'edi ngue go da zanna sentencia'a. ²³ Porque nnepe ngue go da hnu mansu na rá Ts'unt'x, tengutho ga hnu mansu rá Papá. Nu'a hingui nnu mansu brá Ts'unt'x Oja, ya himma juani ngue nnu mansu brá Papá bá penhni.

²⁴ Majuani dí xi'ahx, nu ra ja'i ørpabi masu ra hya dí mmangä, 'në ec'ei'a to bá penngui, ya ja ra 'da'yo te para zantho ra ja'i. Ya hinda ma ra castigo. Ya bi mpommi ra sentencia mi ja, ya ja ra 'da'yo te para zantho. ²⁵ Majuani dí xi'ahx, da 'yehra ora di nja te dí mma, 'në ya da guehra ora ja p'uya. Nu yø ja'i 'bøhya tengutho 'mø ya xandu, pe nu'mø bi 'yøhra hya mmanná Ts'unt'x Oja 'në da 'yec'ei, ya di t'unna 'da'yo te. ²⁶ I ja rá ts'edi ra Papá ngue di unna 'da'yo te yø ja'i. Njarbutho rá Ts'unt'x ya, bi unná ts'edi ngue di unna 'da'yo te yø ja'i. ²⁷ 'Në bi unná ts'edi ngue go da zanna castigo'a, porque gue'a ra N'yohu bi 'yë mahets'i'a. ²⁸ 'Yo gadi 'yøtho na ra hya dí xi'ahx. Porque da 'yehra ora ngue nu'x xandu, da 'yø'mø bi zo'a rá Ts'unt'x Oja. ²⁹ Da ømp'x da nt'ägui. Nu'x xa n'yo manho, di bennate

ngue ma'da'yo di m'mæi. A nu'x xa n'yo mants'o, di bennate ngue da ma ra castigo.

Bi nepe da bahyø ja'i ngue ja rá ts'edi ra Jesús.

³⁰ Nugä hinda zä ga sänse te ga øt'e. Ga øt'a ra ts'ut'abi, pe gue ma'bejpagui. Nu te ga sännä di nja, gue'a di nja'a, pe gue da gue'a ni 'yup'x. Hinda zä ga sänse te ga øt'e. Nu'a te nnumanho ma Papá bá penngui, gue'a ga øt'a. ³¹ Nu'mø dadi jase majuani te dí mmangä, 'yogui 'yec'ei'gah 'mø. ³² Pe 'bø hman'na di ja majuani te'ogä. 'Në dí pacä ngue majuani te gä mmanna connä gueque. ³³ Conque gá 'yethu to bá øpra ra nt'änni ra Xuua. Nuna p'uya, nu'a te ra hya bá ma, gä majuani. ³⁴ Pe nugä himma hyoni ngue toni ja'i di ja majuani te dí mmangä. Nu'a ra hya bi manna Xuua connä gueque, gue'a dadi ben'nah'a ya, n'namhma ngue gui 'yec'ei'x na ra hya na, 'në guehna gdi nyamhmæ na. ³⁵ Nuna ra hya bi manna Xuua, tengutho n'na ra nyot'i ngue di petyø 'uë, ja gá mpeti'x p'x bi nya'a. Gá johyahx n'na ts'øquits'x ngue te bi ma. ³⁶ Pe nugä, nuya yø hmeya dí øt'e ngue hijnonda zä da 'yøt'e, guehya di ja majuani te dí mmangä ya. Nuna ra hya bi manna Xuua, zits'ætho na. Nuya yø hmeya dí øt'a, ma Papá di 'beipi ngue ngu'a ga øt'e. Ja di nequi p'uya ngue majuani bá penngagui ma Papá. ³⁷ Nuna ma Papá bá penngui, go di ja majuani te dí mmangä na. 'Në hinga como quiera guí ørpahx ra hya na. Porque hijnam'mø guí nnuh na. ³⁸ Pe nuna rá hya bá penhni, hingui nne gui 'yøhmæ. Porque hingui nne gui 'yec'ei te dí xi'ahx, 'në nugä rá m'menhnigä ra Papá. ³⁹ Nu'ahx gadi ja ndummæi gadi xahmæ ra Maca Libro guí cahx, porque ja guí nne gui timhmæ p'x hanja ngue ja na ra 'da'yo te para zantho i ja. Conque nuna ra Maca Libro gadi xahmæ, nu'a to mmanna hya nt'ot'i p'x, go guecä'a. ⁴⁰ 'Në hingui nne gui 'yec'ei'gahx, n'namhma ngue di nja'ahx ra 'da'yo te.

⁴¹ Nugä hinda honi to da 'yescui. ⁴² Nugä dí padi ngue hin gadi mahmæ Oja. ⁴³ Nugä, ma Papá bá penngui, pe hingui ec'ei'gahx. Nu'mø toni n'yohu da xhe ngue rá hyase da ma, man'na go guí ec'ei'x'a p'uya. ⁴⁴ Hague da nzä gui 'yec'ei'gahx ngue'mø gadi nnu manhose n'na ngu n'na'ahx, 'në hingui honi ha dí nu manho'ahx Oja. ⁴⁵ 'Yo guí ena ngue go ga yap'ahx p'x ha 'bøhma Papá. Nu'a, hin'na'a. Nu'a di yap'ahx, gue'a ra Moisés guí ena ngue guí nnøx'a ya. ⁴⁶ A nu'mø gdi ec'ei'x na ra hya bi manna Moisés, xquet'a 'necä gui 'yec'ei'gahx 'mø. Porque bi 'yotra hya p'x ja ra libro ra Moisés ngue i mma te'ogä. ⁴⁷ Pe nu'mø hingui ec'ei'x na ra hya bi 'yotra Moisés, ¿hague da nzä gui 'yec'ei te dí xi'ahx 'mø?

Ra Jesús bi 'yøt'e ngue bi nsihmæ cæ't'a mahuañi ma'yohu.

6 M'mefa p'uya, nuna ra Jesús bi 'dasra zabi Galilea, nuna ja man'na rá thuhu, ni hu ngue Tiberias. ² Xandøngu yø ja'i bi denni, porque nnu yø ja'i ngue øthe yø dæruqhi. ³ Bi map'x bí ja n'na ra nyuni ra

Jesús, ja i mmihmi p'ɥa yə xədi. ⁴ Ya xma nguerpetho di nsännigo yə judío ngue rā pascua. ⁵ Mi nu rā Jesús ngue xandøngu yə ja'i mmap'ɥ ni denni, bi 'yembrā Lipe p'ɥa:

—¿Harɥ gā tämhɥ rā thuhmɛ dā zi ya yə ja'i bá ɛcua ya?

⁶ Ngunā bi xifi, porque nne dā nu te dā manā Lipe. A nunā rā Jesús ya padī te ja ngue dā 'yøt'e. ⁷ Pɛ rā Lipe bi 'yɛnā:

—Nu'mø ngue dā thännā thuhmɛ'ā te di mporta yo ciento mā pa rā nzābi, hīndi zədi ngue dā zi 'da'i zits'ɥ yə ja'i.

⁸ Nunā n'na nc'ɛi yə xədi rā Jesús, guehnā rā Andre rá n'yohɥ rā Bedu. Bi 'yɛnā:

⁹ —'Bɥcua n'na rā ts'ənt'ɥ hā cət'a yə thuhmɛ 'nɛ yoho yə hua. Pɛ harɥ gue dā goxnā, xandøngu yə ja'i 'bɥcua —bi 'yɛmbi.

¹⁰ Mi dāhrā Jesús, bi 'yɛnā:

—Dāmī xihmɥ yə ja'i ngue gā dā mi.

Comma cət'a māhuāhī yə ja'i bi mip'ɥ ja rā 'batha.

¹¹ Nunā rā Jesús bi hyān'ɥ cət'a yə thuhmɛ, bí ja mām-mādi Ojā. M'mɛfa p'ɥa, bi ɥnyø xədi ngue di darpi gātho yə ja'i dā zi p'ɥ hudī. Xquet'ā ngūt'ātho yə hua bi darpābi yə ja'i da za. Bi nsahuā yə ja'i hønt'ā hangu bi ne bi za. ¹² Nu'mø mi nniya yə ja'i, bi 'yembyø xədi rā Jesús:

—Dāmī pethɥ yə thuhmɛ bi bongui, n'namhmā ngue hīnte di n'əntho.

¹³ Cət'a nthuhmɛ bi ma nseni ngue bi zi yə ja'i. Nu'ɥ bi bongui, 'dɛ'mā yo canasta yə thuhmɛ bi bongui.

¹⁴ Mi nu yə ja'i rā milagro bi 'yøtrā Jesús, bi 'yɛnyø ja'i p'ɥa:

—Majuāni ngue guehnā rá pøngahya Ojā mí ja ngue dā ɛcua ja rā ximhäi nā.

¹⁵ Bi zānyø ja'i p'ɥa ngue xtā nzixrā Jesús, xtí japa nts'edi ngue di ndast'abi. Pɛ nu'mø mi badi te sānyø ja'i p'ɥa, bi zop'ɥ yə ja'i rā Jesús, bi ma mayá rā nyuni.

Bi n'yo māxøts'e rā dehe rā Jesús.

¹⁶ Nu'mø mi dāhrā nde, nu'ɥ yə xədi rā Jesús bi map'ɥ brā ja rā zabi. ¹⁷ Pɛ rā Jesús hīnni zorpɥ 'bɥhyø xədi, 'nɛ ya bi nxui. Nu'ɥ yə xədi p'ɥa, bi yət'ā n'na rā barco, bi ma ngue di 'dasrā dehe dā zømp'ɥ ja rā hīni Capernaum. ¹⁸ Bi mēdi bi n'yo n'na rā ndønthi p'ɥa, bi nangyø fənthe. ¹⁹ Nu'mø mi n'yo'ā cət'a o 'dato kilómetro p'ɥ ja rā dehe, bi nu p'ɥa ngue mmap'ɥ rā Jesús dā guatrā barco, ní 'yo māxøts'e rā dehe. Bi nsu'ɥ yə xədi p'ɥa. ²⁰ Pɛ rā Jesús bi 'yɛmbi:

—Go guecā. Oguí sɥhɥ —bi 'yɛmbi.

²¹ Nu'ɥ yə xədi p'ɥa, rā ndi johya ngue ya mmap'ɥ rā Jesús, dā zømp'ɥ ja rā barco. N'na zihmantho bi zøn'ā nnenguí harɥ manī ma p'ɥa.

Yə ja'i ɛmmɛi honnā Jesús.

²² Mi hyaxpɥa, nuya yə ja'i xpí gop'ɥ man'na nguadi rā dehe ya padī ngue høndā n'na rā barco mi jap'ɥ, gue'ā bi 'yo yə xədi rā Jesús. Pɛ rā Jesús bá cohi. ²³ Ya

hīmma ya'atho p'ɥa, bi zø hmi'da yə barco bá nɛxpɥ ja rā hīni Tiberias, bi zøp'ɥ ja rā xequi bi ja mām-mādi Ojā 'mø bi 'uinyø ja'i. ²⁴ Nuya yə ja'i ya, mi nu ngue hīn-jo'o p'ɥ rā Jesús, ni xīngā guehyø xədi di 'bɥp'ɥ. Bi 'yo'ɥ yə barco bi zø p'ɥa, bi ma dā homp'ɥ Capernaum.

Nunā rā Jesús, guehnā rā hmɛ di unnā 'da'yo te nā.

²⁵ Mi zøm man'na nguadi rā zabi yə ja'i p'ɥa, ja ni dīmp'ɥ rā Jesús. Bi 'yännbɥa, bi 'yɛmbi:

—Ague grā xännbāte, ¿ha bi nja guí søcua ya?

²⁶ Mi dāhrā Jesús, bi 'yembyø ja'i:

—Majuāni dí xi'ahɥ, guí honjɥ ya, porque ngue gā nsihmɛ 'nɛ gā nniyahɥ. Hīngue masque gnī hyonjɥ ngue di tīnni mməihɥ hanja ya yə hmɛya dí øt'e. ²⁷ 'Yo 'be go gadi ja ndumməi ha gdi tīmhmɥ'ā rā hmɛ dā thogui. Sinoque dāmī ja ndumməi ha gdi tīmhmɥ'ā rā hmɛ di nja para zāntho, nunā guehnā di 'da'ahɥ rā 'da'yo te nā. Nunā guehnā rā hmɛ di 'da'ahɥ rā N'yohɥ bí 'yɛ māhɛts'i nā. Porque nunā Ojā rā Papá, guehnā bi 'dacā rā ts'edi ngue ngu'ā gā øt'e.

²⁸ Bi t'ännbɥa, bi t'ɛmbi:

—¿Te 'be'ā ja ngue gā øt'āhe p'ɥa para ngue dā nu-mānho Ojā ya yə hyā nneque gā øt'āhe?

²⁹ Mi dāhrā Jesús, bi 'yɛnā:

—Nu'ā rā hyā nne Ojā gui 'yøthɥ, gue'ā ngue gui 'yɛc'ɛihɥ'ā to bá penhni.

³⁰ Bi t'ɛmbɥa:

—¿Tema hmɛya gui 'yøt'e gā nnugāhe, n'namhmā ja gā ɛc'ɛi'āhe p'ɥa? ¿Te 'be'ā dā zā gui 'yøt'e? ³¹ Conque mā mboxitahɥ, bá nsihmɛ p'ɥ bí ja rā dapo, tengutho nt'ot'i p'ɥ ja rā Maçā Libro ngue ɛnā: “Nunā rā Moisés bi ɥnyø ja'i rā hmɛ bí 'yɛ māhɛts'i”, i ɛnā hyā.

³² Mi nya rā Jesús, bi 'yɛnā:

—Majuāni dí xi'ahɥ, nunā rā Moisés hīngo bi unnā hmɛ bí 'yɛ māhɛts'i nā, sinoque guehnā mā Papágā bi un'ā. 'Nɛ guehnā majuāni ngue di 'da'ahɥ rā hmɛ bí 'yɛ māhɛts'i nā. ³³ Porque nu'ā rā hmɛ di un'Ojā, gue'ā bí 'yɛ māhɛts'i'ā, guehnā di unnā 'da'yo te yə ja'i 'bɥcua ja rā ximhäi.

³⁴ Bi t'ɛmbɥa:

—Ague grā hmy, zant'ā gui 'dacje nā rā hmɛ guí mmām'mø.

³⁵ Mi dāhrā Jesús, bi 'yembyø ja'i:

—Nugā guecā'ā rā hmɛ di unnā 'da'yo te. Nu rā ja'i dā denngagui, hīnjām'mø di ntumā nthuhɥ. Nu'ā dā 'yɛc'ɛigui, hīnjām'mø di ntuthe. ³⁶ Pɛ ya dí xi'ahɥ ngue hīnguí ɛc'ɛigahɥ, mādague'ā guí nnuhɥ te dí øt'e.

³⁷ Nu'ɥ yə ja'i bi dācā rā Papá tenngā'ɥ. Nu'ɥ to tenngui, hīnjondā 'yɛmbi: “Yo gui tenngui”. ³⁸ Porque hīmbi 'benngā māhɛts'i ngue dā gue'ā te mā pāhāse gā øt'e, sinoque dá ɛhɛ ngue gā ørpābi rá pāhā'ā to bá penngui. ³⁹ Pɛ nu'ā te rá pāhā mā Papá bá penngui, i nne'ā ngue nu'ɥ yə ja'i bi dāqui, hīnjondī m'medi, sinoque gā øt'e ngue di bennāte 'mø rā pa rá nzequi.

⁴⁰ Nu'ā te rá pāhā'ā to bá penngui, guehnā ngue di nja rā 'da'yo te para zāntho te'o gā dā badi te'o'ā rá Ts'ənt'ɥ Ojā 'nɛ dā 'yɛc'ɛi. Nugā gā øt'e ngue di bennāte 'mø rā pa rá nzequi.

⁴¹ Gue'a ga nzehyø judío na ra hya bi manna Jesús, di upi ngue bi 'yena: "Go guecä'a ra hme bi 'ye mahets'i".
⁴² Di n'yembuya:

—¿Ua hinga guehna ra Jesús, rá ts'unt'x ra José na? A nuju p'uya, dí pahmá rá papá 'nehra mamá na. ¿Hanja ngue ena ngue bi 'ye mahets'i m'ø?

⁴³ Mi nya ra Jesús, bi 'yena:

—Yo nimantho guí nemhyah. ⁴⁴ Nu'mø hinja ngue hra Papá bá penngui dá 'yøt'e ngue di ntetyø ja'i, ya hijnonda denngui. Pe nu'x tenngui, nugä ga øt'e ngue di bennate 'mø ra pa rá nzegui. ⁴⁵ Nuna ra hya nt'ot'i p'x ja yø libro bi 'yotyø pøngahya Oja, i ena: "Nuna Oja, dá 'yøt'e ngue dá bahyø ja'i hanja na". Janangue nuyá, nu to gä øde te mmaná Papá, 'ne dá 'yēt'a mmæi ra hya xännbabi, gue'x tenngä'x.

⁴⁶ Hingue masque to ya xpá nnu'a ra Papá. Sinoque nu'a bi 'yep'x 'bæ Oja, gue'a go pa'a. ⁴⁷ Majuani dí xi'ahx, ngue nuya yø ja'i ec'eigä ya, ya ja ra 'da'yo te para zantho. ⁴⁸ Go guecä'a ra hme di unna 'da'yo te.

⁴⁹ Conque nu ma mboxitahx p'x ja ra dapo, bi zi n'na ra hme bi 'ye mahets'i. Pe himbi m'mæi para zantho, sinoque bi du dam'mefa. ⁵⁰ Pe nuna ra hme dí mmangä, guehna bi 'ye mahets'i na. Nu to dá zi na ra hme naya, ya hinda du. ⁵¹ Nugä guecä'a ra hme bi 'ye mahets'i, madague'a drá ja'igä. Nu to dá zi na ra hme na, di m'mæi para zantho. Nu'a ra hme ga ungä p'uya, guehna má do'yogä na. Dadi ungä má do'yo para ngue di nja ra 'da'yo te yø ja'i 'bæcua ja ra ximhäi.

⁵² Di njun'mahyase yø judío p'uya, di n'yembi:

—¿Pe ua dá zä di 'dacjæ rá ngø 'mø ngue ga sahu? —di n'yembi.

⁵³ Mi nya ra Jesús, bi 'yembuyø ja'i:

—Majuani dí xi'ahx, jatho ngue gui saphx rá ngø ra N'yohx bi 'ye mahets'i, 'ne gui siphx rá ji, n'namhma ngue di nja'ahx ra 'da'yo te. ⁵⁴ Nu'a dá zacä má ngø 'ne dá zicä má ji, ya ja ra 'da'yo te para zantho ra ja'i. 'Ne ga øt'e ngue di bennate 'mø ra pa rá nzegui. ⁵⁵ Porque má ngøgä, majuani ngue guehna nnøpá nts'ihmæ yø ja'i na. Má jigä p'uya, gue'a gui thocrá dythe yø ja'i'a. ⁵⁶ Nu ra ja'i dá zacä má ngø 'ne dá zicä má ji, guehna dí n'yogä'be na. ⁵⁷ Nu'a má Papá i 'bæi, 'ne dí 'bæcä connä ngue'a. Nuna má Papá bá penngui para ngue ga japi di m'mæi te'o dá zacä má ngø. ⁵⁸ Janangue ja n'na ra hme bi 'ye mahets'i ngue di unna 'da'yo te para zantho. Nuna ra hme na, hinga ngu'a ra hme bi zi'x má mboxitahx 'ne siempre bi du dam'mefa.

⁵⁹ Nuna ra Jesús, nguna ra hya bi xännba yø ja'i bi mpeti p'x ja ra nija Capernaum.

Ra Jesús bi manyø hya ngue ra te para zantho.

⁶⁰ Nu'mø mi 'yøhyø ja'i na ra hya bi xännbate ra Jesús, nu'x yø ja'i tennebæ ni ma, xangu bi 'yena:

—Nuna ra hya mmanya, xanhenniþho di fahna. ¿Hague dá mbä'a n'na'a te mmanx?

⁶¹ Bi bahra Jesús ngue di njun'mahya yø ja'i co nuna ra hya bi má. Bi 'yännbæya, bi 'yembi:

—¿Ua guí mbøcæhæ nguehna ra hya naya? ⁶² ¿Tegue ngu guí mbæmhmæ 'mø guí nnuhæ ra N'yohx bi 'ye

mahets'i ngue hønðá mengui di map'x bi 'yehæ?

⁶³ Hønse ra Espiritu Santo di unna 'da'yo te. Nuna ra hya dí xi'ahx ya, i nne dá má ngue gui 'yec'eigahx, hingue dí en'ahx ngue gui sajæ. ⁶⁴ Pe nuya 'bæ i'da ngue hingui ec'eigahx.

Bi manna nguna ra Jesús, ngue ya m'met'o mi paði ndana gue'a hingui ec'eij, 'ne paði te'o ja ngue di dá.

⁶⁵ Bi 'yembuya:

—Janangue ya xtá xi'ahx m'met'o ngue nu'mø hinja ngue hra Papá dá 'yøt'e ngue di ntetyø ja'i, ya hijnonda denngui.

⁶⁶ Bexpi mædi bi go'a nxætha xangu yø ja'i mi tenna Jesús. Bi zop'x p'uya, ya hinga 'dap'x n'youi. ⁶⁷ Nuna ra Jesús bi 'yänya 'de'ma yoho yø xädi, bi 'yembi:

—¿Ua xquet'a guí nne gui 'yøthæ tengutho øtyø ja'i ngue hegä p'x?

⁶⁸ Bi dahra Bedu p'uya, bi 'yembi:

—Agué grá Hmu, hijnon man'na dá zä ga tennæ. Nuna ra hya guí mma, ra hya ngue ra 'da'yo te para zantho na. ⁶⁹ A nugæhe p'uya, dí ec'eigæhe 'ne dí pahme ngue rá Ts'unt'x'i Oja.

⁷⁰ Mi dahra Jesús, bi 'yembuyø xädi:

—Nugä go dá huan'nahx 'de'ma yo nc'eij. A nuna n'na nc'eij ngue'ahx ya, rá pähä rá zithu ørpe.

⁷¹ Ra Jesús bi manna ra hya na, pe nuna bi má, guehna ra Judas Iscariote rá ts'unt'x ra Simu na. Porque ra Judas guehna ja ngue di dá ra Jesús, 'ne guehna n'na nc'eij'x 'de'ma yoho yø xädi na.

Ni xinga gue'x yø cu ra Jesús di ec'eij.

7 M'mefa na ra hya na p'uya, bi n'yop'x ja yø xequi ngue ra häi Galilea ra Jesús. Pe hingui nne dá n'yop'x ja ra häi Judea porque nne di nhote yø hmu yø judío. ² Ya xma nguerpætho di nsännigo yø judío nguehna ra ngo mahoqui yø ngumpaxi. ³ Nu'x yø cu ra Jesús bi 'yembi:

—¿Hanja ngue n'nadua guí 'bæi? Dami pøngua ni ma Judea, n'namhma ngue 'ne'x yø ja'i ec'eij'i p'x, dá nu te guí øt'e. ⁴ Nu ra ja'i nne ngue dá fadi te ga 'yo, hinga nt'aguitho dá 'yøt'a te øt'e. Ya guí øtya tengu ya, pe gue dá badi gætho yø ja'i na te guí øt'e.

⁵ Nguna bi xifi porque ni xinga gue'x yø cu di ec'eij.

⁶ Mi dahra Jesús, bi 'yembi:

—Tobe hingui sønna ora ga mmagä p'x guí xicui. Pe nu'ahx, hont'a gomä ora sä ngue guí mmähä.

⁷ Nu'ahx, hingui nnu man'x'ahx yø ja'i. Pe nugä nnu man'xgä yø ja'i, porque dadi jagä majuani ngue xants'o te ga 'yo yø ja'i. ⁸ Ni mähä ra ngo ya. Nugä hinga mma porque tobe hingui sønna ora ga mmagä p'x.

⁹ Mi juadi bi xihyø ja'i na ra hya na p'uya, bá cop'x Galilea ra Jesús.

Ra Jesús ya 'bæp'x ha bi nsännigo yø judío.

¹⁰ Mi juadi bi ma ra ts'ännigo yø cu ra Jesús, xquet'a 'neæe ra Jesús bi ma ra ts'ännigo. Bi 'yøt'e ngue hingui pahyø ja'i ngue 'yop'x, ya mme nt'aguitho ga 'yo.

11 Nuya yø hmu yø judío homp'x ja ra ngo ngue'mø di 'yop'x ra Jesús. Di n'yembj:

—¿Hapx 'bæ'a ra n'yohæ'a? —di n'yembj.

12 Nup'x ha 'bæhyø ja'i, xangu to di c'a na ra Jesús. 'Bæ i'da ena: "Ra hoga n'yohæ'a n'yø". Pe mi'da p'uya i ena: "¿Tegue dra hoga n'yohæ na 'mø, hante gue hätyø ja'i", i ena. 13 Pe nuya yø ja'i nnu manho ra Jesús, hinguí nnepe da fadi ngue nnu manho, porque supyø hmu yø judío.

14 Comma emæde ra ngo 'mø mi yærbæ ja ra nija ra Jesús ngue bi nxännbate. 15 Nu'x yø judío, di 'yøtho'a te ra hya mmanna Jesús, di n'yembj:

—¿Hapx go bá hæ'a ra hya mmanna? 'Næ hindí nnuhæ ngue xtä mma ra xädi.

16 Mi dahra Jesús, bi 'yembj:

—Nuna ra hya dí xännbategä, himma hyæsegä na. Nu'a bá penngui, go rá hya'a. 17 Nu'mø to da ne da 'yørpabi rá pähä Oja, guehna da bahna ngue'mø ní 'yæp'x 'bæ Oja na ra hya dí xännbate, oque ma hyæe dí mma. 18 Nu ra ja'i ngue rá hyæe mma, ga 'yøt'e ngue da nu manho'a to bá penhni, guehna majuaní ra hya mmanna. 'Næ hin temä fehni da thinnbi.

19 ¿Ua himma juani ngue bi 'da'ahæ ra ley ra Moisés? Conque nu'a ra ley'a, hijnongui pøni ngue gdi æc'ei'hæ'x ya yø hya mman'a. ¿Hanja ngue guí nne gui hyoju, guí enjæ ngue hindí æc'ei'gä te mmamp'x ja ra ley?

20 Mi dahyø ja'i p'uya, bi 'yembj:

—Ra ts'onthí guí n'youi ya. ¿Te'o guí ena ngue nne da hyo'i?

21 Mi dahra Jesús, bi 'yembj:

—Hønda n'na ra hya dá øt'ä 'mø ra pa ngue ra ts'äya, 'næ gä gadi 'yøthohæ. 22 Nuna ra Moisés, bi zoc'ahæ n'na ra hmæpya, ni hu ngue ra circuncisión, maðague'a hingo bi fæt'a, sinoque gue'x yø mboxita bi fæti. Ja-nangue njap'x guí mmæpyahæ yø ts'ænt'x 'mø bi m'mæi, maðague'a di tocabi ra pa ngue ra ts'äya, pe ngütho guí mmæpyahæ. 23 A nuyá, para ngue hinguí 'dasthohæ'a te mmanna ley bi 'yoträ Moisés, guí mmæpyahæ n'na ra ts'ænt'x 'mø bi m'mæi, maðague'a ra pa ngue ra ts'äya. ¿Hanja ngue guí sæcju ngue dá øthegä n'na ra n'yohæ 'mø ra pa ngue ra ts'äya 'mø?

24 'Yo høntho guí nnuhæ n'na ra cosa sä 'bexqui hæxhæ ra güenda. Nu'mø guí nne gui hyæxhæ ra güenda, pe 'bet'o nmajuani gdi padi hanja'a te guí mmæhmæ.

Bi ma hapx ra mmængu ra Jesús.

25 Bi mædi di n'yänni 'da'x yø mmængu Jerusalén, di n'yembj:

—¿Ua hinga guehna nthoni ngue da tho na 'mø?

26 Pe ya 'bæhnx ya, ya yæhæ yø ja'i 'næ hinte xifi. ¿Ua di æc'ei yø ts'æ't'abi ngue da guehna ra Cristo na 'mø? 27 Pe dí pahmæ hapx ra mmængu na. A nu'mø bá æ'a ra Cristo, hijnonda badi ha di 'yæ'a.

28 Nup'x ja ra nija mi xännbate ra Jesús, mi 'yøde te mmanyø ja'i. Bi ts'edi bi 'yembj:

—Ya guí ena ngue guí pahmæ ha dá æcä. Pe himma partesæ ngue dá æcä. Sinoque dá æcä ngue nuna

majuani Oja i 'bæi, guehna bá penngä na. Pe hinguí pahmæ te'o na. 29 Nugä go dí pacä te'o na, porque ja dá æcä p'x bí 'bæ'a, 'næ go bá penngä'a.

30 Co nuna ra hya na p'uya, bi ne xti bentyø ja'i ra Jesús ngue xtä ngot'i. Pe hijnombi bent'i porque him maní zøhrä ora. 31 Xangu yø ja'i bi 'yæc'ei ra Jesús ngue guehna ra Cristo na. Di n'yembj:

—Nuna ra n'yohæ 'bæcua, ya øtyø hmæya tengütho t'embj da 'yøträ Cristo 'mø bá æhæ.

Yø fariseo bi menhyø policia di bentra Jesús ngue da got'i.

32 Nuya yø fariseo bi 'yøde te mmanyø ja'i ngue embj guehna ra Cristo na ra Jesús. Yø fariseo p'uya, conyø hmu yø mmæcja bi menhyø policia di bentra Jesús ngue da got'i. 33 Mi nya ra Jesús, bi 'yembyø ja'i:

—Zits'ærbæ guí nnujæ ua guí 'bæhmæ. Ya himma ya'atho ga mmagä p'x bí 'bæ'a to bá penngui. 34 Gui hyonjæ p'uya, pe ya hinha gui tinjæ, porque hindä zä guí thohmæ p'x ha ga m'mæcä.

35 Di n'yænse yø judío p'uya, di n'yembj:

—¿Hapx go di ma na p'uya, ngue ena hinga timhmæ ha di ma? ¿Ua daní mpa man'na nguadi yø häi yap'ætho ngue da xännba ra hya yø judío da timp'x? ¿Ua gue gue'x yø mmænguhæ da ma da xännbi?

36 ¿Mbe te nne da mmanna ra hya xicjæ na, ngue ena: "Guí hyonjæ, pe ya hinha gui tinjæ, porque ya hindä zä guí thohmæ p'x ha ga m'mæcä"?

I pøhra dehe di unna 'da'yo te.

37 Nuna rá nzegui ra pa ngue ra ngo, guehna ra pa embyø ja'i ngue tæte ra dannigo na. Nuna ra pa na p'uya, bi nangra Jesús, bi ts'edi bi 'yembyø ja'i:

—Nu'mø te'o tütthe ya, dá æcua di nsithe. 38 Nu ra ja'i æc'ei'gä ya, nup'x ja rá mmæi ra ja'i tengütho 'mø di pøhra dehe ngue di unna 'da'yo te. Porque ngu'a mmanna Maça Libro.

39 Nuna ra hya na, bi ne bi ma ngue nu to da 'yæc'ei, ya di n'youi ra Espíritu Santo. Porque tobe him maní ma mahæts'i ra Jesús ngue da pennbabi ra Espíritu Santo yø ja'i.

Hinga 'da'igu mmanyø ja'i.

40 Mi t'øhna ra hya mmanna Jesús, bi 'yæn'i'da yø ja'i p'uya:

—Majuani ngue nuna ra n'yohæ na, guehna rá pøn-gahya Oja mí ja ngue da æcua ja ra ximhäi na.

41 Mi'da yø ja'i p'uya, bi 'yæna:

—Nuna ya, guehna ra Cristo naya —bi 'yæna.

Pe mi'da yø ja'i di n'yembj:

—Himma juani'a. Porque ra Cristo hinga Galilea di 'yæ'a. 42 I mmamp'x ja ra Maça Libro ngue nuna ra Cristo, da guehna n'na rá mbom'meto ra dæst'abi David. 'Næ drä mmængu Belén nup'x ja ra mmængu ra David.

⁴³ Ya hingā n'nat'a mmanyō ja'i ngue di nxifi te'o na ra Jesús. ⁴⁴ Bi ne 'da yō ja'i xti bentra Jesús ngue xta ngot'i, pe hijnombi bent'i.

Yō ts'ut'abi hingui ɛc'ɛi ra Jesús.

⁴⁵ Nu'x yō policia bá nɛxpɛ ja ra nija, bi mengui bi zōmp'x 'bəhyō fariseo conyō hmu yō mmäcja xi menhni. Bi t'ɛmbəya:

—¿Hanja ngue hingua sihx p'əya?

⁴⁶ Mi dahyō policia, bi 'yɛnə:

—Pe hijnjam'mō ha di t'ōde da man'a n'na ra ja'i ten-gu mmanā ra n'yohə nā.

⁴⁷ Yō fariseo p'əya bi 'yɛmbyō policia:

—Xquet'a 'nɛ'əhə ya bá thə'əhə ya. ⁴⁸ Ya guí nnuhə ngue hijnongui pōni ngue di ɛc'ɛi'x mā hmuhə nā ra n'yohə nā, ni xinga gue'x yō fariseo di ɛc'ɛi'x nā. ⁴⁹ Pe nuyā yō ja'i ɛc'ɛi'x nā ra n'yohə nā, guehya hingui pahra ley ya, 'nɛ guehya yō ja'i da ma ra castigo ya.

⁵⁰ Nunā ra Nicodemo, guehnā bi ma n'na xui bá nyau ra Jesús, xquet'a yō n'yohə yō fariseo nā. Bi 'yɛn-nā p'əya:

⁵¹ —Nup'x ja ra ley dí cəhə, mmamp'x ja ra ley ngue hingā sã da ma məsentencia n'na ra ja'i, mēnte tobe hingui ja ra ts'ut'abi ngue da t'ōde temā hya da man'a mā yapi.

⁵² Bi t'ɛmbrā Nicodemo p'əya:

—¿Xquet'a 'nɛ'i' grā mməngu Galilea 'mō? Dami xädi te mmanā Macā Libro. Ja guí nnu'p'x p'əya ngue hinga n'na rá pəngahya Oja ni bən'a Galilea.

N'na ra xisu ngue ra 'yots'om'mäi bi ts'ixpə 'bəhra Jesús.

⁵³ Bi ma yō ngu n'na ngu n'na yō ja'i.

8 Pe ra Jesús bi map'x bi ja ra nyuni ja ra mbonza ja yō olivos. ² Mi hyaxpəya, ya nɛcəhəi, bá pengui, bi zōp'x ja ra nija. Bi guat'i gätho yō ja'i p'x ha 'bəi. Bi mihrā Jesús ngue bi xännbā ra hya yō ja'i. ³ A nu'x yō xännbāte ngue ra ley conyō fariseo, bi zispabi n'na ra xisu xi ma məbent'i, ngue xi thinnbabi n'na ra n'yohə hingra ndø. Bi ma mə'bā'mi p'x məde nā ra xisu p'əya.

⁴ Bi t'ɛmbrā Jesús:

—Aguē grā xännbāte, nunā ra xisu 'bəcua, bi ma məbent'i 'mō mi thinnbabi n'na ra n'yohə ngue hingra ndø. ⁵ A nup'x ja ra ley bi 'yotrā Moisés, ja mmamp'x ngue da tho ya yō xisu njap'x, ngue da 'bəndo. Xi'i, zte guí mmanā ra hya naya?

⁶ Bi xihnā ra hya nā, porque nne da nupri ngue'mō hingā gue'a ra hya da manā Jesús, para ngue da zä di yapi. Nunā ra Jesús bi ndoqui, ot'a häi connā saha. ⁷ Pe hingui säya'x yau ngue änni temā hya da mā. Bi m'mä p'əya, bi 'yɛmbi:

—Nuyā guí 'bəhmə ya, nu'mō 'bəcua n'na nc'ɛi ngue hijnjam'mō di otrā ts'oqui, gue'a rá mēdi da mēndo ra xisu'a —bi 'yɛmbi.

⁸ Bi ndojtho məhən'a p'əya, ngue ot'a häi connā saha. ⁹ Pe mi 'yō'a ra hya sihyō ja'i p'əya, bi dār'man'x yō mməi yō ja'i porque padī ngue gä ja yō ts'oqui. Bi bōni

'da mi'da p'əya. Rá mēdi bi bənyō daja'i. Nu'mō mi bōni gätho p'əya, bi gose p'x ra Jesús co 'nɛhrā xisu mā yapi bi goseui p'x. ¹⁰ Mi gəxrá ya ra Jesús, bi nu ngue hijnongui 'bəp'x, ya məhəndrā xisu 'bəp'x. Bi 'yɛmbəya:

—Aguē grā xisu, zhapə 'bə'x mədi yap'a'i ya? Ya hijnombi zänni ngue da tho'i ya 'mō.

¹¹ Mi dahra xisu, bi 'yɛnə:

—Ya hijnā ya, grā hmu.

Bi 'yɛmbrā xisu məhən'a ra Jesús:

—Ni xinga guecä ga sänni ngue da tho'i ya. Ni ma ya, pe 'yoni mantho həngui otrā ts'oqui.

Da xojpa yō mməi yō ja'i ra Jesús.

¹² Nunā ra Jesús, məhəmbi zohyō ja'i, bi 'yɛmbi:

—Nugä ga øt'e ngue da xohyō mməi yō ja'i. Nu ra ja'i da dənngui, guehnā ra ja'i di nja ra 'da'yo te nā, pe ya hinni mantho di n'yo mants'o ra ja'i.

¹³ Yō fariseo bi 'yɛmbrā Jesús:

—Nu'i gadi jase majuanī ra hya guí mma. Hinte di muui ra hya guí mma.

¹⁴ Mi dahra Jesús, bi 'yɛmbi:

—Nunā ra hya dí mməngä, di muui nā, mədague'a dadi jase majuanī ra hya dí mma. Pe nugä dí padī ha dá ɛhɛ, 'nɛ dí padī ha nnā ma. Pe nu'əhə hingui pahmə ha dá ɛcä, ni xinguí pahmə ha nnā magä. ¹⁵ Nu'əhə guí haxhə ra güenda tengutho ga hyaxra güenda yō ja'i ua ja ra ximhäi. Nugä hijnondī haspa ra güenda. ¹⁶ A nu'mō xinga haxä ra güenda, nu te ga sännā ngue di nja, pegue dra hya njuantho ga sänni. Porque hinda 'dase ga haxä ra güenda. Nunā ra Papá bá pənnagui, guehnā 'da gdä haxä'be ra güenda nā. ¹⁷ Nup'x ja ra ley guí cəhə, nt'ot'i p'x ra hya ngue nu'mō yoho yō tēstigo 'da'igu mma, jatho ngue da t'ɛc'ɛi'x te mma. ¹⁸ A nuyā, guecä dadi jase majuanī ra hya dí mməngä. Nunā ra Papá bá pənnui, 'nɛhnā di ja majuanī ra hya dí mməngä nā.

¹⁹ Bi t'ɛmbəya:

—¿Hapə go 'bəhni Papá?

Mi dahra Jesús, bi 'yɛnə:

—Nu'əhə hingui paçjə, ni xinga guehnā mā Papágä guí pahmə. Nu'mō ngue gdi paçjə, xquet'a 'nɛhmā Papágä gdi pahmə 'mō.

²⁰ Nu'mō mi xännbā ra hya yō ja'i p'x ja ra nija ra Jesús, guehya yō hya ja ua bi xifi. Bi m'mä p'x ja yō njəmnyu ngue ra ofrenda. Pe hijnombi bent'i ngue xta ngot'i, porque tobe him manī zənnā ora.

Hinda zä da denyō ja'i p'x di ma ra Jesús.

²¹ Məhəmbi 'yɛmbyō ja'i ra Jesús:

—Ga mmagä, 'nɛ guí hyonjə. Gui tuhə, pe himmə ho-quitho ni ts'oquihə. Nup'x ha gdä magä, hinda zä guí tənngahə.

²² Yō judío p'əya, di n'yɛmbi:

—¿Ua da zä di nhyosə nə, ngue hinda zä ga tənhnə ha di ma?

²³ Mi nya ra Jesús, məhəmbi 'yɛmbi:

—Nu'ahx, gyø mmɛnguhx ua ja ra ximhäi. Pɛ nügä drá mmɛngugä mahɛts'i. Nu'ahx gyø mmɛnguhx ua ja ra häi, pɛ nügä hɪndrá mmɛngugä ua ja ra ximhäi. ²⁴ Janangue nügä dí xi'ahx ngue guí tuhx 'nɛ hɪmma ho-quitho nɪ ts'oquihx. Guehná hɪnguɪ nhohnɪ ts'oquihx ná ngue hɪnguɪ ɛc'ɛigahx ngue dí mma te'ogui.

²⁵ Bi t'ännbɛya, bi t'ɛmbi:

—¿Pɛ te'o'i p'ɛya?

Mi dahra Jesús, bi 'yɛmbi:

—Ya xtá xi'ahx m'met'o te'ogä. ²⁶ Xangu mi'da yø hya dá zä gá xi'ahx, 'nɛ dá zä gá hats'ahx ra güenda. Pɛ nu'á ra hya dí xicá yø ja'i ua ja ra ximhäi, guehná ra hya dí øde mman'a to bá pɛnnguɪ, pɛ gue majuanɪ ra hya mman'a.

²⁷ Pɛ hɪmbi dɪnyø mmɛi yø ja'i ngue guehná rá Papá i mma. ²⁸ Janangue bi 'yɛmbi:

—Nu'mø gá cuathx ra pont'i ra N'yohx bí 'yɛ mahɛts'i, guí pahmɛ te'ogä p'ɛya. Hɪnda zä gá sänse ra hya gá mma. Nuná ra hya xänngaguɪ rá Papá, guehná dí mmangá ná. ²⁹ Porque dí n'yogä'be'a to bá pɛnnguɪ. Nügä hɪnguɪ hɛgaxɛ má Papá, porque nu te nnu manho, que'a zant'a dí øt'a.

³⁰ Mi manna ra hya ná p'ɛya, xangu yø ja'i bi 'yɛc'ɛi ra Jesús.

Bi manna Jesús ndana gue'a yø basɪ Oja.

³¹ Ra Jesús bi 'yɛmbyø judío xi 'yɛc'ɛi:

—Nu'mø hɪnguɪ hyehmɛ ná ra hya dí xi'ahx ya, majuanɪ ngue gue'ahx má xádi'ahx 'mø. ³² 'Nɛ guí pahmɛ xanho ná ra hya majuanɪ. Nuná ra hya majuanɪ p'ɛya, guehná dá yan'ahx ná.

³³ Mi dahyø ja'i, bi 'yɛmbi:

—Nügähe yø mbom'meto gähe ra Abraham. 'Nɛ hɪnjam'mø to xtá øt'e ngue má hmɛhe. ¿Hanja'a guí mma ngue guí ɛná dá ma nhyanigähe?

³⁴ Nuná ra Jesús bi 'yɛmbyø ja'i:

—Majuanɪ dí xi'ahx ngue nu to gä øtra ts'oqui, guehya ya xá mbent'ui rá ts'oqui ya. ³⁵ Nu rá ja'i ngue rá hmiquitho, 'bɛp'x ja rá ngu rá hmɛ, hɪnguɪ zamp'x ja rá ngu ná rá hmiquɪ. Pɛ nu'á ngue rá ts'ɛnt'x rá hmɛ, zamp'x ja rá ngu'a. ³⁶ Janangue nuyá, nu'mø ngue dá yan'ahx rá Ts'ɛnt'x Oja, ya majuanɪ gá nyamhmɛ 'mø. ³⁷ Nügä dí padɪ ngue yø mbom'meto'ahx ra Abraham. Pɛ guí nne guí hyoju, porque hɪnguɪ nnu manhohx ra hya dí mmangá. ³⁸ Ya dá xi'ahx te gä dí nnugä p'ɛ bí 'bɛhma Papá. Pɛ nu'ahx gadi siguetho guí øthx'a te xi'a nɪ papáhx.

³⁹ Mi dahyø ja'i p'ɛya, bi 'yɛmbi:

—Nu'á má papágähe gue'a ra Abraham.

Mahømbi 'yɛnna Jesús:

—Nu'mø ngue dyø basɪ'ahx ra Abraham, dague'a te bi 'yøtra Abraham guí 'yøthx 'mø. ⁴⁰ Pɛ nuyá guí nne guí hyoju. Conque dí xi'ahx ra hya majuanɪ, nuná ra hya dí øcá mman'Oja, guehná dí xi'ahx ná. Pɛ nu'á guí nne guí 'yøthx ya, hɪnga ngu'a bi 'yøtra Abraham.

⁴¹ Nu'ahx guí øthx tengutho ø'nɪ papáhx.

Mahømbi 'yɛnyø ja'i p'ɛya:

—Nügähe, hɪndyø thɪmbasɪtho gähe. N'nat'a má papágähe 'bɛi, gue'a Oja'a.

⁴² Mahømbi 'yɛnna Jesús:

—Nu'mø ngue nmajuanɪ ngue guehná Oja nɪ papáhx, gadi maɛju 'mø. Porque nügä dá ɛcá p'ɛ 'bɛ Oja, 'nɛ ya dí 'bɛcua ya. Hɪnda sänse ngue dá ɛcua, sinoque Oja bá bennguɪ. ⁴³ ¿Hanja ngue hɪnguɪ sä guí tɪmhmx ná ra hya dí mmangá? Hɪnguɪ tɪmhmx hanja ra hya, porque hɪnguɪ nne guí 'yøhmɛ ná ra hya dí xän'nahx.

⁴⁴ Nu'á guí nnøpa papáhx, gue'a ra zithu'a. Nu'á ra hya nnu manho ná p'ɛya, guehná guí nne guí 'yøthx ná. Nuná ra zithu, guehná ra hyote ná asta guerp'x bá fadi. Hɪnjam'mø dí mman'a te majuanɪ. Nu'mø ya, gä rá fehni gá ya. Gä rá hyaxɛ gá ya porque rá fehni. 'Nɛ guehná nnøpa papá'x to mmaná fehni ná. ⁴⁵ Pɛ nügä ngue majuanɪ ná ra hya dí xi'ahx, hɪnguɪ ɛc'ɛigahx.

⁴⁶ Gätho'ahx ya, hɪnjonda bønɪ dá 'yɛnguɪ ngue ja má ts'oqui. Xi'mø ngue majuanɪ ra hya dí xi'ahx, ¿hanja ngue hɪnguɪ ɛc'ɛigahx 'mø? ⁴⁷ Nu'á rá basɪ Oja ya, gue'a dí ho dá 'yøde te mman'Oja'a. Pɛ nu'ahx ngue hɪngyø basɪ'ahx Oja, janangue hɪnguɪ nne guí 'yøhmɛ ra hya mman'Oja.

Ya mi 'bɛhra Cristo hante dí m'møhra Abraham.

⁴⁸ Mi dahyø judío p'ɛya, bi 'yɛmbrá Jesús:

—Nɪ 'yup'x te dí mmangähe ngue grá mmɛngu p'ɛ ja ra häi Samaria, nu'i guí n'youi rá ts'onthɪ.

⁴⁹ Mi dahra Jesús, bi 'yɛmbi:

—Hɪn tenɪ ts'oqui dí n'yogä'be. Nu'á te dí øt'ä, dí nnu mansugä má Papá. Pɛ nu'ahx hɪnguɪ nnu mansujx.

⁵⁰ Nügä hɪndɪ honɪ ha dí nu mansugyø ja'i. Nuná Oja go honnguɪ ha dí nu mansugä yø ja'i ná. 'Nɛ haxta rá güenda Oja ya, te'o ngue hɪnguɪ suguɪ. ⁵¹ Nügä majuanɪ dí xi'ahx ngue nu to ørpa masu rá hya dí mmangá, guehná rá ja'i hɪnjam'mø dá du ná.

⁵² Mi dahyø judío p'ɛya, bi 'yɛmbi:

—A nuyá, dadi seguragähe ya ngue guí n'youi rá ts'onthɪ. Xi rá Abraham 'nɛ gätho mi'da yø pøngahya xá m'mɛi, gä xá ndu. Nu'i p'ɛya guí ɛná: "Nu'á to dá 'yørpa masu rá hya dí mmangá, guehná rá ja'i hɪnjam'mø dá du ná", guí ɛná. ⁵³ ¿Ua man'na go má dá'i ngue'a má papágähe Abraham? A nuná bi du. 'Nɛhyø pøngahya xá m'mɛi gä xá ndu. ¿Te'o guí ɛná ngue gue'e 'mø?

⁵⁴ Mi dahra Jesús, bi 'yɛmbyø ja'i:

—Nu'mø ngue go gdi honɪ ha dí nu mansugä yø ja'i, hɪnte dí mɛui 'mø ɛscá yø ja'i 'mø. Pɛ nu'á honɪ ha di hnu mansugä, guehná má Papágä ná. Nuná guí ɛná ngue nɪ Ojahx. ⁵⁵ Pɛ hɪnguɪ pahmɛ ná p'ɛya. Nügä go dí pacá ná. Nu'mø gá ɛná ngue hɪndɪ pacá Oja, xquet'a dí fehni gä 'mø tengutho'ahx ngue gyø fehnihx. Pɛ nügä majuanɪ dí pacá ná, 'nɛ dí ørpa masu te xiqui. ⁵⁶ A nuná má mboxitahx ra Abraham, bi johya ná ngue mambá ɛp'x ra pa gá søcá ua. Bi badi hanja, janangue ɛmmɛi bi johya.

⁵⁷ Mi dahyø judío p'ɛya, bi 'yɛmbrá Jesús:

—Tobe hɪnguɪ 'bɛ'a nyote má'det'a njeya, 'nɛ go guí 'yɛná gá nu rá Abraham.

⁵⁸ Mi dahra Jesús, bi 'yembyø ja'i:

—Majuani dí xi'ahø ngue ya nmi 'bucä hante di m'mehra Abraham.

⁵⁹ Bi guxyø do yø ja'i p'uya, ngue da mendo ra Jesús. Pe ra Jesús bi thop'ø made ha 'bøhyø ja'i, bi bomp'ø ja ra nija, bi ma.

Ra Jesús bi 'yøthe n'na ra n'yohø ngue ra xädä.

9 Nup'ø ni nthohra Jesús, bi nu n'na ra n'yohø ngue ra xädä asta gue'mø mamba mi. ² Bi 'yanya yø xä-di p'uya, bi 'yembi:

—Ague gra xännbäte, zhanja ngue ya ra xädä 'mø mambä mihna ra n'yohø na? ¿Ndana gue'a ja rá ts'oqui, guehna ra n'yohø, ua rá papá, ua gue rá mamá ja rá ts'oqui ngue bi njap'ø?

³ Mi dahra Jesús, bi 'yena:

—Hijn'i nxädä na ra n'yohø ngue conná ts'oquise, oque rá ts'oqui rá papá oque rá mamá. Sinoque bi nxädä para ngue conná guehna da fadi ngue ja rá ts'edi Oja ngue te da 'yørpe. ⁴ Mente jap'ø ra tiempo ya, jatho ngue ga ørpabi rá 'befi'a to bá penngui. Porque da 'yehra pa ngue ya himma nzä te ga pefi.

⁵ Mente dí 'bucua ja ra ximhäi, ma ga øt'e ngue da xohyø mmæi yø ja'i.

⁶ Mi juadi bi manna ra hya na, bi zo'a häi rá jini ra Jesús. Bi 'yøtra bøhäi conná jini, bi gopra maxøts'e yø da ra xädä. ⁷ Bi 'yembøya:

—Ni ma ya, bá nxädä p'ø ja ra dehe Siloé —bi 'yembi.

Nuna ra Siloé ga mbøni ngue "Bi 'benhni". Nuna ra xädä bi ma bá nxädä. Mambä pengui, ya zø yø dä. ⁸ A nu'ø yø besino p'uya, 'nø hmi'da yø ja'i ya mi padi ngue mará xädä, ga di 'yembi:

—¿Ua hinga guehna ra nhyaxa limosna na?

⁹ Mi'da yø ja'i p'uya, bi 'yena:

—Guehna.

Pe mi'da yø ja'i bi 'yena:

—Guehna p'ø gui nøqui, pe gue hinga guehna.

Pe nyse na mará xädä p'uya, bi 'yena:

—Ahá, go gucä —bi 'yena.

¹⁰ Ya bi t'ännbøya, bi t'embi:

—¿Hanja ngue ya zø ni dä ya 'mø?

¹¹ Bi 'yenna mará xädä p'uya:

—Nuna ra n'yohø ni hu ngue ra Jesús bi 'yøtra bøhäi. Bi goscaqui ma dä. Bi 'yengui: "Ni map'ø ja ra dehe Siloé, bá nxädä", bi 'yengui. Dá magä p'uya ngue dá nxädä, pe 'bexpi nzø ma dä 'mø ma nxädä.

¹² Bi t'ännbøya, t'embi:

—¿Hap'ø 'bøhna ra n'yohø gui mmanya?

Bi 'yembøya:

—Hijndi pacä —bi 'yembi.

Yø fariseo bi 'yørpa ra nt'änni na mará xädä.

¹³ Bi ts'ixp'ø 'bøhyø fariseo na mará xädä p'uya. ¹⁴ Ra pa ngue ra ts'äya 'mø mi 'yøtra bøhäi ra Jesús ngue bi xojpa yø da ra xädä. ¹⁵ Nuya yø fariseo p'uya, xquet'a bi 'yän'na mará xädä ngue ha bi nja ngue ya zø yø dä. Bi 'yembøya:

—Bi gosca ra bøhäi maxøts'e ma dä. Dá ma da nxädä p'uya. A nuyá, ya zø ma dä ya.

¹⁶ Bi 'yeni'da yø fariseo p'uya:

—Nuna ra n'yohø bi 'yø'na ra hya na, hingra m'menhni Oja na, porque hinguí supra pa ngue ra ts'äya.

Mi'da p'uya, bi 'yena:

—A nu'mø di ja rá ts'oqui na ra n'yohø na, hinda zä da 'yøtya yø milagro ør'mø.

Ya di njun'mahyase p'ø yø ja'i p'uya. ¹⁷ Mahømbi t'an'na mará xädä p'uya, bi t'embi:

—Xi'i n'yø, ¿te gui mma guehna ra n'yohø bi xoc'a ni dä?

Nuna mará xädä p'uya, bi 'yena:

—Nugä dí ena ngue rá pøngahya Oja na ra n'yohø na.

¹⁸ Pe yø hmu yø judío, hinguí ec'ei ngue mará xädä na ra n'yohø yaui. Bi 'yec'ei, ja gue'mø mi zonnabi rá papá 'nøhra mamá na mará xädä. ¹⁹ Bi 'yännbøya, bi 'yembi:

—¿Ua guehna ni ts'unt'ui na 'bucua, nuna t'embi ngue ya ra xädä 'mø mambä mi? ¿Hanja ngue ya zø yø dä ya 'mø?

²⁰ Bi 'yena rá papá 'nøhra mamá p'uya:

—Dí padi ngue guehna ma ts'unt'ø'be na. 'Nø ya ra xädä 'mø mambä mi. ²¹ Pe nuyá, hijndi pa'be hanja ngue ya zø yø dä ya. Ni xindí pa'be to bi 'yøthebi yø dä. Dami 'yänsehø. Ya ra dan'yohø, da xi'asehø hanja.

²² Nuna rá papá 'nøhra mamá na mará xädä, bi man-na tengü na ngue supyø hmu yø judío. Porque ya xi nheca hya ngue da dujpa bi rá thuhu p'ø ja ra nija'a to da ma ngue ra Jesús gue'a ra Cristo'a. ²³ Janangue ngu-na bi man'ø yø daja'i p'uya, ngue bi 'yena: "Yänsehø, ya ra dan'yohø, da xi'asehø hanja".

²⁴ Nu'ø yø hmu yø judío, mahømbi zon'na ra n'yohø mará xädä. Bi 'yembi:

—Hønt'a Oja gui 'yøspabi ngue bi nzø ni dä. Nugähe dí pahme ngue ja rá ts'oqui na ra Jesús.

²⁵ Bi 'yeni'mø mi da p'uya:

—Nugä hijndi padi ngue'mø ja rá ts'oqui oque hin'na. Hønt'a dí padi ngue nugä nmará xädä, 'nø ya zø ma dä ya.

²⁶ Mahømbi t'ännbøya, bi t'embi:

—¿Te 'be'a bi ja'i? ¿Te bi 'yøt'e para ngue bi nzø ni dä?

²⁷ Mi da p'uya, bi 'yena:

—Ya xtá xi'ahø, 'nø hinguí ørcahø masu. ¿Hanja ngue mahøn'a gui nne ga xi'ahø ya? ¿Uague gui nne ngue 'nø'ahø dyø xädi'ahø na ra n'yohø na?

²⁸ Bi zø p'uya, bi 'yembi:

—Nu'i go rá xädi'i na ra n'yohø na. Pe nugähe yø xädigähe ra Moisés. ²⁹ Nugähe dí pahme ngue bi nyaui Oja ra Moisés. Pe nuna ra n'yohø na, hijnongui padi hap'ø ra mmengü na.

³⁰ Bi 'yena ra n'yohø p'uya:

—Xquet'a guehna ngue nná 'yøthogä naya, ngue hinguí pahmø hap'ø ra mmengü na, pe bi xogagui ma dä. ³¹ Conque dí pahmø ngue nuna Oja, hinguí ø'mø nzo'ø yø ja'i ja yø ts'oqui na. Pe nu'mø nzo'ø yø ja'i

thanne 'ne orpabi ra pahä, i øde. ³² Asta guehyø pa xa thogui hinguí t'øde ngue da bøn'a n'na ra n'yohø da xojpa yø da n'na ra xädä asta gue'mø mambä mi.

³³ Ngue'mø händrä m'menhni Oja na ra n'yohø na, hinda za te da 'yøt'e.

³⁴ Ya bi t'embuya:

—Nu'i gä ra ts'oqui gni 'bæi asta gue'mø gambä mi, 'ne go gui 'yena gui xänngahe —bi t'embj.

Bi hyøn'a thi p'uya.

T'embj ngue xädä yø ja'i ngue njot'i yø n'yomfëni.

³⁵ Bi bahra Jesús ngue ya bä thøn'a thi p'ua ja ra nija na marä xädä. Mi nthëui p'uya, bi 'yembj:

—¿Ua guí ec'ëibi rá Ts'ant'ua Oja n'yø?

³⁶ Bi 'yenna n'yohø p'uya:

—Te'o'a p'uya grä hmu, n'namhma ga ec'ëigä —bi 'yembj.

³⁷ Mi dahra Jesús, bi 'yembj:

—Ya guí nnugya. Go guecä dí nyaui ya —bi 'yembj.

³⁸ Nunä ra n'yohø p'uya bi ndantyøhmü p'ua 'bahra Jesús, bi 'yembj:

—Nuya grä hmu, dí ec'ëi'i ya.

³⁹ Mi nya ra Jesús, bi 'yena:

—Dä ecä ua ja ra ximhäi, n'namhma ngue nu'ua yø xädä di nzø yø dä. A nu'ua ena ngue zø yø dä p'uya, tengutho 'mø di xädä'ua.

⁴⁰ Nu'ua 'da yø fariseo mi 'bär'ua p'uya, mi 'yøde te mmana Jesús. Bi 'yembj:

—¿Ua guí ena ngue 'necähe dyø xädägähe?

⁴¹ Mi dahra Jesús, bi 'yembj:

—Nu'mø ngue gyø xädä'ua, händi ja ni ts'oquihua 'mø. Pe nuya ngue guí ena ngue zø ni dähua, ya guí padj ngue ja ni ts'oquihua ya.

Bi hycjpa yø føt'e yø de'yo'a ra hyä bi manä Jesús.

10 Majuaní dí xi'ahua, nu'a hinni yurbua ja rá goxthi føt'e yø de'yo, sinoque ni nexman'na nguadi, guehna ra bæde'yo na. ² Pe nu'a ni yurbua ja ra goxthi føt'e, gue'a ra mände'yo'a. ³ Nu'mø bi zøhø, da xojpa ra mængoxthi da yut'ambo. Nu'ua yø de'yo p'uya, parpabi rá hyä. I nzohyø de'yo conyø thuhu, da gæcathi p'uya. ⁴ Nu'mø bá hujma xøts'e rá føt'e gätho'ua yø de'yo p'uya, ní 'bet'o p'ua ni ma yø de'yo. Yø de'yo p'uya tenni porque parpabi rá hyä. ⁵ Pe nu'a hinguí parpabi rá hyä, hinguí ten'na. Hante 'da 'mø bi nu, porque hinguí parpabi rá hyä.

⁶ Bi hyoni te gui hycjpa ra hyä bi xihyø ja'i ra Jesús. Pe nu'ua nzofo himbi dinyø mmæi te ni bønna hyä bi xifi.

Nunä ra Jesús, guehna ra hoga mände'yo na.

⁷ Bi sigue bi zohyø ja'i ra Jesús, bi 'yembj:

—Majuaní dí xi'ahua, guecä tengutho n'na ra goxthi ni yutyø de'yo. ⁸ Gätho'ua yø mädi bi m'm'ua m'met'o hante ngue ga ma ecä, hinni yurbua ja ra goxthi, gue'ua yø bæde'yo'ua. Janangue himbi 'yørpa ma su yø de'yo 'mø nzofo. ⁹ Go guecä tengutho n'na ra goxthi. Nu'a ga japä da thogui, gue'a di nyan'a. 'Ne da 'yøt'e tengutho

n'na ra de'yo ngue ni yut'i, ni bømp'ua ja rá føt'e, 'ne tiji te si.

¹⁰ A nu'a ra bæ, høndrä mfë ga 'yo'a, di emmaho dyø de'yo. Pe nugä dá ehë para ngue di nja'ahua ra 'da'yo te, 'ne gui m'mamma pahä'ua. ¹¹ Nugä guecä tengutho n'na ra hoga mände'yo. Nu'a ra hoga mände'yo ennä te ngue nyanyø de'yo. ¹² Pe nu'a ra mädi ngue ra hmiquitho, hinga gue'a ra mädi ngue yø de'yo'a. Porque hingrä mmeti. Nu'mø bi nu ngue bá ep'ua ra zate, da zop'ua yø de'yo, da 'dagui. Ra zate p'uya, di bentyø de'yo, di n'uen'ua händi bent'i. ¹³ Nunä ra n'yohø na, 'dagui porque ngue ra hmiquitho. Hinguí tu rá mmæi 'mø te da ja yø de'yo.

¹⁴ Nugä guecä tengutho n'na ra hoga mände'yo. Nu'na ma Papägä pacä na, nugä xquet'a dí pacä na ma Papä. Njarbutho ya, dí pacä gätho'ua ma de'yo. Da gue'ua p'uya, xquet'a paqui. 'Ne dí engä ma te ngue di nyangä'ua ma de'yo. ¹⁶ Xquet'a 'bør'ua mi'da ma de'yo ngue hinygø n'youi ya 'bæcua. Xquet'a jatho ngue ga mma si, 'ne da 'yø'mø da zofo. Ya n'na 'bæitho di nja p'uya, 'ne n'na dra mände'yo di m'mæi.

¹⁷ Nunä ma Papä di macä na, porque dí engä ma te connä guehna de'yo. A nugä da za ngue mahønga m'mæi. ¹⁸ Pe nu'mø ga nnegä, hinjondä hyogui, pe dí nneæ ngue dí engä ma te. I ja grä ts'edi ngue dadi ungä ma te, 'ne ja grä ts'edi ngue mahønga m'mæi. Nu'na ya, guehna ra hyä bi xicä ma Papä na.

¹⁹ Nu'mø mi 'yøhyø judío na ra hyä na p'uya, ya hinga 'da'igu mma. ²⁰ Xangu yø judío bi 'yena:

—¿Hanja ngue guí orpahua masu te mmana? Nunä di locobi ra ts'onthi n'youi na —bi 'yena.

²¹ Mi'da yø judío p'uya, bi 'yena:

—Pe nu'mø ngue di n'youi ra ts'onthi, hinda za da ma tengu na ra hyä na 'mø. A nu'a n'youi ra ts'onthi, hinda za da 'yøt'e ngue di nzø yø dä yø xädä'a.

Nu'ua yø judío himbi nu manho ra Jesús.

²² Mi ja yø se'ye'a ra ora'a. Ya di nsä yø ja'i p'ua Jerusalén ngue di nsännigo p'ua ja ra nija. ²³ Nunä ra Jesús, nyp'ua ja ra ngun'yü nija ni hu ngue ra Salomón, ja 'yop'ua. ²⁴ Nu'ua yø judío bi masra Jesús, bi 'yembj:

—¿Ua guí nnepe ngue xøgue gä ra tiempo di 'yot'itho ma mmæigähe? Nu'mø ngue gue'e grä Cristo, n'na nditho dami xicje njuani.

²⁵ Mi dahra Jesús, bi 'yena:

—Ya dí xi'ahua, pe hinguí ec'ëigahua. Nu te gä guí nnuhua dí øt'a connä guehna ts'edi di 'dacä ma Papä, ja di nequi p'ua na ra hyä dí xi'ahua ya. ²⁶ Pe hinguí ec'ëigahua, porque hinga gue'e ma de'yo'ahua, tengutho ra hyä ya xtä xi'ahua m'met'o. ²⁷ Nu'ua ma de'yogä, xa mbarcatho ma hyagä'ua. A nugä p'uya, xquet'a dí pathogä ndana gue'a ya ma de'yo. Nu'mø bi nugä ma de'yo, tenngui. ²⁸ Nugä ga unnä ra 'da'yo te para zantho'ua ma de'yo, 'ne hijnam'mø di m'medi. Porque hijnondä guasca p'ua ja ma 'ye. ²⁹ Nu'a ma Papä bi 'dacä'ua. Hijnjo mman'na tengu na, 'ne hijnondä guaspabi p'ua ja rá 'ye ma Papä. ³⁰ Tengutho ma Papägä, xquet'a di njadä p'uya.

³¹ Yø judío p'uya, maħombi go yø do ngue da mendo ra Jesús. ³² Pe mi nya ra Jesús, bi 'yena:

—Ni hmi ni dāhe hapu dí øt'ā xangu yø cosa xanho conná nguehra ts'edi di 'dacā mā Papá. ¿Ndanā gue'a ya yø hya ya ngue gdi pændogaħu ya?

³³ Mi dahyø judío p'uya, bi 'yembi:

—Nu'x yø cosa xanho guí øt'e, hinga gue'a gdá pændo'āhe'a. Sinoque gdá pændo'āhe ngue hinguí supra xudi Oja, co nuna ra hya guí mma. Conque nu'i grá ja'itho tengutho gāhe, 'ne sã guí enā ngue go 'da'igu'aui Oja.

³⁴ Mi dahra Jesús, bi 'yena:

—I nt'ot'i p'x ja ra ley guí caħu ngue bi 'yēn'Oja: "Nu'āħu, entho Oja'āħu", bi 'yena. ³⁵ 'Ne guí pahm'a te nt'ot'i p'x ja ra Maçā Libro, hijnonda zã da gøn'a te mmamp'x. A nuna Oja, bi mā ngue nu'x yø ja'i di fātrā hya, tengutho Oja'x. ³⁶ Xi'mø ngue bá excā Oja ngue bá penngā ua ja ra ximhäi, çua da zã guí 'yemħm'x ngue hĩndi supā rá xudi Oja ngue'mø dí mma ngue rá ts'unt'ugui Oja? ³⁷ A nu'mø hĩndi sã ga øt'ā yø cosa tengutho ør'mā Papá, 'yo guí ec'eiğāħu 'mø. ³⁸ Pe nu'mø ngue sã dí øt'e tengutho øt'ā, mađague'a hinguí ec'eiğāħu, pe dami 'yec'eiğāħu co nu'a te dí øt'e. Ja guí pahm'x p'x, 'ne ja da dımp'x ni mmuiħu ngue mā Papá dí n'yo'be.

³⁹ Co nuna ra hya bi manna Jesús, maħombi ne yø ja'i xti bent'i ngue xta ngot'i, pe hımbi zã, porque 'bexpı ma.

⁴⁰ Maħombi mengra Jesús ngue i ma man'na nguadi ra dāthe Jordán, ha mambi øtra nxixya m'met'o ra Xuua. Ja bá n'yo'p'x p'uya. ⁴¹ Xandøngu yø ja'i bi ma bá nu ra Jesús. Dı n'yembyø ja'i:

—Majuani ngue ra Xuua hın tema milagro bi 'yøt'e, pe nu'a te gāma hya bi manna Xuua conná nguehra Jesús, gā majuani.

⁴² Ja bi 'yec'ei p'x xangu yø ja'i ra Jesús ngue majuani guehna ra Cristo na.

Bi du ra Lázaro.

11 Mi 'b'a n'na ra n'yoħu mađi hyenni ni hu ngue ra Lázaro ra mmengu Betania, ja ra hñini mi 'bēhra Maya conná juhue Marta. ² Nuna ra Maya, rá nju na ra Lázaro mađi hyenni. Guehna bi duxra aceite mažihotho ga yñi ngue bi gopā yø gua ra Hmu Jesús. 'Ne bi dujpi conyø xta. ³ Nuya yø nju ra Lázaro, bi mennba ra hya ra Jesús, bi 'yembi:

—Aguē grá Hmu, xan'x ni amigo gađi nsixui —bi 'yembi.

⁴ Mi 'yøhna ra hya bi 'bennba ra Jesús, bi 'yena:

—Pe hinga yembra n'x na ra Lázaro ngue da hyo. Sinoque ja da bap'x yø ja'i ngue mağuesē Oja. 'Ne da baħyø ja'i ngue xquet'a mağuesē rá Ts'unt'x Oja.

⁵ Nuna ra Lázaro, connā Marta, connā Maya, n'na ngu n'na, emmei mađi mahra Jesús. ⁶ Mađague'a bi 'yøde ngue mađi hyenni, pe bá m'mħmā nyopa p'x ha mambi 'bui. ⁷ M'mefa p'uya, bi 'yembyø xādi:

—Ma ga mmähā maħon'a Judea ya.

⁸ Nu'x yø xādi p'uya bi 'yembi:

—Aguē grá xānnbāte, conque ja xma nguehya nne da hyo'i yø hmu yø judío ngue xtabā mmendo'i, 'ne maħonguı nne gđi ma p'uya.

⁹ Bi hycra hya bi xihyø xādi ra Jesús, ngue tobe hım manı zønna ora p'x da du. Bi 'yembi:

—¿Ua hımma juani ngue 'de'mā yo ora ja ra nyot'i 'mø mā pa? A nu'a 'yo ngue ra pa, hınha di fets'e, porque ga 'yo ra nyot'i di yot'ua ja ra xımhäi. ¹⁰ Pe nu'mø to 'yo xui, di fesrá gua, porque hın'yx ra nyot'i p'x ni ma.

¹¹ M'mefa p'uya, bi 'yenna Jesús:

—Nuna mā amigohu ra Lázaro bí aħa. Pe ga ma ägā ya.

¹² Nu'x yø xādi p'uya, bi 'yembi:

—Aguē grá Hmu, nu'mø ngue bi aħa, ya hınte da ja 'mø.

¹³ Bi ne xta mmanna Jesús ngue ya xi du ra Lázaro, pe nup'x i benyø xādi, bi 'yembi ngue mma ngue bi aħo. ¹⁴ Pe njuantho bi man'a m'mefa te nne xta mmanna Jesús. Bi 'yembi:

—Ya bi du ra Lázaro ya. ¹⁵ Para ngue nu'āħu ya, ya xanho ngue hın dabi 'bēcā p'x 'mø mı du ra Lázaro, porque nuya man'natho guı 'yec'eiğāħu ya. Nuya ga ma nuħu ya.

¹⁶ Nuna ra Toma t'embi ngue ra cuate p'uya, bi 'yembyø mmixādiħu:

—Ma 'da gda mmähā ya, n'namhma ngue 'dap'x danı thoju nħ.

Ra Jesús da 'yøt'e ngue di nja ra mbennate, 'ne di unna 'da'yo te.

¹⁷ Bi zøn'a Betania ra Jesús, pe ya rá gupa xi ma nt'āgui ra Lázaro. ¹⁸ Nup'x ja ra hñini Betania, como yo kilómetro mađe guı nhyacui Jerusalén. ¹⁹ Xangu yø judío xi ma ngue bađi zengua ra Marta connā Maya, di hojpa yø mmui ngue rá iđā bi du. ²⁰ Nuna ra Marta 'mø bi bađi ngue ya mmap'x ra Jesús, bi ma bí c'at'ui. Pe ra Maya bi gop'x ja rá ngu'a. ²¹ Ra Marta bi 'yembra Jesús: —Aguē grá Hmu, nu'mø gdi 'bēcua, hıntxā ndu mā i-dagā 'mø. ²² Pe nuga dí pađi ngue di 'da'i Oja te gā guı 'yāpi.

²³ Mi dahra Jesús, bi 'yembi:

—Nu ni iđā di bennate'a.

²⁴ Bi 'yenna Marta p'uya:

—Ahá, dí pađi ngue nu'mø ra pa rá nzegui, maħonđi bennate yø ánima.

²⁵ Ra Jesús bi 'yena:

—Go ga øt'ā ngue di bennate yø ánima, 'ne ga unna 'da'yo te. Nu'a da 'yec'eiğā, mađague'a xta ndu, pe hønđi bennate. ²⁶ A nuyá, nu'x yø ja'i 'bēhya 'ne ec'eiğui, ya hınjam'mø da du, ya ja ra 'da'yo te yø ja'i. ¿Ua guı ec'ei nā dí xi'i ya?

²⁷ Ra Marta p'uya bi 'yena:

—Ahá, grá Hmu, dí ec'eiğā ngue gue'e grá Cristo, rá Ts'unt'x'i Oja nu'a mı ja ngue da ecua ja ra xımhäi.

Ra Jesús bi nzomp'x ha nt'ägui ra Lázaro.

28 Mi juadi bi manna ra hya na p'uya, nuna ra Marta bi ma bá zo rá juhue Maya. Bi xifi njanate, bi 'yembi:
—Bá ep'x ra xännbate. Bá pen'na ra hya ngue bi nzo'i 'na.

29 Nu'mø mi 'yøhra Maya ngue bi ts'ofu, bi nangui, bi ma bá nu ra Jesús. 30 Nuna ra Jesús, tobe hin manj yut'ambo ra hnini, bí 'bärpø ha bi nthui ra Marta. 31 Mi nu yø ja'i ngue bi nangra Maya, bi bønì n'nahmantho, bi ma. Janangue xquet'a bi ntetyø ja'i p'uya, embi ngue bi ma dá nzomp'x bí o ra ánima. 32 Bi ma ra Maya p'x mambi 'bähra Jesús. Bi ndantyøhmü p'x ha 'bäi, bi 'yembi:

—Ague grá Hmu, nu'mø ngue gdi 'bæcua, hinxta ndu ma idagä 'mø.

33 Nu'mø mi nu ra Jesús ngue zonna Maya co 'në'x yø judío ni n'youi, bi dār'man'x rá mmøi p'uya. 34 Bi 'yännbøya, bi 'yembi:

—¿Harx nt'ägui ya? —bi 'yembi.

Mi da p'uya, bi 'yena:

—Ague grá Hmu, bá xex guí nny.

35 Xquet'a bi zonna Jesús. 36 Di n'yembyø judío p'uya:
—Ya guí nnyhø te øtya. Ja di nēqui p'uya ngue jan-juani ngue mađi mađi.

37 Bi 'yeni 'da yø judío p'uya:

—A nuna, ngue bi zä bi xojpa yø dä ra xädä, rá nzegui xtä nzä xtä 'yøt'e ngue hinxta ndu ra Lázaro.

Ya bi bennate ra Lázaro.

38 Mahømbi dār'man'x rá mmøi ra Jesús. Bi guarbø ja ra 'bido o ra ánima p'uya ngue da hyajpa ra ndødo nnøpa njo'mi. 39 Bi 'yenna Jesús:

—Damj hyacjø ra do —bi 'yena.

Bi 'yenna Marta nuna rá nju ra ánima p'uya:

—Ague grá Hmu, rá nzegui ya yny, porque ya rá gøpa nt'ägui ya.

40 Mi dahra Jesús, bi 'yembi:

—Uanguí dí xi'i ngue nu'mø gui 'yëc'ëigui, guí pa p'uya ngue maguesø Oja.

41 Mi ma nthäqui ra do p'uya. Bi nøs'maya ra Jesús, bi 'yena:

—Ma Papá'i, dadi ja mammađi'i ngue guí ø'mø di nzo'i. 42 Nugä dí pađi ngue zant'a guí ø'mø di nzo'i, pe dá mangä na ra hya na n'namhma ngue nuya yø ja'i 'bæcua, da 'yëc'ëi ngue go guá penngaguí ua.

43 Mi juadi bi manna ra hya na p'uya, bi matra ánima, bi 'yembi:

—Ague Lázaro, bá pømp'x guí o —bi 'yembi.

44 Bá nangra ánima p'uya, bá ep'x, bá m'mät'i yø ulu yø 'yë conyø gua. Rá hmi p'uya bá n'youi rá njo'mi. Ra Jesús bi 'yembyø ja'i:

—Damj xøhmi ya, thøhmi p'uya, da ma.

Bi nheca hya yø ja'i p'uya, ngue di bentra Jesús.

45 Nuya yø judío mi 'bøp'x ja rá ngu ra Maya mi nu te bi 'yøtra Jesús, gue'a i 'yëc'ëi'a p'uya. 46 Pe mi'da yø

judío, bi ma bá xihyø fariseo te bi 'yøtra Jesús. 47 Nuya yø fariseo p'uya conyø hmu yø mmäcja, co 'në'x yø n'yohø 'bet'o ngue yø judío, bi 'yøtra dajunta. Di n'yembi:

—¿Te 'be'a ja ngue ga øthø? Nuna ra n'yohø na, xandøngu yø milagro øt'e. 48 Nu'mø ngue ga hehmø p'x, gä yø ja'i da 'yëc'ëi te mmanna. A nu'x yø ts'ut'abi Roma p'uya, da penhyø soldado ngue da dømhra maça nija ja ua, 'në da 'yøtra sui ua ja ma häihø.

49 Bi da'a n'na nc'ëi ni hu ngue ra Caifás, guehna ra hmu yø mmäcja'a ra jeya'a. Bi 'yembyø ja'i:

—¿Ua hinguí pahmø ha di nja te ga øthø ya? 50 ¿Ua hin gadi umhmø ra güenda hanja? Man'na xanho ngue n'na nc'ëi'tho da du conná nguehyø ja'i, hindä gue'a ngue di m'medi gätho yø ja'i 'bæcua ja ma häihø.

51 Pe nuna ra Caifás hingrá hyæø na ra hya bi ma, sinoque Oja bi bennbi ngue ngu'a bi ma. Porque guehna ra jeya ngue bi nøpa hmu yø mmäcja. Bi ma ngue ra Jesús guehna ja ngue da du conná nguehyø judío na. 52 Në hingra hønt'x yø judío p'uya, sinoque da du conná nguehyø ja'i 'bøi ndap'x bi zä. Porque nne Oja ngue ndap'x bi zä di m'møhyø ja'i ngue dyø basj Oja. 53 Gue'a ra hya bi nja'a p'uya, nu'x yø judío mi nts'ut'abi, bi mædi bi nheca hya ngue da hyo ra Jesús.

54 Janangue ya him mambi zøp'x ha 'bøhyø judío ra Jesús, sinoque bi ma n'nannì n'na ra xequi ja ra häi Judea. Ya mme ra nendapo, ja n'na ra hnini ni hu ngue Efraín. Ja bá m'møhmø p'x p'uya co 'nëhyø xädi.

55 Ya xmá nguerp'xtho ra pa ngue ra ngo øtyø judío, nuna embi ra pascua. Xangu yø ja'i bi ma Jerusalén ngue dí hocyø ts'oqui p'x ja ra nija hante di nja ra ngo. 56 I 'yo yø ja'i p'uya, ngue honna Jesús. Nu'mø bi zømp'x nija di 'yänni n'na ngu n'na, i ena:

—¿Ter'x gni bømhmø? ¿Ua da xcuja ja ra ngo ra Jesús, ua gue hin'na?

57 Nu'x yø fariseo p'uya, co 'në'x yø hmu yø mmäcja, ya xi xihyø ja'i ya p'uya, ngue nu'mø to da bađi ha bí 'bøhra Jesús, da ma. Porque bi ne di 'bentra Jesús ngue da got'i.

N'na ra xisu bi gøpa ra aceite ra Jesús.

12 Man'nato ma patho di nja ra ngo ngue ra pascua. Bi ma ra Jesús bá søn'a Betania rá ngu ra Lázaro. Guehna ra Lázaro bi 'yøtra Jesús ngue bi bennate. 2 Ja bá t'ørpa p'x ra nts'ihmø ra Jesús, bi n'uite ra Marta. Conna Lázaro 'dap'x hühmi p'x ja ra mæxa ngue sühmøi. 3 Nuna ra Maya p'uya bá ha made litro ra aceite mahotho ga yni, pe xandømmađi rá muui. Bi gøpabi yø gua ra Jesús, bi dujpi conyø xtä. Bi yu'ambo ra ngu'a ga yanna aceite. 4 Mi 'bøp'x ra Judas Iscariote rá ts'ut'x ra Simu. Guehna n'na nc'ëi yø xädi ra Jesús, 'në guehna bi da na. Nuna ra Judas bi 'yena:

5 —¿Hanja ngue himbi 'bä ra aceite, ngue xtí t'ynna møyuyø yø hyoya? Porque xtí 'bä ra aceite'a te pøxi hyu ciento ma pa ra nzäbi.

6 Pe nuna ra Judas hin'i mmanna ra hya na ngue di tu rá mmøi da mäxyø hyoya. Sinoque bi manna ra hya na ngue ra bæ. Porque go mafäti ra buxa cø ra møyuyø na.

I pe ra menyu njati p'x ja ra buxa. ⁷ Mi nya ra Jesus, bi 'yena:

—Dami hyemhma, 'yo te gui mma. Porque nunā ra xisu gui sui, ya mi pesra aceite xta ngosca ma do'yo 'mø dá n'yāgui. ⁸ A nuya yø hyoya gui mma, jap'x ra pa gui fāxhē ya, porque 'daua gui 'bēhmx ya yø hyoya. Pe nugā ya himma ya'atho ra pa dī n'yohē ua.

Bi nhēcahya yø ja'i ngue hōnda hyo ra Lázaro.

⁹ Xangu yø judío bi badi ngue bí 'bēp'x Betania ra Jesús. Bi ma yø ja'i bá nū. Pe hinga hōntho nne yø ja'i ngue da nū ra Jesús, sinoque xquet'a nne da nū ra Lázaro nunā xi japi xi bēnnate p'x mant'āgui. ¹⁰ Janangue bi nhēcahya yø hmu yø mmācja ngue xta hyo ra Lázaro connā Jesús. ¹¹ Porque nu'a i bēnnate ra Lázaro, ya hep'x yø mmijudíou yø judío p'hya ngue go ec'ei ra hya mmanā Jesús.

Bi yērbu ja ra hnini Jerusalén ra Jesús.

¹² Nup'x ja ra hnini Jerusalén, xandōngu yø ja'i bi ma da nsānigo ngue ra pascua. Ja bi bahyø ja'i 'mø mi hyats'i, ngue ya ja ngue da zōp'x ja ra hnini ra Jesús. ¹³ Yø ja'i p'hya, bi dējpa yø xi yø palma, bi ma di c'at'ui ra Jesús. Bi mēhra hmafi yø ja'i p'hya, i ena:

—Nunā rá m'mēnhni Oja 'bēcua, guehna tate na. Oja di japhna rá dast'abi yø judío bá 'benhni.

¹⁴ Bi dīn'a n'na ra burru bi hyuxra Jesús. Ya bi nja tengutho nt'ot'i p'x ja ra Maça Libro ngue ena: ¹⁵ "Ague gyø mmēngu p'x ja ra hnini Sión, 'yogui sūhē. Gui nnu ngue bá ep'x ni dast'abihē, bá hyuxa n'na ra burru". ¹⁶ Nup'x rá mēdi hingui pahyø xādi ra Jesús hanja'a te øt'e. Pe nu'mø mi ma mahēts'i ra Jesús, ja bi zo yø mmēi p'hya, ngue nu'a te gāma hya xi nja, ya mant'ot'i ngue ngu'a ja ngue dī nja.

¹⁷ Nuya yø ja'i n'youi ra Jesús, guehya bi nup'x bi japi bi bēnnate ra Lázaro, gā mmanyo ja'i te gā xi nup'i ngue øt'e. ¹⁸ Janangue bi ma yø ja'i ngue di c'at'ui ra Jesús, porque pahyø ja'i ngue nu'a ra milagro xi 'yøt'e, hinjonda zā da 'yøt'e. ¹⁹ Yø fariseo p'hya, dī n'yēmsebi:

—Ya gui nnuhē ya, ya hingui sā te ga øthē. Gui nnuhē ngue gā ni mē yø ja'i ra Jesús.

Nuya 'da yø ja'i hingyø judío bi hyonna Jesús.

²⁰ Nuya yø ja'i bi ma Jerusalén ngue da thanne Oja 'mø bi nja ra ngo, n'youi p'x 'da yø mmēngu Grecia.

²¹ Nuya p'hya bi guarbē 'bāhra Lipe nunā ra mmēngu Betsaida ngue ra hāi Galilea. Bi 'yāpra mate p'hya, bi 'yēmbi:

—Ague n'yø, dī nne gā nyagāhe ts'x ra Jesús.

²² Nunā ra Lipe p'hya, bi xihra Andre'a te sifi. Nunā ra hya bi sifi, 'da i matho gā yoho ngue bá xihra Jesús.

²³ Nunā ra Jesús bi 'yēntho 'mø mi dadi:

—Nu ra N'yohē bí 'yē mahēts'i, ya ni ma da zōnna pa p'x da hnu ngue māguesē. ²⁴ Majuani dí xi'ahē, ngue nugā, ja ngue da thogui, n'namhma ngue xangu yø ja'i da dīnna 'da'yo te. Tengutho n'na zihmūdā ra trigo, mēnte hinga nthuhū ra hmūdā, xquetho n'na mhmūdā

tho i ja. Pe nu'mø ya bi thuhū, da bōxra hmūdā, pe ya xangu yø trigo da ma ma peti 'mø bi nja. ²⁵ Nu ra ja'i honi ha di mpommi ra ndate, guehna di 'bēhrā te na. Pe nu ra ja'i ennā te ua ja ra ximhāi, guehna di t'unna 'da'yo te para zantho na. ²⁶ Nu ra ja'i nne da 'yørcagui mā pāhā, da dennguī. Nup'x ha ga m'mēcā, ja dī m'mēp'x. Nu ra ja'i da 'yørcagui mā pāhā, guehna nnu manho mā Papāgā na.

Bi manna Jesús ngue ya ni ma da tho.

²⁷ A nuyā, hīndī padī te ga øtya. ¿Teni 'bē'a ja ngue ga mma? Ya hingui sā ngue ga ena: "Ma Papā'i, dami yan-gui ngue'a te ja ngue ga thogui", ga ena. Porque ya dá ecā'a, ngue nu'a te ja ngue ga thogui, ga thomh-magā'a.

²⁸ Bi 'yēmp'hya:

—Ague mā Papā'i, da fadi ngue māgue'asē'i ya.

Nu'a ra ora'a p'hya, bi t'øde ngue bá nya Oja maya, bi 'yena:

—Ya xā nja'a te di fadi ngue māguecsegui. Pe mahōnga øt'e ngue da fadi ngue māguecsegui ya.

²⁹ Nu'x yø ja'i mi 'bāp'x, bi 'yøde ngue bá nya Oja maya, pe emthobi ngue ra ngāni'a øde. Mi'da yø ja'i p'hya, bi 'yena:

—Rā anxē Oja i nzohnē —bi 'yena.

³⁰ Mi nya ra Jesús, bi 'yēmyø ja'i:

—Nunā ra hya bi t'øhya, himma partegā p'x ngue bi t'øhna ya, sinoque ni partehē na. ³¹ Ya ni ma da zōnna ora da thaxra güenda ua ja ra ximhāi ya. Da thejpa rá hya ra zithū dī manda ua ja ra ximhāi. ³² Nu'mø bi ma mā'bā'mi ra pont'i da n'nø'migā, ndap'x bi zā, da denyø ja'i mā hyagā.

³³ Bi manna ra hya na, ngue di opan'yu yø ja'i tema forma di dū 'mø bi tho. ³⁴ Bi 'yēnyø ja'i p'hya:

—Ya xtā øcāhe te nt'ot'i p'x ja ra libro ngue ra ley, ngue ra Cristo i 'bēi para zantho. 'Nē nu'i gui ena ngue ra N'yohē bí 'yē mahēts'i, i ja ngue da ma mācuati ra pont'i. ¿Ndanā gue'a'a ra n'yohē bí 'yē mahēts'i gui mmām'mø?

³⁵ Mi dahra Jesús, bi 'yēmbi:

—Nuyā, ya mīts'x dra pa gui hēthē ua'a ja ngue da xoc'a ni mmēihē ya. Nu'mø bi dīni xānho ni mmēihē na ra hya dí xi'ahē ya, guehna ra hya gdī n'yohē na. Pe nunā ra ja'i hīnda ne da 'yøt'e te dī mmāngā, guehna ra ja'i hingui padī te ga 'yo na. ³⁶ Dami 'yēc'ēihē na ra hya da xoc'a ni mmēihē mēnte da zā ga xi'ahē ha di xohni mmēihē. 'Nē majuani da xoc'a ni mmēihē na ra hya na.

Mi juadi bi manya yø hya ya p'hya, bi ma ra Jesús, hingui fadi ha i ma.

Nt'ot'i p'x ja ra Maça Libro ngue yø judío hingui ec'ei ra Jesús.

³⁷ Madague'a xangu yø milagro bi nu yø ja'i bi 'yøtra Jesús, pe hingui ec'ei te xifi. ³⁸ Pe ya ja ngue da ngu'a dī nja, tengutho ra hya bi 'yotra pōngahya Isaiás ngue bi 'yena: "Ague grā Hmu, ¿ndanā gue'a bi bōni ngue bi

'yɛc'ɛi na ra hya da xicähe ya? ¿Ndana gue'a pøni ngue da badj ngue ya uhrá ts'edi Oja ya?"³⁹ Ra Isaías xquet'a bi 'yot'i hanja ra hya ngue himbi 'yɛc'ɛi ra hya yø ja'i, bi 'yɛna:⁴⁰ "Nuna Oja bi gorpabi yø nthandi yø ja'i, n'namhma ngue hinda hyeti conyø dä. 'Nɛ bi gorpabi yø mmæi, n'namhma ngue hinda dimp'u ja yø mmæi hanja ra hya. 'Nɛ hinda 'bätyø mmæi ngue da den'Oja para ngue hinda punnbi".⁴¹ Ra Isaías bi manna ra hya na, ngue parpi ngue maquese ra Jesús, janangue bi ma hanja'a ra Jesús.

⁴² Co ngu'a xangu yø judío ja yø cargo bi 'yɛc'ɛi ra Jesús. Nja hinguí xihyø ja'i ngue ɛc'ɛi, porque su yø fariseo, i nne ngue hinda dujpa yø thuhü p'u ja ra nija.⁴³ I ɛna ngue man'na xanho ngue da nu manho yø ja'i, hinda gue'a ngue Oja da 'yɛmbi ngue xanho te øt'e.

Da ma ra castigo yø ja'i hinguí ɛc'ɛi te mmanna Jesús.

⁴⁴ Nuna ra Jesús bi ts'edi bi nya, bi 'yɛna:
—Nu ra ja'i ɛc'ɛigä ya, hinga hængthogui ɛc'ɛigui ra ja'i, sinoque xquet'a ɛc'ɛi'a ma Papá bá penngui.⁴⁵ Nu ra ja'i hɛrcä ya, tengutho 'mø go di hɛt'a to bá penngui.⁴⁶ Nugä guecä ga xoc'a ni mmæihæ. Dä ɛcä ua ja ra ximhäi, n'namhma ngue nu'a da 'yɛc'ɛigä, hinda m'mæi tengutho ga 'bæhyø ja'i 'yo mants'o.⁴⁷ A nuyá, i 'bæi to øhra hya dí mmangä ya, pɛ hinguí ørpa masu. Ya himma partegä p'u da ma ra castigo ra ja'i. Porque hinda ɛcä ngue 'bexcä sänni da ma ra castigo yø ja'i 'bæcua ja ra ximhäi, sinoque dá ɛhɛ ngue ga nyani.⁴⁸ A nuyá, nu ra ja'i hinguí ørca masu, 'nɛ hinguí ørpa masu na ra hya dí mmangä, guehna ra ja'i da ma ra castigo na. Nuna ra hya dí mmangä ya, guehna di ts'ännbabi ra castigo yø ja'i 'mø ra pa rá nzegui na, ngue hinguí ɛc'ɛi yø ja'i te dí mma.⁴⁹ Porque himma hyase dí mma. Nu'a ma Papá bá penngui, nuna ra hya di 'bɛjpi ga mma, guehna ra hya dí xän'nahæ na.⁵⁰ Pɛ dí pacä p'uya, ngue nu to da 'yɛc'ɛi na ra hya di 'bɛjpa'gui ma Papá ga mma, di nja ra 'da'yo te ra ja'i. Nuna ra hya xijma Papá ga mma, guehna ra hya dí mmangä na.

Bi merpa yø gua yø xädi ra Jesús.

13 Hante di nja ra ngo ngue ra pascua, nuna ra Jesús ya padj ngue ya bi zønna ora da bøngua ja ra ximhäi, di ma mahɛts'i bí 'bæhrá Papá. Nuna ra Jesús hinha rá nzegui di ma'x yø xädi 'bæcua ja ra ximhäi.

² Ra zithü ya xi bennba rá mmæi ra Judas Iscariote nu na rá ts'ant'u ra Simu ngue di da ra Jesús. Nuna ra Jesús, ya padj ngue bi 'yɛp'u bí 'bæ Oja, 'nɛ mahøndi map'u bí 'bæ Oja. 'Nɛ padj ngue nu'a rá Papá, di unna ts'edi ngue di manda gätho yø cosa i ja. ⁴ Mɛnte sihmɛ p'uya, bi nangbæ ja ra mɛxa mi hudj, bi møhrá tuhü, bi ngøt'a n'na ra toaya p'uya. ⁵ Bi xitra dehe p'u ja n'na ra bandeja, bi merpa yø gua yø xädi. I dujpa ra dehe cona toaya di ngøt'i.

⁶ Nu'mø ya mmap'u da merpa yø gua ra Bedu p'uya, ra Bedu bi 'yɛmbi:

—Ague grá Hmu, ¿ua 'nɛcä gui percagui ma guagä?

⁷ Mi dahra Jesús, bi 'yɛmbi:

—A nuyá, hinguí padj te ga mbøn'a te dí øt'a ya, pɛ gui pa'a m'mefa te ga mbøni.

⁸ Mi dahra Bedu p'uya, bi 'yɛmbi:

—A nugä hinda zä gui percä ma gua.

—Nu'mø ngue hinga pet'a ni gua, ya himma n'youi 'mø.

⁹ Bi 'yɛnna Bedu p'uya:
—Ague grá Hmu, hinga hørma gua gui percagui 'mø, gui pegagui ma 'yɛ 'nɛ gui hiqui.

¹⁰ Pɛ ra Jesús bi 'yɛmbi:

—Nu ra ja'i ya m'met'e, ya bi bo gä rá do'yo. Ya hinda høndyø gua ja ngue da 'berpabi ra ja'i. Ya gä m'meque'ahæ ngue ra nts'o, hinda høndä n'na'ahæ ngue hinga m'meque.

¹¹ Bi manna ra hya na ngue hinga gätho m'mequebi yø mmæi yø xädi ngue ra nts'o, porque padj ndana gue'a ja ngue di dä. ¹² Mi juadi bi mejpa yø gua yø xädi p'uya, mahømbi hye rá tuhü ra Jesús. Bi mip'u ja ra mɛxa mahøn'a p'uya. Bi 'yɛmbi:
—¿Ua gui padj te dá øt'ahæ ya? ¹³ Nu'ahæ gui ɛnjæ ngue drä xännbategä, 'nɛ drä hmugä. Pɛ gue ni 'yup'u te gui xicjæ, porque go guecä drä xännbategä 'nɛ drä hmugä. ¹⁴ A nu'mø ngue drä xännbategä 'nɛ drä hmugä, 'nɛ dí pet'a ni guahæ, xquet'a nne ngue gui njahæ p'uya. Gui mpejpa ni gua n'na ngu n'na'ahæ.

¹⁵ Nugä, ya dá ut'ahæ te ja ngue gui 'yøthæ, n'namhma ngue tengutho dá øt'ahæ ya, da ngu'a gui 'yørpe n'na ngu n'na'ahæ. ¹⁶ Majuani dí xi'ahæ, ngue n'na ra mɛfitho, 'yo di ɛna ngue hinda zä da 'yøt'e tengu øtrá hmu. Nu'a n'na ra m'menhni, 'yo di ɛna ngue hinda zä da 'yøt'e tengu øt'a to penhni. ¹⁷ Nu'mø ngue tinni mmæihæ ya yø hya dí xi'ahæ gui 'yɛt'a mmæihæ ya, ra mmɛnthi gä nthæ 'mø.

¹⁸ Nu te dí mmangä ya, hinga gätho di toca'ahæ na ra mmɛnthi na. Porque dí padj te'o ya xtä huanhni, gue'u di tocabi'u. Pɛ jatho ngue di nja'a te nt'ot'i p'u ja ra Ma-cä Libro ngue ɛna: "Nuna 'daua dí sihmegä'be ya, guehna 'bæi ngue ma nsæigä'be na". ¹⁹ Dí xi'ahæ na ra hya na hante ngue di nja, n'namhma ngue nu'mø bi nja p'uya, gui 'yɛc'ɛihæ ngue go guecä. ²⁰ Majuani dí xi'ahæ ngue nu ra ja'i di unna säya'a to dí penhna, tengutho 'mø go dadi 'dacra ts'äya ra ja'i. Nu to di 'dacä ra ts'äya p'uya, tengutho 'mø go dadi unna ts'äya'a to bá penngui.

Bi manna Jesús ngue guehna ra Judas i ja ngue di dä.

²¹ Mi juadi bi manna ra hya na p'uya, bi zä ngue tär'man'u rá mmæi ra Jesús. Bi ma nujantho p'uya, bi 'yɛna:
—Majuani dí xi'ahæ ya, ngue 'bæcua n'na nc'ɛi jæ-gätho häi, ya honi ha di japi ngue di dägui.

²² Nu'u yø xädi p'uya bi mædi di nhyeti n'na ngu n'na, hinguí fadi te'o sihna ra hya i hma. ²³ Nu'a n'na nc'ɛi 'dap'u hühmi ngue sihmæui ra Jesús, guehna rá xädi ɛmmɛi di madi. ²⁴ Ra Bedu p'uya, bi 'yørpa ra senya'a 'dap'u hühmi ra Jesús ngue da 'yänni te'o na i mma.

25 Nu'a bi t'ørpa ra senya p'uya, man'na bi guarbæ hu ra Jesús ngue bi 'yänni, bi 'yëmbi:

—Ague grá Hmu, ¿te'o na guí mma? —bi 'yëmbi.

26 Mi dahra Jesús, bi 'yëna:

—Ma ga pocä n'na xequi ra thuhmë ya. Nunä ga un-nä p'uya, guehna dí mmangä na.

Bi po'a n'na xequi ra thuhmë p'uya, bi unna Judas Iscariote rá ts'ant'æ ra Simu. 27 Nunä ra Judas, ngu i hyanna ra thuhmë, bi yætra zithu p'æ ja rá mmæi. Ra Jesús bi 'yëmbæya:

—Nu'a te ja ngue gui 'yøt'e, 'yøt'e n'nahmantho.

28 Pe nu'æ 'dap'æ hühmæ p'æ ja ra mæxa ngue sühmë, hinjombi n'yo yø mmæi hanja na ra hyä bi sihnä ts'ofo.

29 A nunä ra Judas ngue mä fäti ra buxa njæmnyu, bi 'yëmp'æ i bæ'n'i'da, ngue nunä ra Jesús bi xifi ngue dä däi temä hyoni ngue ra ngo, oque di unni zi algo yø hyoya. 30 Hontho bi zi ra thuhmë bi t'unna Judas, bi bønï, bi ma. Pe ya nxui p'uya.

Ma'da'yo ra hyä di manda ra Jesús ngue di nja.

31 Mi bønna Judas, bi 'yënnä Jesús:

—A nuya ja di nëqui p'uya ngue maguesë ra N'yohæ bí 'yë mahëts'i. 'Në connä ngue'a te øt'e, ja di nëqui p'æ ngue maguesë Oja. 32 Xi'mø ngue ra N'yohæ bí 'yë mahëts'i, nu te øt'e, gue'a guí nëqui ngue maguesë Oja'a, nunä Oja ya, xquet'a dä 'yudi ngue maguesë'a rá Ts'ant'æ ya. 'Në ya mi ts'edyø pa di nja na dí xi'ahæ ya.

33 Aque mä basi'ahæ, ya mi ts'ædra ora dí 'bæhmæ ua ya. Tengutho ra hyä xtá xicä yø judío, xquet'a ngut'atho ra hyä dí xi'ahæ ya. Gui hyonjæ, pe hindä zä gui tenngahæ hapæ gdä magä. 34 Ma'da'yo høn dädi 'bep'ahæ ya, ngue guí mmahmæ n'na ngu n'na'ahæ. Tengutho nnä mä'ahæ, guí njathæ p'uya ngue guí mmahmæ n'na ngu n'na'ahæ. 35 Nu'mø ngue guí mmahmæ n'na ngu n'na'ahæ, di unna güenda gätho yø ja'i ngue gue'e mä xädi'ahæ 'mø.

Bi manna Jesús ngue dä gøn'a m'mæfa ra Bædu.

36 Ra Bædu bi 'yørpa ra nt'änni ra Jesús, bi 'yëmbi:

—Ague grá Hmu, ¿hapæ gue gdï ma p'uya?

Mi dahra Jesús, bi 'yëna:

—Nup'æ ha gdä magä, ya hindä zä gui tenngahæ. Pe dä zä gui tenngahæ m'mæfa.

37 Ra Bædu p'uya, bi 'yëmbi:

—Ague grá Hmu, ¿hanja ngue guí ënä ngue hindä zä ga ten'na'i ya? Nugä dí emmä te connä ngue'e.

38 Mi dahra Jesús, bi 'yëna:

—Guí ënä ngue gui enni te connä nguecä. Pe majuanï dí xi'i ngue hante di mmahra øni, ya xquí cøn-ga nhyu ndi.

Nunä ra Jesús, guehna ra 'yu na ngue di zønna ja'i p'æ 'bæhra Papá.

14 'Yo di tu ni mmæihæ. Guí hyahnï mmæi gui 'yëc'ëihæ Oja, dä guecä dämi 'yëc'ëigahæ. 2 Nup'æ ja rá ngu mä Papägä, xangu yø ts'äya bí jar'æ. Nu'mø dä hin'yæ p'æ yø ts'äya, hïnte ga sänni ga xi'ahæ 'mø. Pe

nuyä, ga mmagä ya ngue güi nsägä ha guí nsäyahæ.

3 Nu'mø dä magä p'uya ngue güi nsägä ha guí nsäyahæ, ga ma ëcä mahøn'a p'uya ga sixahæ, n'namh-mä ngue 'dap'æ ga m'mæhmæ. 4 Guí pahmæ p'uya hapæ gdä magä, 'në guí pahmæ ra 'yu.

5 Mi dahra Toma p'uya, bi 'yëmbi:

—Ague grá Hmu, hindí pacähe ha gdï ma, ¿ha dä nzä ga pacähe ra 'yu gdï ma?

6 Mi dahra Jesús, bi 'yëmbi:

—Connä nguecä dä zä guí sømhæ p'æ 'bæ Oja. 'Në connä nguecä guí pahmæ ndana majuanï. Go dädi ungä ra 'da'yo te. Nu to gä dä 'yëc'ëigui, gue'æ dä zømp'æ 'bæhmä Papá'æ. 7 Ngue hingmi pahmæ te'ogä mä m'met'o, janangue hingmi pahmæ te'o na ra Papá. A nuyä, ya guí pahmæ ya, porque ya guí nnuhæ ya.

8 Bi 'yëmbra Lipe p'uya:

—Ague grá Hmu, 'yøt'e ngue dä zä ga nnugåhe ra Papá 'mø. Co nu'a p'uya.

9 Mi dahra Jesús, bi 'yëmbi:

—Ague Lipe, ya xä mma yø pa dí n'yohæ, ¿në tobe hingui paqui? Nu'a to bi nugä, ya bi nu ra Papá'a. ¿Hanja'a guí xiqui ngue guí ëngui ga øt'a ngue guí nnu ra Papá? 10 ¿Ua hingui ëc'ëigui ngue tenguthogä ya, njarbætho mä Papá? Tengutho mä Papägä p'uya, xquet'a di njadä p'æ. Nunä ra hyä ya xtá xi'ahæ, hinggo dí mmansägä na. Nu'a ra Papá dí n'yo'be, go øt'a te dí øt'a'a. 11 Dämi 'yëc'ëigahæ ngue tenguthogä ya, njarbætho mä Papá. Tengutho mä Papägä ya, xquet'a di njadä p'æ. A nu'mø hingui ëc'ëihæ na ra hyætho, dämi 'yëc'ëigahæ 'mø gä nuh'æ'a te dí øt'e. 12 Majuanï dí xi'ahæ, nu ra ja'i ngue rá mmæi ga 'yëc'ëigui, xquet'a dä zä dä 'yøtra ja'i tengutho dí øt'e. Man'na xangu dä 'yør'mø ngue dä zä, porque nugä ga mmagä p'æ bí 'bæhmä Papá. 13 Rängue guí ëc'ëigahæ, nu'mø gä mat'Ojahæ, gui hyä ra ts'edi gui 'yädi te guí nnehæ. Nugä ga 'da'ahæ'a te gä gui 'yähmæ, n'namhmä dä fadi ngue maguesë na mä Papá. 14 Rängue guí ëc'ëigahæ, nu'mø gui hyä ra ts'edi gui 'yädi te guí nnehæ, nugä ga 'da'i ndana bi zä macosa gui 'yähmæ.

Bi xihyø xädi ra Jesús ngue dä penhna Espiritu Santo.

15 Nu'mø gadi macjæ, dämi 'yøt'e te dädi 'bep'ahæ 'mø. 16 Ga äpa ra mate mä Papá ngue dä penhni te'o dä mäxahæ, 'në di hoc'a ni mmæihæ, tengutho dí øt'ahæ ya. Nunä dä 'benhni, guehna ra Espiritu Santo dä gäp'ahæ ra 'yu majuanï. 'Në guehna guí n'yohæ para zantho na. 17 Nu yø ja'i hingui ëc'ëi Oja, hingui sä di n'youi ra Espiritu Santo, porque hingui hëti 'në hingui pädi te'o. Pe nu'ahæ, ya guí pahmæ te'o na, porque ra Espiritu Santo ya 'bæcua guí 'bæhmæ, 'në guí n'yohæ para zantho na. 18 Nugä hingä soc'æsehæ ua, ga ma pengä ngue ga n'yohæ. 19 Ya mi ts'ætho ya, ya hinni mantho dä nugä yø ja'i. Pe nu'ahæ guí nnujæ mahøn'a. 'Në di nja'ahæ ra 'da'yo te, ngue mahøngdí 'bæcä.

20 Nu'a ra pa'a p'uya, guí umhmæ ra güenda ngue dí n'yogä'be mä Papá. Dä gue'ahæ p'uya, dí n'yohæ p'æ guí 'bæhmæ. 21 Nu ra ja'i dä 'yøt'e te dädi 'bepi, guehna di nëqui ngue majuanï di maqui. Mä Papägä p'uya,

xquet'a di madi gätho ya yø ja'i di maqui. Nugä p'uya xquet'a dadi madi, 'ne ga øt'e ngue da fadi ngue di n'yo'be ra ja'i di maqui.

²² Bi 'yenna Judas, nuna hingra Iscariote:

—Ague gra Hmu, zhanja ngue honjthogähe gui 'yudi ngue di n'yohu, 'ne hinga gätho mi'da yø ja'i da badi?

²³ Mi dahra Jesús, bi 'yena:

—Nu ra ja'i di maqui, guehna da 'yörpabi masu te di xifi, 'ne guehna di mahma Papaga na. Nugä ya, co 'nehma Papa, ya di n'yohe ra ja'i di maqui. ²⁴ A nu ra ja'i hinda maqui, guehna hingu i ørcätho masu te di xänbi. Nuna ra hya di xi'ahu ya, himma hyasega na, go ra hya'a ma Papa ba penngui.

²⁵ Di xi'ahu gätho ya yø hya ya, mente tobe 'daua di 'bahu. ²⁶ A nugä ga apra mate ra Papa ngue da penhna Espiritu Santo, n'namhma da mahahu 'ne di hoc'a ni mmuihu. Gue'a go da xän'nhu gätho'a p'uya, 'ne ga di ben'nhu ya yø hya ya xtä xi'ahu.

²⁷ Ya ga soc'ahu ya, pe di hut'a ni mmuihu. Nugä ga øt'e ngue da hu ni mmuihu, hinga tengu ra hya mmanyø ja'i ngue embi nthummi. 'Yo sä di tu ni mmuihu 'ne 'yo gui sulu. ²⁸ Ya gui øde te xtä xi'ahu ngue ga mmaga p'u bi 'buhra Papa, 'ne honga ma ecä ngue 'dap'u ga n'yohu. Nu'mø majuan i gadi macju, dami johyahu ngue ga mmaga. Porque nuna ra Papa, tate na ngue nugä. ²⁹ Di xi'ahu na ra hya na hante ngue di nja, n'namhma ngue nu'mø bi nja, ya gui 'yec'ei hu na ra hya ya xtä xi'ahu p'uya.

³⁰ Ya hinga ya'atho ga nyahu ya, porque ya ba ep'u ra zithu nu'a di manda yø ja'i hingu i ec'ei ga. Pe cohra ts'edi na, hinda za da dajpi. ³¹ Pe ya jatho ngue ngu'a di nja, para ngue da bahyø ja'i ngue dadi macä ma Papa. 'Ne di øt'e te di 'bejpi ga øt'e. Nanju ya, ma ga 'uehmu ua.

Ra Jesús bi hyejpabi ra hya bi ma ngue n'na 'bäi ra uva conyø 'yet'o.

15 Go guecä tengu tho n'na 'bäi ra uva, 'ne hincjom man'na tengu ga. Ma Papaga p'uya, tengu tho n'na ra mefi ngue fähra nu'ua. ² Sajpa yø 'yet'o hingu i nne di nzudi. Pe nu'u yø 'yet'o zudi, fadi 'ne øjpa yø 'yont'o, n'namhma ngue man'na di nzudi xanhu. ³ A nu'ahu, tengu tho yø 'yet'o ngue zudi, porque gui ør-pahu masu te di xän'nhu. ⁴ 'Yo gui hegahu p'u, tengu tho ga hinda hec'ahu p'u. Xi n'na ra 'yet'o ya, nu hinda za di nzuhra ndät'a 'mø 'yose, ya himbi thep'u ja ra da'y. Gui njathu p'uya, hinda za gui n'yo manhohu 'mø gui hyegahu p'u.

⁵ Nugä tengu tho n'na ra da'y. A nu'ahu p'uya, tengu tho yø 'yet'o. Nu'a hingu i hegagu i ya, man'na di n'yo manho, porque di n'yo'be. A nu'mø gui hyegahu p'u, ya hinda za te gui 'yøthu. ⁶ A nu ra ja'i hep'u ma hyaga, di njapi tengu tho ra 'yet'o hingu i zudi. I nthequi ngue ma'ot'i. Nu'mø bi 'yot'i, da ma mapeti ngue da t'udi.

⁷ Nu'mø hingu i hyegahu p'u, gui 'yet'a mmui te di xän'nhu, dami 'yädi te gui nne gui 'yahmu, gui nnu gue di n'na'ahu. ⁸ Nuna ma Papaga, da hnu mansu 'mø ngue gui n'yo manhohu na. Gue'a di nequi'a p'uya

ngue majuan i ma xädi'ahu. ⁹ Tengu tho gui macä ma Papa, njarbetho nnä ma'ahu ya. Nu te di nnu manhogä, gue'a gui 'yøthu'a. ¹⁰ Nu'mø gui 'yøt'e te dadi 'bep'ahu, ya ni mantho ga ma'ahu 'mø. Nugä di øt'e te di 'bejpagu i ma Papa, janangu e di maqui.

¹¹ Di xi'ahu na ra hya na, n'namhma ngue tengu tho nnä johyaga, ngu'a gdi johyahu. 'Ne hangu ra pa gui johyahu. ¹² Nuna ra hya naya, dadi 'bep'ahu ngue tengu tho nnä ma'ahu ya, da ngut'a gdi mmahmu n'na ngu n'na'ahu. ¹³ Nu'a ma datho ja ngue da 'yøt'a n'na ngue'mø di mahra amigo, da 'yenna te connä nguehru amigo. ¹⁴ Nu'ahu, ya ma amigo'ahu ngue'mø gui 'yøt'e te dadi 'bep'ahu. ¹⁵ Nuyä, ya hinga en'ahu ngue gyø mefithohu ya, porque nu'a ra mefitho hingu i padi te øtra hmu'a. Nuyä di mma ngue ma amigo'ahu, porque ya da ø'ahu n'yu te gama hya xicä ma Papa. ¹⁶ Hingo ga huanngahu, nugä go da huan'nhu. A nuyä, ngue gui ec'ei ga hu, di nne ngue zant'a gui n'yo manhohu, n'namhma ngue di n'na'ahu'a te ga gui 'yaphu ra Papa. ¹⁷ Nuna ra hya naya, dadi 'bep'ahu ngue gui mmadi n'na ngu n'na'ahu.

I nnu man'u yø ja'i ra Jesús co 'ne'u yø xädi sambabi.

¹⁸ Nu'mø ngue nnu man'ahu yø ja'i, ya gui pahmu ngue ya mam'met'o xa hnu man'ugu i. ¹⁹ Nu'mø ngue gadi n'amigohu yø ja'i hingu i ec'ei ga, dadi ma'ahu yø ja'i 'mø tengu tho gui mahyø amigo. Pe nugä, go da huan'nhu p'u 'buhyø ja'i ua ja ra ximhai. A nuyä, ya hin gadi n'amigohu yø ja'i ya. Janangu e nnu man'ahu. ²⁰ Dami benna hya ya xtä xi'ahu m'met'o. Hincjo n'na ra mefitho da 'yena ngue hinda thogui tengu tho thohra hmu. Nu'mø ngue bi nu man'uga yø ja'i, xquet'a gui njathu p'uya, da nu man'ahu yø ja'i. Nu'mø ngue hingu i t'ec'ei'a te di xänbategä, ni xinga gue'ahu da t'ec'ei'ahu 'mø. ²¹ Nu te ga di xi'ahu ya, da ja'ahu yø ja'i, porque ngue ma xädi'ahu. Nuna Oja ba penngui, hingu i pahyø ja'i te'o na, janangu e di ja'ahu p'u yø ja'i.

²² Nu'mø hin xabä ehe ga nzohyø ja'i, ya hinda jase yø ja'i p'u da ma ra castigo 'mø. Pe nuyä, di jase p'u da ma ra castigo ya ngue hingu i ec'ei gu i. ²³ A nuyä, nu'a ga nnu man'uga yø ja'i ya, xquet'a 'ne'a ma Papaga nnu man'u ya. ²⁴ Hin tema castigo di nja 'mø ngue hin tema hmeya xcä øt'a p'u ha 'buhyø ja'i. 'Ne nu'a te ga di øt'e, hincjogu i pøni ngue di sä da 'yøt'e. Madague'a bi nu yø ja'i te ga di øt'e, pe co ngu'a nnu man'u gyø ja'i, co 'ne'a ma Papa i hnu man'u ya. ²⁵ Nuyä yø hya di mmanga, di nja ya, porque jatho ngue di nja'a te nt'ot'i p'u ja ra Maca Libro ngue ra ley ca yø ja'i, i ena: "Hingu i ja te rangue'a i hnu man'ugu i".

²⁶ Ga xicä ma Papa ngue da penhna Espiritu Santo da mahahu 'ne di hoc'a ni mmuihu. A nu'a, go di ja majuan i te'oga'a. ²⁷ Xquet'a 'ne'ahu dami jahu majuan i te'oga, porque di n'yohu asta guerp'u ba fehra hya.

16 Di xi'ahu ya yø hya ya, n'namhma hingu i ny-obeni hu. ² 'Ne da ma nthuqui ni thuhu p'u ja yø nija yø judio. Da 'yehra ora ngue di m'mu i'da da hyo'ahu, da 'yena ngue ørpa ra 'befi Oja. ³ Nguna ra

hya da ja'ahx yø ja'i, porque hinjam'mø di nne da ba'a ma Papá, ni xinga gueque di pacyø ja'i. ⁴ Dí xi'ahx na ra hya na, n'namhma ngue nu'mø bi zønna ora di nja, da zo ni mmæihx na ra hya ya xtá xi'ahx.

Ja di nequi p'ua te øtra Espíritu Santo p'uya.

Mam'met'o hinte dí xi'ahx na ra hya na, porque 'daua dí 'bæhmæ. ⁵ A nuyá, ya ga mmagä ya, ganí m'mæp'æ bí 'bæhma Papá bá penngui. A nu'ahx ya, ya hinjonda bøní da 'yengui: "¿Haræ gní ma ya?" ⁶ Pe nuya ngue dá xi'ahx na ra hya na, bi du ni mmæihx ya. ⁷ Pe majuaní te dí xi'ahx, go ni nhohx ngue ga mmagä. Porque nu'mø hinga mmagä, ¿hague di 'yæ'a ra Espíritu Santo da mäxahx 'næ di hoc'a ni mmæihx 'mø? Pe nu'mø ga mmagä, ya ga ma penhnä p'uya. ⁸ Nu'mø bá æ'a p'uya, go da 'yøt'a ngue da bahyø ja'i 'bæcua ja ra ximhäi ngue ja yø ts'oqui, 'næ da badí hanja na ra 'yu njuantho. 'Næ da bahyø ja'i ngue da zønna pa da japræ castigo Oja. ⁹ Da badí ngue ra ts'oqui øtyø ja'i himbi 'yæc'æigui. ¹⁰ A nugä ngue njuantho dá n'yogä, ya ga mmagä p'æ bí 'bæhma Papá. 'Næ ya hinní mantho guí nnujæ ua. Janangue da hyaxa njuani yø ja'i p'uya ndana gue'a ra 'yu njuantho ja ngue da n'yo. ¹¹ Da hyaxa njuani yø ja'i p'uya hanja na ra hya xa nzän'Oja. Porque ya da ts'ännbi ngue da ma ra castigo na ra zithy di manda ua ja ra ximhäi.

¹² Xangu mi'da yø hya jap'æ dí nne ga xi'ahx, pe tobe hingui sønna ora p'æ da zä gui tímhmæ te ga mbøn'a te dí xi'ahx ya. ¹³ Nu'mø bá ehra Espíritu Santo ya, go di o'ahx n'yu hanja'a te majuaní'a. 'Næ gä majuaní'a te da xän'nahæ'a, porque híngrä hyæse da ma, a nuna tengutho ra hya da sifi, da ngu'a da ma. Da 'yøt'e ngue gui tímhmæ hanja'a te ja ngue di nja. ¹⁴ Nu'a go da 'yøt'e ngue da hny mansugä'a, porque da ha'a ra hya ga xifi, 'næ da 'yøt'e ngue gui pahmæ hanja ra hya. ¹⁵ Nu te gäma hya mmanna Papá, gä gue'a ra hya dí mmangä'a. Janangue dí xi'ahx ngue ra Espíritu Santo da hanngagui ma hya, 'næ di ja'ahx ngue gui pahmæ hanja ra hya.

Da gohi ngue ra johya'a ra dummi ja yø xädi.

¹⁶ Ya mi ts'udra ora ngue hin hapæ gui nnujæ ya. M'mæfa p'uya, ya hindä ya'atho gui nnujæ mahøn'a, porque ga mmagä mahæts'i bí 'bæhma Papá.

¹⁷ Nuya 'da yø xädi p'uya, di n'yänní n'na ngu n'na, di n'yæmbi:

—¿Te ga mbøn'a xicjæ na? ngue ena ya mi ts'udra ora ya, ya hin hapæ ga nnujæ. Ximmi ts'udra ora ngue ga nnujæ mahøn'a p'uya, ximmi mmamp'uya ngue da ma mahæts'i bí 'bæhrä Papá. ¹⁸ ¿Tení 'bæ'a ga mbøn'a mmanna? ngue æmbi ya mi ts'utho. Híndí pahmæ temä hya mmanna.

¹⁹ Bi bahra Jesús ngue nne da 'yännyø xädi na ra hya bi ma, bi 'yæmbæya:

—Nugä dí xi'ahx, ya hindä ya'atho hin hapæ gui nnujæ. M'mæfa p'uya, ya hindä ya'atho gui nnujæ. ¿Ua guehna ra hya gadi n'yänhnæ naya? ²⁰ Majuaní dí

xi'ahx ngue gui nzomhmæ 'næ da du ni mmæihx. Nu'mø bí nu'ahx yø ja'i 'bæ'a nximhäi p'uya, dadi johya. Pe hinte ja'a. Nu ni dummiæihx da gohi ngue ra johya'a. ²¹ Conque nu'mø ja ngue di m'mæhrä basí n'na ra xisu, tu rá mmæi porque ya bi zønna ora da zä ra n'æ. Pe nu'mø ya bí m'mæhrä basí p'uya, ya hinní mantho mbæn'a ra n'æ mi sä. Porque di johya ngue ya bí m'mæhrä basí ua ja ra ximhäi. ²² Xquet'a gui njathæ p'uya. Bá æp'æ ra ora da du ni mmæihx. Pe nugä ga ma pengui ga nnu'ahx. Gä ra johya di nja ni mmæihx p'uya. Gue'a n'na ra johya hinjonda zä da hyaqui.

²³ Nu'a ra pa'a p'uya, ya himma hyoni te gui 'yänngahæ. Nugä majuaní dí xi'ahx, nu'mø gä mat'Ojahæ rángue guí æc'æigahæ, damí hya ra ts'edi gui 'yädi te guí nnehx. Ma Papágä p'uya di 'da'i te gui 'yäphæ. ²⁴ Asta guehya tobe hinte guí äphæ Oja di 'da'ahx rángue guí æc'æigahæ. Damí 'yähmæ n'namhma di n'na'ahæ. Janjuani ngue gä ra johya di nja'ahx p'uya.

Bi ntæte ra Jesucristo ua ja ra ximhäi.

²⁵ Nuya yø hya ya xtá xi'ahx, dá honí te nnä hyæjpabi ra hya dá ma. Pe da 'yehra ora ngue nuya yø hya dí xi'ahx, ya hinga honí te gda hyæjpi. Sinoque ga xi'ahx njuantho ha di njap'æ gdí pahmæ ra Papá. ²⁶ Nu ra pa ja p'uya, ya da zä gui 'yäphæ ra Papá'a te guí nnehx rángue guí æc'æigahæ. Ya himma hyoni ngue 'bet'o ga äpä ra mate ma Papá connä ngue'ahæ. ²⁷ Porque di ma'asæhx ra Papá. Di ma'ahæ, porque gadi maçjæ, 'næ gä 'yæc'æihæ ngue dá æcä p'æ bí 'bæ Oja. ²⁸ Bí næxcä ma Papá 'mø dambä æcua ja ra ximhäi. A nuyá, ga pøngä ua ja ra ximhäi ya, ga mma mahæts'i bí 'bæhma Papá.

²⁹ Mi dahyø xädi p'uya, bi 'yænä:

—A nuyá, njuantho guí xicje ya. Hin temä hya gní hyæjpi te guí mmænya. ³⁰ A nuyá, ja dí tingähe p'uya ngue gä guí parpabi yø n'yomfæni yø ja'i. Himma hyoni ngue 'bet'o da t'øt'a'i ra nt'änní. Guehna nnä æc'æigähe naya ngue güi 'yæp'æ mahæts'i bí 'bæ Oja.

³¹ Ra Jesús bi 'yænä:

—A nuyá, ya guí æc'æihæ ra hya dí mmangä ya. ³² Ya mme 'bexque'a ya, ya ni ma da zønna ora ga nhyæhmæ, 'da'a n'naní gdí mähä. Ya gui sogasæhx p'uya. Pe nugä híndí 'dasægä, porque dí n'yogä'be ma Papá. ³³ Nu'mø ngue gui unni mmæihx ya yø hya dí xi'ahx ya, guehya yø hya da hyut'a ni mmæihx ya. Nuya ja ra ximhäi gui sähx ra n'æ ua. Pe damí hyahæ ra ts'edi, ya xtá tapä'a secua ja ra ximhäi.

Bi marpabi Oja yø xädi ra Jesús.

17 Mi juadi bí manya yø hya ya p'uya, bi hyanma hæts'i ra Jesús, bi 'yænä:

—Ma Papá'i, ya bi zønna ora ya. Da bahyø ja'i ya ngue maguesæ'a ni Ts'ænt'æ, n'namhma ngue xquet'a 'næhni Ts'ænt'æ da 'yøt'e ngue da bahyø ja'i ngue mague'asæ'i. ² Nu'i gä unna ts'edi ni Ts'ænt'æ ngue nu'æ to gä gä däpi, di unna 'da'yo te para zantho. 'Næ gä unna nt'ædi ngue nu'a te da zänní gue'a di nja'a. ³ Nu'a ra 'da'yo te para zantho, gue'a di dinna ja'i da ba'i'a, 'næ

da baqui. 'Ne høn'atho'i ngue majuanj grá Oja. A nugä p'uya, guécä drá Jesucristo guá penhua.

⁴ Nugä dá øt'e ngue bi bahyø ja'i ua ja ra ximhäi ngue mague'ase'i. Dá juacä ra 'befi gá 'bejpi ga øt'e. ⁵ A nuya ma Papá'i, dami 'daqui ngue nup'x ja ni hmi ni dá, maguecsegau tengutho nmi jai m'met'o hante di nhohra ximhäi.

⁶ Nuya yø ja'i gá huanhua ja ra ximhäi ngue gá dáqui, dá japi bi badj te'o'i. Mi o ni 'ye yø ja'i, pe go gá dáqui, 'ne bi 'yec'ei na ni hya guá pennbi. ⁷ A nuyá, ya pahyø ja'i ya ngue go guí xiqui te gäma hya dí mmangä. ⁸ Dá unnä na ni hya gá xiqui ga xifi. Yø ja'i p'uya, bi 'yec'ei. 'Ne haxa njuani yø ja'i ya ngue majuanj dá ecä p'x güi 'bæi, 'ne ec'ei ngue go guá pennagui ua.

⁹ Dí ä'i ra mate ya ngue gui fähyø ja'i. Nunä ra mate dí ä'i, hin dadi terpä p'x gätho yø ja'i 'bæ'a nximhäi. Nu'x yø ja'i gá dáqui, gue'x dí xi'i guí fä'x, porque o ni 'ye. ¹⁰ Nu'x to gá o ma 'yegä, gá o ni 'ye'x. Nu'x to o ni 'ye p'uya, o ma 'yegä'x. 'Ne da hnu mansugä connä ngue'x.

¹¹ Nugä ya hinnj mantho ga m'mec'ei ua ja ra ximhäi. Nugä ga mmagä p'x guí 'bæi, ja ga m'mecä p'x. Pe nuya da gocua ja ra ximhäi, guehya dí xi'i gui fähya. Ma Papá'i, xanduxqui'i. Conni ts'edi dami fädi te'o gá dáqui, n'namhma ngue xøgue n'na hyatho da gohi, tenguthogüi, n'na hyatho dí jai. ¹² Mente ra pa 'daua dá m'mehme ua ja ra ximhäi ya gá dáqui, conni ts'edi nmará fädi. Hijnombj m'medi, hindä høndä n'na nc'ei, nunä ya bá nt'ot'i ngue di m'medi, para ngue di nja na ra hya nt'ot'i p'x ja ra Maca Libro.

¹³ A nuyá, ga mmagä p'x guí 'bæhya. Pe mente tobe dí 'betä ua ja ra ximhäi, dí mmangä ya yø hya ya, n'namhma ngue nuya ma ja'iu, gá ra johya di nja, tengutho nná johyagä. ¹⁴ Nunä ra hya guá pennba yø ja'i ngue ga xännbi, bi nu manho ra hya. Pe nuya yø ja'i himbi nu manho ni hya p'uya, bi nu man'x ya yø ja'i bi nu manho ni hya. Porque ya hinnj mantho øtra nts'o ga 'yo yø ja'i, tenguthogä ngue hindä øt'ä ra nts'o ga 'yo yø ja'i. ¹⁵ Hinnä ä'i ra mate ngue guí jæcua ja ra ximhäi ya yø ja'i dí xi'i. Sinoque dí ä'i ra mate ngue gui fädi ngue ra zithy hindj ts'onnbä yø nt'ec'ei. ¹⁶ Tengutho gá hindä øt'ä ra nts'o øtyø ja'i, da guehya ma ja'iu, xquet'a hingui øtra nts'o ga 'yo yø ja'i ya. ¹⁷ Dami 'yøt'e ngue da hyo yø mmæi connä ngue'e, da hyonna nho da n'yo connä nguehni hya. Porque nunä ni hya, guehna majuanj na. ¹⁸ Tengutho güi pennagui ua ja ra ximhäi, xquet'a di njadä p'uya, dá øt'ä ya ma ja'iu ngue da ma da manna hya p'x ha 'bæhyø ja'i. ¹⁹ Dí engä ma te connä nguehma ja'iu, n'namhma ngue xquet'a 'ne'x da hyo yø mmæi ngue xtä nho te da n'yo connä nguehna ra hya majuanj.

²⁰ Pe hingä hont'x dí ä'i ra mate guí fä'x, sinoque 'ne'x yø ja'i da 'yec'ei gá m'mefa connä nguehna hya da manya ma ja'iu, xquet'a dí xi'i ngue gui fädi. ²¹ Gätho ya dí xi'i ya, dí ä'i ngue xøgue n'na hyatho da gohi tenguthogüi, ngue n'na hyatho di jai. Ga njathx p'uya, n'na hyatho ga cohmx ya ma ja'iu, ma Papá'i, gue'a di badj gätho yø ja'i'a ngue guá pennagui ua ja ra

ximhäi. ²² Nugä dá japä ya ma ja'iu tengutho guí jaj-pagui m'met'o, n'namhma ngue gue'a di gohi ngue xøgue n'na hyatho di jah'ä p'uya, tengutho'i co 'necä n'na hyatho di jai. ²³ Nugä dí n'yogä'be ya ma ja'iu. Nu'i p'uya dí n'youi. Gue'a di gohi ngue xøgue n'na hyatho di jah'ä. 'Ne gue'a di ba hmi'da yø ja'i'a ngue nu'i go guá pennagui ua, 'ne gadi ma'x ma ja'iu, tenguthogä, gadi maqui.

²⁴ Ma Papá'i, nuya ma ja'iu gá dáqui, dí nnegä ngue 'nehya di m'mep'x ha ga m'mecä ya, n'namhma ngue da nu te guí ørcagui, ngue gui øt'e ngue 'necä dí tategä hapx guí 'bæi. Porque nu'i gadi maqui hante di nhohra ximhäi. ²⁵ Ma Papá'i, gá ra nho guí øt'e. Nuya yø ja'i 'bæcua ja ra ximhäi, hingui pa'i ya. Pe nugä dí pa'i. A nuya ma ja'iu p'uya, ya padj ngue go guá pennagui ua. ²⁶ 'Ne dá xifi hanja ra hya ngue te'o'i. 'Ne tobe ni mantho dí xifi te'o'i ya, n'namhma ngue tengui ngue gadi maqui, da ngu'a da 'yøt'e. A nugä p'uya, dí n'yogä'be ya yø ja'i ya.

Bi ts'ixra Jesús ngue da jot'i.

18 Mi juadi bi manya yø hya ya, bi ma ra Jesús, bi me yø xädi, bi ma man'na nguadi ra 'yuthe Cedrón. Nup'x ja n'na ra nuaza p'uya, ja bi yerbx ra Jesús conyø xädi. ² Xquet'a 'nehnä ra Judas bi dá ra Jesús, ya mi pa'a ra xequi'a, porque xangu yø nnidi ja madj perpx yø xädi ra Jesús. ³ Nunä ra Judas bi zømp'x 'bæhra Jesús. Ni n'youi n'na 'bæi yø soldado co 'nehyø policia yø m'menhni yø mmäcja conyø fariseo. Ni gx yø juai, 'ne ha yø lámpara gui nyot'i. Mi'da yø ja'i, ni gx yø za tøhra sibi yø nya ngue gui nyot'i. ⁴ Pe ra Jesús ya gá padj te ja ngue da thogui. Bi ma di c'at'ui ngue bi 'yänni, bi 'yembj:

—¿Te'o guí homhmæ?

⁵ Nu'x yø ja'i p'uya, bi 'yembj:

—Dí hongähe ra Jesús nunä ra mmengu Nazaret.

Mi dahra Jesús, bi 'yembj:

—Go guécä masque guí honjæ.

Ni n'youi yø ja'i na ra Judas bi dá ra Jesús. ⁶ Nu'mø mi 'yembyø ja'i ra Jesús: "Go guécä", i gohyø xøtha yø ja'i, bi t'ængä häi. ⁷ Nunä ra Jesús mahømbj 'yännbæya, bi 'yembj:

—¿Te'o guí homhmæ?

Nu'x yø nzite p'uya, bi 'yembj:

—Dí hongähe ra Jesús nunä ra mmengu Nazaret.

⁸ Mi dahra Jesús, mahømbj 'yembj:

—Ya dí xi'ähx ngue go guécä. Nu'mø go guí honjæ, pe dami thøhmæ ya 'bæcua, da ma.

⁹ Nguna bi ma, para ngue di nja'a te ra hya xi manna Jesús ngue xi 'yena: "Ma Papá'i, nu'x gá dáqui, hinnjombj m'medi", xi 'yena. ¹⁰ Ra Bedu p'uya bi gæxrá juai mi hä, bi hiejpa rá gu ngue rá n'yei'a n'na nc'ei ni hu ngue ra Malco, nunä rá 'yehx ra 'bet'o mmäcja. ¹¹ Pe ra Jesús bi 'yembj:

—Ague Bedu, dami fos'ni juai. ¿Ua guí enä ngue ya hindj nja'a te ra n'x xpä nzänma Papá ga thogui?

Ya 'bæp'æ 'bæhrá hmu yø mmäcja ra Jesús.

12 Ni n'youi n'na rá hmu ya yø soldado conyø policia yø m'menhni yø hmu yø judío, bi bentra Jesús, bi dut'i. 13 Bi zixpæ ja rá ngu ra Anás. Nuná ra Anás mará ndøhya ra Caifás nuná mađi mađa yø mmäcja'a ra jeya'a. 14 Nuná ra Caifás xi 'yæmbyø hmu yø judío ngue man'na xanho ngue n'na nc'ëi'itho da tho connángue gátho yø ja'i.

Bi manna Bedu ngue hingui pađi te'o ra Jesús.

15 Nup'æ ja rá ngu na rá hmu yø mmäcja, nu'a ra dađhi ja mbo, ja i ts'ixpæ ra Jesús. Nuná ra Bedu co 'nëhna man'na nc'ëi rá xädi, bi denna Jesús. Nuná n'na nc'ëi rá xädi na, mađi mpæhmi ra mmäcja. Janangue bi tho'ambo 'mø mi yæt'ambo ra Jesús. 16 Pæ nuná ra Bedu bi gohmæxøts'e ra goxthi na. Janangue bá pøn'a ra xä-di mará mpæđiui ra mmäcja ngue bi nyæui na ra xisu fähra goxthi ngue da tho'ambo ra Bedu. 17 Nu'a ra xisu fähra goxthi p'æya, bi 'yænna Bedu, bi 'yæmbi:

—¿Ua hinga 'nëi' rá xädi'i na ra n'yohæ na?

Mi dahra Bedu, bi 'yæna:

—Hijn'na, hinga 'nëcä.

18 Nu'a ra ora'a mi se, janangue nu'æ yø hmiqúi 'bæp'æ, conyø policia, xi 'yuhra sibi p'æ 'bæi ngue di nhat'i. Ra Bedu p'æya xquet'a 'në'a 'dap'æ 'bæhmæ'a ngue di nhat'i.

Nuná rá hmu yø mmäcja bi 'yørpa ra nt'änni ra Jesús.

19 Nuná rá hmu yø mmäcja bi dæ'mi bi 'yænna Jesús ndana gue'a yø xädi, änni te 'be'a ma hya xännbi. 20 Mi dahra Jesús, bi 'yæmbi:

—Nuná ra hya ya xtá mangä, yø hmi yø da yø ja'i xtá mangä na ra hya na. Xtá nxännbategä p'æ ja yø t'ænija, da guerp'æ ja ra danija di mpeti gátho yø judío. Hijn tema hya xtá mangä ngue da nt'aguitho. 21 ¿Hanja ngue ja guí ännui tema hya xtá mangä ya? Damí 'yänhnæ yø ja'i ya, go da xi'æhæ hanja ra hya xtá mangä'æ. Nu'æ go pa'æ tema hya xtá mangä.

22 Høntho bi manna nguna ra Jesús, mi 'bæp'æ n'na ra policia di mper'æ ja ra danija, bi memba rá hmi, bi 'yæmbi:

—¿Ua ya ngu'a gdi tha'mø guí yæui rá hmu yø mmäc-ja ya?

23 Mi dahra Jesús, bi 'yæmbi:

—Nu'mø ja ma n'æ te dá mangä, dami ma te gui sä man'æ 'mø. Pæ nu'mø ngue njuantho dí yagä, ¿hanja ngue guí pegbagui ma hmi?

24 Ra Anás bi dutra Jesús, bi mennbabi na ra Caifás rá hmu yø mmäcja.

Mæhømbi gønna Bedu ra Jesús.

25 Mente di sigue 'bæp'æ ja ra sibi ra Bedu ngue di nhat'i, bi t'æmbæya:

—¿Ua hinga 'nëi' rá xädi'i na ra n'yohæ na? —t'æmbi.

Mi dahra Bedu p'æya, hømbi ncøni, bi 'yæna:

—Hijn'na, hinga 'nëcä.

26 Mi 'bæp'æ n'na rá hmiqúi na rá hmu yø mmäcja. Nuná ra hmiqúi p'æya, di mmenjui na ra n'yohæ xi zen-na Bedu xi heyepa ra gu ngue rá n'yæi. Bi 'yännbæya, bi 'yæmbi:

—Pæ, uanguí gue'e xtá nu'i p'æ ja ra nuæza ngue guí n'youi ra Jesús —bi 'yæmbi.

27 Ra Bedu p'æya mæhømbi ncøni. Nu'a ra ora'a p'æya, bi mmahra øni.

Ya 'bæp'æ 'bæhra Pilato ra Jesús.

28 Nup'æ ja rá ngu ra Caifás, bá njæcra Jesús ngue i map'æ ja ra palacio 'bæhra gobernador. Pæ ya 'yo hax-pæya. Nu'æ yø judío p'æya, hĩmbi yærbæ ja ra palacio'æ. I ja yø costumbre, i ëna ngue nu'mø ja ngue di nsänni-go, hingui sä di ntæt'ui yø ja'i hingyø judío. Nu'mø xtá nyæt'i, ëna ngue ya hinda zä di nsihmæ p'æ ja ra ngo ngue ra pascua. 29 Janangue bá pønna Pilato ngue bi nyæui yø judío. Bi 'yæmbi:

—¿Te 'be'a ma hya gni yaphæ na ra n'yohæ 'bæcua?

30 Bi 'yænyø hmu yø judío p'æya:

—Nu'mø ngue hĩndra ts'oc'ëi næ, hĩnxca dægæhe ua 'mø.

31 Bi 'yænna Pilato p'æya:

—Uanguí guí çahæ ra ley p'æya, da zä gui sixhæ gui 'yøschæ ra ts'æt'abi.

Yø judío p'æya bi 'yæna:

—Pæ nugæhe ngue yø judío, hĩn'yægæhe ra nt'edj ngue sä gæ hogæhe n'na ra ja'i. Nu'i go nnethe gui sän-ni te di nja.

32 Ja bi bømp'æ'a te xi man'a m'met'o ra Jesús, ngue ya xi ma ngue da thop'æ ja ra pont'i. 33 Nu'mø mi yæt'ambo ra palacio ra Pilato, bi mađa bá ts'ohra Jesús ngue da 'yørpa ra nt'änni. Bi 'yæmbi:

—¿Ua gue'e rá dæst'abi'i yø judío? —bi 'yæmbi.

34 Mi dahra Jesús, bi 'yæmbi:

—Xi'a ra hya guí mmanya, go guí änsæ, ¿ua gue 'bæi to xa xi'i ngue guécä?

35 Mi dahra Pilato p'æya, bi 'yæmbi:

—¿Ua go ma mmijudíohe p'æya? Nu'æ ni mmijudíohe 'në'æ yø hmu yø mmäcja go xa dä'i ua dí 'bæcä'æ. ¿Teni 'be'a gá 'yøt'e?

36 Mi dahra Jesús, bi 'yæmbi:

—Nup'æ dađi mađagä, hinga guécua ja ra ximhäi jaua p'æ. Nu'mø ngue ja gađi mađagä ua, gdi sigä to da 'yøtra sui 'mø, ngue hĩnxta mma mađagä p'æ 'bæhyø judío. Pæ nup'æ dađi mađagä, hinga guécua p'æ.

37 Ra Pilato bi 'yæmbi:

—¿Janangue gue'e grá dæst'abi 'mø?

Mi dahra Jesús, bi 'yæna:

—Ahá, go guécä tengutho ra hya guí mma. Gue'a dá ëcä ua ja ra ximhäi'a, ngue gæ m'mæi para ngue gæ mmanä na ra hya majuaní. Nu to gátho nne da bađi hanja na ra hya majuaní, da 'yøde te dí mmanä ya.

38 Ra Pilato p'æya bi 'yæmbi:

—¿To go da bøni ngue da bađi hanja'a ra hya majuaní p'æya?

Ya nts'änni ngue dā tho rā Jesús.

Mi juadi bi 'yørpā rā nt'änni p'uya, bi bøn'athi rā Pilato ngue bi nyaui yø judío. Bi 'yēmbi:

—Hijn temā ts'oqui dí tinnbā nā rā n'yohē 'bæcua.

³⁹ Pē ja'ahē rā costumbre ngue pa mathøgue n'na rā ofādi 'mø ja rā ngo ngue rā pascua. ¿Ua guí nnehē ngue gā thøcā nā rá dast'abi yø judío?

⁴⁰ Bi mēhrā hmafi gātho yø ja'í p'uya, bi 'yēnā:

—Nu'ā, hīn'nā'ā. Go dāmī thøhrā Barrabás.

Pē nunā rā Barrabás, guehnā n'na rā bē nā.

19 Nunā rā Pilato, bi mānda ngue bi ma m'mei rā Jesús. ² Nu'ē yø soldado, ya xī me n'na rā corona ngue yø 'uīni, bi gāspā rá ya rā Jesús. 'Nē bi hetā n'na rā he ngue rā 'bojəpoi. ³ Bi guarbē 'bāhrā Jesús, bi 'yēmbi:

—Guí tate ague rá dast'abi'í yø judío —bi 'yēmbi.

Mēnte pēmbā rá hmi p'uya. ⁴ Rā Pilato p'uya, māhømbi bøn'athi, bi 'yēmbi yø judío:

—Para ngue guí umhmē rā güenda ngue hīn temā ts'oqui dí tinnbā nā rā n'yohē nā, guí nnuhē ngue gā ma jēcā ua ya —bi 'yēmbi.

⁵ Mambā pønna Jesús, bá oxrá ya n'na rā corona ngue yø 'uīni. 'Nē he rā 'bojəpoi xī ma māhete. Rā Pilato p'uya, bi 'yēmbi yø ja'í:

—Bæcua nā rā n'yohē ya.

⁶ Nu'ē yø hmu yø mmäcja 'mø mī nu p'uya, co 'nē'ē yø policía, bi mēhrā hmafi, bi 'yēnā:

—Dā guatrā pont'í. Dā guatrā pont'í.

Bi 'yēnā Pilato p'uya:

—Pē dāmī sisehē 'mø, bí cuathē rā pont'í, porque nügā ya hīn temā ts'oqui dí tinnbā.

⁷ Nu'ē yø hmu yø judío p'uya, bi 'yēmbi:

—Nügāhe dí cāhe n'na rā ley. Conforme rā ley dí cāgāhe, jatho ngue dā tho, porque mmā ngue rá Ts'ənt'ē Ojā.

⁸ Nunā rā Pilato 'mø mī 'yøhnā rā hyā nā p'uya, mān'natho bi nšy. ⁹ Hømbi yət'ambo rā palacio p'uya, bi 'yānna Jesús, bi 'yēmbi:

—¿Harē grā mməngu n'yø?

Pē rā Jesús hīnte gā ndatho. ¹⁰ Rā Pilato p'uya, bi 'yēmbi:

—Hīnguī nne gui thā 'mø dī nzo'í 'mø. ¿Ua hīnguī padī ngue jagā rā ts'edi gā cuat'ā'í rā pont'í? 'Nē xquet'ā jagā rā ts'edi ngue gā thøc'ā'í.

¹¹ Mī dahra Jesús, bi 'yēmbi:

—Hīn temā ts'ət'abi dā zā gui 'yøt'e, ngue'mø hīn nāngue Ojā xtí 'da'í nī cargo. Janāngue nu'ā bi dāgā ua gui 'bēi, mā dātho ja rá ts'oqui'ā.

¹² Nu'ā rā ora'ā p'uya, bi hyonna forma rā Pilato ngue xtí thøhrā Jesús. Pē janjuāni ue yø judío ngue bi 'yēmbi:

—Nu'mø ngue gui thøhnā rā n'yohē nā, ya hīnni amigo rā dast'abi Roma 'mø. Nu to bi zā dā 'yēnā ngue rā dast'abi ya, ya rá nsuiui rā dast'abi Roma.

¹³ Nu'mø mī 'yøhrā Pilato nā rā hyā nā p'uya, bi mā danī mmip'ē ja rá nhudī nhøt'ā hyā 'mø bi nyā. Bi mānda p'ē hudī ngue bá ts'innbābi rā Jesús. Guehnā rā xequi nī hu connā hyā ebreo, "Gabata". I nne dā mā

ngue "Māts'əxti xānho p'ē bi t'ədo". ¹⁴ Tobe jadyø ngo ngue rā pascua'ā rā ora'ā, ya mmē 'dato xudī. Gue'ā rā pa dī nsā yø ja'í hante rā pa ngue rā ts'āya. Nunā rā Pilato, bi 'yēmbi yø judío:

—Bæcua nī dast'abihē ya —bi 'yēmbi.

¹⁵ Bi mēhrā hmafi yø judío p'uya, bi 'yēnā:

—Dā tho nāya, dā tho nāya. Dā guatrā pont'í.

Rā Pilato p'uya, bi 'yēmbi yø ja'í:

—¿Gā cuatā rā pont'í nī dast'abihē 'mø?

Bi 'yēn'ē yø hmu yø mmäcja p'uya:

—Nu'ā mā dast'abihē, gue'ā rā dast'abi Roma'ā, 'nē hīnjom mān'na.

¹⁶ Mī manyø ja'í nā rā hyā nā p'uya, rā Pilato bi dāpyø ja'í rā Jesús ngue dā ma di cuatrā pont'í. Bi zixyø judío nā rā Jesús.

Bi ma mācuati rā pont'í rā Jesús.

¹⁷ Bi ma rā Jesús nī hyā rá pont'í. I map'ē ja rā xequi nī hu ngue rā Njəyaxhmu. Nunā rā hyā ngue rā ebreo, nī hu ngue rā Gólgota. ¹⁸ Ja bi ma mācuati p'ē ja rā pont'í rā Jesús. 'Da i ma mācuatiui rā pont'í mī yonc'ēi. 'Da'ā n'na nguadi rá hyo i gohi n'na ngu n'na. Nunā rā Jesús, bi gohmade nā. ¹⁹ Bi mānda rā Pilato ngue bi ma mācuati p'ē ja rá ya rā pont'í n'na rā letrero, i ēnā: "Guehnā rā Jesús, rā mməngu Nazaret ngue rá dast'abi yø judío nāya". ²⁰ Xangu yø judío bi nu nā rā letrero, porque nup'ē bi ma mācuati rā pont'í rā Jesús, guerp'ətho rā danihni. Nunā rā letrero, nt'ot'í connā hyā ngue rā ebreo, connā hyā ngue rā griego, 'nē nt'ot'í connā hyā ngue rā latín. ²¹ Janāngue bi 'yēmbi rā Pilato'ē yø hmu yø mmäcja:

—'Yo guí ot'í ngue dā 'yēnā: "Rā dast'abi yø judío". Sinoque dāmī 'yot'í ngue dā 'yēnā: "Nu'ā t'ēmbi rá dast'abi yø judío".

²² Mī dahra Pilato p'uya, bi 'yēnā:

—Ya dī nja p'ē'ā te nt'ot'í ya —bi 'yēnā.

²³ Mi juadi bi cuatrā pont'í rā Jesús, nūya goho yø soldado bi gajpā rá he rā Jesús ngue dī ndarpí n'na ngu n'na. Bi gajpā rá pahni p'uya. Nunā rā pahni hīnha nt'eti, n'na thoguitho bi mē rá 'be gā rá do'yo rā pahni.

²⁴ Dī n'yēmbi yø soldado p'uya:

—Hīngā xēmhmē nāya. Mān'na xānho gā mmähā rā tāhā. Nu'ā dā dāhā, gue'ā dā gānā pahni'ā.

Ya bi nja'ā te nt'ot'í p'ē ja rā Maçā Libro ngue ēnā: "Bi ndarpābi n'na ngu n'na'ē mā he. Bi ma rā tāhā ngue to dā gāni". Ngūnā rā hyā bi 'yøtyø soldado.

²⁵ Nup'ē bi ma mācuati rā pont'í rā Jesús, ja 'bärp'ətho rá mamá co 'nē'ā rá juhuē'ā rá mamá, connā Maya rá xisu rā Cleofas, co 'nēhrā Maya Magdalena 'bär'ē. ²⁶ Nunā rā Jesús mī hyētrā mamá ngue 'bär'ē, 'dap'ē 'bähmi n'na rá xādi ēmmēi dī māhrā Jesús. Bi 'yēmbi rā mamá p'uya:

—Ague mamá, gui 'yøt'e ngue nī basī nā mā xādigā ya.

²⁷ Māhømbi 'yēmbi rā xādi p'uya:

—Gui 'yøt'e ngue nī mamá nā mā mamágā ya —bi 'yēmbi.

'Bexque'a ra ora'a p'uya, nu'a ra xadi ra Jesus bi zixra Maya p'u ja ra ngu ngue di jammansu.

Ya bi du ra Jesus.

²⁸ Mi thohna ra hya na p'uya, ya pahra Jesus ngue ya bi nja gatho'a te ja ngue di nja. Para ngue di nja'a te nt'ot'i p'u ja ra Maca Libro, bi 'yenna Jesus:

—Dí tuthega ya.

²⁹ Mi jap'u n'na ra xano yuhra vino xan'ixi. Bi ma mapobo p'u ja ra vino n'na ra esponja xanthuti. Bi nota n'na ra 'yet'o ngue ra isopo. Bi cuarpa ra ne ngue da zats'i. ³⁰ Nuna ra Jesus mijuadi bi zi ra vino xan'ixi, bi 'yemp'uya:

—Ya ga bi nja'a te ja ngue di nja ya.

Mi man'a p'uya, bi mengra ya ngue bi du.

Nu'a n'na ra soldado bi hyespa ra hyo ra Jesus cona lansa.

³¹ Mi hyats'i, ya ra pa ngue ra ts'aya. Nu'u yø judío, hingui nnepe ngue di cuatho p'u ja ra pont'i yø ánima 'mø ra pa ngue ra ts'aya, porque gue'a ra pa ngue ra ngaxango ngue ra pascua'a. Janangue nu'u yø hmu yø judío bi xihra Pilato ngue di manda da ma nthemhmi yø gua'u mi cuatra pont'i, n'namhma ngue da du nts'edi. Janangue da thacyø ánima p'u ja ra pont'i 'mø bi du. ³² Bi ma yø soldado p'uya ngue ba tennabi yø gua'a n'na nc'ei. Ja bi map'u'a man'na ni guatra hyo ra Jesus. ³³ Mi map'u cuatra Jesus, bi nu p'uya ngue ya xi du. Janangue ya himbi dennba yø gua na p'uya.

³⁴ Pe nu'a n'na ra soldado siempre bi hyespi cona lansa ra hyo ra Jesus. Nup'u bi thexp'uya, bi bonna ji 'ngra dehe. ³⁵ Nuga go da ot'a ra s'cu'a ja ua, da cuati te da nu. Majuanj te di mma. Di padj ngue majuanj te di mma n'namhma ngue xquet'a gui 'yec'ei'u.

³⁶ Porque nuya yø hya ya, bi nja para ngue di nja'a te nt'ot'i p'u ja ra Maca Libro ngue i ena: "Hinda thennabi yø do'yo", i ena. ³⁷ Man'na parte nt'ot'i p'u ja ra Maca Libro, i ena: "Da hnu ngue da thespa ra do'yo".

Ya bi ma nt'agui ra Jesus.

³⁸ M'mefa p'uya, nuna n'na ra mmengu Arimatea ni hu ngue ra José, bi ma ba apra nt'edi ra Pilato ngue da hyajp'u ja ra pont'i ra Jesus ngue da 'yagui. Xquet'a 'ngra na José mi tenna hya mi mmana Jesus. Pe hingui nnepe da ba'u yø mmijudíou, porque su. Ra Pilato p'uya bi unna nt'edi. Bi ma ra José ngue ba hajp'u ja ra pont'i ra Jesus. ³⁹ Xquet'a bi zomp'u na ra Nicodemo nuna bi ma n'na xui ba nyai ra Jesus. Ni hya 'date ma'det'a kilo yø 'yethi mauants'i, i n'youi'a ni hu ngue ra mirra, 'ngra ra 'yethi ni hu ngue ra áloes. ⁴⁰ Nuna ra José cona Nicodemo bi hyajpa ra do'yo ra Jesus. Bi 'ue cona ulu ma njots'i ra 'yethi mauants'i. Gue'a yø costumbre yø judío ø'mø ähra ánima'a. ⁴¹ Nup'u bi ma macuati ra pont'i ra Jesus, guerp'u mi ja n'na zant'i yø za, ja jarbu n'na ra 'bido ngue hijnom mi o, ya xi ma mahoqui ngue to da 'yop'u. ⁴² Nuna ra 'bido na, ja bi

jarbu ra Jesus, porque ja mi jarbutho, 'ne ya bi zonna ora da yutra pa saya yø judío.

Ya bi benna te ra Jesus.

20 Mi hyaxa ra pa ndomingo p'uya, zixuditho bi ma ra Maya Magdalena p'u mambi o ra Jesus. Tobe 'bøndra 'bexui. Bi nu p'uya ngue ya hinte juaxp'u ra do mi cotra 'bido. ² Bi gu ra 'dih p'uya, bi map'u bí 'buhra Bedu co 'ngra man'na ra xadi emmei madj mahra Jesus. Bi 'yemb'uya:

—Ya xa thaxp'u ha mi o ra Hmu 'na, pe hindj pahme hap'u xa jätya.

³ Ra Bedu p'uya, co 'ngra man'na ra xadi, bi map'u mambi o ra Jesus. ⁴ 'Dap'u bi nets'i ga yoho ngue ni tihi. Pe nu'a man'na nc'ei, man'na bi nti'a ngue ra Bedu. Ra mdi bi zomp'u mi o ra Jesus. ⁵ Bi ndojp'uya ngue c'at'ambo. Bi nu ngue 'bomp'u yø ulu bi 'bännbabi ra Jesus. Pe himbi yut'ambo. ⁶ 'Bexque'a mmarbutho ra Bedu p'uya, go bi yut'ambo ra 'bido na. Xquet'a bi nu ngue 'bennbutho yø ulu mam'mant'i. ⁷ Da gue'a ra ulu bi jomba ra ya ra Jesus bi nu ngue 'bomp'u, pe hinga 'dap'u 'bomhm'u yø ulu mam'mänhni ra Jesus. Ma nunni'u 'bon'a n'nanj. ⁸ Xquet'a bi yut'ambo na ra xadi m'met'o bi zomp'u ja ra 'bido p'uya. Bi nu te jap'u mi o ra Jesus. Bi 'yec'ei p'uya ngue ya 'bei mahon'a. ⁹ Ja bi dimp'u'a te ra hya nt'ot'i p'u ja ra Maca Libro p'uya, ngue ra Jesus mi jatho ngue di benna te p'u da nt'agui. ¹⁰ Ba penc'u yø xadi p'uya, bí 'yep'u ja ra ngu.

Bi nthui ra Maya Magdalena ra Jesus.

¹¹ Pe nuna ra Maya, 'bäma xots'e ra 'bido ngue zoni. Mente zomp'uya, bi ndoqui ngue het'ambo ra 'bido.

¹² Bi nu ngue 'bep'u yoho yø anxe p'uya, he yø t'axcahe, ngue hup'u mi o ra Jesus. Nuna n'na ra anxe hup'u manj go ra ya. Man'na p'uya, hup'u manj go yø gua. ¹³ Nuya yø anxe p'uya, bi 'yembi:

—Ague gra xisu, zhanja ngue gui zoni?

Mi dahra xisu p'uya, bi 'yena:

—Dí zoni tha, porque xa thascagui ma Hmu. A nuyá, hindj padj hap'u xa jätya.

¹⁴ Mi manna ra hya na p'uya, bi 'bat'i, bi nu p'uya ngue 'bap'u ra Jesus, pe hingui padj ngue gue'a ra Jesus. ¹⁵ A nuna ra Jesus bi 'yännb'uya, bi 'yembi:

—Ague gra xisu, zhanja ngue gui zoni? z'to gui honi?

Nuna ra xisu p'uya, embj ngue gue'a ra madi p'u'a 'bap'u, bi 'yemb'uya:

—Ague gra ja'i, nu'mø ngue go xcá hyats'i, dami xiqui hap'u xcuá pegui, n'namhma ngue ga ma hats'i.

¹⁶ Mi dahra ra Jesus, bi 'yembi:

—Ague Maya —bi 'yembi.

Ra Maya p'uya, bi 'bat'i, bi zofo cona hya ngue ra ebreo p'uya, bi 'yembi:

—Raboni.

Nuna ra Raboni, i nne da ma "Ague gra xännbate".

¹⁷ Mi nya ra Jesus, bi 'yembi:

—O gadi benngui, porque ja ngue ga mmagä p'x bí 'bëhmä Papá. A nuyá, nī ma ya, bá xī'x mā cugä ngue ya ga mmagä p'x bí 'bëhmä Papá, nu'a nī Papáh. Ga mmagä p'x bí 'bëhmä Oja, nu'a nī Ojah.

¹⁸ A nuna ra Maya Magdalena p'uya, bi ma bá xipyø xädi ra Jesús. Bá xifi ngue ya xī nu'a ra Hmu, 'nē bá xifi te gāma hya xi xifi.

Ya bi nnuhø yø xädi ra Jesús.

¹⁹ Mī dāhra nde'a ndomingo rá mædi ra pa ngue ra semana p'uya, bi mpeti yø xädi ra Jesús. Pē n'nøt'e xan-ho yø goxthi p'x ha 'bæi ngue sū yø judío. Mī hnu p'uya, ya 'bäp'x ra Jesús, bi m'mäp'x mæde ha 'bæhyø xädi. Bi zengua p'uya, bi 'yēmbi:

—A nuyá, dā hyu nī mmæihø ya —bi 'yēmbi.

²⁰ Mī juadi bi xihna ra hya na p'uya, bi 'yutyø 'ye ha bi mfoxyø clavo 'mø mī 'dø'mī, 'nē bi 'yutrā hyo bi mē ra lansa. Janjuani ra ndijohya'x yø xädi 'mø mī nu yø Hmu. ²¹ Nuna ra Jesús mahømbi 'yēmbi:

—Dā hyu nī mmæihø ya. Nugä, tengutho bi mēngä ua mā Papá, guī njathø p'uya, xquet'a dí pen'nahø ngue guá māmhmø ra hya.

²² Bi japrä hyane p'x 'bæ'x yø xädi p'uya, bi 'yēmbi:

—A nuyá, guī n'yohø ra Espíritu Santo ya. ²³ Nu'x yø ja'i guī punnbahø yø ts'oqui, gue'x ya bi punnbabi Oja'x. A nu'x hinguī punnbahø yø ts'oqui, gue'x yø ja'i hīmbi punnbabi Oja'x.

Bi nu ra Toma ngue ya 'bæhrä Hmu.

²⁴ Nuna ra Toma, guehna n'na nc'ei'x yø xädi t'ēmbi ngue ra cuate. Hīnjo'o p'x 'mø mī zø'a m'met'o ra Jesús.

²⁵ Nu'x mī'da yø xädi p'uya, bi 'yēmbi:

—Ya xtä nugähe ra Hmu.

Mī dāhra Toma p'uya, bi 'yēna:

—Mēnte hīndī nnuø, 'nē ga nnurpa yø 'ye ha bi mfoxyø clavo, hīndī ēc'ēi ngue 'bæi. Nu'mø ngue ga thädi conma saha p'x ha bi yøhyø clavo, 'nē ga thännbä rá hyo bi mē ra lansa, ya ga ēc'ēi.

²⁶ Mī dātra hyato mā pa p'uya, mahømbi mpeti p'x ja n'na ra ngu'x yø xädi. Mī 'bæp'x ra Toma'a ra ora'a p'uya. Mā nnøt'e xanho yø goxthi, pē ja mī hnu ya 'bäp'x ra Jesús. Bi zengua p'uya, bi 'yēmbi:

—A nuyá, dā hyu nī mmæihø ya —bi 'yēmbi.

²⁷ Bi 'yēmbra Toma p'uya:

—Dāmī thānī connī saha ya, dāmī nu yø mēdi n'youi mā 'yē. 'Nē dāmī cæ'nī 'yē ngue guī thāngua ja mā hyo bi mē ra lansa. 'Yodi yobēnī nī mmæi, dāmī 'yēc'ēigui —bi 'yēmbi.

²⁸ Bi 'yēnna Toma p'uya:

—Ague grā Hmu, mā Oja'i.

²⁹ Ra Jesús bi 'yēmbi:

—Ague Toma, nuya guī ēc'ēigui ya ngue gā nūø han-ja. Pē ra mmēnthi dī nthēui te'o hīmbi nuguī, 'nē bi 'yēc'ēigui.

Bi manna Xuua hanja ngue bi 'yotra libro ja ua.

³⁰ Nuna ra Jesús, yø hmi yø dā yø xädi p'x bi 'yøt'e xangu yø milagro. Pē hīngä gā nt'ot'i ua ja ra libro ja ua'x yø milagro bi 'yøt'e. ³¹ Pē nuya yø hya ja ua, bi ma nt'ot'i para ngue guī 'yēc'ēihø ngue nuna ra Jesús, guehna ra Cristo bá ēx Oja ngue dī ndast'abi na, 'nē guehna rá Ts'ant'x Oja na. Nu'mø ngue gā 'yēc'ēihø na p'uya, ya dī nja'ahø ra 'da'yo te.

Ya bi nyai yoto nja'i yø xädi ra Jesús.

21 Man'na ra pa p'uya, nup'x ja ra nenzabi Tiberias, ja mahømbi nyai p'x yø xädi ra Jesús.

² Ja ua yø thuyū ya 'dap'x mī 'yo: Ra Bedu, ra Toma nu-na t'ēmbi ra cuate, ra Natanael nuna ra mmēngu Caná ngue Galilea, 'nē'x yø ts'ant'x ra Zebedeo, 'nē māmī yoho yø xädi ra Jesús. ³ Nuna ra Bedu bi 'yēmbi ami-go:

—Nugä ga mma ra 'bahuä —bi 'yēmbi.

Nu'x nzo p'uya, bi 'yēna:

—'Nēcähe ga mmähä 'mø.

Bi yut'a n'na ra barco p'uya, bi ma. Pē nu'a ra xuyi'a p'uya, hīn teni huä bi dīnī. ⁴ Mī nēcähäi p'uya, bi hnu ra Jesús ngue 'bäp'x ja ra nenthe. Pē hīngui pa'x yø xädi ngue gue'a. ⁵ Bi 'yēnna Jesús:

—Ague n'yø'ahø, zua hīn teni huä guī theui ya?

Nu'x yø mahuä p'uya bi 'yēmbi:

—Hīngui ts'x cuø.

⁶ Mī dāhra Jesús, bi 'yēmbi:

—Dāmī 'yēntrā xit'a p'x ja rá hyo ra barco ngue n'yēi ya'mø, guī theui yø huä p'uya.

Bi 'yēntrā xit'a p'uya. M'mefa, asta hīngui hāt'i dā juxra xit'a p'x ja ra dehe, ngue xangu yø huä bá cæp'x.

⁷ Nu'a ra xädi ēmmēi dī mahra Jesús bi 'yēmbra Bedu'a p'uya:

—Guehna mā Hmu'x na n'yø.

Høntho bi 'yøhra Bedu ngue t'ēmbi gue'a ra Hmu'a 'bäp'x, bi hye rá pahni p'uya, porque xī mmøgue. Mī hye p'uya, bi nhyorbø ja ra dehe ngue bi zøn'a nts'edi p'x bi 'bäi. ⁸ Man'na ciento metro mādi 'bēdi ngue dā zøn'a nenthe ra barco. Nu'x mī'da yø xädi p'uya, bi 'yonna barco bi zøn'a nnēngui, nī gætra xit'a cæ yø huä.

⁹ Mī zøn'a nenthe p'uya, ya mī zø ra sibi, oxpæ 'da yø huä ngue nthaxi. Jap'x ra thuyhmē. ¹⁰ Nuna ra Jesús bi 'yēmbi:

—Bä cæui ua yø huä ja guī theui ya.

¹¹ Bi nexpæ ja ra barco ra Bedu p'uya, ngue bá jønna xit'a, bi zøp'x hīngui hē ra dehe. Pē bá yuyhø ndøhuä ra xit'a, n'na ciento 'nē yote mā'de'mā hyu yø huä bá cæp'x. Xandøngu, pē hīmbi xetra xit'a. ¹² Bi 'yēmbi xädi ra Jesús:

—'Dē guī nzimxudjui ya.

Nu'x yø xädi p'uya, hīnjombi 'yänni te'o na ra Jesús, porque ya padī te'o. ¹³ 'Bexpi guatra Jesús, mī hyacra thuyhmē, bi unnī dā zi. Bi hyacra huä p'uya, bi unnī dā za.

¹⁴ Ya rá hyu ndi nā rā ora nā, ngue mahømbi nyaui yø xädi 'mø mi bennate rā Jesús.

I nzohra Bedu rā Jesús.

¹⁵ Mi juadi bi nsihme p'uya, nuna rā Jesús bi 'yänna Bedu, bi 'yembi:

—Ague Bedu, rá ts'unt'ü'i rā Jonás. ¿Ua man'na gadi maqui ngue tengu gui macä ya mi'da?

Mi dāhra Bedu p'uya, bi 'yembi:

—Ahá, grá Hmu. Nu'i gui padi ngue dadi ma'i.

Mi dāhra Jesús, bi 'yembuya:

—Dami fähyø ja'i nu'ü ec'ëigä ya'mø.

¹⁶ Rá yondi p'uya, mahømbi 'yembi:

—Ague Bedu, rá ts'unt'ü'i rā Jonás. ¿Ua gadi maqui?

Mi dāhra Bedu p'uya, bi 'yembi:

—Ahá, grá Hmu. Gui padi ngue dadi ma'i.

Mi nya rā Jesús, bi 'yembuya:

—Dami fähyø ja'i nu'ü ec'ëigä ya'mø.

¹⁷ Rá hyu ndi p'uya, mahømbi 'yembi:

—Ague Bedu, rá ts'unt'ü'i rā Jonás. ¿Ua gadi maqui?

Nuna rā Bedu p'uya, bi dü rá mmui porque ya rá hyu ndi bi 'yänni ngue'mø di madi. Bi 'yenna Bedu p'uya:

—Ague grá Hmu, nu'i gätho gui padi. 'Né gui padi ngue dadi ma'i.

Mi dāhra Jesús, bi 'yembuya:

—Nu'mø ngue gadi maqui, dami fähyø ja'i nu'ü ec'ëigä ya'mø. ¹⁸ Majuaní dí xi'i ngue nu'mø mará ngü'ë'i, bi zä gá dätñi ngüt'i, gui pa hapæ gui nne gui mma. Pe dā zønna pa ngue gui ndac'ëi, gui majni 'yè

p'uya ngue n'nan'yo rā ja'i di dät'a'i, nup'ü hapæ hinguí nne gui mma, ja di zixä'i p'ü.

¹⁹ Nuna rā hyä bi manna Jesús, di opan'yu rā Bedu te rā forma ja ngue di tho, gue'a di 'yεspabi Oja'a di dü. M'mefa p'uya bi 'yembi:

—Ogui hegagui —bi 'yembi.

Bi 'yänna Bedu teni 'be'a dā tho'a man'na rā xädi.

²⁰ Bi nyehra Bedu p'uya, bi nu ngue mmap'ü'a man'na rá xädi emmei di mahra Jesús. Guehna rá xädi bi 'yørpä rā nt'änni'a rā ora 'dap'ü mi sihmei yø xädi rā Jesús. Bi 'yembi: “Ague grá Hmu, ¿te'o'a ja ngue di dä'i?” bi 'yembi.

²¹ Mi nu rā Bedu nā p'uya, bi 'yänna Jesús, bi 'yembi:

—Xina 'bæcua, ¿te 'be'a dā tho nā?

²² Mi dāhra Jesús, bi 'yembi:

—Nu'mø gā nnegä ngue di m'mæcua næ astä gue'mø dá pengui, ya di njatho. Xi'i, ¿te go di mporta'i? Nu'i 'yo gui hegagui.

²³ Ya bi n'yo rā hyä p'ü ha 'bæ hmi'da yø 'yεc'ëi p'uya, ngue t'ëmbi ya hinda dü nā rā xädi nā. Pe nuna rā Jesús hingue masque bi mā ngue hinda dü. Sinoque bi 'yena: “Nu'mø ngue gā nnegä di m'mæcua næ astä gue'mø dá pengui, xi'i, ¿te go di mporta'i?” bi 'yena.

²⁴ Nuna rā xädi naya, guehna rā xädi di ja majuaní nā rā hyä naya, 'næ bi 'yot'ua ja rā sæcua nā rā hyä mma. Pe dí pahmæ ngue majuaní te mma.

²⁵ Xangu te gä bi 'yøtra Jesús. Pe nu'mø ngue xtä mma nt'ot'i ua ja rā sæcua n'na ngu n'na'ü yø hyä ya, rá nzequi hinxti 'yengua ja rā ximhäi yø libro xtä mma nt'ot'i 'mø. Dā ngüt'atho.

Hechos

Ra Jesús bi nyaui yø xädi 'mø bi bennate.

1 Ague Teófilo, nuna rá mædi rá libro dá ot'i, gá dá cuatrá sɛcuá te gá bá ørbø bá fædi bi nxännbate rá Jesús, ² astá gue'mø mi ma mahets'i. Pɛ hante dá ma maya, nuya yø xädi xi huanhni ngue yø representante, bi xifi te nnepra Espiritu Santo dá 'yøt'e. ³ Porque nu'mø mi bennate p'ɛ bi t'ägui, søp'ɛ 'bøhyø xädi rá Jesús ngue yaui. Mente gue'a nyote má pa, njandyatho bi hnu rá Jesús. Janangue bi fædi ngue majuaní 'bøi mahøn'a. Bi opan'yü yø xädi rá Jesús ngue ha di njap'ɛ di zo rá 'yɛ Oja yø ja'i.

⁴ Nu'mø tobe 'dap'ɛ 'bøhmɛ yø xädi rá Jesús, bi xifi ngue hindá bømp'ɛ ja rá hnini Jerusalén. Bi 'yɛmbi: —Dami tømhmɛ ná rá hyá ya xtá xi'ahɛ ngue di yat'ahɛ má Papágä. ⁵ Majuaní ngue bi 'yøtrá nxixya rá Xuua conná dehe, pɛ ya himma ya'atho yø pa di hæ'ahɛ rá ts'edi rá Espiritu Santo ya.

Bi ma mahets'i rá Jesús.

⁶ Mahømbi nyaui yø xädi rá Jesús. Pɛ bi 'yørpa rá nt'änni ya yø xädi, bi 'yɛmbi: —Ague grá Hmu, çua guehyø pa ja ua gui 'yøt'e ngue di mmandase yø ja'i ua ja rá häi Israel?

⁷ Mi dahra Jesús, bi 'yɛmbi: —Nu'a rá hyá xä nzänna Papá dá 'yøt'e, hingui ja ngue go guí pahmɛ temá pa, ogue temá ora ðani nja'a. ⁸ Pɛ di hæ'ahɛ rá ts'edi rá Espiritu Santo ngue gui japhɛ majuaní yø ja'i te'ogä. Nguna rá hyá gui xihmɛ yø ja'i 'bøp'ɛ Jerusalén, gátho mi'da yø ja'i 'bøp'ɛ ja rá häi Judea, dá guerp'ɛ ja rá häi Samaria, astá gue'mø gá tæthɛ rá ngøní nximhäi.

⁹ Mi juadi bi manna rá hyá bi mamp'ɛya, hetho yø xädi ha i ma maya rá Jesús. Bi yørbø ja n'na rá guí p'ɛya, ya hinni mantho bi hyandi. ¹⁰ Hingui hegui hantho mahets'i ha i mpa. Mi nu p'ɛya, 'bæp'ɛ yoho yø anxɛ, he yø t'axcæhe. ¹¹ Bi 'yɛmbuya:

—Ague gyø mmenguh Galilea, çhanja ngue gui hanthɛ maya? Ya gá nuhɛ ngue bi ma mahets'i rá Jesús, pɛ mahønda øp'ɛ tengutho guí nuhɛ ngue i ma ya.

Bi thanhná Matías.

¹² Nuya yø xädi mambi 'bøp'ɛ ja rá nyuni ja rá mbonza ja yø olivos, bá øhɛ, bi zø'a Jerusalén. Nuna rá nyuni ná, guerpætho ngue Jerusalén, commá n'na kilómetro. ¹³ Mi zømp'ɛ ja rá hnini p'ɛya, bi nexpæ ja rá tæcangu mi nsäya. Nuya yø xädi, guehna rá Bødu, rá Jacobo, rá

Xuua, rá Andre, rá Lipe, rá Toma, rá Bartolomé, rá Mateo, rá Jacobo nuna rá ts'ænt'ɛ rá Alfeo, rá Simu nuna n'yohɛ rá partido ngue rá zelote, rá Judas nuna rá n'yohɛ rá Jacobo. ¹⁴ Gätho ya p'ɛya, 'dap'ɛ bi mpeti ngue mmat'Oja. Mi 'bøp'ɛ mi'da yø xisu, 'nøhra Maya rá mamá rá Jesús, 'nɛ'ɛ yø cy rá Jesús.

¹⁵ N'na rá pa p'ɛya, xi mpeti commá n'na ciento 'nɛ 'dæte njä'i. Bi nangra Bødu p'ɛya, bi m'mæp'ɛ mæde 'bøhyø 'yɛc'ɛi. Bi 'yɛmbuya:

¹⁶ —Ague má zi cy'ahɛ, jatho ngue di nja'a te nt'ot'i p'ɛ ja rá Macá Libro. Porque rá David, rá Espiritu Santo bi bennabi ná rá hyá bi 'yot'i ngue bi má te dá thohra Judas. A nuna rá Judas, guehna bi m'met'o ngue bi zixyø ja'i bi bentra Jesús. ¹⁷ Mamma n'yogæhe ná rá Judas, porque xquet'a bi tocabi rá 'befi ngue rá representante rá Jesús. ¹⁸ A nuna p'ɛya, nu'a rá nzäbi bi ðaha ngue bi dá rá Jesús, bi thän'a n'na rá häi. Nuna rá häi ná, ja bi dup'ɛ rá Judas ngue bi ägui, i m'manya. Bi bøni gátho yø xɛfo ngue bi føgue. ¹⁹ Nu'mø mi 'yøhyø mmengy Jerusalén te bi nja, i hutra häi ngue rá Acéldama, gue'a rá hyá gá ya yø ja'i'a. I nne dá má, ni hu rá häi ngue rá ji. ²⁰ Nguna rá hyá bi cuarpæ ja rá libro ngue yø Salmo rá David, bi 'yɛna: “Dá du rá mmennigy, ya hijnondi m'mæp'ɛ ja rá ngu”, bi 'yɛna. Xquet'a bi 'yɛna: “Ndan'yo to di thojpá rá 'befi”.

²¹ A nuua dí 'bøhmɛ ya, 'bæcua 'da yø n'yohɛ ngue hingui hegæhe mente yø pa dá n'yohe rá Hmu Jesús. ²² Bi nu'p'ɛ bi xixyabi rá Xuua, 'nɛ bi nu 'mø mi ma mahets'i. A nuyá, jatho ngue dá guehya 'da yø n'yohɛ ya, dá t'ets'i ngue 'dap'ɛ gá n'yohe ngue di ja majuaní p'ɛ bi bennate rá Jesús.

²³ Bi thanhni yo nc'ɛi p'ɛya, rá Matías 'nøhra José. Nu-ná rá José p'ɛya, ja mi'da yø thuhy ngue i Barsabás 'nɛ i Justo. ²⁴ Mi mat'Oja yø ja'i p'ɛya, bi 'yɛna:

—Má Oja'i, nu'i guí parpabi yø n'yomfæni yø ja'i. Dami 'yuhya ndana guí huanhya yo nc'ɛi 'bæcua ya. ²⁵ Nuna rá n'yohɛ guí huanhni, di thocra 'befi, ngue rá representante mi pøhra Judas, nuna bi hyep'ɛ rá 'befi 'mø mi 'yøtrá ts'oqui, nu'p'ɛ ni 'yup'ɛ di ma, ja i mar'ɛ.

²⁶ Bi gæcra suerte yø ja'i p'ɛya. Nuna rá suerte, bi nthæui rá Matías. 'Bexque'a rá ora'a p'ɛya, 'dap'ɛ bi n'yohɛ'ɛ 'de'mæ'da nc'ɛi yø representante ná rá Matías.

Rá Espiritu Santo bi hutra ts'edi yø xädi.

2 Nu'mø mi zøhra pa ngue rá ngo Pentecostés, gá xi mpeti yø 'yɛc'ɛi p'ɛ ja n'na rá ngu. ² Xøgue nthæmbenitho bí 'yɛhmaya, æna n'na rá ndønthi rá ndi fæt'æmbo rá ngu. Gä bi 'yup'ɛ ja rá ngu xi mihyø 'yɛc'ɛi.

³ Bi hnu p'uya ngue ɛna yø jan̄i yø sibi di nxamp'x hudi n'na ngu n'na. ⁴ Guehna rā Espiritu Santo di hatra ts'edi yø ja'i. Nuna rā Espiritu Santo, bi japyø ja'i ngue ga ya yø 'dan'yo hya hinguĩ padĩ. N'na ngu n'na yø ja'i, gue'a rā Espiritu Santo xānbi temā hya dā mā.

⁵ Nu'a rā pa'a p'uya, nup'x Jerusalén mi 'bup'x 'da yø judío xpí 'yɛɛ 'damā 'dan'yo yø hāi ngue dā nu rā dan-nigo. ⁶ Guehya xi mpeti 'mø mi 'yøde ngue ɛna 'yo rā ndonthi ya. Mi 'yøde ngue di yahni yø 'yɛc'ɛi p'uya, hinguĩ padĩ hanja ngue ga ya yø 'yɛc'ɛi'a te yø hya. Porque øhyø ja'i ngue ga ya yø 'yɛc'ɛi'a te yø hya ga yap'x ja yø hāi xpí 'yɛɛ. ⁷ Gā di 'yødyø ja'i, hinguĩ padĩ te dā 'yøt'e. Di n'yɛmbi n'na ngu n'na:

—Nuya yø n'yohx di yahni ua, gā yø mmɛngu Galilea ya. ⁸ Pɛ zhague nja ngue dí øhmɛ ga ya'a te mā hyāh n'na ngu n'najx? ⁹ A nuyá, 'bɛcua yø mmɛngu Partia, yø mmɛngu Media, yø mmɛngu Elam, yø mmɛngu Mesopotamia, yø mmɛngu Judea, yø mmɛngu Capadocia, yø mmɛngu Ponto, yø mmɛngu Asia, ¹⁰ yø mmɛngu Frigia, yø mmɛngu Panfilia, yø mmɛngu Egipto, yø mmɛngu Africa nuya rá m'mup'x man'na rá nguer'x ngue rā hñini Cirene. Xquet'a 'bɛcua yø mmɛngu Roma. Nu 'da'x p'uya, yø judío p'x bá mi, mi'da p'uya, ya xā bennbabi yø nt'ɛc'ɛi yø judío.

¹¹ Xquet'a 'bɛcua yø mmɛngu Creta, yø mmɛngu Arabia. 'Nɛ di øhmɛ ngue ɛspabi Oja yø ja'i, 'nɛ ga ya'a te mā hyāh n'na ngu n'najx.

¹² Gā di 'yødyø ja'i, hinguĩ padĩ hanja ngue ga ya yø 'yɛc'ɛi'a te yø hya ga ya. Di n'yānni n'na ngu n'na p'uya, di n'yɛmbi:

—¿Hanja'a te hmangua? —di n'yɛmbi.

¹³ Pɛ thentho mi'da yø ja'i, i ɛmbi ngue iti'x di yahni.

Bi zohyø ja'i rā Bedu.

¹⁴ Nuna rā Bedu mi 'bāp'x p'uya, 'dap'x 'bāhm'x 'dɛ'mā'da yø representante rā Jesús. Bi ts'edi bi 'yɛm-byø ja'i:

—Ague gyø judío guí søthx ua, dā guehyø mmɛngu ua Jerusalén, dāmi pahmɛ hanja nā rā hya jap'x ya. Dāmi 'yøhmɛ xanho rā hya gā xi'āhɛ ya. ¹⁵ Nuya yø n'yohx 'bɛcua, hinguĩ iti ya tengutho guí mbɛhmɛ. Porque hñjongui iti'a guto xudi. ¹⁶ Nuna te bi nja ya, guehna rā hya bi manna pøngahya Joel ngue bi 'yɛna: ¹⁷ "Gā xi'āhɛ rā hya mman'Oja. Bi yɛna: Dā 'yɛhra pa ga pennbabi rā Espiritu Santo gātho yø ja'i 'bɛi rá ngøni nximhāi. Guehna di bennbabi rā hya dā manni ts'unt'xhɛ 'nɛhni t'ixuhɛ nā. Yø ts'unt'x dā nu yø cosa hinguĩ nnu mi'da yø ja'i. Yø dāc'ɛi dā 'ui yø t'i. ¹⁸ Nu'x yø pa'x, gā pennbabi rā Espiritu Santo mā mɛfi ngue yø n'yohx 'nɛhyø xisu. Guehna di bennbabi rā hya dā manna. ¹⁹ Gā øt'a yø milagro nɛ maya. Nuya ja rā hāi p'uya, di nja yø hmɛya ngue rā ji, 'nɛhra sibi, dā nangra 'bifi. ²⁰ Ya hñdi yotra hyadi. Xtā ntheni rā zana tengutho rā ji. Guehna di nja naya hante ngue dā zonna pa dá ɛp'x rā Hmu. Guehna rā pa di nɛqui rá ts'edi Oja maguesɛ. ²¹ Nu te'o gā nzo Oja, gue'x di nyanyø te'x", i ɛn'Oja.

²² Rā Bedu p'uya, bi sigue bi 'yɛmbyø ja'i:

—Ague gyø judíohe, dāmi 'yøhmɛ rā hya ga mmangā. Bi ne Oja ngue bi 'yøtyø milagro p'x guí 'bøhmɛ connā guehna rā Jesús rā mmɛngu Nazaret. Janangue guí pahmɛ ngue guesɛ Oja bi hatra ts'edi'a te bi 'yøtra Jesús. ²³ Pɛ gā dāphɛ yø ts'oc'ɛi rā Jesús ngue bi cuatrá pont'i, bi hyo. Pɛ ya manjam'mø xpā nzān'Oja ngue bi zo ni 'yɛhɛ rā Jesús ngue gā jahɛ p'x. ²⁴ Pɛ nuyá, Oja bi japi ngue bi bennate rā Jesús. Bi gupx ja rā ndate mi o, porque hinguĩ sā ngue dā cop'x. ²⁵ Ja bi bømp'x'a te bi manna David connā guehra Jesús ngue bi 'yɛna: "Zant'a gā n'yo'be Oja. Oja 'bup'x ja mā n'yei, n'namhma ngue hñjonda 'yan-gui. ²⁶ Janangue dādi johya, gā mmā hanja ngue ja grā pāhā. 'Nɛ hu mā mmɛi ngue te dā thohmā do'yo 'mø dá ty. ²⁷ Porque hinguá sogagui mā tegā p'x ha o yø ánima. Hinguĩ jaqui dā 'ya mā do'yo, porque ni mɛfigui gādi maqui. ²⁸ Nu'i gā xogagui mā mmɛi ngue dá padĩ ngue ja grā te para zantho. Ya man'natho di njaga mpāhā 'mø gā nnu'i", bi 'yɛna.

²⁹ Ague n'yø'āhɛ, dí nne gā xi'āhɛ te bi thohnā mā mboxitah rā David. Bi du nā, 'nɛ bi t'āgui. A nu'a rá panteón, i jatho astā guehra pa jap'x'a ya. ³⁰ Pɛ nuna rā David mará pøngahya Oja nā. Mi padĩ te xi yapabi Oja, ngue nuna n'na'x yø mbom'meto, guehna rā Cristo naya. Go di ponnbabi'a rā ndast'abi mi pɛhra David. ³¹ Nuna rā David, ya mi pa'a m'met'o ngue di bennate rā Cristo nā. Janangue bi mamp'uya ngue rá te rā Cristo, hñda ts'ojpabi p'x ha o yø ánima. Bi mā ngue hñda 'ya rá do'yo. ³² Oja bi japi ngue bi bennate rā Jesús. Gāthogāhe ya, gā dādi jahe majuan̄i ngue bi bennate nā. ³³ Nuna Oja nnepe ngue dā hnu mansu rā Jesús, bi zixpɛ bí ja rá n'yei. Nuna rā Espiritu Santo ya xi yat'Oja ngue dā penhni, bi japa Jesús ngue bá penhni, bi zocua dí 'bøhmɛ. A nuyá, guehna rā Espiritu Santo go øt'a te guí nnuhɛ ya, 'nɛ'a rā hya guí øhmɛ ya. ³⁴ A nuna rā David, hñbi ts'ixmate p'x ja rá n'yei Oja nā. Sinoque bi 'yɛna: "Nuna Oja, nu'mø mi zoj-pagui mā Hmu, nguna rā hya bi xifi, bi 'yɛmbi: Dāmi mɛcua ja mā n'yeigā ya, ³⁵ astā gue'mø gā øt'e ngue guí mānda gātho'x ni nsuiui", bi 'yɛmbi. ³⁶ Gātho yø judío rá m'mup'x ja rā hāi Israel, jatho ngue dā ba'a njuani te'o nā rā Jesús. Guehna rā Cristo bá ɛx Oja ngue di ndast'abi nā. Pɛ nu'āhɛ, gā cuathɛ rā pont'i nā.

³⁷ Gā bi dār'man'x yø mmɛi yø ja'i 'mø mi 'yøhna rā hya bi manna Bedu p'uya. Bi 'yørpa rā nt'ānni rā Bedu p'uya co 'nɛ'x mi'da yø representante rā Jesús, bi 'yɛm-bi:

—Ague n'yø'āhɛ, ¿te 'bɛ'a ja ngue gā øt'āhe p'uya?

³⁸ Mi dahra Bedu p'uya, bi 'yɛmbyø ja'i:

—Dāmi hyehmɛ p'x rā nts'o n'na ngu n'na'āhɛ. Jatho ngue guí nxixyahɛ, gue'a di fadi ngue guí ɛc'ɛihɛ rā Jesucristo'a. Nuna Oja p'uya, di pun'nā ni ts'oquihɛ, 'nɛ dā pen'nāhɛ rā Espiritu Santo. ³⁹ Porque go di toca'āhɛ nā rā hya ya xā mma mayat'i, 'nɛ ni basihɛ, 'nɛ'x to gā rá m'mup'x 'yapatho. Nuna Oja mā Hmuhɛ, i nzohni hangy yø ja'i nne prá mmɛi dā zofo.

⁴⁰ Rā Bedu p'uya, xangu mi'da yø hya bi xihyø ja'i. Bi consejo yø ja'i, bi 'yɛmbi:

—Dami hyehm p'ya te gamā nts'o ga 'yo yə ja'i —bi 'yɛmbi.

41 Nuya yə ja'i bi nu manho ra hya mmanā Bedu, bi ma maxiyabi. Nuya ja ma'da'yo bi 'yɛc'ɛi ra hya'ra pa'ra p'ya, commā hyu māhuahi nja'i bi zədi. 42 Gātho ya yə ja'i ya, hinguī nne dā hye'a ra hya xānnbate yə representante ra Jesús. 'Da'igu mma n'na ngu n'na, 'nɛ 'dap'x mmat'Oja. 'Dap'x xenna thuhmɛ dā zi, tengutho ra hya bi zohra Jesús.

Ya xangu to bi 'yɛc'ɛi ra Jesús.

43 Gä bi nsu yə ja'i ngue xangu yə milagro bi 'yøtyø representante ra Jesús. 44 Nu'x ya xi 'yɛc'ɛi ra hya p'ya, gā 'dap'x di mpeti. Nu'a te gā pets'i, 'da gui mmetitho. 45 Bi mā yə häi yə ja'i, nu'x ja mi'da te mi pets'i, gā bi mā. Di ndarpi n'na ngu n'na'a te honi. 46 N'na pa ngu n'na pa di mpeti p'x ja ra nija. Nup'x ja yə ngu yə ja'i, gā 'dap'x di mpeti ngue sihmɛ. Gä 'dagui johyatho yə ja'i ngue 'dap'x sihmɛ 'nɛ hinjondi 'yɛts'i. 47 Gä ɛspabi Oja. Nuya yə ja'i 'bɛp'x ja ra hini, gātho nnu manho ya yə 'yɛc'ɛi. N'na pa ngu n'na pa, nuna Oja øt'e ngue man'na ni hyuxta yə 'yɛc'ɛi di nyanyø te.

Bi t'øthe n'na ra dogua.

3 N'na ra pa, nuna ra Bedu 'nɛhra Xuua, 'da i marbɛ bɪ ja ra nija di mpeti yə judío. Commā hyu nde bi ma, gue'a ra ora pa ra mmat'Oja yə ja'i'a. 2 Mi zømp'x ja ra goxthi nija ni hu ngue ra Goxthi Mātho. Mi hup'x n'na ra n'yohx ngue tudyø gua astā gue'mø mamba mi. I t'ɛp'x ngue hnepe dā 'yāpra limosna'x yə ja'i cət'ambo nnija. 3 Nu'mø mi nu ra Bedu 'nɛhra Xuua ngue mmar'x dā yərbɛ ja ra nija, nuna ra dogua p'ya bi 'yāpra limosna. 4 Ra Bedu p'ya 'nɛhra Xuua bi hyɛti. Bi 'yɛmbrā dogua nā ra Bedu p'ya:

—Dami hyercā'be —bi 'yɛmbi.

5 Nuna ra dogua p'ya, bi hyɛti. I tømī ngue te xti unni. 6 Pɛ ra Bedu bi 'yɛmbi:

—Hin temā mɛnyu nna hāgā ngue gā 'da'i. Pɛ nu te dā zā gā 'da'i, gā 'da'i. Connā ts'edi ra Jesucristo nuna ra mmɛngu Nazaret, dí xi'i ya, dami nangui, gui n'yo.

7 Nuna ra Bedu p'ya, bi bennbā rā 'yɛ ngue rā n'yɛi, bi gats'i. 'Bexque'a ra ora'a p'ya, bi hyx xānho yə hyundo'yo ngue yə dāgua. Bi zā bi m'māi xānho. 8 Nuna ra dogua p'ya, xøgue ra n'nas'mø mi nangui ngue bi n'yo. 'Da i yərbɛ ja ra nija p'ya. Ya ni 'yo, 'nɛ ni sāgui mɛnte di ja māmādi Oja. 9 Gātho yə ja'i mi 'bɛ'ambo nnija, bi nu ngue mɛnte ni 'yo nā marā dogua, mɛnte di ja māmādi Oja. 10 Nuya yə ja'i, i pađi ngue gue'a ra dogua xi t'ɛp'x ja ra goxthi nija ni hu ngue ra Goxthi Mātho'a. Gue'a ra n'yohx mi āpra limosna yə ja'i'a. Yə ja'i p'ya, di 'yøtho 'nɛ i su ngue nnu yə ja'i ngue ya bi zā nā marā dogua.

Ra Bedu bi zohyø ja'i 'bɛp'x ja ra nija.

11 Nuna marā dogua 'mø mi zā, astā hinguī nne di thøhra Bedu 'nɛhra Xuua, i sammī. Gātho yə ja'i p'ya, gā di fetyø n'yomfɛni ngue su. Bi map'x bi 'bāhra Bedu

ja ra ngun'yu ni hu ngue ra Salomón. 12 Mi nu ra Bedu p'ya ngue xangu yə ja'i 'bɛp'x, bi 'yɛmbɛya:

—Ague gyø judíohe, zhanja ngue gadi 'yøthoh'a te bi nja? zhanja ngue gui ɛhmɛ ngue commā ts'edise'be, ogue ngue dí sugā'be Oja, dá japā'be bi n'yo nā ra n'yohx 'bɛcua? 13 Sinoque nu'a mā Ojahx mi thanne mā mboxitahx ra Abraham 'nɛhra Isaac 'nɛhra Jacob, gue'a bi n'øthe'a ya, para ngue dā t'ɛspabi'a rá Ts'unt'x Jesús. Pɛ nuna ra Jesús, guehna gā dāhɛ p'x 'bɛhyø ts'ut'abi nā. Nu'mø mi ne xtí thøhra Pilato, pɛ nu'ahx hinguā nehɛ. 14 Pɛ nuna ra Jesús hin temā nts'o bi 'yøt'e, gā ra nho manī n'yo. A nu'ahx p'ya, hinguā nehɛ ngue xtā ma māthøgue nā, sinoque go gā 'yāh-mɛ ngue bi ma māthøgue n'na ra hyote. 15 Go gā hyohx nā bādi unna te. Pɛ Oja bi japi ngue bi bennate p'x ha bi t'āgui. A nugā'be ya, go dādi jagā'be mājuani ngue bi bennate ra Jesús. 16 A nuna ra n'yohx 'bɛcua ya, gui pāhmɛ ngue mi dogua nā. Pɛ ni hmī ni dāhɛ ngue bi zā nā ra n'yohx nā. Rāngue bi 'yɛc'ɛi ngue ra Jesús dā zā dā 'yøthe, janāngue bi zā xandønho ya.

17 Ague n'yø'ahx, nugā dí pađi ngue hinguī pađi te ga mbøn'a gā 'yøthɛ. Xquet'a njarbøtho ni hmuhx di mānda p'x ja ra nija ya, āhā bi hyo ra Jesús. 18 Pɛ nuna Oja, bi japi ngue bi nja'a te gā bi 'yøtyø pøngahya 'mø yə pa xāthogui. Nu'x yə pøngahya, bi mā ngue ra Cristo i ja ngue dā zā ra n'x. 19 Janāngue nuyá, dami hyehm p'ya te gni 'yohx. Dami 'yɛc'ɛihx Oja, n'namh-mā ngue di mpun'nā ni ts'oquihx. Ja dā hyut'a ni mmuih Oja p'ya. 20 A nuna Oja dā penhna Jesús, porque guehna ra Cristo ya xpā t'ɛts'i ngue di mānda ua nā. 21 A nuyá, ra Jesucristo jatho ngue dā m'mɛp'x māhɛts'i astā gue'mø dā 'yøt'Oja ngue dā gom'na'yo gātho yə cosa i ja. Nguna ra hya bi man'x yə maça pøngahya Oja xā m'mɛ'mø ya māndønjam'mø tho. 22 Nu'mø mi zohyø nyogui ja'i ra Moisés, bi 'yɛmbi: "Nu-na Oja mā Hmuhx, nu'x yə judío, dā bøn'a n'na nc'ɛi ngue di mpøngahya tengutho bi jacā. Nu'a ra pøngahya'a p'ya, dami 'yøhmɛ te gāma hya dā xi'ahx. 23 Nu ra ja'i hindā 'yɛc'ɛi nā ra pøngahya nā, dā ts'ijpɛ ha 'bɛhyø judío ngue dā tho", bi 'yɛnā.

24 Bā fədi astā ra Samuel, gātho'x mi'da yə pøngahya xā m'mɛi, gā bi mā ngue di nja'a te gā dí nnuhɛ ra pa ja p'ya. 25 Nuna ra hya ya xā yarpabi Oja yə ja'i ngue di nja, tengutho ra hya bi bennbabi yə pøngahya ngue bi xihyø ja'i, nuna ra hya nā, dā 'yøt'ahx ra nho nā. Oja bi 'yøt'ui n'na ra cohi mā mboxitahx Abraham, bi 'yɛmbi: "Connā guehna n'na ni mbom'meto di m'mɛi, dā ma majapi gātho yə ja'i 'bɛ'a nximhäi", bi 'yɛmbi. 26 Nuna Oja bi unnā cargo nā rá Ts'unt'x, rá mɛdi i mɛnnbɛ gui 'bɛhmɛ ngue di jap'ahx. I nnepe ngue gui hyehm p'x ra nts'o gni n'yo n'na ngu n'na'ahx.

Ra Bedu 'nɛhra Xuua bɪ 'bāp'x ha 'bɛhyø mmäcja.

4 Mɛnte yāh yə ja'i ra Bedu 'nɛhra Xuua, bi zøhyø mmäcja p'ya, bā n'youi ra 'bet'o asminyo co 'nɛ'x yø saduceo. 2 I mbøcɛ'x p'ya, ngue ra Bedu 'nɛhra Xuua xānnbā ra hya yə ja'i, i xifi ngue nu'x xā ndu i ja ngue di bennate, porque bi bennate ra Jesús. 3 Bi bent'i

bi got'a fädi, ja gue'mø mi hyats'i xtí nja ra hya. Porque ya bi nde bi got'i. ⁴Pe nu'x yø ja'i bi 'yøhra hya i hma, xandøngu bi 'yεc'εi ra hya. Nu'a gangu yø 'yεc'εi p'uya, bi t'øtra güenda ngue hønse yø n'yohx, ya ni ma da zø' cøt'a ma'huahí.

⁵Mi hyaxpøya, bi mpeti yø hmu yø mmäcja p'x Jerusalén, co 'nε'x yø n'yohx 'bet'o ngue yø judío, ni n'yohx yø xännbøte ngue ra ley. ⁶Ni n'yohx na ra Anás rá hmu mmäcja. Ni n'yohx ra Caifás, 'nεhra Xuua 'nεhra Alejandro. 'Nε gätho yø mēni ya yø hmu mmäcja ni n'yohx. ⁷A nuyá p'uya, bi mända ngue bá ts'i ra Bedu 'nεhra Xuua, bi ma mā'bä'mi p'x mæde ngue da t'øpra ra nt'änni. Mi 'yännbøya, bi 'yεmbi:

—¿Te'o bi 'da'auí ra nt'edi'a te guí øt'ui n'yø, ogue te'o bi 'da'auí ra ts'edi ngue guí øt'ui tengü na ra hya na? —bi 'yεmbi.

⁸Nuna ra Bedu ts'o p'uya, ra Espiritu Santo di ha'ra ts'edi bi 'yεmbya yaui p'uya:

—Ague n'yø'ahx, nuyá yø n'yohx di mända ua ja ra hnini, da guehyø n'yohx 'bet'o ngue yø judío. ⁹Guí ännga'be ha bi nja'a ra nho dá ørpä'be na ra n'yohx mi'x, ngue ha bi njap'x i yaní. ¹⁰A nuyá, ga xi'ahx ha bi nja, n'namhma ngue da badi gätho yø judío. Nuna ra n'yohx 'bøcua bi yaní conná ts'edi ra Jesucristo nuna ra mmøngu Nazaret. Guehna ra Jesucristo gä cuathx ra pont'i ngue bi tho na. Pe Oja bi japi bi bēnnate p'x bi t'ägui. Conná guehna ya, ni hmi ni dähx p'x bi yanä ra n'yohx 'bøcua. ¹¹Gä 'yøthx tengütho yø gado 'mø bi 'yεn'a n'na nguadi n'na ra do, εmbi ngue hingui ho. Pe m'mefa p'uya, guehna da gohi ngue brá 'bøbo p'x brá føhra jado na. Guí njathx p'uya, hingá nu manho ra Jesús. Pe guehna rá thanhni Oja na. ¹²Hinjom man'na da zä gdä nyamhmx. Porque bá sän'Oja ngue nuyá ja ra ximhäi, høndra Jesús ja rá ts'edi da yanjx.

¹³Nu'x yø n'yohx di mända p'x ja ra nija p'uya, bi nu te øtra Bedu 'nεhra Xuua ngue ya manzaqui. 'Nε pahyø ja'i ngue nuyá yø n'yohx ya, himbi ma ra xädi, i εmbyø ja'i ngue hinte pa'di. Janangue di 'yøtho. Pe pahyø ja'i ngue mi n'youi mam'met'o ra Jesús. ¹⁴I nnu yø ja'i p'uya, ngue 'dap'x 'bähm na ra n'yohx mará dogua ya xi zä. Ya hingui säp'x da 'yεmbyø ja'i ngue ra fehni'a te bi nja. ¹⁵Bi xi p'uya ngue bi ma bá m'mä'athi, mēnte bi nhecayha, bi zänni te da japi. ¹⁶Di n'yεmbi:

—¿Te 'bε'a ga japhx ya yø n'yohx 'youa dí 'bøhmø? Porque gätho yø mmøngu Jerusalén, ya pa'di ngue hincjondä zä da 'yøt'a te bi 'yøt'e. Ya hingui sä ga εmhmx ngue himma juani'a te bi 'yøt'e. ¹⁷A nuyá, ma ga pihmx ya, n'namhma ngue hincni mantho da manna hya p'x ha 'bøhyø ja'i. Ma ga xihmx ya ngue ra pa di map'x, ya hincni mantho da xihyø ja'i hanja na ra Jesús.

¹⁸Mi juadi bi nhecayha yø ja'i p'uya, bi zohni ngue bi 'yεmbi:

—A nuyá n'yø'auí, 'yo hønguixihmx ra hya yø ja'i ya. 'Yoni mantho hønguixännbøh yø ja'i rá hya ra Jesús.

¹⁹Mi dāhra Bedu 'nεhra Xuua, bi 'yεmbi:

—Dami hyacjx xanho ra güenda ya. ¿Ua guí haxx njuani ngue da nu manho Oja ngue go di nja'a te guí mmamhmx ya'mø, hingó di nja'a te mman'Oja 'mø?

²⁰Nuna ra Jesús, jatho ngue ga mmamhmagä'be'a te dá nu'be bi 'yøt'e, 'nε'a te dá ø'be bi ma.

²¹Høntho juadi bi pidi, bi thø p'uya. Porque ya himbi dñi ha xtí japi ngue xtä ngot'i. Porque supi di mbøcue ya yø ja'i εspabi Oja ngue te xi nja. ²²A nuna ra dogua xi t'øthe conná ts'edi Oja, i tho'a nyote njeya 'bøi.

Bi 'yäprä ts'edi Oja yø 'yεc'εi ngue hincni nsu.

²³Nu'mø mi ma mathøgue ra Bedu 'nεhra Xuua, bi map'x 'bøhyø amigo. Bi xifi gätho'a te xi manyø hmu yø mmäcja, 'nε'x yø n'yohx 'bet'o ngue yø judío.

²⁴Nu'mø mi 'yø'a te si p'uya, 'da i mmat'Ojatho, bi 'yεna:

—Ma Oja'i, gue'e grá Oja gä hoqui te gä bí ja maya, gä hocra häi, gä hocra jathe, gä hoqui gätho yø cosa i ja. ²⁵Nu'i ma Oja'i, conná Espiritu Santo gä japni mēfi ra David ngue bi man'a te guí nne guí mma, porque ra David bi 'yεnā: "¿Hanja ngue mbøcue yø ja'i 'bøp'x ja yø nación? 'Nε hincni nja'a te sänni di nja. ²⁶Di mpeti yø dast'abi p'x ja yø nación. Da guehyø ts'øt'abi 'bøp'x ja yø hnini 'da'igu sänni. I sø Oja 'nε sμβabi'a ra Cristo bá εts'i", bi 'yεnā David. ²⁷Porque majuaní ngue nuyá ja ra hnini Jerusalén, nuna ra dast'abi Herodes conná Poncio Pilato, conyø judío, conyø ja'i hingyø judío, gä bi mpeti, bi nhecayha ngue s'x'a ni maca Ts'ønt'x Jesús guá εts'i. ²⁸Pe nuna ra hya bi 'yøtyø dast'abi, ya manjam'møtho xcá manna ra hya mi ja ngue di nja. ²⁹A nuyá grá Hmu, ya guí nnu te guí pite yø ja'i ya. Dami hacje ra ts'edi ya, n'namhma ngue hincni nsu ni mēfi da mam'p'a'i ni hya. ³⁰Conní ts'edi dami 'yøt'e ngue da zä'x to xan'x. Dami 'yøhyø hmeya, ngue di nja yø milagro 'mø ts'o'a ni maca Ts'ønt'x Jesús.

³¹Høntho bi juadi bi mat'Oja yø ja'i p'uya, bi 'yan'a häi p'x xi mpeti yø ja'i. Gä bi zä yø ja'i ngue di ha'ra ts'edi ra Espiritu Santo. Ya hingui sū da mambrá hya Oja p'uya.

Nu'a te pes'yø ja'i, gä 'da guí mmetitho.

³²Gätho yø 'yεc'εi, 'bøi tengütho 'mø ngue da n'na nc'εi'ho. 'Da'igu øt'e, 'da'igu mēni. Ni xinga n'na nc'εi ngue da 'yεnā jase rá mmeti. Nu te gä pets'i, gä comhmi. ³³A nuyá yø representante p'uya, gä ha ra ts'edi di ja majuaní ngue bi bēnnate ra Hmu Jesús. Nuna Oja, man'na bi unná njapi. ³⁴Yø 'yεc'εi p'uya, hincjo'o ngue da hincjx te da hyoni. Porque nu to gä ja yø häi, ogue yø ngu, i pä ngue di unna mēnyu ngue mā darpi yø ja'i. ³⁵Nu'mø bi zøp'x 'bøhyø representante ra Cristo, di dāpra mēnyu. Go di darpabi yø ja'i ya p'uya, n'na ngu n'na yø ja'i mā t'unní'a te honí.

³⁶Mi 'bøp'x n'na ra n'yohx ni hu ngue ra José. Guehna n'na ra levita na ngue ra mmøngu Chipre. A nu'x yø representante ra Cristo p'uya, guí hutí ngue ra Bernabé. I nne da mā ngue n'na ra n'yohx di hojpa yø mmui yø mmic'εiui. ³⁷Nuna ra José p'uya, bi mā n'na rá häi mi ja. Bi dāpra mēnyu yø representante ngue di dat'i.

Ra ts'oqui bi 'yøtra Ananías 'nēhṛa Safira.

5 Nunā n'na rā n'yohē nī hū ngue rā Ananías connā Safira rā xisu, bī mā n'na rā hāi ya p'uya. 2 Pē bi hyācā n'na parte rā mēnyū ī mā rā hāi, co 'nēhṛā xisu bi bādī. Nunā man'na parte p'uya, bi dāpyø representante rā Cristo, tengutho 'mø ngue hīnte xtā hyāqui.

3 Rā Bedu p'uya bi 'yēmbi:

—Ague Ananías, ζhanja ngue di cants'a nī n'yomfēni rā zithū ngue guí nne guí hyātra Espíritu Santo? Porque gā hyācra mēnyū guí pā nī hāi. 4 Xina rā hāi, ζuāngui nī mmeti nā? Ya gā pā, 'nē mī o nī 'ye rā mēnyū, uāngui xquí 'yøt'e te guí nne. ζHanja ngue gā bēni guí mmānna fēhni? Hīngyø ja'i'x guí nne guí hyāti, sinoque Oja guí nne guí hyāti —bi 'yēmbi.

5 Ngu i 'yøhnā rā hyā bi sihṛa Ananías, 'bexpi dū, bi dā p'uya. Gā bi 'yēmmēi bī nsū ya yø ja'i' bi bādī te bī nja. 6 Bī nangui 'da yø n'yohē mī 'bēp'x, bi 'uēnnbābi rā do'yo rā ánima, bi hyāts'i bá āgui.

7 Mī thogui commā nhyū ora p'uya, bi yūt'ambo nā rā Safira rā xisu rā ánima. Pē hīngui padī te xī nja. 8 Rā Bedu p'uya, bi 'yēmbi:

—Damī xiqui, ζua gue'a guí pā nī hāiui'a rā hyā xā hmāngua māhē'mø, uague hīn'nā?

Mī dāhṛa Safira, bi 'yēnā:

—Ahā, gue'a dá pā'be'a —bi 'yēnā.

9 Rā Bedu p'uya bi 'yēmbṛa xisu:

—ζHanja ngue ya xcuá nhecāhya ngue guí hyār'mahyāui rā Espíritu Santo? Bāp'x goxthi'x to xpá 'yāc'a'ī nī dāmmē. 'Nē māhōndā hyāxā'ī ya ngue guá n'yāgui —bi 'yēmbi.

10 'Bexque'a rā ora'a p'uya, bi dāhṛa xisu p'x mī yāui rā Bedu, ngue bi dū. Mī yūt'ambo yø 'yāte p'uya, māhømbi dīnī ngue ya xi dū rā xisu. Bá jupṛeya, bī ma bá āgui 'dap'x bi 'youi rā dāmmē. 11 Gā bī nsū yø 'yēc'ēi. Xīmmanṅu'x hīngyø 'yēc'ēi p'uya, xquet'a bī nsū mø mī 'yø'a te bī nja.

Xāngū yø milagro bī nja.

12 Nup'x ja rā ngun'yū nī hū ngue rā Salomón, ja bī mpeti p'x xāngū yø 'yēc'ēi. Nuya yø representante rā Cristo p'uya, 'damā 'dan'yo yø hmēya bi 'yūtyø ja'i, porque hīnjongui sā dā 'yøtyø milagro bi 'yørbx bī mpeti yø ja'i. 13 Mādague'a hīngui cuarbx 'bēhyø 'yēc'ēi ya yø ja'i hīngyø 'yēc'ēi, pē nnu mānho yø 'yēc'ēi, hīngui sui. 14 Man'na man'na nī hyūxtā yø ja'i bi 'yēc'ēi rā Jesús. Yø n'yohē, yø xisu bi 'yēc'ēi. 15 Astā bi jacyø dārquēhī yø ja'i ngue pop'x ja yø caye. 'Bē'o bá oxyø t'ots'i, 'bē'o bá oxyø fīdī, i nnepyø ja'i ngue nu'mø bi thop'x rā Bedu, mādrā xahatho dī nthēui rā dārquēhī, 'bexi sā rā n'x hēmbi. 16 Nu'x yø hīnī guerpætho bī ja, bá ēhyø ja'i bi zø'a Jerusalén. Bá dū yø dārquēhī, bá dū yø ndunthī. Pē gā bi t'øthe.

Bī n'ofādi yø representante rā Cristo.

17 Nunā rā hmu yø mmācja p'uya, gātho ya mī'da yø n'yohē, nuya ja yø nt'ēc'ēi nī hū ngue yø saduceo, gā bī

nseyā 'mø mī nu ngue xāndøngu yø ja'i n'youi ya yø representante rā Cristo. 18 Bī ma mābent'ī ya yø representante p'uya, bi jot'i. 19 Pē rā anxē Oja p'uya, bi xocrā goxthi fādi 'mø mīnxūi ngue bá jøqui. Bi 'yēmbi:

20 —Nī mē ya, nī m'māhmī p'x ja rā nija dī mpeti yø judío. Dāmī xihmī yø ja'i hanja nā rā hyā ngue rā 'da'yo te.

21 Nu'x yø representante rā Cristo 'mø mī 'yøhnā rā hyā bi xihṛa anxē, bī ma mxūditho p'x ja rā nija ngue bī xānnbā rā hyā yø ja'i. Nu'a rā ora ēbī mmānna hyā p'x ja rā nija p'uya, ja bi øt'a junta'x yø hmu yø mmācja. Bi petyø n'yohē dī mānda p'x ja rā nija. Ja bī mānda ngue dā njēcyo ofādi p'uya. 22 Pē nu'mø mī zøp'x ja rā fādi'x yø policia, ya hīmbi dīmp'x yø ofādi. Bá pennbēya, bī mā ngue ya hīnjo'o p'x yø ofādi. 23 Bi 'yēnā:

—Dā tīngāhe ngue n'nøt'e xānho rā fādi, 'bāp'x yø mādi p'x ja rā goxthi. Pē nu'mø mā xocāhe rā goxthi p'uya, ya hīndā tīngāhe p'x mbo yø ofādi.

24 Mī 'yøhyø hmu yø mmācja nā te xī nja p'uya, 'nē'a rā hmu'x yø n'yohē ja yø 'bēfi p'x ja rā nija, ngue hīnjo'o p'x yø ofādi, dī n'yēmbēya:

—ζXø Hague xpī bøn'x p'uya? —dī n'yēmbi.

25 Nu'a rā ora'a p'uya, bi zø'a n'na nc'ēi, bi 'yēmbi:

—Nu'x yø n'yohē gā cothē fādi 'mø mīnde, ya bī 'bēp'x ja rā nija. Bi xānnbā rā hyā yø ja'i —bi 'yēmbi.

26 Nu'a rā hmu yø policia p'uya, bī māh'x yø mmīpoliciaui ngue dā si'x yø representante rā Cristo. Pē hīmbi ũni, porque sū dā mēndo yø ja'i. 27 Nu'mø māmbā ts'i'x yø representante rā Cristo p'uya, bī ma mā'bā'mī p'x ja rā junta. Nu'a rā hmu mmācja bi 'yēmbi:

28 —ζUa hīngui øhmē rā hyā, uāngui dá hec'ahe ngue nu'a rā hyā rā Jesús, ya hīnnī mantho guí xānnbāhē yø ja'i? A nuya gātho rā hīnī Jerusalén, ya xcā sinnbāh'x rā hyā guí xānnbātehē ya. 'Nē guí ēhmē ngue go mā ts'oquigāhe p'x bi dū nā rā n'yohē guí mmāmhmē.

29 Mī dāhṛa Bedu p'uya, co 'nē'x mī'da yø representante, bi 'yēnā:

—Nugāhe dī ēmhme ngue jatho dā t'ēc'ēi te mman'Oja, hīnda gue'a ngue yø ja'itho dā t'ēc'ēibi yø hyā. 30 Nunā rā Jesús dī mmāngāhe ya, guehnā gā cuathē rā pont'ī ngue bi dū nā. Pē nunā Oja mī thanne mā mboxitahē, bi japi ngue bi bēnnate. 31 Oja p'uya, bi zixpē bī ja rā n'yei nā rā Jesús, guehnā bi 'yēts'ī ngue dī ndast'abi ngue dā yanyø ja'i nā. A nuyá, nuya yø judío, māt'unnī rā tiempo ngue dā hyēp'x rā nts'o gā 'yo, n'namhmā ngue dī mpunnbā yø ts'oqui. 32 Guesē rā Espíritu Santo di ja mājuānī nā rā hyā nā. Dā guecāhe p'uya, xquet'a dādi jahe mājuānī nā rā hyā nā. Nunā rā Espíritu Santo p'uya, guehnā bá pennbābi Oja'x yø ja'i bi 'yēc'ēibi rā hyā nā.

33 Mī 'yøhnā rā hyā bi si p'uya, janjuānī ngue bī mbøcūe. Bī ne ngue xtā hyopyø representante rā Cristo. 34 Nup'x 'bēhyø mmācja, n'youi p'x n'na rā n'yohē nī hū ngue rā Gamaliel, ja rā nt'ēc'ēi ngue rā fariseo 'nē rā xānnbāte ngue rā ley. 'Nē gā nnu mānsū yø ja'i nā rā Gamaliel. Bī m'mā p'uya, bī mānda ngue bī

njɛcathi n'na ts'ɛquits'ɛ ya yø representante rə Cristo. ³⁵ Bi 'yɛmbyø ja'i nə rə Gamaliel:

—Ague gyø judiohɛ, dɔmɪ n'yomfɛnɪ te guí nne guí 'yørpahɛ ya yø n'yohɛ 'bɛcua. ³⁶ Dɔmɪ bɛmhmɛ te bi nja 'mø yø pa xə thogui ngue mɪ 'yonna hyə rə Teudas. Bi 'yɛnə ngue maɣuesɛ, 'nɛ bi dɛnnɪ commə goho ciento nja'i. Mɪ zə mɪ tho p'ɛya, gə bi n'uɛn'ɛ mɪ tɛnnɪ. Bi m'mɛp'ɛ rə hyə p'ɛya. ³⁷ M'mɛfa p'ɛya, nɪ'mø mɪ nja rə censo, mɔhømbɪ 'yonna hyə rə Judas nu'a rə mmɛngu Galilea. Xquet'a xangu to bi dɛnnbə rə hyə. A nu'mø mɪ tho, gə bi n'uɛnɪ to mɪ tɛnnɪ. ³⁸ Janangue dɔmɪ hyɛhmɛ p'ɛya yø n'yohɛ 'bɛcua. 'Yo gədi nthint'i ngue guí sɛhmɛ. Porque nɪ'mø yø hyəsɛ'a rə hyə i mma, di m'mɛhyø hyə 'mø. ³⁹ Pɛ nɪ'mø ngue rə hyə Oja i mmamp'ɛya, hɪnda zə guí hejpaɛ te mmam'mø. Mɔn'na n'yo mɪ 'yøthɛ ngue go gə cohɛmɛ ngue mə nsuihɛ Oja.

⁴⁰ Gə bi nu manho yø ja'i te bi manə Gamaliel. Bi ma maɕt'i mbo ya yø representante rə Cristo p'ɛya ngue bi 'bɛi. Bi xi p'ɛya ngue ya hɪnnɪ mantho də xihyø ja'i hanja nə rə hyə rə Jesús. Bi thø p'ɛya. ⁴¹ Mɪ bømp'ɛ ja rə junta'ɛ yø representante rə Cristo p'ɛya, di johya ngue ya bi zə rə n'ɛ connə nguehɛ Jesús. ⁴² N'na pa ngu n'na pa hɪnguɪ sɔya bi xännbɛte p'ɛ ja rə nija di mpeti yø judío, 'nɛp'ɛ ja yø ngu i mmanə Jesucristo p'ɛ nɪ ma.

Bi t'ɛxi yoto nja'i ngue di nfäxte.

6 Nu'ɛ yø pa'ɛ p'ɛya, man'na man'na nɪ hyuxtho'a gangu yø 'yɛc'ɛi. Nu'ɛ gə ya rə hyə ngue rə griego p'ɛya, bi mɛdi bi zɛ'ɛ yø judío gə ya rə hyə ngue rə ebreo. I ɛnə ngue hɪnguɪ t'ørpabi masu xanho'ɛ yø 'danxu 'mø mə dat'i rə hmɛ n'na pa ngu n'na pa. ² Janangue nu'ɛ 'dɛmə yoho yø representante rə Cristo p'ɛya, bi peti gətho'ɛ yø 'yɛc'ɛi, bi 'yɛmbɪ:

—Hɪnda zə'a ngue go gə hɛcəhe p'ɛ'a nnə mɔngəhe rə hyə Oja, ngue guí 'yɛmhmɛ ngue 'bet'o go gə ørpahe masu p'ɛ ja rə nts'ihmɛ. ³ Janangue nɪya mə zi cɪ'əhɛ, nɪya ha dí 'bɛhmɛ ya, dɔmɪ hyomhmɛ yoto yø n'yohɛ də ma mafäti nə rə 'bɛfi nə. Pɛ gue də gue'ɛ yø n'yohɛ bə dɪnnə hyə, 'nɛ nnu mansu gətho yø ja'i, 'nɛ dədi nɛquɪ ngue n'youi rə Espiritu Santo. ⁴ A nu'gəhe p'ɛya, gə siguegəhe rə mhmat'Oja, 'nɛ gə nxännbəhe yø ja'i rə hyə Oja.

⁵ Gə 'da'igu bi mamp'ɛya. Bi than'nə rə Teba p'ɛya, ngue də t'ɛts'i. Guehnə n'na rə n'yohɛ xanzaqui rə nt'ɛc'ɛi, 'nɛ n'youi rə Espiritu Santo. Connə Lipe bi thanhni, rə Prócoro, rə Nicanor, rə Timón, rə Parmenas, rə Nicolás nɪnə rə mmɛngu Antioquía, guehnə ya xi 'yɛc'ɛibi m'mɛt'o yø nt'ɛc'ɛi yø judío nə. ⁶ Nɪya yø n'yohɛ bi thannbəya, bi ts'ixp'ɛ 'bəhyø representante rə Cristo ngue bi marpabi Oja. Nɪya yoto nja'i bi t'ɪnyø cargo, bi japyø 'yɛ p'ɛ ja yø ya.

⁷ Rə hyə Oja p'ɛya, man'na nɪ ma mə'yonitho. Man'na nɪ 'yɛc'ɛitho yø ja'i p'ɛ ja rə hnɪni Jerusalén. Xquet'a xangu yø mmäcja bi nu manho rə hyə, 'nɛ bi 'yɛc'ɛi.

Bi ma məbent'i rə Teba ngue bi tho.

⁸ Xandøngu rə njapi Oja bi unna Teba, ngue yø hmɛya bi 'yørbɛ 'bəhyø ja'i. Nɪya yø milagro bi 'yøt'e, hɪnjonguɪ sə də 'yøt'e. ⁹ Bi mɛdi bi njuntui rə Teba ya yø n'yohɛ pap'ɛ ja rə nija yø judío nɪ hu ngue rə Libertos, 'nɛhya yø judío ngue yø mmɛngu Cirene, 'nɛhya yø mmɛngu Alejandría, 'nɛhya yø mmɛngu Cilicia, 'nɛhya yø mmɛngu Asia, gə tønhmaɣya rə Teba. ¹⁰ Pɛ hɪmbɪ zə xtə ndäjpə rə hyə, porque rə Espiritu Santo di bɛnnbabi rə hyə mmanə Teba. ¹¹ Astə bi dahra mɛnyu 'da p'ɛya, sifi ngue də mə ngue xi 'yøde ngue ya mants'o rə Teba ngue sɛhɛrə Moisés, 'nɛ sɛ Oja. ¹² Janangue bi yəns'yø ja'i p'ɛya, bi mpeti yø n'yohɛ 'bet'o ngue yø judío, 'nɛhyø xännbɛte ngue rə ley. Bi bent'i, bi zixp'ɛ bi nja rə junta. ¹³ Bi t'ɛxyø ja'i də manyø fehni p'ɛya, bi 'yɛnə:

—Nɪnə rə n'yohɛ 'bɛcua, hɪnguɪ sɔya ngue nnømməp'ɛ rə maɕə nija ja ua, 'nɛ nnømməp'ɛbi rə ley Oja.

¹⁴ Ya xtə øcəhe te mmanə ngue nɪnə rə Jesús rə mmɛngu Nazaret, ɛmbɪ ngue də dɛmhɛrə nija 'na. 'Nɛ ɛmbɪ ngue di pähyø costumbre bi zogahɛ rə Moisés.

¹⁵ Nu to gə mɪ hup'ɛ ja rə junta p'ɛya, hɛrpabi rə hmi rə Teba ngue ɛntho rə hmi n'na rə anxɛ Oja.

Bi zohyø nsuiui rə Teba.

7 Nu'a rə hmu yø mmäcja p'ɛya bi 'yɛmbɪ: —¿Ua majuani'a si'a'i ya n'yø? —bi 'yɛmbɪ.

² Mɪ dahra Teba p'ɛya, bi 'yɛnə:

—Ague n'yø'əhɛ, dɔmɪ 'yøhmɛ nə rə hyə gə mmangə ya. Nɪnə mə mboxitahɛ rə Abraham, nu'mø mɪ m'mɛ p'ɛ ja rə häi Mesopotamia, tobe hɪmmanɪ map'ɛ ja rə häi Harán, bi nthɛui nə Oja maɣuesɛ. ³ Oja bi 'yɛmbɪ: “Dɔmɪ sop'ɛ nɪ häi ya, gətho'ɛ nɪ mɛnɪ də gop'ɛ. Guí mmarp'ɛ ja rə häi gə xi'i”, bi 'yɛmbɪ. ⁴ Nɪnə rə Abraham, bə ømp'ɛ ja rə häi nɪ hu ngue Caldea mɪ 'bɛi. Bi ma, i m'mɛ p'ɛ Harán. M'mɛfa p'ɛya, bi du rə papá. Oja p'ɛya, bi xihɛrə Abraham ngue bə ɛcua ja rə häi dí 'bɛhmɛ ya. ⁵ Pɛ nu'mø mambə ɛhɛ, nɪ xinga n'na xɛqui xtí unna rə häi ja ua. Nɪ xinga guerp'ɛ di 'bämra gua xtí unni. Pɛ maɔague'a, nɪnə Oja bi yarpɪ ngue di unni gətho nə rə häi ja ua. A nu'mø bi du p'ɛya, də gohmi yø basɪ. Nu'ɛ yø pa'ɛ p'ɛya, tobe hɪm manɪ m'mɛhyø basɪ rə Abraham. ⁶ Nɪnə Oja bi 'yɛmbrə Abraham,

“Nu'ɛ nɪ mbom'mɛto, goho ciento nɛya dənɪ m'mɛp'ɛ ja n'na rə 'dan'yo häi. Ja də ma mə'ɛnɪ p'ɛ, porque jatho də 'yøtrə 'bɛfi dɪ mɔnda yø hmu”. ⁷ Pɛ Oja bi 'yɛmbɪ: “Gə haspagə rə güenda ya yø ja'i də 'yøt'e ngue yø hmu. M'mɛfa p'ɛya, də ɛcua ya mə ja'i ngue də dənnegui”, bi 'yɛn'Oja. ⁸ Nɪnə Oja bi gohmi n'na rə cohi rə Abraham, bi xifi ngue də thejpa n'na xɛqui rə xifani rə do'yo yø ts'ɛnt'ɛ 'mø bi m'mɛi. Gue'a nɪ hu ngue rə circuncisión, guehnə də nøpə hmɛya nə ngue'a rə cohi bi 'yøt'e. Janangue nu'mø mɪ m'mɛhrə Isaac, bi mɛpya 'mø mɪ gua'a nhyəto mə pa. Nɪnə rə Isaac xquet'a ngu'a bi 'yø'r'mø mɪ m'mɛhrə ts'ɛnt'ɛ nɪ hu ngue rə Jacob. Nɪnə rə Jacob xquet'a ngu'a bi japyə 'dɛ'mə yoho

yø ts'unt'x bi m'mæ'a m'mæfa, guehya yø xita ya ngue yø judío.

⁹ Nuyya yø ts'unt'x rā Jacob, gā bi seyabi nā rā José yø n'yohæ. Janāngue bi 'bā nā rā José p'uya, bi dānyø ja'i māni ma Egipto. Pē rā José, bi māx Oja. ¹⁰ Nu hangū rā n'x bi zā rā José, bi yan'Oja. 'Nē bi unnā n'yomfēni xānho. Bi 'yøt'Oja ngue bi nu mānho rā José nā rā Faraón. Nunā rā Faraón marā dast'abi p'x ja rā häi Egipto, guehnā bi 'yexrā José ngue di mānda p'x Egipto nā, 'nē bi 'yets'i ngue bi mandabi p'x ja rā ngu.

¹¹ N'na rā pa p'uya, bi nja rā ot'i p'x ja rā häi Egipto, 'nēp'x ja rā häi Canaán bi nja rā ot'i. Ndummuitho te bi nja. A nu'x mā mboxitahæ p'uya, hinha tīni te dā zi.

¹² Ngu i 'yøde ngue bí ja te dā ts'i p'x ja rā häi Egipto, bi menhyø ts'unt'x ngue dā tu rā trigo. Ya rā mæditho nā rā 'yogui nā p'uya. ¹³ Rā yondi bi ma p'uya, ya bā mpāte'x yø n'yohæ rā José p'uya. Ya bā mmēya rā Faraón ngue te'o yø mēni rā José p'uya. ¹⁴ Bi mānda nā rā José ngue bā ts'innbābi rā papā Jacob, gātho'x mi'da yø mēni bā ts'i, hyate mā'de'mā cāt'a nja'i mi sēdi ngue gātho. ¹⁵ Janāngue bi njap'x ngue i mpa Egipto rā Jacob. Ja bā tūp'x p'uya. Xquet'ā 'nē'x 'de'mā yoho yø ts'unt'x bā tūp'x. ¹⁶ Pē hīmbā t'āp'x Egipto 'mø mi dū, porque nuyya yø ts'unt'x rā Hamor ngue yø mmēngu Siquem, ya xi mā n'na rā panteón ngue xi dānna Abraham, ja i thūxæ ngue bā t'āgui.

¹⁷ Pē enā bi bāmø ni ma dā zōnna pa di nja'a rā hya xi yarpābi Oja rā Abraham, māthoguiho bi nxandyø judío p'x Egipto. ¹⁸ Nup'x Egipto, bi m'mæ'a m'mæfa n'na rā dast'abi ngue hīmbi badī te'o nā rā José. ¹⁹ Nunā rā dast'abi nā, bi nu mān'x ya mā mboxitahæ. Bi japi ngue dā 'yenyø basī 'mø bi m'mæi, n'namhmā dā dū. ²⁰ Gue'x yø pa'x p'uya, ngue bi mīhrā Moisés. Guehnā n'na rā zits'unt'x bi nu mānho Oja. Pē hōnda nhyushnā bi zi rā mā mā'x ja rā ngu. ²¹ Nu'mø mi 'yemp'uya, nūnā rā t'ixū rā Faraón gueſe nā bi hyaxrā 'uene ngue bi tede tengutho 'mø drā basī. ²² Nunā rā Moisés, gā bi bārpābi yø mfadi yø mmēngu Egipto. 'Nē bi 'yēhrā pa ngue bi zēdi te bi mā. 'Nē padī xānho ha di japi te dā 'yøt'e.

²³ Nu'mø mi gua'a nyote njeya 'bēhrā Moisés, bi zo rā mmæi ngue dā ma di zengua ya yø judío ngue yø mēni. ²⁴ Mi zōmp'x 'bēhyø mēni p'uya, bi nu n'na rā mmēngu Egipto ngue di unnbābi n'na rā mēni. Bi cōspābi'a te mi ørbūya, pē bi hyo'a rā mmēngu Egipto. ²⁵ Nunā rā Moisés bi 'yēnā ngue di mmēya'x yø mēni ngue bi mēnnbābi Oja ngue dā yanī para ngue dā ma māthøgue p'x sā rā n'x. Pē hīmbi mmēya yø judío te t'ørpābi. ²⁶ Mi hyaxræya, nūnā rā Moisés bi diimmī yo nc'ēi yø judío ngue di ndūnſe. Bi hejpa p'uya, i nnepe ngue di nhyegui, bi 'yēmbi: "Ague n'yø'auī, gadi mmēniui. ¿Hanja ngue gadi ndūnſeui?" bi 'yēmbi.

²⁷ Nu'a mi pūte p'uya, bi nōnhnā Moisés, bi 'yēmbi: "¿Te'o bi 'yēxā'i ngue gui nts'ut'abi, ngue gui hyāscā'be rā güenda? ²⁸ ¿Ua gui nne gui hyogui tengutho gā japa n'na nc'ēi rā mmēngu ua Egipto mānde?" bi 'yēmbi.

²⁹ Mi 'yøhrā Moisés ngue t'ēmbi xi nhote, bi 'dagui, i

map'x ja rā häi Madián. Ja i m'mæp'x p'uya, 'nē ja bā mīp'x yoho yø ts'unt'x.

³⁰ Nunā rā Moisés, mi gua'a nyote njeya ngue 'bēp'x Madián. Nup'x ja rā dāpo jonna t'øhø Sinaí, bi nu n'na rā ndæt'o ngue tøhrā sibi. Ja bā nyap'x rá anxe Oja p'uya. ³¹ Nu'mø mi hyētrā sibi rā Moisés, di 'yøtho hanja'a te bi nu. Bi guarbūya ngue dā nu xānho. Bā nyā Oja p'uya, bi 'yēmbi: ³² "Guecā drā Oja mi thānnegā ni mboxita Abraham. Drā Ojagā ngue rā Isaac, drā Ojagā ngue rā Jacob", bi 'yēn'Oja. Pē astā huacrā Moisés ngue bi nsū. Ya hīnguī hā nzammæi ngue dā hyēti xānho.

³³ Bi 'yēn'Oja p'uya: "Dāmī c'ojhni thīxfani, porque nuyya guí 'bāi, rā ndæxcāhāi ua. ³⁴ Dī nnugā rā n'x i thohmā ja'igā rā m'mæ'a Egipto. Dī ø'mø dānts'i. Dā ēcā ya ngue gā nyāni n'namhmā ngue dā ma māthøgue. Ague Moisés, dī nne gā pen'nā'i Egipto ya" —bi 'yēmbi.

³⁵ Mādague'a hīmbi nu mānho m'met'o yø judío nā rā Moisés ngue xi 'yēmbi: "¿Te'o xpā 'yēxā'i ngue gui nts'ut'abi, ngue gui hyāscā'be rā güenda?" xi 'yēmbi, pē guehnā bi 'yēx Oja ngue dyø hmū yø ja'i nuyya dā jūqui. Nūnā bi xīhrā anxe bi nup'x ja rā ndæt'o mi dānzø.

³⁶ Nunā rā Moisés, guehnā bā jūjūx ja rā häi Egipto mā mboxitahæ nā. Ja bā ūp'x yø hmēya ngue yø milagro bi 'yøt'e, tengutho bi 'yørbæ ja rā Thengā Jathe. Bi 'yøtyø milagro mēnte bi n'yo dāpo nyote njeya. ³⁷ Nunā rā Moisés bi xīhyø ja'i, bi 'yēmbi: "Nūnā Oja, dā 'yēxā n'na rā pōngāhya ngue yø judío tengutho bi jacā. Nunā rā pōngāhya nā p'uya, dāmī 'yøhmæ te gāmā hyā dā xi'āhæ", bi 'yēmbi. ³⁸ Guehnā 'dap'x bi n'yohæ yø ja'i p'x ja rā dāpo nā rā Moisés. 'Nē bi map'x ja rā t'øhø Sinaí ngue bā nyāui rá anxe Oja. Ja bā sip'x rá hyā Oja p'uya. Bā ēp'x 'bēhmā mboxitahæ ngue di thojpābi nā rā hyā bā sifi, guehnā rā hyā bi t'unnī ngue di thogāhæ naya.

³⁹ Pē mā mboxitahæ hīmbi 'yēc'ēi nā rā hyā bi mānna Moisés. Bi mēspātho te bi mā, sinoque bi ne xtābā mmēngā Egipto māhøn'a. ⁴⁰ Bi 'yēmbi yø ja'i rā Aarón: "Ague Aarón, dī nnegāhe ngue gui hocyø dahmū di m'met'o p'x gdā mähä. Porque nūnā rā Moisés bā jūgāhæ p'x ja rā häi Egipto, hīndī pahmæ te bā janā", bi 'yēmbi. ⁴¹ Bi hocā n'na rā dahmū ngue rā t'undāni p'uya. 'Nē bi hyo yø mbo'øni ngue bi 'yørpa rā 'bøt'e rā dahmū. Di johya yø ja'i ngue ya bi hocrā dahmū dā danne. ⁴² Nunā Oja p'uya, bi hyep'x yø ja'i. Bi unnā 'yu yø ja'i ngue yø sø bí ja maya, gā ørpā yø dahmū ngue thānne. Ngu'a nt'ot'i p'x ja rā libro bi 'yotyø pōngāhya Oja ngue enā: "Ague gyø judíohe, mēnte gā n'yo dāpohe nyote njeya, ¿ua gā hyocjæ yø mbo'øni ngue gā 'yø'nī 'bøt'ehæ? Nu'á, hīn'nā'a. ⁴³ Hante gue nup'x gnī mähä, gadi 'yonnbāhæ rá ngu rā dahmū Moloc, 'nē gui tūhæ n'na rā dahmū ngue rā sø ni hū ngue rā Renfán. Guehya yø dahmū gadi hocſe guí thānnehe. Janāngue nuyá, gā høn'āhæ thip'x ja rā häi guí 'bēhmæ ya, gdā pen'nāhæ mān'na rá nguep'x ngue rā häi Babilonia", bi 'yēnā.

⁴⁴ Bi sigue bi nyā rā Teba p'uya, bi 'yēnā:

—Nup'x ja rā dāpo, nuyya mā mboxitahæ mi ja n'na rā ngun'ulu ngue mi nnøpā nija yø ja'i. Ja pēspæ yø xīndo nt'ot'i rá ley Oja. Nunā rā ngun'ulu p'uya, bi xi Oja rā

Moisés ngue da 'yøt'e tengutho rā forma xi 'yuti. ⁴⁵ Nuna rā ngun'ulu di pont'a cohmi. Nu'mø mamba ehra Josué bá n'youi mā mboxitahæ, go bi søcua rā ngun'ulu ua dí 'bæhmæ'æ ya. Mī zøhø bi hyannbā yø häi yø 'dan'yo ja'i mī 'bæcua. Guehna Oja bi hyøn'athi yø mmehäi. Bī nja rā ngun'ulu astā gue'mø mī m'mæhra dæst'abi David. ⁴⁶ Nuna rā David, xangu rá mate Oja bi dīnnbī. Bī ne ngue xtā hyø'a n'na rā nija, ngue rá ngu nā rá Oja mī thanne rā Jacob. ⁴⁷ Pæ go bi hyøhra nija nā rā Salomón rá ts'unt'æ rā David.

⁴⁸ A nuna Oja maguesæ, hinguī 'bæp'æ ja yø nija di hocyø ja'i nā. Porque rá pøngahya Oja bi 'yotra hya bī man'Oja ngue bi 'yena: ⁴⁹ "Dí hucā p'æ mahets'i ngue dadi mada. Nua ja rā ximhäi p'æya, dī nnøpā nhnests'i. ¿Te 'bæ'a mangū guí enā guí hogahæ? Ogue ¿hapæ guí emhmæ ngue gā nsāyagā? ⁵⁰ ¿Ua hindā hocā ya te gāmā cosa i ja?" bi 'yæn'Oja.

⁵¹ Bi sigue bi zohyø ja'i rā Teba, bi 'yæmbi:

—Xandø nnaxi nī mmæihæ. Nī guhæ xancot'i, zant'a guí festhohæ te mmanā Espiritu Santo. Tengutho bi 'yør'mā mboxitahæ, guí njathæ p'æya. ⁵² Nua mā mboxitahæ, gātho yø pøngahya Oja xā m'mæi, gā xā nzæi. 'Næ bi hyo'æ yø pøngahya bi xihyø ja'i ngue dā æp'æ n'na nc'ei ngue gā rā nho dā n'yo. A nuyá, ya bá æ'a to bī man'æ yø pøngahya'æ. Pæ gā dāhæ ngue bi tho. ⁵³ Madague'a bá pænse yø anxæ Oja ngue bi 'da'ahæ rā ley, pæ hinguī æc'ei hæ rā hya.

Ya bi tho rā Teba.

⁵⁴ Nu'mø mī 'yøhyø ja'i nā rā hya bi si p'æya, bī ndanzø yø mmæi ngue rā cæ, pæts'i dā zadrā Teba.

⁵⁵ Nuna rā Teba p'æya, di hatrā ts'edi rā Espiritu Santo. Bi hyanmā hets'i p'æya, bi hyandi ngue di yoxni Oja, 'næ bi hyandi ngue nup'æ ja rá n'yei Oja ja 'bæp'æ rā Jesús.

⁵⁶ Bi 'yænā Teba p'æya:

—Dí handā ngue bi xohrā c'ammahets'i. Nunæ rā n'yohæ bí 'yæ mahets'i p'æya, ya 'bæhnæ ja rá n'yei Oja næ —bi 'yena.

⁵⁷ Bī mæhra hmafi yø judío p'æya, bi gotyø gu, porque hinguī nne dā 'yøhnā rā hya mmanā Teba. Bī nyuntyo ja'i p'æya ngue bi bent'i. ⁵⁸ Bī gujma xøts'e rā hnīni ngue bá pændo. Nu'æ yø testigo xī manā fehni p'æya, bi gacyø tuhū ngue bī møp'æ 'bā'a n'na rā n'yohæ nī hū ngue rā Saulo. Bī mændo rā Teba p'æya. ⁵⁹ Mente 'bændo rā Teba p'æya, bi zo Oja, bi 'yæmbi:

—Ague mā Hmu'i Jesús, dadi dā'i mā te —bi 'yæmbi.

⁶⁰ Bī ndantyo hmu p'æya, rā ndøts'edi bi 'yena:

—Ague mā Hmu'i Jesús, 'yogui mbænnbābi'a te rā ts'oqui øtya yø ja'i 'bæcua.

Høntho bī man'a p'æya, bi dū.

Bi sigue rā Saulo ngue søhyø 'yæc'ei.

8 'Da'igu bī mammi rā Saulo'æ to bi hyo rā Teba. Nu'a rā pa'a p'æya, bī nanga n'na rā dæsei p'æ Jerusalén ngue bi ts'æhyø 'yæc'ei. Gā bī n'uyenyø 'yæc'ei, i mpa mī'da yø hnīni rá njap'æ ja rā häi Judea. I mpa 'da astā rā häi Samaria. Pæ nua yø representante rā Cristo

hīmbi 'dahya. ² Nua yø n'yohæ suprá xudi Oja, guehya bi 'yåhra Teba ya. Janjuani zoni ngue mbæni. ³ Pæ di sigue ngue søhyø 'yæc'ei nā rā Saulo. I huaxtyø ngu, bi jocyø n'yohæ 'næhyø xisu ngue cot'i.

Bi ma mā'yonī rā hoga 'da'yo hya p'æ Samaria.

⁴ Nua yø ja'i bi 'dap'æ Jerusalén, ndap'æ bi zā i mpa yø ja'i, pæ gā mmanā hoga 'da'yo hya p'æ nī ma. ⁵ Nu'a rā Lipe guehna n'na nc'ei rā 'dagui nā, i mpa p'æ ja n'na rā hnīni ngue rā häi Samaria. Bī mædi bi xihyø ja'i rā Cristo p'æya. ⁶ Bī mpeti gātho yø ja'i ngue øxra hya mmanā Lipe. Mī nu yø ja'i yø milagro bi 'yøtra Lipe p'æya. ⁷ Mī 'bæp'æ xangu yø ja'i ngue yø ndunthi, pæ gā bi t'øthe. Nu'mø xihyø ts'onthi ngue dā hyep'æ yø ja'i n'youi, astā mafi. Xangu yø dogua bi 'yøthe, xangu yø ja'i tudyø gua bi 'yøthe. ⁸ Janangue gā di johya yø ja'i 'bæp'æ ja rā hnīni.

⁹ Nup'æ ja rā hnīni, mī 'bæp'æ n'na rā n'yohæ nī hū ngue rā Simu. Mī hyätyø ja'i p'æ ja rā häi Samaria con-nā mfadi ngue rā magia, mī enā ngue maguesæ. ¹⁰ A nuna, dīngüæ dīnnoho mī ørpā masu. Dī n'yembyø ja'i: "Nuna rā Simu, janjuani ngue n'youi rá ts'edi Oja nā", dī n'yæmbi. ¹¹ Mī t'ørpabi masu, porque ya rá ya'atho yø pa mī hätyø ja'i connā mfadi. ¹² Pæ rā Lipe bi xihra hoga 'da'yo hya yø ja'i. Bi xihyø ja'i ha dī njap'æ di zo rá 'yæ Oja. 'Næ xifi hanja nā rā Jesucristo. Nu'mø mī t'æc'ei'a te bī manā Lipe p'æya, yø n'yohæ yø xisu bī nxixya.

¹³ Xquet'a 'næhra Simu bi 'yæc'ei rā hya 'næ bī nxixya. Astā ya hinguī nne dā hyehra Lipe nā rā Simu. Dī 'yøtho 'mø bī nu yø milagro øtra Lipe.

¹⁴ Mī 'yøhyø representante rā Cristo mī 'bæ'a Jerusalén ngue ya 'næp'æ Samaria xi t'æc'ei rá hya Oja. Ja i 'bennbæ rā Bedu 'næhra Xuua p'æya. ¹⁵ Nu'mø mī zømp'æ Samaria'æ bi 'benhni, bī marpabi Oja yø 'yæc'ei ngue nnepe dī n'youi rā Espiritu Santo. ¹⁶ Porque tobe hīngā n'na nc'ei mī n'youi rā Espiritu Santo. Sinoque høntho xī nxixya para ngue dā fadi ngue æc'ei rā Hmu Jesús. ¹⁷ Rā Bedu 'næhra Xuua, nu'mø mī japyø 'yæ p'æ ja yø yā yø 'yæc'ei, yø 'yæc'ei p'æya bī n'youi rā Espiritu Santo.

¹⁸ Mī nu rā Simu'a te øtyø representante rā Cristo, ngue nu'a guí japyø 'yæ p'æ ja yø yā yø 'yæc'ei, 'be xī n'youi rā Espiritu Santo yø 'yæc'ei. Rā Simu p'æya, bī ne xtā ngutra mænyu ngue dī njap'æ. ¹⁹ Bi 'yæmbi:

—Damī 'dacui nā rā ts'edi ja'auī, n'namhma ngue nu to bi zā gā japā mā 'yæ p'æ ja rá yā, dī n'youi rā Espiritu Santo —bi 'yæmbi.

²⁰ Mī dahra Bedu p'æya, bi 'yæmbi:

—Nu'a nī mænyu 'da gdi m'mehmi'a. ¿Hanto guí enā ngue nu'a badi un'Oja, rā mænyu gdī tin'a? ²¹ Nu'i hīn'yæ nī mmænthi ngue guí nthæui nā rā 'befi nā.

Porque nup'æ ja rá hmī rá dā Oja, hīngā njuanitho nī mmæi. ²² Damī hyep'æ rā nts'o ja nī mmæi. Damī 'yåprā mate Oja, xamhmatho di pun'na'i te guí mbæni.

²³ Porque dí nnugā ngue grā zeya, 'næ gā rā nts'o xā mbent'ui nī mmæi.

²⁴ Bi 'yænā Simu 'mø mī dā p'æya:

—Damí marçauits'ê Oja n'namhmâ ngue hinga thocã'a te guí xicui.

²⁵ M'mefa p'êya, n'ya yø representante rã Cristo, nu'mø mi juadi bi xihyø ja'i ngue majuanî nã rá hyã Oja, bá pengbêya, bí 'yê'a Jerusalén. Nu'p'ê ja yø hnîni ja'a rã häi Samaria bá thogui, gã bi xihra hogã 'da'yo hyã yø ja'i.

Rã Lipe bi nthèui n'na rã mmengü Etiopía.

²⁶ M'mefa p'êya, n'na rá anxê Oja bi xihra Lipe, bi 'yembî:

—Nuyá, ja ngue guí mma gdî ma Sur. Gui hyaxra 'yu bá nexã Jerusalén, î ntho'a Gaza —bi 'yembî.

Nu'p'ê î nthohnã rã 'yu nã, hînjonguî 'bêi. ²⁷ Bi map'ê sihnã rã Lipe. Bi nthèui p'ê ja rã 'yu n'na rã n'yohê ngue rã mmengü Etiopía, ngue xpí 'yêhã ndanne Jerusalén. Rã 'bet'o mæfi nã n'na rã xisu nî hu ngue rã Candase mî ndast'abi p'ê Etiopía, mî ja rá cargo ngue rã tesorero. ²⁸ Nî huxrá carro jetyø fanî nî ma rá häi Etiopía. Mente nî 'yo p'êya, di xãhrã libro bi 'yotra pøn-gahyã Isaías. ²⁹ Pê rã Espiritu Santo bi 'yembrã Lipe:

—Damí cuatrã n'yohê nî huxrá carro mma nê.

³⁰ Rã Lipe p'êya bi guarbê ja rã carro. Bi 'yøde ngue nunã rã n'yohê di xãp'ê ja rã libro bi 'yotra Isaías. Bi 'yembêya:

—¿Ua guí padî te gadi xãhya? —bi 'yembî.

³¹ Mî dahna rã n'yohê p'êya, bi 'yena:

—Pê ¿hague gdã paçã p'êya, 'nê hînj'olo to dã xiqui hanja rã hyã? —bi 'yembî.

Bi xihra Lipe p'êya ngue bi nexpê ja rã carro, 'dap'ê bi mîhmî. ³² Nu'a rã parte nt'ot'i p'ê ja rã Maçã Libro di xã p'êya, guehna rã hyã ngue enã: “Tengutho n'na rã de'yo 'mø nî ma dã tho, dî mmütî. Ogue nt'axî n'na rã de'yo hîndi 'yanî. Dî njarbêtho nã rã n'yohê 'mø nî ma dã tho ya, hîndi 'yanî. ³³ Dã ma ma'berpî rá sã ngue hîndã ma m'mãts'i. ¿To go dã badî hague ngu rã nts'o dã 'yøtyø ja'i di 'bê'a rã pa'a? Porque dã thajpabi rá te ua ja rã xîmhãî”.

³⁴ Nunã rã n'yohê p'êya, bi 'yãnnã Lipe, bi 'yembî:

—Damí 'yørcã rã mate xiqui te'o nã mmanã rã pøn-gahyã nãya. ¿Uague nuse, uague 'bêi te'o man'na mmanã?

³⁵ Mî dahra Lipe p'êya, i dambatho'a te nt'ot'i p'ê ja rã Maçã Libro madi xãdi, bi xihra hogã 'da'yo hyã ngue ha bi nja rã Jesús. ³⁶ Nu'mø mî thop'ê po n'na rã dehe p'êya, bi 'yena rã n'yohê yaui rã Lipe:

—I poua rã dehe ya, ¿ua hîndã zã gã nxixyãgã 'mø?

³⁷ Mî dahra Lipe p'êya, bi 'yembî:

—Nu'mø guí hãhni mmêi guí êc'êi rã hyã, dã zã njam'mø dã hî'nã.

Mî dahra n'yohê p'êya, bi 'yembî:

—Dí êc'êigã ngue rã Jesucristo guehna rá Ts'ent'ê Oja nã.

³⁸ Bî manda rã n'yohê ngue bi ma ma'bãmî rã carro p'êya. Bî mep'ê ja rã dehe ngue bi xixyabi rã n'yohê nã rã Lipe. ³⁹ Nu'mø mî bøn'a nenthe p'êya, bi gus'ra Espiritu Santo rã Lipe. Nunã rã n'yohê bi nxixyã p'êya, ya hînhã mambî nu rã Lipe. Bi sigue bi n'yo p'êya, pê di

johya gã rã 'yu. ⁴⁰ Mî dambeni rã Lipe p'êya, ya 'bep'ê ja rã hnîni Azoto. Bî n'yo ngue bi hyã 'da yø hnîni ngue bi manã hogã 'da'yo hyã, astã gue'mø mî zømp'ê ja rã hnîni Cesarea.

Nunã rã Saulo, bi mædi bi 'yêc'êi rã Jesús.

9 Nunã rã Saulo, hîngui sãya di pihyø ja'i ngue nne dã hyo'ê êc'êi rã Hmü Jesús. Bî map'ê 'bêhrã hmü yø mmãcã p'êya. ² Bi 'yãpra sêcuã dã gats'i, dî map'ê ja yø nîja p'ê ja rã hnîni Damasco, nî hyã rã ts'edi ngue dã si'ê to êc'êi rã hogã 'da'yo hyã. Nu'mø yø n'yohê ogue yø xisu dã tîni, dã tut'i dã sip'ê Jerusalén ngue dî n'ofãdi. ³ Pê nu'mø nî ma dã zøt'a Damasco p'êya, nthambenitho bi yot'a n'na rã nyot'i mayã ngue bi nthèui. ⁴ Bi dã'a häi rã Saulo p'êya. Bi 'yø p'êya ngue ts'ofø, bi t'embî:

—Aguê Saulo. Ague Saulo. ¿Hanja ngue êmmêi guí sêqui?

⁵ Mî dahra Saulo p'êya, bi 'yembî:

—¿Te'o'i p'êya, grã Hmü?

Nu'a nzo p'êya, bi 'yembî:

—Go guecã drã Jesús ngue êmmêi guí sêqui. Pê gadi n'êNSE, tengutho rã ndani 'mø embrã nhnet'i rã za ma sêni.

⁶ Astã huacrã Saulo ngue bi nsü. Bi 'yembêya:

—Aguê grã Hmü, ¿teni 'bê'a guí nneque gã øt'ã p'êya?

Mî dahra Hmü Jesús, bi 'yembî:

—Damí nangui, nî manê bí ja rã hnîni. Ja dani si'i nê te ja ngue gui 'yøt'e.

⁷ Êmmêi di 'yødya yø n'yohê mî n'youi rã Saulo, porque bi 'yøde ngue bi yã may'a nzoherã Saulo, pê hînjombî nu. ⁸ Nu'mø mî nanga häi rã Saulo p'êya, î nne dî nhannî, pê bi nxädã. Janangue bi ma maçunhni, bi zøn'a Damasco. ⁹ Bî m'mep'ê nhyü pa, pê hînhã hêti. Xingrã hmê, nî xingrã dehe xtã nzi.

¹⁰ Nu'p'ê Damasco, mî 'bep'ê n'na rã 'yêc'êi nî hu ngue rã Ananías. Nunã rã Hmü Jesús bi zohrã Ananías, bi 'yembî:

—Aguê Ananías —bi 'yembî.

Mî dã p'êya, bi 'yena:

—Dí 'bêcuã grã Hmü. ¿Tema hyã?

¹¹ Mî dahra Jesús, bi 'yembî:

—Gã 'yo, nî map'ê ja rã caye nî hu ngue Njuantho. Cêrbê ja rá ngu rã Judas. Damí 'yãnnbê n'na rã n'yohê nî hu ngue rã Saulo, rã mmengü Tarso. Nuyã, exã bi mmat'Oja ya. ¹² Mente mmat'Oja rã Saulo p'êya, nu'p'ê î nu, bi zøn'a n'na rã n'yohê p'ê ha 'bêi nî hu ngue rã Ananías. Bî nu ngue bi yæt'ambo, bi japrã 'yê p'ê ja rá ya para ngue dî nzø yø dã.

¹³ Nu'mø mî 'yø'a rã hyã sihrã Ananías, bi 'yena:

—Aguê grã Hmü, xangu rã nts'o dí øcã xã 'yø'nã rã Saulo ngue di ênyø ja'i nu'ê êc'êi'î p'ê Jerusalén. ¹⁴ A nuyã, bá ãpra sêcuã yø hmü yø mmãcã ya, ngue bá êcuã ngue nu'ê yø ja'i nzo'i, gã dã dut'i dã zits'i.

¹⁵ Pê rã Hmü Jesús bi 'yembrã Ananías:

—Nî mahmã. Porque nunã rã n'yohê nã, ya xtã huanhã nã ngue dã xihyø ja'i te'ogui. Dã xihyø ja'i rá

m'mə'a n'nannj yə nación, 'nɛp'ə ha 'bɛhyə dəst'abi da mā te'ogui, 'nɛp'ə 'bɛhyə judío da xifi te'ogui. ¹⁶ Nuyá gá uti hague ngu gangu rá n'ə da thogui conná ngueque.

¹⁷ Nuná rá Ananías bí map'ə ja rá ngu mambí 'bɛhrá Saulo. Mí yət'ambo p'əya, bi japrá 'yɛ p'ə ja rá yá rá Saulo, bi 'yɛmbi:

—Ague mā zi cū'i Saulo, nuná rá Hmu Jesús bá zo'i p'ə ja rá 'yú, xpá mmɛnngá ya ngue dá zā dī nzə nī dā, 'nɛ guí n'youi rá Espírítu Santo —bi 'yɛmbi.

¹⁸ 'Bexque'a bí nzə yə dá rá Saulo p'əya. Bi hyə'ə ɛnə yə xihuá mī ja yə dá. Bí nxixyá p'əya. ¹⁹ Mí nsihmɛ p'əya, mähəmbi hyá rá ts'edi. Bá m'məhma njammī pa p'ə 'bɛhyə 'yɛc'ɛi p'ə Damasco.

Rá Saulo bí mambrá hyá Ojá p'ə Damasco.

²⁰ Bi dɛ'mi bí manná hyá rá Saulo p'ə ja yə nija dī mpeti yə judío p'əya. I xihyə ja'i ngue rá Jesús, gue'a rá Ts'ənt'ə Ojá'a. ²¹ Nuyá gátho yə ja'i əde te mməmp'əya, di 'yətho, dī n'yɛmbi:

—¿Ua hinga guehna rá n'yohə 'bɛ'a Jerusalén, nuná t'ɛmbi səhyə ja'i ɛc'ɛi rá Jesús? Huanguí gue'a nī 'yɛcua'a ya ngue dá dūt'ə to dá dīnī, dá zispəbi yə hmu yə mmäcja.

²² Pɛ man'na nī hyədrá ts'edi rá Saulo ngue mmənná hyá. I ɛtyə ja'i te mməmp'ə ja rá Macá Libro, ngue rá Jesús guehna rá Cristo xá 'yɛx'Ojá ngue dī ndəst'abi ná. Astá hinguí padī te dá 'yətyə judío mī 'bɛ'a Damasco.

Bi pongrá ndəte yə judío ná rá Saulo.

²³ Mí ma ya'atho yə pa p'əya, bí nhɛcəhyá yə judío ngue xtá hyo rá Saulo. ²⁴ Nuyá yə hyote, i fəhyə goxthi ngue rá nenihni ngue dá hyo 'mə bi thop'ə. Pɛ mī mmɛya'a te fennbəbi rá Saulo. ²⁵ Nuyá mō mīnxuī p'əya, nuyá yə 'yɛc'ɛi bi 'yɛt'a n'na rá canasta ná rá Saulo. I cəmbə ja rá jədo di thesrá nenihni. Bi bəmp'əya.

Rá Saulo bí ma Jerusalén.

²⁶ Nuná rá Saulo, mī zən'a Jerusalén, bí ne xtí mpenhui'ə yə 'yɛc'ɛi mī 'bɛp'ə. Pɛ gá sū 'mə mī nū, porque ɛmbi ngue himma juani rá 'yɛc'ɛi ná rá Saulo. ²⁷ Nuná rá Bernabé go bi zixrá Saulo p'ə 'bɛhyə representante rá Cristo ná. Go bí manná p'əya ha bí njap'ə i nuyá rá Saulo p'ə ja rá 'yú ná rá Hmu Jesús. Bí mā ha bí nja ngue bi zofo. Gue'a i hyá rá ts'edi rá Saulo ngue bí məmp'ə Damasco hanja ná rá Jesús. ²⁸ Nuyá ja rá hnini Jerusalén, 'dap'ə 'yohə'ə yə representante ná rá Saulo. Nuyá nī ma yə representante, ja nī map'ə rá Saulo. ²⁹ Nuná rá Saulo bi hyá rá ts'edi ngue mmə hanja ná rá Hmu Jesús. Dī nju'məhyá 'mə yaui ya yə judío gá yá rá hyá ngue rá griego. Pɛ nuyá yə judío ya, i nne dá hyo rá Saulo. ³⁰ Mí mmɛya yə 'yɛc'ɛi p'əya ngue nne dá tho rá Saulo. Bi zixpəya, i ma Cesarea ja bi thop'ə. Ya bí mase p'ə ja rá hnini Tarso ná rá Saulo p'əya.

³¹ Ya 'bɛmmənhə gátho yə 'yɛc'ɛi rá m'məp'ə ja rá häi Judea, dá guerp'ə Galilea, dá guerp'ə Samaria.

Man'na nī hyədrá ts'edi'ə rá m'məp'ə. I 'bɛi ngue suprá xudī Ojá, 'nɛ fəxrá Espírítu Santo. Man'na manī 'yɛc'ɛi mī da yə ja'i.

Bi t'əthe rá Eneas.

³² Bí n'yo rá Bədu ngue bi zengua yə cū. Xquet'a bí ma bí zengua'ə yə 'yɛc'ɛi rá m'məp'ə ja rá hnini Lida.

³³ Nuyá rá hnini'a p'əya, bi dīmp'ə n'na rá n'yohə nī hū ngue rá Eneas. Ya nhyəto jəya mī oxrá t'ots'i, porque mī tudyə gua. ³⁴ Nuná rá Bədu bi 'yɛmbi:

—Ague Eneas, dá 'yəthe'i rá Jesucristo ya. Dəmi nangui, pɛs'ni fidi.

Nuná rá dərquɛhi 'bɛxpī nangui. ³⁵ Nuyá yə mmɛngu Lida 'nɛ'ə yə mmɛngu Sarón mī nuyá ngue bi zā rá Eneas. Bi hyep'ə yə nyogui nt'ɛc'ɛi p'əya, bi 'yɛc'ɛi rá Hmu Jesús.

Bi bənnəte rá Dorcas.

³⁶ Nuyá ja rá hnini Jope mī 'bɛp'ə n'na rá 'yɛc'ɛi ngue rá xisu manī hū ngue rá Tabita. Rá hyá ngue rá griego p'əya, gui hutī ngue rá Dorcas. Nuná rá xisu ná, mɛnte rá pa bí m'məi bi 'yətrá nho, i fəxyə ja'i hin'yə te dá hyoni. ³⁷ Mí 'yɛ'a n'na rá pa p'əya, nuná rá Dorcas bi hyɛn-ni, pɛ bi dū p'əya. Nuyá mī 'bɛtrá ánima, bi 'bɛp'ə ja n'na rá cuarto bí ja mayá rá təcəngu. ³⁸ Nuyá ja rá hnini Lida ja mī dyp'ə rá Dorcas, querpətho bí ja rá hnini Jope mambí 'bɛhrá Bədu. Nuyá mī bəhyə 'yɛc'ɛi p'əya ngue bí 'bɛp'ə Jope rá Bədu, n'na zihmantho bí menhni yo nc'ɛi ngue bá si rá Bədu.

³⁹ Nuyá mī zəmp'ə bí 'bɛhrá Bədu'ə yə nzite p'əya, 'bɛxpá ɛhrá Bədu. Mí zəp'ə ja rá ngu rá Bədu p'əya, bi ts'ixpə ja rá cuarto mayá bí 'benna ánima. Xəgue dī mäs'yə 'danxu p'ə 'beni ngue zoni. Bi t'utrá Bədu'ə yə tūhū 'nɛhyə vestido mī ɔr'mə mī 'bɛhrá Dorcas. ⁴⁰ Nuyá rá Bədu p'əya, bi xihyə ja'i ngue gá dá bən'əthi. Bí ndəntyəhmū p'əya, bí mat'Ojá. Mɛnte hɛtrá ánima ná rá Bədu p'əya, bi 'yɛmbi:

—Ague Tabita, dəmi nangui —bi 'yɛmbi.

Bí nzə yə dá rá ánima p'əya, bi hyɛtrá Bədu, bí nangui bí mī. ⁴¹ Nuná rá Bədu, bi bennbə rá 'yɛ rá Dorcas ngue bi xots'i. Mí xoxpəya, bí ma məcət'i mbo yə 'yɛc'ɛi conyə 'danxu ngue bi dəpi, pɛ ya i te. ⁴² Bi fədi gá rá hnini Jope ná rá hyá ná p'əya. Janəngue xəngu yə ja'i bí 'yɛc'ɛi rá Hmu Jesús. ⁴³ Nuná rá Bədu p'əya, ya'atho yə pa bá m'məp'ə Jope ja rá ngu n'na rá hyux-fani xquet'a nī hū ngue rá Simu.

Bí nyəui rá Bədu rá Neyo.

10 Nuyá ja rá hnini Cesarea, mī 'bɛp'ə n'na rá n'yohə nī hū ngue rá Neyo. Mərá capita ná rá n'yohə ná, rá hmu n'na 'bɛi yə soldado nī hū ngue rá Italiano. ² Nuná rá n'yohə ná, gá thənnə Ojá'ə 'bɛp'ə ja rá ngu, 'nɛ gá suprá xudī Ojá. Xquet'a xəngu rá mɛnyu mədi unī ngue fəxyə judío. 'Nɛ zənt'a mmat'Ojá. ³ N'na rá pa p'əya commə hyu nde, bí mpə rá nthandī rá Neyo tengutho 'mə di 'ui. Bí nuyá xənhə ngue n'na rá anxə Ojá bi yərbə ha 'bɛi, bí 'yɛmbi:

—Ague Neyo —bi 'yɛmbi.

⁴ Bi hyɛtrā anxɛ rā Neyo p'ɥya, pɛ bī nsu. Bi 'yännbɥya, bi 'yɛmbi:

—¿Temā hyā, grā Hmu?

Mi dāhrā anxɛ p'ɥya, bi 'yɛmbi:

—I nnu mānho Ojā ngue guí mmat'Ojā 'nɛ nnu mānho te guí ɔt'e ngue guí fāxyɔ ja'ī hīn'yɥ te dā hyoni. ⁵ A nuyá, dāmī 'yɛt'i to dā si rā Simu bí 'bɛ'a Jope, nunā gā ts'ofɔ ngue i Bɛdu. ⁶ Nunā rā Bɛdu, 'bɛp'ɥ ja rā ngu rā hyuxfanī nunā xquet'a i Simu. I ja rā ngu p'ɥ ja rā nnengui rā jāthe. Nunā go dā xi'i te 'bɛ'a ja ngue guí 'yɔ'nā —bi 'yɛmbi.

⁷ Mi ma rā anxɛ p'ɥya, nunā rā Neyo bi zohnī yoho yɔ mɛfi 'nɛ n'na rā soldado. Nunā rā soldado, rā n'youi rā Neyo ngue xquet'a 'nɛhnā mī thanne Ojā nā. ⁸ Bi xifi te xi nū p'ɥya. M'mɛfa p'ɥya, bī mɛnhyɔ nzite p'ɥ ja rā hnīnī Jope.

⁹ Mi hyaxpɥya, ya nī 'yo rā 'yu yɔ nzite, nī ma dā zɔmp'ɥ ja rā hnīnī. Commā huxyadi p'ɥya. Nunā rā Bɛdu bī nexmā xɔts'e rā ngu ngue dā mat'Ojā ¹⁰ Nunā rā Bɛdu p'ɥya bī ntu mānthu. Mɛnte māhojpi te dā zi, bī mpā rā nthandī tengutho 'mɔ di 'uī. ¹¹ Bī nū ngue bá xohra c'ammahɛts'i. Bá cacua häi n'na rā manta xānnoho, bá nthut'i yɔ ts'at'i. ¹² Nup'ɥ ja rā ulu p'ɥya, bá çap'ɥ xangu yɔ zɥ'ɛ ngue ja goho yɔ gua. Bá çap'ɥ yɔ c'ɛya, bá çap'ɥ yɔ ts'int'sɥ. ¹³ Bi 'yøhrā Bɛdu p'ɥya ngue ts'ofɔ, bi t'ɛmbi:

—Ague Bɛdu, dāmī nanguī. Guí hyo yɔ zɥ'ɛ 'bɛcua n'namhmā gui sa.

¹⁴ Mi dāhrā Bɛdu p'ɥya, bi 'yɛnā:

—Hīn'nā grā Hmu. Porque hīnjam'mɔ xtā sigā n'na rā cosa nū'a hīn'yɥ rá nt'ɛdī gā si, oque xants'o —bi 'yɛmbi.

¹⁵ Nu'a bi yā maya p'ɥya, māhɔmbi zofo, bi 'yɛmbi:

—Nu'a mman'Ojā ngue xānho, 'yo gnī hutī ngue xants'o'a.

¹⁶ Nhyū ndī bi 'yøhrā Bɛdu ngue ts'ofɔ. M'mɛfa p'ɥya, bī mengrā manta, i ma māhɛts'i. ¹⁷ Pɛ rā Bɛdu hīnguī pađi te dā 'yɔt'e. Dī n'yomfɛnī hanja te gā mbɔn'a bī nū. Bi zɔp'ɥ ja rā goxthi'ɥ yɔ nzite rā Neyo p'ɥya. Ya xpī n'ännī hapɥ ja rā ngu rā Simu. ¹⁸ Bi 'yännī ngue'mɔ di 'bɛp'ɥ n'na rā n'yohɥ nī hū ngue rā Simu 'nɛ i Bɛdu. ¹⁹ Mɛnte sodrá mmɛi rā Bɛdu'a te xi nū p'ɥya, rā Espíritu Santo bi 'yɛmbi:

—Bäcua ja rā goxthi hyu yɔ n'yohɥ hon'i. ²⁰ Gā 'yo, dāmī çai. 'Yo guí yobɛnī ngue guí mme, porque nūgā go xtā ɛt'ä'ɥ.

²¹ Nunā rā Bɛdu p'ɥya, n'na zihmantho bi gāi. Bī ma bá nyāui'ɥ yɔ nzite rā Neyo bi zøhɔ. Bi 'yɛmbi:

—Dí 'bɛcä ua n'yø, masque go guí hongüi. ¿Temā hyā gnī 'yɛhmī?

²² Nu yɔ nzite p'ɥya bi 'yɛmbi:

—Nu'a rā capita nī hū ngue rā Neyo xpā mmenngāhe ngue gā sixāhe. Nunā rā Neyo, guehnā n'na rā hoga n'yohɥ ngue suprā xudī Ojā. 'Nɛ nnu mānho gātho yɔ judío nā. I mmā ngue bi zø'a n'na rā maçā anxɛ Ojā p'ɥ ha 'bui, bi xifi ngue dā penhnī to dā zixā'i, para ngue dā 'yø'a rā hyā ja ngue guí mmā —bi 'yɛmbi.

²³ Nunā rā Bɛdu p'ɥya, bi çut'ambo'ɥ yɔ nzite ngue dī n'oxi. Mi hyaxpɥya, bī mähā ya yɔ nzite. 'Nɛ bī mähā mī'da yɔ 'yɛc'ɛi ngue yɔ mmɛngu Jope.

²⁴ Rā yo pa p'ɥya, bi zøn'a Cesarea. Nunā rā Neyo, ya mī ndø'mate p'ɥ ja rā ngu. Ya xi petyø mɛnī conyø amigo dī nsixui. ²⁵ Mi zøhrā Bɛdu, 'bɛxpā nangrā Neyo ngue bī nzenguauī. Bī ndantyøhmū p'ɥya ngue nne xtā ndanne. ²⁶ Pɛ rā Bɛdu bi xihrā Neyo ngue dā nanguī. Bi 'yɛmbi:

—Dāmī nanguī. Nūgā xquet'a drā ja'īthogā tengutho'i.

²⁷ Mɛnte yaui p'ɥya, bi yut'ambo rā ngu. Bī nū ngue xangu yɔ ja'ī 'bɛp'ɥ xi mpeti. ²⁸ Rā Bɛdu p'ɥya bi 'yɛmbyø ja'ī:

—Guí pahmɥ ngue n'na rā judío, hīnguī nneprā nt'ɛc'ɛi ngue dī n'amigoui n'na rā 'dan'yo ja'ī, nī xīngā gue'a ngue dā yørɔ ja rā ngu. Pɛ Ojā, ya xā xiqui ngue hīnjonni ja'ī gā ɛmbi ngue hīnguī sã gā nya'be, oque gā ɛmbi ngue xants'o. ²⁹ Janangue nu'mɔ mambā ts'igui, hīnte dā mā, sinoque n'na zihmantho dā ɛhɛ. A nuyá, dí nne gā pađi te guí zoqui.

³⁰ Mi dāhrā Neyo p'ɥya, bi 'yɛmbi:

—Ya rā gɥpa ya, commā tengutho rā ora ja p'ɥya, ya mmap'ɥ commā hyu nde. Hīm marā nsihmɛ'a rā ora'a. Mɛnte dí mmat'Ojā ua ja mā ngu, bī mpā mā nthandī tengutho 'mɔ gdī 'uī. Dā nūgā n'na rā n'yohɥ bi zɔcua, dī yoxnī rá he. ³¹ Bi 'yɛnguī: "Ague Neyo, nū'a nī mmat'Ojā guí ɔt'e, i ø Ojā'a. ³² Dāmī 'yɛt'i to dā si n'na rā n'yohɥ nī hū ngue rā Simu 'nɛ i Bɛdu. Bī 'bɛp'ɥ ja rā hnīnī Jope. I säya p'ɥ ja rā ngu'a xquet'a nī hū ngue rā Simu. Rā hyuxfanī'a rā n'yohɥ, 'bɛp'ɥ ja rā nnengui rā jāthe. Nu'mɔ bi zɔcua'a p'ɥya, go dā xi'i hanja'a", bi 'yɛnguī. ³³ Janangue dā penhnā p'ɥ te'o dā si'i. Ya xānho ngue xcuā ɛhɛ. A nuyá, gātho dí 'bɛcähe ua ja rá hmī rá dā Ojā ya. Dí nne gā øcähe te gāmā hyā di 'bɛp'a'i Ojā gui xicje —bi 'yɛmbi.

Rā Bɛdu bi xihrā hyā yø ja'ī 'bɛp'ɥ ja rā ngu rā Neyo.

³⁴ Mi nyā rā Bɛdu p'ɥya, bi 'yɛnā:

—A nuyá, dí haxā njuānī ya ngue Ojā hīnjongui ɛn'a. ³⁵ Sinoque i nnu mānho hɔnt'o bi zä maja'ī 'bɛcua ja rā xīmhāi ngue suprā xudī 'nɛ øtrā nho. ³⁶ Nunā Ojā bi zo-hyø judío, bá pennbabi rā hoga 'da'yo hyā ngue dī nho-jpāui yø ja'ī connā guehrrā Jesucristo. 'Nɛ guehnā nnø-pā hmū gātho yø ja'ī naya. ³⁷ Nu'āhɥ guí pahmɥ te bá njap'ɥ Galilea 'nɛcua Judea 'mɔ mī manā hyā rā Xuua bi 'yøtrā nxixya.

³⁸ Guí pahmɥ ngue nunā Ojā, bá pennbabi rā Espíritu Santo rā Jesús nunā rā mmɛngu Nazaret, ngue bi hātrā ts'edi dā 'yøtrā nho p'ɥ dī ma. Bi 'yøthe gātho yø ndunthī mađi ɛnnā zithu. Bi zä bi 'yøt'e tengu nā rā hyā nā, porque n'youi Ojā. ³⁹ A nūgāhe ya, dādi jagāhe majuanī te gā bi 'yøtrā Jesús, tengutho te bi 'yørɔ ja rā xequi rá njap'ɥ Judea 'nɛp'ɥ ja rā hnīnī Jerusalén. M'mɛfa p'ɥya, bī ma maçuati rā pont'i ngue ja bi dup'ɥ. ⁴⁰ Pɛ nunā Ojā, bi japi bi bɛnnate'a rá hyu pa. Bī nepe ngue māhøndā nuhe 'mɔ ya xi bɛnnate. ⁴¹ Hīnque masque gātho yø ja'ī bī nū 'mɔ mī bɛnnate rā Jesús,

sinoque go dá nügähe. Ya m'met'o xpí zän'Oja ngue ga jahe majuaní p'x bi bennate rā Jesús. Nügähe p'uya, 'dap'x dá nsíhmēhe 'mø mi bennate p'x mant'ägüi. ⁴² Nē gue'a bi 'bejpahe'a ngue ga japähe majuaní yø ja'i, ngue nuna rā Jesús guehna bá ex Oja ngue di ndast'abi nā, ngue da hyaspa rā güenda'x i te 'nē'x xāndu. ⁴³ Nuna rā Jesús, guehna bi mā gātho yø pøn-gahya Oja nā, ngue nu to gātho da 'yēc'ēi nā, di mpunnba yø ts'oqui connā guehna.

Ba 'bennabāi rā Espíritu Santo yø ja'i hīngyø judío.

⁴⁴ Tobe di yahñitho rā Bedu 'mø mi zøhrā Espíritu Santo p'x 'būhyø ja'i mi øxra hya mmanna Bedu. ⁴⁵ Nu'x yø judío xí 'yēc'ēi m'met'o rā Jesús bá n'youi rā Bedu ngue di hyūñi, di 'yøtho'x p'uya, ngue 'nē'x yø ja'i hīngyø judío bá 'bennabāi rā Espíritu Santo. ⁴⁶ Mbøñequi xānho, porque øde ngue n'nan'yo rā hya ga ya'x 'būp'x. Nē øde ngue espabi Oja. ⁴⁷ Bi 'yēnna Bedu p'uya:

—Xiya, zua hīnda zā di nxixya ya yø ja'i bá 'bennabāi rā Espíritu Santo ya, tengutho bi njacjx m'met'o? —bi 'yēna. ⁴⁸ Bi xihyø ja'i p'uya ngue bi ma māxixyabi, gue'a di fādī ngue ec'ēi rā Jesucristo'a. M'mefa p'uya, ya hīmma thøgue rā Bedu, xihyø ja'i ngue di m'mūp'x njammī pa.

Rā Bedu bi dāpra güenda yø 'yēc'ēi p'x ja Jerusalén.

11 Nuya yø representante rā Cristo co 'nē'x mī'da yø 'yēc'ēi rā m'mūp'x Judea, bi 'yøde ngue 'nē'x hīngyø judío ya xí ec'ēibi rā hya Oja. ² Nu'mø mi zønna Bedu p'x Jerusalén, bi mbøcue 'da yø judío ngue ya mayø 'yēc'ēi. ³ Bi 'yēmbi: —zHanja ngue gā sømp'x 'būhyø ja'i hīngyø judío, 'nē 'dap'x gā nsíhmēui? —bi 'yēmbi. ⁴ Nuna rā Bedu p'uya, bi dā rā güenda te gā xi nja, bi 'yēnā: ⁵ —Nu'mø dāmbí 'bēcā p'x ja rā hñini Jope, mā mat'Ojagā p'uya. Bi mpāhmā nhandi tengutho 'mø gdi 'uī. Dā nügā n'na rā manta xānnoho bí gahmāya, bā nthut'i ngoho mats'at'i. Bi zøp'x dí 'bēi. ⁶ Nu'mø mā hētā p'uya, dá nu te 'be'a cūmbo. Dā nu ngue bá cūp'x yø zū'ē ja goho yø gua, bá cūp'x yø zate, bá cūp'x yø c'ēya, bá cūp'x yø ts'int's'x. ⁷ Dā øcā p'uya ngue nzoqui bi 'yēngui: "Ague Bedu, dāmi nanguī. Guí hyo yø zū'ē 'bēcua n'namhmā guí sa", bi 'yēngui. ⁸ Nügā p'uya dí ēmbi: "Hīn'nā grā Hmu. Porque hīnjām'mø xtā sigā n'na rā cosa nu'a hīn'yx rá nt'ēdī gā si, oque xānts'o", dí ēmbi. ⁹ Nu'a nzojpxya, māhømbi 'yēngui: "Nu'a mman'Oja ngue xānho, 'yo gnī hutī ngue xānts'o'a", bi 'yēngui. ¹⁰ Nhyu ndī bi zoqui ngue ngu'a xiqui. 'Bextā nügā p'uya ngue bi mengra manta, i ma māhēt's'i. ¹¹ Nu'a rā ora'a p'uya, nup'x ja rā ngu nmī 'bēi, bi zøn'i hyu nc'ēi xi nēxā Cesarea, ni ma dā sigui. ¹² Rā Espíritu Santo p'uya, bi xiqui ngue hīngā nyobēni, gā mme'be'x yø n'yohx bi zøhø ngue sixqui. Xquet'a dá mēcāhe ya 'dato mā zi cūhē 'bēcua. Gā dá cūt'āhe p'x ja rā ngu n'na rā n'yohx ngue rā mmēngu Cesarea. ¹³ Nuna rā

n'yohx p'uya, bi xicje ha bi nja ngue bi nu n'na rā anxe bi zøp'x ja rā ngu. Rā anxe p'uya bi 'yēmbi: "Dāmi 'yet'i to dā si n'na rā n'yohx ni hu ngue rā Simu, 'būp'x ja rā hñini Jope, nu'a xquet'a ja mān'na rā thūhu ni hu ngue rā Bedu. ¹⁴ Nuna rā Bedu, go dā xi'i nā ha di njap'x gdi nyani, co 'nē'x 'būp'x ja ni ngu", bi 'yēmbi. ¹⁵ Pē høntho dá fēdi dá xicā rā hya yø ja'i p'uya, 'bexque'a bá 'bennabāi rā Espíritu Santo, tengutho bi njacjx m'met'o. ¹⁶ Bi zo mā mmēigā p'uya ngue nguna rā hya bi mān'a m'met'o rā Hmu Jesús, bi 'yēnā: "Rā Xuua bi 'yøtrā nxixya connā dehe'a. Pē nu'āhē, rā Espíritu Santo di hā'āhē rā ts'ēdi", bi 'yēnā. ¹⁷ Pē xi'mø ngue bi ne Oja ngue bi japyø ja'i tengutho bi jacjx 'mø mā ec'ēihē rā Hmu Jesucristo, zua dā zā gā tājpagā'a te nne dā 'yøt'a Oja p'uya?

¹⁸ Nuya yø 'yēc'ēi mi 'būp'x Jerusalén, mi zā mi 'yøhya yø hya bi mānā Bedu, māmbi nsāyatho. Bi 'yēmp'uya: —Maguesē nā Oja, ngue xquet'a 'nē'x hīngyø judío bi ne Oja ngue bi hyep'x rā nts'o, 'nē bi tocabi rā 'da'yo te para zāntho.

Yø mmēngu Antioquía bi 'yēc'ēi rā Jesucristo.

¹⁹ Bi 'yēmmēi bi ts'ūhyø 'yēc'ēi 'mø mi tho rā Teba. Nu'x bi 'dagui, i mpa 'da asta Fenicia, asta Chipre, asta Antioquía i mpa 'da. A nuya p'uya, nuna rā hoga 'da'yo hya ni hya, ja ni māmp'x ni mpa. Pē høndyø judío bi xi-fi, hīnjom mī'da ni ja'i xtā xifi. ²⁰ Dā gue 'da yø 'yēc'ēi ngue yø mmēngu Chipre, 'nē'x yø mmēngu Cirene bi zømp'x ja rā hñini Antioquía. Xquet'a bi xihra hoga 'da'yo hya yø ja'i hīngyø judío. Bi xihyø ja'i hanja'a rā Hmu Jesús. ²¹ Di hatra ts'ēdi Oja ngue dā mānā hya. Janangue xāngu yø ja'i bi hyep'x yø nyogui nt'ec'ēi ngue bi 'yēc'ēi rā Hmu Jesús.

²² Nuna te bi nja, mi zā mi 'yø'x yø 'yēc'ēi p'x Jerusalén, 'bēxpī menhna Bernabé ngue i ma asta Antioquía. ²³ Nu'mø mi zønna Bernabé, bi nu p'uya ngue nuna Oja ya xi japi xāndønho yø ja'i. Rā ndijohya p'uya. Bi xifi gātho yø ja'i ngue dā hyahyø mmēi dā hya rā ts'ēdi ngue dā den'nā rā Hmu Jesús, hīnda hyēgui.

²⁴ Nuna rā Bernabé, rá hoga n'yohx nā, n'youi rā Espíritu Santo, di zajpabi rá nt'ec'ēi. Janangue xāngu yø ja'i bi dāpyø mmēi ngue bi 'yēc'ēi rā Hmu Jesús.

²⁵ Ja bi nēxpē rā Bernabé ngue bi map'x ja rā hñini Tarso ngue bá honna Saulo. Nu'mø māmbā tīmp'uya, bá n'youi, bí 'yē'a Antioquía. ²⁶ N'na jeya xānho bi m'mūp'x ha 'būhyø 'yēc'ēi. Xāndøngu yø ja'i bi xānnabāi rā hya. Ja bá fūp'x Antioquía p'uya, ngue nuya yø ja'i tenna Cristo i nhutī ngue yø cristiano.

²⁷ Nu'x yø pa'x p'uya, nu'x 'da yø pøngahya Oja bá nēxpē Jerusalén ngue i ma Antioquía. ²⁸ Nuna n'na nc'ēi ni hu ngue rā Agabo bi nanguī bi m'māp'x 'būhyø 'yēc'ēi. Bi bēnnabāi rā Espíritu Santo'a rā hya bi māmp'uya, ngue i ja ngue di nja n'na rā thūhu gā rá ngūñi rā hāi. Nu'a te bi māmp'uya, bi nja, gue'x yø pa ngue mi ndast'abi rā Claudio. ²⁹ Janangue nuya yø 'yēc'ēi p'x Antioquía bi 'yørpabi rā 'bāxte'x yø mmī'yēc'ēiui ni m'mū'a Judea. N'na ngu n'na bi unī te ts'x bi zūpā yø ts'ēdi di unī. ³⁰ Nguna bi 'yøt'e ngue bi

petra mɛnyu, bi mɛnnbabi yø 'yɛc'ɛi p'ɥ Judea ngue bi ndäpi to 'bet'o. Nuya bi hyaxra mɛnyu, guehna ra Bernabé 'nɛhra Saulo.

Bi tho ra Jacobo, 'nɛ bi n'ofädi ra Bedu.

12 Nunä ra tiempo nä p'ɥya, bi bent'i 'da yø 'yɛc'ɛi nä ra dast'abi Herodes ngue bi ɛni. ² Nunä ra Jacobo rá n'yohɥ ra Xuua, bi manda ngue bi thejpa rá ya connä juai. ³ Bi nü ra Herodes ngue di ho yø judío te bi 'yøt'e, bi bent'i mahøn'a ra Bedu p'ɥya. Nunä ra hyä nä p'ɥya, bi nja'a ra pa ngue ra ngo ts'i ra thuhmɛ hinguí n'youi rá ixi. ⁴ Nü'mø mi ma mabent'i ra Bedu, bi manda ra Herodes ngue bi jot'i. Nup'ɥ ja ra fädi p'ɥya, bi mä'i goho poní yø soldado ngue yø goho nja'i n'na poní. Bi zänni ngue ja xti sentencia 'mø xtä nguahra ngo ni hü ngue ra pascua. ⁵ Ya ofädi ra Bedu, pɛ m'mä-di xandønho. Janangue hinguí säya'ɥ yø mmi'yɛc'ɛiui, janjuani ngue mmarpabi Oja.

Oja bá jɛjpa ja ra fädi ra Bedu.

⁶ Nü'a ra xui'a p'ɥya, høntho xtä hyats'i xtä mma njɛqui ra Bedu ngue xtä mma mä sentencia ngue dá tho. Nunä ra Bedu, xi 'yɛt'inde yoho yø soldado p'ɥ mi aha. Mä nthut'i co yoho yø cadena. Nü'ɥ mi'da yø soldado p'ɥya, 'bäp'ɥ ja ra goxthi fädi ngue di mfädi. ⁷ Mi zø'a n'na rá anxe Oja p'ɥya, bi yot'i gä mbo ra fädi. Nünä ra anxe, bi dospä rá hyo ra Bedu ngue bi 'yä, bi 'yɛmbi:

—Dami nangui n'nahmantho.

Bi xo'ɥ yø cadena manthut'i yø 'yɛ ra Bedu p'ɥya.

⁸ Nü'a ra anxe bi 'yɛmbi:

—Dami dɛ'ni nguti ya, dami ti'ni thixfani —bi 'yɛmbi.

Nü'mø mi 'yøträ Bedu'a te sifi, ra anxe mahømbi 'yɛmbi:

—Dami hye ni tuhü ya, bá nterbɥya.

⁹ Nunä ra Bedu p'ɥya, ni 'befatho p'ɥ ni ma ra anxe ngue bi bøní. Pɛ hinguí padí ngue'mø majuaní ogue himmä juani'a te ørpabi ra anxe, bi 'yɛnä ngue i 'ui.

¹⁰ Pɛ nü'mø mi thop'ɥ rá mædi 'bɛi yø soldado, bi 'uix'a rá yo 'bɛi, mi zømp'ɥ ja ra goxthi ngue gä ra t'egui p'ɥya. Bi xosɛ ra jut'i, bi bømbɥya. M'mefa p'ɥya, ya ni 'yop'ɥ ja ra caye. Bi zop'ɥ ra anxe p'ɥya, bi ma. ¹¹ Bi hyaxä njuani ra Bedu p'ɥya ngue majuaní'a te ørpabi ra anxe bi nü, bi 'yɛmp'ɥya:

—A nuyá, dí haxä njuani ya ngue majuaní bá pɛnhna anxe Oja ngue bi yangä p'ɥ ja rá 'yɛ ra Herodes. Bi yangui ngue ra ndäte mi mɛnngagui yø judío.

¹² Mɛnte sodrá mmɛi ra Bedu'a te tho p'ɥya, bi zømp'ɥ ja rá ngu ra Maya rá mamá ra Xuua. Nunä ra Xuua xquet'a ni hü ngue i Marco. Xangu yø 'yɛc'ɛi xi mpeti p'ɥ ja rá ngu nä p'ɥya ngue mmat'Oja. ¹³ Nunä ra Bedu p'ɥya, bi jätra goxthi p'ɥ thi. Bá pøn'a n'na ra hmɥte ni hü ngue ra Rode ngue dá padí te'o di jätra goxthi. ¹⁴ Pɛ nü'mø mi bá p'ɥya ngue ra Bedu 'bähmä xøts'e, nü'a gui johya, bi ntihi i ma mbo ngue bá mä. Gue hinga 'be bi xojpi. ¹⁵ Mi mamp'ɥya ngue 'bäp'ɥ thi ra Bedu. Bi t'ɛmbɥya:

—Antho guí loca ya, tegue dá hyongua'a 'mø.

Pɛ ra hmɥte n'nat'a mmä ngue majuaní gue'a ra Bɛ-du 'bähmä xøts'e. Bi 'yɛnyø ja'i p'ɥya:

—Hinga gue'a, sinoque rá ndahi'a.

¹⁶ Pɛ ra Bedu bi sigue di jätra goxthi. Bi ma to bá xocra goxthi p'ɥya. Mi nü yø ja'i ngue gue'a ra Bedu, ɛmmɛi bi nsu. ¹⁷ Ra Bedu p'ɥya, ørpatho yø senya con-nä 'yɛ ngue händi 'yani. Bi xihyø ja'i ha bi nja ngue bá juc'a Oja p'ɥ ja rá fädi. Bi 'yɛmbi:

—Nü te dá thocä ya, dami xihmɥ ra Jacobo 'nɛ'ɥ mi'da mä zi cɥhɥ —bi 'yɛmbi.

Bi bømp'ɥya, bi ma man'na ra xequi. ¹⁸ Mi hyaxpɥya, janjuani ngue hinguí padí te dá 'yøtyø soldado. Porque hinguí padí ha xi nja ra Bedu. ¹⁹ Bi manda ra Herodes ngue bá thonnä Bedu, pɛ himbä thini. Bi ma nt'änni yø mädi p'ɥya. M'mefa p'ɥya, bi manda ngue bi tho'ɥ yø mädi. Mi nhote ra Herodes, bi bømp'ɥ ja rá häi Judea, bi ma i m'mɛp'ɥ ja rá häi Cesarea.

Ya bi dü ra Herodes.

²⁰ Nunä ra Herodes maði nsøhmi yø mmɛngu Tiro 'nɛhyø mmɛngu Sidón. Pɛ bi nhɛçahya yø ja'i ngue dá mɛnhnä n'na ra comisió ngue dá ma dá nyai ra Herodes. Pɛ 'be bi hyøspabi ra mɛnyu nä ra Blasto di manda p'ɥ ja rá ngu ra Herodes. Go bi cätra hyä nä p'ɥya ngue di nhojpaui yø ja'i ra Herodes. Porque nup'ɥ ja ra rá häi Tiro 'nɛp'ɥ ja rá häi Sidón, ja maní map'ɥ'a te mi øømp'ɥ ja rá häi ra Herodes ngue si yø ja'i. ²¹ N'na ra pa p'ɥya, bi mɛnnbä ra hyä yø ja'i ra Herodes ngue bá ɛhyø ja'i bi nyai. Nunä ra Herodes bi hye rá he ngue ra hedast'abi. Bi mip'ɥ ja ra nthuts'i ngue bi nhøt'a hyä p'ɥya. ²² Mi juadi bi nya p'ɥya, bi 'yɛnyø ja'i:

—Nünä ya ya, hinga ja'itho nä, sinoque Oja nä —bi 'yɛnyø ja'i.

²³ 'Bexque'a p'ɥya, n'na rá anxe Oja bi japi ngue bi hyɛnä Herodes, bi gɥmyø mase mi cä rá mmɛi, bi dü. Porque bi hotho te mmanyø ja'i ngue ɛmbi Oja, himbi hɛjpi ngue ɛspabi yø ja'i.

²⁴ Pɛ nünä rá hyä Oja, man'na man'na ni zetho ndap'ɥ bi zä i hma. ²⁵ Nunä ra Bernabé 'nɛhra Saulo mi dá ra mɛnyu i 'bɛnhni ngue daní dáp'ɥ Jerusalén. Høm-bä pengui, bi 'yɛ'a Antioquia. Bá si ra Xuua nünä ni hü ngue i Marco.

Bi mædi di mɛhra Bernabé 'nɛhra Saulo ngue bi 'yon-nä hyä.

13 Nü'ɥ yø 'yɛc'ɛi 'bɛp'ɥ ja ra hñini Antioquia, i n'youi p'ɥ 'da yø pøngahya Oja 'nɛhyø xännbäte 'da. Guehna ra Bernabé, ra Simu nünä ni hü ngue ra Niger, ra Lucio nünä ra mmɛngu Cirene, ra Manaén nünä rá tede ra Herodes mi ndast'abi p'ɥ Galilea, 'nɛhra Saulo. ² N'na ra pa bi mpeti yø 'yɛc'ɛi ngue thanne Oja. 'Nɛ ɛtyø mmɛi yø ja'i 'mø ndanne. Ra Es-píritu Santo bi 'yɛnä:

—Dami 'yɛxui ra Bernabé 'nɛhra Saulo, para ngue dá 'yøträ 'befi gä 'bɛpi, porque ya xtä huanhnä ya.

³ Mi juadi bi mat'Oja yø ja'i p'uya, 'nɛ etyø mmɛi, bi japyø 'yɛ p'ɛ ja yø ya p'uya, para ngue dā fādī ngue ya bi t'ɛts'i. Bi n'yɛte p'uya, bi ma.

Ya bi manna hya p'ɛ Chipre.

⁴ Nunā rā Espiritu Santo bi menhna Bernabé 'nɛhra Saulo ngue di 'yonna hoga 'da'yo hya. I mpa p'ɛ ja rā hnini Seleucia. Ja bi 'yop'ɛ rā barco ngue i mpa p'ɛ ja n'na rā häi brá ja mādē rā jathe ni hu ngue Chipre. ⁵ Mi zømp'ɛ ja rā hnini Salamina, nu'ɛ yø judío xi mpeti p'ɛ ja rā nija p'uya, gā bi xihrá hya Oja. Ni n'youi rā Xuua ngue yø mäxte. ⁶ Bi n'yo p'uya, xangu p'ɛ bi thogui. Sār'mø mi zømp'ɛ ja rā hnini Pafos. Ja bi nthēui p'ɛ n'na rā judío ni hu ngue rā Barjesús. A nunā p'uya, rā bađi pɛ mmanā fehni, ɛnā ngue rá pøngahya Oja. ⁷ Nunā rā Barjesús mará amigo rā dast'abi Sergio Paulo. Rā dast'abi p'uya, mi ja xanho rá n'yomfɛni. Bi zonhna Bernabé 'nɛhra Saulo, bi ne bi 'yø'a rá hya Oja. ⁸ A nunā rā bađi p'uya, ja man'na rá thuhū ngue rā Elimas. Bi dājpi te mmanya yaui rā dast'abi, bi ne xti hejpi ngue hinda 'yɛc'ɛi rā hya sifi. ⁹ Nunā rā Saulo xquet'a ni hu ngue rā Pablo. Pɛ rā Pablo di hatra ts'edi rā Espiritu Santo, bi za di hɛti rā Elimas. ¹⁰ Bi 'yɛmbɛya:

—Nu'i grá ndøbethani, gā rā nts'o gni 'yo. Rá basi'i rā zithu. Ni nsuiui'a te gā xanho. ¿Ua hɛnjam'mø guí 'yɛts'a gni ts'onnbabi'a rā hya njuantho di un'Oja? ¹¹ A nuyá, di castiga'i Oja ya. Guí nxädä njammī pa ya, hinda zā guí nnyrpa rá nyot'i rā hyadi —bi 'yɛmbi.

N'na zihmantho bi gā 'bexui p'ɛ ha hɛtra Elimas, honi to di cunhni, porque hɛnha hɛti. ¹² Nu'mø mi nu rā dast'abi'a te bi nja p'uya, 'bexue'a bi 'yɛc'ɛi rā hoga 'da'yo hya. 'Nɛ janjuani di 'yøtho'a te rā xädi i ja ngue sifi hanja'a rā Hmu Jesús.

Rā Pablo 'nɛhra Bernabé bi ma man'na rā hnini xquet'a ni hu ngue rā Antioquia.

¹³ Nunā rā Pablo 'nɛhya mi'da yø n'yohɛ, gā bi 'youi rā barco p'ɛ ja rā hnini Pafos ngue i map'ɛ ja rā hnini Perge, ja yø xequi rá njap'ɛ Panfilia. Ja bá nsote p'ɛ rā Xuua p'uya, porque bá pengui ngue bi zø'a Jerusalén.

¹⁴ Mambá thop'ɛ Perge p'uya, i mpa p'ɛ ja rā hnini Antioquia ngue Pisidia. Nu'mø rā pa ngue rā ts'äya, bi yarbɛ ja rā nija di mpeti yø judío. Bi mi p'uya. ¹⁵ Nu'mø mi juadi bi hman'a te nt'ot'i p'ɛ ja rā libro ngue rá ley Oja, 'nɛ'a te bi 'yotyø pøngahya Oja, nu'ɛ di manda p'ɛ ja rā nija bi mennba rā hya, bi 'yɛmbi: "Ague n'yø'au, nu'mø ja tema hya gni hyaui ngue guí xihmi yø ja'i, dā zā guí mmammī ya". ¹⁶ Rā Pablo p'uya, bi nangui. Bi 'yøtra senya connā 'yɛ, di hejpa bi yø ja'i ngue hɛndi 'yanī. Bi 'yɛmbɛya:

—Ague gyø judiohɛ, te'o gā suprá xudi Oja, dami 'yøhmɛ ya yø hya ja ua. ¹⁷ Nunā Oja thanne yø judío, bá huan'ɛ mā mboxitahɛ. Bi 'yøt'e ngue bi ze'ɛ yø mbom'meto rā Israel mɛnte bá m'mɛp'ɛ ja rā 'dan'yo häi Egipto. Connā ts'edi Oja bá jɛcyø ja'i p'ɛ Egipto. ¹⁸ Mɛnte bi n'yo dapo nyote njeya yø ja'i, nunā Oja bi zeti te øtyø ja'i. ¹⁹ Bi jua Oja yoto yø nación manī njap'ɛ

ja yø häi Canaán. Yø häi ya yø ja'i bi gua p'uya, go bi t'unmā mboxitahɛ ngue dā gohmi. ²⁰ M'mɛfa p'uya, mɛnte bi zøn'i goho ciento 'nɛ yote ma'det'a njeya, bi 'yɛxyø ts'ɛt'abi ngue di manda yø judío astā gue'mø mambá m'mɛhra pøngahya Samuel. ²¹ Nuyā yø judío, bi 'yādi ngue dā t'ɛxra dast'abi di manda. Nunā Oja p'uya, bi 'yɛxā n'na rā dast'abi ngue bi mpe'a nyote njeya. Guehna rā Saúl bi t'ɛts'i, nunā rá ts'unt'ɛ rā Cis. Nunā rā n'yohɛ nā, rá mbom'meto rā Benjamín. ²² M'mɛfa p'uya, bi hyajpabi Oja rá 'befi rā Saúl. Bi 'yɛx hman'na rā dast'abi ni hu ngue rā David. Bi 'yɛn'Oja p'uya: "Nunā rā David rá ts'unt'ɛ rā Isaí, guehna n'na rā n'yohɛ dí nnu manhogā nā. Nu'a te gā dí nnegā ngue di nja, nunā go dā 'yø'na", bi 'yɛn'Oja. ²³ A nunā rā Jesús, rá mbom'meto rā David, guehna bá ɛx Oja ngue dā yanyø judío tengutho xi yarpa Oja m'met'o yø judío. ²⁴ Hante ngue dā fahna rā Jesús, nunā rā Xuua bi xihyø judío ngue jatho dā hyɛp'ɛ rā nts'o gā 'yo yø ja'i n'namhma di nxixya. ²⁵ Nu'mø ni ma dā zønna pa dā dū nā rā Xuua, bi 'yɛnā: "Nu'a rā Cristo guí mmamhmɛ, hɛngā guecā'a. Dā ɛp'ɛ m'mɛfa'a, pɛgue nmaguese 'mø bá ɛhɛ. ¿Harɛ gue gā sɛcā tengu'a?" bi 'yɛnā.

²⁶ Ague gyø judío ni mɛnihɛ rā Abraham, gātho mi'da yø ja'i suprá xudi Oja. Go bá 'ben'nahɛ nā rā hya ja ua ngue gdī nyamhmɛ nā. ²⁷ Nu'ɛ yø mmɛngū Jerusalén conyø ts'ɛt'abi hinguí 'yo yø mmɛi te'o nā rā Jesús. Nu'ɛ rā hya bi 'yotyø pøngahya Oja, nhyato nhyato di xāp'ɛ ja rā nija yø ja'i, pɛ hinguí tɛnyø mmɛi'a te rā hya nt'ot'i. I njarbatho ya, nu'mø mi sentencia rā Jesús, ya bi nja'a te rā hya nt'ot'i. ²⁸ Madague'a hɛmbi dinnba rá ts'oqui ngue xti dū, pɛ bi xihyø judío nā rā Pilato ngue di manda dā tho. ²⁹ Mi zā mi njapi gātho'a te nt'ot'i p'ɛ ja rā Maçā Libro p'uya, bá thajpɛ ja rā pont'i p'uya ngue bi t'ägui. ³⁰ Pɛ nunā Oja bi 'yøt'e ngue bi bɛnnate p'ɛ ha bi t'ägui. ³¹ Nu'ɛ yø xädi 'dap'ɛ mi 'youi rā Jesús, n'youi 'mø mambá nɛxpɛ Galilea ngue ni ma Jerusalén. Pɛ xangu yø nnidi mahømbi nyau 'mø mi bɛnnate. Nuyā yø xädi ya, guehya 'bɛi ngue di ja majuanī rā hya p'ɛ ha 'bɛhyø judío ya, ngue hanja nā rā Jesús.

³² Dadi øt'ahɛ nā rā hoga 'da'yo hya, ngue nu'mø yø pa xa thogui, ya bi nja nā rā hya xi yarpabi Oja'ɛ mā mboxitahɛ. ³³ Porque ngue yø mbom'metojɛ'ɛ ya, nu'ɛ nā Oja, ya bi nja'a te rā hya xa mma mmam'met'o, ngue dā penhua rā Jesús. Ya bi nja nā rā hya nt'ot'i p'ɛ ja rā Salmo rá yoho ngue ɛnā: "Gue'e mā Ts'unt'ɛ'i, go dí ɛxā'i ya ngue guí ndast'abi", bi 'yɛn'Oja. ³⁴ Ya m'met'o xi man'Oja ngue jatho dā japi di bɛnnate p'ɛ ha dā nt'ägui rā Jesús. Porque hinguí nnepe dā 'ya rá do'yo. Nguna bi manya ngue bi 'yɛnā: "Gā øt'ä ngue guí tɛmh-mɛ'a rā nho dá yarpagā rā David". ³⁵ Xquet'a nt'ot'i man'na rā hya p'ɛ ja rā Salmo ngue i ɛnā: "Nu'a ni Ma-cā Ts'unt'ɛ, hinguí japi dā 'ya rá do'yo'a", i ɛnā.

³⁶ Majuanī ngue bi 'yørpabi rá pähä Oja mɛnte rā pa bi m'mɛhra David. Nu'a rā hya di 'bep'a Oja dā 'yøt'e, gue'a bi 'yøt'a. M'mɛfa p'uya, bi dū, 'dap'ɛ bi tähmī rá mboxita. Pɛ bi 'ya rá do'yo. ³⁷ Pɛ nunā rā Jesús, bi 'yøt'a Oja ngue bi bɛnnate, hɛmbi 'ya rá do'yo nā. ³⁸ Ague

n'yò'ahé, nuna rá hya má øt'e'ahé ya, jatho guí pahmé ngue nuna rá Jesús, guehna di punnga má ts'oquihé na. ³⁹ Hangú bí mehyò ja'í ngue nne xtí mpunnbí ngue xtá 'yòt'e te gáma hya nt'ot'i p'á ja rá ley rá Moisés, pé himbí zä. Dí mpunnbábi rá ja'í ya, pé gue gue'a dá 'yéc'ei rá Jesús. ⁴⁰ Damí mfáhmé, man'na n'yo mí 'yòt'e ngue go guí thohmé'a te bi 'yotyò pøngahya Oja ngue bi 'yena: ⁴¹ "Ague gyò dennatehé, nu'a te gá nuhé ya, madague'a guí sühé, pé ngútho guí m'mehmé. Porque guecä drá Ojagä, dá zønna pa gá øt'ä yò cosa ngue tate mazihotho, asta hinguí 'yéc'eihe 'mø to dá xi'ahé hanja", bi 'yena.

⁴² Mí jua'a rá hya bí manna Pablo p'áya, bi bømp'á ja rá nija n'youi ya mí'da yò n'yohé. A nu'á hingyò judío p'áya, bi xifi ngue nu'mø bi dátra pa säya yò ja'í, høndá ngu'a rá hya dá manna Pablo. ⁴³ Mí n'uényò ja'í p'á ja rá nija p'áya, nuna rá Pablo 'nēhra Bernabé, bi dēnni xangu yò judío, dá gue'á yò ja'í ya xä bēnná yò nt'éc'ei yò judío xquet'a ní tet'i. Nuya ní tērbáya, májari nts'edi ngue hinda hējpábi rá mate Oja.

⁴⁴ Mí dátra hyato má pa säya yò ja'í p'áya, ya mme gá rá hñini bí mpeti, ngue nne dá 'yøspá rá hya Oja. ⁴⁵ Pé mí nu yò judío p'áya ngue éna yò xájé yò ja'í, bí nseyá p'áya. Bi dájpi te mmaná Pablo, bi zái. ⁴⁶ Rá Pablo p'áya, 'nēhra Bernabé bi hya rá ts'edi ngue bí nya, bi 'yēmbýø ja'í:

—Ague gyò judíohe, mí jahmá ngue go rá mēdi dá si'ahé rá hya Oja. Pé ya hinguí nthéhe rá 'da'yo te para zantho, ngue hinguí nnu manhohé ná rá hya ná. A nuyá, gdá macáhe p'á rá m'mehyò ja'í hingyò judío ya. ⁴⁷ Porque guehna bí menngähe Oja ná ngue bi 'yena: "Nuya dí exa'i ya ngue gui cännbábi rá 'yu dá n'yo yò ja'í hingyò judío, tengútho n'na rá nyot'i 'mø ní 'bet'o. Janangue dá zä dí nyanyò ja'í rá ngēni nximhäi".

⁴⁸ Mí 'yøhyò ja'í ná rá hya si p'áya, janjuani ngue rá ndi johya'á hingyò judío. I mmanyò ja'í p'áya ngue xandønho rá hya Oja. 'Né gá bi 'yéc'ei'á yò ja'í ya xpá ts'ännbí ngue dí nthēui rá 'da'yo te para zantho. ⁴⁹ Bi ma má'yoni rá hya Oja gátho'a rá xequi'a p'áya. ⁵⁰ Nuya yò judío mbøcúe, bi 'yetya yò xisu ya suprá xudi Oja, guehya hnu mansu p'á ja rá hñini ya yò xisu. Dá guehyò n'yohé dí manda p'á ja rá hñini, gá bi 'yēt'i. Janangue bá yens'yò ja'í p'áya, ngue bi zøhra Pablo 'nēhra Bernabé. Bi 'yēt'i, xifi ngue ya hinda pengui.

⁵¹ Pé nuya yò representante rá Cristo, bi huamhyò fonthäi mí n'youi yò mbongua, gue'a rá hmēya'a ngue ya bi thēp'á yò ja'í nuya himbí nu manho rá hya. Bi tho p'áya, i mpa p'á ja rá hñini Iconio. ⁵² Nu'á yò ja'í ya xi 'yéc'ei rá hya p'áya, janjuani ngue di johya 'né di hatra ts'edi rá Espiritu Santo.

Rá Pablo 'nēhra Bernabé bí manna hya p'á Iconio.

14 Nup'á ja rá hñini Iconio, jar'á rá nija dí mpeti yò judío, ja bi yērbé rá Pablo 'nēhra Bernabé ngue bí manna hya. Mí manna hya p'áya, xangu yò judío bi 'yéc'ei, 'nē'á hingyò judío bi 'yéc'ei rá hya. ² Pé nu'á yò judío himbí 'yéc'ei rá hya p'áya, bi 'yetyò mmēngu Iconio, bi japi ngue bí nu man'á yò 'yéc'ei. ³ Janangue

ya'atho yò pa bá m'mēp'á, bi hya rá ts'edi bí manna hya. Hønt'a Oja nøts'e mēnte xihyò ja'í hanja'a rá mate Oja. I fäx Oja ngue øtyò milagro para ngue dá fadi ngue májuani te mma. ⁴ Pé nu'á yò ja'í 'bēp'á ja rá hñini, yo 'bēi i nja. Nu'a n'na 'bēi 'da'igu mmamhmé yò judío. Man'na 'bēi p'áya, 'da'igu mmamhmé yò representante rá Cristo.

⁵ Yò judío, 'nē'á hingyò judío, bí nhecahyáhe yò ts'at'abi ngue dá zumba yò representante rá Cristo, 'né dá mēndo. ⁶ Mí zä mí badí te fēnnbábi rá Pablo 'nēhra Bernabé, bi bømp'áya, i map'á ja rá hñini Lистра. Bi thogui, i mpa p'á ja rá hñini Derbe. Guehya yò hñini rá njap'á Licaonia ya. Gá bá n'yop'á ja yò hñini querp'á bí ja. ⁷ Ja bí mmamp'á rá hoga 'da'yo hya p'áya.

Bi 'būndo rá Pablo.

⁸ Nup'á ja rá hñini Lистра, bi dīmp'á n'na rá n'yohé mí hup'á ngue hinguí sä dí n'yo. Porque rá dogua mēnte rá pa xä m'mēi, hñjam'mø di 'yo. ⁹ A nuna rá n'yohé ná, mí 'yøde te mmaná Pablo. Rá Pablo bi hyeti, bi bá p'áya ngue éc'ei ngue dá zä yò gua. ¹⁰ Nuna rá Pablo bi ts'edi bi 'yēmbi:

—Damí nanguí gá 'bäi —bi 'yēmbi.

Nuna rá n'yohé p'áya, bí m'mäi. Bi 'yēn'a n'na rá sägui p'áya, bí n'yo. ¹¹ Mí nu yò ja'í'a te bi 'yøtra Pablo p'áya, bí mēhra hmafi yò ja'í, gá ya'a te yò hya yò ja'í Licaonia, i éna:

—Yø zi dahmu xpá ngohi ngue yò ja'í, bi zøcua dí 'bēhmé ya —bi 'yena.

¹² Nuna rá Bernabé, t'ēmbi ngue rá dahmu Júpiter. Nuna rá Pablo p'áya, t'ēmbi ngue rá dahmu Mercurio ná, porque guehna rá Pablo bí manna hya. ¹³ Nu'a rá mmäcja rá dahmu Júpiter i ja rá nija p'á ja rá nenihni ní yētra 'yu. Bá zi yò ndani ná p'áya, xpí tøtyò thødøni, ní map'á 'bēhyò representante rá Cristo. Bá n'youi yò ja'í dí nhomndani ngue dá 'yørpá rá 'bøt'e ngue dá danne.

¹⁴ Pé rá Bernabé 'nēhra Pablo, bí mmēya'a te nne dá 'yøtyò ja'í ya p'áya. Bi xetyò pahni p'áya, ngue gue'a guí néqui ngue hinguí nnu manho te nne dá 'yørpábi yò ja'í. Bi yērbé ha 'bēhyò ja'í p'áya, ní mafi, i éna:

¹⁵ —Ague n'yø'ahé, zhanja'a guí nne gui 'yøthé?

Nugä'be xquet'a dyò ja'itho gä'be tengútho'ahé. A nuyá, nná éhé gá øt'a'be ná rá hoga 'da'yo hya Oja ya, n'namhma gui hyehmé p'á'a te guí øthé, hñte dí muui'a. Damí 'yéc'eihe Oja nuna 'bēi. Guehna bí 'yøt'e te gá bí ja mahets'i, 'nēhra häi, 'nēhra jathe. 'Né bi 'yøt'e gátho yò cosa dí nnuhé. ¹⁶ Nu'mø yò pa xä thogui, nuna Oja, madague'a hinguí nnu manho te øtyò ja'í, pé bi unna 'yu yò ja'í ngue dá 'yøt'e te di ho. ¹⁷ Pé zant'a dí néqui te'o ná Oja, ngue gá rá nho ørcáhe. Di 'dacjé rá 'ye. I øt'e ngue nja yò huahí. Di 'dacjé te gá síhé, 'né di unna pähä má mmēihé.

¹⁸ Madague'a ngue nguna rá hya bí manna Pablo, pé xanhēnitho ha i hējpábi yò ja'í ngue hinda hyo yò ndani dá 'yørpábi rá 'bøt'e.

¹⁹ Bi zøhyò judío ngue yò mmēngu Antioquia p'áya, 'nēhyò mmēngu Iconio. Bi japa nts'edi yò ja'í ya p'áya, ngue dá mēndo rá Pablo. Mí mēndo p'áya, éna ngue

ya bi hyo. Bi gærpæya, bá emma xøts'e rā hnīni. ²⁰ Pē bi mpeti yø 'yēc'ēi p'æ ha 'benna Pablo. Bi nangrā Pablo p'æya, māhømbi yærbæ ja rā hnīni. Mi hyaxpæya, bi ma, bi mē rā Bernabé, i mpa p'æ ja rā hnīni Derbe.

²¹ Mi juadi bi mānna hoga 'da'yo hya p'æ ja rā hnīni Derbe p'æya, xandøngu yø ja'i bi 'yēc'ēi rā hya. Bi mengui māhøn'a p'æya, i map'æ ja rā hnīni Listra. Bi tho'a Iconia, i mpa Antioquía. ²² Di hatrā ts'edi yø 'yēc'ēi p'æ ja yø hnīni bá thogui. Bi xifi ngue hinda hye'a rā hya ēc'ēi. Bi xifi ngue nu rā ja'i nne dā yærbæ di manda Oja, jatho dā zā rā n'æ ua ja rā ximhāi ngue dā ts'æi.

²³ Xquet'a bi 'yexyø n'yohæ n'na ngu n'na yø hnīni ngue di m'met'o p'æ di mpeti yø 'yēc'ēi. Dā zømp'æ dā zøni, øtyø mhmat'Oja 'nē etyø mmæi. Nuna rā Pablo di fāt'a Oja ya yø ja'i bi 'yēc'ēi rā hya.

Bi mengrā Pablo 'nēhrā Bernabé ngue i ma Antioquía.

²⁴ Mambá æp'æya, bá tho'a Pisidia, i mpa Panfilia. ²⁵ Mi zøp'æ ja rā hnīni Perge p'æya, bi mānna hoga 'da'yo hya. Mi thop'æ p'æya, i mpa p'æ ja rā hnīni Atalia.

²⁶ Mambá thop'æ p'æya, bá o rā barco i ma Antioquía. Guehna rā hnīni nā ngue bi t'æprá mate Oja ngue dā mæp'æ di ma rā Pablo 'nēhrā Bernabé ngue'a rā 'befi ya bi juadi bi 'yøt'e. ²⁷ Mi zømp'æ ja rā hnīni Antioquía p'æya, bi mpeti yø 'yēc'ēi. Bi xihyø ja'i te xi 'yøt'Oja conná ngue'æ. Bi xifi ngue nne Oja ngue 'nē'æ yø ja'i hīngyø judío dā 'yēc'ēi rā Jesucristo. ²⁸ Ya'atho yø pa bá m'mæp'æ 'bæhyø 'yēc'ēi nā rā Pablo 'nēhrā Bernabé.

Bi nja n'na rā junta p'æ Jerusalén.

15 Nu'æ yø pa'æ p'æya, bá nēxa Judea 'da yø n'yohæ, bi zø'a Antioquía. Bi mædi bi xännbabi yø 'yēc'ēi p'æya, bi 'yēmbi:

—Para ngue guí nyamhmæ, jatho ngue gui 'yøthæ tengutho bi manda rā Moisés ngue dā hmæpya'æh connā circuncisión —bi 'yēmbi.

² Nuna rā Pablo 'nēhrā Bernabé, bi 'yēmmēi bi njunt'ui'æ mmān'a p'æya. M'mefa p'æya, bi t'æxra Pablo 'nēhrā Bernabé ngue i ma Jerusalén, bi mähā mī'da yø 'yēc'ēi ngue dā nyæhæ yø representante rā Cristo co 'nē'æ 'bet'o p'æ di mpeti yø 'yēc'ēi p'æ Jerusalén. Jā-nangue dā nu ha di jap'na rā hya nā.

³ Nu'æ yø 'yēc'ēi p'æ Antioquía, bi ma bi thøp'æ ja rā 'yu rā Pablo 'nēhrā Bernabé. Ni nthop'æ ja yø häi Fenicia 'nē Samaria. I mma ha bi nja ngue bi hyep'æ yø nyo-gui nt'æc'ēi yø ja'i ngue bi 'yēc'ēi Oja. Gätho yø 'yēc'ēi p'æya, ēmmēi di johya 'mø mi 'yøhna rā hya nā.

⁴ Nuna rā Pablo 'nēhrā Bernabé bi zømp'æ Jerusalén, bi mpeti yø 'yēc'ēi conyø representante rā Cristo 'nē'æ yø n'yohæ 'bet'o p'æ di mpeti yø 'yēc'ēi. Bi mā te xi 'yørpabi Oja p'æya. ⁵ Bi nangui 'da yø fariseo ya xi 'yēc'ēi rā hya p'æya, bi 'yēmbi:

—Jatho ngue dā ma mhæpya ya yø 'yēc'ēi hīngyø judío, di njapra circuncisión. 'Nē di njapi ngue dā zupra ley bi 'yotra Moisés —bi 'yēmbi.

⁶ Janangue bi mpeti yø representante rā Cristo p'æya, co 'nē'æ yø n'yohæ 'bet'o p'æ ja rā nija, para ngue dā

hny ha di njapra hya. ⁷ Mi juadi mi nyæui ya'atho p'æya, bi nangrā Bedu, bi 'yēnā:

—Aguē mā zi cū'æhæ, guí pæhmæ ngue nu'mø yø pa xā thogui, bá huanngā Oja p'æ ha guí 'bæhmæ, ngue ga xicā rā hoga 'da'yo hya yø ja'i hīngyø judío. I nnepe ngue 'nēhya dā 'yēc'ēi rā hya ya. ⁸ Nuna Oja, i pærbabi yø n'yomfēni yø ja'i. 'Nē di nēqui ngue bi nu mānho Oja ngue 'nēhyø ja'i hīngyø judío dā 'yēc'ēi, porque bá pænnbabi rā Espiritu Santo, tengutho bi jacjæ m'met'o. ⁹ Tengutho bi jacjæ Oja, bi jarbætho ya hīngyø judío ya. Bi pūnnbabi ya yø ja'i bi 'yēc'ēi. ¹⁰ Xiya, çhanja ngue guí tæc'æ'a te nne dā 'yøt'Oja ya? Porque guí xihmæ yø 'yēc'ēi ngue jatho dā dēnna ley nuna hīnjam'mø di sã dā 'yøtyø ja'i, ni xīnga guehna mboxitahæ xta nzã xta 'yøt'e, ni xīnga guec'æ di sã gā øthæ'a te gāma hya di mānda rā ley. ¹¹ Pē dí æc'ēihæ ngue gdā nyamhmæ connā mate rā Hmu Jesús. Xquet'a njarbætho yø ja'i hīngyø judío ya.

¹² Gä bi nsäya'a guí njun'mahya yø ja'i p'æya. Bi 'yørpæ masu rā hya mmānna Bernabé 'nēhrā Pablo. Bi mā te bi nja 'mø mi map'æ 'bæhyø ja'i hīngyø judío, ngue bi 'yøtyø milagro Oja conná ngue'æ. ¹³ Mi juadi bi hman-nā rā hya nā p'æya, bi 'yēnna Jacobo:

—Aguē mā zi cū'æhæ, dæmi 'yøhmæ te gā mmāngā ya. ¹⁴ Nuna rā Simu, ya bi xicjæ ha bi nja te bi 'yørpabi Oja 'mø rā mædi mi map'æ 'bæhyø ja'i hīngyø judío. Nuna Oja, ya xpa huanhyø ja'i ja ngue dā zo rá 'yē. ¹⁵ Nuna rā hya naya, di nthēui nā rā hya bi 'yotyø pøngahya Oja naya, ngue ēnā: ¹⁶ "Nu'mø bi nja'a rā hya nt'ot'i ya, nu'a rā nija bi hyøhrā David, mā'da'yo gā hoqui hapæ xants'onī, porque ya xā xot'i. ¹⁷ Dí nne ngue gætho yø ja'i hīngyø judío dā hyongui n'namhma dā zo mā 'yē. ¹⁸ Nguna rā hya bi man'Oja, 'nē bi japi bi bæhyø ja'i xā m'mæhyø pa xā thogui", bi 'yēnā.

¹⁹ Nugā dí ēnā ngue nuya yø ja'i hīngyø judío, ngue ya 'yo di 'bätyø mmæi ngue æc'ēi Oja, ya hīngui sã gā ts'onnbæhæ yø mmæi ya. ²⁰ A nuyá, para ngue hīndi nsæhmi ya yø judío ngue yø 'yēc'ēi ya, høndya yø hya ja ua dā ma mācuarpi rā sæcuā ya. Ngue hīnda za rā ngø, nu'a i tho ngue i t'ørbā rā 'bøt'e yø dæhmū. 'Nē hīndi n'yots'om'mäi. 'Nē hīnda zaprá ngø yø zu'ē hīngui pøn-nā ji 'mø bi dū, 'nē hīnda zi rā ji. ²¹ Porque astā guehyø pa xā thogui, ya mandø njam'møtho, n'na ngu n'na yø hnīni i 'bæi te'o mmānna ley bi 'yotra Moisés. Nuna rā ley nā, nu'mø rā pa ngue rā ts'äya, nhyato nhyato hmæmp'æ ja yø nija di mpeti yø judío.

²² A nuya yø representante rā Cristo p'æya, co 'nē'æ yø n'yohæ 'bet'o p'æ ja rā nija, 'nē gætho yø 'yēc'ēi, bi zännbæya ngue dā huanhni to dā menhni, di ma Antioquía, dā mē rā Pablo 'nēhrā Bernabé. Bi t'æxra Judas nu'a ja man'na rā thuyū ngue rā Barsabás. 'Nē bi t'æxra Silas. Guehya yø n'yohæ 'bet'o p'æ 'bæhyø 'yēc'ēi ya. ²³ Bi ma nt'øt'e rā sæcuā dā gæxpæya, i ēnna sæcuā:

"Nugæhe yø representante gæhe rā Cristo, 'nēhya 'bet'o ua ja rā nija, 'nēhya mī'da mā zi cūhæ 'bæcuā, dā-di zenguagæhe'æ mā zi cūhæ hīngyø judío rá m'mæp'æ ja rā hnīni Antioquía, 'nē'æ rá m'mæp'æ ja rā häi Siria, co 'næp'æ ja rā häi Cilicia. ²⁴ Dí øcæhe ngue bi nēxua 'da yø

n'yohuŋ gue hĩndá et'áhe. A nuyá p'uya, hĩnguĩ padĩ te guĩ 'yøthũ gue bádi ts'on'na nĩ mmũihũ 'na rā hyā ĩ mma, gue dĩ m̄anda dĩ nja'ahũ rā hm̄epya gue rā circuncisión, 'n̄e guĩ suphũ gātho'a te dĩ m̄anda rā ley bi 'yotrā Moisés. ²⁵ Jan̄angue dá mp̄etigāhe gue dá nhe-çahyahe. Dá ẽxāhe yø n'yohũ bi map'ũ, bi mähā nā mā zi cũhũ rā Bernabé 'n̄ehra Pablo. ²⁶ A nuna rā Bernabé 'n̄ehra Pablo i enyø te connā nguehna mā Hmũhũ Jesu-cristo. ²⁷ Nuyá yø n'yohũ dá et'áhe p'uya, guehna rā Judas 'n̄ehra Silas. Nuyá p'uya dá zā guĩ nyāsehũ, guehya dá xi'ahũ temā hyā dá sännāhe ya. ²⁸ Nu'á te bi zännā Espiritu Santo p'uya co 'n̄eçāhe, dá nu manhohe gue hĩnguĩ ja ts'edi dá 'yøtyø ja'ĩ'a te gā gā 'yo yø judío. Hĩnda høndya yø hyā i ja gue guĩ 'yøthũ p'ũ ha 'bũhyø judío dá si'ahũ. ²⁹ Yo guĩ sahũ rā ngø i tho gue t'ørba rā 'bøt'e yø dahmu. 'N̄e rā ji p'uya, 'yo guĩ sihũ. Nu'á rā ngø hĩnguĩ pønna ji 'mø bi dũ, 'yo guĩ sahũ. 'N̄e 'yo guĩ 'yøts'om'māihũ. Nu'mø gue gā 'yøthũ nā rā hyā dí xi'āhe ya, ya xānho te guĩ øthũ 'mø. Hønt'Oja dá mā'ahũ".

³⁰ Ya bi ma'ũ bi t'erbũya. Mĩ zømp'ũ ja rā hñĩnĩ Antioquía, bi petyø 'yẽc'ẽi, bi dá rā sũcuā p'uya. ³¹ Nu'mø mĩ nu rā sũcuā yø 'yẽc'ẽi p'uya, ẽmm̄eĩ di johya gue ya bi nhohyø mm̄eĩ. ³² Nuna rā Judas 'n̄ehra Silas xquet'a yø pøngahya Oja ya, bi hojrabĩ yø mm̄eĩ yø 'yẽc'ẽi ya p'uya, 'n̄e bi hatra ts'edi nā rā hyā bi xifi. ³³ Bā m'm̄p'ũ njammĩ pa p'ũ Antioquía. M'm̄efa p'uya, bá n'yẽte gue bi mengui ĩ ma Jerusalén. ³⁴ Pẽ nuna rā Silas bi nu manho gue bá cop'ũ nā. ³⁵ Xquet'a 'n̄ehra Pablo, 'n̄ehra Bernabé bá cop'ũ Antioquía. Bi sigue bi xännbabi yø ja'ĩ nā rá hoga 'da'yo hyā Oja. Bi mfäxui mĩ'da yø mm̄engũ p'ũ gue xännbā rā hyā yø ja'ĩ.

Nuna rā Pablo, ya rá yo ndĩ bi ma gue di 'yonna hyā.

³⁶ Mĩ ma njammĩ pa p'uya, rā Pablo bi 'yẽmbrā Bernabé:
—Mahøngā mm̄ep'ũ ja yø hñĩnĩ ya xtā m̄ammĩ rá hyā Oja ya. Gā ma nuui te di ja'ũ mā zi cũhũ —bi 'yẽmbi.
³⁷ Nuna rā Bernabé, bi ne xtā nzixrā Xuua nuna ja man'na rā thũhũ gue rā Marco. ³⁸ Pẽ rā Pablo hĩmbi nu manho gue xtā nzits'i, porque rā Xuua ya xpĩ nsote p'ũ Panfilia, hĩnguĩ nne dá m̄ep'ũ nĩ ma gue di 'yonna hyā. ³⁹ Bĩ n'uẽnĩ n'na ngu n'na gue hĩngā 'da'igu ĩ mma. Nuna rā Bernabé bi zixrā Marco nā. Bi 'yo rā barco ĩ map'ũ ja rā häi Chipre. ⁴⁰ Rā Pablo p'uya, guehna rā Silas bi ne bi m̄e nā. Yø 'yẽc'ẽi p'uya bi 'yäprā m̄ate Oja gue dá mädi ha nĩ ma. ⁴¹ Rā Pablo 'n̄ehra Silas ĩ mpa p'ũ ja rā häi Siria, 'n̄ep'ũ ja rā häi Cilicia. Di hatra ts'edi yø 'yẽc'ẽi p'ũ nĩ ma.

Rā Timoteo bi mähā rā Pablo 'n̄ehra Silas.

16 Rā Pablo 'n̄ehra Silas bi zømp'ũ ja rā hñĩnĩ Derbe. Mĩ thop'ũ p'uya, ĩ mpa p'ũ ja rā hñĩnĩ Lистра. Nup'ũ ja rā hñĩnĩ p'uya, bi dĩmp'ũ n'na rā 'yẽc'ẽi nĩ hu gue rā Timoteo. Rā judío'a rá mamá, pẽ ya rā 'yẽc'ẽi. Rá papá p'uya, hĩngā judío'a. ² Nu'ũ yø 'yẽc'ẽi mĩ 'bũp'ũ ja rā hñĩnĩ Lистра bi nu manho nā rā Timoteo,

dá gue'ũ yø 'yẽc'ẽi p'ũ ja rā hñĩnĩ Iconio, xquet'a bi nu manho. ³ Rā Pablo p'uya, bi ne bi mähā nā rā Timoteo. Bi japi gue bi ma hm̄epya, bi njapra circuncisión n'namhma gue hĩndĩ mbøcũe yø judío p'ũ dĩ ma. Porque ya fadi gue hĩngā judío rá papá nā rā Timoteo. ⁴ Nup'ũ ja yø hñĩnĩ ntho p'uya, bi xihyø 'yẽc'ẽi gue dá 'yøt'e te mm̄anna sũcuā bi menhyø representante rā Cristo, conyø n'yohũ 'bet'o p'ũ dĩ m̄peti yø 'yẽc'ẽi p'ũ Jerusalén. ⁵ A nuyá yø 'yẽc'ẽi p'uya, bi hyā rā ts'edi yø nt'ẽc'ẽi. N'na pa ngu n'na pa, man'na nĩ 'yẽc'ẽitho mĩ'da yø ja'ĩ.

Rā Pablo bi 'ui n'na rā n'yohũ gue rā mm̄engũ Macedonia.

⁶ Rā Espiritu Santo hĩmbi nepe xtānĩ manna hyā p'ũ ja rā häi Asia nā rā Pablo. Jan̄angue bi 'damp'ũ ja rā häi Frigia p'uya, ĩ mpa Galacia. ⁷ Mĩ zømp'ũ ja rá hyodi rā häi Misia p'uya. Ja bi bẽmp'ũ p'uya gue xtĩ map'ũ ja rā häi Bitinia. Pẽ rā Espiritu Santo hĩmbi nepe xtĩ map'ũ. ⁸ Jan̄angue bi 'dastho'a rā häi Misia p'uya, ĩ mpa p'ũ ja rā hñĩnĩ Troas. ⁹ Ja bi n'ui p'ũ nā rā Pablo 'mø mĩnxuĩ p'uya. Nu'á rá t'ĩ p'uya, bi nu gue 'bäp'ũ n'na rā n'yohũ gue rā mm̄engũ p'ũ ja rā häi Macedonia. Bi 'yẽmbi:

—Bĩ 'yẽcua Macedonia, guĩ fäxçāhe —bi 'yẽmbi.

¹⁰ Mĩ n'ui rā Pablo p'uya, dá sännĩ gue dá mächē Macedonia. Dí haxhe njuānĩ gue nzongāhe Oja gue ja ganĩ mangāhe p'ũ rā hoga 'da'yo hyā.

Rā Pablo 'n̄ehra Silas bi ma Filipos.

¹¹ Dá ogāhe rā barco p'ũ ja rā hñĩnĩ Troas. Dānĩ mpäcāhe p'ũ ja n'na rā häi bí ja mbo rā jathe nĩ hu gue Samotracia. Rá yo pa p'uya, dá søngāhe p'ũ ja rā hñĩnĩ Neápolis. ¹² Dá n̄exāhe p'ũ p'uya, dānĩ mpäcāhe p'ũ ja rā hñĩnĩ Filipos, gue'a n'na 'bũi yø ja'ĩ gue yø romano. Nu'á rā dānĩhñĩ'a p'uya, tate sedi gue'ũ mĩ'da yø hñĩnĩ jap'ũ ja rā häi Macedonia. Dá m'm̄cāhe p'ũ njammĩ pa p'uya. ¹³ Mĩ zøhra pa gue rā ts'äya, dá mähme nenĩhñĩ ha ja n'na rā dāthe. Nu'á rā xequi'a, ja zāĩ dĩ m̄peti p'ũ yø judío gue mmat'Oja. Dá mĩhme 'mø mā sømhme. Dá xihme rā hoga 'da'yo hyā yø xisu ya xĩ m̄peti. ¹⁴ Nu'á n'na'ũ yø xisu p'uya, nĩ hu gue rā Lidia, rā mm̄engũ p'ũ ja rā hñĩnĩ Tiatira. Mará mä'ulu nā rā xisu nā, pẽ ya thanne Oja. Pẽ bi xojrabĩ Oja rá mm̄eĩ nā rā xisu gue bi 'yørbabi m̄asũ te mm̄anna Pablo. ¹⁵ Bĩ nxixya p'uya, dá gue'ũ mĩ 'bũp'ũ ja rá ngu, gā bi nxixya. M'm̄efa p'uya, bi 'yẽnje:

—Nu'mø guĩ haxhũ njuānĩ gue mājuānĩ dí ẽc'ẽigā rā Jesús, mmähā p'ũ ja mā ngungā 'mø, guĩ nsāyahũ p'ũ —bi 'yẽnje.

Bi jacje gue dá mähme p'ũ ja rá ngu p'uya.

¹⁶ Man'na rā ora p'uya, nmará mähme p'ũ ja rā mhmat'Oja dí n'yohe rā Pablo, dá nthēhe n'na rā hm̄ute mará badĩ gue mĩ n'youi rā ts'onthĩ. Nuna rā hm̄ute nā, mĩ tãpĩ xangu rā m̄enyu yø hm̄u gue mĩ ja rá mfadi connā ts'onthĩ. ¹⁷ Nuna rā hm̄ute p'uya, nĩ d̄enna Pablo gue mmarçāhe, i ẽna:

—Nuyya yø n'yohu 'bæcua, guehya yø mefi Oja maquesæ ya. Nuyya guehya xän'nahæ ha di zä guí nyah-mæ ya —bi 'yænã.

¹⁸ N'na ndi ngu n'na ndi ga mmähme rã mhmat'Oja, di jaje p'æ nã rã hmute. Mi sørpabi rã Pablo p'æya, bi 'bät'i, bi 'yembrã ts'onthi mi n'youi rã hmute:

—Connã ts'edi rã Jesucristo, dí xi'i ngue dami hyep'æ rã hmute guí n'youi —bi 'yembj.

'Bexque'ã rã ora'ã p'æya, bi hyep'æ rã ts'onthi mi n'youi rã hmute. ¹⁹ Pæ nu'æ yø hmu rã hmute p'æya, bi nu ngue ya hingui tømí ngue hõnda daprã mænyu rã hmute. Bi bentrã Pablo 'nëhrã Silas. Bi zixpæ ja rã centro 'bæhyø ts'æt'abi. ²⁰ Bi ma madäpi yø ts'æt'abi p'æya, bi t'ëmbj:

—Nuyya yø n'yohu 'bæcua, yø judío ya. Di ts'onnyø ja'i 'bæcua ja mã hñinihæ. ²¹ I xännbate yø costumbre nu'æ hingui ja ngue gã øthæ, porque dyø romanohæ.

²² Bi nangyø ja'i p'æya ngue bi zæi. Yø ts'æt'abi p'æya bi mãnda ngue dã bøjba yø ulu ngue dã 'bei conyø t'o.

²³ Ëmmëi bi 'bei. M'mefa p'æya, bi got'i. Bi sihrã alcaide p'æya ngue dã mãdi xandõho. ²⁴ A nu'ã rã alcaide 'mø mi si p'æya ngue dã mãdi xanho, bi cærpæ ja rã ngum'mæxui astã mbo rã fãdi. Bi japyø za nt'ät'i, gã ts'emba yø gua yø ofãdi p'æya.

²⁵ Pæ nu'mø mi zo mãde rã xui p'æya, nunã rã Pablo 'nëhrã Silas i mmat'Ojatho, 'në tÿrpabi yø alabansa Oja. Øxtã'æ mi'da yø ofãdi te gã øt'e. ²⁶ Nthambëñitho bi 'yan'ã häi p'æya. Xøgue rã huatyø ndæcjãdo p'æ ja rã fãdi. 'Bexpi xogui gãtho yø goxthi, 'në bi nxæhyø cade-na manthut'i yø za n'youi yø gua yø ofãdi. ²⁷ Nu'ã rã alcaide p'æya, mi nu ngue gã xi xohyø goxthi fãdi. Bi 'yembj ngue ya xi ma gãtho yø ofãdi p'æya. Bi gæxrá juai p'æya, bi ne xtí nhyosæ. ²⁸ Pæ bi matrã Pablo, bi 'yembj:

—Man'nan'yo mi 'yøt'e guí nhyosæ ague n'yø. Gã dí 'bæcãhe ua —bi 'yembj.

²⁹ Nunã rã alcaide p'æya, bi 'yãhrã nyot'i. Ni tih bi yut'ambo. Ni huãqui ngue bi nsu. Bi guarbæ 'bãhrã Pablo 'nëhrã Silas ngue bi ndantyøhmu. ³⁰ Bã jæcathi p'æya, bi 'yembj:

—Ague n'yø'ãui, ¿te 'bæ'ã ja ngue gã øt'e para ngue gã nyani?

³¹ Nuyya yø ofãdi p'æya, bi 'yembj:

—Dami 'yæc'ëi rã Hmu Jesucristo n'namhma guí nyani. 'Në'æ to 'bæp'æ ja ni ngu, di nyan'mø dã 'yæc'ëi —bi 'yembj.

³² Nunã rã alcaide p'æya, gãtho'æ 'bæp'æ ja rá ngu, bi sifi xanho hanja'ã rã Hmu Jesús. ³³ Tobe ndæxui'tho'ã rã ora'ã. Nunã rã alcaide bi mejpabi yø n'eni mi n'youi. Bi nxixyã p'æya, gãtho'æ 'bæp'æ ja rá ngu bi nxixyã.

³⁴ M'mefa p'æya, bi zixrá ngu ngue bi unna hme dã zi. Nunã rã alcaide p'æya, gãtho'æ 'bæp'æ ja rá ngu, jan-juani di johya ngue bi 'yæc'ëi Oja.

³⁵ Nu'mø mi hyæxpæya, nu'æ yø ts'æt'abi bi menhyø policia dã xihrã alcaide ngue di thøhyø ofãdi. ³⁶ Rã alcaide p'æya bi 'yembrã Pablo:

—Bã penngã rã hyã yø ts'æt'abi ngue gã thøc'ãui. Ja-nangue 'yo te guí mbembj ya, ni mehma —bi 'yembj.

³⁷ Mi dãhrã Pablo, bi 'yembyø policia:

—A nugã'be dyø romanogã'be. 'Në nny yø ja'i p'æ bi megbã'be, ni xinga 'bet'o hæcrã güenda ja di ncote. 'Në dã 'yænã go nt'æguithe di thøgã'be ya. Nu'ã, hñ'nã'ã. Guí xihmi ya dã æsæ dã gæga'be ua ja rã fãdi.

³⁸ Yø policia p'æya, bi mengui bã xihyø ts'æt'abi te mmanyø ofãdi. Yø ts'æt'abi p'æya, bi nsu 'mø mi badi ngue yø romano ya yø ofãdi. ³⁹ Mi zøp'æ ja rã fãdi yø ts'æt'abi p'æya, bi 'yãpã mpunnbate. Bã jæjp'æya, bi xifi ngue dã bømp'æ ja rã hñini. ⁴⁰ Nu'mø mi bømp'æ ja rã fãdi nã rã Pablo 'nëhrã Silas, i map'æ ja rá ngu rã Lidia. Ja bi nyahæ p'æ mi'da yø 'yæc'ëi p'æya. Hontho bi zajpã yø mmæi yø ja'i, bi ma p'æya.

Bi ts'æ p'æ Tesalónica rã Pablo.

17 Mi ma rã Pablo 'nëhrã Silas, i mpa p'æ ja rã hñini Anfípolis, i nthop'æ ja rã hñini Apolonia. Bi zømp'æ ja rã hñini Tesalónica p'æya. Mi jap'æ rã nija di mpeti yø judío. ² Nunã rã Pablo bi yærbæ ja rã nija, ya gã ngu'ã ørbæ ja yø hñini xi thogui. Nhyu sãbadu bi membj bi nyahæ yø judío p'æ ja rã nija. ³ Di opan'yu yø ja'i hanja'a te mmamp'æ ja rã Macã Libro, ngue rã Cristo jatho ngue dã zã rã n'æ, dã tho, dã t'ægui. M'mefa p'æya, di bennate p'æ dã nt'ægui. Bi 'yembæya:

—A nunã rã Jesús dí xi'ahæ ya, guehna rã Cristo bã æx Oja ngue di ndast'abi nã.

⁴ Ngue nguna xifi, bi 'yæc'ëi 'da yø judío. Bi guarbæ ha ya rã Pablo 'nëhrã Silas. Xquet'ã bi 'yæc'ëi xangu yø ja'i hingyø judío ya mi thanne Oja. 'Në xangu yø xisu nuyya hny mansu p'æ ja rã hñini bi 'yæc'ëi rã hyã. ⁵ Bi nseyã ya yø judío himbi 'yæc'ëi rã hyã p'æya. Bi zonhyø ja'i ngue yø ts'oc'ëi mi 'yop'æ ja rã caye, bã yæns'yø ja'i p'æ ja rã hñini p'æya. Bi mãspã rá ngu rã Jasón ngue honna Pablo 'nëhrã Silas. Bi ne xtã nzits'i ngue xti dæp'æ 'bæhyø ja'i. ⁶ Pæ ngue himbã tÿmp'æ p'æya, bã jæcrã Jasón 'në'æ mi'da yø 'yæc'ëi. Bã si ngue bi dæp'æ ja rã ts'æt'abi. I mahyø ja'i p'æya, i enã:

—Nu'æ yø n'yohu dí mmangãhe ya, ndap'æ bi zã di ts'onnyø ja'i. A nuyã, xquet'ã 'youa ja mã hñinihæ ya.

⁷ Go di säyabi p'æ ja rá ngu nã rã Jasón. Gãtho ya p'æya, hingui æc'ëi'ã rã ley gã 'yo rã dast'abi Roma. Porque embj ngue 'bæ hman'na rã dast'abi ni hu ngue rã Jesús.

⁸ Mi 'yøhyø ja'i nã rã hyã nã p'æya, co 'nëhyø ts'æt'abi, di maxni yø ja'i p'æya ngue ncue. ⁹ Nunã rã Jasón co 'në'æ mi'da yø mmi'yæc'ëiui, bi gutrã mænyu ngue bi ma mathøgue.

Ya 'bæp'æ ja rã hñini Berea nã rã Pablo 'nëhrã Silas.

¹⁰ Mi nxui p'æya, nu'æ yø 'yæc'ëi n'na zihmantho bi japi bi bønna Pablo 'nëhrã Silas. I mpa p'æ ja rã hñini Berea. Mi zømp'æ p'æya, bi map'æ ja rã nija di mpeti yø judío.

¹¹ Nuyya yø judío ngue yø mmængu p'æ, man'na yø ndøhoja'i ya ngue yø mmængu Tesalónica. Janjuani ngue yø mmæi gã 'yøhrã hoga 'da'yo hyã sifi. N'na pa ngu n'na pa huaxtyø hyã nt'ot'i rã Macã Libro. Porque nne dã badi ngue'mø majuan'ã te sifi ogue hñ'nã.

¹² Janangue xangu yø judío bi 'yæc'ëi rã Jesús. Dã gue'æ

hĩngyø judío, xāngu bi 'yεc'εi. Ngu yø n'yohu, ngu yø xisu nuyā hnu mānsu, gā bi 'yεc'εi rā hyā. ¹³ Mī māmb-rā hyā Ojā p'x ja rā hñinī Berea nā rā Pablo. Ngu i 'yøhya yø mmēngu Tesalónica, 'bexpi ma yø judío ngue bā t̄yɔj ja'i p'x ja rā hñinī. ¹⁴ Nu'x yø 'yεc'εi p'uya, n'na zihmantho bi 'yεtrā Pablo, bi map'x ja rā nenga jathe. Pē nuna rā Silas 'nēhrā Timoteo bi gop'x Berea'x. ¹⁵ Nu'x bi mähā rā Pablo p'uya, bā εmp'x ja rā hñinī Atenas. Māmbā penc'x p'uya bā hannbābi rā hyā rā Silas 'nēhrā Timoteo ngue dāni zūdi n'na zihmantho.

Rā Pablo ya 'bup'x ja rā hñinī Atenas.

¹⁶ Mēnte ndø'mate rā Pablo p'x Atenas, bi m'mähra sibi rā mmēi p'uya ngue nnu yø ja'i p'x ja rā hñinī ngue gā sihyø dāhmu thanne. ¹⁷ Janāngue bi xihra hyā yø judío p'x ja rā nija, dā gue'x ya thanne Ojā, gā bi xihra hyā. N'na pa ngu n'na pa xihra hyā yø ja'i dī nthēui p'x ja rā tāi. ¹⁸ 'Bēi'da yø n'yohu, ngue mādi xā'a rā hyā mī xānnbāte rā Epicuro. Mī'da p'uya, mādi xā'a rā xādi ngue rā estoico. Bi mēdi bi nyāui rā Pablo'x p'uya. Bi 'yεn'i'da p'uya:

—¿Tenī 'bē'a mā hyā mmānna rā n'yohu 'būcua? Hīn'yx p'x rā nzegui di yāhni ua —bi 'yεnā.

Mī'da p'uya, bi 'yεnā:

—Enā gue di 'yonnā hyā nā ngue yø 'da'yo dāhmu.

Bi mānna ngūnā, porque rā Pablo bi xihyø ja'i hanja rā Jesús, 'nē xifi ngue bi bēnnate. ¹⁹ Bi ts'ixrā Pablo p'x ja n'na rā xequi nī hū ngue rā Areópago p'uya, nup'x zāi dī mpeti yø ja'i ngue mā consejo. Bi t'εmbūya:

—Dī nne gā pacāhe tenī 'bē'a mā'da'yo xādi nā rā hyā guī mma n'yø. ²⁰ Porque hĩjam'mø xtā øcāhe te guī mmanya. Dī nne guī xicje te gā mbønya yø hyā guī mma —bi 'yεnyø ja'i.

²¹ Nu'x yø mmēngu p'x Atenas co 'nē'x yø 'dan'yo ja'i ya mī 'bup'x, hĩn temā n'namā hyā di ørpā māsu, hĩn-dā hōnt'a te mā'da'yo nne dā sifi oque dā 'yøde. ²² Bi m'mā inde rā Pablo p'x ja rā junta ngue rā Areópago p'uya, bi 'yεmbyø ja'i:

—Ague gyø mmēnguhx ua ja rā hñinī Atenas. Ya xtā nuyā te guī øthx ua guī 'būhm. Dī nēquī ngue εmmēi guī thannehx yø dāhmu. ²³ Porque nup'x xtā thocā, xtā nuyā n'na rā altar ngue nt'ot'i n'na rā letrero ngue εnā: “Guehna rá altar Ojā nu'a hĩnguī fadi te'o naya”, i εnna letrero. A nuyā, guehna Ojā guī thannehx naya, pē hĩn-guī pahm te'o nā, guehna Ojā dādi øt'ahx naya.

²⁴ Nuna Ojā bi hocrā ximhäi 'nē bi hoqui gātho yø cosa i ja. Gue'a rá mmeti te gā bí ja māhēts'i'a ya, 'nēcua ja rā ximhäi. Pē hĩnguī 'bup'x ja yø ngūnjā di hocyø ja'i nā Ojā nā. ²⁵ Nuna Ojā, hĩnte honnā ngue dā 'yεnyø ja'i te di unni. Porque go bādi 'dacjx rā te'a, 'nēhma hyā dí jaxhx, 'nē gātho mī'da yø cosa go bādi un'a.

²⁶ Nuna Ojā, bi 'yøt'e ngue n'na 'yøtho p'x bā fēdi ngue bi nxandyø ja'i 'bēi gā rá ngūnī nximhäi. Bi zānnbābi rā pa dī m'mēi. 'Nē bi zānnbābi rā xequi harp dī m'mēi. ²⁷ I 'yøt'Ojā'a, n'namhma ngue gātho yø ja'i dā hyon'Ojā, 'nē dā bādi te'o. Mājuani ngue nuyā, hĩn-gā yar'x 'bē Ojā ngue gātho gāhx. ²⁸ Porque con-

nāngue Ojā dí 'būhm, 'nē dādi 'yāmhmx, 'nē ja mā teh. Tengutho rā hyā bi mān'i'da nī 'yot'a sūcuahx, bi mā ngue yø basigahx Ojā. ²⁹ Pē xi'mø ngue yø basigahx Ojā, hĩnguī sā gā εmhmx ngue nuna Ojā, gdā hyejpahx yø dāhmu ngue yø oro, oque yø dāhmu ngue yø t'axi, oque yø dāhmu ngue yø do. Porque nuyā yø dāhmu ya, rá n'yomfenisε rā ja'i gui hoqui.

³⁰ Nu'mø yø pa xā thogui, nuna Ojā mī serpābi yø ja'i thanne yø dāhmu, porque hĩm mānī bahyø ja'i hanja. Pē nu rā pa dí 'būhm ya, nuna Ojā hōnnbē bi zā di 'bēpi gātho yø ja'i ngue dā hyep'x yø dāhmu thanne.

³¹ Porque Ojā, ya xpā nzānna n'na rā pa ngue dā hyāspi xāndønho rā güenda gātho yø ja'i 'bē'a nximhäi. Nuna dā hyāxra güenda p'uya, guehna n'na rā n'yohu ya xpā huanhni. Nuna Ojā, i nnepe ngue gātho yø ja'i dā bādi te'o nā ya xpā huanhni. Janāngue bi japi bi bēnnate p'x ha bi t'āgui.

³² Nu'mø mī 'yøhyø ja'i ngue εmbi bi bēnnate p'x ha bi t'āgui, i thenthō 'da. Mī'da p'uya bi 'yεmbi:

—'Bet'o mān'na rā pa ya, māhønguī xicje nā rā hyā nā —bi 'yεmbi.

³³ Bi map'x ha sāya rā Pablo p'uya. ³⁴ Pē nuyā 'da yø ja'i bi nu mānho rā hyā mmānna Pablo, 'nē bi 'yεc'εi. N'youi p'x rā Dionisio, guehna n'na'x yø ts'ut'abi p'x ja rā Areópago. Xquet'a n'youi p'x n'na rā xisu bi 'yεc'εi rā hyā, nī hū ngue rā Dámaris. 'Nē n'youi p'x mī'da yø ja'i.

Rā Pablo ya 'bup'x ja rā hñinī Corinto.

18 M'mefa p'uya, nuna rā Pablo bi nēxp'x ja rā hñinī Atenas, bi zømp'x ja rā hñinī Corinto. ² Nuna rā hñinī nā p'uya, bi dīmp'x n'na rā judío nī nu ngue rā Aquila, rā mmēngu Ponto. Nuna rā Aquila n'youi nā rā Priscila rá xisu, hĩnna ya'atho yø pa xi zøp'x Corinto. Bā εp'x ja rā häi Italia, ngue nuna rā dāst'abi Claudio bi mānda ngue gā bi thøn'athi yø judío mī 'bup'x ja rā hñinī Roma. Bi ma rā Pablo ngue bā nyāui. ³ Nuna rā Pablo mī pā'a rā 'bēfi mī pēhna rā Aquila. 'Dap'x bi m'mūhmī p'uya ngue bi mpefi, di hocyø ngun'ulu. ⁴ Nu'mø rā pa sāya yø ja'i p'uya, nhyāto nhyāto pa rā Pablo p'x ja rā nija dī mpeti yø judío, ngue nne di 'bātyø judío 'nē'x hĩngyø judío, ngue dā 'yεc'εi rā Jesu-cristo.

⁵ Mī zøhrā Silas 'nēhrā Timoteo ngue xpī 'yε'a Macedonia. Rā Pablo p'uya, hĩnguī sāya ngue mmānna hoga 'da'yo hyā. Di opān'yū yø judío ngue rā Jesús, guehna rā Cristo bā εx Ojā ngue dī ndāst'abi nā. ⁶ Pē nuyā yø judío, yā mānts'o ngue sūhra hyā. Bi huācrā pahni rā Pablo p'uya, gue'a rā hmēya'a ngue ya bi hyep'x'x yāui, bi 'yεmbūya:

—Gādi jasehx p'x guī mmähā rā castigo ya, ya hĩnni ma mā güendagā'a ya. Nuyā, gdā magā p'x rá m'mūhyø ja'i hĩngyø judío ya —bi 'yεmbi.

⁷ Mī bømp'x ja rā nija rā Pablo p'uya, i map'x ja rá ngu n'na rā n'yohu nī hū ngue rā Justo. 'Bup'x ja rá hyo nija, ya thanne Ojā nā rā n'yohu nā. ⁸ Mān'na rā n'yohu nī hū ngue rā Crispo p'uya, mī 'bet'o p'x ja rā nija dī mpeti yø judío, 'nēhna bi 'yεc'εi rā Hmu Jesús gātho'x 'bup'x ja rá ngu. Xquet'a xāngu mī'da yø mmēngu p'x

Corinto bi 'yɛc'ɛi rā Jesús. Mī zā mī 'yøhrā hoga 'da'yo hyā yø ja'j, bi 'yɛc'ɛi 'nɛ bī nxixya. ⁹ Bī n'ui 'mø mī nxui rā Pablo p'uya, bī nuŋgue ɛmbrā Hmu Jesús:

—Yo guí su ague Pablo. Dāmī sigue manna hyā, o guí sāya. ¹⁰ Nuḡā go dī n'youi, hīnte dā ja'i yø ja'j. Nuna rā hnīnī ja ua, dī pačāŋgue xāngu yø ja'j dā 'yɛc'ɛigā ua —bi 'yɛmbi.

¹¹ Janāngue bā m'mə'a n'na jeya māde p'ɛ ja rā hnīnī Corinto rā Pablo p'uya, ŋgue bi xānnbābī rā hyā Ojā yø ja'j. ¹² Mī 'yɛhrā pa p'uya ŋgue bī ndāst'abi p'ɛ ja rā hāi Acaya nā rā Galión. Bī mpeti yø judío p'uya ŋgue bi zəhrā Pablo. Bi zixpə ja rā ts'ət'abi. ¹³ Bi t'ɛmbrā dāst'abi p'uya:

—Nuna rā n'yohə 'bɛcua, di japaŋ nts'edi yø ja'j ŋgue dā danne Ojā. Pɛ hīngā gue'a nī 'yup'ɛ i mma, ten-ḡutho mmanāŋ ley ŋgue ḡdā thānehə Ojā —bi 'yɛnyø ja'j.

¹⁴ Ya mmap'ɛ ŋgue dā dāhrā Pablo, pɛ nuna rā dāst'abi Galión bi 'yɛmbyø judío:

—Nu'mø ŋgue dā n'na rā ts'oqui xānhɛts'i nā rā hyā guí mmaḡhmə, dā zā ḡā øt'əhə rā ts'ət'abi conforme rā ley 'mø. ¹⁵ Pɛ nja ŋgue yø hyātho'ɛ guí mmaḡhmə, 'nɛ yø thuhutho yø ja'j, 'nɛ nī leysəhə'a guí ørpaḡhə rā hyā, dāmī hocse nī asuntohə. Porque hīndī nne ḡā øt'ā rā ts'ət'abi nā rā hyā nā.

¹⁶ Bi hyøn'əthi p'ɛ bī nja rā hyā p'uya. ¹⁷ Nu'ɛ yø ja'j hīngyø judío p'uya, bi bentrā Sóstenes nuna 'bet'o p'ɛ ja rā nija, ŋgue bī ma mā'əni rā hmi rā dā rā ts'ət'abi. Pɛ hīmbi 'yørpətho masu nā rā Galión te bi 'yøtyø ja'j.

Məhømbi menḡrā Pablo, i ma Antioquía.

¹⁸ Nu'p'ɛ ja rā hnīnī mī 'bəhrā Pablo, bī m'məp'ɛ māŋjammi pa. M'məfa p'uya, bī 'yɛhyø 'yɛc'ɛi ŋgue bī ma, bī māhā rā Priscila 'nɛhrā Aquila, i mpa p'ɛ ja rā hnīnī Cencrea. Ja bi zəndī bi 'yāxpə rā yā rā Pablo p'uya, ḡā mbønī ŋgue rā ndānne ḡā 'yo. Ja bī nɛxpə ŋgue bi 'yo rā barco i mpa p'ɛ ja rā hāi Siria. ¹⁹ Mī zømp'ɛ ja rā hnīnī Efeso p'uya. Ja bā cop'ɛ rā Priscila 'nɛhrā Aquila. Hante ŋgue dā tho p'uya, bī map'ɛ ja rā nija dī mpeti yø judío nā rā Pablo ŋgue bā nyāhə. ²⁰ Nu'ɛ yø judío p'ɛ Efeso p'uya, i xifi ŋgue xtabā m'məp'ɛ ŋjammi pa. Pɛ rā Pablo hīmbi ne. ²¹ ɛm'mø māmbā ɛdī:

—I ja ŋgue ḡā səngā Jerusalén. Ja ḡānī sāḡā p'ɛ rā ngo bā ɛp'ɛ. Pɛ nu'mø dā ne Ojā, ḡā ma pengā māhøn'ā ŋgue ḡā nnu'əhə —bi 'yɛmbi.

Bi 'yo rā barco p'uya, bī ma. ²² Nu'mø mī zønna Pablo p'ɛ Cesarea p'uya, bi thogui, i ma Jerusalén. Mī juadi bi zəngua yø 'yɛc'ɛi 'bəp'ɛ, bi tho p'uya, i mpa Antioquía. ²³ Mī zømp'ɛ p'uya, bī m'məp'ɛ ŋjammi pa. Māmbā ɛhɛ, bā thop'ɛ ja yø hnīnī ja'a rā hāi Galacia, 'nɛp'ɛ ja rā hāi Frigia bā thogui ŋgue di hātrā ts'edi ḡātho yø 'yɛc'ɛi.

Rā Apolos bī manna hyā p'ɛ Efeso.

²⁴ Nu'ɛ yø pa'ɛ p'uya, bi zøp'ɛ ja rā hnīnī Efeso n'na rā judío nī hu ŋgue rā Apolos, rā mməngū Alejandría. I mma xāndønho rā hyā, 'nɛ pađi xāndønho'a te nt'ot'i

p'ɛ ja rā Mačā Libro. ²⁵ Ya xi xādi xānho hanja'a te bi 'yøtrā Hmu Jesús. I hā rā ts'edi ŋgue mmanā hyā, 'nɛ xānnbāte xānho hanjana rā Jesús, māḡague'a ŋgue hønt'a rā nxixya bī xānnbāte rā Xuua mī pađi hanja. ²⁶ Nuna rā Apolos bi hyā rā ts'edi bī manna hyā p'ɛ ja rā nija dī mpeti yø judío. Pɛ nu'mø mī 'yøhrā Priscila 'nɛhrā Aquila te i mma, bi zicā n'nannī rā Apolos. Bi opānyu xāndønho hanja nā rā 'da'yo hyā Ojā. ²⁷ Bī ne bi thohnā rā Apolos i map'ɛ ja rā hāi Acaya. Yø 'yɛc'ɛi p'uya, bī māxmāhyā. Bi 'yørpə n'na rā sɛcua bi ḡats'i ŋgue danī dāpyø 'yɛc'ɛi rā m'məp'ɛ Acaya, n'namhma ŋgue di unni xānho rā ts'āya. Nu'mø mī zømp'ɛ Acaya p'uya, bi 'yørpə rā nho ya yø 'yɛc'ɛi ya xi 'yɛc'ɛi rā hyā connā māte Ojā. ²⁸ Porque yø hmi yø dā yø ja'j p'ɛ, bi hyā rā ts'edi bi dājpi te mmānyø judío. I uti te nt'ot'i p'ɛ ja rā Mačā Libro, ŋgue rā Jesús guehna rā Cristo bā ɛx Ojā ŋgue dī ndāst'abi nā.

Ya 'bəp'ɛ ja rā hnīnī Efeso rā Pablo.

19 Rā Apolos ya 'bəp'ɛ ja rā hnīnī Corinto. Nuna rā Pablo p'uya, bi 'damp'ɛ ja yø xānthø ŋgue bi zøn'a Efeso. Ja i dīmp'ɛ 'da yø 'yɛc'ɛi p'uya. ² Rā Pablo bi 'yānyø 'yɛc'ɛi, bi 'yɛmbi:

—Xi'mø ḡmī 'yɛc'ɛihə rā hyā ya, zua 'bexquí n'yohə rā Espírītu Santo, uague hīn'nā?

Mī dāhyø ja'j p'uya, bi 'yɛmbi:

—Hīn'nā. Hīnjam'mø xtā øcāhe ŋgue di 'bə'a rā Espírītu Santo.

³ Nuna rā Pablo p'uya, bi 'yɛmbyø ja'j:

—Zətemā nxixya bī nja'əhə p'uya?

Bi 'yɛm'mø mī dāhyø ja'j p'uya:

—Gue'a rā nxixya bī manna Xuua.

⁴ Bi 'yennā Pablo p'uya:

—Nuna rā Xuua bi xixyābī yø ja'j nā, gue'a rā hmɛya'a ŋgue dā fađi ŋgue ya bi hyep'ɛ rā nts'o yø ja'j. Pɛ xquet'a bi xifi ŋgue jatho dā 'yɛc'ɛi'a n'na nc'ɛi dā ɛp'ɛ m'məfa ŋgue rā Xuua. Nuna bī mā, guehna rā Jesu-cristo nā.

⁵ Mī 'yøhyø ja'j nā rā hyā nā p'uya, māhømbi nxixya para ŋgue dā fađi ŋgue ya ɛc'ɛi rā Hmu Jesús. ⁶ Rā Pablo p'uya, bi japrā 'ye p'ɛ ja yø yā yø ja'j. Yø ja'j p'uya di hātrā ts'edi rā Espírītu Santo. N'nan'yo yø hyā ḡā yā p'uya, øt'a Ojā p'uya ŋgue sā dā mānyø ja'j'a rā hyā nnepe dā mā. ⁷ 'De'mā yonc'ɛi'ɛ yø n'yohə bī nxixya.

⁸ Nhyushnā bī mēmbābī rā Pablo ŋgue pap'ɛ ja rā nī-ja dī mpeti yø judío. Bi hyā rā ts'edi ŋgue ja bī mmāmp'ɛ rā hyā. I nne di 'bātyø ja'j, porque xihyø ja'j ha dī njap'ɛ di zo rā 'ye Ojā. ⁹ Pɛ hīngui nne dā 'yɛc'ɛi 'da yø ja'j, nu te ja, ya ja. Sinoque bī nyā mān'ətho p'ɛ ha 'bəhyø ja'j, ŋgue səhrā hoga 'da'yo hyā. Bi zop'ɛ rā Pablo p'uya. Nu'ɛ yø 'yɛc'ɛi, bi zixrā Pablo p'ɛ ja n'na rā escuela 'bə'a n'na rā xānnbāte nī hu ŋgue rā Tiran-no. N'na pa ŋgu n'na pa ja bī mmāmp'ɛ rā hyā p'uya.

¹⁰ Ngut'a i tho'a nyo jeya p'uya. Janāngue ḡātho'ɛ yø ja'j rā m'məp'ɛ ja rā hāi Asia, ŋgu yø judío, ŋgu'ɛ hīngyø judío, ḡā bi 'yøde hanja nā rā hyā rā Hmu Jesús.

¹¹ Nuna Ojā, xāngu yø milagro bi japi bi 'yøtrā Pablo.

¹² Mādrā bayutho, oḡue temā ulu dī ngət'i, i jāspābī yø

därqughî ngue dâ dädi. 'Bextâ zâ rä n'ê di ja p'êya. Yø ts'onthî p'êya, i hep'ê yø ja'î n'youi.

¹³ Mî 'yop'ê 'da yø judío ngue yø mpønthî p'êya. Bi zâpi bî marpabi rá thuhü rä Jesús, ngue di japi dâ hyep'ê yø ts'onthî n'youi rä ja'î. Bi 'yena:

—Dâdi 'bep'â'î ya grâ ts'onthî ngue gui hyep'ê rä ja'î. Dí xi'î ngue gui hyep'ê connâ ts'edi rä Jesús nunâ mmanâ Pablo —bi 'yena.

¹⁴ Nunâ n'na rä judío ngue rä hmu mmäcja, nî hu ngue rä Esceva, mî si yoto yø ts'ent'ê ngue gâ yø mpønthî. Nguna bî man'ê p'êya. ¹⁵ Nu'mø mî dahra ts'onthî, bi 'yembî:

—Dí pacâ te'o nâ rä Jesús guí mmanya. 'Nê dí pacâ te'o nâ rä Pablo. Pê nu'âhê, hîndî pacâ te'o'âhê —bi 'yembî.

¹⁶ Bi bentyø mpønthî nâ rä n'yohê mî n'youi rä ts'onthî p'êya, bî ne'âhâi. Bi dapî gâtho. Janangue bi 'dap'ê ja rä ngu'ê yø mpønthî p'êya, ngue bi zet'i 'nê bî nxennbâ yø ulu. ¹⁷ Gâtho'ê yø mmengu Efeso p'êya, ngu'ê judío, ngu'ê hîngyø judío, gâ bî nsu 'mø mî 'yø'â te bî nja. Gâ espabi yø ja'î nâ rä Hmu Jesús.

¹⁸ Nuya yø ja'î bi guarbê ha bî nja rä hya, xangu bi 'yêc'êi rä hya. I mmanyo ja'î ngue xants'o te xi'î n'yo m'met'o. ¹⁹ Nuya yø ja'î ya manî n'yo'â ngue rä mfađi, xangu to bá cahyø libro mfađi p'êya, ngue yø hmi yø dâ yø ja'î p'ê bi 'yudî. Bi t'øtrâ güenda hangü dî muui yø libro p'êya, bi bøxra güenda commâ yote mâ 'det'a mahuahî rä t'axi dî nthêui. ²⁰ Nu'mø bi hma hanja nâ rä Hmu Jesús, i u Oja ngue ja rá ts'edi, porque hä'ti di 'bätyø ja'î ngue êc'êi.

²¹ M'mefa p'êya, bi zo rá mmêi rä Pablo ngue dî ma Jerusalén. Pê 'bet'o danî n'yop'ê ja rä häi Macedonia, 'nêp'ê ja rä häi Acaya. Bi 'yena:

—Nu'mø dâ juadi dá n'yogâ p'êya, jatho gâ thogui ganî mpagâ Roma —bi 'yena.

²² Nunâ rä Pablo, bî menhni yoho yø mäxte ngue dî ma Macedonia. Guehnâ rä Timoteo 'nêhâ Erasto. Pê rä Pablo bi gose njammî pa p'ê ja rä häi Asia.

Bâ ts'êhâ Pablo p'ê Efeso.

²³ Nu'ê yø pa'ê p'êya, bî nja n'na rä dâsêi connâ nguehrâ hya rä Jesucristo. ²⁴ Go bi 'yuhra sibi nâ rä Demetrio mî øtyø nt'embî ngue rä t'axi, mî øt'e tengutho ja rä nija p'ê 'bêhâ dahmu Diana. Porque xangu rä mēnyu mî jutyø mēfi. ²⁵ Nunâ rä Demetrio bi peti gâtho'ê 'da'igu rä 'bēfi pēhmî, bi 'yēmbî:

—Ague n'yø'âhê, guí pahmê ngue nunâ rä 'bēfi jajê ya, ja dí tîmhê p'ê nâ rä nho nnâ 'bêhmê. ²⁶ Ya guí nnuhê te øtrâ Pablo 'yop'ê, i xihyø ja'î ngue nu'ê yø dahmu di hocra ja'î, hîngâ gue'ê Oja'ê. 'Nê dí øhmê p'êya ngue hîngâ høndua Efeso njap'ê, sinoque ya mme gâtho rä häi Asia, ya hîngui êc'êi yø dahmu yø ja'î co nu'â rä hya mmanâ Pablo. ²⁷ Ya nts'utho'â te ja p'êya, porque dî m'mêhâ 'bēfi dí pēhmê. Nu'â rá nija rä macâ dahmu Diana p'êya, xquet'â ya hînnî mantho dâ zupyø ja'î. Dî m'mê'â gâ 'yēspabi rä dahmu yø ja'î p'êya, conque guehnâ rä dahmu Diana thanne gâtho

yø mmengu Asia, 'nê thanne gâtho yø ja'î 'bê'â nx-îmhâi.

²⁸ Bî ndecue yø ja'î 'mø mî 'yøhnâ rä hya nâ p'êya. I mahyø ja'î p'êya, bi 'yena:

—Maguese nâ rä dahmu Diana thanne yø mmengu Efeso —bi 'yena.

²⁹ Bî müdi bi yans'yø ja'î p'ê ja rä hnîni p'êya. Bi bēntrâ Gayo, 'nêhâ Aristarco, guehya yø n'yohê ngue yø mmengu Macedonia mambâ n'youi rä Pablo. Bi zixpê ja rä estadio dî mpeti gâtho rä hnîni 'mø øt'â junta p'êya. ³⁰ Bî ne rä Pablo ngue xtâ mmar'ê ha 'bêhyø ja'î, pē hîmbî japyø 'yêc'êi bî ma. ³¹ Xquet'â mađi mpahmî rä Pablo 'da'ê yø ts'et'abi dî mânda p'ê ja rä häi Asia, guehya bî mennbâ rä hya rä Pablo ngue hîndâ zâ dâ zømp'ê ha dî mpeti yø ja'î ya. ³² Nu'ê bî mpeti yø ja'î, n'nan'yo mman'î'da, n'nan'yo bî mmammi'da. Xøgue 'dagui nuanstho yø ja'î p'ê ha mafi, xandøngu yø ja'î hîngui pađi hanja ngue bî mpeti yø ja'î. ³³ Nunâ n'na rä judío nî hu ngue rä Alejandro, bi bøn'î'da yø mmijudîouî ngue bi xifi hanja rä hya. Mî bađi hanja rä hya p'êya, bi 'yøtrâ senya connâ 'yē ngue nne di hej- pabi yø ja'î. Bî ne xtî nyap'ê 'bêhyø ja'î ngue di cađra sêi p'ê 'bêhyø mmijudîouî. ³⁴ Pê nu'mø mî bahyø ja'î p'êya, ngue xquet'â rä judío nâ nne dî nya, bî mēhâ mafi gâtho yø ja'î p'êya. Commâ nyo ora bî mmafi, i ê- nâ:

—Maguese nâ rä dahmu Diana thanne yø mmengu Efeso.

³⁵ A nunâ go n'na rä secretario p'ê ja rä hnîni p'êya, go bi zâ bi hejpi te mmanyo ja'î nâ, bi 'yembî:

—Ague gyø mmenguhê ua ja rä hnîni Efeso. Gâtho yø ja'î ndap'ê bi zâ, gâ pađi ngue nuyaa ja rä hnîni Efeso i høxyø xi yø ja'î ngue dâ mēhâ nija hapê 'bêhâ dahmu Diana nunâ maguese bí 'yē mahêts'î. ³⁶ Nunâ rä hya dí xi'âhê ya, gâ guí pahmê ngue majuanî nâ. Janangue nuyâ, damî nsayahê. Damî n'yomfēni te guí nne gui 'yøthê. ³⁷ ¿Hanja ngue sâ gnî sihê ua ya yø n'yohê 'bêcua? 'Nê hîngui xocra nija, nî xinga gue'â nî dahmuhê dî nnømman'ê. ³⁸ A nu'mø 'bêi to dî nsêhmî nâ rä Demetrio, dâ gue'ê yø mēfi n'youi, uanguî gue'â gâ 'bêhyø ts'et'abi'â ngue dî nyapi n'na ngu'ê n'na.

³⁹ Nu'mø ja te man'na mâ hya guí nnehê, guí mmamh- mē 'mø bî nja rä junta, ja dî nhop'ê. ⁴⁰ Astâ guehya dí 'bê mman'êhê 'mø dâ fađi te xâ nja ya. Dâ t'ēmbî ngue dyø nequisêihê. Nu'mø dâ t'änngahê hanja'â rä njunt'î xanja ya, hînyê p'ê te gâ mmamhmê.

⁴¹ Høntho bi juadi bî man'â rä hya'â p'êya, bî n'yete yø ja'î ngue bî ma.

Rä Pablo bî map'ê ja rä häi Macedonia 'nêp'ê ja rä häi Grecia.

20 Nu'mø mî thohra sêi, bi zonhyø 'yêc'êi nâ rä Pablo ngue di hatra ts'edi. Bî n'yete p'êya, bî ma i map'ê ja rä häi Macedonia. ² Bi zengua gâtho yø 'yêc'êi rá m'map'ê ja yø xequi rá njap'ê. Di hatra ts'edi yø ja'î nâ rä hya i mma. M'mefa p'êya, bi zømp'ê ja rä häi Grecia. ³ Ja bá m'map'ê nhyushnâ. Ya ja ngue xtâ 'yo rä barco ngue xtî ma Siria p'êya. Pê bi bâ p'êya

ngue sänyø judío ngue dā hyo. Janangue bi zännbæya ngue bi n'yoguatho, mähøn'i map'æ ja rā häi Macedonia. ⁴ Nuyā yø n'yohæ rā Pablo 'dap'æ 'youi guehnā: rā Sópater ngue rā mmængu Berea, 'nɛ'æ yø mmængu Tesalónica rā Aristarco 'nɛhrā Segundo, 'nɛhrā Gayo nuna rā mmængu Derbe, 'nɛhrā Timoteo, 'nɛhyø mmængu Asia, rā Tíquico 'nɛhrā Trófimo. ⁵ Bi m'met'o ya ngue i ndø'mate p'æ ja rā hnini Troas. ⁶ Nügähe ja dā mächæ 'mø mi tho rā ngo ts'i rā thuhmɛ hinguï n'youi rā íxi. Dā nɛxähe p'æ Filipos, danj nthegähe p'æ ja rā hnini Troas. Ja dā m'mächæ p'æ nyoto mā pa p'æya.

Rā Pablo ya 'bæp'æ ja rā hnini Troas.

⁷ Nu'a ndomingo p'æya, bi mpeti yø 'yɛc'ɛi ngue di nxennbā rā thuhmɛ dā zi, tengutho rā hyā bi zohrā Jesús. Nuna rā Pablo p'æya, bi xännbabi rā hyā yø ja'i. Pɛ commā ya ja ngue dā ma 'mø mi hyats'i, bi gønna hyā bi mā, astā gue'mø mi zo made rā xui. ⁸ Xi mpeti yø ja'i p'æ ja rā cuarto bí ja mayā, nup'æ bí ja xangu yø lámpara di yot'i. ⁹ Mi huxræ ja rā ventana n'na rā ts'ænt'æ ni hu ngue rā Eutico. Commā rā Pablo p'æya bi gønna hyā bi mā, bi do'mrā t'ähā nā rā ts'ænt'æ p'æya, rá hyu rā piso p'æ bá tãgui. Ya xi du 'mø mambā thats'i. ¹⁰ Bi gahrā Pablo p'æya, ngue bá hats'i. Bi 'yɛmbyø ja'i p'æya:

—Yo sä guí sũhæ, i te nā rā ts'ænt'æ —bi 'yɛnā.

¹¹ Mähømbi nexmāyā rā Pablo. Ja bi xenna thuhmɛ dā ts'i p'æya, tengutho rā hyā bi zohrā Jesús. Mi tho'a p'æya, bi sigue bi nyā astā gue'mø mi hyats'i. Ja bi mā p'æya. ¹² A nuna rā ts'ænt'æ xi dãgui, bi ts'ixrā ngu nā, pɛ ya ja manho. Gä bi hyu yø mmæi yø ja'i.

Rā Pablo bā nɛxā Troas, i mpa p'æ ja rā hnini Mileto.

¹³ Bi ne bi n'yoguatho rā Pablo astā rā hnini Asón. Ja danj nthegähe p'æ p'æya ngue dā ohe rā barco. ¹⁴ Mā nthegähe rā Pablo p'æ ja rā hnini Asón, ya 'da dā mähme p'æya, dā ohe rā barco danj mpähme p'æ ja rā hnini Mitilene. ¹⁵ Dā pøngähe p'æ'a rá yo pa p'æya. Danj nthogähe p'æ ja rá nnengui rā häi Quío. Rā hyu pa p'æya, dā søngähe p'æ ja rā häi Samos. Danj nsäyahe p'æ ja rā hnini Trogilio. Rā gæ pa p'æya, dā søngähe p'æ ja rā hnini Mileto. ¹⁶ Nuna rā Pablo, ya xi zänni ngue dā thorpæ ja rā hnini Efeso. Himbj ne di nsäya p'æ ja rā häi Asia. Bi xønij bi zøn'a Jerusalén, xamhmatho dā zædi ngue dāni zäp'æ rā ngo ngue rā Pentecostés.

Bi nyāui rā Pablo'æ yø 'yɛc'ɛi 'bet'o p'æ ja rā hnini Efeso.

¹⁷ Nup'æ ja rā hnini Mileto, bi mennbatho rā hyā rā Pablo'æ yø 'yɛc'ɛi 'bet'o p'æ di mpeti yø 'yɛc'ɛi'a rā hnini Efeso, ngue bá ɛhɛ bi nyāui. ¹⁸ Nu'mø mi zø'æ bá ts'i p'æya, rā Pablo bi 'yɛmbj:

—Ya guí pahmæ te dā n'yogä 'mø rá mædi yø pa mā søcä ua Asia ja ni häihæ. ¹⁹ Hingrā n'yets'i dā n'yogä p'æ guí 'bæhmæ mɛnte rā pa dā ørpä rá 'bæfi rā Hmu Jesús. Dā ængä mā mmæi connā guehyø ja'i nu'æ hinguï nne dā 'yøhrā hyā. 'Nɛ xangu rā n'æ dā sägä ngue nne xtā

hyogä yø judío. ²⁰ Nu'mø mā xi'ähæ rā hyā, dā xi'ähæ'a te gāmā hyā ja ngue dā 'yøt'ähæ rā nho. Dā xän'nahæ rā hyā p'æ gadj mpetihæ, 'nɛp'æ ja ni nguæ dā xän'nahæ rā hyā. ²¹ Ngu'æ yø judío, ngu'æ hinguø judío, dā xicä ngue dā hyep'æ rā nts'o gā 'yo, dā den'nā Oja, 'nɛ dā 'yɛc'ɛi nā mā Hmuæ Jesucristo. ²² A nuyā, di 'bɛj-pagā rā Espiritu Santo ngue ganj mpagā Jerusalén. Pɛ hĩndj padj te ganj nthocä p'æ. ²³ Høndā n'na rā hyā dī padj, ngue nup'æ ja yø hnini xtā thogui, rā Espiritu Santo xiqui ngue nup'æ Jerusalén, ya nthø'miguï ngue dā joqui, 'nɛ dā mā mā'æniiguï. ²⁴ Pɛ hingā gue'a di du mā mmæigä'a. Astā dī ængä mā te squerängue gā jua'a te nnā 'yo con n'na rā pähä. Dī nne gā juahnā rā 'bæfi bi färçā mā Hmu Jesús. I nne rā Jesús ngue gā xicä yø ja'i nā rā hoga 'da'yo hyā bá n'youi rá mæte Oja.

²⁵ Nu to gā guí 'bæhmæ ua ya, ya gā xtā xifi ha di njap'æ di zo rá 'yɛ Oja, dadi seguragä ngue ya hĩnni mantho dā nũrcaguï mā hmi yø ja'i. ²⁶ Rā ora ja p'æya, dī nne gā xi'ähæ ngue ya hĩnni mā mā xigä te'o dā mā rā castigo. ²⁷ Porque nu'a te gāmā hyā xpā nzän'Oja ngue di nja, ya gā xtā xi'ähæ, hĩn temā hyā di 'bædi.

²⁸ Dami hyoni ha gdj n'yo manho n'na ngu n'na'ähæ ya. Xquet'a dami fähmæ yø 'yɛc'ɛi. Guehnā rā Espiritu Santo ɛxähæ ngue guí fähmæ ya yø ja'i ɛc'ɛi Oja. Guehya yø ja'i bi pøhrā Jesús connā maçā ji bi mæmp'æ ja rā pont'i.

²⁹ Dī padj ngue nu'mø dā magā ua, dā ɛp'æ mi'da yø mæmhya dā ne dā 'uɛnyø 'yɛc'ɛi. Tengutho yø zate 'mø sa yø de'yo, di njarbæ. ³⁰ Guesɛ ni amigohæ dā bønij ngue di nxännbæte rā fɛhni, go dā gærpabi yø 'yɛc'ɛi'æ p'æya. ³¹ Dami mfähmæ 'yo di hä'ähæ ya n'nan'yo rā hyā dā xän'nahæ. Gui 'yøthæ tengutho dā øt'a mɛnte nhyu jɛya, rā pa rā xui dā xän'nahæ rā hyā, hĩndā nsäya. Astā mā guidä nnā xi'ähæ rā hyā n'na ngu n'na'ähæ.

³² A nuyā mā zi cu'ähæ, hønt'Oja dā mä'ähæ ya. Dami fähmæ xanho nā rā hyā ngue rá mæte Oja. Nunā, i ja rá ts'edi nā ngue man'na gdj tĩhmæ rā hyā. Oja di japi te'o gā o rá 'yɛ. ³³ Hĩnjonni ja'i dā nepä rá mɛnyu ogue rá ulu. ³⁴ Guí pahmæ xanho ngue nu'a te di honi co 'nɛhya mi'da dī n'yohe, dā mpɛhme n'namhmā gā tĩni te dī homhme. ³⁵ Guí njathæ p'æya, porque jatho ngue di mpɛ'a n'na, n'namhmā dā zā dā mäts'i to hĩn'yæ te dā hyoni. Dami bɛhmæ'a rā hyā bi mam'mø mi 'yɛn-nā Hmu Jesús: "Mān'na xanho ngue di un'a n'na, hĩnda gue'a ngue dā mā mat'unni".

³⁶ Høntho bi juadi bi manñā Pablo nā rā hyā nā, bi ndantyøhmj gätho yø ja'i mi n'yohæ ngue bi mat'Oja.

³⁷ Astā zoni gätho yø ja'i ha guí nhyuhmi rā Pablo ngue ɛdī. ³⁸ Porque ɛmmɛi tũ yø mmæi yø ja'i nā rā hyā xi manñā Pablo ngue ya hĩnni mantho dā nũrpā rá hmi. Bi mähä p'æ ja rā barco p'æya, ja bi n'yɛp'æ.

Rā Pablo i ma Jerusalén.

21 Nu'mø dambā n'yɛtegähe p'æ ha 'bæhmā zi cuhæ, dā ogähe rā barco ngue dā mächæ njuantho p'æ ja rā häi Cos. Rā yo pa p'æya, danj nthocähe p'æ ja rā häi Rodas. Mā thocähe p'æ p'æya, danj mpächæ p'æ ja rā hnini Pátara. ² Nup'æ Pátara, ja dā tĩngähe p'æ man'na rā barco ngue i mpa p'æ ja rā häi Fenicia. Dā

ogähe'a p'uya, dá mähme. ³ Nu'mø ma thocähe p'uya, daní nugähe ra häi Chipre nuna ja mbo ra jathe. Ngaha i go 'mø ma thocähe na ra häi na, daní nthocähe p'ua ja ra häi Siria. Nu'a ra barco p'uya, i ja ngue daní zohra 'bení p'ua ja ra nenthe ngue ra hnini Tiro. Janangue ja daní mpähme p'ua. ⁴ Dá nthegähe p'ua 'bähyø 'yesc'ei p'uya. Ja dá m'mücähe p'ua nyoto ma pa. Pe ra Espiritu Santo bi 'yutyø 'yesc'ei'a te ja ngue da thohra Pablo. Janangue hindí japyø 'yesc'ei ngue xtí ma Jerusalén. ⁵ Pe mi gua'a nyoto ma pa p'uya, siempre dá mähme. Gätho yø 'yesc'ei conyø xisu 'nēhyø basi 'da dá mähme asta nenihni. Dá ndantyøhmü gähe p'ua ja rá nnenguí ra jathe p'uya, ngue dá mat'Ojahe. ⁶ Nu'mø ma 'yēhme p'uya, dá cæthe ra barco. Bi mengyø ngu yø 'yesc'ei p'uya.

⁷ Dambá nēxähe p'ua Tiro, dá søngähe p'ua ja ra hnini Tolemada. Ja bi zerp'ua nná ogähe ra barco p'uya. Ma sømhme p'ua ja ra hnini, dá zenguahe ya ma zi cüh. Ja dá m'mücähe p'ua n'na pa p'uya. ⁸ Mi hyaxp'ua, dá thogui ngue dá mähme p'ua ja ra hnini Cesarea, di n'yohe ra Pablo co 'nēhya mi'da man'yohe. Dá mächähe p'ua ja rá ngu ra Lipe mađi 'yonna hoga 'da'yo hya p'uya. Guehna n'na nc'ei'ua yoto nja'i xi thanhna m'met'o ngue di mfäxui yø representante ra Cristo. Ja dá 'noxähe p'ua ja rá ngu na p'uya. ⁹ Nuna ra Lipe, mi si goho yø t'ixu ngue him mađi nthađi. Nuya yø hmute p'uya, nu'a ra hya di bēnnabí Oja da ma, gue'a mman'a. ¹⁰ Ya nmi 'bücähe p'ua njammí pa p'uya, bi zø'a n'na rá pøngahya Oja ni hu ngue ra Agabo, xpí 'yē'a Judea. ¹¹ A nuna p'uya, ni 'yēhē da nuje. Bi gajpa rá ngut'i ra Pablo p'uya, bi dūtyø gua 'nēhyø 'yē. Bi 'yēmp'uya:

—Nguna ra hya mmanā Espiritu Santo ya, nuna ra n'yohu rá mmeti ra ngut'i ja ua ya, di jaua yø judío p'ua Jerusalén ngue da dūt'i. 'Nē di ndäpyø ja'i hingyø judío —bi 'yēmbi.

¹² Nu'mø ma øcähe na ra hya na p'uya, hangü dá xicähe ra Pablo, da gue'ua yø mmengu p'ua, xifi ngue hindí ma Jerusalén. ¹³ Bi 'yēnna Pablo p'uya:

—¿Tení 'be'a guí øt'e ngue sä guí zomhmü? Gadi unngahü ma mmügä. Nugä dí 'bui hont'a go te ts'ua gä thogui, hingä hont'a di thercagui, sinoque xquet'a da zä ga tugä p'ua Jerusalén conná guehna Hmu Jesús —bi 'yēna.

¹⁴ Ya hindá taphe ngue hinxti map'ua, da hecähe p'ua p'uya, di ēmphe:

—A nuyá, di nja'a te rá pähä Oja ya 'mø.

¹⁵ M'mēfa p'uya, 'nēcje dá nsähe ngue da mähme p'ua Jerusalén. ¹⁶ Bi hyungähe 'da yø 'yesc'ei ngue yø mmengu Cesarea. Nuya yø 'yesc'ei ya p'uya, n'youi p'ua n'na ra mmengu Chipre ni hu ngue ra Mnasón. Ya mará nyogui 'yesc'ei na. Go bi zixcähe rá ngu na p'uya ngue ja dá nsäyahe p'ua.

Bi ma ra Pablo di zengua ra Jacobo.

¹⁷ Nu'mø ma søngähe Jerusalén, ēmmēi di johya yø 'yesc'ei ngue dá nnuhe. ¹⁸ Mi hyaxp'ua, dá mähme ra Pablo ngue di zenguahe ra Jacobo. Gä mi 'bæp'ua yø

'yesc'ei 'bet'o p'ua ha di mpeti yø 'yesc'ei. ¹⁹ Mi juadi bi nzenguaui yø 'yesc'ei na ra Pablo, bi dū'mi bi ma te xi 'yøt'e, manyarbæ i ma ra hya bi ma ngue xifi hanja ngue xi mæx Oja ra Pablo p'ua ha 'bähyø ja'i hingyø judío. ²⁰ Mi 'yø'a te sihyø ja'i p'uya, bi 'yēspabi Oja. Bi t'ēmbra Pablo p'uya:

—A nuyá ma zi cū'i Pablo, ya guí nnu ngue yø mahuañitho yø judío ec'ei ra Jesús. Pe gätho ya p'uya, hingui nne da hyep'ua yø costumbre n'youi p'ua ja ra ley bi 'yotra Moisés. ²¹ I hma ngue t'ēmbi n'nan'yo ra hya guí xännbabi yø judío rá m'mu hman'na nguadi yø häi. T'ēmbi ngue guí xifi ngue hindá 'yøpra masu'ua yø hya bi manda ra Moisés, 'nē hindá 'yøtyø costumbre nná 'yohu. T'ēmbi ngue guí xifi ngue hindá mēpya yø ts'unt'ua 'mø bi m'mei. ²² ¿Ha di nja te ga øthæ co nuna ra hya naya? Porque di mpeti yø ja'i 'mø bi bađi ngue ya gá søhø. ²³ Man'na xanho guí 'yøt'a te ga xi'ähe ya. I 'bæcua dí 'bücähe goho yø n'yohu ja ngue da 'yøtyø ndanne. ²⁴ Dami sixä nija'ua ya, guí nhoqui tengutho da 'yøt'ua. Jurpabi yø gasto ngue da 'yaxyo ya. Nu'mø gá 'yøt'a p'uya, gätho yø ja'i da dinyø mmui ngue himma juani'a te si'i. Sinoque xquet'a 'nē'i guí ec'ei 'nē guí hats'i xanho te mmamp'ua ja ra ley. ²⁵ Pe nuya yø ja'i hingyø judío ngue ya ec'ei ra Jesús, ya xtä orpahe ra sæcua te dá sännähe ya. Ya xtä xihme ngue hinte da ma nts'upi ya yø hya ya. Sinoque høntho ngue hindá za ra ngø 'bøspabi yø dāhmü, 'nē hindá zi ra ji. 'Nē hin-da zapra ngø yø zu'ē hingui pønná ji 'mø bi dū. 'Nē hindí n'yots'om'mäi.

Ya bi mbentra Pablo.

²⁶ Mi hyaxp'ua, bi mē ra Pablo'ua goho yø n'yohu ngue 'da di nhojtho. Bi yerbæ ja ra nija di mpeti yø judío p'uya para ngue da ma tema pa da zē'a guí nhoqui. Nu'mø bi dātra pa p'uya, da 'yøtyø 'bøt'e n'na ngu n'na.

²⁷ Pe nu'mø tobe him maní dät'a nyoto ma pa, nuya yø judío ngue yø mmengu Asia bi nu ngue 'bæp'ua ja ra nija ra Pablo. Bi hyurpa ra cūe yø mmui gätho yø ja'i p'uya. Janangue bi ma mabent'i ra Pablo. ²⁸ Bi mēhra hmafi yø judío p'uya, bi 'yēna:

—Ague gyø judíohe, dami fäxcæhe ua. Nuna ra n'yohu 'bæcua ya, guehna xännbabi yø ja'i ndap'ua bi zä na ngue hingui nnu manho'a te nná 'bæhmæ. I xännbabi yø ja'i ngue hingui nnu manho ra ley, 'nē hingui nnu manho ra nija jaua. I ja man'na ra hya p'uya, ya xä cætua ja ra nija 'da yø ja'i hingyø judío. Di ts'ongua ja ra maca nija jaua.

²⁹ Nguna ra hya bi manyø ja'i, porque m'met'o ra pa, ya xi hnup'ua ja ra hnini ra Pablo ngue n'youi n'na ra n'yohu hingra judío, ni hu ngue ra Tróximo ra mmengu Efeso. Ra Pablo p'uya bi t'ēmbi ngue ya xi cærpæ ja ra nija'a ra n'yohu xi hnurpi ngue mi n'youi.

³⁰ Bá yants'i gätho yø ja'i p'ua ja ra hnini p'uya. Bá tihí ngue di bentra Pablo. Bá jøjma xøts'e ra nija p'uya. N'nahmantho bi ma ndøt'e yø goxthi 'bexque'a. ³¹ Ya nne yø ja'i ngue xtä hyo ra Pablo. Bi zønna hya p'ua bi 'bæhrá hmü yø soldado p'uya, ngue ya bá yants'yø ja'i

gä rā hnīni Jerusalén. ³² Janāngue bi nyā mī'da yø hmu p'uya ngue bi peti gātho yø soldado, dā ma dā nū temā hyā bi nja. Nī tihī bi zømp'x 'būhyø jā'ī. Mī nū yø jā'ī ngue mmap'x yø soldado, bi hyep'x'ā guī unna Pablo. ³³ Mī guarbū 'būhyø jā'ī yø soldado p'uya, nūnā rā hmu bi mānda bi mbentra Pablo 'nē bi thut'ī co yoho yø cadena. Bi 'yānni te'o nā rā Pablo, 'nē bi 'yānni te'be'ā xi 'yøt'e'. ³⁴ Pē nup'x mahyø jā'ī p'uya, n'nan'yo mman'ī'da, n'nan'yo'ā bi mma mmi'da. Janāngue hīn-guī sā dā hyaxā njuāni temā hyā, porque janjuāni di uexhni yø jā'ī. Bi mānda rā hmu ngue bi ts'ixrā Pablo p'x bī ja rā cuarte p'uya. ³⁵ Nū'mø mī zømp'x ja yø 'dexto ngue rā cuarte, xøgue nī gøstho yø soldado nā rā Pablo, porque dī mäs'yø jā'ī ngue nne dā guaspi. ³⁶ Bā mafi gātho yø jā'ī bā 'befa, bi 'yēnā:

—Dā dū rā Pablo —bi 'yēnā.

Bi mānā Pablo'ā rā hyā ja ngue dī nyāmp'x ha 'būhyø jā'ī.

³⁷ Nū'mø nī ma dā yērbū ja rā goxthi cuarte rā Pablo p'uya, bi 'yēmbā hmu yø soldado:

—¿Ua dā zā gā xi'i n'na ne yo ne'ā te dī nne ga mmāngā? —bi 'yēmbi.

Mī dāhrā hmu p'uya, bi 'yēmbā Pablo:

—¿Ua guī padī guī nyā rā hyā ngue rā griego p'uya?

³⁸ ¿Ua hīngā gue'e'ā rā mmēngū Egipto bi xoxā n'na rā sui 'mø yø pa xā thogui? ¿Ua hīn gādī mānda'x goho māhuāhī nja'ī yø hyote bā m'mūp'x ja rā dāpo?

³⁹ Mī dāhrā Pablo p'uya, bi 'yēnā:

—Nūgā drā judiōgā, drā mmēngugā p'x ja rā hnīni Tarso, guehna rā hnīni tate p'x ja rā hāi Cilicia nā. Pē damī 'yørca rā mate guī 'dacra nt'ēdī gā nzocā yø jā'ī —bi 'yēmbi.

⁴⁰ Nū'ā rā hmu yø soldado p'uya, bi unna nt'ēdī rā Pablo ngue dī nyā. Bi m'māp'x ja yø 'dexto rā Pablo p'uya, bi macrā 'yē ngue ørpā rā senya yø jā'ī ngue dī nsāya. Nū'mø mī nsāya'ā guī maxhni yø jā'ī p'uya, nū-nā rā Pablo i nyā rā hyā ngue rā ebreo, bi 'yēmbi:

22 —Ague n'yø'ahx, nūnā rā hyā gdā nyāngā ua guī 'būhmū ya, damī 'yøhmū ha rā nja rā hyā ga xi'āhū.

² Mī 'yøhyø jā'ī p'uya ngue gā ts'ofō connā ebreo gā yā yø jā'ī, mān'natho ngue hīnjondī 'yāni. Rā Pablo p'uya bi 'yēmbi:

³ —Nūgā drā judiōgā. Drā mmēngugā p'x Tarso ja rā hāi Cilicia. Pē bī ma mā tedegā ua Jerusalén. Ja dā ogā ua rā escuela, gue'ā rā Gamaliel mā xānnbātegā. Bi xānngāguī'ā rā ley māni n'yo mā mboxitahū. Nūgā dā ja ndūmmūi ngue dā supā rā xudī Ojā co gātho mā mmūi, tengūtho guī øthx rā pa ja p'uya. ⁴ Nūgā 'mø yø pa xā thogui, xtā sūcā'x yø jā'ī mī ēc'ēi rā hoga 'da'yo hyā. Yø n'yohū 'nēhyø xisu di tut'ī ngue di cot'i, 'nē dī nne gā ho 'da. ⁵ Nū'ā rā hmu yø mmācā, 'nē'x yø n'yohū 'bet'o ngue yø judiō, dā zā dā mā hanja'x, porque go bi 'dacā rā sūcuā dā çats'ī ngue xcāni dāpā yø judiō p'x Damasco. Dā magā p'x ngue di hongā yø 'yēc'ēi, xcāmbā sigā ua Jerusalén ngue xtī n'ofādi.

Bi mānā Pablo ha bi nja ngue bi 'yēc'ēi rā Jesús.

⁶ Pē nup'x ja rā 'yū p'uya, commā hūxyadi ya nī ma gā søn'ā Damasco, nthambēnitho bi yot'ā n'na rā nyot'ī māyā ngue bi gogbāguī. ⁷ Dā tēcā hāi p'uya, dā øde ngue nzoqui, bi 'yēngui: “Ague Saulo. Ague Saulo. ¿Hanja ngue ēmmēi guī nnu mān'ūgui?” bi 'yēngui. ⁸ Ya dī ēmbā p'uya: “¿Te'o'i p'uya grā Hmu?” Hømbā thā p'uya, bi 'yēngui: “Guecā drā Jesús, drā mmēngū Nazaret, janjuāni ngue guī nnu mān'ūgui”, bi 'yēngui. ⁹ A nū'x mā amigo nmi n'yo'be p'uya, mājuāni ngue bi nū rā nyot'ī, pē bī zū. Pē hīmbi mmēya mā amigo te 'be'ā xicā'ā nzoqui. ¹⁰ Nūgā p'uya, dī ēmbi: “Ague grā Hmu, ¿te 'be'ā ja ngue gā øt'ā p'uya?” Nū'ā rā Hmu p'uya, bi 'yēngui: “Damī nangui, guī thogui gdī ma Damasco. Nup'x ja dāni si'i p'x te gā ja ngue guī 'yøt'e”. ¹¹ Bi xādāguī'ā rā nyot'ī dā nthē'be. Bi cūnngāguī'x mā n'yo'be, gā dā søn'ā Damasco.

¹² Nup'x Damasco p'uya, mī 'būp'x n'na rā n'yohū nī hū ngue rā Ananías. Gue'ā n'na rā n'yohū ngue mī øt'e gātho'ā te mmāmp'x ja rā ley Ojā. 'Nē dī nnu mānhoui gātho yø judiō. ¹³ Bā ēhē bi nūgā nā rā Ananías. Mī zøp'x dī 'būi, bi 'yēngui: “Ague mā zi cū'ī Saulo, dī nzø nī dā ya”, bi 'yēngui. 'Bexque'ā rā ora'ā p'uya, bi nzø mā dā, dā hētī ha 'bāi. ¹⁴ Bi 'yēngui: “Nūnā Ojā mī thāne mā mboxitahū ya, ya mān'met'o xpā huan'na'ī ngue guī pārpābī rā pāhā. Bi ne ngue guī nūrpābī rā hmi'ā rā Ts'unt'x Ojā nūnā gā rā nho øt'e, 'nē guī 'yø'ā rā hyā bī mā. ¹⁵ A nūyā, ndap'x bi zā guī ja hmājuāni gātho yø jā'ī nā rā hyā dī xi'i ya. Guī xihyø jā'ī te gā nū ya, 'nē guī xihyø jā'ī temā hyā gā 'yøde. ¹⁶ Xiya, ¿te guī tøm'ya? Damī nangui, guī nxixyā nts'edi, n'namhū dī nēquī ngue guī ēc'ēi rā Hmu Jesús, 'nē di pūn'nā'ī nī ts'oqui”, bi 'yēngui.

Bi mānā Pablo temā hyā i men'Ojā p'x ha 'būhyø jā'ī hīngyø judiō.

¹⁷ Dāmbā pengā p'uya, ngue dā sø'ā Jerusalén. Dā map'x ja rā nija ngue dā mat'Ojā. Bi mpāhū nthandī p'uya. ¹⁸ Dā nūgā rā Jesús ngue ēngui: “Damī xøni guī pøn'ā nts'edi ua Jerusalén, porque hīnda t'ørpā māsu rā hyā guī mma connā guecā”, bi 'yēngui. ¹⁹ A nūgā p'uya, dī ēmbi: “Ague grā Hmu, ya pāhyø jā'ī ngue nmi pagā p'x ja yø nija, dāmbi sigā yø jā'ī ēc'ēi'ī ngue di cot'i, 'nē dādi unī. ²⁰ Nū'mø mī tho nā nī mēfi rā Teba bi xihyø jā'ī nī hyā, dī 'bācā p'x 'mø, xquet'ā dā negā ngue bi dū nā. Nū'mø mī tho nā, dā fārpagā yø tūhū'x to bi hyo”. ²¹ Pē rā Jesús bi 'yēngui: “Gā 'yohū. Nūgā yap'xtho gā pen'nā'ī, guī mmap'x rā m'mūhyø jā'ī hīngyø judiō”, bi 'yēngui.

Yø soldado bi bentra Pablo.

²² Bi 'yøxhyø jā'ī p'x bā fūdi ngue bī nyā, astā gue'mø mī mānā rā hyā ngue ēnā dā map'x 'būhyø jā'ī hīngyø judiō. Bi mūhrā hmafi yø jā'ī p'uya, bi 'yēnā:

—Dā tho nā rā n'yohū nā. Hīnni 'yup'x ngue 'būhna —bi 'yēnā.

²³ Mente mafi, mente cacyø tuhü, en'a häi. 'Në ens'maya yø fonthäi ngue rā cue. ²⁴ Bi mānda nā rā hmü yø soldado p'uya ngue bi ma macüt'i mbo rā cuarte rā Pablo. 'Në bi mānda ngue bi 'bei, bi njapi dā mā hanja ngue sūhyø jā'i. ²⁵ Pë nū'mø mi düt'i ngue dā mei, nūnā rā Pablo bi 'yembrā capita 'bāp'x:

—¿Tema nt'edj guí pets'i ngue guí nne gui fehmu n'na rā n'yohx ngue rā romano, 'në hinga 'bet'o guí haxhax rā güenda hanja rā hya? —bi 'yembj.

²⁶ Nū'mø mi 'yø'a rā hya sihra capita p'uya, bi ma bá xi'a rā hmü nne di mfete, bi 'yembj:

—Dami n'yomfēni te guí nne gui 'yøt'e, porque nūnā rā n'yohx guí nne gui fei, rā romano nā —bi 'yembj.

²⁷ Nū'a rā hmü p'uya, bi guarbē 'bāhrā Pablo, bi 'yembj:

—¿Ua mājuani ngue grā romano ague n'yø?

Mi dahra Pablo p'uya, bi 'yembj:

—Ahá, mājuani.

²⁸ Nū'a rā hmü p'uya, mahømbi 'yembj:

—Pë nügä, xangu rā mēnyu xā cuestagā ngue dá cohi ngue drā romano.

Rā Pablo p'uya, bi 'yēnā:

—Pë nügä drā romanogā p'x dá micā.

²⁹ Co nūnā rā hya nā p'uya, bi zop'x rā Pablo'x mi nne xtí mfete. Dā guehna rā hmü, xquet'a bi zop'x 'mø mi hyaxā njuani ngue rā romano. Bi nsu p'uya ngue xi düt'i.

Rā Pablo 'bāp'x ha bi 'yøtra junta yø judío.

³⁰ Mi hyaxpəya, nū'a rá hmü yø soldado bi ne xta hyats'i xanho rā güenda teni 'be'a gui yapyø judío nā rā Pablo. Bi xojpā yø cadena mā nthat'i p'uya, bi mānda ngue bi ma mapeti yø hmü yø mmäcja. Bi nja rā dajunta. Bá njecra Pablo p'uya, bi ma mā'bā'mi p'x 'bēhyø jā'i.

23 Nūnā rā Pablo bi hyetyø jā'i 'bep'x ja rā junta. Bi 'yembəya:

—Ague n'yø'ahx, i nnu Oja ngue yø pa xpí 'yep'x, 'në astā guehya, co n'na rā hogā mməitho nnā 'bēi.

² Nūnā rā hmü mmäcja Ananías, bi 'bep'x 'dap'x 'bāhmi rā Pablo ngue dā membā rá ne. ³ Bi 'yēnā Pablo p'uya:

—Go di ən'i Oja ngue hinga njuantho guí øtra ts'ət'abi. ¿Ua hinga mi p'x ngue gui 'yøtra ts'ət'abi conforme rā ley? ¿Hanja ngue guí nuixra ley ngue gadi mandā dā 'begbā mā ne? —bi 'yembj.

⁴ Nū'x 'bāp'x p'uya, bi 'yembrā Pablo:

—Guí thennbabi rá dā mmäcja Oja 'mø —bi 'yembj.

⁵ Mi dahra Pablo p'uya, bi 'yembj:

—Pë hīndi pacā n'yø, ngue'mø guehna rā dā mmäcja nā. Porque nt'ot'i p'x ja rā Macā Libro ngue enā: "Yo guí nnømmān'x nnøpā ts'ət'abi yø jā'i", i enna hya.

⁶ Bi bāhrā Pablo p'uya, ngue 'bep'x 'da yø judío p'x ja rā junta ngue tēnā nt'ec'ēi ni hü ngue rā saduceo. Mān'na 'bēi yø judío p'uya, ni hü yø nt'ec'ēi ngue rā fariseo. Rā Pablo p'uya, bi ts'edi bi 'yembyø jā'i:

—Ague n'yø'ahx, nügä drā fariseogā, rá ts'ənt'əgā n'na rā fariseo. Nū'a nnā ec'ēigā ya ngue bá ep'x rā pa di bēnnate yø ánima, gue'a gā thascā rā güenda'a ya.

⁷ Nū'mø mi mānā rā hya nā p'uya, nū'x yø fariseo, conyø saduceo, di njun'mahyase p'uya. Ya yo 'bēi bi gohyø jā'i. ⁸ Porque yø saduceo mman'x ngue hīndi bēnnate yø ánima, ni xingyø anxe di 'bēi, ni xingra ndāhi. Pë yø fariseo p'uya, gā ec'ēi ya yø hya ya. ⁹ Bi mēhrā hmafi gātho yø jā'i p'uya. Bi nangui 'da yø xānnbate ngue rā ley, yø n'yohx yø fariseo. Bi 'yēn'x p'uya:

—Nūnā rā n'yohx 'bēcua, hīn temā nts'o dí ø'nā. Nū'mø dā t'embj ngue n'na rā anxe bi zofo, hīngui ho gā cohi ngue mā nsūihx Oja.

¹⁰ Məthoguitho bi nsūhyø jā'i p'uya. Ya nsu'a rá hmü yø soldado ngue pets'i dā xenyø jā'i rā Pablo. Bi 'bepyø soldado p'uya ngue bi zicra Pablo p'x ha 'bēhyø jā'i, bi zixpə ja rā cuarte.

¹¹ Rā nyohra xui p'uya, bi nū rā Pablo rā Hmü Jesús, ngue bi 'yembj:

—Dami hya rā ts'edi ague Pablo. Tengutho guá ørbē Jerusalén ngue gā mā hanja mā hyagā, dá ngut'a rā hya gni mān'a Roma ya.

I nthoni ha di tho rā Pablo.

¹² Mi hyaxpəya, bi nhēcəhya 'da yø judío ngue dā hyo rā Pablo. Bi 'yēnā:

—A nuyá, ni xingra hmē, ni xingra dehe gā sihx ya, astā gue'mø dá nūh bi dū rā Pablo. Dā zəcje Oja 'mø hīndi nja'a te dí mmāmhmē —di 'yembj.

¹³ Pongui yote njā'i ya 'da'igu bi mā ngue dā hyo rā Pablo. ¹⁴ Bi map'x 'bēhyø hmü yø mmäcja p'uya, 'nep'x 'bēhyø n'yohx 'bet'o ngue yø judío. Bi 'yembəya:

—Nūnā rā hya xtā māngāhe, hinga nsihmēhe astā gue'mø dá nūhe bi dū rā Pablo. Dí engāhe ngue dā zəcje Oja 'mø hīndi nja'a te dí mmāmhmē. ¹⁵ A nū'ahx ya, co 'nē'x yø n'yohx 'bet'o ngue rā junta, dāmi xihmē rá hmü yø soldado ngue dā si nixudi rā Pablo ua guí 'bēhmē. Gui 'yemp'x ngue ja ts'edi mān'na rā hya dā t'änni. Nügāhe p'uya, ya xcā nsāhe ngue gā hohe hante dā zøcua.

¹⁶ Pë nū'a n'na rá 'be'ue rā Pablo p'uya, bi 'yøde temā hya nts'änni. Bi map'x ja rā cuarte ngue bá xihra Pablo'a rā hya xi 'yøde. ¹⁷ Nū'mø mi xihra Pablo'a te fēnnbi, bi zonhna n'na rā capita p'uya, bi 'yembj:

—Nūnā rā ts'ənt'x 'bēcua, dāmi sixpə 'bēhni hmü. Porque jap'x n'na rā hya dā xifi.

¹⁸ Nū'a rā capita p'uya, bi zixra ts'ənt'x p'x 'bēhrā hmü yø soldado. Bi 'yembj:

—Nūnā rā Pablo ofādi, bi zonngaguí ngue dā sijn'na'i ua nā rā ts'ənt'x 'bēcua. Ja te nne dā xi'a'i 'nā —bi 'yembrā hmü.

¹⁹ Nūnā rá hmü yø soldado p'uya, bi bēnnā rá 'ye rā ts'ənt'x, bi zicā n'nanni, bi 'yembj:

—¿Te guí nne gui xiqui n'yø?

²⁰ Nūnā rā ts'ənt'x p'uya bi 'yembj:

—A nuyá, nū yø judío, ya xā nhēcəhya ya, ngue nū'mø dā xudi, dā 'yā'i ngue gui sixpə ja rā dajunta rā

Pablo. Gui 'yɛnui ngue ja ts'edi man'na ra hya da t'anni 'na. ²¹ Pe nu'i 'yo guí ɛc'ɛi, porque pongui yote nja'i yø judío xa nzänni ngue da gorpa ra 'yu ra Pablo, da hyo. 'Nɛ i mma ngue ni xingra hmɛ, ni xingra dehe da zi, as-ta gue'mø da nu ngue da du ra Pablo. ɛna ngue da zø Oja 'mø hĩndi nja'a te xa nzänni 'na. A nuyá, ya xa nsáya, ngue tømtho tema hya guí mmanya.

²² Nu'a rá hmu yø soldado bi xihra ts'ant'x ngue hĩn-jonda xifi ngue bi man'a te ra hya xi 'yøde.

Bi 'bennabı ra Pablo na ra gobierno Félix.

²³ Nuná rá hmu yø soldado p'uya, bi zonhni yoho yø capita. Bi 'bepi ngue di nsá yo ciento yø soldado ngue yø 'yogua, 'nɛ hyate ma'det'a yø tøgue, 'nɛ yo ciento nja'i yø nhyá lansa ngue da zixra Pablo 'mø bi zø'i guto nxui, da menhni di ma Cesarea. ²⁴ 'Nɛ bi manda ngue da thøspabi ra nthuts'i ra fanı da hyuxra Pablo. Bi manda ngue hĩnte di njapra Pablo, sinoque di ndäpra gobierno Félix. ²⁵ Bi 'yøt'a n'na ra sɛcua ra hmu p'uya, ngue bi gaxyo soldado, bi däpra Félix. I ɛnna sɛcua:

²⁶ "Nugä drá Claudio Lisias, dadi zengua'i grá hoga gobierno Félix. ²⁷ Di pen'na'i p'x na ra n'yohx 'bɛcua, bi gotyø judío, ya ja ngue xtá hyo. Pe nu'mø ma pacá p'uya ngue ra romano, dá pennabı yø soldado ngue bá yanı. ²⁸ Dá ne ngue xcá padı te gui yapı. Dá sixá p'x bi 'yøtyø junta yø judío p'uya. ²⁹ Pe nuná ra hya bi nɛqui, guehna ja ua naya. Gui yapı ngue'a ra ley ga 'yo judío. Pe hĩmbı nɛqui ra hya ngue te xtı hyo, ni xingá gue'a di sä ngue da jot'i. ³⁰ Pe dá mmɛyagá p'uya, ngue nu'x yø judío, ya xi nhɛcahya ngue xtá hyo. Janangue nuyá dí pen'na'i p'x na ra n'yohx na. 'Nɛ xquet'a dí xi-cá'x di yapı ngue da map'x guí 'bɛi ngue da xi'i te gá nzui. Hønt'a ra hya'a ya".

³¹ Nu'x yø soldado p'uya, bi 'yøt'e te bi m'mɛpi. Bi zixra Pablo 'mø mi nxui, bi ma p'uya, i nthop'x ja ra hĩni Antıpatris. ³² Mi zä mi nɛcahäi p'uya, bá penc'x yø soldado ngue yø 'yogua, bi zøp'x ja ra cuarte. Go bi mähä ra Pablo'x yø tøgue. ³³ Mi zømp'x ja ra hĩni Cesarea p'uya, bi ndäpra sɛcua ra gobierno, 'nɛ xquet'a bi ndäpra Pablo. ³⁴ Nu'mø mi juadi bi nu ra sɛcua ra gobierno p'uya, bi 'yänni hapx ra mmɛngu na ra Pablo. 'Bexpi batho ngue ra mmɛngu p'x ja ra häi Cilicia. ³⁵ Bi 'yembuya:

—Ga øcä'a ra hya guí mmam'mø bi zøcua'x di yap'a'i —bi 'yembı.

Nup'x ja rá ngu na ra dast'abi Herodes, bi manda ngue ja da mäp'x yø soldado na ra Pablo.

Ra Pablo bi manna hya p'x ha 'bøhra Félix.

24 Ya rá cõt'a ma pa xi zønna ra Pablo p'x Cesarea 'mø ja mi zøn'a ra hmu mmäcja Ananías, ni n'youi 'da yø n'yohx 'bet'o ngue yø judío. 'Nɛ ni n'youi n'na ra pøngahya p'x ja ra ts'at'abi ni hu ngue ra Tértulo. Bi zømp'x 'bøhra gobierno ngue di yapra Pablo. ² Mambá ts'i ra Pablo p'uya, nuná ra Tértulo bi mudi di yapra Pablo, bi 'yembrá Félix:

—Ague grá gobierno, dadi ja mammadı'ahɛ ngue hĩn tema hya, dí 'bɛ manhogähe. Conná nguehni mfadi gä 'bømmanho yø ja'i. ³ Gätho'a te guí øt'e, dí 'bømmanhogähe ndap'x bi zä. Gä guehna nná ja mammadı'ahɛ naya, grá ts'at'abi Félix. ⁴ Pe hĩndı nne ga 'bet'ahɛ xangu ni tiempo. Dí äcähe ra mate n'na ts'xquits'x, ngue gui 'yøde te ga xi'ahɛ. ⁵ Dí tĩngähe n'na ra hya, ngue nuná ra n'yohx 'bɛcua, i 'yo ndap'x bi zä gä rá ngøni nxĩmhäi ngue di ts'onnyø ja'i tengutho n'na ra n'x. Guehna ra 'yøt'i sxi p'x ha 'bøhyø judío na, porque 'bet'o na ngue'x to ɛc'ɛi na ra mmɛngu Nazaret. ⁶ Nugähe dá benthe, dá øphe ngue bi ne xtı ts'onna nija. Dí nne xcá haspahe ra güenda conná ley ngue ma nt'ɛc'ɛihe p'uya. ⁷ Pe nuná ra Lisias rá hmu yø soldado p'uya, rá ts'editho bi 'yøt'e ngue bi yørbx di yähe ngue bi zinnagähe na ra Pablo. ⁸ Bi xicje p'uya ngue nu'mø to nne di yapı, da ɛcua guí 'bɛi. Pe nuyá, dá zä ngue gui 'yänɛ ya. Gui paxɛ p'uya ngue majuanı'a te gä nná yapähe.

⁹ A nuyá, gätho'x yø judío n'yohx ya, 'da'igu mma ngue ɛmbı majuanı'a te xifi. ¹⁰ Ra gobierno p'uya, bi 'yøpra ra senya ra Pablo ngue di nuyá. Ra Pablo p'uya bi 'yɛna:

—Co n'na ra pähätho ga nyangä ua guí 'bɛi grá ts'at'abi. Porque dí pacá ngue ya xa mma yø jeya guí nts'at'abi ua ja ra häi dí 'bøhmɛ. ¹¹ Nu'i da zä gui hyaxa njuanı hanja ra hya. Tobe hĩngui tho'a n'ne'ma yomma pa xtá magä Jerusalén ngue dí thanne Oja. ¹² Pe hĩmbı thĩngui ngue to gadi njun'mahya'be. Ni xingá guep'x ja ra danija xtá thĩngui ngue to gdi orpabi, ni xingá guep'x mi'da yø nija, xtá thĩngui ngue to gdi ya'be. Ni xingá guep'x ja ra hĩni p'uya. ¹³ Nuyá yø n'yohx 'bɛcua, nu'a ra hya gui yapragui, hĩnda zä ha di japi ngue di ja majuanı'a te mma. ¹⁴ Ma ga xi'i hanja ra hya ya. Dadi njuanı, hĩn dadi nçoni ngue dí ɛc'ɛigä Oja nu-na mi ɛc'ɛi ma mboxitahe. Da gue'a ra 'da'yo hya ɛmbyø ja'i 'bɛcua ngue ra 'dan'yo nt'ɛc'ɛi, gue'a ra hya dí tennä'a ya. Pe gä dí ɛc'ɛigä'x yø hya nt'ot'i p'x ja ra li-bro ngue rá ley Oja, da gue'x mi'da yø hya bi 'yotyø pøngahya Oja. ¹⁵ Tengutho yø nt'ɛc'ɛi yø judío, di njadä p'uya. Dí ɛc'ɛigä ngue da 'yøt'Oja ngue di bennate yø ánima, gue'x yø hoja'i, gue'x yø ts'oc'ɛi, gä di bennate. ¹⁶ Janangue dadi ja ndummi ngue ga n'yo xanho, n'namhma ngue hĩn tema hya da dinnagui Oja, ni xingá guehyø ja'i da zä da 'yɛngui ngue hĩnga gue'a nná 'yo.

¹⁷ Mi ma njammı jeya ngue n'nanni ra nación dambı 'yo, mahøndá pengui asta Jerusalén ngue dá da ma limosna, 'nɛ dá ørpabi ra 'bøt'e Oja. ¹⁸ Pe nu'a ra ora'a p'uya, nu'x 'da yø judío ngue yø mmɛngu Asia, bi dıngui ngue dí 'bøp'x ja ra nija ngue nmadı nhoqui conforme ra costumbre ja ngue da 'yøt'a n'na. Pe hĩngui ngup'x dí 'yohe. 'Nɛ hĩmbı thĩngui ngue gadi yahnıhe. ¹⁹ Nuyá yø n'yohx dí mmangä ya, guehya ja ngue da thocua di yapragui, ngue'mø ja te ga nzøqui. ²⁰ A nu'mø ngue hĩn'na, nuyá yø n'yohx 'bɛcua, go da manya ngue'mø ja tema ts'oqui bi thĩnnagui 'mø ma thocä p'x bi 'yøtra dajunta yø judío. ²¹ Høndä n'na zine

nts'edi dá mangä p'x ja rã junta mi 'bøhyø, ngue dá ε-
nã: "Nu'ã nnã εc'εigã ya, ngue bá εp'x rã pa di bennate
yø ánima, gue'ã gã thascã rã güenda'ã ya", dá εnã.

²² Nu'ã rã Félix, mi zã mi 'yøhna rã hyã bi manna
Pablo, mambi njarbøtho rã hyã. Porque rã Félix ya
paði xanho hanja'ã rã nt'εc'εi i ja ngue rã Cristo. Bi
hyuspa rã pa yø ja'ï p'uya, bi 'yεmbi:

—Nu'mø bá εhra Lisias rá hmu yø soldado ya, ja gã
pacã xanho hanja nã rã hyã guí mmãmhmø p'uya.

²³ Nunã rã Félix, bi 'bepã n'na rã capita ngue di sigue
dã ma m'mãdi rã Pablo. Pε bi xihra capita ngue ya hin-
dã ma nthut'ï, 'nε bi xifi ngue nu'mø bi zøhyø amigo di
zengua, di njapi ngue di nyau'i nne dã mãts'i te honi.

²⁴ Mi ma njammï pa p'uya, mahømbi zønna Félix, ni
n'youi nã rã Drusila rá xisu, rã judío nã rã xisu. Bi man-
da bá ts'i rã Pablo p'uya. Bi japi dã mã hanja rá nt'εc'εi
i ja ngue rã Jesucristo. ²⁵ Nunã rã Pablo, bi mã hanja'ã
rã nho ja ngue dã n'yo rã ja'ï, 'nε bi mã ngue jatho dã
zãmrã mmøi n'na. Bi mã hanja nã rã castigo di nja
m'mefa. Nunã rã hyã bi 'yøhra Félix, bi zü. Bi 'yεmbrã
Pablo p'uya:

—Be ni mahmã. Nu'mø bi bongagã, mahønga
nzon'na'ï gã nyauï —bi 'yεmbi.

²⁶ Nunã rã Félix i tømï ngue xtã nguträ mēnyu rã
Pablo ngue xtí thøgue. Janangue xangu yø nnidï bi
zøhni ngue bi nyauï. ²⁷ Mi gua'ã nyo jeya p'uya, bi dã
rá cargo mi pēhna rã Félix ngue rã gobierno. Bi
ponnbabi n'na rã n'yohø ni hu ngue rã Porcio Festo.
Nunã rã Félix bi ne ngue dã nu manho yø judío, ja-
nangue bi sigue bi ma m'mäditho rã Pablo.

Rã Pablo bi nyauï rã Festo.

²⁵ Nunã rã Festo p'uya, bi ma di bentrã cargo
ngue di ngobierno. Ja rá hyu patho xi bentrã car-
go p'x Cesarea p'uya, ja bá nεxpø ngue i ma Jerusalén.
² Mi zømp'x Jerusalén, nu'x yø hmu yø mmäcã, 'nε'x
yø judío tãte ngue t'εc'εi, bi map'x 'bøhra Festo ngue
di yaprä Pablo. ³ Bi 'yãprä mãte ngue dã pēnnbabi rã
Pablo di 'yε'ã Jerusalén. Nu'x yø judío di yapãte p'uya,
ya xi nhεcãhyã ngue dã hyo rã Pablo p'x ja rã 'yu. ⁴ Mi
dahra Festo p'uya, bi 'yεmbi:

—Ya m'mãdi p'x Cesarea nã rã Pablo. Pε ya himmã
ya'atho gã pengã p'x Cesarea. ⁵ Nu'x yø n'yohø εxã hã
rã ts'edi ngue di yaprä Pablo, guí xihmø ngue gã
mmäcãhe Cesarea ngue'mø ja rá ts'oqui rã Pablo, dã
zã guí yapø.

⁶ Pε nunã rã Festo, commã manhyato mã pa, ogue
n'net'a mã pa, bá m'mø'ã Jerusalén. Bá pengui, bi 'yε'ã
Cesarea p'uya. Mi hyaxpøya, bi mip'x ja rá nthuts'ï
hu'mø øtrã ts'ut'abi. Bi mãnda bá ts'i rã Pablo p'uya.

⁷ Nu'mø mi yut'ambo rã Pablo, bi mãs'yø judío xpí 'yε'ã
Jerusalén ngue di yapri. Xangu yø hyã ja man'x gue guí
yapri, pε yø judío hingui sã di ja mãjuani'ã te mma. ⁸ Mi
dahra Pablo p'uya ngue di nyani, bi 'yεnã:

—Nugã hin temã ts'oqui dí øt'e. Ni xingã guehra ley
dã t'εngui hindï nnu manho, ni xingã guehra ðanija, ni
xingã guehra ðast'abi Roma ngue di tinnã mã ts'oqui.

⁹ Pε nunã rã Festo, bi ne ngue dã nu manho yø judío.
Janangue bi 'yεmbrã Pablo:

—¿Ua guí nne gdi ma Jerusalén, ja ganj hocã p'x ni
asunto?

¹⁰ Mi dahra Pablo p'uya, bi 'yεmbi:

—Nuuã 'bøhra ts'ut'abi bi 'yεxra ðast'abi Roma. Ja i ja
ngue dã thascãguï ua rã güenda. Nu'ï guí paði xanho
ngue hin temã nts'o dí ørpã yø judío. ¹¹ Nu'mø ngue di
ja mã ts'oquigã, ogue xtí nεqui n'na rã hyã ngue ni
'yup'x gã ty, hindï sũ gã tugã. Pε nu'mø ngue hin temã
hyã di nεqui'ã te guí yaprä ya 'bøcua, hinjondã zã di
dãgui ngue gã sogã yø 'yεyø. Man'na xanho ngue gã
thocã p'x 'bøhra ðast'abi Roma 'mø.

¹² Nunã rã Festo, nuya yø n'yohø di nfãxui p'x ja rã
ts'ut'abi, bi nhεcãhyã ngue bi zãnni te dã 'yøt'e. Bi
'yεmbrã Pablo p'uya:

—Guí ãdi guí thop'x 'bøhra ðast'abi Roma. Pε ja gdi
ma p'uya.

Rã Pablo i 'bãp'x 'bøhra ts'ut'abi Agripa.

¹³ Mi ma njammï pa p'uya, bi map'x Cesarea nã rã
ts'ut'abi Agripa, ni n'youi rá nju Berenice, ngue bí zen-
gua rã Festo. ¹⁴ Pε bá m'møp'x njammï pa p'uya, nunã
rã Festo bi xihra ts'ut'abi'ã rá asunto rã Pablo. Bi 'yεm-
bi:

—Gosque 'bøcua n'na rã n'yohø ngue m'mäditho, bi
zocua 'mø mi nts'ut'abi rã Félix. ¹⁵ Nu'mø dãmbã 'yogã
p'x Jerusalén, nu'x yø hmu yø mmäcã co 'nε'x yø
n'yohø 'bet'o ngue yø judío, bi map'x dí 'bøi. I ãdi ngue
dã mã sentencianã rã n'yohø nã. ¹⁶ Pε nugã p'uya
dí εmbi: "Nu rã ðast'abi Roma hindï costumbra ngue to
sã di sentencianã ngue dã tho, mēnte tobe hindï
n'yunnbã hmïui rá nsøiui'ã mã yapri, para ngue dã faði
ndanã gue'ã di ðunnã hyã". ¹⁷ Janangue nu'mø mi
zøcua'x ya, hindã 'betã rã tiempo. 'Bexque'ã 'mø mi hy-
ats'i, dã magã p'x ja rã ts'ut'abi. Dã mãndagã bá ts'i'ã
rã n'yohø p'uya. ¹⁸ Dí εngã ngue mi ja rá ts'oqui, pε
nu'mø mi zø'x yø yapãte p'uya, hin temã ts'oqui bi
nεqui ngue'x yø hyã guí yapri. ¹⁹ Nu'ã rã hyã guí nyapri,
gue'x yø nt'εc'εi yø judío'ã, 'nε'ã n'na rã n'yohø bi ðy ni
hu ngue rã Jesús, i mmanna Pablo ngue 'bøi. Gue'ã gã
nzø'ã ya. ²⁰ Nugã p'uya, hindï paði ha gðã japi gã øt'ã
rã ts'ut'abi tengü nã rã hyã nã. Janangue dã ännã rã
Pablo p'uya, ngue'mø dã ne xtí ma Jerusalén, ja xtãbã
njap'x rã ts'ut'abi nã rã hyã nã. ²¹ Pε rã Pablo p'uya, bi
'yãdi ngue dã thop'x 'bøhra Augusto nunã ðast'abi
p'x Roma. Dã mãnda p'uya ngue bi sigue bi 'bãdi, 'be
dã bonngagui ja gã pēhni, di map'x 'bøhra ðast'abi
Roma.

²² Mi dahra Agripa p'uya, bi 'yεmbrã Festo:

—Xquet'ã dí nne gã øcã te dã manna rã n'yohø nã.

Rã Festo bi 'yεmbi:

—'Bex hnixudï guí 'yøde te dã manya 'mø.

²³ Mi hyaxpøya, nunã rã Agripa 'nεhra Berenice bi
yørbø ja rã cuarto bi nja rã hyã. Xandøngu p'x ni 'yo,
tengutho 'mø di sãnnigo. Ni n'yohø yø hmu yø solda-
do, 'nε'x yø n'yohø 'bet'o p'x ja rã hnini. Bi mãnda rã

Festo p'uya ngue bá ts'i rá Pablo. ²⁴ Bi 'yenna Festo p'uya:

—Ague grá dast'abi Agripa, gátho ya yø n'yohæ 'daua xtá mpetihæ ya. Xangu yø judío bi xiqui ngue hingui nnu manho ná rá n'yohæ 'bæcua, ngup'æ Jerusalén, nguua Cesarea. Hingui säya yø ja'i xiqui ngue jatho dá tho ná rá n'yohæ ná. ²⁵ Pæ nugä p'uya, dí tingä ngue hin temä ts'oqui di øt'e ngue sä dá tho. Nunä rá Pablo ädi ngue dá thop'æ 'bæhræ Augusto nunä ndast'abi p'æ Roma. A nuyá, dí sänni ngue gæ pënnbabi ya. ²⁶ Pæ nja ngue nunä rá n'yohæ dí nne gæ pënnbabi ná má hmu rá dast'abi, madits'æ temä hyä dí tinnbi ngue di ja ts'edi gæ pënnbi. A nuyá, dá sigä ua ha guí 'bæhmæ ya. Má datho go nná sin'nä'i ya grá ts'æt'abi Agripa, ngue guí juannbabi xanho ha exa hanja rá asunto. Nu'a rá hyä dá bønna ne p'uya, gue'a dá cuatro sæcua gæ pënnbæ rá dast'abi'a. ²⁷ Porque nup'æ nná bængä, ænæ gue hingui pønna güenda ngue gæ pënnhæ n'na rá ofä-di, 'næ hinda mep'æ ja rá sæcua'a rá hyä guí nyari.

Bi manna hyä rá Pablo p'æ 'bæhræ ts'æt'abi Agripa.

26 Nunä rá Agripa bi 'yembræ Pablo:
—Dá zä guí mmæ te guí nne guí mmanya n'yø. Bi mædi bi nya rá Pablo p'uya, i anyø 'ye ha gæ ya. Bi 'yena:

² —I jagä mpähä ngue dá zä gæ nyagä ua ha guí 'bæi, grá ts'æt'abi Agripa. Dí nne gæ nyangä gue'a te gäma hyä guí yajpä yø judío. ³ Dädi johyagä ngue guí padí gátho yø costumbre øtyø judío, 'næ guí padí te guí njunt'i. 'Yørca rá mate guí 'yøde xanho ná rá hyä gæ mmangä ya.

Bi manna Pablo te maní n'yo 'mø him maní 'yæc'ei rá Cristo.

⁴ Nu'æ má mmijudíohe gä padí te xtá m'mæcä p'æ Jerusalén. I fadi te xtá m'mæcä p'æ ja rá hnini Tarso mente mará ngüegui. ⁵ Nuyæ p'uya, i padí xanho haræ dá ngüe astä yø pa xpí 'yep'æ. Nu'mø nne dá má, dá má ha bá njap'æ dá ngüegä ngue drá fariseo. 'Næ dá gue'e guí padí ngue nu'a rá nt'æc'ei yø fariseo, gue'a hæts'i xandønho'a te nt'ot'i p'æ ja rá ley gæ 'yo má nt'æc'eihe'a. ⁶ A nuyá, guehna nná n'yost'abigä naya, ngue dí tømä dá 'yøt'Oja'a te bi yarpäbi má mboxitahe ngue di bænate yø ánima. ⁷ Gätho'æ 'de'mæ yo'bæi yø judío di mmení ya, i tømí ngue dá nu di nja'a te xá mma má yat'i. Janangue njap'æ thanne Oja rá pa rá xui. Pæ nunä rá hyä dí xi'i ngue nthø'mí ya grá ts'æt'abi Agripa, guehna guí yajpä yø judío naya. ⁸ ¿Hanja ngue hingui æc'eihe ngue dá 'yøt'Oja ngue di bænate yø ánima?

Mam'met'o mayø nsuiui rá Pablo'æ mi æc'ei rá Cristo.

⁹ Nugä 'mø mam'met'o, dí ænæ ngue xanho te nmi øt'e, ngue nmi sæcä yø ja'i mi æc'ei rá Jesús nunä rá mmengü Nazaret. ¹⁰ Nguna rá hyä xtá øt'ä p'æ Jerusalén. Pæ gue yø hmu yø mmäc'jæ'æ madi 'dacra nt'ædi ngue dí cot'ä fädi yø 'yæc'ei. Nu'mø bi hyo p'uya,

'næqui dí nnu manho te øt'e. ¹¹ Xangu yø nnidi dá ængä yø ja'i ngue dí nnepe dá hyep'æ yø nt'æc'ei. Dá guerp'æ n'nanni yø nija, ngu'a dæmbi øt'e. Janjuani gue jo má xiyu ngue rá cuæ, ngue di sæcä yø ja'i æc'ei rá Jesucristo, astä xtá magä n'nanni yø hnini ngue dí honi haræ gæ tini.

Mæhømbi manna Pablo te bi nup'æ ja rá 'yu.

¹² Conque gue'a nná 'yogä 'mø má magä Damasco'a. Gue'æ yø hmu yø mmäc'jæ bi hæcra ts'edi ngue dá magä p'æ. ¹³ Pæ ague grá ts'æt'abi, nup'æ ja rá 'yu, comma huxyadi dá nugä ngue bí 'yæ mæhæts'i n'na rá nyot'i bi gogbagui co 'næ'æ yø n'yohæ nmi n'yo'be. Pæ man'na xanzaqui rá nyot'i bi gogbagui gue'a guí yotra hyadi. ¹⁴ Gä dá täcähe häi p'uya. Dá øde ngue nzoqui comma hyä ngue rá ebreo nna yæ, bi 'yengui: "Ague Saulo. Ague Saulo. ¿Hanja ngue guí sæqui? Gadi n'ænse tengutho n'na rá ndani 'mø embræ hnet'i rá za má sæni", bi 'yengui. ¹⁵ Nugä p'uya, dí æmbi: "¿Te'o'i p'uya grá Hmu?" Nu'a rá Hmu p'uya bi 'yengui: "Go guecä drá Jesús ngue æmmæi guí sæqui". ¹⁶ Mæhøn'a bi 'yengui: "Dami nangui, gä 'bæi. Porque guehna dá nthæi ná ngue guí 'yøtræ 'befi gæ xi'i. Conná guecä guí ja hmajuani yø ja'i'a te gä nu ya, dá gue'a te guí nnu m'mæfa. ¹⁷ Pæ gæ nyan'a'i 'mø bi zæ'i yø judío. 'Næ gæ pen'nä'i p'æ 'bæhyø ja'i hingyø judío. Nu'mø bi zæ'i, gæ nyan'i. ¹⁸ Dí pen'nä'i p'æ rá m'mæ'æ ya, ngue guí xojpæ yø n'yomfeni yø ja'i. Ya hinni mantho di n'yo mants'o, sinoque di n'yo manho, n'nammæ ngue hinni mantho dá 'yo rá 'yæ rá zithu. Sinoque Oja dá zo rá 'yæ. Nu'mø bi 'yæc'ei gä yø ja'i, di mpunnbæ yø ts'oqui, 'næ di tocabi tengutho di tocabi yø ja'i ya o rá 'yæ Oja".

Bi 'yæc'ei rá Pablo'a rá hyä bi sip'æ ha bi nu rá nyot'i.

¹⁹ Nunä rá hyä bí 'yæ mæhæts'i, grá ts'æt'abi Agripa, hinda festhogä ná. ²⁰ Sinoque rá mædi dá xicä rá hyä yø mmengü Damasco. M'mæfa p'uya, dá magä p'æ Jerusalén, 'næ dá n'yogä gátho yø häi Judea ngue dá manna hyä. 'Næ'æ hingyø judío dá xicä rá hyä. Dá xihyø ja'i ngue dá hyep'æ rá nts'o gæ 'yo, di 'bätyø mmæi dá 'yæc'ei Oja. Dá 'yøtræ nho para ngue di næqui ngue ya bi 'bätyø mmæi. ²¹ Conná guehna rá hyä naya, bi bænngæ yø judío p'æ ja rá danija ngue nne xtæ hyogui. ²² Pæ fæxcætho Oja, hinda hecä rá hyä astæ guehya. Dí xicä rá hyä gátho yø ja'i, di ngüe, di nnoho. Hinte man'na má hyä dí xifi, hinda hont'æ yø hyä bi manna Moisés, gátho mi'da yø pøngahya Oja, gä bi má te ja ngue di nja m'mæfa. ²³ Bi má ngue rá Cristo i ja ngue dá zä rá n'æ, 'næ dá du. M'mæfa p'uya, gue'a rá mædi di bænate p'æ dá nt'ægui'a. Janangue nu'æ yø judío 'næ'æ hingyø judío dá badi ngue majuaní di bænate yø ánima.

Nunä rá Pablo, nnepe ngue dá 'yæc'ei rá Cristo ná rá Agripa.

²⁴ Nguna rá hyä i nyanna Pablo p'æ bi nya. Ræ Festo p'uya, nts'edi bi 'yæmbi:

—Hantho guí loco ya Pablo. Hantho ngue hinguí säya gadi xädi astä guí cohi gui loco ya —bi 'yëmbi.
25 Mí dahra Pablo p'uya, bi 'yëmbi:

—Híndi locogä grá ts'ut'abi Festo. Hante gue nuna ra hya dí xi'i, guehna ra hya majuaní na. 26 'Bucua ra ts'ut'abi Agripa ya. Nuna i padí xanho ya yø hya dí mmangä na. Janangue di ha ra ts'edi dí mmangä ra hya ua hap' b'ei. Porque dadi seguragä ngue 'nehna padí xanho ya yø hya dí mmangä na. Nuna ra hya dí mmangä ya, hinga nt'aguitho bi nja na. 27 Ague grá ts'ut'abi Agripa, çuanguí guí ec'ei'x yø hya bi manyø pøngahya Oja? Nugä dí padí ngue guí ec'ei.

28 Mí dahra Agripa p'uya, bi 'yëmbra Pablo:

—Hantho guí ena zits'utho dí honi ngue ga ec'ei'gä ra Jesus guí mmanya.

29 Ra Pablo p'uya bi 'yëmbi:

—Gue'mø gue ts'utho guí honi, gue'mø gue hin'na, pe da ne Oja ngue hinga høn'atho'i gui 'yëc'ei, sinoque dí nne ngue 'nehya 'bucua øde te dí mma, gä da 'yëc'ei ra hya tengutho nnä ec'ei'gä. Pe híndi nne ngue nu'mø bi 'yëc'ei yø ja'i ra Jesus, da ma nthut'i conyø cadena tengutho di thocä —bi 'yenna Pablo.

30 Mí manna Pablo na ra hya na p'uya, bi nangra Agripa 'nehra Festo cona Berenice. Gätho mi'da yø ja'i mi hup'x bi nanguí. 31 Bi ma n'nanni p'uya, di n'yänni ha di nja na ra hya mmanna Pablo. Di n'yëmbuya:

—Nuna ra n'yohx na, hin tema ts'oqui xa 'yøt'e ngue da t'ëmbi da tho, ni xinga gue'a ngue di sä di n'ofädi.

32 Mí dahra Agripa p'uya, bi 'yëmbra Festo:

—I sä da ma mathøgue na ra n'yohx na, ngue'mø híndi ädi da thop'x 'bøhra dast'abi Roma.

Bi 'benhna Pablo, i ma Roma ja ra häi Italia.

27 Mí zä bi ts'änni ngue da 'benngähe p'uya, gdä mähme p'x ja ra häi Italia. Nuna ra Pablo, da guehmi'da yø ofädi, bi ndäpa n'na ra capita ni hu ngue ra Julio ngue da zits'i. Nuna ra Julio, yø n'yoh'x yø federal ni hu ngue ra Augusto. 2 Dä ohe ra barco bi n'xprx ja ra hñini Adramitio, i mpa p'x ja ra nnenga jathe ngue ra häi Asia. 'Da dä mäcähe ra Aristarco nuna ra mmengü Tesalónica ja ra häi Macedonia. 3 Mí hyaxp'uya, dä sòngähe p'x ja ra hñini Sidón. Nuna ra Julio, emmei di n'yørpauí masu ra Pablo na. Janangue bi un-na nt'edi bi ma bá nu yø amigo p'x ja ra hñini bi zøni. Nu'x yø amigo ra Pablo bi 'yørpabi masu, bi mäts'i. 4 Ma pøngähe p'x ja ra hñini Sidón, daní nthocähe p'x ja ra häi Chipre nuna ja mbo ra jathe. Pe ngaha i go 'mø ma thocähe p'x ha ja na. 5 Dä 'dangähe ra jathe, daní mpäcähe p'x ja ra nnenga jathe ngue ra häi Cilicia 'nehra häi Panfilia. Dä sòngähe p'x ja ra hñini Mira, gue'a n'na ra danihni jap'x ja ra häi Licia'a.

6 Nuna ra capita p'uya, ja bi di'imp'x n'na ra barco bí n'xprx ja ra hñini Alejandría, maní map'x ja ra häi Italia. Ja dä ogähe p'x ra barco p'uya ngue dä thohme p'x nnä mähme. 7 Bi ma njammí pa ngue njanate ga 'yo ra barco. Xandøn henniitho ha dä thocähe p'x ja ra jathe handra hñini Gnido. Pe comma tobe di coscahe ra ndahí p'uya, daní nthocähe p'x handra häi Salmón.

Dä nthets'ähe ra häi ja made ra jathe ni hu ngue ra Creta p'uya. 8 Xandøn henniitho ha dä thogähe p'x ja ra nnenguí'a ra häi'a. Sär'mø ma sòngähe p'x ja n'na ra xequi säya yø barco ni hu ngue ra Buenos Puertos. Ya xma nguerp'atho ja ra hñini Lasea.

9 Pe ya xangu yø pa xi m'me p'uya. Ya nts'utho ngue to di n'yop'x ja ra jathe, porque ya tihí bá cuatyø pa ngue ra se'ye. Ra Pablo p'uya, tobe ximhma'x to di 'yonna barco, 10 bi 'yëmbi:

—Ague n'yø'ahx, ena gue nts'utho ga thohm'x ya. Porque di m'mehra barco 'ne di m'mehyø 'beni, astä 'necjx ga tuh'x —bi 'yëmbi.

11 Pe himbi 'yørp'atho masu ra capita'a te mmanna Pablo, sinoque go bi 'yëc'ei'itho te mman'a to di 'yonna barco, 'ne'a ra mmädi ngue ra barco. 12 Di n'yëmbi ngue nu'a rá ts'äya ra barco jap'x bi uits'i, hinguí ho ngue ja da thop'x ra se'ye. 'Da'igu bi mamp'uya ngue bi thogui. Di n'yëmbi ngue xamhma'atho da zä da zømp'x ja ra hñini Fenice ngue ja xtä thop'x ra se'ye. Gue'a n'na rá ts'äya yø barco jap'x ja ra häi Creta'a. I et'inde ra dehe ra häi, ni nja ra häi norte 'ne ni nja ra häi sur.

Bi nangra ndate ndahí p'x ja ra jathe.

13 Bi mædi bi n'yo ra huinna ndahí ni 'yë'a sur. Bi 'yemp'uya ngue da zä da thogui. Dä thocähe p'uya, dä ténhne ra nnenga jathe ngue ra häi Creta. 14 Himma ya'atho p'uya, bi nthëui n'na ra ndonthi ra barco. Gui hutyø ja'i na ra ndahí ngue ra Noreste. 15 Bi gøtra barco ra ndahí p'uya, ya hinguí häti da hyegui. Dä thøj-pähe ra 'yu ngue bi nønnb'uya. 16 Daní nthogähe p'x ja rá x'atha n'na ra zit'x häi ja made ra jathe, ni hu ngue ra Clauda. Ya hints'e hmísu 'yo ra ndahí'a ra xequi'a. Dä ne dä cüt'ähe mbo ra dābarco n'na ra t'ūbarco mambá güt'i, pe xanheniitho i yut'ambo. 17 Nu'mø ma cüt'ähe mbo'a p'uya, bi 'bännbabi yø nthahí ra dābarco p'uya ngue ts'upí di n'xehyø xithe. I su ngue xtani mpa p'x ja yø 'bomudehe ni hu ngue ra Sirte. Janangue bi gajpabi ra ulu nu'a enna ndahí p'uya. Bi japi ngue bi nønhna ndahí ra barco. 18 Mí hyaxp'uya, tobe nts'edi 'yodra ndahí. Bi thørb'x ja ra jathe yø 'beni ra barco p'uya. 19 Rá hyu pa p'uya, dä høt'ähe p'x ja ra jathe yø cosa mi ja mbo ra barco. 20 Bi ma njammí pa ngue híndä nuhe ra hyadi, ni xingyø sø xcä nuhe ngue ra xui. Høndra ndate ndahí fexcähe. Ya dí ena ngue hinxcä ponje.

21 Bi ma njammí pa ngue híndä nsihmæhe. Bi m'mä inde ra Pablo p'uya, bi 'yëmbi ja'i:

—Ague n'yø'ahx, nu'mø xqui 'yørp'ath masu'a ra hya dä mangä ngue hin xcabá pømh'm'x p'x Creta, hinxti nts'onna barco ja ua 'mø, 'ne hinxti m'mehyø 'beni 'mø. 22 Pe nuyá, 'yo tu ni mmæih'x ya. Hínjondä du, híndä høndra barco di m'mædi. 23 Porque dí ogä rá 'yë Oja, 'ne dí ørpa rá 'befi. Xtä nugä n'na ra anx' 'mø manxui ngue rá m'menhni Oja. 24 Xa 'yengä ra anx': "'Yo guí su ague Pablo. Jatho gui sømp'x 'bøhra dast'abi Roma. Connä ngue'e da yan'Oja ya yø ja'i guí n'youi ua ja ra barco ngue híndä du", xa 'yengui. 25 Janangue nuya n'yø'ahx, 'yo di tu ni mmæih'x ya, porque nugä dadi se-

guragä ngue nu'a rä hyä xä xicä rä anxε Oja, di nja'a. ²⁶ Pε nuyá, jatho ngue gā thehε n'na rä häi ja mæde rä jathe ya.

²⁷ Mi dährä nde'a rä 'de'mä goho mä pa p'uya, dá thocähe p'ε ja rä jathe ni hü ngue rä Adria. Ni 'yenje ua, ni 'yenje nε rä ndähj. Nu'mø mi zo mæde rä xui p'uya, nu'ε di 'yonnä barco bi mmεya ngue ya ni ma di nthēui rä häi. ²⁸ Bi 'yenj hangu gånhe rä dehe p'uya, 'däte mä'de'mä 'dato metro bi züdi. Dä n'yogähe mits'ε p'uya, mähombj 'yenj hangu gånhe rä dehe. Ya mamj 'däte mayoto metrotho bi züdi. ²⁹ Dí syhe p'uya, ngue di nthēui rä barco yø do ja mbo rä jathe. Bi 'yemmi goho yø xone t'εgui p'ε ja rä xütha rä barco p'uya ngue bi zämmj. Dí xønne ngue dä hyats'i. ³⁰ Nu'ε mädi 'yonnä barco p'uya, bi zännj ngue xtä 'dagui. Bi ca'mrä t'εbarco p'ε ja rä yä rä dābarco. I hätyø ja'i, εmbj ngue dä 'yemmi mi'da yø xone t'εgui p'ε ja rä yä rä barco ngue dä zämmj xånho. ³¹ Pε rä Pablo bi 'yembra capita co 'nε'ε yø soldado:

—Nu'mø ngue händj m'mεcua ja rä barco yε yø n'yohε di 'yonnä barco, hingui ponjε 'mø —bi 'yembj.

³² Nu'ε yø soldado p'uya, bi hyejpä yø nthähj manj nzührä t'εbarco, bi hyörbε ja rä jathe. ³³ Mi necähäi p'uya, bi xihyø ja'i rä Pablo ngue gä di nsihmε. Bi 'yembj:

—Ya rä 'de'mä goho mä pa ya ngue hñjongui sñhmε, 'nε hñjongui ähä. ³⁴ Dí äcä rä mæte ya ngue gui nsihmεhε, n'namhmä gui hyähε rä ts'edi. Ya hñjondä dū ya, ni xingä n'na ni xtähε di m'medi.

³⁵ Mi mannä Pablo nä rä hyä nä p'uya, bi macrá 'yε ngue bi hyacrä hmε. Yø hmj yø dä yø ja'i p'ε bi ja mam-mädi Oja. Bi xejpæya ngue bi mädi bi nsihmε. ³⁶ M'mefa p'uya, gä bi hyu yø mmæi yø ja'i. Janangue bi nsihmε.

³⁷ Nu'a gangu'ε mi op'ε ja rä barco p'uya, mi juadi commä yo ciento 'nε hyäte mä'de'mä 'dato mä'yohε.

³⁸ Mi juate rä ts'ihmε yø ja'i p'uya, bi hyøträ trigo p'ε ja rä jathe, i nnepe ngue händj hyε rä barco.

Ya bi thünt'ä mbonthe rä barco.

³⁹ Nu'mø mi hyats'i xånho p'uya, nu'ε mädi 'yonnä barco hingui pädi temä häi handj. Mi hyandä n'na rä 'yethe ngue gä rä 'bomüdehe p'uya. Bi zännj ngue ja xtí cærpε rä barco. ⁴⁰ Bi hyejpäbj yø nthähj mambi the yø xone t'εgui p'uya, bi zop'ε ja rä jathe'ε. Bi 'yannbä rä palanca gä 'yo rä barco p'uya. Bi gäspäbj rä ulu p'ε ja rä za 'bäp'ε ja rä yä rä barco, i nnepe ngue dä nønhnä ndähj. Rä barco p'uya, bi guarbε ja rä nenthe. ⁴¹ I mpa p'ε di nthε yø ts'edi yø dehe p'uya. Bi ndörp'ε ja yø 'bomüdehe rä barco, ya hingui sä di 'yanj. Bi 'uahrä xütha rä barco p'uya ngue εmmεj tønhyø fεnthe. ⁴² Yø soldado p'uya bi ne xtä hyo yø ofädi, porque supj xtí nxaha ngue dä 'dagui. ⁴³ Pε nuna rä capita bi nepe ngue dä bongrä Pablo, hñmbj japyø soldado xtä hyo yø ofädi. Sinoque bi 'bepyø ja'i ngue nu'ε pährä nxaha, di nhyörbε ja rä dehe, dä zøn'ä nenthe. ⁴⁴ Nu'ε hingui pährä nxaha p'uya, dä gæxyø xεcä xithe jap'ε ja rä barco ngue di 'yoxmä xøts'e rä dehe, ogue te man'na mæcosa jap'ε ja rä barco, dä hyats'i ngue di nx-

aha, dä zøn'ä nenthe. Gue'a bi nja'a p'uya, ya hñjombj dū.

Rä Pablo ya 'bær'ε ja rä t'ühäi ja mbo rä jathe ni hü ngue rä Malta.

28 Nu'mø gä mä sōngähe nenthe p'uya, dá mmεyahe ngue nu'a rä häi dá nthēhe ni hü ngue rä Malta. ² Mi sε'ε yø pä'ε, ngue mará 'ye. Pε nu'ε yø mmεngu p'ε ja rä häi dá sōmhme bi 'yörcahe masu, bi 'yu'a n'na rä sibi ngue di nthatyø ja'i. Bi xicje p'uya ngue gä cuat'i gä nthathe. ³ Bi ma rä Pablo ngue bí honnä 'yonza. Mi 'yæts'ä sibi rä za mambá gε p'uya. Bā hsä'a n'na rä c'εya ngue su rä pa. Bi zaprá 'yε. ⁴ Nu'mø mi nu yø mmεngu p'ε ngue di nts'εnnä c'εya p'ε ja rä 'yε rä Pablo, di n'yεmbj n'na ngu n'na:

—Nunä rä n'yohε 'bεcua, rä nzεgui rä hyote nä. Ya xpä mbongbε ja rä jathe ya, pε di castiga Oja ngue nnepe dä dū.

⁵ Bi huacrä c'εya p'ε ja rä sibi nä rä Pablo p'uya. Pε hñte bi ja rä 'yε. ⁶ Gätho yø ja'i p'uya, tømj ngue xtä nnenna 'yε rä Pablo, ogue n'na ts'εquits'εtho xtä ndägui ngue dä dū. Tømj, tømmyø ja'i ngue te dä ja rä Pablo. Pε bi nu p'uya ngue hñte di jatho. Bi 'bätyø n'yomfεni yø ja'i p'uya, bi 'yembj ngue n'na rä dāhmj nä rä Pablo.

⁷ Nu'ε dä n'uspigähe p'uya, ja orbætho yø häi n'na rä n'yohε ni hü ngue rä Publio. Gue'a di manda p'ε ja rä t'ühäi dá sōngähe'a. Nhyu pa bi ja mmansuje, bi 'dacje rä ts'äya. ⁸ Nu'a rä papá rä Publio p'uya, mi oxpε ja rä t'ots'i ngue mädi hyεnnj. Mi hεmbrä pa, 'nε rä 'bicj. Bi ma rä Pablo ngue bá nu p'uya. Bi marpäbj Oja, bi japyø 'yε p'ε ja rä do'yo rä dārquēhj. Bi zä p'uya. ⁹ Mi 'yøhyø ja'i'a te bi nja p'uya, nu'ε yø dārquēhj ngue yø mmεngu p'ε, bá εhε ngue bi hmarpäbj Oja, 'nε bi zä ha hεmbj. ¹⁰ Nuyä yø ja'i ya, bi nu manhoje. M'mefa p'uya, nu'mø mä ohe rä barco ngue dá mähme, bi 'dacje te gä homhme p'ε ja rä 'yü.

Bi zøn'ä Roma rä Pablo.

¹¹ Mi gua'a nhyushnä dá m'mεhme p'ε ja rä t'ühäi ja mbo rä jathe, mi jap'ε n'na rä barco mi tømj ngue dä thohrä sε'ye, gue'a dá ohe'a p'uya. Bi nεxpε ja rä hñinj Alejandría nä rä barco. Nu'a nnøpä senya rä barco p'uya, gue'a n'na rä cuate dāhmj ni hü ngue rä Cástor, man'na p'uya ni hü ngue rä Pólux. ¹² Dä sōngähe p'ε ja rä hñinj Siracusa p'uya. Ja dá m'mεhme p'ε nhyu pa. ¹³ Mä mähme p'uya, dá tenthøhe rä nnengä jathe, dá sōmhme p'ε ja rä hñinj Regio. Mi hyaxpæya, bi n'yo rä ndähj ni 'yε'a sur. Rä yo pa p'uya, dá sōngähe p'ε ja rä hñinj Puteoli. ¹⁴ Ja dá tñngähe p'ε yø 'yεc'εj p'uya. Bi xicje ngue dá m'mεhme p'ε nyoto mä pa. M'mefa p'uya, dá mähme Roma. ¹⁵ Nu'ε yø 'yεc'εj bí 'bær'ε Roma, mi zä mi 'yøde ngue dará mpäcähe p'ε, bá ε'ε p'uya ngue dä c'athe p'ε ja rä hñinj Tres Tabernas. Mi'da p'uya bi thogui ngue bá thäcje p'ε ja rä hñinj Foro de Apio. Nu'mø mä nthεgähe'ε bá thäcje p'uya, bi ja mam-mädi Oja rä Pablo, 'nε bi hyä rä ts'edi ngue bi

nu yø mmij'yeç'ëiui. ¹⁶ Nu'mø ma søngähe Roma p'uya, nuna ra capita nmij n'yogähe, bi däpyø ofädi na rá mmijmhmui. Pe ra Pablo bi njapi ngue bi m'mæ'a n'nanni, høndä n'na ra soldado bi mädi.

Ra Pablo bi mambrá hya Oja p'æ Roma.

¹⁷ Rá hyu patho xtá søngähe Roma p'uya, bi zonha Pablo ya yø n'yohæ di manda p'æ ja yø nija di mpeti yø judío, ngue bi nyau. Bi 'yëmbi:

—Ague n'yø'ähæ, hin temä nts'o dá øt'ä ngue'a te ga nzæcä yø judío. Ni xinga gue'æ yø costumbre ma mboxitahæ di thinnagui n'na ra hya ngue gdi nnømman'æ. Pe maðague'a, bi jocä p'æ Jerusalén, bi ma ma dägä p'æ 'bæhyø mmængu Roma. ¹⁸ Pe commä ngue hin temä hya bi dinnagui ya bi 'yørcä ra nt'änni, janangue bi ne xtí thøgagui. Porque hin temä hya bi næqui ngue da t'ëmbi ni 'yup'æ ga tu. ¹⁹ Pe himbi ne yø judío ngue xti thøgagui. Da guecä p'uya, dá ädi ngue da thocä ua Roma 'bæhrä dast'abi, ngue da 'yørcagui ra ts'æt'abi, maðague'a hingui ja te rángue'a gui jajpä yø judío. ²⁰ Janangue guehna ra hya dá zon'nahæ naya, ngue ga nyahæ. Porque jatho ngue ga mmangä hanja na ra hya tøm'yø judío ngue di nja. Nuna ra hya naya, guehna ga nthut'igä conyø cadena naya.

²¹ Mi dahyø judío p'uya, bi 'yëmbi:

—Hin temä sæcua di sæcua ngue di 'yë'a Judea ngue nmayari'i. Ni xinga gue'æ ma mmijudíohe di sæcua da-di yap'a'i, oque di nnømman'æ'i. ²² Nu'a ra hya gui mbæni gui mmanya, dí nne ga øcähe hague rá nja'a. Porque dí paçähe ngue ndap'æ bi zä hnømman'æ na ra 'da'yo nt'ëc'ëi na —bi 'yëmbi.

²³ Janangue bi hyuspabi temä pa di mpeti p'æya. Pe xandøngu yø ja'i bi mpeti p'æ säya ra Pablo 'mø mij zønna pa. Bi dæ'mra hya ra Pablo 'mø mixudi, astä gue'mø mij dæhra nde. I xihyø ja'i ha di njap'æ di zo rá 'yë Oja. I nnepyø judío ngue nu'mø bi dinyø mmæi'a te mmanä ley bi 'yoträ Moisés, 'në'a te bi 'yotyø pøngahya Oja, ya da 'yëc'ëi ra Jesús. ²⁴ Bi nu manho 'da yø judío te bi manä Pablo. Mi'da p'æya, hingui ëc'ëi te xifi. ²⁵ Pe commä ngue hingä 'da'igu mmamp'æya, bi mædi bi bonyø ja'i ngue bi ma. Ra Pablo p'æya bi 'yëmbi:

—Majuani na ra hya bi manä Espiritu Santo 'mø mij bænnä ra hya bi manä pøngahya Isaías, ngue bi xihma mboxitahæ, bi 'yëmbi: ²⁶ "Ni ma ya, bá xihyø judío na ra hya jaua, gui 'yëmbi: Da 'yøhyø ja'i hanja ra hya ja ua, pe hindä dinyø mmæi hanja ra hya da 'yøde. Nu te da nu yø ja'i, hindä dinyø mmæi yø ja'i hanja'a te da nu. ²⁷ Porque nuya yø ja'i ya, i njot'i yø n'yomfæni. Æntho xä ngotyø gu ngue hingui nne da 'yøhra hya. Æntho xä ts'antyø dä ngue hingui nne da hyët'a te ja ngue da hyët'i. Porque hingui nne da dinyø mmæi hanja ra hya, 'në hingui nne di 'bätyø mmæi ngue da 'yëc'ëigui, n'namhma ngue ga punnbabi yø ts'oqui", æn'Oja. ²⁸ A nuyä, dami pahmæ ya ngue nuna ra hya bá pen'Oja ngue di mpøhyø ja'i, di 'bænnæ rá m'mæhyø ja'i hingyø judío naya. Nu'æ p'æya da 'yø'mø bi sifi.

²⁹ Mi manä Pablo na p'æya, bi ma yø judío, pe di njumähyæse p'æ ni ma. ³⁰ Nuna ra Pablo, nyo jeya bi m'mæp'æ ja ra ngu bi hmijhi. Pe gä di unna ts'äya'æ yø ja'i bádi zengua p'æ 'bæi. ³¹ Bi hya ra ts'edi xihyø ja'i ha di njap'æ di zo rá 'yë Oja. Bi xännnä yø ja'i ha exä nja na ra hya ngue ra Hmu Jesucristo. Pe hinjondj hejpi.

Romanos

1 Nügä drá Pablo, rá mefigä rá Jesucristo. Nunä Oja bi 'yexqui' ngue drá representantegä rá Jesucristo. Bi huanngagui Oja ngue ga mmambrá hoga 'da'yo hya. ² Ya mandonjam'mø tho bi 'yorpæ ja rá Maca Libro yø pøngahya Oja ngue da 'yehra pa di nja ya yø hya n'youi na rá hoga 'da'yo hya. ³ Nunä rá hoga 'da'yo hya na, i mma hanja na ma Hmuuæ Jesucristo rá Ts'unt'æ Oja. I mma ngue bi nja'i, 'næ quehna rá mbom'meto rá dast'abi David. ⁴ Pæ nu'a rá maca te rá Jesucristo, di nequi xanho ngue hingra ja'itho, porque bi beñnate 'mø mi dy. Janangue nts'editho di nequi ngue rá Ts'unt'æ Oja.

⁵ Rá Jesucristo bi 'yøtra mate bi 'dacræ 'befi ngue rá representantegui. I neque ngue ndap'æ bi zä yø häi, ga xicä rá hoga 'da'yo hya yø ja'i, 'næ da 'yæc'ei. Da 'yøtyø ja'i'a rá hya ga xifi. Co nunä rá hya na, yø ja'i da 'yæspabi rá Jesucristo. ⁶ A nuya yø ja'i bi zon'na Oja ngue bi 'yæc'ei rá Jesucristo, xquet'a nzon'naæ Oja ngue gui 'yæc'ei hæ rá Jesucristo ya.

⁷ Dadi zengua'ahæ, ague gyø mmenguhæ Roma. Bi ma'ahæ Oja, gue'a i zon'naæ'æ ngue gui sohu rá 'yæ. Dí nnegä ngue nunä Oja má Papá hæ co 'næhna ma Hmuuæ Jesucristo di jap'ahæ 'næ da hyut'a ni mmuihæ.

⁸ A nuyá, ngue dí æc'ei rá Jesucristo, ya da zä ga mmat'Oja. Nu'mø dí mmat'Oja, dadi ja mamadi Oja conná ngue'ahæ. Porque dadi johya ngue nunä ni nt'æc'ei hæ i ja, ya i hma ndap'æ bi zä. ⁹ A nügä, dí hahma mmui ngue dí ørpabi rá 'befi Oja. Dí mmangä rá hoga 'da'yo hya ngue hanja rá Ts'unt'æ Oja. Pæ pa Oja ngue nu'mø dí mmat'Oja, zant'a dadi tet'ahæ p'æ dí mmat'Oja. ¹⁰ Nügä, emmei dí apra mate Oja xamh-matho ngue Oja da nu ha di japi ngue da zä ga mmagä p'æ gui 'bæhmæ. ¹¹ Porque dí nne ga mmagä p'æ ga ma nu'ahæ. Gue'a di zä ga o'ahæn'yü xanho hanja Oja'a, n'namhma ngue man'na gui hyahæ rá ts'edi. ¹² Dí nnegä ngue nunä má nt'æc'ei hæ i ja, man'na ga nhyathæ rá ts'edi n'na ngu n'najæ.

¹³ Ague má zi cu'ahæ, dí nne gui pahmæ ngue ya xangu yø nniidi xtä sannj ga ma nu'ahæ. Pæ astä guehya hingui sä ga mmar'æ. Nu'a nna ne ga mmagä p'æ, dí nne ga japä mi'da yø ja'i ngue da 'yæc'ei rá Jesucristo tengutho dí ørpabi yø ja'i 'bæi ndap'æ bi zä. ¹⁴ A nügä 'yo má güenda ngue ga xihra hoga 'da'yo hya gätho yø ja'i. Ga xihra hya yø basæcua, ga xihra hya'æ hingyø basæcua. ¹⁵ Janangue nügä, nu'æ ni mmenguhæ 'bæp'æ

ja rá hnini Roma, janjuani ngue dí nne ga xicä rá hoga 'da'yo hya'æ.

¹⁶ Nügä hini pes'ma sä ngue ga mmangä na rá hoga 'da'yo hya. Porque nunä rá hya na, n'youi rá ts'edi Oja para ngue di nyani gätho yø ja'i da 'yæc'ei rá hya. Hinga høndyø judío di nyanyø te, sinoque xquet'a 'næ'æ hingyø judío di nyanyø te 'mø da 'yæc'ei rá hya. ¹⁷ Nunä rá hoga 'da'yo hya na, ja timp'æ má mmuihæ ngue Oja di hojpa rá ts'oqui rá ja'i, hontho da 'yæc'ei rá Jesucristo n'na. Nguna rá hya mmamp'æ ja rá Maca Libro ngue æ-na: "Nu to da 'yæc'ei Oja, gue'a rá ja'i di hojpa bi rá ts'oqui'a 'næ di unna 'da'yo te rá ja'i".

¹⁸ Ya dí nnuhæ ngue nunä Oja bí 'bæ mahæts'i, rá ndussutho rá castigo da japyø ja'i ngue yø ts'oc'ei. Porque nuya yø ja'i ya, nunä te rá nts'o øt'e, hini japi da fahna rá hya majuanj. ¹⁹ I jahma ha rá nja nguep'æ di fadi ngue 'bæ Oja. Porque nunä Oja i udi hanja ngue 'bæi. ²⁰ A nuyá, nunä Oja na, hincongi nny na, pæ nu te bi hoqui, ga dí nnuhæ. Ja di nequi p'æ ngue 'bæ Oja. Mi zä mi nja rá ximhäi, ya bi nequi ngue 'bæ Oja, 'næ ja rá ts'edi para zantho. Ya hingui säp'æ da 'yenyø ja'i ngue hingui padi ngue 'bæ Oja. ²¹ Madague'a pahyø ja'i ngue 'bæ Oja, pæ hingui æspi ngue da 'yæmbi gue'a Oja'a. Ni xindi ja mamadi. Nu'a te gäma hya ngue yø hyæse yø ja'i, ga hinte di muui. Gue'a corpabi yø n'yomfæni'a. ²² Yø ja'i ena ngue ja yø mfadi, pæ nu te øt'e, gue'a gui nequi ngue hinte padi. ²³ Porque yø ja'i hingui æspabi na Oja maguesæ hincam'mø da dy. Guego æspabi'æ yø dahmu ja yø hmi tengutho rá ja'i nunä da thotho. Bi hocyø dahmu ngue yø ts'int'sæ, bi hocyø dahmu ngue yø c'eyä, bi hocyø dahmu ngue yø zu'æ ja goho yø gua, æmbi ngue gue'æ Oja'æ.

²⁴ Ngue nguna bi 'yøtyø ja'i, nunä Oja ya bi hyep'æ, bi unna 'yü yø ja'i ngue da 'yøt'a te rá nts'o so yø mmæi. A nu yø ja'i p'æya, rá 'bæ'isätho te di n'yørpe n'na ngu n'na. ²⁵ Guehya yø ja'i himbj ne da 'yæc'ei na rá hya majuanj para ngue da badi hanja Oja. Sinoque nu'a rá fæhni, gue'a æc'ei'a. Pæ yø ja'i hingui thanne Oja, nunä bi hoqui te gäma cosa i ja. Sinoque gue'æ yø cosa bi hoc'a Oja thanne yø ja'i. 'Næ gue'æ nny mansu'æ. Conque nu-na majuanj ngue Oja p'æya, hont'a ni 'yüp'æ ngue da ma thanne para zantho'a. Da ngut'atho.

²⁶ Janangue nunä Oja, di unna 'yü yø ja'i ngue da 'yøt'a te yø 'bæ'isä ga 'yo. Nu yø xisu hingui nne di

nthati ngue di m'mehyø ndø, sinoque yø mmixisuui'x di n'un'i ngue di 'bespabi yø sä. ²⁷ Xquet'a njarbætho yø n'yohæ p'uya, hingui nne ngue di nthati ngue di m'mehyø xisu. Sinoque di n'un'i ngue yø mmìn'yohæui di 'berpabi yø sä. Pæ nu'a rã nts'o gã 'yo ya yø ja'i ya, ya ja rá njut'i'a te øt'e, ngue gã rã m'mædi gã 'yo.

²⁸ A nu yø ja'i hingui nne dã badi hanja Oja, janangue nuna Oja bi hyep'x, bi unna 'yu yø ja'i dã 'yøt'a te rã nts'o so yø mmæi ngue hinni 'yup'x dã 'yøt'e. ²⁹ Ya xã bennbã yø mmæi yø ja'i'a rã nts'o gã 'yo. A nu yø ja'i, yø 'yots'om'mäi, yø ts'oc'ej, man'na ni netho ngue di xandi te pets'i, yø zeya, yø hyote, yø nequisæi, yø hyäte, yø mambethani. ³⁰ En'a häi yø mmic'ejui p'x ha ya. 'Në nnu man'x Oja, hinjongui su, yø dennate, di 'yets'i ha ya, honi ha di zã dã 'yøtrã nts'o. Hingui ec'ej rá papá oque rá mamã 'mø nzofø. ³¹ Mã 'bedi yø mmæi. Nu te mmã ngue dã 'yøt'e, hingui øt'e. Hin'yæ yø yemmæi, 'në hĩndi punnbabi yø mmic'ejui. Hin'yæ yø huæcãte.

³² Nuya yø ja'i øtya yø hyã ja ua, padi xanho ngue mman'Oja ngue dã japrã castigo ya yø ja'i øtrã ts'oqui. Pæ yø ja'i enã man'na di sigue ni 'yøtho rã ts'oqui. Nu'mø nnu ngue xants'o te øtyø mmic'ejui, astã di joha.

2 Nu to gã haspã rã güenda te gã 'yo rá mmic'ejui, embi ngue dã ma rã castigo ngue rã ts'oqui øt'e, pæ nuna rã ja'i haxrã güenda, guehna di jase p'x dã ma rã castigo na, porque xquet'a ja rá ts'oqui. ² Dí pahmæ njuani ngue nuna Oja, go ni 'yup'x dã hyaspã rã güenda'a te gã rã nts'o øtyø ja'i na. ³ Nu to gãtho mmã ngue dã ma rã castigo rá mmic'ejui ngue xants'o te øt'e, 'në xquet'a njase p'x ngue xants'o te øt'e, xquet'a 'nëhya hĩndi mpommĩ rã castigo ya. ⁴ ¿Ua hĩndi unna güenda na rã ja'i na, ngue hanja ngue nuna Oja, hĩnga 'bexque'a di japrã castigo rã ja'i 'mø xants'o te øt'e? Rã ja'i i jonnbabi rá mate Oja, porque Oja i tøm'rã ja'i ngue dã hyep'x rã nts'o gã 'yo. ⁵ Nu rã ja'i xandønnaxi rá mmæi ngue hingui nne dã hyep'x rã nts'o gã 'yo, pæ nu'mø rã pa dani hyaxrã güenda Oja, man'na xangu rã castigo dã thohnã rã ja'i njap'x.

⁶ Nuna Oja, nu te xã 'yøt'e n'na ngu n'na yø ja'i, gue'a rã njut'i di t'un'na. ⁷ Nuna Oja, rã 'da'yo te di unni te'o ya gã 'bæ'a ngue høndrã nho øt'e, i honnbĩ ngue ha di hnu manho Oja 'në di ja ndummæi ngue honi ha di yærbæ di manda Oja para zantho. ⁸ Pæ Oja, dã japrã castigo ya yø ja'i festho rã hyã 'në hingui nne dã 'yec'ej na rã hyã majuanĩ, sinoque gue'a te xants'o gã 'yo. ⁹ Rã ndø dummæi dã thogui te'o gãtho xants'o te gã 'yo. Hĩnga høndyø judío, sinoque 'në'x hĩngyø judío mathoguiho rã n'x dã zã. ¹⁰ Pæ nu'x yø ja'i ngue gã rã nho gã 'yo, gã rã nho di t'unni. Oja dã 'yøt'e ngue dã hnu mansu 'në dã hyurpã yø mmæi. Hĩnga høndyø judío, sinoque xquet'a 'në'x hĩngyø judío di nthæui rã nho. ¹¹ Porque nuna Oja, n'na ngu n'na yø ja'i dã hyaspabi xandønho rã güenda.

¹² A nuyá, gãtho yø ja'i, gã ja yø ts'oqui. Pæ nuna Oja dã hyaspabi rã güenda. A nu yø ja'i ngue hingui pa'a rã

ley gã 'yo yø judío, xquet'a dã thaspã rã güenda co nu'a te rã hyã padi. Pæ nu yø ja'i padi te mmamp'x ja rã ley gã 'yo yø judío, dã thaspabi rã güenda co nu'a te rã hyã nt'ot'i p'x ja rã ley. ¹³ Porque Oja hĩndi nu manho yø ja'i'a ngue høntho dã badi te mmamp'x ja rá ley Oja. Nu'x yø ja'i nnu manho Oja, gue'x yø ja'i dã 'yøt'a te rã nho mmamp'x ja rá ley Oja'x. ¹⁴ A nuyá, mädague'a 'bæhyø ja'i ngue hĩjam'mø xã 'yøde te rã hyã nt'ot'i p'x ja rã ley gã 'yo yø judío, pæ xquet'a ya pase'a te rã nho di manda Oja ngue dã n'yo. Porque pase p'x ja yø n'yomfeni'a te rã nho i jatho ngue dã 'yøt'e. Ya xquet'a di nthædui'a te rã nho mmamp'x ja rá ley Oja. ¹⁵ Nu'a te gã 'yo, gue'a gui nœqui'a ngue pap'x ja yø n'yomfeni'a te rã nho mmamp'x ja rã ley nuna ja ngue dã 'yøt'e. I pahyø ja'i ngue'mø xanho te øt'e, oque hĩngui ho te øt'e. ¹⁶ Nu te gãma hyã mbæmp'x ja yø mmæi yø ja'i, nuna Oja, dã 'yæhrã pa dã penhna Jesucristo ngue dã hyaspã rã güenda yø ja'i te gãma hyã mbæni. Guehna rã hyã dí mmangã naya mente ngue dadi 'yongã rã hoga 'da'yo hyã.

¹⁷ Nu'x yø judío, dí nne gã xi'ahæ te rã hyã ja ngue dã thogui. Guehya padi xanho te mmamp'x ja rã ley bi 'yøtrã Moisés. 'Në di 'yets'i ngue padi xanho hanja Oja.

¹⁸ Yø judío padi xanho hanja'a te rá pãhã Oja, porque nuna rã ley i cã, guehna xãnnbabi na ndana gue'a rã nho i jatho ngue dã 'yøt'e. ¹⁹ I enã ngue yø mbaði xandønho, dã zã dã xãnnbabi yø ja'i entho yø xãdã ngue 'yo 'bæxui. ²⁰ I enã ngue padi xandønho ha di japrã hyã dã xãnnbabi'x yø ja'i hĩnte padi. I enã ngue padi xandønho ha di japrã hyã di opãn'yup'x yø ja'i hĩngui padi hanja rã hyã. Porque nup'x ja rã ley, i enã ngue gã ja bí jup'x'a rã hyã majuanĩ ngue xãnnbabi yø ja'i. ²¹ Pæ xi'mø enã ngue majuanĩ'a te rã hyã xãnnbabi mi'da yø ja'i, çhanja'mø ngue hingui øt'a te rã hyã xãnnbãte 'mø? I embi ngue hingui ho di mpæ yø ja'i, çhanja'mø ngue go i mpæse? ²² I embi ngue hingui ho di n'yots'om'mäi yø ja'i, 'në go 'yots'om'mäise. I enã ngue hingui nnu manho yø dahmu, pæ nuya p'uya, guehya pæse'a rã mænyu di mpeti p'x ja rã nija ya. ²³ Di 'yets'i ngue enã padi xandønho'a te rã hyã mmamp'x ja rã ley. Pæ nuyá, guehya hingui øtya yø hyã mmamp'x ja rã ley ya, go guehya yø ts'oqui ya nguep'x hingui nnu mansu Oja yø ja'i. ²⁴ I nt'ot'i p'x ja rã Mãcã Libro ngue enã: "Go ni ts'oquihæ p'x nnøm-man'x Oja ya yø ja'i hĩngyø judío", i enna hyã.

²⁵ Nu rã ja'i bi mi ngue rã judío, ya xanho ngue'mø øt'e te gãma hyã mmamp'x ja rã ley gã 'yo yø mmijudíou. Pæ nu'mø hingui øt'e te gãma hyã mmamp'x ja rã ley, ya hĩnte di muui, madague'a bi mi ngue rã judío. ²⁶ A nu rã ja'i hĩngã judío, 'në dã 'yøt'e te mmamp'x ja rã ley gã 'yo yø judío, ya rá ja'i Oja. Ya cohi tengutho 'mø drã judío. ²⁷ Nu rã ja'i ngue hĩngã judío pæ øt'e te mmamp'x ja rã ley, ya di nœqui xanho ngue ja rá ts'oqui rã judío. Porque ja ha nt'ot'i rã ley i cã, 'në hingui øt'e te mmamp'x ja rã ley i cã. ²⁸ I t'embĩ ngue rã judío, gue'a rá ja'i Oja'a. Pæ hĩmma juani ngue rá ja'i Oja rã ja'i nu'a høntho bi mi ngue rá basi rã judío, oque n'youi rã hmæpya rá do'yo tengutho yø

judío ngue n'youi rā circuncisión. ²⁹ A nu'a majuaní ngue rá ja'í Oja, gue'a rā ja'í hāhrá mm̄ei ngue hep'x rā nts'o'a. Guehna rā ja'í nnu manho Oja nā p'uya, ma-dague'a ngue hingo nnu manho yø ja'í.

-----

3 Pe nuna rā hya dí mmangä, hīndí mmangä ngue hīnte dī muui te bi 'yøt'Oja ngue bi huanhyø judío 'nē bī manda bī njapra hmēpya ngue rā circuncisión. ² Porque xangu ha rá nja rā hya. Porque gue'x yø judío, mā dātho ngue bi fātrā hya Oja. ³ A nuyá, nu 'da'x yø judío ya, ya bi hyep'x Oja. Pe, çua rāngue bi hyep'x Oja'x, ua go 'nē'a Oja dā hyep'x'a rá hya bī mā ngue dā 'yøt'e' ⁴ Nu'a, hīn'na'a. Madague'a gā yø fehni yø ja'í, pē nuna Oja hīnjam'mø di fehni nā. Nguna rā hya nt'ot'i p'x ja rā Macā Libro, i ena: "Nu'i mā Oja'í, dī nēqui ngue nu'a te rā hya guí mma, gā xānho. Hīnjonni ja'í dā bōni dā 'yēmbi ngue hīngā gue'a rā hya guí mma", i ena.

⁵ Pe xi'mø ngue gue'a rā nts'o dí øthx, ja dī nēqui p'x ngue tate xandønho Oja, çndana ja ngue gā mmāmh-mx ya 'mø? Çua dā zā gā ēmhmx ngue ya hīnni 'yup'x te da 'yørcah Oja ngue dā jacx rā castigo 'mø? Porque gue'a yø hya yø ja'í'a. ⁶ Nu'a rā hya'a, hīnda zā ngue gue'a gā mmāmhmx'a. Porque nu'mø ya hīnni 'yup'x te ørcāh Oja, çha di zā dā hyaspābi rā güenda yø ja'í 'bē'a nxīmhāi 'mø?

⁷ Pe xi'mø mmanna fehni n'na, ja dī nēqui p'x ngue nuna Oja i tate xandønho rá hya, porque hīnjam'mø di fehni Oja, çua sā gā ēmhmx ngue ya hīnni 'yup'x dā hasca rā güenda mā ts'oquihx nā Oja 'mø? ⁸ Ya sātho ngue man'na xants'o te gā øthx 'mø, n'namhma ngue dā zā gā māmhmx ngue dí honnbāh ha dī nēqui ngue xandønho Oja. Nuna rā hya naya, i 'bē i'da yø ja'í di yajpagui ngue engui ngue ngu'a rā hya dí xānnbate. Pe hīmma juāni ngue xants'o te dí xānnbate. Nuya yø ja'í mmān'a rā hya'a, guehya yø ja'í nī 'yup'x dā ma rā castigo ya.

-----

⁹ Xi ya 'mø, çua man'na tate xānho'x yø judío ngue gātho mī'da yø ja'í ya 'mø? Nu'a rā hya'a, hīnda zā'a. Porque ya dí mmangä ngue ngu'x yø judío, ngu'x hīngyø judío, gā ja yø ts'oqui. ¹⁰ Nup'x ja rā Macā Libro nt'ot'i p'x rā hya ngue ena: "Hīnjonni ja'í di pōni ngue xānho te gā 'yo, nī xīngā n'na nc'ēi. ¹¹ Hīnjonni ja'í di pōni ngue di tīni hanja rā hya. Nī xīngā n'na nc'ēi di pōni ngue dā hyon'Oja. ¹² Gātho yø ja'í ya xā hyep'x Oja. Porque xøgue gā rā m'medi gā 'yo. Hīnjongui pōni ngue xānho te øt'e, nī xīngā n'na nc'ēi. ¹³ Nu'mø bī nya yø ja'í, tengutho 'mø bī ma nts'ots'i p'x o rā ánima, njapx gā nts'o rā hya pōnna ne. Gā rā fehni gā ya. Rā ndāte n'youi yø hya pōnna ne rā ja'í, tengutho rā pozx 'mø bi za rā ja'í n'youi rā ndāte p'x ha sa. ¹⁴ Høndra ts'ate gā ya, hīnjam'mø di ya manho. ¹⁵ Høndra nthote nne. ¹⁶ Nup'x ha nī ma, gā rā nts'onī ørpa yø ja'í. ¹⁷ Nu'a dā japi ngue hīndi nsēhyø ja'í, hīngui padī ha rá nja'a

rā hya'a. ¹⁸ Nī xīngā gue'a di so yø mm̄ei ngue dā nu mansu Oja".

¹⁹ Nguna rā hya nt'ot'i p'x ja rá ley Oja. Janāngue nuyá, hīngui sā ngue to dā 'yēnā ngue hīn'yx rá ts'oqui. Porque nu'a te rā hya mmanna ley, i mman'a te gā 'yo yø ja'í ca'a rā ley'a. Guehna rā hya mman'Oja nā ngue gātho yø ja'í 'bē'a nxīmhāi, gā ja yø ts'oqui.

²⁰ Nu'a te gā rā nho dī manda rā ley gā 'yo yø judío, hīnjongui pōni ngue di øt'e. Janāngue nuyá, nu to ena ngue gā 'yo'a te dī manda rā ley, pē hīngā gue'a dī nyānnā te'a. Porque Oja bi unna ley para ngue gā pah-mx ngue ja mā ts'oquihx.

-----

²¹ A nuyá, rā hoga 'da'yo hya i mma ha rá nja rā hya ngue di hoga mā ts'oquihx Oja. Ya dī nēqui ngue bi hogātho mā ts'oquihx Oja, hīngā gue'a rā ley gā 'yo yø judío i nhohmā ts'oquihx. Nup'x ja rā ley, nu'x yø pōn-gahya Oja bi 'bet'o rā hya ngue dā zōnna pa dā yanjx Oja. ²² Nuna Oja, di hoga mā ts'oquihx 'mø gā ēc'ēihx ngue ya bi yanjx rā Jesucristo. Hønt'o bi zā mā ja'í dā 'yēc'ēi, di hojpa'bi rá ts'oqui. Porque gātho yø ja'í, māhyonitho ngue guehna Oja di hojpa'bi yø ts'oqui.

²³ Porque gātho yø ja'í, gā ja yø ts'oqui. Hīnjongui pōni ngue di øt'a te rā nho i nne Oja ngue dā 'yøtyø ja'í.

²⁴ Nuna Oja, rā matetho bi 'yøt'e ngue bi hoga mā ts'oquihx. Porque rā Jesucristo gue'a bi gurca mā ts'oquihx'a. ²⁵ Nuna Oja, bá penhna Cristo para ngue yø hmi yø dā yø ja'í p'x dā tho. Bi dū ngue di hojpa yø ts'oqui gātho yø ja'í dā 'yēc'ēi. Nu'mø mī dū rā Cristo, ya bī nēqui hanja rā hya ngue ya bī nhohyø ts'oqui yø ja'í. Nu'mø yø pa xā thogui, xā nzerpa yø ja'í nā Oja, hīmbi menhna castigo ngue yø ts'oqui xā 'yøt'a m'met'o. ²⁶ Pe nuya ngue ya bi dū rā Cristo, ya dī nēqui ngue njut'i gātho yø ts'oqui yø ja'í. A nuyá, ya dí hāxhx njuāni ngue Oja, njuāntho rā ts'xt'abi øt'e, nu te'o gātho ēc'ēi rā Jesucristo, gue'x di hojpa yø ts'oquihx.

²⁷ Xi ya, çhapx dī nēqui yø hya'x di 'yēts'í, ena ngue ja temā nho bi 'yøt'e ngue i nhohyø ts'oqui ya? Ya hīnha dī nēqui'a ya. Porque nu'a i nyānma tehx, hīngā gue'a ngue gā øthx'a te mmāmp'x ja rā ley'a. Sinoque nu'a i nyānma tehx, gue'a mā nt'ēc'ēihx ja'a. ²⁸ A nuyá, ya dí nnyhmx ngue nu'a i nhohmā ts'oquihx, hīngā gue'a ngue gā øthx'x yø hya mmāmp'x ja rā ley gā 'yo yø judío'a. Nu'a dī nhohra ts'oqui, gue'a ngue dā t'ēc'ēi rā Jesucristo'a.

²⁹ Xi Oja, çua en'a ngue hønt'x yø judío yø Oja'a? Çuangui mman'Oja ngue 'nē'x hīngyø judío yø ja'í Oja? Majuaní ngue xquet'a 'nē'x. ³⁰ Porque nuna Oja, 'dase nā. 'Nē guehna di hojpi gātho yø ja'í dā 'yēc'ēi rā Jesucristo nā, ngu yø judío, ngu'x hīngyø judío, gā di hojpi.

³¹ Xi ya, ngue ja mā nt'ēc'ēihx, çua dā zā gā ēmhmx ngue ya hīngā øthx'a te rā nho mmāmp'x ja rā ley ya'mø? 'Yo guí mmān'a tengu'a. Hante gue man'na gue'a di zāp'x gā øthx'a te mmāmp'x ja rā ley'a.

-----

4 Xi mā mboxitahē rā Abraham, ζte 'be'a bi 'yōt'e ngue Ojā bi hojṗabī yō ts'oqui? ² Nu'mø ngue rā Abraham ja temā nho bi 'yōt'e janāngue Ojā bi hojṗabī yō ts'oqui, ya sǎp'x dā 'yēnā di 'yēx'mø. Pē pā Ojā ngue hīngui sǎ di 'yēt'sī. ³ I mmāmp'x ja rā Maçā Libro ha bi nja ngue Ojā bi hojṗabī rā Abraham ngue ēnā: “Rā Abraham bi 'yēc'ēi ngue dī nja'a te rā hyā xi xi Ojā. Nu'a i 'yēc'ēi p'uya, Ojā bi hojṗabī”, i ēnā. ⁴ A nuyá, nu'mø ngue to øt'a n'na rā 'befi, nu'a rā nzābi mā t'unnī, ya hīngā maṭetho t'ørpe ngue'a te mā t'unnī, sinoque thṗi. ⁵ Pē Ojā hīngui ēnjx ngue ja temā 'befi gā øthx ngue di hogā mā ts'oquihx. Porque Ojā, rā maṭetho bi 'yōt'e ngue bi hogā mā ts'oquihx. A nuyá, hōntho gā ēc'ēihx ngue Ojā dī nja'a te bi mā. ⁶ Rā David bi mā ngue rā mmēnthī dī nthēui yō ja'i nu'x di hojṗabī Ojā, maḍague'a hīngui øt'e gātho'a te rā nho ja ngue dā 'yōt'e. ⁷ Bi 'yēnā: “Ya rā mmēnthī bi nthēui yō ja'i, nu'x di pūnnabī Ojā. Ya hīndā japrā castigo ngue yō ts'oqui xā 'yōt'e. ⁸ Ya rā mmēnthītho bi nthēui yō ja'i nu'x ja yō ts'oqui 'nē di hojṗatho Ojā yō ts'oqui”, i ēnā. ⁹ Xīnā rā mmēnthī nā, ζua hōndyø judío mmēpya yō do'yo dī nthēui nā rā hyā nā? Nu'a, hīn'na'a. Sinoque 'nē'x yō ja'i hīngā mhēpya yō do'yo dī nthēui nā rā mmēnthī nā. Porque dí xi'ahx ngue rā Abraham bi 'yēc'ēi ngue dī nja'a te rā hyā bi xi Ojā. Nu'a i 'yēc'ēi p'uya, gue'a i hojṗabī Ojā'a. ¹⁰ Xi'mø mī ma māhojpi rā Abraham, ζua ya mhēpya, ua gue tobe hīmmañi hmēpya 'mø mī ma māhojpi? Nuná, bi ma māhojpi hante ngue dā hmēpya. ¹¹ M'mēfa p'uya, rā Abraham bi njaprā hmēpya ngue rā circuncisión, gue'a bi nōpā hmēpya Ojā ngue ya bi hojpi ngue bi 'yēc'ēi. Janāngue nuyá, guehñā rā Abraham i nōpā papá to gātho ja yō nt'ēc'ēi ya. Maḍague'a hīngui n'youi rā hmēpya ngue rā circuncisión, pē Ojā di hojpi. ¹² Xquet'a rā Abraham guehñā bi nōpā papá'x to gā bi njaprā hmēpya ngue rā circuncisión. Pē hīngā hōntho bi nōpā papá ngue n'youi rā hmēpya, sinoque bi nōpā papá ngue bi dēnnabī rā nt'ēc'ēi bi nja rā Abraham hante ngue dā hmēpya.

-----

¹³ Nunā Ojā, bi yarṗabī n'na rā hyā rā Abraham ngue nu'x yō mbom'meto, di t'unnā hāi dā gohmī gā rá ngūñi nxīm'hāi. Pē hīngue i t'unnā hāi dā gohmī ngue dā t'ēmbī bi 'yōt'e gātho'a te mmāmp'x ja rā ley. Nu'a, hīn'na'a. Sinoque bi 'yēc'ēi ngue Ojā bi hojṗabī yō ts'oqui, janāngue bi t'unnā rā hāi dā gohmī. ¹⁴ Nu'mø di t'ēnjx ngue jatho gā øthx te gā mmāmp'x ja rā ley, ja dī n'nacj'a te rā hyā di yat'a Ojā, ya hīnte nī bōntho mā nt'ēc'ēihx 'mø. Xi mmāngū'a rā hyā di yat'a Ojā p'uya, xquet'a hīnte nī bōntho 'mø, porque gā ja yō ts'oqui yō ja'i. ¹⁵ 'Nē nu'a rā ley, rā castigotho n'youi'a. Nūp'x hapx fādī temā hyā mmāñā ley, ya pāhyø ja'i ngue ja yō ts'oqui, porque hīngui øt'e te mmāmp'x ja rā ley.

¹⁶ Nunā rā hyā di yat'a Ojā, i mmā ngue gue'x yø ja'i dā 'yēc'ēi, di japi. Ya dī nēqui p'uya ngue Ojā rā maṭetho bi 'yōt'e ngue di japi to dā 'yēc'ēi. Hīngui mmāñ'Ojā ngue dā hōnt'x to dā 'yōt'e te mmāmp'x ja rā ley di japi. Porque rā ja'i ja rá nt'ēc'ēi tengutho rá nt'ēc'ēi bi nja rā Abraham, ya guehñā rā Abraham i nōpe ngue rá papá rā 'yēc'ēi. ¹⁷ Guehñā i nne dā māñā hyā bi xi Ojā rā Abraham ngue bi 'yēmbi: “Ague Abraham, gā øt'a ngue guí cohi grá papá ya. Porque xāngū nī basī dī nxāñdī gā rá ngūñi nxīm'hāi”, bi yēmbi. Nunā rā Abraham bi 'yēc'ēi te bi māñ'Ojā, porque Ojā i sǎ dā 'yōt'e ngue di bēnnate'x to ya xā ndū. Xīmmī sǎ dā 'yōt'e ngue dī m'mø'x yø basī tobe hīngui 'bēi.

¹⁸ Rā Abraham bi xi Ojā ngue dī m'møhrá basī, nunā rá basī dī m'møi, dī nxāñdī ndap'x bi zā gā rā xīm'hāi. 'Nē hīngui sǎ di 'bede hangū gā ngū. Rā Abraham hīm-bi bādī ha di zā dī nja nā rā hyā nā, pē nu'a te rā hyā bi xi Ojā, bi 'yēc'ēi ngue dī nja. ¹⁹ Rā Abraham rá nzequi ya mmēmī 'bē'a n'na ciento njeja. Rā Sara p'uya, xquet'a ya rā bōḍac'ēi. Ya xi tho'hyø pa p'x xtī m'møhrá basī. Pē rā Abraham hīmbi 'bēhrá nt'ēc'ēi bi nja. ²⁰ Hīñjām'mø bi nyobēñi. Sinoque n'nat'a bi bēñi ngue dī nja'a te rā hyā xi xi Ojā. Bi hyā rā ts'edi ēc'ēitho ngue dī m'møhrá basī xi xi Ojā ngue dī m'møi. Janāngue ēspātho Ojā. ²¹ Nunā rā Abraham ya māñ'natho di segura p'uya ngue Ojā i ja rá ts'edi dā 'yōt'a te gā mā hyā di yat'i ngue dī nja.

²² Nunā rá nt'ēc'ēi bi nja rā Abraham, guehñā i hojṗabī Ojā yō ts'oqui mī ja nā.

²³ Nu'mø mī ma nt'ot'i rā hyā ngue ya bi ma māhojpi rā Abraham, hīn'i ma nt'ot'i nā rā hyā nā ngue hōntho dā hñū māñho rā Abraham. ²⁴ Sinoque bi ma nt'ot'i nā rā hyā nā, ja gā pāhmx p'x ngue Ojā xquet'a di hogāhx 'mø gā ēc'ēihx nā Ojā bi 'yōt'e ngue bi bēnnate mā Hmūhx Jesucristo 'mø mī dū. ²⁵ Nunā rā Jesús, bi n'ūñi bi tho ngue bi gurçā mā ts'oquihx. M'mēfa p'uya, bi bēnnate. A nuyá, gue'a i hogāhx Ojā'a ya.

-----

5 Ya bi nhohmā ts'oquihx ngue dá ēc'ēihx nā mā Hmūhx Jesucristo. Conná guehrā Jesucristo ya dá nhōjṗahx Ojā. ² Ya dá tīnnāhē rá maṭe Ojā ngue dá ēc'ēihx rā Jesucristo. 'Nē ḍadi johyahx ngue bá ēp'x rā pa gā nñuhx'a rā nho di ūn'Ojā. ³ Pē hīngā hōndrā nho di ūn'Ojā gḍā johyahx ya, sinoque 'nē'mø dí sǎhē rā n'x jatho gā johyahx. Porque nu'mø sǎ rā n'x n'na, ja fup'x ngue seti hangū rā n'x sǎ rā ja'i. ⁴ Nu'mø dí seti hangū rā n'x dí thohmē, ya nñū māñhojx Ojā 'mø. A nu'mø ya nñū māñhojx Ojā p'uya, ya dí pāhmē ngue bá ēp'x rā pa gā nñuhx'a rā nho di ūñi. ⁵ Nunā rā nho ja ngue dī n'nacjē, hīngā fehñitho nā. Porque ya bá 'bēngāhē rā Espíritu Santo gā n'yohx, gue'a xogā mā mmūihx ha gḍā pāhmē ngue majuañi dī maçjē Ojā'a.

⁶ A nūjx, hīndā zā ngue gā honse ha dī nyamma tehē. Pē bi zōññā pa bi nja'a te bá sǎn'Ojā, ngue rā Cristo bi dū conná guehmā ts'oquihx. ⁷ Conque nūjx, hīñjonñi ja'i di pōñi dā 'yēnná te dā tho conná guehrá mmīc'ēiui, maḍague'a rā hojā'i'a ja ngue dā tho. Pē rá nzequi 'bēi te'o dā 'yēnná te dā tho conná ngue'a rā

ndø hoja'i. ⁸ A nuyá, di nēquī xanho ngue di macjē Oja, porque rā Cristo bi dū conná nguecjē, conque ja mā ts'oquihē. ⁹ Rā Cristo ya bi dū ngue bi hoga mā ts'oquihē. Janangue nuyá, man'natho dí haxhē njuani ngue ya bi yanjē p'ē ja rā castigo di nja'mø rā nzequi. ¹⁰ Conná nguehmā ts'oquihē, māmā nsēihē Oja. Pē bi 'yøt'Oja ngue dā nhojpahe conná ngue'a i dū rá Ts'unt'ē. A nuyá, ya dādi n'amigohē Oja ya. Ya man'natho dí haxhē njuani ngue hinguī encjē rā Cristo, sinoque 'bēi ngue dā yanjē p'ē ja rā castigo. ¹¹ Pē hinga hontho gā johyahē ngue ya bi yanjē p'ē ja rā castigo, sinoque mā dātho dādi johyahē ngue ya dā nhojpahe Oja conná nguehnā mā Hmūhē Jesucristo.

¹² Nūua ja rā ximhäi, n'na nc'ēitho rá mēdi bi 'yøtrā ts'oqui. Ja bá fup'ē rā ndāte p'ēya ngue'a rā ts'oqui bi nja. Janangue nuyá, nū gātho yø ja'i 'bēi, gā i tū porque gā øtrā ts'oqui. ¹³ Nū yø ja'i bi m'mēi hante ngue dā fahra ley bi 'yøtrā Moisés, gā bi 'yøtrā ts'oqui. Nū'ē yø ja'i'ē, hinguī sã dā 'yēnā ngue hinguī padī ndana'a rā nho ja ngue dā 'yøt'e. ¹⁴ Di nēquī ngue ra ts'oqui bi 'yøtyø ja'i, porque gā bi dū. Rá mēditho rā Adán bi 'yøtrā ts'oqui, m'mēfa p'ēya gātho mī'da yø ja'i bi 'yøtrā ts'oqui, mādague'a ngue hinga 'da'iguui rā ts'oqui bi 'yøtrā Adán.

Nū'a te rā ts'oqui bi 'yøtrā Adán, gue'a bi ts'onī gātho yø ja'i'a. Pē m'mēfa bi m'mēhrā Cristo, guehnā bi 'yørpabi rā nho yø ja'i nā. ¹⁵ Ja uanā te bi nja ngue rā Adán bi 'yøtrā ts'oqui, ximmi ja uanā te bi nja ngue'a rá mēte Oja bi 'dacjē. A nūnā rā Adán, mī zã mī 'yøtrā ts'oqui, xandøngy yø ja'i bi tocabi ngue bi dū. Pē nūnā rā Jesucristo guehnā bá hannbabi rá mēte Oja, 'nē xandøngy yø ja'i bi tocabi ngue di nyanī. Man'na ja ts'editho te bi 'yøtrā Jesucristo ngue rā Adán. ¹⁶ Nū'mø mī mēdi bi nja rā ts'oqui, bi man'Oja ngue nū'a rā ts'oqui, di nja rā njut'i ngue rā castigo. Pē nū'mø ya māndøngy dyø ja'i øtrā ts'oqui, nūnā Oja bi mā ngue dā 'yøtrā mēte di nhojpathoui yø ja'i ja yø ts'oqui. ¹⁷ Co nūnā n'na nc'ēi bi 'yøtrā ts'oqui, m'mēfa p'ēya, gātho yø ja'i ja ngue dā tho rā ndāte. Pē nū to gā di nthēui rá mēte Oja ngue di pūnnbā yø ts'oqui, di t'ūnnā 'da'yo te conná nguehrā Jesucristo.

¹⁸ Nūnā rā Adán bi 'yøtrā ts'oqui, gātho yø ja'i mī ja ngue dā ma rā castigo. Pē nūnā rā Jesucristo bi 'yøtrā nho, gātho yø ja'i ja ngue di tocabi dā ma māhojpi yø ts'oqui 'nē di nthēui rā 'da'yo te. ¹⁹ Rā Adán hīmbi 'yøt'e te bi xi Oja, māndøngy dyø ja'i bi gohi ngue yø 'yøt'its'oqui. Pē rā Jesucristo ngue bi 'yøt'e te bi xi Oja, ya māndøngy dyø ja'i di tocabi ngue di hojpaēi Oja.

²⁰ Nūnā rā ley, bi ma nt'ot'i para ngue man'na gdā padī ngue ja mā ts'oquihē. A nuyá, nū'mø dí padī ngue xangu mā ts'oquihē i ja, ya man'na gdā pahmē ngue nūnā rá mēte Oja bi 'dacjē, mā dātho ngue xangu nā. ²¹ Janangue nūnā rā ts'oqui xā benngā mā mmēihē, gue'a bá hanngahē rā ndāte'a. Pē nuyá, ngue ya bi benngā mā mmēihē rá mēte Oja ya, guehnā bá

hanngahē rā 'da'yo te naya, ngue ya bi ma māhoqui mā ts'oquihē conná nguehmā Hmūhē Jesucristo.

-----
⁶ ¿Ndana exā ja ngue gā øthē ya'mø? ¿Ua sã ngue gā sigue gā øthē yø ts'oqui n'namhmā ngue nūnā Oja man'na xangu rá mēte di 'dacjē? ² Nū'a, hinguī sã'a ngue gā sigue gā øthē yø ts'oqui. Sinoque ya bi zep'ē'a te rā ts'oqui xtā øthē m'met'o. ¿To go ēnā ngue gā sigue gā øthē yø ts'oqui? ³ ¿Ua hinguī pahmē ngue nū to gātho ya dā nxixyāhē, ya dā mbenthē rā Jesucristo? Nū'a i dū'a, xquet'a tengutho 'mø ya dā tūhē. ⁴ Nū'mø mā nxixyāhē, ya dí ør'mā güendahē ngue ya bi zep'ē'a rā nts'o xtā øthē m'met'o. ¿Ntho ya bi ma nt'äguigahē tengutho rā Cristo ngue bi t'ägui. Pē nūnā rā Cristo conná ts'edi rá Papá bi japi ngue bi benngāte p'ē bi t'ägui. A nūjē ya, tengutho 'mø ya dā benngātehē ngue mā'da'yo dā m'mēhmē. ⁵ Porque nū'mø dí øthē rā güenda ngue ya dā tūhē tengutho rā Cristo ngue bi dū, xquet'a ya dí øthē rā güenda ngue ya mā'da'yo høndā m'mēhmē tengutho rā Cristo ngue mā'da'yo bi m'mēi.

⁶ Nū'mø mī 'dømbē ja rā pont'i rā Cristo, tengutho 'mø ngue mā do'yohē bi 'dø'mi. Porque ya bi zep'ē yø ts'oqui xtā øthē m'met'o, ya hīnni mantho di māndagahē rā ts'oqui tengutho 'mø gdi øt'e ngue mā hmūhē'a. ⁷ Porque nū rā ja'i øtrā güenda ngue bi dū rá do'yo, ya bi hyep'ē rā ts'oqui. ⁸ Pē nū'mø dí ør'mā güenda ngue ya dā tūhē 'mø mī dū rā Cristo, ya dí ec'ēihē ngue mā'da'yo høndā m'mēhmē tengutho rā Cristo ngue mā'da'yo hømbi m'mēi. ⁹ Porque dí pahmē ngue nū'mø mī dū rā Cristo, bi benngāte, 'nē ya hīnni mantho dā dū. Sinoque 'bēi para zantho. ¹⁰ Rā Cristo n'na nditho bi dū conná nguehyø ts'oqui yø ja'i. A nūya ngue ya 'bēi, gā 'bēhya ngue ørpabi rá pähä Oja. ¹¹ Dā guecjē ya, ma gā njathē p'ēya, gā øthē ngue ya bi zep'ē rā ts'oqui ngue ya mā n'yohē rā Jesucristo. Ya gdā 'bēhmē'a ya ngue gā ørpahe rá pähä Oja.

¹² Janangue nuyá, mēnte yø pa dí 'bēhmē ua ja rā ximhäi, ya hīnni mantho gā unhnē rā 'yū'a rā ts'oqui. Hinga nnehē ngue dā dajpahe'a tengue rá pähäse mā do'yohē. ¹³ Hinga unna 'yū mā mmēihē ngue gā øthē rā nts'o. Sinoque ma gā unmā mmēihē Oja ngue rā nho gā øthē. Porque ya mā'da'yo høndā m'mēhmē. ¹⁴ Nū'a rā ts'oqui xī benngā mā mmēi ngue mādi māndagahē, ya hīnni mantho di māndagahē'a ya. Nū'a rā ley mī haxrā güenda ngue mā ts'oquihē, ya hīnni mantho hāscāhē rā güenda'a ya. Porque Oja, rā matetho bi 'yøt'e ngue bi yangthogahē.

-----
¹⁵ Ya bi nyamma tehē, pē hinga gue'a ngue gā øthē te gā mmāmp'ē ja rā ley i nyamma tehē. Sinoque Oja rā matetho bi 'yøt'e ngue bi hoga mā ts'oquihē. Xi ya, ngue ya bi ma māhoqui mā ts'oquihē, ¿ua sã gā sigue hōngā øthē yø ts'oqui? Nū'a ya hīn'na'a. ¹⁶ Ya guī pahmē ngue nū'mø gā hommā hmū di māndagahē, ya dí

ohu rá 'ye'a mā hmuh. Janangue nuyá, nu'mø gā øt'e ngue mā hmuh'a rá ts'oqui, ya jatho ngue gā tuh 'mø. Pe nu'mø gā øt'e ngue mā hmuh Oja, ya di hoga mā ts'oquih. ¹⁷ A nugä, ðadi ja mammadi Oja porque ya gá hyehm p'x rá ts'oqui xí bent'a ni mmuih. 'Né ya gá unni mmui gá 'yεc'εi'a rá hya bi sän'nah. ¹⁸ Ya bá njεc'ah p'x ja rá ts'oqui. A nuyá, gá gue'a rá nho guí nnøpe ni hmuh ya. ¹⁹ Nunä rá hya dí mmangä, dí honi te nna hyεjpa rá hya, n'namhma ngue dá ðini xanho ni mmuih hanja rá hya. A nuyá, nu'mø yø pa xa thogui, xcá unhn rá 'yu'a rá nts'o ngue mi tap'ah, mathoguiho yø ts'oqui xcá 'yøth. Pe nuyá, ðami unni mmuih ngue gá rá nho guí 'yøth ya. Janangue nu'a te gá guí 'yøth, dá gue'a te rá 'befi Oja guí 'yøth.

²⁰ Nu'mø yø pa xa thogui ngue gá rá nts'o xtá øth, hinmi paði gá øth rá nho. ²¹ ¿Teni 'be'a dá tahm ngue'a rá nts'o xtá øth? Porque rá 'be'isätho te xtá øth. Gá rá ndate bá n'youi. ²² Pe nuyá, ya dá pømhmu p'x ja rá ts'oqui ya, ya yø mefigah Oja ya. Janangue ya yø ja'igah Oja 'né ya di 'dacj rá te para zantho. ²³ Nu'a rá njut'i ngue rá ts'oqui, gue'a rá ndate'a. Pe nu'a di un'Oja, gue'a rá te para zantho di 'dacj rángue dí n'yohu mā Hmuh Jesucristo.

-----

7 Ague mā zi cu'ah, ya guí pahmu ngue rá ley i ja, i ja rá ts'edi rá ley ngue di manda rá ja'i mente 'bui. Pe nu'mø bi ðu rá ja'i, ya hinmi mantho di manda rá ley rá ja'i. ² Ya guí nnuh tengutho n'na rá xisu 'mø bi nthati, i ja n'na rá ley hapu mma ngue hin'y rá nt'edi dá hyep'x rá ðamme rá xisu. Pe nu'mø ya bi ðu rá ðamme, ya bi xot'a rá ley mi sammra xisu. ³ Pe nu'mø høndi nthatra xisu 'né 'bætrá ðamme, ya rá ts'oqui øtra xisu. A nu'mø bi ðu rá ðamme, ya bi xot'a rá ley mi ja ngue rá nthati. Ya sä di nthati mahøn'a, 'né ya hingra ts'oqui øtra xisu ngue di nthati.

⁴ A nuyá mā zi cu'ah, ya dí øtra güenda ngue dá tuh p'x ja rá pont'i bi ðu rá Cristo. Nu'a rá ley mi sangbah, ya bi xotrá hya'a ya. Ya hñdi mandagah rá ley ya. Ya mā n'yoh'a rá Cristo bi bennate p'x ha bi t'ägui. Ya dá zä gá ørpah rá 'befi Oja ya. ⁵ Nu'mø yø pa xa thogui, gá rá nts'o xtá n'yoh. Mā pahm'a te mmamp'x ja rá ley Oja, éna man'na bi 'yannga mā mmuih rá ley ngue rá ts'oqui gá øth. Pe nu'a rá njut'i ngue rá ts'oqui, gue'a rá ndate'a. ⁶ Pe ya bi xotrá hya'a rá ley maði mandagah ya. Porque ya dí øth rá güenda ngue ya dá tuh. A nuyá, mā'da'yo dá m'muhmu para ngue gá ørpah rá 'befi Oja. Guehna rá Espiritu Santo di 'dacj rá pahä gá ørpah rá 'befi Oja ya, pe hinna øth rá 'befi Oja ngue gá suh'a te mmamp'x ja rá nyogui ley.

-----

⁷ Ngue ya dí mmangä ná rá hya ná, ¿ua guí emhmu ngue dí mma ngue ya hingui ho rá ley Oja? Nu'a, hin'na'a. Sinoque rá ley xandønho. Xi'mø ngue hñdi ja rá ley, ya hñxcá pahmu te 'be'a ná rá ts'oqui 'mø. Ten-

gutho mmanna ley ngue éna: "Yo guí nneh n'na rá cosa ngue n'nan'yo to rá mmeti", i éna. Janangue nuyá, dí pahmu ngue rá ts'oqui dí øth 'mø dí nneh n'na rá cosa ngue n'nan'yo to rá mmeti. ⁸ Nu'mø mā pahmu te mmamp'x ja rá ley, éna man'na bi hacj rá ts'edi ngue dí nneh n'na rá cosa nu'a n'nan'yo to rá mmeti. Mente rá pa hñbi faði te mmamp'x ja rá ley, hñdi nequi te 'be'a ná rá ts'oqui. ⁹ Nugä, nu'mø himmará paði te mmamp'x ja rá ley Oja, ya dí éna ngue xanho te dí øt'e. Pe nu'mø mā paði te mmamp'x ja rá ley, bi ðinma mmui p'ya ngue hñdi øt'e te mmamp'x ja rá ley Oja. Ya dá paði ngue ja ngue gá mma rá castigo ngue mā ts'oqui. ¹⁰ Porque nunä rá ley mi ja ngue xti 'dacra 'da'yo te 'mø xcá øt'e te gá di manda, guehna rá ley bi zänngui ngue gá mma rá castigo ná, porque hñdá øt'e te di manda rá ley. ¹¹ Nu'a rá ts'oqui mi jagui, gue'a mi härcá mā n'yomfñi'a, dí éna ngue dá zä gá øt'e te gá mmamp'x ja rá ley. Pe nup'x ja rá ley p'ya, dá timp'x mma ngue gá mma rá castigo ngue mā ts'oqui.

-----

¹² Janangue nunä rá ley Oja, xandønho ná. Nu te gä-mā hya di manda, gätho xandønho. ¹³ Hingui sä ga emhmu ngue hingui ho rá ley Oja ngue i mma ngue jatho gá mmähä rá castigo. Nu'a ja ngue gdá mähä rá castigo, ngue ja mā ts'oquih. Janangue co nu'a te gä-mā hya mmanna hoga ley, gue'a guí nequi ngue xandønts'o mā ts'oquih'a.

-----

¹⁴ Dí pahmu ngue nu'a rá ley, gá gue'a rá hoga hya bi un'Oja i mmamp'x. Pe nujx ngue dyø ja'ithoh, gá gue'a rá ts'oqui xa bennga mā mmuih. ¹⁵ Hñdi paði hanja te nmi øt'e. Porque nu'a rá nho nmi nne gá øt'e, hñga gue'a nmi øt'a. Nu'a tengue hñdi nnu manho p'ya, go gue'a dí øt'a. ¹⁶ Pe nu'mø ngue 'nequi hñdi nnu manhose te dí øt'e, ya dí paði ngue nu'a te rá hya mmamp'x ja rá ley, xandønho. ¹⁷ Janangue nuyá, hingui nne mā mmui ngue dá øt'a te ya xtá øt'e. Sinoque gue'a rá ts'oqui mi jagui, gue'a go di mpe'a ngue'a te xtá øt'e. ¹⁸ Porque dí paði ngue hñ tema nho xtá øt'e. Nu'a rá nho nmi nne gá øt'e, hñbi zä xcá øt'e. ¹⁹ Hñdá øt'a te rá nho nmi nne gá øt'e, sinoque nu'a te rá nts'o hñdi nnu manho ngue gá øt'e, gue'a xtá øt'a. ²⁰ Janangue nuyá, nu'mø xtá øt'a'a rá nts'o hñdi nne gá øt'e, pe hñgo dádi jag'a, sinoque gue'a rá ts'oqui xa bennga mā mmui, gue'a go di ja'a.

²¹ Nguna rá hya xtá thocä ya. Nu'mø nmi nne gá øtra nho, pe xøgue høntra nts'o mi so mā mmui gá øt'e. ²² A nugui, ðadi hogä'a te rá hya mmamp'x ja rá ley Oja. ²³ Nuu ja mā mmui mi ja ua n'na rá n'yomfñi ngue hinmi nnu manho'a te rá nho nmi sänni gá øt'e. Pe nunä rá hya ná, nu'a rá ts'oqui xa benngagui mā mmui, gue'a hñmi nneque gá øtra nho'a. ²⁴ Pe huécate yø ja'i njap'x. ¿Te'o dá zä dá yäni ngue hñda thohra castigo ja ngue dá thogui? ²⁵ Porque connä n'yomfñi rá ja'i i nnu manho'a te rá nho mmamp'x ja rá ley Oja. Pe nu

rá do'yo rá ja'i, gá gue'a rá páhä rá ts'oqui i nne dá 'yørpe. Pë dadi ja mamãdi Oja ngue má Hmũhũ Jesu-cristo go bi zã bá jũgahũ p'ũ ja rá nts'o'a.

8 A nuyá, ngue ya má n'yohũ rá Jesucristo ya, ya hĩngã mmähã rá castigo ya. Porque nu to n'youi rá Jesucristo, ya bi n'unĩ ngue gue'a rá Espíritu Santo dá xännbi te dá n'yo. Ya hĩnnĩ mantho ngue øtrã nts'o mi ja rá mmũi m'met'o. ² A nuyá, i ja rá ts'edi rá Espíritu Santo ngue di 'dacjũ rá 'da'yo te ngue man'yohũ rá Jesucristo. Ya bá jũgahũ p'ũ ja rá ts'edi rá ts'oqui madi mandagahũ, ya bi yanjũ ngue rá castigo mi ja ngue ga thohmũ. ³ Dá pahmũ hanja'a rá ley Oja, pë hĩmbi hyät'i bi gũgahũ p'ũ ja rá ts'edi rá ts'oqui'a rá ley. Porque hĩmbi zã dá øthũ gátho'a te gãmã hyã di manda rá ley. Pë nunã Oja bi yanjũ. Bi 'yøt'e ngue bi nja'i rá Ts'unt'ũ bá penhua. Bi hnu ngue rá ja'i, pë hĩmbi 'yøtrã ts'oqui. Guehã bi tho nã ngue bi gurca má ts'oquihũ. Bi hyej-pabi rá ts'edi rá ts'oqui xi bennã má mmũihũ. ⁴ Ngunã bi 'yøt'e, porque bi nepe ngue gue'a rá Espíritu Santo dá gãgahũ rá 'yu gdã n'yohũ, n'namhmã ngue dá zãp'ũ gã øthũ rá nho mmamp'ũ ja rá ley. Pë nu'a rá nts'o mi ja má mmũihũ m'met'o, ya hĩngui sã ngue ni mantho gã øthũ'a ya.

⁵ A nu rá ja'i ngue rá n'yomfɛniɛ jũqui te gã 'yo, hønt'a te rá nts'o gã 'bũhyø ja'i di ja ndũmmũ ngue øt'e. Pë nu rá ja'i ngue gue'a rá Espíritu Santo di unã hoga n'yomfɛni gã 'yo, gue'a rá ja'i ngue høndrá páhä Oja di ja ndũmmũ ngue øt'e. ⁶ Janangue nuyá, nu to di ja ndũmmũ ngue dá 'yøtrã nts'o gã 'bũhyø ja'i, dá ma rá castigo. Pë nu rá ja'i di ja ndũmmũ ngue gue'a rá páhä Oja dá 'yørpe, gue'a rá ja'i hu rá mmũi ngue di t'unã 'da'yo te'a. ⁷ Nu yø ja'i ngue høndrá nts'o di ja ndũmmũ ngue øt'e, guehya yø nsũui Oja ya. Porque hĩngui nne dá 'yɛc'ɛi te mmamp'ũ ja rá ley Oja. Ni xĩngã gue'a Oja di sã ha di 'yɛc'ɛi. ⁸ Janangue nuyá, nu'ũ yø ja'i ngue høndrá nts'o di ho dá 'yøt'e, guehya hĩngui nnu manho Oja te gã 'yo ya.

⁹ Pë nujũ ngue ya dá hehmũ p'ũ rá nts'o, gue'a rá Espíritu Santo i cãgbahũ rá 'yu nã 'yohũ. Porque rá Cristo bá penhã Espíritu Santo ngue di n'youi te'o gã ɛc'ɛi. A nu yø ja'i ngue hĩngui n'youi rá Espíritu Santo, guehya yø ja'i hĩngui ɛc'ɛi rá Cristo ya. ¹⁰ Nu má do'yohũ, ya bá ɛp'ũ rá pa dá du ngue rá ts'oqui i ja. Pë ngue dí n'yohũ rá Cristo, nu má tehũ di sigue di m'mũtho, porque ya bi hoga má ts'oquihũ Oja. ¹¹ Nunã Oja bi japi bi bennãte rá Cristo 'mø mi du. Xquet'a dá japi di bennãte má do'yohũ 'mø ya xtã ndũ, porque ya dí n'yohũ rá Espíritu Santo.

¹² Ague má zi cũ'ahũ, i ja ts'editho gã øthũ'a te rá hyã xãngahũ rá Espíritu Santo. Ya hĩndã dajpahũ rá nts'o so má mmũihũ. ¹³ Porque nu'mø gã siguethohũ rá nts'o xtã øthũ m'met'o, ya gã mmähã rá castigo. Pë nu'mø gã øthũ'a te xãngahũ rá Espíritu Santo, ngue gã hehmũ p'ũ rá nts'o, ya di 'dacjũ rá 'da'yo te para zãntho.

¹⁴ A nuyá, nu to gátho ya gã 'yo'a te rá hyã xãnnbabi rá Espíritu Santo, gue'ũ yø basĩ Oja'ũ. ¹⁵ Ya má n'yohũ rá Espíritu Santo ya. Ya hĩngui ja ngue hønga nsũhũ ya, tengutho n'na rá ja'i 'mø su rá hmũ. Porque majuanĩ ngue ya yø basigahũ Oja ya. Nunã rá Espíritu Santo dí n'yohũ, guehã anngã má mmũihũ nã ngue dí ɛmphũ Oja: "Mã Papá'i", dí ɛmphũ. ¹⁶ A nunã rá Espíritu Santo dí n'yohũ, guehã øt'e ngue dí pahmũ p'ũ ja má mmũihũ ngue ya yø basigahũ Oja nã. ¹⁷ Pë ngue ya yø basigahũ Oja ya, xquet'a di tocagahũ'a rá nho di yat'Oja di unĩ. Tengutho rá nho di t'unã Cristo, ngut'átho di n'nacjũ. A nuyá, nu'mø dí nne di n'nacjũ nã rá nho di t'unã Cristo ya, pë gue'mø gã n'unĩ gã sãhũ rá n'ũ tengutho rá n'ũ bi zã rá Cristo.

¹⁸ Ma gã ør'mã güendahũ ya, ngue zits'urbũ dí sãhũ rá n'ũ ya, porque nu'a rá nho di 'dacjũ Oja m'mẽfa, má dãtho xãndøngu'a. ¹⁹ Nu te gãmã cosa bi zãn'Oja ngue ja ua ja rá xĩmhãi, a nuyá, i ndømatetho astã gue'mø dá zønã pa xã nzãn'Oja ngue di unã nho yø basĩ. ²⁰ Porque Oja bi hocrã xĩmhãi, pë bi nts'om'mø mi man'Oja ngue di njaprã castigo'a rá ts'oqui bi 'yøtrã Adán. Pë xquet'a Oja bi zãnnĩ ngue dá 'yehra pa mahønda gom'da'yo rá xĩmhãi. ²¹ Gue'a rá pa'a ngue ya hĩnnĩ mantho di nja rá ndãte'a rá xĩmhãi'a. Ya hĩndi nts'onnyø cosa nu'ũ ja yø te. Nuyã yø hyã ya, gã guehya di nja'mø bi zønã pa di unã nho yø basĩ Oja ya. ²² A nuyá, dí pahmũ ngue nu'a te gãmã cosa ja ua ja rá xĩmhãi, gã sã rá n'ũ, i dants'i tengutho 'mø bi zønã ora di m'mũhrã basĩ n'na rá xisu i sã rá ndãte, i njar-bũtho yø cosa ja ya. ²³ 'Nɛ hĩngã hønt'a te ja nxĩmhãi sã rá n'ũ, xquet'a 'nɛcɛ di nnehũ ngue dá tho'a rá n'ũ dí sãhũ, dá 'yehra pa ngue dá gom'na'yo má do'yohũ. Ya di nɛqui ngue dyø basigahũ Oja p'ũya. Madague'a ngue ya dí n'yohũ rá Espíritu Santo, pë dí nne gã nnyhũ te gãmã nho di nja m'mẽfa. ²⁴ A nuyá, ya dí ɛc'ɛihũ ngue di nja'a te mman'Oja, janangue bi yanjũ. Pë xi'mø ngue ya bi nja te mman'Oja, ya hĩngui ja ngue te nĩmantho gã tømhmũ 'mø. ²⁵ A nujũ, dí tømhmũ'a te ja ngue di nja m'mẽfa. Ma gã sethũ'a te gã rá n'ũ dí thomhmũ, astã gue'mø di nja'a te dí tømhmũ di nja. ²⁶ A nujũ, nu'mø dí nne gã mmat'Ojahũ 'nɛ hĩndi padĩ te gã xihmũ Oja, go rá Espíritu Santo i fãxte. Madague'a rá jats'itho nã bɛmhũ Oja, pë rá Espíritu Santo go øt'a ngue i cohi ngue rá mhmat'Oja'a rá hyã hĩngui pøts'e gã mmãmhmũ. ²⁷ Porque nunã Oja, ya padĩ temã hyã ja mbo má mmũihũ. I tĩni temã hyã i nne dá manã Espíritu Santo. Porque nu'a te rá hyã nne Oja ngue di ts'ofø, go rá Espíritu Santo'a äpra mate Oja connã nguecjũ.

²⁸ Dí pahmũ ngue nu to gã dadi mahmũ Oja, gue'mø xãnhø ogue xãn'ũ te dí thohmũ, pë Oja honĩ ha gui japi ngue dá 'yørcahũ rá nho. Porque ya xpã nzãnn'Oja tengũ gã cohũ m'mẽfa. ²⁹ Hante ngue di nhohrã

ximhäi, nuna Oja ya pađi te'o ja ngue da 'yεc'εi m'mefa, guehya yø ja'i bi zännbi ngue da gohi tengutho rá Ts'unt'x Oja ya. Janangue nuna rá Ts'unt'x Oja, guehna 'bet'o na ngue di ncuui gátho yø 'yεc'εi. ³⁰ Nuna Oja, ya mam'met'o xpá nzänni te'o ja ngue da zofo, guehya yø ja'i bi zohya. A nuya yø ja'i bi zofo, ya bi hojpađi yø ts'oqui. Nuya yø ja'i ya bi hojpađi yø ts'oqui, bá εp'x rá pa da gohyø ja'i tengutho rá Ts'unt'x Oja.

³¹ ¿Ndaná man'na rá hya ja ngue ga mmamhmæ 'mø? Ya ma amigohæ Oja ya. Nu te'o nne da zæcjæ ya, ya hĩnte di muui'x ya. ³² Nuna Oja hĩmbi nya rá mmæi ngue bá pænua rá Ts'unt'x ngue bi du conná nguejæ. Ja dí haxæ p'x njuani ya ngue nu te gämä hya bi man'Oja ngue di 'dacjæ, di 'dacjæ'a. ³³ Gátho gahæ, ya xá huanngahæ Oja, ya hĩngui sá to da 'yεmbi ngue ni mantho ja má ts'oquihæ. Porque guesε Oja bi hoga má ts'oquihæ. ³⁴ Ya hĩnda zá to da 'yεnā ngue ga mmähä rá castigo. Porque ya bi du rá Cristo conná nguejæ, 'nε bi bεnnate, ya bí 'bæp'x ja rá n'yεi Oja ya. A nuyá, gue'a zant'a má máxtehæ p'x ha 'bæ Oja'a ya. ³⁵ Ya hĩnte da zá da hyaqui te gui macjæ rá Cristo. Madague'a ga sähæ rá n'x, pε ngutho di macjæ rá Cristo. Ogue tu má mmæihæ, pε ngutho di macjæ. Ogue sæcjæ yø ja'i, pε ngutho di macjæ. Ogue hĩn'yæ te ga sihæ, pε ngutho di macjæ rá Cristo. Ogue hĩn'yæ rá ulu ga hehæ, pε ngutho di macjæ rá Cristo. Ogue dí 'bæmma n'æhæ, hĩngui nne ha da nuhæ yø ja'i, pε ngutho di macjæ rá Cristo. Ogue ya ja ngue da thojæ, pε ngutho di macjæ rá Cristo. ³⁶ I nt'ot'i p'x ja rá Macá Libro rá hya ngue εnā: "Dí æcähe yø ja'i ngue dí εc'εi'æhe, n'na pa ngu n'na pa i nne da hoyje. εntho ho dε'yo yø ja'i p'x ga mbεni", i εnā. ³⁷ Madague'a ga sähæ rá n'x 'mø ngue dí thohmæ tengü ya yø hya ya, pε ma ga hahmahæ rá ts'edi'a te gui macjæ rá Cristo. ³⁸ Janangue ma ga segurahæ ngue nuna Oja zant'a di macjæ ná. Ya hĩnda zá da hyac'a te rá n'x dí thohmæ mεnte dí tehæ. Ni xĩngā gue'mø da thojæ. Ni xĩngā guehyø anxe da zá da hyaqui. Ni xĩngā zithü da zá da hyaqui. Porque Oja di macjæ rá pa ja p'æya, daguehrá pa di 'yεp'x di majcæ Oja. ³⁹ Nu te gátho bi hoc'a Oja, ngup'x mahεts'i, ngu ua ja rá häi, ya hĩjon-da zá da hyagahæ'a gui macjæ Oja. Porque ya má n'yohæ ná rá Hmu Jesucristo.

-----

9 Nugä dí εc'εi rá Cristo, janangue nuna rá hya dí nne ga xi'ahæ ya, hĩngā fεhni ná. Guesε rá Espíritu Santo xijpa má n'yomfεni ngue majuađi ná rá hya dí xi'ahæ. ² Mathoguitho dí 'bæ ndummæi. I 'bæm-man'x má mmæi ngue má mmijudíohe hĩngui nne da 'yεc'εi rá Cristo. ³ Nu'mø dí sá ha gdá japi ngue ga nyangä má mmijudíohe, nugä ga øt'e, madague'a go ga mmagä rá castigo, ya hĩngā nnugä rá Cristo. Pε nja ngue hĩngui sá. ⁴ Nuya yø judío ya, guehya yø mbom'meto rá Israel. Bi zo Oja ngue da 'yøt'e ngue yø basj. Guehya bi nu ha bi nja ngue bi 'yuhrá ts'edi Oja ya. 'Nε bi gohmj rá cohi ya yø judío ya. Bi dæpra ley nu'a ja ngue da n'yo. Bi xifi ha di japyø ndanne ja ngue da 'yøt'e. Mazihotho ná rá hya bi yarpabi Oja yø judío

ngue da 'yørpe. ⁵ Guehya yø mbom'meto yø ndiua judío ya. Nu'mø mi mihra Cristo, xquet'a rá judío ná. 'Nε guehna Oja ná ngue di manda gátho'a tengue i ja. 'Nε guehna t'εspabi ná para zantho ná. Da ngut'atho.

⁶ A nuyá, xangu yø judío hĩngui nne da 'yεc'εi rá Cristo. Pε hĩngui sá ga εmhæ ngue ya hĩndi nja'a te rá hya bi xi Oja yø judío. Porque hĩmma juani ngue gátho yø judío yø ja'i Oja. Janangue hĩngā gátho yø judío di tocabi ya yø hya xá yat'Oja ngue di nja. ⁷ Porque bi xi Oja rá Abraham ngue hĩngā gátho'x yø mbom'meto da gohi ngue yø ja'i Oja. Nuna Oja bi 'yεmbi: "Nu'x yø basj rá Isaac, hont'x da gohi ngue yø basj Oja'x", bi 'yεmbi. ⁸ Gátho yø ja'i 'bæi, hĩngā gátho yø basj Oja. A nuya yø ja'i ngue yø basj Oja, guehya yø ja'i ya xpá nzännbi ngue di tocabi rá hya di yat'a Oja ya, høndya yø basj Oja ya. ⁹ Porque ngunā rá hya bi xi Oja rá Abraham, bi 'yεmbi: "Bá εp'x rá pa ga ut'æui ngue ja má ts'edi. Nuna rá Sara ni xisu, di m'mæ'a n'na rá ts'unt'x", bi 'yεmbi.

¹⁰ Mi ma yø jeya p'æya, bi nte ná rá ts'unt'x ni hu ngue rá Isaac, bi nthatui rá Rebeca. Mi hya rá basj ná rá Rebeca p'æya, yø cuate bi øni. ¹¹ Pε hante ngue da mihya yø basj ya, nuna Oja, bi xihra Rebeca ngue rá Esaú rá mædi da mi'a. Nuna rá Jacob ngue rá zæxinya, di manda rá n'yohæ ná. Ngunā nt'ot'i p'x ja rá Macá Libro ngue bi man'Oja, bi 'yεnā: "Dadi macá rá Jacob, pε rá Esaú, hĩn dadi madi". Guehna rá hya bi man'Oja naya hante da mihyø basj. Hĩngā 'be bi dømā Oja ngue di m'mæhya yø basj para ngue da hnu ndana di n'yo xanho, ndana hĩngui 'yo xanho. Ja di nεqui ua ya ngue ya mam'met'o xpá nzän'nā Oja te 'be'a ja ngue di nja m'mefa. Hĩngue masque 'bet'o da nu te 'be'a da gohyø basj, sinoque nu'a te xá nzänni ngue da huanhni, gue'a nja'a.

¹⁴ Xi ya, ¿ua i sá ga εmhæ ngue hĩngui ho te øt'Oja? Nu'a hĩngui sá'a. Porque nu te gá øt'Oja, gá gue'a ni 'yup'x øt'e. ¹⁵ Porque Oja bi 'yεmbrā Moisés: "Nu te'o dí sänni ga huεqui, gue'a dadi huεc'a 'nε ja má yemmi conná ngue'a". ¹⁶ Janangue nuyá, nuna rá nho di un'Oja, hĩnda 'yεnna ja'i ngue bi 'yεmmei bi hyoni ha di dinnā nho. Porque Oja ya xá nzänni to di huεqui. ¹⁷ I nt'ot'i p'x ja rá Macá Libro te bi xi Oja rá dast'abi madi manda p'x ja rá häi Egipto. Bi 'yεmbi: "Dí εxa'i ya ngue gui ndast'abi n'namhmā ngue nu'x yø hmæya ga ut'a'i, da bahyø ja'i ndap'x bi zä ngue te'o gä. 'Nε da badi ngue ja má ts'edi", bi 'yεmbi. ¹⁸ Ja di nεqui ua ya ngue nuna Oja, nu'a go da zänni ngue di huεqui, gue'a di huεc'a. Nu'a go da zänni di untho rá 'yu ngue xtā nnađi rá mmæi, gue'a di unna 'yu'a.

¹⁹ Rá nzequi 'bæi to nne da 'yεngya: "Hanja Oja 'mø ngue εmbi ja yø ts'oqui yø ja'i. Porque Oja, nu'a te xá nzänni ngue da 'yøt'e, hĩjonni ja'i da zá da dæqui te sänni da 'yøt'e", da 'yεngui. ²⁰ A nujæ ngue dyø ja'ithohæ, ¿teni 'be'a go gui εnā ga japhæ Oja ngue'mø ga εnā hĩngā nnu manhohæ te sänni da 'yøt'e? Xi n'na rá ts'øye, ¿ua sá da 'yεmbrā 'yøt'ats'øye: "Hĩndi nnu manhogä te rá forma gui hogagui", da 'yεmbi? ²¹ Nu rá 'yøt'ats'øye, nu'a goma forma da nepe da gohra ts'øye di hoqui, ya gue'a da go'a. Madague'a ngue n'nat'a rá

bøhài, pɛ dɑ zɑ dɑ 'yøt'ɑ n'na rɑ ts'øye ngue nts'upɪ, xɪndɑ zɑ dɑ 'yøt'ɑ n'na rɑ ts'øye ngue hɪngɑ nts'upɪ.
 22 A nuyá, nuna Oja, nnepe ngue man'na di bahyø ja'i ngue jase rá ts'edi. 'Nɛ nnepe ngue man'na di bahyø ja'i ja yø ts'oqui ngue dɑ japrɑ castigo. Janangue tobe serpabi ya yø ja'i ni 'yup'ɛ ngue dɑ ma rɑ castigo. 23 Bi nepe ngue dɑ bahyø ja'i ngue mathoguitho xandøngu rá nho i ja Oja. Porque bi huɛgahɛ 'nɛ ya dí pahm'ɑ te rɑ nho xɑ nzännɪ ngue di 'dacjɛ ya. 24 Bi zongahɛ Oja. Hɪngɑ høndyø judío bi zofo, sinoque xquet'ɑ 'nɛhyø ja'i hɪngyø judío bi zofo. 25 Bi nja tengutho mmamp'ɛ ja rɑ libro bi 'yotra pøngahya Oseas, ngue Oja bi 'yɛnɑ: "Nuyɑ yø ja'i xtɑ man'ɑ m'met'o ngue hɪmma ja'i, a nuyá dí mma ngue mɑ ja'i ya. Guehya yø ja'i ngue hɪn mɑdɪ mɑdɪ, pɛ nuyɑ dɑdɪ mahya", bi 'yɛnɑ. 26 Nu'ɛ yø mmøngu p'ɛ ja rɑ xequi bi xihyø ja'i Oja ngue embi: "Nugɑ, hɪmma ja'i'ahɛ", pɛ ja 'bɛxpɪ xɪp'ɛ p'ɛya ngue embi: "Nugɑ drɑ Oja, majuanɪ ngue dí 'bɛi, guecɑ mɑ basɪ'ahɛ ya", bi 'yɛmbi.
 27 A nu'ɛ yø ja'i ngue yø judío, nuna rɑ pøngahya Isaías bi 'yɛnɑ: "A nu'ɛ yø judío, mɑdague'ɑ mɑndøngutho'ɛ, tengutho yø 'bomɪ dehe p'ɛ ja rɑ jathe, pɛ zi yohotho'ɛ dɑ bønɪ ngue di nyani. 28 Porque nu'mø rɑ pa dɑ japrɑ castigo Oja gátho yø ja'i rá ngønɪ nxɪmhài, n'na zihmantho di nja". 29 Rɑ Isaías mahømbi 'yɛnɑ: "Nuna Oja jase rá ts'edi, nu'mø hɪn dɑdɪ huɛcyø ja'i nɑ, n'na zihmantho di jua'ɛ yø judío, tengutho 'mø mi jua'ɛ yø ja'i mi 'bɛp'ɛ ja rɑ hnɪnɪ Sodoma 'nɛp'ɛ ja rɑ hnɪnɪ Gomorra".

-----

30 Guehnɑ rɑ hyɑ naya ngue nuyɑ yø ja'i hɪngyø judío, guehya hɪmmɪ honɪ ha di nhojpɑui Oja ya. Pɛ bi 'yɛhrɑ pa ngue bi 'yɛc'ɛi Oja yø ja'i, gue'ɑ i nhojpɑui Oja'ɑ ya.
 31 Pɛ nuyɑ yø judío mi hu yø mmɛi xtɪ nhojpɑui Oja, ngue mi ɛnɑ xtɑ 'yøt'e te gɑ mmamp'ɛ ja rɑ ley. Pɛ hɪnjombɪ bønɪ ngue xtɑ mma mahojpi rá ts'oqui ngue xtɑ 'yøt'e te mmamp'ɛ ja rɑ ley, porque hɪnjonguɪ pønɪ ngue dɑ 'yøt'e te gɑmɑ hyɑ di mɑnda rɑ ley. 32 ¿Hanja 'mø ngue hɪmbɪ nhojpɑui Oja yø ja'i? Porque mi nne ngue xtɪ nyanyø te yø ja'i ngue xtɑ 'yøt'ɑ te gɑ rɑ nho mmamp'ɛ ja rɑ ley. Pɛ hɪmbɪ ne xtɑ 'yɛc'ɛi yø ja'i ngue rɑ Cristo nɑ dɑ zɑ dɑ yanɪ. Ja bi fespɛ yø gua p'ɛya, porque rɑ Cristo tengutho 'mø 'bennɑ do p'ɛ ha dɑ tho rɑ ja'i, di fets'e. 33 Nup'ɛ ja rɑ Macɑ Libro nt'ot'i p'ɛ rɑ hyɑ ngue Oja bi 'yɛnɑ: "Gɑ pɛcɑ p'ɛ Sión n'na rɑ do ngue di fesyø ja'i. Pɛ guedra ndø mɛdo dɑ 'yøt'e ngue dɑ dɑhyø ja'i. Pɛ nu to gátho dɑ 'yɛc'ɛi nɑ rɑ do nɑ, dɑ dɪnɪ xanho p'ɛ ja yø mmɛi ngue nu te rɑ hyɑ ɛc'ɛi, gátho majuanɪ ngue di nja".

-----

10 Ague mɑ zi cu'ahɛ, janjuanɪ dí hahmɑ mmɛi dí mmarpabi Oja'ɛ yø judío ngue di nyani. 2 Porque dí pacɑ ngue yø mmɛi gɑ ndanne Oja. Pɛ nja ngue nu'ɑ rá ndanne øt'e, hɪnguɪ tɪnyø mmɛi hanja nɑ rɑ hyɑ nne Oja ngue di nyanyø ja'i. 3 Porque hɪnguɪ nne dɑ

badi temɑ hyɑ xɑ zän'Oja ngue di nhojpabi yø ja'i. I ɛnɑ ngue dɑ hyonse ha di japi ngue di hojpabi Oja. Janangue hɪnguɪ nne dɑ 'yɛc'ɛi nɑ rɑ hyɑ di hojpabi Oja yø ja'i. 4 Nu to gátho ya ɛc'ɛi rɑ Cristo, guehya yø ja'i bi nhohyø ts'oqui ya. Ya hɪnnɪ mantho dɑ 'yɛnyø ja'i ngue 'be dɑ 'yøt'e te gɑ mmamp'ɛ ja rɑ ley, ja di nyanyø te.
 5 Pɛ nuyɑ yø ja'i ɛnɑ ngue di hojpa Oja yø ts'oqui ngue dɑ 'yøt'e te gɑ mmamp'ɛ ja rɑ ley bi 'yotra Moisés, pɛ rɑ Moisés, i ja ua nɑ rɑ hyɑ bi 'yot'i, ngue ɛnɑ: "Nu rɑ ja'i dɑ hyät'i dɑ 'yøt'e gátho'ɛ yø hyɑ di mɑnda rɑ ley, guehnɑ rɑ ja'i di nyanna te nɑ", i ɛnɑ hyɑ. 6 Pɛ ja man'na rɑ hyɑ, guehnɑ rɑ hyɑ naya di nhohmɑ ts'oquihɛ ngue gɑ ɛc'ɛihɛ rɑ Jesucristo. Porque nt'ot'i rɑ hyɑ ngue ɛnɑ: "Janangue nuyá, 'yo sɑ guí ɛmhɛ ngue jatho ngue to dɑ ma mahɛts'i, dɑ si rɑ Cristo ngue di nyante. Porque ya bi zøcua rɑ Cristo. 7 'Yo sɑ guí ɛmhɛ ngue nuyɑ jatho ngue to dɑ map'ɛ o yø ánimɑ ngue dɑ honnɑ Cristo. Porque ya bi bɛnnate".
 8 Ya hɪnguɪ ja ngue ja gui hyomhɛ hanja rɑ hyɑ ngue ha di nhohyø ts'oqui yø ja'i. Porque nt'ot'i rɑ hyɑ ngue ɛnɑ: "Nuna rɑ hyɑ nɑ, hɪngɑ yap'ætho ja ngue nu'i. Ya gɑdɪ nxihmɛ nɑ rɑ hyɑ nɑ ya. Ya jarp'ɛ ja nɪ mmɛihɛ nɑ rɑ hyɑ nɑ", i ɛnɑ. Nuna rɑ hyɑ mmanɑ ya, guehnɑ rɑ hyɑ dí xi'i ngue gui 'yɛc'ɛihɛ nɑ. 9 Nu'mø gɑ mamhɛ ngue rɑ Jesús, gue'ɑ mɑ Hmu'ɛ'ɑ, 'nɛ gɑ ɛc'ɛi p'ɛ mɑ mmɛihɛ ngue Oja bi japi bi bɛnnate 'mø bi dɪ, ya di nyannɑ tehɛ. 10 Porque Oja gue'ɑ di hogahɛ'ɑ ngue'mø dí ɛc'ɛi p'ɛ mɑ mmɛihɛ. 'Nɛ'mø gɑ xihmɛ yø ja'i ngue dí ɛc'ɛihɛ rɑ Hmu Jesucristo, ya dɑ yanjɛ Oja.
 11 Nup'ɛ ja rɑ Macɑ Libro, nt'ot'i p'ɛ rɑ hyɑ ngue ɛnɑ: "Nu to gɑ dɑ 'yɛc'ɛi rɑ Cristo, hɪnjam'mø dɑ zɑ dɑ 'yɛnɑ ja'i ngue hɪnguɪ ho te ɛc'ɛi". 12 I mma ngue gátho yø ja'i, ngu'ɛ yø judío, ngu'ɛ hɪngyø judío, gɑ n'nat'ɑ Oja nnøpe ngue yø Hmu. 'Nɛ nuna Oja, xandøngu rɑ nho di unni te'o gɑ nzøfo. 13 Porque nu to gɑ nzohnɑ rɑ Hmu, guehnɑ rɑ ja'i di nyanna te nɑ.
 14 Xi'ɛ yø ja'i hɪnguɪ ɛc'ɛi rɑ Cristo ya, ¿hague di zohra Cristo 'mø? Pɛ ¿hague di 'yɛc'ɛi 'mø ngue hɪnguɪ øde hanja rɑ hyɑ? 'Nɛ ¿hague di 'yøhyø ja'i hanja rɑ hyɑ 'mø ngue hɪnjonguɪ xifi hanja? 15 'Nɛ ¿hague dɑ m'møhyø ja'i dɑ mɑ hanja rɑ hyɑ 'mø ngue hɪnjonguɪ et'i ngue dɑ mɑ dɑ manɑ hyɑ? Nup'ɛ ja rɑ Macɑ Libro i ɛnɑ: "Nu'ɛ yø ja'i mmanɑ hoga 'da'yo hyɑ ngue ha di zɑ gɑ nhojpahɛ Oja, mazihotho 'mø dɑ zøcua'ɛ ngue dɑ xicjɛ rá hyɑ Oja".
 16 Pɛ nja ngue hɪngɑ gátho yø ja'i ɛc'ɛi rɑ hoga 'da'yo hyɑ 'mø sifi. Rɑ Isaías ngunɑ rɑ hyɑ bi mɑ, bi 'yɛnɑ: "Ague mɑ Oja'i, ¿hanja ngue hɪnguɪ ɛc'ɛi yø ja'i nɑ rɑ hyɑ dí mmangæhe?" bi 'yɛnɑ. 17 Pɛ nu to bi 'yɛc'ɛi, ya ɛc'ɛi ngue bi 'yøde hanja rɑ hyɑ bi sifi. 'Nɛ nuna rɑ hyɑ bi sihyø ja'i p'ɛya, guehnɑ rɑ hyɑ i hmɑ hanja nɑ rɑ Cristo nɑ.
 18 Pɛ xi'ɛ yø judío ngue hɪmbɪ 'yɛc'ɛi rɑ hyɑ, ¿ua hɪmbɪ 'yøde hanja rɑ hyɑ'ɛ? Majuanɪ ngue bi 'yøde hanja rɑ hyɑ. Porque mmamp'ɛ ja rɑ Macɑ Libro rɑ hyɑ ngue ɛnɑ: "Nuna rɑ hyɑ nɑ, ndap'ɛ bi zɑ nt'øde nɑ rɑ hyɑ bi manyø mamhya. Porque nuna rɑ hyɑ nɑ, mɑ 'yonɪ gɑ

rá ngəni nximhäi". ¹⁹ Xiya yø judío ya 'mø, çua hinguí 'yo yø mməi hanja nā rā hyā bi sifi 'mø? Pē nū mī'da yø ja'í bi dīnyø mməi hanja nā rā hyā bi sifi. Nu'mø yø pa xā thogui, bi 'yēnā Moisés: "Nūnā Ojā, dā yanyø ja'í hīngyø judío, n'namhmā ngue yø judío di seyabi yø ja'í nū'ə di nyani. Dī ncue yø judío ngue nūya yø ja'í hīn'yə yø n'yomfēni go dā dīnnbābi rá njapí Ojā ya". ²⁰ Pē rā Isaiās njuantho bi 'yotrā hyā bī mān'Ojā ngue ēnā: "Nū'ə yø ja'í hīmmī hongui, gue'ə bi dīnyø mməi ha di bādī te'o gui'ə. Nū'ə yø ja'í hīmmī ānnī te'o gui, gue'ə dā nthē'be'ə", bi 'yēn'Ojā. ²¹ Pē nū'ə yø judío, Ojā bi 'yēnā: "N'na pa ngu n'na pa dī nzocā yø judío. Pē nūya p'əya, hīngui nne dā 'yøhnā rā hyā dí xifi".

11 Xi ya, xi'Ojā, çua ya bi hyep'ə'ə yø judío ya 'mø? Hīn'nā, hīngui hep'ə. Porque nūgā drā judío, mā mboxitagā nā rā Benjamín, nūnā rá mbom'meto rā Abraham. ² Nū'ə yø judío, ya mā m'met'o xā huan'nā Ojā'ə ngue dā gohi ngue yø basi. Janāngue hīngui hep'ə Ojā ya yø judío. Dāmī bēmhmmə te mmamp'ə ja rā Maçā Libro ngue rā Elías bi yapyø judío 'mø mī mat'Ojā, bi 'yēnā: ³ "Ague mā Ojā'í, nū yø judío, ya bi hyo'ə nī pøngahya. A nū'a nī altar hap'ə thanne'i yø ja'í, ya bi themhmī. Ya māhøngsegui dí 'bēi ngue dí thanne'i ya. Pē xquet'ā nne dā hyogyø ja'í", bi 'yēnā Elías. ⁴ Mī dā Ojā p'əya, bi 'yēmbi: "Hīn'nā, hīngā høn'atho'i guí thannegui. Sinoque 'bərpuθo mī yoto māhuahī yø judío ngue thannegui, 'nē hīngui ndant'yøhmū p'ə 'bəhrā dahmmə Baal ngue dā dānne", bi 'yēn'Ojā. ⁵ Dā guehrā pa ja p'əya, xquet'ā njarbūtho ya, hīngā gātho yø judío xā hyep'ə Ojā. Sinoque 'b' i'da ngue connā mātē Ojā bi gohi ngue yø thanhni Ojā. ⁶ Çua di ja temā nho bi 'yøtya yø ja'í bi huan'nā Ojā 'mø? Nū'a, hīn'nā'a. Sinoque rā matetho bi 'yøt Ojā ngue bi huanhni. Nu'mø ngue di ja temā nho xtā 'yøtyø ja'í, janāngue bi huanhni, ya hīngrā matetho bi 'yøt'Ojā 'mø.

⁷ Guehnā rā hyā nāya ngue nū'ə yø judío mī honī ha xtī nhohyø ts'oqui, pē hīngui ngu'ə bi dīni ha dī nhojpa yø ts'oqui. Høndya te'o ya xpā huan'nā Ojā ngue bī ma māhojpi. A nū'ə mī'da yø judío, bi jorpābi yø n'yomfēni'ə ngue hīmbi dīnyø mməi hanja rā hyā. ⁸ I mmamp'ə ja rā Maçā Libro rā hyā ngue ēnā: "Nūnā Ojā, bi 'yøt'e ngue hīndā dīnyø mməi yø ja'í'a rā hyā dā 'yøde. Nū'a te dā nū, hīndā dīnyø mməi hanja rā hyā. Dā 'yøhyø hyā dā hma, pē hīndī n'yo yø mməi hanja'a rā hyā dā 'yøde. Ngu'a bā nja'ə yø pa xā thogui, dā guehya māhøn'a njarbūtho". ⁹ Rā David ngunā rā hyā bī mā ngue bi 'yēnā: "Nūp'ə ha di sānnigo yø ja'í, di ēnā ngue ja mpāhā, di ēnā ngue i nnu mānho Ojā te øt'e. Pē hīmmā juani ngue di nnu mānho Ojā te øt'e. Sinoque dī njapra castigo'a te øt'e. ¹⁰ Nū'a te dā hyetyø ja'í, hīndā dīnyø mməi hanja. Janāngue dī m'məm-mān'ə hangū rā pa".

-----

¹¹ Xi ya 'mø, çua xmā ma dā hyep'ə Ojā yø judío ya 'mø? Çua hīnjam'mø dā 'yēhrā pa dī nyanyø te mī'da yø judío ya 'mø? ahā, dā 'yēhrā pa dī m'məhyø judío dī nyanyø te. Mājuani ngue nūya yø judío bi hyep'ə Ojā, pē Ojā bi 'yøt'e ngue nū'ə yø ja'í hīngyø judío dā gohi ngue yø ja'í Ojā. Porque nnepe ngue nū'ə yø judío bi hyep'ə Ojā, di seyabi ya yø ja'í ya. ¹² Nū'a i hyep'ə Ojā yø judío, nūya yø ja'í hīngyø judío, gue'a di dīnnbābi rá njapí Ojā'a. Pē nū'mø bi zønna pa ngue 'nēhyø judío dā 'yēc'ēi rā Cristo, nūnā Ojā māthoguitho di japí gātho yø ja'í 'b'ə'a nximhäi.

¹³ A nūyá, i ja mān'na rā hyā dí nne gā xihyø ja'í ngue hīngyø judío. Nūya yø ja'í ya, bā pēngagui Ojā ngue gā xihra hoga 'da'yo hyā. Pē nūnā rā 'bēfi bi 'dacā Ojā, dí honnbābi yø ja'í ha di bādī ngue dí nnu mānsugā nā rā 'bēfi nā. ¹⁴ Porque nū'ə mā mmijudíohe hīngui ēc'ēi rā Cristo ya, dí nnegā ngue di seyabi ya yø ja'í bi nthēui rā Cristo, n'namhmā ngue xquet'ā 'nē'ə dā 'yēc'ēi'ə n'namhmā dī nyanyø te. ¹⁵ Mazihotho 'mø dā 'yēhrā pa ngue māhøndi nhojpauí Ojā yø judío nūya ya xi hyep'ə Ojā. Conque Ojā, bi 'yøt'e ngue nūya yø ja'í hīngyø judío bī nhojpauí. Pē nūyá, nū'mø di 'bātyø mməi yø judío ngue dā 'yēc'ēi rā Cristo, ēntho ja di bēnnate yø ja'í ngue ya xí dū.

¹⁶ Nūnā rā Abraham, guehnā rá mūditho rā judío nā, 'nē ya o rá 'yē Ojā. Xquet'ā nū'ə yø judío ngue yø mbom'meto ya, xquet'ā ya o rá 'yē Ojā. Nūnā rā Abraham, tengutho n'na rā dāza nā. Nū'ə yø judío ngue yø mbom'meto p'əya, tengutho yø 'yeza'ə. Pē o rá 'yē Ojā gā rá do'yo rā za. ¹⁷ Guehnā n'na rā za ngue rā hoga za nā. Pē bī ma nts'aquí 'da yø 'yeza rā za. Guehya yø judío bi hyep'ə Ojā ya. Nū'ə'ə ya, ngue hīngyø judío-h'ə, tengutho 'mø ngue yø 'yeza'əh'ə n'na rā za ngue ja dāpo. Nūp'ə bi ts'ajpābi yø 'yeza rā hoga za, ja bī ma nt'ēts'í'əh'ə p'ə. A nūyá, ya nī n'yoh'ə'ə yø ja'í Ojā ya.

¹⁸ Pē māhsā mī 'yēnā ngue mān'na tate xanho'əh'ə ngue'ə yø judío bi hyep'ə Ojā. Dāmī bēmhmmə ngue yø 'yeza i ja yø te ngue bi thēp'ə ja rā dāza. Hīngue masque ja rā te rā dāza connā ngue'ə yø 'yeza.

¹⁹ Çua guí ēnā ngue mān'na tate xanho'əh'ə ngue'ə yø judío bi hyep'ə Ojā, janāngue bi ts'ajpa yø 'yē rā hoga za ngue ja bī ma nt'ēts'í'əh'ə p'ə? Nū'a, hīndā zā'a. ²⁰ Nūya yø judío mī nnøpā 'yeza rā hoga za, bī ma nts'aquí, bi thēp'ə p'əya ngue hīmbi ne bi 'yēc'ēi rā Cristo. Pē nū'ə'ə ja dāpo rā za mī nnøpā 'yeza'əh'ə. Nū'a nī nt'ēc'ēi'əh'ə bī nja, gue'a i ma nt'ēts'í'əh'ə p'ə ja rā hoga zā'a. Janāngue nūyá, 'yo sā gādi 'yēxh'ə, dāmī mfāhm'ə xanho. Nu'mø hīngā mfāhm'ə, ya dā ma nthēqui'əh'ə māhøn'a. ²¹ Xi'mø ngue Ojā bi hyep'ə yø judío ngue hīmbi 'yēc'ēi rā Cristo, dā gue'əh'ə ya, nū'mø hīngui 'yēc'ēi'əh'ə rā Cristo, dā hyēc'əh'ə p'ə. ²² Nūnā Ojā, ya guí nnu'ə ngue nū'a rá mātē i ja, māndønhotho te øt'e. Pē xquet'ā dā japra castigo yø ja'í øtrā ts'oqui. Porque bi japra castigo'ə yø judío hīmbi 'yēc'ēi. Go bi 'da'əh'ə rá mātē ngue gā 'yēc'ēi'əh'ə. Pē nū'mø guí hyehmmə p'ə Ojā, xquet'ā di ja'əh'ə rā castigo. ²³ A nūyá,

nu'mø da 'yehra pa ngue yø judío da 'yec'ei Oja, i ja rá ts'edi Oja ngue mahønda 'yespø ja ra za bá saqui.
²⁴ Porque man'na hinguí henni di t'esra 'yeza nu'a bá ts'ajpø ja ra hoga za, hindá gue'ahø ngue ja dapo ra za gambi thehø.

-----

²⁵ Ague ma zi cu'ahø, nuna ra hya hinguí fadi hanja, di nnegä ya ngue gui pahmø xanho hanja ya. Porque hindí nnegä ngue gui 'yena ngue gui tatehø ngue yø judío. Majuani ngue xangu yø judío hinguí nne da 'yec'ei ra Cristo. Pe da 'yec'ei, ja gue'mø bi zønna pa ngue ya mandøngu dyø ja'i hinguø judío da 'yec'ei ra Cristo. ²⁶ Nu'mø ya bi nja'a p'uya, gätho'ø yø judío di 'bø'a ra pa'a, ya di nyani. I nt'ot'i p'ø ja ra Maca Libro ra hya ngue ena: "Nuna ra Yante, guerp'ø Siøn di m'møh-na. Guehna di hojpa yø ts'oqui yø judío na, nuya yø 'yemni p'ø bá fadi ba m'møhra Jacob. ²⁷ Guehna ra cohi ga co'be na ngue ya ga hojpa yø ts'oqui yø ja'i", en'Oja.

²⁸ Nu'ø yø judío ngue festho na ra hoga 'da'yo hya, bi gohi ngue yø nsøiui Oja. Janangue i menhna hya Oja p'ø ha 'bøhyø ja'i hinguø judío. Pe madague'a, nuna Oja xquetho ngue di ma'ø yø judío. Porque nu'ø yø mboxita'ø gue'ø yø thanhni Oja'ø. ²⁹ Nuna Oja, hinja'mø ngue di cohra mmøi na. Nu to ga bi zofo, hangu ra pa di madi 'ne di japi. ³⁰ Nu'mø ma m'met'o, xa mmestho te mi man'Oja'ø yø ja'i hinguø judío. Pe nuya ngue 'nehø judío bi mestho te mman'Oja ya, janangue Oja bi unná mate'ø yø ja'i hinguø judío ya. ³¹ Nuya yø judío bi mespatho te mman'Oja. Pe nuna Oja, ni netho ngue di unná mate tengutho i unná mate'ø yø ja'i hinguø judío. ³² Nuna Oja, nguna bi 'yø't'e, bi unná 'yu ngue gätho yø ja'i bi mespatho te mma, para ngue da zäp'ø 'da di untho rá mate gätho yø ja'i.

-----

³³ Hijnongui pøni ngue di padi xandønho hangu gangu ra nho i ja Oja. Hijnongui padi hangu gangu rá mfadi Oja i ja. Hijnongui padi hangu gangu rá n'yomfeni i ja. Porque hijnongui pøni ngue di padi xandønho tengu ega 'yo Oja. ³⁴ Hijnonni ja'i di pøni ngue di tini xandønho hanja rá n'yomfeni Oja, 'ne hijnonni ja'i di t'embi ngue bi xännbj te ø't'e. ³⁵ Nuna Oja, hingra mihni na ngue da 'yenyø ja'i ya mi ndupate Oja'a te bi unni. ³⁶ Porque nu te gäma cosa di nnuhø ngue ja, Oja badi uni. Go bi hoc'a 'ne ga go rá mmeti'a. A nuyá, hønse Oja i ja ngue da t'espø para zantho. Da ngut'ätho.

-----

12 Ague ma zi cu'ahø, mathoguitho ngue bi 'dacjø rá mate Oja. Janangue di hægä rá ts'edi di xi'ahø ngue gui unni mmøihø Oja, n'namhma ngue hangu ra pa gui 'yøthø'a te rá pähä Oja. Guehna ra ndanne i ja ngue gui 'yørpahø Oja naya. ² A nuyá, dami pahni

n'yomfenihe ya. 'Yo gui øthø tengutho øtyø ts'oc'ei ua ja ra ximhäi. Dami 'yø't'e ngue da gom'na'yo'a te ja ngue gdí n'yohø. Janangue da zäp'ø gui pahmø xanho'a te rá pähä Oja. Nuna te ra nho nne Oja ngue gdí n'yohø, da gue'a gui 'yøthø'a.

³ Oja bi 'yøtra mate bi 'dacä rá ts'edi ngue ga xi'ahø te ja ngue gui 'yøthø. 'Yo to di nne man'na ra 'befi xan-hets'i ngue'a te rá 'befi bi un'Oja. Sinoque da hyacra güenda xanho te 'be'a ma'befi bi t'unni. ⁴ Ya gui nnuhø ngue rá do'yo ra ja'i, xangu yø xequi i ja ngue 'dama 'dan'yo i pefi. ⁵ Xquet'a njarbøtho yø 'yec'ei ya. Madague'a xangujø, pe entho n'na nc'ei'ho di jahø. Porque gätho ma n'yohø ra Cristo. Pe nuna ra 'befi bi 'dacjø Oja, 'dama 'dan'yo ma 'befi na.

⁶ Oja bi zänni tema 'befi di tocabi n'na ngu n'najø. Ya gue'a rá 'befi ja ngue ga øthø'a p'uya. I 'bøhyø ja'i ngue bi t'unna 'befi ngue drä pøngahya Oja. Pe nu'a te ra hya di bennba Oja da ma, hønt'a da man'a. ⁷ I 'bøhyø ja'i bi t'unna 'befi ngue da mäxra mmic'eiui. Pe i jatho ngue co gätho rá mmøi di 'yøtra 'bäxte. I 'bøhyø ja'i bi t'unna 'befi ngue di nxännbate rá hya Oja. Pe i jatho ngue di nxännbate xanho. ⁸ I 'bøhyø ja'i bi t'unna 'befi ngue di hatra ts'edi yø mmi'yec'eiui. Pe di ja ndummøi ngue da 'yø't'a te rá 'befi pefi. I 'bøhyø ja'i ngue bi t'unna 'befi ngue co nu'a te pets'i, da mäxyø mmic'eiui. Pe 'yo di ya yø mmøi ngue'a te rá 'bäxte da 'yørpä rá mmic'eiui. I 'bøhyø ja'i ngue bi t'unna 'befi ngue di m'met'o p'ø di mpeti yø 'yec'ei. Pe jatho ngue da gäm-feni da 'yø't'e xanho'a te rá 'befi pefi. I 'bøhyø ja'i bi t'unna 'befi ngue da mäts'i to ja te hembj. Pe nu'a ra 'bäxte da 'yørpabi rá mmic'eiui, co n'na ra pähätho di 'yø't'e.

-----

⁹ Pe gue majuani ngue ni mmøi gdí mahni mmic'eiui n'na ngu n'na'ahø. Dami hychmø p'ø ra nts'o. Dami 'yøthø ra nho. ¹⁰ I jatho ngue gui mahni mmic'eiui n'na ngu n'na'ahø porque gätho gadi ncuhø ngue ra Cristo. N'na ngu n'na'ahø dami hyonnbj ha di hny mansu mi'da ni cuhø. ¹¹ 'Yo gui säyathohø, dami hyahø rá ts'edi'a te ja ngue gui 'yøthø. Co gätho ni mmøi gdí 'yørpahø rá 'befi ma Hmuhø Jesucristo. ¹² Zant'a dami johyahø ngue bi dinni mmøihø hanja'a ra nho ja ngue di nja. Nu'mø gui sähø ra n'ø, dami seti xanho. 'Ne dami mat'Ojahø hangu ra pa, 'yogui säyathohø. ¹³ Nu'ø ni mmi'yec'eihe 'mø ngue hin'yø te da hyoni, dami fäxhø. A nu'ø yø 'yec'ei yap'ø ni 'yehø, dami unhnø rá ts'äya.

¹⁴ A nu'ø yø ja'i s'ø'ahø, dami 'yaphø Oja ngue di japi. 'Yo tema yanthi gui äphø Oja ngue da thogui. ¹⁵ Nup'ø ha di johya ni mmic'eihe, xquet'a dami johyahø. Nup'ø zonni mmic'eihe, xquet'a ja dami nzomhmø p'ø. ¹⁶ Gätho dami nny manho n'na ngu n'na'ahø. O gadi 'yexhø. Dami 'yø't'e ngue 'da'igu'ahø'ø yø ja'i hinga njuani. 'Yo sä gui ena ngue go jase ni mfadihø.

¹⁷ 'Yo gadi cospabi'a te rá nts'o ø't'a'i ni mmic'eihe. Dami ja ndummøihø ngue nu'a te xanho, da gue'a gui 'yøthø'a. ¹⁸ Dami hyoni ha gdí n'amigohø gätho yø ja'i

asta nup'x go da zä. Gui ja ndymmæi ngue 'yo gadi njunthæ. ¹⁹ Ague ma zi cu'ahæ, 'yo gadi cots'i te t'øt'ahæ. Dami hyemhama hma, nu'a Oja go di cots'a. Porque nt'ot'i p'x ja ra Maca Libro ra hya ngue en'Oja: "Nugä, go ni 'ye ma xi ngue ga jagä ra castigo. Go ga jut'a'a te øt'ahæ yø ja'i", en'Oja. ²⁰ Xquet'a nt'ot'i ra hya ngue en'Oja: "Nu'mø gá nu ni nsæiui ngue tu man-thuhü, dami unna hme da zi. Nu'mø gá nu ngue tütthe, dami unna dehe da zi. Nu'mø guí ørpabi ni nsæiui tengü na ra hya naya, ya da mesrá sä, porque da zo rá mmæi'a te ra nts'o xa 'yøt'a'i". ²¹ Manma ndap'ahæ ra nts'o ngue gui 'yøt'e tengutho øt'a ni nsæihæ. Sinoque dami taphæ ra nts'o ngue gui 'yørpabi ra nho ni nsæihæ.

13 Gätho yø ja'i 'bæi, jatho ngue da 'yæc'ei yø ts'ut'abi. Porque gätho yø ts'ut'abi, Oja bi zännbi ngue ja yø cargo. Hinjo'o ra ts'ut'abi ngue da zänse ngue di nja rá cargo. ² A nu ra ja'i fespätho te mmanna ts'ut'abi, nuna Oja bi 'yexra ts'ut'abi, go guehna fes-pabi rá hya na. Ya rá ts'oquise ra ja'i p'x da japra castigo ra ts'ut'abi. ³ Porque yø ts'ut'abi hinga 'bæi ngue di pihyø ja'i nuya øtra nho. Sinoque guehya yø ja'i xants'o te øt'e i cot'i. Nu'mø guí nne ngue hinguí suhæ yø ts'ut'abi, dami 'yøthæ ra nho n'namhma ngue da hny manho'ahæ. ⁴ Porque yø ts'ut'abi, rá 'befi Oja ørpe para ngue da mäxahæ. Pe nu'mø ngue xants'o te guí øthæ, ya gui suhæ ra ts'ut'abi p'xaya. Ya säp'x ha ra ts'edi ra ts'ut'abi ngue di ja'ahæ ra castigo. Porque rá 'befi Oja ørpe ngue da japra castigo yø ja'i xants'o te øt'e. ⁵ Janangue ja ts'editho ngue da t'æc'ei te di manda yø ts'ut'abi. Pe händi 'yøtyø ja'i'a ngue da 'yæc'ei ra ts'ut'abi ngue høntho di mpommí ra castigo, sinoque da 'yæc'ei te mmanyø ts'ut'abi porque ni 'yup'x ngue da t'æc'ei te di manda yø ts'ut'abi.

⁶ Janangue dami juthæ ra njuthäi 'mø njæi. Porque yø ts'ut'abi øtra 'befi nuna bi un'Oja. ⁷ Nu to gá guí taphæ, dami juthæ. Nu to ndupate ra njuthäi, da gutra njuthäi. Ogue ndupate ra cooperaciön, da gut'i. Dami nu man-suhæ te'o gätho ja yø cargo.

⁸ Nu'mø ngue guí ndupatehæ, 'yo di njarbutho, dami juthæ. Nu'a ja ngue gui 'yøthæ hangü ra pa, dami mah-ni mmic'eiui n'na ngu n'na'ahæ. Porque nu ra ja'i di mahrá mmic'eiui, ya ga 'yo tengutho ra hya mmamp'x ja ra ley ja ngue da n'yo yø ja'i. ⁹ A nuna ra hya di manda ra ley i ena: "'Yo grá 'yots'om'mäi. 'Yo grá hyote. 'Yo grá bæ. 'Yo to guí sännba ra fehni. 'Yo guí nnehæ n'na ra cosa ngue ndan'yo to rá mmeti". Guehya yø hya ja ua di manda ra ley ya. 'Næ ja mi'da yø hya ngue di manda. Pe gätho ja di mpenhua yø hya mmamp'x ja ra ley ngue ena: "Dami mahni mmic'eiui tengutho gní ne ngue di ma mamadi'i". ¹⁰ Porque ra ja'i di mahrá mmic'eiui, ya hin tema nts'o ørpabi rá mmic'eiui. Janangue nu ra ja'i di mahrá mmic'eiui, entho 'mø di

padí xanho te mmamp'x ja ra ley, porque gue'a te mmamp'x ja ra ley ga 'yo.

¹¹ Guehya yø hya jatho ngue gdí n'yohæ ya. Ya guí nnyhæ, nu'mø ra pa dambá æc'ei hæ ra hoga 'da'yo hya, madí 'betyø pa 'mø. Pe nuyá, n'na pa ngu n'na pa bá cuatyø pa ngue da ep'x ra Cristo ma Yantehæ. Ya hinguí ja ngue ga nsäyathohæ ya. ¹² Ya ni ma da gaxyø pa di m'mæhmæ ua ja ra ximhäi, ya bá cuatyø pa ga m'mæhmæ p'x 'bæ Oja. Janangue nuyá, dami hyehmæ p'x ra nts'o ga 'yo yø ja'i ua ja ra ximhäi. Gä gue'a te xanho gui 'yøthæ. 'Yo di tap'ahæ ra nts'o. ¹³ Ma gda 'yohæ'a ra nho ni 'yup'x gdá 'yohæ. Hinga n'itihæ. 'Næ hinga m'mæhmæ p'x ha 'bæhyø minhni. Hinga n'yots'om'mæihæ. 'Næ hinga ndunhæ. 'Næ hinga nseyahæ. ¹⁴ Nu'a ma Hmu hæ Jesucristo, gá ra nho i n'yo'a, da ngut'atho gdí n'yohæ ya. 'Yo sä guí emhmæ ngue i sätho gui 'yøthæ ra nts'o ga 'yo yø ja'i. Nu'a, hin'na'a.

14 Nu ra 'yæc'ei ngue tobe hinguí tini xanho rá mmæi hanja'a ra hya æc'ei, nup'x ha gadi mpetihæ dami unhnæ ra ts'äya. 'Yo guí nne ngue gui njun'ma hyathohæ. ² Porque 'bæ i'da yø 'yæc'ei ngue tini xanho p'x ja yø mmæi ngue sä da zi gätho'a te ts'i. Pe 'bæ hmi'da yø 'yæc'ei p'xaya, ngue hinguí tini xanho p'x ja yø mmæi hanja'a ra hya æc'ei. I ena ngue ra ts'oqui da 'yøt'e ngue da zi ra ngø, janangue ena ngue høndyø cosa ngue hinga ngø sä da zi. ³ A nuyá, nu ra 'yæc'ei ngue si gätho'a te si yø ja'i, 'yo di embi ngue hinguí ho te øtra 'yæc'ei nu'a hajtho yø cosa si. Xi mmangu ra 'yæc'ei nu'a hajtho yø cosa si, 'yo di embi ngue hinguí ho te øtra 'yæc'ei nu'a si gätho'a tengue ts'i. Porque ya ra 'yæc'ei, ya o rá 'ye Oja. ⁴ Nu ra mæfi n'nan'yo to di mpæhmi, ztení 'be'a guí ena go gui japi ngue gui 'yæmbi hinga gue'a te øt'e? Nu'a rá hmu ra mæfi, go da man'a ngue'mø xanho te øtrá mæfi oque hin'na. Pe nu ra ja'i ngue ra 'yæc'ei da gommæho, porque nu'a rá Hmu jase rá ts'edi ngue da zä da 'yøt'e ngue da gommæho.

⁵ I 'bæ i'da yø 'yæc'ei ya, embi ngue ja dra pa tæte xandæxqui ngue mi'da yø pa. Ximmí 'bæ hmi'da p'xaya, embi ngue gätho yø pa, gá 'da'igutho. Janangue nuyá, n'na ngu n'na yø 'yæc'ei, nu te ra hya timp'x ja rá n'yomfæni ngue embi xanho, da 'yøt'a te ra hya tini. ⁶ Nu ra 'yæc'ei ngue ja n'na ra pa supí, ga nzup'a ra pa'a ngue nny mansu Oja. A nu ra 'yæc'ei ngue hinguí supra pa supra mmí'yæc'eiui, hinguí supra ra pa'a porque nu te øt'e, gue'a ga nny mansu Oja'a. A nu ra 'yæc'ei ngue si gätho'x yø cosa i ts'i, i si, porque di ja mamadi Oja ngue'a te gá si. A nu ra 'yæc'ei ena ngue i ja 'da yø cosa ngue hinguí nnep'a Oja ngue da zi, ya hinguí si, porque gue'a ga nny mansu Oja'a te øt'e. 'Næ xquet'a di ja mamadi Oja ngue te si.

⁷ Hinjo'o ngue to da zänse te da n'yo, porque gäthogahæ dí ohæ rá 'ye ma Hmu hæ Jesucristo. Nu'mø dí tehæ, dí ohæ rá 'ye. Nu'mø dá tühæ, dí ohæ rá 'ye. ⁸ Janangue nuyá, mente dí 'bæhmæ, ya gdá 'bæhmæ'a ngue ga ørpahæ rá pähä ma Hmu hæ Jesucristo. Nu'mø ja

ngue ga tũh, gue'a ma Hmũh sänni gue ga tũh. Janangue nuyá, gue'mø dí teh, oque xtá tũh, gue'a ra Hmũ dí ohũ rá 'ye. ⁹ Ra Cristo bi dũ 'nẽ mahõmbi m'mæi para gue da gohi gue gue'a ma Hmũh'a. Ngu'mø dí teh, ngu'mø xtá tũh, gue'a ma Hmũh'a.

¹⁰ Nu'a gue ra ja'itho, hingui sä gue da hyaspa ra güenda te ga 'yo rá cũ. Hingui sä gue sä da 'yẽmbi hingui ho te ga 'yo rá cũ. Porque bá ep'ũ ra pa gue gãthogãh ga sãmhmũ p'ũ ja rá hmi rá dã ra Cristo. Nunã p'ũya, go da hyascah ra güenda nã. ¹¹ Porque nt'ot'i p'ũ ja ra Maça Libro ra hyã gue ẽna: "Nu te dí mmangã, majuañi gue di nja'a, ẽnã Oja i 'bæi. Nũgã dí xi'ãh gue gãtho yø ja'i di ndantyohtmũ p'ũ ha ga m'mæcã. Gãtho yø ja'i p'ũya da ma gue guecã drã Ojãgã", ẽnã hyã. ¹² Janangue nu'a ra ora'a p'ũya, n'na ngu n'najũ ga dãpschũ ra güenda Oja te xtã n'yohũ.

¹³ Ya hingui sä gue ga haspahũ ra güenda ma mmi'yec'ẽihũ gue ga ẽmphũ hingui ho te ga 'yo. A nuyá, ma ga ja ndũmmæi gue hingõ ma ts'oquihũ p'ũ da 'yøtrã ts'oqui ma cũhũ. ¹⁴ A nuyá, gue ya dí ẽc'ẽihũ ra Hmũ Jesucristo, nu tengue dí sihũ, ya dí pahmũ njuañi gue hin temã cosa di ja gue ga ẽhmũ gue ra ts'oqui dí øthũ 'mø dá sihũ. Pẽ nu ra 'yec'ẽi ẽnã gue ra ts'oqui bi 'yø'r'mø bi zi'a te dí sihũ, ya ra ts'oqui bi 'yø't'e, porque bi zi 'nẽ ẽmbi gue hingui ho. ¹⁵ Janangue nu'mø majuañi gue gadi mahni cũ, 'yo guí sihũ n'na ra cosa nu'a di ts'onnbabi rá mmæi ni cũ. Ra Cristo ya bi dũ gue bi yãni. 'Yo gni 'yøthũ'a gue gui ts'onnbahũ rá n'yomfeni, gue hõntho go guí nne guí sihũ n'na ra cosa xancũhi. ¹⁶ Madague'a guí pahmũ njuañi gue xanho te guí øthũ, pẽ 'yo gni 'yøthũ'a gue da 'yẽmbyø ja'i gue ra ts'oqui guí øthũ.

¹⁷ Porque nuyá, gue gue'a Oja dí ørpahũ rá pãhã, ya hingui ja ts'edi gue ga sihũ'a te gã dadi ho ga sihũ. A nu'a ja ts'editho gue ga øthũ, gue'a gue ga hãhma mmæi ga n'yohũ xanho, 'nẽ ja ts'edi gue ga nhojpahũ te'o dadi nsũhmũ, ma ga johyahũ gue ya dí n'yohũ ra Espiritu Santo. ¹⁸ Porque nu ra 'yec'ẽi gue ørpabi rá pãhã ra Cristo, guehya yø hyã dá mmangã nnepe gue da n'yo ra ja'i. 'Nẽ nunã Oja i nnu manho te ga 'yo ra ja'i, da guehyø ja'i p'ũya xquet'a da nu manho.

¹⁹ Ma ga homhmũ ra hyã gue hingã njun'mahyahũ. N'na ngu n'najũ, ma ga honnbahũ ha di zacyø nt'ec'ẽi ma mmi'yec'ẽihũ. ²⁰ 'Yo gadi ts'onnbahũ rá 'bæfi Oja gue co nu'a te guí sihũ. Majuañi gue gãtho'a te i ts'i, gã xanho gue da ts'i. Pẽ nu'mø 'bæp'ũ ha dí 'bæhmũ n'na ra 'yec'ẽi nu'a ẽnã gue ra ts'oqui da 'yø'r'mø da zi'a te dí sihũ, man'na xanho gue hingã sihũ'a te ẽnã gue di 'yøtrã ts'oqui 'mø da zi. ²¹ Man'na xanho gue hingã sahũ ra ngø, ni xingra vino ga sihũ, hingã nne gue ga øthũ'a tengue di 'yøtrã ts'oqui ma cũhũ. Hingã øthũ'a yø hyã di ts'onnbabi rá nt'ec'ẽi i ja. ²² 'Yo guí nne gue nu te guí sihũ, gue'a gdi njunt'ui ni cũhũ'a. Ya guí ẽc'ẽihũ gue gã xanho'a te guí sihũ, da gue Oja p'ũya, ya padj te guí øthũ. A nuyá, ra mmẽnthi bi nthœi ra 'yec'ẽi nu'a padj xanho p'ũ ja rá mmæi gue

xanho te øt'e, 'nẽ hingui ẽnã n'yomfeni gue ra ts'oqui øt'e gue te ga 'yo. ²³ Pẽ nu ra 'yec'ẽi gue si n'na ra cosa nu'a ẽmbi gue hingui ho, nu'mø bi zi, ya ra ts'oqui bi 'yø't'e. Porque hingra mmæi ga nzi'a te si. Nu ra ja'i da 'yø't'a te ẽmbrã mmæi gue hingui ho da 'yø't'e, nu'mø bi 'yø't'e, ya ra ts'oqui øt'e.

15 A nuju, gue ya tini xanho ma n'yomfeni'ũ'a te ja gue gdã 'yohũ, i jatho gue ga serpahũ ma mmi'yec'ẽihũ nu'ũ hingui tini xanho p'ũ ja yø n'yomfeni te ja gue di n'yo. Hingã hõschũ ra nho gue di toca-gãhũ, sinoque ga honnbahũ ra nho mi'da yø ja'i. ² N'na ngu n'najũ, jatho gue ga øthũ'a te nnu manho ma mmi'yec'ẽihũ. Nu'a te dí pahmũ gue da 'yørpabi ra nho mi'da yø ja'i, gue'a ga øthũ'a, para gue da hyã ra ts'edi yø nt'ec'ẽi. ³ Porque ra Cristo himbi hyõsẽ ra nho di tocabi. Ya mmãna Maça Libro te ra hyã bi xi Oja, gue bi 'yẽmbi: "Nu'ũ yø ja'i sũ'i, xquet'a 'nẽqui bi zẽqui", bi 'yẽmbi. ⁴ Nu te gãma hyã nt'ot'i ra Maça Libro, bi ma nt'ot'i para gue ga xãhmũ 'nẽ ga pahmũ hanja'a ra hyã i mma. Nunã ra hyã mmãna Maça Libro, 'nẽ timma mmæihũ hanja, di hatra ts'edi ma mmæihũ gue ga seti te dí thõhmũ. Porque dí pahmũ gue di nja'a te ra hyã nt'ot'i. ⁵ Nunã Oja di hatra ts'edi ma mmæihũ gue ga seti te gã ra n'ũ ja gue ga thõhmũ. Dí nnegã gue Oja da 'yø't'e gue n'na ngu n'na'ãhũ, da zã guí n'yohũ tengutho i n'yo ra Jesucristo. 'Nẽ da 'yø't'e gue xøgue da 'da'igu ni n'yomfeni'ũ. ⁶ Janangue da zãp'ũ gue xøgue n'na hyãtho guí 'yẽspahũ nã Oja rá Papá ma Hmũhũ Jesucristo.

⁷ Gue'a di t'ẽspabi Oja'a, gue gui 'yø't'e gue guí n'amigo'ũ n'na ngu n'na. Ngunã ja gue gui 'yøthũ porque ra Cristo bi 'yø't'e gue dá n'amigo'ũ'a. ⁸ Ya guí nnuhũ gue ra Cristo bi 'yẽhẽ gue di japyo judío. Nu'a te ra hyã bi ma mayat'ibi'ũ ma mboxitahũ 'mø man-jãm'mø, gue'a bi 'yẽhẽ bi 'yø't'a. Ja di nẽqui p'ũya gue Oja hĩndi pumbeni'a te ra hyã xã yat'i gue di nja. ⁹ Co 'nẽhyø ja'i hingyø judío bi 'yẽhra Cristo gue bi jãpi n'namhma gue 'nẽ'ũ di ja mamãdi Oja gue ya bi dinnbabi rá mate. I nt'ot'i ra Maça Libro te ra hyã bi xihrã Papá ra Cristo gue bi 'yẽmbi: "Nup'ũ ha 'bũhyø ja'i hingyø judío, ga ẽts'a'i. 'Nẽ ga t'ut'a'i yø alabansa n'namhma di bãhyø ja'i gue guí tãte", bi 'yẽmbi. ¹⁰ I mmãna hyã nt'ot'i ra Maça Libro gue ẽnã: "Nu'ũ yø ja'i hingyø judío, 'da di johyathoui'ũ yø judío gue yø thanhni Oja". ¹¹ Man'na parte ra Maça Libro i nt'ot'i ra hyã gue ẽnã: "Gãtho yø ja'i hingyø judío, dami 'yẽspahũ Oja. Hõnnbũ bi zã 'bũhyø ja'i, gã da 'yẽspabi Oja". ¹² Ra pøngahya Isaiã bi 'yẽnã: "Dĩ m'mũ'a n'na rá mbom'meto ra Isai. Nunã, guehã da bõni gue hõnnbũ bi zã di mãnda yø ja'i gue hingyø judío. 'Nẽ nuyã yø ja'i ya, guehya da 'yec'ẽi ya gue gue'a yø Yante'a".

¹³ Dá ne Oja ngue gá rá johya dí nja'ahx, 'nɛ dá 'yɔt'e ngue dá hyu ní mmɛi ngue ya guí ɛc'ɛiɥ. 'Nɛ dá 'yɔt'e ngue rá Espírítu Santo dá xoc'a ní mmɛihx ngue man'na gdi pahmɛ ngue nu'a te rá nho guí tɔmhmx dí nja, majuaní ngue dí nja.

-----

¹⁴ Ague má zi cu'ahx, dí haxá njuanı ya ngue guí pađi xanho ndana rá nho ja ngue gđí n'yohx ya. Ya bi đinni mmɛihx xanho hanja ná rá hya ná. A nuyá, ya sá ngue n'na ngu n'na'ahx gui opan'yú ní cuhɛ hanja rá hya ya. ¹⁵ Pɛ nügá njuantho dá xi'ahx hanja ya yɔ hya dá cuatá rá sɛcuá ja ua. Hontho dađi bɛn'nahx hanja rá hya, n'namhmx ngue hinguí pumbɛniɥ. Nügá dađi ha'ahx rá ts'edi, porque gue'a má 'befi bi 'dacá Oja'a ngue ga ha'ahx rá ts'edi. ¹⁶ Nuná Oja bi 'dacá má 'befi ngue ga mmambrá hya rá Jesucristo p'ɥ ha 'bɛhyɔ ja'í hinguɔ judío. Dí mmambrá hoga 'da'yo hya Oja n'namhmx ngue nu'ɥ yɔ ja'í hinguɔ judío ga dápá Oja tengutho 'mɔ ngue rá 'bɔt'e t'ɔrpabi Oja. Nuná Oja p'ɥya, dá nu manho yɔ 'yɛc'ɛi, porque rá Espírítu Santo ya xá 'yɔt'e ngue ya yɔ ja'í Oja.

¹⁷ Dađi ja mammadigá rá Jesucristo ngue ya bi bɔnn-manho ná rá 'befi Oja dí ɔrpe. ¹⁸ Hinte man'na mahya dí nne ga mma, hontho dí nne ga xi'ahx te bi 'yɔrcaguí rá Jesucristo. Nuná rá hya dá xicá yɔ ja'í hinguɔ judío, rá Jesucristo bi 'yɔt'e ngue yɔ ja'í bi 'yɛc'ɛi bi rá hya Oja. Go bi 'dacrá ts'edi ngue dá mangá ná rá hya ná. 'Nɛ bi 'dacrá ts'edi te dí ɔt'e. ¹⁹ Conná ts'edi rá Espírítu Santo bi nja yɔ milagro. Janangue nuyá, ya dá táti dá mangá rá hoga 'da'yo hya ya, ngue rá Jesucristo gue'a rá Yante'a. Bá fúdi astá Jerusalén ngue dá mangá rá hya ndap'ɥ bi ză. Daní mpagá astá rá hai Ilírico ngue dá mangá rá hya. ²⁰ A nügá, nup'ɥ harɥ hínjam'mɔ xá 'yɔtyɔ ja'í rá thuhú rá Cristo, ja dá ja ndummɛi dá mangá p'ɥ rá hoga 'da'yo hya. Porque nup'ɥ ya fahra hya, ngue n'nan'yo to xá mpɛfi, hínđá ne ngue ja hɔngá mmangá p'ɥ rá hya. ²¹ Dí ɔt'e tengutho rá hya manna Macá Libro ngue ɛna: "Nu'ɥ yɔ ja'í hínjam'mɔ xá 'yɔde hanja rá hya Oja, pɛ dá ma ma'ɔte rá hya ya. Nu yɔ ja'í mađá n'na ndí di sifi hanja rá hya Oja, pɛgue nuya dá sifi hanja rá hya ya".

-----

²² Janangue njap'ɥ ngue hinga mbonguí ga mmagá p'ɥ guí 'bɛhmɛ ga ma nu'ahx. Mađague'a xangu yɔ nníđi dí sänni ga mmap'ɥ, pɛ hinguí sá. ²³ Pɛ nuyá, ya dá ză ga mmagá p'ɥya, porque ya dá táti dá mangá rá hya yɔ xequi rá njaua ya. Pɛ ya xá mma yɔ jeya dí sänni ga mmagá p'ɥ guí 'bɛhmɛ ngue ga ma nu'ahx. ²⁴ Nu'mɔ dá magá p'ɥ ja rá hai España, nup'ɥ guí 'bɛhmɛ ganí nthocá p'ɥ ngue ga nzenguahx. Porque ja gampähá ngue ga nnuhɛ. M'mefa p'ɥya ga n'yɛhmɛ. ²⁵ Pɛ nuyá, dí nne 'be ga mmagá Jerusalén. Ga ma dägá rá mɛnyu, nuná bi ma mapeti ngue di t'unyɔ 'yɛc'ɛi nu'ɥ hyoya. ²⁶ Porque nu'ɥ yɔ 'yɛc'ɛi 'bɛp'ɥ ja rá hai Macedonia conyɔ 'yɛc'ɛi 'bɛp'ɥ ja rá hai Acaya, gá

bi petra mɛnyu dá menhni ngue di t'unyɔ 'yɛc'ɛi ngue hyoya p'ɥ Jerusalén. ²⁷ Nuyá yɔ 'yɛc'ɛi hinguɔ judío i ja mpähá ngue dá 'yɔrpabi rá 'báxte ya yɔ judío ngue yɔ mmí'yɛc'ɛiui. Ní 'yup'ɥ ngue dá mäts'i, porque yɔ ja'í hinguɔ judío bi ma mathoquibi rá hoga 'da'yo hya mi ɛc'ɛi ya yɔ judío. Janangue nuyá, nuyá yɔ judío bi thocra hya mi ɛc'ɛi ngue bi xihra hya yɔ ja'í hinguɔ judío. A nuyá yɔ ja'í hinguɔ judío bi sihra hya ya, 'nɛ ja te pɛts'i, nu'a guí ja mammadí ya to bi xihra hya, i fäts'i to hyoya. ²⁸ Pɛ nuyá, hontho ga ma dägá ná rá mɛnyu bi ma mapeti, 'bexque'a ga mmagá España p'ɥya. 'Nɛ dí nne ganí thocá p'ɥ guí 'bɛhmɛ ngue ga nzenguahx. ²⁹ Nu'mɔ dá sɔngá p'ɥ guí 'bɛhmɛ, nuná te rá hya ga xi'ahx, dí haxá njuanı ngue rá Cristo mathoguitho di jajpahx.

³⁰ Ague má zi cu'ahx, ngue ya guí ɛc'ɛi má Hmuɥ Je-sucristo, rá Espírítu Santo i ɔt'e ngue gadi macjɥ. Janangue nuyá, dí äcá rá mate ya ngue guí fäxɛahx, guí mmarchahx Oja ngue Oja dá máxcaguí. ³¹ Dami 'yáphx Oja ngue nup'ɥ ja rá hai Judea, Oja dá yangá p'ɥ 'bɛhyɔ ja'í hinguɔ 'yɛc'ɛi. 'Nɛ damí 'yáphx Oja ngue nu-ná rá mɛnyu ga haspá'ɥ yɔ 'yɛc'ɛi 'bɛp'ɥ ja rá hnini Jerusalén, dá ne dá hyanı. ³² Dá ne Oja ngue ngu'a dí nja. Janangue nu'mɔ dá sɔngá p'ɥ guí 'bɛhmɛ, ga johya. Porque ya dá zäp'ɥ ga nsäyats'ɥ. ³³ Oja dá hyut'a ní mmɛihx, 'nɛ di japi gátho'ahx. Dá ngut'átho.

-----

16 Nuná n'na má cuhɛ ngue rá xisu ní hu ngue rá Febe, damí pahmɛ te'o ná. Nuná, guehna dí mɛp'ɥ ja rá nija jap'ɥ ja rá hnini Cencrea ná. ² Nuná, rá 'yɛc'ɛi xanho ná, damí unhnɛ rá ts'äya 'mɔ bi map'ɥ. Porque ní 'yup'ɥ ngue ngu'a dá 'yɔtyɔ 'yɛc'ɛi. Nuná rá Febe, nu'mɔ tema hya dá hyɛmbɥ guí 'bɛhmɛ, damí fäxhɛ. Porque nuná, xangu rá 'báxte xá 'yɔrpabi yɔ ja'í 'bɛcuá, dá gueque 'nɛqui fäxcaguí 'mɔ te dí honí.

³ Dami zenguagahx ts'ɛp'ɥ rá Priscila co 'nɛhra Aquila nuná rá damme rá Priscila. Nuyá, guehya má mmimmɛfihe ngue dí ɔrpahe rá 'befi rá Jesucristo. ⁴ Nu'mɔ mí zäcá yɔ ja'í, nuyá guehya bi 'yenyɔ te ya ngue bi yanguí. Janangue dađi ja mammadigá ya yɔ ja'í ya. 'Nɛ hinga hɔngthogui dađi ja mammadí ngue'a te ɔt'e, sinoque 'nɛhyɔ 'yɛc'ɛi hinguɔ judío di ja mam-madí ngue bi yanguí. ⁵ 'Nɛ damí zenguagahx ts'ɛp'ɥ gátho yɔ 'yɛc'ɛi di mɛpeti p'ɥ ja rá ngu rá Aquila. Co 'nɛ'a má ndɔ'amigo rá Epeneto, damí zenguagui ts'ɛp'ɥ. Nuná, guehna rá mɛdi bi 'yɛc'ɛi rá Cristo p'ɥ ja rá hai Acaya ná. ⁶ Co 'nɛhra Maya, damí zenguagui ts'ɛp'ɥ. Nuná, guehna mathoguitho xangu rá 'befi xá 'yɔrbɛ ha guí 'bɛhmɛ ná. ⁷ Dá guehya má mmɛnguɛe rá Andrónico co 'nɛhra Junias damí zenguaguits'ɥ p'ɥya. Guehya 'dap'ɥ dá n'ofädigáhe ya. Xquet'a damí pahmí xanho ngue 'nɛhya yɔ representante rá Cristo ya. 'Nɛ guehya m'met'o bi 'yɛc'ɛi rá Cristo ya ngue nügá.

⁸ Nuná rá Amplias má ndɔ'amigo ngue ɛc'ɛi rá Hmu Jesús, damí zenguagui ts'ɛp'ɥ ná. ⁹ Dami zenguagui ts'ɛp'ɥ rá Urbano, guehna má mmimɛfihe ná ngue dí

ørpāhe rā 'befi rā Jesucristo. Co 'nēhnā mā amigo rā Estaquis dāmī zenguagui ts'əp'ə. ¹⁰ Dāmī zenguagui ts'əp'ə nā rā Apeles. Nuná, xāndøngu rā n'ə bi zā 'mø mī 'yēc'ēi rā Cristo. Dā gue'ə yø jā'i 'yēc'ēi rā Cristo p'ə ja rā ngu rā Aristóbulo, dāmī zenguagui ts'əp'ə. ¹¹ Nunā mā mmēngu'be rā Herodión, dāmī zenguagui ts'əp'ə. Co 'nē'ə yø jā'i 'bəp'ə ja rā ngu rā Narciso ngue ya 'yēc'ēi rā Cristo, xquet'ā dāmī zenguagui ts'əp'ə.

¹² A nūya mā cūhə ngue yø xisu, nūnā n'na nī hū ngue rā Trifena, nūnā mān'na nī hū ngue rā Trifosa, dāmī zenguagui ts'əp'ə. Nūya yo nc'ēi ya, 'emmēi dī mpefi xāndønhø, ngue ørpābi rā 'befi rā Hmū Jesús. Co 'nēhnā mān'na mā cū ngue rā xisu nī hū ngue rā Pérsida, dāmī zenguagui ts'əp'ə. 'Nēhnā xquet'ā 'emmēi dī mpefi xānhø ngue ørpābi rā 'befi rā Hmū Jesús. ¹³ Dāmī zenguagui ts'əp'ə rā Rufo. Nuná, ya fādī xānhø ngue 'yēc'ēi xānhø rā Hmū Jesús. Co 'nē'ā rā mamá rā Rufo, dāmī zenguagui ts'əp'ə. Nunā rā xisu nā, 'nēquī xøgue 'nēthø mā mamágā nā. ¹⁴ Dāmī zenguagui ts'əp'ə ya yø jā'i gā xi'āhə ya: guehnā rā Asíncrito, rā Flegonte, rā Hermas, rā Patrobas, rā Hermes, co gāthø'ə mī'da mā cūhə 'bəp'ə ha 'bəhə p'əya, dāmī zenguagui ts'əp'ə. ¹⁵ Dāmī zenguagui ts'əp'ə rā Filólogo, connā Julia, connā Nereo, co 'nē'ā rā njū, connā Olimpas, co gāthø'ə mī'da mā cūhə 'bəp'ə ha 'bə'ə ya, dāmī zenguagui ts'əp'ə.

¹⁶ Co n'na rā respeto dāmī nzengua n'na ngu n'na'āhə. Gāthø ya yø jā'i 'bəi ndap'ə bi zā ngue ya xā 'yēc'ēi rā Cristo, gā di zengua'āhə.

-----

¹⁷ Ague mā zi cū'āhə, nūgā dī xi'āhə ngue dāmī mfāhmə xāndønhø. Porque 'bə i'da ngue høndrā sēi nne. I 'uenyø jā'i, astā di ts'onnā hyā. Nūya yø jā'i ya, guehə hīnguī nny mānhø rā hyā bi sän'nāhə. O gādī nsixhə ya to øtrā sēi. ¹⁸ Porque nūya yø n'yohə ya, hīngā gue'ā rā 'befi rā Hmū Jesucristo ørpābi, s n que gue'ā te nnepsebi yø mməi dā n'yo, gue'ā øt'ā. 'Nē di hoc'ā te rā hyā xihyø jā'i nū'ə hīnguī hēnnī gā thät'i.

¹⁹ Nū hangū yø 'yēc'ēi i 'bəi, gā pādī xānhø ngue ya guí 'yēc'ēihə rā hoga 'da'yo hyā. Janāngue nūgā, nū te gā 'yøthə, janjuānī dādi johya. A nūyā, dī nne gā xi'āhə ngue dāmī pāhmə xānhø ha gdī 'yøthə rā nho. A nū'ā rā nts'o, 'yogui 'yøthə'ā. ²⁰ Nunā Ojā dā zā dā 'yøt'e ngue dā thohrā sēi, ya hīnguī njunthə. A nū'ā rā zithū nne dā 'uenyø jā'i p'əya, Ojā dā 'yøt'e ngue dā ma hāi rā hyā'ā. Dī nnegā ya ngue di jāp'āhə mā Hmūhə Jesucristo.

²¹ Nunā mā mmīmmefigā'be rā Timoteo di zengua'āhə. 'Nē di zengua'āhə ya hyū mā mmēngu'be 'bəcua, rā Lucio, rā Jasón 'nēhrā Sosípater.

²² A nūgā drā Tersio, dādi cuatā ua ja rā səcua nā te rā hyā mmānnā Pablo, xquet'ā 'nēcā dādi zengua'āhə connā nguehrā Jesucristo.

²³ 'Nēhnā mā cūhə rā Gayo di zengua'āhə. Go rā mmeti rā ngu harə dī sāyagā nā. 'Nē xquet'ā di hmī nā rā ngu ngue ja dī mpeti ua yø 'yēc'ēi 'bəcua. Xquet'ā di zengua'āhə nā rā Erasto, nūnā ja rā 'befi ngue rā tesoroero ua ja rā hñinī. Nunā mā cūhə nī hū ngue rā Cuarto, xquet'ā di zengua'āhə.

²⁴ Nunā mā Hmūhə Jesucristo, dī nne ngue di jāpī gāthø'āhə. Dā ngūt'āthø.

-----

²⁵ A nūyā, mā gā ja māmādihə Ojā ya. Nuná, guehnā dā 'yøt'e ngue dā zā dī ndə nī nt'ēc'ēihə i ja nā. Ngūnā rā hyā n'youi rā hoga 'da'yo hyā dā øt'āhə 'mø mā xi'āhə hanja rā Jesucristo. Nunā rā hyā nā, ya māndø njam'møthø hīnguī fādī hanja. ²⁶ Pē nūyā, ya bi fādī hanja ya. Porque guehə yø hyā bi 'yotyø pøn-gahə Ojā ya. 'Nē nūnā Ojā i 'bəi para zānthø, guehnā di 'bepyø jā'i ngue di 'yonnā hyā nāya, i nnepe ngue ndap'ə bi zā dā 'yēc'ēi yø jā'i nā rā hyā nā 'nē dā 'yøtyø jā'i'ā te rā hyā mā'bepi dā 'yøt'e.

²⁷ A nūnā Ojā, hønse nā i ja rā mfādī. 'Nē connā nguehrā Jesucristo i t'ēspābi Ojā para zānthø. Dā ngūt'āthø.

1 Corintios

1 Nugä drá Pablo, Oja bi 'yexqui ngue drá representantegä rá Jesucristo. Co 'nēhna mā zi cūhē rá Sóstenes 'būcua, ² dādi zenguagā'be'x to gātho ya o rá 'ye Oja, rá mmēp'x ja rá hnīni Corinto. Ya yō ja'i'ahē Oja ngue guí ēc'ēihē rá Jesucristo. Bi zon'nāhē Oja ngue gui hyēmhmē p'x rá nts'o. Porque gue'a i ts'ofō gātho yō ja'i ēc'ēi rá Jesucristo'a ngue dā hyēp'x rá nts'o. Ngujx, ngu mī'da yō ja'i, gue'a rá Jesucristo gā øt'e ngue mā Hmūhē. ³ Dī nnegā'be ya ngue nūnā Oja mā Papāhē co 'nēhna mā Hmūhē Jesucristo di jap'āhē 'nē dā hyūt'a nī mmēihē.

-----

⁴ Nugä njandyatho dādi ja māmādi Oja connā ngue'āhē. Porque xāndøngu rá njapī Oja bi unni te'o gātho ya guí n'yohē rá Jesucristo. ⁵ A nuyá, ngue ya guí n'yohē rá Jesucristo ya, ēmmēi di jap'āhē Oja. Porque xoc'a nī mmēihē Oja, ngue guí pāhmē xānho hanja rá hyā. 'Nē øt'e ngue guí pādī ha gdi japrá hyā gui xihmē yō ja'i. ⁶ A nuyá, nū te rá hyā dā xi'āhē ngue di nja'mō gā 'yēc'ēihē rá Cristo, gue'a rá hyā bi njap'x guí 'bēh-mē'a ya. ⁷ Janāngue nuyá, mēnte rá pa guí tømhmē ngue dā ēp'x mā Hmūhē Jesucristo, ya hīnte gādi 'bēh-mē'a rá njapī Oja di unī. ⁸ Di hā'āhē rá ts'edi Oja ngue guí ndūhē xāndønho astā guēp'x rá nzegui. Porque nnepe ngue hīn temā hyā dā dīn'nāhē 'mō rá pa dā ēp'x mā Hmūhē Jesucristo. ⁹ Nūnā mā Hmūhē Jesucristo, rá Ts'unt'x Oja. Bi zonngāhē Oja ngue 'dap'x gā n'yohē nā. Nū'a rá hyā di yarcāhē Oja ngue di nja, gue'a di nja'a.

-----

¹⁰ Ague mā zi cū'āhē, gue'a mā Hmūhē Jesucristo di 'dacā rá ts'edi ngue dí xi'āhē nā rá hyā ja ua. Dí xi'āhē ngue hīngā 'da'a n'nannī di n'yo nī hyāhē, sinoque 'dap'x di n'yo nī hyāhē. I jatho ngue dā 'da'igu nī n'yomfēnihē, dā 'da'igu gui 'yøthē. ¹¹ Dí xi'āhē nā rá hyā nā mā zi cū'āhē, porque nū'x yō mēni rá Cloé bi xīqui ngue gādi njunthē. ¹² Porque hīngā n'na hyātho guí mmāmhmē. I 'bē i'da nī n'yohē ngue ēnā: "Nugä dí tennā rá hyā mmānā Pablo". Mī'da p'uya ēnā: "Nugä dí tennā rá hyā mmānā Apolos". Mī'da p'uya ēnā: "Nugä dí tennā rá hyā mmānā Bēdu". Mī'da p'uya ēnā: "Nugä dí tennā rá hyā mmānā Cristo". ¹³ A nuyá, xi'a rá Cristo, ¿ua 'bēti'da yō 'yēc'ēi ngue n'youi'a? A nugä drá Pablo, ¿ua guí ēmhmē ngue bi ma mā cuatigā rá pont'i connā ngue'āhē? ¿Uague gā nxixya 'da'āhē ngue gui tēngāhē?

¹⁴ Nugä dādi ja māmādi Oja ngue hīnjon dā xixya'āhē, hīnda høndra Crispo 'nēhā Gayo dā xixyabi. ¹⁵ Janāngue hīngui sā gui 'yēmhmē ngue dā xixyabi yō ja'i para ngue dā dēnngui. ¹⁶ Bi zo mā mmēi ya ngue rá Estēfanos co nē'x 'bēp'x ja rá ngu'a, xquet'a dā xixyabi. Hīndī pādī ngue'mō 'bē hmi'da yō ja'i dā xixyabi, oque hīn'nā. ¹⁷ Pē rá Cristo hīmbi mēnngui ngue gā xixyabi yō ja'i. Sinoque bi mēnngui ngue rá hoga 'da'yo hyā gā xihyō ja'i. Nugä hīndī mmāngā yō hyā mahotho gā nt'øde ngue høntho gā nnepe dā 'yēc'ēigui yō ja'i te dí mmā. Sinoque hønt'a ja ts'edi gā mmā ngue bi dū p'x ja rá pont'i rá Cristo, gue'a dí mman'a.

-----

¹⁸ Nūnā rá hoga 'da'yo hyā nā, i hmā ngue bi dū p'x ja rá pont'i rá Cristo ngue bi yānjx. A nū yō ja'i ngue di m'mēdi, ēmbi ngue hīnte di mūui nā rá hyā nā. Pē nūjx ngue di nyāmmā tehē, n'youi rá ts'edi Oja nā rá hyā nā. ¹⁹ I mmāmp'x ja rá Mācā Libro rá hyā te bi mān'Oja ngue ēnā: "Nū'x yō ja'i ēnā ngue ja xāngu yō mfādī, nūgā gā udi ngue hīnte di mūui yō hyā pādī. Nū rá ja'i dā 'yēnā ngue rá bāmhyā, di nēqui ngue hīnte di mūui rá hyā pādī", ēn'Oja. ²⁰ Nūua ja rá xīmhai, i 'bēhyō ja'i ēnā ngue ja yō mfādī. I 'bēhyō ja'i ēnā ngue yō xānnbāte. I 'bēhyō ja'i ēnā ngue yō mbādī xāndønho, i pādī te gā ja nxīmhai. Pē nūnā Oja i ēmbi ngue hīnte di mūui yō mfādī ya yō ja'i ya.

²¹ Nūnā Oja mājuāni ngue jase rá mfādī. Bi zānni ngue nū'a te yō mfādī yō ja'i 'bēcua ja rá xīmhai, hīngā gue'a ja ngue di fādī te'o Oja'a. Nūnā Oja bi zānni ngue nū'x yō ja'i dā 'yēc'ēi rá hoga 'da'yo hyā, gue'x di nyānyō te'x. Nūnā rá 'da'yo hyā nā, ēmbyō ja'i nū'x hīngui ēc'ēi rá hyā, ngue hīnte di mūui rá hyā. ²² Yō judío, i nne ngue 'be dā nū yō milagro, ja dā 'yēc'ēi rá hyā. A nū yō ja'i hīngyō judío, gue'a te yō mfādī yō ja'i 'bēcua ja rá xīmhai di ho dā 'yøde. ²³ Pē nūgāhe, nūnā rá hyā ja ts'editho gā mmāngāhe, guehna ngue dā sihyō ja'i ngue bi dū p'x ja rá pont'i rá Cristo nā, ngue di hoga mā ts'oquihē. Hønt'a dí mmāngāhe'a. Pē yō judío p'uya, i ēnā ngue rá 'bē'isātho 'mō øhnā rá hyā nā. A nū'x yō ja'i hīngyō judío p'uya, ēmbi ngue hīnte di mūui nā rá hyā nā. ²⁴ Pē nūjx, ngue ya dí ēc'ēihē rá Cristo, ngu yō judío, ngu'x hīngyō judío, gā bi zonngāhē Oja 'nē bi xoga mā n'yomfēnihē para ngue gā pāhmē ngue rá Cristo hāprá ts'edi Oja 'nē hāprá mfādī Oja. ²⁵ Nū'a te i dū rá Cristo, yō ja'i ēmbi ngue Oja hīngui pādī te øt'e. Pē Oja i pase te øt'e. A nū yō ja'i hīngui pādī hanja'a te øt'Oja. Porque yō ja'i ēmbi ngue

hingui nzaqui Oja. Pe Oja mathoguitho ga ndonzaqui ngue'a ga nzaqui yø ja'i.

²⁶ Ague ma zi cu'ahx, ya guí nnuhx te gäma ja'i bi zon'na Oja ngue da 'yεc'εi ra Cristo. Zi yohotho bi zo'x yø ja'i t'εmbi ngue ja yø mfadi, nuya nnu manho yø ja'i ua ja ra ximhäi. Nu'x ja yø cargo ngue nts'ut'abi xquet'a zi yohotho bi zofo. Xquet'a zi yohotho bi zo'x yø ja'i ngue hñuc'εi p'x ja yø hñini. ²⁷ A nuyá, Oja bi huanhyø ja'i nu'x hñinyx yø mfadi ua ja ra ximhäi para ngue di 'berpabi yø sä'x yø ja'i εna ngue ja yø mfadi. Oja bi huanhyø ja'i nu'x hingui nzaqui yø hya ua ja ra ximhäi para ngue di 'berpabi yø sä'x yø ja'i εna ngue xanzaqui yø hya. ²⁸ Nuná Oja bi huanhyø ja'i nu'x t'εm-bi ngue hinga njuani ua ja ra ximhäi xøque ma høt'e p'x, para ngue da hiejpabi yø hya'x yø ja'i εna ngue ja yø ts'edi. ²⁹ Janangue nup'x ja rá hmi rá dá Oja ya hñonni ja'i da zäp'x da 'yεna ngue di 'yεts'i. ³⁰ Nuná Oja, bi 'yøt'e ngue ya man'yohx ra Jesucristo ya. Oja bi ne ngue conná nguehra Cristo dá pahm x hanja na rá hya Oja. A nuyá, ngue conná nguehra Cristo, ya bi hoga ma ts'oquihx. 'Ne go øt'a ra Cristo ngue ya dí ohx rá 'yε Oja. Porque go gue'a ra Cristo bi gurca ma ts'oquihx. ³¹ Ja di ñequi ua hanja na ra hya nt'ot'i p'x ja ra Maca Libro ngue εna: "Nu to i nne di 'yεts'i, pe gue da 'yεspabi'a rá Hmú bí 'bε mahεts'i, hingue masque go ra ja'i'a di 'yεts'i", i εna.

-----

2 Ague ma zi cu'ahx, nu'mø ma magä p'x guí 'bεhm x ngue dá xi'ahx rá hya Oja, hinda mangä yø hya ga ya yø ja'i εna ngue yø bamhya. Ni xinda mangä yø hya nu'x mahotho da nt'øde. ² Porque nu'mø ya di 'bεcä p'x ha guí 'bεhm x, høndä n'na ra hya dá sänni ngue ga xi'ahx. Guehna ra hya na ngue ga mma hanja ngue bi ma ma cuati p'x ja ra pont'i ra Jesucristo. ³ A nu'mø ya di 'bεcä p'x ha guí 'bεhm x p'uya, gä nuhx ngue hinda ya manzaqui. Sinoque asta dí huaqui, porque dí su ngue hinda bongmanho ra hya ga mma. ⁴ Nu'mø ma xi'ahx na ra hya na, hinda mangä'x yø hya mahotho da nt'øde ngue ma mfadiε, para ngue di thap'a ni mmuihx. Sinoque nuya yø hya dá xi'ahx, gueε ra Espiritu Santo i ja rá ts'edi ngue bi xoc'a ni mmuihx para ngue da dinni n'yomfēnihx xanho hanja na ra hya na. ⁵ Janangue nuna ni nt'εc'εihx ja ya, guehna Oja jase rá ts'edi bi the na ra hya na. Hinga guerp'x ja yø hya yø ja'i nu'x εna ngue yø bamhya bi the na ra hya na.

-----

⁶ Pe nup'x 'bεhyø ja'i ngue ya xa nzehyø nt'εc'εi, guehya dí xicä ra hya nu'a majuani ngue di gohi ngue yø bamhya yø ja'i. Pe nuna ra hya na, hinga guehna ra hya pa'x yø ja'i εna ngue yø bamhya 'bεcua ja ra ximhäi yø hya na. Ni xinga gue'a te ra hya pa'x yø ja'i di manda ua ja ra ximhäi yø hya na. Porque nu te ra hya pa'x, da thotho'a. ⁷ A nuna ra hya ngue majuani di gohi ngue yø bamhya yø ja'i, guehna rá hya Oja dí

mmangä na. Nu'mø yø pa xa thogui, nu yø ja'i mi 'bεcua ja ra ximhäi himbi badi hanja na ra hya na. Hante ngue di hocra ximhäi Oja, ya xi zänni te 'be'a di njam'mefa ngue ha di njap'x di nyamma tehε. ⁸ Nu'x yø ts'ut'abi ua ja ra ximhäi, hñjombi n'yo yø mmui ngue xtä mbadi hanja na ra hya na. Porque nu'mø ngue xtä ndinyø mmui yø ja'i hanja na ra hya na, nuna ma Hmuhx Jesucristo magueε, ya hñxtä mma ma cuati ra pont'i 'mø. ⁹ Bi nja tengutho ra hya mmamp'x ja ra Maca Libro ngue εna: "Nuna Oja, ya xa nzänni te da japyø ja'i nu'x di madi. Guehna rá njapi Oja hñjonni ja'i di pøni ngue di padi hanja na. Porque hñjam'mø 'be bi nja'a te mi ja ngue da 'yøt'Oja". ¹⁰ Pe Oja bá penngahx ra Espiritu Santo, gue'a bi 'yøt'e ngue bi dñma mmuihx hanja na ra hya na. Porque ra Espiritu Santo i padi gätho'a te rá n'yomfēni Oja'a. ¹¹ Nú n'na ra ja'i ya, hñjongui parpi te ja rá n'yomfēni. Hønsε ra ja'i paxe te mbemp'x ja rá n'yomfēni. Xquet'a njarbætho Oja ya, hñjonni ja'i da zä da badi te ja rá n'yomfēni Oja. Sinoque hønsε ra Espiritu Santo i padi xanho te ja rá n'yomfēni Oja. ¹² Janangue nujx, hinga gue'x yø hya yø bamhya 'bεcua ja ra ximhäi na ra hya dí pahm x. Oja'a bá penngahx ra Espiritu Santo ngue gda pahm x hanja na rá njapi Oja di 'dacx. ¹³ Janangue nuna ra hya dí mmanya, hinga guehya yø hya ngue ma n'yomfēniε dí mma, sinoque ra Espiritu Santo i xännga ra hya dí xihyø ja'i nuya n'youi ra Espiritu Santo.

¹⁴ Pe yø ja'i hingui n'youi ra Espiritu Santo hingui sä da dinyø mmui hanja na ra hya xänngahx ra Espiritu Santo. Embi ngue hñgrä bamhya ra ja'i mmanna ra hya na. Hingui padi hanja, porque hingui n'youi ra Espiritu Santo. ¹⁵ A nu yø ja'i n'youi ra Espiritu Santo i sä hacra güenda xandønho hanja na ra hya na. 'Ne hingui sä to da 'yεmbi ngue hinga gue'a te ra hya i mma. ¹⁶ Porque nt'ot'i p'x ja ra Maca Libro ra hya ngue εna: "¿Te'o ni ja'i da zä da barpabi rá n'yomfēni'a ma Hmuhx? ¿Te'o da 'yεna ngue bi m'møhrä xännbæte Oja ngue bi xännbj te øt'e?" Pe nujx, ra Espiritu Santo'a dí n'yohx, 'ne gue'a ra Espiritu Santo øt'e ngue dí tñhm x zits'x hanja rá n'yomfēni ra Cristo.

-----

3 Ague ma zi cu'ahx, nu'mø dámba m'møcä p'x guí 'bεhm x, nugä hinda xi'ahx yø hya nu'x dí xicä yø 'yεc'εi ya n'youi ra Espiritu Santo. Sinoque dá xi'ahx ra hya hingui hēnni gdi pahm x. Porque guí 'bεhm x tengutho yø basj ngue zits'utho tñnni mmuihx hanja rá hya ra Cristo. ² Dá xän'nahx yø hya hingui hēnni gdi pahm x. Tengutho n'na ra basj 'mø sidra xi'ba, hñgrä hmε ma t'unnj da zi, dá ja'ahx p'x. Porque himbi zä xtä ndinni mmuihx hanja ya yø hya xanhēnni. Astä ni xinga guedia di tñntho ni mmuihx hanja ra hya ya. ³ Porque tobe guí øthohx tengutho ga 'bε hmi'da yø ja'i. Tobe gyø zeyathohx. Tobe gyø 'yøt'i sæithohx. Tobe hinga 'da'igu ra hya guí mmamhm x. Tobe guí øthohx tengutho øtyø ja'i nu'x hingui pa Oja. ⁴ Porque nu 'da'ahx, guí εm'mø gui yahx: "Nugä dí tennä ra hya

mmanna Pablo". Mi'da p'uya ena: "Nugä dí tennä rä hya mmanna Apolos". Janangue ja di nequi p'uya ngue guí øthohø tengutho øtyø ja'i 'bøcua ja rä ximhäi.

⁵ Nugä drä Pablo, conna Apolos, ztenj 'be'a goma ts'edi jagä'be ngue go tennä'be yø ja'i? A nugä'be yø mefithogä'be Oja. Høntho dá øt'ä'be rä 'befi ngue gä 'yεc'εihø rä Hmu Jesucristo. Pe n'na ngu n'nagä'be, nu'a te rä 'befi bi 'dacä'be Oja, gue'a dí øt'ä'be'a. ⁶ Nuna rä hya dá xi'ahø, tengutho n'na rä hmudä 'mø bi thuhø, njarbøtho nä. Nu rä Apolos, go bi xithe'a. Pe gue'a Oja di tetra hmudä. ⁷ Janangue nuyá, ngu'a tu rä hmudä, ngu'a xithe, hinjongui tate. Go gue'a Oja i tate, porque go øt'e ngue i te rä hmudä'a. ⁸ A nu'ø tuhra hmudä, 'ne'ø xithe, 'da'igu yø hya. Pe n'na ngu n'na ya, nu'a te rä 'befi bi 'yøt'e, Oja dä gut'i. ⁹ A nugä'be, yø mefithogä'be Oja. A nu'ahø, ni mmøihø p'ø bi ma nthuhø rä hmudä, gue'ahø i nnøpä huahj Oja.

I ja man'na rä hya ya. Nuna Oja, tengutho 'mø ngue bi døm'i bi hyø'a n'na rä ngu p'ø guí 'bøhmø. ¹⁰ A nugä p'uya, tengutho n'na rä gado. Nuna Oja bi 'yøt'e ngue dá døm'mä rä 'befi. A nu mi'da yø xännbøte p'uya, tengutho 'mø dädi tetra jado'ø. Pe n'na ngu n'na yø gado di sigue rä 'befi, i ja ngue dä mädi xandønho, hinha di dunnä ngu. ¹¹ Nuna te rä hya bi ma mä døm'i ngue bi si'ahø hanja rä Jesucristo, guehna rä hya bi nøpä do p'ø ha brä fuhra ngu nä. Hingui sä ngue dä ma madøm'i rá 'befi Oja mente hingui hma hanja'a rä Jesucristo. ¹² Pe nuyá, xangu yø do i ja ngue di usa'ø to di sigue rä 'befi ngue hønningu. Nu 'da yø mefi, dä japrä do ngue rä oro p'ø ja rä ngu. Nu mi'da yø mefi, dä japrä do ngue rä t'axi. Mi'da yø mefi, dä japyø do ngue mazihotho guí nequi. A nu mi'da yø mefi, yø za dä japrä ngu. Mi'da yø mefi, dä japyø paxi rä ngu. Mi'da yø mefi, yø xenza dä japrä ngu. ¹³ Pe n'na ngu n'na yø mefi, nu'a te rä 'befi bi hoqui, nu'mø rä pa danj thaxra güenda, ja dä fadi xanho p'uya ngue'mø xanho rä 'befi bi hoqui, oque hin'na. Porque nu'a rä pa'a, rä sibi di nja. Nu'a rä sibi p'uya, ja di nequi p'ø'a te gä nho rä 'befi bi hoqui n'na ngu n'na yø hyønningu. ¹⁴ A nu rä hyønningu ngue hindj nø'a te bi japrä ngu, ya dä hyanna nzäbi. ¹⁵ Pe nu rä hyønningu ngue bi nø'a te bi japrä ngu, ya di m'me'a te rä 'befi bi hoqui. Hønse rä hyønningu di nyanna te, tengutho 'mø ngue bá pongra ndøte n'na rä ja'i p'ø ja rä ndøte sibi.

¹⁶ ¿Ua hingui pahmø ngue gätho'ahø, i nnøpä nija Oja hapø 'bøhra Espiritu Santo? Porque rä Espiritu Santo ya guí n'yohø'a ya. ¹⁷ Nu'mø ngue to di ts'onnbabi rá nija Oja, Oja di castiga rä ja'i. Porque rä nija Oja xandøxqui'a. Janangue nu rä xännbøte ngue di ts'onnbabi rá 'befi Oja p'ø guí 'bøhmø, dä ma rä castigo.

¹⁸ Hingui sä gä här'mä mmø, gä ena ngue dí pasehø hanja rä hya. Madague'a en'i'da yø ja'i ngue xangu yø mfadi i ja, pe nuyä yø ja'i ya, jatho ngue dä 'yøt'e tengutho 'mø ngue hinte di padi. Ja dä dimp'ø xanho rá mmø rä ja'i ha rá nja nä rä hya majuanj di nja rá mfadi. ¹⁹ Porque nuyä yø ja'i 'bøcua ja rä ximhäi, ngue

hingui pä Oja, nup'ø ja rá hmi rá dä Oja hinte di muui yø mfadi ya yø ja'i ya. I mmamp'ø ja rä Maça Libro rä hya ngue ena: "Nuna Oja, i øt'e ngue nuna rä ja'i ena ngue bi dïnse rá mmøi nä rä hya padi, nuna rä hya bi dïnna ja'i, hin temä nho dä 'yørpabi". ²⁰ I nt'ot'i p'ø ja rä Maça Libro man'na rä hya ngue ena: "Nu yø ja'i ena ngue ja yø mfadi, pe Oja parpabi yø n'yomfeni yø ja'i ngue nuyä yø hya pahyø ja'i hinte di muui". ²¹ Janangue nuyá, nu'ø yø ja'i guí ømhø ngue ja yø mfadi ngue yø bamhya, 'yo sä guí øspahø ngue dä guehya guí huanhni ndana guí tenhø ya. Porque gätho yø xännbøte, gätho'a te ja nximhäi, gätho Oja bá sänni ngue i ja para ngue dä 'yøt'ahø rä nho. ²² Nugä drä Pablo, rä Apolos, rä Bedu, dí 'bøcähe ngue gä faxähe. A nuyá, nu te gä bá sän'Oja ngue ja ua ja rä ximhäi, i ja mä tehø, i ja rä ndøte, nu te gä dí nnøhø ngue ja rä pa dí 'bøhmø ya, dä gue'a te gä nnøhø rä pa di 'yεp'ø, nu te gätho dí nnøhø ya, gä nja yø cosa ngue dä 'yørcähe rä nho. ²³ A nujø ya, ma gä ørpahø rá pähä rä Cristo. Rä Cristo p'uya, i ørpabi rá pähä Oja.

-----

4 A nuyá, dami 'yø'ni güendahø ngue yø mefithogähe rä Cristo. Bá øcähe ngue nuna rá hya Oja hingui fadi hanja, gä xännbøte yø ja'i hanja nä rä hya nä. ² Guí pahmø ngue n'na rä mefi 'mø bi ndäpä n'na rä 'befi, nu'a rä 'befi sifi ngue dä 'yøt'e i ja ts'editho ngue dä 'yøt'e. ³ A nugui, zte'o dä zä dä hyasca rä güenda ngue'mø xanho te dí øt'e, oque hin'na? Dí haxä njuani ngue hingä gue'a ni 'befihø'a ngue guí hyascahä rä güenda. 'Ne hinjonni ja'i dä zä ngue dä hyascahä rä güenda ngue'mø gue'a dí øt'e oque hin'na. Ni xinga gueque dí haxä njuani ngue'mø gue'a te dí øt'e oque hin'na. ⁴ Nup'ø nnä bængä'a te dí øt'e, dí ena ngue ya gue'a te nnä 'yo ya. Pe hingue masque dí ena ngue hin'ø mä ts'oqui. A nuyá, nu'a ja ngue dä hyasca rä güenda te dí øt'e, gueø Oja dä hyasca rä güenda. ⁵ A nuyá, 'yo to sä guí haspahø rä güenda mente tobe hingui sønna pa dä øp'ø mä Hmuhe Jesucristo. Nu'a go dä hyaxra güenda'a, ndana rä ja'i xanho te xä 'yøt'e, ndana rä ja'i hingui ho te xä 'yøt'e. Nu'a go pä'a te mbemp'ø ja yø n'yomfeni n'na ngu n'na yø ja'i. Nu'a te dä dinnbabi Oja n'na ngu n'na yø ja'i, gue'a rä njut'i di nja'a.

⁶ Ague mä zi cu'ahø, ya dá xi'ahø ya yø hya dá hyequi ngue rä 'befi dí øt'e, dä guehra 'befi øtra Apolos. Nuna rä hya dá xi'ahø, n'namhø ngue guí pahmø ngue nu'a te mmamp'ø ja rä Maça Libro, 'yo guí festhohø. Porque gätho di muui yø xännbøte, hingui ho guí 'yεspahø 'da yø xännbøte, xingui 'yεmhø ngue hinte di muui mi'da yø xännbøte. ⁷ Yiya, zte'o bi xi'ahø ya ngue man'na tate xanho'ahø ngue mi'da yø ja'i? ¿Ndana rä hya guí timhø ya ngue hindä gue'a Oja bi 'da'ahø rä hya ya? A nuyá, xi'mø ngue Oja bi 'yøt'e ngue gä pahmø rä hya guí pahmø ya, ¿hanja ngue gadi 'yεxø co nu'a te rä hya guí pahmø ya 'mø, øntho xøgä xäsehø rä hya p'ø gnj bεmhø ya?

⁸ Nup'x gni bεmhmε ya, ngue ya gá pahmε hanja na ra hya na, guí εna ngue ya hñte gadi 'behmε ya. Guí 'bε mmanhohε p'x gni bεmhmε ya, εntho guí ndast'abihε p'x ga mbøn'a te guí øthε ya. Nügähe p'uya, guí enje n'na nguadi tengutho 'mø ngue hñte dadi mugähe. Nuhma 'mø majuaní ngue gdi ndast'abi, gadi mandahε ndap'x bi zä. 'Nεcähe dí jats'x ma car-gogähe 'mø ngue'a te ra 'befi gdi pehmε. ⁹ Nup'x ga mbøn'a te t'ørcahe ngue yø representantegähe ra Cristo, εna gue xøgue ga 'yøt'a Oja'a ngue ga m'mε-fathogähe. Dí 'bücähe tengutho 'mø ngue yø ofädi xa ts'ännbi ngue da tho, di njagähe p'x. Di mpeti yø ja'i ngue da nu te ga thohme. Ngu yø anxε, ngu yø ja'i da nu tho te ga thohme. ¹⁰ A nügähe, i t'enje ngue dyø 'yammügähe ngue rá hya ra Cristo dí mmamhme. Pε nu'ahε p'uya, nup'x gni bεmhmε, nu'a rá hya ra Cristo ya guí tñsehε xandønho hanja ra hya. Pε nügähe dí εngähe ngue hñdi ya manzaquigähe. A nu'ahε p'uya, guí εmhmε ngue xanzaqui te guí mmamhε. Mente thenngähe yø ja'i, a nu'ahε p'uya i hnu mansu'ahε. ¹¹ Nu'mø yø pa xathogui, xtä sähe ra n'x ngue hñ'yε te ga sihe. Astä guehya, dí sähe ra n'x ra thuhu. Ja'mø dí tuthegähe, ogue hñ'yε te ga hegähe. Ja'mø dí unje yø ja'i ngue pεgbahe. Ni xingra ngu di ja ngue harp ga m'mεhme. ¹² Dadi n'xni dadi mpefi conma 'yehe. I sanje yø ja'i, pε nügähe p'uya dí äpähe Oja ngue di japi te'o sanje. I mbεngähe xan'x yø ja'i, pε dí stähe. ¹³ I nnø man'εje p'x ha ya yø ja'i. Pε nügähe dí thammanhotho gähe. I nnu häigähe yø ja'i, enje p'x tengutho 'mø ngue n'na ra cosa ya xa hørbε yø ja'i, ya hñte di muui. Nguna bi 'yørcahe yø ja'i, astä guetya njarbutho. ¹⁴ Nuna ra hya dá cuatä ua ja ra sεcuä ja ua, hñdá cuatä na ra hya na ngue gadi 'bet'a ni sähε. Sinoque dadi 'da'ahε n'na ra consejo tengutho 'mø ngue ma bas'ahε. ¹⁵ Madague'a guí 'yεna ngue di 'bε'i 'det'a mahuahí ni xännbatehε ngue di xän'nahε hanja rá hya ra Cristo, pε nugä go ni papägahε. Porque go rá mudi dá xän'nahε ra hoga 'da'yo hya, janangue bi njap'x ngue guí εc'εihε ra Cristo ya. ¹⁶ A nuyá, ya gá nuhε te dá øt'a p'x guí 'bεhmε, gue'a dí xi'ahε guí 'yøthε'a ya. ¹⁷ Janangue dí εt'a p'x na ra Timoteo ngue da xi'ahε te ja ngue gdi n'yohε. Nuná, dadi madi tengutho 'mø ngue ma ts'unt'x, porque dí padi ngue εc'εi xanho ra Jesucristo. Nu'a te nná 'yogä ya ngue dí tennä ra Jesucristo, go da xi'ahε hanja na. Tengutho ra hya dí xännba yø 'yεc'εi di mpeti ndap'x bi zä, da ngut'atho da xi'ahε naya. ¹⁸ Nu'x ni xännbatehε p'x ha guí 'bεhmε, i 'bεp'x 'da ngue di 'yεts'i, εna ngue yø bamhya. Nup'x ga mbεni, εna ngue ga su ga mmagäp'x ngue ga ma nyahε. ¹⁹ Pε da ne Oja ngue ya hñda ya'atho ga mmagä p'x ga ma nyahε. Ga nnugä p'uya tegue ngu da 'yøt'x di 'yεxpε guí 'bεhmε. Ya ga nnugä 'mø ngue majuaní øt'a te ra hya i mma, hñgrä hyatho i mma. ²⁰ Porque nu'x yø ja'i ngue ørpabi rá 'befi Oja, hñgrä hyatho mman'x, sinoque ha ra ts'edi ngue øt'a te ra hya i mma. ²¹ Xiya, ¿dana guí nne guí 'yøthε ya? Guí nne guí sigue te guí øthε para ngue ga s'ahε 'mø dá magä p'x, ¿uague

guí nne guí n'yo manhohε para ngue mahotho gda zo'ahε 'mø dá magä p'x?

-----

5 A nuyá, ndap'x bi zä i hma te 'be'a bi 'yøt'a n'na ma cuhε p'x ha guí 'bεhmε, ngue ya 'bεhmi rá hømme. Nuna ra ts'oqui na p'uya, guehna tate xants'o, conque guí nnuhε ngue nu'x yø ja'i hñgui pa Oja, hñgui øt'e tengu na ra hya na. ² 'Nε tobe gadi 'yεxpε guí yahε ngue guí εna ya gä gue'a te guí øthε. A nuyá, ngue nguna ra hya bi nja, i jatho ngue guí m'mε ndummeihε. A nuna ra n'yohε bi 'yø'na ra ts'oqui na, dami hyømhmε thi p'x ha gadi mpetihε na. ³ Madague'a ngue hñdi 'bücä p'x ha guí 'bεhmε, pε nu'mø dá bεn'ahε εntho ya xti 'bücä p'x ngue ga haspa ra güenda na ra n'yohε bi 'yøtra ts'oqui. ⁴ A nuyá, dami mpetihε ya, dami 'yøthε'a te nnu manho ma Hmuhε Jesucristo. Nup'x ha guí mpetihε, guí 'yø'ni güendahε ngue dí 'bücä p'x. Da gue'a ma Hmuhε Jesucristo guí pahmε ngue di m'mεp'x'a ngue da xän'nahε'a te ja ngue guí 'yøthε. ⁵ Nu'a ra n'yohε bi 'yøtra ts'oqui, dami hyømhmε thi p'x guí 'bεhmε, di map'x 'bεhyø ja'i di manda ra zithu, ja da säp'x ra n'x rá do'yo. Xamh-matho ngue di nyanna te 'mø ra pa da εp'x ra Hmu Jesús. ⁶ Nu'a te ra hya guí øthε, ya hñgui sä nimantho sä guí 'yεts'i ngue guí 'yεna gä gue'a te gni 'yohε. ¿Ua hñgui pahmε ngue co zits'x ra íxi, di ixqui gä ra jeni? ⁷ Janangue nuyá, dami hyømhmε thi'a ra n'yohε bi 'yøtra ts'oqui ya, n'namhma ngue hñdi ts'om mi'da yø ja'i. Porque tobe hñdi nts'onnyø n'yomfeni yø ja'i ya. Ra Cristo ya bi tho ngue bi hoga ma ts'oquihε, bi gohi tengutho ra 'bøt'e ja'mø ra ngo ngue ra Pascua. ⁸ Janangue jatho ngue majuaní guí hyehmε p'x ra nts'o, gätho da gue'a ra nho gdi n'yohε. ⁹ Nu'a ra carta dá pen'nahε m'mεt'o, dá xi'ahε te ja ngue guí 'yøthε, ngue 'yo gadi nuansε'x yø 'yots'om'mäi. ¹⁰ Pε nugä hñdi εn'ahε ngue ya hñgui sä guí ntøthε'x yø 'yots'om'mäi 'bεcua ja ra ximhäi. Ogue ya hñgui sä guí ntøthε yø ja'i høndyø mεnyu di xandi, ogue yø bε, ogue thanne yø dahmu. Nu'mø ngue da gue'a gdi xi'ahε'a, ya nnetho ngue guí pømhmε ua ja ra ximhäi 'mø. Pε nja ngue hñga gue'a dí mmangä'a. ¹¹ A nuna ra hya dá ne ga xi'ahε ya, 'yo nimantho gadi nsixui'x sä εna ngue gadi ncuhε, 'nε yø 'yots'om'mäi, ogue høndyø mεnyu di xandi, ogue thanne yø dahmu, ogue yø fehni, ogue yø iti, ogue yø bε. Nuyá, guehya ni xinga gue'a di sä ngue 'dap'x guí nsimhmεhε ya. ¹² Porque nu'x yø ja'i hñgma n'yohε, hñgo di tocaguí ga haspa ra güenda. Guesε Oja da hyaspa ra güenda ya dí xi'ahε. Pε nup'x ha gadi mpetihε, dami hyaxhε ra güenda te ga 'yo yø 'yεc'εi. Janangue nugä dí xi'ahε ngue nuna ra n'yohε bi 'yøtra ts'oqui, dami hyømhmε thi na.

6 A nuyá, nu'mø 'bøhyø 'yɛc'ɛi ja ngue di yaprá mmi'yɛc'ɛiui, 'yo di thop'x 'bøhrá ts'ut'abi hinga 'yɛc'ɛi. Dá zä dí map'x 'bøyø mmi'yɛc'ɛiui, dá xifi ngue di hojpi temá hyá hɛmbi. ² ¿Ua hinguí pahmɛ ngue nu'x yø ja'i Oja, gue'x dá hyaspa rá güenda yø ja'i 'bøcua ja rá ximhäi'x? Xi'mø ja ngue gá haspahɛ rá güenda yø ja'i 'bøcua ja rá ximhäi, xi rá asunto zits'xtho guí hɛmphɛ, ¿ua hinda zä guí xihni mmi'yɛc'ɛihɛ ngue di hoqui? ³ Conque astá yø anxɛ Oja gá haspahɛ rá güenda. Janangue gomá gue'a n'na rá asunto zits'xtho di hɛmsehɛ ngue hinda zä gá hocjɛ. ⁴ Xi'mø hinguí padí ha gdi hocjɛ n'na rá asunto 'mø guí hɛmphɛ, ¿ua sä ngue gue'x yø ja'i hinyø 'yɛc'ɛi di hoc'a ni asuntohɛ 'mø? ⁵ Dí xi'ahɛ ná rá hyá ná n'namhmá ngue guí pɛs'ni sähɛ. Xip'x ha guí 'bøhmɛ, ¿ua xinga n'na nc'ɛi ni n'yohɛ ngue di padí di hocá n'na rá asunto 'mø ja te hɛmbyø cɛ? ⁶ ¿Hanja ngue nup'x 'bøhrá ts'ut'abi hinga 'yɛc'ɛi, ja ni map'x yø 'yɛc'ɛi ngue di yaprá mmi'yɛc'ɛiui?

⁷ A nuyá, nu'a te rá njunt'i guí øthɛ, ja dí nɛqui p'ɛya ngue gadi 'bøhmɛ rá hyá. ¿Hanja ngue nu'mø hinga gue'a t'øt'ahɛ, hinguí häti' guí sɛthɛ? ¿Hanja ngue hin gadi n'uni dá fɛ'ahɛ, xøgue madí zits'x te guí nne guí 'bøhmɛ? ⁸ Conque xquet'a guí njahɛ p'x ngue hinguí ho te guí øthɛ, astá ni mmi'yɛc'ɛiui guí pɛhɛ.

⁹ Yo gyø thätihɛ. Guí pahmɛ ngue nu'x yø ja'i xants'o te øt'e, hinda yərbɛ ha dí manda Oja'x. Hinda yərbɛ yø 'yots'om'mäi. Hinda yərbɛ ya yø n'yohɛ ørpe tengutho 'mø drá xisu yø mmi'n'yohɛui. Hinda yərbɛ ya yø ja'i thanne yø dahmɛ. ¹⁰ Hinda yərbɛ yø bɛ. Hinda yərbɛ ya yø ja'i hontho i nne ngue di xandí te pɛts'i. Hinda yərbɛ yø iti. Hinda yərbɛ yø zate. Hinda yərbɛ'x corpa rá 'yu yø mmi'c'ɛiui ngue pɛ. ¹¹ Nuyá yø hyá dí xi'ahɛ ya, ya xcá njap'x 'da'ahɛ ya. Pɛ nuyá, ya bi ma mahojpi'ahɛ. Ya yø ja'i'ahɛ Oja ya, ngue gá 'yɛc'ɛihɛ'á rá Hmu Jesús. Ya guí n'yohɛ rá Espíritu Santo bá pen'nahɛ Oja ya.

¹² Ya hinda mandagahɛ rá ley gá 'yo yø judío ya. Ya sä gá øthɛ te dí nnehmɛ ya. Pɛ ma gá samma mmi'x ngue hinga øthɛ'á te hinni 'yup'x gá øthɛ. ¹³ Majuaní'a te rá hyá i hmá ngue nu te sí rá ja'i, rá mmi'x ni ma. A nu rá mmi'x rá ja'i p'ɛya, gá nja'a ngue ja dá mɛspɛ'a te sí. Pɛ nuyá yoho yø hyá ya, Oja dá 'yøt'e ngue di njap'x rá nɛqui ya. Pɛ hinguí sä gá ɛmhmɛ ngue gá nja má do'yohɛ ngue rá 'yots'om'mäi. Sinoque rá do'yo rá ja'i, gá nja ná para ngue dá 'yørpabi rá 'bɛfi rá Hmu. A nu'á rá Hmu p'ɛya, di hatra ts'edi má do'yohɛ. ¹⁴ Nuná Oja bi japi ngue bi bɛnɛte rá Hmu Jesucristo p'x ha bi t'ägui. Xquet'a di jajɛ p'ɛya, ja rá ts'edi ngue dá 'yøt'e ngue gá bɛnɛtehmɛ.

¹⁵ ¿Ua hinguí pahmɛ ngue nu má do'yohɛ, i nnøpe ngue rá do'yo rá Cristo? ¿Ua dá zä gá hajpahɛ n'na parte rá do'yo rá Cristo ngue di mpenhui rá do'yo n'na

rá xisu ngue rá 'yots'om'mäi? Nu'a, hinguí sä'a. ¹⁶ Guí pahmɛ ngue n'na rá n'yohɛ 'mø bi mɛ n'na rá xisu ngue rá 'yots'om'mäi, nuyá yo nc'ɛi ya, ɛntho n'na nc'ɛitho, porque n'nat'a rá te comhmí. I nt'ot'i p'x ja rá Macá Libro rá hyá ngue ɛná: "Nu'x yo nc'ɛi di mpenhni, i cohi ngue n'nat'a yø do'yo, porque i comnda rá te". ¹⁷ A nuyá, nu rá ja'i di mpenhui rá Hmu Jesús, i cohi tengutho 'mø n'na nc'ɛitho.

¹⁸ Yo guí 'yots'om'mäihɛ. I ja xangu mi'da yø ts'oqui øtyø ja'i, pɛ nu rá ja'i ngue 'yots'om'mäi, rá do'yose di ts'oni. ¹⁹ ¿Ua hinguí pahmɛ ngue nu má do'yohɛ, gue'a nnøpá nija rá Espíritu Santo'a? Porque Oja bá penhna Espíritu Santo ngue di m'mɛp'x ja má mmi'x. A nuyá, ya hin dadi mmandasehɛ ya. ²⁰ Porque ya dí ohɛ rá 'yɛ Oja ya ngue bi gurcá má ts'oquihɛ. Janangue nuyá, jatho ngue gá ørpahɛ rá pähä Oja conma do'yohɛ 'nɛ conma n'yomfɛni'x. Porque ya rá mmetigahɛ Oja.

7 Nuná man'na rá hyá guí ännghɛ ya, dí nne ga xi'ahɛ hanja. Nu rá ja'i ngue hinguí nne di nthati, ya xanho ngue'mø hinda nthati. ² Pɛ i fadi ngue ndap'x bi zä ɛmmɛi 'yots'om'mäi yø ja'i. Janangue man'na xanho ngue rá n'yohɛ di m'mɛhrá xisu. Rá xisu p'ɛya, di m'mɛhrá ndø. ³ Nu rá n'yohɛ i jatho ngue di m'mɛhmí xanho rá xisu. Ximmangu rá xisu, i jatho ngue di m'mɛhmí xanho rá ndø. ⁴ Nu rá xisu ngue ya o rá 'yɛ rá ndø, dá 'yørpabi rá pähä rá ndø. A nu rá n'yohɛ ngue ya o rá 'yɛ rá xisu, dá 'yørpabi rá pähä rá xisu. ⁵ Nu'mø ja rá pähä rá n'yohɛ, 'yo di ɛnna xisu ngue hinda zä. Nu'mø ja rá pähä rá xisu, 'yo di ɛnna n'yohɛ ngue hinda zä. A nu'mø ja ngue dá 'yøtyø mhmat'Oja, man'na xanho dá gohra cohi ngue hinda dährá xisu rá n'yohɛ njammí pa. M'mɛfa p'ɛya, ya di siguetho tengutho m'mɛt'o. A nu'mø hinda siguetho tengutho m'mɛt'o, nu'a hinda hyäti dá zamyø mmi'x, rá zithu p'ɛya dá japi ngue dá 'yøtra ts'oqui n'nanni.

⁶ Nuná rá hyá ja ua dí xi'ahɛ, hontho dí xi'ahɛ ngue dá zä dí nthatra ja'i. Pɛ nugä hin dadi mandagá ngue xøgue di ja ts'editho di nthatra ja'i. ⁷ Dí ɛnsegá ngue xanho 'mø ngue gätho'ahɛ guí 'yøthɛ tengutho dí øt'ä ngue hin dadi nthati. Pɛ nuná Oja, gá go bi sännbi n'na ngu n'na yø ja'i te dá zä dá 'yøt'e. 'Bøhyø ja'i ngue di nthati, 'bøhyø ja'i hinda nthati.

⁸ Nugä dí xihyø ja'i nu'x tobe hinda nthati, dá guehyø 'danxu, nu to hinda nthati tengutho dí øt'ä ngue hin dadi nthati, ya xanho. ⁹ Pɛ nu rá ja'i ɛná ngue hinda zä di m'møse, man'na xanho ngue di nthati, hinda gue'a ngue ja di ɛndrá mmi'x ngue hinda nthati.

¹⁰ Nugä dí xihyø ja'i ngue ya xä nthati, nu rá xisu ya 'bøhrá ndø, 'yo di hep'x rá ndø. Nuná rá hyá dí xi'ahɛ, hinga hyasegá ná, sinoque gue'a rá Hmu rá hyá ná te dí xi'ahɛ ngue guí 'yøthɛ. ¹¹ Pɛ nu'mø ya bi hyep'x rá ndø n'na rá xisu, rá xisu 'yo dadi nthati mahøn'a, oque man'na xanho dá mɛ rá ndø mahøn'a. Ximmangu rá n'yohɛ p'ɛya, hinguí ja ngue dá hyep'x rá xisu.

¹² I ja man'na ra hya di nne ga xi'ahx, pe ja di nne ga xi'ahx na ra hya naya, himbi man'a m'met'o'a ra Hmu na ra hya na. A nu ma cuhx ngue ra n'yohx, nu'mo hingra 'yec'ei ra xisu, nu'mo nnu manho ra xisu ngue di sigue di m'mehm ra ndo, ra n'yohx 'yo di hep'x ra xisu. ¹³ A nu'mo ngue ra xisu, hingra 'yec'ei ra ndo, 'nε'mo nnu manho ra n'yohx ngue di sigue di m'mehm ra xisu, ra xisu 'yo di hep'x ra ndo. ¹⁴ Porque ra n'yohx ngue hingra 'yec'ei di tocabi ra njapi Oja di t'un-na xisu ngue ra 'yec'ei. Da guehra xisu ngue hingra 'yec'ei, di nthuei ra njapi Oja di t'unna n'yohx ngue ra 'yec'ei. A nu'mo ngue honse ra 'yec'ei di nthuei ra njapi Oja, nu yø basj p'uya, ya hin'na'x. Pe ya fadi ngue xquet'a 'nεhyø basj di nthuei ra njapi Oja di t'unna papague ra mamá ngue ra 'yec'ei. ¹⁵ Pe nu'mo ra n'yohx ogue ra xisu ngue hingra 'yec'ei da ne ngue da hyep'x ra 'yec'ei 'bεhmi, ya da zä da hyep'x. Porque ra 'yec'ei hingui sä da 'yøp'a ra ts'edi di m'mehm 'mø hingui nne. Porque bi zongahx Oja ngue ga m'mx mmanho-hx, hin tema sei di nja. ¹⁶ A nuyá, ngu yø n'yohx, ngu yø xisu ngue yø 'yec'ei, nu'mo 'bεhmi yø ja'i hingyø 'yec'ei, xamhatho da zä ha di japi di nyanná te ra ja'i hingra 'yec'ei.

¹⁷ Nuná Oja, bá sänni te nná 'bεhmx n'na ngu n'najx. Nu te di jahx 'mø mamba zongahx Oja, ya gue'a ga sigueho'hx. Ndap'x bi zä yø hñini hapx di mpeti yø 'yec'ei, guehna ra hya di xicá yø ja'i naya. ¹⁸ Nu ra ja'i bi zon'na Oja ngue da 'yec'ei, 'nε ya n'youi ra hmεpya ngue ra circunción, 'yo sä di tu rá mmxi ngue ya hmεpya. A nu ra ja'i bi zon'na Oja ngue da 'yec'ei, 'nε hinmanj njapra hmεpya, 'yo sä dadi ja ndummxi ngue di njapra hmεpya. ¹⁹ Porque ya hingui ja ts'edi'a ya ngue di njapra hmεpya yø ja'i, ogue hin'na. A nu'a ja ts'editho ngue da 'yøtyø ja'i ya, ma datho ja ts'edi ngue da 'yøpabi rá pähä Oja. ²⁰ N'na ngu n'na yø ja'i, nu te mi ja 'mø mi zon'na Oja ngue bi 'yec'ei ra Jesucristo, ya di nja tengutho ja ra ja'i. ²¹ A nu'mo ngue grá hmiqúi 'mø mamba zo'i Oja, 'yo sä di tu ni mmxi ngue grá hmiqúi. Pe nu'mo ngue da zä ha gdi japi ngue gui pømp'x 'bεhni hmu, dami hyoni ha i japi. ²² Pe nu ra ja'i mará hmiqúi 'nε ya ra 'yec'ei ya, da badj ngue nup'x ja rá hmi rá dä Oja, ya rá n'youi ra Cristo. A nu ra ja'i ngue manjo'o rá hmu, 'nε ya ra 'yec'ei ya, da badj ngue nup'x ja rá hmi rá dä Oja, ya rá mēfi ra Cristo. ²³ A nuyá, ya dí ohx rá 'ye ra Cristo nu'a bi gurca ma ts'oquihx ya. Ya hingra ja'itho ma hmu ya. ²⁴ A nuyá ma zi cu'ahx, nu'a te ra 'befi mi pehyø ja'i 'mø mi zon'na Oja, di siguehaha yø 'befi yø ja'i. Porque ndap'x bi zä 'bεhyø ja'i ngue ec'ei Oja ya, pe ya gä yø n'youi Oja.

-----

²⁵ A nuyá, nu'x yø ja'i ngue tobe hñndi nthati, nu'a ra Hmu hin tema hya bi ma ngue ha di njapi. Pe nuyá ga xi'ahx na te ra hya di mbēni ga mma. Pe dami 'yec'ei hte ga mma, porque conná mate Oja ja ts'edi na te ra hya di mma. ²⁶ Nup'x nná bēngä, xanho ngue hñndi nthata n'na ra n'yohx. Porque yø pa dí 'bεhmx, ya xan-hēnitho 'mø ngue 'bεhrá xisu ra n'yohx. ²⁷ A nu ra

n'yohx ngue ya 'bεhrá xisu, 'yo sä di sänni da hyep'x. Pe nu ra n'yohx ngue hñjo'o rá xisu, man'na xanho 'yo di honná xisu. ²⁸ Nu'mo bi nthatra n'yohx, hingra ts'oqui bi 'yøt'e. Nu ra hmute 'mø bi nthati, ngutho hñgrá ts'oqui bi 'yøt'e. Nja ngue nu'x yø ja'i di nthati, hñndi 'bedi tema hya hēmbi, hingra ngu'mø ngue hñndi nthati. Dí mmangä na ra hya na ngue hñndi nnegä ngue gui thohm'a ra dummxi tho'x yø ja'i ya xa nthati.

²⁹ Ague ma zi cu'ahx, nu'a ga mbønna ra hya di xi'ahx ya, ya mits'x dyø pa jap'x. Janangue jatho ngue gui 'yøp'ahx rá 'befi Oja. Ya hingra mbongui ra ora ga m'mmma päähohx p'x ja ma ngumhmx ya. ³⁰ Nu yø ja'i ngue 'bε ndummxi, ya hingra mbongui ra ora 'be di nzoni. Nu yø ja'i 'bεmma pähä, ya hingra mbongui ra ora 'be di nthede. Nu yø ja'i ja te nne da däi, ya hingra mbongui ra ora da däi te honi. ³¹ Mente ngue di 'bεhmx ua ja ra ximhäi, ya hñndi ma ma mmxi'h'a te dí peshx ya. Porque nuná ra ximhäi ja ua di 'bεhmx, ya ni ma da guadi.

³² Dí nnegä ngue hñte man'na ni hya di ma ni mmxi-hx. Nu ra n'yohx hñndi nthati, guehna ra n'yohx di ja ndummxi øpabi rá 'befi ra Cristo para ngue da nu manho ra Cristo te øt'e. ³³ Pe nu ra n'yohx ya xa nthati, gue'x yø cosa honyø ja'i ua ja ra ximhäi ni ma rá mmxi ngue honi. Porque nne da nu manho rá xisu. ³⁴ Xim-mangyø yø xisu, xquet'a njarbutho. Nu ra hmute hñndi nthati, i ho rá mmxi ngue øpabi rá 'befi ra Cristo. Ngu rá do'yo, ngu rá 'yomfeni, gä xa dáp'a Oja ngue øpabi rá 'befi. Pe nu ra hmute ngue ya xa nthati, i ho rá mmxi ngue da 'yøt'a te ra 'befi ja ua ja ra ximhäi, porque i nne ngue da nu manho rá ndo.

³⁵ Nuná ra hya di xi'ahx ya, hontho dí nnegä ngue ga fäxahx. Porque hñndi nnegä ngue gui m'mx mman'nhx. Sinoque dí nnegä ngue gui m'mx mman-hohx, gui hyo ni mmxi ngue gui 'yøp'ahx rá 'befi ra Cristo.

³⁶ A nuyá, dí nne ga xi'a n'na ra hya ya yø n'yohx si yø t'ixu, 'nε ya sønyø pa ngue di nthati. Nu'mo εnna n'yohx p'uya ngue hingui ho ngue da thohrá nthati rá t'ixu, da zä di tharpi. Porque ra nthati, hingra ts'oqui'a.

³⁷ A nu ra n'yohx ngue n'nat'a mbēni ngue hñndi tharpabi rá t'ixu, da 'yεmp'x ja rá mmxi ngue hingui ja ts'edi ngue di nthatra t'ixu, ya xanho te øt'e. ³⁸ Nu'a di tharpabi rá t'ixu, ya xanho te øt'e. A nu'a hñndi tharpabi rá t'ixu, man'natho xanho te øt'e.

³⁹ A nu ra xisu 'mø ngue bi nthati, ya hin'yx ra nt'edi ngue hñndi nthatui man'na ra n'yohx mente ra pa ngue 'bεtrá ndo. Pe nu'mo ya bi dy rá ndo, ya da zä di nthati mahon'a. Hont'o bi zä da ne da mε, gue go drá 'yec'ei'a ra n'yohx da mε. ⁴⁰ Pe nu ra 'danxu ngue'mø ya hñndi mantho di nthati, man'na xanho. Guehna ra hya di mbēngä naya, pe dí padj ngue ra Espiritu Santo'a di bēnngui te dí mma.

-----

8 A nuná man'na ra hya gui ängahx ngue'mø da zä gui sahx ra ngø i tho ngue 'bøspabi yø dahmu,

ogue hinda zä guí sahü. Majuaní ngue nujü dí pahmü ngue nu'a rá ngö 'böspabi rá dahmu, hindaí ts'onnga má mmüihü 'mö ngue gá sahy. Pë hingui ho 'mö gá é-na ngue dí pasesü xanho hanja rá hyä ngue mi'da má mmic'ëihü. A nujü, jatho ngue gá mmahmü n'na ngu n'najü para ngue man'na di zajmä nt'éc'ëihü. ² A nu rá ja'i éna ngue ya bi dñi xanho hanja rá hyä, pë di 'betho dá dñi xanho ha exä nja rá hyä nu'a ja ngue dá badi.

³ Pë nu rá ja'i di má Oja, Oja i nnu manho rá ja'i.

⁴ A nuyá, ma gá xi'ahü xanho hanja'a rá ngö i tho ngue 'börpabi yö dahmu ya. Dí pahmü xanho ngue nu yö dahmu 'bücua ja rá ximhäi, hñte di müui, porque n'natho Oja i 'büi. ⁵ A nu yö ja'i embi ngue xangu yö Oja i 'büi, ngup'ü mahets'i, ngu ua ja rá häi. Madague'a ényö ja'i ngue xangu yö dahmu 'büi, 'në xangu yö hmu, ⁶ pë para ngue nujü, n'natho'a má Ojahü 'büi, gue'a má Papáhü'a. Nuná, guehna Oja bi hoqui te gá dí nnuhü ngue ja naya. A nujü p'üya, dí bühmü para ngue gá örpahü rá pähä Oja. A nuna di nnöpe ngue ngá Hmüya ya, guehna rá Jesucristo ná. Conná nguehna ya, i ja dyö cosa dí nnuhü ngue ja ya, 'në guehna di 'dacjü má tehü ná.

⁷ Pë hinga gátho má cühü tñi xanho yö mmüi hanja ná rá hyä naya. Ya xä nzanyö ja'i ngue mi thanne yö dahmu. Janangue nuya yö ja'i hingui nzaqui yö nt'éc'ëi ya, nup'ü gá mbëni, i éna ngue rá ts'oqui ö'r'mö bi za rá ngö nu'a tho ngue t'örpä rá 'böt'e yö dahmu. ⁸ A nuyá, nuna Oja, hñte dá jacjü ngue'mö gá sihü oque hinga sihü'ü yö cosa'ü. Pë nu'mö gá sihü, hinga sä gá emhmü ngue man'na xanho te dí öthü. Nu'mö hinga sihü, ngütho hinga sä gá emhmü ngue hingui ho te dí öthü.

⁹ Madague'a sä ngue gá sihü'a rá ngö'a, pë dami mfähmü xanho ngue te guí sihü. 'Yo guí nne ngue nu te guí sihü, go guí ndupatehü p'ü dá 'yötrá ts'oqui'ü má cühü hingui nzaqui yö nt'éc'ëi. ¹⁰ Xi'mö dá nu ni cühü ngue guí sihmë p'ü ja n'na rá ngünjä 'bühyö dahmu. A nu'ahü p'üya, ya guí pahmü ngue hñte ja ngue guí sihü'a te ts'i p'ü. Pë nu ni cü, ngue hingui nzaqui rá nt'éc'ëi, dá 'yötrá ts'edi dá zi'a te xä 'börpä yö dahmu. ¹¹ A nu'ahü guí pahmü ngue dá zä guí sihü'a te gá ts'i p'ü. Pë nu ni cü, ngue hingui nzaqui rá nt'éc'ëi, dá 'yöt'e tengue guí öt'e. Gue'a di m'më'a p'üya ngue éna ngue rá ts'oqui bi 'yöt'e ngue bi zi'a te ts'i p'ü 'bühyö dahmu. Conque guí nnuhü ngue gue'a i dü rá Cristo'a ngue bi yaní. ¹² Janangue nu to ndupate p'ü ötra ts'oqui rá cü, gue'a rá ts'oqui öt'a, ngue festho'a te rá hyä mmanna Cristo. ¹³ A nügä, nu'mö ngue gue'a rá ngö dí si ngue gá 'yötrá ts'oqui má cü, ya hingui ja ngue gá si rá ngö. Porque hindaí nne ngue gá japi dá 'yötrá ts'oqui má cü co nu'a te dí si.

-----

9 A nügä, rá representantegä rá Cristo, hinga to bi zä ni ja'itho di mandaqui ya. Nuna rá Hmu Jesús, dá nyasëgä'be ná. A nuna te rá 'befi bi 'dacrä Hmu, di nëqui ngue bi bömmänho, porque go dá ja'ahü gá 'yéc'ëibahü rá hyä. ² Madague'a 'bü i'da éngui ngue hinga guécä rá representantegä rá Cristo, pë nu'ahü

guí pahmü xanho ngue guécä rá representantegä'a. A nuyá, ngue ya guí éc'ëihü rá Cristo ya, ja guí haxhü p'ü majuaní ngue go rá representantegä ná.

³ Nu'mö te'o éna ngue hingui nnu manho te dí öt'e, guehna rá hyä dí xihna ya. ⁴ Nuna te rá 'befi dí öt'e, ni 'yup'ü di n'nacrä hmë dí si. ⁵ 'Në xquet'a ja gra nt'ëdi ngue gá nthati, gá mme'be n'na rá xisu ngue dra 'yéc'ëi n'nammä ngue gá mme'be p'ü gdä ma. Porque gue'a öt'ü mi'da yö representante'a ngue sixtyö xisu. Tengütho ötyö n'yohü rá Hmu Jesús, ximmangu rá Bedu xquet'a njarbü. ⁶ ¿Ua guí emhmü ngue nügä ya, 'nëhra Bernabé, hængthogä'be jatho ngue gá taha te gá si'be mēnte gá mmangä'be rá hoga 'da'yo hyä? ⁷ Xi n'na rá soldado, ¿ua hingui tahrá nzäbi ngue'a te rá 'befi öt'e, ua n'nanní bi tahrä mēnyu ngue rá gasto p'ü ha 'yo? Xi n'na rá n'yohü ngue'mö bi 'yöt'a n'na rá nuandät'a ngue yö uva, ¿ua hingui si'a te pömp'ü ja rá 'befi? Xi n'na rá n'yohü ngue fáhyö de'yo, ¿ua hingui si rá leche 'mö bi de'mi?

⁸ 'Yo guí emhmü ngue má hyasë ná rá hyä dí mmangä ya. Porque nuna rá hyä ná, guehna mmamp'ü ja rá ley bi 'yötrá Moisés. ⁹ Nuna rá hyä nt'ot'i p'ü ja rá ley, guehna ngue éna: "'Yo guí türpabi rá ne rá ndani nu'a nñhyö trigo ngue di ntaqui", i éna. A nuna Oja ya, hñ'i mmanna rá hyä ná ngue dá hōndyö ndani dadi ja ndummüi ngue di nnepe di nsih-më. ¹⁰ Sinoque bi manna rá hyä ná, porque nnepe ngue gue'ü yö mēfi Oja dá 'bäts'i. Porque n'na rá mēfi di mper'ü ja n'na rá huahí i tō'mi dá dahrá nzäbi. Ximmangu'a tacyö trigo, xquet'a tō'mi dá dahrá nzäbi ngue'a te pēfi. ¹¹ Nuna rá hyä Oja dá mangä'be p'ü guí 'bühmü, tengütho 'mö dá tücä'be n'na rá huahí co nuna rá hyä ná. Xi ya, ¿ua ya ni mmüihü ya ngue'mö guí fäxcä'be te dí hongä'be ya? ¹² Conque gadi unhnü te hon'ü mi'da yö mamhya. Gomä guécä'be p'üya ngue man'natho ni 'yup'ü ngue guí 'dacjü te dí hongä'be.

Pë nügä'be hñte dí xi'ahü 'mö ja te dí hongä'be. A nu'mö hñ'yü te gá hongä'be, dí hät'i dí setä'be p'ü. Porque hindaí nnegä'be ngue dá gohyö mmüi yö ja'i nguehna rá hoga 'da'yo hyä rá Cristo dí mmangä'be. ¹³ Pë guí pahmü xanho ngue nu'ü yö ja'i ötra 'befi p'ü ja rá nija di mpeti yö judío, nu'a tema cosa haxyo ja'i p'ü ja rá nija, gue'a ja ngue dá zi'a. Nuya dí mmangä guehya yö ja'i ho yö zü'ë ngue ötra 'böt'e p'ü ja rá altar, guehya di tocabi sa rá ngö nu'a pöt'e. ¹⁴ Ximmanguya, nuna rá Cristo bá sanní ngue nu'ü yö mēfi manna hoga 'da'yo hyä, nu'ü yö ja'i sihra hyä gue'ü go di pön'a te honyö mamhya'ü.

¹⁵ Pë nügä hñjam'mö te dí xi'ahü ngue guí fäxcähü 'mö ja te dí honí. Madague'a ni 'yup'ü gá xi'ahü ngue guí fäxcähü, pë hñte dí xi'ahü. A nügä ya, hñna ot'a ná rá sücua ja ua ngue gdä ädi guí 'dacjü te dí honí. Man'na xanho gá tü ua rá thühy, hinda gue'a ngue guí 'yēnjü ngue dí ädi guí fäxcähü. ¹⁶ 'Yo guí emhmü ngue rá matetho dí öt'e ngue dí xi'ahü rá hoga 'da'yo hyä. A nügä, ya má 'befigä'a, i hōxhma xi ngue gá mmanna hyä. Huëcätēgui ngue'mö hinga mmangä ná rá hoga 'da'yo hyä. ¹⁷ A nuyá, nu'mö ngue má pähäse nnä

mmangä nā rā hyā nā, ya ja rā njut'i xanho. Pē nja ngue hīngmā pāhāsehe te dī ōt'e, sinoque ja ts'editho ngue gā mmānā hyā, porque Ojā bi 'dacra' bēfi ngue gā mmāmbrā hyā. ¹⁸ A nuyā, nūnā dī ōr'mā güenda ngue mā nzābi ya, i ja grā pāhā ngue hīnte dī jūi nguehñā rā hoga 'da'yo hyā dī mmā. Madague'a ja grā nt'ēdi gā xi'āhē ngue gui 'dacjū te dī honi, pē nūgā hīnte dī xi'āhē ngue gui 'dacjū.

¹⁹ A nuyā, madague'a ngue hīnjonnī jā'i di 'būi ngue mā hmū, pē nūgā dī ōt'e ngue tengūtho 'mō dī nnōpā hmū gātho yō jā'i. Porque dī nne gā japi ngue xtangu yō jā'i dā 'yēc'ēi rā Cristo. ²⁰ Nū'mō dī 'būcā p'ū ha 'būhyō judío, dī ōt'ā tengūtho ōtyō judío, n'namhmā ngue xāmhmātho gā tapyō mmēi ngue dā 'yēc'ēi rā Cristo. Tengūtho ōt'ū to ōt'ā te mmāmp'ū ja rā ley bi 'yotrā Moisés, gue'a dī ōt'ā'a. Madaque'a ngue hīnguī ja ts'edi gā ōt'ā te mmāmp'ū ja rā ley, pē dī ōt'e para ngue xāmhmātho gā tapyō mmēi yō jā'i ngue dā 'yēc'ēi rā Cristo. ²¹ Nū'mō ngue dī 'būcā p'ū 'būhyō jā'i hīnguī pādī hanja rā ley bi 'yotrā Moisés, dī ōt'ā tengūtho ōt'ū, n'namhmā ngue xāmhmātho gā tapyō mmēi ngue dā 'yēc'ēi rā Cristo. Pē hīndī nne gā mmā ngue gā ēnā ya hīndī tēnnbā rā ley Ojā, sinoque dī tēnā ley bi mānā Cristo. ²² Nū'mō dī 'būcā p'ū 'būhyō 'yēc'ēi ngue hīnguī nzaqui yō nt'ēc'ēi, dī ōt'e tengūtho ōt'ū, n'namhmā ngue dā zāp'ū gā hātrā ts'edi yō nt'ēc'ēi i ja. Nnā ōt'ā'a ngue 'da'igu dī ōr'be yō jā'i 'būp'ū ha dī mmānā hyā, n'namhmā ngue xāmhmātho dā zāp'ū dī nyānyō te 'da'ū ōxra hyā dī mmā. ²³ Ngūnā rā hyā dā ōt'ā ya, n'namhmā ngue dā zāp'ū dā 'yōhyō jā'i rā hoga 'da'yo hyā. Nū'a rā njapī Ojā bā n'youi nā rā hyā nā, dā zāp'ū di tocabi gātho'ū bi 'yōde hanja rā hyā.

²⁴ Ya guī pāhmē ngue nūp'ū ja n'na rā xēqui majuan-ni ngue dī nja rā 'dihī, gātho'ū to dā gūcra' dīhī, n'na ngu n'na nī tihī, pē n'natho'a dā dāhā. Dāmī njathē p'ūya, guī ja ndūmmēi guī 'yōthē'a te di 'bēp'āhē Ojā guī 'yōthē, n'namhmā ngue dā zāp'ū guī tāhmē.

²⁵ Gātho'ū to honi ha di dāp'ū ja rā nt'ēni, hīnte nne di hēni para ngue dā dāhā. Pē nūya p'ūya, di ja ndūmmēi ngue dā dā'a n'na rā corona ngue dā thotho, porque rā paxitho. Pē nūjū, dādi ja ndūmmēi ngue gā ōthē'a te di 'bējpa'hē Ojā, n'namhmā ngue di 'dacjū rā njapī, nū'a hīnjām'mō dā thogui. ²⁶ Nūnā rā hyā nnā 'yogā, dī hāxra 'yū nū'a ja ngue gdā n'yo, hīndī pājtho'a te ja ngue gdā n'yo. Nūgā dī ho mā mmēi ha gdā ōrpābi rā pāhā Ojā, porque hīndī nne ngue hīnte di bōntho nā rā 'bēfi Ojā nnā 'yo. ²⁷ Nū rā jā'i 'mō nne ngue dā dāhā, dī n'ūnnbī ngue ēmmēi di xādi ha di dāhā. Dī njadā p'ūya, di ho mā mmēi ngue dī honi ha dī ntāhñā rā hyā nnā 'yo. Porque dī nne gā ōt'e tengūtho rā hyā di xihyō jā'i dā 'yōt'e. Nūgā hīndī nne dā 'yēc'ā Ojā ngue hīngā gue'a te dī ōt'e.

-----

10 Ague mā zi cū'āhē, māmi pūmbēnihē nā rā hyā ja ua, ngue Ojā bi 'yōt'e ngue nī 'bet'o rā guī p'ū nī ma yō nyogui jā'i nūya bi japi bi 'daxrā Thengā jāthe.

² Gātho ya yō jā'i ya, 'dap'ū nī 'youi rā Moisés ngue nī dēnnā guī, 'nē gā 'da i thorpū ja rā jāthe. Guehya yō jā'i bi 'yōt'e ngue yō n'youi rā Moisés. ³ Gātho yō jā'i bi zi'a rā hmē bī 'yē māhēts'i. ⁴ 'Nē gātho yō jā'i bi zi'a rā dehe bi bop'ū ja rā mmūdo. Pē nū'a bi 'uīnthe yō jā'i, hīngra do, sinoque gue'a rā Cristo bi māxyō jā'i hapū nī ma. ⁵ Pē nūnā Ojā, hīmbi nū mānho te bi 'yōtyō jā'i m'mēfa. Jānāngue ya mmē gā bi dū p'ū ja rā dāpo.

⁶ A nuyā, nūnā rā ndāte bi thohya yō nyogui jā'i bi 'yōtrā nts'o, nū'mō ngue 'nēcjū gā ōthē rā nts'o ya, xquet'a ngu'a rā ndāte gā thohmū. ⁷ Jānāngue nuyā, 'yo guī thānehē yō dāhmū tengūtho bi 'yōt'i'da'ū ngue bi dānne yō dāhmū. Porque nt'ot'i p'ū ja rā Maçā Libro te bi 'yōtyō jā'i, i ēnā: "Bi mī yō jā'i ngue dī nsīh-mē, 'nē bi mmīnhni. Mī juate rā ts'ihmē yō jā'i, bi nan-guī ngue bi dānne rā dāhmū. Bi mēhrā hñēi p'ūya", ēn-nā Maçā Libro. ⁸ 'Nē hīngā n'yots'om'māihē tengūtho bi 'yōt'i'da'ū ngue bi n'yots'om'māi. Ngue ngūnā bi 'yōt'e, n'na patho i dū 'dāte māhyū māhuāhī yō jā'i. ⁹ Nūnā Ojā i seti te dī ōthē, pē hīnguī sā ngue xōgue gdā ōthē'a ngue gā ūnhnē rā cūe Ojā. Ngūnā bi 'yōt'i'da'ū yō nyogui jā'i, pē mī sōtrā mmēi Ojā, bi guadi bi dū yō jā'i ngue bi za yō c'ēya. ¹⁰ Māmī nōmmān'ūhē Ojā tengūtho bi 'yōt'i'da'ū yō nyogui jā'i ngue bi nōm-mān'ū Ojā. Jānāngue Ojā bā pēnnbābi rā anxē ngue bi hyo ya yō nyogui jā'i.

¹¹ Nūnā rā ndāte bi thohya yō nyogui jā'i, bi ma mācuati p'ū ja rā Maçā Libro'a te bi nja, n'namhmā ngue nū yō jā'i 'būhya yō pa rā nzeguitho dī 'būhmē, dā sifi ngue 'yo dī njap'ū. ¹² Jānāngue nū te'o ēnā ngue hīnjām'mō dā 'yōtrā ts'oqui, jātho ngue dī mfādi xāndōnho mānā 'yōtrā ts'oqui. Porque yō nyogui jā'i bi 'yōtrā ts'oqui. ¹³ Nū'mō so mā mmēihē ngue gā ōthē rā nts'o, xquet'a njarbētho gātho mī'da yō jā'i. Pē nūnā Ojā hīnguī hēgāhē nā, dā māxçāhē ngue hīndā dājpā mā mmēihē rā nts'o. Nū'mō ya bā ēp'ū rā ts'on'yomfēni, nūnā Ojā dī mfāxte ngue dā zā gā taphē'a rā nts'o ngue hīndī nja.

¹⁴ Jānāngue nūya mā zi cū'āhē, 'yo guī thānehē yō dāhmū. ¹⁵ Dā dīnni mmēihē nā rā hyā gā mmāngā ya. I sā ngue guī hyācsehē rā güenda ngue'mō gue'a dī xi'āhē ogue hīn'nā. ¹⁶ Nū'mō dī āphē Ojā ngue di jāpā vaso 'mō dī sihē rā Santa Cena, çhuanguī gā mbōni ngue nūya yō jā'i si, guehya yō jā'i i mānā ji rā Cristo p'ū ja rā pont'i ngue dā yāni? Nūnā rā thūhmē dī xēni ngue dī sihē, çhuanguī gā mbōni ngue nū to gātho di sihē nā, gue'ū yō jā'i i ūnnā do'yo rā Cristo p'ū ha bi tho nā ngue dā yāni? ¹⁷ A nuyā, xā nguījū ya. Pē mā mmēihē, xōgue 'da'igu porque nū'a rā thūhmē di xēni ngue di comhmī di sihē, n'natho'a.

¹⁸ Guī nnyūhē te ōtyō judío 'mō ōrpā rā 'bōt'e Ojā. Nū to gātho sa rā ngō i tho ngue ōrpā rā 'bōt'e Ojā, i comhmī sa, porque 'da'igu yō mmēi ngue'a rā ndānne ōt'e. ¹⁹ Nūnā te dī nne gā mmānya, hīngā mbōni ngue dā t'ēmbi ja rā ts'edi n'na rā dāhmū. Nī xīngā gue'a rā ngō 'bōrpābi rā dāhmū dā t'ēmbi mān'nā xāndēxqui ngue'a rā ngō hīngā m'mōt'e. ²⁰ Nūnā rā hyā dī mmāngā, ngue nū'ū yō jā'i hīnguī pā Ojā, ōrpā rā

'bøt'e rā dāhmū, gue'x yø ts'onthi ørpabi rā 'bøt'e 'nē hinga gue'a Oja ørpabi rā 'bøt'e. Pē hīndi nnegā ngue 'nē'āhē gui cohi ngue dā 'da'igu gui 'yøthē ya yø ja'i thanne yø ts'onthi. ²¹ Hīngui sã gā sihē rā Santa Cena bi zogāhē rā hyā rā Hmū Jesús ngue gā øthē, 'nē xinga mmähā p'x ha ts'a rā ngø nu'a 'bøspabi yø ts'onthi. ²² 'Yo guí nne ngue dā zøcǵ rā Hmē Jesús. ¿Teni 'be'a guí enā go gā japhē'a?

-----

²³ A nuyá, ya hīndi mādagāhē rā ley gā 'yo yø judío ya. Ya sã gā øthē te dí nnehē ya. Pē hīngui ja ngue gā øthē'a te hīnni 'yup'x gā øthē. Hinga nne ngue gā øthē'a te di ts'onnbabi rá mmēi mā mmic'ēihē. ²⁴ Jatho ngue gā honnbāhē rā nho mī'da yø ja'i, hīngue masque gā honse rā nho gdá 'bēhmē.

²⁵ Nu'a rā ngø pä yø ja'i p'x ja rā tã, dami sihmāhē hmā. 'Yo temā nt'änni guí øthē porque 'yo sã gui sū guí sihē'a rā ngø xā 'bøspabi yø dahmū. ²⁶ Porque nu te gā ja ua ja rā ximhäi, gā rá mmeti Oja.

²⁷ Nu'mø dā zixāhē rā ts'ihmē n'na rā ja'i ngue hīngra 'yēc'ēi 'nē guí n'unj ngue guí mmähā, dami sihē te di 'da'āhē. 'Yo 'be guí ānhē ngue'mø rā 'bøt'e rā ngø oque hīn'na. 'Yo sã guí sū gui sihē. ²⁸ Pē nu'mø toni ja'i dā 'yēn'āhē: "Nunā rā ngø ja ua, ya xā 'bøspabi yø dāhmū nā", dā 'yēnā, 'yo guí sahē rā ngø p'xya. Porque hīngui nnetheo ngue gui ts'onnbāhē rá mmēi rā ja'i nu'a sū dā za rā ngø ngue rā 'bøt'e. ²⁹ Madāgue'a guí pahmē ngue gātho yø ngø 'da'igu, pē 'yo guí sahē rā ngø 'mø embyø ja'i ngue hīngui ho dā ts'i.

A nuyá, rá nzequi 'bē i'da ngue nne dā 'yēngui: "¿Hanja ngue gā ets'a te dí si connā gue'a te rá n'yomfēni n'nan'yo n'na rā ja'i?" dā 'yēngui. ³⁰ "Xi'mø dí āprá māte Oja ngue di japi te dí si, ¿teni 'be'a go nne'a n'nan'yo n'na rā ja'i ngue dā 'yørpā rá hyā te di si?" dā 'yēngui. ³¹ Nūgā gā xi'āhē hanja nā rā hyā nā. Nu'mø guí sihmēhē oque guí sithehē, oque ja te mān'na mācosa guí øthē, nu te gā guí øthē, dami hyomhmē rā hyā ngue ha di t'ēspabi Oja. ³² 'Yo guí nnehē ngue go dā t'ēnjē ngue di jøthē rā 'yū hapē øtrā ts'oqui mī'da yø ja'i, ngu'x yø judío, ngu'x hīngyø judío, ni xinga gue'x yø ja'i Oja. ³³ Conmā parte, dādi ja ndummei ngue dí øt'ä'a te 'be'a ja ngue dā nu māho yø ja'i. Porque hīngmā nhose dí honi, sinoque dí honnbabi rā nho dā n'yo mī'da yø ja'i para ngue di nyanyø te.

11 Tengutho guí nnuhē dí øt'ä ya, dā ngu'a gui 'yøthē. Porque nūgā dí øt'e tengutho bi 'yøtra Cristo.

-----

² Ague mā zi cū'āhē, dādi johyagā ngue zant'a guí mbēnjē, 'nē hīngui hēhmē nā rā hyā dā xān'nhē. ³ Pē nūgā jap'x n'na rā hyā dí nne gā xi'āhē. Dami pahmē ngue nunā Oja i 'bet'o nā ngue rā Cristo. Rā Cristo p'xya, i 'bet'o nā ngue rā n'yohē. Rā n'yohē p'xya, i 'bet'o nā ngue rá xisu. ⁴ Nu'mø mmat'Oja n'na rā n'yohē p'x ja rā nija, oque nne dā mānā hyā di

bēnnbā Oja dā mā, 'nē'mø hūstho rá fēi rā n'yohē, ya di nēqui ngue hīndi respeta xāho rā Cristo. ⁵ Nu n'na rā xisu 'mø ngue mmat'Oja p'x ja rā nija, oque i nne dā mānā hyā di bēnnbā Oja dā mā 'nē hīngui 'ue rá yā, ya di nēqui ngue hīndi respeta xāho rá damme. Nu'mø hīngui 'ue rá yā rā xisu, ya øt'e tengutho yø xisu nt'axi yø yā. ⁶ Nu rā xisu hīngui nne dā 'ue rá yā, mān'na xāho dā 'yāxrá yā. Pē nu'mø ēnnā xisu ngue rā 'be'isā ngue dā 'yāxrá yā, mān'na xāho dā 'ue rá yā 'mø. ⁷ A nu rā n'yohē, hīngui sã dā hyūstā rá fēi p'x ha dí mpeti yø ja'i, porque Oja bi hocrā n'yohē ngue bi gohi tengutho'a. Janāngue connā guehrā n'yohē i t'ēspabi Oja. Pē nu rā xisu, i 'bēi ngue gā t'ēspabi rā n'yohē'a. ⁸ Porque Oja, nu'mø māmbi hocrā n'yohē, hīngra xisu'a bi tājabi rá do'yo ngue bi nhohrā n'yohē. Sinoque rā n'yohē'a bi tājabi rá do'yo ngue bi nhohrā xisu. ⁹ A nu rā xisu, bi mā māhoqui para ngue rá māxtetho rā n'yohē, hīngue masque rā n'yohē bi mā māhoqui para ngue drā māxtetho rā xisu. ¹⁰ Janāngue guehnā dí mmāngā nāya ngue rā xisu jatho ngue dā 'ue rá yā, gue'a rā hmēya'a ngue ēc'ēi rá damme 'mø nzofo. 'Nē gue'a nnu māho yø anxe Oja'a. ¹¹ Pē Oja bá sänni ngue ngu yø n'yohē, ngu yø xisu, māhyonitho ngue di m'mēi. ¹² Porque mājuani ngue nup'x bá fēdi bá m'mēhrā xisu, guep'x ja rá do'yo rā n'yohē bá thāqui. Pē xquet'a mājuani ngue nu rā n'yohē, rā xisu di mī'mi. Nunā p'xya, gātho Oja bá sänni ngue njap'x.

¹³ Dami hyācǵ xāho rā güenda nā rā hyā dí xi'āhē ya. Xi n'na rā xisu 'mø mmat'Oja, ¿ua xāho ngue dā 'ue rá yā uague hīn'na? ¹⁴ Ya guí nnuhē te øt'e gātho yø ja'i. Nu rā n'yohē, hīngui nnu māho ngue xtamma rá xtā. Porque ēmbi ngue rā 'be'isā. ¹⁵ Pē rā xisu i nnu māho ngue xtamma rá xtā. Porque gue'a rá xtā bi t'unni ngue dā nøpā nt'eya. ¹⁶ Pē nu'mø 'bēi to i nne di nnemhyā guehnā rā hyā dí xi'āhē ya, dā batā njuani ngue ni xinga guecǵ, ni xinga gue hmi'da yø ja'i Oja i 'bēi ndap'x bi zā yø hīni ngue dā n'nan'yo mān'na rā hyā di tēni.

-----

¹⁷ I ja mān'na rā hyā dí nne gā xi'āhē ya. Porque nup'x ha gādi mpetihē, hīngā gue'a te guí øthē. Ngue hīngra nho gnī mpetihē, sinoque n'na rā n'øtho gnī mpetihē. ¹⁸ Dí øcā ngue nup'x ha gādi mpetihē gādi njun'māhyāhē. Rá nzequi mājuani nā rā hyā dí øcā. ¹⁹ Pē ngutho ya ja ngue dā ngu'a di nja, ngue di nja rā njun'māhyā p'x ha guí 'bēhmē. Gue'a di fā'a ndanā rā ja'i ngue mājuani rā 'yēc'ēi, ndanā rā ja'i hīmma juani rā 'yēc'ēi. ²⁰ Janāngue nu'mø gādi mpeti ngue gui sihē rā Santa Cena, hīngui nnu māho rā Cristo te guí øthē. ²¹ Porque nu'mø bi zønna ora guí nsihmēhē, n'na ngu n'na yø ja'i xēhyø hmē ni hyā ngue dā zi. Dā mi, di nsihmē sehe p'xya. Pē nu yø ja'i ngue hyoya, i tū mānthuhy, mēnte mī'da yø ja'i p'xya i niya astā ititho. ²² ¿Ua hīn'yē ni ngu guí si'a te gui tīhmē? ¿Hanja ngue høntho guí nne ngue gādi 'berpahē yø sã'x yø ja'i Oja i hyoya, hīn'yē te di nsihmē p'x ha gādi mpetihē? ¿Ua guí

emhmæ ngue dí nnu manhogä te guí øthæ? Nu'a, hin'na'a.

-----

²³ A nuna ra Santa Cena dí xi'ahæ, gues'e'a ra Jesu-cristo bi xänngagui hanja na ra hya na. Nu'a ra xui bi ma ma dä ra Hmu Jesús, bi hyacra thuhmæ. ²⁴ Mi ja mamadji Oja, bi xemp'uya. Bi 'yembyø xädi: "Damj si-hæ ra thuhmæ ja ua ya. Guehna ma do'yogä na. Nu'mø gä sihæ yø pa di map'x naya, gue'a gdi benjæ'a ngue ma do'yo dadi dä ngue da du connä ngue'ahæ". ²⁵ Mi juadi bi nsihmæ p'uya, bi decra vaso, bi 'yena: "Nuna ya, guehna ra hmeya naya ngue nu'mø dä tu, di nja rá ts'edi na ra 'da'yo cohi øt'ahæ Oja. Porque di mfamma ji connä ngue'ahæ. N'na ndi ngu n'na ndi guí sihæ naya, damj benjæ ngue dá tugä", bi 'yena. ²⁶ Janangue n'na ndi ngu n'na ndi guí sihæ na ra thuhmæ na, 'næ guí sihæ na rá ngui ra uva, gui 'yøthæ ngue da bahyø ja'i ngue bi du ra Hmu Jesús. Dangu'a gui 'yøthæ astä guehra pa ngue da ep'x ra Hmu Jesús.

²⁷ A nuyá, nu to bi zä ngue hingui nnu mansu na ra Santa Cena 'mø bi zi, ya ra ts'oqui øt'e. Porque hingui nnu mansu'a ra Hmu bi männá ji p'x ha bi du connä guehra ja'i. ²⁸ Janangue nuyá, n'na ngu n'najæ, ma ga hacjæ ra güenda te ja ma n'yomfænjæ hante ngue ga sihæ ra Santa Cena. ²⁹ Porque nu'mø ngue sä da zi ra Santa Cena ra ja'i, 'næ hingä 'bet'o hacra güenda hanja te ga mbøni ngue bi du ra Hmu, ra ja'i ya honse rá castigo da thogui. ³⁰ Ja njap'x ngue xangu yø ja'i tho ra castigo, sä ra n'x ngue di hyenni. Ya hingui nzaqui 'da, 'næ ya xandu 'da. Porque hingui nnu mansu ra Santa Cena. ³¹ Pe nu'mø ngue ga hacjæ ra güenda xanho p'x ja ma n'yomfænjæ tengue ga mbønna Santa Cena, ya hin temä castigo ga thohmæ. ³² A nuyä yø ja'i hingui hacra güenda xanho p'x ja yø n'yomfæni tengue ga mbøni, guehya da pennabäbi ra castigo Oja ya ngue di hyenni. Porque Oja nnepe ngue di 'bätyø n'yomfæni yø ja'i, n'namhma ngue hindä map'x ja ra castigo di ma yø ja'i hingui æc'ei Oja.

³³ Janangue nuyä ma zi cu'ahæ, nu'mø gadi mpetihæ ngue 'dap'x gui sihmæhæ, damj ntø'mi n'na ngu n'na'ahæ ngue 'da gdi nsihmæthohæ. ³⁴ Pe nu'mø ngue to hingui hätra thuhü, 'be di nsihmæ 'mø bi næxpæ ja rá ngu, n'namhma ngue hindä 'yøtra ts'oqui p'x ha gadi mpetihæ, ya hin temä castigo da thogui. A nu'mø ngue ja mi'da yø hyä guí hæmphæ, ga xi'i ha gdi japhæ 'mø dá magä p'x.

-----

12 Ague ma zi cu'ahæ, dí nne ga xi'ahæ hanja'a te ørpe n'na ngu n'na yø ja'i na ra Espiritu Santo.

² Ya guí pahmæ ngue nu'mø yø pa xa thogui, nu'mø tobe hingmanj pahmæ Oja, xcä thannehæ yø dahmæ hingui ya. 'Næ connä guehyø dahmu xcä thannehæ, hingä pahmæ hanja na rá 'yu Oja. ³ A nuyá, nu ra ja'i æ-næ ngue ra Espiritu Santo di bennabäbi ra hya i mma, damj padj ha gdi hyacjæ ra güenda xanho ngue'mø

majuani ra Espiritu Santo di bennbi te mma ogue hin'na. Porque nu ra ja'i ngue ra Espiritu Santo di bennabäbi ra hya i mma, guehna ra ja'i hinjam'mø di sanna Jesús. A nuyá, nuyä yø ja'i n'youi ra Espiritu Santo, høndya sä da ma ngue ra Jesús gue'a ra Hmu mahæts'i'a.

⁴ A nuna rá 'befi Oja i ja, 'dama 'dan'yo ma 'befi di 'bepi da 'yøtyø 'yæc'ei. Pe gä gue'a ra Espiritu Santo øt'e ngue da zä da 'yøtra 'befi yø ja'i. ⁵ N'na ngu n'najæ, 'dama 'dan'yo ra 'befi dí pehmæ, pe nu te gä dí øthæ, gue'a ra Hmu Jesús dí ørpahæ rá 'befi. ⁶ Hingä 'da'igu ra 'befi bi n'nacjæ, sinoque 'dama 'dan'yo ra 'befi. Pe gätho gue'a Oja di hätra ts'edi yø ja'i ngue da badj ha di japra 'befi da 'yøt'e. ⁷ N'na ngu n'najæ, Oja bi zänni temä 'befi ja ngue ga øthæ, gue'a ra Espiritu Santo di hacjæ ra ts'edi ngue da zä ga ørpahæ rá 'befi Oja. Pe nu'a te gätho ma 'befi bi 'dacjæ, bi 'dacjæ ra 'befi para ngue da 'yørpäbi ra nho ma mmi'yæc'ei.

⁸ Nu 'da yø 'yæc'ei ya, ra Espiritu Santo di japyø ja'i ngue da badj xanho p'x ja yø mmæi ha di japra hyä da ma. Nu mi'da p'uya, di japi ngue da badj ha di japi da man'x yø hyä xanhenni, para ngue da zä da dinyø mmæi yø ja'i ya yø hyä da ma. ⁹ Mi'da p'uya, di japra Espiritu Santo ngue nu'mø mmat'Oja ra ja'i, da dinna mmæi ra ja'i ngue di nja'a te äp'a Oja. Mi'da p'uya, ra Espiritu Santo di unna ts'edi ra ja'i ngue da 'yøthe yø dærquæhi. ¹⁰ Mi'da p'uya, ra Espiritu Santo di unna ts'edi yø ja'i ngue da 'yøtyø milagro. Mi'da p'uya, ra Espiritu Santo di bennabäbi'a te ra hyä ja ngue da ma. Mi'da p'uya, di japyø ja'i ngue da badj xanho ngue'mø guesæ ra Espiritu Santo di bennabäbi'a ra hya mmanä ja'i ogue hin'na. Mi'da p'uya, ra Espiritu Santo di japyø ja'i ngue da nya yø 'dan'yo hyä hingui padj. 'Bæ i'da yø ja'i p'uya ngue ra Espiritu Santo di japyø ja'i ngue da zä da ma te ni bøn'x yø 'dan'yo hyä i hma. ¹¹ Pe gätho ya yø 'befi ya, gues'e'a ra Espiritu Santo di japyø ja'i ngue da zä da 'yøtra 'befi. Nu'a, go gue'a sännbi n'na ngu n'na yø 'yæc'ei'a ndana gue'a ra 'befi da zä da 'yøtyø ja'i.

-----

¹² Nu ra ja'i, madague'a xangu yø xequi n'youi rá do'yo, pe ra ja'i n'na nc'ei'tho. Di njathæ p'uya, ngue connä Cristo xangujæ ngue dí æc'ei'hæ'a, pe tengutho 'mø ngue n'na nc'ei'tho di jahæ ra Cristo. ¹³ Gäthogahæ ya, ngu yø judío, ngu'x hingyø judío, 'bæ i'da ngue 'bæhyø hmu, 'bæ i'da ngue hinjo'o yø hmu, pe gäthogahæ, nu'mø bi ma ma xixyagahæ, ra Espiritu Santo øt'e ngue dí cohi ngue entho n'na nc'ei'tho di jahæ. Porque gäthogahæ, gue'a ra Espiritu Santo dí n'yohæ.

¹⁴ Ya guí nnuhæ ngue rá do'yo ra ja'i hingä n'na xequitho i ja, sinoque xangu yø xequi n'youi. ¹⁵ Nu'mø da 'yennä gua ra ja'i: "¿Hanja ngue hingrä 'yegä ra ja'i? Ya hingma n'yogä'be rá do'yo ra ja'i", da 'yena, pe nup'x ja rá do'yo ra ja'i ja n'youi p'x. ¹⁶ Ogue ma guhæ da 'yena: "¿Hanja ngue hingrä dägä ra ja'i? Ya hingma n'yogä'be rá do'yo ra ja'i", da 'yena, pe nup'x ja rá do'yo ra ja'i ja n'youi p'x. ¹⁷ Xi'mø ngue gä rá ngæni rá

do'yo ra ja'i, ga dyø da, zha di za ga øhmø ra hya 'mø? Ogue ga ma do'yohø, ga dyø gu, zha di za di nja ma fahahø 'mø? ¹⁸ Pø Oja bi 'yøt'e ngue bi njap'ø ma do'yohø. N'na ngu n'na yø xequi ja rá do'yo ra ja'i, bi japi hapø bi nepe da mē. ¹⁹ A nu'mø ngue gätho ya yø xequi ja rá do'yo ra ja'i, da 'da'igu, zha di za di nequi ngue ja rá do'yo ra ja'i 'mø? ²⁰ Pø nuna ra hya i ja, ma-dague'a ngue xangu yø xequi n'youi rá do'yo ra ja'i, pø gätho ya yø xequi ya, gue'a gui nequi xanho ngue ja rá do'yo ra ja'i'a.

²¹ Nu yø da ra ja'i, hingui sä da 'yembyø 'yē: "Nugä händi hon'a'i", da 'yembi. Nu rá ya ra ja'i, hingui sä da 'yembyø gua: "Nugä händi hon'au'i", da 'yembi. ²² Pø gätho ya yø xequi ja ma do'yohø, gätho mahyonitho. A nu yø xequi dí øhmø ngue hñ'e mahyoni, gue'ø yø xequi ma dätho mahyoni'ø. ²³ I ja 'da yø xequi n'youi ma do'yohø ngue entho hñts'ehmi su t'ørpø masu, pø gue'a rá xequi'a ngue man'na dí päxhø xanho. 'Nē ja n'na rá xequi ma do'yohø ngue hingui sä da hnu, 'nē guehna rá xequi na p'øya ngue man'natho dí suphø na. ²⁴ I ja yø xequi ma do'yohø ngue di nequi, 'nē hñte man'na dí honi ngue ga japhø. Nuna Oja bi hoqui gätho ma do'yohø, 'nē bi 'yøt'e ngue man'na di muui'a rá xequi dí øhmø ngue hñga njuani p'ø gui nequi. ²⁵ Janangue nuyá, hñga 'da'a n'nanni 'yo rá do'yo ra ja'i, sinoque gätho'ø yø xequi ja rá do'yo ra ja'i, n'na ngu n'na, di nhyoni. ²⁶ Nu'mø ngue di hyenna n'na xequi rá do'yo ra ja'i, ga rá do'yo ra ja'i di hyenni. Nu'mø ja n'na rá xequi rá do'yo ra ja'i ngue hnu man-su, ga rá do'yo ra ja'i, ga di johya.

²⁷ A nuyá, guec'ø'a nnøpe ngue rá do'yo ra Cristo ya. N'na ngu n'najø, guec'ø'ø yø xequi n'youi p'ø ja rá do'yo'a. ²⁸ Njarbøtho Oja ya, n'na ngu n'na yø 'yēc'ēi bi zännbi ndana gue'a rá 'befi da za da 'yøt'e n'na ngu n'na. Rá mēditho, Oja bi unyø 'befi'ø yø representante rá Cristo. Rá yoho, 'bøhyø ja'i ngue bi t'unna 'befi ngue da manna hya di bennbabi rá Espiritu Santo ngue da ma. Rá hyu, i 'bøhyø ja'i ngue bi t'unyø 'befi ngue di nxännbäte rá hya Oja. I 'bøhyø ja'i bi t'unyø 'befi ngue øtyø milagro. I 'bøhyø ja'i bi t'unyø 'befi ngue da 'yøthe yø därquēhi. A nuyá, i 'bøhyø ja'i bi t'unyø 'befi ngue fäxyø mmic'ēiui. 'Nē i 'bøhyø ja'i ngue bi t'unyø 'befi ngue di manda p'ø ja rá nija. I 'bøhyø ja'i ngue bi t'unyø 'befi ngue da nuyá'ø yø 'dan'yo hya hingui padj. ²⁹ Pø hñga to bi za ngue da za da 'yøtrø 'befi ngue drä representante rá Cristo. Ni xñga to bi za ni ja'i da za da 'yøtrø 'befi ngue da nuyá'ø yø hya di bennbabi yø ja'i rá Espiritu Santo da ma. 'Nē hñga'da gui t'untho yø 'befi yø ja'i ngue da za di nxännbäte rá hya Oja. 'Nē hñga'da gui t'untho yø 'befi yø ja'i ngue da za da 'yøtyø milagro. ³⁰ 'Nē hñga'da gui t'untho yø 'befi yø ja'i ngue da za da 'yøthe yø därquēhi. 'Nē hñga'da gui t'untho yø 'befi yø ja'i ngue da nuyá'ø yø 'dan'yo hya hingui padj. 'Nē hñga'da gui t'untho yø 'befi yø ja'i ngue da za da ma te ga mbøn'ø yø 'dan'yo hya i hma. ³¹ Damj nehø ngue Oja di 'da'ahø rá 'befi nuyá ma dätho tate di muui. Pø nugä, nuna man'na ra hya tate

di muui ngue mi'da yø hya, guehna dí nne ga xän'nahø naya.

-----

13 A nuyá, ma'dague'a gdi padj gdä nyahø'ø yø hya yø 'dan'yo ja'i, ogue gdi padj gdä nyahø'ø yø hya ga ya yø anxē, pø nu'mø hñ dadi mahma mmic'ēihø, ya hñte dadi muhø. Nu ma hyahø hñte di muui porque di cohø tengutho rá t'ēgui 'mø ma zant'i, ogue tengutho rá xit'ēgui di zentyø hyæxi. ² Ma'dague'a gdi padj gdä nuyá'ahø'ø yø hya di bennbabi rá Espiritu Santo yø ja'i da ma, ogue gdi pahmø gätho'ø yø hya xanhenni, ogue gdi tñhmø xandønho hanja'ø yø hya hingui fadi hanja, ogue di ja xanho ma nt'ēc'ēihø, astä ga ømphø yø nyuni ngue da 'uegue, dani mpa n'na nguadi, 'nē di nja, pø nu'mø hñ dadi mahma mmic'ēihø, ya hñte dadi muhø. ³ Ma'dague'a ga dat'i gätho'a te dí peshø ngue ga unhø te da zi yø hyoya, ogue astä ga n'uni ngue da ma nt'udi gahø, pø nu'mø hñ dadi mahma mmic'ēihø, ya hñte dadi muhø.

⁴ A nu rá ja'i ngue majuañi di mahrá mmic'ēiui, guehna rá ja'i seti te sifi. Guehna rá ja'i ja rá yemmøi. Guehna rá ja'i hñgra zeya. Guehna rá ja'i hñdi 'yēts'i hapø ya. ⁵ 'Nē di jammansu rá mmic'ēiui. Hingui honse rá nho da m'møi, sinoque honnbabi rá nho yø mmic'ēiui. 'Nē hñgra cuē. I ja rá mpunnbi tengue t'ørpe. ⁶ Hñdi johya 'mø nnu ngue øtrø ts'oqui mi'da yø ja'i, sinoque di johya 'mø nnu ngue njuantho ga 'yo yø ja'i. ⁷ Nu'mø di mahrá mmic'ēiui n'na, ya di siguetho di madj ma'dague'a hingui ho te ørpabi. Zant'a ømbra mmøi ngue xanho te øtrø mmic'ēiui, porque hingui nne da hyep'ø'a gui madj. I tøm'i ngue di n'yo rá mmøi rá mmic'ēiui 'mø ngue hñga gue'a øt'e.

⁸ A nuyá, nuyá ngue ga mahma mmic'ēihø, i jatho ngue hñha rá nzegui ga mahmø. Pø nuyá yø 'befi bi 'dacjø Oja, di njap'ø rá nzegui ya. Porque da 'yēhrø pa ngue rá Espiritu Santo ya hñni mantho di bennba yø ja'i rá hya da ma. Da 'yēhrø pa ngue rá Espiritu Santo ya hñni mantho da japyø ja'i da nuyá yø 'dan'yo hya. Da 'yēhrø pa ngue rá Espiritu Santo ya hñni mantho ngue ja da xännbabi yø ja'i'ø yø hya xanhenni. ⁹ A nuyá, majuañi ngue hñga gätho dí pahmø hanja yø hya. Porque Oja hingui udi gätho'a te rá hya i ja. ¹⁰ Pø da 'yēhrø pa ngue gäthogahø ga pahmø xanho hanja rá hya. Nu'ø yø pa'ø, ya hñmma hyoni ngue di m'møhyø ja'i da xännba rá hya yø mmi'yēc'ēiui.

¹¹ A nu'mø mará ngüēgui, dí mmanø hya ga nuyá yø basj. Nu ma n'yomfēni mi ja, tengutho yø n'yomfēni yø basj. Pø nuyá, ya dá ndan'yohø ya, ya bi gop'ø'ø yø hya xtä mangä 'mø mará ngüēgui. ¹² Nuyá, nuyá ga mbemma mmøi hanja rá hya ya, entho tengutho 'mø di hētrø hyē, hñdi nequi xanho hanja gätho yø hya. Pø da 'yēhrø pa ngue ga nnurpahø rá hmi rá Cristo. Ya ja ga pahmø p'ø xanho hanja rá hya p'øya. A nuyá, zits'øtho dí pahmø hanja rá hya ya, pø nu'ø yø pa'ø, ya ga pahmø xandønho gätho hanja, tengutho Oja i pacjø xandønho'a.

¹³ Janangue ja ua ya hyu yø hya zant'a ja ts'editho ngue ga øthæ. Ja ts'editho ngue zant'a ga æc'eihe Oja. Ja ts'editho ngue zant'a ga emhmæ ngue di nja'a te mman'Oja. 'Næ ja ts'editho ngue zant'a ga mahma mmic'eihe. Pe nuna ma datho di muui ya hyu yø hya ya, gue'a ngue zant'a ga mahma mmic'eihe.

-----

14 Dami ja ndummei ngue guí mahni mmic'eiui n'na ngu n'na'ahæ. Nuna Oja, 'dama 'dan'yo yø 'befi i ja, pe dami ne ngue da zä gui 'yørpahæ rá 'befi Oja. 'Næ ma datho dami nehæ ngue di m'mæhyø ja'i ngue ya dyø 'befitho'a ngue da manna hya di bennba Oja. ² Porque nu'mø 'bæhræ ja'i ngue ga ya'æ yø hya hingui fadi, ya hingyø ja'i'æ nzofo, porque hincjongui øde te ga ya. Hinda hønse Oja padi tema hya mmanna ja'i. Porque ra Espiritu Santo di hatra ts'edi di bennbi te da ma, pe hincjongui padi te ga mbønyø hya i mma. ³ Pe nu ra ja'i ngue di bennbabi Oja ra hya ja ngue da xihyø ja'i, gue'æ yø ja'i nzofo para ngue di zacyø nt'æc'ei yø ja'i. Di hatra ts'edi yø ja'i na ra hya øde hma, 'næ hurpabi yø mmæi. ⁴ A nuya yø ja'i ga ya yø 'dan'yo hya, guehya hincjongui øde te ga ya, sinoque pase hanja'a ra hya mma. Pe nu ra ja'i ngue di bennbabi Oja na ra hya da xihyø ja'i, nuya yø ja'i di mpeti, di japi ngue da dinyø mmæi yø ja'i na ra hya xifi.

⁵ Mahotho 'mø ngue gätho di sä gdi nyæhæ yø 'dan'yo hya hingui fadi. Pe ma datho di nnegä ngue di bennnahæ Oja'a te ra hya gui xihmæ yø ja'i. Porque man'na xanho ngue da 'yøde xanho yø ja'i'a te ra hya guí mmamhmæ, hinda gue'a ngue gdi nyæhæ n'na ra hya ngue hingui øhyø ja'i. Xquet'a xanho, pe gue'mø 'bæp'æ te'o da zä da ma te ga mbønna hya da hma. Janangue gätho yø ja'i di 'bæp'æ da dinyø mmæi hanja ra hya. ⁶ Ague ma zi cu'ahæ, xi'mø ga mmagä p'æ ngue ga xän'nahæ ra hya, 'næ gdä zo'ahæ yø hya hingui øhmæ, zndana ra hya gui 'yæt'ammeihæ 'mø? Pe nu'mø gdä zo'ahæ'a te ra hya gni yæhæ, ya da dini xanho ni mmæihæ hanja ra hya 'mø. Ya guí pahmæ hanja'a ra hya di bennngagui Oja ga mmamp'æya, guehna ra hya da zä ga xän'nahæ na.

⁷ Ya guí nnuhæ, nu'mø ya ra corneta ximmi ya ra 'bi-da, nu'mø hinci ntinyø hya, ya hingui fadi tema so i ja. ⁸ Nup'æ ja n'na ra tunhni ya, nu'a pixtra corneta 'mø hingui padi da mixt'i, aha ya ra corneta, hinte ni bontho. Porque hinci nsä yø ja'i ngue di nja ra tunhni. ⁹ Guí njathæ p'æya, nu'mø hingui øhyø ja'i'a ra hya gni yæhæ, zhague da mbahyø ja'i'a ra hya guí mmamhmæ 'mø? aha gadi yæhnihe, hincjongui øde te guí mmamhmæ. ¹⁰ Nuya ja ra ximhäi, mandøngu dyø hya ja ua ngue ga ya yø ja'i. Pe gätho'æ yø hya ga ya yø ja'i, ja te ga mbøni. ¹¹ A nuyá, nu'mø toni ja'i da zoqui, 'næ ga ya ra hya hinci øde, ya tengutho 'mø da ndø yap'ætho rá häi'a nzoqui, porque hinda zä gdä nyæ'be'a te ra hya ga ya ra ja'i. ¹² Nugä di padi ngue emmei guí nne di hæ'ahæ ra ts'edi ra Espiritu Santo ngue da zä gui 'yørpahæ rá 'befi Oja. Pe dami nehæ ngue nu'a ra 'befi gui

'yøthæ, da gue'a ra 'befi ma datho da 'yørpabi ra nno ni mm'i'yæc'eihe gui 'yøthæ.

¹³ Nu to nne da nyæ yø hya ngue hingui øhyø ja'i, da 'yæpra mate Oja ngue da zä da xihyø mmic'eiui te ga mbønna hya da ma. ¹⁴ Porque nu'mø di mmat'Oja 'næ hingui øhyø ja'i'a te ra hya nna mat'Oja, nuya ja ma mmæi di padi ngue di mmat'Oja, pe nuya yø hya di mma, ya hin tema nno da 'yørpabi yø ja'i. ¹⁵ zNdana gue'a ja ngue ga øt'a ya 'mø? I ja ngue ga mmat'Oja co gätho ma mmæi, pe guehya yø hya øhyø ja'i gdä mat'Oja. I ja ngue ga tutyø alabansa co gätho ma mmæi, pe da gue'æ yø alabansa ngue øhyø ja'i yø hya i mma. ¹⁶ Nu'mø gadi ja mmadihe Oja, 'næ'mø hincjongui øde tema hya guí mmamhmæ, nu ra ja'i øts'e te guí mmamhmæ, ya hingui padi te ga mbønna hya. Ya hingui sä da 'yænna ja'i da ngut'ætho. ¹⁷ Madague'a ngue mazi hotho ha gni ja mmadihe Oja, pe nu'mø ngue hingui øhyø ja'i'a ra hya gni ja mmadihe Oja, ya hin tema ntho ørpabi yø ja'i ra hya øde.

¹⁸ Nugä dadi ja mmadi Oja ngue mits'æ xangu yø 'dan'yo hya di padi gdä nyagä ngue'ahæ. ¹⁹ Pe nup'æ di mpeti yø ja'i, nugä di nnu manho ngue hondi cæ't'ætho yø hya ga xännbabi yø ja'i, pe da gue'æ yø hya øhyø ja'i gdä nyæ, hinda gue'a ngue ga mmangä 'dæ't'a mahua hi yø hya ngue hingui pahyø ja'i te ga mbøni.

²⁰ Ague ma zi cu'ahæ, 'yoní mantho guí øthæ tengutho yø basi ngue zits'æ dyø n'yomfeni i ja. Pe xanho ngue guí cohæ tengutho yø basi ngue hingui ngu ra nts'o padi, gui njathæ p'æya. Pe ya gyø daja'ihæ, dami 'yø't'e ngue ya ja xanho ni n'yomfenihe ya. ²¹ Nup'æ ja ra libro ngue rá ley, Oja i æna: "Nuya yø ja'i ngue yø mmejmahya, ga japi ngue di ts'ofø conyø hya ga ya yø 'dan'yo ja'i. Pe madague'a di ts'ofø conyø 'dan'yo hya, ngutho hinda 'yørçagui masu", æn'Oja. ²² Janangue nuna Oja, nu'mø nzohyø ja'i conyø hya hingui fadi, gue'a ra hmæya'a ngue hingyø 'yæc'ei yø ja'i ts'ofø, sinoque yø mmejmahyætho. Pe nu'mø nzo Oja yø ja'i connæ hya di bennbabi yø pøngahya da ma, gue'a ra hmæya'a ngue ya yø 'yæc'ei yø ja'i nzofo.

²³ A nu'mø ngue n'narbæ xá mpeti yø 'yæc'ei, 'næ'mø gä ga ya yø 'dan'yo hya ngue hinga nt'øde te ga ya, xi'mø bi yut'a n'na ra ja'i hincgra 'yæc'ei 'næ hingui pahyø 'dan'yo hya ga ya yø ja'i, uangui da 'yæmbi ngue loco yø ja'i di yæhni. ²⁴ Pe nu'mø nne di nyæ n'na ra 'yæc'ei ngue da manna hya di bennbabi Oja da ma, 'næ da nyæ ra hya ga ya yø ja'i, xi'mø bi yut'a n'na ra ja'i hincgra 'yæc'ei 'næ hingui padi hanja ra nt'æc'ei, ra ja'i da dinnä mmæi ngue ja rá ts'oqui co nu'a te ra hya da 'yøde. ²⁵ Di n'yo rá mmæi ra ja'i ngue Oja i padi xanho te gäma hya mbæmp'æ ja rá mmui. Di ndantyøhmæ p'æya ngue da danne Oja. Da 'yænæ: "Majuani ngue gue'a Oja n'youi ua ha di mpeti yø ja'i 'bæcua", da 'yænæ.

-----

²⁶ Ague ma zi cu'ahæ, nup'æ ha gadi mpetihæ ya, i 'bæi to nne da dutyø salmo, i 'bæi to nne di nxännbate rá hya Oja, i 'bæi to nne da manna hya di bennbabi Oja, i 'bæi to i nne da nyæ yø hya ngue hinga nt'øde, i 'bæi to

dá ză dá má te gá mbønyø 'dan'yo hya hinga nt'øde. Pê nu te gâma hya guí nne guí mmamhmu, guí mmamhmu'x yø hya di hatra ts'edi yø ja'i. ²⁷ A nu'mø te'o gá ya rá 'dan'yo hya hinga nt'øde, ya høndi yo nc'ei ogue hyu nc'ei di nya. Pê 'da mi'datho di nya. 'Nê nnetheo ngue di 'bæi te'o dá xihyø ja'i teni bøn'x yø hya dá hma. ²⁸ A nu'mø ngue hijnjo'o p'x to di thocra hya, man'na xanho ngue 'yo di nzohyø ja'i'a n'nan'yo rá hya gá ya. Porque hijnjongui øde te gá ya. Sinoque n'na ngu n'na di nyasæui Oja p'x ja yø mmæi.

²⁹ Xquet'a ngut'a ya, nu te'o nne dá xihyø ja'i'x yø hya di bennbabi Oja dá má, di nya yonc'ei ogue hyu nc'ei. Mi'da yø ja'i p'ya, dá hyacra güenda ngue'mø majuaní Oja di bennbabi rá hya mmaná ja'i ogue hin'na.

³⁰ Nu'mø ngue 'bæp'x man'na rá ja'i nne dá xihyø ja'i rá hya di bennbabi Oja dá má, di nsäya'a yá p'ya, di japi di nya man'na nc'ei nne di nya. ³¹ Gätho'ahx, nu to nne dá xihyø ja'i rá hya di bennbabi Oja dá má, 'da mi'da di nya. Janangue nu'x yø ja'i øxra hya dá hma, dá dinyø mmæi hanja rá hya, gue'a di hya rá ts'edi'a. ³² Nu te'o nne dá xihyø ja'i'a te rá hya di bennbabi Oja dá má, dá dø'mi mente dá ză di nya. ³³ Porque Oja hinguí nnepe ngue 'da di yahniho yø ja'i p'x ha ja rá hya.

Nu'a te ør'mi'da yø 'yæc'ei mi'da yø hniñi, dangu'a gui 'yøthx. ³⁴ Porque yø xisu hinguí sã ngue di nyap'x ha di mpeti yø 'yæc'ei. Porque yø xisu hin'yæ rá nt'edi ngue dá gue'x di opan'yu rá hya yø ja'i'x. Sinoque yø n'yohæ'x i ja ngue di m'met'o tengutho rá hya mmamp'x ja rá ley Oja. ³⁵ Nu'mø ja tema hya nne dá 'yänna n'na rá xisu, dá 'yänna damme p'x ja rá ngu. Porque hinda nejmanho ngue rá xisu di nyap'x ha di mpeti yø 'yæc'ei.

³⁶ Mähsä mi 'yena ngue dá ză guí sänse te gui 'yøthx. Porque hingo gá dæmhmæ rá hya Oja, sinoque m'mæfatho bi zønna hya p'x guí 'bæhmæ. ³⁷ Nu'mø toni ja'i dá 'yena ngue di bennbabi Oja rá hya ja ngue dá má, ogue to dá 'yena ngue n'youi rá Espíritu Santo, dá badi ngue nuya yø hya dí xi'ahæ, gue'a Oja di 'bejpasægui te dí mma. ³⁸ A nu'mø toni ja'i dá 'yenguí ngue hinga gue'a rá hya dí mma, dá gue'a to mman'a p'ya xquet'a hinguí ja ngue dá t'æmbi ngue gue'a rá hya mma.

³⁹ Ague má zi cu'ahæ, dami nehæ ya ngue guesæ Oja di bæn'nahæ rá hya gui xihmu yø ja'i. A nu'x yø ja'i gá ya yø 'dan'yo hya, dami unhnæ rá nt'edi ngue di nya. ⁴⁰ Pê dá 'yo ni 'yu'a te gâma hya guí mmamhmu, mazihotho gdi mamhmu rá hya.

-----

15 A nuya má zi cu'ahæ, man'nan'yo mi 'yøt'e ngue guí pumbænihæ ná rá hoga 'da'yo hya dá xi'ahæ ya. Ya gá nu manhoæ ná rá hya ná, 'næ guehna gá dæ ni nt'æc'ei hæ naya. ² Nu'mø ngue hinguí hyehmæp'x ná rá hya naya, gue'mø ngue hingma xøts'etho gni 'yæc'ei hæ ná rá hya 'mø, guehna rá hya di nyanni tehæ ná.

³ Nuna rá hya bi siqui, guehna rá hya rá mæditho dá xän'nahæ ná. Guehna rá hya ná ngue bi dü rá Cristo ngue bi hoga má ts'oquihæ. Ya bi nja ná te rá hya nt'ot'i

p'x ja rá Macá Libro. ⁴ Mi dü rá Cristo, bi ma nt'ægui. Pê bi bennate'a rá hyu pa. Ya mæhømbi nja rá hya nt'ot'i p'x ja rá Macá Libro. ⁵ Mi bennate rá Cristo, bi nu rá Bædu ngue ya 'bæi mæhøn'a. M'mæfa p'ya, bi nu gætho'x mi'da yø representante rá Cristo. ⁶ Man'na rá pa p'ya, tho'i cæt'a ciento'x má cuhæ bi nnuui rá Cristo mæhøn'a. 'Næ xangu tobe 'bætho ya, xinæ ndu 'da.

⁷ M'mæfa p'ya, bi nu rá Jacobo. Man'na rá pa p'ya, gætho'x yø representante bi nu mæhøn'a.

⁸ Mi nu rá Cristo ya to gá bi nu, ya dá nthese'be p'x rá nzequi. Pê nuguí, man'natho hinga njuanigui. ⁹ Porque guecä mits'x hinga njuanigä ngue gætho mi'da yø representante rá Cristo. A nuguí, ya rá matetho bi 'yøt'Oja ngue bi 'dajmä 'befi ngue rá representantegui, porque nuguí xtá sæcä ya yø ja'i Oja. ¹⁰ Pê Oja bi 'yøtra mæte ngue bi 'dacra 'befi di pæhya, 'næ hinga særbætho'a rá mæte bi 'daqui. Porque man'na xangu rá 'befi dí øt'ä ngue gætho'x mi'da yø representante rá Cristo. Pê nuna rá 'befi ná, hingo dadi jasegä ná, sinoque ørcagui rá mæte Oja ngue fæxqui te dí øt'e. ¹¹ A nuyá, nu'mø gueque xangu rá 'befi dí øt'e, ogue go gue'x mi'da xangu rá 'befi bi 'yøt'e, pæ nuna rá hya dí mmangæhe, 'da'igu ná. 'Næ guehna rá hya guí æc'ei hæ ná ya.

-----

¹² A nuyá, gá 'da'igu dí mmangæhe ya ngue bi dü rá Cristo 'næ bi bennate. ¿Pê hanja ngue guí æmhmæ ngue hinda bennate yø ánima? ¹³ A nu'mø ngue majuaní guí mmamhmu ngue hinda bennate yø ánima ya, ¿hanja ngue bi ză bi bennate rá Cristo 'mø? ¹⁴ A nu'mø ngue himma juani bi bennate rá Cristo, ya hinte ni bøntho ná rá hoga 'da'yo hya dí mmangæhe 'mø. Dá guehni nt'æc'ei hæ p'ya, xquet'a hinte ni bøntho 'mø. ¹⁵ Ya rá fæhni dí mmangæhe 'mø ngue dí xi'ahæ te bi 'yøt'Oja. Porque dí xi'ahæ ngue Oja bi japi bi bennate rá Cristo 'mø mi dü. A nu'mø ngue himma juani di bennate yø ánima ya, ya himma juani ngue Oja bi japi bi bennate rá Cristo 'mø. ¹⁶ Xi'mø ngue hinda bennate yø ánima ya, ya xmama bi dü rá Cristo 'mø. ¹⁷ Xi'mø ngue rá Cristo himbi bennate, nuna ni nt'æc'ei hæ i ja, ya hinte ni bøntho. Porque hinga njut'itho ni ts'oquihæ 'mø. ¹⁸ Nu'mø ngue ngu'a ya, nu'x to ya xæ ndu, madague'a bi 'yæc'ei rá Cristo, pæ xquet'a 'næ'x di m'mæ'x. ¹⁹ Nu'mø ngue hinte ni bøntho ngue dá æc'ei hæ rá Cristo mente rá pa dá m'mæhmæ, ya man'natho huæcætejæ 'mø ngue gætho mi'da yø ja'i.

²⁰ Pê majuaní dí xi'ahæ ngue nu'mø mi dü rá Cristo, bi bennate. Co nuna rá hya naya, dí hæxa njuani ngue gætho yø ánima xæ ndu jatho ngue di bennate m'mæfa. ²¹ Nu'a rá ts'oqui bi 'yøtra Adán, ja bá fæp'x ngue bi dü yø ja'i ua ja rá ximhäi. Pê xquet'a nu'a i bennate rá Cristo 'mø mi dü, go bá jætra 'yu'a ngue jatho di bennate yø ánima. ²² Rá Adán, rá 'yæ'a ngue gæthogahæ, gætho ja ngue gá tuhæ. Pê nu to gætho æc'ei rá Cristo ya, ja ngue di bennate. ²³ N'na ngu n'na bá n'youi rá pa p'x ngue di bennate. Rá mæditho bi bennate rá Cristo, m'mæfa p'ya, nu'mø bá æhra Cristo, nu te'o gá xæ 'yæc'ei, gá di bennate. ²⁴ Nu'mø ngue bi dapi gætho yø

nsæiui, nu'x ɛnə ngue ja yø ts'edi ngue di mmandasɛ, gä di ts'onnbabi yø hya, ya gue'a rə pa rə nzeɣui'a p'ɣya. Nunə Oja rə Papá, di dāprá cargo p'ɣya ngue di ndast'abi. ²⁵ Porque rə Cristo jatho ngue gue'a di ndast'abi'a astə gue'mø dā 'yøt'a Oja ngue dā dāpi gātho yø nsæiui. ²⁶ Nu'a rə nsæiui rá nzeɣuiho dā dāpi, gue'a rə ndate i ja'a, porque ya hɪnjon dā dū. ²⁷ Nunə Oja bi unná cargo rə Cristo ngue gä go di mända te gä ja nə. Pɛ nuyá, hɪnguɪ nne dā mā ngue rə Cristo di mända rə Papá, porque go gue'a rə Papá bi unná cargo rə Cristo ngue di mända te gä i ja. ²⁸ Dā zønna pa ngue dā dāhra Cristo ngue di mända te gä ja. Rə Cristo p'ɣya, nu'a rə Papá bi unná cargo ngue di mända te gä ja, di dāpi ngue di mändasɛ, ya guesɛ Oja di mända te gä ja p'ɣya.

²⁹ I ja man'na rə hya dí nne gä xi'ahɛ ya. I 'bɛ i'da yø ja'i ngue nyondi i nxixya ngue di pørpabi yø ánima hɪmbi nxixya hante ngue dā dū. A nuyá, xi'mø ɛnyø ja'i ngue hɪndi bɛnnate yø ánima, zhanja ngue nxixya yø ja'i ngue di pørpabi yø ánima tengutho 'mø xt'i nxixya hante ngue dā dū 'mø?

³⁰ zhanja ngue hangu rə pa dí engä mā te 'mø ngue hɪndi bɛnnate yø ánima 'mø? ³¹ Porque n'na pa ngu n'na pa ja ngue dā hyo gyø ja'i. Ague mā zi cū'ahɛ, høntho dí xi'ahɛ nə rə hya nə, porque majuanɪ ngue ja gəmpähä ngue n'na ngu n'najɛ, gä di n'yohɛ rə Hmu Jesucristo. ³² Nup'x ja rə hɪni Efeso, xandøngu rə n'x dá sägä p'x, porque ɛnə yø zate yø ja'i dā njun'me. A nuyá, xi'mø ngue hɪndi bɛnnate yø ánima ya, ztenɪ 'bɛ'a dí taha ngue te dí øt'a 'mø? Man'na xanho ngue gä ɛnə: "Ma gä nsännigo ya, gä mmi gä si te xtá tɪni. Porque ni xudi gä tɪ", gä ɛnə.

³³ Yo gadɪ nhyɛgui ngue to dā hyä'ahɛ. Porque nu'mø gadɪ nsixhɛ'x yø ja'i xants'o gä 'yo, di ts'on'natho'a te rə nho gnɪ 'yohɛ'x. ³⁴ Yo mā'bedi ni mmæihɛ. Dami hyaxhɛ rə 'yu njuantho, mami 'yøthɛ rə ts'oqui. Porque 'bɛ i'da ngue tobe hɪnguɪ pahmɛ Oja. Dí mməngä nə rə hya nə n'namhmə ngue guí pɛs'nɪsähɛ.

-----

³⁵ Rə nzeɣui 'bɛ i'da nne ngue dā 'yørcə rə nt'ännɪ ya, dā 'yɛnguɪ: "zhanja di njap'x di bɛnnate yø ánima? zTengu dā gohyø do'yo 'mø bi bɛnnate?" dā 'yɛnguɪ. ³⁶ Gue'a rə ja'i ngue mā'bedi rá mmæi dā 'yännɪ tengu nə rə hya nə. Ya guí nnuhɛ 'mø bi ma nthuhɪ n'na rə hmudä, i 'ya rá do'yo rə hmudä, nu'a rá mmæi rə hmudä p'ɣya dā bøts'e. ³⁷ Nu'mø bi ma nthuhɪ rə hmudä, ogue rə trigo, ogue ja te man'na mā hmudä, hɪngə tengu nja rə hmudä dā thuhɪ dā ngut'atho 'mø bi bøts'e.

Sinoque ya n'nan'yo rá do'yo 'mø bi bøts'e. ³⁸ N'na ngu n'na yø hmudä 'mø bi ma nthuhɪ, nu te nne Oja ngue dā gohrá do'yo n'na ngu n'na yø hmudä, gue'a di jap'a.

³⁹ Gātho yø cosa ngue ja yø do'yo, hɪngə 'da'iguɪ yø do'yo. Nu rá do'yo rə ja'i hɪngə 'da'iguɪ rá do'yo yø zu'ɛ. 'Dama 'dān'yo yø do'yo i ja, n'nan'yo rá do'yo yø ts'int'sɛ, ndan'yo rá do'yo yø huə.

⁴⁰ Njarbætho te bí ja mahɛts'i ya. N'nan'yo guí nɛqui yø do'yo nguep'x guí nɛqui yø do'yo ya te ja ua ja rə häi. Nu'x bí ja mahɛts'i, n'nan'yo guí nɛjmanho ngue'a te guí nɛjmanho ya ja ua ja rə häi. ⁴¹ N'nan'yo guí yotra hyadi ngue'a guí yotra zana. Xquet'a njarbætho yø sø ya, nu'a te guí yot'i 'da yø sø hɪngə 'da'iguɪ yø nyot'i mi'da yø sø.

⁴² Nu'mø rə pa dāni bɛnnate mā do'yohɛ, n'nan'yo dā gohi, ya hɪndə ngu'a tengutho ja ya. 'Nɛ ya hɪndə zä dā dū 'mø bi bɛnnate. ⁴³ Xants'o rá do'yo rə ja'i 'mø bi t'ägui. Nu'mø bi bɛnnate p'ɣya, ya di nɛjmanho rá do'yo. Hɪnguɪ nzaqui rə ja'i 'mø bi t'ägui, pɛ nu'mø bi bɛnnate, ya xanzaqui. ⁴⁴ Nu mā do'yohɛ ja ua ja rə ximhäi dā ma nt'ägui. Pɛ nu'mø dāni bɛnnate p'ɣya, ya hɪnmə nzä ngue dā dū. Porque ja rá do'yo rə ja'i ngue dā dū, xɪndi nja rá do'yo rə ja'i ngue hɪndə dū.

⁴⁵ I mməmp'x ja rə Məcə Libro ngue ɛnə: "Nunə rə Adán, rə mædi ja'i bi m'mæi, Oja bi hoqui 'nɛ bi japi ngue bi nja rá te", i ɛnə. Pɛ nunə rə Cristo bi m'mæ'a m'mefa, ya hɪngə ja'itho nə, guehnə dā zä di unná 'da'yo te yø ja'i nə. ⁴⁶ Rə mædi, bi nja mā do'yohɛ ngue dā dū. M'mefa p'ɣya, di nja mā do'yohɛ ngue hɪndə dū. ⁴⁷ Nunə rá mædi rə ja'i bi m'mæi, rə häi rá do'yo 'mø mi ma māhoqui nə. Pɛ nunə rá yoho rə ja'i bi m'mæ'a m'mefa, gue'a rə Cristo bi 'yɛ mahɛts'i nə. ⁴⁸ Gātho yø ja'i 'bɛ'a nximhäi i ja yø do'yo tengutho rá do'yo nə rə ja'i rá mædi bi m'mæi ngue rə häi rá do'yo. Pɛ nu'x yø ja'i di ma mahɛts'i, di nja yø do'yo tengutho rá do'yo'a bí 'yɛ mahɛts'i. ⁴⁹ A nujɛ, i ja mā do'yohɛ tengutho rá do'yo rə Adán. Pɛ m'mefa, xquet'a di nja mā do'yohɛ tengutho rá do'yo rə Cristo bí 'yɛ mahɛts'i.

⁵⁰ Ague mā zi cū'ahɛ, dí nne gä xi'ahɛ ya, nunə mā do'yohɛ n'youi rə ji, hɪndə zä di m'mæp'x ha di mända Oja nə. Porque nunə mā do'yohɛ hɪnguɪ zai, ya hɪndə zä di m'mæi para zantho nə. ⁵¹ Pɛ dí nne ngue gä xi'ahɛ n'na rə hya hɪnguɪ fadi hanja. A nujɛ ya, hɪngə gātho gä tuhɛ, pɛ gä dā ma mapädi mā do'yohɛ, n'nan'yo dā gohi. ⁵² Tengutho guí ts'antrá dā rə ja'i, n'na zihmantho di njarbætho'a te ja ngue di nja. Nu rə pa ngue rá nzeɣui, dā t'øde ngue di nyə rə corneta. Nu'mø bi nya'a p'ɣya, nu'x xandɪ, di bɛnnate ngue di m'mæi para zantho. Pɛ nu'x yø ja'i di 'bætho'a rə pa'a, dā ma mapädithobi yø do'yo. ⁵³ Porque mā do'yohɛ hɪnguɪ zai, jatho ngue di mpädi, dā gohi ngue di nzaɪ. A nuyá, nunə mā do'yohɛ ja ngue dā dū. Nu'mø bi zä bi mpädi, ya hɪndə dū. ⁵⁴ Nunə mā do'yohɛ i tɪ, bi zä bi mpädi, para zantho di nja mā do'yohɛ. Ya di nja'a te mməmp'x ja rə Məcə Libro ngue ɛnə: "Nu rə ndate i ja, di m'mehrá ts'edi, porque dā thapi. ⁵⁵ Ya hɪndə zä dā hyojɛ rə ndate. Porque hɪnha dā zä di ntate ngue dā hyojɛ", i ɛnə hya. ⁵⁶ I ja rá ts'edi rə ndate ngue ho yø ja'i porque ja yø ts'oqui yø ja'i. 'Nɛ i mmənnə ley ngue di njapra castigo rə ts'oqui. ⁵⁷ Pɛ janjuanɪ dadi ja mam-madi Oja ngue mi zä mā ɛc'ɛi mā Hmuɛ Jesucristo, gue'a bi 'yøt'e ngue dá taphɛ rə ndate'a.

⁵⁸ Janangue nuyə mā zi cū'ahɛ, gä dæhɛ xandønho. 'Yo guí hehmɛ nə mā nt'ɛc'ɛihɛ i ja. 'Yo guí säyahɛ, zant'a dāmi 'yørpahɛ rá 'befi rə Hmu. Ya guí pahmɛ

ngue nuna rá 'befi rá Hmu dí ørpahú hinga sãrbætho dadi mpehmæ.

-----

16 Nu'a rá mēnyu ja ngue gui pethæ para ngue gui unhnæ mā cūhæ rá m'mæ'a n'nanni, dami 'yøthæ tengutho rá hya dá xicã yø 'yæc'ëi rá m'mæp'æ ja rá häi Galacia. ² Nu'mø gá mpætihæ'a ndomingo, n'na ndi ngu n'na ndi guí mpætihæ, n'na ngu n'na yø 'yæc'ëi dá hyaxi zi algo rá mēnyu ngue rá ofrenda para ngue dá ma m'mets'i. Janangue nu'mø dá magä p'æ guí 'bæhmæ, hinga ja gui pethæ rá mēnyu. Ya xqui 'uecjæ zihangu'a tengue xä nzæt'a ni ts'edi xcã tãhmæ. ³ Nu'mø dá magä p'æ, ya xqui huanhnæ yø n'yohæ gä et'ä ngue dá ma Jerusalén, di dä rá mēnyu. 'Næ gä unna carta dá gats'i ngue dani dä. ⁴ A nu'mø dá zã ngue 'næqui gä mma, 'da gdã megä'be'æ yø n'yohæ dá ma p'æya.

-----

⁵ Nu'mø dá næxä ua ngue ganí mpagä p'æ ja rá häi Macedonia, m'mefa p'æya gä thogui ganí mpap'æ Corinto guí 'bæhmæ. ⁶ Xæhmætho dá zã ngue gä m'mæcä p'æ njammí pa. A nu'mø dá zã, ja gä m'mæp'æ mēnte gä di thohyø sē'ye. Ya dá zã guí fãxçahæ te gä honi ha ganí mpa 'mø dá thogui. ⁷ Hĩndĩ nne ngue gä thotho 'mø dá map'æ guí 'bæhmæ. Dä ne Oja ngue dá zã gä m'mæcä p'æ njammí pa. ⁸ Pæ nuyá, dí nne gä m'mæcua Efeso mēnte dá zønna pa ngue rá ngo Pentecostés. ⁹ Porque nuyua Efeso säp'æ gä mmangä xanho rá hya ua maðague'a xangu to sæqui.

¹⁰ Nu'mø bi map'æ guí 'bæhmæ nã rá Timoteo, dami 'yørpahæ masu, porque nuna xquet'a ørpabi rá 'befi rá Hmu tengutho rá 'befi dí øt'ä. ¹¹ Nuna rá Timoteo, dami nu mansuhæ nã. A nu'mø bá pengui ngue dá zøcua dí 'bæi, guá fãxhæ'a te di zøcua. Porque dí tømí ngue dá zøcua ha dí 'bæi, dá gue'æ mā cūhæ n'youi dí tømí ngue dá zøcua.

¹² A nuna mā cūhæ rá Apolos, dá xicã nã ngue 'da xti mähä'æ mā cūhæ bi ma dá nu'ahæ. Pæ himbi ne bi ma. A nuyá, xæhmætho dá bongui ngue dá map'æ ya.

-----

¹³ Dã 'yo ni 'yu te gui 'yøthæ. Dami 'yøt'e ngue dæ ni nt'æc'ëihæ. Dami hyahæ nzammæi n'na ngu n'na. ¹⁴ Nu'a te gä i ja ngue gui 'yøthæ, to bi zã mā ja'i, gä guí mah-mæ.

¹⁵ Ague mā zi cū'ahæ, nu'mø rá mædi mambá hmanna hoga 'da'yo hya p'æ ja rá häi Acaya guí 'bæhmæ, guí pahmæ ngue nuna rá Estéfanos co gätho'æ 'bæp'æ ja rá ngu nã, guehya rá mæditho bi 'yæc'ëi nã rá hya nã. 'Næ guehya janjuani ngue ho yø mmæi ngue fäxyø cū ya.

¹⁶ Dí nnegä ya ngue nu'a te rá hya mmanya dí xi'ahæ ya, dami 'yæc'ëihæ. Dä gue'æ mi'da di mpefi ngue mmanna hya, 'næ dá 'yøt'ahæ rá nho nã rá hya i mma, dami 'yæc'ëihæ te mma.

¹⁷ Janjuani dadi johya ngue bi zøcua ya ni mmenguhæ rá Estéfanos, bá n'youi rá Fortunato, conna Acaico. Porque hinguí sä guí zenguagahæ ngue yap'ætho ni nguhæ. Pæ ya bi zøcua ya mā cūhæ ngue bi zenguagui, æntho gä søsehæ ua ngue gä zenguagahæ. ¹⁸ Janjuani ngue di hacra ts'edi 'mø mi zøhø, tengutho gui hæ'ahæ rá ts'edi. Dami pahmæ ngue nuyua yø n'yohæ njap'æ ngue di hacra ts'edi yø ja'i, dami nu mansuhæ ya.

¹⁹ Nuyua yø 'yæc'ëi 'bæi gä rá häi Asia, gä di zengua'ahæ. Nuyua di zengua'ahæ, guehna rá Aquila 'næhra Priscila, dá guehya yø ja'i di mpeti p'æ ja yø ngu ya p'æya di zengua'ahæ. Porque n'nat'a mā Hmu dí æc'ëihæ. ²⁰ I pen'nahæ rá nzengua gätho ya mā cūhæ 'bæcua. Gätho mā zengua n'na ngu n'na'ahæ.

²¹ Nuyä drã Pablo dadi cuatã mā thuhü nã rá carta ja ua ngue dadi zengua'ahæ.

²² A nuyá, nu'mø toni ja'i ngue hĩndi mã'a mã Hmuhe Jesucristo, guehna rá ja'i dá ma rá castigo nã. Dä ne'a rá Hmu ngue dá æhæ.

²³ Nu'a mã Hmuhe Jesucristo dá ne ngue di jap'ahæ.

²⁴ Nu to gätho di æc'ëihæ rá Jesucristo, dí pennbabi rá hya ngue dadi maði. Dä ngut'ætho.

2 Corintios

1 Nügä drá Pablo, Oja bi 'yexqui ngue drá representantegä rá Jesucristo. Nügä ya, co 'nēhnā mā zi cūhā rá Timoteo dādi zenguagä'be'x yə ja'í Oja di mpeti p'x ja rá hnīnī Corinto, dā gue'x mi'da yə ja'í ya o rá 'yē Oja rá m'məp'x ja rá häi Acaya dādi zengua'be. 2 Dí nnegä'be ngue nūnā Oja mā Papáhē co 'nēhnā mā Hmūhē Jesucristo di jap'ahē 'nē dā hyut'a nī mmēihē.

3 Nūnā Oja ngue rá Oja 'nēhrā Papá mā Hmūhē Jesucristo, ma gā ja māmādi'ihē nāya. Nūnā Oja mā Papáhē, di huēgahē 'nē di hogā mā mmēihē nā. 4 N'na ndī ngu n'na ndī gā sähē rá n'x, guehnā Oja di hogā mā mmēihē. Pē tengūtho bi 'yōrcāhē Oja ngue bi hogā mā mmēihē, i nnepe ngue gā jahē p'x mā mmīc'ēihē ya. Nū'mō dí nnu mā mmīc'ēihē ngue sā rá n'x, xquet'a gā hojrahē yə mmēi. 5 Nū'mō xangu rá n'x dí sähē tengūtho rá n'x bi zā rá Cristo, pē nūnā rá Cristo māthoguitho di hogā mā mmēihē nā. 6 A nuyá, nūnā rá n'x dí sägā, guehnā di zāp'x di nhohni mmēihē nā 'nē di nyānni tehē nāya. Nū'mō ngue di hogā mā mmēi Oja, xquet'a dā zā guí tīni ha di nhohni mmēihē 'nē guí tīni ha di nyānni tehē. Porque nū'mō guí sähē rá n'x tengūtho xtā sägā, dí nne ngue guí seti xānho te gā rá n'x ja ngue guí sähē. 7 A nuyá, dí pā'a njuāni ngue gā guí pōmmānhohē ya, porque dí pācā ngue nū'mō ya gdī sähē rá n'x tengūtho xtā sägā, nūnā Oja xquet'a di hoc'a nī mmēihē tengūtho i hogā mā mmēi.

8 Ague mā zi cū'ahē, nū'x yə xequi jap'x ja rá häi Asia, damī pahmē ya ngue xāndōngū rá n'x xtā sägā p'x. Jānjuāni ngue dá m'mē mman'x. Ya di ēnā ngue hīn xcābā seti te gā rá n'x dá thogui. Porque ya ja ngue xtābā thogui. 9 Nūp'x ngue nnā bēni, ēnā gue ya xi ts'ānni ngue dā thogui. Pē nūnā te gā rá n'x dá thocā, i nja nā para ngue mān'natho gā hon'Oja ngue dā yānguī. Porque Oja i sā dā 'yōt'e ngue di bēnnāte yə áni-ma. Ya hīndā zā dā 'yēnnā ja'í ngue dá hyonse ha di nyānnāte. 10 Pē nū'mō rá ora mī ja ngue xtābā thogui, dí hāxā njuāni ngue guehnā Oja bi yānguī. Astā guehya i fāxqui. Dā guehya dí hāxā njuāni ngue nū'mō nī-mantho gā sā rá n'x di sigue dā yānguī. 11 Pē i jatho guí fāxchē ya ngue guí mmarcāhē Oja. Nū hangū gangū yə ja'í dā marcagū Oja, nū'mō bi nū yə ja'í ngue di jaj-pagū Oja, gā gue'x di ja māmādi Oja'x.

12 I jap'x mān'na rá hyā ya ngue mān'na mā dātho nnā johya. Porque dādi unnā güenda ua ja mā n'yomfēni ngue mājuāni dādi mporta xānho ua ja rá xīmhāi. Pē nū te gā dí øt'e, mājuāni ngue mā mmēi nnā øt'e. Nūnā rá hyā dí xi'ahē ya, guehnā dā n'yogā 'mō mā magā p'x guí 'bēhmē nāya. Pē gue bi 'dacrā mātē Oja, go bi 'yōt'a ngue ngu'a dā n'yo. Hīngā sā gā ēnā ngue dí pāse te nnā 'yo. 13 Nūya yə hyā dādi cuatā ua ja rá sūcuā, hīn temā mān'na mā hyā mā uānts'ibi, gā gue'a te mmanā sūcuā. Nūnā rá hyā guí tīmhmē p'x ja rá sūcuā, guehnā rá hyā dí nne gā xi'ahē nāya, nügā hīndī hä'ahē. Emmēi dí nnegā ngue dā dīnni mmēihē xāndōnho ngue gā gue'a te dí øt'e. 14 Porque nuyá, hīngā gā tīnni mmēihē xānho hanja te dí øt'e. Pē dí nnegā ngue dā dīnni mmēihē xānho te dí øt'e, n'namhmā ngue nū'mō rá pa dā ēp'x rá Hmū Jesús, ya dā zāp'x guí 'yēspāhē'a tengue nnā 'yogā. Dagueque, xquet'a gā ēspābi'a tengue gnī 'yohē p'xāya.

15 Nügā nūp'x nnā bēni, dí ēnā ngue ya guí nnu mān-hojē, jānāngue dā sānnā'a rá yōndī ngue xcā map'x ngue xcābi zengua'ahē. 16 Porque dā ne ngue nū'mō xcā mā Macedonia, xcāni nthocā p'x guí 'bēhmē. Nū'mō xcābā pengā Macedonia p'xāya, māhōn'a xcābā thocā p'x guí 'bēhmē. Dí ēngā ngue guí fāxchē te gā honī ngue gdā thop'x ja rá häi Judea. 17 Pē ya hīmbi zā dá map'x. ¿Ua guí ēhmē ya ngue hīmmā juāni te dí mmāngā 'mō mā sānni ngue gā mmap'x? Nūnā rá hyā dá mā ngue xcā øt'e 'nē ya hīmbi nja, ¿ua sā guí 'yēmh-mē ngue 'da'igu nnā yāgā'be yə ja'í 'bēcuā ja rá xīmhāi? Porque yə ja'í i mma ngue dā 'yōt'a n'na rá hyā, 'nē padī xānho ngue nū rá hyā i mma, hīndā 'yōt'e. 18 Pē i pā Oja ngue hīnjām'mō dí mma ngue gā øt'a n'na rá hyā nū'a dí padī ngue hīndā zā gā øt'e. 19 Hīngā gue'a dí øt'a'a, porque dí tēnnā rá Jesucristo rá Ts'unt'x Oja. A nügā ya, connā Silvano, connā Timoteo, ya xtā xi'ahē hanja nā rá Jesucristo. Nūnā, hīnjām'mō bi mān'a n'na rá hyā ngue dā 'yōt'e, 'nē padī ngue hīndā 'yōt'e. Porque nūnā rá Cristo gātho mājuāni te bi mā. 20 Nū te gā mā hyā xā yat'Oja ngue di nja, go gue'a rá Cristo øt'e ngue gā di nja. Jānāngue ya dí ēspāhē Oja 'mō dí ēhmē ngue mājuāni'a te mmanā hyā Oja. Porque nū'a te mī hmā ngue dā tho rá Jesucristo, ya bi nja. 21 A nügā ya, xīmmā ngu'ahē, guehnā Oja di hāçpē rá ts'edi ngue hīnha gdā hehmē rá Cristo. Nūnā Oja, ya bi 'yōt'e ngue yə ja'igahē. 22 Ya dí ohē rá 'yē Oja ya. Ya bá 'bēnngāhē rá Espíritu Santo ngue gā n'yohē.

Janangue ya dí haxhax njuani ya ngue gátho mi'da yø hya xa yat'Oja ngue ra nho di 'dacjæ, gá dí nja.

²³ Nu'a ngue hindá magá p'æ Corinto tengutho nmi sanni ngue xca map'æ, nugá dí ena ngue go ni nhohæ ngue hindá magá p'æ. I pa Oja ngue majuaní te dí xi'ahæ. A nu'mø guí emhmæ ngue himma juani te dí mma, nugá dadi n'uni ngue mada zæcä Oja 'mø.

²⁴ Hindí nne ga mma ngue ja ga sanni ha gdi japni nt'æc'æihæ, ya dí padí ngue dæ ni nt'æc'æihæ. A nuna ra hya dí nne ga øt'e, guehna ngue man'natho gui johyahæ 'mø di yahæ.

2 Janangue nugá dí ena ngue man'na xanho ngue ya hindá map'æ mahøn'a, porque nu'mø xca magá p'æ, hønt'a xti du ni mmæihæ co nuna ra hya xca ma ngue xca hæc'ahæ te gá guí øthæ. ² Porque nu'mø ga øt'a ngue da du ni mmæihæ, zte'o da zä da 'yøt'e ngue ga johyagä 'mø? Hindá høn'athohæ sä gui 'yøthæ ngue ga johyagä. Pæ zha di zä ga johyagä 'mø ga xi'ahæ yø hya di du ni mmæihæ? ³ Janangue ya hindá magá p'æ, sinoque høntho dá pen'nahæ ra carta dá ot'i. Hindá ne ngue ga mmamp'æ ngue høndra dummæi ga ma ha. Porque ya hindá zä ga johya 'mø ga hæc'ahæ te gui øthæ. Dague'ahæ p'æya, xquet'a dí padí ngue hindá zä gui johyahæ 'mø høndra dummæi ga hæts'ahæ p'æ. ⁴ Nu'mø ma ot'a ra carta dá pen'nahæ p'æ, janjuani ngue hindí padí te ga ot'i, astä dí zoni ngue ra ndø-dummæi jagui. Porque dí padí ngue da du ni mmæihæ 'mø gá nuhæ na ra hya dá ot'i. Pæ nuna ra hya dá pen'nahæ p'æ, hindá pen'nahæ p'æ ra hya ngue da du ni mmæihæ. Sinoque dá pen'nahæ p'æ ra hya n'namhma guí padí ngue mathoguitho dadi ma'ahæ.

-----

⁵ A nuna ra n'yohæ bi 'yøtra sæi p'æ guí 'bæhmæ, hinga høngthogui bi 'yøt'e ngue bi du ma mmæi, sinoque xquet'a 'næ'ahæ bi 'yøt'e ngue bi du ni mmæihæ na. Pæ hindí nne ga mma ngue mathoguitho ra nts'oní bi 'yø'na ra n'yohæ dí xi'ahæ. Porque hindí nne ngue da 'yengui ngue dí hørpabi ra hya. ⁶ Pæ nuyá, ya mme gátho 'da'igu ga mamhmæ ngue ga hejpa'hæ'a te ø'na ra n'yohæ na. Ya co nu'a ya. ⁷ Xanho ngue gui punnbahæ'a ra n'yohæ ya. Dami hojpa'hæ rá mmæi. Nuya hingui padí te da 'yøtya, pæ 'yo guí nnehæ ngue nijantho mathoguitho da du rá mmæi. ⁸ Ma'da'yo dami 'yuti ngue gadi mahmæ'a ra n'yohæ ya. ⁹ Ya mam'met'o xtä pen'nahæ p'æ ra carta ngue gui hejpa'hæ'æ yø mmejma'hyä. Dá xi'ahæ na ra hya na, dá ne ngue ga haxä njuani ngue'mø gui 'yøt'e te dí xi'ahæ, oque hin'na. Pæ ya bi nja, ya gá hejpa'hæ na ra n'yohæ dí mmanä. ¹⁰ Nu'mø guí punnbahæ na ra n'yohæ gá hejpa'hæ ya, xquet'a 'næqui dadi punnbí. Porque dí nne ngue rá hmi rá dä ra Cristo p'æ ga punnbí te'o gui punnbahæ. Madague'a hingui ho te bi 'yørcagui rá ja'i, pæ ga punnbí, porque hindí nne ngue di nts'onna hya p'æ ha guí 'bæhmæ. ¹¹ Porque ra zithu janjuani ngue thuhrá xä ngue di ts'onna hya p'æ ha guí 'bæhmæ. Pæ nu'mø dí nhojpa'bi yø ja'i, ya hindá dahra zithu.

-----

¹² Nugá dá map'æ ja ra hñini Troas ngue dá mangä hanja na ra hoga 'da'yo hya ngue ra Cristo. Pæ Oja bi 'yøt'e ngue bi bøngmanho ra hya dá mangä p'æ. ¹³ Pæ himbi zä xca n'yo mapähä, porque ma cuhæ ra Tito ya marä hya'a ngue ja xca nth'e'be p'æ, pæ himbi zøhø. Janangue dá n'yøtegä p'æya, dá thogui, dani mpagä p'æ ja ra häi Macedonia, xamhmatho ngue ja xcani nth'e'be p'æ ra Tito.

-----

¹⁴ Bi mäqui jammadigui Oja nuna bi 'yøt'e ngue dí n'yo'be ra Cristo, 'næ fæxqui ngue hønnbæ bi zä nnä ma i nthaha ra hya. Ndap'æ bi zä ni ma ra hya, tengutho ra bopo ngue mahotho ga yuni ndap'æ bi zä. Porque Oja bi 'yøt'e ngue nuna ra hya dí mma dí n'yo ndap'æ bi zä. ¹⁵ Janjuani ngue nnu manho Oja ngue dadi 'yonna hya ngue ra Cristo. Nu'mø zø ra bopo, nu'a ga yuni, gátho yø ja'i pahä. Njarbætho ra hya dí mmanä ya, gátho yø ja'i øxra hya, ngu'æ dí nyanyø te, ngu'æ da ma ra castigo, gá øxra hya. ¹⁶ A nu yø ja'i da ma ra castigo, nuna ra hya øde, ena ra ndate n'youi ra hya p'æ ga mbæni. Pæ yø ja'i dí nyanyø te, nuna ra hya øde, mazihotho p'æ ga 'yøde, 'næ tnyø mmæi ngue guehna ra hya i dinna 'da'yo te na. zTe'o xøda bøni ngue da bæse ha di japi da 'yø'na ra 'befi na? ¹⁷ Porque xangu yø ja'i di ho ngue da mambrä hya Oja, pæ høntho nne ngue da gujpa'bi ra menyu yø ja'i. Porque ma uants'i ra hya i mma, hinga gá gue'a rá hya Oja i mma. Pæ nugä, nuna ra 'befi bi 'dacä Oja ngue ga øt'e, gue'a dí øt'a. 'Næ nnu Oja ngue himma xøts'etho nnä manna hya, sinoque dí hahma mmæi ngue dí ørpabi rá 'befi ra Cristo.

-----

3 Mami 'yemhmæ ngue nnä mangä na ra hya na ngue dí æspabi ra hya dí mma. zUa guí emhmæ ngue mahyonitho gdi çagä n'na ra carta ga dä'ahæ, ja dí mmamp'æ ngue xanho ra 'befi dí øt'e? zOgue go guí 'dacjæ n'na ra carta ngue ga çaxpæ nnä ma, ja da mmamp'æ ngue xanho ra 'befi dí øt'e, tengutho øt'i'da? ² Pæ nugä hingra carta dí honi ngue da mæxqui. Nu'mø nne n'na ra ja'i ngue da badi hanja ra hya, da zä da nu te gni 'yohæ, ja da bap'æ p'æya ngue'mø pømmanho ra hya dá mangä p'æ guí 'bæhmæ oque hin'na. Nugä za-nt'a dí mbæn'ahæ. ³ Ra Cristo nnepe ngue da nu yø ja'i hangu ra nho bi 'yøt'ahæ na ra hya dá mangä. Pæ himbi 'yøtra carta conna tinta para ngue da nu yø letra yø ja'i. 'Næ himbi 'yotyø letra p'æ ja n'na ra xindo tengutho yø hya bi 'yøtra Moisés. Sinoque ra Espiritu Santo bi 'bät'a ni mmæihæ, gue'a guí næqui'a te bi 'yøt'ahæ ra Cristo'a. ⁴ Dí haxa njuani ya ngue nup'æ ja rá hmi rá dä Oja, nuna rá 'befi ra Cristo dí øt'e i pømmanho ngue dí n'yogä'be ra Cristo. ⁵ Nu'a rá 'befi Oja dá øt'e, i pase Oja ha gui japi ngue i sä di ørpabi rá 'befi. A nuguí, hingui sä ga ena ngue dí pase ha gda japi te dí øt'e. ⁶ I øt'a

Oja ngue i sä gä xicä yø ja'i hanja nä rä 'da'yo cohi bi 'yøt'ui Oja yø ja'i. Nunä rä 'da'yo cohi nä, hinguí ngu yø ley nt'ot'i ngue dä t'ëmbi dä 'yøträ ja'i. Sinoque i mmanna 'da'yo cohi ngue høndrä Espíritu Santo dä zä di unna 'da'yo te yø ja'i. Pë nü rä ja'i enä ngue dä 'yøt'e gätho yø hyä nt'ot'i p'ü ja rä ley, ya rä castigo di nthëui, porque hündä zä dä 'yøt'e te gä mmamp'ü ja rä ley. Pë rä Espíritu Santo, rä 'da'yo te di unj.

⁷ A nunä rä ley bi 'yoträ Moisés, guép'ü ja n'na rä xin-do bi 'yoträ letra. Nu'mø mi ma nt'ot'i nä rä hyä p'üya, xändøn zaqui rä nyot'i Oja n'youi. Nu'ä rä hmi rä Moisés, astä hinguí sä dä hyetyø judío porque ëmmëi di yoxni rä hmi. Pë nu'ä te gui yoxni rä hmi, 'damits'ü bi m'mëdi astä gue'mø mi gohi tengutho mi ja m'met'o. Janangue mazihotho te bá njap'ü ha bá fëdi bá nja rá ts'edi rä ley. Nja ngue nu'ä rä ley, i mmä ngue nü rä ja'i hinguí øt'e te gäma hyä mmamp'ü ja rä ley, dä ma rä castigo rä ja'i. ⁸ Pë mä dätho mazihotho nä rä hyä bi 'dacjü rä Espíritu Santo. ⁹ Xi'mø ngue mazihotho i nëqui nä rä hyä bi mä ngue dä ma rä castigo yø ja'i, gomä guehnä rä hyä xicjü Oja ya ngue ya bi hoga mä ts'oquihü. Man'na mä dätho ngue mazihotho nä rä hyä näya. ¹⁰ Mi täte mi ho rä ley mi ja mam'met'o, pë hapü gue dä hyänbäbi rä ley'ä gänho rä hoga 'da'yo hyä ya. ¹¹ Xi'mø ngue mi täte mi ho rä ley mi ja m'met'o, 'në himbj zedi para zäntho, ya man'natho mathoguitho xändønho nä rä hoga 'da'yo hyä ya, porque i ja para zäntho näya.

¹² Dí pä'ä njuani ngue guehnä rä hyä täte xänho näya. Janangue nuyá, dädi ja ndummi ngue dí mmanna hyä, dí nnepe dä badi gätho yø ja'i ngue täte xänho nä rä hyä nä. ¹³ Nugä hündí øt'e tengutho bi 'yoträ Moisés ngue bi guträ hmi, himbj nepe xtä nnu yø judío ngue di yoxni rä hmi. Porque hinguí nnepe dä nü yø ja'i ha di m'më'ä gui yoxni rä hmi. ¹⁴ Himbj zä bi dinyø mmü yø judío hanja nä rä hyä nä. Astä guetya njarbutho, hinguí tindyø mmü yø ja'i hanja rä hyä. Nu'mø di xährä Macä Libro ha nt'ot'i rä nyogui cohi bá nja m'met'o, hinguí tini hanja rä hyä. Porque høndrä ja'i dä 'yëc'ëi rä Cristo, dä zä dä dini xänho rá mmü hanja nä rä hyä nä. ¹⁵ Astä guetyø pa ja p'üya, nü'mø di xähyø judío ya yø hyä bi 'yoträ Moisés, njot'itho yø n'yomfëni. ¹⁶ Pë nü'mø bi 'yëc'ëi rä Hmu Jesucristo rä ja'i, ya i xohrä n'yomfëni i njot'i, dä dinna mmü hanja rä hyä. ¹⁷ Porque rä Hmu Jesucristo connä Espíritu Santo 'da'igu øt'e. A nuyá, nü rä ja'i ngue n'youi rä Espíritu Santo, nunä rä ley mi mmä ngue dä ma rä castigo rä ja'i, ya bi xoträ hyä madi ja ts'edi rä ley. ¹⁸ Gätho gahü ya, ya bi dini xänho mä mmüihü ngue mä dätho xändønho'ä rä Hmu Jesús. Mente rä pa dí 'bëhmü ya, hont'ä hont'ä so mä mmüihü'ä ya, ya sär'mø ngue man'na man'na gdä cohmu tengutho'ä. Pë gue gue'ä rä Espíritu Santo dä ja nä rä hyä nä.

-----

⁴ Bi 'yørcä rä mäte Oja ngue bi 'dacä nä rä 'befi nä. Janangue nuyá, hinjam'mø di cohma mmü ngue ha nnä mangä rä hyä. ² Nu'ä n'na rä hyä ngue

nt'aguitho i nja, i n'youi rä 'bë'isä, hinga gue'ä nnä 'yo-gä'ä. Hingrä nts'o nnä n'yo ngue gä hätyø ja'i. Sinoque rä hyä Oja dí mmä, hündí sänse yø hyä dí mmä. Nup'ü ja rä hmi rä dä Oja, gä gue'ä rä hyä majuanj dí mmä. Nguna dí øt'e, n'namhma ngue di n'yo yø mmü yø ja'i ngue xänho nä rä hyä dí mmä. ³ Pë nuyä yø ja'i hinguí timp'ü ja yø mmü hanja nä rä hoga 'da'yo hyä dí mmä, guehya yø ja'i ni hyä rä 'yu ngue di ma rä castigo ya.

⁴ Gue'ä rä zithu 'yo ua ja rä ximhäi xä ngorpa yø n'yomfëni yø ja'i hinguí ëc'ëi rä hoga 'da'yo hyä ya. Porque hinguí nnepe dä xohyø n'yomfëni yø ja'i co nü-nä rä hoga 'da'yo hyä, ngue dä badi hanja ngue maguesë nä rä Cristo. Porque rä Cristo bi njä'i, 'në gue'ä rä Cristo 'da'iguui Oja. ⁵ Nunä rä hyä dí mmangä p'ü ha 'bëhyø ja'i, hinnä mangä nä rä hyä nä ngue go dä 'yëscagui yø ja'i. Sinoque gue'ä rä Jesucristo dí mmä hanja ngue hönse'ä rä Hmu ja ngue dä t'ëc'ëi'ä. A nugä p'üya, rä mëfitho grä Cristo, dí ørpabi rä 'befi nunä dä 'yøt'ahü rä nho. ⁶ A nuyá, Oja bi zänni ngue bi nja rá nyot'i di yorbü ja rä 'bëxüi. 'Në xquet'ä bá sänni ngue guehnä rä hoga 'da'yo hyä bi xoga mä mmüihü, n'namhma ngue gä pahmu hanja ngue täte Oja. Porque ya bi dimma mmüihü hanja rä Cristo.

-----

⁷ Nunä rä hyä bi färcagui Oja ngue gä mmä, guehnä rä hoga 'da'yo hyä hin'yü n'na rä cosa ngue rá müi nä. Pë nugui, hin tema ts'edi jagui ngue gdi päse ha gdä japi gä mmanna hyä. Janangue ja di nëqui p'ü xänho ya ngue guesë Oja bi 'dacrä ts'edi ngue dí mmämbrä hyä. ⁸ Madague'ä ngue gä rä n'ü nnä 'bëi, pë hinguí tü mä mmü. Madague'ä ngue ja'mø ya hündí padi te gä øt'e, pë hinguí cohma mmü. ⁹ Madague'ä sæcyø ja'i, pë Oja hinguí hegagui. Madague'ä engbä häi yø ja'i rä hyä dí mmä, pë mahøndí hä rä ts'edi dí honi ha nnä japrä hyä. ¹⁰ Hønnbë bi zä dí søni dädi n'unj ngue mä-dä thogui, tengutho bi 'yoträ Jesús ngue bi tho. Janangue ja dä bap'ü yø ja'i ya ngue gue'ä rä Jesús i 'bëi ngue fäxcagui. ¹¹ Mente yø pa dí 'bëi, n'na pa ngu n'na pa, ya ja ngue dä hyogyø ja'i ngue dí mmä hanja rä Jesús. Ja dä bap'ü yø ja'i ya ngue gue'ä rä Jesús i 'bëi ngue fäxcagui, janangue hinte di jacyø ja'i. ¹² Mente yø ja'i honi ngue ha di hyogui, pë nugä p'üya mente dí 'bëi, dí honi ha gdí nthëhü rä 'da'yo te.

¹³ Nup'ü ja rä Macä Libro, i nt'ot'i rä hyä bi man'a n'na nc'ëi ngue bi 'yëna: "Nunä te rä hyä dí ëc'ëi, guehnä rä hyä ja ngue gä xihyø ja'i nä", bi 'yëna. Xquet'ä di njadä p'üya ngue nunä te rä hyä dí ëc'ëi, guehnä dí xihyø ja'i näya. ¹⁴ 'Në hündí sü ngue dä hyogyø ja'i, porque dí padi ngue nü'mø mi tho rä Jesús, Oja bi japi bi bënë-näte. Di njathü p'üya, ngue ya mä n'yohü rä Jesús, xquet'ä dä 'yøt'Oja ngue gä bënë-näte, 'në 'da zix-cathohü Oja p'ü ha 'bëi. ¹⁵ Nü te gä rä n'ü dä sägä ya, dädi n'unj ngue dä sägä rä n'ü ngue dí honi ha gdí nthëhü rä mäte Oja. Nu'mø ya xtangu yø ja'i di nthëui rä mäte Oja, nü'ä gangu yø ja'i di ja mammädi Oja p'üya, gä guehya yø ja'i dä 'yëspabi Oja ya.

-----

¹⁶ Janangue nuyá, hinjam'mø ngue di cohma mmæi te dí øt'e. Madague'a ngue man'na ni gahma ts'edi, pe ma n'yomfeni, n'na pa ngu n'na pa man'na ni hya ra ts'edi. ¹⁷ Madague'a ngue dí sä ra n'x mente yø pa dí 'bæcua ja ra ximhäi, pe zits'ætho p'x nnä bængä'a, porque da thotho'a ra n'x dí sägä. A nup'x di mengra n'x xtä sägä, xandøngu ra nho ga nth'e'be para zantho. ¹⁸ Janangue nuy'a te ra n'x dí thogui, hindí ør'ma güenda ngue masque dí sä ra n'x. Nuy'a ma dætho ngue so ma mmæi, gue'a ra nho di 'daca m'mefa Oja'a. Porque nuy'a te ra n'x tho'a n'na mente ra pa 'bæi, i thotho'a. Pe nuy'a ra nho mman'Oja ngue di nja m'mefa, i ja para zantho'a.

5 A nuyá, gä dí padí ngue ga tuhæ, porque ma do'yohæ hingui zai. Pe Oja, ya xa nsäp'x mahets'i ngue ja gani m'mæhmæ p'x para zantho. Ne nup'x ha ga m'mæhmæ, guesæ Oja bi hoqui. ² Majuani ngue mente ra pa dí 'bæhmæ ua ja ra häi, hindí nnyhæ ra pa di mpädi ha dí 'bæhmæ, n'na zihmantho gani m'mæhmæ p'x mahets'i bi ja ma nguhæ. ³ Ya ja ra 'da'yo ngu ha ga m'mæhmæ. Hingui sä ga ena ngue hin'yæ ma ngumhmæ. ⁴ Mente dí 'bæhmæ ua, dí dants'i ngue ra n'x dí sähæ. Hindí nne ga mma ngue ga ena dí xønni ga socua ma do'yo. Sinoque nuy'a dí xønnhæ ngue ga m'mæhmæ p'x ja ra ngu di 'dacjæ Oja para zantho, ya hinjon da dy. ⁵ Guehna xi nsä Oja naya ngue xa hoqui hapæ ga m'mæhmæ. 'Ne bá penhna Espiritu Santo ga n'yohæ. A nuyá, ngue ya dí n'yohæ ra Espiritu Santo, ya dí hæxæ njuani ya ngue nu te gäma hya mman'Oja, gä di nja.

⁶ Janangue nuyá, dí hæ ra ts'edi hangy ra pa hindí yobeni. Mente dí 'bæcua ja ra ximhäi, ya dí padí ngue tobe hindí 'bæp'x ja ma ngum'me ra Hmu Jesús. ⁷ Nuy'a dí tømí ngue dí nja, dí hæxæ njuani ngue majuani di nja. ⁸ Ya hindí yobeni ngue ngu'a di nja, janangue dadi xøni ga ty. Porque dí xønni gani m'mæ'be ra Hmu Jesús. ⁹ Pe nuyá, mente dí 'bæi oque xcæ ty, para zantho di nne ga ørpabi rá pähä ra Hmu. ¹⁰ Porque gæthogahæ, nuy'a te xtä n'yohæ ua ja ra ximhäi, da zønna pa da hyascæhæ ra güenda ra Cristo. N'na ngu n'na yø ja'i di t'ynni te ja ngue di tocabi, oque xanho oque xan'x te xa n'yo mente ra pa xa m'mæhra ja'i.

-----

¹¹ A nuyá, nuna ra Hmu Jesús dí nnu mansugä na, 'ne dí nne ngue da nu manhogui. Janangue nuyá, dadi ja ndummmæi ngue ga tapyø mmæi mi'da yø ja'i ngue da 'yæc'æi ra hya. Nuna Oja, ya padí te gä dí øt'e, da gue'ahæ, xquet'a dí nne ngue gui pahmæ hanja'a te dí øt'e. ¹² Nuna ra hya dí mma, mamí 'yæhmæ ngue høntho dadi hoqui te dí mma para ngue da zäp'x ga æspi te dí øt'e. Sinoque dí xi'ahæ xanho hanja te dí øt'e, n'namhma ngue da zäp'x gui nyanjæ p'x ha di yajpagui yø ja'i. A nuya yø ja'i di yajpagui, guehya di ho da 'yæspabi yø hya p'x ha ya, madague'a hinga njuani yø

n'yomfeni. ¹³ Nuy'mø gui enjæ ngue dí locogä ngue te dí øt'e, nu te dí øt'e høntho dí honnbí ha di t'æspabi Oja. A nuy'mø gui æhmæ ngue hindí locogä, gue'mø høntho gdi honí ha gdá japi ngue ga øt'ahæ ra nho 'mø.

¹⁴ Rångue di macjæ ra Cristo, a nuya hønträ pähä ra Cristo dí honí ha gdá ørpabi ya. Ya bi dy ra Cristo ngue bi yancjæ. Janangue dí ør'ma güenda ya ngue entho gä dá tuhæ 'mø mi dy'a. ¹⁵ Bi dy ra Cristo ngue da yani gætho gahæ. Janangue ya hinga sänsæ te gdá 'yohæ ya, sinoque ya gdá 'bæhmæ'a ngue ga ørpahæ rá pähä ra Cristo, nuy'a bi dy 'næ bi bennæte.

¹⁶ Xiya, çua høntho da hnu n'na ra ja'i, ya fadi te ja rá mmæi? Nuy'a, hindä zä'a. Nuy'mø yø pa mi m'mæhra Cristo, dá ena ngue dá padí te'o. Pe nu te dá bængä'x yø pa'x, ya hinma ngu'a ja ma n'yomfeni ya. ¹⁷ A nu ra ja'i æc'æi ra Cristo, ya com'da'yo rá n'yomfeni. Ya bi zep'æ'a te maní n'yo m'mæt'o. A nuy'a te ga 'yo ya, gä ma'da'yo. ¹⁸ Guehna Oja øt'e ngue ma'da'yo'a te ga 'yo ra ja'i. Ya ma amigohæ Oja ya ngue bi gurca ma ts'oquihæ ra Cristo. Janangue bi 'dajhma 'befihæ Oja ngue ga xihmæ mi'da yø ja'i ngue di n'amigoui Oja. ¹⁹ Nuna Oja, bá æxra Cristo para ngue da japyø ja'i ngue di n'amigoui Oja. Himbi bæntho Oja ngue ja yø ts'oqui yø ja'i. Ya bi 'dacjæ ra 'befi ngue ga ximhmæ ra hoga 'da'yo hya yø ja'i.

²⁰ A nuyä bi 'yøt'e ngue rá representantegä ra Cristo. Tengutho 'mø ngue da zo'æshæ Oja, nu te nne da man'Oja, guehna ra hya dí xi'ahæ naya. Nuna ra Cristo i nne na ngue gui n'amigohæ Oja. ²¹ Ra Cristo hin tema ts'oqui i ja na, pe para ngue bi gurca ma ts'oquihæ, Oja bi japi ngue bi dy conná guehma ts'oquihæ. Janangue nup'x ja rá hmi rá dä Oja, nuy'mø bi zä dá æc'æihæ ra Cristo, ya bi nhohma ts'oquihæ p'uya.

-----

6 A nuyä ya, ngue ya rá mefigä Oja, dí xi'ahæ ngue mamí ænthohæ na rá mate Oja di 'da'ahæ. ² Porque Oja, nuy'a ra hya nt'ot'i p'x ja ra Maca Libro i ena: "Bá æp'x ra pa xtä sänni ngue ga 'da'ahæ n'na ra mate. Nuy'mø ga socjæ, ga øde te gui xicjæ. Gue'a ra pa'a ngue da zä di nyanni tehæ 'næ ga fæxahæ", en'Oja. A nuyá, guehra pa jap'x i sä gui nzohmæ Oja ya. Guehra pa jap'x di nyanni tehæ ya.

³ Nu te dí øt'e, dí honí ha nna japi ngue da gohi xanho, porque hindí nnepe ngue da 'yængyø ja'i hingui ho rá hya Oja dí mma. ⁴ Sinoque dí nnepe ngue da badi gætho yø ja'i ngue rá 'befi Oja dí ørpe. Janangue nuyä dí seti hangy ra n'x dí thogui. Ja'mø hin'yæ te ga honí. Ja'mø congba yø ja'i ngue sæqui. ⁵ Ja'mø fægbagui yø ja'i. Ja'mø cocæ fædi. Ja'mø pets'i da zajthogui yø ja'i. Ja'mø dadi mpefi hin'yæ p'x rá nzegui. Ja'mø hinga mbongui ra ora ga n'ahæ. Ja ra ora ngue ya ga ty ra thuyü. ⁶ Nuy'a gui næqui xanho ngue rá 'befi Oja dí ørpe ngue di 'yo xanho, 'næ dí padí xanho hanja na ra hoga 'da'yo hya. 'Næ gä dí seti te gä ørcagui yø ja'i, i ja ma yemmæi. 'Næ fæxcagui ra Espiritu Santo ngue sä dí ørpabi rá 'befi Oja. 'Næ majuani ngue dadi madi gætho yø ja'i. ⁷ Di 'dacræ ts'edi Oja ngue nuna ra hya majuani da

zä gä mmä xanho hanja. 'Nε dädi ja ndummäi ngue gä rä nho gdä n'yo, n'namhma ngue hinha di dajpagui rä nts'o i ja ndap'x bi zä. ⁸ A nuyá, 'bēhyø ja'i ngue nnu mansugui, ximmi 'bēhyø ja'i ngue hingui nnu mansugui. 'Bēhyø ja'i ngue nnømmanhogui, ximmi 'bēhyø ja'i ngue nnømman'xgui. 'Bēhyø ja'i engui ngue dí häte, pε nügä zant'a gä gue'a rä hyä majuaní dí mma. ⁹ Madague'a dädi mpa'be xanho yø ja'i, pε 'bē i'da mma ngue hingui pagui. Ja rä ora ya dí 'bēi ngue rä ndate, pε tobe di pongui. Mbεnngui xä n'x yø ja'i, pε hingui hogui. ¹⁰ Madague'a tär'man'x mä mmäi te dí thogui, pε nuua ja mä n'yomfēni dädi johyatho. Madague'a dí hyoya, pε nuna rä hyä dí mma, xandøngu yø ja'i ørpabi rä nho nä rä hyä nä. Madague'a hinquts'x te dí pets'i, pε nu te gätho i ja, gä gue'a ørcagui rä nho'a.

¹¹ Ague mä zi cū'ahx gyø mmεnguhx p'x ja rä hñini Corinto. Nügä, gä dá xi'ahx te gäma hyä so mä mmäi, hin temä hyä dá co'mi. Porque janjuani dädi ma'ahx. ¹² A nu'mø ngue hin dädi n'amigoui ya, pε ngue gui nneε ngue hin dädi n'amigoui. Pε nugu, εmmēi dí nne gä n'amigoui. ¹³ Nügä dí nzo'ahx tengutho n'na rä papá 'mø nzohyø basí, dädi ja'ahx p'x. Damí maqui tengutho nnä ma'ahx.

-----

¹⁴ A nuyá, 'yo guí nne gui nsixh'x yø ja'i hingyø 'yεc'ei. Porque n'nan'yo rä hyä gä 'yo yø 'yεc'ei ngue'a te rä hyä gä 'yo yø ja'i hingyø 'yεc'ei. A nu rä ja'i ngue gä rä nho gä 'yo, hinga 'da'igu øt'ui rä ja'i nu'a xä nts'o gä 'yo. N'nan'yo gä 'yo'x, tengutho rä nyot'i, n'nan'yo gui nequi ngue'a gui nequi rä 'bexui. ¹⁵ Porque rä Cristo hinga 'da'igu øt'ui rä zithu'a. Ximmangu n'na rä 'yεc'ei ya, xquet'a hinga 'da'igu øt'ui n'na rä ja'i hinga 'yεc'ei. ¹⁶ Nup'x ja rá nija Oja, hønse'a majuaní ngue Oja i 'bēi i nthanne p'x. Hin'yx rä nt'edi ngue ja di nthanne p'x yø dahmu. Gue'ahx i nnøpā nija Oja, porque Oja i εnā: "Gä n'yo'be'x yø ja'i thannegui. 'Nε gueque rá Ojagä'x, 'nε gue'x mä ja'i'x", εn'Oja. ¹⁷ Nuna Oja mahøn'a εnā: "Damí pømhmx p'x ha 'bēhyø ja'i xants'o te øt'e. 'Yo-guí øth'ä rä nts'o øt'x, n'namhma ngue dä zä gui soh'x mä 'yεgä. ¹⁸ Nügä ya dä zä gui 'yøt'e ngue ni papā-gahx. Nügä p'ya, gä øt'e ngue mä basí'ahx", εnna Oja i jase rá ts'edi.

7 Ague mä zi cū'ahx, nguna rä hyä di yat'Oja dä 'yørcähx ya. Janangue ma gä hehmx p'x'a te gä-mä nts'o i ja. Gä hehmx p'x'x te gäma cosa di ts'onnga mä do'yohx. Gä hehmx p'x'x te gäma hyä di ts'onnga mä n'yomfēnihx. Ma gä hahma mmäi gä nnu mansuhx Oja. Ma gä unma mmähx Oja para zantho.

-----

² Ague mä zi cū'ahx, 'yo di junngä ni mmähx, damí 'yøt'e ngue gui maçx. Porque nügä hinqondi sæi. Hin temä nts'oní dí ørpabi n'na rä ja'i, 'nε hinqondi här'ma hyä ngue te gä hannbabi n'na rä ja'i. ³ Nuna rä hyä dí mma, hinqondi hørpā rä hyä ngue gä εmbi hingui ho te

ørque. Ya xtä xi'ahx m'met'o ngue nügä dädi ma'ahx mente dí 'bēi 'nε asta gue'mø dá ty. ⁴ Nügä dí pa'a njuani ngue gui 'yøthx ya yø hyä dí xi'ahx. Nügä dí εts'ahx 'mø dí ya'be yø ja'i, porque dí xifi te guí øthx. Madague'a dí sägä rä n'x, pε nu'mø bi zo mä mmähgä'a te guí øthx, ya man'natho dädi johya.

⁵ Nu'mø mä søcä ua ja rä häi Macedonia, hinqam'mø xtä nzä xca m'memma pähä. Porque ndap'x bi zä mi ja rä sæi. Ya bi dü mä mmäi dí εnā ngue xtí ts'onnyø ja'i nä rä hyä dí mma. ⁶ Pε nuna Oja, nu'x yø ja'i hingui hä rä ts'edi, go di haträ ts'edi nä. Janangue nu'mø mi zøcua rä Tito, Oja bi 'yøt'e ngue man'natho bi hyä rä ts'edi mä mmäi. ⁷ Hinga høn't'a dá johya 'mø mä nu rä Tito mahøn'a, sinoque man'natho dá johya 'mø mi xiqui ngue εmmēi gä 'yørpahx mä su mente bá m'mx'p'x guí 'bēhmx. Porque rä Tito janjuani di johya connä ngue'ahx. 'Nε bi xiqui ngue tu ni mmähx ngue'a te gni εnngahx mä mmähgä. I εngui ngue εmmēi guí mbεnjx. Mi zä mä øcä nä rä hyä nä p'ya, man'na mathogutho dá johya.

⁸ Nu'mø mä pen'nahx p'x rä carta m'met'o, bi dü mä mmäi ngue'a te rä hyä bi mε rä carta. Porque dí pa'a njuani ngue dä dü ni mmähx 'mø gä nuh'ä rä hyä nt'ot'i. A nuyá, ya hingui tu mä mmäi ngue'a rä carta dá pen'nahx p'x. Porque dí pädi ngue hinqmā ma dä dü ni mmähx. ⁹ A nuyá, janjuani dädi johya. Pε hingue dädi johya ngue bi dü ni mmähx. Sinoque dädi johya ngue nu'a i dü ni mmähx, bi mpähni n'yomfēnihx. Oja bi 'yøt'e ngue bi dü ni mmähx ngue'a te gmi øthx, n'namhma ngue nu'a rä carta dá ot'i bi 'yøt'ahx rä nho, hingue masque rä nts'oní bi 'yøt'ahx. ¹⁰ Porque nu rä ja'i tär'man'x rá mmäi ngue te gä 'yo, ya di 'bätrā mmäi, dä hyep'x rä nts'o gä 'yo. 'Nε gue'a nnu manho Oja'a, gue'a di nyannä te rä ja'i'a. Pε nu'x yø ja'i njuantho hingui nne dä 'yεc'ei Oja, madague'a ja'mø ty yø mmäi, pε hindi nyanyø te. ¹¹ Bi nu manho Oja te gä 'yøthx, porque mi zä gmi nuh'x rä carta dá pen'nahx p'x ngue'a rä ts'oqui bi nja, bi dü ni mmähx p'ya. Ya guí nnuh'x te bi nja m'mefa mi zä gmi pahm'ä te bi nja. Gä mbøcuhx p'ya, porque guí suh'x rä castigo dä ja Oja. Janangue gä hyä rä ts'edi gä hejpah'ä bi 'yø-trä ts'oqui. Ya di nequi ngue hin gädi hothoh'ä rä ts'oqui bi nja. A nuyá, janjuani guí nne gui nnujx ya.

¹² Nu'mø mä ot'ä nä rä carta dá pen'nahx p'ya, hinga høntho dí nnegä ngue di njapra castigo'a to bi 'yø-trä ts'oqui, ni xindí fäts'i to ts'ei. Sinoque pä Oja te dá bεngä, porque dá negä ngue dä dinní mmähx ngue nuna rä hyä dí xi'ahx, guehna rä hyä guí nnu mansuhx nä. ¹³ Gue'a i nhohma mmähgä'a ya.

Pε hinga høn't'a i johya mä mmäh'a, sinoque man'natho dá johya 'mø mä nu rä Tito ngue janjuani di johya connä ngue'a rä nja mmansu guä ørpahx.

¹⁴ Nu'mø tobe hinqmani map'x rä Tito ya, nügä dí εmbi: "Dí pacä njuani ngue dä 'yørpabi masu yø ja'i nä rä hyä gä pennbabi ya", dí εmbi. Pε nu te dá xicä rä Tito, majuaní ngue gue'a gä 'yøth'ä. Ja bi bømp'x majuaní te dá xicä rä Tito ya, tengutho 'mø dámbä m'mxä p'x guí 'bēhmx ya, gä majuaní rä hyä dá xi'ahx. ¹⁵ Dí pa'a

njuani ngue man'natho di ma'ahh ra Tito ya, porque mbendya ngue ga ga 'yorpahh masu yø hya bi xi'ahh, 'nɛ nu'x yø hya bi xi'ahh, ga ja ndummai ga 'yøthh'x.
 16 A nuyá, janjuani dadi johya, porque nu'a te ga guí øthh, ga gue'a, hĩnte di 'bedi. Ya hĩndĩ yobɛni co nu'ahh ya.

8 Ague ma zi cu'ahh, dí nne ga xi'ahh hanja ngue bi bɔngmanho'a rá njapi Oja bi unyø 'yɛc'ɛi 'bɛp'x ja yø hnĩni ja'a ra hã Macedonia. 2 Madague'a 'bɛm-man'x ngue ts'ei, pɛ janjuani di johya. Madague'a hyoya, pɛ nu'x yø 'bãxte øt'e, di unna mɛnyu tengutho 'mø di mmɛmmeti. 3 Dadi jagã majuanĩ ngue nu'a te yø 'bãxte di unj, co ga yø mmɛi guí unj. Nu'a te xa nzãnni di unj, man'na ngue hus'mø bi unj. 4 ɛmmɛi bi 'yãcra mate'x yø 'yɛc'ɛi 'bɛ'a Macedonia ngue da ma macut'ibi ra güenda yø mɛnyu ngue da 'yørpa ra 'bãxte'x yø 'yɛc'ɛi 'bɛ'a Jerusalén. 5 Nu'a te mi so ma mmɛigã ngue xtã 'yøt'e, hĩnga hɔnt'a bi 'yøt'a. Sinoque bi 'yøt'e te nne Oja ngue da 'yøt'e. Rã mɛditho bi unyø mmɛi ra Cristo. M'mɛfa p'uya bi ma ngue ya 'bui ngue da 'yøt'a te ra hya dí xifi. 6 Ma nugã'a te ra 'bãxte bi 'yøtyø mmɛngu Macedonia p'uya, dá xicã ra Tito p'uya ngue mahonda map'x ngue di 'yopra hya ngue'a ra mɛnyu gã dɛ'mi ga pethh m'met'o, guí sigue guí pethh'a ra 'bãxte'a.

7 A nuyá, man'na xanho te guí øthh, porque xanzaqui ni nt'ɛc'ɛihh i ja. 'Nɛ guí padĩ guí nxãnbateh xanho ra hya, porque guí tĩmhmh xandønho hanja ra hya. I ja'ahh ra pãhã guí 'yørpahh rá 'befi Oja. 'Nɛ janjuani gadi macj. Janangue dami ntateh ya ngue man'na xtangy ra 'bãxte guí 'yørpabi ni cuhh. 8 Hĩnna mangã na ra hya na ngue xøgue gadi 'bɛp'ahh guí 'yøthh ra 'bãxte. Sinoque dí xi'ahh na ra hya na ngue dí nne guí pahmh'a te ør'mi'da yø ja'i nuyá ja mpãhã da 'yørpabi ra 'bãxte yø mmĩ'yɛc'ɛiui. Nugã dí ɛna ngue xãmhmãtho di nɛqui ngue 'nɛ'ahh majuanĩ gadi mahni mmĩ'yɛc'ɛiui. 9 Ya di nɛqui xandønho hanja'a rá mate ra Hmu Jesucristo bi 'dacj. Nu'a go rá mmɛti'a te ga i ja'a, bi 'yøt'a hyoya ngue bi madi gãthogahh. A nuyá ngue bi 'yøt'a hyoya, nu'a rá mate bi 'dacj, mathogui-tho di mui.

10 Nu'a ra mɛnyu ngue ra 'bãxte gã dɛ'mi gã pethh ra jeya bi thogui, nugã dí ɛna ngue man'na xanho ngue guí juathh ya. Porque go rá mɛdi bi nja'ahh mpãhã gã pethh ra mɛnyu ngue mi'da yø 'yɛc'ɛi. 11 A nuyá, tengutho gã 'yøthh m'met'o ngue gã hyahh ra ts'edi bi nja ra 'bãxte, ximmangudya dami hyahh ra ts'edi guí umhmhangy ts'x da zut'a ni ts'edi guí umhmh. 12 Porque ra ja'i majuanĩ ngue ja mpãhã da 'yøtra 'bãxte, i nnu manho Oja te øtra ja'i, madague'a hĩnguĩ ngu n'na ra cosa sãrpã rá ts'edi di unj. Nunã Oja hĩnguĩ äcj n'na ra cosa ngue hĩnyø gahh na.

13 Hĩndĩ ɛn'ahh ngue guí unj gãtho'a te guí pɛts'i astã da hĩnyø te guí sihh. 14 Sinoque hnepe ngue da 'da'igu, gã di nja te guí sihh. A nuyá, ngue ja te guí sihh ya, dami unhnh'a te hommi'da yø ja'i. Pɛ man'na ra pa

p'uya, nu'mø da hĩnyø te guí hyomhmh, xĩndi 'da'ahh p'uya. Janangue n'na ngu n'na'ahh hĩnjondã zã ra n'x, da 'da'igu yø ja'i, gã di ja te da hyoni. 15 Ya di nja tengutho ra hya mmamp'x ja ra Macã Libro ngue ɛna: "Nu ra ja'i ja xangy te da zi, hĩnte di pongui, porque di unj. A nu ra ja'i ngue zits'etho ja te da zi, hĩnte di 'bedi, porque ma t'unnj te da zi", i ɛna.

16 Dadi ja mammadi Oja ngue tengutho ma n'yomfɛni ngue dí nne ga øt'ahh ra nho, njarbatho rá n'yomfɛni ra Tito ya. Xquet'a di ja ndummai ngue nne da 'yøt'ahh ra nho. 17 Nu'mø ma xifi ngue da ma da nu'ahh, ra ndijohya ngue bi ne da ma. Porque 'nɛɛ na nne da map'x da nu'ahh na. 18 Nunã ma cuhh ra Tito, xquet'a da mɛ man'na ma cuhh ngue da nu'ahh. Nunã ma cuhh da mɛ, i nnu manho yø 'yɛc'ɛi ndap'x bi zã na, porque nunã, i padĩ xandønho ha di japi da manna hoga 'da'yo hya. 19 Nunã ma cuhh na, bi 'yɛxyø 'yɛc'ɛi ngue ga mmɛ'be Jerusalén, ga ma dã'be ra mɛnyu ngue ra 'bãxte. Dí nnehe ngue nunã ra 'bãxte na, guehna di mama jama mmadi ra Jesucristo na, 'nɛ da bahyø ja'i ngue ja'ahh ra pãhã guí fãxni mmĩ'yɛc'ɛihh. 20 Mɛnte di yoho hyuhe hĩnte da ja'x nemhya guehna ra mɛnyu dí xihyø 'yɛc'ɛi di pɛti. 21 I pa Oja ngue nunã ra mɛnyu hĩnjondã hyaqui, gã da ma ma dã. Xquet'a dí nnepe da badi gãtho yø ja'i ngue gã ga dãgãhe na ra mɛnyu na.

22 Nuyá yo nc'ɛi ya, da mɛ man'na nc'ɛi ma cuhh. Nunã, ya padĩ xanho ha di japa 'befi da 'yøt'e, 'nɛ di nɛqui ngue ja mpãhã da 'yørpabi rá 'befi Oja. Ya rá 'befitho'a ngue ha da ma. A nuyá, janjuani di johya ngue da map'x ya, porque ɛna ngue hĩnguĩ ya ni mmɛi ngue guí fãxh mi'da yø 'yɛc'ɛi. 23 Nu'mø to da ne da 'yãnni hanja ngue ga pɛnhã p'x ra Tito, dami xihmh ngue ma amigo na, 'nɛ ma mmimɛfi'be para ngue da hyoni ha gdi tĩmhmh ra nho. A nuyá mi yoho ma cuhh da map'x, dami xihmh yø ja'i ngue guehya ma cuhh 'bɛcua bi huanhni ngue da map'x ya. 'Nɛ connã guehna ra 'befi øtya, i nnu mansu ra Cristo yø ja'i. 24 Nu'mø bi ma p'uya dí mmangã ya, dami 'yørpahh ma su xanho, n'namhmã ngue nuyá yø 'yɛc'ɛi ndap'x bi zã 'bui da badi ngue majuanĩ gadi mahni cuhh. Porque guehna ra hya dí xifi gãtho yø ja'i na ngue ɛmmɛi gadi mahni cuhh.

9 A nuyá, nunã ra 'bãxte ya xtã xi'ahh m'met'o guí 'yørpahh yø 'yɛc'ɛi, ya hĩmma hyoni ngue hɔnga otrã sãcuã ngue ga yopã na ra hya na. 2 Porque ya di padĩ xanho ngue ja mpãhã guí 'yørpa ra 'bãxte ni cuhh. Dí xicã yø ja'i 'mø ma magã p'x ja ra hã Macedonia, dí ɛmbi: "Nuyá yø mmɛngu p'x ja ra hã Acaya, ya desde ra jeya bi thogui di pɛtra mɛnyu ngue ra 'bãxte da 'yøt'e", dí ɛmbi. A nuyá, co nunã te ra hya guí øthh ya, nuyá yø mmɛngu ua ja ra hã Macedonia, xquet'a ya hã ra ts'edi ya ngue di petyø mɛnyu ngue ra 'bãxte

da 'yøt'e, tengutho guí øthø ya. ³ Pø nuyá, dā map'ø mā cūhø ngue di yoprā hyā. Porque dí nne ngue nu'ā rā mēnyu guí mfāxtehø guí pethø hante gā mmagā p'ø. Porque ya xtā xicā yø ja'í ngue ya guí 'bøi ngue guí mfāxtehø. ⁴ Xi'mø gue 'da gdā megā'be p'ø 'da yø mmēngu Macedonia, dā thīn'āhø p'øya ngue hīn gādi pethohø rā mēnyu guí mfāxtehø, sā ya xtā māngā p'øya ngue ya guí 'bøi ngue guí mfāxtehø. Gā pēts'ā mā sā p'øya. Xīnguí pēs'nī sāhø ngue dā hīn'yøtho rā mēnyu ngue nī 'bāxtehø. ⁵ Janāngue nugā dí nnu mānho ngue dī m'met'o ya mā cūhø dā ma di zengua'āhø. Guehya di bēn'nāhø ya ngue nu'ā rā 'bāxte ya xcā yat'í guí pethø, ya di ja 'mø dá mēcāhe p'ø. Ya dī nēquī p'øya ngue nu'ā rā 'bāxte guí øthø, i ja mpāhā guí øthø rā 'bāxte. Ya hīndā zāp'ø dā 'yēnyø ja'í ngue go dādi ja ts'edīgā ngue guí 'yøthø rā 'bāxte.

⁶ Pø dāmī bēmhmø xānho nā rā hyā gā xi'āhø ya. Nu rā ja'í ngue zits'øtho di unī, xquet'ā Ojā zits'øtho di unī. Pø nu rā ja'í ngue xāngu di unī, xquet'ā Ojā xāngu di unī. ⁷ N'na ngu n'na rā ja'í, nu te mī'ā mpāhā rá mmøi i ja ngue di unī, di unī. 'Yo di yā rá mmøi'ā te di unī, 'yo di ēnā ngue rā ts'edi t'ørpe. Porque Ojā i nnu mānho rā ja'í nu'ā mpāhā guí un'ā te di unī. ⁸ Nunā Ojā, ja rá ts'edi ngue dā zā dā 'yøt'e ngue guí tīmhmø'ā te rā nho guí homhmø. Māthoguitho di unī n'namhmā ngue dā bongtho p'ø'ā te gdi fāxni mmīc'ēihø. ⁹ A nu rā Mācā Libro i ēnā: "Nu rā hojā'í, ngue māthoguitho fāxhrā hyōya, guehnā rā ja'í hīndī 'bē'ā te di unī". ¹⁰ Nunā Ojā bādī unnā hmūdā ngue nthūhø para ngue dī nja te dā zi yø ja'í, xquet'ā di 'da'āhø te gā guí hyomhmø. Ya dī nja xāngu n'namhmā ngue dā zāp'ø guí 'yørpāhø rā nho mī'da yø ja'í. ¹¹ Guí tīmhmø xāngu n'namhmā ngue dā zāp'ø xāngu guí umhmø. Nu'mø dá dāgā'ā rā 'bāxte guí pēnnbā mā cūhø 'bø mmān'ø, gue'ā ēmmēi di ja māmādī Ojā'ā. ¹² Porque nu'mø guí 'yørpāhø rā 'bāxte'ø mā cūhø, hīngā høntho dā ma mā t'unni te honī, sinoque nu'mø bi hyān'ā te mat'unni, janjuānī dādi ja māmādī Ojā ngue te guí 'yørpāhø. ¹³ Guehya dā 'yēsbābī Ojā ya, porque nu'ā rā 'bāxte guí 'yøthø gue'ā dī nēquī'ā ngue majuanī guí ēc'ēibāhø rá hoga 'da'yo hyā rā Cristo. Yø ja'í dā 'yēspābī Ojā porque dī nēquī ngue majuanī nī mmøi gnī 'yørpābī rā 'bāxte nī cūhø 'bøp'ø Jerusalén, dā gue'ø 'bøi ndap'ø bi zā. ¹⁴ A nuyā p'øya, dā mat'Ojā connā ngue'āhø 'nē māthoguitho dī mā'āhø. Porque dā nu yø ja'í ngue Ojā bi 'yēm-mēi bi xoc'ā nī mmøihø ngue dā zā guí 'yøthø rā nho. ¹⁵ A nuyá, ma gā ja māmādīhø Ojā ya ngue bá pēnngāhø ua rá Ts'ønt'ø. Nunā rā mātē bi 'yørçāhø i tātē dī muii, porque hīnguī sā di hmā hangū gangū rá muii'ā te bi 'yørçāhø.

-----

10 Nugā drā Pablo, jap'ø n'na rā hyā dí nne gā xi'āhø. Pø māhotho dí nne gdā zo'āhø tengutho i nuyā rā Cristo 'mø mī n'yo ua. A nuyá, 'bø i'da ēnguī ngue di yā mānhuēhīgā 'mø dí yāsēhø, pø nu'mø ngue rā cartatho dí pēn'nāhø p'øya, ēnguī ngue høn'mø dí yā mānzaquīgā 'mø. ² Ague mā zi cū'āhø, dāmī hyēh-

mø p'ø'ā te gāma hyā hīngā gue'ā, n'namhmā ngue nu'mø dā magā p'ø gā ma nu'āhø, ya gā nuyā mānhohø p'øya. 'Yo guí nne ngue ja gā hēcāhø'ā te gnī 'yohø. Pø nu'mø tobe 'bøi to xi'āhø ngue dí honse ha di hnu mānhogui, guehya jatho ngue gā nuyā mānzaqui'be ya. ³ Majuanī ngue nugā drā ja'ítho, pø hīmmā hyāsē nnā ørpābī rá 'befi Ojā. ⁴ Hīngā guecseqūi dí honī ha dí nthāhnā rá 'befi Ojā dí ørpe, porque n'na rā hyā ngue rá hyāsē rā ja'í, hīndā zā ha di dāhā. Janāngue nugūi, nunā rá 'befi Ojā dí ørpe, di hācra ts'edi Ojā ngue gā tāprā nts'o i ja. ⁵ Ojā di 'dacra ts'edi ngue sāp'ø dí tāprā hyā'ø yø ja'í di 'yēxpø ha yā, guehya honī ha gā ndācra hyā dí mmāngā ya, porque hīnguī nnepe dā bāhyø ja'í hanja Ojā. Di hāt'i di 'uajpātho yø hyā yø ja'í, dādi japi ngue dā 'yēc'ēi xāndønho rā Cristo. ⁶ A nu'mø bi nēquī xāndønho ngue guí ēc'ēihø nā rā hyā dí xi'āhø ya, nu'ø yø ja'í fēsra hyā p'øya, ya sāp'ø gā hā rā ts'edi ngue gā hējpi te øt'e.

⁷ ¿Hanja ngue høntho guí nnuhø te ja n'na rā ja'í, pø hīngā 'be guí hācjhø rā gūēnda te ja mbo rá mmøi rā ja'í? A nuyā yø ja'í sēquī, i ēnā ngue yø mēfi rā Cristo, pø dā bādī hanja rā hyā, ngue xquet'ā 'nēquī rá mēfiguī rā Cristo. ⁸ Mādāgue'ā sā gā hongā mī'da yø hyā ngue gā o'āhø n'yū xānho hanja te nnā 'yo, pø nunā te rā hyā dí mma, hīndī pēs'mā sā. Porque dí hāxā njuānī ngue gue'ā rā Hmu Jesús di hācra ts'edi ngue dí mmāmbrā hyā, para ngue mān'na di hyā rā ts'edi nī nt'ēc'ēihø. Hīngue māsqe dādi ts'on'nā nī nt'ēc'ēihø i ja, tengutho øt'āhø mī'da yø ja'í. ⁹ 'Yo guí ēmhmø ngue høn'mø dí otrā carta dí pēn'nāhø ngue dí yā mānzaqui. ¹⁰ Porque gue'ā mmānyø ja'í'ā, ēmbi ngue nu'mø dí otrā carta gā pēn'nāhø, gue'mø dí yā mānzaqui 'mø. Pø nu'mø dí yāsēhø p'øya, ya ēnguī ngue dí yā mānhuēhī 'mø. 'Nē ēnguī ngue nu'ā te rā hyā dí mma, hīngā njuānī gā nt'øde. ¹¹ Pø nu to i mmānnā rā hyā nā, dā bā'ā njuānī ngue hīngā høn'mø dí otrā carta dí pēn'nāhø ngue dí yā mānzaqui, sinoque xquet'ā dā zā gā nuyā mānzaquīgā'ā rā pa gā mmagā p'ø ngue gā nuyāhø.

¹² Pø nunā rā hyā dí mma, hīnguī sā mā mmøi ngue gā øt'e tengutho gā ya mī'da yø ja'í ngue ēspābī yø hyā, i ēnā ngue tātē yø bāmhyā ngue mī'da yø ja'í. Pø guehya yø ja'í mā'bēdi yø mmøi ya. Guehya høntho honī ngue ha dī ntātē yø hyā ngue mī'da yø mmixännbātehø. ¹³ A nuyūi hīngrā n'yēts'ítho nā rā hyā dí mma. Nu te dí øt'e, gue'ā dí mmān'ā. Pø høntho dí nne gā xi'āhø ha rá nja nā rā 'befi bi 'dacā Ojā. Bi 'dacra 'befi Ojā ngue nup'ø ja nī hnīnīhø Corintio, astā ja gā mā māngā p'ø rá hyā Ojā. ¹⁴ A nuyá, hīndā sänse ngue gā mmagā p'ø guí 'bøhmø, sinoque Ojā bi 'daj-mā 'befi ngue gā mmap'ø. 'Nē guecā rá mūditho dá xi'āhø hanja rá hyā rā Cristo ngue mī'da yø māmhya. ¹⁵ Nunā rā 'befi dí øt'e, guehnā dí nne gā xi'āhø nā. Hīngā gue'ā rā 'befi n'nan'yo to xā mpefi dí nne gā mma. A nuyá, dí nne ngue mān'na xtā nzaqui nī nt'ēc'ēihø, n'namhmā ngue nup'ø ha guí 'bøhmø dā zā gā mpefi xānho. Pø nunā rā 'befi bi 'dacā Ojā, quehnā zānt'ā dí nne gā ø'nā. ¹⁶ M'mēfa p'øya, nu'ø yø hnīnī rá nja

n'nannī p'ɥ ha guí 'bɛhmɛ, dɔ zɔ gɔ sigue gɔ ɔtrɔ 'bɛfi ngue gɔ mmanna hoga 'da'yo hya. Pɛ hinga guerp'ɥ ha 'bɛhyɔ 'yɛc'ɛi ngue n'nan'yo to bi manna hya gɔ ɔtrɔ 'bɛfi, sinoque n'nannī gɔ mma mmanna hya.

¹⁷ A nuyá, nuy rɔ mɛfi nne ngue dɔ 'yɛspabi'ɔ rá 'bɛfi ɔt'e, pɛ gue daque'a rá Hmuy bí 'bɛ mahɛts'i i fɛts'i dɔ 'yɛspi. Hingue masque rɔ ja'i go di 'yɛts'i dɔ 'yɛnɔ ngue go ɔsɛ rɔ 'bɛfi. ¹⁸ Porque nuy rɔ ja'i ngue pɔmmanho rá 'bɛfi ɔt'e, ngue guesɛ rá Hmuy dɔ mɔ ngue xanho te ɔtrɔ mɛfi, hingue masque rɔ ja'i'ɔ dɔ manse ngue xanho te ɔt'e.

11 A nuguí, nuna rɔ hya dí nne gɔ mma, dí nne xindí nne ngue gɔ xi'ahɛ. Pɛ dami seti te rɔ hya gɔ xi'ahɛ. ² A nuguí, co 'nɛ'ɔ Oja janjuanī ngue hindí nnegä'be ngue gui hyehmɛ p'ɥ rɔ Cristo. Ya dɔ ja'i ngue gɔ 'yɛc'ɛihɛ rɔ Cristo ya. A nuyá, tengutho n'na rɔ hmute 'mɔ i ja ngue di nthati, hondra ndɔ di madi, njarbutho nɔ rɔ hya dí xi'ahɛ ya. Nuyá mɔ datho ja ngue gui madi gátho'ahɛ, gue'a rɔ Cristo'a. ³ Tengu rɔ Eva bi hyätrɔ zithu, guehna dí sugä naya ngue dɔ thä'i ngue gui hyehmɛ p'ɥ rɔ Cristo. ⁴ Porque nuyá yɔ mamhya sɔhɔ ngue n'nan'yo rɔ hya xännbate, go guí ɔrpahɛ masu ya. Conque nuyá yɔ hya xän'nahɛ, hinga 'da'iguui ya yɔ hya dí xän'nahɛ ngue hanja rɔ Jesús. N'nan'yo gɔ xän'nahɛ hanja rɔ Espiritu Santo, n'na'yo gɔ xän'nahɛ ha ránja rɔ hoga 'da'yo hya, hinga 'da'iguui ya yɔ hya ya xtá xän'nahɛ.

⁵ Nuyá yɔ xännbate ɛnɔ i tate ngue yɔ representante rɔ Cristo, hinga hondya padí te mmanya. Xquet'a dí pacä hanja'a rɔ hya nne dɔ xän'nahɛ ya. ⁶ Madague'a ɛngä yɔ ja'i ngue hindí padí gɔ ɛt'i xanho rɔ hya dí mma, ngue mahotho dɔ nt'ode, pɛ nugä nuna rɔ hya dí xännbate, dí padí xandønho hanja rɔ hya. Nuy te gä-mɔ hya dí mmam'mɔ dí xännbate, ya gɔ 'yɔhmɛ xanho hanja rɔ hya.

⁷ ¿Ua guí ɛhmɛ ngue hingui ho te dá ɔt'e ngue hinte dá jɔp'ahɛ mɛnte dá xi'ahɛ rá hoga 'da'yo hya Oja? Para ngue dɔ zäp'ɥ gui jɔxnī yahɛ, dá 'nɛni ngue dá mɛfi, dɔ tahɔ te gɔ si mɛnte dí xän'nahɛ rɔ hya.

⁸ Mɛnte rɔ pa ngue dá xän'nahɛ rɔ hya p'ɥ ja ni hninihɛ, gue'ɥ yɔ 'yɛc'ɛi rá m'mɛ'a n'nannī badí ponna mɛnyu dí honi. ⁹ Nuy'mɔ damba m'mɛcä p'ɥ guí 'bɛhmɛ ya, ja'mɔ hin'yɔ te gɔ si, pɛ hinjondí äpi te dí honi. Nuy'ɥ go mɔ cuhɛ bi zɔhɔ bi 'yɛ'ɔ Macedonia, go bi 'daqui te dí hongä'ɥ. Co ngu'a p'ɥya, ya hindá ä'ahɛ te gɔ si, 'nɛ dɔ ngut'a yɔ pa di ma p'ɥya, nuy te dí honi, hinte dí ä'ahɛ. ¹⁰ A nuyá ngue dí ɛc'ɛi rɔ Cristo, nuna rɔ hya majuanī, guehna dí mmanna. 'Nɛ majuanī ngue nuy'ɥ yɔ 'yɛc'ɛi rá m'mɛp'ɥ ja rɔ häi Acaya, hin tema mɛnyu di äpi. ¹¹ Nuna rɔ hya dí mma, mamī 'yɛnɔ ngue hindí nny manho'ahɛ. Nuna Oja, i padí hanja ngue janjuanī dadí ma'ahɛ.

¹² Madá mī 'dacjɛ rɔ mɛnyu dí honi, pɛ nugä hinga hanj, n'namhmɔ ngue nuy'ɥ yɔ xännbate hondra mɛnyu jɔp'ahɛ hindá zäp'ɥ dɔ 'yɛnɔ ngue 'da'igu dí ɔthe. ¹³ A nuyá yɔ xännbate dí mmangä, i ɛnɔ ngue

guehya yɔ representante rɔ Cristo ya, pɛ himma juani'ɔ, sinoque guehya yɔ hyäte ya. Porque maxɔts'etho p'ɥ ɛnɔ ngue yɔ representante rɔ Cristo. ¹⁴ Nuna rɔ hya dí mmangä ya, hingui ja ngue di 'yɔdyɔ ja'i nɔ. Porque 'nɛsɛ rɔ zithu i sä ngue di pährá hmi p'ɥ guí nɛqui, i cohi tengutho n'na rɔ anxe mahɛts'i. ¹⁵ Janangue ja di nɛqui p'ɥ xanho rɔ hya ya, nuyá yɔ ja'i ngue yɔ mɛfi rɔ zithu, xquet'a i sä ɔt'e ngue maxɔts'etho di nɛqui ngue ɔtrɔ nho. Pɛ nuy te gɔ 'yo, nuy'ɥ rá nzequi di nja rá njut'i'ɔ.

¹⁶ A nuyá, mahøndí nne gɔ xi'ahɛ ya, masä mī 'yɛhmɛ ngue dadi 'becä rɔ n'yomfɛni ngue dí mma te dí ɔt'e. Pɛ nuy'mɔ ngue ngu'a guí mbɛhmɛ ngue dadi 'becä rɔ n'yomfɛni, pɛ dami 'dacjɛ rɔ nt'edi gɔ nya, gɔ mman'its'ɥ te dí ɔt'e. Porque nuy'ɥ yɔ xännbate sɔqui, i ɛspabi yɔ hya i mma. ¹⁷ Nugä dí ɛnɔ ngue jatho gɔ mma te gä dí ɔt'e, madá 'yɛngyɔ ja'i ngue ya hindí ɔt'e ngue rá representantegui rɔ Cristo, sinoque yɔ ja'i ɛngui ngue dadi 'bɛhra n'yomfɛni. ¹⁸ Ya guí nnyhɛ ngue xangu yɔ xännbate xi'ahɛ hanja'a te gä-mɔ hya ɛnɔ ngue ɔt'e. Janangue nuyá, nuy te gä-mɔ hya dí ɔt'e xquet'a 'nɛqui dí nne gɔ xi'ahɛ. ¹⁹ Porque guí ɛnɔ ngue ya gyɔ bamhyahɛ ya. Nuy rɔ ja'i ngue hingui hant'a gɔ ya, ngue di 'bɛhra n'yomfɛni, ya guí seti te xi'ahɛ. ²⁰ 'Nɛ nuyá yɔ xännbate guí ɛc'ɛihɛ rɔ hya i mma, i nne di manda'ahɛ. Pɛ guí häti gui seti te ɔt'ahɛ. Guehya yɔ ja'i hondra mɛnyu i nne dɔ gɛc'ahɛ ya. I ɔt'e ngue ni hmuyhɛ 'nɛ ɛmbi ngue hinte gadi muyhɛ, asta pep'a ni hmihɛ. Pɛ gä guí sethɛ. ²¹ A nugä p'ɥya, hingui sä mɔ mmɛi ngue ngu'a gɔ ɔt'ahɛ tengutho ɔt'ahɛ ya dí mmangä. ¿Ua rɔ 'bɛ'isä te dí ɔt'e ngue hin dadi ɛn'ahɛ?

A nuyá yɔ xännbate i mma te gä ɔt'e, ɛspabi yɔ hya, xquet'a 'nɛqui dɔ zä gɔ mma te dí ɔt'e, madá 'yɛngui ma'bedi mɔ n'yomfɛni ngue dadi 'yɛts'i. ²² Di 'yɛxya yɔ ja'i ya ngue ɛnɔ ngue yɔ judío. Pɛ 'nɛqui xquet'a drá judío. Di 'yɛts'i ngue ɛnɔ yɔ mmɛnguy p'ɥ ja rɔ häi Israel. Pɛ xquet'a 'nɛqui drá mmɛnguyä p'ɥ. Di 'yɛts'i ngue ɛnɔ yɔ mbom'mɛto rɔ Abraham. Pɛ xquet'a 'nɛqui rá mbom'mɛto gɔ Abraham. ²³ I mma ngue yɔ mɛfi rɔ Cristo. Pɛ nuguí, man'natho ngue xangu rá 'bɛfi rɔ Cristo xtá ɔrpe guehya dí mmangä. A nuyá, hindí nne gɔ mma te gä-mɔ hya i ja ngue gɔ mma. Ya man'natho xangu rɔ 'bɛfi xtá ɔt'e ngue nuy'ɥ. Man'natho ngue mathoguitho xtá sägä rɔ n'ɥ, xɔ 'bɛg-baguí ngue nuy'ɥ. Man'natho xangu yɔ nnidi xtá ogä rɔ fädi ngue nuy'ɥ. Man'natho xangu yɔ nnidi ya ja ngue dɔ thogui ngue nuy'ɥ. ²⁴ Nuy'ɥ yɔ judío ɛt'a nnidi mathoguitho bi 'ɛngui, bi jaqui 'däte ma'de'ma guto yɔ mfei. ²⁵ Nhyu ndi bi 'bäzagui. N'na ndi bi 'bændogui. Nuy'ɥ yɔ barco di o, nhyu ndi bi thunt'a mbonthe. N'na pa 'nɛ n'na xuy xoque ya dí oxmɔ xɔts'e rɔ dehe p'ɥ ja rɔ jathe ngue bi thuntra barco. ²⁶ Man'natho ngue xtá sä rɔ ndate ha nnä ma ngue dí mmanna hya. Porque i ja ngue dá duxcä rɔ dehe 'mɔ i po yɔ dehe p'ɥ ha di thogui. Yɔ bɛ ya ja ngue dɔ hyogui. Mɔ mmijudiohe, ya

ja ngue da hyogui. Yø ja'i ngue hingyø judío, ya ja ngue da hyogui. Nup'x ja yø danihni dí mmana hya, ya ja ngue da thogui. Dá guehyø ja'i himma juani ngue yø hoga 'yεc'ei, ya ja ngue da hyogui. Nts'utho p'x ja yø dapo di thogui. Nup'x ja yø jathe xtá thogui, nts'utho ngue ga tu. ²⁷ Xanhenniitho na ra 'befi dí øt'e, xandøngu ra n'x xtá sá. Xangu yø nnidi hinga mbongui ga n'aha. Xta sá ra n'x ngue ra thuyu. Xta sá ra n'x ngue ra duythe. Xangu yø nnidi ngue nu'mø bi c'ugui te di si, ya hñdi sihmε. Nup'x ja yø dapo, xangu yø nnidi xtá sá ra sε. Xangu yø nnidi xtá sá ra n'x ngue hin'yx ra ulu ga he. ²⁸ A nuyá, i ja man'na ra hya ngue dí unnga ma n'yomfēni ya. N'na pa ngu n'na pa i tär'man'x ma mmæi ngue hñdi padi te ga 'yo yø 'yεc'ei rá m'mæ'a n'nanni. ²⁹ Nu'mø dá tñngá p'x ha 'bøhyø 'yεc'ei ngue hingui nzaqui yø nt'εc'ei, 'nεqui tu ma mmæi tengutho ga ndu yø mmæi yø ja'i. Nu'mø ngue n'na ra 'yεc'ei bi thäti ngue bi 'yøtra ts'oqui, asta 'bähra sibi ma mmæi ngue'a ga ndu ma mmæi ngue te øt'x to hätyø ja'i. ³⁰ I jatho ngue ga xi'ahx te dí øt'e, høntho dí nne ga xi'ahx ngue nuguí hingui nzaquigui. ³¹ Nuna te ra hya dí xi'ahx, Oja padi ngue majuaní te dí mma. Nuna Oja rá Papá ma Hmuyh Jesucristo, guehna dí nnepe ngue dá t'εspabi para zantho na. ³² Nuna ra häi madi manda ra dast'abi Aretas, ja pap'x ra hñini Damasco. Nu'a ra ts'ut'abi mi 'bøp'x ja ra hñini, guehna bi manda ngue bi ma m'mädi ra nenihni. Nu hapx da hnuqui, di mbennugui ngue da joqui. ³³ Pe nup'x ja ra ngu nmi 'bæi, bi t'εca n'na ra canasta, bi ma ma ca'migui p'x ja n'na ra ventana ní gop'x ja ra jado di thesra hñini. Ja dá pømp'x, janangue dá pongui.

-----

12 Hñte ga tahá ngue ga mmanse ngue xandønho ra hya dí mma. Man'na xanho, ma ga mmanya yø hya bi 'yurcagui ra Hmu Jesús, ga xi'ahx te dá nu. ² Ya xi 'danyø pa ngue dí εc'ei ra Cristo. Ya mmap'x n'ne'ma goho njeya, bi zixcagui p'x mahεts'i bi 'bøhra Hmu Jesús. Pe hñdi padi ngue'mø 'nεhma do'yo bi ma, oque hin'na, hñda hønse Oja padi hanja. ³ Nu'a go pa'a ngue'mø 'nεhma do'yo bi ma, oque hin'na. ⁴ Pe dí padi ngue gue'a ra Hmu bi zixcagui p'x bi 'bæi. Ja dá øcá p'x 'da yø hya ngue hñdi unna nt'edi Oja ngue ga mma hanja na ra hya bá xiqui. ⁵ Nuna ra hya naya, mfadi ngue i sá ga εspabi na. Pe nugui hingui sá ga n'yεts'i ngue sá ga εna dí pase ra hya dí mma, nugä njuantho dí mma ngue hingui nzaquigui. ⁶ A nu'mø xinga εna ngue ga mmanse ngue xanho te nná 'yo, da zä ga mma. Hñda zä to dá 'yεngui ngue himma juani te ga mma. Pe hñdi nne ngue to dá 'yεngui ngue dí εspase ra hya dí mma. Sinoque dí nne ngue guí nnuh te nná 'yo, 'nε'a te ra hya guí øhmæ, dami hyacsehæ ra güenda hanja. ⁷ Nuya yø hya dá øde, tate ngue mazihotho. Pe Oja hingui nneque ngue guehya yø hya gdá 'yεxá ya. Janangue bi zæca n'na ra n'x, tengutho 'mø ngue dra 'uini bi nøgbagui p'x ja ma do'yo ra zithu. ⁸ A nuna ra n'x na, nhyu ndi dá äpä ra Hmu ngue da hyagagui. ⁹ Pe

ra Cristo εngthogui: "Høntho dami padi xanho ngue dadi ma'i. Nugä hinga øthe'i n'namhma ngue di nεqui ngue hingui nzaqui'i. Gue'a di nεqui'a ngue go guecä dadi 'da'i ra ts'edi te guí øt'e", bi 'yεngui. Janangue dadi johyagá 'mø hingui nzaquigui. Porque gue'a gui nεqui'a ngue ra Cristo di 'dacra ts'edi te dí øt'e. ¹⁰ Dadi johyatho 'mø dí sá ra n'x, ja'mø ts'æqui, ja'mø hin'yx te ga si, ja'mø hingui nne ha da nugyø ja'i ngue sæqui, ja'mø xandøngu ra n'x dí sá ngue rá 'befi ra Cristo dí ørpe, pe dadi johyatho. A nu'mø di nεqui ngue hingui nzaquigui, ya man'natho di nεqui xanho ngue gue'a ra Cristo di 'dacra ts'edi te dí øt'e.

-----

¹¹ Nup'x nna bεngä ya, xøgue εna gue ya dí ya tengutho n'na ra ja'i ngue hingui pesrá sá ngue εspabi te ga ya. Pe nuna ra hya dá ma, jatho ngue ga mma hanja. Porque nu'x yø xännbate εngui ngue hingui ho te dí øt'e, hñgá täjpahe yø hya. Uanguí xtá nzä xqui xih-mæ ngue xanho te dí øt'e. Guí pahmæ ngue nuya yø xännbate guí tennbahæ yø hya, guehya εna ngue tate ngue yø representante ra Cristo ya. Pe hapx go man'na da ha'a te di ntate yø hya ya p'uya, porque nu'a ra hya pahya, xquet'a gue'a ra hya dí pac'a, madague'a εngui ngue hñte dadi mu'be. ¹² Nu'mø dambá m'mæcá p'x guí 'bøhmæ ngue dá manna hya, bi nεqui xandønho ngue rá representantegui ra Cristo. Ngue'a rá 'befi ra Cristo dá ørpabi, dá häti da seti te gäma hya mmanyø ja'i. A nuya yø milagro dá øt'e, gue'a gui nεqui'a ngue rá representantegui ra Cristo. ¹³ 'Yo guí εhmæ ngue 'bætyø 'yεc'ei i tate dí nnu mansu ngue'ahæ, ngue nugä hñda xi'ahx ngue xqui fäxçahæ te dí honi tengutho ør'mi'da yø 'yεc'ei ngue fäxqui te dí honi. ¿Ua guí εhmæ ngue asta ga n'yo ndantyøhmugä ngue ga ä'a mpunnbate ngue hñte dí xi'i gui fäxçahæ te dí honi? ¹⁴ A nuyá, ya rá hyundi 'mø ngue ga mmap'x mahøn'a ya. Pe nu'mø dá map'x, hin temä mēnyu dí ädi ngue gui 'dacjæ. Høntho dí ädi ngue gui macjæ. Porque ra pap'a di ja ndummæi ngue honna mēnyu si yø basí. Hingue masque yø basí'x go i pepate. ¹⁵ Di njadá p'uya, di ho ma mmæi dadi mpæfi conná ngue'ahæ. Dí nne ngue nu te dí øt'e, dá 'yøt'ahæ ra nho 'nε i ja gampähä ngue ga æni te dí pets'i ngue ga fäx-ahæ. Pe εna man'na ngue dadi ma'ahæ, εntho gue gue'a man'na ga ngohni mmæihæ'a ngue hinga egadi macjæ. ¹⁶ Guí pahmæ xanho ngue ja'mø hin'yx te ga honi, pe nugä hñte dí ä'ahæ. Pe 'bæ i'da ya ngue di yajpagui, εngui ngue ra nthät'itho dí øt'ahæ. ¹⁷ ¿Ua guí εhmæ ngue 'bæi toni ja'i dí penhnä ngue da jæc'ahæ ra mēnyu? Nu'a, hin'na'a. ¹⁸ Xi'mø ma penhnä p'x ra Tito ngue bi ma di zengua'ahæ, 'nε bi me man'na ma cyhæ, xina ra Tito, ¿ua bi 'yä'ahæ ra mēnyu? Guí pahmæ xanho ngue ra Tito bi 'yøt'e tengutho dí øt'e. Høntho bi ne ngue nuna ra hya bi xi'ahæ, dá 'yøt'ahæ ra nho. Pe hin temä mēnyu bi 'yä'ahæ.

¹⁹ Yo guí emhmæ ngue nná mangä nã rã hyã nã ngue høntho dí nnegã ngue guí nnu manhojæ. Nu'ã, hìn'nã'ã. Sinoque nunã rã hyã nnecrã Cristo ngue gã mma, guehnã rã hyã dí mmanã. 'Në dí nne ngue gue'a Ojã dã nu manho nã rã hyã dí xi'ãhæ. A nuyã mã zi cü'ãhæ, nuyã te gãma hyã dí xi'ãhæ, dí honi ngue ha di zajni nt'ëc'ëhæ. ²⁰ Porque dí su ngue nu'mø dá magã p'æ, nthambenitho gã tin'ãhæ ngue hĩngdi 'yohæ xanho. Gãdi nsathohæ, di 'bætyø zeya, di 'bætyø cüε, di 'bæ'æ di honi ha di dĩnse rã nho, di 'bætyø mambethani, di 'bætyø nemhya, di 'bæ'æ dadi 'yets'i, di 'bætyø 'yøt'i sui. Nu'ã rã hyã manho guí nnehæ gdã nyagã'be p'æya, ya hingã gue'a di nja'a. Sinoque rã cüetho di nja porque gã hęc'ãhæ te gdi øthæ. ²¹ Guehnã rã hyã dí sugã 'mø dá sɔngã p'æ guí 'bæhmæ naya. Nu te gdi øthæ, gã pestã mã sã p'æ ja rá hmi rá dã Ojã. Porque astã garã zongã 'mø dá padĩ ngue nu'a rã nts'o xã 'yøt'a m'met'o yø ja'i, hĩngui nne dã hyep'æ. Sinoque di 'yots'om'mãitho 'në nu'a te rã nts'o xã bennbã yø mmæi yø ja'i dadi siguetho.

-----

13 Ya rá hyu ndi gã mmap'æ ngue güi zengua'ãhæ ya. Nu'mø 'bæi to nne di yãprã mmi'yęc'ëiui, mãhyonitho ngue di 'bæ'i yoho ogue hyu yø testigo ngue di ja majuanĩ rã hyã. ² Nuyã yø ja'i xã 'yøtyø ts'oqui m'met'o, co gãtho mi'da yø ja'i, tengutho rã hyã dá xi'ãhæ 'mø rá yondĩ mã magã p'æ ya, a nu'mø dá magã p'æ mãhøn'a ngue gã mã nu'ãhæ 'në gã tĩni ngue gãdi siguethohæ rã nts'o, ya hĩnni mantho gã seti te gã guí øthæ. ³ Ja guí pahmæ p'æ xanho p'æya ngue gue'a rã Cristo di hacrã ts'edi'a rã hyã gã xi'ãhæ. Porque rã Cristo hĩngã 'në'a di nyã manhuëhi 'mø dã zo'ãhæ'a, sinoque di nyã manzaqui'a. ⁴ Madãgue'a hĩmbi 'yudi ngue ja rá ts'edi 'mø mi guatrã pont'i, pë nuyã, ya i 'bæi 'në i n'yoi rá ts'edi Ojã. Dã guecã ya, xquet'a di n'yo'be rã Cristo. A nu'mø dá magã p'æ, gue'a rã Cristo di hacrã ts'edi nã rã hyã gã xi'ãhæ, madãgue'a t'engui ngue dí yã manhuëhi 'mø dí yãhæ.

⁵ Nu te gni 'yohæ ya, dami hyacsehæ rã güenda ngue'mø dæ xandønho ni nt'ëc'ëihæ ogue hìn'nã. Dami pahmæ xanho ngue'mø guí n'yohæ rã Jesucristo ogue hìn'nã. A nu'mø hĩngui n'yohæ rã Jesucristo, ya hĩmma juani ngue gyø hogã 'yęc'ëihæ 'mø. ⁶ Nugã dí ënã ngue di n'yo ni mmæihæ ngue majuanĩ dí n'yo'be rã Cristo 'mø dá nyãhæ, hĩngã nthãtitho gã øt'ãhæ. ⁷ Dí äpã Ojã ngue dã 'yøt'e ngue hĩnte mants'o dã dĩn'ãhæ. Pë nu-nã rã hyã dí mma, hĩndĩ honi ha di t'engui ngue go dí øt'e ngue guí 'yohæ xanho, sinoque høntho dí nnegã ngue majuanĩ guí n'yohæ xanho. A nuguĩ, hĩnte ja'a ngue engyø ja'i hĩngui pømmãnho te dí øt'e. ⁸ Nunã rã hyã majuanĩ, guehnã dí honi ha di nthãhã. Hĩndĩ nne gã øt'a n'na rã hyã nu'a di ts'onnã rã hyã nã. ⁹ Ja-nãngue nuguĩ dadi johyatho 'mø t'engui hĩndĩ yã manzaqui, høntho dí nnegã ngue dã zedi xanho ni nt'ëc'ëihæ. Nugã zant'a dí mmat'Ojã connã ngue'ãhæ ngue dã bømmãnho ni nt'ëc'ëihæ, hĩndã t'ën'ãhæ ngue te dadi 'bedi. ¹⁰ Hante ngue gã mmagã p'æ gã mã zengua'ãhæ, dí otrã carta ja ua ngue gã pënnbæ. Nunã rã carta dá ot'i, i yã manzaqui n'namhmã ngue xãmhmãtho ya hĩmma hyoni gã nyã manzaqui 'mø dá magã p'æ ngue gã nyãhæ. Nugã, nunã rã 'bæfi bi 'dacã Ojã, guehnã dí øt'ã nã. Nugã dí honi ha di zehni nt'ëc'ëihæ. Hĩngue masque dí honi ha gdã japyø hyã ngue gã en'a häi te gni 'yohæ.

¹¹ A nuyã mã zi cü'ãhæ, Ojã dã mãxãhæ ya. Dami hyomhmæ rã nho gdi n'yohæ. Ojã dã hyut'a ni mmæihæ. 'Në dami mmađi n'na ngu n'na'ãhæ. Nu'mø ngue ja rã njun'mãhya, dami nhojrahæ. Nu'mø ngue ngu'a guí 'yøthæ, ya gue'a rá pãhã Ojã guí 'yørahæ p'æya. Nunã Ojã p'æya hĩnha di hęc'ãhæ.

¹² Dami nzengua xanho n'na ngu n'na'ãhæ. Di nęqui xandønho ngue gãdi ncühæ. ¹³ Gãtho mã cühæ 'da'igu mã nt'ëc'ëihæ i ja, i pënnãhæ rã nzengua.

¹⁴ Di jap'ãhæ nã mã Hmühex Jesucristo ngue dã dinni mmæi ngue di mã'ãhæ. 'Nëhrã Espiritu Santo dã 'yøt'e ngue dã dinni mmæi ngue guí n'yohæ'a. Dã ngüt'ãtho.

Gálatas

1 Nügä drá Pablo, rá representantegä rä Jesucristo. Hingra ja'itho rá ts'änni ngue drá representantegä. 'Në hinjonni ja'i dä bõni ngue dä t'embí bi 'yexcagui. Nu'a bi 'yexqui, guehna rä Jesucristo co 'nëhna Oja mä Papáhu nuna bi 'yõt'e ngue bi bennate rä Jesucristo 'mø mi dy. ² Nügä ya, co 'nëhna mä zi cyhü dí n'yogä'be ya, dädi zenguagähe'ü yø 'yëc'ëi di mpeti p'ü ja yø hnini ngue rä häi Galacia. ³ Nuna Oja mä Papáhu co 'nëhna mä Hmühu Jesucristo, dí nne ngue di jap'áhu 'në dä hyut'a ni mmüihü.

⁴ Nuna rä Jesucristo bi nese ngue bi tho conná nguehma ts'oquihü para ngue dä gëgähu p'ü ja rä nts'o ja ua ja rä ximhäi. Nuna Oja mä Papáhu, go rá ts'änni'a tengue bi thohra Cristo na. ⁵ Janangué ma ga éspáhu Oja hangü rä pa. Dä ngut'átho.

⁶ Nuna rá mate rä Jesucristo bi 'dacjü, Oja bi 'yõt'e ngue bi dimmä mmüihü ngue nzongáhu Oja ngue ga éc'ëihü rä Cristo. A nuyá, dädi 'yøthogä hanja ngue n'nahmantho guí nne gui hyëhmü p'ü Oja, guí nne gui tenhnü mi'da yø hyä t'embí ngue rä hoga 'da'yo hyä. ⁷ Pë nu'a majuaní ngue rä hoga 'da'yo hyä, hingui yoho, hyü ja'a, sinoque hõnda n'na. A nuyá, 'bëi to øt'e ngue di 'yot'itho ni mmüihü, i nne dä männa hoga 'da'yo hyä ngue te bi 'yøtra Cristo. ⁸ Pë nuyá, madague'a dä guecsegähe, oque n'na rä anxë di 'yë mahëts'i dä bõni ngue dä xi'áhu man'na rä hoga 'da'yo hyä ngue hinda 'da'iguii na rä hyä ya xtá xi'áhe, nuna n'nan'yo rä hyä dä mä, dä ma rä castigo na. ⁹ Ya xtá xi'áhu m'met'o, 'në mahõn'a ga mmanjá ya. Nu'mø to dä xi'áhu man'na rä hoga 'da'yo hyä hinda 'da'iguii na rä hyä ya guí éc'ëihü, nuna n'nan'yo rä hyä dä mä, dä ma rä castigo na.

¹⁰ Co nuna rä hyä naya, zua dä zä gui 'yëmhü ngue dí hongä rä hyä ha di nu manhogä yø ja'i? Nu'á, hin'na'a. Dí nne ngue gue'a Oja dä nu manhogui. Nügä hinna mangä ya yø hyä ya, ngue di nu manhogyø ja'i. Nu'mø gdi hongä rä hyä ngue dä gue'a te nnu manho yø ja'i ga mma, ya hingrá mëfigä rä Cristo 'mø.

¹¹ Ague mä zi cy'áhu, dami pahmü ngue nuna rä hoga 'da'yo hyä dädi øt'áhu, hingra ja'itho rá ts'änni na. ¹² Hinjonni ja'i dá mëpyagä te bi mä, 'në hinjonni ja'i xänngui te dí mma. Hinda hõnse rä Jesucristo bi jaqui ngue dá pacä na rä hyä na.

¹³ Ya xcä 'yøhmü te 'be'a nmará n'yogä m'met'o ngue'mø nmi tennä yø nt'éc'ëi yø judío. Guí pahmü ngue janjuani hinmi säyagä dí honi ha gda sæcä'ü yø ja'i Oja. Porque nmi nnegä ngue xøgue xtí m'mehna rä hoga 'da'yo hyä na. ¹⁴ Nu'a rá nt'éc'ëi yø judío mi ja, man'na tate ngue nmi éc'ëigä'a ngue'ü mi'da ma mmijudíogähe 'da'igu rä pa dí 'bëhme. Nügä man'na xtá øt'ä xanho'a te rä costumbre maní n'yo mä mboxitahü. ¹⁵ Nuna Oja bi 'dacrä mate ngue bá huanngui hante ngue gá m'müi. 'Në bi zoqui ngue ga øtra 'bëfi bi 'daqui. ¹⁶ Porque bi ne Oja ngue dá mpacä'be'a rá Ts'ünt'ü, n'namhma ngue dä zäp'ü ga xicä yø ja'i hingyø judío te'o na rá Ts'ünt'ü Oja. A nügä p'üya, hinjonni ja'i dá änni te ja ngue ga øt'e. ¹⁷ 'Në hingä 'bet'o dá magä p'ü Jerusalén ngue xcä xädi te mi xännbate'ü yø representante rä Cristo bi 'yëxä m'met'o hante ngue dä 'yëxqui. Sinoque daní mpagä p'ü ja rä häi Arabia. 'Dámä pengä p'üya, mahõndä écä p'ü ja rä hnini Damasco. ¹⁸ Mi tho'a nhyü jeya p'üya, ja dá magä Jerusalén ngue dá nyagä'be rä Bedu. Pë hõnda n'ne'ma cüt'a dá m'mécä p'ü mi 'bë'a. ¹⁹ 'Në hinjom mi'da ni representante dá nyagä'be, hinda hõndra Jacobo nu'a rá n'yohü mä Hmühu Jesucristo dá nügä p'ü. ²⁰ I pa Oja ngue majuaní na rä hyä dí xi'áhu.

²¹ M'mëfa p'üya, daní mpagä p'ü ja rä häi Siria, 'nëp'ü ja rä häi Cilicia. ²² A nu'ü yø ja'i éc'ëi rä Cristo di mpeti p'ü ja yø hnini ngue rä häi Judea, tobe hingä n'na ndi dädi nnügähe'ü. ²³ Hõntho nt'øde te hma ngue ényø ja'i: "Nuna rä n'yohü mi honi ha di zühü 'yëc'ëi 'mø man'na rä pa, a nuyá hmanya ngue guehna xihyø ja'i ngue dä 'yëc'ëi'a rä Cristo nuna hinmi nnepe dä 'yëc'ëi yø ja'i m'met'o". ²⁴ Janangué éspäbi Oja yø ja'i, porque nuna Oja bi hyät'i bi pärcagui mä mmüi.

2 Mi gua'a rá 'de'ma goho rä jeya p'üya, mahõndä magä Jerusalén. Dä megä'be rä Bernabé connä Tito. ² Dä magä p'ü, porque Oja bi 'yurcagui, bi neque ngue ga mmagä Jerusalén. Bi mpeti'ü 'bet'o rä hyä p'üya ngue dá nyähe. Dä xicä'ü p'üya hanja na rä hoga 'da'yo hyä dädi øtä yø ja'i hingyø judío. Dä ne ngue dä fädi ngue 'da'igu rä hyä dí xihme yø ja'i. Porque dá negä ngue hinda nts'onna mä 'bëfi ya xtá øt'e, 'në ni-mantho dädi mpefi. ³ Pë majuadi dá nyähe, bi hnu manho na rä hyä dá mä. Nuna rä Tito mä n'yogä'be hingui n'youi rä hmëpya ngue rä circuncisión. Pë ya himbi ma mä jats'edi ngue di njapi tengütho manna ley ga 'yo yø judío. ⁴ Hõndi 'da yø ja'i mi 'bëp'ü ngue

himmā juānī yø 'yɛc'ɛi, bi nepe ngue xtā hmɛpya nā rā Tito. Pɛ nuyá, guehya yø ja'í cuatyø 'yɛc'ɛi ya, i honī ha di zərca mā guahɛ ngue dā zāp'ɛ di yajpəhɛ m'mɛfa ngue hīndí ɔthɛ'a te gā mmāmp'ɛ ja rā ley. Porque ya dí ɛc'ɛihɛ rā Cristo. 'Nɛ guehya yø ja'í di ja ts'edi ngue gā ɔthɛ te gā mmāmp'ɛ ja rā ley ya. ⁵ Pɛ nuna rā hya mmanya, hīngā n'na ne dí ɔrpāhe masu. Porque nuna rā hoga 'da'yo hya ya guí ɛc'ɛihɛ, guehna rā hya ngue mājuānī nā, ya hīnda zā to di pādi.

⁶ Nu'ɛ yø 'yɛc'ɛi 'bet'o rā hya, hīndí mportagā 'mø ngue 'bet'o ogue hīn'nā, porque nup'ɛ ja rá hmī rá dā Ojā, ya hīmmā hyets'i yø ja'í p'ɛ. Pɛ nu'ɛ 'bet'o, hīn temā hya bi xiqui ngue dā 'yɛngui hīngā gue'a rā hya dí mma. ⁷ Hante gue bi mmɛyase ngue Ojā di fārcagui rá hoga 'da'yo hya ngue gā xihyø ja'í hīngyø judío. A nuna rā Bedu bi ma mafāti rā hoga 'da'yo hya dā xihyø ja'í ngue yø judío. ⁸ Porque gueŝe Ojā bi 'yɛxra Bedu ngue drā representante rā Cristo p'ɛ ha 'bəhyø judío. Pɛ xquet'a bi 'yɛxqui ngue drā representantegā rā Cristo p'ɛ 'bəhyø ja'í hīngyø judío.

⁹ Janāngue nuya hyu nc'ɛi ya, rā Jacobo, rā Bedu, rā Xuua guehya 'bet'o p'ɛ Jerusalén, bi baħya p'ɛya ngue Ojā bi ne ngue di tocagā rā mmɛnthī ngue gā ɔt'a nā rā 'bɛfi nā. Ya dā mbennā 'yɛhe p'ɛya, guehna rā hmɛya nā ngue jaje rā acuerdo nā te rā 'bɛfi gā ɔthe. Bi ts'ānnbɛya ngue gā mmegā'be rā Bernabé, gā ma māngā'be rā hoga 'da'yo hya p'ɛ 'bəhyø ja'í hīngyø judío. A nuya dā nyagāhe p'ɛya, guehya dā xihra hoga 'da'yo hya ya yø judío ya. ¹⁰ Hōnda n'na rā hya bi sicā'be p'ɛya, ngue hīnda ma mapumbɛni yø hyoya, dā 'bāts'i te honī. Pɛ nuna rā hya nā, hīngā ja dí mbɛnngagui, ya zant'a dādi ja ndummɛi ngue dā 'bāts'i te honyø hyoya.

¹¹ M'mɛfa p'ɛya, ya dí 'bɛcā p'ɛ ja rā hīnī Antioquía, xquet'a bi zəp'ɛ rā Bedu. Mī ma njammī pa p'ɛya, bi 'yɛhra pa ngue hīnnī 'yup'ɛ te bi 'yøtrā Bedu. Janāngue yø hmī yø dā yø ja'í p'ɛ dā hejpi te ɔt'e. ¹² Rā mɛditho xanho te bi 'yøtrā Bedu. 'Dap'ɛ bi nsihmɛui yø 'yɛc'ɛi hīngui n'youi rā hmɛpya di njapyø judío. Mī zø i'da yø ja'í bā nɛxpɛ 'bəhra Jacobo, guehya yø ja'í di ja ts'edi ngue dā hmɛpya gātho yø 'yɛc'ɛi hīngyø judío ya. Mī zøhya p'ɛya, rā Bedu bi zū ngue dā ts'ɛi, janāngue bi 'uep'ɛ 'bəhyø 'yɛc'ɛi hīngā mhɛpya. ¹³ Nuya mī'da yø judío ngue ya yø 'yɛc'ɛi p'ɛya, xquet'a 'nɛhya bi 'yøt'e tengutho ɔtrā Bedu ya ngue bi nsu, bi 'uep'ɛ 'bəhyø 'yɛc'ɛi hīngā mhɛpya. Co 'nɛhna rā Bernabé bi ntet'i te ɔtrā Bedu. ¹⁴ Nu'mø mā nugā te ɔtrā Bedu p'ɛya ngue ya hīmmā juānī ngue gue'a te mmanā hoga 'da'yo hya gā 'yo, yø hmī yø dā yø 'yɛc'ɛi p'ɛ dā hejpi, di ɛmbi: "Ague Bedu, nu'í grā judío, pɛ astā 'nɛsɛ'i, ya xcā hyep'ɛ 'da yø hya mmāmp'ɛ ja rā ley gā 'yo yø judío. Ya guí ɔt'e tengutho yø 'yɛc'ɛi hīngyø judío. ¿Hanja ya ngue ja guí nnepe dā 'yɛn'ɛ yø 'yɛc'ɛi hīngyø judío ngue jatho gā ɔthɛ te gā mmāmp'ɛ ja rā ley gā 'yo yø judío ya?" dí ɛmbi.

¹⁵ Dí nne gā xi'a n'na rā hya ya te'o gātho ya mā mmijudíohe. A nuju, hīnna 'bəhmɛ'a ngue rā ts'oqui gā ɔthɛ tengutho ɔtyø ja'í hīngyø judío. ¹⁶ Pɛ dí pəhmɛ ngue nu'a di nhohmā ts'oquihɛ, hīngā gue'a ngue gā ɔthɛ te mmāmp'ɛ ja rā ley gā 'yo yø judío'a. Nu'a di nhohra ts'oqui, gue'a ngue dā t'ɛc'ɛi rā Jesucristo'a. A nu yø ja'í hīngyø judío ya ɛc'ɛi rā Cristo ya, pɛ xquet'a 'nɛcju ya dí ɛc'ɛihɛ nā rā Jesucristo ya. 'Nɛ guehna di nhohmā ts'oquihɛ nā ngue dā ɛc'ɛihɛ rā Cristo, hīngue masque bi nhohmā ts'oquihɛ ngue xcā ɔthɛ te mmāmp'ɛ ja rā ley gā 'yo mā mmijudíohe. Porque hīn-jonda bəni ngue di nhohra ts'oqui ngue dā 'yøt'e te mmāmp'ɛ ja rā ley. ¹⁷ A nuyá, ya dí ɛc'ɛihɛ rā Cristo ngue di nhohmā ts'oquihɛ. Pɛ mī'da yø ja'í ɛmbi ngue rā ts'oqui dí ɔthɛ ngue hīndí ɔthɛ te gāma hya mmāmp'ɛ ja rā ley. ¿Ua sā dā 'yɛnya yø ja'í ya ngue nu'a te rā hya bi xānngəhɛ rā Cristo, ya i 'yøt'a ngue gā ɔthɛ rā ts'oqui? Nu'a, hīn'nā'a. ¹⁸ A nuyá, ya xtā māngā ngue hīngui ja rá ts'edi rā ley ngue di nhohra ts'oqui. Xi'mø hōngā 'bāt'i, gā ɛmbi ngue ja rá ts'edi rā ley, ya hīmmā juānī ngue bi nhohmā ts'oquigā 'mø. ¹⁹ Pɛ ya hīnnī mantho ngue ja rá ts'edi rā ley ya, porque ya bi nja'a rā castigo mī mmanā ley. Nugā tengutho 'mø bi hyogā rā ley. Nuyá, ya gdā 'bɛ'a ngue gā tən'nā Ojā. ²⁰ Nu'mø mī ma maquat'i rā pont'í rā Jesucristo, 'nɛqui dí ɔr'mā güenda ngue ya bi ncuarcagui rā pont'í. Nuya hīndí sänse te nna 'bɛi, hōnt'a rā Cristo o mā mmɛigā ya. A nuyá, mɛnte rā pa dí 'bɛcā ua ja rā ximhāi, hōnt'a rá Ts'ənt'ɛ Ojā dí ɛc'ɛi ya. Nuna, di maqui 'nɛ bi ndāse ngue bi tho connā gueque. ²¹ Nuna rá mate Ojā bi 'daqui, hīndí nne gā jonī. Xi'mø ngue dā gue'a rā ley gā 'yo yø judío di nhohra ts'oqui rā ja'í, ya sāditho bi du rā Cristo 'mø.

3 Ague gyø mmɛnguhɛ p'ɛ ja rā häi Galacia, rá nɛgui mā'bedi nī mmɛihɛ. ¿Hanja ngue gādi n'uni thā'əhɛ ngue hīngui ɛc'ɛihɛ nā rā hya mājuānī? Nī hmī nī dāhɛ p'ɛ dā māngāhe nā rā hya nā ngue rā Jesucristo bi 'dømp'ɛ ja rā pont'í. ¿Ua ya gā pumbɛnihɛ nā rā hya naya? ² Ya guí pəhmɛ xandənhɛ ngue Ojā bā pən'nəhɛ rā Espíritu Santo ngue gā 'yɛc'ɛihɛ rā hoga 'da'yo hya bi si'əhɛ. Hīmbi 'ben'nəhɛ nā rā Espíritu Santo ngue gā 'yøthɛ'a te gā nt'ot'i p'ɛ ja rā ley. ³ ¿Mba hanja'a nī m'mɛmmɛi guí ɔthɛ? Ya guí pəhmɛ ngue gue'a rā Espíritu Santo bi 'da'əhɛ rā 'da'yo te. Pɛ nuya guí ɛnā ngue gui hyonse ha di gommanho te gdī n'yohɛ ya. ⁴ Ya xāngu rā n'ɛ xcā sähɛ ngue guí ɛc'ɛihɛ rā Cristo. ¿Ua hīnte nī bəntho'a ya? Pɛ dí ɛnā ngue ja te nī bənt'a. ⁵ Damī pəhmɛ hanja ya ngue Ojā bā pən'nə Espíritu Santo ngue bi 'yøtyø milagro p'ɛ guí 'bəhmɛ. Nguna gā nuhɛ ngue bi nja rángue gā 'yɛc'ɛi rā hoga 'da'yo hya bi si'əhɛ. Pɛ hīn'í nja nā te gā nuhɛ ngue gā 'yøthɛ'a te gā nt'ot'i p'ɛ ja rā ley.

⁶ Tengutho dí xi'ahx ya, ngunā nt'ot'i p'x ja rā Maça Libro ngue ɛnā: "Rā Abraham bi 'yɛc'ɛi ngue di nja'a te rā hyā xi xi Oja. Nu'a i 'yɛc'ɛi p'uya, Oja bi hojpaḃi rā ts'oqui", i ɛnā. ⁷ Janangue dami pahmɛ ya ngue nu'x nnopā mbom'meto rā Abraham, guehya yø ja'i ja yø nt'ɛc'ɛi ya. ⁸ Nup'x ja rā Maça Libro, ya manjam'møtho nt'ot'i rā hogā 'da'yo hyā ngue 'nɛ'x yø ja'i hingyø judío di nhohyø ts'oqui 'mø bi 'yɛc'ɛi Oja. Porque ngu'a bi man'Oja bi nyāui rā Abraham ngue bi 'yɛmbi: "Connā ngue'a'i gātho yø ja'i 'bɛcua ja rā ximhāi dā ma mā-jap'i", bi 'yɛmbi. ⁹ Nu rā Abraham bi 'yɛc'ɛi Oja, 'nɛ Oja bi jap'i. A nuyá, nu to gā dā 'yɛc'ɛi Oja, Oja di jap'i tengutho rā Abraham.

¹⁰ Nu to gā ɛnā ngue di nyan'a ngue dā 'yøt'e te gā nt'ot'i p'x ja rā ley, dā tho rā castigo rā ja'i. Porque nt'ot'i rā hyā ngue ɛnā: "Nu to hingui øt'e para zan-tho'a te gātho nt'ot'i p'x ja rā ley, gue'a dā tho rā castigo'a". ¹¹ Pɛ dí pahmɛ ngue nu rā ja'i ɛnā ngue dā 'yøt'e gātho'a te mmamp'x ja rā ley, hinga gue'a di hojpaḃi Oja'a. Porque rā Maça Libro i ɛnā: "A nuyā to bi 'yɛc'ɛi Oja, guehya di hojpaḃi ya, 'nɛ di unna 'da'yo te". ¹² Ya hĩnte ni bøndrā nt'ɛc'ɛi rā ja'i nu'a ɛnā ngue di nyan'a ngue dā 'yøt'e te mmamp'x ja rā ley. Porque nt'ot'i p'x ja rā ley rā hyā ngue ɛnā: "Nu rā ja'i hĩnte di 'bɛdi dā 'yøt'e gātho'a te mmamp'x ja rā ley, hont'a rā ja'i di t'unna 'da'yo te'a".

¹³ A nuyá, ya hinga thomhmɛ rā castigo mmamp'x ja rā ley ya. Porque rā Cristo, ya bi thohrā castigo connā nguec'j'a. Nup'x ja rā Maça Libro i ɛmp'x: "Nu rā ja'i maçuati rā za, ya rā castigo thogui". ¹⁴ Rā Cristo bi thohrā castigo connā nguec'jɛ n'namhmā ngue hinga høndrā Abraham di nthɛui rá njap'i Oja, sinoque xquet'a 'nɛ'x yø ja'i hingyø judío di nthɛui. Janangue ya di nja'a te rā hyā bi yat'a Oja, nu to gā dí ɛc'ɛihɛ rā Jesucristo, ya dí n'yohɛ rā Espíritu Santo.

-----

¹⁵ Ague mā zi cū'ahx, nunā rā hyā gā mmangā ya, gdā hyɛjpaḃh'a te øtyø ja'i. Nu n'na rā n'yohɛ ngue'mø øt'ui n'na rā cohi rá mmic'ɛiui, 'nɛ bi firma rā sæcua dā nangui, ya hĩnda zā to dā xotra hyā bi nja, ni xĩnda zā ngue to dā hyuts'i te nt'ot'i. ¹⁶ Nunā Oja bi yarpāḃi n'na rā hyā rā Abraham co 'nɛ'a rá mbom'meto bi terpap'x. Pɛ hĩnte mmamp'x ha nt'ot'i rā hyā ngue dā 'yɛnā "yø mbom'meto" tengutho 'mø di mma ngue xtāngu. Sinoque n'na nc'ɛiθo'a mmamp'x, guehna rā Cristo na p'uya. ¹⁷ Tengutho rā cohi øtyø ja'i, xquet'a Oja bi gohmi n'na rā cohi rā Abraham, 'nɛ bi yarp'i ngue di nja'a te bi xifi. Mi tho'i 430 njeya, bi t'unna ley rā Moisés, pɛ hĩmbi nts'onna rā cohi mi jai Oja rā Abraham. Nunā rā hyā ya xi ma mayat'i, di njahmā nā. ¹⁸ Xi'mø hont'x to øt'e te gā di mända rā ley di t'unna njap'i, ya hĩmma hyoni temā hyā di yarçahɛ Oja 'mø. Pɛ rā Abraham bi yarpāḃi Oja ngue di unna njap'i, 'nɛ bi unni.

¹⁹ Pɛ ¿hanja ngue bi nja nā rā ley 'mø? Bi un'Oja nā rā ley para ngue dā bahyø ja'i te 'bɛ'a rā ts'oqui øtyø ja'i. 'Nɛ bi nja rá ts'edi nā rā ley astā gue'mø mi m'mh'a rá

mbom'meto rā Abraham. Nunā, bá ts'ännbi ngue dā 'yøt'a te rā hyā mayat'i ngue di nja. Nunā rā ley nā, yø anxe bi mā hanja, janangue rā Moisés bi xihyø ja'i nā rā hyā bi manyø anxe. ²⁰ Pɛ nu'mø mi nyāui Oja rā Abraham ngue bi yarpāḃi nā rā hyā nā, hinga 'be bi hy-onnā pøngahya, sinoque bi nyāseui.

-----

²¹ ¿Ua sã gā ɛmhmɛ ngue nunā rā ley bi 'yotra Moisés di njunt'ui nā te rā hyā bi yat'a Oja? Nu'a, hĩn'na'a. Porque hĩn temā ley di ja ngue dā hyat'i dā 'yøtrā ja'i te gā di mända para ngue di t'unna 'da'yo te rā ja'i. ²² Pɛ nt'ot'i p'x ja rā Maça Libro ngue gātho yø ja'i xā mbent'ui rā ts'oqui. Janangue dí pahmɛ ya ngue hont'x to ɛc'ɛi rā Cristo di nthɛui'a te xā yat'a Oja ngue di un'x to bi 'yɛc'ɛi.

²³ Hante ngue dā zøcua rā Cristo, gue'a rā ley maḃi mända yø ja'i. Bi nja rá ts'edi nā rā ley nā, astā gue'mø mā pahmɛ ngue gue'a rā Cristo gā ɛc'ɛihɛ ngue di nhohmā ts'oquihɛ. ²⁴ Nunā rā ley bi nōpā mādi yø ja'i, ngue di ndäpyø ja'i rā Cristo 'mø mi zøhø. A nu to dā 'yɛc'ɛi nā rā Cristo p'uya, ya di nhohrá ts'oqui rā ja'i. ²⁵ A nuyá, ngue dí ɛc'ɛihɛ rā Cristo, ya hĩnni mantho di mandagahɛ nā rā ley mi fäc'jɛ ya.

²⁶ Rāngue dí ɛc'ɛihɛ rā Jesucristo ya, ya yø basigahɛ Oja ya. ²⁷ A nuyá, nu to gā bi nxixyā 'mø mi 'yɛc'ɛi rā Jesucristo, guehya gā 'yo tengutho i n'yo rā Cristo ya.

²⁸ Ya hĩndi mporta ngue'mø grā judío ogue hĩngrā judío; 'bɛhni hmɛ ogue hĩnjo'o ni hmɛ; ogue grā n'yohɛ ogue grā xisu. Porque nu'mø ya gā guí n'yohɛ rā Jesucristo, ya n'na hyatho gui jah'a. ²⁹ Nu'mø ngue guí n'yohɛ rā Cristo, ya gue'ahɛ yø mbom'meto rā Abraham. 'Nɛ di toca'ahɛ nā te xā yat'Oja ngue di un'i.

4 Ya guí nnyhɛ ngue nu'mø rá ngüetho n'na rā ts'unt'x ja ngue dā gohmi n'na rā erensia, 'da'igudi n'na rā hmiqui, mādague'a ngue rá mmeti gātho.

² Porque 'bɛhyø ja'i di ncarga ngue dā mārpaḃi te pets'i astā gue'mø bi zønna pa dā zännbāḃi rá papá ngue di ndäpi. ³ Di njathɛ p'uya. Hante ngue gā pah-mɛ hanja nā rā Cristo, dá ja ndymmɛi ngue gā øth'x yø costumbre gā 'bɛhyø ja'i ua ja rā ximhāi. ⁴ Pɛ nu'mø mi zønna pa bá sän'nā Oja ngue bá penhua rá Ts'unt'x, bi øn'a n'na rā xisu. Nunā rā Ts'unt'x nā, bi 'yøt'e te mmamp'x ja rā ley gā 'yo yø judío. ⁵ Bí 'yɛhɛ ngue go bi tho'a rā castigo mi ja gā thohmɛ tengutho di mända rā ley. Janangue nuyá, ya guec'jɛ yø basigahɛ Oja ya.

⁶ A nuyā ngue ya yø basigahɛ Oja, nunā Oja connā Ts'unt'x bá penhna Espíritu Santo p'x ja mā mmæihɛ ngue gā n'yohɛ. 'Nɛ guehna rā Espíritu Santo bi ɛgnbi te mmanna ja'i 'mø xi Oja ngue ɛmbi: "Mā Pa-pá'i Oja". ⁷ Janangue nuyá, ngue ya yø basigahɛ Oja ya, ya hĩndi 'bɛhmɛ tengutho n'na rā hmiqui. A nu'mø ngue ya yø basigahɛ Oja, tengutho n'na rā basi ja rá erensia, di njathɛ p'uya, di toca'ah'a te di un'Oja rángue dí ɛc'ɛihɛ rā Cristo.

8 Nu'mø yø pa xa thogui ngue hınmanı pãhm Oja, gue'x yø dahmu ngue himma juanı Oja gmi nnøpa hmuhx ngue gmi thanneh. 9 A nuyá, ya guı pãhm Oja ya, oque man'na xanho, bi ba'ahx Oja. ¿Hanja ngue ya guı nne guı hyehm p'x Oja ya, mahønguı nne guı 'yεc'εıh'x yø costumbre hın tema ts'edi di ja?

10 Porque guı suphx yø pa di costumbra yø ja'ı ngue supı. Nu'mø rã t'xsnã guı suphx. Njeya, njeya i ja mı'da yø pa guı suphx. 11 Ya xangu rã 'befi xtã øt'e ngue dí xãn'nãh rã hyã. Guehna dí sugã naya ngue di nts'onã rã hyã nã.

12 Ague ma zi cu'ahx, damı 'yøthx tengutho dí øt'ã ngue hındı øt'ã'x yø costumbre yø judıo ya. A nügã dí øt'ã tengutho gmi øthx m'met'o. Pe nügã dí εnã ngue hınguı səcjx tengue dí øt'e. 13 Guı pãhmx ngue nu'mø rá mudi ma magã p'x guı 'bøhm, dá xi'ahx rã hoga 'da'yo hyã, nügã nmadı hyenni. 14 'Nε nu'a rã n'x nmi hembã, xanhenniho ha xtı zã xcã nyahx. Pe nu'ahx p'uya hınga 'yemhmx ngue hında zã gã nyahx, nı xıngã fescathohx rã hyã dá mangã. Hante gue co n'na rã pähä guı 'yøhm rã hyã dá mangã, tengutho 'mø di 'bãp'x n'na rá anxε Oja ngue dá zo'asex, oque tengutho 'mø di 'bãε p'x rã Jesucristo dá zo'ahx, gã jajx p'x. 15 ¿Harx gã 'yemhm'a rã pähä bı nja'ahx'a rã ora dá xi'ahx rã hyã? Conque dí paçã ngue nu'a rã 'bãxte guı nne xqui 'yørçahx, nu'mø di sä astã nı dá guı nne xqui hyãı ngue xqui 'dacjx. 16 Xiya, astã guı nne guı 'yøt'e ngue ma nsuıh ya ngue njuantho dí xi'ahx nã te majuanı.

17 A nuya mı'da yø ja'ı emmeı nne dá mãxahx, pε hıngã rho nne dá 'yøt'ahx ya. Sinoque høntho nne ya ngue guı hyegãh p'x, i nne ngue go guı tenhn'a rã hyã mmãnya. 18 Pe ya xanho ngue'mø to nne dá mãxahx, pεgue ya dá n'yo'a ngue rã rho dá 'yøt'e. A nügã xquet'a dí nne gã fãxahx, pε hınga høn'mø dí 'bøp'x guı 'bøhmx dí nne gã fãxahx, sinoque hangı rã pa dí nne gã fãxahx. 19 Ague ma bası'ahx, tengutho n'na rã xısu 'mø ja ngue di ønnã bası sä rã n'x, dí njadã p'uya, mahøndı sä rã n'x co nu'ahx astã gue'mø guı 'yøthx tengutho bı 'yøtrã Cristo. 20 Nügã hındı sanı ngue gdi 'bēcã p'x guı 'bøhmx ya ngue gã nyasex, n'namhma gã nny ha gdã japã'a rã hyã si'ahx. Porque nuyá, janjuanı hındı padı te gã øt'e co nu'ahx.

21 Nu to gãtho nne dá 'yøt'e te gã nt'ot'i p'x ja rã ley gã 'yo yø judıo, damı xıcjx ya. ¿Ua hınjãm'mø guı øhm'a rã hyã nt'ot'i p'x ja rã libro ngue rã ley? 22 Ya guı pãhmx ngue nt'ot'i ngue rã Abraham bı m'mø'i yoho yø ts'ant'x. Nunã n'na rá ts'ant'x, rá ts'ant'x n'na rã xısu ngue rã gønıtho. Nunã man'na rá ts'ant'x, rá ts'ant'x nã rã xısu ngue rã mmenniçu. 23 Nunã rã xısu ngue rã gønıtho, hıngã 'yabası nã, janangue bı m'møhrã bası. Pe nunã rã xısu ngue rã mmenniçu, marã 'yabası, guesε Oja bı yarparı rã Abraham ngue bı

m'møhrã bası nã. 24 Ja ua yø hyã mahyequi. Nuya yoho yø xısu ya, guı nhyejparı yoho yø cohi i ja. Nunã rã xısu ngue rã gønıtho nı hu ngue rã Agar. Guı nhyejparı'a rã cohi bá njap'x ja rã t'øhø Sinaı. A nuya yø ja'ı εnã ngue dá 'yøt'e te di manda rã ley ya, guehya nnøpa bası rã Agar. 25 Nunã rã Agar, yoho yø xequı mahyejpi. Guı nhyejpã rã t'øhø Sinaı jap'x ja rã häi Arabia. 'Nε guı nhyejpã rã Jerusalén, nu'a ja ua ja rã häi. Porque nuya yø judıo 'bøp'x, i tenthø te nt'ot'i p'x ja rã ley. 26 Pe nuya yø ja'ı yø ngump'x ja rã Jerusalén bı ja mahets'ı, hındı manda rã ley ya. A nujx, ja dyø mmenguhx p'uya. 27 A nup'x ja rã Macã Libro, nt'ot'i p'x rã hyã ngue εnã: "Di nja'ı mpähã grã 'yabası, nu'ı hınga pahra ønnate. Gã mafi ngue guı johya, madague'a ngue tobe hınguı pä'a rã ønnate. Porque rã xısu ngue rã 'yabası bı hyep'x rá ndø, pε man'na xangu yø bası di m'møı, hında gue'a rã xısu 'bøhmı rá ndø".

28 A nujx ya ma zi cu'ahx, tengutho rã Isaac, Oja bı yat'ı ngue di m'møı. Di njathx p'uya, Oja bı yat'ı ngue dyø basıgãh. 29 Nu'mø mı nja nã te rã hyã xí yat'a Oja ngue di nja, rã Espıritu Santo bı 'yøt'e ngue bı m'møhra Isaac. Pe nunã rá ts'ant'x rã Agar bı mbøcue, bı zøhra Isaac. Xquet'a di njathx p'uya, nu'x mma ngue øt'e te nt'ot'i p'x ja rã ley i səcj'x. 30 Pe guı pãhmx te nt'ot'i p'x ja rã Macã Libro ngue εnã: "Nunã rã xısu ngue rã gønıtho, dá thøn'athi, dá me rá ts'ant'x. Porque nunã rá ts'ant'x nã, hındı tocabi'a te dá hyannã rá ts'ant'x nã rã xısu ngue rã mmenniçu", i εnã. 31 A nuya ma zi cu'ahx, hıngyø basıgãh nã rã xısu ngue rã gønıtho, sinoque gue'a rã xısu ngue rã mmenniçu yø basıgãh.

5 Ya bı hoga ma ts'oquıh rã Jesucristo. Janangue ya hındı tenhn'a rã ley gã 'yo yø judıo ngue gã εnã di nyanma teh. Damı hyãh rã ts'edi ya, damı ndøh co nunã rã hyã nã. 'Yo sä guı εnã ngue di nja rã castigo ngue'mø hınguı tenna ley gã 'yo yø judıo.

2 Nügã drã Pablo, damı 'yøhm nã rã hyã gã mmangã ya. 'Yo gãdı n'ynı ngue dá hmεpya'ahx ngue sä guı 'yεnã gue'a di nhohnı ts'oquıh'a. Nu'mø, ya sädıtho gã pãhm rã Cristo 'mø. 3 Mahøn'a dí nne gã xi'ahx ya, nu gãtho yø ja'ı εnã ngue dá mεpya yø do'yo, 'yo sä di εnã ngue hønt'a dá 'yøt'a, sinoque ja ngue dá 'yøt'e gãtho'a te nt'ot'i p'x ja rã ley. 4 Nuya yø ja'ı εnã ngue di nhohyø ts'oqui ngue dá 'yøt'e te gãmã hyã nt'ot'i p'x ja rã ley, guehya yø ja'ı hep'x rã Cristo ya. Ya emp'x nã rá mate Oja. 5 Pe nujx, rã Espıritu Santo di hãtrã ts'edi ma mmøıh ngue dí tømhm'a rã pa rá nzequi. Guesε Oja dá mamp'uya ngue ya bı nhohma ts'oquıh rãngue dí εc'εıh rã Cristo. 6 A nuyá, ngue ya dí n'yohx rã Jesucristo, ya hınte di muıı 'mø mhmεpya ma do'yohx oque hıngã mhmεpyagãh. A nu'a tãte di muıı ya, guehna ma nt'εc'εıh ja naya, 'nε nunã ma nt'εc'εıh nã, guehna øt'e ngue dadı mahma cuhx n'na nny n'najx naya.

7 Ya xanho te gmanı n'yohx m'met'o. ¿Te'o di ts'on'na nı mmøıh ngue guı hehm p'x nã rã hyã majuanı?

8 Nunã rã hyã di ts'on'na nı mmøıh, hıngã ts'annı Oja

na. Porque Oja, i zon'nahh na ngue gui siguethohh te mi ja. ⁹ Ya guí nnuh ngue n'na zitəqui ra íxi di ixqui gátho ra jəni. ¹⁰ Nuga hu ma mməi ngue ma Hmuh Jesucristo hĩndi ja'i ngue gui pahnĩ nt'ɛc'ɛihh i ja. Pe nuna ra n'yohh nne di ts'on'na ni mməihh, da japra castigo Oja na, hont'o bi ză maja'i.

¹¹ Pe nuga ma zi cu'ahh, nu'mo gdi xi'ahh ngue gui mməpya ni do'yohh, hĩndi nnu man'ugă yə judio 'mo. Pe nuyá, sacyə ja'i co nuna ra hya dí xännbate, ngue ra Cristo bi dup'ə ja ra pont'i, gue'a i nyanyə te yə ja'i'a. ¹² Nuya yə n'yohh di pi'ahh ena ngue jatho gui mməpya ni do'yohh ngue da ma nthequi, zhanja ngue nuya yə n'yohh ya, hĩndi nhyecse xanho astă da ma m'moqui?

¹³ Ague ma zi cu'ahh, bi zon'nahh Oja ngue hĩnni mantho gui suh ra castigo di manda ra ley. Pe 'yo să guí ɛmhm ngue sátho gui 'yothh ra nts'o so ni mməihh ya. Nu'ă, hĩn'na'a. Para ngue di nɛqui ngue gadi mmadi n'na ngu n'na'ahh, a nuya dami mfats'i n'na ngu n'na'ahh ya. ¹⁴ Hont'a n'na ra hya ja ngue di nja para ngue di ma macumple te gă nt'ot'i p'ə ja ra ley. Guehna ra hya ngue ena: "Dami mahni mmic'ɛiui tengutho gni ne ngue di ma mamadi'i". ¹⁵ Pe nu'mo gadi nsothh, ya ja ngue gui nsahh n'na ngu n'na, pəts'i guí tutho ni mmic'ɛiui.

-----

¹⁶ Nuga dí xi'ahh, dami n'unĩ ngue gue'a ra Espiritu Santo da xän'nahh te gdí n'yohh. Nu'mo gui hyaxh'a ra 'yu di da'ahh'a, hĩngui 'yothh'a te ni pähaseh 'mo. ¹⁷ Nu'a ra nts'o so ma mməihh, hĩngui nnu manho ra Espiritu Santo'a. Nuna te nne ra Espiritu Santo ga othh, n'nan'yo na ngue'a ra nts'o so ma mməihh. Guehya di ntər'mahya p'ə ja ma mməihh ya. Janangue xangu yə nnidi hĩngui să ga othh'a te dí nne ga othh. ¹⁸ A nu'mo gue'a ra Espiritu Santo da xänngahh te ga othh, ya hĩngui ja ngue ga suh ra castigo di manda ra ley 'mo.

¹⁹ Hĩngui henni gdă pahm ndana gue'a ya yə nts'o otyə ja'i. Gue'a ra n'yots'om'măi, gă ra nts'o ja ră mməi ra ja'i, hĩngui nne di ts'ammĩ ngue'a te ra nts'o ga 'yo. ²⁰ I thanne yə dahm, i ɛte. Di nsəhyə ja'i. Hondra njunt'i nne. I sehya. I ncuɛ. Di 'yets'i. I 'uenyə ja'i ya yə hya i mma. Porque hondra ntəpahya i nne. ²¹ I nnepe te pəsră mmic'ɛiui, hote, iti, 'nɛ hĩnha ga ndits'i. Gátho mi'da yə nts'o i ja, gă o't'e. Nuga ya xtă xi'ahh m'met'o 'nɛ mahon'a dí xi'ahh ya, ngue nuya yə ja'i njap'ə, ya hĩndă ma macut'i p'ə di manda Oja ya.

²² Pe ra Espiritu Santo di hatra ts'edi ra ja'i te da n'yo. Guehna ra ja'i di mahra mmic'ɛiui na, di johya, hu ră mməi, seti te thogui, ra hoja'i, hĩngui ya ră mməi ngue'a ra nho o't'e. Nu te ra hya ponna ne, gue'a o't'a. ²³ Hĩndi 'yets'i, hăt'i samră mməi. A nuyá, hĩn temă ley di ja ngue da ză da ma ngue da ma ra castigo ya yə ja'i ga 'yo ya yə hya dí xi'ahh ya. ²⁴ Gátho ya to n'youi ra Jesucristo, ya bi 'yot'e ngue bi m'me'ə yə pähă xants'o manĩ n'yo. ²⁵ Nuna ra Espiritu Santo di 'dacjə ra da'yo te. Ja ts'editho ga n'umhm ya ngue gue'a ra Espiritu

Santo da xänngahh te gdă n'yohh. ²⁶ Hĩngui să ga 'yɛxhə ya, hĩngui să ga njunthə ya. Hĩngui să ga nseyabahh n'na ngu n'najə ya.

-----

6 Ague ma zi cu'ahh, nu'mo gă pahm ngue bi 'yotră ts'oqui n'na ni amigohh, nu'ə n'youi ra Espiritu Santo, gue'ə di nyau'i'a bi 'yotră ts'oqui'ə. Da xifi ngue da hyep'ə'a te o't'e. Pe gue di nya manhuɛhi ha di hejpi. Di mfadi xanho, hĩnga mbennb ngue xquet'a 'nɛ'ə di njap'ə m'mefa'ə. ² Ngu mi'da, ngu mi'da, nu'mo gă nuh te hembĩ n'na ngu n'na dami nfăxh. Nu'mo ngue ngu'a guí othh ya, ya guí othh'a te ra hya di manda ra Cristo 'mo. ³ Nu ra ja'i ena ngue səhra güenda ngue tatese, pə hĩndă ză to da hyăt'i. Sinoque di nhyăsə 'mo ngue hĩmma juani te mma. ⁴ N'na ngu n'na'ahh dami hyacsə ra güenda ngue'mo xanho te gni 'yohh ogue hĩn'na. A nu ra ja'i hacra güenda ngue xanho te o't'e, ya da ză di johya. Pe hĩngue masque di johya ngue da denna mmic'ɛiui ngue hĩngui otră mmic'ɛiui tengutho o't'e. ⁵ Porque n'na ngu n'najə həxhma xihh ngue ga hacjə ra güenda ngue'mo xanho te dí othh ogue hĩn'na.

⁶ Nu ra ja'i sännbabi ră hya Oja, jatho ngue da măxrá xännbate ngue di unni te honi.

⁷ Nuna Oja hĩngra nt'embĩ na. Hərcathohh na, masă mi 'yena ngue hĩngui nnu te dí othh. Nu te ga 'yo ra ja'i, gue'a ra njut'i di nja'a. ⁸ Porque nu ra ja'i otră nts'o so ră mməi, gue'a ra castigo da tho'a. Pe nu ra ja'i hacra 'yu xännbabi ra Espiritu Santo, guehna ra ja'i para zantho di unna da'yo te ra Espiritu Santo na.

⁹ Ogui sayahh, ma ga othh ra nho. Porque nu'mo hĩngă nsăya ngue ga othh ra nho, da zonna pa di njurcah. ¹⁰ Janangue nup'ə da ză ga othh ra nho, ma ga orpahh ra nho gátho. Pe ma datho'ə ma cyh n'nat'a ma nt'ɛc'ɛihh i ja ngue nnethe ga orpahh ra nho.

-----

¹¹ Nuga dră Pablo, dami nuh ya yə da letra ga oseğă ya. ¹² A nuya yə ja'i di ja ts'edi da hməpya ni do'yohh, hontho nne ya ngue da nu manho yə ja'i. Porque hĩngui nne da ză ra n'ə tho'ə to i mma ngue ya bi nhohyə ts'oqui yə ja'i ngue bi du p'ə ja ra pont'i ra Cristo. ¹³ Pe nuya yə xännbate ya mhmməpyabi yə do'yo, ni xĩnga guehya di o't'e te gă mmamp'ə ja ra ley ya. Hontho nne ya ngue da hməpya'ahh n'namhma ngue nup'ə di nya, ya di 'yets'i, da ma ngue ya guí othh'a ra hməpya di manda gui 'yothh. ¹⁴ Pe nuga hĩndi nne ngue te gdă 'yɛxă, hont'a dí nne ga mma ha bi nja ngue bi du p'ə ja ra ra pont'i ra Jesucristo. Pe rāngue bi du p'ə ja ra ra pont'i, ya hĩn dadi hogă'a ra nts'o ga 'yo yə ja'i ua ja ra xĩmhăi. A nuya yə ja'i otră nts'o p'əya, xquet'a hĩngui nnu manhogui. ¹⁵ Nu'mo ya dí n'yohh ra Jesucristo, ya hĩnte di mmui ngue'mo hməpya ră do'yo ra ja'i ogue hĩn'na. A nu'a di muui ya, gue'a ngue da gom'na'yo ma n'yomfənihh. ¹⁶ A nuya to gátho da hyaxna ra hya dí mmangă, dí nne ngue da hyut'a ni mməihh Oja 'nɛ di

huɛc'əhɛ. 'Nɛ hɪŋgə hɔn'əthohɛ, sinoque gətho'ɛ te'o
ya yø jə'i Oja.

¹⁷ A nu rə pa dɪ ma p'əya, hɪndɪ nne to də
gʉn'məhyaguɪ. Nuɣa yø mɛdi n'yoi mə do'yo ngue xə

ʉngyø jə'i, ja dɪ nɛqui ua ngue rá mɛfigä mə Hmu
Jesús.

¹⁸ Ague mə zi cʉ'əhɛ, dɪ nnegä ngue gä di jəp'əhɛ mə
Hmuhɛ Jesucristo. Də ngʉt'ətho.

Efesios

1 Nügä drá Pablo, bá excá Oja ngue drá representegä rá Jesucristo. Nuyá, dádi zenguagä yø ja'i ya o rá 'yε Oja, guehya yø ja'i ya εc'εi rá Jesucristo p'x ja rá hnini Efeso. ² Dí nnegä ngue nuna Oja má Papáhc co 'nghna má Hmuh Jesucristo di jap'ahx 'nε dá hyut'a ni mmuihx.

³ Ma gá ja mamadixh ná Oja rá Papá má Hmuh Jesucristo. Porque nuju ngue ya dí n'yohx rá Cristo, ya bi jap'ahx Oja. Nup'x mahεts'i 'dama 'dan'yo rá njapi mambí jap'x, gue'a bi 'dacjx'a ya. ⁴ Nu to gátho ya n'youi rá Cristo, ya xpá huan'na Oja hante di nhohra ximhäi. I nnepe ngue dá hyep'x rá nts'o ya yø ja'i xa huanhni, n'namhma ngue nup'x ja rá hmi rá dá Oja, hin temá nts'o dá thinnbi. ⁵ Nuna Oja di macjx. Ya mandø njam'møtho xpá nzänni ngue rá Jesucristo dá 'yøt'e ngue gá cohi ngue yø basigahx Oja. Nu'a te bi nja mpähä Oja dá 'yøt'e, gue'a bi nja'a. ⁶ Nuna rá Ts'unt'x Oja mathoguitho di mádi, ya má n'yohx naya. Ja ts'editho ngue zant'a gá εspahx Oja ya, porque mandøngu drá mate bi 'dacjx.

⁷ Conná guehrá mate Oja, nuna rá Ts'unt'x Oja bi du ngue bi yanju 'nε bi punnga má ts'oquihx. ⁸ Mathoguitho di macjx Oja. Bi xoga má n'yomfexihx, bi 'yøt'e ngue dá pahmhanja rá hya. ⁹ Nuna rá hya Oja himmi fadi hanja, bi 'yøt'e ngue dá fadi hanja'a te xpá nzänni di nja. ¹⁰ Nu'a te ya xpá nzänni di nja, dá 'yεhrá pa di nja'a. Nuna Oja, dá japi di manda rá Cristo gátho'a temá cosa i ja, ngup'x mahεts'i, nguua ja rá ximhäi, gátho go di manda'a.

¹¹ Nu'a te ya xpá nzän'Oja di nja, gue'a øt'a. Ya mandø njam'møtho xpá nzän'Oja ngue nu to gátho ya dí n'yohx rá Cristo, gá nuh'x'a rá nho di un'Oja. ¹² Janangue'a, nuya rá mæditho dá εc'εihe ngue rá Yante ná rá Cristo, ya nu rá nho ørcahe Oja. Guehya jatho ngue gá εspahx Oja ya. ¹³ Xquet'a nu'mø gmi 'yøhmuna rá hoga 'da'yo hya majuaní ngue di nyanni tehx, ya gá 'yεc'εihx rá Cristo p'x'ya. A nuyá, ngue guí n'yohx rá Cristo, ya bá 'ben'nahx rá Espiritu Santo. Porque ya xa yat'Oja ngue dá pennbabi rá Espiritu Santo te'o gátho ya o rá 'yε. ¹⁴ Ngue ya bá 'benhna Espiritu Santo gá n'yohx, ya dí haxhx njuani ngue nu'a te gá rá nho xa yat'Oja di 'dacjx, gá di nja. Nu'mø bi dát'i dá 'yεc'εi'x to ja ngue dá zo rá 'yε Oja, guehya yø hya jaua dá 'yørpe. Nu te gá øt'Oja, gá tate. Janangue jatho dá t'εspi.

¹⁵ Nügä dí øde ngue janjuani guí hahni mmui guí εc'εihx rá Hmu Jesús. 'Nε dí øde ngue gadi mahmæ gátho'x to ya o rá 'yε Oja. ¹⁶ Janangue nügä hindí säya janjuani dadi ja mamadigä Oja conná ngue'ahx. A nuyá, zant'a dí mmat'Oja conná ngue'ahx. ¹⁷ A nuna Oja, guehna rá Oja ná má Hmuh Jesucristo ná, 'nε guehna rá Papá maguesε ná. Janangue nuyá, dí äpä Oja ngue dá 'yøt'e ngue dá dinni mmuihx xandønho hanja Oja. ¹⁸ Nuna Oja, bi zongahx ngue di tocagahx rá nho m'mefa. Dí äpi ngue dá xoc'a ni n'yomfexihx xandønho, n'namhma ngue dá dinni mmuihx hanja'a te rá hya dí tømhmæ di nja. Porque mazihotho'a te rá nho xa nzän'Oja di unni te'o gátho ya o rá 'yε. ¹⁹ Dí äpä Oja ngue dá dinni mmuihx xandønho hanja, ngue nuna Oja mathoguitho ja rá ts'edi hinha rá nzequi. A nuna rá ts'edi Oja i ja, guehna fäts'i gátho'x to εc'εi ná. Nuna Oja ná, i udi ngue mathoguitho ja rá ts'edi. ²⁰ Porque guehna Oja bi 'yøt'e ngue bi bennate rá Cristo 'mø mi du, 'nε bi zits'i i ma mahεts'i ngue i mmip'x ja rá n'yei Oja. ²¹ Nuna rá Cristo bi t'unná cargo ngue tate, go guehna di manda gátho'x bi ja yø ts'edi mahεts'i ná, 'nεcua ja rá häi. Di manda yø dast'abi, 'nε gátho'x to mi'da ja yø ts'edi. Nuna go 'bet'o ná ngue gátho, dá gue'x 'bæhrá pa ja p'x'ya, dá gue'x di m'møhyø pa di 'yεp'x, gátho go di manda'a. ²² Nu te gäma cosa i ja, Oja bi jap'á Cristo ngue gá go di mandanda'a. 'Nε bi japi ngue rá Cristo go di manda gátho yø 'yεc'εi'a. ²³ A nu'x yø 'yεc'εi, gue'x nnøpá do'yo rá Cristo'x. Nu'a rá Cristo n'youi gátho yø 'yεc'εi'a, 'nε 'bæi hønbnx bi zä, bí 'bæ mahεts'i 'nε 'bæcua ja rá ximhäi.

2 Nu'mø mam'met'o, xandønts'o te nmi øthx. Xntho ya xtá tuhx ngue má ts'oquihx mi ja. ² Xtá øthx yø nts'o ja ua ja rá ximhäi. Xtá ørpahx rá pähä rá zithy nuna di manda gátho yø ts'onthi i 'yo ndap'x bi zä. 'Nε gue'a rá zithy xa bennba yø mmui'x yø ja'i hingui nne dá 'yεc'εi Oja ya. ³ Nu'mø man'na rá pa gá xtá njahx p'x tengutho øtyø ja'i hingui pá Oja ya. Xtá øthx'a te má pähäsehx. Nu'a te rá nts'o so má mmuihx, gue'a xtá øthx'a. Janangue mamá nsähx'a rá castigo dá ja Oja, tengutho rá castigo dá thohyø ja'i hingui pá Oja ya.

⁴ Pε nuna Oja, mathoguitho di macjx, 'nε mathoguitho di huεgahx. ⁵ A nuyá, ngue dí n'yohx rá Cristo, ya bi 'dacjx rá 'da'yo te ya. Porque nuju ya xtá tuhx ngue

mā ts'oquihē mī ja. Pē nūnā Ojā, rā matetho bi 'yōt'e ngue bi yānjē. ⁶ Nūnā Ojā, xquet'a dā 'yōt'e ngue 'nēcjē dā zā gā bēnnātehē tengūtho rā Cristo ngue bi bēn-nāte. 'Nē dā 'yōt'e ngue 'dap'ē gānī mmīhmē p'ē māhēts'i. ⁷ Ngūnā rā hyā xpā nzān'Ojā dī nja ya, n'namhma ngue hangū rā pa dī nēquī xāndōnho ngue jānjuānī dī mācjē, ngue'a te rā nho bi 'yōrcāhē connā nguehrā Jesucristo. ⁸ Nūnā Ojā, rā matetho bi 'yōt'e ngue bi yānjē ngue dā 'ēc'ēihē rā Jesucristo. Hīngā ēmhē ngue ja temā nho dā ōthē ngue bi yānjē. Sinoque bī nese Ojā ngue bi yānjē. ⁹ A nū rā jā'i, hīngūi sā dā 'yēnā ngue ja temā nho dā 'yōt'e ngue dā zā dī nyānī. Jānāngue hīndā zāp'ē dī 'yēts'i dā 'yēnā ngue nū'a te rā nho ōt'e, gue'a dī n'yān'a. ¹⁰ Ojā bi 'yōt'e ngue ja mā'da'yo dā m'mēhmē ngue dī n'yohē rā Jesucristo. Ya mā'm'et'o xpā nzānnī ngue ya gdā 'bēh-mē'a ngue gā rā nho gā ōthē.

¹¹ A nūya ngue hīngyō judíohe, dāmī bēnī te gmī jahē 'mō yō pa xā thogui. Yō judío hīmmī nnu mānho'āhē porque nī do'yohē hīmma mhēpya tengūtho ōtyō judío. ¹² Nū'ē yō pa'ē, hīngmī pāhmē te'o nā rā Cristo. Māma hyaqui'āhē ya yō judío 'bēp'ē ja rā hāi Israel. Hīngmī pāhmē'a te rā cohi mī jai Ojā'ē. Nī xīngā gue'ē yō hyā di yat'a Ojā ngue gdi pāhmē hanja. Aha gmī 'bēhmē ua ja rā xīm'hāi, 'be xīngmī tōmhē ngue xtā 'yēhrā pa xtā nyān'āhē Ojā. Hīngmī pāhmē ngue 'bē Ojā. ¹³ Pē nūya ngue guī n'yohē rā Cristo ya, 'nē bi dū connā guecjē, gue'a ōt'e ngue gā pāhmē Ojā'a ya. ¹⁴ A nūyā, rā Cristo guehñā bi 'yōt'e ngue gā n'amigo-hē Ojā nāya. Ngū yō judío, ngū'ē hīngyō judío, ya n'na 'bēitho bi gohyō jā'i ya. Porque bi xotrā Cristo ya yō hyā mādi hyagāhē. ¹⁵ Nū'a rā ndāte bi thohrā Cristo, ja bi zēp'ē rā ts'edi rā ley nū'a mādi mānda yō costumbre mānī n'yo yō judío. Nūya yo 'bēi yō jā'i mādi nsēi, mā'da'yo bī mpenhñī ngue n'na 'bēitho bi gohi. Porque ya gā yō n'youi rā Cristo. Gue'a i hojpābī'a. ¹⁶ Porque nū'a i dū p'ē ja rā pont'i rā Cristo, gue'a i nhojpāui Ojā yō jā'i bi 'yēc'ēi'a. Ngū yō judío, ngū'ē hīngyō judío, nū'a rā njunt'i mī ōt'e ngue mādi nsēi, ya bi zēp'ē. Bī ma mā penhñī gātho yo 'bēi yō jā'i tengūtho 'mō n'na nc'ēitho bi gohi. ¹⁷ Rā Cristo bā ēhē ngue bi xihrā hoga 'da'yo hyā yō jā'i ngue bī nhojpi. Bi xihrā hyā yō jā'i hīmmī pā Ojā, xīm māngū yō judío ya mī pā Ojā xquet'a bi xihrā hyā. ¹⁸ Connā nguehrā Cristo, ngū yō judío, ngū yō jā'i hīngyō judío, gue'a rā Espiritu Santo fāx-cāhē ya ngue dā zāp'ē gā n'amigohe xānho'a rā Papá. ¹⁹ A nūyā, ya hīngyō 'dan'yo jā'i hē ya. Ya gue'āhē yō jā'i Ojā ya, porque ya nī n'yohē gātho'ē yō jā'i ya o rá 'yē Ojā. ²⁰ Nūp'ē ha nāngā n'na rā ngū ngue rā nija, nūp'ē brā fēhrā jādo, n'youi mī'da yō do di tetra jādo ngue rá nija Ojā. Gue'āhē'ē yō do di tetra jādo ngue rā nija ya. Nū'a rā Cristo, gue'a rā do bi dē'mrā jādo'a. A nū'ē yō representante p'ēya co 'nē'ē yō pōngāhyā Ojā, gue'ē yō do rá mēditho bī mē rā ngū'ē. A nūya connā nguehrā Cristo ya, nū yō jā'i hīngyō judío, ya yō n'youi to gā

ēc'ēi rā Cristo'ē ya. Porque gāthogāhē, gue'a rā Espiritu Santo dī n'yohē.

3 Nūgā drā Pablo, dī ofādi ngue dī mmāngā rā hyā rā Jesucristo p'ē 'bēhyō jā'i hīngyō judío. ² Ya guī pāhmē ngue bi 'yōrcāguī rā māte Ojā bi 'dajmā 'bēfi ngue gā xi'āhē rā hoga 'da'yo hyā. ³ Gā dā cuatā ua ja rā sēcua'a te gāma hyā bi yōrcāguī Ojā. Hīmmī fādī hanja nā rā hyā nā. ⁴ A nū'mō gā nūhē nā rā sēcua nāya, ya guī hyāxhē njuānī p'ēya ngue nū'a rá hyā rā Cristo hīmmī fādī hanja, bi jaqui dā pādī hanja. ⁵ Nū'mō yō pa xā thogui, nūnā Ojā, hīnjonnī jā'i xā mbōnī ngue xtī japi xtā mbāhñā rā hyā nā. Pē nūyā, nūnā Ojā bā pēnnbābī rā Espiritu Santo'ē yō representante co 'nē'ē yō pōngāhyā ngue bi japi dā bādī hanja nā rā hyā nā. ⁶ Nūnā rā hyā hīmmī fādī hanja, guehñā rā hyā ja ua nāya: Ngue hīngā hōndyō judío di tocabi nā rá njapī Ojā, sinoque xquet'a 'nēhyō jā'i hīngyō judío di tocabi rá njapī Ojā 'mō dā 'yēc'ēi rā hoga 'da'yo hyā. Ya gā dā gohi ngue yō jā'i Ojā. Porque di tocabi'a rā nho ya xā yat'Ojā ngue di unyō jā'i dā 'yēc'ēi rā Jesucristo.

⁷ A nūyā, Ojā bi 'yōtrā māte bi 'dajhmā 'bēfi ngue gā mmāngā nā rā hoga 'da'yo hyā. 'Nē guešē Ojā di 'dacrā ts'edi ngue dā zā gā ōt'a nā rā 'bēfi nā. ⁸ Nūgā, mān'natho hīngā njuānīgā ngue gātho mī'da yō jā'i ya o rá 'yē Ojā. Pē guešē Ojā bi 'yōtrā māte ngue bi tocagā rā mmēnthī ngue gā xicā rā hoga 'da'yo hyā yō jā'i hīngyō judío. 'Nē gā xihyō jā'i ngue nū'mō bi 'yēc'ēi rā Cristo, māthoguitho rā nho di tocabi hīnha rá nzequí. ⁹ I nneque ngue gā japi dā bādī gātho yō jā'i hanja nā rā hyā hīngūi fādī. Nūnā Ojā bi hoqui gātho'a te ja ya, māndō njām'mōtho xpā nzān'nā te nnepe dī nja. Pē hīmmī fādī hanja, astā ja guehya ja bi fāhya. ¹⁰ A nūyā, ya bi zōnnā pa ngue co 'nēhyō anxe bi ja yō ts'edi māhēts'i dā nū'a te dā 'yōrpābī Ojā yō 'yēc'ēi. 'Nē dā nū ngue māthoguitho ja rá mfādī Ojā. ¹¹ Ya māndō njām'mōtho xpā nzān'Ojā'a te nnepe dī nja. Pē ya bi nja 'mō mī t'ēc'ēi nā rā Hmū Jesucristo. ¹² A nūyā, ngue ya dī 'ēc'ēihē rā Cristo, ya nthūmmēi ngue mā n'yohē Ojā ya. ¹³ Jānāngue nūgā dī xi'āhē ngue 'yo di tū nī mmēihē ngue dī sāgā rā n'ē ngue dī xi'āhē rā hoga 'da'yo hyā. Sinoque dāmī johyahē ngue nū'a te rā n'ē dī thocā connā ngue'āhē dā 'yōt'āhē rā nho nā.

¹⁴ Jānāngue nūgā dī ndāntyōhmū ngue dādi ja mā'm mādi nā rá Papá mā Hmūhē Jesucristo. ¹⁵ Nūnā rā Papá nā, nū'ē bī 'bē māhēts'i, dā gue'ē 'bēcua ja rā hāi, gātho yō Papá. ¹⁶ Guehñā mā dātho ngue ja rá ts'edi nā. Jānāngue dī āpi ngue di zac'a nī mmēihē ngue dā penhñā Espiritu Santo di hā'āhē rā ts'edi. ¹⁷ Dī āpi ngue nū te'o gātho ya guī 'ēc'ēihē rā Cristo, hōndrā Cristo dā 'yo nī mmēihē. A nū'a te gnī māhñī mmīc'ēihē, jānjuānī

ngue ni mmæi gdi 'yøthæ. ¹⁸ Dî nnegä ya ngue gätho'ahæ co gätho mi'da yø 'yæc'ëi, dami pahmæ xandønho hague ngu gangu'a te gui maçjæ ræ Cristo. ¹⁹ Janangue dí äpä Oja ngue da dinni mmæihæ xanho hanja nã te gui maçjæ ræ Cristo, maðague'a ngue hinjam'mø da zã ga pahmæ gätho'a te gui maçjæ. Pæ co ngu'a, man'na man'na di nequi ngue gui n'yohæ Oja. ²⁰ Nunã Oja, mã datho ja rá ts'edi nã, porque sä di un'a te t'äpi. Hingã hønt'a te rã hyã so mã mmæi dí äphæ di uní, sinoque man'na xangu di uní ngue'a te t'äpi. A nuyá, nunã rá ts'edi Oja i ja, guehna di hacjæ rã ts'edi naya. ²¹ Nu to gätho dí æc'ëihæ rã Jesucristo ya, ma ga æspahæ Oja para zantho. Da ngut'atho.

4 Nügä dí ofädi ngue dí ørpabi rá 'befi rã Hmu Jesús. Pæ nuyá, dí xi'ahæ ngue gui mportahæ xandønho. Nunã te rã hyã i zon'nahæ Oja gdi n'yohæ, gue'a gui 'yøthæ'a. ² O gadi 'yæx'mø gui yahæ, maðotho gdi nyahæ. Dami seti te gadi n'yørpahæ. Di nequi ngue n'na ngu n'na gadi mahni mmic'ëihæ. ³ Da mäx'ahæ rã Espíritu Santo ngue da 'yøt'e ngue xøgue n'na hyatho gui mmamhmæ. Dami ja ndummæi ngue hinjam'mø gui njunthæ. ⁴ Nu to gätho ya dyø 'yæc'ëihæ, entho n'na nc'ëitho p'æ da nnyjæ Oja. Nu'a rã Espíritu Santo dí n'yohæ, n'nat'a'a. Nunã te rã hyã dí tømhmæ di nja m'mefa, n'nat'a nã rã hyã gã nzonngahæ Oja. ⁵ N'nat'a mã Hmuyhæ. N'nat'a mã nt'æc'ëihæ i ja. N'nat'a rã nxixya i jajæ. ⁶ Næ n'nat'a Oja i 'bæi, gue'a rã Papá'a ngue gätho. Næ gue'a di manda gäthogahæ'a. Gue'a 'bæi ndap'æ bi zã'a. Næ gue'a dí n'yohæ gäthogahæ'a.

⁷ Nuy'æ ha di mpeti yø 'yæc'ëi, bi zännbã rã Cristo n'na ngu n'najæ'a te ja ngue ga øthæ. Di hacjæ rã ts'edi ngue da zã ga øthæ'a te nnepe ga øthæ. ⁸ Ngunã mmamp'æ ja rã Macã Libro ngue enã: "Nunã rã Cristo bi ma mahæts'i, pæ 'be bi dapi gätho'æ yø nsæiui. 'Næ mandøn-gu drã mate bi unyø ja'i bi gocua ja rã ximhã'i", i enã. ⁹ ¿Te nne da manna rã hyã embi ngue bi ma mahæts'i? I nne da mã ngue rã Cristo bi zøcua ja rã häi 'næ bi mengui, i ma mahæts'i. ¹⁰ Nuyæ nã rã Cristo bá næpxæ mahæts'i, bi zøcua ja rã häi. 'Næ bi ma astã ndøya maya bí ja rã c'amahæts'i para ngue di nequi ngue ndap'æ bi zã 'bæi ngue di manda.

¹¹ N'na ngu n'na yø ja'i, bi zännbã rã Cristo'a te ja ngue da mæfi. Bi 'yæxyø ja'i ngue dyø representante. Mi'da p'æya, bi 'yæts'i ngue da manna hyã di bennbabi Oja ngue da mã. Mi'da p'æya, bi 'yæts'i ngue di n'yo ngue da manna hoga 'da'yo hyã. Mi'da p'æya, bi 'yæts'i ngue di m'mæt'o ngue dyø mamhya p'æ ha 'bæhyø 'yæc'ëi. Mi'da p'æya, bi 'yæts'i ngue dyø xännbæte ngue rã hyã. ¹² Nuyã yø ja'i bi 'yæts'i, guehya da japi gätho yø 'yæc'ëi ngue da 'yøtrã 'befi di manda rã Cristo da 'yøtyø ja'i ya. Guehya man'na di haträ ts'edi yø 'yæc'ëi 'bæcua ja rã ximhã'i ya. ¹³ Dî mpefi astã gue'mø da zædi ngue xøgue da 'da'igu mã nt'æc'ëihæ, 'næ ga pahmæ xandønho'a rá Ts'ænt'æ Oja. Man'na man'na dí thini xanho hanja rã hyã, ya da zã ga n'yohæ tengutho i n'yo rã Cristo p'æya. ¹⁴ Ya hingã øthæ tengutho øtyø t'æbasi

p'æya. Porque yø basi hingui henni ga thät'i. Tengutho 'mø te hæxra ndahi ni ma ua, ni ma næ, njarbætho yø basi, hønt'o bi zã mãxädi tenni. A nuy'æ yø xännbæte ngue yø hyäte, xøgue ga mbætho da hyoni ha di hyätyø ja'i. I nne'æ ngue ga tenhnæ'a rã fehni hyã i xännbæte. ¹⁵ Pæ nuyjæ, ma ga ja ndummæi ga mmamhmæ nã rã hyã majuaní. Ma ga udi ngue dadi mahmæ'æ yø ja'i dí xihmæ nã rã hyã nã. Ma ga homhmæ rã hyã ngue man'na gda cohmu tengutho rã Cristo. Nunã rã Cristo, guehna 'bet'o nã ngue di manda gätho yø 'yæc'ëi, tengutho rá yã rã ja'i i 'bet'o ngue di mandabi rá do'yo. ¹⁶ Ngue guehna rã Cristo 'bet'o ngue di nnøpã yæhæ ya, nuy'æ yø xæqui ha di ntøtrã do'yo rã ja'i p'æya, go guecjæ'a. A nuy'mø ngue cæ xanho yø hyundo'yo, gätho 'da gui mpetho, ya xanho i ja. Njarbætho ya, nuy'mø di mmaði n'na ngu n'na yø ja'i, gätho 'da ga hyädrã ts'edi di mpefi xanho.

¹⁷ Nunã mã Hmuyhæ Jesucristo, go di 'dacã rã ts'edi na guehna rã hyã dí xi'ahæ ya. 'Yoni mantho gui øthæ'a rã nts'o ga 'yo yø ja'i hingui pã Oja. Nuyã yø ja'i ya, nu'a rã nts'o so yø mmæi, gue'a øt'a. Pæ hinte di muui te øt'e. ¹⁸ I njot'i yø n'yomfeni, hingui pã'a rã 'da'yo te di un'Oja. Porque mandø nnaxitho yø n'yomfeni. Híndi n'uni da sifi ha di njap'æ dí bã Oja, janangue hingui padi hanja. ¹⁹ Janjuaní ngue xã unyø mmæi yø ja'i'a rã nts'o ga 'yo. 'Be xingui ja yø 'be'isã. Enã gue man'na di johya 'mø 'dama 'dan'yo mã nts'o øt'e.

²⁰ Pæ hingã ngu'a rã hyã gã 'yøhmæ bi nxännbæte rã Cristo. ²¹ Majuaní ngue ya gã 'yøhmæ nã te rã hyã bi nxännbæte rã Jesucristo. Nunã rã hyã naya, guehna majuaní nã, 'næ guehna rã hyã xännngahæ rã Jesús. ²² Janangue nuyá, nu'a te gã rã nts'o gmaní n'yohæ mam'mæt'o, dami hyehmæ p'æ'a ya. Porque nu'a rã nts'o gmaði ho gui 'yøthæ, mi hät'atho ni n'yomfeni'æ. ²³ A nuyá, dami 'yøt'e ngue da gom'na'yo ni n'yomfeni'æ ya. ²⁴ Gätho mã'da'yo'a te gdi n'yohæ. Gã rã nho gdi n'yohæ. Tengutho Oja majuaní ngue xandønho'a, gui njathæ p'æya, gã rã nho gui 'yøthæ, hin temã nts'o gui 'yøthæ.

²⁵ A nuyá, 'yo gui mmamhmæ rã fehni. N'na ngu n'na'ahæ, gã majuaní gui xihni mmic'ëiui. Porque gätho yø 'yæc'ëi tengutho 'mø n'na nc'ëitho di jahæ'æ. ²⁶ Nuy'mø gui ncuehæ, man'nan'yo mi 'yøt'e ngue da gohi ngue drã ts'oqui'a ni cuehæ. Da thotho'a ni cuehæ, 'yo gui nnehæ ngue gã rã ngæni rã pa gui ncuehæ. ²⁷ 'Yo gadi unhnæ rã 'yu rã zithy ngue gui 'yøthæ'a te rá pãhã.

²⁸ Nu rã ja'i mará bæ, da hyep'æ'a rá mfæ, di mpefi. Nu rã ja'i ngue rá 'befise da 'yøt'e, gue'a di dini te da z'ã, janangue di nja te di unyø ja'i hin'yæ te da hyoni.

²⁹ 'Yo temã ts'omhyã gui mmamhmæ. Sinoque rã hoga hyã gui mmamhmæ, da gue'a rã hyã da 'yørpabi rã nho yø ja'i da 'yøde. ³⁰ 'Yo gui øthæ ngue da dy rá mmæi rã Espíritu Santo ngue n'na rã ts'oqui gui 'yøthæ. Porque dí n'yohæ rã Espíritu Santo, ya di hæxhæ njuaní ngue ya dí ohæ rá 'yæ Oja, 'næ fæcjæ astã gue'mø bá æp'æ mã Yantehæ.

³¹ A nuyá, dami hyehm p'x gátho ya yø hya ga xi'ahx ya. Ra sui, ra cue, ra njunt'i, ra ts'ate. 'Yo to gui nnu man'ehx. ³² Nu'a ja ngue gui 'yøthx, dami n'yørpahx ra nho n'na ngu n'na'ahx. Di nja ni yemmæihx. Dami mpunnbi n'na ngu n'na'ahx ngue'mø 'bæi to hin-ga gue'a øt'e, tengutho Oja bi pun'nahx conná nguehxa Cristo.

5 Nuná Oja, janjuani ngue di macjx ngue ya yø basigahx. Janangue nuyá, ma ga øthx tengutho øt'Oja. ² Ma ga mahma mmic'eihx tengutho gui macjx ra Cristo. Nuná, asta bi ndá ngue bi du conná nguecju. Oja bi nu manho ngue gue'a bi gohi ngue ra 'bøt'e i nhohma ts'oquihxa.

³ Ya guí ohx rá 'ye Oja ya. Janangue nuyá, 'yo di so ni mmæihxa ra n'yots'om'mæi. 'Yo tema nts'o guí øthx. 'Næ 'yo guí emhm ngue gue'a ra mænyu ma datho di muui. ⁴ 'Yo tema ts'omhya guí mmamhmæ. 'Yo guí mmamhmæ yø hya hñte ni bøntho. Porque nuyá yø hya ya, hñni 'yup'x ngue guí mmamhmæ ya. Nu'a ra hya ni 'yup'x gui 'yøthx, gue'a ngue njandyatho gui ja mamadihx Oja'a. ⁵ Ya guí pahmæ ngue nup'x di man-da ra Cristo, co 'næhrá Papá, nuyá yø ja'i ngue yø 'yots'om'mæi hñda ma macut'i p'x ya. Da guehyø ts'oc'ei, da guehya yø ja'i ngue hønt'a te pæs'ua ja ra ximhæi so yø mmæi ngue di xandi, hñda yærbx ya. Porque nuyá yø ja'i njap'x, nu'a te ra cosa ni ma yø mmæi, gue'a thanne'a, hñga gue'a Oja i thanne. ⁶ Matonma hyä'ahx ngue gui 'yøthx ya yø nts'o dí xi'ahx. Porque nu to øtya yø hya dí xi'ahx ya, ngue fæspatho rá hya Oja, guehya da japra castigo Oja ya. ⁷ Man'nan'yo mi 'yøt'e ngue gui 'yøthx tengutho øtya yø ja'i dí xi'ahx ya.

⁸ Nu'mø mam'met'o, gá ra nts'o nmará n'yohx. Pæ nuyá, ya ma n'yohx ra Cristo ya. Ma gdá n'yohxa te nne Oja gdá 'yohx ya. ⁹ Nu ra ja'i ngue xojpabi Oja rá mmæi, gá ra nho ga 'yo ra ja'i. Nu'mø ha ya, gá majuanj te mma. Nu'a te di manda Oja, gue'a øt'a. ¹⁰ Dami ja ndummæihx ngue nu'a te nnu manho Oja, gue'a gui 'yøthxa. ¹¹ Man'nan'yo mi 'yøt'e ngue go gui 'yøthx tengutho øtyø ja'i xants'o ga 'yo. Dami japhx ngue da bahyø ja'i ngue ra ts'oqui'a te øt'e. ¹² Nu'a ra nts'o nt'aguitho øtyø ja'i, ya ra 'bæ'isátho ngue da hmangua'a. ¹³ Pæ nu'mø da ma nsædi ra hya ha rá nja na ra nts'o nt'aguitho øtyø ja'i, da bahyø ja'i ngue ra ts'oqui øt'e. ¹⁴ Janangue emp'x ja ra Maca Libro: "Nup'x 'bæhyø ja'i êntho ya xa ndu, da xoc'a ni mmæi ra Cristo. Êntho ja gui nnu'a nt'aha", i éna.

¹⁵ Janangue nuyá, dami fæhmæ xanho te gdi n'yohx. 'Yo gni 'yohx tengutho ga 'yo yø ja'i hinguí pa Oja. Sinoque dami 'yøt'e ngue di næqui ngue guí pahmæ Oja. ¹⁶ Dami ja ndummæi gui mpefi ngue gui mmamhmæ ra hya. Porque yø pa dí 'bæhmæ, xandøngu ra nts'o i ja. ¹⁷ Janangue nuyá, 'yo gyø 'yammæihx. Nu'a te rá pähä ma Hmuhx Jesucristo, dami ja ndummæi ngue da diñi xanho ni mmæihx hanja ra hya, n'namhma ngue gue'a gui 'yøthxa. ¹⁸ Para ngue gui m'mæmma

pähæh, 'yo gadi unni mmæihx ra n'iti. Porque ra n'iti xants'o te øt'ahxa. A nuyá, go dami unni mmæihxa ra Espiritu Santo ngue da gue'a da xän'nahx te ja ngue gui 'yøthxa. ¹⁹ N'na ngu n'na'ahx, nu'mø gui yahx, nu'x yø hya mazihotho nt'ot'i p'x ja yø salmo, gue'x dami nxihmæ'x, 'næ'x yø hya nt'ot'i p'x ja yø alabansa. Dami ja mamadihx ra Hmu Jesucristo p'x ja ni mmæihx. Gui 'yæspahx conyø salmo 'næ conyø alabansa gui turpahx. ²⁰ Rångue guí æc'eihx ma Hmuhx Jesucristo, nuná Oja ma Papáhx da 'yø'mø gá zohmæ. Janangue nuyá, zant'a gui ja mamadihx ya ngue'a te gá ra nho ørcæhx.

²¹ A nuyá, ngue guí nnu mansuhx Oja, dami mfäts'i n'na ngu n'na'ahx ya.

²² Ague gyø xisuhx, dami 'yæc'ei ni damme 'mø nzo'ahx. Porque gue'a di manda ra Hmu Jesucristo'a. ²³ Porque ra n'yohx i 'bet'o'a ngue di manda rá xisu, tengutho ra Cristo i 'bet'o'a ngue di manda yø 'yæc'ei. Nu'a ra Cristo bi yanyø 'yæc'ei, gue'a 'bet'o'a ya, tengutho rá ya ra ja'i, 'bet'o ngue di mandabi rá do'yo. ²⁴ A nuyá yø 'yæc'ei i øt'e te di manda ra Cristo. Xquet'a njarbætho yø xisu ya, da 'yøt'e te gá di 'bepyø damme.

²⁵ Ague n'yø'ahx, dami mahni xisuhx, tengutho ra Cristo di mahyø ja'i bi 'yæc'ei, asta bi du ngue bi yani. ²⁶ Nguná bi 'yørpabi yø 'yæc'ei para ngue di zo rá 'ye Oja. Co nuná ra hya bi 'yæc'ei yø ja'i bi hojpa yø ts'oqui. Bi nxixya p'ya ngue ya bi hyep'x ra nts'o. ²⁷ I nne ngue nu'mø bá ep'x mahøn'a ra Cristo, gátho yø 'yæc'ei da 'yæspi, porque ya hñ tema nts'o da diñnbj.

²⁸ A nu yø n'yohx i jatho ngue di mahyø xisu. Tengutho ga mmæhrá do'yo, di jarbæ rá xisu. Porque nu ra n'yohx di mahrá xisu, i øtrá güenda ra n'yohx ngue rá do'yose di madi. ²⁹ 'Næ hñjo'o n'na ra ja'i ngue di sæhrá do'yo, sinoque fæhrá do'yo ra ja'i 'næ pepi. Njarbætho'a te ørcæhx ra Cristo ya, fæcju 'næ i pejpahx. ³⁰ Porque ra Cristo, i nnøpe ngue rá do'yogahx. ³¹ N't'ot'i p'x ja ra Maca Libro ngue éna: "Nu'mø bi nthatra n'yohx, ra n'yohx p'ya sop'x rá papá 'næhrá mamá ngue 'bæhmi rá xisu. Nuyá yo nc'ei ya, di nne n'na ngu n'na, janangue ya hinguí yo nc'ei, sinoque êntho n'na nc'ei'ho", éna hya. ³² Nuná ra hya na, mazihotho hma te nne da ma. Porque ga mbønj ngue ra Cristo ya yø n'yoi yø 'yæc'ei 'næ gue'x yø 'yæc'ei nnøpe ngue rá do'yo. ³³ Pæ xquet'a i nne da ma ngue n'na ngu n'na yø n'yohx jatho di mahyø xisu. Tengutho ga nne ngue di ma mamadi, di jarbætho rá xisu ya di madi. A nu ra xisu p'ya, i jatho ngue da nu mansu rá damme.

6 Ague gyø basihx, nu'mø bi zo'a ni papá ogue ni mamá, dami 'yæc'ei te xi'ahx. Porque gue'a jatho ngue da 'yøtyø basi ya æc'ei ra Cristo'a. ² Guehna rá mæditho ra hya mmamp'x ja rá ley Oja na, ngue nu ra ja'i da 'yøt'e te xi Oja, da diñnbabi rá njapi Oja. Guehna ra hya naya ngue éna: "Dami su ni papá, dami su ni

mamá. ³ Nu rā jā'i dā 'yøtya yø hyā ya, ya'atho rā pa di m'mæcua ja rā häi, 'nē dī m'mæmmā pähä", εnna hyā.

⁴ A nu yø n'yohæ conyø xisu, ngue ya 'bøhyø bāsī, 'yo di honnbī ha dī mbøcuae yø bāsī. Sinoque di tede xānho, dā bādī ngue dā zammī. 'Nē dā xännbā yø bāsī ngue dā 'yēc'ēi rā Cristo.

-----

⁵ Ague gyø hmiqūihæ, dāmī 'yēc'ēi nī hmu gādī mpeh-mæ ua ja rā häi. Majuānī ngue nī mmæi gdi 'yørpabi māsu nī hmūhæ. Nī mmæi gdi 'yøtrā 'bēfi guī pehmæ, guī 'yø'nī güendahæ ngue tengutho 'mø gdi ørpahæ rā 'bēfi rā Cristo. ⁶ Gui hyumbabi 'mø gādī mpehmæ. 'Yo guī nnehæ ngue høn'mø nnu nī hmu guī hymbahæ, sinoque guī 'yø't'e ngue yø mēfi'ahæ rā Cristo. Co gätho nī mmæi gdi 'yørpahæ'a te rā pähä Ojā. ⁷ Nu'mø ja te guī pehmæ, con n'na rā pähä gdi 'yøthæ rā 'bēfi. Gui 'yø'nī güenda ngue rā Cristo guī ørpahæ rā 'bēfi, hingue māsqe guī 'yēmhmæ ngue rā jā'itho guī ørpahæ rā 'bēfi. ⁸ Porque ya guī pahmæ ngue nu'a rā Hmu Jesucristo, nu'a te rā nho xā 'yø't'e n'na ngu n'na rā jā'i, gue'a rā nzābi rā jā'i di un'na. Nu'mø 'bøhrā hmu oque hīnjo'o rā hmu n'na rā jā'i, nu te rā nho xā 'yø't'e, gue'a rā nzābi di t'un'na.

⁹ Ague gyø hmūhæ, dāmī 'yørpabi rā nho nī mēfi guī sihæ. 'Yo gādī pihmæ yø mēfi. Dāmī bēmhmæ nā rā hyā ja ua. Ngu'æ yø hmū ua ja rā xīmhäi, ngu'æ yø hmiqūi, n'nat'a nī Hmūhæ bī 'bæ māhēt's'i. A nu'a p'æya, hingui huantho yø jā'i ørpā māsu'a.

-----

¹⁰ Ague mā zi cū'ahæ, dāmī zajnī mmæihæ connā ts'edi di 'da'a mā Hmūhæ. Porque hønt'a tate ja rā ts'edi'a.

¹¹ Nunā rā hyā di 'da'ahæ Ojā ngue gdi mfāhmæ, dāmī 'yøthæ ngue tengutho 'mø dā m'mant'i'ahæ nā rā hyā nā. Janāngue dā zā guī tājpaahæ rā hyā rā zithū nu'a nne dā hyäcǵ. ¹² Porque nunā rā tūnhni dí øthæ ya, hingā gue'æ mā mmīc'ēi dādī ndūnhnæ, sinoque nu'æ dādī ndūnhnæ ya, gue'æ yø ts'onthī ja yø ts'edi ngue dī mānda rā nts'o ja ua ja rā xīmhäi. I 'yo māya ndap'æ bi zā. ¹³ Janāngue dī ndæ xānho nī n'yomfēnīhæ ya co nu-nā rā hyā di 'da'ahæ Ojā, guehna gdi tācǵ rā nts'o nā. Nu'mø dā 'yēhrā ora ngue guī nthæhæ n'na rā hyā xānts'o, 'yo di dāp'ahæ. Nu'mø ngue gā 'yøthæ nā rā hyā nāya, ya dæ xānho nī n'yomfēnīhæ 'mø.

¹⁴ Nu rā soldado 'mø ngue ya xā nsā ngue dā ma rā tūnhni, ya xā dætra ngūt'i, ya hā rā njudī dī nyānī, 'nē he rā he ngue rā t'egui. Dāmī njathæ p'æya ngue gdi nyāmhæ nā rā hyā majuānī. Nu'a te xānho, gā gue'a guī 'yøthæ'a. ¹⁵ Nu rā soldado 'mø ja ngue ha dā ma, ya xā nsā, hīnha gā hyehyø 'boxthī. Dāmī njathæ p'æya, guī ja ndūmmæi ngue guī mma guā māmhæ rā hoga 'da'yo hyā. Guā xihmæ rā hyā yø jā'i ngue ha di zā dī nhojpaui Ojā. ¹⁶ Nu rā soldado hā rā njudī. Nu'æ yø nsa n'youi rā sibi bi enyø nsæiui hingui thot'i. Guī njathæ p'æya co nu'a nī nt'ēc'ēihæ i ja, ya hīnda zā dā dāp'ahæ rā zithū. ¹⁷ Gui 'yø't'e tengutho 'mø gdi hushæ rā fæi t'egui, hīnte dā thot'i. Dāmī njathæ p'æya, n'nat'a bēnī ngue ya bi nyānnī tehæ. Nunā rā hyā Ojā di 'da'ahæ rā Espiritu Santo, guehna guī nnøpā juaihæ nā, ngue gdi taphæ rā hyā yø jā'i.

¹⁸ 'Yo di cohni mmæihæ, mat'Ojāhæ hangū rā pa. 'Yāphæ Ojā'a te gāmā hyā di bēn'nahæ rā Espiritu Santo guī 'yāphæ. Gätho yø jā'i ya o rā 'yē Ojā dāmī mārpahæ Ojā yø jā'i, 'yogui sāyathohæ. ¹⁹ Xquet'a 'nēcā dāmī marcāhæ Ojā n'namhmā ngue Ojā di 'dacrā hyā gā mmā. Nu'æ ha gā mmānā hyā, gā hā rā ts'edi ngue gā mmānā hyā. Nunā rā hoga 'da'yo hyā, hingā su gā xicā yø jā'i hanja nā rā hyā nā. Porque hingui pāhyø jā'i nā rā hyā nā. ²⁰ Ojā bi 'yēxqui ngue drā representanteguī ngue gā mmāngā nā rā hoga 'da'yo hyā nā. A nu'yā, ngue dī mmāngā nā rā hyā nā, ya dí ofādi. Janāngue dāmī marcāhæ Ojā n'namhmā ngue nunā rā hyā nī 'yehmā xi gā mmā, dā zā gā hā rā ts'edi gā mma xānho rā hyā.

-----

²¹ Nunā mā zi cūhæ rā Tíquico, xquet'a εmmēi dī mpe-fi ngue ørpabi rā 'bēfi rā Hmu. Nu'mø bī map'æ nāya, go dā xi'ahæ te dādī jagā nā. 'Nē dā xi'ahæ te dí øt'ä ua.

²² Nunā rā Tíquico dí et'ä p'æ nā ngue dā ma di zengua'ahæ. 'Nē dānī xi'ahæ te dādī ja. Nunā rā hyā dā xi'ahæ p'æya, di hātrā ts'edi nī mmæihæ nā.

²³ Dī nnegā ya ngue nunā Ojā mā Papāhæ co 'nēhna mā Hmūhæ Jesucristo di dærpabi yø nt'ēc'ēi to gätho ya ja yø nt'ēc'ēi, 'yo dādī njunt'i, sinoque dī māhyø mmīc'ēiui n'na ngu n'na. ²⁴ Ojā di japī te'o gätho ngue yø mmæi guī mā'a mā Hmūhæ Jesucristo. Dā ngūt'atho.

Filipenses

1 Nügä drá Pablo, conná Timoteo, yø mæfigä'be ra Jesucristo. Nu'x yø mamhya p'x ja ra hnini Filipos, da gue'x yø n'yohx ja yø cargo p'x ja ra nija, gätho mi'da yø ja'i ya o rá 'ye Oja ngue ya εc'ei ra Jesucristo, gä dädi zengua'be. ² DÍ nnegä'be ngue nuna Oja ma Papáhx co 'nēhnā mā Hmūhx Jesucristo di jap'áhx 'nē da hyut'a ni mmēihx.

³ N'na ndi ngu n'na ndi ga mbēn'áhx, dädi ja mam-mädigä Oja conná ngue'áhx. ⁴ Nu'mø dá mat'áhx Oja, janjuani dädi johya. ⁵ Porque dí mbēn'áhx ngue nu'mø mambá fædi gá 'yεc'ei'hx ra hya, gá fäxçáhx mēnte dädi 'yongä ra hoga 'da'yo hya. 'Nē astā guetya guí fäx-çathohx. ⁶ Astā gue'mø gāmbá fædi gá 'yεc'ei'hx ra Jesucristo ya, bi 'yøt'áhx ra nho Oja. 'Nē man'na di 'yøt'e ngue gui commanhohx. 'Nē dí pađi ngue go gue'a da 'yøt'e ngue gui pømmanhohx 'mø ra pa da εp'x ra Jesucristo'a. ⁷ Ni 'yup'x ngue εmmēi di mbēn'áhx, porque gäthogáhx, bi 'yøtrā mæte Oja ngue bi 'dacjx ra 'befi ngue dädi 'yonnbahx rá hya. A nuyá, gue'mø dí ofädi, ogue dí 'bæcä p'x ja ra ts'ut'abi, dí tøkä nā ra hoga 'da'yo hya, 'nē dädi ja majuaní ngue majuaní nā. ⁸ Nuna Oja i pađi ngue janjuani dädi mädi gätho'áhx tengutho guí ma'áhx ra Jesucristo.

⁹ Nu'mø dí mmat'Ojagä, dí äpi ngue nu'a te gni mmāhmx, man'na man'na gdí mmāhmx. 'Nē dí äpi ngue da xoc'a ni 'yomfēni'hx ngue da dīni xanho ni mmēihx hanja ra hya. ¹⁰ DÍ nnegä ngue guí pađi gui huanhnx ndana ra nho i ja ngue gui 'yøthx. Janangue nu'a ra pa da εp'x ra Cristo, ya hīnte mants'o da thīn'nahx. ¹¹ 'Nē hønt'a ra Jesucristo da zä da 'yøt'e ngue gä ra nho gdí n'yohx. Nu'mø bi nu yø ja'i ngue guí 'yohx xanho, ya da 'yεspabi Oja yø ja'i.

¹² Ague mā zi cū'áhx, dí nnegä ngue guí pahmæ ngue nu'a te gä dá thocä, εnā gue gue'a man'na i fāhrā hoga 'da'yo hya'a. ¹³ A nuyá, gätho yø soldado 'bæcua ja ra palacio, 'nē gätho ya mi'da yø ja'i 'bæcua, ya pađi ngue dí ofädigä ngue dí εc'ei ra Cristo. ¹⁴ Nu'mø mi hnu ngue ya dí ofädigä, xangu mā cūhx bi hya ra ts'edi, hīmbi nsu da mambrá hoga 'da'yo hya Oja. I pađi ngue hīngui hegáhx'a ra Hmū.

¹⁵ A nuyá, nu'x to mmānā Cristo ya, 'bæ i'da ngue di seyagui, i nne da 'yengähäi. Pæ mi'da p'x ya, conná pähätho ga mmānā Cristo. ¹⁶ A nu'x di seyagui, i mmānā hya ngue di nu manhose yø ja'i, 'nē hīmma

juani ngue yø mmæi ga manā hya. Porque εmbi ngue da du mā mmæigä 'mø ga pađi ngue gä tēnyø ja'i'a ra hya mman'x. ¹⁷ Mi'da p'x ya, ga mmānā Cristo ngue di maqui. I pađi ngue dí 'bæi ngue ga tøkä ra hoga 'da'yo hya ua ja ra ts'ut'abi.

¹⁸ Pæ hīnte ja'a, gue'mø gue yø mmæi ga manā Cristo yø ja'i, ogue hīn'nā. Pæ squerangue i hmānā Cristo, guehnā nná johyagä naya. 'Nē man'natho dädi johya. ¹⁹ Porque dí pađi ngue ga pømmanhogä ua ja ra fädi ngue guí mmarçáhx Oja, 'nē fäxçä ra Espiritu Santo bá penhā Jesucristo. ²⁰ A nuyá, nu'mø ga su ga mmānā hya ngue ra Cristo, ya ra 'be'isätho te dí øt'a 'mø. Hante gue ga hā ra ts'edi ga mmānā hya hangū ra pa, hīngue masque ga su ngue dí ofädi. Ogue ga pongui, ogue da thogui, hīndi mportagä'a. Nuyá dädi ja ndymmæi dí honnbī ha di hny manho ra Cristo. ²¹ A nuyá, dí nne ngue ya gdá 'bæ'a ngue ga ørpabi rá pähä ra Cristo. A nu'mø dá tu, ya man'na mā dātho ra nho ga nthē'be. ²² Nu'mø ga sigue ga m'mæcua ja ra ximhäi, da zä ga tapä mi'da yø ja'i ngue da 'yεc'ei ra Cristo. Janangue nuyá hīndi pađi ndana gue'a exā ja ts'editho ga øtya. ¿Ua nuhmā xanho ngue ga sigue ga m'mæi, ua gue xanho ngue ga tu? ²³ Nuyá hīndi pađi ndana exā ja ts'editho ya yoho yø hya ya. Nuyá nná bēngä, man'na xanho ngue ga tu, ya ganī m'mæ'be ra Cristo p'x ya. A nuyá, dí nny manho ngue ga tu. ²⁴ Pæ co nu'áhx, ya xanho ngue dí 'bæi. ²⁵ Janangue'a dí haxā njuani ngue ga sigue ga m'mæi, n'namhmā ga hā'áhx ra ts'edi ngue di ndæ ni nt'εc'ei'hx. 'Nē man'na di nja'áhx mpähä porque man'na di ndæ ni nt'εc'ei'hx i ja. ²⁶ Nu'mø ga nujx māhøn'a p'x ya, ya man'natho gädi ja mamädihx ra Jesucristo conná nguecä.

²⁷ Guí ja ndymmæi gui 'yøthæ'x yø hya mmānā hoga 'da'yo hya ra Cristo. Dami 'yøt'e te dí xi'áhx, gue'mø ga mmagä p'x ga ma nu'áhx, ogue hīn'nā. Pæ dí nne ga øde ngue guí hāhx ra ts'edi 'nē 'da'igu guí mmāhmæ. 'Nē guí honi ha gdi japhæ ngue di nthā'a ra hoga 'da'yo hya ngue'a ra nt'εc'ei'ja'áhx. ²⁸ Nu'mø di pi'áhx ya yø ja'i sūhrā hoga 'da'yo hya, 'yo sä guí sūhx. Porque nuyá, nu te øt'e, gue'a ra hmēya'a ngue di m'mædi. Pæ nu'áhx p'x ya, nu te guí øthæ, gue'a ra hmēya'a ngue di nyānni tehæ. Porque guehnā Oja fäxáhx. ²⁹ Nuna Oja bi 'da'áhx rá mæte, hīngā høntho ngue gui 'yεc'ei'hx ra Cristo, sinoque xquet'a ja ngue gui sähx ra n'x ngue guí εc'ei'hx nā. ³⁰ A nuyá, ma ga homhmæ ha di nthāhrā hya ya. Ya guí nnyhx te dá øt'a m'mæt'o, 'nē ya guí øh-mæ ngue dädi sigue dí honi ha nná japi ngue di nthāhrā hya.

2 Di ha'ahx rā ts'edi nā rā Cristo. Nu'a guí mā'ahx, gue'a di hoc'a nī mməihə'a. Nu'a rā Espiritu Santo guí n'yohx ya. Ya ja nī yemməihx ya, 'nē ya ja nī nuē-cətehx ya. ² Pē mān'na gā johyagā 'mø guí 'yøthx ya yø hyā dí xi'ahx. Dāmī ne ngue 'darbə dī n'yo nī hyāh. Gātho'ahx 'da gdi mma'hothx, hīnjon dā bōnī ngue dā n'nan'yo rá n'yomfēnī. ³ 'Yo gadi 'yēxhə, 'nē 'yo guí nne ngue go dā nū mānho'asəhə yø ja'i. Sinoque guí 'yøt'e tengutho 'mø hīnte gadi mūhə. Guí 'yøthx ngue tate xānho mī'da yø ja'i ngue'ahx. ⁴ 'Yo guí øthx ngue hōn'asəhə guí tīmhmə rā nho. Dāmī 'yøthx ngue 'nē hmī'da yø ja'i dā dīnnā nho.

⁵ Dāmī 'yøthx tengutho bi 'yøtrā Jesucristo ngue hīn-guī ts'ə bi 'yēts'i. ⁶ Madague'a ngue Oja'a, pē bā sop'ə rá cargo mī ja ngue mādi mānda p'ə māhəts'i. ⁷ Bī n'unī bī nja'i. Bi gohi tengutho n'na rā hmiqū. ⁸ Nu'mø mī m'məi ngue rā ja'i p'əya, hīnguī ts'ə bi 'yēts'i. Gā bi 'yutho'a te rá nt'ēdī Oja, astā bī n'unī bi tho. Bi dup'ə ja rā pont'i, madague'a t'ēmbi ngue rā 'bē'isā ngue to dā dup'ə ja rā pont'i. ⁹ Janāngue nūnā Oja bi japi ngue mā datho dā hnū mānsū. Bi japi ngue bī ntate, hīn jom-mān'na ngue tengū'a. ¹⁰ I nnepe ngue nū'mø bi t'øde ngue hmābrā thūhū rā Jesús, gā dī ndantyøhmū'ə bī 'bə māhəts'i, 'nē'ə bəcua ja rā hāi, co 'nē'ə bəp'ə ja rā nīdū, gā dī ndantyøhmū. ¹¹ Gātho dā mā ngue rā Jesucristo, gue'a rā Hmū'a. 'Nē nū'mø t'ēspābī rā Jesucristo, tengutho 'mø go di t'ēspābī Oja, rá Papá.

¹² Ague mā zi cū'ahx, nū'mø dāmbā m'məcā p'ə guí 'bəhmə, gā 'yēc'ēi te dá xi'ahx. A nuyá, madague'a yaua dí 'bēcā ya, pē mā datho dāmī 'yēc'ēihx nā rā hyā dí pen'nāhə ya. Ya bī nyānnī tehə. Janāngue mā datho dāmī nū mānsūhə Oja ya. Dāmī ja ndūmməi guí hyonī ha di hnū mānho'ahx. ¹³ Nūnā Oja, go di bēn'nāhə nā te rā nho ja ngue guí 'yøthx nā, 'nē dā māxāhə ngue dā zā guí 'yøthə'a te nne Oja ngue guí 'yøthx.

¹⁴ Nū te ja ngue guí 'yøthx, 'yøthx co n'na rā pāhā. 'Yo 'be guí ēnā ngue rā ts'edi t'øt'ahx. ¹⁵ Janāngue hīn temā ts'oqui dā thīn'nāhə. Porque ya yø bāsī'ahx Oja p'ə ha 'bəhyø ja'i ngue yø ts'oc'ēi 'nēhyø mmejmāhyā. Māhyonītho ngue dī nēquī ngue n'nan'yo'ahx ngue yø ts'oc'ēi 'bēcua ja rā xīmhāi. ¹⁶ Dāmī xīhmə yø ja'i ha di zā dī nthēui rā 'da'yo te. A nū'mø bā ēhrā Cristo p'əya, dā zā dī nja gā mpāhā connā ngue'ahx. Porque ya hīn-gā sārəbtho dá mpecā p'ə guí 'bəhmə.

¹⁷ A nuyá, ya guí ēc'ēihx rā Jesucristo, ya gā unni mməihx Oja ya. Nu'a te gnī johyahx ya, xquet'a 'nēquī dādi johya, madague'a ya ja ngue dā thogui co nūnā rā hyā dá xi'ahx. ¹⁸ Pē dāmī johyahx tengutho nnā johyagā, 'yo tū nī mməihx 'mø dá tugā.

¹⁹ Dā ne rā Hmū Jesús ngue gā penhnā p'ə rā Timoteo, dā nū'ahx. Nu'mø bā penc'a p'əya, ya gā johya

'mø dá pādī te gadi jahə. ²⁰ Porque hīnjonguī pōnī ngue di øt'e tengutho dí ør'be rā Timoteo ngue dí hon'nā'be ha gdi tīmhmə rā nho. ²¹ Nuyā gātho mī'da 'bēcua, yø 'bēfise'a nī ma yø mməi øt'e, hīngā gue'a rá 'bēfi rā Cristo nī ma yø mməi ngue dā 'yøt'e. ²² Guí pāh-mə ngue rā Timoteo dī nēquī ngue hā rā ts'edi fāx-cāguī ngue dí mmām'be rā hoga 'da'yo hyā. Tengutho n'na rā ts'ənt'ə 'mø fāxrá papá p'ə ha dī mpēfi, njar-bətho nā. ²³ Dí nne gā penhnā p'ə rā Timoteo, hōntho gā pādī tengū dā gohma asunto. ²⁴ Dā ne Oja ngue ya hīmma ya'atho gā mmagā p'ə, gā ma nū'ahx.

²⁵ Nūnā rā Epafrodito guá penngāhə ua ngue bā hanngāguī rā mēnyū dí honī, xquet'a 'nēhnā ēmmēi bī mākqui ngue honī ha gdā japrā hyā. Pē nuyá, dí ēnā ngue māhyonītho dā map'ə ya. ²⁶ Porque mī zā mī bādī ngue gā 'yøhmə ngue bi hyēnnī, ēmmēi bī dū rá mməi. Janāngue nuyá, ya hīnguī nnu rā pa dā map'ə ya, para ngue guí pāhmə ngue ya bi zā. ²⁷ 'Nē mājuānī bi hyēnnī, ya ja ngue xtā ndū. Pē connā nguehrā mēte Oja hīmbī dū. Nu'mø ngue xtā ndū, xøgue dī ntīmbə mā dūmməigā p'əya. ²⁸ Janāngue nuyā dí xōnnī gā pennbəya, n'namhmā ngue mān'na guí johyahx 'mø gā nūhə māhōn'a. Ya xquet'a dā hyū mā mməigā p'əya ngue guí nnuhə ngue ya hīnte di ja. ²⁹ Guí johyahx ngue guí nnuhə, porque gadi ncūhə ngue rā Cristo. Dāmī nū mānsūhə gātho yø ja'i te'o gā 'yo tengutho gā 'yo rā Epafrodito. ³⁰ Ya guí nnuhə, ya ja ngue xtā ndū ngue ørpābī rá 'bēfi rā Cristo ngue bī māk-cāguī. Bī n'unī bī m'mə mān'ə ngue bi 'yørcāguī rā 'bāxte nūnā hīmmī sā guí 'yørcāhə.

3 Ague mā zi cū'ahx, dāmī johyahx rángue guí ēc'ēihx mā Hmūhə Jesucristo. A nūguī, hīnte gā 'bedi ngue nyondī gā xi'ahx nā rā hyā dá cuatā rā sēcua. Nūnā rā hyā nā, dā 'yøt'ahx rā nho. ² Dāmī mfāhmə ngue'ə yø ts'oc'ēi 'yop'ə hīnnī 'yup'ə te øt'e. Guehya ēmbī ngue jatho dā hmēpya yø 'yēc'ēi ngue dī njaprā circuncisión. ³ A nuyə, nū'a mā hmēpyahx, gue'a nnā thānnehx Oja co gātho mā mməihə'a. Ya dādi johya ngue mā n'yohx rā Jesucristo. Dí pāhmə ngue hīn-dā zā gā honse ha gdā nyāmhə. ⁴ Pē nū'mø to ēnā ngue dā zā dā hyonse ha dī ma māhojpi, pē mā dāthogā ngue gue'a nmī hongā'a. Porque mān'natho mī pōmmanho te nmará 'yogā ngue mī'da. ⁵ Ja rá hyā-to mā pa dí 'bēcā 'mø mī hmēpyagā bī njacrā circuncisión. Porque drá judíogā. Nūnā mā mboxitagā, guehnā rā Benjamín. Drá judío 'mø mā mī, 'nē nū'a mā hyā, guehnā rā hyā ngue rā ebreo. Nu'a te nnā māngā'a te mmāmp'ə ja rā ley cā yø judío, gue'a rá nt'ēc'ēi yø fariseo'a. ⁶ Ngue hīnmī nnegā ngue dā thēp'ə'a p'əya, nmī sēcā'ə yø ja'i ēc'ēi rā Cristo. Nu'a ngue nmará øt'ā'a te rā hyā mmāmp'ə ja rā ley p'əya, hīnjonguī ēnguī ngue hīngā gue'a te dí øt'e. ⁷ Pē nuyā te gātho nmī ēmbā ngue tate mādi muii ngue'mø gā øt'e, nuyā dí ør'mā güenda ngue hīnte dī muii ya, porque ya dí ēc'ēi rā Cristo. ⁸ A nuyá, madague'a ngue nmī ēngā ngue tate dī muii te xtā øt'e, pē nuyā dí

ør'ma güenda ngue hñte di mũui ya. Porque nuyá, man'na tãtetho di mũui ngue dá pacã'a ma Hmu Jesu-cristo ya. A nuyá, nu te gãtho nmi nnõxã m'met'o, dí engã p'ã'a ya ngue dí tenna Cristo. ⁹ Hõndra Cristo dí nnõxã ya ngue bi yangui. Ya hinga gue'a ngue ga øt'ã'a te ra nho mmamp'ã ja ra ley ca yø judío ngue gdã nyanya. Sinoque bi hogagui ma ts'oqui Oja ngue dá ec'ei ra Cristo. Porque Oja di hojpi te'o ngue ec'ei'a. ¹⁰ A nu'a dí nnegã ya, ngue ga padĩ xanho ra Cristo. Dí nne di 'dacã'a rá ts'edi Oja bi 'yu'mø mi bennate ra Cristo. Janangue tengutho ra Cristo ngue bi tho, xquet'a 'nẽqui dí emma te ya, madague'a ngue ga tu. ¹¹ Dí nne ngue 'nẽqui ga bennate 'mø bi bennate yø ánima.

-----

¹² Di 'betho ga øt'a te gãtho ja ngue gdã n'yogã. Hingue masque sä ga enã ngue ya hñte di 'bedi. A nuyá, dadi ja ndummẽi ngue xamhmatho ga sudi ga øt'ã'a te i zongagui ra Cristo ngue ga øt'e. ¹³ Ague ma zi cu'ãhã, hĩndĩ nne ga mma ngue ga enã ya ga xanho te nnã 'yo. Pe hõnda n'na ra hyã ja ngue ga øtya. Nu te xa thogui, ya dã gop'ã'a ya. Nu ra pa di ma p'ãya, ma ga ja ndummẽi ga øt'a te ja ngue ga øt'e. ¹⁴ Nu'mø bi zãdi ngue gãtho ga øt'a te i zongagui Oja ngue ga øt'e, hñte di 'bedi, nup'ã mahẽts'i di n'najhma nzãbi ngue ya ma n'yo'be ra Cristo.

¹⁵ Gãthogãhã ngue ya bi dĩama mmẽihã xanho han-ja na ma nt'ec'eiãhã i ja, a nuyá, ma ga homhãhã ya ngue man'na man'na di zã ga n'yo manhohã. Pe nu te'o enã ngue ya hñte di 'bedi, enã ngue ya gã øt'a te nne'ã Oja ngue da 'yøt'e, Oja da xojpa rá mmẽi ra ja'i ngue da badĩ ngue hinga gue'a te øt'e. ¹⁶ Nu'a te gãma hyã dí tĩmhãhã ya, gue'a ja ngue ga øthã'a.

¹⁷ Ague ma zi cu'ãhã, para ngue gui padĩ te i ja ngue gdĩ n'yohã, tengutho gã nuhã ngue dí øt'ã, da gue'a gui 'yøthã'a ya. Ya gui nnuhã te ga 'yo yø ja'i nuya øt'e tengutho dí øt'ã. ¹⁸ Ya xangu yø nnĩdi xtã xi'ãhã na ra hyã hõngã mmangã ya. 'Nẽ conma guidã nnã xi'ãhã ngue 'yop'ã xangu yø ja'i nu'ã i mma ngue hñte di mũui'a i du p'ã ja ra pont'i ra Cristo. ¹⁹ Nu'a ja ngue da thoya yø ja'i ya, di m'medi. Guehya hĩngui so yø mmẽi Oja ya, sinoque hõnt'a te yø pãhãse so yø mmẽi. Nu'mø bi 'yøtrã nts'o ja ua ja ra xĩmhãi, gue emma gue di 'yextho, 'be xĩngui pes'yø sä. ²⁰ Pe nujã, dyø mmẽngũhã p'ã mahẽts'i. 'Nẽ dí tømhmã ngue ja di 'yep'ã na ra Hmu Jesucristo ma Yantehã. ²¹ Nunã, di pãrcã ma do'yohã porque nuya hĩngui nzaquigãhã ya. Di japi ngue da gohi tengutho rá do'yo ngue maguesẽ. I ja rá ts'edi ngue nu te di mãnda di nja, gue'a di nja'a.

-----

4 Ague ma zimmãdi cu'ãhã, janjuãni ngue dí nne ga nnu'ãhã. Janjuãni ngue dadi johya connã ngue'ãhã. A nuyá, dí xi'ãhã ngue 'yogui hehmã na ra Hmu Jesucristo.

² Nunã ra Evodia, connã Síntique, dí äpra mate ngue 'yo dadi nsã, da 'yøt'e ngue di ncu ngue ec'ei ra Cristo.

³ A nu'i ma mmĩmmẽfiui, dí ä'i ra mate ngue gui nnu ha gdi japra hyã di nxihya ma zi cuhã yø xisu di nsã. Nuya yø xisu ya, guehya bi mãxcagui m'met'o p'ã ha dá mangã ra hoga 'da'yo hyã. 'Nẽ xquet'a bi mãxcagui ra Clemente con mi'da ma cu bi mãxqui ngue bi man-na hyã. Nu yø thuhũ ya yø ja'i ya, i nt'ot'i p'ã ja ra libro nt'ot'i yø thuhũ yø ja'i nuya di nthẽui ra 'da'yo te.

⁴ Zant'a dami johya ngue gui n'yohã ra Hmu Jesús. Dadi yopra hyã dí xi'ãhã, dami johyahã.

⁵ Nu'a te ra nho gni 'yohã, dami 'yũthã yø ja'i 'bep'ã gui 'bãhmã ngue gyø hoja'ĩhã. Nu'a ra Hmu, ya hĩmma ya'atho da ecua'a. ⁶ Nu'mø ja te gui hẽmphã, 'yo di su ni mmẽihã. 'Yãphã Oja ngue da mãxãhã 'mø te gui thohmã. 'Nẽ dami bẽmhãhã ngue xãndõngu te ja ngue gdi ja mamãdĩhã Oja. ⁷ Nu'mø gui 'yøthã na ra hyã dí xi'ãhã ya, Oja da hyut'a ni mmẽihã. Nu'a di hyu ni mmẽihã p'ãya, ma dãtho ngue nthũmmẽi xãndõnho, hinga ngu'a ra hyã ga ya yø ja'i ngue embi nthũmmẽi. Ya hĩnni mantho te da zu ni mmẽihã ngue'mø ya gui n'yohã ra Jesucristo.

-----

⁸ Ague ma zi cu'ãhã, ya rá nzegũitho na ra hyã dí xi'ãhã ya. Da zo ni mmẽihã ya yø hyã majuanĩ. Guehya yø hyã bá n'yoi ra respeto. Guehya yø hyã njuantho ya. Guehya yø hyã hĩn temã ts'omhya bá n'yoi. Guehya yø hyã ngue mahotho da zo ni mmẽihã. ⁹ Nu'a ra hyã dá xãn'nãhã, gue'a gui 'yøthã'a. Ya gui nnuhã te dá øt'ã, da ngut'a gui 'yøthã ya. Nu'mø gui 'yøthã'a ya, Oja da hyut'a ni mmẽihã.

-----

¹⁰ Dadi johyagã 'nẽ dadi ja mamãdi Oja ngue ya gã bẽnjã mahõn'a 'nẽ gadi zecjã te dí honi. Dí pacã ngue hĩn gadi pumbẽnijã, pe mam'met'o hĩmmi sãp'ã gui zecjã 'mø. ¹¹ Nũgã hĩn dadi ø'mø hĩngui fãxcãhã. Dadi johyatho hõnt'a ts'ã te nnã 'bãi. ¹² Dí padĩ te nnã tho 'mø dí hyoya, xĩndĩ pa 'mø ngue ja te ga si. Dadi johyatho 'mø dí niya, oque dí tu manthuhũ. Ngutho dadi johya gue'mø mbongũitho oque hĩngui ts'ã te ga honi. ¹³ Hõnt'a ts'ã tengue ga thogui, hĩndĩ su, porque ra Cristo di hacra ts'edi.

¹⁴ Xanho te gui ørcãhã ngue gui fãxcãhã 'mø te dí hongã. ¹⁵ Nu'ãhã, gyø mmẽngũhã p'ã ja ra hñĩni Filipos, nu'mø rá mudi dambã mangã ra hyã p'ã Macedonia ja ni häihã, ma thocã p'ãya ngue danĩ mpagã man'na nguadi, hõn'ãtho gã fãxcãhã'a te dí honi.

¹⁶ Nu'mø tobe dambĩ 'bõtã p'ã ja ra hñĩni Tesalónica, nyo ndi, nhyu ndi gã pẽnngãhã ra mẽnũyũ ga si 'mø hĩn'yã te ga honi. ¹⁷ Hinga hõntho dadi johyagã ngue gadi 'dacjã te dí si, sinoque dadi johyagã ngue nu te gui ørcãhã, gue'a man'na di nu manho'ãhã Oja'a.

¹⁸ Nu'a te ra mẽnũyũ guã pẽnhnã ngue bá hã ra Epafrodito ngue bi 'daqui, nũgã dá hanĩ. A nuya mbon-ũitho te dí honya. Nunã ra mẽnũyũ na, cohi como tengutho ra bopo øsyø ja'i 'mø øtra 'bøt'e, mazi hotho ga yñi. 'Nẽ i nnu manho Oja. ¹⁹ Nu'a ma Ojahã, di mfãxte

ngue di 'da'ah̄ te gä gadi 'behm̄. Porque h̄in'ȳ p'̄ r̄á n̄zegui i ja r̄á nj̄ap̄i di un̄n̄i to n'youi r̄á Jesucristo.
²⁰ Para z̄an̄tho ḡā ɛ̄sp̄ah̄ Oj̄a mā Pap̄áh̄. D̄a nḡut'̄atho.

-----

²¹ Dí p̄enn̄b̄ab̄i r̄á n̄zengua te'o ḡätho ya n'youi r̄á Jesucristo. N̄ȳa mā c̄uh̄ 'b̄ucua dí 'b̄ei, x̄quet'̄a

p̄enn̄ah̄ r̄á n̄zengua. ²² Ḡätho ya ȳø j̄ä'i 'b̄ucua ngue ya ȳø j̄ä'i Oj̄a di zengua'ah̄. D̄a guehya 'da ȳø 'ȳɛc'̄ɛi 'b̄up'̄ ja r̄á nḡy r̄á d̄ast'abi Roma p̄enn̄m̄a n̄zaqui r̄á hȳa ngue di zengua'ah̄.

²³ N̄ȳn̄a mā H̄m̄uh̄ Jesucristo di j̄ap̄i ḡätho'ah̄. D̄a nḡut'̄a tho.

Colosenses

1 Nuga drá Pablo, Oja bi 'yexqui ngue drá representantegä rā Jesucristo. Co 'nēhna mā zi cūhē rā Timoteo ² dadi zenguagä'be'x to gätho ya o rá 'yē Oja rá m'mēp'x ja rā hnīnī Colosas. Gue'e mā zi cū'āhē ngue guí 'ēc'ēihē rā Jesucristo. Dí nne ngue nūnā Oja mā Papáhē di jap'āhē 'nē dā hyut'a nī mmēihē.

3 Nūnā Oja, guehna rá Papá mā Hmūhē Jesucristo. Guehna zant'a dadi ja māmādi 'mø dá mat'Oja conná ngue'āhē nā. ⁴ Porque dí øcä te ja nī nt'ēc'ēihē ngue rā Jesucristo. 'Nē dí øde ngue mājuani gadi māhmē to gätho ya o rá 'yē Oja. ⁵ Xquet'a dadi ja māmādi Oja ngue'a te gā rā nho ya xpā nzānnī di 'da'āhē p'x māhēts'i. Ya guí pāhmē ngue Oja di 'da'āhē rā nho, porque guehna rā hyā n'yoi rā hoga 'da'yo hyā bi si'āhē nā. A nūnā rā hyā bi si'āhē, mājuani nā. ⁶ Pē hīngā hōn'āthohē bi si'āhē nā rā hyā nā, sinoque mā'yoni rā hyā ndap'x bi zā rá ngūnī nxīmhäi. A nuyá, ndap'x bi zā, mān'na mān'na nī 'yēc'ēitho rā hyā yø ja'i. 'Nē mān'na nī xohyø n'yomfēnī yø ja'i ndana rā nho dá n'yo. Porque nuyá, ndap'x bi zā njap'x tengutho'a te bi njap'x guí 'bēhmē astā guehyø pa xcā 'yøhmē nā rā hyā nā. Ja bá tīmp'x nī mmēihē ngue mājuani ja rá mātē Oja. ⁷ Nūnā mā zi cūhē rā Epafras bi xān'nāhē nā rā hyā nā. Xquet'a ørpābi rá 'bēfi rā Cristo tengutho dí øt'ä. Nūnā rā Epafras di mpefi xānho p'x ha guí 'bēhmē ngue mānā hyā, tengutho 'mø gdí 'bēcä p'x. ⁸ Nūnā rā Epafras, guehna bi xiqui hanja'a te øt'āhē rā Espíritu Santo ngue gadi mmāhmē n'na ngu n'na'āhē.

⁹ Astā guehrā pa xtā øcä nā rā hyā naya, hīndí säya di mmat'Oja conná ngue'āhē. Dí äpä Oja ngue dā 'yøt'e ngue guí pāhmē xānho'a te gā nne Oja guí 'yøthē. Dā xoc'a nī n'yomfēnīhē ngue mān'na gdí pāhmē'a te rā nho ja ngue gdí n'yohē. ¹⁰ Porque dí nnegä ngue guí n'yohē tengutho nne Oja gdí n'yohē. Nū'mø ngu'a guí 'yøthē ya, nūnā Oja zant'a jampähä conná ngue'āhē. Dí nnegä ya ngue nūnā te gā guí 'yøthē, gā dā gue'a te xānho guí 'yøthē. Dí nne ngue mān'na mān'na gdí mbenthē Oja. ¹¹ Nūnā Oja jase rá ts'edi, guehna dí äpi ngue di 'da'āhē rá ts'edi nūnā guí homhmē ngue dā zäp'x guí sēthē'a te gā rā n'x guí thohmē. Zant'a guí johya thohē. ¹² Dí nne ngue guí ja māmādihē Oja, nūnā rá Papá rā Jesucristo. Porque guehna bi 'yøt'e ngue di tocagāhē nā te gā di unnbē māhēts'i'x yø ja'i ya o rá 'yē. ¹³ Nūnā guehna bá jūgāhē p'x ja rá ts'edi rā

zithū mādi mādagāhē nā. Bi 'yøt'e ngue go dá 'ēc'ēihē'a te rā hyā di mānda rá Ts'unt'x Oja. Nūnā Oja 'ēmmēi di mā'a rá Ts'unt'x. ¹⁴ 'Nē guehna rá Ts'unt'x Oja bi gurcā mā ts'oquihē. Janāngue ya bi pūnngā mā ts'oquihē.

¹⁵ Nūnā Oja, hīnjongui nnu nā. Pē conná guehrā Jesucristo ya fā Oja ya, porque 'da'igu'x. Nūnā rā Jesucristo, guehna māguesē nā ngue'a te gätho i ja. ¹⁶ Conná guehrā Jesucristo i ja ya yø cosa bi hogui, tengutho bi ja māhēts'i 'nē'a te gā ja ua ja rā xīmhäi. Guehya yø cosa dí nnuhē ngue ja, co 'nē'x yø cosa ngue hīndí nnuhē. Conná ngue'a, 'bē'x to ja yø ts'edi, 'nē 'bē'x to t'ēc'ēi, 'nē 'bē'x yø ts'ut'abi, 'nē 'bē'x to gätho yø hmū. Porque rā Cristo go bá sānnī te gätho ja'a, 'nē go gue'a di mānda gätho yø cosa'a. ¹⁷ Nūnā rā Cristo, ya mi 'bē'mø tobe hīmmi ja'a te ja ya. Pē nū te dí nnuhē ngue ja ya, go gue'a øt'a ya ngue di sigue jatho yø cosa i ja. ¹⁸ A nuyá, nūnā rā Cristo guehna 'bet'o nā ngue gätho yø 'yēc'ēi 'bēi, tengutho rá yā rā ja'i, gue'a 'bet'o'a ngue di māndabi gā rá do'yo rā ja'i. A nūnā rā Cristo, guehna di unnā 'da'yo te'x to gā 'ēc'ēi nā. 'Nē go 'bet'o nā ngue'x to di bēnnāte p'x ha dā nt'ägūi. Janāngue nūnā rā Cristo, guehna māguesē nā ngue'a te gätho i ja. ¹⁹ Oja bi ne ngue tengutho'a, xquet'a njarbētho rā Cristo ya. ²⁰ Oja bi ne ngue connā Cristo dā zā di mpenhui Oja yø ja'i 'bēcua ja rā häi co 'nē'x bí 'bē māhēts'i. Di nhojpāui Oja rángue bi du p'x ja rā pont'i rā Cristo.

²¹ Nū'mø yø pa xā thogui, gmi nnu 'dan'yohē Oja p'x ja nī mmēihē. Mānī nsūihē nā, porque gā rā nts'o gmanī n'yohē. Pē ya bi ne Oja ngue dā n'amigohe ya. ²² Rā Cristo bi n'unī bi tho, n'namhā ngue di hoga mā ts'oquihē. Janāngue nū'mø ya gdi 'bēhmē p'x ja rá hmi rá dā Oja, ya hīn temā nts'o di nēqui p'x ja mā mmēihē. Ya hīn temā hyā dā thīnngāhē. ²³ Pē jatho gā hāhē rā ts'edi ngue di ndē mā nt'ēc'ēihē i ja. 'Nē 'yo guí yobēnīhē guehna rā hoga 'da'yo hyā bi si'āhē. 'Nē guehna rā hyā i hmā gā rá ngūnī nxīmhäi nā. Nuga drá Pablo xquet'a guehna rā hyā dí mmāngā p'x 'bēhyø ja'i naya.

²⁴ A nuyá, dadi johyagä ngue dí sägä rā n'x conná ngue'āhē. Porque ya dí thocä rā n'x ja ngue gā thogui, tengutho rā Cristo bi zā rā n'x conná ngue'x yø ja'i bi 'yēc'ēi. ²⁵ Nūnā Oja bi 'dacä rā 'bēfi ngue gā fāxāhē co

gätho mi'da yø 'yεc'εi. Janangue nuyá, gá dí mmangä'a te gäma hya n'youi rá hya Oja. ²⁶ Nuna ra hya dí mmangä, himmi fa'mø yø pa xa thogui, asta ja nuya, ja bi fahya. A nu'x yø nyogui ja'i xa m'mæi, himbi bahna ra hya na. Pe nuyá, nuna Oja bi japi ngue bi ba'x yø ja'i ya o rá 'ye ya. ²⁷ Oja bi 'yøt'e ngue da fadi hangu gangu ra nho di unyø ja'i hingyø judío. Guehna ra hya naya ngue ya guí n'yohx ra Cristo. A nuyá, ngue ya guí n'yohx ra Cristo, ya tinni mmæihx xandønho ngue majuaní dí n'na'ahx ra nho p'x mahεts'i.

²⁸ Nuna ra Cristo dí mmangähe. Dadi consejohe gätho yø ja'i. Dí xännbahe ra hya gätho yø ja'i, n'namhma ngue da badi xanho hanja ra hya. Dí nnegähe ngue nu'x yø ja'i ya n'youi ra Cristo, gätho ra nho da n'yo n'namhma ngue da nu manho Oja. ²⁹ Guehna ngue nná ho ma mmæi dadi mpefi. Porque di hacra ts'edi ra Cristo ngue ga mpefi ga mmanna hya.

2 Dí nnegä guí pahmæ ngue mathoguithe dí hogä ma mmæi dí mmat'Oja conná ngue'ahx. 'Nε dí mmat'Oja conná ngue'x yø 'yεc'εi rá m'mæp'x ja ra hnini Laodicea. 'Nε dí mmarpabi Oja gätho mi'da yø 'yεc'εi hinjam'mø xa nnugui. ² Dí nnegä ngue guí hatra ts'edi ni mmæihx ngue xøgue da 'da'igu guí mma n'na ngu n'na'ahx. 'Nε dí nnegä ngue hingui nyobεnihx, guí pahmæ xandønho hanja na ra Cristo. Nuna Oja, go øt'a ngue fadi xanho hanja'a ra Cristo. ³ Nuna ra Cristo, guesena da xoga ma n'yomfεnihx na ngue da dinma mmæihx hanja na ra hya tate di muui.

⁴ Dí xi'ahx na ra hya na, n'namhma ngue hinjonda hyar'ma hya'ahx. Porque 'bæhyø ja'i ngue mahotho ga ngucyø hya mma ngue ga nhäte. ⁵ Nuga hinga 'dap'x dí 'bæhmæ ya, pe høn'atho dí mbεn'ahx. 'Nε hu ma mmæigä 'mø dí øde ngue da xandønho ni n'yomfεnihx, porque guí hahx ra ts'edi guí εc'εihx ra Cristo.

⁶ Nu'mø mambá fædi gá 'yεc'εihx ra Jesucristo, gá 'yøt'e ngue ni Hmuhx na. A nuyá, nuna ra Cristo gá 'yøt'e ngue ni Hmuhx, hønt'a zant'a da 'yo ni mmæihx na ya. ⁷ Man'nan'yo mi 'yøt'e ngue guí hyehmæ p'x ra Cristo. Gá 'bæhmæ conná ngue'a. Dí ndæ ni nt'εc'εihx co nuna ra hya bi sän'nahx. Gui ja ndummi guí ja mammadihx Oja.

⁸ Dami mfahmæ xandønho. 'Yo toni ja'i dadi ts'on'na ni nt'εc'εihx, sä da 'yεna ngue da xän'nahx yø hya ngue yø mfadiεe yø ja'i, 'nε hinda gue'a ra hya bi nxännbate ra Cristo da xän'nahx. Guehya yø hyäte ya, himma juani te i mma. Gue'a te yø mfadi yø ja'i ua ja ra ximhäi i mmanya. Gue'x yø hya xa nja manjam'mø i mma.

⁹ Ra Cristo bi hny ngue bi nja'i na, pe hinte di 'bedi ngue rá ts'edi Oja. ¹⁰ Ya dí n'yohx ra Cristo ya, ya hinte man'na dí 'bedi. Guehna 'bet'o naya ngue'x to gätho ja yø ts'edi. ¹¹ A nuyá, ngue ya ni n'yohx ra Cristo, ya bi

mεpya'ahx. Pe gue himma xøts'etho bi mεpya'ahx tengutho øtyø judío. Sinoque nuna ra hmεpya bi ja'ahx, bi hycra nts'o mi ja ni n'yomfεnihx. ¹² Nu'mø gmi nxixyahx, gá 'yø'ni güendahx ngue ya bi zep'x ra nts'o gmani n'yohx m'met'o. Guí øthx ra güenda ngue 'darbæ bi t'äc'ahx ra Cristo. 'Nε gá 'yεc'εihx ngue ja ra ts'edi Oja ngue bi japi bi bεnnate ra Cristo 'mø mi du. Gá 'yøthx ra güenda ngue 'dap'x gá bεnnatehx ra Cristo, gá pahmæ ngue ya ma'da'yo gá m'mæhmæ mahøn'a. ¹³ A nu'mø man'na ra pa, gätho yø ja'i hingyø judío, ma hin'yæ ra 'da'yo te porque himmi pa'a rá 'yu Oja, gá ra nts'o man' n'yo. Pe nuyá, bi 'yøt'Oja ngue gá nthæx ra 'da'yo te conná guehra Cristo. Nu'a te ma ts'oquihx mi ja, ya gá bi punngahx Oja. ¹⁴ Mi ja ma ts'oquihx ngue xtá festhohx rá ley Oja. Pe nuna Oja, ya bi hoga ma ts'oquihx ngue bi du p'x ja ra pont'i ra Cristo. ¹⁵ Nu'mø mi du p'x ja ra pont'i ra Cristo, bi 'yemba häi rá hya'a ra hmu ua ja ra ximhäi, porque nu'x mamä dæxquibi, gá bi ma häi. Xøgue nhmite ngue bi 'berpa yø sä porque bi dapi gätho.

¹⁶ Janangue nuya yø ja'i εmbi ngue hingui ho te guí sihx, 'yo guí εc'εihx te mmanya. 'Yo guí εc'εihx 'mø da 'yεmbi ngue jatho guí suphx ra ngo, oque guí suphx ra t'æsnæ, oque da 'yεmbi ngue jatho guí suphx ra pa ngue ra ts'äya. ¹⁷ Nuya yø hya ya, guehya mi ja ts'editho ngue di nja hante ngue da εhra Cristo. Pe nuyá, ngue ya bá εhra Cristo, ya hin'na ya. ¹⁸ 'Yo guí εc'εihx 'mø da 'yεn'ahx ngue ra ts'oqui guí 'yøthx 'mø hingui thannehx yø anxe Oja tengutho øt'x. εmbi ngue di 'yεxra ja'i nu'a hingui nne da 'yøt'e tengutho ga 'yo'x. 'Nε guehya yø ja'i mmanya ngue ja yø mfadi, εna ngue nny yø cosa nu'x hinjongui nny. Pe di nεqui ngue guehya yø ja'i di 'yεts'i, porque εna ngue pæε, guehya yø ja'i hinte di muui te mmanya. ¹⁹ Guehya yø ja'i xa hyep'x ra Cristo ya. Conque hønse ra Cristo 'bet'o ngue gätho yø 'yεc'εi. 'Nε guehna ra Cristo fæxyø 'yεc'εi, porque gue'x yø 'yεc'εi nnøpe ngue rá do'yo. 'Nε guehna di 'dacjæ ra ts'edi ngue ga n'yohx xanho na, tengutho nneçjæ Oja ngue gdá n'yohx.

²⁰ Dami 'yø'ni güendahx ngue nu'mø mi du ra Cristo, xquet'a 'nε'ahx ya gá tuhæ, ya bi zep'x'a te yø ts'ännise yø ja'i ua ja ra ximhäi. Pe, çhanja ngue guí εmhæ ngue ni mantho ja ts'edi ya yø hya ya? Porque tobe guí nne guí siguetho guí 'yøthx'a te ga 'yo yø ja'i. ²¹ Nuya εmbi ngue hingui sä da ts'i 'da yø cosa. εm'mø bi nya: "'Yo guí nne ngue guí sä, asta 'yo guí thädi", i εna. ²² Pe gätho yø cosa i ja, xanho ngue da ts'i, 'nε nu'a te si ra ja'i, i thotho. Janangue nu'a te ra hya xännbate ya yø ja'i ya, yø hyæε. ²³ Majuaní ngue nuya yø ja'i mmanya yø hya ya, εna xøyø bamhya p'x guí nεqui. Porque εna ngue xännbate'a te ni 'yup'x ngue di 'yøtyø ndanne yø ja'i. 'Nε xän'nahx ngue guí 'yøt'e ngue hinte gadi muhx. 'Nε xän'nahx ngue guí sammí xandønho'a te rá

pähä ni do'yohæ. Pæ hĩnte di muui ya yø hya mma, porque hĩngui hajpabi'a te rá ts'on'yomfæni jap'x ja rá mmæi rá ja'i.

-----

3 Dami 'yø'ni güendahæ ngue nu'mø mi bænnate rá Cristo, xquet'a 'næ'ahæ ya gá bænnatehæ. Janangue nu te gdí 'bæhmæ ya, 'yø'ni güenda ngue tengutho 'mø ya gdí 'bæhmæ p'x mahæts'i bí 'bæhra Cristo ja rá n'yei Oja. ² Ma datho da zo ni mmæihæ'x yø cosa bí ja mahæts'i. Hĩnga gue'x yø cosa ja ua ja rá häi gui 'yem-phæ ngue ma datho di muui. ³ A nuyá, ngue gui n'yohæ rá Cristo ya, ya hĩngui ja ngue gdí 'bæhmæ tengutho gmani 'bæhmæ m'mæt'o. Nuná rá Cristo, i n'youi ná Oja rá Papá, 'næ guehna fät'a ni tehæ naya. ⁴ Nuná rá Cristo rá mmeti má tehæ. Nu'mø bá æp'x ná, ya da hnu ngue tate ja rá ts'edi. 'Næ xquet'a 'næcjæ da hnu ngue ya man'yohæ ná.

-----

⁵ Janangue nuyá, nu'a te gá rá ts'on'yomfæni ja ua ja rá ximhäi, dami hyehmæ p'x'a. 'Yo gui 'yots'om'mäihæ. 'Yo temá nts'o gui øthæ. 'Yo di so ni mmæihæ rá nts'o. Nu te gui peshæ, 'yo gui nnehæ ngue man'na man'na di nxandi. Porque nuyá yø ja'i ngue njap'x, gue'a te pets'i thanne, hĩnga gue'a Oja ni ma yø mmæi ngue thanne. ⁶ Nuyá yø ja'i njap'x, guehya fæspatho rá hya Oja ya. Janangue guehya da japra castigo Oja ya. ⁷ Da gue'ahæ 'mø yø pa xa thogui, xquet'a xcá njahæ p'x'ya ngue gmi fæspathohæ rá hya Oja.

⁸ Pæ nu rá pa ja p'x'ya, dami hyehmæ p'x gátho ya yø hya gá xi'ahæ ya: 'yo gyø cuehæ, 'yo høndra njunt'i gui nnehæ, 'yo gyø zatehæ, 'yo gyø nequisæihæ, 'yo gyø ya mants'ohæ, ⁹ 'yo gadi nhyät'i n'na ngu n'na'ahæ. Nu'a te gmani n'yohæ m'mæt'o, ya bi mpädi. ¹⁰ A nuyá, ya bi gom'da'yo ni n'yomfænihæ ya. A nuná Oja, da zä da 'yø't'e ngue man'na man'na gdí pahmæ ná. 'Næ da 'yø't'e ngue nu'a te nne Oja gdí n'yohæ, hont'a hont'a da zo ni mmæihæ'a. ¹¹ A nuyá, ya hĩndi mporta ngue'mø rá judío ogue hĩngra judío ya, mhæpya ogue hĩnga mhæpya rá ja'i ya, rá 'dan'yo ja'i ogue rá ja'i hĩn'yæ rá mfadi, 'bæhrá hmu ogue hĩnjo'o rá hmu. A nuyá, nuná má datho ngue di mporta ya, guehna ngue da t'æc'æi rá Cristo. Porque rá Cristo, guehna n'youi gátho yø ja'i æc'æi ná.

¹² Nuná Oja di ma'ahæ 'næ bá huæn'nahæ ngue gui sohæ rá 'yæ. O gadi 'yæxhæ ya, sinoque di nja ni nhuæcæte-hæ. Di nja ni yemmæihæ. Dami 'yø'pæ rá nho ni mmic'æihæ. Nu'mø te si'ahæ, dami sethæ. ¹³ Dami seti te gadi n'yø'rpe n'na ngu n'na'ahæ. Nu'mø ja te gni njunthæ, dami mpunnbi n'na ngu n'na'ahæ. Tengutho rá Cristo bi pun'nahæ, dami njathæ p'x'ya ngue gui mpunnbæhæ. ¹⁴ Nuná má datho i ja ngue gui 'yøthæ ya, guehna ngue gui mahni mmic'æiui n'na ngu n'na'ahæ. Gue'a di zä gui 'yøthæ'a te gá dadi 'bep'ahæ gui 'yøthæ'a p'x'ya. ¹⁵ Nuná Oja, bi 'yø't'e ngue xøgue æntho n'na nc'æitho ja gátho yø 'yæc'æi. 'Næ bi zon'nahæ Oja ngue

hĩngui nnu 'dan'yo n'na ngu n'na'ahæ. A nuyá, gui ja ndymmæi ngue mami ts'omhmæ ná rá hya i zon'nahæ Oja. Zant'a gui ja mammadihæ Oja.

¹⁶ Nuná rá hya rá Cristo hønna da 'yo ni mmæihæ xandønho ná. Nu'mø gui xännbatehæ rá hya, dami padi ha gdi japhæ rá hya gui mmæhmæ. Dami ja mammadihæ Oja co gátho ni mmæihæ mænte gui turpahæ yø salmo 'næhyø alabansa. ¹⁷ Nu'mø ja te gui øthæ, ogue ha gui yathohæ, dami 'yøthæ para ngue di t'æspabi má Hmuhæ Jesucristo. Rångue gui æc'æihæ rá Cristo, nuná Oja má Papáhæ da 'yø'mø gá zohmæ. Janangue nuyá, gui ja mammadihæ Oja ya ngue'a te gæcæhæ.

-----

¹⁸ Ague gyø xisuhæ, dami 'yæc'æi ni dammehæ. Guehna rá nsæui da 'yø't'e te'o ngue ya æc'æi rá Hmu Jesús.

¹⁹ Ague n'yø'ahæ, dami mahni xisuhæ. Mahotho gdí zohmæ, 'yo høndra sæi gui nnehæ.

²⁰ Ague gyø basihæ, nu'mø nzo'i ni papá ogue ni mamá, dami 'yæc'æihæ. Porque gue'a di ho rá Hmu Jesús ngue gui 'yøhmæ rá hya 'mø ts'o'ahæ.

²¹ Ague gyø papáhæ, nu'mø gui nzohni basihæ, dami hyonnbí ha hĩndi mbøcæ ni basihæ, n'namhma ngue hĩnda gohyø mmæi.

²² Ague gyø hmiquihæ, dami 'yø't'e te gá di 'bep'a ni hmu gui 'yøthæ. 'Yo gui øthæ tengutho øtyø ja'i ngue høn'mø nnu yø hmu di mpefi, hontho nne ngue da hnu manho. Rångue gui nnu mansuhæ Oja, nu te gui pehmæ, co gátho ni mmæi gdí 'yøthæ rá 'befi. ²³ Nu'mø ja te gui pehmæ, dami ne ngue co n'na rá pähætho gdí 'yøthæ rá 'befi. Gui 'yø'ni güendahæ ngue tengutho 'mø gdí ørpahæ rá 'befi rá Hmu Jesús. Hĩngue masque gui 'yemhmæ ngue rá ja'itho gui ørpahæ rá 'befi. ²⁴ Ya gui pahmæ ngue nuná má Hmuhæ Jesucristo go da gut'ahæ ná co nu'a te gá rá nho di 'da'ahæ m'mefa. Porque guehna má Hmuhæ Jesucristo di mandagahæ ya. ²⁵ Pæ nu rá ja'i xants'o te ø't'e, rá castigo rá njut'i. Porque gátho yø ja'i, nu te gá xa 'yø't'e, gue'a rá njut'i di nja'a.

4 Ague gyø hmuhæ, nu'a ni 'yup'x gui 'yø'pæ ni hmiquihæ, gue'a gui 'yøthæ'a, 'yo mathoguithe gæ-di æhmæ. Dami pahmæ ngue xquet'a bí 'bæhni hmuhæ mahæts'i 'næ nnutho te gui ørpæ ni hmiquihæ.

-----

² Gui hya rá ts'edi ngue njandyatho gui mat'Ojahæ. Hĩnha rá nzegui gui ja mammadihæ Oja. ³ Nu'mø gá mat'Ojahæ, xquet'a 'næcá dami marçahæ Oja, n'namhma ngue nuná Oja da nu ha di japi hapæ da zä gá mængä ná rá hya ná. Porque yø ja'i tobe hĩngui padi hanja'a rá hya ngue rá Cristo. A nuyá, ya dí ofadi guehna rá hya dí mængä. ⁴ Dami marçahæ Oja n'namhma ngue Oja da xångui ha gdá japra hya gá mma. Porque nu'mø dá mængä ná rá hya ná, mahyonitho ngue da 'yo ni 'yu rá hya.

⁵ Nup'x 'bɛhyø ja'i hɪngyø 'yɛc'ɛi, dɔmi mportahɛ xɛnho. 'Nɛ dɔmi hyoni ha gdi xihmɛ rɛ hyɛ yø ja'i. 'Yo gadi 'bɛthɛ rɛ ora. ⁶ Nup'x hapɛ guí yahɛ, dɔmi nehɛ ngue gä rɛ hoga hyɛ gdí nyahɛ, mɔhotho dɔ nt'øde rɛ hyɛ gdí nyahɛ. I jatho ngue ya gdí pɔdi ha gdí japhɛ rɛ hyɛ guí xihmɛ n'na ngu n'na yø ja'i.

-----

⁷ Nunɔ mɔ zi cɔhɛ rɛ Tíquico hɪngui hɛgagui, i fäxqui xɛnho. Porque 'dap'x dí 'yo'be ngue dí ørpɔ'be rá 'bɛfi rɛ Hmu Jesús. Nu te dí øt'ä ua ya, go dɔni xi'ahɛ p'x na rɛ Tíquico 'mø bi map'x. ⁸ Guehnɔ nnä et'ä p'x ha guí 'bɛhmɛ naya, para ngue guí pɔhmɛ te dí øt'ähe ua. Go dɔ hyut'ɔ ni mmɛihɛ nɔ. ⁹ Dɔ mɛ nɔ mɔ zi cɔhɛ rɛ Onésimo, xquet'ɔ 'nɛhnɔ hɪngui hehrɔ hyɛ nɔ. Guehnɔ n'na nc'ɛi ni mmɛnguhɛ nɔ. Nuyɔ p'ɛya, go dɔ xi'ahɛ temɔ hyɛ ja ua ya.

¹⁰ Nunɔ rɛ Aristarco 'daua dí ofädigä'be, di zengua'ahɛ. Dɔ guehnɔ rɛ Marco rá primo rɛ Bernabé, xquet'ɔ di zengua'ahɛ. Ya xtɔ pɛn'nahɛ p'x rɛ hyɛ ngue nunɔ rɛ Marco 'mø bi zømp'x guí 'bɛhmɛ, dɔmi umh-nɛ xɛnho rɛ ts'äya. ¹¹ Xquet'ɔ di zengua'ahɛ nɔ rɛ Jesús i Justo. Nu gätho yø judío ngue ya ɛc'ɛi rɛ Jesucristo ua ja rɛ hɪni, høndya hyu nc'ɛi pøni ngue nne dɔ mäxqui ngue rá 'bɛfi Oja ya. A nuyá, guehya hɔrcagui mɔ mmɛigä ya.

¹² Nunɔ rɛ Epafra ni mmɛnguhɛ xquet'ɔ di zengua'ahɛ nɔ. Pɛ xquet'ɔ ørpɔbi rá 'bɛfi rɛ Cristo nɔ.

Nu'mø ngue bi mat'Oja nɔ, janjuani ngue äprɔ mɔte Oja connɔ ngue'ahɛ. Nnepe ngue di ndɛ xɛnho ni nt'ɛc'ɛihɛ, n'namhma ngue guí ja ndymmɛi guí 'yøthɛ gätho'ɔ te rá pähä Oja, hɪnte di m'medi. ¹³ Nunɔ rɛ Epafra, dɔdi jagä majuani ngue mɔthoguitho ho rá mmɛi ngue mmat'Oja connɔ ngue'ahɛ nɔ, dague'x yø ja'i rá m'mɔp'x ja rɛ hɪni Laodicea, co 'nɛ'x rá m'mɔp'x ja rɛ hɪni Hierápolis. Gä mmarpɔbi Oja.

¹⁴ Xquet'ɔ di zengua'ahɛ nɔ mɔ zi cɔhɛ rɛ Lucas, nunɔ rɛ médico. 'Nɛhnɔ mɔ zi cɔhɛ rɛ Demas, xquet'ɔ di zengua'ahɛ.

¹⁵ Nugä drɔ Pablo, dí pɛnnɔbi rɛ nzengua'x mɔ zi cɔhɛ rɛ m'mɔp'x ja rɛ hɪni Laodicea. Xquet'ɔ dɔdi zengua'ɔ rɛ Ninfas co 'nɛ'x yø 'yɛc'ɛi di mpeti p'x ja rá ngu nɔ p'ɛya.

¹⁶ Nu'mø ya bi hnu nɔ rɛ carta ja ua p'x guí 'bɛhmɛ, dɔmi thocjɛ rɛ carta, di map'x ha di mpeti yø 'yɛc'ɛi p'x ja rɛ hɪni Laodicea ngue dɔ hnu. Xquet'ɔ nunɔ rɛ carta gɔ pɛnnɔgä'x yø mmɛngu Laodicea, xquet'ɔ di thoqui, di map'x guí 'bɛhmɛ ngue guí nnuhɛ temɔ hyɛ nt'ot'i. ¹⁷ Nunɔ rɛ hyɛ ja ua, dɔmi xihmɔ zi cɔhɛ rɛ Arquipo, guí 'yɛmbi: "Dɔmi 'yøt'e gätho'ɔ te rá 'bɛfi bi 'da'i rɛ Hmu Jesús, 'yo te dɔdi 'bedi", guí 'yɛmbi.

¹⁸ Nugä drɔ Pablo, nunɔ rɛ nzengua ja ua dá otrɔ letra conmɔ 'yɛ. O gadi pumbɛnijɛ ngue dí ofädi. Dɔ ne Oja ngue di jap'ahɛ. Dɔ ngut'atho.

1 Tesalonicenses

1 Nuga drá Pablo, conná Silvano 'ngra Timoteo, dadi zenguagähe'x mā zi cuxh rá m'map'x ja ra hnini Tesalónica. Nu'ahx, guí n'yohx Oja mā Papáhx co 'ngra mā Hmuhx Jesucristo guí n'yohx. Dí nnegähe ngue guehya di jap'ahx ya, 'nē dā hyut'a ni mmuihx.

-----

2 Zant'a dadi ja mammadigähe Oja conná ngue'ahx. 'Nē zant'a dí mmat'Ojagähe conná ngue'ahx. **3** Nu'mø dá mat'ähe Oja mā Papáhx, dí mben'ähe ngue'a te ra 'befi guí øthx ngue gá 'yēc'ēihx ra Jesucristo. 'Nē dí mben'ähe ngue'a ra 'bäxte guí øthx ngue gadi mmah-mx n'na ngu n'na'ahx. 'Nē dí mben'ähe ngue dx ni nt'ēc'ēihx porque guí tømhm'a ra pa dā ep'x mā Hmuhx Jesucristo. **4** Ague mā zi cux'ahx, nuna Oja di mā'ahx, 'nē dí haxähe njuani ngue Oja bi huan'nahx. **5** Porque nup'x guí 'bøhmx 'mø mā haxähe p'x ra hoga 'da'yo hya, hinga hondra hya bi zømp'x. Sinoque ra Espiritu Santo bi hya ra ts'edi ngue bi xoc'a ni mmuihx ngue gá pahmx ngue majuani na ra hya na. Dami bømhmx te dá n'yogähe 'mø mā macähe p'x guí 'bøhmx. Dá negähe ngue gui tømhmx ra nho. **6** Nu'ahx, nu te gá nurcahe, gue'a gá 'yøth'a. Ya guí øthx tengutho i n'yo ra Cristo. Gá nu manhohx ra hya, madague'a bi z'ahx yø ja'i. Pē ra Espiritu Santo øt'e ngue gadi johyathohx. **7** Nu'x yø 'yēc'ēi rá m'map'x ja ra häi Macedonia, 'nēp'x ja ra häi Acaya, nu te bi nu ngue guí øthx, xquet'a gue'a bi 'yøt'a. **8** Nu'ahx ya gá xihmx ra hya yø ja'i ngue hanja na mā Hmuhx Jesucristo. Ya hinga hønbnx Macedonia 'nē Acaya bi zønna hya, sinoque ndap'x bi zä fadi ngue guí ēc'ēihx Oja ya. A nuyá, ya himma hyoni ngue honga xicähe te 'bē'a guí øthx'x ya. **9** Hante gue di nxise yø ja'i ya ngue tema hya bi njap'x guí 'bøhmx 'mø mā macähe p'x. Di nxihyø ja'i ha bi nja ngue gá hyehmx p'x yø dahmx, gá 'yēc'ēi'a majuani ngue Oja i 'bēi. **10** Nuna ra Jesús rá Ts'ant'x Oja, nu'mø mi dy, bi japi bi bēnate, bi ma mahēts'i p'uya. 'Nē ja dí 'yēp'x mahøn'a ngue dā zøcua. Guehna di nxihyø ja'i naya ngue guí tømthohx dā ep'x mahøn'a. A nuna ra Jesús, guehna dā yanjx na ngue ra castigo ja ngue di nja.

-----

2 Dā gue'a sehx mā zi cux'ahx, guí pahmx ngue nuna te dá macähe p'x guí 'bøhmx, hinga sərbøtho. **2** Guí pahmx ngue nup'x ja ra hnini Filipos, ya xi zxcähe yø ja'i, bi unje. Nu'mø mā macähe p'x ja ni

hninihx p'uya, mahømbi ts'æje. Pē Oja bi hacähe ra ts'edi ngue dá xi'ähe ra hoga 'da'yo hya.

3 Nu'mø mā xi'ähe ra hya, hinda homhme yø hya ha di th'ahx. Hin tema hya dá xi'ähe ngue hinda gue'a. Hønt'a te ra hya dā 'yøt'ahx ra nho dá mangähe. **4** Porque bá huanngähe Oja ngue bi färcahe na rá hoga 'da'yo hya. 'Nē guehna dí mmangähe naya. Hinga mangähe na ra hya na ngue di nu manhogähe yø ja'i. Sinoque dí nnegähe ngue Oja dā nu manhoje. Porque gue'a haspa ra güenda mā n'yomfenigähe'a. **5** Ya guí pahmx xanho ngue hinda xi'ähe yø hya ngue gdi honi ha di t'ēts'ahx. Dā gue'Oja padi ngue hinga xi'ähe ra hya para ngue dā zäp'x gā jxc'ähe ra menyü. **6** Hinga mangähe ra hya ngue gdi nne dā nu manhogähe yø ja'i, ni xinga gue'ahx, ni xinga gue hmi'da yø ja'i. Hinda ya manzaqui ha nna zo'ahx, madague'a ngue säp'x gā nya manzaquigähe porque yø representegähe ra Cristo. **7** Hante mahotho nna zo'ahx, tengutho øt'a n'na ra mamá 'mø di hotyø basi, dá ja'ahx p'x. **8** Mathogutho dadi mā'ahx. Dá negähe ngue hinga hønt'a rá hya Oja di n'na'ahx, pēts'i ngue xcä hah-mā mmügähe ngue xcä 'da'ahx. Porque mi zä mā mpahmx, janjuani ngue dá mā'ahx. **9** Ague mā zi cux'ahx, zua hinguí mbømhmx te ra n'x dá sägähe p'x ja ra 'befi? Mente ra pa dá xi'ähe rá hya Oja, ra pa ra xui dá mpecähe ngue dā tahā te dí sihe. Porque hinda negähe ngue di toca'ahx ra gasto.

10 Ya guí pahmx, dā gue'Oja padi, ngue hijnoni 'yēc'ēi dā zä dā 'yēnā ngue hinga gue'a te dá n'yogähe. Hin tema hya bi thinnähe. **11** Xquet'a ya guí pahmx na ra hya ya xtä o'ahx n'yu, dá hatā ra ts'edi ni mmui n'na ngu n'na'ahx. Tengutho di japyø basi n'na ra papá 'mø i fadi, dá ja'ahx p'x. **12** Dá xi'ahx ngue guí n'yohx xanho tengutho nne Oja ngue gdi n'yohx. Porque Oja bi zon'nahx ngue guí n'yohx'x to di manda. 'Nē guí pahmx ngue gue'a tate'a.

13 Nuya hinda säya dadi ja mammadigähe Oja conná ngue'ahx. Porque nu'mø mā xi'ähe ra hya, hinga 'yēmhmx ngue rá hya ra ja'i gá 'yēc'ēihx. Sinoque bi dinni mmuihx ngue majuani rá hya Oja. Conná guehna ra hya guí ēc'ēihx, ya man'na man'na gni n'yohx xanho. **14** Ya gá sähx ra n'x mā zi cux'ahx, ngue bi z'ä ni mmenguhx. Gá thohmx tengutho bi thohyø 'yēc'ēi thanne Oja p'x ja ra häi Judea. Porque nu'x, xquet'a bi zä ra n'x ngue bi zøhyø mmijudíohx. **15** Nu'x yø judío'x p'uya, gue'x bi hyo mā Hmuhx ra Jesús. Xquet'a xā hyopyø pøngahya Oja mam'met'o. 'Nē nuya 'bex hinguí nne hapx dā nuje. Nu'x yø judío'x, hinguí nnepe dā hnumanho Oja. Xquet'a 'nēxē ya, hinguí nnu

manho gátho mi'da yò ja'i. ¹⁶ Porque nu'mò ma xihme ngue hinga høndyò judío ja ngue di nyanyò te, nu'x yò judío'x, bi hegahe. Gue'a man'na ni duxra ts'oqui'a p'uya. Pe nuyá, nuna Oja ya xa nzänni ngue guehya da thohra castigo ya.

-----

¹⁷ Ague ma zi cu'ahx, nu'mò rá ts'utho xtá ecáhe p'x guí 'bøhmø, emmxi dá bæn'ahx. Asta gue'mø ya, zant'a dí nne ga nnu'ahx. ¹⁸ Nuga drá Pablo, n'na ndi ngu n'na ndi dí sänni ga mmähme p'x, pe ra zithu p'uya, di nthint'i ngue orcahe.

¹⁹ Con n'na ra pähä dí tømhmø ngue dá ep'x ma Hmuø Jesucristo. Porque di njaje mpähä ga xihme ngue nuna ra hya dá xi'ahx, gá 'yec'xi'x xandønho. ²⁰ Janjuani ngue dadi johyagähe conná ngue'ahx.

-----

3 Pe ya hindá hä't'ähe ngue xtí njarbutho ngue xtá tho hman'na ra pa ngue to da map'x guí 'bøhmø. Dá sännähe p'uya ngue dá cosegä'be ua ja ra hñini Atenas. ² Dá penhnä'be na ma cuhx ra Timoteo bi ma bá nu'ahx. Porque ma mmimmedfigähe na, di mmpem-mi Oja ngue dí mmangähe ra hoga 'da'yo hya ngue ra Cristo. Bi ma di ha'ahx ra ts'edi ngue hindí nts'onni nt'ec'xi'x i ja. ³ Hindí nnegähe ngue da gohni mmøi ngue'a ga ts'x'ahx. Ya guí pahmø ngue jatho ga sähx ra n'x ngue da ts'xcjx. ⁴ Porque nu'mò nmará 'bøcähe p'x guí 'bøhmø, dá xi'ähe ngue jatho da ts'xcjx, pe ya bi nja'a te dá xi'ähe ya. ⁵ Janangue nugahe, ya hindá tøm'i ngue xtá thohma man'na ra pa, dá penhnä p'x ra Timoteo ngue da pa'a njuani te ja ni nt'ec'xi'x. Dí engä nthambenitho ngue da dap'ahx ra zithu 'nø nu'a ra 'befi nná 'yogähe p'uya di nts'oní.

⁶ Pe ya bá pengra Timoteo p'x guí 'bøhmø, bi zøcua dí 'bøcä'be. Bá hya ra hya ngue xanzaqui ni nt'ec'xi'x, 'nø majuani gadi mmahmø n'na ngu n'na'ahx. Bi xicä'be ngue emmxi guí mbenje, 'nø guí nne guí nuje, xi mmangugähe p'uya xquet'a dí nne ga nnu'ahx. ⁷ Ma zi cu'ahx, nu'a te ra hya bá hya na p'uya, bi hyu ma mmøi'be 'mø ma øcä'be te ja ni nt'ec'xi'x, madague'a n'na ra n'x dá 'yogähe. ⁸ A nuyá, man'na dí hagähe ra ts'edi ngue dí haxähe njuani ngue hingui hehmø'a ra Hmu Jesucristo.

⁹ Emmxi dadi ja mammadigähe Oja conná ngue'ahx. Porque nu'mò dá mat'Ojagähe, janjuani dadi johyagähe ngue xanzaqui ni nt'ec'xi'x. ¹⁰ Nuyá, ra pa ra xui dí äpähe Oja ngue da zä ga mmäcähe p'x ga nuhx. Dí nne ga xän'nahx hanja'x yò hya tobe hingui pahmø xanho hanja. ¹¹ Da ne na Oja ma Papähx co 'nøhna ma Hmuø Jesucristo da 'yøt'e ngue ga mmäcähe p'x guí 'bøhmø ngue ga nuhx.

¹² Da ne na ma Hmuø ngue man'na gdi padi guí mmahmø n'na ngu n'na'ahx, co 'nø'x hingyø 'yec'xi' guí mahmø, tengutho nná ma'ahx. ¹³ Da 'yøt'e ngue guí hyahx ra ts'edi guí hyehmø p'x ra nts'o. Porque dí nnegä ngue hin temä nts'o da din'nahx Oja ma Pa-

pähx 'mø ra pa da ep'x ma Hmuø Jesucristo co gätho'x da n'youi.

-----

4 A nuyá ma zi cu'ahx, jap'x man'na ra hya ga xi'ahx ya. 'Nø gue'a ra Hmu Jesús di 'dacra ts'edi ngue ga o'ahx n'yu na ra hya na. Ya xtá xän'nahx m'met'o te ja ngue gdi n'yohx ngue di nu manho'ahx Oja. 'Nø ya gue'a guí øthx'a ya. Pe dí nnegähe ngue man'na man'na gdi hyoni ha di nu manho'ahx Oja. ² Ya guí pahmø ngue nuyá yò hya dá xän'nahx, guehya yò hya di manda ra Hmu Jesús. ³ I nne Oja ngue guí cäm-feni guí unni mmøihx Oja. 'Yo to di 'yots'om'mäi. ⁴ A nu yò n'yohx, n'na ngu n'na di m'møhyø xisu, di nthati, pe da zupyø xisu, di madi. ⁵ 'Yo di nnepe ngue di m'mø mman'x yò xisu tengutho øthø ja'i hingui pa Oja. ⁶ 'Yo guí nnehx n'na ra xisu ngue ya 'bøhrä ndø. Porque ya xtá xi'ahx m'met'o ngue nu yò n'yohx njap'x, matho-guitho ra castigo da jap'a Oja. ⁷ Porque Ojä, bi zongahx ngue ra nho gdä m'møhmø, hingui necju Oja ngue ra nts'o gdä m'møhmø. ⁸ Nu ra ja'i festho na ra hya dí xi'ahx ya, hinga ja'i fespabi rá hya, sinoque gueø Oja fespabi rá hya. 'Nø gueø Oja bá penhna Espiritu Santo ngue da mäxçahx ngue ga hehmø p'x ra nts'o.

⁹ A nu'a gni mahni cuhx, himma hyoni ngue ga ot'ahx'a, porque Oja ya bi xän'nahx te gdi mmahmø n'na ngu n'na'ahx. ¹⁰ 'Nø nuna ra hya dí xi'ahx ya, gue'a guí ørpahe gätho ma cuhx 'bøi ndap'x bi zä ngue ra häi Macedonia na. Pe nuyá ma zi cu'ahx, dí ä'ahx n'na ra mate ngue nu te guí øthx ya, hinga hont'a guí 'yøthx'a, sinoque man'na man'na ngue gdi mmahmø. ¹¹ Dami ja ndymmøi guí m'mø mmanhohx. Gue'a te ni 'befise guí 'yøthx, hingui nthinthx yò asunto mi'da yò ja'i. Dami mpehmø tengutho ya xtá xi'ahx. ¹² Janangue hinte guí 'behmø. A nu'x yò ja'i hingyø 'yec'xi' p'uya, di respeta'ahx.

-----

¹³ Ague ma zi cu'ahx, dí nnegähe ngue guí pahmø hanja'x yò 'yec'xi' ya xandu. Nu'mø to bi du, 'yo di tu ni mmøihx tengutho øtyø ja'i hingui pa Oja, ngue tu yò mmøi 'mø to bi du. ¹⁴ Pe dí ec'xi'x ngue bi du ra Jesús 'nø bi bennate m'mefa. Janangue nuyá, ma ga ec'xi'x ngue nu'x xandu 'nø ec'xi' ra Jesús, nuna Oja da japi ngue da n'youi ra Jesús 'mø bá ecua mahøn'a.

¹⁵ Janangue nuyá, dí nne ga xi'ahx xanho hanja na ra hya bi xänngahx ra Hmu Jesús. A nu'x yò 'yec'xi' di 'bøtho'a ra pa da ep'x ra Hmu, hindí m'met'o ngue da ma di nthæi ra Hmu. ¹⁶ Porque nu'mò bá øhra Hmu di 'yø mahçts'i, nu te da ne da 'yøt'e, da ma nts'editho. Co 'nø'a ra anxø 'bet'o ngue yò anxø Oja, xquet'a da enna hya. 'Nø da nya rá corneta Oja. A nu'x to ya xandu 'nø ec'xi' ra Cristo, rá mædi di bennate yò do'yo'x. ¹⁷ A nu'x yò 'yec'xi' di 'bøtho, 'da di ts'ixtho maya bi ja yò guí. Ja dani nthæi p'x ra Hmu. Ya 'dap'x di m'møhmø para zantho ra Hmu p'uya. ¹⁸ Janangue nuyá, co nuna ra hya

dí xi'áħu ya, dāmi nhyathu rā ts'edi n'na ngu n'na'áħu.

-----

5 A nuyā mā zi cū'áħu, ħimma hyoni gā ot'áħu han-
ja rā hyā ngue ħinguí fādī temā pa, temā ora dā
ēp'u rā Hmu. ² Porque ya guí pāhmā xāho ngue ħin-
jonguī pādī temā pa dā ēp'u rā Cristo. Nu'mø 'yo rā bē
ngue rā nxuī, ħinjonguī pādī temā ora dā zøp'u ja rā
ngu, njarbætho rā hyā dí xi'áħu ya. ³ Dā gue'a rā ora
ngue dādī n'yēmyø jā'i ngue ya 'bæmmāho, ħin
temā hyā. 'Nē dā gue'a rā ora'a p'uya ngue dī nja rā
ndāte. Nthambēniħo dā zøhø, tengutho 'mø bi zønna
ora dī m'men'a n'na rā xisu ħā rá bāsī. Ya ħinha dī
mpommī. ⁴ Pē nuyā mā zi cū'áħu, ya ħinguí 'bæ
uīħu ya. Janāngue nu'a rā pa dā ēp'u rā Hmu, ħinga
nthambēniħo dā zū'áħu. ħindi nja'áħu tengutho øt'a
n'na rā bē, ngue nthambēniħo sømp'u ha søni.
⁵ Porque gātho'áħu ya gni n'yohu'a rā nyot'i ja ngue rā
pa, ya gā hyēhmā p'u'a rā nts'o ja 'mø rā xuī. ⁶ Ja-
nāngue nuyā, ħinguī ja ngue 'nēcju dā njot'i mā
n'yomfēniħu, tengutho mi'da yø jā'i ngue njot'i yø
n'yomfēni. Sinoque nne ngue gā n'yomfēniħu xāho.
⁷ Nu'x āħā, rā xuī āħā. Nu'x itī, rā xuī itī. ⁸ Pē nujē, ya
dā ħēhmā p'u rā 'bexuī. Ya nnā 'yohu rá nyot'i Oja ya.
Ma gā sammā mmēiħu ya ngue ħindā dājpāħu rā
nts'o. Dā zēhmā nt'ēc'ēiħu i ja. A nuyā, ma gā mmāħ-
mā n'na ngu n'najē. Ma gā segurāħu ngue dā yānjē
Oja. ⁹ Porque ħimbi zān'Oja dá m'mēhmā ngue gā
thohmā rā castigo. Sinoque bá sānni ngue gā
nyāhmā nā mā Hmuħu Jesucristo. ¹⁰ Rā Jesucristo bi
dū connā nguecju. Janāngue nu'mø bá ēħē, ngu'x xān-
dū, ngu'x di 'bætho, 'dap'x gā m'mēhmā para zāntho.
¹¹ Dāmi hyūtho nī mmēiħu 'nē dāmi hyā rā ts'edi n'na
ngu n'na'áħu, tengutho guí øthū ya.

-----

¹² Ague mā zi cū'áħu, dī nnegāħe ngue gui 'yørpāħu
māsu'x yø mēfi Oja dī mpep'x guí 'bæhmā. Porque

guehya bi huan'Oja ngue dī m'met'o p'x guí 'bæhmā
ngue dā xān'nāħu rá hyā Oja. ¹³ Rāngue ørpābi rá 'bēfi
Oja, jatho ngue guí nnu mānhohu, dāmi māhmā. 'Nē
'yo gādī njunthū p'x guí 'bæhmā.

¹⁴ Dāmi hyāħu rā ts'edi gui xihmā'x to ħinguí nne dī
mpēfi ngue 'yo dī njap'x. Dāmi ħāthū rā ts'edi'x yø jā'i
'bæ ndūmmēi. 'Nē dāmi hyonnbāħu ha di zacyø nt'ēc'ēi
yø jā'i tobe ħinguī nzaqui yø nt'ēc'ēi. Dāmi serpāħu te
gā 'yo. ¹⁵ Dāmi mfāhmā, 'yo to dādī cosrā nts'o t'ø-
pābi. Hante gue guí n'yørpāħu rā nho n'na ngu
n'na'áħu, co 'nē'x ħingyø 'yēc'ēi gui 'yørpāħu rā nho.

¹⁶ Hangū rā pa guí johyahū. ¹⁷ 'Nē hangū rā pa guí
mmat'Ojāħu. ¹⁸ Zānt'a dāmi ja māmmādiħu Oja,
mādague'a ja'mø ja te guí thohmā. Porque Oja,
guehnā nnepe dā 'yøt'e te'o gā tēnnā Cristo nā.

¹⁹ 'Yo gui təcju'a te nne dā 'yøtrā Espiritu Santo.

²⁰ Dāmi 'yørpāħu māsu'a te mmanyo pøngāhyā Oja,
'yogui festhohū rā hyā. ²¹ Dāmi hyācju xāho rā güen-
da ngue'mø mājuāni ngue rá hyā Oja mā, oque rá
hyāse mā. Nu'mø guí ħāxħu njuāni ngue mājuāni rá
hyā Oja mānnā jā'i, dāmi 'yēt'a mmēiħu'a te i mā.

²² Dāmi hyēhmā p'x'a te gāma nts'o i ja.
²³ Nūnā Oja ya dá nhojpāħu, dā 'yøt'e ngue guí unni
mmēiħu xāndønho, guí nsupħu, dā māt'a nī teħu, 'nē
dā māt'a nī do'yohu, ħin temā nts'o dī nēqui 'mø rā pa
dā ēp'x mā Hmuħu Jesucristo. ²⁴ Ngūnā dā 'yøt'Oja,
porque guehnā bi zon'nāħu nā 'nē ħinguī ħēc'áħu nā.

-----

²⁵ Ague mā zi cū'áħu, dāmi marcāħu Oja.

²⁶ Dādī zengua gātho'áħu.

²⁷ Guehnā rā Hmu di ħacā rā ts'edi te dī mā. Dī
xi'áħu ngue nu'x gātho mā zi cūħu, jatho ngue dī
mpeti para ngue dā 'yøde te mānnā carta ja ua.

²⁸ Nūnā mā Hmuħu Jesucristo di jāp'áħu. Dā
ngut'átho.

2 Tesalonicenses

1 Nügä drá Pablo, conná Silvano 'nğhra Timoteo, dadi zenguagähe'x ma zi cuxu yø 'yesc'ei rá m'mup'x ja ra hnini Tesalónica. Gue'ahx yø ja'i Oja ma Papáhx, co 'nğ'a ma Hmuhx Jesucristo. ² DÍ nnegähe ngue guehya di jap'ahx ya 'nğ da hyut'a ni mmuihx.

-----

³ Ague ma zi cu'ahx, zant'a dadi ja mammadigähe Oja conná ngue'ahx. Ní 'yup'x ngue gue'a ga øthe'a, porque ni nt'ec'eihx i ja, man'na ni hyuxtho. 'Nğ xquet'a man'na man'na gadi mmahmx n'na ngu n'na'ahx. ⁴ A nucsegähe p'x ha nná mähme, nup'x di mpeti yø ja'i Oja, i jaje mpähä ngue dí xihme yø ja'i hanja ni nt'ec'eihx. Nu'a te ra n'x guí sähx ngue s'ahx yø ja'i, gä guí sethx.

⁵ Nuyá, guí sähx ra n'x ngue guí ec'eihx rá hya Oja. A nu'a ga dx ni nt'ec'eihx, gue'a guí nequ'i'a ya ngue gä xanho te ø'Oja. Gue'a di zadi ngue gui thohmx p'x di manda Oja'a. ⁶ Pe ní 'yup'x di un'Oja'x te'o di un'ahx. ⁷ A nujx ngue dí sähx ra n'x, da 'yehra pa da zep'x'a ra n'x dí sähx. Di n'nacjx ra ts'äya 'mø ra pa da ep'x ra Hmu Jesús. Nuná di 'yğ mähets'i, da n'youi yø anxè ja yø ts'edi. Nu'mø bá ehğ, dadi yoxni tengutho gui yoxni ra sibi. ⁸ Di 'yehğ da menhna castigo gätho yø ja'i hinxá mbá Oja, 'nğ hinxá 'yesc'ei rá hoga 'da'yo hya i hma ngue hanja'a ra Hmu Jesucristo. ⁹ A nuyá yø ja'i ya, da ma ra castigo, di m'medi para zantho. Da ma ma'ueque p'x ja rá hmi rá dá ra Hmu Jesús. Nup'x da 'yudi hague ngu gangu rá ts'edi i ja, ya hndi njapi di m'mup'x ngue da nu. ¹⁰ Nu'a ra pa da ep'x ra Hmu, gätho yø 'yesc'ei da 'yespabi 'nğ da danne. Xquet'a 'nğ'ahx gui m'muhmx p'x ngue gá 'yesc'eihx na ra hya dá xi'ahx.

¹¹ Janangue nuyá, zant'a dí mmat'Oja gähe conná ngue'ahx. Dí äpähe Oja ngue nu'a ra hya i zon'nahx ngue gdí n'yohx, gue'a gdí n'yohx'a. Dí äpähe Oja ngue nu'a te gä ra nho so ni mmui gui 'yøthx, di hā'ahx ra ts'edi gui 'yøthx. 'Nğ di hā'ahx ra ts'edi gui 'yøthx'a te gä ra nho rá nsäui ni nt'ec'eihx i ja. ¹² Nu'mø da nu yø ja'i ngue guí 'buhmx xanho, yø ja'i da nu mansu ra Jesucristo. Xquet'a 'nğ'ahx da hnu mansu'ahx p'x ya ngue gui n'yohx ra Jesús. Nguna di nja conná guehrá mate Oja 'nğ conná guehrá mate ma Hmuhx Jesucristo.

-----

2 Ague ma zi cu'ahx, da ep'x ma Hmuhx Jesucristo ngue di percahx 'dap'x ga m'muhmx. DÍ nne ga

xi'ahx te 'be'a ja ngue di nja. ² Nu'mø to da 'yena'ahx, ya da guehra pa jap'x da zøhra Hmu ya, da 'yena, 'yo sä dadi fe'ni mmuihx. 'Yo guí ec'eihx te da ma, madague'a da 'yena ngue Oja di bennbi te i mma, ogue da 'yena'ahx ngue go dá ot'a ra sxcua n'youi yø hya da xi'ahx. ³ Xinda hangu da si'ahx, 'yo gadi n'uni da thā'ahx. Porque hante da zønna pa da ep'x ra Hmu, i jatho ngue rá mæditho di n'yo yø ja'i ngue dyø mmej-mahya, da gohi ngue yø nsuiui Oja. Nu'mø bi nja na ra hya na, ja di nequ'i p'x ra ja'i ngue tate ja rá ts'oqui p'x ya. 'Nğ guehna ya xpá ts'ännbi ngue da ma ra castigo. ⁴ Nuná guehna da bøn'i ngue da zembabi'a te gä thanne yø ja'i na, da gue Oja da zwi. Hønse na da ne ngue da ma nthanne na. 'Nğ da mip'x ja rá nija Oja tengutho 'mø ngue da guehna Oja na. Da 'yemp'x ya: "Nügä, guecä Ojagä ya", da 'yena.

⁵ Dami bεhmæ'a ra hya dá xi'ahx 'mø dambí 'bucä p'x guí 'buhmx. Guí nny ngue dá xi'ahx tengu na ra hya na. ⁶ Ya guí pahmx te 'be'a samya ngue hingui nequ'i nts'edi, hante ngue da zønna pa bá ts'ännbi ngue di nequ'i te'o na ra ts'oc'ei na. ⁷ Tobe hndi nequ'i xandønho'a te gä rá ts'edi ra nts'o, pe nu'a ra nts'o, ya i ja. Høntho ngue hndi unna nt'edi'a to samm'i ngue di nequ'i xanho te'o ni ja'i na dí xi'ahx. ⁸ Pe nu'mø bi zønna pa di t'unna nt'edi da 'yuhra ts'edi, ya di nequ'i na ra ts'oc'ei dí xi'ahx p'x ya. Pe nu'mø bá ep'x ra Hmu Jesús, ya da hnu ngue mathoguitho ja rá ts'edi, porque conná hyanetho di hyo na ra ts'oc'ei na.

⁹ Nu'mø bi nequ'i na ra ts'oc'ei na, ra zithu'a di hatra ts'edi. Da hnu ngue ja rá ts'edi da 'yøtyø hmeya hñ-jongui sä da 'yøt'e. Gue'a di nhäte'a p'x ya. ¹⁰ Xants'o te gätho da 'yøt'e. 'Dama 'dan'yo te gä da 'yøt'e, da hyoni ha di hyätyø ja'i ja ngue di m'medi. Nu'a di m'medi ngue himbi ne xtá mbahná ra hya majuaní. 'Nğ guehna ra hya xtí nyanyø te yø ja'i na. ¹¹ Janangue Oja di japi ngue da thätya yø ja'i ya, da 'yesc'ei'a ra hya ngue ra fehni. ¹² Gue'a di ma ra castigo gätho ya yø ja'i, ngue himbi 'yesc'ei na ra hya majuaní. 'Nğ hont'a te yø nts'o ga 'yo nny manho.

-----

¹³ Ague ma zi cu'ahx, nuna ma Hmuhx Jesucristo di ma'ahx. Janangue nuyá, zant'a jatho ngue ga ja mammadigähe Oja ngue te bi 'yøt'ahx. Porque rá mæditho bi huan'nahx Oja, ya xpá nzänni ngue di nyanni tehx. Nu'mø gmi 'yesc'eihx na ra hya majuaní, ra Espiritu Santo bi 'yøt'e ngue gá sohx rá 'yè Oja. ¹⁴ Dá xi'ahx ra hoga 'da'yo hya, guehna ra hya i zon'nahx Oja na. I

nnepe ngue di toca'ahh nã rã nho jap'ũ ha 'bẽhma Hmũhũ Jesucristo. ¹⁵ Janãngue nũya mã zi cũ'ãhũ, dũ ndũ xãnhũ nũ nt'ẽc'ẽihũ ya. Mã'n'nan'yo mũ 'yõt'e ngue guí pũmbẽniũhũ ya yõ hyã dá xãn'nãsehũ. Dã gue'ũ yõ hyã dá orpũ ja rã carta dá pẽn'nãhũ p'ũ, mã'n'nan'yo mũ 'yõt'e ngue guí pũmbẽniũhũ.

¹⁶ Bũ mãcjũ Ojã mã Papãhũ, 'nẽ bi 'dacjũ rã mãte ngue bi hogã mã mmũihũ para zãntho. Xquet'ã dí tømhmũ'ã rã nho di 'dacjũ Ojã m'mẽfa. Dã ne Ojã co 'nẽ'ã mã Hmũhũ Jesucristo di jap'ãhũ. ¹⁷ Dã ne Ojã ngue di hãtrã ts'edi nũ mmũihũ 'nẽ guí dũ'nũ n'yomfẽnũhũ ngue nũp'ũ guí yãhũ, rã hyã xtãnhũ guí mãmhũ. Nũ'mõ te guí øthũ, gã dã gue'ã te xãnhũ guí 'yõthũ.

-----

3 Hõnt'ã di 'behya mã zi cũ'ãhũ, dãmi mãcãhe Ojã, n'namhmã ngue nũp'ũ dí mmãngãhe rã hyã mã Hmũhũ, xtãngu yõ jã'i dã 'yẽc'ẽi tengũtho bũ njap'ũ guí 'bẽhmũ. ² Xquet'ã dãmi mãcãhe Ojã n'namhmã ngue dã yãngãhe Ojã ngue'ã te mbẽnngãhe yõ ts'oc'ẽi. Porque hũngã gãtho yõ jã'i dã 'yẽc'ẽi rã hyã dí mmãngãhe.

³ Pẽ nũ'a rã Hmũ hũnguĩ hẽgãhũ'a. Dã 'yõt'e ngue guí hyãhũ rã ts'edi 'nẽ dã yãn'ãhũ ngue rã nts'o. ⁴ Dãdi se-guragã ngue dũ mfãxte rã Hmũ. Janãngue dí pãcã ngue nũnã te rã hyã gã 'bẽp'ãhũ, guehnã guí nne guí 'yõthũ nã, hũndã 'yẽhrã pa guí festhohũ nã rã hyã nã.

⁵ Dã ne Ojã ngue dã dũnnũ mmũihũ'ã te guí mã'ãhũ Ojã. 'Nẽ dã 'yõt'e ngue guí seti hangũ rã n'ũ guí thohmũ tengũtho rã Cristo bi zeti hangũ rã n'ũ bi thogui.

-----

⁶ Ague mã zi cũ'ãhũ, mã Hmũhũ Jesucristo di 'dacãhe rã ts'edi gã xi'ãhe nã rã hyã gã mmãnya. Nũ'ũ mã cũhũ

hũnguĩ nne dũ mpẽfi, 'nẽ hũnguĩ hãxã hyã dã xãn'nãhũ, ogãdũ nsixhũ'ũ. ⁷ Ya guí pãhmũ te gdĩ 'bẽhmũ, hũn temã ndãnhũẽi gã nũrcãhe. ⁸ Hũnjondã ãptho te dã si-he. Sinoque dã honũ ha dã japi te dí homhme. Rã pa rã xũĩ dã mpẽfi ngue di tãhã te gã sihe, porque hũndã negãhe ngue di toca'ãhũ rã gasto ngue te dí sihe.

⁹ Mãdagũe'ã nũ 'yũp'ũ xcã mãngãhe ngue xquĩ fãxcãhe, pẽ hũnte dã mãngãhe. Sinoque dã mpẽhme para ngue gã ỹt'ãhe te ja ngue gdĩ n'yohũ. ¹⁰ Porque nũ'mõ dãmbã m'mãcãhe p'ũ guí 'bẽhmũ, guehnã rã hyã dã xi'ãhe nã, dã mãngãhe ngue nũ to hũnguĩ nne dũ mpẽfi, ya hũndũ nsĩhmẽ. ¹¹ Dí øcãhe n'na rã hyã ua, ngue 'bũ i'dã nũ amĩgohũ hũnguĩ nne dũ mpẽfi. Nũ'ã te gã 'yo, hõndyõ jã'i di ãts'i te gã 'bũ para ngue dã zãp'ũ di c'ã. ¹² A nũya yõ jã'i njap'ũ, gueẽ rã Jesucristo di hãcjẽ rã ts'edi ngue gã xifi ngue 'yo nũmãntho di orpãbũ yõ jã'i, njuãntho dã mã rã 'bẽfi dã dãhã te dã zi.

¹³ Ague mã zi cũ'ãhũ, 'yo guí sãyahũ, hangũ rã pa dãmi 'yõthũ rã nho. ¹⁴ Nũ'mõ tonũ jã'i dã 'yẽnã ngue hũndã 'yẽc'ẽi nã rã hyã dã cuatãhe ua ja rã carta ja ua, 'yo gãdũ nsixhũ, n'namhmã ngue dã mẽsrã sã. ¹⁵ Pẽ 'yo guí øt'e ngue nũ nsũiui. Sinoque dãmi hẽjãhũ'ã te øt'e, porque nũ cũhũ.

-----

¹⁶ Nũnã mã Hmũhũ Jesucristo guehnã dã zã dã hyũt'ã nũ mmũihũ nã. Dã ne ngue hũndã hũc'ãhũ hangũ rã pa. Nũ'mõ temã hyã guí thohmũ, dã hyonũ ha di japi ngue dã hyũt'ã nũ mmũihũ, hõnt'ã bi zã mãhyã guí thohmũ.

¹⁷ Nũguĩ drã Pablo con mã 'yẽẽ nã cuatã nã rã letra ja ua ngue nã zẽngũã'ãhũ. Nũ'mõ dãdi firmagã mã carta 'mõ bi gua'ã nt'ot'i, guehnã rã hyã ja ua dãdi cuati: ¹⁸ Nũnã mã Hmũhũ Jesucristo di japũ gãtho'ãhũ. Dã ngũt'ãtho.

1 ra Timoteo

1 Nuga dra Pablo, ra representantegä ra Jesucristo. Nuya bi 'yexqui, gueſe Oja, nuna ra Yante, co 'nēhna ra Hmu Jesucristo bi 'yexqui. 'Nē dí pahmi ya ngue conná nguehra Jesucristo di nja'a te gä dí tøn'ui ya ngue di nja. ² Ague Timoteo, dadi zengua'i. Pe nu'mø dá bēn'a'i, xøgue ēntho majuanī ngue mā ts'unt'ui p'ui nná bēn'i. Porque go dá ja'i gá 'yēc'ēi nā ra hya guí ēc'ēi ya. Dí nnegä ya ngue nuna Oja mā Papáui co 'nēhna mā Hmuui ra Jesucristo, di jap'a'i, di huēc'a'i, 'nē da hyut'a nī mmui.

³ Damba soc'a'i p'ui ja ra hñinī Efeso. Nu'mø mā thogui, dá magä p'ui ja ra häi Macedonia, dá xi'i ngue guá cop'ui Efeso. A nuyá, dí nnegä ngue guí sigue guí m'mu'ui, porque jatho ngue nu'ui yø fehni xännbate xännbate p'ui, gui hejpa'bi. ⁴ Guí xifi ngue 'yonī mantho di xännbate'ui yø cuentotho. Porque nuyá, hñha rá nze'gui xännbate'ui yø hya bá øtyø ndiua manjam'mø. Pe nuya yø hya ya, høndra njunt'i n'youi, hñte nī bøn-tho. A nuna ra hoga xädi rá n'youi mā nt'ēc'ēi'ui, guehna nne Oja ngue gä xännbah'ui yø ja'i nā.

⁵ Damī hejpa'bi ya dí xi'i ya, n'namhma ngue gätho yø 'yēc'ēi di mmadi n'na ngu n'na. Para ngue dá zä di mahra mmic'ēiui n'na, jatho ngue dá hyep'ui ra ts'on'yomfēni, nu'a te ra nho pa'bi, gue'a dá 'yøt'a. 'Nē hñmma xøts'etho di nēqui ngue ja yø nt'ēc'ēi. ⁶ Porque 'bui i'da yø ja'i ngue ya bi hyep'ui nā ra hya dí xi'i, høndra njun'mahya nne. ⁷ I nne dá t'ēmbi ngue pa'bi xanho di nxännbate rá ley Oja. I ya manzaqui 'mø xännbate. Pe hñmma juani ngue tñyø mmui hanja'a rá ley i nne di nxännbate.

⁸ Nuna ra ley gä 'yo yø judío, ya dí pahmi xanho te mma. Pe jatho ngue dá fa'bi hanja ngue bi ma nt'ot'i nā ra ley nā. ⁹ Nu'ui yø ja'i ya øtra nho, ya hñ tema ley di ja ngue dá hyaspa ra güenda. Nuna ra ley, bi ma nt'ot'i para ngue dá hyaspa ra güenda yø ja'i festho rá ley. Haspa ra güenda yø mmejma'hyä. Haspa ra güenda yø ts'oc'ēi øtyø ts'oqui. Haspa ra güenda yø ja'i ngue hñngui su Oja 'nē hñngui ēc'ēi. Haspa ra güenda yø ja'i ho yø papá, oque ho yø mamá, oque ho yø mmic'ēiui. ¹⁰ Haspa ra güenda yø 'yots'om'mäi. Haspa ra güenda yø n'yoh'ui ørpe tengutho 'mø dra xisu yø mmñ'yoh'ui. Haspa ra güenda'ui yø ja'i ahyø mmic'ēiui ngue sits'i yap'utho. Haspa ra güenda yø mambethani. Haspa ra güenda yø ja'i ngue mmanna fehni 'nē exa ntestigo Oja ngue ēnā majuanī te mma. Haspa ra güenda gätho yø ja'i festho nā majuanī ngue

ra hoga xädi. ¹¹ Nuna ra hoga xädi naya, rá n'youi ra hoga 'da'yo hya. Nuná, di 'bejpagui'a mā maça Ojai ngue gä xihyø ja'i.

¹² Nuna mā Hmuui ra Jesucristo di 'dacrä ts'edi ngue di mmambrá hya. Dadi ja mammadigä nā, porque guehna bi nu manhogui 'nē bi 'yexqui ngue gä øtra 'befi bi 'daqui. ¹³ Bi 'yøt'e ngue dra mefigui madague'a xtá nu man'ugä mam'met'o nā ra Jesucristo. Porque xtá mangä yø umhya co nuna, 'nē nmi sēc'a'ui yø ja'i mi ēc'ēi nā. Pe bi huēgagui Oja, porque pa Oja ngue hñdi pa'bi te dí øt'e ngue tobe hñ mará 'yēc'ēi. ¹⁴ Nuna ra Hmu, mathoguitho rá mate bi 'daqui. Ngue ya dí n'yo'be ra Jesucristo, nuna di hacra ts'edi ngue man'na di nd'ui mā nt'ēc'ēi, 'nē øt'e ngue man'na man'na gdä ma'bi.

¹⁵ Nuna ra hya gä xi'i ya, majuanī nā, 'nē guehna ra hya jatho ngue dá 'yēc'ēi gätho yø ja'i nā: ngue ra Jesucristo bá ēcua ja ra ximhäi ngue dá yanyø ja'i ja yø ts'oqui. Nuya yø ja'i dí mmangä ngue ja yø ts'oqui ya, pe man'na mā datho mi ja mā ts'oquigä. ¹⁶ Pe bi huēgagui Oja n'namhma ngue dá fa'bi ngue ra Jesucristo bi zeti te gä dá ørpe, conque nugu mathoguitho ja mā ts'oqui. Gue'a guí nēqui'a ya ngue gätho mi'da yø ja'i xquet'a di punnba'bi Oja 'mø bi 'yēc'ēi ra Cristo, ya di unna 'da'yo te para zantho. ¹⁷ Janangue nuyá, jatho ngue dá t'ēspa'bi Oja para zantho. Porque nu te gä ja, go di manda Oja para zantho. Guehna Oja para zantho hñjam'mø dá du, 'nē hñjonni ja'i di sä dá nu. Hñjom man'na tengui nā. Guehna jase rá mfa'bi. Dä ngut'atho.

¹⁸ Ague mā ts'unt'ui Timoteo, nuna ra hya dí xi'i gui 'yøt'e, di nthui nā ra hya bi bēnnabi Oja yø pøngahya 'mø yø pa xa thogui, guehya bi mā ngue di nja nī 'befi. Nuna ra hya dadi 'bep'a'i ya, dami hya ra ts'edi gui 'yøt'e gätho'a te rá 'befi bi 'da'i Oja ngue gui 'yøt'e. Di nd'ui nī nt'ēc'ēi. 'Yo di tap'a'i rá nts'o. ¹⁹ 'Bui i'da yø ja'i pa'bi xanho ndana ra hya hñni 'yup'ui dá 'yøt'e, pe gue'a øt'a. Gue'a gui ts'on'yo nt'ēc'ēi'a p'uya. ²⁰ Nguna ra hya bi 'yøtra Himeneo 'nēhra Alejandro. Nuya yo nc'ēi ya, dá dāpra zithy para ngue dá ba'bi hanja te øt'e. Porque hñngui ho ngue dá nømman'ui Oja p'ui ha ya.

2 Rá mēditho dí xi'i ngue gui xifi gätho yø 'yēc'ēi ngue dá marpa'bi Oja gätho yø ja'i ndap'ui bi zä. Dä 'yāpi ngue dá mäxyø ja'i nā Oja. 'Nē di ja mamma'bi

Oja yø ja'i ngue'a rá 'bäxte Oja dā 'yøt'e. ² Dā marpabi Oja yø dāst'abi. Dā marpabi Oja gātho yø ja'i ja yø cargo. Porque gāthogahē dī nne ngue gā m'mēm mā pāhāh, hīn temmā hyā, n'namhmā ngue co n'na rā pāhātho gdā thānehē Oja 'nē dā zāp'ē gā n'yo mānhohē. ³ Mā dātho māhyonītho ngue gā mmarpahē Oja gātho yø ja'i, porque guehnā nnu mānho Oja mā Yāntehē nā. ⁴ Porque Oja, nnepe ngue xøgue gātho yø ja'i dī nyānyø te. 'Nē nnepe ngue dā dīnī xānho yø mmēi yø ja'i hanja nā rā hyā mājuānī. ⁵ Nūnā Oja, n'natho i 'bēi. 'Nē xquet'a n'na nc'ēiitho nā dā zā dā 'yøt'e ngue dī nhojpaui Oja yø ja'i, guehnā rā Jesucristo nā. ⁶ Rā Jesucristo bī n'ūnī bi tho ngue bi gurpabi yø ts'oqui gātho yø ja'i. Nū'mø mī zōnnā pa bī nja nā rā hyā nā, ya bī nēqui xāndōnho p'ēya ngue Oja nnepe ngue gātho yø ja'i dī nyānyø te. ⁷ Janāngue bi 'yēxcāguī Oja ngue drā representantegā rā Cristo. 'Nē pēnngāguī ndap'ē bi zā ya ngue gā ma xihrā hyā yø ja'i hīngyø judío. Nūnā rā hyā mājuānī dī ēc'ēiui, guehnā gā xānnbābi yø ja'i nā. Guī padī xānho ngue mājuānī te dī xī'i, 'nē guī padī ngue hīndī fehni porque dī ēc'ēi rā Cristo. ⁸ Dī nnegā ngue ndap'ē bi zā dā mat'Oja gātho yø n'yohē. Nū'mø ēns'yø 'yē yø ja'i ngue mmat'Oja, dī ūnyø mmēi Oja, dī ja mānho yø mmēi, hīngue dī dānzø yø mmēi ngue dādī njunt'ui yø mmīc'ēiui.

⁹ A nū yø xisu, 'yo dādī 'yēx'mø bī nhoqui. Hīngā n'yēts'i dī hocyø yā. Hīngā n'yēts'i dī hye rā ulu xāmādi rā mūui. Hīngā n'yēts'i dī japyø oro ogue yø perla dā japyø he. Sinoque dā hye yø he tengūtho yø he yø hojā'i, ngue hīndī 'yēts'i. ¹⁰ Nū'a dī nējmanho yø xisu, dā gue'a ngue rā nho dā 'yøt'e. Porque yø xisu ēc'ēi Oja, māhotho 'mø dī nēqui ngue øtrā nho.

¹¹ Mēnte rā ora sānnbābi rā hyā yø ja'i, yø xisu 'yo sā dī yā ngue dā zohyø ja'i, dī nja yø ts'u. ¹² Porque hīn dādī ūngā rā nt'ēdī ngue dī xānnbāte n'na rā xisu, sinoque rā xisu i ja ngue dā 'yøxtho rā hyā. Porque hīngūi sā dī m'met'o p'ē ha 'bēhyø n'yohē ngue dī mānda.

¹³ Porque Oja, rá mēditho bi hocrā Adán, m'mēfa p'ēya bi hocrā Eva. ¹⁴ Pē rā Adán hīmbī hyātrā zithy'a, sinoque rā xisu'a bi hyātrā zithy. Mī thātrā xisu p'ēya, ya gue'a rā ts'oqui bi 'yøt'a. ¹⁵ Pē rā xisu dī nyānnā te 'mø dā 'yøtrā 'bēfi bi ūn'Oja, ngue di tehyø basī. Hōntho ngue rā xisu jatho ngue dī nja rá nt'ēc'ēi, dī māhyø mmīc'ēiui, dī n'yo xānho, hīnda 'yēspi te gā 'yo.

-----

3 Nūnā rā hyā dī mmāngā, mājuānī nā. Ngue nū rā ja'i nne rá cargo ngue dī m'met'o p'ē ja rā nija ngue drā māmhya, xāndōnho rā 'bēfi nne dā 'yøt'e. ² Janāngue nū rā ja'i ja rá cargo ngue 'bet'o rā hyā, jatho ngue hīn temā hyā dā thīnnbī. N'na drā xisu dā zī. Dā zāmrā mmēi. Dī mfādi xānho. Dā 'yøt'e ngue dā hny mānho te gā 'yo. Dī ūnnā ts'āya p'ē ja rá ngu. Dā bādī xānho ha dī japrā hyā dī xānnbāte. ³ 'Yo dī itī. 'Yo drā nequisēi. Dī nja rá yemmēi. Dā bādī ha dī hojpaui yø ja'i dī nsēi. 'Nē hīngā hōndrā mēnyū dī ma rá mmēi. ⁴ Dā bādī ngue dī mānda xānho p'ē ja rá ngu. Dā 'yøt'e ngue dyø 'yøde xānho yø basī, 'nē dī nja yø ts'u yø basī.

⁵ A nū'mø hīngūi padī dī mānda xānho p'ē ja rá ngu, ya hīnda bādī ha dī japi dī m'met'o p'ē ha dī mpeti yø ja'i Oja 'mø. ⁶ A nū'a rā n'yohē dā t'ēts'i ngue dī bēntrā cargo dī m'met'o p'ē ja rā nija, hīnda gue'a n'na rā n'yohē ngue ts'ēdrā pa xā 'yēc'ēi rā Jesucristo. Porque nthambēnītho dī 'yēts'i. Ya dā 'yøtrā ts'oqui tengūtho bi 'yøtrā zithy mānjām'mø ngue bi 'yēts'i 'nē 'da dī mēp'ē ja rā castigo. ⁷ Jatho ngue dī n'yo mānho n'namhmā ngue nū'ē yø ja'i hīngyø 'yēc'ēi dā nū mānsū. Ya hīnda zā ha dī japyø ja'i dā 'yēmbī ngue hīngā gue'a gā 'yo. Porque rā zithy ēmmēi honī ha dī ts'onnbī ha yā yø māmhya.

-----

⁸ A nū'ē yø ja'i ja yø cargo ngue fāxte p'ē ja rā nija, xquet'a ngūt'ātho ja ngue dā 'yøt'e, jatho ngue dī nho ja'i, jatho ngue hīndī nhāte p'ē ha ya. Jatho ngue hīndī n'itī. Jatho ngue hīngā hōndrā mēnyū dī ma yø mmēi.

⁹ Nūnā rā hyā n'youi yø nt'ēc'ēi i ja, guehnā rā hyā hīmmī fādī hanja nā, guehnā dī nxānnbāte nā rā hyā nā co gātho yø mmēi. ¹⁰ Nūya yø n'yohē ya, 'bet'o dā hny te gā 'yo. A nū'mø ngue ya hīn temā nts'o bi thīnnbī, ya dā zā dī nja yø cargo ngue dī mfāxte p'ē ja rā nija.

¹¹ Xīmmāngū yø xisu fāxte p'ē ja rā nija, xquet'a dī nēqui ngue dyø hojā'i. Hīndyø zate. Dā zāmyø mmēi.

'Yo dī hēp'ē'a rá 'bēfi pēfi. ¹² A nū yø n'yohē ngue ja yø cargo fāxte p'ē ja rā nija, n'na ngu n'na jatho ngue n'na drā xisu dā zī. Pē dā bādī ngue dī mānda xānho p'ē ja rá ngu. Ngu yø basī, ngu'ē hīngyø basī, dā bādī dī mānda xānho. ¹³ Porque nūya yø n'yohē ja yø cargo ngue fāxte p'ē ja rā nija, nū'mø padī xānho ha dī japi dā 'yøtrā 'bēfi pēfi, ya mān'natho nnu mānsū yø ja'i. Ya sāp'ē dā hyā rā ts'ēdi dā mā hanja ngue ēc'ēi rā Jesucristo.

-----

¹⁴ Ague Timoteo, nūgā dī xōnnī gā mmap'ē gā ma nū'i. ¹⁵ Pē nū'mø hīmbī zā dā magā p'ē n'nahmānho, ya dī otrā carta ja ua ngue gā pēn'a'i p'ē. Porque dī nnegā ngue guī padī xānho hanja rā hyā nūnā ja ngue dā n'yo yø ja'i ya o rá 'yē Oja. Nūnā Oja nā, mājuānī ngue 'bēi. A nūya yø ja'i Oja ya, guehya fārpabi rá hyā 'nē tōxhmā hyābi rá hyā Oja. ¹⁶ Janjuānī ngue māzīhotho nā rā hyā dī ēc'ēihē. Pē Oja bi 'yøt'e ngue bi dīnmā mmēihē hanja nā rā hyā nā, ngue rā Cristo bī njā'i. 'Nē rā Espīritu Santo bi 'yøt'e ngue fādī ngue hīn temā nts'o bi 'yøtrā Cristo. Dā guehyø anxē Oja i nnu mānsū. A nūyā, ndap'ē bi zā i hmā te'o nā rā Cristo. 'Nē t'ēc'ēi gā rá ngūnī nxīmhai. 'Nē bi zix Oja ngue i ma māhēts'i.

-----

4 Pē rā Espīritu Santo njuānho xicjē ngue nū'mø nī ma dā gaxyø pa, dī m'mēhyø ja'i dā hēp'ē yø nt'ēc'ēi. Nū'ē yø fehni xānnbāte ngue rā zithy dī bēnnbābi rā hyā xānnbāte, go gue'ē dā dēn'nē. ² Nūya yø xānnbāte ya, rā fehni nā rā hyā dā mā ngue dī hyātyø ja'i. Padī xānho ngue hīngā gue'a te øt'e, pē 'be xīngūi tār'mān'ē yø mmēi'a te øt'e. ³ Nūya yø xānnbāte

ya, xihyø ja'i ngue embi hin'yø ra nt'edi di nthatyø ja'i. 'Në xihyø ja'i ngue embi hinga gätho yø cosa sä ngue da ts'i. Conque Oja bá sänni ngue bá nja'a te ts'i n'namhma ngue nuyya yø 'yëc'ëi di ja mammadi Oja 'mø bi zi'a te si. ⁴ Porque nu te gä bi hoc'a Oja ngue da ts'i, gä xanho. Hinguì sä gä emhmø ngue ja rá ts'oqui ra ja'i nu'a si te tñi. Sinoque ma gä ja mammadihø Oja 'mø dí sihø'a te bá sänni ngue gä sihø. ⁵ Porque nu'mø t'äprá mate Oja ngue di japì te ts'i, Oja di japì te si ra ja'i.

-----

⁶ Nu'mø ngue nguna ra hya guí xännbabi'ø ma cyhu ya, majuanì ngue gue'e rá hoga mēfi'i ra Jesucristo 'mø. Dami hyani guí hyu'ni mmøi na ra hoga xädi ya xcá bent'i. ⁷ Pë nu'ø yø hya te säma cuento ngue hinga gue'a rá hya Oja, 'yo guí ørpa masu'ø yø hya'ø, porque hñte di muui. Dami hyoni ha di ndø xanho ni nt'ëc'ëi i ja. ⁸ Porque nu ra ja'i ngue xøhrá do'yo, di 'yani, man'na xanzaqui cohi ngue'a gui 'yani. Pë ma datho man'na xanhotho ngue di zacrá nt'ëc'ëi ra ja'i. Porque nuna ma nt'ëc'ëihø i ja, hinga høndra pa jap'ø ga tinnbähø rá njapi Oja, sinoque 'nøhra pa di 'yep'ø. ⁹ Nuna ra hya na, guehna ngue majuanì na. 'Në guehna mahyonitho da 'yëc'ëi gätho yø ja'i na. ¹⁰ Janangue nuyá, madague'a sæcui yø ja'i ya, pë ma gä ho ma mmøi gä øt'ui ra 'befi bi 'dacui Oja. Porque dí haxa njuani ngue nu'a ma Ojau i 'bø'a. 'Në guehna ja ngue da yanì gätho yø ja'i na. Pë nu'ø yø ja'i di nyanyø te, guehya da 'yëc'ëi ra Cristo ya.

¹¹ Nu'mø guí xännbabi ra hya yø ja'i, nuyya yø hya dí xi'i, guehya gui xihyø ja'i ngue da 'yøtya yø hya ya. ¹² 'Yo guí nne ngue hñjonda 'yøt'a masu ngue grá ts'unt'øtho. Sinoque dami 'yu'a te ra nho ja ngue da n'yo yø 'yëc'ëi. Dami 'yudi ngue guí yamanho p'ø ha guí ya. Dami 'yudi ngue gadi mahni mmic'ëiui. Dami 'yudi ngue ja xanho ni nt'ëc'ëi. Dami 'yøt'e ngue da bähø ja'i ngue gä ra nho gní 'yo. ¹³ Mente ga mmagä p'ø, dami ja ndummmøi guí mmambrá hya Oja p'ø ha di mpeti yø 'yëc'ëi. Dami opan'yu hanja ra hya. Dami nxännbate xanho. ¹⁴ Nu'ø yø n'yohø 'bet'o p'ø ja ra njia bi japyø 'yë p'ø ja ni ya, ya bi xi'i te 'be'a ma hya nne'e Oja gui 'yøt'e. Nuna ra 'befi bi 'da'i Oja, man'nan'yo mi 'yøt'e ngue te sätho gui 'yøt'e.

¹⁵ Nuyya yø hya dí xi'i ya, dami ja ndummmøi ngue gui 'yøt'e te dí xi'i. Dí nne ngue da nu yø ja'i ngue man'na man'na gdí padì ha gdí japra hya ngue da zä gui 'yørpe xanho rá 'befi Oja. ¹⁶ Dami mfädi xanho, 'në dami mfädi ngue gä da gue'a ra hya ni 'yup'ø gui nxännbate. Nu'mø gui 'yøt'e te dí xi'i, ya di nyanni te, da guehyø ja'i da 'yøxra hya guí mma, xquet'a di nyanyø te.

-----

5 Nu ra dac'ëi ngue hinga gue'a te øt'e, 'yo gui ya manzaqui 'mø gä hejpa'bi te øt'e. Mahotho gdí zofo, gui 'yøt'e como tengutho 'mø ngue ni papá'a ra dac'ëi. A nu'ø yø ts'unt'øtho, gui 'yøt'e como tengutho

'mø ngue ni n'yohø. ² A nu'ø yø xisu ngue ya yø dac'ëi, gui 'yøt'e como tengutho 'mø ngue ni mamá. A nu'ø yø hmute xisu, gui 'yøt'e como tengutho 'mø ngue eni nju, pë gä ra nho gdì n'youi.

³ A nu'ø yø 'danxu ngue hñjo'o to da hyonnbì te da zi, gue'ø yø mmì'yëc'ëiui da mäts'i ngue di unni te honi. ⁴ Pë nu ra 'danxu ngue 'bøhyø basì ogue 'bøhyø 'bet'o, guehya yø basì na ra 'danxu høxyø xi ngue di unni te da zi. Porque yø pa xa thogui, gue'a rá mamá yø basì bi ja mmansu gä i nte. Janangue ní 'yup'ø ngue di ja mmansu yø mamá yø basì 'mø bi ndac'ëi. Porque gue'a nnu manho Oja'a ngue yø basì di ja mmansu to bi tede. ⁵ Pë nu ra 'danxu ngue 'bøse, hñjo'o to da hyonnbì te da zi, guehna ja ngue da mäxyø mmì'yëc'ëiui na. Porque hñda hønt'a Oja nnøts'e 'në hinguì säya ra pa ra xui nzo Oja. ⁶ Pë nu ra 'danxu ngue gue'a te rá pähäse gä 'bøi, ya hñda ma m'mäts'i. Porque nuna, emma 'bøi pë tengutho 'mø ya xa ndu. ⁷ Guehna ra hya gui xifi da 'yøtyø 'yëc'ëi naya, n'namhma ngue ya hñjonda 'yëmbi ngue hinga gue'a te øt'e. ⁸ A nu ra 'yëc'ëi ngue hñdi unni te 'be'a honna papá ogue rá mamá, ogue rá mēni, guehna ra 'yëc'ëi ngue hinga 'yo'a te ra hya rá nsäui rá nt'ëc'ëi na. Man'na nu'ø yø ja'i hñgyø 'yëc'ëi hñguì njap'ø'ø, man'na di unni te honyø dac'ëi'ø.

⁹ A nu'ø yø ja ra lista ngue yø 'danxu gui 'yëts'i ngue di mfäxte p'ø ja ra njia, da gue'ø yø 'danxu ngue tho'i hyate njeya 'bøi. 'Në n'nat'a rá ndø xa m'møhmì. ¹⁰ Da gue'ø yø xisu fadi ngue xa 'yøtra nho, xa tede xanho yø basì, xa unna ts'äya p'ø ja rá ngu te'o hñ'yø ha di nsäya ngue yap'ø ní 'yøhø. 'Në fadi ngue hñdi 'yëts'i ha ya, di ja mmansu yø mmì'yëc'ëiui. I fäts'i to sä ra n'ø. Zant'a ngue høndra nho di ho da 'yøt'e.

¹¹ Pë nu'ø yø 'danxu ngue cohra jeya 'bøi, 'yogui øts'i ngue di mfäxte p'ø ja ra njia'ø. Porque nthambgnitho ngue da dñi to di nthatui mahøn'a, ya da hyep'ø'a rá 'befi ra Cristo ørpe. ¹² Ya cohi ngue festho'a ra hya xa nhyøxmaxi ngue di mfäxte p'ø ja ra njia p'øya. ¹³ Ogue da gohi ngue yø monni, ní yut'i ní bømp'ø ja yø ngu. 'Në hinga høntho ngue yø monni, sinoque di c'a yø mmic'ëiui p'ø ha 'yo. I mmanyø hya nu'ø hñni 'yup'ø da ma. Nu'a te gä 'bøhyø ja'i p'ø ha søni, gä di nthint'i.

¹⁴ Janangue dí nnegä ngue nu'ø yø 'danxu ngue yø hmute xisutho di nthatui mahøn'a, di m'møhyø basì, da mähø ngu. Ya hñda zä ngue toni ja'i da 'yëmbi hinga gue'a øt'e. ¹⁵ Porque 'bø i'da yø 'danxu ngue ya xa 'uegue, ya ørpabi rá pähä ra zithø.

¹⁶ Nu'mø n'na ra n'yohø ogue n'na ra xisu ngue ra 'yëc'ëi, nu'mø bi n'nanxu n'na rá mēni, da mäts'i, di unni te honi. 'Yo di nnepe ngue gä go yø 'yëc'ëi da hyonnbabi'a te rá gasto honi. Porque yø 'yëc'ëi, gue'ø yø 'danxu hñjo'o to da hyonnbì te da zi, gue'ø ja ngue da mäts'i, di unni te honi.

¹⁷ A nu'ø yø n'yohø 'bet'o ngue øtra 'befi p'ø di mpeti yø 'yëc'ëi, jatho ngue emmēi da nu mansu yø ja'i. Da gue'ø yø mamhya ho yø mmøi di mpefi ngue xännbabi rá hya Oja yø ja'i, ma datho nne ngue da nu mansu yø ja'i ya. ¹⁸ Porque nt'ot'i p'ø ja ra Maca Libro ra hya ngue

ɛnā: “Dāmi japi ngue dī nsihmɛ rā ndāni nūnā nnehyō trigo ngue dī ntagui, 'yogui turpabi rá ne”, i ɛnā hya. Māhōn'a nt'ot'i rā hya ngue ɛnā: “Nū rā mēfi ɔtrā 'bēfi, nī 'yup'ɛ ngue di t'unná nzābi”.

¹⁹ A nū'mō ngue mā yapī n'na nc'ɛi'ɛ 'bet'o p'ɛ ja rā nija, nū'mō ngue hīnjo'o yoho ogue hyū yō testigo di ja mājuāni'a te guī nyapī, 'yo guī 'yōrpā masu'a rā yapate. ²⁰ Pē nū'a mā yapī 'nɛ mājuāni ngue ja rá ts'oqui, dāmi hejpaḃi. Dā nū gātho yō ja'i p'ɛ guī hejpi n'namhmā ngue nū'ɛ yō ja'i dā nūp'ɛ guī hejpi, ya dā zū dā 'yōtrā ts'oqui. ²¹ Nūnā rā hya dí xi'i ya, nūnā Oja co 'nɛhnā mā Hmūui Jesucristo co 'nɛ'ɛ yō mācā anɛ bí 'bɛ māhɛts'i ɔde te dí xi'i ya. Nū'mō gādī n'amigoui n'na rā ja'i, ogue hīn gādī n'amigoui n'na rā ja'i, pē nū'mō ja rá ts'oqui dāmi hejpaḃmābi. ²² Nū'mō ja ngue guī 'yɛts'i to dī m'met'o p'ɛ ja rā nija, 'yo guī nne ngue rā sōnitho'a te guī 'yōt'e. Dāmi tōmī, 'be guī nnu te gā 'yo rā ja'i. Xi'mō gue guī 'yɛx'a n'na nc'ɛi, nū'a fādī ngue ja rá ts'oqui, 'yo guī nne dā 'yɛn'a'i yō ja'i ngue guī nnu mānho'a rá ts'oqui ɔt'a guī 'yɛts'i. Pē nū'i, 'yo temā nts'o guī ɔt'e.

²³ Ague Timoteo, nū'mō ngue thojpātho gādī hyɛnni ngue xān'ɛ nī mm̄i, 'yo hōndrā dehe guī si, dāmi si zits'ɛ rā vino.

²⁴ I 'bɛ i'da yō ja'i ya, hante ngue dā thāspābi rā güenda, dī nɛquī xānho ngue ja yō ts'oqui. Pē xīmmī 'bɛ mī'da p'ɛya ngue hīndī nɛquī ngue ja yō ts'oqui. Sinoque ja gue'mō bi thāspābi rā güenda dī nɛquī ngue ja yō ts'oqui. ²⁵ Xquet'a njarbētho yō ja'i ngue ɔtrā nho ya, dī nɛquī xānho'a te rā nho ɔt'e. Mā-dague'a ngue hīnguī fādī te gāma nho ɔt'e, pē m'mɛ-fatho fādī ngue xānho te ɔt'e.

-----

6 A nū'ɛ yō 'yɛc'ɛi ngue yō hmīquī, jatho ngue dā nū mānsū yō hmū. Porque nū'mō hīnguī nnu mānsū yō hmū yō hmīquī, yō ja'i p'ɛya dā 'yɛmbi ngue hīnguī ho rā hya nná 'yohɛ. Ya dā nōmmān'ɛ Oja p'ɛya. ² A nū'ɛ yō hmīquī ngue yō 'yɛc'ɛi yō hmū, 'yo di ɛnā ngue ts'ɛtho ja ngue dī nū mānsū yō hmū, dā 'yɛnā ngue ya 'da'igu yō nt'ɛc'ɛi i ja, ya dī ncu. Sinoque mān'natho ja ngue dā hyūmbi dī mpēfi, porque mā mādi'a rā 'yɛc'ɛi t'ōrpābi rá 'bēfi. Ngūnā rā hya guī xi-hyō ja'i 'mō guī xānnbāte ya.

-----

³ Nūnā rā hoga hya bī nxānnbāte rā Hmū Jesucristo, guehnā rā n'youi mā nt'ɛc'ɛi jagūi naya. Pē nuyá, ya 'bɛ i'da yō ja'i ngue n'nan'yo rā hya xānnbāte. ⁴ Guehya yō ja'i di 'yɛx'mō yā, guehya hīnte pāhya. Mā'bēdi yō mm̄i, gā rā njūn'māhya gā 'yo. Guehya yō zeya, yō nequisi, yō nemhya. Hīnguī ɛc'ɛi te sifi. ⁵ Hīnha rá nzequi rā njūnt'i ɔt'ui yō ja'i porque xants'o yō n'yomfɛni. Nūnā rā hya mājuāni, hīnguī padī hanja nā. I ɛnā ngue nūnā rā hya ngue rá nt'ɛc'ɛi i ja, xāngu rá mūui, porque ɛnā ngue guehnā rā hya di dahā xāngu rā mɛnyū. Pē nū'a'i, oḡādī nsixui'ɛ njap'ɛ. ⁶ Mājuāni

ngue nūnā mā nt'ɛc'ɛi jagūi, xāndōngu rá mūui nā, porque xāndōngu rā nho n'youi. Pē rā ja'i, ja ngue di johyahmāhā hōnt'a zihangu ts'ɛ tīni. ⁷ Porque nū'mō bi mīhra ja'i ua ja rā xīmhāi, hīnte bá hya. Xīmmāngu 'mō bi dū, hīnte dā hyats'i. ⁸ Janāngue nū'mō ja te dā zi rā ja'i, ogue ja te dā hye, co nū'a p'ɛya, di johyahmāhā.

⁹ Pē nū rā ja'i hōntho nne ngue dī mmɛmmeti, guehnā rā ja'i hīnguī hɛnni gā hyātrā n'yomfɛni ngue ɔtrā ts'oqui ha di dīnnā mɛnyū. ɛntho so rā 'dihī, porque hōnt'ɛ yō pāhā hīnte dī mūui so rá mm̄i, gue'a dī m'mɛ'a. ¹⁰ Porque nū rā ja'i ngue hōndrā mɛnyū di ja ndūmm̄i honī ha di dīni, xāngu rā ts'oqui ɔt'e ngue ha gā ndīnnā mɛnyū. A nuyá, 'bɛ i'da yō ja'i, astā ya xā hyɛp'ɛ yō nt'ɛc'ɛi ngue hōndrā mɛnyū di ja ndūmm̄i honī ha di dīni. Pē nū'a te rá mɛnyū ya xā ndīni, gue'a rā m'mɛ mān'ɛ i tho'a.

-----

¹¹ Pē nū'i, ngue rá mēfi'i Oja, mān'nan'yo mī 'yōt'e ngue guī 'yōt'e tengū ya yō hya ja dí xi'i. A nū'a'i dāmi 'yōt'a te xānho. Dī nɛquī ngue ja xānho nī nt'ɛc'ɛi. Ja ndūmm̄i dāmi thānne Oja. Ja ndūmm̄i dāmi māhni mmīc'ɛiui. Dāmi seti te gāma hya guī thogui. 'Nɛ oḡādī 'yɛx'mō guī ya. ¹² Dāmi ja ndūmm̄i ngue ya gdí 'bɛ'a ngue guī 'yōt'a te rá nsāui nī nt'ɛc'ɛi i ja, n'namhmā ngue guī nthɛui rā te para zāntho. Porque bi zon'nā'i Oja ngue gue'a guī 'yōt'a. Nū'a rā pa bi zon'nā'i Oja, xāngu yō ja'i bi 'yōde te gā mā ngue ja nī nt'ɛc'ɛi. ¹³ A nuyá, nūnā Oja di unná te gātho'ɛ ja yō te, guehnā ɔde gātho ya yō hya dādi 'bep'a'i guī 'yōt'e. Dā guehra Jesucristo, nūnā bi dā xānho rá hya p'ɛ ha 'bɛhra Poncio Pilato, xquet'a ɔde gātho ya yō hya dādi 'bep'a'i guī 'yōtya. ¹⁴ Gātho ya yō hya dādi 'bep'a'i guī 'yōtya, dāmi 'yōt'e. 'Yo te dādi 'bēdi, n'namhmā ngue hīn temā hya dā thīn'nā'i ngue hīndā gue'a guī 'yōt'e astā guehra pa ngue dā ɛp'ɛ māhōn'a rā Hmū Jesucristo. ¹⁵ A nuyá, nū'mō bi zōnnā pa xpá nzānnbābi Oja ngue dā ɛp'ɛ, ya dā ɛhɛ. Nūnā mā mācā Ojāhɛ, guehnā hōnɛ nā jase rá ts'edi nā. Guehnā rā dāst'abi nā ngue yō dāst'abi. Guehnā rā Hmū nā ngue yō hmū. ¹⁶ Guehnā Oja nā ngue hīnjam'mō dā dū. Nūp'ɛ ja rá nyot'i 'bɛi, hīnjon-dā zā dā guat'i. 'Nɛ hīnxā 'yɛhra pa ngue toni ja'i xā mbōni ngue dā nū, porque hīnguī sā di hnu hapɛ 'bɛi. Nūnā Oja nā, guehnā mā dātho hnu mānsū nā. 'Nɛ guehnā jase rá ts'edi para zāntho nā. Dā ngut'atho.

-----

¹⁷ A nū yō ja'i ngue yō mmɛmmeti ua ja rā xīmhāi, dāmi xifi ngue 'yo dādi 'yɛts'i ngue ja yō mɛnyū. 'Yo sā di ɛnā ngue gue'ɛ yō mɛnyū dā māts'i. Porque hīngā gue'a rá mɛnyū rā ja'i dā māts'i. Dāmi xifi ngue dā hyūtho yō mm̄i ngue gue'a Oja i fāts'i. Nūnā Oja i 'bɛi, guehnā māthoguitho di jājpāhɛ nā, porque nnepe ngue gā johyahɛ. ¹⁸ Nū'ɛ yō ja'i ja xāngu yō mɛnyū, dāmi xifi ngue dā 'yōtrā nho. Porque mān'natho xāngu dī mūui ngue xtā ngu rā nho dā 'yōt'e, hīndā gue'a ngue dā mɛstho rá mɛnyū. Dāmi xifi

ngue 'yo di yā yø mmæi ngue di ʏnyø ja'i'a te tĩni. ¹⁹ Nu-
nā rā nho dā 'yøt'e ngue dā mäxyø mmic'ëiui, dī nja rá
njut'i 'mø yø pa dí 'yëp'æ, gue'a di segura'a ngue di
t'unnā te para zantho'a te dā 'yøt'e.

-----

²⁰ Ague Timoteo, nunā rā hyā bī ma mafāti'i ngue gui
xännbābī yø ja'i, dāmī fādi xanho ngue dā guehnā rā
hyā gui nxännbāte nā. 'Yo gui ørpā masu'æ yø hyā te

sātho hĩnte dī muui. Dā guehyø ja'i nū'æ ɛnā ngue ja
xangu yø mfādi, 'yo gui ørpā masu'æ yø hyā mma,
porque hĩmma juāni ngue dī nthē yø hyā i mma. ²¹ 'Nɛ
nuyá, ya 'bæ i'da yø ja'i ngue di xāhnā rā hyā nā, ya
mma ngue ja xangu yø mfādi, astā gue'mø dā gohi
ngue di pumbɛni'a rá nt'ɛc'ɛi i ja. Ya dí xi'i ngue māmī
njap'æ.

Ojā di jap'a'i. Dā ngut'ātho.

2 ra Timoteo

¹ Nügä drá Pablo, Oja bi 'yexqui ngue drá representantegä ra Jesucristo. Bi neque ngue ga xicä yø ja'i ngue Oja di yat'i ngue di unna 'da'yo te to gä di unyø mmæi ngue da 'yεc'εi ra Jesucristo. ² Janjuani ngue dadi ma'i, ague ma ts'unt'æ'i Timoteo. Dí nnegä ngue nunä Oja ma Papáui co 'nehnä ma Hmüui ra Jesucristo di jap'a'i, di 'da'i rá mate, 'ne da hyut'a ni mmæi.

-----

³ Tengutho manj dänne Oja'æ ma mboxitagä manjam'mø, xquet'a ngut'atho ya, dí thanne Oja co gätho ma mmæi. Ra pa ra xui dí mmat'Ojagä connä ngue'e. Nu'mø dá bæn'a'i, zant'a dadi ja mammadigä Oja. ⁴ Dí mbengä ngue nu'mø dambá soc'a'i p'æ, asta gá nzonj. A nuyá, janjuani ngue dí nne ga nnu'i, n'namhma ngue di nja ga mpähä. ⁵ Dí mbæn'a'i ngue himma xøts'etho'a ni nt'εc'εi i ja. Nu'a ni su Loida 'ne'a ni mamá Eunice, rá mæditho bi 'yεc'εi ra hya'æ. Dí pacä njuani ya ngue xquet'a 'ne'i majuanj ja xanho ni nt'εc'εi ya.

⁶ Nügä dí xi'i ngue 'yo guí nnepe di m'me'a ra ts'edi bi 'da'i Oja 'mø ma japä ma 'ye p'æ ja ni ya. ⁷ Porque nne'e Oja ngue hingui nsu. Janangue di 'da'i ra ts'edi ngue 'yoguí su yø ja'i. 'Ne di 'da'i ra ts'edi ngue guí mahyø ja'i. 'Ne di 'da'i ra ts'edi ngue gui sammj xanho ni n'yomfæni. ⁸ 'Yogui embj ngue ra 'be'isä guí xihyø ja'i hanja rá hya na ma Hmüui Jesucristo. Ximmangugä p'æya, 'yogui pes'ni sä guí mma ngue dadi mpahmi, a nügä madague'a dí ofädi ngue dí mmambä rá hya ra Cristo. Tengutho dí øt'a ya, damj njap'æ, damj ne ngue di ha'i ra ts'edi Oja ngue guí mmanä hoga 'da'yo hya, madague'a guí sä ra n'æ connä guehna ra hya na. ⁹ Nunä Oja bi yanjæ, 'ne bi zongahæ ngue ga hehmæ p'æ ra nts'o. Madague'a ngue hingä gä ra nho xtä n'yohæ, pæ Oja bi 'yøtra mate bi zongahæ ngue da yanjæ. Porque hante ngue di nhohra ximhäi, Oja ya xi zännj ngue da penhna Jesucristo ngue da yanjæ. ¹⁰ A nuyá, ya bi zøcua na ma Yantehæ ra Jesucristo ya. Mi zøcua na, ya bi fadi hanja na rá mate Oja. Ra Cristo bi daprá ts'edi ra ndate. Nunä ra hoga 'da'yo hya bi ma, guehna i bahyø ja'i ngue ha di nthæui ra 'da'yo te para zantho na.

¹¹ Nunä ra hya naya, go bá t'excä ngue ga mmangä na. 'Ne bá t'exqui ngue drá representantegä ra Cristo ngue ga xännbabi ra hya yø ja'i 'bæi ndap'æ bi zä. ¹² Janangue guehna nnä sägä ra n'æ naya. Pæ nügä hindj pes'mä sä ngue dí ofädi. Porque nunä Oja dí nnøxä, dí pacä njuani ngue xanho na. 'Ne dí haxa njuani ngue ja

rá ts'edi Oja ngue da mäqui, 'ne da bømmanho te nnä 'yo asta gue'mø rá nzegui yø pa.

¹³ Ague Timoteo, nunä ra hoga hya dá xän'na'i, da ngut'atho ra hya guí xännbabi yø ja'i ya. Damj 'yεc'εi ra Jesucristo hangu ra pa. Rangué guí n'youi ra Jesucristo, damj mahyø ja'i hangu ra pa. ¹⁴ Di fät'a'i rá hya Oja ngue gui xännbabi yø ja'i. Nunä ra Espíritu Santo dí n'yohæ, damj 'yäpi ngue da mäxa'i ngue guí padj ha gdj japra hya.

¹⁵ Ya guí padj ngue nu'æ ma cyhæ ngue yø mmengü Asia, gä bi hyegagui p'æ, tengutho bi jacra Figelo 'nehra Hermógenes. ¹⁶ Pæ nu'a ra Onesíforo, Oja di japj te'o gä 'bæp'æ ja rá ngü. Porque nunä, xangu yø nnidi bi hoga ma mmæi. Himbi mesta rá sä ngue dí ofädi. ¹⁷ Nu'mø mi zøcua Roma na ra n'yohæ na, bi 'yemmei bi hyongui hapæ dí ofädi asta gue'mø mi dingui. ¹⁸ Da gue'e, ya guí nnyæ ngue nunä ra Onesíforo xangu ra 'bæxte bi 'yørcagui 'mø dambá m'mæcä p'æ ja ra hnini Efeso. Da ne Oja ngue di unna mate 'mø rá nzegui ra pa.

-----

² Ague ma ts'unt'æ'i, damj hya ra ts'edi co nunä rá mate di 'da'i ra Jesucristo. ² Ya xangu yø ja'i bi 'yøde hanja na ra hya dá xän'na'i. Nuyä yø hya dá xi'i, damj xihyø ja'i nuyä ya padj ha di japra hya da ma, da ngü'a ra hya da xännbabi mi'da yø ja'i.

³ Damj 'yøt'e ngue rá hoga soldado'i ra Jesucristo. Gui seti hangu ra n'æ ja ngue gui thogui. ⁴ Nu ra ja'i nnøpe ngue rá soldado ra Cristo, nu'a rá Hmü di mandä, gue'a ørpabi rá pähä'a. Ya hingui sänse'a rá 'bæfi ga 'yo. ⁵ Gui 'yøt'e tengutho yø ja'i pa ra tahä ngue ra 'dihj. Nu'a hindä 'yøt'e gätho'a te di manda'a to di marca ra 'dihj, ya hinte da dahä. ⁶ Gui 'yøt'e tengutho ra mæfi di mpep'æ ja ra huahj. Nu ra mæfi sä ra n'æ ngue di mpefi, gue'a ra mæfi ja xanho rá nzäbi'a. ⁷ Damj padj hanja na ra hya dí xi'i. Nunä ma Ojai, da 'yøt'e ngue da dinni mmæi xanho te gämä hya dí xi'i.

⁸ Hønna da zo ni mmæi na ra Jesucristo. Nunä rá mbom'meto ra David, guehna ndast'abi naya, porque bi bænnate 'mø mi tho na. Nuyá, guehna ra hoga 'da'yo hya dí xicä yø ja'i naya. ⁹ Connä guehna ra hoga 'da'yo hya dí mmangä, guehna ra n'æ dí sägä naya. I nthut'igä ua ja ra fädi conyø cadena tengutho 'mø ngue di ja te xca ts'onj. Pæ nunä rá hya Oja dí mmangä, hingä 'nehnä nthut'i conyø cadena na, siempre dí mmamhmagä ra hya. ¹⁰ Nügä, nu hangu ra n'æ dí thogui, gätho dí seti. Porque dí nnegä ngue da 'yεc'εi

rā Jesucristo'x yø ja'i ya xpá huan'Oja. Gue'a dī nyanyø te'a, 'nē dā dīnna nho para zāntho. ¹¹ Majuañi nā rā hya nā ngue ɛnā: "Nu'mø dā thoju connā guehra Cristo, ya 'dap'x gā m'məhmə nā rā Cristo p'uya. ¹² Nu'mø ngue gā seti hangū rā n'x gā sähx, xquet'a nup'x ha di mānda rā Cristo 'nēcju dī nja mā 'befihx. Pē nu'mø ngue gā hehmə p'x rā Cristo, xquet'a rā Cristo dā hye-gāh p'x. ¹³ Xiya, xi'mø ngue hīndā jats'i te dī mmāmh-mə, pē nu'a rā Cristo zant'a ngue di jats'i te rā hya mman'a. Porque rā Cristo, nuna rā hya i mma, hīn-jam'mø ngue dādi pādī".

¹⁴ Dami bēnnabāi yø ja'i nā rā hya dī xi'i. Rā hmi rá dā Oja p'x guí xifi ngue hīndi njun'māhya co nu'x yø hya hīngui ja ts'edi. Porque rā njunt'i hīngui pømmānho. Sinoque di ts'onnbā yø n'yomfēni yø ja'i øxra hya.

¹⁵ Nuna Oja i hajta rā güenda te guí øt'e. Dami ja ndummēi guí pøñi xanho rā 'befi bi 'da'i Oja, ya hīn'yø te gdī pes'ni sã. Guí hyats'i xandønho nā rā hya majuañi, dā guehna guí xānnabāi yø ja'i nā. ¹⁶ Nu'x yø hya hīnte dī muui ngue hīnga gue'a rá hya Oja, ogui xānnabate'x, porque guehya yø hya di ts'onnbā yø nt'ɛc'ɛi yø ja'i ya. ¹⁷ Nuya yø hya xānnabate ya yø ja'i njap'x, i 'yo yø hya asta gue'mø dā 'yøtrā nts'onī. Ngu'a rā nts'onī bi 'yøtrā Himeneo, ximmāngū rā Fileto.

¹⁸ Guehya bi hyep'x rā hya majuañi ya, xānnabāi yø ja'i ngue ɛmbi hīmma juani di bēnnate yø do'yo, sinoque ɛmbi ngue nu'a rā mbēnnate ya bi nja'mø mi 'yɛc'ɛi rā hya'a. Co nuna rā hya nā p'uya, di ts'onnbāi yø nt'ɛc'ɛi 'da yø ja'i. ¹⁹ Pē nuyá, hīndā zā ngue di ts'onnbāi rá 'befi Oja. Porque nt'ot'i yoho yø hya ngue i dē. Nuya yø hya ya, i ɛnā: "Nuna Oja, ya padī te'o gātho ya o rá 'yɛ". Nu'a rá yoho rā hya p'uya i ɛnā: "Nu rā ja'i ngue nne dā dēnna Cristo, jatho ngue dā hyep'x rā nts'o".

²⁰ Nup'x ja n'na rā ngu xānnoho, hīngā 'da'igu yø mo-hi jap'x. Jap'x yø mohi ngue yø oro, jap'x yø mohi ngue rā t'axi, jap'x yø mohsa, jap'x yø mohi ngue rā häi. Nuya yø mohi ya, ja 'da ngue nts'upī. Ximmī ja 'da ngue hīngā nts'upī. ²¹ Njarbūtho p'x ja rā nija ya, hīngā gātho yø ja'i hep'x rā nts'o. Pē nu rā ja'i nne ngue dā hyep'x rā nts'o, guehna rā ja'i øt'e ngue rá mēfi Oja nā, i pēhra 'befi ngue nts'upī.

²² 'Yo guí øt'a te rā ts'oqui ør'mi'da yø ts'ənt'x. Dami 'yøt'a te xanho. Dī nēquī ngue ja nī nt'ɛc'ɛi. Dami māhyø ja'i. 'Yo to gadī njunt'ui. Dā 'da'igu guí 'yøt'ui yø ja'i ya bi hyep'x rā nts'o, ya nzo'a rā Hmu Jesucristo co gātho yø mmēi. ²³ Pē nu'x hōndrā njun'māhya nne, hīngui padī te mma, dami hyep'x'x. Ya guí padī ngue nu'a rā njunt'i, ja bi fep'x ngue dī nnu mān'x yø ja'i.

²⁴ A nu rā ja'i ngue rá mēfi Oja, hīngui ja ngue dī nneq-uisēi. Sinoque ja ngue 'da dī mātho gātho yø ja'i. Dā badī ha di japi ngue dra hoga hya dī nxānnabate. Dā zeti te mman'yø ja'i. ²⁵ Dī nya mānhuēhi ha di opānyu rā hya'x to hīngui nnu mānho rā hya. Xāmhmatho dā ne Oja di 'bārpābi yø mmēi, dā 'yɛc'ɛi rā hya majuañi.

²⁶ Nu'mø bi xohrá n'yomfēni rā ja'i, ya dā hyep'x rā zithu o rá 'yɛ. Porque gue'a rā zithu ørpābi rá pähä.

³ Dami pāhna rā hya gā xi'i ya. Nu'mø ya nī ma dā gaxyø pa, ya man'na xtā n'ətho. ² Dī m'məhyø ja'i dā ne ngue hōnse dā dīnna nho. Hōndyø mēnyu dā ne dī xandī. Di 'yɛxpə ha ya. Dā 'yɛnā ngue māguesɛ. Dī nsate. Hīndā 'yɛc'ɛi te dā xihyø papá yø ja'i. Hīndā bēn-na māte t'ørpe. Nī xīngā guehna Oja dā 'yørpābi māsu. ³ Hīndi nja yø yemmēi. Hīndi nja yø nhuɛcate. Dā nōm-mān'x yø mmic'ɛiui. Hīndā zamyø mmēi. Dyø nequisēi. Porque yø nsēiui'a te gātho xanho. ⁴ Guehya dyø ngēj-māhyatho ya. Hīnha gā nja yø ts'u. Di 'yɛx'mø ya. Nu'a te yø pähä yø ja'i, gue'a nī ma yø mmēi'a, hīndā gue'a Oja. ⁵ Nup'x guí nēquī, ɛnā xø majuañi ngue su Oja. Pē hīmma juani ɛc'ɛi ngue jase rá ts'edi Oja. Ogadī nsixui'x to njap'x. ⁶ Porque guehya yø ja'i ya, ya ja 'da yø ngu ya, ngue ya xā ts'onnbā yø nt'ɛc'ɛi yø ja'i. Rá mēditho, nuya yø xisu tū yø mmēi ngue ja yø ts'oqui, 'nē hīngui padī ha di hocyø ts'oqui, guehya honya ngue dā hyät'i co nu'a te yø fehni xānnabate. ⁷ Porque nuya yø xisu ya, i nne dā badī temā 'da'yo xādi i ja. Pē nu'a rā hya di xādi, hīnjam'mø di tīnyø mmēi ndanā gue'a rā hya majuañi. ⁸ Nuya yø fehni xānnabate, øt'e tengūtho bi 'yøtrā Janes 'nēhra Jambres ngue bi mes'ra hya bi mānna Moisés. Xquet'a njarbūtho ya dī mmāngā ya. Nuna rā hya majuañi i festho. Guehya xants'o yø n'yomfēni ya. Hīmma juani ngue tēn'na rā nt'ɛc'ɛi jajə. ⁹ Pē hīndā zā dā hyät'i xāngū yø ja'i. Porque nu'a te yø m'mēmmēi, sār'mø dā badī gātho yø ja'i. Dī nja tengūtho bi ja'x yø nc'ɛi bi mes'ra hya bi mānna Moisés.

¹⁰ Pē ague Timoteo, ya guí padī xanho hanja nā rā hya dī xānnabategä. 'Nē guí padī te nnā 'yogä. Guí padī te dī øt'ä. Guí padī ngue nügä dī ɛc'ɛi xanho rā Jesu-cristo. 'Nē dī seti te ørcaguī yø ja'i. Dādī mācä yø ja'i. Nu'mø dī sägä rā n'x, ɛnā gue mān'na dī hā rā ts'edi.

¹¹ Guí padī hanja ngue nnu mān'xgyø ja'i, hīngui nne dā nūguī. 'Nē guí padī hangū rā n'x xtā sägä. Tengūtho rā n'x dā sägä p'x ja rā hnīni Antioquia, 'nēp'x ja rā hnīni Iconio, 'nēp'x ja rā hnīni Listra, dā sã rā n'x ngue hīngui nne dā nūgyø ja'i. Pē nuna gā rā n'x naya, bi yāngä Oja. ¹² A nuyá, nu to gātho nne dā dēnna Jesu-cristo, gā dā zā rā n'x ngue dā ts'ei. ¹³ A nu yø ja'i ngue yø ts'oc'ɛi 'nē yø fehni xānnabate, mān'na mān'na nī go mānts'o te gā 'yo. Mēnte häte, ximmī thät'i.

¹⁴ Pē ague Timoteo, 'yogui hehna rā hya bi sän'nā'i. Ya guí haxā njuani ngue majuañi nā rā hya nā, porque guí padī ngue nu'x bi xān'nā'i rā hya, hīngyø fehni'x.

¹⁵ Astā gue'mø marā ngüe'i, gā xāhya yø hya nt'ot'i p'x ja rā Maça Libro. A nuna rā hya nā, ja mmāmp'x ngue dī nyanna ja'i 'mø dā 'yɛc'ɛi rā Jesucristo. ¹⁶ Gātho'x yø hya nt'ot'i p'x ja rā Maça Libro, guesɛ Oja bi bēnnabāi rā hya bi 'yot'x to bi 'yot'a te nt'ot'i. Guehna māhy-onitho gā xāhmə naya. Gue'a gdā pāhmə ndanā gue'a rā hya ja ngue gā ɛc'ɛih'x, ndanā gue'a hīngā ɛc'ɛih'x.

Gue'a gdá pahmē ndana gue'a rā hya hinga gue'a dí øthē, gue'a gdá pahmē'a te gā rā nho ja ngue ga øthē'a. ¹⁷ Janāngue nū rā ja'ī ørpabi rá 'befi Oja, nu'a dí xādi, gue'a di dīnna mmēi'a te gā rā nho ja ngue dā 'yøt'e, hīnte di 'bedi.

-----

4 Rá hmi rá dā Oja, 'nē rá hmi rá dā rā Hmū Jesu-cristo, go guehya øhna rā hya dadi 'bep'a'ī gui 'yøt'e. Porque rā Jesucristo dā ep'ē mahøn'a ngue di mānda ua. Nu'mø bá ēhē, ya dā hyaspabi rā güenda'ē i te, 'nē'x xandū. ² Gui ja ts'edi ngue gui 'yø'na rā hya dí xi'i. Dami ja ndymmēi guí mmanā hoga 'da'yo hya. Ogui sāya guí xihra hya yø ja'ī, mādague'a hingui nne dā 'yøde. Gui hyoni ha gdi tapyø mmēi yø ja'ī. Nu'ē hinga gue'a te gā 'yo, dami hejrabī. Gui japa nts'edi ngue dā gue'a te nny manho Oja dā 'yøt'e. Gui serpabi te xi'i yø ja'ī. Ogui sāya dami xānnbabi rá hya Oja. ³ Porque dā 'yēhra pa ngue yø ja'ī hīnda ne dā 'yøhna rā hoga xādi. Sinoque dā hyonyø xānnbate yø ja'ī ngue n'nan'yo rā hya dā xānnbabi, gue'a rā hya dā ne dā 'yøhyø ja'ī'a. 'Nē nuya yø xānnbate ya, yø mmundotho di m'mēi ngue di nxānnbate rā fehni xādi. ⁴ Porque yø ja'ī hīnda ne dā 'yøhra hya majuanī. Nu'ē yø hya xā nzānse yø fehni xānnbate, gue'ē dā 'yøt'ē. ⁵ Pē nu'ī, dami samse ni n'yomfēni. Nu'mø gui sā rā n'ē, dami seti. Ja ndymmēi gui 'yonna hoga 'da'yo hya. Dami 'yøt'e xāho nā ni 'befi bi 'da'i Oja.

⁶ Ya ni ma dā zønna pa gā pøngā ua ja rā ximhäi. Pē nuguī dadi n'uni dā thogui ngue rá 'befi Oja dí ørpe. ⁷ Nūgā xtā ho mā mmēi dí honi ha di nthāra hya. Nū te rā hya bi 'bejpagui Oja gā øt'e, dá øt'e astā guēp'ē rá nzēgui. Nūnā mā nt'ēc'ēi i ja, dá fādi xāho. ⁸ Nuyá, dí tømī ngue nūnā mā Hmū mahēts'ī hāscā rā güenda xāho. Dí pačā ngue di 'dajmā njūt'ī, nūnā dā ma mā t'unnī te'o gā øtrā nho. 'Nē hinga høngthogui di 'daqui, sinoque di unnī te'o gā di mā'a rā Hmū Jesús, 'nē tømī ngue dā zønna pa dā ep'ē.

-----

⁹ Ague Timoteo, gui ja ndymmēi guá ēhē n'nahman-tho ua dí 'bēcā ngue gā nyāui. ¹⁰ Porque nūnā rā De-

mas bi ho rā pähā ja ua ja rā ximhäi nā, bi zogagui ua, bi ma i mpa p'ē ja rā hniñi Tesalónica. Nūnā rā Crescente i ma Galacia nā. Rā Tito p'ēya, i ma Dalmacia nā. ¹¹ Høndra Lucas bi gocua ya. Dí nnegā ngue guá sip'ē rā Marco 'mø guá ēhē. Porque nūnā rā Marco dí hongā ua nā ngue di mpēfi. ¹² Nūnā rā Tíquico dá penhnā nā ngue i map'ē ja rā hniñi Efeso. ¹³ Nu'mø guá ēhē, guá cānguits'ē mā tūhū dá socā p'ē ja rā hniñi Troas, ja rá ngu rā Carpo. 'Nē guá cā yø libro dá socā p'ē. Pē mā dātho ja ts'edi guá cānguits'ē mā sēcua nuya m'mänitho.

¹⁴ Nūnā rā Alejandro ngue rā 'yøt'a' t'ēgui, xānts'o te bi 'yørcagui. Pē Oja dā gut'ī te bi 'yøt'e. ¹⁵ Pē nu'ī, dami mfādi xāho 'mø gā nū nā. Porque janjuanī ngue tācra hoga 'da'yo hya dí mmāhmē nā.

¹⁶ Nu'mø rá mēdi mī ma mā juāngagui p'ē ja rā ts'ēt'abi, dá honi ha dā japi ngue dā nyāni. Pē hīnjombi bōni ngue xtā mmāxqui. Hante gue gātho'ē mā cū bi hyegagui p'ē. Dā ne Oja ngue hīnda bēnnbātho ngue bi hyegagui p'ē. ¹⁷ Pē nūnā rā Hmū bi māxqui, 'nē bi hācra ts'edi ngue dá māngā rā hoga 'da'yo hya p'ē 'bēhyø ja'ī hīngyø judío. Oja bi yāngui, porque ēnā yø zate yø ja'ī pēts'i dā dūjthogui. ¹⁸ Pē Oja di sigue dā yāngā p'ē ha 'bēhyø ja'ī xānts'o gā 'yo. 'Nē dā māqui xāho para ngue dā zixcagui p'ē mahēts'ī bādī mānda. A nuyá, ma gā epāhē Oja hangū rā pa. Dā ngūt'ātho.

-----

¹⁹ Dami zenguagui ts'ēp'ē rā Prisca co 'nēhna rā Aquila. Co 'nē'x to gā 'bēp'ē ja rá ngu rā Onesiforo dami zenguagui ts'ē. ²⁰ Nūnā rā Erasto bá cop'ē Corinto nā. Nūnā rā Tróximo dá socā p'ē ja rā hniñi Mileto nā ngue mī'ē. ²¹ A nu'ī, gui ja ndymmēi guá ēhē hante ngue dā cūtyø pa xtā sē.

Nūnā rā Eubulo pen'nā'ī rā nzēgua nā. 'Nēhna rā Prudente di zēgua'i. Dā guehra Lino co 'nēhra Claudia, gātho ya mī'da mā cūhē 'bēcua, gā di zēgua'i.

²² Dā māxā'ī mā Hmūi rā Jesucristo. Oja di japi gātho'āhē. Dā ngūt'ātho.

Ra Tito

1 Nuga drá Pablo, rá mefigä Oja, 'ne rá representegä rá Jesucristo. Bi 'dacra 'befi ngue ga japi da 'yec'ei ra Cristo'x to ya xpá huan'Oja. Ga japi da badí ngue majuaní na ma nt'ec'ei'x i ja. ² Janangue da bahyø ja'i ngue di n'nacjx rá 'da'yo te para zantho. Hante ngue di nhohra ximhäi, ya xi zän'Oja ngue di 'dacjx rá 'da'yo te. A nuna Oja, hingui fehni na. ³ A nuyá, ya bi zønna pa bá sän'Oja ngue da fadi hanja na rá hoga 'da'yo hya. Nuna Oja ma Yantehx bi 'yexqui ngue ga mmambrá hya.

⁴ Dadi zengua'i, ague Tito. Nu'mø dá ben'i, xøgue en-tho majuaní ngue ma ts'ant'x'i. Porque dá ja'i gá 'yec'ei na rá nt'ec'ei jagüi. Dí nnegä ngue nuna Oja ma Pápáhx co 'nehna ma Hmuhx Jesucristo di jap'a'i, di huéc'a'i, dá hyut'a ni mmxi.

-----

⁵ Nuga dá soc'a'i p'x ja rá häi Creta ngue gui juatyø hya di m'mep'x 'bæhyø 'yec'ei. N'na ngu n'na yø hnini, nup'x di mpeti yø 'yec'ei, gui 'yexyø n'yohx di m'met'o. Ya xtá xi'i ndana gue'a'x gui 'yets'i. ⁶ Dá gue'x yø n'yohx hin tema hya xa thinnbi gui 'yets'i. 'Né n'na drá xisu di si. Nu yø basí di si, dyø 'yec'ei. 'Né hinjonda zá dá 'yena ngue mathøguetho yø basí, oque dyø mmej-mahya. ⁷ Jatho ngue nu to 'bet'o ngue yø 'yec'ei, hin tema hya dá thinnbi, porque nu'a 'bet'o, ørpabi rá 'befi Oja. Janangue dá thanhni to hinda 'yets'i. Hindra cue. Hindra iti. Hinda mpete. Hinga høndra menyu di ma rá mmxi. ⁸ Gue'a rá ja'i ngue di unna ts'äya p'x ja rá ngu. Di ho dá 'yøtra nho. Dá zamrá mmxi. Di nhoja'i. Dá nu mansu Oja. Di mfäx xanho. ⁹ Nu rá n'yohx gui 'yets'i, jatho ngue tengutho rá hya bi sännbabi, dá gue'a rá hya di xännbate'a. Porque gue'a rá hya majuaní'a. Co nuna rá hya naya, dá zá di hatra ts'edi mi'da yø 'yec'ei. 'Né dá zá dá dap'x te'o hinga gue'a rá hya mma.

-----

¹⁰ A nuyá, 'bæi xangu yø mmejmahyä, hinte di muui yø hya xännbate, hätyø ja'i. Pe ma datho'x yø judío njap'x. ¹¹ Jatho ngue dá thejpa yø hya'x. Porque hinga gue'a rá hya majuaní xännbate. Hontho nne ngue dá gupabi rá menyu yø ja'i. Ya ja 'da yø ngu ya xa 'bärpabi yø mmxi yø ja'i.

¹² Nuna n'na rá bamhya p'x ja rá häi Creta bi ma te ga 'yo'x yø mmengu'x. Bi 'yena: "Nu'x yø mmengu Creta ga 'yot'a yø fehni'x. 'Bæi tengutho yø ts'o zu'x. Hont'a te dá zi honi, emmxi yø danhyei", bi 'yena. ¹³ Nu-na rá hya bi manna, gue'a ga 'yo yø mmengu p'x gui

'bæi. Janangue 'yemmei dami hejrabí'x yø hyäte, n'namhma ngue dá bømmanho yø nt'ec'ei yø ja'i. ¹⁴ Ya hinda 'yørpabi ma su'a te sambahya mmanyø judío, ni xinga gue'x yø hya ngue rá ja'itho di manda, guehya yø ja'i hingui nnu manho rá hya majuaní ya.

¹⁵ Nu to xanho yø mmxi, hinga hontho di ntøt'ui n'na rá cosa, sä dá t'embí ngue ya bi nts'onyo mmxi. Pe nu to hingui ho yø mmxi, ngue hingyø 'yec'ei, hin hapx dá thinnba rá nho. Porque ya xants'o yø n'yomfeni, ni xingui tär'man'x yø mmxi 'mø xants'o te øt'e. ¹⁶ I mma ngue pa Oja, pe co nu'a te ga 'yo, di nequi ngue hingui pa Oja. Hingui hnu manho te ga 'yo, porque yø mmej-mahya, janangue hingui sä tema nho dá 'yøt'e.

2 A nu'i ague Tito, nuna rá hya rá nc'at'ui ma nt'ec'eiui i ja, dá gue'a rá hya gui xännbabi yø ja'i'a. ² Gui xihyø daja'i ngue dá zamyø mmxi, di nho-ja'i, di mfädi xanho. Nuna rá hya majuaní, guehna dá 'yec'ei na. Di mahyø mmic'eiui. Dá zeti te rá n'x i sä. ³ 'Né'x yø xisu ngue yø daja'i, gui xifi ngue dá 'yøt'e ngue dá hnu mansu. Hindyø zate. Hindyø iti. Gä rá nho dá 'yudi. ⁴ Dá xännbabi yø hmyte xisu ngue di mahyø damme conyo basí di madi. ⁵ Dá xännbí ngue di mfädi xanho, 'yo di øtra nts'o. Dá mahyø ngu. Di nja yø yem-mxi. Dá 'yøt'e te xihyø damme. Nu'mø dá 'yøt'e tengu na rá hya naya, ya hinjonda zännbabi rá hya Oja.

⁶ Nu'x yø ts'ant'x, xquet'a gui xifi ngue di mfädi xan-ho.

⁷ A nu'i, dami 'yu'a te rá nho ja ngue dá n'yo yø ja'i. Nu'mø gui xännbate, drá hya njuantho gui mma. 'Né di nja ni ts'u. ⁸ Drá hya xtá nho gui mma, man'nan'yo mi 'yøt'e ngue hinda gue'a gui mma. Janangue nu'x mbøcue dá mes'yø sä. Porque hinda dini ha di japi dá nømman'x'ahx.

⁹ Dami xi'x 'bæi ngue yø hmiqui ngue dá 'yec'ei yø hmu 'mø nzofo. 'Yo di thatho. Dá 'yøt'e ngue dá hnu manho te ga 'yo. ¹⁰ 'Yo tema cosa di haqui. Zant'a dá 'yøtra nho n'namhma ngue di nejmanho rá hya na Oja ma Yantehx.

¹¹ Ya fadi hangu gangu rá mate Oja bi 'dacjx. I nnepe ngue di nyani gátho yø ja'i 'bæcua nximhäi. ¹² Rängue bi 'dacjx rá mate, ya nne ngue ga hehmx p'x rá nts'o, dá gue'x yø pähä ja ua ja rá ximhäi ngue hingui ho, ma ga hehmx p'x. Ya jatho ngue mente di 'bæhmx ua ja rá ximhäi, ga mfähm xanho. Ga n'yo manho'x. Ga ørpahx masu Oja. ¹³ A nuyá, co n'na rá pähatho nnä tømhm'a rá pa dá xua rá Jesucristo. Ga nnuhx ngue i tate na, porque nuna, guehna Oja ma Yantehx na.

¹⁴ Guehna bi dæse rá te conná nguec'x na. Bi du ngue dá yanjx ngue rá nts'o. Bi hoga ma mmxi'x. I nne

ngue gá sohæ rá 'yε. 'Nε ì nne ngue gá hahæ rá ts'edi gá øthæ rá nho.

¹⁵ Guehná rá hyá gui xännbá yø ja'ì naya. Dami hatra ts'edi yø ja'ì ngue di n'yo xanho. Dami hejpaði 'mø hinga gue'a øt'e. Gue'a ñi 'befi bi 'da'i Oja'a. 'Yo guí nne ngue hinda t'øt'a'ì mã sù.

-----

3 Dami xihyø ja'ì ngue dá 'yørpa mã sù rá dast'abi, gátho'æ mi'da ja yø cargo xanhets'ì. Dá 'yεc'εi te di 'bepi. Co n'na rá páhãtho dá 'yøtra hoga 'befi sifi dá 'yøt'e. ² Gui xifi ngue 'yo to di nnømman'æ. 'Yo dyø nequisæ. Di nya manho p'æ ha ya. Dá hnu ngue di m'mæ mmanhuęhi p'æ ha 'bæhyø ja'ì.

³ Ma gá mmbęmhmæ 'mø man'na rá pa ngue 'nεcju nma yø m'memmhæ, dyø mmejmahyahæ, hinga gue'a te nmi øthæ. Xi bennga mã mmæihæ yø páhã xants'o. Xtá m'mæ mants'ohæ, 'nε dyø zeyahæ. 'Da xi nu man'ujthogahæ yø ja'ì. 'Nε dadi nnu man'æhæ n'na ngu n'najæ. ⁴ Pε bi 'yęhrá pa ngue nuna Oja mã Yantehæ, bi fadi hanja ná rá mate bi 'yøt'e ngue bi maði gátho yø ja'ì. ⁵ Nuna Oja bi yanjæ. Hin temá nho dá øthæ ngue'a i yanjæ. Sinoque bi huęgahæ, janangue bi yanjæ. Bi hoga mã ts'oquihæ. Bi 'dacjæ rá 'da'yo te ngue rá Espíritu Santo bi 'yøt'e ngue mã'da'yo dá m'mæhmæ. ⁶ Ngue ya bi yanjæ rá Jesucristo, Oja bá penngahæ rá Espíritu Santo ngue dá mãxcæhæ xandønho. ⁷ Bi 'yøtra mate Oja ngue bi hoga mã ts'oquihæ, bi nepe ngue nup'æ 'bæ Oja di tocagahæ ngue ja gá m'mæhmæ p'æ para zantho. A nuyá, gue'a dí tømhmæ'a ya.

⁸ Nuna rá hyá ja ua, gá majuañi ná. Janangue dami hatra ts'edi yø ja'ì ngue guehná rá hyá dá 'yεc'εi ná. Nu to gá εc'εi Oja, di ja ndymmæi dá 'yøtra nho. Nuya yø hyá ya, xanho 'nε dá 'yørpaði rá nho yø ja'ì. ⁹ Pε 'yo guí nnehæ ngue di nja yø njunt'ì hinguí ja te rángue'a. 'Yo gadi njunthæ co nu'a te xi n'yo yø ndiua manjam'mø. 'Nε 'yo gadi njunthæ ngue conná ley gá 'yo yø judío. Porque rá njunt'ì, hin temá nho øt'e.

¹⁰ Nu'mø 'bæi to øtra sui ngue di 'uecyø 'yεc'εi, dami hejpi. Rá 'dandi oque rá yondi guí hejpi. Pε nu'mø hinguí nne dá 'yøde te guí xifi, o ñimantho gadi nsixui.

¹¹ Porque nu to hinguí nne dá 'yøde te sifi, mã'bedi rá mmæi. Ya di nęquí ngue nne rá mmæi øtra ts'oqui.

-----

¹² Dí sänni ngue gá pen'na'ì p'æ rá Artemas, oque rá Tíquico. Nu'mø bi zømp'æ, 'yørquits'æ rá mate guá ε'a n'nihi, gá nc'atui p'æ ja rá hñini Nicópolis. Porque dí nne ngue ja gani nthocá p'æ rá sε'ye. ¹³ Nuna rá Zenas rá pøngahya ngue rá ley, dami fäts'i te honi. Dá guehra Apolos dami fäts'i te honi. Güi unni te dá n'yo, 'yo te dadi 'bedi. ¹⁴ Gátho yø 'yεc'εi dá badi ngue jatho dá 'yørpa rá 'bæxte'æ ja te hęmbi. Porque nu'mø hin temá nho ørpaði rá mmic'εiui rá ja'ì, ya hinte di muui te gá 'yo rá ja'ì.

¹⁵ Gátho ya 'daua dí 'bæcähe di zengua'i. Gui xi'æ mã zi cühæ p'æ guí 'bæi ngue dadi zenguagähe. Oja di japi gátho'ahæ. Dá ngut'atho.

Ra Filemón

1 Ague ma zimmadi mmimmedih Filemón. Nuguí, conma zi cuui ra Timoteo, dadi zengua'a'be. A nuguí, drá Pablo, dí ofädigä ua ngue dí mmambä rá hya ra Jesucristo. ² Dí pennbabi ra nzengua'x yø 'yεc'εi di mpeti p'x ja ni ngu. Co 'nehna ma cu ra Apia, 'nehra Arquipo, nuna faxqui ngue dí 'yonna hya, gä dadi zengua'be. ³ Dí nnegä ngue nuna Oja ma Papáhx, co 'nehna ma Hmuhx Jesucristo di jap'ahx 'ne da hyut'a ni mmehx.

-----

⁴ Nu'mø dí mmat'Ojagä, zant'a dadi ja mammadi Oja conná ngue'e. ⁵ Porque dí øcä ngue janjuani gadi madi to gätho yø ja'i ya o rá 'ye Oja, 'ne guí hahni mmehi guí εc'εi na ra Hmu Jesús. ⁶ Nu'x yø ja'i gä japi bi 'yεc'εi na ra hya guí εc'εi, dí äpä Oja ngue da xojpa yø mmehi ngue da badi xanho hanja'a te gä rá njapi Oja di 'dacjx conná nguehra Jesucristo. ⁷ A nuyá, janjuani ngue dadi johya, ya hu ma mmehi tengue guí øt'e, ngue gadi ma'x ma zi cuhx. Porque nu'a te ra nho guí øt'e ma zi cu'i, di hatra ts'edi yø 'yomfēni'x ma zi cuhx'a.

-----

⁸ Janangue nugä, n'na ra mate dí nne gä ä'i. Hingrä ngue'mø ngue bi 'dacrä ts'edi ra Cristo ngue gä xi'i te ja ngue guí 'yøt'e. ⁹ Pe dí ä'i ra mate, porque dadi ma'i. Nugä drá Pablo, ya drá dac'εigä 'ne dí ofädigä ngue dí mmambä hya ra Jesucristo. ¹⁰ Nuna ra mate dí ä'i, dami huεcra Onésimo. Nuna, 'bxi tengutho 'mø ngue ma basigä na. Nuna ra hya dá xicä ua ja ra fädi, bi 'yεc'εi te dá xifi. ¹¹ Nu'mø yø pa xa thogui, nuna ra Onésimo manj hmiqúi na. Himmj pønna güenda te mi øt'a'i. A nuyá, mente dí yohmi ya, dí hommj na ra Onésimo ya.

¹² Ya gä et'ä ya ngue da map'x guí 'bxi. Pe nugä hinha nná pumbeni, porque εmmei dadi madi. ¹³ Dí pacä ngue guí nne guí faxqui te dí honj. Janangue nmj nne xcä sammä ua na ngue da mäxqui mente dí ofädi,

ma'xqui ngue dí mmangä ra hoga 'da'yo hya. ¹⁴ Pe hindä sammj, porque hindí nne gä øt'a'i ra ts'edi guí faxqui. A nu'mø guí nne guí faxcagui, nu te da mi'a mpähä ni mmehi, gue'a di nja'a.

¹⁵ Rá nzegui mj jatho ngue da zoc'a'i p'x ni hmiqúi njammj pa. Porque nu'mø bá pengui, ya drä 'yεc'εi, 'ne ya hinnj mantho da hyc'a'i p'x. ¹⁶ Nuna ni hmiqúi, 'yo ni mantho guí ørpe tengutho ørpa yø hmiqúi yø ja'i. Sinoque nuna ni hmiqúi, guí mbeni ngue bi gohi tengutho 'mø ngue εni cu na. Nugä εmmei dadi macä na ra Onésimo, pe da gue'e ma datho ja ngue guí madi. Porque nuyá, hingä hontho ngue ni hmiqúi ya, sinoque ni cu ya ngue n'nat'a ra Hmu guí εc'εiui ya.

¹⁷ Janangue nu'mø guí 'bxi ngue dadi n'amigoui ya, dami unna ts'äya na ra Onésimo tengutho 'mø ngue go gadi 'dacrä ts'äya. ¹⁸ Nu'mø ngue bi 'yøt'a'i ra nts'oni, oque tu'i ra mēnyu, go dami jεgbagui. ¹⁹ Gä cutä ua ja ra sεcua na ra hya ja ua: "Nugä drá Pablo, go gä jut'a'i". Pe hindí nne gä ben'a'i ngue 'ne'i guí tuqui. Porque go dá xi'i ra hya ngue ha di nyanni te. ²⁰ Ague ma zi cu'i, ngue n'nat'a ra Hmu dí εc'εiui, 'yørcagui ra mate na ra hya dí xi'i. Dami hyurcagui ma mmehi ngue dadi ncui ngue ra Cristo.

²¹ Dí pen'na'i ra hya ja ua, porque dí pacä xanho ngue guí 'yøt'a te dí xi'i. 'Ne dí padi ngue man'na xangu guí 'yøt'e ngue'a te dí xi'i ya. ²² A nuyá, dami nsä hapx gä nsäya 'mø dá magä p'x. Ya dí εna ngue gä mma p'xya, porque gue'a guí äphx Oja ngue di nja'a.

-----

²³ 'Nehna ra Epafra, 'daua dí ofädigä'be, pen'na'i ra nzengua. Xquet'a bi n'xpi ngue j mmambä hya ra Jesucristo. ²⁴ Nuna ra Marco, 'nehra Aristarco, 'nehra Demas, 'nehra Lucas, guehya di mpefi faxqui ngue mmanä hya ya, xquet'a di zengua'i.

²⁵ A nuyá, nuna ma Hmuhx Jesucristo di japi gätho'ahx. Da ngut'atho.

Hebreos

1 Nu'mø yø pa xa thogui, nuna Oja, bi bennbabi yø pøngahya na ra hya bi xihyø nyogui ja'i bi zofo. Xandøngu yø nnidi bi zohyø ja'i, pe 'dama 'dan'yo bi 'yøt'Oja ngue ha ga nzohyø ja'i. ²A nuyá, nuua ya rá nzequi yø pa ya, Oja bá penhna Ts'unt'x ngue bi zoc'se-gahx. Nuna rá Ts'unt'x Oja bá penhua, guehna bi dápi gátho yø cosa i ja ngue di manda na. Conná guehna rá Ts'unt'x Oja bi nhogui te gáma cosa ja nximhäi, da gue'a te bí ja mahets'i bi hoqui. ³Tengutho Oja ngue maguesε, njarbutho rá Ts'unt'x ya ngue maguesε, porque 'da'igui. 'Nε høntho da ma tengue di nja, ya di sigue jatho yø cosa ja nximhäi, da guerp'x mahets'i di siguetho te bí jap'x. Guehna bi hoga ma ts'oquihx na. M'mefa p'uya bi ma mahets'i ha bádi manda, i mmip'x bí ja rá n'yei Oja rá Papá. ⁴Guehna tate ja rá ts'edi na ngue'a ra ts'edi ja yø anxe. Porque ma datho xanhets'i rá 'befi bi tocabi ngue'a te rá 'befi pehyø anxe.

-----

⁵Nuna rá Ts'unt'x Oja i tate na ngue gátho yø anxe. Porque Oja bi 'yembrá Ts'unt'x: "Gue'e ma Ts'unt'x'i. A nuyá, da fadi ngue guca ni Papágui", bi 'yembj. Pe Oja, hinjam'mø xa xi'a n'na ra anxe ngue da 'yembj rá ts'unt'x. Mahømbi 'yøn'Oja: "Go gueque rá Papágá'a. Nu'a p'uya, gue'a ma Ts'unt'x'a", bi 'yena. ⁶Nuna rá Ts'unt'x Oja, guehna tate na ngue gátho. Janangue nu'mø mambá penhna Ts'unt'x Oja ua ja ra ximhäi, Oja bi 'yena: "Gátho yø anxe, da danne na ma Ts'unt'x", bi 'yena.

⁷Pe nu'mø mi man'Oja ngue te pehyø anxe bi 'yena: "Nuyá yø anxe, guehya yø m'menhni Oja ya. 'Nε 'yo yø anxe tengutho ga n'yo ra ndahi. I ja yø ts'edi tengutho ra sibi ngue hinjonda dáqui", bi 'yena.

⁸Nuna Oja, bi 'yembrá Ts'unt'x: "Nuyá, gue'e grá Oja ya, 'nε gue'e gui manda para zantho'a te ja ya. Nu'mø gá 'yøtra ts'ut'abi, ga ra nho gui 'yøt'e. ⁹Gá gue'a ra nho gadi ho gui 'yøt'e. A nu'a hinni 'yup'x, hin gadi ho gui 'yøt'a. Janangue nu'a ni Oja, ma datho bi jap'a'i. Bi 'yøt'e ngue mathoguitho gui johya ngue gátho mi'da ni n'youi". ¹⁰Mahømbi 'yembrá Ts'unt'x Oja: "Nu'i, gue'e grá Hmu, ngue nup'x bá fedi bá nja ra ximhäi go gá hoqui. 'Nε conni 'ye gui hoqui te bí ja maya ra c'amahets'i. ¹¹Pe nu te gátho ja ya, da 'yehra pa ngue da guadi. Pe nu'i, gui 'bæi para zantho. Gátho ya yø cosa gá hoqui, da thogui. Tengutho ra zebazε 'mø ya hinte pefi, ¹²da jaqui, da ma ma poni. Di njarbutho'a te ja ya. Pe nu'i di siguetho gui 'bæi para zantho", bi 'yøn'Oja. ¹³Nuna Oja, hinjonnj anxe bi xifi tengutho bi

xihrá Ts'unt'x ngue bi 'yembj: "Dami micua ja ma 'yei mente ga øt'a ngue gui manda gátho'x ni nsuiui", bi 'yembj. ¹⁴Gátho yø anxe, i ja yø te pe hin'yx yø do'yo. 'Nε guehya 'bæi ngue ørpabi rá 'befi Oja ya. Guehya yø m'menhni Oja ya, ngue pa ndap'x bi zä ngue bí fähyø ja'i nuyá tøm'i ngue da nu ra nho i ja ngue di un'na Oja yø ja'i bi yani.

-----

2 Janangue nuyá, ngue ya dá pahmε ngue tate na rá Ts'unt'x Oja, mathoguitho nne ngue ga ørpahε masu na ra hoga 'da'yo hya bi xicjx. Ma ga ja ndummæi ngue hinga hehmε na ra hya na. ²Conque ra hya bi manyø anxe Oja 'mø yø pa xa thogui, di nja'a te ra hya bi ma. Pe nu'x yø ja'i himbi 'yørpa masu na ra hya na, sinoque bi mestho ra hya, guehya bi nthæui ra castigo ya yø mmejmahya. ³Janangue nuyá, ¿hague ngu ra castigo ga thohmε 'mø hinga ørpahε masu na ra hoga 'da'yo hya sicjx ngue ha di nyanma tehε? Porque guesε ra Hmu Jesucristo bi ma ngue ha di nyanma tehε. A nu'x yø ja'i bi 'yεc'ei na ra hya bi ma, i haxa njuani ngue majuani na ra hya bi sifi, janangue bi thogahε na ra hya na. ⁴Nuna ra hya bi ma, nuna Oja bi japyø ja'i ngue da dinyø mmæi ngue majuani na ra hya bi sifi. Porque bi mfäxte Oja ngue di japyø mæfi ngue da zä da 'yøtyø milagro p'x ha 'bæhyø ja'i, 'nε bá pennbabi rá Espiritu Santo yø mæfi ngue da mäts'i da 'yøtyø mæfi'a te gä nnepe da 'yøt'e.

-----

⁵Pe nuna ra 'da'yo ximhäi di mmangä ngue di nja, hinte mman'Oja ngue da gue'x yø anxe di manda na. ⁶Sinoque nt'ot'i p'x ja ra Maca Libro te'o bi zän'Oja ngue di manda na ra 'da'yo häi. I enna hya nt'ot'i: "Agué ma Oja'i, ¿te 'be'a exa gui mbennbabi yø ja'i? ¿Hanja ngue mathoguitho gui ho ni mmæi conná ngue'x? ⁷Ma Oja'i, m'met'o gá japi ngue bi gohyø ts'edi yø ja'i ngue'a rá ts'edi ja yø anxe. Pe m'mefa p'uya, gá japi ngue ma datho da hny mansu. Porque gá unná cargo ngue di manda gátho yø cosa gá hoqui. ⁸Nu hangy yø cosa i ja, gá gá japi ngue di manda", i enna hya. Ngue nguna ra hya nt'ot'i ya ngue Oja bi japra ja'i di manda gátho yø cosa i ja, gue'a gui nequi'a ya ngue nu hangy yø cosa i ja, gá bi fäti. Pe asta guehya, tobe hindj nnuhε ngue gátho yø cosa i ja, dadi manda ra ja'i. ⁹A nuyá, ma ga umhmε xanho ra güenda te bi thohra Jesús. Oja bi japi ngue bi gohrá ts'edi m'met'o ngue'a rá ts'edi ja yø anxe. Pe Oja bi 'dajx rá mate

ngue bi du ra Jesús, bi hoga ma ts'oquih. A nuya
ngue bi du ra Jesús conná nguecj, Oja bi 'yot'e ngue
mathoguitho hnu mansu na ra Jesucristo.

¹⁰ Nu te gama cosa bá sän'Oja ngue i ja, ga nja yø
cosa ngue da 'yørpabi rá 'befi. Pe nne Oja ngue nu
hangy yø ja'i da gohi ngue yø basi, guehya da zixpæ ha
'bæi. Janangue Oja mi jatho ngue bi hojpa yø ts'oqui yø
ja'i, bi japi ngue bi du ra Jesús ngue da yani. ¹¹ A nuyá,
nuna ra Jesús bi hoga ma ts'oquih. Nu'a rá Papá
naya, gue'a ma Papáhu'a ya. Janangue ra Jesús ya hin-
gui pesrá sä da manya ngue dadi ncu'h. ¹² Ra Jesús bi
xihrá Papá'u yø hya nt'ot'i p'u ja ra Macá Libro, bi 'yem-
bi: "Nup'u 'bæhyø ja'i dadi ncu'be, ja ga mmangá p'u
te'o'i. Nup'u haræ mandøngy dyø ja'i di mpeti, ja ga
tut'a'i p'u yø alabansa", bi 'yembj. ¹³ Ra Jesús mahømbj
'yena: "Nugá hinda hønt'a Oja dí nnøxá ya". Mahøn'a
emp'uya: "A nuyá, nuya yø basi Oja bi dæqui ngue ga
fäts'i, 'daua dí 'bæ'be", bi 'yena.

¹⁴ Nuya mma ngue yø basi ya, guehya yø ja'i ya. Ja-
nangue ra Jesús bi nja'i para ngue da gohi tenguthoju.
Bi ne ngue da zäp'u da du, n'namhma ngue di
ts'onnbá rá ts'edi ra zithu nuna rá ts'oqui p'u bá nja ra
ndæte ngue bi du yø ja'i. ¹⁵ Nuya yø ja'i mi 'bæ ndum-
mæi hangy ra pa ngue mi su da du, a nuya bi japi ngue
ya hinni mantho da zu da du yø ja'i ya. ¹⁶ Nuna ra Jesús
himbj 'yehæ ngue yø anxæ da mäts'i. Sinoque guehya
yø ja'i bi dennbabi rá nt'ec'ei ra Abraham bi 'yehæ da
mäts'i. ¹⁷ Para ngue da zá da mäxyø ja'i na ra Jesús, mi
jatho ngue bi nja'i, bi tho'a te gama n'u thohyø cu.
Nu'mø ngue mi tho'a te gá mi thohyø cu p'uya, ya bi
nja rá yemmæi di huæcyø ja'i. A nuyá, ya da zäp'u da
gohi xanho ngue rá mmäcja Oja ya, da 'yøtra 'bøt'e
ngue di hojpa'i yø ts'oqui yø ja'i. ¹⁸ Nu'mø majapi da
'yøtra ts'oqui yø ja'i, pe ra Jesús padj ha di japi ngue di
zajpa'i yø mmæi yø ja'i. Porque nua ja ra ximhäi xan-
gy ra n'u bi thogui, 'næ xquet'a 'nææ ra Jesús bi njapi
ngue xtá 'yøtra ts'oqui.

-----

3 Ague ma zi cu'ahæ, bi zon'nahæ Oja ngue dyø
ja'i'ahæ. A nuyá, dami hyæcjæ xandønho ra güenda
ngue te rá 'befi ra Jesucristo i ja. Guehna rá represen-
tante Oja ua ja ra ximhäi na, 'næ guehna nnøpe ngue
rá 'bet'o mmäcja Oja p'u ha bi 'bæi ngue fäxcahæ na.
Porque nuna ra hya dí ec'ei'hæ, guehna gui næqui na
ngue ja te pæfi. ² Nuna ra Jesucristo, guehna bi 'yex Oja
ngue da 'yørpabi rá 'befi. Pe bi 'yøt'e tengutho bi 'yøtra
Moisés, ngue bi 'yøt'e xanho ra 'befi bi xi Oja ngue da
'yørbæ ha 'bæhyø ja'i Oja. ³ Pe nuna ra Jesús, ma dætho
ní 'yup'u da hnu mansu na ngue ra Moisés. Tengutho
n'na ra ja'i di hoca n'na ra ngu ngue di manda. Nu'a ra
ja'i di manda rá ngu, gue'a ma dætho hnu mansu'a
ngue gætho mi'da yø ja'i 'bæp'u ja rá ngu. ⁴ Porque
gætho yø ngu i ja, i 'bæi to bi hoqui. A nuyá, nu te gama
cosa i ja, gá gue'a Oja bá zänni ngue bi nja. ⁵ Ra Moisés
bi gohi ngue ra mæfitho ngue bi mrep'u ha 'bæhyø ja'i
Oja. Pe bi 'yøt'e xanho ra 'befi bi xi Oja da 'yøt'e.
Porque bi xihyø ja'i te ja ngue di nja m'mæfa. ⁶ Pe nuna

ra Cristo ngue rá Ts'unt'u Oja na, bi 'yøt'e xanho te ra
'befi bi un'na Oja ngue di mandabi yø ja'i ya o rá 'yæ. A
nuyæ ya, guecjæ yø ja'igahæ Oja ngue'mø ga hahæ ra
ts'edi ga tenhna ra Cristo astæ guerp'u rá nzegui, 'næ ga
hahæ ra ts'edi co n'na ra pähä ga tømhmæ'a te ra nho
di 'dacjæ Oja m'mæfa.

-----

⁷ Janangue nuyá, dami 'yørpahæ masu na ra hya
mmañna Espiritu Santo p'u ja ra Macá Libro ngue ena:
"Nu ra pa ja p'uya, dami 'yøhmæ na ra hya xi'ahæ Oja.
⁸ Ogui festhohæ ra hya mman'Oja. Mami 'yøthæ ten-
gutho bi 'yøtyø nyogui ja'i p'u ja ra dæpo ngue bi
mæstho ra hya bi man'Oja, astæ gue'mø mi unna cue
Oja te ørpe. ⁹ Janangue Oja bi 'yena: Nup'u ja ra dæpo,
mathoguitho ngue bi 'dacra cue'u yø nyogui ja'i. Mente
gue'a nyote njeya, nguna ra hya bi 'yøtyø ja'i, ma-
dague'a bi nu yø ja'i yø milagro dí øt'e. ¹⁰ Janangue
nugá dá sæi. Porque nuya yø ja'i ya, xoxca nzåntho
ngue da hyegagui p'u. Hingui nne da hyaxra hya dí xifi
ngue da n'yo. ¹¹ Janangue nu'mø mi 'dacra cue yø ja'i,
dá xi p'uya dá embj: Nuyá, ya hinga cæ'ahæ p'u ja ra häi
xtá sänni ngue xcáni nsayahæ ya", en'Oja.

¹² A nuya ma zi cu'ahæ, dami mfähmæ ya, man'nan'yo
mi 'yøthæ ngue to da 'yenná mmæi ngue da hyep'u Oja,
da 'yena ngue ya hingui ec'ei Oja. Porque Oja majuanj
ngue 'bæi. ¹³ Mente tobe nzocjæ Oja ya, n'na pa ngu
n'na pa dami nhyathæ ra ts'edi n'na ngu n'na'ahæ.
Man'nan'yo mi 'yøt'e ngue sägui hyä'ni mmæi gui
'yøthæ ra ts'oqui ngue gui festhohæ ra hya mman'Oja.
¹⁴ Nu to gætho ya dí ec'ei'hæ ra hya ya, nu'mø ga hahæ
ra ts'edi ngue hinha gdá hehmæ ra hya astæ guerp'u rá
nzegui, gue'mø di tocagahæ ngue ma n'yohæ ra Cristo
p'u ha di manda 'mø.

-----

¹⁵ Nt'ot'i p'u ja ra Macá Libro ra hya ngue ena: "Nu ra
pa ja p'uya, dami 'yøhmæ na ra hya xi'ahæ Oja. Ogui
festhohæ ra hya mman'Oja ya. Mami 'yøthæ tengutho
bi 'yøtyø nyogui ja'i p'u ja ra dæpo ngue bi mæstho ra
hya bi man'Oja", i ena. ¹⁶ Ya gui pahmæ te'o ya yø ja'i bi
mæstho ra hya bi man'Oja. Guehya yø ja'i bá jæca Egip-
to ra Moisés. ¹⁷ 'Næ ya gui pahmæ ngue guehya yø ja'i
bi æ Oja ngue bi 'yøtyø ts'oqui mente nyote njeya. Ja-
nangue bi dup'u ja ra dæpo gætho ya yø ja'i ya. ¹⁸ 'Næ
gui pahmæ ngue guehya yø ja'i bi mæstho ra hya bi
man'Oja ya. Janangue Oja bi xihyø ja'i ngue bi 'yembj:
"Nuyá, ya hinga cæ'ahæ p'u ja ra häi xtá sänni ngue
xcáni nsayahæ ya", bi 'yembj. ¹⁹ Ja di næqui ua ya ngue
himbj ma mæcüt'i p'u ja ra häi mi ja ngue xtáni nsäya
porque himbj 'yæc'ei ra hya mman'Oja.

4 A nuyá, nuna Oja nzongahæ ngue dí cæcjæ p'u ja
rá ts'äya mma ngue dí säyagahæ. Pe tobe niman-
tho nzongahæ. A nuyá, ya nts'utho, porque ntham-
bænitho ngue di m'mæ i'da ngue hinda ma mæcüt'i p'u
ja rá ts'äya Oja. ² Porque tengutho na ra hya bi sicjæ ya,
ngue nne Oja da yanjæ, xquet'a guehna ra hya bi si'u

yø ja'i bi mestho rā hyā manjam'mø naya. Bi 'yøde han-
 ja rā hyā, pē hīnte nī bøntho ngue bi 'yøde, porque
 hīmbi 'yēc'ēi rā hyā bi sifi. ³ Pē nujē, ngue ya dá ēc'ēihē
 rā hyā bi man'Oja, ya di cəcjē p'ē ja rá ts'āya Oja. Pē
 nuyā yø ja'i hīmbi 'yēc'ēi rā hyā bi man'Oja, guehya yø
 ja'i bi zē Oja ya. Janangue ngunā bi man'Oja
 mām'met'o: "Janangue nu'mø mi 'dacra cue yø ja'i, dá
 xi p'ēya, dí embi: Nuyá, ya hīngā cē'āhē p'ē ja rā hāi
 xtā sānni ngue xcāni nsāyahē ya", bi 'yēmbi. Pē nunā
 rā ts'āya bi man'Oja ngue di ūni, ya ja nā astā gue'mø
 mi hocrā xīmhāi Oja. ⁴ Nup'ē ja rā Macā Libro nt'ot'i p'ē
 rā hyā ngue mmā te bi 'yøt'Oja'ā rá yoto mā pa. I mma
 ngue bi nsāya Oja'ā rá yoto mā pa ngue bi jua'ā te rá
 'befi bi 'yøt'e. ⁵ Ya māhøn'ā guehnā rā ts'āya bi man'Oja
 'mø yø pa mi 'yēmbi yø ja'i naya: "Ya hīndā zā gā cē'āhē
 p'ē hapē mi ja ngue xcāni nsāyahē", bi 'yēmbi. ⁶ A nuyā
 yø ja'i rá mēdi bi 'yøhnā rā hoga hyā nā, nunā Oja,
 hīmbi sāyabi ya yø ja'i p'ē ja rá ts'āya, porque hīmbi
 'yēc'ēi yø ja'i te xifi. Pē nuyá, tobe nīmantho nthø'mītho
 mī'da yø ja'i ngue dá 'yēc'ēi te mman'Oja ngue di ūnā
 ts'āya yø ja'i p'ē ja rá ts'āya. ⁷ Astā guehyø pa dí 'bēh-
 mē ya, hīngui thohnā rā hyā bi xi Oja yø ja'i ngue ēnā:
 "Nū rā pa ja p'ēya", i ēnā. Nu'mø yø pa xā thogui, mī
 nzo Oja yø ja'i p'ē ja rá dāpo. Mī ma ndø ya'atho yø pa
 m'mefa p'ēya, māhømbi bēnnbābi Oja rā David hanja
 rā hyā bi cuarpē ja rā Macā Libro ngue bi 'yēnā: "Nū rā
 pa ja p'ēya, dāmī 'yøhmē nā rā hyā xi'āhē Oja. Ogui
 festhohē rā hyā mman'Oja ya", bi 'yēnā.

⁸ Ja di nēqui ua ya ngue nu'ā rā ts'āya bi xi Oja yø ja'i
 ngue di ūnni, hīngā guerp'ē ja rā hāi manī zixyø ja'i rā
 Josué bi xi Oja. Porque nu'mø rā pa mī zixyø ja'i rā Jo-
 sué, mī thogui ya'atho yø pa p'ēya, māhømbi 'yēn'Oja
 ngue jap'ē man'na rā pa ngue dá yətyø ja'i p'ē ja rá
 tsāya. ⁹ Janangue nuyá, jap'ē rā ts'āya xā nzānni ngue
 di sāyabi yø ja'i Oja tengutho Oja ngue bi nsāya'ā rá
 yoto mā pa. ¹⁰ Porque nū rā ja'i ngue dá yərbē ha 'bē
 Oja ngue 'dap'ē di nsāyau, guehnā rā ja'i ya bi zep'ē rá
 'befi xā 'yøt'e, tengutho Oja 'mø mī jua'ā te rá 'befi bi
 hoqui, bi nsāya. ¹¹ A nuyá, gāthogāhē, dāmī hyahē rā
 ts'edi ya, ma gā ja ndūmmēi ngue gā cūthē p'ē ja rá
 ts'āya Oja. Man'nan'yo mī 'yøthē ngue gui 'yøthē ten-
 gutho bi 'yøt'ē yø ja'i hīmbi 'yēc'ēi rā hyā bi xi Oja. Ja-
 nangue Oja hīmbi cūrpē ja rá ts'āya.

¹² Nunā rá hyā Oja, tətetho ja rá ts'edi ngue di
 mpep'ē ja rá 'yomfēni rā ja'i. Tengutho n'na rā juai
 xandø nts'ā 'nē ja yoho yø het'i, njarbūtho nā rā hyā
 mman'Oja ya. Porque thohrā hyā astā mbo rá mmēi rā
 ja'i, bí 'uēspābi rá 'yomfēni rā ja'i. I øt'e ngue rá
 'yomfēni rā ja'i di nēquitho 'mø ngue xānho ogue hīn-
 guī ho. ¹³ A nuyá, nū te gāma hyā ja mbo mā
 'yomfēnihē ya, hīndā zā ngue temā hyā gā ajpāhē
 Oja, gā ēnā ngue hīngui pādī te dí mbēmhmē. Porque
 mā 'yomfēnihē, hīnte jutī, gā pā Oja te dí mbēmhmē.
 Porque nuyá, guešē Oja gā dāphē rā güēnda tengue
 nnā 'yohē.

-----

¹⁴ Nunā rā Jesús rá Ts'unt'ē Oja, bi yərbē māhēts'i, 'nē
 guehnā di nnøpā mmācjhē p'ē ha 'bē Oja naya. Ja-
 nangue nuyá, nnetho ngue di ndē xandønho mā
 nt'ēc'ēihē. ¹⁵ Nunā mā mmācjhē nā, guehnā di huē-
 gāhē 'mø nnu ngue dí 'bē ndūmmēi ngue hīngui nza-
 quigāhē. Ya pādī te dí thohmē 'mø dí 'bē ndūmmēihē,
 porque 'nē'ā bi njapi ngue xtā 'yøtrā ts'oqui'ā. Pē nunā,
 hīn temā ts'oqui bi 'yø'nā. ¹⁶ A nuyá, ma gā hāhē rā
 ts'edi gā nzohmē Oja ya. Gā āphē rā mātē ngue dá
 māxcāhē. Porque Oja ja rá nhuēcātē. Nu'mø gā xihmē
 ngue dá māxcāhē, di mfāxte.

5 Nū gātho yø mmācja pønī ngue yø 'bet'o mmācja
 yø judío, yø ja'itho tengutho yø mmijudíoui. Gue-
 hyā t'ēts'i ngue dyø representante yø ja'i p'ē 'bē Oja
 ya. I ja yø 'befi ngue ørpābi rā 'bøt'e Oja, para ngue di
 nhohyø ts'oqui yø ja'i. ² Guehnā di huēcyø mmīc'ēiui
 hīngui pādī te øt'e, guehya təpthobi rā ts'oqui ngue
 hīngui nzaqui. Nū'ā gui huēqui ngue 'nēšē nā rā mmāc-
 ja hīngui nzaqui. ³ A nunā rā 'bet'o mmācja, ngue 'nēšē
 nā hīngui nzaqui nā, rá mēdi ørpā rā 'bøt'e Oja ngue di
 hocrā ts'oqui. Ja dá 'yøtrā 'bøt'e p'ēya, ngue di nhohyø
 ts'oqui yø ja'i. ⁴ Nunā rā 'bet'o mmācja, hīngui sānsē rá
 'befi pēfi ngue rā 'bet'o mmācja. Tengutho rā Aarón,
 hīmbi zānsē rá 'befi ngue rá 'bet'o mmācja Oja,
 sinoque Oja bi 'yēts'i.

⁵ A nuyá, nunā rā Jesucristo nnøpā 'bet'o mmācja Oja
 p'ē ha 'bēi. Hīmbi zānsē nā ngue drā 'bet'o mmācja,
 sinoque Oja bi 'yēts'i tengue pēhya. Porque Oja bi
 'yēmbi: "Gue'e mā Ts'unt'ē'i. Dā bahyø ja'i ya ngue
 guecā nī Papágui", bi 'yēmbi. ⁶ A nuyá, māhøn'ā nt'ot'i
 rā hyā p'ē ja rā Macā Libro ngue ēnā: "Nuyá, gue'e grā
 mmācja para zāntho ya. Gui thocrā 'befi mī pēhrā
 mmācja Melquisedec".

⁷ Nu'mø mī m'mēcua ja rā xīmhāi rā Cristo, nts'edi gā
 nzo Oja 'mø bi mat'Oja, astā zonī. Porque Oja xtā nzā
 xtā nyāni ngue hīnxtā ndū. Pē Oja ørpābi māsy 'mø bi
 zofo, porque māthoguiho nnu mānsy Oja. ⁸ Mā-
 dague'ā ngue rá Ts'unt'ē Oja nā rā Cristo, pē para
 ngue dá zā dá 'yørpābi rá pāhā Oja, bi 'n'ūni ngue bi zā
 rā n'ē. ⁹ A nuyá ngue hīnte di 'bedi, gā bi 'yøt'e te bi
 zānnbābi Oja ngue dá thogui, janangue ya sā dá yāni
 para zāntho yø ja'i nuyā dá 'yøt'e te xifi. ¹⁰ Rā Cristo,
 Oja bi 'yēts'i ngue dá gohi ngue rā 'bet'o mmācja, di
 thocrā 'befi mī pēhrā mmācja Melquisedec.

-----

¹¹ Dí nne gā xi'āhē hanja nā rā hyā dí mma. Pē xān-
 hēnniho ha di zā gā mma, porque hīngui tīnni mmēi
 te dí xi'āhē. ¹² Ya manjam'møtho guí ēc'ēihē rā Jesu-
 cristo ya. Nu'mø gdī hāhē rā ts'edi ya, ya gdi xānnbāhē
 rā hyā mī'da yø ja'i ya 'mø. Pē astā guetya ngue hīngui
 tīnni mmēihē hanja rā hyā guí ēc'ēihē ya. Tobe nīman-
 tho guí nnehē ngue nu'mø sän'nāhē rá hyā Oja, dá
 gue'ē yø hyā hīngui hēnni guí nne dá si'āhē. Māhøngui
 nne guí cohē tengutho yø basī ngue sidrā xi'ba,

conque ya ja ngue rā hmε dā zi. ¹³ A nu'x sidrā xi'ba, gue'x yø basī sētho 'nε hīnguī pādī ndana rā hyā njuantho, ndana hīn'nā. ¹⁴ Pε nu'x ya si rā hmε, gue'x yø dajā'i. Porque ya pādī dā hyacrā güenda te gā 'yo. Pa'mø ngue xānho te gā 'yo ogue hīn'nā.

6 A nuyá, mā gā xāhmε yø hyā rá nsāui di xā yø dā-ja'i ya. A nu'x yø hyā hīnguī hēnni güí xāhmε p'x bá fūdi güá pahmε rā Cristo, 'yo guí nne ngue hōnt'x guí 'yøhmε'x yø hyā'x. Ya hīnni mantho ja gā xi'āhε ngue hīnguī 'yøthε'x yø nts'o bá n'youi rā castigo, ogue ja gā xi'āhε ngue guí 'yεc'εhε Ojā. ² Ya hīnni mantho ja gā xi'āhε ngue guí nxixyāhε, ogue ja gā xi'āhε ngue guí japnī 'yehε p'x ja yø yā yø 'yεc'εi. Ya hīnni mantho ja gā xān'nāhε ngue di bēnnate yø ánima. Hīngā ja gā xān'nāhε ngue jatho ngue dā thāspābī rā güenda yø ja'i, ngue ja dā zānnbābī Ojā te dā thogui para zāntho n'na ngu n'na yø ja'i. ³ Dā ne Ojā ngue dā zā gā sigue gā xāhmε mī'da yø hyā.

⁴ Porque nuyā yø ja'i ya xā hyep'x rā Cristo, ya hīnte nī bōntho ngue māhōndī xānnbābī rā hyā. Guehya bi xojpahmā Ojā yø mmēi ya, bī nthehmāui rá njapī Ojā. Ya bī nthehmāui rā Espīritu Santo. ⁵ Ya bi dīnhmā yø mmēi ngue xānho rá hyā Ojā. Mādague'ā tobe hīnguī sōhrā Jesucristo ngue dī mānda rā xīmhāi yø pa bá εp'x, pε bi bādī xānho ya yø ja'i ya ngue ja rá ts'edi. ⁶ Pε bi hyep'x rā Cristo m'mefa ya yø ja'i ya. Ya hīnguī sā ngue xøgue rā ts'editho gā ørpe ngue hōndī 'bātyø mmēi, porque nuyā yø ja'i njap'x, tengūtho 'mø māhōn dādī cuarpābī rā pont'ī rá Ts'unt'x Ojā. Di japi ngue thennī gātho yø ja'i māhōn'ā.

⁷ Nuyā yø ja'i ya, øt'e tengūtho yø huāhī 'mø bī n'ye, ngue sinnā häi rā 'ye. Nu rā huāhī bi zinnī xānho rā 'ye häi, nu'mø bī nja rā huāhī i pø mmanho, ya dā 'yørpābī rā nho'ā to bī mpēfi. I n'youi rá njapī Ojā. ⁸ Pε nu rā huāhī ngue bi zinnī xānho rā 'ye häi, 'nε hōndyø 'uūnī bī nja, ya dī nzø, porque hīnte dī mūui. Guehya yø ja'i dā japrā castigo Ojā ya.

-----

⁹ Ague mā zi cū'āhε, dā māngā nā rā hyā nā, pε hīndī mmāngā ngue gdī εn'āhε ngue ya xcā hyehmε p'x rā Cristo. Porque dí pacā ngue ya bī nyānnī tehε, jā-nāngue ya guí øthε rā nho. ¹⁰ Nunā Ojā, gā gue'ā te nī 'yūp'x øt'e. Janāngue nunā rá 'befi Ojā guí ørpāhε, hīndī pumbēnī nā. Dā gue'ā rā 'bāxte njandyatho guí ørpābī nī mmī'yεc'εihε, xquet'ā hīndī pumbēnī Ojā. Nunā te gā rā nho guí ørpā nī mmīc'εihε, gue'ā guí nεquī ngue majuanī gādī māhmε Ojā'ā. ¹¹ A nuyá, dí nnegā ya ngue nunā rā 'bāxte mī'ā mpāhā nī mmēi guí ørpābī nī mmī'yεc'εihε, dāmī sigue ngue hangū rā pa dā gue'ā guí 'yøthε'ā. Janāngue nu te rā nho guí tømī di 'da'āhε Ojā, ya rā seguro di 'da'āhε. ¹² Mān'nān'yo mī 'yøt'e ngue hīnguī 'yøthε ya yø hyā dí xi'āhε ya. Dāmī hyāhε rā ts'edi guí 'yøthε tengūtho øtyø 'yεc'εi nu'x di nεquī ngue ja xānho yø nt'εc'εi. Nu hangū rā n'x thogui, gā sēti, 'nε guehya yø ja'i ya ngue di tocabi'ā rā nho di yat'Ojā ngue di unī.

-----

¹³ A nu'mø εnā ngue majuanī te nne dā mānyø ja'i, i εxā ntestigo Ojā. Nu'mø ya bi 'yεxā ntestigo Ojā rā ja'i p'xaya, nu rá amigo yaui, ya hīnguī sā dā 'yεmbī ngue hīmma juanī te xifi. A nunā Ojā, bi yarpābī n'na rā hyā rā Abraham, pε nunā Ojā hīnjonguī tate ngue nunā. Jā-nāngue rá thūhuse bī nōnī, bi xihrā Abraham ngue dā jase Ojā nā rā hyā bī mā. Bi 'yεmbi: "Nugā, majuanī te dí xi'i, māthoguitho gā jap'ā'i. Gā øt'e ngue εmmēi dī nxānnī basī dī m'mēi", bi 'yεmbi. Pε rā Abraham, hīmbi xøtrā mmēi nā rā hyā bi xi Ojā. Sinoque tømī, tømī ngue dī nja, astā gue'mø mī 'yεhrā pa ngue bī nja nā te rā hyā xi yarpābābī Ojā ngue dī nja. ¹⁷ Ojā bī nepe ngue dā bādī xānho yø ja'i ngue majuanī gā dī nja nā te bī mā, hīnte dī m'mēdi. Pε commā ngue hīnjo'o to dā 'yεxā ntestigo Ojā, rá thūhuse bī nōnī para ngue dā fādī ngue majuanī te mma. ¹⁸ Nu te gāmā hyā xicε Ojā ngue dī nja, i dε xānho rā hyā, porque Ojā hīnguī fēh-nī. A nuyá, ya dā āphε Ojā ngue dā yanjε. Nu te rā hyā xā mman'Ojā, ya dí haxε njuanī ngue rā seguro dī nja. ¹⁹ Ya hīndī yobēnī ngue di tocagāhε nā rā nho di un'Ojā. Porque nunā dī nnøxε ngue di dεrcā mā n'yomfēnīhε ya, guehnā rā Jesucristo bí 'bε māhεts'ī nā. ²⁰ Nunā rā Jesús bi yørbε māhεts'ī bí 'bēi. Guehnā fāxçāhε nā ngue dā zā gānī m'mūhmε p'x bí 'bēi. I cohi ngue rá mmācçā Ojā para zāntho. Di thocrā 'befi mī pε rā Melquisedec.

-----

7 Nunā rā Melquisedec marā dāst'abi p'x ja rā hnīnī Salem. 'Nε guehnā Ojā māguesε rá mmācçā nā. Guehnā rā Melquisedec bī ma bi c'at'ui rā Abraham 'mø māmbā pengui ngue bá taprā tūnhnī yø dāst'abi mādi nsūhmī. Mī the p'xaya, rā Melquisedec bi 'yāp'Ojā ngue di japrā Abraham. ² Pε rā Abraham, nu'ā te gāmā cosa bá hap'x ja rā tūnhnī bá taha, bi hyacrā diezmo ngue bi dāprā mmācçā Melquisedec. Nunā rá thūhū rā Melquisedec i nne dā mā ngue rā dāst'abi ngue øtrā nho. Ngue bī ndāst'abi p'x ja rā hnīnī Salem, janāngue i hūtyø ja'i ngue rā dāst'abi di hojrapābī yø ja'i dī nsūi. ³ Pε nunā rā Melquisedec hīnha nt'ot'i ngue dī mma te'o rá papá, ogue te'o rá mamá. Nī xīnguī fādī te'o rá mboxita. Nī xīnguī fādī temā pa bá mī, nī xīnguī fādī temā pa bi dū. Hōntho nt'ot'i ngue marā mmācçā. Jā-nāngue nuyá, guí nhyejpābī rá Ts'unt'x Ojā ya, porque nunā guehnā rā mmācçā para zāntho nā. ⁴ A nuyá, dāmī hyācçε xāndōnho rā güenda hanja ya ngue māthoguitho bi hnū mānsu rā Melquisedec. Porque rā Abraham guehnā rā 'yε nā ngue yø judío, pε nu te gāmā cosa bá hānnbābī yø dāst'abi bi dāprā tūnhnī, bi hyacrā diezmo ngue bi dāprā Melquisedec. ⁵ A nuyā yø mmācçā ngue yø mbom'meto rā Leví, dī mānda rā ley bi 'yotrā Moisés ngue nu'ā te gāmā cosa tīnyø ja'i, dā gūmbābī rā diezmo. Mādague'ā yø mēnī p'x bá fūdi bá m'mūhrā Abraham, pε dā gūmbāhē mā diezmo. ⁶ Conque rā Leví hīngrā mēnī rā Melquisedec,

pe ra Melquisedec bi gumbabi ra diezmo ra Abraham nuna ya xi yarpabi Oja ngue di japi. Pe ra Melquisedec mahon'a bi 'yap'Oja ngue di japra Abraham. ⁷ Ya fadi xanho hanja ya ngue nu ra ja'i mathoguithe hnu mansu, gue'a ap'Oja ngue di japra ja'i ngue co'a ga hnu mansu. ⁸ A nuya yø mmäcja 'bøhya, nu te gäma cosa tynyø ja'i, jumbabi ra diezmo yø ja'i. Nu'mø bi du p'uya, n'nan'yo ra mmäcja di thojpabi rá 'befi pefi. Pe nuna ra Melquisedec hĩndi nẽquĩ ngue bi guahrá 'befi na. Sinoque nt'ot'i p'x ja ra Maça Libro tengutho 'mø ngue di 'bøtho. ⁹ Nu'x yø mmäcja ngue yø judío 'bøhya, jumbabi ra diezmo yø ja'i. Pe gätho ya yø mmäcja ya, gue'a ra Leví ra 'yø p'x bá fædi ngue bá m'møhya. A nuna ra Leví, gue'a ra Abraham rá 'yø p'x bá fædi ngue bá m'møhna. Janangue nu'mø mi hyäcra diezmo ra Abraham ngue bi dæpra Melquisedec, a nuna ra Leví co gätho mi'da yø mmäcja 'bøhya, ãntho go ma dæpi ra diezmo ra Melquisedec. ¹⁰ Porque nu'mø mambá hacra diezmo ra Abraham ngue bi dæpra mmäcja Melquisedec, tengutho 'mø ngue bi gurpabi yø diezmo'x yø mbom'meto bi m'mø'a m'mefa.

¹¹ Nuya yø mmäcja ya, di japa nts'edi yø judío ngue da denña ley bi 'yotra Moisés. Embi ngue di siguetho tengutho bá øtra mmäcja Aaron. Pe nuna ra ley sihyø judío ngue di cumple ya, ya hĩnyø rá ts'edi na ngue da zã di nhojpauĩ Oja yø ja'i na. Porque jatho ngue ma'da'yo man'na ra mmäcja di m'møi, pe hĩnda den-tho'a te mi øtra mmäcja Aaron. Sinoque di thocra 'befi mi pehra mmäcja Melquisedec. ¹² A nuyá, ngue ya bi ma mapädi yø mmäcja ya, xquet'a jatho ngue 'nẽhra ley di mpähya. ¹³ Nuna ra 'da'yo mmäcja mmamp'x ja ra Maça Libro ngue di m'møhya, guehna ra Jesucristo na. Pe nuna ra Jesús, hĩngrá mēni ra Leví, sinoque rá mēni ra Judá. 'Nẽ nuya yø mēni ra Judá, hĩnjam'mø to xi bōni ngue dra mmäcja ya. ¹⁴ Ya fadi xanho ngue nuna ra Hmũ Jesús, ra mēni na ngue ra Judá. Pe nu'mø mambá xxyø mmäcja ra Moisés, nuya yø mēni ra Judá hĩnte bi ma ngue di nja yø 'befi ngue di mmäcja ya.

-----

¹⁵ Ja di nẽquĩ ua xanho ya ngue ma'da'yo man'na ra mmäcja di m'møi ngue di tocrá 'befi mi pehra mmäcja Melquisedec. ¹⁶ Nuna ra ley ga 'yo yø judío ngue i mma to di mmäcja, hĩnga guehna ra ley bi 'yexra Jesucristo na ngue di mmäcja na. Sinoque bi mmäcja na ra Jesucristo porque jase rá ts'edi ngue di m'møi para zantho. ¹⁷ Porque guese Oja bi 'yexna ra mmäcja na ngue bi 'yembĩ: "Gue'e grã mmäcja para zantho ya. Gui thocra 'befi mi pehra mmäcja Melquisedec", bi 'yembĩ. ¹⁸ Porque ya bi zep'x rá ts'edi na ra ley mađi manda yø hya manĩ n'yo yø ja'i m'met'o ya. Ya hĩnyø rá ts'edi ra ley ngue da yanyø ja'i. ¹⁹ Nuna ra ley bi 'yotra Moisés, hĩnjonni ja'i xtã nzã xtĩ hojpabi. Pe ja man'na ra hya ya ngue man'na tate ja rá ts'edi, porque guehna di nhojpauĩ Oja yø ja'i na.

²⁰ Guese Oja bi yat'i ngue di mmäcja na ra Jesucristo.

²¹ Gätho mi'da yø mmäcja da thotyø 'befi pefi ngue yø mmäcja. Pe nuna ra Jesucristo hõnse na ngue Oja ya xi

yat'i te gäma hya nt'ot'i p'x ja ra Maça Libro ngue Oja bi 'yembĩ: "Guecã drã Ojagã, majuanĩ te dí xi'i. Nuna ra hya dí xi'i, hĩnjonda zã di pädi. A nuyá, gue'e grã mmäcja para zantho ya. Gui thocra 'befi mi pehra mmäcja Melquisedec", bi 'yembĩ. ²² Janangue nuna ra Jesús, ma datho ja rá ts'edi na ra cohi bi nja 'mø mi t'ets'i ngue'a rá ts'edi'a ra cohi mi ja m'met'o.

²³ Nu mi'da yø mmäcja xa m'møi, gã xa ndu. Nu'mø bi du p'uya, n'nan'yo to di thojpabi yø 'befi. A nuyá, mandõnngu dyø mmäcja xa m'møi, pe gã xa thogui.

²⁴ Pe nuna ra Jesús, ya hĩnda du na. Nu'a te rá 'befi pefi ngue ra mmäcja, ya hĩnjam'mø da thogui, porque ya hĩnjondi ponnbi. ²⁵ Janangue nuya yø ja'i ya o rá 'ye Oja ya ngue bi 'yex'ẽi ra Jesús, ya hĩndi m'mehyø te. Porque nuna ra Jesús ya rá 'befitho'a ngue ra mmäcja para zantho p'x ha 'bø Oja ngue da mäxyø ja'i nuya ex'ẽi.

²⁶ Nuna ra Jesús, guehna ra 'bet'o mmäcja ma datho ngue nmi homhmø na. Hangu ra pa gã ra nho øt'e. Hĩnyø rá ts'oqui. Hĩnjam'mø ngue di nnu manho yø ts'oqui øtyø ja'i. A nup'x mahets'i bí 'bøhya, ma datho ngue bi hnu mansu ya. ²⁷ A nuya yø judío ngue yø 'bet'o mmäcja, n'na pa ngu n'na pa ørpabi ra 'bøt'e Oja ngue yø ts'oquise. M'mefa p'uya, ja da 'yøtra 'bøt'e ngue di nhohyø ts'oqui mi'da yø ja'i. Pe nuna ra Jesús hõnda n'na ndi bi ndãse ngue bi tho, para zantho bi nõpa 'bøt'e yø ja'i. ²⁸ A nuna ra ley bi 'yotra Moisés, nuya yø ja'i ets'i ngue dra 'bet'o mmäcja, ja yø ts'oqui yø ja'i. M'mefa guehna ra ley na, guese Oja cohi ntes-tigo na ra hya bi ma ngue rá Ts'ant'use bi 'yets'i ngue para zantho ra m'met'o mmäcja. Madits'x te dadi 'bedi, para zantho øt'e xanho'a te rá 'befi.

-----

8 Nuna ra hya ma datho ja ts'edi ngue guĩ pahmø ya, guehna ra hya ngue ra Jesucristo di nõpa 'bet'o mmäcjahø naya. 'Nẽ ya bí hup'x mahets'i ha bí ja rá n'yei Oja na. ² Nup'x mahets'i bí 'bø Oja, bí ja rá 'befi ngue ra 'bet'o mmäcja. Hĩnga guecua ja yø nija bi hocyø ja'i øtra 'befi ngue ra 'bet'o mmäcja na.

³ Nu'a rá 'befi ja yø 'bet'o mmäcja, t'ets'i ngue da 'yørpabi ra 'bøt'e Oja. Janangue ra Jesucristo xquet'a mi jatho ngue bi 'yørpabi ra 'bøt'e Oja. ⁴ Pe hĩnga guecua ja ra ximhäi 'bøhra Jesús. Nu'mø ngue ja di 'bøcua, ya hĩngui sä da t'embĩ ngue ra 'bet'o mmäcja 'mø, porque yø 'bet'o mmäcja 'bøcua ja ra ximhäi, di sigue øtho yø 'bøt'e di manda ra ley bi 'yotra Moisés. ⁵ Pe nu'a te yø 'befi yø mmäcja 'bøcua ja ra ximhäi, hõntho øt'e tengutho ra forma bi ja mahets'i. Porque nu'mø mi nyauĩ Oja ra Moisés, bi 'yembĩ: "Dãmĩ bēni xanho te ra forma dá ut'a'i p'x ja ra t'øhø dá nyauĩ, da ngu'a ra forma ra nija gui hocya", bi 'yembĩ. ⁶ A nup'x ya, ngue ma 'bet'o mmäcjahø na ra Jesucristo, tate xandø nzaqui rá 'befi pefi ngue'a ra 'befi pehyø mmäcja ua ja ra häi. Porque xandõnho ra 'da'yo cohi bi hoqui ngue'a ra nyogui cohi mi ja m'met'o. Nuna ra 'da'yo cohi bi nja ya, mathoguithe xandõnho ra hya di yat'Oja ngue di nja.

⁷ Nu'a ra cohi mi ja m'met'o, hĩnjonni ja'i bi bōni ngue xtã 'yøt'e te bi manda Oja. Janangue Oja bi hyoni ha di

japi ngue ma'da'yo man'na ra cohi bi nja. ⁸ I nnu Oja ngue hingui otyo ja'i'a ra hya di manda. Janangue mmana Maca Libro ngue Oja bi 'yena: "Da 'yehra pa ngue nuya yø judío ngue yø mmengu Israel conyø mmengu Judea, ma'da'yo man'na ra cohi ga cohme. ⁹ N'nan'yo man'na ra cohi di nja. Ya hindã ngu'a tengutho ra cohi dá co'be'x yø nyogui ja'i 'mø yø pa dam-bá jupx ja ra häi Egipto. Porque nuna ra hya dá co'be yø ja'i ngue xtã 'yøt'e, himbi 'yøt'e. Janangue dá hecãp'x yø ja'i. ¹⁰ Bá ep'x ra pa di nja na ra cohi dí mma ngue ga co'be yø ja'i Israel. Nu'mø ya bi nja na ra hya na, ga japyø ja'i ngue da dinyø mmøi hanja na ra hya dadí manda, di nja mpähã yø ja'i da 'yøtya yø hya dadí 'bepi da 'yøt'e. Nugã p'uya, gueque drã Ojagã ya yø ja'i ya. Nuya p'uya, guehya ma ja'i ya. ¹¹ Di ngüe di nnoho, gã da badi te'ogui. Ya himma hyoni ngue ja da xännbabi yø mmic'ëiui ogue yø cy ja da xännbi te'ogui. Porque 'da di batyø ja'i te'ogui. ¹² Nu'a ra nts'o xã 'yøtyø ja'i, ga punnbabi. Ya hinni mantho ga mbennbabi yø ts'oqui xã 'yøtyø ja'i", bi 'yenn'Oja. ¹³ A nuyá, Oja i mma ngue ma'da'yo man'na ra cohi di nja. Nu'a ra nyogui cohi mi ja m'met'o, di nequi xanho ngue ya bi thogui, porque ma'da'yo man'na ra cohi di nja. Nuna ra nyogui cohi mi ja, ya bi zep'x na.

-----

9 Nu'a ra nyogui cohi mi ja m'met'o, xandøngu yø hya nt'ot'i ngue ha di danne Oja yø ja'i. Pe nup'x mi otyø ndanne yø ja'i, gue'a ra nija ja ua ja ra ximhäi. ² Nu'a ra nija mi ja ua ja ra ximhäi, mi ja yoho yø cuarto. Nu'a rá mædi ra cuarto gui nhuti ngue ra xequi xã ndæxqui. Nup'x mbo ra cuarto, jap'x ra mfoxiyo. 'Në jap'x ra mexa hapx t'espabi yø thuhmë Oja ngue da nu. ³ Nu'a man'na ra cuarto brã ja mbo, nup'x ja ra goxthi, zep'x ra ulu ngue nnøpã jut'i ra goxthi. Nup'x mbo p'uya, gue'a ra xequi mathoguitho xã ndæxqui. ⁴ Brã jap'x n'na ra altar ngue ra oro, ja zøp'x ra bopo. 'Në jap'x n'na ra huada ngue gã ra oro maxøts'e, guehna ra huada m'mets'i ra nyogui cohi mi ja m'met'o naya. Nup'x mbo ra huada, op'x n'na ra ts'øye ngue gã ra oro, ja op'x ra thuhmë ni hy ngue ra maná. Da guehrã tøhø ra Aarón nuna bi 'doqui, ja op'x ja ra huada na. 'Në ja cøp'x ja ra huada'x yø xindo nt'ot'i rá ley Oja, ngue ra nyogui cohi mi ja m'met'o. ⁵ Nup'x maxøts'e ra huada, 'da'a n'na nguadi yø hyo ra huada mahoqui yoho yø anxë di nzøtyø zahua p'x maxøts'e ra huada. Porque nup'x maxøts'e ra huada ja m'møt'e p'x ra ji gui nhohyø ts'oqui yø ja'i. Pe nuyá, hingui ja ngue 'bexcã xi'ahx hanja na ra hya naya. ⁶ Guehna ra forma mi jap'x ja ra nija m'met'o naya. A nu'a rá mædi ra cuarto, n'na pa ngu n'na pa cøtyø mmãcja ngue øt'a te yø 'befi i ja. ⁷ Pe nu'a rá yoho ra cuarto brã ja mbo ngue mathoguitho xã ndæxqui, høn-drã 'bet'o mmãcja ja ra nt'edi ngue cørbx. 'Në hønã n'na ndi n'na jeya i sä ngue da yøt'ambo. Nu'mø bi yøt'ambo p'uya, ni de ra ji da pøt'e ngue di hocë rá ts'oqui, në xquet'a ni de ra ji da pøt'e ngue di nhohyø ts'oqui mi da yø ja'i. ⁸ Nuya yø hya ja uaya, ra Espiritu

Santo nnepe ngue ga pahmø hanja na ra hya ngue ra yogui cohi mi ja m'met'o. Mente yø tiempo ngue otyø ndanne yø mmãcja p'x rá mædi ra cuarto, ya hin'yø ra nt'edi to da tho'ambo ra cuarto nuna mathoguitho xã ndæxqui. ⁹ Nuya yø hya ya, di nequi xanho ngue nuya yø 'bøt'e ørpabi Oja yø mmãcja, hin'yø rá ts'edi ngue da hyät'i da hyajpa ra nts'o ja yø mmøi yø ja'i. ¹⁰ Nuya yø hya mi ja m'met'o, gue'a ngue da huantho yø cosa da zi yø ja'i, i xihyø ja'i temã forma di mpet'e para ngue da zã da danne Oja. Pe gãtho ya yø hya ya, bi nja rá ts'edi te mi otyø ja'i mente tobe hinmanì nja ra 'da'yo cohi bi 'yøt'ui Oja yø ja'i.

¹¹ Pe nuyá, ya bá ehra Cristo nuna bi gohi ngue ma 'bet'o mmãcjahx ya. 'Në guehna bá hangahx ra nho mi ja ngue di nja naya. Nup'x ja ra nija di mpehra Cristo ngue ra 'bet'o mmãcja ya, tãte ngue xandønho. Hinga ngu ra nija ja ua ja ra häi ngue ra ja'i bi hoqui. ¹² Ra Cristo bi yørbx ja ra xequi mathoguitho xã ndæxqui. Pe rá jise ra Cristo ni hya ngue da pøt'e. Ya hingrá ji ra ndani ogue rá ji ra chivo ni hya ngue da pøt'e, tengutho otyø mmãcja ua ja ra häi. 'Në ya hinga xøxtí yøtho ya, sinoque n'na nditho bi yøt'i para zantho ngue bi janjx. ¹³ Nu'a rá ji ra ndani, ogue rá ji ra chivo, ogue rá 'bospi ra ngøndanì zøp'x ja ra altar, nu'mø bi njapyø ja'i nuya t'embì ngue n'youi ra ts'oqui yø do'yo, ya di nhohrã do'yo ra ja'i. ¹⁴ Gomã guehrã ji ra Cristo ngue ma dãtho ja rá ts'edi ya. Porque gueøe ra Espiritu Santo nuna 'bøi para zantho bi hatra ts'edi ra Cristo bi ndãø ngue da tho ngue bi nøpã 'bøt'e Oja. Conque ra Cristo, hin'yø rá ts'oqui. Pe bi männã ji ngue bi hoga ma ts'oquihx, mi ja ngue xcã mãhã ra castigo. Pe nuyá, nuna majuanì ngue Oja i 'bøi, ya säp'x ga ha ra ts'edi ga thannehx naya.

¹⁵ Gue'a ra hya'a ya, ngue ra Jesucristo go bi hocra 'da'yo cohi ja naya. Janangue nuya yø ja'i nzon'na Oja ya ngue da 'yec'ëi ra Cristo, nu'a ra nho xã yarpabi Oja yø ja'i ngue di unni para zantho, go di tocabi ya to nzofo. Porque ra Jesucristo gue'a i du'a ngue bi hoga ma ts'oquihx xã nja mente bi nja rá ts'edi ra ley mi ja m'met'o.

¹⁶ Ya gui nnuhx ngue nu'mø bi nanga n'na ra sæcua hapx di consta'a te ja ngue di nja m'mefa, nu'mø bi du'a to bi hocra sæcua, nu'a ra sæcua bi xøts'i. Nuna ra hya bi zohra dy, i ja rá ts'edi ra hya m'mefa. ¹⁷ Pe mente ngue 'bøtra ja'i bi xoxra sæcua, tobe hin'yø rá ts'edi ra sæcua. A nu'mø bi du'a to bi xoxra sæcua, gue'mø ja rá ts'edi ra sæcua 'mø. ¹⁸ I njarbøtho na ra nyogui cohi mi ja m'met'o ya. Nu'mø bi tho yø mbo'øni ngue da 'bøt'e, ya ja rá ts'edi ra ley. ¹⁹ Nu ra Moisés, mi juadi bi xihyø ja'i na te gãma hya di manda ra ley, bi gacã n'na nt'o ra isopo, i n'youi ra xide'yo xã ntheni. Nup'x ja rá ji yø ndani 'nøhyø chivo, bi japra dehe, ja bi dímbx ra t'o. Nu'a ra ji p'uya, bi næspabi p'x ja ra Libro ngue ra ley, xquet'a bi japra ji gãtho yø ja'i. ²⁰ Bi 'yemyø ja'i p'uya: "Nuyá, gã cohmx ra cohi Oja ya, ya bi xi'ahx temã hya ja ngue gdí n'yohx. Nuna ra ji jaua ya, guehna di hatra ts'edi ra hya bi xi'ahx Oja naya", bi 'yembì. ²¹ Ra Moisés bi næspabi ra ji p'x ja ra nija 'në bi næspabi ra ji te gãma

cosa ja mbonnija. ²² Nt'ot'i p'x ja rā ley ngue rá ji yø zü'ε i tho, nup'x ha pe rā ji, ya co mmanho. Pe mente hñte ho rā ja'i ngue dā 'yøtrā 'bøt'e, hñ'yx rá mpunnbj rā ts'oqui.

-----

²³ Nūua ja rā ximhäi, para ngue dā gommanho yø cosa i ja, māmā hyonitho rá ji yø zü'ε mī tho ngue rā 'bøt'e, ngue majapi yø cosa. Pe nup'x mahęts'i ya, xquet'a bí jap'x rā 'bøt'e ngue mā dātho ja rá ts'edi. ²⁴ Janāngue rā Cristo ya hinga guehřa nija ja ua ja rā häi bi hocyø ja'i ja rá 'bēfi ngue rā mmäcja ya. Porque rā nija ja ua ja rā ximhäi, høntho uhrā forma te bí ja mahęts'i. Rā Cristo p'uya, ya bi yarbē mahęts'i bí 'bē Oja ngue dā mächāh. ²⁵ A nūnā rā 'bet'o mmäcja ua ja rā häi, nup'x ja rā cuarto mathoguitho xā ndəxqui, njeya njeya cüt'ambo rā mmäcja ngue bi pørpabi rá ji yø zü'ε i tho, ya hingrá jise bi pøt'e. Pe rā Cristo hinga xøxtí dūtho ngue høndā gohi ngue rā 'bøt'e. ²⁶ Nū'mø dā ngu'a ngue xøxtí dūtho, astā gue'mø mamba fū'a nximhäi xtabā ts'ännbi ngue xøxti dūtho 'mø. Pe nūnā te bi nja ya, nū'mø nī ma dā gaxyo pa, rā Cristo bi zøcua, 'nε bi ndāse ngue dā tho. Pe n'na nditho bi dū para zantho, dā gohi ngue rā 'bøt'e. Bi gurpi gātho yø ts'oqui yø ja'i. ²⁷ A nuyá, nū hangu yø ja'i 'bui, gātho ja ngue dā dū, pe høndā n'na ndi dā dū. M'mefa p'uya dā hyaspabi rā güendā Oja te xā n'yo yø ja'i. ²⁸ Njarbūtho rā Cristo ya, n'na nditho bi dū, bi gohi ngue rā 'bøt'e. Māndøngu dyø ja'i bi hojpabi yø ts'oqui. A nuyá, mahøndā ep'x ya, pe ya hindī 'yεhε ngue dā gurpabi yø ts'oqui yø ja'i ya, sinoque di 'yεhε ngue dā yanyø ja'i nuyā tømī ngue dā ep'x.

10 Nūnā rā Moisés bi 'yotra ley dā n'yo yø judío. Pe nūnā rā ley bi 'yot'i, tengūtho 'mø ngue drā xatho nā te rā nho ja ngue di nja m'mefa. Porque conā ley, hñmbi nεqui xanho hanja nā rā hyā di nja m'mefa. Nuyā yø ja'i mī thanne Oja, mī øtyø 'bøt'e di mānda rā ley. Pe nūnā rā 'bøt'e øtyø ja'i, hñxma ma hajpabi yø ts'oqui yø ja'i nā, porque njeya njeya øtho rā 'bøt'e yø ja'i mahøn'a. ² Nū'mø ngue dā gue'a di nhohrá ts'oqui rā ja'i'a, ngue dā 'yøt'e te gāma hyā di mānda rā ley, ya hñnni mantho ngue dā 'yøtyø 'bøt'e yø ja'i 'mø. Porque nū rā ja'i øtrā 'bøt'e, n'na nditho 'mø εnā ngue di hocrá ts'oqui, ya hñnguī nne ngue nimantho dā dū rá mmēi rā ja'i dā 'yεnā ngue ja rá ts'oqui. ³ Ja di nεqui p'uya ngue nuyā yø ja'i njeya njeya øtho yø 'bøt'e, i sodyø mmēi ngue jadyø ts'oqui. ⁴ Nū rá ji rā ndāni ogue rā chivo 'mø bi tho, hñjam'mø dā zā dā hyājpa yø ts'oqui yø ja'i.

⁵ Janāngue rā Cristo, nū'mø ya ja ngue dā εcua ja rā ximhäi, εnā hyā bi xi Oja: "Nū'x yø zü'ε ho yø ja'i ngue pøt'e, hñnguī nnu manho ngue gue'a di hocyø ts'oqui yø ja'i'a. Sinoque guá sänni ngue bá nja mā do'yo ngue guehñā dā gohi ngue rā 'bøt'e nā. ⁶ Nū'x yø zü'ε ho yø ja'i ngue øt'a'i rā 'bøt'e, 'nε uhyø ngø, zøp'x ja rā altar ngue di hocyø ts'oqui yø ja'i, ya hinga gue'a guí nnu manho'a ya. ⁷ Janāngue dí εngā p'uya: Dí 'bucā ua ya mā Oja'i. Gā øt'a'a te guí nnu manho. Tengūtho rā hyā

nt'ot'i p'x ja rā Maça Libro te ja ngue gā thogui, gue'a di nja'a ya", bi 'yεnā.

⁸ Rā mēdi bi xi Oja rā Cristo, bi 'yembī ngue i patho ngue Oja hñnguī nnu manho'x yø zü'ε ho yø ja'i ngue ørpabi rā 'bøt'e ngue di hocyø ts'oqui yø ja'i. Nī xinga gue'x yø zü'ε ho yø ja'i ngue uhyø ngø p'x ja rā altar ngue di nnu manho Oja. Mādague'a ngue nt'ot'i p'x ja rā ley'a te gā øtyø ja'i, pe nguitho hñnguī nnu manho Oja te øtyø ja'i. ⁹ Pe rā Cristo mahømbi xi Oja, bi 'yembī: "Dí 'bucā ua ya mā Oja'i. Gā øt'a'a te guí nnu manho", bi 'yembī. Ja di nεqui ua ya ngue ya bi zep'x'x yø 'bøt'e mī øtyø ja'i, go dā zε'a te bi 'yøtrā Cristo bi gohi ngue rā 'bøt'e. ¹⁰ Porque rā Jesucristo bi 'yøt'e te nnu manho Oja. Pe n'na nditho bi dū, bi gohi ngue rá 'bøt'e Oja. Para zantho bi hojpabi yø ts'oqui yø ja'i.

¹¹ Pe nū'x yø mmäcja ngue yø judío, n'na pa ngu n'na pa di siguetho hodyø zü'ε ngue ørpabi rā 'bøt'e Oja. Pe nuyā yø 'bøt'e øtyø ja'i, hñjam'mø dā zā ngue dā hyācra ts'oqui ya. ¹² A nūnā rā Jesucristo, høndā n'na ndi bi dū, para zantho bi gohi ngue rā 'bøt'e. 'Nε ya bí hup'x ja rá n'yei Oja ya. ¹³ A nup'x bí 'būhya, tømtho ngue dā dāpi gātho yø nsēiui. ¹⁴ Ja di nεqui ua ya ngue n'na nditho bi dū, para zantho bi gohi ngue rā 'bøt'e ngue di punnbabi yø ts'oqui yø ja'i.

¹⁵ Ya dí pahmē ngue majuanī nā rā hyā nā, porque ngu'a mmanā Espiritu Santo p'x ja rā Maça Libro ngue εnā: ¹⁶ "Bā ep'x rā pa di nja nā rā cohi dí mma ngue gā cocā'be yø ja'i Israel. Nūgā p'uya, gā japyø ja'i ngue dā dīnyø mmēi hanja nā rā hyā dādi mānda, di nja mpähā yø ja'i dā 'yøtya yø hyā dādi 'bēpi dā 'yøt'e", εn'Oja. ¹⁷ Mahøn'a εmp'uya: "Ya hñnni mantho gā mbēnnbabi yø ts'oqui xā 'yøtyø ja'i", bi 'yεnā. ¹⁸ Janāngue nuyá, Oja ya bi punngā mā ts'oquihē. Ya hñmā hyonī ngue rā 'bøt'e gā ørpahē Oja ya ngue di hoga mā ts'oquihē.

-----

¹⁹ A nūua ja rā ximhäi, nup'x ja rā xequi mathoguitho xā ndəxqui, høndrā 'bet'o mmäcja mī sā dā yøt'i. Pe nuyā mā zi cū'ahē, gā dā zā gā thohmē p'x ja rá hmi rá dā Oja ya. Porque guesε rā Jesucristo bi dū ngue bi hoga mā ts'oquihē. ²⁰ Mī zā mī dū rā Jesucristo, bi xocra jut'i nū'a mī jurpē ha 'bē Oja. Bi xogahē rā 'yū ngue dā zā gā thohmē p'x 'bē Oja. ²¹ Nūnā rā Jesucristo di nnøpā 'bet'o mmäcjahē ya, guehñā fāxchē p'x ha 'bē Oja nāya. ²² Janāngue ma gā cuathē p'x ha 'bē Oja ya. Gā thanne co gātho mā mmēihē, hñjam'mø gā nyobēñihē nā mā nt'εc'εihē i ja. Nū'a mā ts'o n'yomfēñihē mī ja, ya bi 'beque. Dā guehñā do'yohē, bi meque para ngue dā zā gā thohmē p'x 'bē Oja. ²³ Ma gā hā rā ts'edi gā εc'εihē ngue di nja ya yø hyā dí tømhmē di nja. Porque nuyā yø hyā xā yat'Oja ngue di nja, di njahmā. ²⁴ Xquet'a ma gā honī ha gdā nhyathē rā ts'edi ngue man'na gdā mahmā mmic'εi n'na ngu n'najhē. 'Nε gā hā rā ts'edi gā øthē rā nho. ²⁵ I 'būhyø 'yεc'εi ngue ya hñnguī pap'x ha di mpeti yø mmī'yεc'εiui ya. Pe hñnguī ja ngue gā tenthohē'a te øt'x, sinoque ma gā mmähā p'x ha di mpeti yø 'yεc'εi,

ga nhyatra ts'edi n'na ngu n'najh. I ja ts'editho ngue gue'a ga oth'a, porque ya guí nnuh, man'na ni guatyø pa ngue da ep'a ma Hmuh Jesucristo.

²⁶ Pe nu ra ja'i ngue ya padi ndana ra hya majuaní, 'ne sanní ngue ya di m'm'a ngue ra nts'o da 'yøt'e, m'mefa ya hin'yh ra 'bøt'e di nhohra ts'oqui da 'yøt'e.

²⁷ Sinoque hondra ndate sibi di danzo da japyø nsuiui Oja 'mø bi hyaspa ra güenda, gue'a tømí di nthui'a.

²⁸ Conque ra ley bi 'yotra Moisés, nu'mø to mi festho'a te ra hya mmamp'h ja ra ley, co yoho hyu yø testigo da hyøp'a ra hya, ya hinjondi huëqui, sinoque da tho. ²⁹ A xiya 'mø, zhague ngu gangu ra castigo da thogui te'o fespato te mmaná Ts'ant'h Oja, da 'yembí ngue hinte ni bontho ngue bi du rá Ts'ant'h Oja? Conque gue'a i du'a ngue bi hocra 'da'yo cohi, bi hyajpa ra nts'o yø ja'i. Pe yø ja'i, nu'a rá mate ra Espiritu Santo nne di uni, i thenma hyathobi. ³⁰ Pe ya dí pahmø te da 'yøt'Oja. Porque bi 'yena: "Nugä go ni 'yehma xi ga jagä rá castigo. Go ga jut'a'a te øtyø ja'i", bi 'yena. 'Ne bi man'Oja ngue da hyaspa ra güenda'h yø ja'i ya o rá 'ye.

³¹ Nunä Oja majuaní ngue 'bui, nu te'o da japra castigo, ra ndussutho te da thogui.

-----

³² Damí bëmhmø yø pa xa thogui, nu'mø rá ts'utho xqui 'yec'ei'h ra hya ya. Mathoguitho gá sähø ra n'h ngue bi z'a'hø yø ja'i. Pe gá hyät'i gá seti te bi 'yøt'ahø yø ja'i. ³³ Bi nja yø pa ngue bi mpeti yø ja'i ngue thenma hya'ahø, 'ne bi un'ahø. Mi'da ni mmi'yec'ei'h p'uya gui hethohø ha gui unyø ja'i, pe hingá sutho gui 'yøt'e ngue ni amigohø to ma'uni. ³⁴ Nu'h yø 'yec'ei bi ma fädi, gá fäts'i ngue gá unhnø te honi. Nu'mø bi fe'a te guí peshø, asta ja'ahø mpähä, porque guí pahmø ngue ma datho di muui na ra nho gui nthehø p'h mahets'i, 'ne para zantho i ja na. ³⁵ Damí hyahø zammui ngue gui sigue da ngut'a gui 'yøthø yø pa di map'h. Porque xandøngu ra njut'i bi ja mahets'i. ³⁶ Hønt'a ja ngue gui 'yøthø ya, damí seti te gä ra n'h gui thohmø. Damí ja ndummi gui 'yørpahø rá pähä Oja, n'namhmø ngue di toca'ahø na ra hya xa yat'Oja ngue di nja. ³⁷ Porque nt'ot'i p'h ja ra Maca Libro na ra hya bi man'Oja ngue ena: "Ya himma 'ya'atho yø pa ya, ngue da ep'a'a ja ngue da ehø. Ya hinni mantho da hmanya ngue di 'be-tyø pa. ³⁸ Nu ra ja'i bi nhohra ts'oqui, di nyanna te ngue bi 'yec'ei'gui. Pe nu ra ja'i hep'h ma hya, ya hindí nnu manho te øt'e". ³⁹ Ague ma zi cu'ahø, hingä hehmø p'h Oja, porque yø ja'i hep'h Oja, gue'h di m'm'e'h. Pe nujhø, ngue dá ec'ei'h Oja, ya di nyanna tehø.

-----

11 Nu ra ja'i ec'ei ngue majuaní te mman'Oja, guehna ra ja'i haxa njuani ngue di nja'a te tømí di nja. Pe di segura ngue majuaní di nja, madague'a ngue tobe hingui nnu te 'be'a ja ngue di nja. ² Nunä Oja, bi nu manho 'da yø nyogui ja'i xa m'm'hmø njam'mø porque bi 'yec'ei ngue majuaní te mman'Oja.

³ A nuyá, ngue dí ec'ei'h ngue majuaní te mman'Oja ya, ya dí pahmø xanho ya ngue Oja hontho bi ma ngue di nja ra ximhäi, 'bexpi nja. Nu'a te gä dí nnuhø ngue ja ya, Oja bi hoqui. Porque ma m'met'o hin tema cosa mí ja.

⁴ Nu ra Abel bi 'yec'ei ngue majuaní te mman'Oja. Janangue nu'a rá 'bøt'e bi 'yøt'e bi nu manho Oja. Pe nu-na rá 'bøt'e ra Caín, himbi nu manho Oja. Janangue di nequi ngue Oja bi hojpabi rá ts'oqui ra Abel ngue bi 'yec'ei. A nuyá, madague'a ngue ya xa ndu ra Abel, pe di sigue xangathohø ngue ga øthø tengutho bi 'yøt'e ngue bi 'yec'ei ngue majuaní te mman'Oja.

⁵ Nu ra Enoc bi 'yec'ei ngue majuaní te mman'Oja. Oja p'uya bi zixma tetho bi ma mahets'i. 'Beximbi du na, ya hinha mambi thingua ja ra ximhäi, porque Oja bi zits'i. 'Ne mmamp'h ja ra Maca Libro ngue Oja mi nnu manho te mani n'yo ra Enoc, m'mefa p'uya bi zits'i.

⁶ Pe nu ra ja'i hingui ec'ei ngue majuaní te mman'Oja, ya hingui sä da 'yenna ja'i ngue nnu manho Oja te ga 'yo. A nuyá, nu ra ja'i nne ngue rá n'youi Oja, jatho ngue da 'yec'ei ra ja'i ngue majuaní 'bø Oja, 'ne da 'yec'ei ngue nu'h yø ja'i hon'Oja, gue'h di nsixui Oja'h.

⁷ Nu ra Noé bi 'yec'ei ngue majuaní te mman'Oja. Bi 'yec'ei 'mø mi xi Oja ngue di nja ra ndate, madague'a tobe di 'betra pa di nja'a te bi sifi. Pe bi hocra barco bi xi Oja ngue di hoqui. Ja di nyamp'h ra Noé co 'ne'h to 'bøp'h ja rá ngu. Rangu bi 'yec'ei ra Noé na ra hya na, ya di nequi ngue ra ts'oqui øtyø ja'i nu'h hingui ec'ei te mman'Oja. 'Ne bi ma mahojpi rá ts'oqui ngue bi 'yec'ei ngue majuaní'a te bi xifi.

⁸ Nu ra Abraham bi 'yec'ei ngue majuaní te mman'Oja. Janangue nu'mø mi zon'na Oja, bi xifi ngue da bømp'h mi 'bui, di map'h ja ra häi xi xifi ngue da gohmi, 'ne bi 'yøt'e te bi xifi. Bi bømp'h ja ra häi mi 'bui, bi ma. Ni xingui padi hapø daní mpa. ⁹ Mi zømp'h ja ra häi xi yarpabi Oja ngue drá mmeti, bi dimp'uya ngue 'bøp'h yø ja'i yø mmeti ra häi. Pe ra Abraham bi 'yec'ei ngue majuaní te mman'Oja, bi mihí hap'h di m'mui. Bi hocyø ngun'ulu, ja bi m'møp'h. Mi m'møhra Isaac, ngut'a bi 'yøt'e. Mi m'møhra Jacob, ngut'a bi 'yøt'e, guehya bi tocabi ra hya xi yat'Oja m'met'o ya p'uya.

¹⁰ Porque ra Abraham bi dømi ngue daní m'møp'h ja ra danihni bi ja mahets'i. Guehna ra danihni ngue guesø Oja bi hoqui 'ne i ja para zantho na.

¹¹ Xquet'a ra Sara bi 'yec'ei ngue majuaní te mman'Oja. Janangue madague'a ya ra bød'ac'ei, pe bi m'møhra ts'ant'h bi xi Oja ngue di m'mui. ¹² Da guehra Abraham xquet'a ya ra bød'ac'ei, ya bi tho ra ora p'h ngue di m'møhyø basí. Pe madague'a, siempre bi m'møhra ts'ant'h. Guehna bi nxandi, mandøngutho yø mbom'meto bi m'mui. Nu'a gangu tengutho yø sø bí ja mayä oque tengutho yø 'bomü dehe jap'h ja rá nnen-gui ra jathe, hingui sä di 'bede hangü gangu.

¹³ Gätho ya yø ja'i ya, bi m'mui, pe bi du. 'Ne himbi nu'a te ra hya xi yarpabi Oja. Pe comma ngue ec'ei ngue majuaní te mman'Oja, januaní ngue di johya porque padi xanho ngue di nja'a ra hya di yat'Oja ngue di nja. Janangue mente ra pa bi m'møcua ja ra ximhäi,

bi mā ngue hīngyø ngungua, sinoque dā ma, dāni mpa mahets'i. ¹⁴ A nuya yø ja'i ngue nguna rā hya i mma, ya di nēqui xānho ngue guehya yø ja'i honnā hāi hapu dāni m'mēi para zāntho. ¹⁵ Pē hīngā guerp'u ja rā hāi bā pōni honi ngue dāni m'mēi. Porque nu'mø dā gue'a, mi ja rā tiempo ngue xtā mmengui ha bi 'yēhē. ¹⁶ Nu'a rā hāi honyø ja'i ngue dāni m'mēi, gue'a rā hāi mā dātho xāndønho bī ja mahets'i. Janāngue nuna Oja ya, ya hīngui pēsra sā 'mø mmanyø ja'i ngue embi: "Mā Oja'i". A nuna Oja, ya xā hojpa bi n'na rā dāni hni hapu dāni m'mēhya yø ja'i.

¹⁷ Nuna Oja, bi ne ngue dā bā'a njuani 'mø ngue ēc'ēi'a te bi xihra Abraham ogue hīn'nā. Bi xihra Abraham ngue dā zixra ts'unt'u Isaac ngue dā hyo, dā 'yøpā rā 'bøt'e Oja. Pē rā Abraham bi 'yēc'ēi te xi Oja, bi n'unī ngue xtā hyo rā Isaac, xtā 'yøpā rā 'bøt'e Oja. Rā Abraham bi 'yēc'ēi ngue majuanī te xi xi Oja ngue xi 'yēmbi: ¹⁸ "Nu'mø bi m'mēhni ts'unt'u Isaac, di nxiāndi, di m'mēi xāndøngu ni 'beto", xi 'yēmbi. ¹⁹ Janāngue rā Abraham bi 'yēc'ēi ngue majuanī ja rā ts'edi Oja ngue nu'mø xtā ndu rā Isaac, mā'da'yo xti m'mēi. Pē mi zā ngue hīmbi dū rā Isaac, xntho ja mā'da'yo bi m'mēi, porque rā Abraham ya xi zānni ngue xtā hyo.

²⁰ Nuna rā Isaac bi 'yēc'ēi ngue majuanī te mman'Oja. Janāngue rā Isaac bi zojpa rā hya yø ts'unt'u, bi xifi ngue dā dīnabābi rā njapi Oja m'mēfa. Guehna rā Jacob 'nēhā Esau.

²¹ Rā Jacob xquet'a bi 'yēc'ēi ngue majuanī te mman'Oja. Janāngue nu'mø ni ma dā dū, bi xi'u yoho yø ts'unt'u rā José ngue dā dīnabābi rā njapi Oja. Ngunā rā hya bi mā mēnte tosrā tøhø ngue bi dānne Oja.

²² Rā José xquet'a bi 'yēc'ēi ngue majuanī te mman'Oja. Janāngue nu'mø ya ni ma dā dū, bi xihyø judío ngue dā 'yēhā pa dā bømp'u ja rā hāi Egipto. 'Nē bi zohra hya rā José ngue nup'u Egipto hīndā cop'u rā do'yo, sinoque dā hyax'mø bi bømp'u Egipto.

²³ Rā papā 'nēhā mamá rā Moisés bi 'yēc'ēi ngue majuanī te mman'Oja. Janāngue nu'mø rā pa mi m'mēhā Moisés hīmbi zudra hya bi mānda rā dast'abi, ngue nu'mø bi m'mēhyø ts'unt'u yø judío, dā thopi. Mi nu ngue rā Moisés māzihotho 'mø mi m'mēi. Nhyush-nā bi 'yāguī.

²⁴ Rā Moisés bi 'yēc'ēi ngue majuanī te mman'Oja. Janāngue nu'mø mi ndan'yohu hīmbi nu mānho ngue dā gohi ngue rā tede nā rā t'ixu rā dast'abi p'u ja rā hāi Egipto. ²⁵ Sinoque bi ne ngue 'dap'u dā zāui rā n'u yø ja'i Oja. Hīmbi ne xtā 'yøtra ts'oqui ngue xtā hēp'u Oja ngue xtā ngop'u mi 'bēi, nup'u zits'edyø pa xti nja mpāhā. ²⁶ Nuna rā Moisés mān'na xānho bi nu mānho ngue dā zā rā n'u tengutho rā n'u ja ngue dā zā rā Cristo. Janāngue nup'u Egipto hīmbi ne xtābā ngop'u ngue drā mmeti gātho rā mēnyu mi jap'u. Porque padī xānho ngue xāndøngu rā njut'i Oja di nja m'mēfa.

²⁷ Rā Moisés bi 'yēc'ēi ngue majuanī te mman'Oja. Bi bømp'u ja rā hāi Egipto, hīmbi zutho ngue mbøcue rā dast'abi. Hīmbi gohrā mmēi, porque padī ngue n'youi Oja, mādague'a hīngui hēti. ²⁸ Rā Moisés bi 'yēc'ēi ngue majuanī te mman'Oja, bi 'bēpi gātho yø judío ngue dā

hyo yø dē'yo, dā zā rā ngo ngue rā pascua. Nu rá ji yø dē'yo dā hyo, dā gospābi p'u ja yø goxthi, n'namhma ngue nu'mø bi thohra anxe ngue dā hyo yø ts'unt'u māda, ya hīndā hyopyø ts'unt'u yø judío.

²⁹ Yø judío bi 'yēc'ēi ngue majuanī te mman'Oja. Janāngue bi zā bi thop'u ja rā Thēngā Jathe, tengutho 'mø ngue drā 'yonhāi p'u ni 'yo. Yø mmēngu Egipto p'uya, xquet'a bi ne ngue xtā thop'u ja rā jathe, pē bi go'mra jathe.

³⁰ Yø judío bi 'yēc'ēi ngue majuanī te mman'Oja. Nyoto mā pa bi thēsrā hīni Jericó. M'mēfa p'uya bi xotyø jado mādi thēsrā hīni. ³¹ Nuna n'na rā xisu ni hu ngue rā Rahab rā mmēngu Jericó, māra 'yots'om'māi nā, xquet'a bi 'yēc'ēi ngue majuanī te mman'Oja. Janāngue hīngā 'da'i dūi yø mmēngu Jericó, porque nuna rā xisu nā, bi unna ts'āya'u yø judío bi ma bi āxra hāi m'met'o.

³² ¿Te 'bē'a gā øt'e? ¿Ua xøgue māhyonitho ngue gā xi'āhu mi'da yø hya di 'bedi? Pē ya hīngā mbongui rā ora gā xi'āhu te bi 'yøtra Gedeón, rā Barac, rā Sansón, rā Jefe, rā David, rā Samuel, co gātho yø pøngāhya Oja. ³³ Nuya yø ja'i ya, gātho bi 'yēc'ēi ngue majuanī te mman'Oja. Janāngue 'bē i'da bi 'yøtra tūnhni, bi dāpyø dast'abi mi nzaqui te mi mma. I 'bē i'da ngue bi 'yøtra ts'ut'abi xānho, bi nthēui rá njapi Oja xi yarpī. I 'bē i'da ngue bi t'ēnnb 'bēhyø zate, pē hīmbi za yø zate. ³⁴ I 'bē i'da ngue bi thørbu ja rā sibi, pē hīmbi nzø. I 'bē i'da, ya ja ngue dā tho connā juai, pē pongui. Nu'u yø ja'i t'ēmbi ngue hīngā njuani, gue'u bi hya rā ts'edi ngue bi ma rā tūnhni 'nē bi dāpyø nsēui. ³⁵ I 'bē i'da yø xisu ngue nu'mø bi dū yø bāsi, Oja bi 'yøt'e ngue nu'a xā ndu māhøndi m'mēi.

I 'bē i'da p'uya, i nthut'i ngue mā'uni, sifi ngue nu'mø dā hēp'u Oja, ya di mpommi rā ndate. Pē bi n'unī ngue dā dū, bi ne ngue di tocabi'a rā nho di nja 'mø dāni nja rā mbēnnate m'mēfa. ³⁶ Mi'da p'uya, bi zā rā n'u ngue bi 'bēi. 'Nē bi zā rā n'u ngue rā n'yem mā hya yø ja'i. Mi'da p'uya, bi thut'i conyø cadena, bi ma fādi.

³⁷ Mi'da p'uya, gā ndutho'a ngue bi 'bēndo. Mi'da p'uya, bi ma māheque māde rā ja'i connā thēgui. Mi'da p'uya, mājapi ngue dā 'yøt'a te xants'o, pē hīngui nne. Mi'da p'uya, rā juai gā ndu. Mi'da p'uya, bi n'yo ndap'u bi zā ngue hīn'y'u ha di nsāya. Bi nōpā he yø xidē'yo ogue yø xi yø chivo bi hē. Mi'da p'uya, bi zā rā n'u ngue hyoya. 'Nē bi ma mā'uni, gā rā dūmmēi gā 'bēi.

³⁸ Nuya yø ja'i ya, yø ndø ho ja'i, hīn hapu dā hyannabābi yø ts'oc'ēi 'bēcua ja rā ximhāi. Pē bi zā rā n'u ngue bi n'yo dāpo, ni xīngui padī hapu dāni mpa. Bi n'yop'u ja yø dāxant'øhø. Bi m'mēp'u ja yø 'bido. Bi m'mēp'u ja yø hyādo brā ja mbo hāi.

³⁹ Gātho ya yø ja'i ya, bi nu mānho Oja, porque bi 'yēc'ēi ngue majuanī te mman'Oja. Pē tobe hīmma t'unnitho'a te xā yarpābi Oja ngue di unni. ⁴⁰ Porque Oja bi zānni ngue hīmbi nēqui xānho hanja rā hya, astā guehyø pa dí 'bēhmē ya. Ya xā nzān'Oja ngue nuya yø nyogui ja'i 'da gdā nuthohu nā rā nho xā yat'Oja ngue di 'dacjē.

-----

12 Ya dí nnuh̄x ya ngue mandøngu dyø ja'i bi zeti hangu rā n'x bi thogui, porque bi 'yɛc'ɛi ngue majuan̄i te mman'Oja. Dā guecj̄x ya, ma gā seti hangu rā n'x ja ngue gā thohm̄x. Nu'a dí pad̄i ngue dā 'yør-çah̄x rā nts'on̄i, ma gā emhm̄x n'na nguadi'a. Nu'a rā ts'oqui di ts'ongā mā nt'ɛc'ɛh̄x, ma gā hehm̄x p'x'a. Ma gā ja ndum̄m̄ih̄x yø pa d̄i map'x ya, ngue nu te nneçj̄x Oja gdā n'yoh̄x, gue'a gā øth̄x'a. ² Zant'a dā zo mā mm̄ih̄x rā Jesucristo. Porque gueh̄nā bi 'yøt'e ngue dā ɛc'ɛih̄x ngue majuan̄i te mman'Oja nā. 'Nɛ go gueh̄nā dā 'yøt'e ngue para zantho gā ɛc'ɛih̄x xandønho. Nunā rā Jesús, madague'a ngue rā 'bɛ'isā ngue to tɔp'x ja rā pont'i, pɛ nunā him̄bi 'besrā sā. Bi zeti hangu rā n'x bi thop'x ja rā pont'i, porque pad̄i ngue nu'mø mi tho'a te rā n'x bi zā, mā ðatho ja mpähā ngue ðani mm̄ip'x ja rā n'yɛi Oja. ³ Nu'mø mi tnyø ts'oc'ɛi nā rā Jesús, ðami bɛmhm̄x hangu rā n'x bi zā. Janangue nuyá, 'yo di coh̄ni mm̄ih̄x 'mø dí säh̄x rā n'x. ⁴ Mente gui hon̄i ha gdi hyehm̄x p'x rā ts'oqui ja ua ja rā ximh̄ai, tobe hingui sā dā hyo'ah̄x yø ts'oc'ɛi. ⁵ Mami pumbɛnih̄x nā rā hya xi'ah̄x Oja ngue ya yø basi'ah̄x. Nup'x ja rā Maçā Libro, nt'ot'i p'x rā hya ngue bi 'yɛn'Oja: "Ague mā basi'ah̄x, ðami hyaçj̄x rā güenda xanho hanja ngue fɛp'ah̄x Oja. 'Yo di coh̄ni mm̄ih̄x 'mø di hec'ah̄x Oja te guí øth̄x. ⁶ Porque Oja, nu'a rā ja'i d̄i mad̄i, nu'mø hingā gue'a øtrā ja'i, di hejpi. Nu yø ja'i ngue ya yø basi Oja, nu'mø hingā gue'a øt'e, i fei". ⁷ Nu'mø ngue guí säh̄x rā n'x, ðami bɛmhm̄x ngue nuna Oja øt'e ngue yø basi'ah̄x, gueh̄nā fɛp'ah̄x nā. Porque gätho yø basi, nu'mø hingā gue'a øt'e, i fɛhyø papá. ⁸ Gätho'x yø basi Oja, gā i fei, pɛ nu'mø hingui nne ngue dā mɛp'ah̄x Oja, zha di zā gui 'yɛmbi ngue ni Papáh̄x Oja 'mø? ⁹ Conque nu'mø mará ngüej̄x, nu'a mā papá bi tecj̄x. Nu'mø hingā gue'a dí øth̄x, i fɛg-bah̄x. Pɛ xquet'a dí nnu mansuh̄x. Janangue nuyá, gomā gue'a mā Papáh̄x bí 'bɛ mah̄ɛts'i gā ɛnā ngue hingā ørpañx mā sū ya. Porque nunā, i nnepe ngue nma'da'yo mā n'yomfɛnih̄x. ¹⁰ Conque mā papáh̄x 'bɛcua ja rā ximh̄ai mente rā pa bi tecj̄x, i fɛg-bah̄x 'mø ɛnā ngue ørcañx rā nho. Pɛ nunā Oja 'mø ngue i fɛg-bah̄x, majuan̄i ngue ni 'yup'x te ørcañx, porque gā rā nho øt'e. I nnepe ngue gā rā nho gdā n'yoh̄x, tengutho Oja ngue gā rā nho øt'e. ¹¹ Nu'mø ngue bi mɛg-bah̄x Oja, di säh̄x rā n'x, h̄ind̄i nnu manhoh̄x rā mfei di jacj̄x. Pɛ nu'mø bi ðinmā mm̄ih̄x ngue dā 'yørçah̄x rā nho'a te øt'e, ya h̄u mā mm̄ih̄x p'x'ya. Ya man'natho gā ja ndum̄m̄i gā n'yo manhoh̄x.

-----

¹² Janangue nuyá, ðami hyah̄x rā ts'edi ya, d̄i nd̄x xandønho ni n'yomfɛnih̄x. ¹³ ðami hyaxh̄x n'na rā hoga n'yomfɛni ngue gui n'yoh̄x xanho, n'namhmā ngue nu'x yø ja'i hingui pad̄i d̄i n'yo xanho, dā ðinyø mm̄i ndanā rā 'yū njuantho.

¹⁴ ðami ja ndum̄m̄i ngue 'yo gadi njunth̄x. ðami hyehm̄x p'x'a te gāma nts'o i ja. Porque h̄inda nu Oja yø ja'i hingui nne dā hyɛp'x rā nts'o. ¹⁵ ðami hyamhm̄x nā rā mäte Oja nne di 'da'ah̄x, 'yo gadi costhoh̄x. ðami mfähm̄x xandønho, man'nan'yo mi 'yøth̄x ngue to dā bøn̄i di ts'onnbabi rā nt'ɛc'ɛi ja mi'da yø ja'i. ¹⁶ 'Yo gyø 'yots'om'mäih̄x. 'Yo guí øth̄x tengutho bi 'yøtrā Esaú ngue bi mespatho rā njapi Oja. Porque nunā rā Esaú, mi zā mi ntu manthuh̄u, høndā n'na rā nts'ih̄mɛ i pä'a rá erensia mad̄i tocabi porque gueh̄nā mā ðanā. ¹⁷ Guí pah̄m̄x te bi 'yøtrā Esaú. Janjuani ngue hangu rā mbɛn'a m'mefa ngue xtā nzo rá 'yɛ'a te mi ja xti unnā papá. Pɛ ya him̄bi zā ha xti japra hya. Madague'a ngue janjuani ja rā zon'a m'mefa, pɛ ya him̄bi ðini ha xti xotra hya xi 'yøt'e.

-----

¹⁸ Ague mā zi cū'ah̄x, nunā rā cohi bi 'dacj̄x Oja ngue gdā n'yoh̄x ya, mā'da'yo nā, hingā 'da'iguui'a rā nyogui cohi bi t'unñā m'met'o yø judío ngue dā n'yo. Nu'mø mambi t'unñā nyogui cohi yø judío ya, nu'a rā t'øhø ja ua ja rā ximh̄ai bá nya Oja, ja bi map'x. Bi nu yø ja'i ngue di yoxni yø sibi. Bi nu yø ja'i ngue ja rā ts'a'bexui. Bi nu yø ja'i ngue 'yo rā ndate ndah̄i. ¹⁹ Bi 'yøhyø ja'i ngue ya yø corneta. Bi 'yøhyø ja'i ngue bá nya Oja ngue nzofo. Nuyā yø ja'i bi 'yøde ngue ts'ofø, bi nsu. Janangue bi 'yädi ngue ya h̄inni mantho dā 'yøde temā hya mman'Oja. ²⁰ Porque øde te bi man'Oja ngue māda n'na rā mbo'ønitho dā guarb̄x ja rā nexant'øhø, dā tho ngue dā 'bændo, oque dā tho conyø lansā. ²¹ Janjuani ngue rā ndyssutho te bi nu yø ja'i. Xquet'a 'nɛse rā Moisés bi 'yɛnā: "Nugui, astā dí huaqui ngue dí sū".

²² A nuj̄x ya, nup'x nnā mähā, gue'a rā t'øhø Sión bí ja mah̄ɛts'i ja rā hn̄ini bí 'bɛ Oja, ja nnā mähā p'x'ya. Gueh̄nā rā Jerusalén bí ja mah̄ɛts'i naya. Nup'x, xingā m'medetho yø mahuañi yø anx̄e i 'bɛi. ²³ Nu'mø gā bi mpɛti yø anx̄e ngue dā 'yɛspabi Oja, 'dap'x gā m'mm̄h̄m̄x ya yø basi Oja ya xā cuarpabi yø thuh̄u p'x mah̄ɛts'i. A nunā mā Ojah̄x gueh̄nā rā ts'ut'abi nā ngue gätho yø ja'i. Nuyā yø nyogui ja'i ya xā ndu 'nɛ xā hojpabi Oja yø ts'oqui, gā ðadi ncuñx ya. ²⁴ Nunā rā Jesús, bi hocra 'da'yo cohi ja ya. Nu rá ji bi m̄ani, i ja rá ts'edi ngue di hoga mā ts'oquih̄x, hingā ngu rá ji rā Abel ngue n'äst'abitho.

²⁵ Janangue nuyá, ðami mfähm̄x xandønho ya, man'nan'yo mi 'yøt'e ngue gui fɛspathoh̄x rá hya nā Oja nzocj̄x. Ya guí nnuh̄x ngue him̄bi mpomm̄i rā castigo ya yø ja'i bi mespatho rá hya Oja 'mø rā pa mi zocua ja rā ximh̄ai. Gomā guehya ngue gui 'yɛnā gā mpomhm̄x rā castigo 'mø gā fɛspathoh̄x te mman'Oja nunā bi nzocsegah̄x astā mah̄ɛts'i. ²⁶ Nu'mø yø pa xā thogui, nu'mø bá nya Oja ngue nzohyø ja'i ua ja rā häi, astā di 'yan'ah̄ai. A nuyá, mah̄øn'a ɛn'Oja: "Nu'mø ngue høndā nyagā ya, gā øt'e ngue di 'yan'ah̄ai 'nɛ gā øt'e ngue di 'yan'a te bí ja mayā", bi 'yɛnā. ²⁷ Ngue ngunā rā hya mman'Oja dā yør'mø hombā nya ya, ya d̄i nɛqui ngue Oja dā hyajpabi yø 'bɛfi te gā bi hoqui. Nu te dā bøn̄i ngue h̄ind̄i 'yani, gue'a d̄i nja para zantho'a. ²⁸ Nu-

nā rā xēqui hīndī 'yānī, guēp'x ha dī mānda Ojā ja gā m'mēhmē p'x. Janāngue nuyá, ma gā ja māmāđihē Ojā ya. Ma gā thānehē Ojā tengutho nny mānho ngue gā ōrpāhē. Porque Ojā nī 'yūp'x ngue mathogui-tho gā nny mānsūhē. ²⁹ Porque Ojā rā ndyussutho, tengutho rā sibi ngue di juadi ūđi ha sēdi.

-----

13 Hangu rā pa, dāmī mmāđi n'na ngu n'na'āhē, tengutho 'mō ngue ēgā dī ncūhē. ² Māmī pūm-bēñihē ya, ngue nu'mō to bi zōp'x ja nī ngu'hē, dāmī ūnhnē rā ts'āya. Porque 'bē i'da yō jā'i di unnā ts'āya p'x ja yō ngu, pē hīnguī pādī ngue'mō yō anxē Ojā'x di unnā ts'āya.

³ Nu'mō to bi n'ofādi, dāmī fāxhē te honī. Dāmī fāxhē gui 'yō'nī güēdahē tengutho 'mō ngue go gdi ofādi-hē. Gui fāxhē'x sā rā n'x ngue mā'xni. Gui 'yō'nī güēdahē ěntho go gui thohmē'a te rā n'x thogui.

⁴ Nu gātho yō jā'i ya xā nthatī, dā zūpyō nthatī bi 'yōt'e. 'Yo di hommān'na dī m'mēhmī. Porque Ojā dā hyaspābī rā güēndā yō 'yots'om'māi.

⁵ 'Yo sā guī ēmhē ngue gue'a rā mēnyū mā datho dī mūui. Dāmī conformāhē'a te ts'x mācosa di 'da'āhē Ojā. Porque Ojā i ēnā: "Nūgā, hīn dādi pūmbēñī'i. 'Nē hīngā hēc'atho'i". ⁶ Janāngue nuyā mā mmēi gdā māmhmē nā rā hyā ja ua ya ngue ēnā: "Nūnā mā Ojā, guehnā fāxcāguī nā. Ya hīndī sugā 'mō ja temā hyā mbēnngāguī yō jā'i".

⁷ Dāmī bēmhē te mānī n'yo'x yō māmhyā bi xi'āhē rā hyā Ojā. Dāmī mēpyahē'a te rā nho bi 'yōt'e mēnte bī m'mēi, dā ngu'a gui 'yōthē. A nuyā yō māmhyā mī dē xānho yō nt'ēc'ēi ya, dāmī njathē p'xāya, dī ndē xānho nī nt'ēc'ēihē.

⁸ Nūnā rā Jesucristo, ngu'mō yō pa xā thogui, xī mmāngūdyā, xquetho para zāntho nā, hīnjam'mō ngue dādī mpādi. ⁹ Janāngue māmī n'ūnī dā thā'āhē ngue hōnt'o bi zā mā xādi gui tēhnē ngue hīndā 'da'igūui nā rā hyā guī ēc'ēihē ya. Dāmī hyānnbāhē rā māte Ojā di 'da'āhē, gue'a di zajnī nt'ēc'ēihē'a. 'Yo di hā'āhē ya yō jā'i hājtho te si, porque hīngā gue'a di zacrá nt'ēc'ēi rā jā'i'a ngue dā hyājtho te dā zi.

¹⁰ A nūjē, guehnā rā Jesucristo dī nnōpā 'bōt'e ngue dī nhohmā ts'oquihē. A nuyā yō 'bet'o mmācja ngue yō judío, 'be ho yō zū'ē ngue ōrpābī rā 'bōt'e Ojā ya, 'nē ja rā 'bōt'e ngue hīn'yē rā nt'ēdī dā za rā ngō pōtyō jā'i.

¹¹ Nu rá ji rā zū'ē i tho, hāxra mmācja nī ma mbonnīja, ja rā xēqui mathogui-tho xā ndēxqui ja bi porbē rā ji guī nhohyō ts'oqui yō jā'i. Rā ngō p'xāya bī nt'ūđi māxōts'e rā hnīnī. ¹² Njarbūtho rā Jesús, bi zā rā n'x ngue bā tho māxōts'e rā hnīnī. Nu'a rá ji bī mām'mō mī dū, guehnā nnōpā 'bōt'e yō jā'i ngue i nhohmā ts'oqui-

hē nā. ¹³ I ēmbyō jā'i ngue rā 'bē'isā te t'ōrpā rā Jesús ngue bā tho māxōts'e rā hnīnī. Pē ma gā tēnhmahē rā Jesús, mādague'a t'ēmbī ngue rā 'bē'isā ngue dī ēc'ēihē rā Jesús. ¹⁴ Porque nuyā ja rā xīm'hāi, hīn'yē gāhē ua n'na rā hnīnī ngue di ja para zāntho. Sinoque dī tōmh-mē mān'na rā hnīnī, nūnā ja ngue dī nja m'mēfa. ¹⁵ Janāngue nuyá, ma gā ja māmāđihē Ojā para zāntho, porque nūnā rā Jesucristo mā 'bet'o mmācja hē p'x 'bē Ojā, go guehnā hāxpx 'bē Ojā'a te nnā ja māmāđihē Ojā nā. ¹⁶ Māmī pūmbēñihē, zānt'a dāmī 'yōthē rā nho, guī fāxni mmīc'ēihē co nū'a te guī pēshē. Porque gue'a dī nēqui ngue gādi ja māmāđihē Ojā'a. A nu'mō ngu'a gui 'yōthē, dā nūmānho Ojā te guī ōthē.

¹⁷ Nu'x yō n'yohē dī mānda p'x ja rā nīja, dāmī 'yōt'e te dā xi'āhē. Gui 'yōrpāhē māsu xānho, porque gue'x fāt'a nī tehē'x. I pādī ngue nu'a rā 'bēfi ōt'e, bā ēp'x rā pa di dāprā güēnda Ojā. Janāngue dāmī 'yōt'e ngue di johyatho nī māđihē, 'yo gui honnbāhē ngue ha di dū yō mmēi. Porque nu'mō hīnguī 'yēc'ēi te xi'āhē, ya hīnguī sār'x dā mā'āhē xānho.

¹⁸ Dāmī marcāhē Ojā, porque nūguī dī ēnā ngue ya xānho te nnā 'yo, 'nē dī nne gā sigue ngue nīmāntho gā n'yo xānho. ¹⁹ Nu'mō gā marcāhē Ojā, dāmī 'yāhmē ngue dā yōt'Ojā ngue n'nahmāntho gā mmagā p'x gā ma nū'āhē.

-----

²⁰ Nūnā Ojā bi 'yōt'e ngue bi bēnnāte rā Hmū Jesu-cristo 'mō mī dū. Nu'a rá ji bī mām'mō mī dū, gue'a rā ji di ja ts'ēdi para zāntho ngue dī nja rā 'da'yo cohi i ja. I ōt'e ngue nūnā rā Cristo, guehnā mā Macā Māđihē nā. 'Nē ōt'Ojā ngue yō 'yēc'ēi dī mmāđi n'na ngu n'na. ²¹ Dī nnegā ya ngue dā 'yōt'Ojā ngue dā zāp'x gui 'yōrpāhē'a te gā rá pāhā, hīnte dī m'mēdi. Dā ne Ojā ngue connā ts'ēdi rā Jesucristo gui cohē tengutho nnepe ngue gui cohē. A nuyá, ma gā ēspāhē rā Cristo para zāntho. Dā ngūt'ātho.

-----

²² Ague mā zi cū'āhē, dāmī 'yōde xānho nā rā hyā ja ua dī xi'āhē. Ya dā xi'i ha gdi japi te gui 'yōthē, pē hīngā yap'ūtho pa rā hyā. ²³ Dī pēn'nāhē rā hyā ngue nūnā mā cūhē rā Timoteo mī ofādi, ya bi bōts'e. A nuyá, nu'mō ngue hīmmā ya'atho dā zōcua ya, 'da gdā mē'be p'x ngue gā ma zēngua'āhē.

²⁴ Dādī zēngua gātho'x yō māmhyā 'bēp'x. Dā gue'x mī'da mā cūhē, gā dādī zēngua. A nuyā mā cūhē ngue yō mmēngu Italia xquet'a di zēngua'āhē.

²⁵ Ojā di jāpī gātho'āhē. Dā ngūt'ātho.

Ra Santiago

1 Nuga drá Santiago, rá mefigä Oja, 'ne rá mefigä ma Hmuħħ Jesucristo. Dadi zenguagä'ħ ma cu ngue yø mbom'metoħħ rá Israel, nu'ħ 'bæi ndap'ħ bi zä gä rá ngueñi nximhäi.

-----

2 Ague ma zi cu'ahħ, dami johyahħ ngue'mø 'dama 'dan'yo man'ħ guí säħħ. 3 Porque guí pahmħ ngue nu'mø guí säħħ rá n'ħ, 'ne himbi nts'onni nt'ec'eiħ i ja, ya man'natho gui seti te guí thohmħ 'mø. 4 Dami seti xandønho te guí thohmħ, n'namhmä ngue man'na di ndu ni nt'ec'eiħ p'ħya, hĩnte dā t'embĩ ngue di 'bedi. 5 Nu rá ja'i ngue hingui padĩ ha di japi te thogui, dā 'yāp'ā Oja ngue dā mäts'i. A nuna Oja dā xānnbi ha di japi. Nuna Oja emmeĩ di ho di mfäxte, hingui enā ngue hĩn'nā. 6 Pe nne dā 'yēc'ei rá ja'i ngue Oja dā mäts'i, 'yo di yobeni. Porque nu rá ja'i ngue hinga n'nat'a mbeni, ni maua, ni manħ rá n'yomfeni, øt'e tengutho rá jathe 'mø enna ndahi. 7 Nu rá ja'i ngue yobeni, nuna Oja hĩnte di unni. 8 Nu rá ja'i ngue n'na rá hyā dā zānni, 'ne yobeni, hĩnjam'mø di tĩnnā mmæi ndana gue'a edā 'yøt'e.

-----

9 A nu rá 'yēc'ei ngue hyoya, t'embĩ ngue hĩnte di mui, pe di johya hmaħa. Porque Oja embĩ ngue di mui rá hyoya. 10 Pe nu rá 'yēc'ei ngue rá mmemmeti, di johya hmaħa 'mø bi dinnā mmæi ngue nu'a rá mēnyu i ja, hĩnte di mui p'ħ ja rá hmi rá dā Oja. Porque gātho yø mmemmeti dā thotho. Ya guí nnuħħ yø paxi 'mø bi ndøni, hinga ya'a rá pa hāt'i. 11 Nu'a gā mpa rá hyadi 'mø mā pa, rá paxi dā 'yot'i, ya dā dāhrā døni, ya di m'æ'a te gāho. Njarbūtho rá mmemmeti 'mø di xandra mēnyu ya ngue nnepe xangu di nja, pe nu'mø bi du, dā zotrā mēnyu xā xāndi.

-----

12 Ra mmenthi di nthui rá ja'i dā zeti hangū rá n'ħ dā thogui. Porque nu'a dā zeti te thogui, mman'Oja ngue para zantho 'dap'ħ di m'mūhmĩ. Guehna di yarpabi Oja ya yø ja'i di mā Oja co gātho yø mmæi naya. 13 Nu'mø te'o so rá mmæi ngue dā 'yøtrā nts'o, 'yo sä di enā ngue Oja di bennbabi'a rá nts'o nne dā 'yøt'e. Porque Oja hingui so rá mmæi'a ngue temā nts'o dā 'yøt'a, 'ne hĩndi bennbabi yø ja'i ngue dā 'yøtrā nts'o. 14 N'na ngu n'na yø ja'i, i sose rá mmæi'a rá nts'o nne dā 'yøt'e. 15 Nu'mø ngue ya bi nja'a rá nts'o so rá mmæi rá ja'i dā 'yøt'e, ya rá ts'oqui bi 'yøtrā ja'i. Nuna rá ja'i ngue rá

'yøt'its'oqui, ya ndø'mæte drā castigo 'mø ngue di sigue.

16 Ague ma zi cu'ahħ, nu'a rá nts'o so ni mmæi gui 'yøthħ, 'yo sä guí emhħħ ngue Oja di bēn'nahħ'a.

17 Porque nu'a di 'dacħ Oja, gātho gue'a tate xāho'a. Nuna Oja bādi un'a rá nho p'ħya, gue'a bi 'yøtyø nyot'i bí ja māya. Nuya yø nyot'i ya, di pähyø hmi ya, pe Oja hĩnha gui pä'a te mman'a, nu'a mma, i mma. 18 Nu'mø mā ec'eiħ nā rá hyā majuanĩ, nuna Oja bá sānni ngue bi 'dacħ rá 'da'yo te. Bi zigahħ p'ħ 'bøhyø ja'i para ngue dyø mædi 'yēc'eiħ nā. M'mefa p'ħya, xangu mi'da yø ja'i dā 'yēc'ei rá hyā.

-----

19 Ague ma zi cu'ahħ, nu'mø toni ja'i dā zo'ahħ, dami 'yørpahħ masu. Hante ngue gui nyahħ, 'be hyācra güenda 'mø xāho te guí nne gui mmamhħħ, oque hĩn'nā. Nu'mø guí mbøcueħħ, hyācra güenda ngue'mø ni 'yup'ħ gui mbøcueħħ, oque hĩn'nā. 20 Porque nu rá ja'i mbøcue, hingui øt'a te rá nho nnep'a Oja dā 'yøt'e. 21 Jananguē nuyá, dami hyehmħ p'ħ'a te gā xānts'o. 'Yo nĩmantho guí øthħ'a te hinga njuani. Dami hyahni mmæi gui 'yēc'eiħ nā rá hyā bi ma nthuħ p'ħ ja ni mmæihħ. A nuna rá hyā nā, ja rá ts'edi ngue dā yan'na ni tehħ.

22 Pe dami 'yøthħ'a te xān'nahħ nā rá hoga 'da'yo hyā. 'Yo sä guí häni mmæihħ ngue gui 'yēnā ngue høntho gui 'yøxthohħ rá hyā. Nu'a, hĩn'nā'a. 23 Nu'a te'o høntho nne ngue dā 'yøde te mmanā hoga 'da'yo hyā, 'ne hingui øt'a te mmanā hyā, i øt'e tengutho n'na rá ja'i hētrā hmi conā hyē. 24 Nu'mø hētra hyē, i nnu rá hmi, pe nu'mø bi ġ rá hyē p'ħya, ya di pumbeni tengu rá hmi. 25 Nu rá ja'i bi 'yēt'a mmæi xandønho'a te rá hyā di mānda Oja, himbi pumbeni, nu te øde i hma, i øt'e, guehna rá ja'i di jap'a Oja te gā 'yo nā. Porque rá hyā di mānda Oja, tate ngue xandønho, 'ne nuya yø ja'i ec'ei te mmanā rá hyā nā, guehya ho yø mmæi ngue nne dā 'yøt'e te di mānda Oja ya.

26 Nu te'o gātho hingui sammrā jani ngue xānts'o gā ya, 'yo sä di hätrā mmæi, dā 'yēnā ngue rá 'yēc'ei. Nuna rá ja'i nā, ya säditho ngue thanne Oja nā. 27 Nuna Oja mā Papāħħ, i nne nā ngue nu rá ja'i majuanĩ ngue rá 'yēc'ei, dā 'yøt'e te rá nsāui rá nt'ec'ei. Dā 'yørpabi rá 'bāxte yø basi hĩnjongui 'bæi. 'Ne dā 'yørpabi rá 'bāxte yø 'danxu 'mø hĩnyħ te dā hyoni. 'Ne hĩnda 'yøtrā nts'o gā 'yo yø ja'i ua ja rá ximhäi.

-----

2 Ague ma zi cu'ahh, ngue guí ec'ejh na ma Hmuhh Jesucristo maguese, ya hingui ho ngue'mo guí huanthohu to guí nne guí mahmh. 2 Xi'mo da yarbuh ha gadi mpetihh n'na ra mmemmeti di ha n'na ra mfo'ye ngue ra oro, di he ra ulu xanho. Xquet'a da 'yot'a n'na ra hyoya hinga njuani ra he. 3 Ne go guí nnu mansuhh na ra n'yohu xanho ra he p'uya, guí 'yemphh p'uya: "Damí micua ja ra nthuts'i xanho", guí 'yemphh. Pe nuna ra hyoya p'uya, guí 'yemphh na: "Nu'a'i gá 'báhnh, ogue damí micua hái". 4 Xi'mo ngue ngu'a guí 'yothh, ya guí huantho to gadi mahmh 'mo. Eyntho go guí nts'ut'abihh ngue go guí sánhnh ndana gue'a ra ja'i di muui, ndana hinte di muui. Ya hinga hoga n'yomfeni'a p'uya.

5 Ague ma zi cu'ahh, nuna Oja, ya xpa huan'nh yø hyo-ya ua ja ra ximhai, ngue nu'mo bi 'yec'ei Oja,yntho di mmemmeti, hinda gue'a ja xangu rá mnyu. Porque nuya yø hyoya, nu'a ra nho di un'Oja p'x ha di manda, go di tocabi ya. Guehna ra nho ma yat'ibi ya yø ja'i di ma Oja co gátho yø mmeh ya. 6 Pe nu'ahh gadi 'ber-pahh rá sa yø hyoya. Go guí nnu mansuhh ya yø mmemmeti, conque guehya yø ja'i di pac'ahh ya. Nu'mo hinga 'yothh'a te di manda ya, da ma mabent'i'ahh, da ts'ixahh p'x ja ra ts'ut'abi. 7 Ya fadi ngue guí ec'ejh ra Cristo. ¿Hanja ngue go guí nnu manhohh ya yø mmemmeti i ya mants'o 'mo i hnøn'a rá maca thuhu na ra Cristo?

8 Nup'x ja ra Maca Libro i nt'ot'i p'x ra Ley i tate ngue mi'da yø ley, i ena: "Damí mahni mmic'ejui tengutho gni ne ngue di ma mammadi'i". Nu'mo ngue majuaní guí othh'a te mmana ra ley na, ya xanho te guí othh 'mo. 9 Pe nu'mo guí huantho yø ja'i gadi mahmh, ya ra ts'oqui guí othh 'mo. Ya guí festhohh'a te mmamp'x ja rá ley Oja. 10 Xi'mo ngue n'na ra ja'i da 'yot'e gátho'a te nt'ot'i p'x ja ra ley, pe con n'na parte di 'bedi hinda 'yot'e, ya festho ra ley. Ya sutho 'mo hinte bi 'yot'e te mmamp'x ja ra ley. 11 Porque guese Oja bi 'yena: "'Yo grá 'yots'om'mái". Mahøn'a ena: "'Yo grá hyote". A nuyá, nu'mo hinga 'yots'om'mái ra ja'i, pe ra hyote, ya festho'a te mmamp'x ja ra ley. 12 Gä ra hya manho gdi nyahh. Nu'a te guí othh, dague'a te nnu manho Oja guí 'yothh. Porque guí pahmh ngue da thats'ahh ra güenda conná 'da'yo ley bi zán'Oja ngue di n'yo yø ja'i nuya bi nyani. 13 A nuyá, nu ra ja'i ngue hinda huécrá mmic'ejui, hinda ma mahuequi 'mo bi thaspabi ra güenda. Pe nu ra ja'i ngue ja rá nhuecate, nu'mo bi thaxra güenda, hinte di njapi.

-----

14 Ague ma zi cu'ahh, nu ra ja'i ena ngue ra 'yec'ei ne hín temá nho di nne da 'yot'e, ya sáditho ngue ena ra 'yec'ei ra ja'i. ¿Ua da zä di nyanna ja'i ngue hontho da 'yena ngue ja rá nt'ec'ei? 15 Xi'mo ngue di 'bähma cu ngue ra n'yohu ogue ra xisu, hín'yh ra ulu da hye, ogue hín'yh te da zi. 16 Nu n'na'ahh p'uya da 'yembj:

"Da hyu ni mmeh ya. Nuya hinda se'i ya, ne hingui tu ra thuhu ya", da 'yembj. Pe nu'mo hinda unna ulu da hye ne hinda unni te da zi, ¿ndana ra nho ena ør'mo?

17 Njarbætho ra ja'i ena ngue ja rá nt'ec'ei ya. Nu'mo hingui nne ngue temá nho da 'yot'e, ya himma juani ngue ra 'yec'ei ra ja'i.

18 Xi'mo di 'bæi to da 'yena: "Nuya 'bæi to ja rá nt'ec'ei, ximmi 'bæi to øtra nho", da 'yena. Gä embæya: "¿Ha di zä di nequi ngue ja ni nt'ec'ei ne hín temá nho di fadi ngue guí øt'e? A nugä, ya da zä guí padi ngue ja ma nt'ec'ei co nu'a te ra nho dí øt'e", ga embj. 19 A nu'i, guí ec'ei ngue n'natho Oja. Xanho ngue guí ec'ei ngue høn-da n'na Oja i 'bæi. Pe xquet'a nehyø ts'onthi i ec'ei ngue n'natho Oja. Nja ngue nu'x yø ts'onthi i huaguí ngue su'a te da thogui. 20 Nu'i, di 'bæ'a'i ra n'yomfeni. ¿Ua hingui padi ngue ra nt'ec'ei hín temá nho n'youi, himma juani ngue ra 'yec'ei ra ja'i? 21 Nu ma mboxitahh ra Abraham bi 'yot'e te bi xi Oja. Janangue bi hojpabi yø ts'oqui. Porque bi n'uni ngue xta hyo rá ts'unt'x ngue xta 'yørpabi ra 'bøt'e Oja. 22 Ya guí nnuh ngue hinga hontho bi nja rá nt'ec'ei ra Abraham, sinoque bi 'yot'e te rá nsäui rá nt'ec'ei. Co nu'a te bi 'yot'e, di nequi ngue majuaní ja rá nt'ec'ei. 23 Ya bi nja'a te nt'ot'i p'x ja ra Maca Libro ngue ena: "Ra Abraham bi 'yec'ei ngue di nja'a te ra hya bi xi Oja. Nu'a i 'yec'ei p'uya, Oja bi hojpabi". Ne Oja bi 'yot'e ngue rá amigo ra Abraham.

24 Ya guí nnuh ngue nuna Oja, di hojpa yø ts'oqui yø ja'i ngue øtra nho. Pe ngue da 'yenna ja'i ngue hontho ec'ei, ya di punnbabi, nu'a, hin'na'a. 25 Nu ra Rahab, mará 'yots'om'mái na, pe Oja bi hojpabi yø ts'oqui ngue'a ra nho bi 'yot'e. Porque nu'x yø m'menhni ra Josué bi ma di axra häi, bi zomp'x mi 'bæhna ra xisu. Nu'mo mi thon'x yø m'menhni, bi 'yagui ne bi xifi ngue n'nanni man'na ra 'yu di mengui, n'namhma ngue hinda mbent'i. 26 Xi ra ja'i ngue ya xandu, ya hinte pefi. Njarbætho ra ja'i ngue himma juani ra 'yec'ei ya, hín temá nho di nequi ngue di øt'e.

-----

3 Ague ma zi cu'ahh, nu'ahh ya, hingui sä ngue to bi zä da 'yena ngue di nxännbate rá hya Oja. Porque ya guí pahmh ngue nugähe ngue dí xännbate-he rá hya Oja, ma datho ngue hascahe ra güenda Oja, a nu'x hingui xännbate nzäni'x. 2 Gäthogahh ya, xangu yø nndi hinga gue'a te dí othh. Nu ra ja'i da 'yena ngue gä gue'a ra hya mmana, rá nzegui gä ra nho ga 'yo na ra ja'i na. Porque nu ra ja'i majuaní ngue padi da zam-rá jani, guehna da zä da zamrá mmeh ngue'a te rá pähä rá do'yo na. 3 Nu'mo majapi ra freno p'x ja rá ne yø ndofani, ya sä di ts'ammí p'uya, hinte di ja. Nup'x go da t'embj di ma, ja di map'x. 4 Nu yø barco, xanno-ho'x. Nu'mo bi nthui ra ndahi i tønhi, pe hingui ani. Porque nu'a di 'yoni, hontho da 'yannba rá nt'annbi ngue di n'yo, ya da ma ra barco nup'x go da nepe di ma. 5 A nu ma janih ya, gue'a n'na ra parte n'youi ma do'yohu ngue zitchh. Pe nu'mo dá nyahh, nu'a n'na ne pømma neh, xangu nja'a.

Nu ra sibi ya, nu'mø ja bi mædi bi nzø, ra t'æspi. Pe da zä di juadi da 'yu'a n'na ra daxant'øhø 'mø bi ndæspi. ⁶ Njarbætho ma janihæ ya, æntho ra sibi na. Di ts'onna ja'i porque nu'a ra nts'o ja ua ja ra ximhäi, gä go mmanna ma janihæ. Brä thep'æ ja ra niðu'a ra sibi udi. Porque mente ra pa 'bæhra ja'i, 'bæmmæn'æ ra ja'i ngue ra ts'omhya pønnä ne. ⁷ A nu ra ja'i, i sä ngue di maxubi yø zu'æ 'bæi, yø zate, yø ts'int's'æ, yø c'eya, 'næhyø zu'æ 'bæp'æ ja ra jathe di maxubi yø ja'i. ⁸ Pe nu rá jani ra ja'i, hijnjongui pøni ngue da hyäti da zammj. Porque gue'a n'na ra nts'o'a ngue hingui sä di ts'ammj. Nu ra c'eya 'mø bi za ra ja'i, i tu ra ja'i. Njarbætho ma janihæ ya, mman'i'da yø hyä ngue n'youi ra ndate. ⁹ A nuýá, nuna ma janihæ nnä æspahæ Oja nuna ma Papáhæ. Guehna ma janihæ nnä samhæmæ yø ja'i na. Conque Oja go øt'a ngue ra ja'i ja rá te tengutho Oja. ¹⁰ Nuna ma nehæ æspa Oja, guehna ma nehæ sate na. Ague ma zi cu'ahæ, hingui ho ngue ngu'a ga øthæ. ¹¹ Xip'æ pøhra hojtehe, hingui sä ngue ja da bøp'æ ra ts'othe. ¹² Ague ma zi cu'ahæ, hingui sä ngue nup'æ ja ra za ngue ra igo ja di nzæp'æ ra ndät'a ni hu ngue ra aceituna. Hingui sä ngue nup'æ ja rá 'yæ ra uva ja di nzæp'æ ra igo. Hingui sä ngue nup'æ pø ra ts'othe, 'dap'æ da bøhmj ra hojtehe.

-----

¹³ Nu'mø to pøni ngue ra njammæi ya, æt'ammæi ra hyä øde, ya da hny ndana ra ja'i da 'yøtra nho. Nu'a ra hyä padj, gue'a øt'a, 'næ hingui æspasæ'a te øt'e. ¹⁴ I ja man'na ra hyä ya, nu ra ja'i ngue ra zeya, ra nequisæi, honi ha di nu manhose yø ja'i, guehna ra ja'i himma juani ngue ra njammæi na. ¹⁵ A nuna ra hyä pahya yø ja'i njap'æ, himma juani ngue Oja di bænnbabi ra hyä mma. Gue'a ra hyä pahyø ja'i 'bæcua ja ra ximhäi padj. Di theui tengutho rá n'yomfæni ra zithu na ra hyä na. ¹⁶ Porque nup'æ ja ra nts'eya, ya høndra sæi ja. N'na ngu n'na yø ja'i honi ha di hny mansuse, ya hin tema ntho jap'æ. ¹⁷ Pe nu ra ja'i ngue Oja øt'e ngue ra njammæi, rá mæditho di næqui ngue gä ra nho ga 'yo ra ja'i. 'Næ hingra nequisæi, hijnondi njunt'ui, di jamma-su rá mmic'æiui. I ja rá yemmæi. I øtra nho. Hingui huantho'a fäts'i. Co gä rá mmæi ga 'yøt'a te øt'e. ¹⁸ Nu ra ja'i di ja ndummæi ngue honi ha di nhojpaui'æ di njunt'ui, ya da zä di m'mæ mmanho m'mæfa.

-----

4 ¿Ua hingui pahmæ hanja ngue gadi njunthæ, xøgue høndra nnemhya gui pæfi n'na ngu n'na'ahæ? Nu'a ra ts'on'yomfæni ja'ahæ, gue'a tap'ahæ'a, hingui sä gui 'yøthæ ra nho. ² Gui nnehæ n'na ra cosa, pæ hingui sä gui timhmæ, gui nhotehæ p'æya. Nu'mø te ga nup'abi ni mmic'æihæ, gadi seyabahæ. Gui fæhmæ ra njunt'i p'æya, gui nemhya n'na ngu n'na'ahæ. Pe nu te gui nnehæ, händi n'na'ahæ, porque hingæ gue'a Oja gui äphæ. ³ A nu'mø ja te gui äphæ Oja, händi 'da'ahæ, porque hingæ gue'a ni 'yup'æ di un'a te gui äphæ Oja. Hontho gui nne ngue di ja te gui æhmæ p'æ ha gui

ø'ni pähähæ. ⁴ ¿Hanja ngue gui hæhmæ p'æ Oja? ¿Ua hingui pahmæ ngue nuya yø ja'i øt'a te ga 'yo yø ja'i 'bæcua ja ra ximhäi, gue'æ yø nsæiui Oja'æ? Janangue nu to bi zä ngue nne da 'yøt'a te ra nts'o ga 'yo yø ja'i ua ja ra ximhäi, gue'a cohi ngue rá nsæiui Oja'a. ⁵ ¿Ua gui æhmæ ngue hinte ni bontho'a te mmamp'æ ja ra Maca Libro ngue æna: "Nuna Oja, bá penhna Espiritu Santo ngue da mäcjæ ua. Guehna hingui nne naya ngue ga hæhmæ p'æ Oja"? ⁶ Nuna Oja, øtra mate ngue æmmæi fæxahæ. Porque nup'æ ja ra Maca Libro, i æna: "Nuna Oja, hingui nnu manho yø ja'i di 'yæts'i. A nuýá, nu'æ händi 'yæts'i, gue'æ fæx'æ", i æna. ⁷ Dami nehæ ya ngue gui 'yørpahæ rá pähä Oja. 'Yo gui ørpahæ rá pähä ra zithu, n'namhmæ ngue da hyc'ahæ p'æ. ⁸ Dami 'yøt'e ngue man'na gdí pahmæ Oja. A nuna Oja, da 'yøt'e ngue man'na di dinni mmæihæ hanja na. Ague gyø 'yøt'its'oquihæ, dami hyc'hæmæ p'æ ra nts'o gní 'yohæ. A nu yø ja'i ngue di ho ra pähä ja ua ja ra ximhäi 'næ xim-mi nne Oja, da hyahyø mmæi da hyc'æp'æ ra nts'o ja yø mmæi yø ja'i, da den'na Oja. ⁹ Da du ni mmæihæ, dami m'mæ ndummæi ngue ja ni ts'oquihæ. Nu'mø to thede ngue ja pmähä, da gohi ngue ra ts'on'i'a rá thede. Nu'mø gadi johyahæ, da gohi ngue ra dummmæi'a gui johya. ¹⁰ Nu'mø gui thannehæ Oja, dami m'mæmma nhug'hæ. Oja da 'yæts'ahæ 'mø ngu'a gui 'yøthæ.

-----

¹¹ Ague ma zi cu'ahæ, ogadi n'yembahäi te gní 'yo n'na ngu n'na'ahæ. Nu te'o ngue en'a häi te ga 'yo rá mmic'æiui, ogue haspa ra güenda te ga 'yo, guehna ra ja'i hingui nnu manho te mmaná ley Oja na, embi ngue hingæ gue'a i mma. Pe xi'mø gui hæxhæ ra güenda te mmaná ley, 'næ hingui øthæ'a te ra hyä mmaná ley, ya gui sänsæ te gdí 'yohæ tengutho ra ts'æt'abi ngue di mmandasæ. ¹² Pe hont'a Oja 'bæi ngue bi unna ley, 'næ nu'á, gue'a ra ts'æt'abi'a. Nu'á, go da man'a ndana ra ja'i di nyani, ndana da ma ra castigo. Pe nu'ahæ, zte go mangy'ahæ ngue gui haspa ra güenda mi'da yø ja'i te ga 'yo?

-----

¹³ I 'bæ i'da ngue di n'yæmbi: "Nuya, ogue nixudi, ga mmähä p'æ ja n'na ra danihni. Ga ma m'mæhmæ p'æ n'na jeya, ga honi te ga pæhmæ, ga tahmæ ra mænyu", di n'yæmbi. Pe nu to mmaná tengu na, da 'yøhna ra hyä ja ua. ¹⁴ Nu'i, hingui padj te ja ngue di nja nixudi. Hingui padj tema pa gui tu. Gui nnu 'mø ngue ja n'na ra gui, ja gui nnu ngue jap'æ, ja gui nnu ya hin'yæ p'æ, n'na zihmantho di m'mædi. Gui njarbætho ya, gui thotho. ¹⁵ Nuna ra hyä ja ngue gui mma, gui 'yæna: "Nu'mø da ne Oja ngue ga m'mæhmæ njammj pa, ga øthæ'a te ra 'bæfi da zä ga øthæ", gui 'yæna. ¹⁶ Pe nu'i, ya gní 'bæ'a ngue gadi 'yæx'mø gui ya. 'Næ nu'a ra n'yæts'i gui øt'e, hingui ho'a. ¹⁷ Nu ra ja'i padj ndana guehna ra nho da 'yøt'e, pæ hingui øt'e, gue'a ra ts'oqui'a p'æya, ngue hingui nne da 'yøtra nho i padj.

-----

5 Ague gyø mm̄mm̄etih̄, dam̄i 'yøhm̄ n̄a r̄a h̄ya jaua. Ḡa ma'ā ts'on̄i ngue'ā r̄a n'̄u ja ngue gui thohm̄. ² Nu'ā te guí pesh̄, ya x̄a 'ya. Nu yø hoḡa ulu xc̄á pesh̄, ya x̄a nzi yø z̄u'ē. ³ X̄a mboxjuatho n̄i m̄enyuh̄ ngue r̄a oro 'n̄e r̄a t'axi. P̄e ngue x̄a mboxjuatho n̄i m̄enyuh̄, ya d̄i n̄eq̄ui ngue nu'̄u yø ja'̄i h̄in'ȳ r̄a m̄enȳ, h̄ingá 'yørp̄ah̄ r̄a 'b̄axte. Jan̄angue guehn̄a r̄a castigo gui thohm̄ n̄a. Porque xøque x̄a petitho n̄i m̄enyu ḡadi x̄anth̄ ast̄a guehyø pa ja p'̄ya. ⁴ Nu'̄u yø m̄efi b̄i m̄p̄ep'̄u ja n̄i huah̄ih̄, h̄ingá unhn̄ yø nz̄abi. Di yap'̄ah̄ ngue h̄ingá j̄uth̄. Nun̄a Oj̄a d̄i m̄andase'ā te ḡam̄a cosa i ja, øde te m̄anya yø m̄efi di ȳap̄ate. ⁵ Nuua ja r̄a x̄imh̄ai, jan̄juan̄i ngue ḡa m'm̄mma p̄ah̄h̄. Xøgue x̄a noc'athoh̄ tengutho r̄a ts'̄udi m̄anoqui ngue d̄a tho. ⁶ Nu'̄ah̄, nuya yø ja'̄i h̄inte nd̄up̄ate, go guí s̄anh̄n̄ ngue d̄a tho ya. Nuya p'̄ya, h̄ingui t̄aqui te gui s̄anh̄n̄.

-----

⁷ Jan̄angue nuya mā zi c̄u'ah̄, oḡadi xøh̄n̄i mm̄ih̄, dam̄i tømhm̄'ā mā Hm̄uh̄ Jesucristo m̄ente d̄a zønna pa d̄a ēh̄. Conque nu'm̄o bi d̄uhr̄a huah̄i n'na r̄a ja'̄i, h̄ind̄i xøtr̄a mm̄i, tøm̄i ast̄a gue'm̄o b̄i nja'ā r̄a m̄edi thogui r̄a 'ye. A nu'm̄o b̄i n'ye'ā r̄a yond̄i p'̄ya, ya p̄adi ngue d̄i nxofo. ⁸ Xquet'ā dam̄i njath̄ p'̄ya, 'yo ḡadi xøh̄n̄i mm̄ih̄. Porque r̄a pa d̄a ep'̄u r̄a Hm̄u Jesucristo ya n̄i map'̄u.

⁹ Ague mā zi c̄u'ah̄, 'yo ḡadi nyap̄i n'na ngu n'na'ah̄, n'namhm̄a ngue h̄ind̄a th̄ats'ah̄ r̄a güenda. Porque nun̄a r̄a ts'̄ut'abi ja ngue d̄a hyaxr̄a güenda, guehn̄a Oj̄a n̄a. P̄e ya n̄i ma d̄a ep'̄u n̄a. ¹⁰ Nu'̄u yø pøn-gah̄ya Oj̄a h̄imb̄i xøhyø mm̄i, māḡague'ā ja r̄a ora ngue bi z̄a r̄a n'̄u. Dam̄i njath̄ p'̄ya, 'yo ḡadi xøh̄n̄i

mm̄ih̄. ¹¹ Porque d̄i p̄ahm̄ ngue r̄a mm̄enth̄i b̄i nth̄eui ya yø pøngah̄ya bi zeti hanḡu r̄a n'̄u bi thogui. Ḡá 'yøhm̄ te r̄a n'̄u bi thohr̄a Job, 'n̄e bi zeti. Xquet'ā guí p̄ahm̄'ā te r̄a nho bi 'yørp̄abi Oj̄a 'm̄o rá nz̄egui. P̄e nun̄a Oj̄a ēmm̄ei ja rá nhūc̄ate, 'n̄e ja rá yemm̄i.

¹² A nuya mā zi c̄u'ah̄, ja ua m̄an'na r̄a h̄ya ja ts'editho ḡa xi'ah̄. 'Yo te guí ēxh̄ n̄estigo 'm̄o guí ȳah̄, n̄i x̄ingr̄a c'amah̄ts'i, n̄i x̄ingr̄a h̄ai, h̄in tem̄a m̄an'na mā cosa gui 'yēxh̄ n̄estigo. Nu'm̄o guí ȳah̄, dam̄i 'yēmhm̄: "āh̄", ya hønt'ā guí mm̄amhm̄'ā. Nu'm̄o guí 'yēmhm̄ ngue h̄in'na, ya hønt'ā. Oguí n̄neh̄ ngue d̄a m̄en'nah̄ r̄a castigo Oj̄a co nun̄a te r̄a h̄ya guí mm̄amhm̄.

¹³ Nu'm̄o 'b̄ei to s̄a r̄a n'̄u, d̄a mat'Oj̄a. Nu'm̄o to di joh̄ya, d̄a d̄utyø alabansa. ¹⁴ Nu'm̄o to di hȳenni, d̄a zon'̄u to 'bet'o p'̄u ja r̄a n̄ija ngue d̄a marp̄abi Oj̄a. D̄a gospa r̄a aceite r̄a d̄arquēh̄i m̄ente t̄äpr̄á 'b̄axte mā Hm̄uh̄ Jesucristo. ¹⁵ Nu'm̄o d̄a 'yēc'ēi yø ja'̄i ngue r̄a Jesucristo d̄a 'yøt'e ngue d̄a yann̄a d̄arquēh̄i 'm̄o äpr̄á 'b̄axte, r̄a d̄arquēh̄i d̄a z̄a. Nu'm̄o s̄a r̄a n'̄u r̄a d̄arquēh̄i ngue yø ts'oqui x̄á 'yøt'e, Oj̄a ja rá mp̄unb̄ate. ¹⁶ Jan̄angue nu'm̄o ja rá ts'oqui r̄a d̄arquēh̄i, d̄a mā, n'namhm̄a guí mm̄arp̄ah̄ Oj̄a. R̄a d̄arquēh̄i d̄a z̄a ha h̄emb̄i. A nu r̄a hoja'̄i 'm̄o ngue jan̄juan̄i rá mm̄i ḡa mmat'Oj̄a, Oj̄a i f̄ats'i. ¹⁷ Nu r̄a pøngah̄ya Elías xquet'ā r̄a ja'̄itho'ā tenguthoj̄u. P̄e jan̄juan̄i ngue rá mm̄i i mat'Oj̄a, bi 'ȳapi ngue h̄ind̄i n'ye. 'N̄e h̄imb̄i n'ye n̄hyu j̄eya māde.

¹⁸ Nu'm̄o m̄i mat'Oj̄a māhø'n'ā p'̄ya, ngue bi 'ȳahr̄a 'ye, māhømb̄i n'ye p'̄ya. B̄i nja yø huah̄i yø ja'̄i bi uah̄i.

¹⁹ Ague mā zi c̄u'ah̄, nu'm̄o 'b̄ei te'o x̄a hyep'̄u n̄a r̄a h̄ya majuan̄i, nu'ā n'na'ah̄ p'̄ya, d̄a japi ngue d̄a pengui māhø'n'ā. ²⁰ Dam̄i p̄ahm̄ ya ngue nu to di 'b̄ärp̄a rá mm̄i rá mm̄ic'ēiui ngue d̄a hyep'̄u r̄a nts'o ḡa 'yo, ya bi yann̄a ja'̄i m̄i ja ngue d̄a ma r̄a castigo. Nu te ḡa rá ts'oqui x̄á 'yøt'e, ḡa b̄i mp̄unb̄abi.

1 rā Bēdu

1 Nūgā drā Bēdu, rá representantegā rā Jesucristo. Dadi zenguagā'x to bá sohyø häi, 'bēp'x ja yø 'dan'yo häi. 'Bē i'da p'x Ponto, 'nēp'x Galacia, 'nēp'x Capadocia, 'nēp'x Asia, 'nēp'x Bitinia. ² Bá huan'nāhē Oja mā Papáhē, porque nūná, ya padī te ja ngue dī nja m'mēfa. Rā Espíritu Santo bi 'yøt'e ngue guí cohme ngue yø ja'ī Oja. I nne Oja ngue gui 'yøthē'a te di 'bēp'āhē rā Jesucristo, gue'a di hoc'a nī ts'oquihē'a conná nguehrá ji bi māni. Dī nnegā ngue ēmmēi di 'da'āhē rá njapī Oja 'nē dā hyut'a nī mmēihē.

³ Ma gā ēspāhē Oja, nūná rá Oja 'nē rá Papá mā Hmūhē Jesucristo. Guehnā ēmmēi bi 'dacjē rá mātē nā, porque bi 'yøt'e ngue mā'da'yo dá m'mēhmē. Mā'da'yo dá m'mēhmē ngue bi bēnnāte rā Jesucristo p'x ha bi t'āgui. Janāngue zant'a dí tōmhme'a te di 'dacjē Oja ya. ⁴ Nū te dī n'nacjē, hīngyø cosa ngue dī m'mēdi, ogue dī nts'onī, ogue dī m'manhni. Sinoque dí tōmhme'a rā nho bí ja māhēts'ī xā nzān'Oja di 'dacjē. ⁵ Rāngue guí ēc'ēihē Oja, nūya m'mādi'āhē conná ts'edi Oja astā gue'mø rā pa rá nzequi. Nū'mø bi zōnnā pa p'ūya, guí pāhmē xāndōnho te gā rā nho dī n'na'āhē rāngue bi yan'āhē.

⁶ Janāngue dāmī johyahē ya, mādague'a dī nja'mø dā dū nī mmēihē ngue 'damā 'dan'yo mān'x guí thohmē. ⁷ Porque guí thohmē rā n'x ngue di ts'ā nī nt'ēc'ēihē. Guí pāhmē ngue rā oro, xāngū rá mūui, pē dī m'mēdi. Pē nūná rā oro, guep'x ja rā sibi ts'ā nā ngue'mø 'datho ogue hīn'nā. A nūyá, nūp'x ja rá hmi rá dā Oja, mān'natho dī mūui nā nī nt'ēc'ēihē i ja, ngue rá mūui rā oro. Nū'mø guí thohmē rā n'x, 'nē majuanī guí ēc'ēihē Oja, Oja dā nū mānho'āhē 'nē dā 'yēts'āhē 'mø rā pa dā ēp'x rā Jesucristo. ⁸ Nū'a rā Jesucristo gādī māhmē ya, mādague'a hīngā nūhē. Nū'á, guí ēc'ēihē ya, mādague'a hīnguí hēthē. Pē gādī johyahē co n'na rā pāhā hīnguí sã di hma te gānho. ⁹ Rāngue guí ēc'ēihē ya, dī nyānni tehē.

¹⁰ Yø pōngāhya Oja, bi 'bet'o rā hyā ngue'a rá mātē Oja di 'da'āhē. Nūya yø pōngāhya ya, bi ja ndūmmēi bi hyonī te 'bē'a nne dā 'yøt'Oja ha dī nyanyø ja'ī.

¹¹ Porque rā Cristo bi 'yøt'e ngue n'youi rā Espíritu Santo ya yø pōngāhya. Nūná rā Espíritu Santo, bi japi dā 'yotrā hyā ngue rā Cristo i ja ngue dā zā rā n'x, m'mēfa p'ūya, dī mmandasē. Pē nūya yø pōngāhya ya, bi ne extā mbādī te'o mā ja'ī nā dā bōnī ngue rā Cristo, ogue temā pa dī m'mēi. ēmmēi bi hyonī ha di dīnī hanja rā hyā. ¹² Nūya p'ūya, bi t'ut'ī ngue hīndā fādī te gā

mbōnnā hyā bi 'yot'i, astā ja guehyø pa dí 'bēhmē ya dā fādī. A nūyá, nū te bi 'yot'x yø pōngāhya'x, ya gā tīhmē te gā mbōnnā hyā 'mø mī si'āhē rā hogā 'da'yo hyā ya. Porque nū to bi xi'āhē rā hyā, gue'a rā Espíritu Santo bá 'bēnnābāi māhēts'ī bi hatrā ts'edi. Ya gā pāhmē ya yø hyā ya, guehya ēmmēi nne dā bahyø anxe Oja ya.

-----

¹³ Janāngue dāmī tēnnī n'yomfēnīhē, 'nē dāmī sāmse nī n'yomfēnīhē. Guí cāmfeñi guí tōmhme'a rá mātē Oja di 'da'āhē 'mø bá ēhrā Jesucristo. ¹⁴ Nū te di 'bēp'āhē nā Oja mā Papáhē, gue'a guí 'yøthē'a. Nū'a rā nts'o xca 'yøthē m'met'o 'mø hīngmānī pāhmē Oja, 'yo nīmāntho guí øthē'a ya. ¹⁵ Nūná Oja bi zo'āhē ngue dyø bāsī'āhē. Nūyá, tengūtho Oja ngue tātē xānho, xquet'a guí njathē p'ūya ngue tātē xtānho te gdī n'yohē.

¹⁶ Nūp'x ja rā Mācā Libro, nt'ot'i p'x rā hyā ngue ēnā: "Dāmī 'yøthē'a tātē xānho, porque nūgā tātē xānhogā", ēn'Oja. ¹⁷ Nū'mø guí mmat'Ojāhē, guí ēmhme p'ūya: "Mā Papá'i Oja", guí ēmhme. Pē nūná Oja, hīndā huantho ndanā rā ja'ī dā hyāspā rā güenda te nnā 'yo n'na ngū n'najē nā. Janāngue jatho guí n'yo mānsūhē mēnte rā pa guí 'yohē ua ja rā xīmhāi. ¹⁸ Nū'mø mān'met'o sāditho te gmanī m'mēhmē tengūtho bi 'yut'a nī mboxitahē. A nūyá, ya guí pāhmē'a te rā njut'ī bi nja ngue bi ma māpōhō'āhē. Nū'āhē, hīngrā oro ogue rā t'axi bi njut'ī ngue guí mpōhmē. ¹⁹ Sinoque gā mpōhmē conná mācā ji bi mānnā Cristo 'mø mī dū. Bi tho rā Cristo tengūtho 'mø bi tho n'na rā dē'yo ngue dā t'ōtrā 'bøt'e 'nē hīnte mānts'o di ja, sinoque di tātē xtānho. ²⁰ Nūná rā Cristo, hante ngue dī nhohrā xīmhāi, ya bá ts'ānnbi ngue dā dū. Pē bi zōnnā pa bi m'mēcua ja rā xīmhāi 'nē bi dū conná nguecjē. ²¹ A nūyá, rāngue gā pāhmē rā Cristo, ya guí ēc'ēihē Oja ya. Nūná Oja bi xoxpē ha bi t'āhrā Cristo 'nē bi 'yēs-pābi. Janāngue nūná guí ēc'ēihē ya, guehnā Oja nā. A nū'a rā nho bí ja māhēts'ī guí tōmhme, guehnā Oja di 'da'āhē nā.

²² Nū'a te mmanā rā hyā majuanī gue'a guí øthē'a, nū'a rā nts'o mī ja nī mmēihē m'met'o, bi hyācra Espíritu Santo'a. A nūyá, ya majuanī gādī māhni cūhē ya. Janāngue dāmī ja ndūmmēi guí sigue guí māhni cū n'na ngū n'na'āhē. ²³ Nūná rá hogā 'da'yo hyā Oja, i ja para zāntho nā. Rāngue gā 'yēc'ēihē nā rā hyā ya, ya ja'āhē rā 'da'yo te. Hīmbi n'na'āhē rā te ngue dī njap'x rá nzequi, sinoque guehnā rā te i ja para zāntho bi n'na'āhē. ²⁴ Nt'ot'i p'x ja rā Mācā Libro rā hyā ngue ēnā:

“Nū gātho yø ja'ī 'bæi, tengutho yø paxi ngue da thotho. Nū'a rā nho gā 'bæhyø ja'ī, tengutho yø dønī yø paxi ngue da thotho. Rā paxi da 'yot'i, da dāhrā dønī p'uya. ²⁵ Pē nūnā rā hyā Ojā, ja para zāntho nā”. Nūnā, guehnā rā hyā nā ngue rā hoga 'da'yo hyā bi ma mā øte'āhæ.

-----

2 A nuyá, dāmī hyehmæ p'æ'a te gāmā nts'o i ja. O guí nnehmæ ngue māxøts'etho dī nēquī ngue xtā nho nī mmæihæ, sinoque dāmī nehæ ngue dā gue'a te mājuānī guí mmāmhmæ. O guí seyahæ. O to guí nnøm-mān'æhæ. ² Nū yø 'uēne ngue ts'ædrā pa xā mmi, i nne drā xi'ba ngue di zacyø do'yo. Guí njathæ p'uya, dāmī nehæ nā rā hyā Ojā ngue n'nat'a, para ngue di zajnī 'da'yo tehæ. Mān'na mān'na gdī tīmhmæ rā hyā, asta gue'mø dā zædi guí mpøhmæ. ³ Ngūnā guí 'yøthæ ya, porque ya bi dīnnī mmæihæ ngue xānho rā mæte Ojā.

⁴ Mān'na gdī hyomhmæ hanja nā rā Cristo. Nūnā, tengutho n'na rā do ngue rā mædi bi thømbā rā ngu Ojā. Yø ja'ī bi ne bi 'yēnā rā do nā, pē Ojā bá huanhni ngue dā hyømbā rā ngu. ⁵ Dāmī ne ngue dā nøpā do'āhæ Ojā p'æ ha nthøe n'na rā ngu ngamhmat'Ojā. 'Nē gue'āhæ dā nøpā mmæcja'āhæ para ngue guí mmat'Ojāhæ. I nny mānho'āhæ Ojā, porque guí æc'æihæ rā Jesucristo. ⁶ Nt'ot'i p'æ ja rā Mācā Libro ngue Ojā i ē-nā: “Nūp'æ Sión, gā pecā p'æ n'na rā do ngue dā nøpā ts'at'i mā ngu. Gue'a n'na rā do ngue rā thanhni, ngue tæte dī muui. Nū to dā 'yēc'æi nā rā do nā, hīnjām'mø dā zønna pa dā 'yēnā ja'ī ngue hīmma juanī'a te æc'æi”.

⁷ A nuyā ngue guí æc'æihæ rā Cristo, ya guí pāhmæ ngue tæte dī muui nā. Pē nt'ot'i te dā thohya yø ja'ī hīngui æc'æi, i ēnā: “Nūnā rā do hīmbi nū mānho yø hyøn-nīgu, guehnā rā do brā 'bæpo p'æ brā fæhrā jado nā”. ⁸ Xquet'a nt'ot'i rā hyā ngue ēnā: “Guehnā rā do dā 'yøt'e ngue di fesyo ja'ī nā. Guehnā rā mædo dā 'yøt'e ngue dā dāhyø ja'ī nā”. Nuyā yø ja'ī di fes'nā rā do nā, tengutho xpā ts'ännbi dā thogui to hīngui æc'æibi rā hyā Ojā.

⁹ Pē gue'āhæ ya yø ja'ī yø thanhni Ojā. Gue'āhæ ya yø mmæcja thanne nā Ojā mā dast'abiæ. Nū'āhæ, ya gā hyehmæ p'æ rā nts'o ngue ya yø ja'ī'āhæ Ojā. Janāngue guí tænsæ rā hyā ngue tæte xānho Ojā. Guehnā bi zo'āhæ 'mø gmī 'yohæ p'æ ja rā 'bæxui ngue rā nts'o, ngue gdī mähā p'æ ja rā nyot'i Ojā. ¹⁰ Nū'mø mān'na rā pa, hīmmayø ja'ī'āhæ Ojā 'mø. Pē nuyá, ya yø ja'ī'āhæ Ojā ya. Nū'mø mān'na rā pa, hīmmi tīnnī mmæihæ hanja nā rā mæte Ojā 'mø. Pē nuyá, ya bi 'da'āhæ rā mæte Ojā ya.

-----

¹¹ Ague mā zi cū'āhæ, gue'āhæ hīngyø mmēngūhæ ua ja rā xīmhäi, porque gyø mmēngūhæ māhæts'i. A nuyā, guí säyathohæ ua. Dí xi'āhæ ngue 'yo di tap'āhæ rā nts'o so nī mmæihæ. Jatho ngue guí samsæ nī mmæihæ.

¹² Dāmī n'yo mānhohæ p'æ ha 'bæhyø ja'ī hīngui æc'æi rā Cristo. Nuyá, guehya nnømman'æ'āhæ ya, æmbi ngue

gyø ts'oc'æihæ. Pē dā zønna pa dā badi ngue mājuānī xānho te guí øthæ. Janāngue dā 'yēsþabi Ojā 'mø rā pa dā zøcua.

¹³ A nuyá, rángue guí nne gui yørpahæ rā pähā Ojā, dāmī 'yøthæ'a te dī mānda yø n'yohæ xā t'æts'i ngue ja yø cargo. Nū'a rā dast'abi dī mānda p'æ ja nī häi guí 'bæhmæ, dāmī 'yēc'æihæ. ¹⁴ Dāmī 'yēc'æihæ rā gobierno xā 'yēxra dast'abi ngue dā gotyø ts'oc'æi 'nē dā nū mān-ho'æ yø ja'ī øtrā nho. ¹⁵ I nne Ojā ngue gui 'yøthæ rā nho n'namhmæ dā gatyø hyæ'æ yø m'memmæi ja'ī hīngui padi hanja rā hyā. ¹⁶ A nuyá, ngue bi thøgahæ p'æ rā ley nūnā mādi ja ts'edi ngue gā mmähā rā castigo ya, ya hīndi mādagahæ nāya. Pē 'yo sä guí æhmæ ngue sätho māhønga øthæ rā nts'o. Nū'á, ya hīn'nā'a. Dāmī nehæ ngue ya guí ohæ rā 'yē Ojā. Nū te di 'bep'āhæ Ojā gui 'yøthæ, dāmī 'yøthæ. ¹⁷ Dāmī nū mān-suhæ gātho yø ja'ī. Dāmī māhni mmi'yēc'æihæ. Mā dætho guí suhæ Ojā. Dāmī 'yørpahæ māsu rā dast'abi 'bet'o ngue dī mānda p'æ ja nī häihæ.

-----

¹⁸ Ague gyø hmiqūihæ, dāmī 'yēc'æi nī hmūhæ, 'nē dāmī nū mānsuhæ. Hīngā hønt'æ yø hoja'ī ya mantūdi guí 'yēc'æihæ, sinoque xquet'a 'nē'æ ya mānzaqui guí 'yēc'æihæ. ¹⁹ Nūnā Ojā, i nny mānho to sä rā n'æ hīngui ja te rángue'a, dī n'ūni sä rā n'æ ngue nne dā 'yørpā rā pähā Ojā. ²⁰ Pē nū'mø guí øthæ rā ts'oqui 'nē gue'a gā 'bep'āhæ'a, mādague'a gui seti te t'øt'āhæ, pē ya hīn'yæ te dī nū mānho'āhæ Ojā 'mø. A nū'mø ngue rā nho guí øthæ, 'nē bi ma mā'æni'āhæ, 'nē gā sethæ, ya gue'a dī nū mānho'āhæ Ojā'a. ²¹ Porque guehnā i ts'o'āhæ nā ngue guí njahæ p'æ. Nū rā Cristo bi zā rā n'æ connā nguēcjæ. Tengū bi 'yøtrā Cristo, dā ngu'a guí 'yøthæ ya. ²² Porque rā Cristo hīmbi 'yøtrā ts'oqui, 'nē hīn temā fehni bi thīnnbi. ²³ Nū'mø mī ts'anī, hīn mādi cots'a te gā ts'anī. Nū'mø mī zā rā n'æ, hīmbi pihyø ja'ī. Sinoque di dādrā güenda te t'ørpe co nūnā Ojā haxra güenda xānho. ²⁴ Rā Cristo bi 'dømbā rā do'yo p'æ ja rā pont'i, bi tho connā nguemā ts'oquiæ. Bi ne ngue ya dā zep'æ rā ts'oqui dí øthæ, nnepe ngue gā rā nho gdā m'mæhmæ. Bi n'ūni ngue bi zetrā do'yo, go bi tho'a rā ndæte mī ja ngue xcā thohmæ. ²⁵ Ya xqui hyehmæ rā 'yū tengutho yø de'yo 'mø bi n'ūēni. Pē nuyā gā penjæ p'æ 'bæhni mā-di fät'a nī tehæ.

-----

3 Ague gyø xisuhæ, dāmī 'yēc'æi nī dāmmeæ. Nū rā xisu 'mø 'bæhrā dāmme ngue hīngui æc'æi rā hyā Ojā, dā zønna pa dā 'yēc'æi 'mø dā nū'a te rā nho gnī 'bæhmæ. Hīmma hyonī te guí xihmæ ngue di 'yēc'æi rā hyā. ² Porque rā n'yohæ dā hyacrā güenda hanja ngue guí 'bæ mmānhohæ, 'nē ja nī ts'ūhæ. ³ Nū'a te gdī nhocjæ, hīngā høntho gui xø nī yāhæ ngue māhotho dī nēquī, oque gui særpahæ yø oro, oque gui hyehæ rā ulu tæte xānho. ⁴ Nū'a te gdī nhocjæ, gue'a te dī nzai ngue drā dønī mbo nī mmæihæ. Nū'mø gui yāhæ, māzihotho gdī nyāhæ. Nūnā, guehnā æmmæi di ho Ojā nā. ⁵ Mān-

jam'mø ngu'a manj nhocyø xisu ngue mī nny mansu Oja. Mī nnøx Oja 'nē mī ɛc'ɛj yø damme. ⁶ Tengy rā Sara bi 'yɛc'ɛj rā Abraham, 'nē i hutj ngue rā hmy. Ny-nā rā Sara hīnte bi zu, bi 'yøt'a te xanho. A nu'ahx, ya gue'ahx yø t'ixu'ahx naya, ngue'mø gui 'yøthx tengutho bi 'yø'nā.

⁷ Yø n'yohx xquet'a dí xifi, damj m'mühm xanho nj xisuhx. Gui 'yørpahx masy, porque yø xisu hingui nzaqui tengutho gā nzaqui'ahx. Damj sühx porque xquet'a 'nēhya 'da'in'da'a thohx rā mate ngue rā 'da'yo te. Guehnā gui 'yøthx naya, n'namhmā ngue nu'mø guí mmat'Ojahx, dā 'yø Oja te gui xihmæ.

⁸ Ja ua nā rā hyā gui 'yøt'e gātho'ahx. Gui 'yøt'e ngue xøgue dā 'da'igu nj n'yomfēñihx. Damj 'yøt'e tengutho 'mø egadi ncuhx. Dī nja nj yemmühx. Ogadi 'yɛx'mø guí yahx. ⁹ Nu'mø xants'o te øt'ahx n'na rā ja'i, 'yo gadi cospahx te øt'e. Nu'mø ts'an'ahx, 'yo guí satehx. Hante damj 'yāphx Oja ngue di japi to san'ahx. Ya guí pahmæ ngue gue'a i zo'ahx Oja'a, n'namhmā di jap'ahx Oja.

¹⁰ Ngu'a nt'ot'i p'x ja rā Maça Libro ngue ɛna: "Nu'mø guí nne gui ho'a te gñi 'bühmæ, oque guí nne guí nnyhx yø pa xanho, damj samnj jani 'mø guí yahx, 'yo guí ya mants'ohx. 'Nē 'yo guí mmanā fēhñi p'x ha guí yahx. ¹¹ Damj hyehmæ p'x rā nts'o, damj 'yøthx rā nho. Damj ja ndymmæi gui hyoni ha gdí hojpa yø mmui'x s'ahx. ¹² Porque Oja i nny manho 'mø hetyø hoja'i. A nu'mø bi mat'Oja p'uya, Oja ørpa masy te xifi. Pē ny yø ja'i xants'o te øt'e, hingui nny manho Oja 'mø hēti".

¹³ Te'o guí ɛnā di ʉn'ahx 'mø guí øthx rā nho? ¹⁴ A nu'mø guí sähx rā n'x ngue rā nho guí øthx, rā mmēnthi gā nthēx 'mø. Nu'mø bi pi'ahx yø ja'i, osā gui sühx, 'yo dādi fetni mmühx. ¹⁵ Damj ny mansuhx rā Cristo, porque gue'a nj Hmyh'a. Nu'mø to dā 'yänni hanja'a nj nt'ɛc'ɛjhx i ja, zant'a ya gdí padj te gdí thahmæ. Ny to nzo'ahx, 'yørpahx masy, pē gui nyā manhuhj ha gdí nyahx. ¹⁶ Nu'a guí pahmæ ngue xanho, gue'a gui 'yøthx'a. Janangue dā mes'yø sä'x nømman'x ahx ngue gui ɛc'ɛjhx rā Cristo. ¹⁷ Xi'mø nne Oja ngue gui sähx rā n'x, man'na xanho gui sähx rā n'x ngue guí nne gui 'yøthx rā nho, hinda gue'a gui sähx rā n'x ngue di ja nj ts'oquihx. ¹⁸ Rā Cristo bi zā rā n'x ngue bi tho. Gue'a i nhogui para zantho gā mā ts'oquihx'a. Ny-nā rā Cristo ngue rā hoja'i, bi dy rángue mā ts'oquihx, para ngue gā nhojpahx Oja. Mājuani bi dy rá do'yo rā Cristo, pē hīmbi dy rá te. ¹⁹ Hante di bēnnate rā Cristo, bi ma bá xi'a n'na rā hyā'x yø ánima ofādi. ²⁰ Guehya yø ja'i hīmbi 'yɛc'ɛj rā hyā 'mø rā tiempo bi m'mührā Noé. Mente rā tiempo bi hocra barco rā Noé, bi zerpabi yø ja'i Oja. Hōndi hyato njā'i bi nyani ngue bi 'yo rā barco gā nja rā ndate 'ye. ²¹ Njarbutho nā rā hyā si'ahx ya, gui nyamhmæ 'mø guí nxixyahx rángue bi bēnnate rā Cristo 'mø mī dy. Nu'mø guí nxixyahx, hinga hōntho ngue dā bo nj do'yohx, sinoque gue'a rā hmēya'a ngue guí āphx Oja ngue di hoc'a nj ts'oquihx. ²² A nuyá, bi ma mahēts'i rā Cristo, bí 'bøp'x bí ja rá n'yēi Oja. Gā di

manda yø anxē, gātho'x bí ja yø 'befi mahēts'i, gā di manda.

-----

4 Bi zā rā n'x rā Cristo 'mø mī m'mæcua ja rā ximhäi. Dā gue'ahx ya, 'yo guí sy guí sähx rā n'x, porque ny to sä rā n'x, gue'a hēp'x rā ts'oqui'a. ² A nuyá, mente rā pa guí 'bühmæ ua, 'yo guí øthx'a rā nts'o nnøpā pähä yø ja'i, sinoque gue'a rá pähä Oja gui 'yøthx. ³ Dā zerp'x'a rā nts'o xcā 'yøthx yø pa xā thogui ngue gmi øthx tengutho øtyø ja'i hingui ɛc'ɛj Oja. Guehya yø ja'i hingui nne di ts'ammi, øt'a te yø pähäse. I iti, di hi yø ja'i p'x øt'a ngo, hinha rá nzegui si ɛj. A nu'mø thanne yø dāhmy, xants'o te øt'e. ⁴ Nuyā yø ja'i ya, hingui 'yo yø mmæi hanja, ngue ya hingui nne gui 'yøthx'a te rā nts'o øt'e. Janangue nnømman'x ahx. ⁵ Nuyá, guehya dā hyaspa rā güenda Oja ya. Porque Oja, ya xā nzänni ngue dā hyaspa rā güenda'x i te, 'nē'x xandy. ⁶ A nuyā yø ja'i ya xandy, bi sihra hoga 'da'yo hyā 'mø manjam'mø. Ny to gā bi 'yɛc'ɛj nā rā hyā nā, tengutho Oja ngue 'bøi para zantho, njarbutho ya yø ja'i ya, 'bøhyø te, madague'a ya xandy yø do'yo. Porque Oja bá sännbi ngue dā dy gātho yø ja'i.

-----

⁷ N'na pa ngu n'na pa bá cuatra pa ngue dā gua'a nximhäi. Janangue damj samnj n'yomfēñihx, damj padj xanho ha gdí mat'Ojahx. ⁸ Nu'a mā datho ja ngue gui 'yøthx ya, jatho ngue ɛmmēj guí mmađi n'na ngu n'na'ahx. Porque rā ja'i di mahrá mmic'ɛjui, madague'a thojpātho hingui ho te ørpabi, pē di pūnnbi. ⁹ Co n'na rā pähä, damj n'unna ts'äya n'na ngu n'na'ahx p'x ja nj ngumhmæ. ¹⁰ N'na ngu n'na'ahx di 'da'ahx rā ts'edi Oja ngue dā zā gui 'yøthx 'damā 'dan'yo mā'befi, n'namhmā ngue gui fāxni cuhx. Damj 'yøt'e xanho rā 'befi bi n'na'ahx. ¹¹ Ny to bá ts'ännbi ngue dā manā hyā, pē gue dā gue'a rá hyā Oja dā mā. Ny to bá ts'ännbi ngue dā 'yøtra 'bäxte, dā 'yørhma rā 'bäxte nnep'a Oja dā 'yøt'e. Ny te gā guí øthx, damj 'yøthx ngue ny to ɛc'ɛj rā Jesucristo dā 'yɛspabi Oja. Nunā, guehnā tate nā, 'nē ja rá ts'edi para zantho. Dā ngut'atho.

-----

¹² Ague mā zi cū'ahx, ogadi 'yøthohx 'mø bi ts'x'ahx. Porque jatho ngue dā ts'x'ahx, n'namhmā di nēqui ngue'mø dē nj nt'ɛc'ɛjhx oque hīn'nā. ¹³ Damj johyahx 'mø guí sähx rā n'x tengutho bi zā rā Cristo. A nu'mø bi zøcua'a, mā datho guí johyahx p'uya. Porque di nēqui ngue maguese. ¹⁴ Nu'mø nnømman'x ahx yø ja'i ngue guí ɛc'ɛjhx rā Cristo, rā mmēnthi gā nthēx 'mø. Gue'a guí nēqui'a ngue guí n'yohx nā rā Espiritu Santo maguese. A nuyā yø ja'i nnømman'x Oja, pē nu'ahx p'uya, guí nny mansuhx Oja. ¹⁵ Ny to øtra ts'oqui, jatho ngue dā zā rā n'x. Tengy yø hyote, yø bē, yø ts'oc'ɛj, 'nē'x di nthintyø asunto ja yø mmic'ɛjui. Pē nu'ahx mamj njahx p'x. ¹⁶ A nu'mø to sä rā n'x ngue tēnnā Cristo, 'yo di pesrá sä, sinoque di ja māmāđi

Oja ngue ɛc'ɛi rā Cristo. ¹⁷ Ya bi zønna pa da mēdi da hyaspa rā güenda Oja yø ja'i. Pe rá mēditho da thas-cahē rā güenda ngue ya yø basigahē Oja. ¿Pe Hague ngu rā castigo da nu'x to hinguí ɛc'ɛi nā rá hoga 'da'yo hyā Oja 'mø? ¹⁸ Ngūnā nt'ot'i p'x ja rā Macā Libro ngue ɛnā: "Xi'mø rā hoja'i, xahɛnniitho ha di nyāni, ¿hapē go di nɛquí'a ja rá ts'oqui 'nɛ hinguí su Oja 'mø?" ¹⁹ A nuyá, nu'mø ya xpā nzän'Oja ngue da zā rā n'x to øtrā nho, di siguehmā yø ja'i da 'yøtrā nho, 'nɛ di dāpyø te Oja. Nūnā Oja bá zänni ngue bá m'məhyø ja'i, hinguí hegahē nā.

-----

5 Nuyā yø n'yohē 'bet'o p'x gadi mpetihē, xquet'a 'nɛcā 'da'igu mā 'bɛfigā'be'x, ngue dadi japā majuaní yø ja'i ha bi nja ngue bi dū rā Cristo. Nūnā rā ts'edi di unna Cristo 'mø bá ɛhɛ, 'da dí tocatogāhe nā. Jap'x n'na rā hyā dí nne gā xi'ahē ya. ² Ague n'yø'ahē, dami fāhmē ya yø ja'i xā pet'a Oja p'x ha guí 'būhmē. Pe hīngrā ts'editho gdi fāhmē, sinoque mpāhā gdi fāhmē. 'Nɛ 'yo guí ørpahe rá 'bɛfi Oja ngue rā mɛnyū guí nnehe, sinoque guí fāhmē yø ja'i co n'na rā pāhātho. ³ 'Yo guí nne ngue guí mandahē yø ja'i guí fāhmē. Nuyā yø ja'i xā pet'a Oja, dami cāmbahē rā 'yū te da m'mxi. ⁴ A nu'mø bi zøcua rá Hmū yø mādi, nu'a rá njapi Oja di 'da'ahē hīnjam'mø da thogui.

⁵ Xquet'a yø ts'ənt'x dí xifi, nuyā yø n'yohē 'bet'o p'x ha gadi mpetihē, dami 'yɛc'ɛi te xi'ahē. A nuyá, gātho'ahē, 'yo gadi 'yɛx'mø guí yahē. Porque Oja hīnguí nny mānhø'x di 'yɛts'i, pe di unná mäte ya yø ja'i

hīndi 'yɛts'i. ⁶ Janangue ogađi 'yɛxhē, porque guí pah-mə ngue hønse Oja ja rá ts'edi. 'Nɛ da 'yɛhrā pa ngue da 'yɛts'ahē Oja. ⁷ Nu'a te gui hɛmphē, dami xihmē Oja, porque guehna fā'ahē nā.

⁸ Dami samni n'yomfɛnihē, dami mfāhmē xānho. Porque nu'a ni nsəihē gue'a rā zithū'a, øt'e tengutho n'na rā zate i guɛ, di thɛt'i ngue honi to da za. ⁹ Nu'a rā zithū dami tønhnē. Dami zajni mməihē connā guehni nt'ɛc'ɛihē. Ya guí pađi ngue nu'a rā n'x guí sāhē, xquet'a ngut'a thohni cūhē 'bɛi gā rā ximhäi. ¹⁰ Guesē Oja báđi uní gātho rá mäte, bi zon'nahē ngue para zāntho di toca'ahē rá ts'edi di unna Cristo. Nu'mø ya bi tho'a rā n'x guí sāhē, ya mits'ədyø pa da 'yøt'Oja ngue ya hīn temā nts'o nma thīn'nahē, da 'yøt'e ngue guí ndəhē, ya rā seguro ngue hīnte guí jahē. ¹¹ Nūnā Oja, tate ja rá ts'edi para zāntho. Da ngut'atho.

-----

¹² Ja ua rā carta dí pen'nahē, da gaxmā cūhē rā Silvano. Dami 'yɛc'ɛi te da xi'ahē nā. Hīmma ya'møtho dá ot'ahē nā rā sɛcua jāua. Dí nne ngue gā ha'ahē rā ts'edi, dadi ja'ahē majuaní ngue nūnā rā hyā dá ot'i, ja mmangua ha di njap'x di jap'ahē Oja. Co nūnā rā hyā naya, gā dəhē.

¹³ I pen'nahē rā nzengua ya ni cūhē 'bɛcua Babilonia, nuyā yø thanhni Oja tengutho'ahē. Nūnā rā Marco, ɛntho mā ts'ənt'əgā nā, xquet'a di zengua'ahē. ¹⁴ Dami nzengua n'na ngu n'na'ahē, co n'na rā beso tengutho guí nny mānsu'x ɛxā di ncy. Dí nne ngue da hyū ni mmxi gātho'ahē ngue guí n'yohē rā Jesucristo.

2 rā Bēdu

1 Nūgā drá Simu, 'nē drá Bēdu, rā mēfigā rā Jesucristo, 'nē rá representantegā'a. Dādi zengua'x to gā ja rā hoga nt'ēc'ēi jagāhe ua. Porque nūnā mā Yāntehē Jesucristo, guehna mā Ojāhē i nne nā ngue to bi zā mā jā'i dā 'yēc'ēi. ² Dī nne ngue mān'na gdí pāhmē Ojā co 'nēhna mā Hmūhē Jesucristo, n'namhma ngue mān'na di jāp'āhē 'nē mān'na di hyūt'a nī mmūihē.

-----

³ Ya 'yo mā mmūihē ngue nzongāhē rā Jesucristo, porque ya tīmā mmūihē ngue māguesē nā. Rāngue dí pāhmē rā Cristo ya, i ja rā ts'edi Ojā dā 'yōt'e ngue nūnā rā hyā rā n'youi mā nt'ēc'ēihē, guehna gdā 'yohē nā. ⁴ Jānāngue tātē māzihōtho rā hyā māyat'i ngue dī n'nacjē. 'Nēcjē dā zā gā ōthē rā nho ya, tengūtho Ojā ngue gā rā nho ōt'e. Ya hīnnī māntho gā nne gā ōthē rā nts'o ja ua ja rā xīmhai ya.

⁵ Jānāngue hīngā hōnt'a dī nja nī nt'ēc'ēihē, dāmī ja ndūmmūi ngue mān'na gdí n'yo mānhohē. Hīngā hōnt'a gdí n'yo mānhohē, dāmī 'yōt'e ngue mān'na di xohñī n'yomfēñihē. ⁶ Hīngā hōnt'a di xohñī n'yomfēñihē, dāmī sāmse nī mmūihē. Hīngā hōnt'a gdí sāmse nī mmūihē, dāmī seti te guí thohmē. Hīngā hōnt'a gdí seti te guí thohmē, dāmī 'yōrpāhē rā pāhā Ojā. ⁷ Hīngā hōnt'a gdí 'yōrpāhē rā pāhā Ojā, dāmī māhñī cūhē. Hīngā hōnt'a gdí māhñī cūhē, dāmī māhmē gātho mī'da yō jā'i. ⁸ A nū'mō ngue guí ōthē ya yō hyā dí xi'āhē ya, 'nē gādi ja ndūmmūihē ngue hīnte dī m'mēdi, ya hīnjōndā 'yēmbī ngue hīngā gue'a guí ōthē p'ūya. Ya hīngā sārētho gā pāhmē nā mā Hmūhē Jesucristo p'ūya. ⁹ Pē nū te'o hīngūi ōtya yō hyā dí xi'āhē ya, guehya njot'i yō n'yomfēñī ya, tengūtho 'mō di xādā, hīngūi tīnyō mmūi ngue Ojā bi pūnnbābi yō ts'oqui xā 'yōt'a m'met'o.

¹⁰ Jānāngue nūya mā zi cū'āhē, dāmī ja ndūmmūi guí n'yo mānhohē, n'namhma ngue dī nēquī ngue bā huan'nāhē Ojā, jānāngue bi zon'nāhē. Nū'mō guí 'yōthē nā rā hyā nāya, ya hīnha gnī nhyehmē Ojā p'ūya. ¹¹ Gue'a gdi segurāhē'a ngue nūp'x ha dī mānda para zāntho nā mā Yāntehē rā Hmū Jesucristo, di n'na'āhē rā nt'ēdi guí thohmē.

¹² Jānāngue thojpātho dí nne gā ben'nāhē ya yō hyā ya, mādague'a ya guí pāhmē hanja, 'nē hīngūi yobēñihē ngue mājuāni te mmānna rā hyā bi sār'nāhē. ¹³ Mēnte dí 'bēi, dí ēnā ngue xānho te dí ōt'e ngue dī nzop'a nī nzaquihē ngue guí 'yōhmē ya yō hyā ya. ¹⁴ Porque mā Hmūhē Jesucristo ya xā xiqui ngue hīmmā ya'atho gā tū. ¹⁵ Jānāngue di hogā mā mmūi

ngue dí xi'āhē nā rā hyā nā, n'namhma ngue nū'mō ya xcā tūgā, zant'a dā zo nī mmūihē ya yō hyā ya xtā xi'āhē.

-----

¹⁶ Ya dā xān'nāhē rā hyā ngue jāse rā ts'edi nā mā Hmūhē Jesucristo, 'nē māhōndā ēcua nā. Nūnā rā hyā nā, hīngā cuento nā ngue dā ts'āntho. Sinoque conma dā dā nūhe ngue māguesē nā rā Jesucristo. ¹⁷ A nūnā Ojā rā Papá nā, bā nūyā māyā ngue ēspābi, bi 'yēnā: "Nūnā 'bēcua ya, guehna mā Ts'ant'x dādi mādi. A nūyā, jānjuāni ngue ja gāmpāhā connā guehna", bi 'yēnā. ¹⁸ Nū'a rā ora ngue nmi 'bēcāhe p'x ja rā ndūxcā nyūni nā mā Hmūhē Jesucristo, ngūnā rā hyā dā ōcāhe ngue bā mān'Ojā bā nūyā māyā.

¹⁹ Ya dí hāxhē njuāni, ngue mājuāni nā rā hyā bi 'yotyō pōngāhyā Ojā. Māhyōnītho guí xāhmē nā rā hyā nā, astā gue'mō bi xoc'a nī mmūihē xāndōnho rā Cristo. Porque nūnā rā hyā nā, tengūtho n'na rā lámpara māyot'i p'x ja rā 'bexūi astā gue'mō bā pōxra haxasō 'mō nī ma dā hyats'i. ²⁰ I jatho guí pāhmē ngue nūnā rā hyā bi 'yotyō pōngāhyā Ojā p'x ja rā Māca Libro, hīngyō n'yomfēñise yō pōngāhyā ya yō hyā bi 'yot'i. ²¹ Pē nūnā rā hyā bi mānyō pōngāhyā Ojā, hīnjām'mō ngue yō hyāse bī mā, sinoque gue'a rā Espíritu Santo di bēnnbābi rā hyā mmām'mō bi xihyō jā'i rā hyā Ojā.

-----

2 Nū'mō yō pa xāthogui, mī pōn'i'da yō judío ngue yō fēhñī pōngāhyā. Pē xquet'a dī njarbē p'x guí 'bēhmē ya, dā bōmp'x yō fēhñī xānnbāte. Nt'āguītho guí cētyō hyā, porque hīmmā juāni nā rā hyā xānnbāte. Di ts'onnyō jā'i ēc'ēi te mma. Nūya yō fēhñī xānnbāte, dā gōn'a rā Hmū Jesucristo yō Yānte. Pē ya rā castigo xōnnī dā thogui guehna rā hyā dā mā. ² Xāngū yō jā'i dā den'nā rā nts'o gā 'yo ya yō fēhñī xānnbāte. Go yō ts'oqui ya ngue nūya yō jā'i hīngyō 'yēc'ēi nnōmmān'x nā mājuāni ngue rā hoga nt'ēc'ēi jā-jē. ³ Nūya yō fēhñī xānnbāte, i nne dā gūc'āhē rā mēnyū co nū'x yō fēhñī i mma. Pē Ojā, ya mānjām'mōtho xpā nzānnī ngue dā ma rā castigo ya yō jā'i njap'x. Bā ēp'x rā pa ngue rā castigo dā thogui.

⁴ Porque Ojā, hīmbī pūnnbā'x yō anxē bi 'yōtrā ts'oqui, sinoque bi hyōrbē ja rā nidū, bi dūt'i conyō cādēna, bi gorbē ja rā 'bexūi. I njot'i astā gue'mō rā pa dāñī thāspā rā gūēnda. ⁵ Nī xīngā gue'x yō nyogui jā'i bī m'm'x 'mō mānjām'mō xtī pūnnbābi Ojā. Sinoque bi gō'mrā dehe 'mō mī nja rā ndāte 'ye bi jua'x yō ts'oc'ēi.

Høndi hyato nja'i connā Noé'x bi bongui ngue gātho. Guehna ra Noé bi xihyø ts'oc'ei ngue xtí n'yo xanho. ⁶Xquet'a bi jua Oja ra danihni Sodoma 'nēhra danihni Gomorra. Bi 'yudi astā gue'mø mi gohi bi m'mospí. Bi 'yøt'a Oja nā ra ndate nā, n'namhma ngue nuya yø ja'i xants'o te gā 'yo, dā badi ngue ja ra castigo dā thogui. ⁷A nuna ra Lot ngue marā hoga n'yohx nā, bi yan'Oja nā. Nuna ra Lot mādi unna n'yomfēni ngue nūtho te gā 'būhyø ja'i xants'o gā 'yo. ⁸Nuna ra hoga n'yohx, nup'x mi 'būhyø ts'oc'ei, ja mi 'bēp'x. N'na pa ngu n'na pa tār'mān'x rá mmēi ngue øde te mmanyo ja'i, 'nē i nnyse te gāma nts'o gā 'būhyø ja'i. ⁹A nu yø ja'i ya thanne Oja, nu'mø ja'a mān'x thogui, dā zā dā yan'Oja. Pē yø ts'oc'ei ejpātho ra castigo dā tho 'mø ra pa dāni thaxra güenda. ¹⁰Nuna Oja, mā dātho dā japrā castigo gātho yø ja'i xants'o gā 'yo, guehya øt'a te yø pāhāse, nu'a ra hya di mānda Oja, 'be xingui ørpatho ra güenda'a.

Nuya yø fehni xānnbāte hingui hant'a gā ya, enā ngue pāse. Hingui sū dā zan'x tate ja yø ts'edi.

¹¹Conque yø anxē, mān'na tate ja yø ts'edi, pē nu'mø 'bēp'x ja rá hmi rá dā Oja, hingui sānni dā zan'x cohyø ts'edi. ¹²Pē nuya yø n'yohx ja, hingui tīnyø mmēi ngue tate ja yø ts'edi ya sani. 'Bēi tengutho yø zū'ē, nu'a te so yø mmēi, gue'a øt'a. Nu ra zū'ē nu'a ja rá danyu, i tho'mø bi zo. Njarbūtho ya yø ja'i ya, ngue dā dū. ¹³Dā ma ra castigo ya yø ja'i ya, ngue di unnbā yø mmēi yø mmic'ēiui. Porque di ho dā 'yøtrā nts'o so yø mmēi, mādague'a fadi. Nuya yø ja'i ya, nu'mø pap'x ja ra ngo guí øthx, pes'yø sā yø 'yēc'ei 'mø bi nu ngue 'bēp'x. Pē 'be xingui tār'mān'x'x yø mmēi'a te ra nts'o øt'e.

¹⁴N'na ra xisu dā nu, n'na di ho. Hinha rá nzequi'a ra ts'oqui øt'e. Di ts'onnbā yø mmēi yø ja'i hingui nzaqui yø nt'ēc'ei. Nu te gā sūhyø dā, i nne ngue gā dyø mmeti. Guehya yø ja'i dā ma ra castigo ya. ¹⁵Gā ra m'medi gā 'yo, nu'a ra hya njuantho, i hep'x'a. I øt'e tengutho bi 'yøtrā fehni pøngahya Balaam nuna rá ts'unt'x ra Beor. Ra ts'oqui bi 'yøt'e ngue bi ne xta ndāhra mēnyu. ¹⁶Nuna rá burru ra Balaam bi nya tengutho ra ja'i, bi hejpabi'a ra ts'oqui mi nne xta 'yøt'e. Bi zāmbābi rá mmēi ra pøngahya, enā mi loco.

¹⁷Nuya yø n'yohx ya, hīnte mānho dā 'yøt'ahx. Guí nnyh n'na ra poso 'mø xā xā ra dehe, ogue n'na ra jogui 'mø hingui 'ye, njarbūtho yø hya ya. Guehya dā map'x ja ra castigo, ja ra ts'a'bexui para zantho ya.

¹⁸Porque espābi yø hya i mma, pē hīnte di muii te mma. Nja ngue nuya yø ja'i ya xā hyep'x ra nts'o māni n'yo, i orpābi ngue di unna nt'ēdi hōnda 'yøtrā nts'o tengutho gā 'yo mi'da yø ja'i. ¹⁹I xihyø ja'i ngue dā 'yøt'a te dā nepyø mmēi dā 'yøt'e. Pē 'nēse ya hingui sā dā hyep'x ra nts'o gā 'yo ya. N'na ngu n'na ra ja'i, nu'a te ra 'yu xā bent'i, ya hingui nne dā hyegui. ²⁰Nu ra ja'i ya bi hyep'x ra nts'o jua ja ra ximhāi ngue bi bā'a mā Yāntehx ra Hmu Jesucristo, 'nē hōndi 'bātrā mmēi ngue dā 'yøtrā nts'o, ya mān'na xānhēts'i ra ts'oqui bi 'yøt'e ngue'a te rá ts'oqui mi ja m'met'o. ²¹Mān'na xānho ngue hīnxtā mbā'a ra 'yu njuantho ya yø ja'i ya, ngue nu'mø mi badi hanja ra hya, m'mefa bi hyep'x'a

ra māca hya bi 'bep'a Oja xtí n'yo. ²²Go bi 'yøtya yø ja'i ya yø hya māhyēqui, ngue enā: "Ra fo'yo, māhømbi zi ra ts'odi xi zogui. Nu ra ts'edi ja bi ma m'met'e, māhømbi yerbū ja ra xābøhāi".

-----

3 Ague mā zi cū'ahx, ya rá yoho nā ra carta dā ot'ä ya ngue gā pēn'nāh. Mēnte guehya yoho yø carta ya, janjuāni dādi bēn'nāh nā te ra hya ya xā si'ahx, porque dí nnegā ngue gui hyaxx n'na ra hoga n'yomfēni. ²Dāmi bēmhmē'a te ra hya bi mānyø māca pøngahya Oja 'mø yø pa xathogui. Dā gue'a mā Yāntehx ra Hmu Jesucristo dāmi bēmhmē'a te ra hya bi mānda. Nu'x yø representante ra Cristo, ya bi xān'nāh hanja ra hya. ³Dāmi 'yørpāh ra güenda nā ra hya jua ya. Nu'mø hante dā gua'a nximhāi, di m'mūhyø ja'i dā dentho nā mā nt'ēc'ēihx i ja, guehya dā 'yøtho'a te gā yø pāhāse xants'o. ⁴Dā 'yēna: "Guí mmanhmē ngue ra Cristo bi mā ngue dā ēhē. Xiya, çhāp'x 'būhya? Ua ngūt'a mpā xā thogui gue'mø xā ndū yø ndiua, 'nē xquetho te dí nnyh ngue ja, astā gue'mø māmbā fū'a nximhāi", dā 'yēna. ⁵Nuya yø ja'i ya, nnerbū enā ngue hingui pādi hanja ra hya, ya fadi ngue Oja bi hocra c'amahēts'i 'nēhra hāi. 'Nē bi zānni ngue bi nc'a ra hāi made ra dehe, 'nē gue'a ra dehe gui mpepra hāi 'mø bi n'ye ya. ⁶'Nē xquet'a gue'a ra dehe bi go'mā hāi 'mø mānjām'mø. Porque bi ma mājuadi yø ja'i mi 'bū'a nximhāi ngue bi nja ra ndate 'ye. ⁷Pē nuya te dí nnyh bi ja māya, daguecua ja ra hāi, nuna Oja, ya xā nzānni ngue di nzø connā sibi. I nt'ejpitho ngue di nzø 'mø ra pa dāni nja ra ts'ut'abi. A nuya yø ts'oc'ei dā ma ra castigo ya.

⁸Hōnda n'na ra hya ja ya mā zi cū'ahx. O gadi pūm-bēnihx. Nup'x gā mbēn'a mā Hmūhx Jesucristo, nu'a n'na pa, tengutho 'mø dā n'na māhuāhi njeya'a. Nu'a n'na māhuāhi njeya p'ya, tengutho 'mø dā n'na patho p'x gā mbēn'a. ⁹Nuna mā Hmūhx Jesucristo bi mā ngue dā ep'x. Pē nuyá, 'būhyø ja'i embi ngue ya bi thohra pa p'x dā ēhē. Pē hingui thohra pa p'x dā ēhē, sinoque 'bet'o serpābi yø ja'i, hingui nnepe dā ma ra castigo yø ja'i, i nnepe ngue gātho yø ja'i di 'bātyø mmēi dā hyep'x ra nts'o gā 'yo.

¹⁰Nu ra pa dā ep'x ra Hmu, dā gue'mø ra ora ngue hingui fadi, tengutho ra bē 'mø dā zøhø ngue ra xui hingui fadi. Nu'a ra ora'a, astā dādi thonī ra c'amahēts'i. Nu te di nēqui bí ja māya, gā dā guadi di nzø. Nuyā hāi p'ya, nu te gā jua, gā di nzø.

¹¹Guehna ja ngue di ma mājuadi te gā ja naya. Jā-nāngue mā dātho i nne ngue gui nsuphx ha gdi thānnehx Oja mēnte ra pa guí m'mūhmē ua. ¹²A nuyá, ya guí tømhmē ngue dā zønna pa dā ē Oja. Dāmi ja ndummihx ngue di nja rá 'befi Oja, n'namhma ngue n'nahmāntho dā ep'x. Nu'a ra pa'a, nu te bí ja māya di nzø connā sibi. Nu te gā bí ja māya dā migui connā sibi. ¹³Pē Oja, ya xā yārcāh ngue di nja ra 'da'yo c'amahēts'i, 'nē di nja ra 'da'yo hāi. Nuna ra 'da'yo hāi nā, gā ra nho dā m'mūhyø ja'i. Guehna nthø'mitho di nja naya.

¹⁴ Janangue nuya mā zi cū'ahɛ, mɛnte guí tømhmɛ ya yø cosa mā'da'yo dī nja ya, dāmī ja ndumməi ngue hīn temā nts'o dā dīn'nahɛ Oja. Nu'a te hīndī zɛ'ahɛ Oja, gue'a gui 'yøthɛ'a. ¹⁵ Dāmī pahmɛ ngue nu'a hīnguá 'yɛ'a mā Hmuyhɛ Jesucristo, porque nnepe dā dīnyø mmɛi mī'da yø ja'i ha dī nyanyø te. Nunā rā hyā dí xi'ahɛ ya, xquet'a ngut'atho rā hyā bi cuarpɛ ja rā carta bī mɛn'nahɛ mā cūhɛ rā Pablo. Gue'a Oja bi bɛnnbābī nā rā hyā bi mɛn'nahɛ. ¹⁶ Gātho'ɛ mī'da yø carta bi 'yot'i, bi cuarpɛ ya yø hyā dí xi'ahɛ ya, mā-dague'a ja 'da yø carta xanhɛnnī ha gā thīnī te gā mbønī. Nu'ɛ yø ja'i hīnguī pādī xanho rā sɛcuā p'ɛya, hīnguī nzaqui yø nt'ɛc'ɛi, i nne dā mā te gā mbøn'a te mmāmp'ɛ ja rā sɛcuā, pɛ hīngā guerp'ɛ gā mmā. Njar-

bətho mī'da yø hyā nt'ot'i p'ɛ ja rā Macā Libro ya, nu te gā mbønī, hīngā guerp'ɛ gā mmānyø ja'i. Ya di jase rā ja'i p'ɛ dā ma rā castigo.

¹⁷ Ague mā zi cū'ahɛ, ya guí pahmɛ ya yø hyā bi si'ahɛ m'mɛt'o ngue dī m'mɛhyø fɛhni xānnbāte. Janangue dāmī mfāhmɛ ya, 'yo guí nnehɛ ngue nuya yø hyāte, dā ja'i gui 'yøthɛ'a rā nts'o gā 'yo ya. Māmī ts'on-nī nt'ɛc'ɛihɛ i ja ngue go gdī mähä'ɛ. ¹⁸ Hante gue dāmī nehɛ ngue nu'a rá mäte nā rā Hmuy Jesucristo bi yanjɛ, mān'na gdi tīmhmɛ hanja. Dāmī 'yøt'e ngue mān'na di dīnnī mmɛihɛ xanho te'o nā. A nuná, guehnā t'ɛspābī nā hangū rā pa para zantho. Dā ngut'atho.

1 rā Xuua

1 Nūnā rā Jesucristo di unna 'da'yo te, dādi cu-at'āhē ua ja rā carta te'o nā. Guehna ya mi 'bēi hangū rā pa nā, hante ngue di nhohyō cosa i ja. Dā ōhme te bi māmp'ē ha bi nūā. Di 'bāhme p'ē di hēthe. Mājuāni dā nūhe, 'nē dā thādi conma 'yēhe. ² Nūnā di unna 'da'yo te, bi 'yōt'e ngue dā fādi te'o nā. Dā nūhe, jānāngue nūya dādi jahe mājuāni ngue dā nūhe. Nūyā, dī xi'āhē ngue nūnā di unna 'da'yo te, hīn'yē ha bā fūdi 'nē hīnha rā nzequi ngue 'bēi. Nūnā, māmbi 'bēp'ē bī 'bēhrā Papá, pē bi zōcua ngue dā nūhe. ³ Dī xi'āhē ngue dā nūgāhe nā, 'nē dā ōsche te bi mā, n'namhma ngue 'nē'āhē 'da gdā n'amigohē nā Ojā mā Papáhē, connā Jesucristo rā Ts'unt'ē Ojā. ⁴ Nūyā dī ot'āhē ya yō hyā jaua, n'namhma ngue mān'na mathogutho gui jōhyahē.

5 Nūnā rā hyā bi xānngāhe rā Jesucristo, guehna dī xi'āhē nāya, ngue nūnā Ojā xāndōnho, hīn temā hyā dādi nēqui ngue hīngā njuāni. ⁶ Nū'mō dī ēnā ngue dādi n'amigohē Ojā, 'nē hīngā njuāni te dī ōthē, ya dī nēqui ngue hīmma juāni te dī mmāmhmē. 'Nē hīmma juāni ngue dī pādi gā ōthē rā nho. ⁷ A nū'mō dī 'yo mānhohē tengutho Ojā ngue gā rā nho ōt'e, mājuāni ngue dādi n'amigo n'na ngu n'najē 'mō. 'Nē dī nhogui gātho mā ts'oquihē connā guehrā ji bi mānna Jesucristo.

⁸ A nū'mō gā ēnā ngue hīn'yē mā ts'oquihē, dādi nhyāschē 'mō, hīmma juāni te dī mmāmhmē. ⁹ Pē nū'mō gā xihmē Ojā ngue ja mā ts'oquihē, di pūnngā mā ts'oquihē, di hogāhē'ā te gāma nts'ohē i ja. Porque Ojā dā 'yōt'a te nī 'yūp'ē, di pūnngāhē tengutho bi mā. ¹⁰ Pē nū'mō gā ēnā ngue hīn temā ts'oqui xtā ōthē, nū'mō ya dī nū bethānihē Ojā 'mō. Nūnā rā hyā Ojā p'ēya, ya hīngā edī ēc'ēihē.

2 Ague mā bāsī'āhē, dī ot'āhē ya yō hyā jaua n'namhma ngue hīngūi 'yōthē rā ts'oqui. Pē nū'mō to bi 'yōtrā ts'oqui, i 'bē'ā mā hojpātehē p'ē bī 'bēhma Papáhē. Nūnā guehna rā Jesucristo nā, 'nē guehna hīn'yē rā ts'oqui nā. ² Nūnā rā Jesucristo bi dū ngue bi hogā mā ts'oquihē, 'nē hīngā hōngtho gāhē, sinoque bi dū ngue di hojpābi yō ts'oqui gātho yō jā'i 'bē'ā nxīmhai.

³ Nū'mō dī ōthē te dī mānda Ojā, ya dī hāxhē njuāni ngue dī pāhmē Ojā 'mō. ⁴ Pē nū te'o ngue ēnā: "Nūgā dī pācā Ojā", i ēnā, pē hīngūi ōt'e te dī mānda Ojā,

nūnā, guehna rā jā'i fēhni nā, hīmma juāni ngue rā mpādiui Ojā. ⁵ Nū rā jā'i ngue ōt'e te dī mānda Ojā, guehna mājuāni ngue pādi xānho ha di mā Ojā nā. Gue'a guī nēqui ngue n'yōui Ojā rā jā'i'a. ⁶ A nū rā jā'i ēnā ngue n'yōui Ojā, i ja ngue dī n'yo tengutho i n'yo rā Jesucristo 'mō mī m'mēcua.

7 Ague mā zi cū'āhē, nūnā rā hyā dā ot'ā ua ja rā carta dādi 'bēp'āhē gui 'yōthē ya, hīmma 'da'yo nā. Guehna rā hyā bi m'mēp'i gui 'yōthē 'mō gāmbā ēc'ēihē rā hogā 'da'yo hyā mā m'met'o nā. ⁸ A nūyā, ēntho mā'da'yo nā rā hyā dādi 'bēp'i gui 'yōthē ya, porque mājuāni ngue nūnā rā hyā nā, ja di 'uecrā 'bēxūi yūcua ja rā xīmhai nā. A nūya ngue ndap'ē bi zā mā'yōni rā hyā ya, ēntho di dāyot'ā n'na rā nyot'i p'ē nī mā rā hyā. Nūnā rā Jesucristo, nū te gā mmānā rā hyā jaua, gā bi 'yōt'e. A nūyā, xquet'ā 'nē'āhē guī ōthē'ā te mmānā rā hyā nāya.

⁹ Nū rā jā'i ēnā ngue ya xānho te gā 'yo, pē nū mān'ē drā cū, guehna rā jā'i di siguetho ngue xānts'o gā 'yo nā. ¹⁰ Nū rā jā'i dī māhrā cū, ya xānho te gā 'yo. Hīn'yē p'ē di t'ēmbi ngue go rā ts'oqui p'ē ōtrā ts'oqui mī'da yō jā'i. ¹¹ Pē nū rā jā'i ngue nū mān'ē drā cū, emmā 'bēi, pē rā nts'o gā 'yo. Hīngūi pādi te dā n'yo, porque nū'ā rā nts'o ja rā mmēi, gue'a corpā rā n'yomfēni'ā.

¹² Ague mā bāsī'āhē, ngūnā rā hyā dī ot'āhē ua ja rā carta jaua, porque ya bi pūnngā mā ts'oquihē Ojā ngue bi dū rā Jesucristo connā guecēm. ¹³ A nū yō dā-jā'i, ngūnā rā hyā dī ot'āhē ua ja rā carta, porque bi zōni gā pāhmē te'o nā ya mī 'bēi hante ngue dī nhohyō cosa i ja. A nū yō ts'unt'ē, ngūnā rā hyā dī ot'āhē ua ja rā carta, porque ya gā taphē rā zithū.

Ague mā bāsī'āhē, ngūnā rā hyā dī ot'āhē ua ja rā carta, porque bi zōni gā pāhmē Ojā mā Papáhē. ¹⁴ A nū yō dā-jā'i, ngūnā rā hyā dī ot'āhē ua ja rā carta, porque bi zōni gā pāhmē te'o nā ya mī 'bēi hante ngue dī nhohyō cosa i ja. A nū yō ts'unt'ē, ngūnā rā hyā dī ot'āhē ua ja rā carta, porque guī dūhē ngue gā 'yēc'ēihē rā hyā Ojā p'ē ja nī mmēihē. Ya gā taphē rā zithū.

¹⁵ 'Yo gādi hohē rā nts'o jaua ja rā xīmhai. Nū to di ho rā nts'o jaua ja rā xīmhai, guehna rā jā'i hīngūi pādi dī mā'ā mā Papáhē nā. ¹⁶ Porque nū'ā te gā rā nts'o jaua ja rā xīmhai, hīngrā ts'ānni Ojā, sinoque rā ts'ānnise yō jā'i. Nū yō jā'i ōt'a te yō pāhāse. Nū te gā hēti, gā nne ngue dyō mmēti, di 'yēts'i ngue'a te gā 'bēi. ¹⁷ Pē yō jā'i

dā thogui, dā gue'a te yø pähä yø ja'i dā thogui. Pē nū rā ja'i ørpabi rá pähä Oja i 'bēi para zāntho.

-----

¹⁸ Ague mā basi'ahē, ya nī ma dā gaxra pa ya. Nū'ahē, ya xcá 'yøhmē ngue rá nsēiui rā Cristo i ja ngue dī m'mēi. A nuyá, ya 'bēi xangu yø ja'i s'ā rā Cristo ya. Janangue dí pahmē ngue ya nī ma dā gaxra pa. ¹⁹ Nū rā ja'i ngue rá nsēiui rā Cristo, guehnā hīmmā juāni ngue mā mmi'yēc'ēihē nā, janangue 'uegue. A nū'mø nmajuāni ngue mā mmi'yēc'ēihē, 'daua gdi n'yohē 'mø. Pē i 'uegue para ngue dī nēqui xānho ngue hīmmā juāni mā mmi'yēc'ēihē.

²⁰ Pē nū'ahē, ya bá pēn'nāhē rā Espiritu Santo rā Cristo. Guehnā rā Espiritu Santo øt'e ngue guí pahmē ndanā rā hyā majuanī, ndanā hīmmā juāni. ²¹ Hīndā ot'ā ua ja rā carta 'da yø hyā hīnguí pahmē, sinoque ya guí pahmē ngue majuanī ya yø hyā dí xi'ahē. 'Nē guí pahmē ngue nūnā rā hyā majuanī, hīn temā fehni n'yoi.

²² Ma gā pahmē ndanā rā ja'i fehni ya. Nūnā rā fehni ya, guehnā rā ja'i i mma ngue rā Jesús hīngā guehnā rā Cristo bá ex Oja ngue dī ndast'abi nā. Nūnā p'uya, guehnā rá nsēiui rā Cristo nā, porque cøn'a rā Papá, 'nē cønabāi rá Ts'ent'x Oja. ²³ Nū rā ja'i embi ngue hīngā guehnā rā Jesús rá Ts'ent'x Oja, guehnā hīnguí n'yoi rā Papá nā. Pē nū rā ja'i i mma ngue rā Jesucristo, guehnā rá Ts'ent'x Oja nā, guehnā rā ja'i n'yoi rā Papá nā.

²⁴ Janangue dāmi 'yēt'ammēihē nā rā hyā rá mēdi gā 'yøhmē. Nū'mø ngue guí ēt'ammēihē nā rā hyā rá mēdi gā 'yøhmē, ya guí n'yohē rá Ts'ent'x Oja 'mø, xquet'a 'nē'a rā Papá guí n'yohē p'uya. ²⁵ 'Nē xquet'a rā Jesucristo bi yat'i ngue di 'dacjē rā 'da'yo te para zāntho.

²⁶ Dí ot'ahē nā rā hyā nā, n'namh mā guí pahmē ngue 'yop'x 'da ngue nne dā hyä'ahē. ²⁷ Rā Jesucristo bá pēhnā Espiritu Santo dā mā'ahē. Janangue nuyá, ya hīmmā hyoni ngue to dā xān'nāhē te'o ya yø fehni dí xi'ahē ya. Porque guesē'a rā Espiritu Santo dā xān'nāhē gātho, ndanā majuanī, ndanā hīmmā juāni. A nū'a te dā xān'nāhē nā rā Espiritu Santo, gā gue'a majuanī, hīngā fehni. Janangue nuyá, hōnt'a rā Cristo dā 'yo nī mmēihē ya, porque gue'a xān'nāhē rā Espiritu Santo'a.

²⁸ Ague mā basi'ahē, hōnt'a rā Cristo dā 'yo mā mmēihē ya, n'namh mā gā hāhē nzammēi 'mø dá nūh'ā, ya hīngā pēs'mā sāhē 'mø bá ēhē. ²⁹ Ya guí pahmē ngue rā Jesucristo, gā rā nho i n'yō'a. Xquet'a jatho ngue guí pahmē ya ngue nū to gā 'yo mānho, gue'x yø basi Oja'x.

-----

3 Ma gā pahmē ya ngue majuanī dī macjē nā Oja mā Papáhē, porque nuyá, ya yø basi gāhē Oja ya. 'Nē majuanī ngue guecjē yø basi gāhē Oja. Pē mī'da yø ja'i, hīnguí padī ngue yø basi gāhē Oja'x, porque yø ja'i

hīnguí pā Oja. ² Ague mā zi cū'ahē, ya yø basi gāhē Oja ya, 'nē tobe hīndī pahmē xānho tengū gā cohme 'mø rá nzegui. Pē dí pahmē ngue nū'mø bá ēhra Jesucristo, ya gā cohme tengutho'a, porque ya gā nnurpahē rá hmī tengū. ³ Nū te'o gā tømī ngue dā gohi tengutho rā Jesucristo, ya hep'x rā nts'o, i nne dī n'yo xānho rā ja'i tengutho i n'yo rā Jesucristo.

⁴ Nū to gā øtra ts'oqui, guehya nuispabi rá ley Oja ya. Porque rā ts'oqui, gue'a ngue nhuīts'i rá ley'a. ⁵ Ya guí pahmē ngue rā Jesucristo bá ecua ja rā xīmhāi ngue di hoga mā ts'oquihē. Pē nūnā, hīn temā ts'oqui bi 'yø'nā. ⁶ Nū to gātho n'yoi rā Jesucristo, ya hīndī siguetho øtra ts'oqui. Pē nū to gā øtra ts'oqui, guehya hīnguí tīmp'x ja yø mmēi hanja nā rā Jesucristo ya, 'nē hīnguí padī te'o nā rā Cristo.

⁷ Ague mā basi'ahē, 'yo to di hä'ahē ngue guí 'yøthē rā ts'oqui. Nū rā ja'i 'yo mānho, ya xānho tengutho rā Jesucristo xānho'a. ⁸ Pē nū'x gā 'yot'a ngue rā ts'oqui øt'e, rā zithu n'yoi'x. Porque rā zithu dī siguetho øtra ts'oqui'a, astā gue'mø mambī dē'mī bá øtra ts'oqui. Janangue bá ecua rá Ts'ent'x Oja ngue di ts'onnbā rá 'bēfi rā zithu.

⁹ Nū'x yø basi Oja, ya hīnguí øtra ts'oqui, porque ya bī nthēi rā 'da'yo te dī un'Oja. Ya hīnguí nne di sigue dā 'yøtra ts'oqui, porque ya yø basi Oja. ¹⁰ Ja dī nēqui ua ya, ndanā gue'a yø basi Oja, ndanā gue'a yø basi rā zithu. Nū to gā hīnguí nne dā 'yøtra nho, ogue hīnguí nne dī māhrā mmīc'ēiui, guehya hīngyø basi Oja ya.

-----

¹¹ Nūnā rā hyā rá mēdi gā 'yøhmē, guehnā mmānā ngue n'na ngū n'najē, jatho gā mādi gātho mā mmi'yēc'ēihē. ¹² Hīngā øthē tengutho rā Caín ngue marā n'yoi rā zithu, janangue bi hyo rá n'yohē. ¿Ha bī nja ngue bi hyo? Bi hyo, porque rā Caín xānts'o te mī øt'e, janangue bi seyabi rá n'yohē nūnā mī øtra nho.

¹³ Ague mā zi cū'ahē, nū'mø bī nū mān'x'ahē yø ja'i ua ja rā xīmhāi, 'yo gadī 'yøthohē hanja. ¹⁴ Porque mām'met'o emmā dí 'bēhmē, pē ēntho ya xtāda tūhē. A nuyá, ya dá nthēhē rā 'da'yo te ya. Dí pahmē ngue dá nthēhē rā 'da'yo te, porque dādī māh mā cūhē. Nū to hīndī māhyø cū, emmā 'bēi, pē ēntho ya xā ndū.

¹⁵ Nū to gā nū mān'x rá cū, sētho ngue rā hyote. 'Nē guí pahmē ngue nū'a ya gā 'bē'a ngue rā hyote, hīngā n'na dī nthēi rā 'da'yo te. ¹⁶ Rā Cristo bi 'yurcāhē te gā mbøn'a ngue dī māhrā mmīc'ēiui n'na, ngue bī n'uni bi dū connā nguecjē. Xquet'a gā njathē p'uya, nū'mø ja ngue dā thojē connā ngueh mā cūhē, ya dā zā. ¹⁷ Xi n'na rā ja'i ngue xangu te pēts'i, 'nē dā nū rá cū ngue hīn'yē te dā hyoni, nū'mø hīndī huēqui ngue di unni te honi, ¿hague dā nzā dā 'yēnā ngue dī mā Oja p'x ja rá mmēi 'mø? ¹⁸ Ague mā basi'ahē, hīngā hōntho dā bōmmā nehē ngue dādī māh mā mmīc'ēihē, sinoque dī nēqui ngue majuanī dādī māh mā, ma gā fāxhē mā mmīc'ēihē.

-----

19 Nu'mø majuanī dādī māhṁā mmīc'ēihē, ya dí pāh-mē njuānī ngue dí øthē'a te mmānṁā hyā Ojā 'mø. Ya majuanī ngue hu mā mmēihē ngue ya hīndā zæcṁ Ojā p'uya. 20 Xi'mø ngue su mā mmēihē ngue hīndī øthē xānhō'a te mmānṁā hyā, pē nu'a go dā mān'Ojā, gue'a dī nja'a, hīngā nu'a go gā mmāmhmē. Porque pāsē Ojā te øt'e. 21 A nuya mā zi cū'āhē, nu'mø ya hīnguī su mā mmēihē ya, ya sǎp'x gā hāhē rā ts'ēdī gā nzohmē Ojā 'mø. 22 Nu'mø te gā mā cosa gā āphē Ojā, di 'dacṁ Ojā te dī nnehē, porque nuya yø hyā dī mānda, dí ēc'ēihē, nu te nnu mānhō Ojā, gue'a dí øthē'a. 23 Nunā rā hyā dī mānda Ojā, guehṁā ngue gā ēc'ēihē rā Jesucristo rā Ts'unt'x. 'Nē gā øthē te dī mānda nā p'uya ngue n'na ngu n'najē gā mādi gātho mā mmī'yēc'ēihē. 24 Nu to gā øt'a te rā hyā dī mānda Ojā, ya yø n'youi Ojā. Nu'a nnā pāhmē ngue dí n'yohē Ojā, ngue bá pēngāhē rā Espiritu Santo.

-----

4 Ague mā zi cū'āhē, nu to bi zā mā jā'i dā 'yēnā ngue rā Espiritu Santo di bēnnbābi rā hyā dā mā, 'yo sǎ 'bexque'a guī ēc'ēihē te mma. 'Be dāmī hyācṁ rā gūēnda xāndønho te rā hyā mma, n'namhmā guī pāh-mē ngue'mø majuanī rā hyā Ojā mma, oque hīn'nā. Porque xāngu yø fehni pōngāhyā ya 'yo ndap'x bi zā. 2 Nu'yá, gā xi'āhē ha gdī pāhmē ngue'mø majuanī rā Espiritu Santo di bēnnbā rā hyā mmānṁā jā'i oque hīn'nā. Nu to gātho mmānya ngue rā Jesucristo majuanī bi nja'i, guehṁā rā hyā Ojā mmānṁā. 3 Pē nu to gātho mmānya ngue hīmbi nja'i rā Jesucristo, guehṁā hīnguī n'youi rā Espiritu Santo nā, sinoque guehṁā rā hyā ngue rá nsēiui rā Cristo nā. Pē ya xcá 'yøhmē ngue ja ngue dī n'yo ua ja rā xīmhāi'a rā hyā ngue rā fehni. 'Nē ya 'yo'a rā hyā'a ya.

4 Ague mā basī'āhē, ya yø jā'i'āhē Ojā ya. Janāngue ya gā taphē'x yø fehni pōngāhyā. Porque nunā rā Espiritu Santo guī n'yohē, mān'nā xānzaqui nā ngue'a rā zithu n'youi yø jā'i ua ja rā xīmhāi. 5 Nu'x yø fehni pōngāhyā, yø n'yohē yø jā'i 'bēcua ja rā xīmhāi'x, jānāngue mmān'a te ja ua ja rā xīmhāi. Yø jā'i 'bēcua ja rā xīmhāi p'uya, nnu mānhō rā hyā mmānya yø fehni. 6 Pē nujē, ya yø jā'igāhē Ojā. Nu te'o ya rá mpādiui Ojā ya, dí ho dā 'yøhya yø hyā dí xānnbāhe yø jā'i. Pē nu to hīngrá mpādiui Ojā, hīnguī nne dā 'yøhya yø hyā dí xānnbāhe yø jā'i. Guehṁā gdā pāhmē nāya ndana rā jā'i majuanī rā hyā mma, ndana rā jā'i hīmmā juānī te mma.

-----

7 Ague mā zi cū'āhē, nu'x mā mmī'yēc'ēihē ya, jatho ngue gā mmāmhmē n'na ngu n'najē'x ya. Porque nu'a dī māhrá mmīc'ēiui, guehṁā øt'a te rá ts'änni Ojā nā. Nu'a dī māhrá mmīc'ēiui, gue'a rá basī Ojā'a. Gue'a rá mpādiui Ojā'a. 8 A nu'a hīndī māhrá mmīc'ēiui, hīngrá mpādiui Ojā'a, porque Ojā dī mādi gātho yø jā'i. 9 Ja di

ngēqui p'uya ngue dī mācṁ Ojā, porque bá penhná 'dants'unt'x ua ja rā xīmhāi, para ngue dā zǎp'x gā nthēhē rā 'da'yo te conná ngue'a. 10 Xīndā hangū gādī māhmē Ojā, pē hīnjām'mø dā zā gā ørphē tengutho guī mācṁ. Pē bi 'yūrcahē Ojā ha guī mācṁ, ngue bá pēnhua rá Ts'unt'x ngue dā dū ngue di hogā mā ts'oquihē.

11 Ague mā zi cū'āhē, nu'mø ngu'a bi 'yøt'Ojā ngue i mācṁ, nu'x mā mmī'yēc'ēihē, jatho ngue gā mmāmhmē n'na ngu n'najē'x ya. 12 Nunā Ojā, hīnjām'mø to dī nnu nā. Pē nu'mø dādī mmādi n'na ngu n'najē, ya dí n'yohē Ojā 'mø. 'Nē majuanī dādī māhmē Ojā 'mø.

13 Nunā Ojā bá pēngāhē rā Espiritu Santo, guehṁā øt'e ngue gā pāhmē ngue dí n'yohē Ojā. 14 Nunā rá Tsunt'x Ojā, dá nūsegāhe nā, jānāngue dādī jahe majuanī ngue rā Papá bá penhná Ts'unt'x ua ja rā xīmhāi ngue dā yānyø jā'i. 15 Nu rā jā'i mma ngue ēc'ēi ngue rá Ts'unt'x Ojā nā rā Jesús, guehṁā rā jā'i rá n'youi Ojā nā, ngu Ojā, ngu rā jā'i hīnha guī nhyegui. 16 Ya dí pāhmē ngue dī mācṁ Ojā, nu'a dí ēc'ēihē ngue majuanī'a.

Nunā Ojā dī mādi gātho yø jā'i. Janāngue nu rā jā'i dī māhrá mmīc'ēiui, ya rá n'youi Ojā rā jā'i, n'na ngu n'na hīnha guī nhyegui. 17 Jatho gā māhmē Ojā co gātho mā mmēihē, n'namhmā ngue ya hīnte gā sūhē 'mø rā pa dānī hyaxrā gūēnda. A nuua ja rā xīmhāi ya, nunā Ojā rá Papá nā rā Jesucristo, guehṁā mā Papāhē nā. 18 Nu rā jā'i ngue rá mmēi guī mā Ojā ya, ya hīnguī su dā zē Ojā rā jā'i. ¿Tenī mantho dā zū rā jā'i 'mø ya rá mmēi guī mādi? Su rā jā'i dā zē Ojā, pē gue'mø hīngrá mmēi guī mādi.

19 A nujē dādī māhmē Ojā ya, porque bi dīmma mmēihē ngue rá mēdi go bi mācṁ Ojā. 20 A nu rā jā'i dā 'yēnā ngue dī mā Ojā, pē nnu mān'x drá cū, guehṁā rā jā'i fehni nā. Porque rā jā'i hīndī māhrá cū nunā i nnu, ¿hague dā nzā dī mā Ojā nunā hīnguī nnu 'mø? 21 Guehṁā rā hyā dī mānda Ojā nāya ngue nu rā jā'i ē-nā ngue dī mā Ojā, jatho dī māhrá cū.

-----

5 Nu to gātho ēc'ēi ngue rā Jesús guehṁā rā Cristo nā, guehṁā rā jā'i rá basī Ojā nā. A nu'yá, nu rā jā'i dī māhrá mmīn'yohēui, co 'nē'x yø basī nā rā n'yohē mā mādi jatho ngue dā mā mā mādi'bi. 2 Janāngue nu'mø dādī māhmē Ojā, 'nē dí øthē'a rā hyā dī mānda, ya dí pāhmē ngue nu'x yø basī Ojā jatho dā mā mā mādi. 3 Porque rā jā'i dī mā Ojā, gue'a øt'e te dī mānda Ojā'a. Nu'a te gā dī mānda Ojā, gā øt'e, hīnguī nnu mānhēnnītho dā 'yøt'e. 4 Porque nu to gātho ya 'bēi ngue rá basī Ojā, ya hep'x rā nts'o jaua ja rā xīmhāi. Nunā mā nt'ēc'ēihē i ja, guehṁā gā thaprá nts'o jaua ja rā xīmhāi nā. 5 Hīnjonguī sǎ dā hyep'x rā nts'o jaua ja rā xīmhāi, hōndya yø jā'i ēc'ēi ngue rá Ts'unt'x Ojā nā rā Jesús, guehya yø jā'i hep'x rā nts'o ya.

6 Mambá ꝑcua rā Jesucristo, bi fadiŋ gue rā Ts'unt'x Oja 'mø mi nxixya p'x ja rā dehe 'nɛ'mø mi mǎnná ji p'x bi dɥ. Pɛ hinga hontho bi nxixya, sinoque bi nxixya 'nɛ bi tho. Guesɛ rā Espiritu Santo di ja majuanj te'o na rā Jesucristo. A nuna rā Espiritu Santo gǎ majuanj te mma. 7 Pɛ nuya hyu ya, badi ja majuanj p'x mahɛts'iŋ gue rā Jesucristo guehna rā Ts'unt'x Oja na. Nu'a rā mudi, gue'a rā Papá. Rá yoho, gue'a rā Ts'unt'x Oja, nuna øt'e gue fadi hanja Oja. Rá hyu p'ya, gue'a rā Espiritu Santo. Nuya hyu ya, 'da'igu mma. 8 'Nɛcua ja rā ximhai, guehya di ja majuanj ya hyu yø hya ya, ja di haxx p'x nuanj gue rā Ts'unt'x Oja na rā Jesucristo. Nu'a rā mudi, rā Espiritu Santo øt'e gue timma mmeh hanja rā hya. A nu'a rā yoho, bi nɛqui xanho 'mø mi nja rā nxixya. A nu'a rā hyu, bi fadi xanho 'mø mi tho rā Jesucristo. Gǎtho ya hyu ya, 'da'igu mma gue guehna rā Ts'unt'x Oja na. 9 Xi'mø bi man'a n'na rā hya yø ja'i 'nɛ dá ɛc'ɛih te bi ma, goma gue Oja hinga ɛc'ɛih te mmamp'ya. A nuna Oja, guehna di jase majuanj te'o na rā Ts'unt'x na. 10 Nu'a ɛc'ɛibi rā Ts'unt'x Oja, pase p'x ja rā mmeh rā ja'i gue majuanj te ɛc'ɛi. Nu'a hingu ɛc'ɛi'a te mman'Oja, guehna rā ja'i nnu bethanj Oja na, porque hingu ɛc'ɛi'a rā hya bi man'Oja gue te'o na rā Ts'unt'x. 11 Guesɛ Oja di jacx majuanj gue di 'dacx rā 'da'yo te para zantho. 'Nɛ nuna rā 'da'yo te na, di n'nacx 'mø gǎ ɛc'ɛih rā Ts'unt'x Oja. 12 Nu'a to n'youi rā Ts'unt'x Oja, ya ja rā 'da'yo te. Pɛ nu to hingu n'youi rā Ts'unt'x Oja, ya hinyu rā 'da'yo te.

13 Nuya to ɛc'ɛibi rā Ts'unt'x Oja, dá cuarpabi rā carta ya yø hya juaa, dí nnepe dá badi gue ja rā 'da'yo te para zantho. 14 Nu'mø dá mat'Ojahx, di haxx nzammeh, porque dí haxx nuanj gue nu'mø dí ãphx Oja n'na rā cosa nu'a dá ne di 'dacx, nuna Oja ørpa masu te dí xihm. 15 Nu'mø dí pahm gue ørcax masu Oja 'mø tema cosa dí ãphx, nu'mø dá mat'Ojahx p'ya, dí pahm gue di 'dacx Oja te dí ãphx.

16 Nu'mø to padi gue bi 'yøt'a n'na rā ts'oqui rá cu, 'nɛ dá zǎ di mpunbi, dá marpabi Oja. Oja p'ya di unna 'da'yo te 'mø gue sǎ di mpunbabi rá ts'oqui. Porque ja rā ts'oqui gue hinyu rá punbi, ya rā castigotho tømra ja'i. Nuna rā ts'oqui na, hinte dí xi'ahx gue dá zǎ gui marpahx Oja rā ja'i gue di mpunbi. 17 Nu'a te xants'o, gǎ rā ts'oqui'a. Pɛ ja rā ts'oqui gue sǎ di mpunbabi rā ja'i. 18 Dí pahm gue rā ja'i nnøpa Papá Oja, ya hinga 'yot'a gue rā ts'oqui dá 'yøt'e. Porque rā Ts'unt'x Oja fãhra ja'i ha ni ma, ya himma japi rā zithu di ts'onnbá rá mmeh rā ja'i.

19 A nuyá, dí pahm gue yø basigax Oja ya. A nuya gǎtho mi'da yø ja'i 'bæi rá ngunj nximhai, gǎ o rá 'yɛ rā zithu.

20 A nuyá, ya dí pahm gue rā Ts'unt'x Oja bá ꝑcua, 'nɛ ya bi xoga ma n'yomfɛnihx gue dá pahm ndana gue'a majuanj Oja. A nuyá, ya dí n'yoh'a majuanj Oja ya, guehna rā Jesucristo rā Ts'unt'x Oja na. Guehna majuanj gue Oja na, 'nɛ di unna 'da'yo te para zantho.

21 Ague ma basi'ahx, 'yo gui thannehx yø dahm. Da ngut'atho.

2 rā Xuua

1 Nūgä dí 'bet'o ngue rá hyā Ojā, dādi zenguagā na mā cū ngue rā xisu rá thanhni Ojā. Xquet'a 'nē'x ni basi dādi zengua. A nūgä, mājuani ngue gā dādi mā'ahx. 'Nē hinga hōngthogā, sinoque dī mā'ahx gātho ya to pāhna rā hyā mājuani. ² Porque gāthogāhē ya, 'da'igū mā nt'ēc'ēihē i ja. 'Nē dí pāhmē njuani ngue guehna mājuani nā. Guehna gā ēc'ēihē para zāntho naya.

³ Nūnā Ojā mā Papáhē, dā guehna rā Jesucristo rá Ts'unt'x, di huēgāhē, di 'dacjē rá njapi, dā hyurca mā mmāihē. Dā 'yōt'e ngue gā hāxhē nā rā hyā mājuani 'nē dā 'yōt'e ngue gā māhma mmī'yēc'ēihē.

-----

⁴ Emmēi dādi johya, porque dí hāxā njuani ngue nū 'da nī ts'unt'x ya hāxā hyā mājuani tengūtho di 'bej-pāhē Ojā mā Papáhē ngue gā øthē. ⁵ A nūya mā zi cū'i, dí nne gā xi'i n'na rā hyā ya. A nūnā rā hyā gā xi'i, hīm-mā 'da'yo nā, sinoque 'da'igūui nā rā hyā bī m'mējpāhē m'mēt'o gā øthē. Ngūt'a dí xi'i ya ngue n'na ngu n'najē, jatho gā mādi gātho mā mmī'yēc'ēihē. ⁶ Nū'mø dādi māhmē Ojā, gue'mø dí øthē'a te dī mānda Ojā 'mø. A nūnā rā hyā dī mānda Ojā p'ya, guehna rā hyā ya xcā 'yøhmē m'mēt'o nā, gue'a ngue dī māhrā mmīc'ēiui n'na.

⁷ Guehna dí xi'i naya, porque nūya ja rā ximhäi, ya xāngu yø mmāmhyā 'youa ngue yø fehni. Nūya p'ya, i mma ngue rā Jesucristo hīmma juani bī nja'i. Nū rā ja'i ngue ngūnā rā hyā mmanya, guehna rā hyāte nā, 'nē rá nsēiui rā Cristo. ⁸ Dāmī mfāhmē n'namhma ngue hīndī m'mē'a rā 'bēfi guí øthē. Dāmī nehē ngue dā mā mā juati xānho rā njūt'i dī n'na'ahē.

⁹ Nū rā ja'i ngue hinga hōnt'a te rā hyā bī nxānnbāte rā Cristo nne dā mā, sinoque mmāmī'da yø hyā ngue hīmbi nxānnbāte rā Cristo, guehna rā ja'i hīnguī n'youi Ojā nā. Pē nū rā ja'i ngue hōnt'a te rā hyā bī nxānnbāte rā Cristo i mma, nūnā, guehna n'youi rā Papá nā, dā gue'a rá Ts'unt'x Ojā n'youi. ¹⁰ Nū'mø to dā zōp'x guí 'bēhmē, dā 'yēnā ngue dā xān'nāhē rá hyā Ojā, pē hīnguī xānnbāte'a rā hyā bī nxānnbāte rā Cristo, 'yo gādi ūnā ts'āya p'x ja nī ngūmhē, 'nē 'yo gādi zenguahē. ¹¹ Porque nū'a di zengua nā rā ja'i nā, tengūtho 'mø dā-di hātrā ts'ēdi ngue dī nxānnbāte'a rā hyā hinga gue'a.

-----

¹² Xāngu mī'da yø hyā dí nne gā xi'ahē. Pē hīndī nne gā cuati gātho yø hyā ua ja rā carta gā pēn'nāhē. Porque dí tō'mī gā mmar'x gā mā nū'ahē, n'namhma gā nyāsehē, mān'natho dī njajē mpāhā p'ya. ¹³ Dí zengua'i ya yø ts'unt'x nī jūhue, xquet'a rá thanhni Ojā nā.

3 rā Xuua

¹ Nūgä dí 'bet'o ngue rá hyā Ojā, dādi zengua'i, ague mā ndø'amigo Gayo. Janjuāni dadi mā'i.
² Ague mā zi cū'i, dí äpä Ojā ngue dā māxa'i te guí øt'e. 'Nē dí äpi ngue xtā nzaqui'i, tengutho gā nzaqui ni nt'εc'εi i ja. ³ Janjuāni dá johya 'mø mā øde te mmanya mā cūhε bá sømp'ε guí 'bwi. Mī zā mī zøcua, bi xiqui ngue gue'a rā hyā majuanī guí hats'i. ⁴ Hīn'yεgui mān'na rā johya jag'mø dí øde ngue nūya mā basi ya haxhnā rā hyā majuanī.

-----

⁵ Ague mā zi cū'i, ya xāho te guí øt'e ngue guí ørpabi rā 'bäxte'ε mā cūhε, mādaque'a n'nanni ni 'yεhε, pε guí fäts'i. ⁶ Māmbā pengya mā cūhε, bá sømp'ε guí 'bwi. Nū'mø mā mpetihe, bi xicje ngue εmmei gadi mādi. A nūyā, nū'mø bi mapε māhøn'a, dāmi 'yøtrā māte ngue guí fäts'i te honi n'namhma dā zā di sigue'a te gā 'yo. Guí 'yørpabi tengutho nne Ojā ngue guí 'yøt'e. ⁷ Porque nū'ε 'yo ngue ørpabi rá 'befi rā Jesu-cristo. Nūya yø mēfi ya, hīngui tømī ngue gue'ε yø jā'i hīngui εc'εi Ojā dā mäts'i. ⁸ Janangue jatho gā fāxhε'ε to mmanā rā hyā majuanī, n'namhma ngue gātho gāhε gā mfāxhε'a te gā 'yo rā hyā.

-----

⁹ Nūgä dá ot'a n'na rā carta gā pennbabi yø jā'i di mpeti p'ε ja rā nija. Pε nūnā rā Diótfes ngue nne di

m'met'o p'ε 'bēhyø 'yεc'εi, hīngui ørpatho māsu te dí xifi. ¹⁰ Janangue nū'mø gā mmagā p'εya, gā xi'āhε hanja ngue hīngui sāya mmanyo fēhni connā ngueque. 'Nē hīnga hønt'a øt'a p'εya, sinoque hīndi unnā ts'āya'ε mā cūhε sømp'ε 'bwi. Nū'ε te'o nne di unnā ts'āya, hīngui nnepe, 'nē høn'athi p'ε ha di mpeti yø 'yεc'εi.

¹¹ Ague mā zi cū'i, 'yo guí øt'e tengū nā rā nts'o øt'a dí xi'i ya. Sinoque gue'a xāho guí 'yøt'e. Nū rā jā'i øt'a te xāho, gue'a rá basi Ojā'a. Pε nū'a to øt'a te xants'o, ya hīngrā mpadiui Ojā'a.

¹² Gātho yø jā'i i nnømmanho nā rā Demetrio, 'nē majuanī'a te dí øde i hma. Nūgāhe xquet'a dādi jahe majuanī ngue xāho te gā 'yo nā, 'nē guí pahmε ngue nū'mø dá māngāhe n'na rā hyā, majuanī'a te dí mmam'me.

-----

¹³ I ja mī'da yø hyā dí nne gā xi'i, pε hīndi nne gā gā cuatā ua ja rā carta yø hyā. ¹⁴ Porque dí tømī ngue hīmma ya'atho gā mmap'ε, ya dā zā gā nyāseui p'εya.

¹⁵ Dā hyūt'a ni mmēi Ojā. Di zengua'i ni amigo 'bεcua. 'Yørcā rā māte dāmi zengua quits'ε n'na ngu n'na'ε mā amigogāhe 'bεp'ε guí 'bēhmε.

Ra Judas

1 Nuga drá Judas, rá mēfigä rá Jesucristo, dadi n'yohügä'be rá Jacobo. Dadi zengua to gä bi zon'na Oja. Emmēi di ma'ahē Oja. Rá Jesucristo p'uya, fá'ahē. ² DÍ nne ngue man'na di dinnī mmēihē ngue di huēc'ahē Oja. DÍ nne ngue emmēi di ma'ahē Oja 'nē da hyut'a nī mmēihē.

-----

³ Ague mā zi cū'ahē, janjuani dá ne ngue xca ot'ahē rá carta ya yø hyä n'youi nā rá nho dá nthēhē ngue ya dá nyāmhē. Pē jap'x mān'na rá hyä ja ts'editho gā otra carta gā pen'nāhē p'x. 'Yo guí nnehē ngue to di ts'onnā rá hyä dí ēc'ēihē, guehna rá hyä i ja para zāntho nā. Pē n'na nditho bi un'Oja te'o gā o rá 'yē. ⁴ A nuyá, 'bē i'da yø ja'í ngue hīngyø hoga 'yēc'ēi. I häte, guehya mmānya ngue sä gā siguetho gā øthē rá nts'o, porque ja rá mpunnbāte Oja, i ēnā. Pē ngue ngūnā rá hyä mmā, ya cōn'a mā Ojahē, co 'nē'a mā Hmūhē Jesucristo cōni. A nuyā p'uya, ya manjam'møtho nt'ot'i p'x ja rá Maçā Libro ngue guehya yø ja'í dá ma rá castigo ya.

⁵ Maðague'a ya guí pahmē nā rá hyä gā xi'ahē ya, pē dí nne gā bēn'nāhē te xā 'yøt'Oja yø pa xā thogui. Porque nu'mø māmbā jūjp'x ja rá häi Egipto ya yø ja'í Israel, m'mēfa p'uya, bi hyo'x to hīmbi 'yēc'ēi te bi mā. ⁶ Damī bēmhē te bi tho'x yø anxē hīmbi zūprā 'bēfi mī pēfi, sinoque bi zop'x'a te mī pēp'x māhēts'i. Nunā Oja, xā ndut'i conyø cadena p'x ja rá 'bexuī mēnte dá zōnnā pa di nja rá ts'ut'abi. ⁷ 'Nē damī bēmhē te bi jap'a Oja'x yø mmēngu p'x ja rá hnīni Sodoma 'nēhra hnīni Gomorra conmi'da yø hnīni guerp'xtho māmbi ja. Mī njap'x yø ja'í mī 'bēp'x ngue 'yots'om'māi tengutho øtyø ja'í 'bēp'x guí 'bēhmē ya ngue 'yots'om'māi. 'Bē i'da ngue yø mmīn'yohūse mađi 'berpā rá sä tengutho 'mø drā xisu. Pē bi nzo ya yø hnīni ya n'namhē ngue nū to gātho øtyø ts'oqui dá bađi ngue di njapra castigo m'mēfa connā sibi para zāntho.

⁸ Tengutho dí xi'ahē ya, xquet'a njarbūtho'a te øtyø fēhni xānnbāte p'x guí 'bēhmē. Nu'x, di ts'antyo dá, ēnā ngue bi t'utī ngue dá zā dá 'yøt'a xants'o ngue di ts'onnyø do'yo. Embi ngue hīngui ja ts'edi gā øthē ya yø hyä di 'bejpahē Oja gā øthē. 'Nē nnømmān'x'te tate ja yø ts'edi. ⁹ Nu'mø mī dū rá Moisés, nu'a rá 'bet'o anxē Miguel bi njun'ma hyaui rá zithū ngue di nuēnnbābi rá do'yo. Pē nu'a rá Miguel hīmbi hyä rá ts'edi xta nnømmān'x rá zithū, xta 'yēmbi ngue dá ma rá castigo. Sinoque hōntho ēmbi: "Di hēc'a'í Oja", bi 'yēmbi. ¹⁰ Pē nuyā yø n'yohē dí xi'ahē ya, nnømmān'x'ja ja yø ts'edi

'nē hīngui pađi hanja. Tengutho yø zu'ē ngue hīn'yē yø n'yomfēni, nu'a rá nts'o so yø mmēi gue'a øt'a, njarbūtho ya dí xi'ahē ya, guehya di m'mēhya.

¹¹ Nuyā yø ja'í ya, hague ngu rá n'x dá zā ya. Porque tenthō rá nts'o bi 'yøtrā Caín. A nuyā p'uya, øtrā ts'oqui ngue dá dahra mēnyū, tengutho bi 'yøtrā Balaam. Pē di m'mēdi tengutho rá Coré, di m'mēdi ngue hīmbi ne xta 'yøde te mman'Oja. ¹² Nu'mø pap'x ja rá ngo guí øthē ya yø ja'í dí xi'ahē ya, di 'berpabi yø sä'x yø ja'í njuantho yø 'yēc'ēi. Porque nuyā yø ja'í ya di ho di nsih-mē, pē hīngui nnu mānsū mī'da yø ja'í 'bēp'x ja rá ngo. Hōntho nne ngue di nniyase. A nuyá, hīn temā nho dá 'yøt'ahē ya. Ya guí nnuhē n'na rá joguī 'mø bá hā rá ndāhi, 'nē hīmbi n'ye, njarbūtho ya. Nuyá, guehya tengutho yø za hīngui zē'mø bi zōnnā pa di nzēdi. Ya xāndy, janāngue hīngui zēdi, 'nē mājuani ngue xāndy ngue nu'mø mī sat'i, bi c'uts'i. ¹³ Nuyā yø ja'í ngue hōndra nts'o gā 'yo, guehya yø ja'í guí nhyēpā yø fēnthē jap'x ja rá jathe ya, nyp'x nī gohra ts'othē xants'o rá fēgui hōts'e, njarbūtho ya. Guehya tengutho yø sø 'mø dadi pomp'x thogui. Guehya dá ma rá castigo para zāntho ya, dá map'x ja rá ts'a'bexuī.

¹⁴ Dato yø papá bi m'mēi bá fēdi astā rá Adán, mī m'mē'a rá yoto, ya rá Enoc. Guehna rá Enoc bi mā te di nja, bi 'yēnā: "Nu'mø bá ēcua Oja, yø māhuahītho yø maçā anxē dá n'youi. ¹⁵ Dá ēhē ngue dá 'yørpā rá ts'ut'abi gātho yø ja'í. Gātho yø ts'oc'ēi hīngui ēc'ēi Oja dá ma rá castigo ngue'a te gāmā nts'o xā 'yøt'e, dá gue'a te gāmā ts'omhya xā xi Oja p'x ha yā", bi 'yēnā. ¹⁶ Nuyā yø nemhya, hīnjongui pōni ngue di nnu mānho. I nne ngue nu'a te go nnepyo mmēi dá 'yøt'e, gue'a di nja'a. Nu'mø yā, ēnā ngue pāse. Di hoqui te xi-hyø ja'í, para ngue dá zāp'x dá gējpabi te honi.

-----

¹⁷ Ague mā zi cū'ahē, damī bēmhē nā rá hyä bi xi'ahē m'met'o ya yø representante mā Hmūhē Jesucristo. ¹⁸ Nuyá, bi mā ngue hante dá gaxyø pa di 'yēp'x, di m'mēhyø ja'í ngue dá dēntho'x yø hyä xāndēxqui. Guehya yø ja'í dá 'yøtho'a rá nts'o so yø mmēi ya.

¹⁹ Guehya yø n'yohē 'uēnyø ja'í ya. Gue'a rá 'yū cām-base yø n'yomfēni dá 'yøt'e. Hīngā gue'a rá 'yū di unnā Espíritu Santo gā 'yo. ²⁰ Pē ague mā zi cū'ahē, damī 'yøt'e ngue man'na di ndē nī maçā nt'ēc'ēihē i ja. Nu'mø guí mmat'Ojahē, damī unnā 'yū rá Espíritu Santo ngue di bēn'nāhē te guí mmāmhē. ²¹ 'Yo gađi unthohē rá mate Oja. Nunā mā Hmūhē Jesucristo ja rá

nhuɛɕate nā. Ma gā tømhmæ ngue di 'dacjæ rā te para zāntho.

²² Nū to yobɛni, dāmī hāthæ rā ts'edi ngue 'yo di thāt'i. ²³ Pɛ nū'æ ya xā thāt'i, dāmī yāni, tengutho 'mø gui hyā'ā n'na rā nzunza di o sibi ngue hīnguī nnepe dā guadi dī nzø, gui jarbæ. Dī nja nī nhuɛɕatehæ ngue mī'da yø jā'i, pɛ dāmī mfāhmæ, māmī njahæ p'æ tengū øt'æ. Nūp'æ gdi bɛmhmæ ya yø jā'i ya, tengutho 'mø xāguahyø ulu ngue'ā rā nts'o gā 'yo, hīnguī sā ha dī mbennbi.

-----

²⁴ Hønsɛ Ojā ja rá mfādi, 'nɛ ja rá ts'edi ngue fā'ahæ hīnguī 'yøthæ rā ts'oqui. Ojā dā 'yøt'e ngue hīnte mants'o dā dīn'nāhæ 'mø rā pa gui m'māhmæ p'æ ja rá hmī rá dā. Nū'ā rā ora'ā p'æya, ya dā zā gui johyahæ.

²⁵ Nūnā Ojā bi yānjæ connā guehrā Jesucristo. Māguesɛ Ojā ngue jase rá ts'edi, 'nɛ guehnā tātɛ hangū rā pa para zāntho nā. Dā ngūt'ātho.

Apocalipsis

1 Nuya yø hya ja ua, guehya nnepra Jesucristo da fadi hanja ya. Oja bi japra Jesucristo ngue nu'x yø mæfi Oja, da badi hanja ya yø hya ja ngue n'na zihmantho di nja. Nuga drá Xuua, ra Jesucristo bá penngagui rá anxé, bi jaqui dá padí hanja na ra hya na. ² Ma ga xi'ahx te gá dá nu. Ga xi'ahx hanja na te gáma hya dá øde. Ra Jesucristo bi xiqui xanho hanja na rá hya Oja.

³ Nuna rá hya Oja bi t'urqui, ra mmenthi di nthuei te'o da manna hya p'x ha di mpeti yø 'yéc'ei. 'Né xquet'a ra mmenthi di nthuei yø ja'i da 'yøde hanja ya yø hya nt'ot'i. Nu te ra hya da 'yøde, gue'a da 'yøt'a. A nuya yø hya ja ua, himma ya'atho di nja ya.

-----

⁴ Nuga drá Xuua dadi zenguagä'x yø 'yéc'ei rá m'mæp'x yoto yø hñini rá njap'x ja ra häi Asia. Oja di jap'ahx 'né da hyut'a ni mmæihx. Nuna Oja i 'bæhya, ximmangu dyø pa xa thogui ya mi 'bæi, 'nëhyø pa di map'x, hangy yø pa di sigue di m'mæi. Di jap'ahx na ra Espiritu Santo, nuna entho yoto yø nyot'i i nëqui p'x ni hyandra nthuts'i Oja. ⁵ Di jap'ahx na ra Jesucristo, guehna xifi xanho yø ja'i hanja Oja na. Go rá mæditho bi bænate 'mø mi du na, 'né guehna ja rá ts'edi ngue di manda gátho yø dast'abi 'bæcua ja ra ximhäi na. Guehna ra Cristo di macjæ 'né bi du. Nu'a rá ji bi mäni, gue'a i hoga ma ts'oquih'a. ⁶ Nuna ra Cristo øt'e ngue ma n'yohx p'x ha di manda ngue ndast'abi. Bi 'dacjæ ra 'bæfi ngue dyø mmäcjahx, para ngue da zäp'x ga thanehx na Oja rá Papá. A nuyá, ma ga espahx na ra Cristo maguesé, ngue ja rá ts'edi para zantho. Da ngut'atho.

⁷ A nuyá, nuna ra Cristo, nu'mø bi zøhø di 'yè mahæts'i, da n'youi ra gui. Gätho yø ja'i da nu. Nuya yø ja'i bi cuarpæ ja ra pont'i da nu 'mø bi zøhø. Nu'mø bi nu yø ja'i 'bæcua ja ra ximhäi, gá di nya dummi. Da ngut'atho.

⁸ Nuna ma Hmuhx Oja jase rá ts'edi, nguna ra hya xi-cjæ, i ena: "A nuga para zantho dí 'bæi, porque ya nmi 'bæcä p'x bá fædi bá nja yø cosa ja ya. Da guehya, nu yø cosa i ja, jap'x rá nzequi, pæ nuga ga sigue ga m'mæi para zantho", i ena. Porque nuna Oja i 'bæhya, ximmangu dyø pa xa thogui ya mi 'bæi, 'nëhyø pa di map'x, hangy yø pa di sigue di m'mæi.

-----

⁹ Nuga drá Xuua, gá dadi ncuhx, gæthogahx, ya ma n'yohx ra Jesucristo. A nuyá, di tocagahx ngue dí sähx rá n'x ya. Pæ gá dí ohx rá 'yè ra Cristo nuna di hacjæ ra

ts'edi ngue ga seti hangy ra n'x ja ngue ga thohmæ. A nu'mø ma m'mæcä p'x Patmos, ja n'na ra t'ehäi ja mæde ra jathe, ja dá op'x ra fædi. Bi joqui ngue dá mambrá hya Oja, dá xicä yø ja'i te'o na ra Jesucristo.

¹⁰ Nuna n'na ra pa ngue mi thanne yø ja'i ra Hmu Jesús, ra Espiritu Santo bi päcagui ma nthandi, 'da ma'dan'yo dá nu. Dá øcua ja ma xætha ngue nts'edi ga nzocä n'na n'cæi. Nup'x dá øde, tengutho 'mø bi 'bixtra corneta. ¹¹ Nu'a bi zoqui bi 'yengui:

—A nuga para zantho dí 'bæi, porque ya nmi 'bæcä p'x bá fædi bá nja yø cosa i ja ya. Da guehya, nu yø cosa i ja, jap'x rá nzequi, pæ nuga ga sigue ga m'mæi para zantho. Ague Xuua, dami cuatrá sæcua te gá gui nnu ya. Gui pennbá ra sæcua yø 'yéc'ei 'bæ'x yoto yø hñini rá njap'x ja ra häi Asia. Nuya yoto yø hñini ya, guehna ra hñini Efeso, ra hñini Esmirna, ra hñini Pérgamo, ra hñini Tiatira, ra hñini Sardis, ra hñini Filadelfia, ra hñini Laodicea.

¹² Nuga drá Xuua, dá 'bærbæya ngue dá hæt'a nzoqui. Pæ nu'mø ma 'bät'i, dá nu yoto yø mfoxiyo ngue ra oro. ¹³ Nup'x ja'x yoto yø mfoxiyo p'æya, dá hæt'i ngue et'inde n'na ra n'yohx. He rá he söt'e astä yø gua. Rá tija p'æya, gá ra oro di ngæt'i. ¹⁴ Yø xtä p'æya, gá ra t'axi, ena ra t'axcä xide'yo ogue ra t'axcä sæ. Yø dä p'æya, di yoxni tengutho rá thai ra sibi. ¹⁵ Yø gua p'æya, di yoxni tengutho rá t'egui 'mø bá põmp'x ja ra orno ngue xa mma mats'æxt'i xandønho. Nu'a ga nt'øde 'mø bi nya p'æya, tengutho gui hi ra ndate dehe. ¹⁶ Nup'x ja rá 'yè ngue rá n'yèi, i ha yoto yø sø. I põmp'x ja rá ne n'na ra ts'anjuai ja yoho yø hæt'i. Rá hmi p'æya, di yoxni tengutho gui yotra hyadi 'mø hinte jutí.

¹⁷ Ma herpæ 'bæi, dá tægui tengutho n'na ra du, dá sop'x ja yø gua. Bi macrá 'yè ngue ra n'yèi, bi doscagui, bi 'yengui:

—Yo gui sù. Go guecä dí 'bæi para zantho, porque ya nmi 'bæcä p'x bá fædi bá nja yø cosa i ja ya. Da guehya, nu yø cosa i ja, jap'x rá nzequi, pæ nuga ga sigue ga m'mæi para zantho. ¹⁸ Guecä dí 'bæi hangy ra pa. 'Né bi hny ngue dá tu, pæ nuya dí 'bæi para zantho ya. Go dí hagä ra nsogui ngue ra ndate, go dí hagä ra nsogui p'x 'bæhyø ánima. ¹⁹ A nuyá, dami cuatrá sæcua te gá ma hya gui nnu ya. Cuatrá sæcua te bi nja ya, da gue'a te di nja m'mæfa. ²⁰ Nuyá, ga xi'i te ga mbønya yoto yø sø gá nuyá ja ma n'yèigä ya. Co 'nëhya yoto yø mfoxiyo ngue ra oro di mäsqui, ga xi'i te ga mbøní. Nuya yoto yø sø gá nu, guehya ga mbøní ngue yoto yø mæfi Oja ya. Guehya 'bet'o p'x di mpeti yø 'yéc'ei ngue yoto yø hñini ya. A nuya yoto yø mfoxiyo gá nu, guehya ga mbøní ngue yoto 'bæi yø 'yéc'ei ya.

-----

2 Dami 'yotra carta, gui pennbabi rá mēfi Oja 'bet'o p'x 'būhyō 'yēc'ēi'a rá hnīni Efeso. Ja ua ya yō hyā gui 'yot'i, gui 'yēmbi: "Ngūnā rá hyā mmānā ja yoto yō sō p'x ja rá n'yēi, nūnā di thērbū māde ha ja yoto yō mfoxiyo ngue rá oro. I ēnā: ² Dī pācā te gā guí ōthē. Dī pādī ngue guí hā rá ts'edi guí ōrpāhē rá 'bēfi Oja. 'Nē guí seti hangū rá n'x guí thohmē. Dī pācā ngue hīn gādī nsixē yō ts'oc'ēi. 'Nē dī pādī ngue pōnyō jā'i ngue nne dā hyā'āhē, i ēnā ngue mā representante. Pē gā hyāspāhē rá gūenda te gā 'yo ya yō jā'i ya, 'nē gā tīnnbāhē ngue guehya fēhni ya. ³ Guí seti hangū rá n'x guí thohmē, 'nē 'bū i'da ngue ēmmēi ōrcagūi mā 'bēfi, hīnha gā ngohyō mmēi. ⁴ Pē nūgā jap'x n'na rá hyā nnā sū'āhē. Nūnā rá hyā nā ngue zits'ūtho gādī mācju, ya hīnni mantho gādī mācju tengūtho p'x bá fēdi, ngue janjuāni gā hyo nī mmēi gā mācju. ⁵ Dami bēni ha bī njap'x guá ets'i ngue gādī mācju. A nuyá, dāmi 'bā'nī mmēihē n'na zihmantho, dāmi mācju tengūtho gmī ōthē m'met'o. A nū'mō ngue hīnguī nne gui mācju, gā mmagā p'x ngue gā hacā nī mfoxiyohē p'x ha ja. ⁶ A nūnā n'na rá hyā jap'x guí ōthē, dī nnu mānhogā nā, ngue mādits'x guí nnu mānhohē'x yō hyā xānnbabi yō jā'i rá Nicolás. A nūgā p'uya, xquet'a 'nēquī mādits'x dī nnu mānhogā nā rá hyā nā. ⁷ Nū rá jā'i ja rá gū, dā 'yōhya yō hyā ja ua xihyō 'yēc'ēi rá Espíritu Santo, i ēnā: Nū rá jā'i dā bōni ngue dā daprá nts'o i ja, gā japi dā zi rá hmē bī ja māhēts'i, guehnā rá hmē hīnguī fācua ja rá xīmhāi nā. 'Nē gā unnā n'na rá t'ūdo xā n't'axi. Nūnā rá t'ūdo gā unni, nt'ot'i n'na rá thūhū mā'da'yo, hīnjonguī pādī hanja. Sinoque ja ngue dā bāse hanja'a to dā hyānā do, i ēnā".

-----

⁸ Dami 'yotra carta, gui pennbabi rá mēfi Oja 'bet'o p'x 'būhyō 'yēc'ēi'a rá hnīni Esmirna. Ja ua ya yō hyā gui 'yot'i, gui 'yēmbi: "Ngūnā rá hyā mmānā ya mī 'bū 'mō mambā fēdi bá nja yō cosa i ja ya, 'nē di sigue dī m'mēi para zāntho. Guehnā bi dū nā, pē māhōmbi m'mēi. I ēnā: ⁹ Dī pācā te gā guí ōthē. Dī pādī ngue xāngū rá n'x guí sāhē. 'Nē dī pādī ngue guí hyoyahē, ngue hīn'yū rá mēnyū. Pē mādagūe'a, tāte dī muui nā rá nho di 'da'āhē Oja. Dī pādī ngue nnōmman'x'āhē yō jā'i nūya ēnā ngue yō judío. Pē nūya yō jā'i ya, guehya hīngyō jā'i Oja ya, sinoque guehya yō jā'i rá zithū ya. ¹⁰ 'Yo guí sūh'ā te rá n'x ja ngue guí thohmē ya. Porque rá zithū dī nja rá pa dā 'yōt'e ngue guí n'ofādi-hē. Ja dā fāp'x p'uya ngue'mō mājuāni guí ēc'ēigāhē xānho, oque hīn'nā. Dī sā'āhē rá n'x n'net'a mā pa, pē 'yogui hēgāhē mādagūe'a gui tūhē. Cabo gā jut'āhē connā 'da'yo te para zāntho. ¹¹ Nū rá jā'i ja rá gū, dā 'yōhya yō hyā ja ua xihyō 'yēc'ēi rá Espíritu Santo, i ēnā: Nū rá jā'i dā bōni ngue dā daprá nts'o i ja, ya hīndā tho'a rá yondī rá ndāte, i ēnā".

-----

¹² Dami 'yotra carta, gui pennbabi rá mēfi Oja 'bet'o p'x 'būhyō 'yēc'ēi'a rá hnīni Pérgamo. Ja ua ya yō hyā

gui 'yot'i, gui 'yēmbi: "Ngūnā rá hyā mmānā pōnnā ne n'na rá juai māndō nts'ātho, ja yoho yō hetī, i ēnā: ¹³ Dī pācā te gā guí ōthē. Dī pādī ngue guí 'būhmē p'x ha 'būhyō jā'i dī mānda rá zithū. Pē dī pādī ngue guí ēc'ēi-gāhē xāndōnho. Nū'mō rá pa mī hatrá ts'edi rá zithū'x nī mmēngūhē ya, ngue bi bēntrā Antipas bi hyo, bi ōpi ngue xifi xānho yō jā'i hanja'a mā hyā, pē hīngā hyē-gāhē. ¹⁴ A nuyá, jap'x 'da yō hyā guí ōthē ngue hīndī nnu mānhogā. Porque nūnā rá hyā bī nxānnbāte mānjām'mō rá Balaam, 'būp'x 'da nī amigohē ngue tēnnā rá hyā nā. Guehnā bi xānnbabi rá Balac, bi xifi ngue dā japyō judío dā 'yōtrā ts'oqui, ngue dā zi'a te pōrpabi yō dāhmū, m'mēfa p'uya dī n'yots'om'māi. ¹⁵ Nūnā mā'nā rá hyā p'uya, xquet'a 'būp'x 'da nī amigohē ngue tēnnā hyā bī nxānnbāte rá Nicolás. Conque nūnā rá hyā xānnbāte nā, mādits'x ngue dī nnu mānhogā nā. ¹⁶ Pē nuyá, 'yo gādī unnā 'yū yō jā'i ngue di xāhya yō hyā bī nxānnbāte nā dī xi'āhē ya. Dami xihyō jā'i ngue nūnā rá hyā xānnbi, dā hyep'x. Porque nū'mō hīmbi ne yō jā'i dā hyep'x nā rá hyā di xādi, gā mmasegā p'x. Nūya yō jā'i hīnguī nne dā hyep'x ya yō hyā di xādi, gā sāsegā'be connā juai pōmma ne. ¹⁷ Nū rá jā'i ja rá gū, dā 'yōhya yō hyā ja ua xihyō 'yēc'ēi rá Espíritu Santo, i ēnā: Nū to dā bōni ngue dā daprá nts'o i ja, gā japi dā zi rá hmē bī ja māhēts'i, guehnā rá hmē hīnguī fācua ja rá xīmhāi nā. 'Nē gā unnā n'na rá t'ūdo xā n't'axi. Nūnā rá t'ūdo gā unni, nt'ot'i n'na rá thūhū mā'da'yo, hīnjonguī pādī hanja. Sinoque ja ngue dā bāse hanja'a to dā hyānā do, i ēnā".

-----

¹⁸ Dami 'yotra carta, gui pennbabi rá mēfi Oja 'bet'o p'x 'būhyō 'yēc'ēi'a rá hnīni Tiatira. Ja ua ya yō hyā gui 'yot'i, gui 'yēmbi: "Ngūnā rá hyā mmānā Ts'ūnt'x Oja, nūnā di yoxni yō dā tengūtho gui 'yotrā thai rá sibi. Yō gua p'uya, di yoxni tengūtho rá t'ēgui māts'ūxt'i xāndōnho. I ēnā: ¹⁹ Dī pācā te gā guí ōthē. Dī pādī ngue gādī mācju 'nē dī pādī ngue n'na ngū n'na gādī mmāhmē. Dī pādī ngue guí ēc'ēigāhē xāndōnho. Dī pādī ngue guí ōrpāhē rá 'bēfi Oja. Dī pādī ngue nū'a te rá n'x guí thohmē, gā guí sethē. Dī pādī ngue nū'a te rá nho guí ōthē, mā'nā tāte xānho te guí ōthē ya, ngue'mō rá mēdi. ²⁰ Pē nūgā, jap'x n'na rá hyā nnā sū'āhē. Porque nūnā rá hyā xānnbāte rá Jezabel, gādī unthohē rá 'yū. Nūnā rá xisu nā, i ēnā ngue Oja di bēnnbabi rá hyā xānnbāte, pē hīmma juāni. Porque dī pādī ngue hāt'x yō jā'i xānnbi. Embi ngue sātho dī n'yots'om'māi rá jā'i, 'nē embi ngue sātho dā za rá ngō pōrpabi yō dāhmū. ²¹ Nūgā dī tō'mā nā rá Jezabel, xāhmātho dā hyep'x'ā rá n'yots'om'māi gā 'yo, pē hīnguī nne dā hyep'x. ²² Janāngue nuyá, gā japi di hyēnni dā 'yoxrá t'ots'i. Gā japi dā zā rá n'x. Nū to gā xā hyāt'i ngue n'yots'om'māiui, nū'mō hīndī 'bātyō mmēi ya hāt'i ngue dā hyep'x rá nts'o ōt'e, xquet'a gā japi ngue māthoguitho dā zā rá n'x. ²³ Nūnā rá Jezabel, gā hogā yō jā'i nūya xā hyāt'i, i nnōpe ngue yō bāsi. Ja dā bāp'x yō 'yēc'ēi 'būi ndap'x bi zā p'uya ngue dī pārbabi yō n'yomfēni yō jā'i, nū te gā mā hyā mbēmp'x ja yō

mmui n'na ngu n'na, gä dí padí. N'na ngu n'na'ahé, nu te gä guí ðthé gue'a rá njut'i dí nja'a.

²⁴ Pë nuna rá Jezabel xännbate rá hya p'ú ja rá hñini Tiatira, xangu hinguí nne gui tenhné ná rá hya ná. Porque nuya yø hya exá di xähýø ja'i ngue nne dá badi xandønho te ega 'yo rá hya rá zithu, ya hinguí nne gui xähmú ya yø hya ya. Pë conni parte, ya hìn'yú te gdá su'áhú. ²⁵ Nuna rá hya ya xcá benthé, dami sigue ngue gue'a gdí n'yohú'a ya, astá gue'mø dá ecá mahøn'a. ²⁶ A nuyá, nu to dá bønì ngue dá daprá nts'o i ja, 'në dá 'yøt'e te dadi 'bepi, 'në di sigue dá 'yøt'e astá guép'ú rá nzegui, guehna rá ja'i gá unná cargo ngue di manda yø nación. ²⁷ Mä Papá bi 'dajmä cargo, gá ja'áhú p'úya gá 'da'a nì cargohú. Pë mandø nzaquitho rá ts'edi gá 'da'áhú. Nu'mø hìmbi 'yøtyø ja'i ná rá hya guí xihmú dá 'yøt'e, gui japhú yø ja'i tengutho 'mø bi thespá rá t'egui n'na rá ts'øye, ngue 'bexti mpøde. ²⁸ Xquet'a gá 'da'áhú rá dasø bí pøx'mø xudì. ²⁹ Nu rá ja'i ja rá gu, dá 'yøhna rá hya xihýø 'yëc'ëi rá Espíritu Santo".

-----

3 Dami 'yotra carta, gui pennbabi rá mēfi Oja 'bet'o p'ú 'bühýø 'yëc'ëi'a rá hñini Sardis. Ja ua ya yø hya gui 'yot'i, gui 'yëmbi: "Nguna rá hya mmanna to pennbabi rá Espíritu Santo ya yoto yø hñini, nuna há yoto yø sø. I ena: Dí pacá te gä guí ðthé. Dí padí ngue nup'ú ha guí yahú, guí ena ngue ya guí ðthé xandønho rá 'befi Oja. Dí pacá p'úya ngue hìmma juani guí n'yohú rá ts'edi Oja. ² Yo nìmantho guí säyathohé, dami mpefi ngue gui hähé rá ts'edi yø ja'i. 'Yo guí nnehé ngue nìmantho dá hyep'ú Oja mì'da yø ja'i. Porque dí nnugä ngue guí säyathohé, guehna hinguí nnu manho má Ojagá naya. ³ Man'nan'yo mi 'yøt'e ngue gui pumbëni ya yø hya bi sän'nahé. Nu te gäma hya bi si'i gui 'yøthé, dá gue'a gui 'yøthé'a. 'Yo nìmantho gui säyathohé. Nu'mø hìngá ja ndummei gui 'yøthé ya yø hya dí xi'áhé ya, jagui thambënihé ya gá søcá p'ú guí 'bühmú, tengutho 'mø bi zøhrá bë, porque hinguí pahmú temá ora gá søhø. ⁴ Pë dí padí ngue nup'ú ja rá hñini Sardis, 'bep'ú 'da yø 'yëc'ëi ngue hìndi ts'onýø he bi un'Oja. Guehya 'dap'ú gá n'yo'be ya, dá hye yø t'axcá he. Gue'a yø njut'i'a ngue hìmbi ts'onýø he bi t'unnì. ⁵ A nuyá, nu to dá bønì ngue dá daprá nts'o i ja, gue'a dá hye rá t'axcá he'a, 'në hìnga thujpabi rá thuhú p'ú ja rá libro nt'ot'i yø thuhú ya yø ja'i ja rá 'da'yo te. Nup'ú 'bühmä Papá, conyø anxé 'dap'ú 'bühmì, ja gá mmangä p'ú ngue guehya má ja'i ya. ⁶ Nu rá ja'i ja rá gu, dá 'yøhna rá hya xihýø 'yëc'ëi rá Espíritu Santo".

-----

⁷ Dami 'yotra carta gui pennbabi rá mēfi Oja 'bet'o p'ú 'bühýø 'yëc'ëi'a rá hñini Filadelfia. Ja ua ya yø hya gui 'yot'i, gui 'yëmbi: "Nguna rá hya mmanna majuanì ngue gá rá nho øt'e, 'në nu'a rá hya mma gá majuanì. Guehna hannbabi rá nsogui rá dast'abi David. Nu'mø bi xocra goxthi, hìnjongui sä dá nøt'e. Nu'mø bi nøtra

goxthi, hìnjongui sä dá xoqui. I ena: ⁸ Dí pacá te gä guí ðthé. Dí padí ngue nuna má 'befi, madí zits'ú guí há rá ts'edi gui 'yøthé ná rá 'befi ná. A nu'a gnì 'yørpahé ma-sú ná rá hya dí mma, hinguí cønngahé má thuhú, janangue dá xoc'áhé n'na rá goxthi ngue hìnjongui sä dá nøt'e. ⁹ A nuya yø ja'i o rá 'yë rá zithu, guehya exá ë-ná ngue yø judío ya, pë hìmma juani ngue guehya má ja'igá ya, sinoque fehni. A nuya yø ja'i ya, gá japá ngue di ndantyøhmú p'ú ha guí 'bühmú. Ja dá bap'ú p'úya ngue dadi má'áhé. ¹⁰ Nugä dí xi'áhé ngue gui seti hangú rá n'ú ja ngue gui thohmú. Nuna rá hya dá 'bep'i gui 'yøthé, gue'a gá 'yøthé'a. Janangue nuyá, gá fäxahé 'mø gá sähé rá n'ú dá thogui gátho yø ja'i 'bëi rá ngüni nximhäi. Ja dá fap'ú ndana rá ja'i dá bønì ngue xanho rá nt'ëc'ëi. ¹¹ N'na zihmantho gá ma ecá. 'Yo gadi thøhmé ná rá hya ya xcá benthé, n'namhma ngue hìnga n'nan'yo to di tocabi rá njut'i ja ngue di n'na'áhé. ¹² A nuyá, nu to dá bønì ngue dá daprá nts'o i ja, gue'a dá gohi ngue drá døts'e rá ngu má Oja'a. 'Në hìnjam'mø dá 'uemp'ú di m'mäi. Nu'a rá thuhú má Oja, gá cuarpabi rá ja'i. 'Në gá cuarpabi rá ja'i rá thuhú ná rá 'da'yo Jerusalén bí ja mahëts'i, gue'a rá hñini má Oja'a. 'Në xquet'a gá cuarpabi rá ja'i má 'da'yo thuhú. ¹³ Nu rá ja'i ja rá gu, dá 'yøhna rá hya xihýø 'yëc'ëi rá Espíritu Santo".

-----

¹⁴ Dami 'yotra carta, gui pennbabi rá mēfi Oja 'bet'o p'ú 'bühýø 'yëc'ëi'a rá hñini Laodicea. Ja ua ya yø hya gui 'yot'i, gui 'yëmbi: "Nguna rá hya mmanna zant'a majuanì te mma. Nuna xifi xandønho yø ja'i hanja ná rá hya majuanì. Conná guehna bi nhogui te gäma cosa bi zän'Oja ngue bi nja. I ena: ¹⁵ Dí pacá te gä guí ðthé. Dí padí ngue nì xìnga gue'a gui hyegagui p'ú, nì xìnga gue'a gdí há rá ts'edi gui tenngagui má hya. A nuyá, i nne gui sänni te gui 'yøt'e. O bien ngue gui hyegagui p'ú, ogue xìngui hya rá ts'edi gui tenngagui má hya. ¹⁶ Pë commá ngue xøgue zi juat'átho guí ëc'ëigui, nuya njuantho guí mma thi ya. ¹⁷ Guí ena ngue ya gyø mmëmmetihé, ya hìnte gadi 'bèhmé. Ya gá gue'a te guí øt'e guí ëmhé ya. ¿Ua hìn gadi umhmé rá güenda ngue rá 'yanthi gá nthéhé? Porque madi zits'ú te di ja'áhé. Guí hyoyahé nup'ú go bi zä. Gyø xädähé nup'ú go bi zä. Conque nì xìngrá ulu di ja ngue gui hyehé. ¹⁸ Janangue dí xi'áhé ngue gui tångbahé rá oro má dátho xandønho, ya xpá thop'ú ja rá sibi. Nu'mø ngue dá guehna di ja'áhé ná, ya majuanì ngue guí mmëm-metihé 'mø. 'Në gui tångbahé rá ulu tåte mandø nt'ax-itho gui hyehé, n'namhma ngue ya hìnni mantho gui pes'nì sä ngue dá hìn'yú te gui hyehé. Dami tångbahé rá 'yëthi nì hü ngue rá colirio, di coxnì dähé, n'namhma ngue dá zä nì nxädä gui thohmé. ¹⁹ A nugui, nu'ú gá dadi madí, nu'mø hìnga gue'a gá 'yo, nugä dí fei ngue dadi hejpi te øt'e. Janangue nuyá, gá fep'áhé 'mø ngue hìngui hya rá ts'edi gui 'bä'nì mmühé ya. ²⁰ Dí 'bäcä p'ú ja rá goxthi dí nzonhnategä. Nu rá ja'i dá 'yøde te dí xifi, dá xogagui rá mméi gá cüt'i. Gá nsäya p'ú ja rá mméi rá ja'i. Gá n'amigo'be, 'dap'ú gá nsihmë'be. ²¹ A

nuyá, nu rá ja'i dā bōni ngue dā dapra nts'o i ja, gā unā nt'ēdi ngue 'dap'x gā mmi'be p'x dadi manda. Tenguthogā ngue dā dapra nts'o, janāngue nup'x di mandā mā Papá 'dap'x dí hu'be. ²² Nu rá ja'i ja rá gu, dā 'yōhna rá hyā xihyō 'yēc'ēi rá Espiritu Santo".

-----

4 Mi tho'a te gāma hyā dā nugā p'uya, mahōndā nnōts'e ngue dā hanmahēts'i. Dā handā n'na rá goxthi ngue nsoqui. Nu'a nmi ya'be p'uya, nu'mō nzoqui, ēnā gue'mō m'mixt'i rá corneta'a gā ya. Bi 'yēngui: —Bí 'yēcua ya. Gā ut'a'i te ja ngue di nja m'mēfa —bi 'yēngui.

² Nu'a rá ora'a p'uya, bi pārcagui mā nthandi rá Espiritu Santo. Dā handā n'na rá nthuts'i bí ja mahēts'i. Nup'x ja rá nthuts'i p'uya, ja hup'x Oja. ³ Nunā dā handi ngue huxpē ja rá nthuts'i, dā nu ngue di yoxni p'x hudi, tengutho gui yoxni rá dospi ngue rá jaspe, n'youi rá cūhē xā nthēni ngue rá cornalina. Nup'x hudi, jap'x n'na rá nyot'i ngue rá sano, gā rá jūxhmū. ⁴ Xā 'yēt'inde 'dāte magoho yō nthuts'i p'x hudi. N'na ngu n'na'x yō nthuts'i hup'x n'na nc'ēi, gā he yō t'axcā he. 'Da'a n'na rá corona ngue rá oro oxyō ya. ⁵ Nup'x hu Oja, ja pōp'x yō hüei, ja nēxpē yō ngāni 'mō bi nya. Nup'x ni hyandrā nthuts'i Oja, jap'x yoto yō nyot'i ngue dānzō. Gue'x nnōpā ts'edi rá Espiritu Santo'x yō nyot'i. ⁶ Nup'x ja rá xequi socra nthuts'i p'uya, titho tengutho rá jathe p'x gui nēqui. Pē thotrā nthandi rá ja'i tengutho rá xito.

Nup'x ja rá nthuts'i, gā goho yō ts'at'i 'bāi 'da'a n'na'x ja yō te. Ngu rá hmi, ngu rá xētha, gā ja yō dā. ⁷ Nu'a rá mēdi, di nēqui tengutho n'na rá dāfanzate. Nu'a rá yoho, di nēqui tengutho n'na rá ndōtoro. Nu'a rá hyū, ja rá hmi tengutho rá ja'i. Nu'a rá goho, di nēqui tengutho rá dátāni di hmāhyō zahua. ⁸ Gā goho, i ja 'dato yō zahua n'na ngu n'na. Nup'x ja yō zahua, ngu yō 'bizahua, ngu māxōts'e, gā mā zinni ja yō dā. Rā pa, rá xui hinguī sāya ngue ēnā:

—Nunā Oja nā, guehna mā dātho di nsupī. Guehna mā dātho di nsupī. Guehna mā dātho di nsupī. Guehna Oja rá hmū nā ngue jase rá ts'edi, guehna 'bēhna ya, 'nēhyō pa xā thogui ya mī 'bēi, 'nēhyō pa di map'x, hangū yō pa di sigue di m'mēi —i ēnā.

⁹ Nguna rá hyā gā 'yēspābi Oja 'nē di ja māmādi Oja. N'na ndi ngu n'na ndi dā 'yēspābi Oja, ¹⁰ nu'x 'dāte magoho huxyō nthuts'i di māspē hu Oja, gā ndantyōhmū ngue thāne Oja nunā 'bēi para zāntho. N'na ngu n'na enyō corona ngue sop'x ni hyant'Oja. I ēnā:

¹¹ —Ague mā Oja'i, gue'e mā Hmū'āhe. Gue'e ni 'yup'x māthoguitho dā hny mānsu'i. 'Nē ni 'yup'x dā t'ēts'a'i, porque jase ni ts'edi ngue gā hoqui tanto yō cosa i ja. Nu'i, bi nja'i mpāhā guā sānni te bi nja, gue'a ja'a ya.

-----

5 Nunā Oja huxpē ja rá nthuts'i, dā hēti ngue fo rá n'yei n'na rá sēcua ngue m'māni. Nt'ot'i mbo rá

sēcua 'nē nt'ot'i māxōts'e. Nup'x ja rá nyanī rá sēcua n'youi yoto yō seyo sāmī ngue hīndi nēdi. ² Dā nu n'na rá anxe ngue māndō nzaquitho gā ya, rá ndōts'edi gā 'yōtrā nt'ānni, i ēnā:

—¿To dā bōni di ntāte ya ngue dā zā dā xōjpa yō seyo samrā sēcua, para ngue di nēdi? —bi 'yēnā.

³ Pē hīnjombi bōni ngue xtā nzā dā xēdi, ni xīngā guep'x mahēts'i, ni xīngā guecua ja rá hāi, ni xīngā guep'x 'bēhyō ánima. Hīnjombi bōni ngue xtā nzā xtā xōjpa yō seyo rá sēcua ngue xtā nny te nt'ot'i. ⁴ Nugā p'uya janjuāni ngue di zoni, porque hīnjombi bōni ngue xtā xōcyō seyo ngue xtā nny yō letra nt'ot'i rá sēcua. ⁵ Nu'x 'dāte magoho nja'i, bi 'yēngā n'na:

—Yo nīmantho guī zoni, porque nunā ni hu ngue rá dāfanzate, rá mēni rá Judá 'nē rá mēni rá dāst'abi David, go bi dāhna ya. Go dā zā dā xōcya yoto yō seyo samrā sēcua naya.

⁶ Dā nugā n'na rá Dē'yo ngue 'bāp'x 'bē Oja p'uya. Di nēqui ngue n'yodui yō medi bi nja 'mō mī tho. Xā 'yēt'inde'x di māspē 'bē Oja. Ja yoto yō dāni, ja yoto yō dā. Nuya yō dā p'uya, guehya nne dā mā ngue rá Espiritu Santo handi gā rá ngēni nxihmāi. ⁷ Nunā rá Dē'yo, bi gānā sēcua mī cā rá n'yei Oja p'x hudi. ⁸ Mī gānā sēcua p'uya, nuya goho i 'bāi n'na ngu n'na yō ts'at'i rá nthuts'i, co 'nēhya 'dāte mā goho hup'x ja yō nthuts'i, gā bi ndantyōhmū p'x 'bāhrā Dē'yo. I hā 'da'a n'na rá 'bida ni hu ngue rá arpa. Nē the 'da'a n'na rá mohi ngue rá oro, yup'x rá hogā bopo. Nunā rá bopo, guehna rá mhmat'Oja ōtyō ja'i ya o rá 'yē Oja nā. ⁹ 'Nē tūtā n'na rá thūhu ngue mā'da'yo, i ēnā thūhu: "Nu'i, gue'e nī 'yup'x ngue gui cānā sēcua, gui xōjpa yō seyo n'youi. Porque gue'e bi tho'i, 'nē conni ji gā jurpābi yō ts'oqui yō ja'i ya o rá 'yē Oja. Guehya yō ja'i 'bēi ndap'x bi zā yō hāi, 'nē 'damā 'dan'yo yō hyā gā nya n'na ngu n'na. ¹⁰ Gā unyō 'befi yō ja'i ngue dyō mmāc-ja, para ngue dā dānnēse Oja. 'Nē gā unyō 'befi yō ja'i ngue di ndāst'abi, ngue di mānda gā rá xīhmāi".

¹¹ Mā nu māhōn'a p'uya, dā nu ngue māndōngu dyō anxe xā 'yēt'inde'x 'dāte magoho di māts'x goho 'bāp'x ja yō ts'at'i rá nthuts'i. Pē nu'a gāngu yō anxe dā nugā, yō māhuāhī ngue yō māhuāhī'a gāndōngu yō māhuāhī yō anxe dā nugā ngue tūhu. ¹² Janjuāni ngue rá ndōts'edi gā 'yēnā:

—Nunā rá Dē'yo bi tho, guehna nī 'yup'x ngue dā 'yēspābi yō ja'i nā. Dā mānyō ja'i ngue guehna jase rá ts'edi nā, 'nē di mānda'a te gāma cosa i ja, go guehna jase rá mfādi nā. Janāngue nī 'yup'x dā hny mānsu 'nē dā t'ēspi.

¹³ Dā ōcā p'uya ngue māndōngutho i tūhu. Gātho'a te bā sän'Oja ngue ja yō te, gā tūhu, ngup'x mahēts'i, nguua ja rá xīhmāi, ngup'x 'bēhyō ánima, ngup'x ja yō jathe. Gā 'da gā 'yēntho:

—Nunā Oja hup'x ja rá nthuts'i, co 'nēhrā Dē'yo, guehya mā dātho nne ngue dā hny mānsu ya. 'Nē dā hmā ngue māguēse ja yō ts'edi. Guehya jatho ngue dā t'ēspi hangū rá pa ya —i ēnā.

¹⁴ A nu'x goho i 'bāi n'na ngu n'na yō ts'at'i rá nthuts'i, 'da gā 'yēntho:

—Xandønho ngue ngu'a dī nja —bi 'yēnā.

A nuya mī 'dāte māgoho dī māspu hu Oja p'uya, gā bī ndāntyøhmū ngue thanne Oja nuna 'bēi para zan-tho.

-----

6 Dā nūgā rā Dē'yo p'uya, ngue bi xøts'a rá mēdi'x yoto yø seyo. Nū'a n'na'x goho 'bāp'x ja yø ts'at'i rā nthuts'i p'uya, rā ndø ts'edi gā yā, ēnā rā ngāni p'x dā øde ngue ēnguī:

—Bí 'yēcua, n'namh mā gui hyētī xānho —bi 'yēnguī.

² Mā nhannigā p'uya, dā nū n'na rā t'axā ndøfani. Nū'a rā tøgue, fo rá 'ye n'na rā nsā. Bi t'unna n'na rā corona. Bī ma p'uya ngue dā øtrā tūnhni. Pē himbā thapī. Nūnā, ndap'x bi zā nī ma bí tahrā tūnhni.

³ Nū'a rā Dē'yo p'uya, mī xøts'a rá yoho rā seyo. Bi 'yēngā'a rá yoho 'bāp'x ja rá ts'at'i rā nthuts'i p'uya:

—Bí 'yēcua, n'namh mā gui hyētī xānho —bi 'yēnguī.

⁴ Mā nūgā p'uya, bá ēp'x n'na rā thengā ndøfani. Nū'a rā tøgue, bi t'unná ts'edi ngue dā japi dī ndūnhyo jā'i 'bēcua ja rā xīmhai. N'na ngu n'na dī nhyo. Bi t'un-nā n'na rā majuai.

⁵ Nū'a rā Dē'yo p'uya, mī xøts'a rá hyu rā seyo. Bi 'yēngā'a rá hyu 'bāp'x ja rá ts'at'i rā nthuts'i p'uya:

—Bí 'yēcua, n'namh mā gui hyētī xānho —bi 'yēnguī.

Mā nhannigā p'uya, dā nū n'na rā 'bondøfani. Nū'a rā tøgue p'uya hā n'na rā pesa. ⁶ Dā øcā p'uya ngue bá nya'a hup'x made hap'x 'bā'x goho 'bāp'x ja yø ts'at'i rā nthuts'i. Bi 'yēnā:

—Nū'a n'na kilo rā trigo, dī mui'a te nthaha n'na pa rā nzābi. Nū'a hyu kilo rā cebada, dī mui'a te nthaha n'na pa rā nzābi. Pē rā aceite 'nēhā vino hīnda nexrā mui'a —bi 'yēnā.

⁷ Rā Dē'yo p'uya, mī xøts'a rá goho rā seyo. Bi 'yēngā'a rá goho i 'bāp'x ja rá ts'at'i rā nthuts'i p'uya:

—Bí 'yēcua, n'namh mā gui hyētī xānho —bi 'yēnguī.

⁸ Mā nhannigā p'uya, dā nū n'na rā ndūhmī ndøfani. Nū'a rā tøgue p'uya nī hu ngue rā Ndāte. Nūp'x ja rá xētha rā tøgue, bá 'bēfa p'x'ā rā xēqui 'būhyø ánima. Guehna bi t'unná ts'edi ngue dā hyo n'na cuarto yø jā'i 'bē'a nxīmhai nā. Dā japi ngue dī nhyo yø jā'i p'x ja yø tūnhni dī nja, dā dū yø jā'i ngue rā thūhū. Dā dū yø jā'i ngue rā guēhī. Dā dū yø jā'i ngue dā za yø zate.

⁹ Rā Dē'yo p'uya, mī xøts'a rá cēt'a rā seyo. Dā nūgā yø te yø ánima xā tho ngue mmāmbrā hyā Oja. Guehya hīnguī sāya'a manī manna hyā, janāngue bi tho. Nūya p'uya, gā 'bēp'x ja rā altar. ¹⁰ Yø ánima p'uya, nts'edi gā 'yēnā:

—Ague grā Hmū mā Ojā'i, gue'e mājuāni ngue gā rā nho guí øt'e. 'Nē dí paçāhe ngue dī nja'a te rā hyā xcā mā ngue dī nja. Xiya, çastā njām'mø gui hyāspābi rā gūenda ya yø jā'i 'bē'a nxīmhai bi hyogāhe ya? —i ēnā.

¹¹ Bi t'unyø t'axcā he ya yø ánima n'äst'abi, pē bi sifi ngue dī nsāyahmā mīts'x rā pa. Dā dø'mīts'x, astā gue'mø dā zēdi ngue dā thopya yø cū ørpa rá 'befi rā Cristo, tengūtho i dū ya yø ánima.

¹² Rā Dē'yo p'uya, mī xøts'a rá 'dato rā seyo. Dā nū ngue māthoguitho bi 'yan'āhāi. Rā hyadi bi gohi ngue

rā pothi tengū rā 'bo'ulu. Rā zanā bi gohi tengū rā ji ngue xā nthēni. ¹³ Bā høhyø sø mayā bi zo hāi. Guí nnu 'mø ngue huātrā ndāhī yø 'ya'igo, 'da guā hyømttho ngue so hāi, bī njarbētho. ¹⁴ Rā c'ammahēts'i p'uya, bī m'mēdi tengūtho 'mø m'māni n'na xit'o rā xēcua. Yø t'øhø 'nēhyø t'ēhāi ja māde rā jāthe, gā bi damp'x hā ja. ¹⁵ Yø dāst'abi 'bē'a nxīmhai p'uya, gātho yø hmū, gātho yø mmēmēti, gātho yø general, gātho mī'da yø jā'i ja yø ts'edi, gue'x 'būhyø hmū, gue'x hīnjo'o yø hmū, gā bi 'dagui, bī n'yāmp'x ja yø 'bido. Bi yērbē ja yø hyādo ja mbo rā hāi. ¹⁶ Yø jā'i bi 'yēmbyo t'øhø, bi 'yēmbyo nyūni:

—Bā tāhmē ya, n'namh mā guí cogbāhe, hīnda dīngāhe nā hup'x ja rá nthuts'i. Porque rā ndūssūtho rā castigo dā ja rā Dē'yo, hīndī nne gā thocāhe'a rā castigo'a. ¹⁷ Nūya mfādī ngue bi zøhrā pa dī nja rā castigo ya. Ya hīnjondā zā dā dāqui te dī nja ya —i ēnyø jā'i.

-----

7 Mī tho'a te dā nūgā p'uya, māhøndā handī goho yø anxē 'bāi ngoho māts'at'i nxīmhai, ngue samrā ndāhī n'na ngu n'na. Hīndī japi temā ndāhī dī n'yo māxøts'e rā hāi, nī xīngā guep'x ja rā jāthe dī japi dī n'yo rā ndāhī. Hīndī japrā ndāhī ngue temā za dā 'yanī.

² Dā nūgā mān'na rā anxē p'uya, ngue bí 'yēp'x nī bōxyadi. Hannbābi rá seyo nā mājuāni ngue Oja i 'bēi. Nūnā rā anxē, rā ndøts'edi i matya goho yø anxē xi t'unyø ts'edi ngue dā 'yøtrā ndāte p'x ja rā hāi 'nēp'x ja rā jāthe. ³ Bi 'yēmbi:

—'Yo sā temā ndāte guí øthē p'x ja rā hāi, nī xīngā guep'x ja rā jāthe, nī xīngyø za, 'be gā mmēpyagāhe ya yø jā'i yø mēfi Oja, dā ma mā seyobi yø dē yø jā'i —bi 'yēmbi.

⁴ Dā øcā hangū gangū ya yø jā'i bī mē rá seyo Oja p'x ja yø dē. Nūya 'dē'mā yoho yø ts'ant'x rā Israel, nū hangū yø mēni 'bēi, n'na ciento 'nē yote māgoho māhuāhī bi zēdi. ⁵ Nūnā rā Judā, nūya yø mēni bī m'mē'a m'mēfa, bi zē'i 'dē'māyo māhuāhī bī ma mā seyo. Nūnā rā Rubén, nūya yø mēni bī m'mē'a m'mēfa, bi zē'i 'dē'māyo māhuāhī bī ma mā seyo. Nūnā rā Gad, nūya yø mēni bī m'mē'a m'mēfa, bi zē'i 'dē'māyo māhuāhī bī ma mā seyo. ⁶ Nūnā rā Aser, nūya yø mēni bī m'mē'a m'mēfa, bi zē'i 'dē'māyo māhuāhī bī ma mā seyo. Nūnā rā Neftalí, nūya yø mēni bī m'mē'a m'mēfa, bi zē'i 'dē'māyo māhuāhī bī ma mā seyo. Nūnā rā Manasés, nūya yø mēni bī m'mē'a m'mēfa, bi zē'i 'dē'māyo māhuāhī bī ma mā seyo. ⁷ Nūnā rā Simeón, nūya yø mēni bī m'mē'a m'mēfa, bi zē'i 'dē'māyo māhuāhī bī ma mā seyo. Nūnā rā Leví, nūya yø mēni bī m'mē'a m'mēfa, bi zē'i 'dē'māyo māhuāhī bī ma mā seyo. Nūnā rā Isacar, nūya yø mēni bī m'mē'a m'mēfa, bi zē'i 'dē'māyo māhuāhī bī ma mā seyo. ⁸ Nūnā rā Zabulón, nūya yø mēni bī m'mē'a m'mēfa, bi zē'i 'dē'māyo māhuāhī bī ma mā seyo. Nūnā rā José, nūya yø mēni bī m'mē'a m'mēfa, bi zē'i 'dē'māyo māhuāhī bī ma mā seyo. Nūnā rā Benjamín, nūya yø mēni bī m'mē'a m'mēfa, bi zē'i 'dē'māyo māhuāhī bī ma mā seyo.

9 Mì tho'á te gá dá nügá p'úya, mähöndá nhannj, pe mandöngü dyö ja'í dá nü ngue xpí 'yēhē 'damá 'dan'yo yö häi, ndap'ú bi zä yö xequi, ndø yap'útho yö mmēngü 'da. 'Nē 'damá 'dan'yo yö hyá gá yá n'na ngü n'na. Gá 'bäp'ú nì hyant'á huxrá nthüts'í ha 'bähra Dē'yo. Pe mandöngü dyö ja'í 'bep'ú, hinguí sá di 'bede. Pe gá he yö t'axcá he, 'nē gá cá yö palma. 10 Gätho yö ja'í, gá mafi, pe rá ndöts'edi gá 'yēnā:

—Nunā mā Ojāhē hühnē ja rá nthüts'í ya, guehnā bi janjē nā, co 'nēhā Dē'yo mā Yāntehē —i ēnyö ja'í.

11 Gätho yö anxe, xā 'yēt'inde ya 'däte māgoho ēt'inde ya goho 'bähýö ts'at'í rá nthüts'í, gá bi ndāntyöhmü p'úya ngue thānne Ojā. 12 I ēnā:

—Mājuāni ngue ngu'á bi nja ya. Pe nuyá, ma gá ja mā mmādhē Ojā hangü rá pa ya. Porque nunā guehnā jatho ngue gá ēspāhē nā. Guehnā jase rá mfādi nā. Guehnā mā dātho ja ngue dá hñü mānsü nā. 'Nē jase rá ts'edi. Nü te sännj ngue di nja, gue'á nja'á. Dā ngüt'átho.

13 Nü'á n'na'ú 'däte māgoho p'úya bi 'yānngüi, i ēnā:
—¿Te'o ya he yö t'axcá he? ¿Hap'ú gue xpí 'yēhē? —bi 'yēngüi.

14 Nügá p'úya dí ēmbi:

—Ague grá hñü, nü'í go guí padí te'o.
Ya ēngbúya:

—Nuyē, guehyē mathoguitho xā nzä rá ndāte yē. 'Nē guehyē bi menyö he, bi bo yö he conná ji rá Dē'yo.

15 Janāngue ja 'bähñē nì hyandrā nhüdi Ojā ya. Rá pa rá xüi thānne Ojā nē hñüdi. Nunā Ojā ya, guehnā fādi ngue hñte dá ja. 16 A nuyá, ya hññj mantho di ntü mānthühü. Ya hññj mantho di ntüthe. Ya hññj mantho dá zä rá n'ú'á gāmpa rá hyadi. 17 Porque nunā rá Dē'yo 'bähñē ja rá nhüdi Ojā ya, guehnā rá mādi yö ja'í nā. 'Nē dá zixp'ú pöhrā dehe ngue rá 'da'yo te. Nü'ú yö guidä i ja ngue xā nzonj, dá dujpābi Ojā.

8 Nunā rá Dē'yo, mī xöts'á rá yoto rá seyo n'youi rá sēcuā. Nüp'ú mähēts'í commā māden'ora hñte bi 'yanj. 2 Mì tho'á rá ora'á p'úya, dá nügá yoto yö anxe 'bäp'ú nì hyandrā nthüts'í Ojā. Nüya yö anxe bi t'ünnj 'da'á n'na rá corneta.

3 Hōmbā ēp'ú mān'na rá anxe p'úya, bá den'nā rá t'üts'í gá rá oro. Bi m'mäp'ú ja rá altar. Pe xāndöngü yö bopo bi t'ünnj ngue dá yēspā rá t'üts'í, dá japrā bopo p'ú ja rá altar ngue rá oro. Ja n'youi p'ú yö mhmat'Ojā yö ja'í nūya o rá 'yē Ojā. 4 Nü'á rá 'bifi rá bopo bi japrā anxe p'ú hñ Ojā p'úya, ja n'youi p'ú yö mhmat'Ojā yö ja'í nūya o rá 'yē Ojā. 5 Rá anxe p'úya, nunā rá t'üts'í the, bi 'yētyö dēspi mī cāxp'ú ja rá altar. Bi 'yēmbē ja rá ximhäi p'úya. Bi nja yö ngānj, bi nja yö huei. Bi 'yan'āhäi. Janjuānj ngue rá ndihj.

6 Nüya yoto yö anxe há 'da'á n'na yö corneta p'úya, bi nsä ngue dá mixt'í.

7 Nü'á rá mēdi rá anxe bi mixtrá corneta. Bi nja yö ndo. Bi nja yö sibi n'youi rá ji. Gá bi 'yēmbē ja rá ximhäi. Bi nzø n'na xequi rá häi p'úya, pe hñmbj zē hmāde bi nzø. Nüp'ú ja rá häi bi nzø, bi nzø yö za, bi nzø yö c'amdāpo.

8 Nü'á rá yoho rá anxe p'úya, bi mixtrá corneta. Nü'á dá nügá bi t'ēmbē ja rá jathe p'úya, tengütho n'na rá dāxant'öhö 'mø nì dānzø. Nüp'ú ja rá jathe bi zo, bi gohi ngue rá ji rá dehe. Pe hñmbj zē hmāde rá jathe bi nji.

9 Nüp'ú ha bi nji rá dehe p'úya, gá bi dü yö zü'ē mī 'bep'ú. Yö barco mī 'yo māxöts'e rá dehe, gá bi m'mēdi.

10 Nü'á rá hyü rá anxe p'úya, bi mixtrá corneta. Bá t'á'á n'na rá dāsø mähēts'í p'úya, bá dānzø. Bi zo rá sø p'ú ja yö dāthe 'nēp'ú pöhyö t'üthe bi zo. Pe hñmbj zē hmāde yö dehe ja nximhäi bi zo. 11 Nunā rá dāsø, nì hñ ngue rá ndāte gāndöngü. Nüp'ú ja yö dehe bi zo, gá bi juhyö dehe. Māndöngü dyö ja'í bi dü ngue xānjü rá dehe bi zi.

12 Nü'á rá goho rá anxe p'úya, bi mixtrá corneta. Bi bocā n'na parte rá hyadi, pe hñmbj zē hmāde rá hyadi bi boqui. Xquet'á bi bocā n'na parte rá zānā. 'Nē bi bocā n'na parte yö sø. Nü'mø rá pa, ngoho ora m'mexüi ua ja rá ximhäi. Nü'mø rá xüj, ngoho ora ngue hñ temā sø di nēquj.

13 Dá handä mān'na rá anxe p'úya, ngue bí 'yo mähēts'í. Rá ndø ts'edi gā 'yēnā:

—Huēcāte. Huēcāte. Huēcāte yö ja'í 'bē'á nximhäi 'mø bi mixtyö corneta ya mī hyü yö anxe di 'behya —bi 'yēnā.

9 Nunā rá cüt'á rá anxe p'úya, bi mixtrá corneta. Dá handā n'na rá sø bá t'á mähēts'í. Mī zōcuā ja rá ximhäi, bi nēquj ngue rá anxe, bi t'ünñā n'na rá nsogui ngue rá nsogui rá ots'í hñha rá nzegui gānhē. 2 Mī xospā rá njo'mj rá ots'í, bá pöxrā 'bifi tengütho rá 'bifi n'na rá orno. Nü'á rá 'bifi bá pöts'e, bi go'mā häi, bi 'berpābi rá thai rá hyadi. 3 Nüp'ú ja rá 'bifi p'úya, n'youi p'ú yö mmäcjä t'āxi, so häi. Nüp'ú yö mmäcjä t'āxi p'úya bi t'ünyö ts'edi ngue dá za yö ja'í tengütho gā sate yö ixtehe ua ja rá häi. 4 Bi si p'úya ngue hñndj ts'onj. Sinoque bi sifi ngue dá za yö ja'í nūya hñngüi n'youi rá seyo Ojā p'ú ja yö dē. 5 Nüya yö ja'í dá za, bi sifi ngue hñndā hyo, sinoque ncüt'á zānā bi t'ünñā nt'ēdj ngue di sätřā n'ú yö ja'í. Pe nü'á gā n'ú p'ú sa, tengütho gān'ú p'ú sa rá ixtehe 'mø bi za rá ja'í. 6 Nüp'ú yö ja'í dá za p'úya, dá ne ngue dá dü ngue'á gān'ú 'mø bi za, pe hñndā zä dá dü. Māda ne yö ja'í dá dü, pe hñndj nthēui rá ndāte ya yö ja'í di sá rá n'ú.

7 Nüya yö mmäcjä t'āxi, nüp'ú guj nēquj, ēnā yö ndøfanj ya xā nsä ngue dá ma rá tñnhñj. Nüp'ú ja yö yā, oxā n'na rá corona ngue rá oro. Yö hmj p'úya, rá hmj rá

ja'i gui nɛqui. ⁸Ja yø xtə tengutho n'na rə xisu. Yø ts'i p'ɥya, ɛnə yø ts'i yø dafanzate. ⁹Gä rə t'ɛgui yø njudi ja yø tiya. Nu'a gui hi yø zahua, tengutho gui hi yø carro 'mø jətyø ndøfani ni tihi ngue ni ma rə tɔnhni. ¹⁰Ja yø ts'ɥ, tengutho yø ts'ɥ yø ixtehe ngue ja yø 'bite. Di sä-trə ndəte yø ja'i 'mø bi mihi. Pe ncət'a zənaθo mə t'ɔn-ni rə nt'ɛdi ngue də mihyø ja'i. ¹¹Nɥya yø mmäcja t'axi, 'bəhyø hmu di mända, guehna n'na rə anxe di mända p'ɥ ja rə ots'i hinha rá nɛgui ɔanhɛ. Nunə rə anxe nə, nu'a rə hyə ngue rə ebreo gui hutɔ ngue rə Abadón. Nu rə hyə ngue rə griego p'ɥya gui hutɔ ngue rə Apolión, i nne də manna rə hyə nə ngue rə Hyote.

¹²Ya rá məditho rə ndəte nə p'ɥya. Pe tobe di 'berhmi yoho di nja.

¹³Mi mixtrə corneta'a rá 'dato rə anxe p'ɥya. Də øde ngue bá nya n'na nc'ɛi p'ɥ mädə ha maqui goho yø danɔ rə altar ngue rə oro, ha ni hyant'a Oja. ¹⁴Nunə bá nya p'ɥya, bi zo'a rá 'dato rə anxe mi ha rá corneta, bi 'yɛmbi:

—Dami xoqui goho yø anxe nthət'i p'ɥ jonna dəthe Eufrates.

¹⁵Bi ma məthøgue'ɥ goho yø anxe p'ɥya ngue də hyo n'na parte yø ja'i 'bɥ'a nximhäi. Pe hinda zɥ hmädə də hyo. Ya yø 'bɛfitho'a, gue'a bá ts'ännbi ngue də 'yør'mø bi zønna ora, bi zønna pa, bi zønna jeya ngue də 'yøt'a te ja ngue də 'yøt'e. ¹⁶Də øcä p'ɥya, ngue mma hangu ɔangu yø tøgue ngue yø ts'edi ni n'youi'ɥ goho yø anxe. Bi mə ngue yo ciento miyones yø ts'edi ni n'youi.

¹⁷Guehna bi zəhma də naya, də nu yø ndøfani, də nu yø tøgue. Nu'p'ɥ ja yø tiya yø tøgue, gə rə t'ɛgui yø njudi. N'youi yø cəhɥ ngue rə theni, rə c'angui, rə c'axt'i, n'youi p'ɥ ja yø njudi. Yø ndøfani p'ɥya, ɛnə yø ya yø dafanzate yø ya. Yø ne yø ndøfani p'ɥya, pønyø sibi, pønyø 'bifi yəni ngue rə asufre. ¹⁸Bi hyo yø ja'i ya hyu yø ndəte pønyø ne yø ndøfani. Pe nu hangu ɔangu yø ja'i 'bɥi, himbi zɥ hmädə bi hyo. ¹⁹A nuya yø ndøfani, n'youi rə ndəte yø ne, n'youi rə ndəte yø ts'ɥ. Porque yø ts'ɥ yø ndøfani, ja yø ya ngue sate tengutho rə c'ɛya 'mø sa yø ja'i.

²⁰Pe nuya yø ja'i bi bongui, ngue hin'i du ya yø ndəte ya, himbi ne bi 'bätyø mməi ngue xtə hyɛ'ɥ yø dahmu. Sinoque bi siguetho ngue θanne yø ts'onthi. Bi siguetho θanne yø dahmu ngue rə oro, oque rə t'axi, oque rə bronze, oque rə do, oque rə za. Conque nuya yø dahmu θanne yø ja'i, hingui 'yo, hingui zø yø dä, hingui øhra hyə 'mø nzohyø ja'i. ²¹Himbi ne xtə hyɛ'ɥ'a te manɔ n'yo yø ja'i. Bi siguetho bi nhote, bi siguetho bi n'ɛte, bi siguetho bi n'yots'om'mäi, bi siguetho bi mpɛ.

-----

10 Məndø nzaquitho man'na rə anxe də nügə ngue bi 'yɛ məhɛts'i bá o rə gui. Rə ya rə anxe, n'youi rə sano ngue rə 'bɛcɔni. Rə hmi p'ɥya, di yoxni tengu rə hyadi. Yø gua, gə rə sibi. ²Cə rá 'yɛ n'na rə sɥcuə. Nu'a rá gua ngue rə n'yɛi, brə nnerbɥ ja rə jəthe. Nu rá gua ngue rə ɔahə, brə nnerbɥ ja rə häi. ³Də øde ngue

rə ndøts'edi gə ya, tengu 'mø guɛ rə ndøzate ngue nne di mmafi, njarbətho. Mi juadi bi mmafi, yoto yø ngäni də øde ngue bi thonɔ. ⁴Mi thonɔ'ɥ yoto yø ngäni bá nya p'ɥya, də ne xca cuatrə sɥcuə'ɥ yø hyə bi mə. Pe də ø p'ɥya ngue bá nya məhɛts'i Oja, bi 'yɛngui:

—Nunə rə hyə bi man'ɥ yoto yø ngäni bi nya ya, 'yo ɔadi cuatrə sɥcuə, n'namhma ngue hinda fadi hanja rə hyə —bi 'yɛngui.

⁵A nunə rə anxe də nügə ngue brə nnerbɥ ja rə jəthe, man'na rá gua p'ɥya brə nnerbɥ ja rə häi, bi 'yɛs-maya rá 'yɛ ngue rə n'yɛi p'ɥya. ⁶I ɛxə ntestigo Oja nu-nə 'bɥi para zəntho, bi hoqui te bí ja maya, bi hocra häi, bi hocra jəthe, bi hoqui te gəmə cosa i ja. Bi 'yɛnə: —A nuyá, ya də guehra ora ja p'ɥya. Ya hinni mantho də thotra pa ya. ⁷Porque nu'mø bi zønna ora də mixtrə corneta'a rá yoto rə anxe, ya bi nja ɔätho'a te xpə nzän'Oja di nja p'ɥya. Nunə rá hyə Oja xə japyø pøn-ɔahya xə xihyø ja'i, ya gə bi nja'a te xə hməmp'ɥya.

⁸Nu'a xtədə øde ngue bá nya məhɛts'i p'ɥya, məhømbi zoqui, bi 'yɛngui:

—Ni ma ya. Dami cannbabi rə sɥcuə cə rá 'yɛ rə anxe brə nnerbɥ ja rə jəthe, man'na rá gua p'ɥya brə nnerbɥ ja rə häi —bi 'yɛngui.

⁹Də magə p'ɥ 'bähra anxe p'ɥya, ngue də äpra sɥcuə cə rá 'yɛ. Nunə rə anxe bi 'yɛngui:

—Ja ua rə sɥcuə. Dami sa. Nu'p'ɥ ja ni ne xtə n'u rə sɥcuə tengutho rə t'afi. Pe nu'mø bi zøt'a mbo ni mməi, ya xtə nju —bi 'yɛngui.

¹⁰Də cəngə rə sɥcuə mi cə rá 'yɛ rə anxe p'ɥya ngue də sa. Nu'mø mə ya'fi, xən'u tengutho rə t'afi. Pe nu'mø mə tut'i, ya məndø njutho. ¹¹Ya bi t'ɛngə p'ɥya:

—A nuyá, nunə te rə hyə ja ngue də thogui ɔätho yø ja'i nuya 'damə 'dan'yo yø hyə gə ya ya, conyø dəst'abi, gui mma te ja ngue də thohya yø ja'i ya.

-----

11 Bi n'nacə n'na rə t'o ngue rə t'eni p'ɥya. Bi t'ɛn-gui:

—Gə 'yo ya, dami 'yennbabi rá nija Oja, 'nɛ dami 'yennə altar. Dami pede hangu yø ja'i ndanne p'ɥ ja rə nija.

²Pe nu'a rə θinnija, 'yogui ɛni. Porque nu'a, gue'a di t'ɔnyø 'dan'yo ja'i'a. Nuya yø 'dan'yo ja'i, guehya yote mə yoshna də nepə häi rá macə danihni Oja ya. ³Gə penhna yoho mə m'menhni də məngbagui mə hyə, mənte gue'a n'na məhuəhi 'nɛ yociento 'nɛ hyəte mə pa. A nuya p'ɥya də hye yø he ngue di m'mə ndumməi —bi 'yɛnə.

⁴Nuya yonc'ɛi ya, guehya gə nnøpe ngue yonza yø olivo ya. 'Nɛ guehya gə nnøpe ngue yoho yø mfoxiyo jap'ɥ ni hyant'Oja di mända nximhäi. ⁵Nu'mø toni ja'i də ne də hyo ya yonc'ɛi ya, hinda zä də hyo. Porque pønna sibi yø ne, di juadi də 'yuyhø nsuiui. Janəngue nu to də ne də hyo, go də duse rə ja'i nne di nhote.

⁶Nuya p'ɥya, ja yø ts'edi ngue də zä də 'yøt'e ngue hinda n'ye mənte rə pa də məmbrə hyə Oja. 'Nɛ xquet'a ja yø ts'edi ngue də zä də 'yøt'e ngue də gohi di nji rə dehe. 'Nɛ ja yø ts'edi ngue nuya ja rə ximhäi, də 'yøt'e ngue di nja yø ndəte n'ɥ, hønt'a gomə ora də nepe di

nja. ⁷ Nu'mò bi juahyò 'befi ngue dā mānna hya, nu'a rā ndate zū'ε bi pøxpø ja rā ots'i hīnha rā nzequi gān-he, guehna dā 'yørpabi rā tūnhni nā, dā dapi 'nε dā hyo ya yonc'εi ya. ⁸ Nūya yò ánima bi tho, nu yò do'yo bomp'x ja yò caye ja rā dānīhni bi ma mācuati rā pont'i rā Hmū Jesús. Nūna rā hnīni nā, guī nhyejpabi rā hnīni Sodoma 'nε guī nhyejpabi rā hāi Egipto. ⁹ Nhyu pa māde bi m'momp'x yò ánima. Hīmbi ma nt'āgui, porque bi hnepe ngue dā nu yò ja'i nūya 'bēi ndap'x bi zā ngue 'dama 'dan'yo yò hya gā ya. ¹⁰ Nūya yò ja'i 'bē'a nxīmhai 'mò bi nu ngue ya xā ndu, astā øt'ango ngue di johya. Nu te tīni n'na ngu n'na di mpennbi. Porque nūna rá hya Oja mī mmāmbya yonc'εi bi dū, janjuani ngue mādi ĩnnbā yò mmēi yò ja'i. ¹¹ Pē nu'mò mī gua'a nhyu pa māde ngue bomp'x yò ánima, Oja bi 'yøt'e ngue māhombi m'mēi. Nu to gā bi nu ngue ya 'bēi māhø'nā, janjuani ngue bi nsu. ¹² A nūya yonc'εi mī mmāmbrā hya Oja m'met'o p'uya, bi 'yøde ngue bi ts'o māhεts'i, bi t'εmbi:

—Bí 'yεhmi ua ya —t'εmbi.

Bi ma māhεts'i p'uya, bi 'yo n'na rā guī. Nu'x yò nsēiui p'uya bi nūtho ha i ma maya. ¹³ Nu'a rā ora'a p'uya, janjuani ngue bi 'yan'ahāi. Nu hangu gā ndøngu yò ngu jap'x ja rā dānīhni, nu'a n'na ciento yò ngu, 'det'a yò ngu bi xot'i. 'Nε yoto māhuañi nja'i bi dū ngue'a i 'yan'ahāi. A nu'x yò ja'i hīmbi dū p'uya, janjuani ngue bi nsu. Bi mānyø ja'i p'uya ngue janjuani ja rá ts'edi Oja bí 'bē māhεts'i.

¹⁴ Ya bi tho'a rá yoho rā ndate ya, pē māhømbā er-pø'a rá hyu rā ndate di nja.

-----

¹⁵ Bi mixtrā corneta'a rá yoto rā anxe p'uya. Nu'x bá nya māhεts'i p'uya rā ndøts'edi gā nt'øde rā hya bi mā ngue εnā:

—A nuyá, nūna Oja co 'nεhra Cristo, ya dā 'yūhrā ts'edi ya, ngue para zāntho di mānda gā rā xīmhai.

¹⁶ A nu'x 'dāte māgoho di māspx ja rá nhūdi Oja, gā bi m'memfo hāi ngue bi dānne Oja. ¹⁷ Gā 'da gā 'yεntho:

—Dādi ja māmmādi'āhe ya grā Hmū. Gue'e grā Oja ngue jase ni ts'edi. Gue'e guī 'bēhya, 'nε ya gmī 'bēi mēnte yò pa xā thogui, 'nε guī sigue guī m'mēi mēnte yò pa di map'x. Jammādigāhe ya mā Oja'i ngue ya gā d'x'mi guī mānda te gā ja ya. ¹⁸ A nūya yò ja'i 'bē'a nxīmhai mī mbøcue, xā mmestho ni hya. A nuyá, xquet'a ya bi zønna pa guī mbøcue ya. Nu yò ánima xāndu, ya bi nzønna ora guī hyāspa rā güenda ya. Guī unyø nzābi ni mēfi xā mmāmp'a ni hya. Gātho yò ja'i ya o ni 'ye di ngūε di nnoho, te'o ngue nny mānsu'i, gā guī unyø nzābi. Ya bi zønna ora guī jua'x yò ja'i øtra nts'onī ua ja rā xīmhai ya, ngue'a te gāma nts'o øt'e.

¹⁹ Dā nūgā p'uya ngue bi zøhrā nija Oja bí ja māhεts'i. Nup'x mbonnija, di nεqui ngue jap'x rā hua-da m'mets'i rā cohi bi gohmi m'met'o Oja yò ja'i. Bi nja yò huei, janjuani di hi yò ngāni. Bi 'yan'a hāi, bi nja yò ndate ndo.

-----

12 Bi nεqui p'x māhεts'i n'na rā hmεya ngue n'na rā xisu di mpāxa n'na rā ulu ja rá hmī tengū gui yotrā hyadi. Nup'x tøgue di nεqui ngue rā zānā nnets'i. Rá ya p'uya, oxā n'na rā corona n'youi 'dε'mā yoho yò sø. ² Nūna rā xisu p'uya, ya hā rá bāsi, pē mafi ngue sā rā n'x ngue ya di m'meni.

³ Māhøndā handā māhεts'i p'uya, dā nu mān'na rā hmεya ngue n'na rā ndate ts'ozu'ε xā nthēni, ja yoto yò ya, ja 'det'a yò dāni. 'Da'a n'na rā corona oxyø ya. ⁴ Di fεtrā ts'x ngue bi hømyø sø bí ja māya, so ua ja rā hāi. Pē hīmbi zū hmāde'a gāngu yò sø bā hømmi. Rā ndate zū'ε p'uya, bi m'māp'x ni hyandra xisu hā rá bāsi. Høntho di m'meni, 'bextā zaprá bāsi. ⁵ Nūna rā xisu mī hā rā bāsi, bi m'møhrā ts'ønt'x nūna ja ngue dā zēdi di mānda ua ja rā xīmhai. Pē nūna rā ts'ønt'x bi zixpx bí 'bē Oja ngue 'dap'x dāni mmīhmi. ⁶ Nūna rā xisu bi 'dagui, i map'x bí ja rā dāpo, ya xi zānnbābi Oja n'na rā xεqui di m'mēi. Ja di t'unnbø te dā zi mēnte n'na māhuañi 'nε yociento 'nε hyate mā pa.

⁷ Mī tho'a p'uya, bi nja n'na rā dātūnhni p'x māhεts'i. Bi 'yøtra tūnhni'a rá hmū yò anxe ni hū ngue rā Miguel. Bi mfāxui mī'da yò anxe di mānda. Bi ndūnhui nā rā ndate zū'ε, 'nε xquet'a bi mfāxui yò anxe nā p'uya. ⁸ Pē nūna rā ndate zū'ε, bí 'bēhra tūnhni p'x māhεts'i. Ya hīn'yø ha di m'mēi. ⁹ Nūna rā ndate zū'ε bá t'engua ja rā xīmhai, gā bá n'youi yò anxe di mānda. Nūna, guehna rā nyogui c'εya ni hū ngue rā zithy 'nε rā Satanás. Guehna hātyø ja'i 'bēi gā rá ngēni nxīmhai naya.

¹⁰ Māhøndā øde ngue bá nya maya mān'na, pē rā ndøts'edi gā 'yεnā:

—Ya bi zønna ora dā yan'Oja yò ja'i ya. Oja ya udi ngue ja rá ts'edi, dā guehra Cristo ya udi ngue ja rá ts'edi. Porque nūna rā pa rā xūi mādi yāhma cūhø p'x ha 'bē Oja, ya bá thøn'athi naya. ¹¹ Guehya mā cūhø bi dāpra zithy ya, porque nu'a i dū rā Dε'yo, ja rá ts'edi ngue bi hojpa yò ts'oqui. Guehya hīmbi zū bi mā ngue εc'εi rā Dε'yo ya. Hīmbi zū bi mānna hya, mādague'a bi tho. ¹² Bí ja rā johya māhεts'i. Di johya to gā bí 'bøp'x. Pē huεcate yò ja'i 'bøp'x ja rā hāi, da gue'x 'bøp'x ja rā jāthe, huεcate. Porque nup'x ja rā xīmhai ya, ja 'bøp'x rā zithy. Janjuani ngue mbøcue ya, porque pādi ngue ya mīts'x drā pa dā thāspa rā güenda —bi 'yεnā.

¹³ Nūna rā ndate zū'ε 'mø mambá t'engua ja rā xīmhai, bi hyoni ha 'bøhra xisu nūna xi m'møhrā ts'ønt'x, porque sēi. ¹⁴ Pē nūna rā xisu, Oja bi japi ngue bi nja yò zahua tengutho n'na rā pents'x, ngue bi zā bi 'dagui. Bi zop'x rā ndate zū'ε, bi map'x ja n'na rā dāpo xi zānnbā Oja ngue di m'mēi. Nup'x ja rā xεqui bi zøni, ja bi t'unnbø te bi zi mēnte nhyu jeya māde. ¹⁵ Nu'a rā ndate zū'ε, bi bønna dehe p'x ja rá ne, bi gohi ngue rā ndate dehe. Bi nepe ngue xtā nduxrā xisu 'mø xtī nthēui. ¹⁶ Pē rā xisu, bi māxra hāi ngue bi dūtra dehe bá pømp'x ja rá ne rā ndate zū'ε. ¹⁷ Janāngue nūna rā ndate zū'ε māthoguitho bi mbøcue ngue sēhna rā xisu hīmbi zēdi. Bi ma p'uya ngue bi 'yørpabi rā tūnhni'x yò

bası rā xisu. Nuyá, guehya yø ja'ı øt'e te di mǎnda Oja ya, hıngui nne dā hye'a rā hyā bi zohrā Jesucristo.

-----

13 Dá m'mäcä p'ı ja rā nengā jathe p'ıya. Dá handı ngue bá pøxma xøts'e rā dehe mǎn'na rā ndate ts'ozu'ε ja yoto yø ya, ja 'det'a yø danı, 'da'a n'na rā corona oxyø danı. Yø ya p'ıya, nt'ot'i p'ı yø thuhı ngue hıngui nnu mǎnho Oja. ² Nunā rā ndate ts'ozu'ε, di nequi tengı rā tigre. Ja yø gua tengıtho yø gua rā oso. Rā ne p'ıya, tengıtho rā ne rā dafanzate. Nunā mǎn'na rā ts'ozu'ε ngue rā thenı p'ıya, guehnā rā zithu nā, bi japi bı nja rá ts'edi nā rā ndate ts'ozu'ε bá pøxpı ja rā jathe. Bi unnā nthıts'ı ngue dā mı, di mǎnda'ı to di mǎnda rā zithı. ³ Nunā rā ts'ozu'ε p'ıya, di nequi ngue xı ts'ennbabi n'na rá ya, ya ja ngue dā dı. Pe bi zā rá ts'et'i mı ja. Mı nu yø ja'ı ngue bi zā rá ts'et'i, bı nsı gǎtho yø ja'ı 'bıi rá ngıni nxımhäi p'ıya, ya i mǎhä yø ja'ı nā rā ndate zu'ε p'ıya. ⁴ Bi danne yø ja'ı rā zithı p'ıya, porque bi bahıyø ja'ı ngue gue'a rā zithı xı unna ts'edi rā ndate ts'ozu'ε. 'Nεs'e'a rā ndate ts'ozu'ε bi danne yø ja'ı p'ıya. I εnyø ja'ı:

—¿Hapı gue 'bıhman'na ngue tate tengı nā rā ndate zu'ε? ¿Te'o dā bønı ngue dā zā di ndınhı nā? —εnyø ja'ı.

⁵ Bi t'unnā ts'edi nā rā ndate ts'ozu'ε p'ıya ngue bi xohrā ne, bı nıya. Bı manyø hyā ngue di 'yets'ı, 'nε bı manyø hyā ngue nnømmǎn'ı Oja. 'Nε yote mǎ yoshna bi ts'ännbı ngue di nja rá ts'edi. ⁶ Bı nømmǎn'ı Oja p'ıya. Bı nømmǎn'ı bı rá thıhı. Bı nømmǎn'ı bı nıja Oja, co gǎtho'ı bı 'bı mǎhęts'ı bı nømmǎn'ı. ⁷ Bi t'unnā nt'edi p'ıya ngue dā 'yørpabi rā tınhıni yø ja'ı ya o rá 'ye Oja, 'nε dā dapı. 'Nε bı t'unnā nt'edi ngue di mǎnda gǎtho yø ja'ı 'bıi ndap'ı bı zā yø häi, ngue 'dama 'dan'yo yø hyā gā ya. ⁸ Nunā rā ndate ts'ozu'ε p'ıya, gǎtho yø ja'ı 'bıi rá ngıni nxımhäi, gā bı danne. Guehya yø ja'ı hıngā nt'ot'ıbi yø thıhı p'ı ja rā libro cā rā De'yo nunā bı tho. Nunā rā libro nā, hante di nhohrā xımhäi ya bá nt'ot'ıbi yø thıhı te'o gǎtho ja ngue di nthıi rā 'da'yo te.

⁹ Nu rā ja'ı ja rá gı, dā 'yøhya yø hyā ja ua. ¹⁰ Nu rā ja'ı sıxrá mmıc'ęıui ngue dā got'i, xquet'a 'nεsē rā gote dā jot'i. Nu rā ja'ı dā hyo rá mmıc'ęıui connā juai, xquet'a rā hyote jatho ngue di dı connā juai. Janangue nıya yø ja'ı ya o rá 'ye Oja, jatho ngue dā zeti hangı rā n'ı ja ngue dā thogı, 'nε dā 'yęc'ęı xanho ngue di nja'a te rā hyā bı mǎn'Oja ngue di nja.

¹¹ Mǎhøndā nıgā mǎn'na rā ts'ozu'ε p'ıya ngue bá pøxma xøts'e rā häi. Nunā p'ıya, ja yoho yø danı tengıtho rā De'yo. A nu'mø mı nıya, bı nıya tengıtho gā ya rā zithı nunā rā thengā zu'ε. ¹² Nu'a te gā rá ts'edi mı ja m'met'o nā rā ndate ts'ozu'ε rá mıdi, gue'a rá ts'edi bı japi bı nja'a, i nnuıtho te gā bı 'yøt'e. Nunā rá yoho rā ts'ozu'ε bá pøxpı ja rā häi, bı japyø ja'ı 'bı'a nxımhäi ngue dā danne nā rā ndate ts'ozu'ε xpı bøxpı ja rā dehe, nunā xı zā rá ts'et'i m'met'o. ¹³ Nunā rá yoho rā ndate ts'ozu'ε p'ıya bı 'yøtyø milagro, yø hmı yø dā yø ja'ı astā øt'e ngue bı tähyø sibi mǎhęts'ı, so ua ja rā

xımhäi. ¹⁴ Bi t'unnā ts'edi ngue dā 'yøtyø milagro męnte n'youi nā rá mmıts'o zu'ęıui rá mıdi. Bı nepe ngue gue'a di hyätyø ja'ı 'bı'a nxımhäi ngue di mǎhä. Bı xıhyø ja'ı p'ıya ngue bı hocā n'na rā dǎhmı di nequi tengıtho rá hmı nā rā ndate ts'ozu'ε xı ts'eni connā juai 'nε xı zā rá ts'et'i. ¹⁵ Mı hocrā dǎhmı yø ja'ı p'ıya, nu'a rá yoho rā ndate ts'ozu'ε xpı bøxa häi, bı t'unnā ts'edi ngue bı japi bı nja rá te rā dǎhmı ngue di nıya. 'Nε di mǎnda nā rā dǎhmı, ngue dā tho'ı yø ja'ı hında ne dā danne. ¹⁶ Nunā rā ts'ozu'ε p'ıya, bı ja ts'edi ngue gǎtho yø ja'ı dā ma mǎmarcabi yø 'ye ngue yø n'yeı ogue yø dę. Gā bı ma mǎmarca yø ja'ı, dıngüē dınnoho, yø mmęmmeti, yø hyoya, gue'ı 'bıhyø hmı, gue'ı hınjıo'ø yø hmı, gā bı ma mǎmarca. ¹⁷ Ya hınjondā zā dā dāi 'nε hınjondā zā dā mǎ ngue'mø hıngui n'youi rā marca ngue rá thıhı rā ndate ts'ozu'ε, ogue gue'ı hangı yø número n'youi rá thıhı. ¹⁸ I nne ngue di n'ıomfęni xanho rā ja'ı, para ngue dā dınya yø hyā ja ua. Dā zännbı hangı yø número pøts'e ngue n'youi rá thıhı rā ndate ts'ozu'ε. Gue'a rā número n'youi rá thıhı rā ja'ı'a. Nunā rā número nā, guehnā ngue 'dato ciento 'nε hyāte mǎ'dato.

-----

14 Mǎ nhannıgā mǎhøn'a p'ıya, dā nıgā rā De'yo 'bǎp'ı ja rā nıynı Sıón. 'Dap'ı 'bǎhmı'ı n'na ciento 'nε yote magoho mǎhuahı nja'ı. Guehya nt'ot'ıbi rá thıhı rā De'yo p'ı ja yø dę ya, connā thıhı rá Papá. ² Mǎhøndā øcā mı'da yø hyā bı ja mǎhęts'ı. Pe rā ndøts'edi gā nt'øde yø hyā. Nıp'ı dā øde ngue gui hı yø hyā, tengıtho gui hı yø dehe, ogue tengıtho p'ı guı thonı rā ngāni p'ı dā øde. Yø mę'bıda ngue yø arpa p'ıya xǎndøngı dā øde. ³ Guehya tıta n'na rā 'da'yo thıhı p'ı nı hyandrā nhıdı Oja ya, hapı hıhya 'däte mǎgoho di mäspı hı Oja, hapı 'bǎ'ı goho 'bǎp'ı ja yø ts'at'ı rā nthıts'ı. Nunā rā thıhı tıti, hınjongui padı temā thıhı, sinoque pǎs'e'ı n'na ciento 'nε yote magoho mǎhuahı, guehya yø ja'ı bı nyanyø te ua ja rā xımhäi ya. ⁴ Guehya yø ja'ı hınhā gā hye Oja, bı nsıpı hangı rā pa. 'Nε n'youi rā De'yo hapı nı ma. Guehya yø ja'ı rá mıdıtıhı bı ma mǎpøhø p'ı 'bıhyø ja'ı nxımhäi ya, para ngue dā zo rá 'ye Oja co 'nęhrā De'yo dā zo rá 'ye. ⁵ Guehya yø ja'ı hınjam'mø bı mǎnnā fęhı ya. Nunā Oja, hıj temā nts'o bı dınnbı ngue di zıi.

-----

⁶ Dá handā mǎn'na rā anxe bı 'yo mǎya p'ıya. I mǎnnā hoga 'da'yo hyā nunā ja rá ts'edi para zantho. Bı xıhrā hyā yø ja'ı 'bıi gā rá ngıni nxımhäi, nıya yø ja'ı 'dama 'dan'yo yø hyā gā ya. ⁷ Pe rā ndøts'edi gā nt'øde rā hyā bı mǎ, bı 'yęmbyø ja'ı:

—Dāmı sıhı Oja. Dāmı 'yęspǎhı, porque nunā Oja, ya bı zønna ora dā hyaspa rā güenda yø ja'ı ya. Dāmı thǎnehı nā Oja bı hoqui te gā bı ja mǎya, 'nε bı hoqui te jaua ja rā häi. 'Nε bı hoqui te gā jap'ı ja rā jathe. 'Nε bı xıtyø dehe hapı gā pøhø —bı 'yęmbyø ja'ı.

⁸ Mǎhømbā ęrpıtho mǎn'na rā anxe p'ıya. Bı 'yęnā:

—Bi guadi. Bi guahra danihni Babilonia. Porque guehya yø ja'i Babilonia bi gætra 'yu na ra nts'o øtyø ja'i 'bæ'a nximhäi. I tenthø'a te ra nts'o øtyø ja'i Babilonia.

⁹ Nunä rá hyu rá anxe bá nya maya p'uya, rá ndøts'edi gá 'yena:

—Nu to gá ðanne rá ndate ts'ozu'ε 'ne ðannebi rá ðahmu, oque di n'unj da ma mæmarcabi rá dε oque rá 'ye, ¹⁰ guehya yø ja'i di nthèui rá castigo xä nzän'Oja ya. Porque nuya yø ja'i sæ Oja, ya xä nzänni ngue di sätra ndate p'æ ja rá sibi di dænzø connä asufre. Da nudyo anxe Oja, da guehra Dε'yo da nutho te da thøhya yø ja'i ya. ¹¹ Nu'a rá 'bifi da pøxpe ha da zä rá ndate yø ja'i, para zantho di nja rá 'bifi. Ra pa rá xui da zä rá ndate to ðanne rá ndate ts'ozu'ε oque ðannebi rá ðahmu, oque ma marca rá ja'i connä thuhü rá ndate zu'ε. ¹² Ja-nangue nuya yø ja'i ya o rá 'ye Oja, jatho ngue da zeti hangü rá n'æ ja ngue da thogui. Da 'yøt'e te di mända Oja, 'ne 'yo di he'a gá 'yεc'εi rá Jesús.

¹³ Dá øcä man'na bá nya mahets'i p'uya, bi 'yεngui:

—Dami cuatra sæcua ya yø hyä jaua ya. Rá mmenthi di nthèui yø 'yεc'εi di du'a ngue ørpa rá 'befi rá Jesús. Porque guehnä rá hyä mmanna Espiritu Santo na ngue ena: "Ya bi zep'æ'a te gä rá n'æ xä thogui. Nu'a rá 'befi Oja xä 'yørpe, bi ja rá njut'i p'æ mahets'i".

-----

¹⁴ Mahøndä handä maya p'uya, dá nu n'na rá t'axca gui, huxpe n'na nc'εj, oxrá ya n'na rá corona ngue rá oro. I hæ rá t'exæ het'i xandønho. ¹⁵ Nup'æ ja rá nija bí ja mahets'i p'uya, bá pømp'æ n'na rá anxe ngue rá ndøts'edi gá mmat'a huxma xøts'e rá gui. Bi 'yεmbi:

—Ya bi yaxyo hmudä ja gä rá ximhäi. Ya bi zønna ora gui hyets'i —bi 'yεmbi.

¹⁶ Nunä huxpe ja rá gui p'uya, bi hyexyo hmudä mi jap'æ ja rá häi. Gä bi peti.

¹⁷ Bá pøm man'na rá anxe p'æ bí ja rá nija mahets'i p'uya. Bá hyä man'na rá t'exæ ngue het'i xandønho.

¹⁸ Nup'æ ja rá altar, bá nεxpe man'na rá anxe ngue ja rá ts'edi ngue da ja rá sibi. Rá ndøts'edi gá mmat'a hæ rá t'exæ p'uya, bi 'yεmbi:

—Ya bi yaxyo uva jap'æ ja rá ximhäi. Dami hyequi —bi 'yεmbi.

¹⁹ Nunä rá anxe ts'o p'uya, bi hyecyo uva mi jap'æ ja rá ximhäi, gä bi peti. N'naræ bi gatyø uva ngue da the'mi. Nunä rá hyä nã p'uya, i nne da ma ngue rá ndate castigo da ja Oja. ²⁰ Nu'æ yø uva bi ma nthε'mi p'æ maxøts'e rá danihni. Nup'æ bi ma nthε'mi yø uva, nu'a rá ngui bi bønï, gä rá ji. Nu'a gá 'yensyo ya yø ndø-fani 'mø njumbi rá freno, nup'æ ha pøxrá ne, gue'a ganhe rá ji'a. Nu'a ganzant'i p'æ ha ja yø ji, bi ma asta hyu ciento kilómetro.

-----

15 Dá handä mahets'i man'na rá hmeya ngue mathoguitho rá ndyssutho. Dá nu yoto yø anxe. N'na ngu n'na ya yø anxe, i hæ rá n'æ ja ngue da ja.

Nu'mø bi nja ya yoto yø ndate n'æ, ya bi nja gäthø'a te rá castigo ja ngue da ja Oja p'æya.

² Dá nugä n'na rá xequi ngue titho, tengutho rá jathe p'æ gui nεqui, di nεqui tengutho rá xito 'mø brá o rá sibi mbo. Ja tøp'æ gätho ya yø ja'i xi dapra ndate ts'ozu'ε p'æya, ngue himbi ne bi ðannebi rá ðahmu. 'Nε himbi ne yø ja'i xtä mma mamarca connä número n'youi rá thuhü rá ndate ts'ozu'ε. Gä hæ yø 'bida xi un'Oja. ³ I tutra thuhü mi tutra Moisés rá mæfi Oja. Guehnä rá thuhü turpabi rá Dε'yo p'æ ha 'bäi. I ena:

—Mathoguitho mazihotho te gui øt'e grá Hmu, ma Oja'i. I jase ni ts'edi. Mājuani ngue gä xanho te gui øt'e. Grá ðast'abi ngue yø ja'i 'bæi rá ngøni nximhäi. ⁴ ¿Te'o da bønï grá Hmu ngue da 'yena hinda nu mansu'i? ¿Te'o da bønï ngue da 'yena hinda zä da 'yets'a'i? Porque høn'atho'i ngue gä rá nho gui øt'e. A nuyá, da εhe gätho yø ja'i 'bæ'a nximhäi ya ngue da ðanne'i. Porque ya bi nu yø ja'i te gui øt'e, gä gue'a ni 'yup'æ gui øt'e —bi 'yena.

⁵ Mi tho'a p'æya, dá nugä ngue bi xøhra nija bí ja mahets'i. Nup'æ mbonnija, ja dá nugä p'æ rá xequi mathoguitho xä ndæxqui, ja m'mets'i p'æ yø xindo nt'ot'i rá ley Oja. ⁶ Nup'æ ja rá nija p'æya, bá pømp'æ yoto yø anxe ya xtä nu m'met'o ngue bá hyä rá ndate n'æ ja ngue da ja. Gä di t'axca he, 'ne gä di ngøtra oro yø tiya. ⁷ Nu'a n'na 'bæp'æ ja rá nhudi Oja p'æya, bi unni 'da'a n'na rá mohi ngue rá oro'æ yoto yø anxe. Nup'æ ja yø mohi bi unni, ja yup'æ rá ndate castigo da ja Oja nu-nä 'bæi para zantho. ⁸ Nup'æ mbonnija p'æya, yup'æ rá 'bifi n'youi rá ts'edi Oja maguese. Pe hinjongui sä da yut'ambo nnija. Da zä, pe asta gue'mø gä bi nja'æ yoto yø ndate n'æ ja ngue da ja ya yoto yø anxe.

-----

16 Mahøndä øcä man'na rá hyä bá nya p'æ ja rá ni-ja mahets'i p'æya. Pe rá ndøts'edi gá xi'æ yoto yø anxe, bi 'yεmbi:

—Ni mähä ya. Nu'æ yoto yø mohi gui theæ ngue n'youi rá castigo da ja Oja, dami 'yømmi p'æ ja rá ximhäi ya —bi 'yεmbi.

² Nu'a rá mædi rá anxe p'æya, nu'a rá mohi mi the, bi 'yømp'æ ja rá häi. A nuya gätho yø ja'i mi n'youi rá mar-ca rá ndate ts'ozu'ε p'æya, 'ne xi ðannebi rá ðahmu, bi nja yø ndate sæsi ngue mandø n'ætho.

³ Rá yoho rá anxe p'æya, nu'a rá mohi mi the, bi 'yømp'æ ja rá jathe. Rá dehe p'æya bi gohi ngue rá ji, ε-nä bi ts'ennä ánima. Gätho'æ mi ja yø te p'æ ja rá jathe, gä bi du.

⁴ Rá hyu rá anxe p'æya, nu'a rá mohi mi the, bi 'yømp'æ ja yø ðathe, gätho p'æ ha pøhyø dehe. A nuyá, gätho yø dehe, gä bi gohi ngue rá ji. ⁵ Dá øde ngue bá nya rá anxe nu'a bi ts'onyo dehe, bi 'yena:

—Nu'i grá Hmu má Oja'i, gue'e gui 'bæhya. Mente yø pa xä thogui xcá m'mæi. Pe gä rá nho gni 'bæi. A nuyá, nu'a rá castigo gui øtya, ya ni 'yup'æ'a ya. ⁶ Porque nuya gadi japra castigo ya, guehya bi hyo yø ja'i o ni 'ye ya, 'nehyø pøngahya xä mmamp'a'i ni hyä, gä xä

hyo. Janangue guí unyø nju't'i ya, gá japi ngue bi zi ra dehe bi nji.

⁷ Dá øcá mahøn'a p'uya ngue bá nya man'na p'x ja ra altar. Bi 'yena:

—Nu'i grá Hmu ma Oja'i, gue'e majuaní ngue jase ni ts'edi. Nu'a te ra castigo guí øtya, ya ni 'yup'x'a ya —bi 'yena.

⁸ Rá goho ra anxe p'uya, nu'a rá mohi mi the, bi 'yømp'x ja ra hyadi. Rá hyadi p'uya man'na mandø mpatho. Mathoguitho uhyø ja'i'a ga ndømpa. ⁹ Mathoguitho bi nzø yø ja'i ngue'a te ga ndømpa ra hyadi. Pø hinguí nne yø ja'i di 'bátyø mmæi ngue di n'uni da 'yøspabi Oja. Sinoque man'na nnømman'x na Oja ja rá ts'edi ngue bí pønnbabi ra n'x thogui.

¹⁰ Rá cøt'a ra anxe p'uya, nu'a rá mohi mi the, bi 'yønnbabi p'x ja rá nthuts'i ra ndate ts'ozu'ë. Nu'p'x ha gá di manda na p'uya, gá bi gohi ngue ra 'bexui. Asta sa yø janí yø ja'i ngue sá ra ndate. ¹¹ Pø madague'a bi zä ra ndate yø ja'i ngue yø ndate sasi, himbi ne xti 'bätyø mmæi ngue xta hyep'x ra nts'o ga 'yo. Sinoque ena man'na bi nømman'x na Oja bí 'bæ mahets'i.

¹² Rá 'dato ra anxe p'uya, nu'a rá mohi mi the, bi 'yømp'x ja rá ðathe Eufates. Rá ðathe p'uya bi 'yot'i, para ngue dá zä ða tho'x yø ts'edi yø ðast'abi mambá ep'x, ni 'yep'x ni bøxyadi.

¹³ Dá nugä p'x ja rá ne ra ndate ts'ozu'ë xa ntheni, 'nep'x ja rá ne'a rá mmits'o zu'ëui, 'nep'x ja rá ne'a ra fehni pøngahya, 'da'a n'na ra ts'onthi bá pømp'x ja yø ne, di nequi tengutho ra 'ue. ¹⁴ Guehya yø ts'onthi da zä ða 'yøtyø milagro. Bi bøní ngue dí peti gátho yø ðast'abi 'bæ'a nximhäi. Nu'mø ra pa ða ep'x na Oja jase rá ts'edi ngue ða hyaspa ra güenda gátho yø ja'i, guehya ða nanguí ngue ða 'yørpabi ra ðatunhni Oja ya.

¹⁵ Gátho ya yø ja'i øhya yø hya nt'ot'i ua, ðami 'yøhmæ xanho na ra hya mmanã Cristo, bi 'yena:

—Nu ra pa ga ma ehë, n'na zihmantho ga søhø, tengutho 'mø ha bi zønna bë, hinguí fadi tema pa ða zøhø, di njarbøtho. Pø rá mmenthi di nthëui to hinguí aha, i fährá t'axca he n'namhma ngue hñdi n'yo mangøtho, 'në hñda mesrá sä ngue ða hñ'yæ rá t'axca he ða hye —i ena.

¹⁶ Nu'x yø ðast'abi bá ts'i p'uya, bi mpeti p'x ja ra xequi gui hutyø ja'i ga ya ra hya ngue ra ebreo, ngue ra Armagedón.

¹⁷ Rá yoto ra anxe p'uya, nu'a rá mohi mi the, bi 'yømp'x ja ra ndahi. Nu'a ra nija bi ja mahets'i ha ja rá nhudi Oja, ja bá nya p'x man'na, pø ra ndøts'edi ga 'yena:

—Ja bi zep'x'a te ja ngue di nja ya —bi 'yena.

¹⁸ Bi nja yø huei p'uya, bi nja yø ngäni. Janjuani ngue ra ndihí. Bi 'yan'ahäi, mathoguitho ra ndøts'edi i 'yani. Mente yø pa xa m'mæhyø ja'i ua ja ra ximhäi, hñjam'mø xi nja'a te bi nja. ¹⁹ Nuna ra ðanihni Babilonia, hyu xequi bi bøní ngue bi t'i'ahäi. A nuya gátho yø hñini ja rá ngøni nximhäi, gá bi xot'i. Oja bi unná njut'i'a ra hñini Babilonia, bi mennbabi ra castigo ngue sui. ²⁰ Gátho yø t'xhäi ja made yø jathe, 'në yø t'øhø, ya hñha mambi nequi. ²¹ Bi zoxyø ja'i yø ndate ndo bi nja.

Pø mandø nnohotho, yote kilo ganhyæ n'na ra ndo. Pø yø ja'i p'uya, nu'a ga nzä ra ndate ngue yø ndo bi nja, ena gue gue'a man'na ga nnømman'x Oja'a.

-----

17 Bá ë'a n'na'x yoto yø anxe mi the yø mohi p'uya. Bi 'yengui:

—Bí 'yëcua ya. Ga ut'a'i ra castigo ða thohna xisu mathoguitho ra 'yots'om'mäi, huxma xøts'e ra jathe. ² Yø ðast'abi 'bæi gá rá ngøni nximhäi, gá xa n'yots'om'mäiui na ra xisu na. Da guehyø ja'i 'bæi gá rá ngøni ra ximhäi, gá xa itibi ngue di sitra sëi ngue rá 'yots'om'mäi —bi 'yengui.

³ Rá Espiritu Santo bi pärca ma nthandi. Rá anxe bi zixcagui p'x bí ja ra ðapo. Ja dá nugä p'x n'na ra xisu huxma xøts'e ra ndate ts'ozu'ë xantheni, xpi bøxpæ ja ra dehe. Nu'p'x ja rá do'yo na ra ts'ozu'ë p'uya, ma zinni p'x yø thuyü nu'x mma ngue hinguí nnu manho Oja. Nuna ra ts'ozu'ë ja yoto yø ya 'në ja 'det'a yø ðani. ⁴ Nu-na ra xisu p'uya, ra 'bojæpoi rá he connã theni. N'youi yø døní ngue ra oro rá he, n'youi yø ts'ædo mazihotho guí nequi, n'youi yø do ni hyu ngue ra perla. I the n'na ra mohi ngue ra oro. Nu'a te gá rá nts'o xa 'yøt'e, gue'a pop'x ja rá mohi'a, porque ja rá ts'oqui na ra xisu ngue ra 'yots'om'mäi. ⁵ Nt'ot'i n'na ra thuyü p'x ja rá ðe ra xisu ngue hinguí fadi te ga mbøni. Pø nu'a ga mbønna ra hya na ngue ena: "Nuna ra ðanihni Babilonia, guehna ra mamá na ngue gátho yø 'yots'om'mäi 'bæ'a nximhäi, 'në'a te gäma nts'o i ja". ⁶ Nuna ra xisu, dá nu ngue iti. Porque xa nzipyø ji ya yø ja'i Oja xa thopi ngue hinguí nsäya mma hanja na ra Jesús. A nugä p'uya ðadi 'yøtho hanja te dá nu. ⁷ Rá anxe p'uya bi 'yengui:

—Zhanja ngue gadi 'yøtho? Nugä ga xi'i te ga mbøn'a te gá nu ya, ngue ra xisu, huxrá xætha ra ndate ts'ozu'ë, nuna ja yoto yø ya, 'në ja 'det'a yø ðani. ⁸ Nuna ra ndate ts'ozu'ë gá nu ya, guehna ya fadi ngue mi'bæ'a m'met'o naya, 'në nuya hñha madi nequi ngue di 'bæhya. Pø hønã pøxpæ ja ra ots'i hñha rá nzequi ganhë. Rá nzequi p'uya ða ma ra castigo. Asta gue'mø mambá fæ'a nximhäi, ya bá nt'ot'i p'x ja ra libro yø thuyü ya yø ja'i ja ngue di nthëui ra 'da'yo te. Pø nuya yø ja'i hñga nt'ot'ibi yø thuyü p'x ja ra libro, nu'mø bi nu ngue di 'bæi mahøn'a ra ndate ts'ozu'ë, ðadi 'yøtho.

⁹ Nuya yø hya jaua, i nne ngue ða ðani xanho rá n'yomfëni ra ja'i, para ngue ða ðini xanho hanja ra hya. Nuya yoto yø ya ra ndate ts'ozu'ë, guehya ga mbøní ngue yoto yø nyuni nnøpa nthuts'i ra xisu ya. ¹⁰ Në xquet'a nuya yoto yø ya i ja, ga mbøní ngue yoto yø ðast'abi. Ya bi du'x cøt'a yø ðast'abi. A nu'a n'na'x p'uya, i nts'æt'abitho ya. A nu man'na p'uya, tobe hñdi bentrã cargo. Pø nu'mø ya bi mi ngue di bentrã cargo, hñga ya'atho di nts'æt'abi. ¹¹ Nuna ra ndate ts'ozu'ë mi fadi ngue mi 'bæ'a m'met'o, 'në hñha madi nequi ngue di 'bæhya, guehna rá hyato ra ðast'abi di m'mæhna. Mayø n'youi'x yoto yø ðast'abi m'met'o. Rá nzequi ya, ya ða ma ra castigo.

¹² A nu'x 'det'a yø danj gá nurpi, gue'x ga mbøni ngue 'det'a yø dast'abi'x. A nuyá, tobe hĩndi bentyø cargo ngue di ndast'abi ya, pø nu'mø ya bi bentyø cargo ngue di ndast'abi, 'da di ndast'abiui na ra ndate ts'ozu'x p'uya. Pø høndá n'na ora di ndast'abi. ¹³ Nuyá 'det'a yø dast'abi 'da'igu da ma. Di nhecahya, ngue nu te da manna ra ndate ts'ozu'x, gue'a da 'yøt'a. ¹⁴ Guehya da 'yørpa ra tunhni ra De'yo ya. Pø ra De'yo di ntatetho, porque guehna ra Hmu na ngue yø hmu. Guehna ra dast'abi na ngue yø dast'abi. A nuyá yø ja'i hĩnha ni hyehra De'yo p'uya, ya yø n'yohx, porque guehya yø thanhni Oja ya. Janangue bi zohni ngue da 'yøc'xi ra De'yo.

¹⁵ Ra anxe p'uya mahømbi 'yengui:

—Nuna ra jathe gá nu ngue huxra xisu ngue ra 'yots'om'mäi ya, ga mbøni ngue guehya yø naciøn i ja gá ra ximhäi ya. Guehya yø ja'i 'bøp'x ja yø hĩni, 'damá 'dan'yo yø hya ga ya ya. ¹⁶ Nu'x 'det'a yø danj gá nurpabi ra ndate ts'ozu'x, guehya da nu man'x'a ra xisu ngue ra 'yots'om'mäi ya. Guehya di sãtra n'x ra xisu, asta da møjpa ra xisu ngue da za. Nu te di pongui da 'yudi. ¹⁷ Nuyá 'det'a yø dast'abi bi nhecahya ngue 'da'igu da 'yøt'e. Di n'uni ngue ra ts'ozu'x bi unyø ts'edi, ya gá 'yørpa Oja'a ngue ngu'a da 'yøt'e n'namhma ngue di nja'a te xpa nzãn'Oja ngue di nja. ¹⁸ Nuna ra xisu gá nu p'uya, gá mbøni ngue guehna ra danihni di manda gátho yø dast'abi 'bø'a nximhäi na.

-----

18 Mi tho'a te dá nugä p'uya, mahøndá nugä man'na ra anxe bi 'yø mahets'i. Di nequi ngue xandø nzaqui, asta ga ra ximhäi di yot'a te gui yoxni. ² Pø ra ndøts'edi ga mafi, i ena:

—Bi guadi. Bi guahra danihni Babilonia. Bi gohi ngue yø ngu yø ts'onthi ya. Ja bi 'yørbe yø 'bafi yø ts'int's'x xandønts'o. ³ Porque gátho yø ja'i 'bø'a nximhäi xa itibi ra vino jap'x ngue'a rá 'yots'om'mäi ga 'yo. Nu'x yø dast'abi 'bøi rá ngøni nximhäi, ga yø 'yots'om'mäi, porque øt'e tengutho mi øtya yø ja'i mi 'bøp'x ja ra hĩni. Gátho yø pøhø 'bø'a nximhäi, gátho xa mmømeti ngue mathoguiho man'nyø møyu ya yø ja'i ya.

⁴ Dá øcã man'na ra hya bi 'yø mahets'i p'uya, bi 'yena:

—Ague ma ja'i'ahx, dami pømhmx p'x ja ra danihni. 'Yogui øthx'a ra ts'oqui øtyø mmøngu p'x, n'namhma ngue hĩngui thohm'a ra castigo da tho'x. ⁵ Porque nuyá yø ts'oqui øt'e, xøgue ja di fixta p'x, i søni asta mahets'i. Nuna Oja p'uya, ya hĩngui hãt'i da zeti hangu ra nts'o øtyø ja'i.

⁶ Bi sihyø anxe p'uya, bi t'embj:

—Dami jahx ra castigo ya. Nu te xa 'yørpabi yø ja'i xa'uni, ndoble ra n'uni gui japhx ya. Nu'a te ga nzaqui ra vino xa unyø ja'i ngue xa nzi ya, ndoble drã nzaqui ra vino gui unhnx da zi ya. ⁷ Mathoguiho xanja mpähä yø ja'i, xa 'yets'i ngue mi ja yø møyu. Gue'a mathoguiho ra n'x gui sãthx'a ya. Porque mi ømp'x ja yø mmøi: "øntho di ndast'abihx ua dí 'bøhmø, hĩnte dadi 'behmø, 'nø hĩnjam'mø da 'yehra pa ga nnuhx ra dummøi", mi øna. ⁸ Janangue nuyá, n'na patho di nja ra ndate da

thohya. Di nzoni, di ntø manthuhu, da du yø ja'i, di nzø ra hĩni. Porque jase rá ts'edi na ra Hmu Oja, ngue da japra castigo na ra hĩni na.

⁹ Nu'x yø dast'abi 'bø'a nximhäi ngue 'da'igu xa 'yøt'ui ngue 'yots'om'mäi 'nø xa 'yets'i ngue ja yø møyu, guehya di nyä dummøi ya, 'nø di nzom'mø bi nu bi nangra 'bifi ngue di nzø ra hĩni. ¹⁰ Yap'øtho da 'bähyø ja'i ngue da hyandi te di nja. Porque da zu yø ja'i'a ra castigo di nja. Da 'yembra hĩni p'uya: "Huøcate ra danihni Babilonia. Mi ja rá ts'edi, pø nuyá n'na ts'øquits'øtho i nja ra castigo bi thohya", da 'yenyø ja'i.

¹¹ Nu'x yø pøhø 'bøi gá rá ngøni nximhäi, di nyä dummøi 'nø di nzoni ngue te da thohra danihni. Porque ya hĩnjø'o to da dãmbyø 'bøni bá du ngue da mã. ¹² Ya hĩnjø'o to da dãmbyø 'bøni ngue ra oro, oque ra t'axi, oque yø ts'ødo mazihøtho, oque yø perla. Ya hĩnda thãnyø hoga ulu ni hu ngue ra lino, oque yø se-da, oque yø 'bojøpoi, oque yø theni. Ya hĩnda thãnyø za 'damá 'dan'yo ga yøni, ni xingã gue'x yø danj matho guĩ nequi 'mø bi ma mathoqui, oque yø hoga za, oque yø bronze, oque yø t'egui, oque yø do ngue ra mármol. ¹³ Ya hĩjonda dãmbyø 'bøni ngue yø canela, oque yø cosa mathoqui ngue mathotho ga yøni, ra bopo t'uts'i, ra mirra, ra perfume, ra vino, ra aceite, ra hojøn'i ngue ra trigo. Ya hĩjonda dãnyø ndani, oque yø de'yo, oque yø ndøfani. Ya hĩjonda dãnyø carro. Ya hĩjonda dãmbya yø ja'i pä ngue øtra 'bøfi hĩngui taha.

¹⁴ Yø pøhø p'uya da 'yembra hĩni: "Nu'x yø cosa mathoguiho madi ho'a ni mmøi gui si ya, ya hĩnyø p'x'a ya. Para zantho gá 'bøni møyu co gátho'a temã cosa mi øt'a'i ra nho", da 'yembj.

¹⁵ Nu'x yø pøhø madi pøhya yø cosa ya, janjuani ngue xa mmømetitho ngue'a te mi pãp'x ja ra hĩni. Pø nuyá yø ja'i ya, yap'øtho da 'bøi ngue su'a ra castigo di njap'x ja ra hĩni. Di nyä dummøi p'uya, asta daga zoni. ¹⁶ Da 'yena: "Huøcate ra danihni. Mi 'bøi tengutho n'na ra xisu ngue mi he yø ndøhoga ulu. Mi he yø ulu ngue ra 'bojøpoi. Mi he yø ulu ngue yø theni, n'youi yø døn'i ngue ra oro, n'youi yø ts'ødo mazihøtho, n'youi yø perla. ¹⁷ Pø nuyá, n'na ts'øquits'øtho i guadi te mi pesya", da 'yena.

Yø barco 'yop'x ja yø jathe, op'x yø ja'i ngue yø hmu, conyø pasajero, gátho'x to ja yø 'bøfi, yap'øtho da nsäya yø barco ngue da hyandyø ja'i te di nja. ¹⁸ Nu'mø bi hyandi ngue ya di nzø ra danihni p'uya, asta daga mahyø ja'i. Da 'yena: "¿Harx gue ja man'na ra danihni tengu n'x ra hĩni n'x?" ¹⁹ Da 'yøxyø fonthäi yø ya yø ja'i p'uya, di nzoni. Di nyä dummøi, da 'yena: "Huøcate ra danihni. Gátho'x to di 'yonyø barco p'x ja yø jathe, xa mmømetitho ngue ja mi mpãp'x ja ra hĩni, ngue mayøndø mmømeti yø møhni. Pø nuyá, n'na ts'øquits'øtho i guadi te mi pets'i", da 'yena.

²⁰ Gä di johya'x bi 'bø mahets'i connã ngue'a te bi thohra danihni. Di johya yø representante ra Cristo, co gátho yø pøngahya Oja. Gátho mi da yø ja'i ya o rá 'yø Oja, gá di johya, Nu'a ra castigo bi njapra hĩni, bi hyaspa ra güenda Oja'a te xa ja'ahx yø ja'i ya.

²¹ Mān'na rā anxē p'əya, māndø nzaquitho, bi hyaxa n'na rā ndødo ngue hīngmā nēts'i'ā gānhyə, ɛntho rā molino. Bi 'yennbə ja rā jāthe p'əya. Bi 'yembj:

—Tengutho rā do jaua ya ngue hīn hapə nmā hny, dī njarbūtho nā rā dānīhni Babilonia ya. Ya hīn hapə nmi nēquj māhøn'ā. ²² Nup'ə ja yø caye rā hīnī, ya hīn-jām'mø nmā t'øde māhøn'ā ngue dī m'məhyø mē'bida ngue yø arpa. Ya hīnmā t'øde ngue dī m'məhyø mixt'ā corneta oque yø flauta. Ya hīnmā hny ngue dī m'məhyø mēfi 'dama' dan'yo mā'bēfi dā 'yøt'e. Ya hīn-mā t'øde ngue dādi hī yø njūnī. ²³ Ya hīnnī mantho dā hny ngue hōndī nja yø nyot'i ngue yø lāmpara. Ya hīn-nī mantho dā hny ngue hōn dādi hī yø jā'i p'ə dī nja rā nthātī. Da guahrā dānīhni, mādague'ā ɛntho māyø hmū'ə mādi mpøp'ə ja rā dānīhni. Nu'ā te yø nt'ēte mānī n'yo, mī hāt'i gātho yø jā'i 'b'ə'ā nxīmhäi.

²⁴ Rā dānīhni Babilonia bī njaprā castigo, porque xā hyopyø pøngahya Oja, 'nē xā hyo mī'da yø jā'i ngue o rā 'yē Oja. Go yø ts'oqui p'ə tho yø jā'i ya o rā 'yē Oja ya gā rā ngūnī nxīmhäi.

-----

19 Mī tho'ā p'əya, māhōndā øcā mī'da yø hyā p'ə māhēts'i' ngue māndøngu dyø jā'i rā ndøts'edi gā 'yēnā:

—Mā gā ɛspahə Oja ya. Porque guehna mā Yantehə nā. 'Nē guehna māguesē ja rā ts'edi nā. ² Porque nuna Oja haspabi rā güenda yø jā'i, gā majuanī ngue gue'ā nī 'yup'ə øt'e. A nuyá, bi japrā castigo yø jā'i Babilonia ya. Nuna rā hīnī nā, ɛntho n'na rā xisu ngue rā 'yots'om'mäi. Xā ts'onī gā rā xīmhäi ngue'ā te rā n'yots'om'mäi gā 'yo. Nuna Oja p'əya, di cots'i te xā njapyø mēfi xā thopi.

³ Māhømbj 'yēnyø jā'i p'əya:

—Ma gā ɛspahə Oja. Porque nunə rā 'bifi rā dānīhni bī nzø, hīnha dī nsāya nə, dī mfūnī para zāntho —bi 'yēnā.

⁴ Nuyā 'dāte māgoho dī mäsprə ja rā nhūdī Oja p'əya, co 'nē'ə goho 'bāp'ə ja yø ts'ant'i' rā nthuts'i, gā bī m'mēmfo häi ngue bi dānne Oja p'ə hūdī. Bi 'yēmbūya:

—Jānjuānī ngue nī 'yup'ə te bi hmā. A nuyá, ma gā ɛspahə Oja ya —bi 'yēnā.

⁵ Nup'ə hū Oja p'əya, bī t'ø hman'na rā hyā ngue bi 'yēnā:

—Nu to gā suprā xūdī Oja ya, dā dānne, dā 'yēspabi Oja dī ngūē dī nnoho —bi 'yēnā.

-----

⁶ Nu'ə yø hyā dā øde, māndøngu dyø jā'i dī hī yø hyā, tengutho p'ə gui hī yø ndøthe, tengutho p'ə gā nt'øde rā ngānī. Bi 'yēnā hyā:

—Nuna Oja mā Hmūhə ya, ma gā ɛspahə. Porque guehna jāse rā ts'edi ngue ndap'ə bi zā dī mānda nā.

⁷ Ma gā johyahə ya, dī nja'ahə mpähā ngue gā ɛspahə Oja. Porque ya bi zønna ora dī nthātrā Dē'yo. Nuna rā xisu dā mē, ya xā nsä. ⁸ Porque bī n'ūnī bī ma māhete rā hoga ulu xā nt'axi, di yoxni.

Nuna rā t'axcā he, guehna gā mbønī ngue gā rā nho gā 'yo yø jā'i ya o rā 'yē Oja nā. ⁹ Nuna rā anxē p'əya bi 'yēngui:

—Dāmī cuarta sēcua ya yø hyā ja ua ya. Rā mmenthī bī nthēui to bi t'ørpā rā invitación ngue dā nū rā ngo p'ə dī nthātrā Dē'yo.

Māhømbj 'yēngui:

—Nuyā yø hyā gā cuarta sēcua ya, guehya majuanī ngue rā hyā Oja ya.

¹⁰ Nūgā p'əya, dā ndatyøhmū p'ə 'bāhrā anxē ngue dī nne xcā thānne. Pē rā anxē bi 'yēngui:

—Hīn'nā, 'yo gui thānneguī. Nūgā xquet'ā rā mēfigui Oja tengutho'i ngue rā mēfi'i Oja, tengutho'ə mī'da nī cū ngue hā rā ts'edi mmāmbrā hyā rā Jesús. Hønse Oja i ja ngue dā ma nthānne —bi 'yēngui.

Nu'ə dī mpefi ngue mmāmbrā hyā rā Jesús, gue'ə yø pøngahya Oja'ə.

-----

¹¹ Dā nū p'əya ngue bá xohrā c'amāhēts'i. Bī nēqui n'na rā t'axā ndøfani, hūxpə n'na nc'ēi. Nuna rā tøgue p'əya, guehna fādī ngue hīnha gā hyē Oja, gā majuanī te mma. Gā gue'ā te øt'e. Porque nū'ā rā tūnhni øt'e, gā majuanī ngue gue'ā rā ts'ət'abi nī 'yup'ə øt'e. ¹² Yø dā p'əya, di yoxni tengutho gui 'yotrā thai rā sibi. 'Nē xāngū yø corona jap'ə ja rā ya. Nt'ot'i n'na rā thūhū p'ə ja rā dē ngue hīngui fādī te gā mbønī. I pāse tenī bønī.

¹³ Nū rā he, njots'i rā ji. Nuna gui hū rā thūhū, guehna nī hū ngue rā Hyā Oja. ¹⁴ Gā nī den'ə yø ts'edi bī 'b'ə māhēts'i, pē gā di tøgue hūxyø t'axā ndøfani. 'Nē gā he yø hoga ulu ngue yø t'axcā he. ¹⁵ Nup'ə ja rā ne rā tøgue nī 'bet'o p'əya, pømp'ə rā juai ngue het'i xāndønho. Gue'ā dī ndūnhui yø jā'i 'b'ə'ā nxīmhäi'ā. 'Nē dā zedi ngue dī mānda yø jā'i. Nu'mø bi hyāspa rā güenda yø jā'i, dā nēhī conyø gua tengutho 'mø tēm'yø uva rā jā'i conyø gua. Dā japi dā zi rā vino nū'ā n'yoi rā ndāte castigo dā ja nā Oja jāse rā ts'edi. ¹⁶ Nup'ə ja rā pahni 'nēhrā gūxendehe nt'ot'i p'ə n'na rā thūhū ngue ɛnā: "Guehna rā dāst'abi nāya ngue yø dāst'abi 'b'əi. Guehna rā hmū nāya ngue yø hmū 'b'əi", bi 'yēnā.

¹⁷ Dā handā mān'na rā anxē ngue 'bāp'ə ja rā hyadi p'əya. I mmatyø ts'int's'ə 'yo māyā. Pē rā ndøts'edi gā nzofo, bi 'yēmbj:

—Dāmī mpetihə ya. Porque dā 'yøt'ahə n'na rā dānts'i'hme Oja. ¹⁸ Nuyā gui saphə yø ngø yø dāst'abi ya. Gui saphə yø ngø yø general, gātho yø jā'i ngue yø nēxhmīte. Gui saphə yø ngø yø ndøfani. Gui saphə yø ngø yø tøgue. Gui saphə yø ngø yø jā'i 'b'əhyø hmū, dāgue'ə hīnjo'o yø hmū, dī ngūē dī nnoho, gā gui saphə yø ngø.

¹⁹ Dā nūgā rā ndāte ts'ozu'ē p'əya, gātho yø dāst'abi 'b'ə'ā nxīmhäi, gā n'yoi yø ts'edi. Ya xī mpeti ngue dā 'yørpabi rā tūnhni'ā rā tøgue hūxrá ndøfani co gātho'ə yø ts'edi nā p'əya. ²⁰ Nuna rā ndāte ts'ozu'ē p'əya, bī ma mābent'i' ngue dā jot'i, 'da i mbent'ui nā rā fēhni pøngahya xi 'yøtyø milagro m'met'o, ngue xi unnā ts'edi nā rā ndāte ts'ozu'ē. Porque gue'ə yø milagro bi 'yotrā fēhni pøngahya i hyārpa yø mməi yø jā'i nuyā bī

n'unj bi me rá marca rá ndate ts'ozu'ε, 'ne bi n'unyø ja'i bi dannebi rá dahmu. Janangue nuna rá ndate ts'ozu'ε ya, co 'nēhna rá fehni pøngahya, 'da i thøtho p'ε ja rá zabi danzø conná sibi ngue rá asufre ya. ²¹ A nuyá yø ja'i ngue yø 'yøt'a tunhni p'εya, i du conná juai pønna ne rá tøgue. Nu'ε yø ngø yø ánima p'εya, gue'a i nniya yø ts'int's'ε 'yo mayá'a ngue bi zapyø ngø.

-----

20 Mi tho'a te dá nugä p'εya, dá nu man'na rá anxε bí 'yε mahęts'i bá hyannbabi rá nsogui rá ots'i hinha rá nzequi ganhe. Ba cá rá 'yε n'na rá ndø cadena. ² Nuna rá anxε p'εya, bi bentrá ndate ts'ozu'ε, nuna rá nyogui c'εya, ga mbøni ngue rá zithu ni hu ngue rá Satanás. N'na mahuaħi njeya bi dut'i. ³ Bi hyørbø ja rá ots'i hinha rá nzequi ganhe p'εya. Ja bi gorbø rá zithu. Bi japrá seyo máxøts'e rá ots'i para ngue hinni mantho dá hyätyø ja'i 'bø'a nximhäi, astá gue'mø bi zøn'a n'na mahuaħi njeya. Nu'mø bi tho'a n'na mahuaħi njeya p'εya, mahønda ma mathøgue njammj pa.

⁴ Mi tho'a te dá nugä p'εya, dá nu xangu yø nthuts'i. Ja hup'ε'x xi bentyø cargo ngue di nts'εt'abi dá hyaxra güenda. Guehya yø ja'i xi tho ya ngue bi t'øjpa yø ya. Bi n'εpi ngue hingui säya mma hanja ná rá hya Oja, hingui säya mma hanja ná rá hya bi nxännbate rá Jesús. Guehya yø ja'i himbi n'unj xtá ndanne rá ndate ts'ozu'ε ya. 'Nε himbi dannebi rá dahmu. Xquet'a himbi n'unj ngue xtá ma mamarcabi yø dε, ogue yø 'yε. Dá nugä ya yø ja'i p'εya ngue mahømbi m'møi, 'ne 'dap'ε bi nts'εt'abiui rá Cristo n'na mahuaħi njeya. ⁵ Guehya yø ja'i rá mædi bi bennate ya. Pe nu'ε m'ida yø ánima hingä 'bexpi bennate'ε, sinoque ja bi bennate 'mø mi gua'a n'na mahuaħi njeya. ⁶ Rá mmenthi bi nthuei yø ja'i di nthuei rá njapi Oja ngue rá mædi di bennate. Guehya dá gohi ngue yø mmäcja dá danne Oja co 'nēhna Cristo dá danne. 'Nε 'dap'ε di nts'εt'abiui rá Cristo n'na mahuaħi njeya. Guehya yø ja'i hindá tho'a rá nyondi rá ndate di nja ya.

⁷ Nu'mø mi gua'a n'na mahuaħi njeya p'εya, bi ma mathøgue rá zithu p'ε ofädi. ⁸ Mahømbi ma dá hyätyø ja'i 'bøi gä rá ngøni nximhäi. Gue'ε yø ja'i gui nhuti ngue rá Gog 'nēhna Magog. Bi ma di petyø ja'i ngue dá 'yørpabi rá tunhni Oja. Pe mandøngu dyø ja'i bi peti, tengutho gangu yø 'bomu dehe p'ε ja rá jathe. ⁹ Bá nangyø ja'i gä rá ngøni nximhäi. Bi mäsrá danihni 'bøhyø ja'i Oja. Guehna rá hnini di má Oja ná. Pe bi 'yøt'Oja p'εya ngue bá tähyø sibi mahęts'i. Bi juadi bi 'yudi gätho yø nsuiui. ¹⁰ Nuna rá zithu xi hyätyø ja'i p'εya, bi thørbø ja rá zabi danzø conná sibi ngue rá asufre. Guehna rá zabi xi thøtrá ndate ts'ozu'ε ná p'εya co 'nē'a rá fehni pøngahya xi thørbø. Nu'ε bi thørbøya, rá pa rá xui ja dá ma ma'εni p'ε para zantho.

-----

¹¹ Dá nugä n'na rá t'axá nthuts'i ngue ja hup'ε Oja. Pe nu'ε hu Oja p'εya, rá häi 'nēhna c'amahęts'i, gä bi m'merpøtho, ya hinha mambi nęqui. ¹² Dá nugä yø áni-

ma p'εya ngue 'bøp'ε 'bø Oja, di ngüε di nnoho, gä 'bøp'ε. Bi ma nsots'i yø libro p'εya. Co 'nē'a man'na rá libro bi ma nsots'i, gue'a rá libro ngue mma to gä bi nthuei rá 'da'yo te. Nu'ε yø ánima p'εya, bi thaspabi rá güenda te xi n'yo. Porque nu te gä xä 'yøtyø ja'i, gä nt'ot'i p'ε ja yø libro. ¹³ 'Bøp'ε yø ánima xä ndup'ε ja yø jathe. Nu hangu yø ánima xä ndu, gä 'bøp'ε. Gä bi thaspabi rá güenda te xä 'yøt'e n'na ngu n'na. ¹⁴ Ya hinda du yø ja'i, sinoque di m'møp'ε ja rá castigo εntho rá zabi di nc'uats'i conná sibi, gue'a rá yondi rá ndate'a p'εya. ¹⁵ Nu to gä himbi thinnbabi yø thuhu ngue dá nt'ot'i p'ε ja rá libro ngue mma to di nthuei rá 'da'yo te, gä bi thørbø ja rá zabi di danzø.

-----

21 M'mefa p'εya, dá nugä rá 'da'yo c'amahęts'i 'nēhna 'da'yo häi. Nu'a rá c'amahęts'i mi ja m'met'o 'nēhna häi mi ja m'met'o, bi m'merpøtho. A nu yø jathe mi ja, xquet'a gä bi m'merpø. ² Nugä drá Xuua, dá nugä rá maça danihni ngue rá 'da'yo Jerusalén bí 'yε mahęts'i bí 'bø Oja. Xi nhoqui tengutho n'na rá novia 'mø xä nhoqui ngue dá me rá ndø. ³ Dá øcä n'na rá hya bí 'yε mahęts'i p'εya, pe rá ndøts'edi ga 'yεnā: —A nuyá, nuna Oja 'dap'ε 'bøhmi yø ja'i naya. 'Nε gue'ε yø ja'i Oja'ε. Yø ja'i p'εya, nuna Oja guehna yø Oja ná. ⁴ Nuna Oja, dá dujpa bi yø guidä yø ja'i mi ja m'met'o. Ya hinda du yø ja'i. Ya hinda nzonj, ya hinda nya dummøi. Ya hinda hyenni. Porque nu hangu rá n'ε mi ja m'met'o, gä bi zep'ε.

⁵ Nuna Oja hup'ε ja rá nthuts'i p'εya, bi 'yεnā: —Nuyá, ya dá øt'a ngue gä bi gom'dan'yo te mi ja m'met'o ya —bi 'yεnā.

Mahømbi nya p'εya, bi 'yεngui: —Damj cuarta sæcua ya yø hya gä mmangä ya. Porque nuyá yø hya dí mmangä, gä majuañi. Guehya sä ngue gui 'yεc'εj ya yø hya dí xi'ya —bi 'yεngui.

⁶ Mahømbi 'yεngbøya: —Ya bi nja'a te gä mi ja ngue di nja ya. A nugä dí 'bøi para zantho. Porque ya nmi 'bøcä p'ε bá fædi bá nja yø cosa ja ya. Dá guehya nu yø cosa i ja, jap'ε rá nzequi, pe nugä gä sigue gä m'møi para zantho. A nuyá, nu to tütte, nu'ε pøhra dehe ngue rá 'da'yo te, gä japi dá zitho, hinte dá gut'i. ⁷ Nguna gä ørpe to dá bøni ngue dá dapra nts'o i ja. Gue'a dá gohi ngue má basi'a. Nugä p'εya, gueque drá Oja gra ja'i. ⁸ Pe yø ja'i ngue su dá zä rá n'ε conná gueque, dá gue'ε bi hyep'ε má hya, yø ts'oc'εj, yø hyote, yø 'yots'om'mäi, yø 'yεte, 'nē'ε thanne yø dahmu, gätho yø mambethani, guehya di tocabi dá map'ε ja rá zabi di nc'uats'i ngue di danzø conná asufre ya. Gue'a rá yondi rá ndate'a p'εya.

-----

⁹ Bá ε'a n'na'ε yoto yø anxε mi theyø mohi ngue yu'ε yoto yø ndate di nja, bi 'yεngui:

—Bí 'yεcua ya. Gä ut'a'i rá novia, rá xisu rá De'yo. ¹⁰ Rá Espiritu Santo bi pärca má nthandi. Dá nu ngue rá anxε bi zixcagui p'ε bí ja n'na rá danyuni xandøn-

hęts'i. Ja dá nųgä p'ę rā maça danihni Jerusalén ngue bí 'yę mahęts'i bí 'bę Oja. ¹¹ Nuna rā danihni p'ęya di yoxni, porque ja 'bęp'ę Oja. Nu'a gui yoxni, tengutho gui yoxni yø do mažihotho, tengu yø do ngue rā jaspe. Nthanditho astā mbo rā hniņi, porque rā hniņi, ja tengutho rā xito ngue thotrā nthandi rā ja'i. ¹² Nuna rā hniņi p'ęya, gā rā jado rá nyani. 'Nę xanhęts'i rā jado n'youi. Ja 'de'mā yoho yø goxthi. N'na ngu n'na yø goxthi p'ęya, 'bāi 'da'a n'na rā anxe. Nup'ę ja yø goxthi p'ęya, nt'ot'i p'ę yø thųhų'ę 'de'mā yoho yø ts'unt'ę rā Israel. ¹³ Nup'ę ja rá hyo rā hniņi ngue ni bęxyadi, ja hyu yø goxthi. Nup'ę ja rá hyo rā hniņi ni gohi ngue norte, ja hyu yø goxthi. Nup'ę ja rá hyo rā hniņi ni gohi ngue sur, ja hyu yø goxthi. Nup'ę ja rá hyo rā hniņi ni hyę rā hyadi, ja hyu yø goxthi. ¹⁴ Nu'a rā jado di thesrā hniņi p'ęya, nup'ę bā fędi, n'youi 'de'mā yoho yø do ngue brā bebo. N'na ngu n'na'ę yø do, nt'ot'i p'ę yø thųhų'ę 'de'mā yonc'ęi yø representante rā De'yo.

¹⁵ Nuna rā anxe bi zocā p'ęya, hā n'na rā t'o ngue rā oro ngue di 'yennā danihni. Co 'nęhyø goxthi dā 'yennbi, connā jado di thesrā hniņi dā 'yeni. ¹⁶ Rā danihni p'ęya, ja goho yø ts'at'i, gā 'da'igu gā njønni gā goho yø hyo. Rā anxe p'ęya bi 'yennā danihni connā t'o i hā. Nu'a bi zęhrā t'eni 'mø mi 'yeni, yo mađuahi 'nę yo ciento kilómetro gā njønni rā hniņi. Gā 'da'igu gā njønni gā goho yø hyo. Co 'nę'a gā nęts'i yø ngu, gā 'da'igu. ¹⁷ Mi 'yennā jado di thesrā danihni p'ęya, tengutho yø t'eni yø ja'i di 'yoni, njarbetho rā t'eni bi 'yøtra anxe. Bi zę'i hyate magoho metro rā t'eni.

¹⁸ Nuna rā jado di thesrā hniņi p'ęya, gā gue'ę yø do mažihotho ni hų ngue rā jaspe n'youi. Rā hniņi p'ęya gā rā oro, pømhyats'i rā hniņi tengutho rā xito. ¹⁹ Nu'ę yø do brā n'youi rā ndęcjado, mažihotho yø do n'youi. 'Damā 'dan'yo yø cęhę yø dønį n'youi. Nu'a rá mędi rā do, rā dospi ni hų ngue rā jaspe. Nu'a rá yoho rā do, rā c'angā do ni hų ngue rā zafiro. Nu'a rá hyu rā do, rā 'boc'angui ni hų ngue rā ágata. Nu rá goho rā do, rā jęxhmų ni hų ngue rā esmeralda. ²⁰ Nu'a rá cęt'a rā do, rā męgo rā do, mā uants'i rā t'axi ni hų ngue rā ónice. Nu'a rá 'dato rā do, rā thengā do ni hų ngue rā cornalina. Nu'a rá yoto rā do, rā c'axt'i ni hų ngue rā crisólito. Nu'a rá hyato rā do, rā jęxhmų ni hų ngue rā berilo. Nu'a rá gęto rā do, rā c'axt'i ni hų ngue rā topacio. Nu'a rá 'det'a rā do, xā nc'ammį ni hų ngue rā crisoprasa. Nu'a rá 'de'māda rā do, rā c'angui ni hų ngue rā jacinto. Nu'a rá 'de'mā yoho rā do, rā 'bojępoi ni hų ngue rā amatista. ²¹ A nu'ę 'de'mā yoho yø goxthi p'ęya, gā rā perla'ę 'de'mā yoho yø jut'i. N'na rā perla bi zits'i n'na ngu n'na yø jut'i. Nu'ę yø caye rā danihni gā rā oro. Pømhyats'i yø caye tengutho rā xito.

²² Nup'ę ja rā hniņi, hįnte ni nija dá nųgä p'ę. Porque nuna Oja mā Hmųhę jase rá ts'edi, guehņā 'bęi gā rá ngęni rā hniņi nā. Dā guehņā De'yo p'ęya, xquet'a 'bęi gā rá ngęni rā hniņi. ²³ Nup'ę ja rā hniņi, ya hįmma hyoni p'ę rá nyot'i rā hyadi, oque rá nyot'i rā zana di yorbę. Porque Oja co 'nęhrā De'yo, gue'ę di yot'i gā rá ngęni rā hniņi'ę. ²⁴ Nu'a rā nyot'i bi nęxpę ja rā danihni, gue'a nnøpā nyot'i yø ja'i 'bęp'ę ja yø nación. Nu'ę

yø dast'abi 'bęi gā rá ngęni nxįmhāi, nu te gāma cosa pets'i, gā penhni, ni map'ę ja rā hniņi ngue madāpi Oja. Porque nu'a te mat'unni Oja, gue'a gā ndanne Oja yø ja'i'a. ²⁵ Nu'ę yø goxthi jap'ę ja rā hniņi, hangų rā pa nsoqui. Porque ya hįn'yę p'ę rā xųi. ²⁶ Nu hangų yø ja'i 'bęp'ę ja yø nación, nu te gā pets'i, gā hęxpę ja rā danihni ngue madāpi Oja, porque gue'a gā ndanne Oja yø ja'i'a. ²⁷ Nup'ę ja rā hniņi, ya hįn temā nts'o dā ma macęt'i p'ę. Nu rā ja'i xants'o te gā 'yo, ya hįnda yęrbę. Ni xįngā gue'ę yø ja'i mmanņā fehni dā yęrbę. Nu'ę yø ja'i dā ma macęt'i p'ę, gue'ę yø ja'i nt'ot'ibi yø thųhų p'ę ja rā libro cā rā De'yo. Porque nuna rā libro nā, ja nt'ot'i p'ę yø thųhų ya yø ja'i di nthęui rā 'da'yo te.

-----

22 M'męfa p'ęya, mahømbi 'yurcagui rā anxe p'ę ja rá nhųdi Oja co 'nęhrā De'yo, ja bí pøp'ę n'na rā ndø hogdehe di unņā 'da'yo te. Di yoxni rā dehe tengu gui yotra xito. ² Nuna rā dęcaye jap'ę ja rā hniņi, made rā caye o rá 'yų rā dehe. 'Da'a n'na nguadi yø hyo rā dehe p'ęya, 'bāp'ę yø za di unņā 'da'yo te. 'De'mā yondi zędi ngue n'na jęya. Porque n'nashņā ngu n'nashņā zędi. Nu'ę yø xi rā za p'ęya, gue'a rā nt'øthe ua ja rā xįmhāi'a. ³ Hįnjam'mø temā nts'o di njap'ę ngue di nja rā castigo. Porque Oja co 'nęhrā De'yo, nup'ę ja rā hniņi ja rá nhųdi p'ę. Nu'ę yø ja'i Oja p'ęya, ja 'bęp'ę ngue thanne. ⁴ Nųya yø ja'i ya, dá nurpā rá hmi Oja, 'nę nt'ot'ibi rá thųhų Oja p'ę ja yø dę yø ja'i. ⁵ Ya hįn'yę rā xųi p'ę ja rā hniņi. Yø ja'i 'bęp'ę, ya hįngui honyø lámpara di nyot'i. Ni xįngā hyadi di honi ngue di yorpi. Porque guehņā Oja yø nyot'i yø ja'i. A nu'ę yø ja'i 'bęp'ę ja rā hniņi, gue'ę di ndast'abi hangų rā pa'ę.

-----

⁶ Nuna rā anxe p'ęya bi 'yęngui:

—Nųya yø hyā ja ua, gā majųani ya. Dā zā gui 'yęc'ęi gātho ya yø hyā ya. Nuna rā Hmų mā Ojāhę, nu'mø yø pa xāthogui, xā bęnnbābi yø pøngahya ya yø hyā bi mā. Pę nu rā ora ja p'ęya, nuna rā hyā ja ngue di nja n'na zihmantho, gueę rá anxe Oja bā penhya ngue dā xipyø męfi Oja ya yø hyā ja ua.

⁷ Nuna rā Jesús bi 'yęnā:

—N'na zihmantho 'mø dá ęcā —bi 'yęnā.

Rā mmenthi di nthęui yø ja'i dā 'yęc'ęi nā rā hyā ja ua, 'nę dā 'yøt'ya yø hyā nt'ot'i rā libro ja ua.

⁸ Nųgā drā Xuua, go dá øcā ya yø hyā ja ua. Nu te dá nu, gue'a rā hyā nt'ot'i'a. Høntho dá øde 'nę dā nu'a te ja ngue gā nnu, dá ndantyøhmų p'ęya ngue di nne xca thanne rā anxe bi 'yurcagui ya yø hyā dá nu. ⁹ Pę rā anxe bi 'yęngui:

—Hįn'ņā, ogui thannęui. Porque xquet'a rá męfithogā Oja tengutho'i ngue rá męfi'i Oja. Co 'nę'ę ni cu mmambrā hyā Oja, co 'nę'ę yø ja'i ęc'ęi nā rā hyā nā 'nę di ho dā 'yøt'e te gāma hyā nt'ot'i rā libro ja ua, gā yø męfitho Oja. A nu'i, dami thanne Oja —bi 'yęngui.

¹⁰ Pę mahømbi 'yęngui:

—'Yogui co'mra hya nt'ot'i ra libro ja ua. Porque man'na ni guatra pa di nja ya yø hya nt'ot'i ua. ¹¹ Nu ra ja'i ngue nne di siguetho ra nts'oc'ei, ya di siguehma ra nts'oc'ei 'mø —ena—. Nu ra ja'i di ho da 'yøtra nts'o, ya di siguehma da 'yøtra nts'o 'mø —ena—. Pe nu ra ja'i di ho da 'yøtra nho, di siguehma da 'yøtra nho. A nu ra ja'i ya xa unna mmæi Oja, di siguehma da den'Oja, 'yonjam'mø di hegui.

¹² Ra Jesús mahømbi 'yena:

—A nuyá, n'na zihmantho 'mø dá ecä. Ga ma hannbabi yø nzäbi n'na ngu n'na yø ja'i ngue ga jut'i. Ogue xanho, ogue xants'o te xa 'yøt'e, gue'a yø nzäbi da hyan'a. ¹³ A nugä dí 'bæi para zantho, porque ya nmi 'bæcä p'æ bá fædi bá nja yø cosa ja ya. Da guehya, nu yø cosa ja ya, jap'æ rá nzequi, pe nugä ga sigu ga m'mæi para zantho.

¹⁴ Ra mmenthi bi nthæi ra ja'i da menyø he ngue hangu ra pa xtä nt'axi. Porque guehya yø ja'i di njapi da zaprá ndät'ä ra za di unna 'da'yo te ya. 'Næ di njapi da yærbæ ja ra danihni. ¹⁵ Pe nu'æ yø ja'i himbi 'yæc'ei ya yø hya ja ua, da gop'æ thi'æ. Yø 'yæte, yø 'yots'om'mæi, yø hyote, da guehyø ja'i thanne yø dahmu, 'næhyø mambethani, ga da go'a thi.

¹⁶ Ra Jesús mahømbi 'yena:

—Nugä drá Jesús, dá penhnä ma anxe bi manya yø hya ja ua, n'namhma da sifi gätho yø 'yæc'ei di mpeti

ndap'æ bi zä. Go guecä rá mbom'metogä ra David, 'næ go guecä'a ra dasø bí pøx'mø xudi di dayot'i rá thai —bi 'yena.

¹⁷ Nu'a ra Espiritu Santo co 'næhrá xisu ra De'yo, i ena n'na ngu n'na:

—Bá ææ.

A nu to gätho øhya yø hya ja ua, xquet'a jatho da 'yena:

—Bá ææ —da 'yena.

Nu ra ja'i tütthe, dá ææ da zidra dehe nunä di unna 'da'yo te. Hinte da gut'i.

¹⁸ Nu to gä øde hanja na rá hya Oja nt'ot'i ra libro ja ua, dami 'yøhmæ xanho hanja na ra hya na. Nu to da hyuts'i zits'æ ra hya ja ua, xquet'a Oja da hyuspabi'a ra ndæte nt'ot'i ra libro ja ua. ¹⁹ Nu ra ja'i da hyaquí zits'æ ya yø hya nt'ot'i ra libro ja ua, xquet'a da hyajpabi Oja rá thuhu ra ja'i p'æ ja ra libro nt'ot'i yø thuhu yø ja'i di nthæi ra 'da'yo te. Ya hinda njapra ja'i di m'mæp'æ ja ra maça danihni mmanna libro ja ua.

²⁰ Nu'a mmanya yø hya ja ua, i ena:

—N'na zihmantho 'mø dá ecä —i ena.

Xanho ngue ngu'a di nja. Bá ææ grá Hmu Jesús.

²¹ A nuyá, nunä ma Hmuhæ Jesucristo, di japi gätho'æhæ. Da ngut'ætho.